Digitized by Google

BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
RACCOLTA
VILLAROSA
G
102
NAPOLI

597948

GRATIANI CANONES

GENUINI AB APOCRYPHIS DISCRETI,

CORRUPTI AD EMENDATIORUM CODICUM FIDEM EXACTI,

DIFFICILIORES COMMODA INTERPRETATIONE ILLUSTRATI

OPERÁ ET STUDIO

CAROLI SEBASTIANI BERARDI

PRESBYTERI UNELIENSIS,

In Regio Athenæo Juriſconſultorum Collegio adſcripti,

Et Juriſprudentiæ Studiis in Regia Academia Præfecti.

PARTIS II. TOM. PRIMUS.

TAURINI, MDCCLIV.

EX TYPOGRAPHIA REGIA.

Digitized by Google

INDEX CAPITUM,

Quæ in hoc Secundo Volumine continentur.

		pag.
	De Canonibus Pontificum Maximorum nomine a Gratiano relatis.	1.
Cap. 1.	De *Canonibus Clementi adſcriptis.*	8.
Cap. 2.	De *Capitibus Anacleti nomine inſcriptis.*	28.
Cap. 3.	De *Capitibus Evariſti.*	48.
Cap. 4.	De *Capitibus Alexandri.*	55.
Cap. 5.	De *Sixto I.*	66.
Cap. 6.	De *Teleſphoro.*	68.
Cap. 7.	De *Hygino.*	73.
Cap. 8.	De *Pio.*	79.
Cap. 9.	De *Aniceto.*	88.
Cap. 10.	De *Sotere.*	91.
Cap. 11.	De *Eleutherio.*	94.
Cap. 12.	De *Victore.*	97.
Cap. 13.	De *Zephirino.*	100.
Cap. 14.	De *Calliſto.*	104.
Cap. 15.	De *Urbano.*	113.
Cap. 16.	De *Pontiano.*	118.
Cap. 17.	De *Antero.*	119.
Cap. 18.	De *Fabiano.*	121.
	Appendix de canone 26. *cau.* 32. *qu.* 7. *nomine Fabii Papæ relato.*	132.
Cap. 19.	De *Cornelio,*	133.
Cap. 20.	De *Lucio.*	135.
Cap. 21.	De *Stephano.*	139.
Cap. 22.	De *Sixto II.*	145.
Cap. 23.	De *Dionyſio.*	148.
Cap. 24.	De *Felice.*	149.
Cap. 25.	De *Eutychiano.*	153.
Cap. 26.	De *Cajo.*	158.
Cap. 27.	De *Marcellino.*	161.
Cap. 28.	De *Marcello.*	163.
Cap. 29.	De *Euſebio.*	166.
Cap. 30.	De *Melchiade.*	173.
Cap. 31.	De *Julio.*	176.
Cap. 32.	De *Liberio.*	193.
Cap. 33.	De *Felice II.*	197.
Cap. 34.	De *Damaſo.*	204.
Cap. 35.	De *Siricio.*	226.
Cap. 36.	De *Anaſtaſio.*	232.
Cap. 37.	De *Innocentio.*	237.
Cap. 38.	De *Zoſimo.*	281.
Cap. 39.	De *Bonifacio.*	288.

Cap.

Cap. 40. *De Cæleſtino.* . . . . . 299.
Cap. 41. *De Sixto III.* . . . . . 311.
Cap. 42. *De Leone Magno.* . . . . . 313.
Cap. 43. *De Hilaro.* . . . . . 367.
Cap. 44. *De Simplicio.* . . . . . 370.
Cap. 45. *De Felice III.* . . . . . 373.
Cap. 46. *De Gelaſio.* . . . . . 376.
Cap. 47. *De Anaſtaſio II.* . . . . . 453.
Cap. 48. *De Symmacho.* . . . . . 455.
Cap. 49. *De Hormiſda.* . . . . . 466.
Cap. 50. *De Johanne.* . . . . . 473.
Cap. 51. *De Felice IV.* . . . . . 479.
Cap. 52. *De Bonifacio II.* . . . . . 480.
Cap. 53. *De Silverio.* . . . . . 481.
Cap. 54. *De Vigilio.* . . . . . 483.
Cap. 55. *De Pelagio.* . . . . . 485.
Cap. 56. *De Johanne III.* . . . . . 512.
Cap. 57. *De Benedicto.* . . . . . 513.
Cap. 58. *De Pelagio II.* . . . . . 514.

Imprimatur. Vic. Gen. S. Officii.

V. Allemandi P. ac R.

Se ne permette la ſtampa. Morozzo per la Gran Cancellería.

Digitized by Google

PARS SECUNDA.

De Canonibus Pontificum Maximorum nomine a Gratiano relatis.

VEL quod Romanæ Apoſtolicæ Sedis dignitas maximo in honore habenda ſemper fuerit apud eos, qui in Eccleſiaſtica unitate conſiſtunt; vel quod Viri ſingulari ſapientia inſignes, atque integerrimi ad illam evehi conſueverint; vel etiam quod Chriſtus Dominus pro non defutura Petri fide ſe rogaturum ſpoponderit, illud certiſſimum eſt, Maximorum Pontificum Conſtitutiones, Reſponſa, Sententiaſque ceteras publice propoſitas plurimum apud Viros Eccleſiaſticos valuiſſe ſemper, ac valere, quoties de fide explicanda, de moribus formandis, ac de ſtabilienda diſciplina Sacrorum agatur. Non omnium tamen hujuſmodi ſententiarum una, eademque ratio eſt; alia enim reſcriptis vis, atque auctoritas ineſt; alia conſtitutionibus, quas *motu proprio* editas Pragmatici adpellant, alia regulis ad res Eccleſiaſticas utiliter gerendas cuilibet præſtitutis; imo & inter ipſa reſcripta, quemadmodum inter conſtitutiones, & regulas univerſas ſingularia paſſim diſcrimina agnoſcuntur.

Et quidem in primis reſcriptorum duo ſunt genera, quorum alia ſunt adinſtar familiarium Epiſtolarum, quoties ſcilicet Pontifices Maximi a quibuſdam interrogantur, ſive ob arctiſſimam, quam foveat amicitia, conſuetudinem, ſive conſilii petendi cauſſa, quaſi a Viro doctiſſimo, vel piiſſimo, & fere paterna charitate in fideles omnes adfecto; alia adinſtar potius legum ſunt, ac conſtitutionum, quibus vel Leges Eccleſiaſticæ jamdiu conſtitutæ declarantur interrogantibus, vel quid in certis locorum, temporum, aliiſve id genus adjunctis agendum ſit, ex auctoritate interroganti præcipitur. Prioris generis reſcripta quamplurima cernuntur apud veteres. Si enim inter ipſos antiquiſſimos Epiſcopos juriſdictione, atque or-

dine pares ea erat in rebus Eccleſiaſticis adminiſtrandis mutua cura, ac ſollicitudo, ut alter alterum identidem conſuleret in dubiis rebus, præſertim graviſſimis, vel conſulenti pro rei merito reſponderet, vel demum reſpondenti morem gereret prudentiſſime, quemadmodum ex vulgatis Auguſtini, Cypriani, Baſilii, aliorumque epiſtolis facile liquet; Si ipſi etiam Pontifices Maximi aliquando nonnullorum Epiſcoporum conſilia vehementer efflagitarunt; Sic Leo Magnus Paſchaſinum Lilybæum Epiſcopum de Cyclo Paſchali conſuluit; Et Siricius in epiſt. ad Mediolanenſem Eccleſiam, quæ habetur inter Epiſtolas S. Ambroſii ait: *Optarem .... ut viciſſim diſcurrentibus literis ſoſpitatis indicio juvaremur veſtro*; ſane frequentius contingere poterat, ut ab Epiſcopis ceteris Romani Pontifices interrogarentur, quorum prudentiæ, ſapientiæ, ac vigilantiæ paſtoralis ſumma fiducia habebatur. Hiſce autem reſcriptis nulla vis inerat obligandi, cum neque ipſe reſcribens in ea fuerit voluntate, ut obligaretur interrogans; nec qui reſcriptum ſuſceperat, ea mente interrogaverit, ut ſe obligaret.

Major ſane habenda ratio eſt reſcriptorum ſecundi generis, quoties ſcilicet Pontifex Maximus ita conſulitur, ut dubia Sacrorum jura declaret, vel quid agendum ſit, in certis propoſitis facti ſpeciebus ipſe conſtituat, & velut edicto decernat. Reſcripta hæc adinſtar Conſtitutionum ſunt, & quaſi Conſtitutiones interrogantes obligant. Ad hanc rem ita Auguſtinus in lib. 2. cap. 3. contra duas Pelagianorum epiſtolas: *Per Papæ reſcriptum cauſſa Pelagianorum finita eſt, totoque orbe poſt ejus damnationem damnati ſunt, ac literis Innocentii tota hac de re dubitatio ſublata eſt.* Jungatur his reſcriptum Innocentii Papæ ad Concilium Carthaginenſe, & aliud ejuſdem reſcriptum ad Concilium Milevitanum. Exceptio eſt, ſi forte quædam aſperitas in ipſis a ſuſcipiente detegatur, unde conſtet Pontificis animum alicujus fraude circumventum fuiſſe, quemadmodum & iidem Pontifices animadvertendum voluerunt in cap. 5. de reſcriptis, & in cap. 6. de præbendis, & dignitatibus. Verum enimvero adhuc hac in re deliberandum arbitror. Siquidem plura in reſcriptis hujuſmodi contineri ſolent; Et primo quidem præcipua ipſa reſcripti ſententia, ſive pars illa reſcripti, qua interrogationi ſatisfit; deinde præfatio reſcripti; tertio rationes ſententiæ præcipuæ adjectæ; demum illa, quæ in reſcribendo extra propoſitam ſpeciem aſſuta fuerunt. Si præcipuam reſcripti ſententiam obſervaverimus, nulla erit dubitatio, quin illa vim legis habeat, in eo enim animus Pontificis minime defuit, ut interroganti quidpiam agendum ex auctoritate indiceret; imo & ipſe interrogans fruſtra ad Pontificem Maximum confugiſſet interrogando, quoties adhuc ſibi liberum eſſe arbitraretur, a regulis propoſitis omnino recedere. Eadem ratione apud Romanos veteres, qui in Magiſtratu publico conſtituti erant Imperatoribus reſcribentibus obtemperabant. Aſt quæ in præfationibus, rationibus adjectis, ceteriſque, quæ extra propoſitam ſpeciem adſuta fuerunt, potius ad ornatum orationis pertinent, nec ex eorundem Pontificum Maximorum voluntate obligandi vim habent. Non obligant hæc, quaſi reſcripti pars, quia in illis interroganti minime reſpondetur, ad quæ non pertinet interrogatio: Non obligant hæc quaſi nova conſtitutio extra reſcripti cauſſam motu proprio a Pontifice lata, cum leges hac ratione ferri, aut edi non ſoleant. Alias enim pro lege recipiendum penitus eſſet, Patriarchas quatuor Orientales in quatuor animalibus Ezechielis Prophetæ fuiſſe præfiguratos, quod legimus in præfatione cap. 8. de majorit. & obed. pro lege itidem recipiendum eſſet, ideo cognationem intra quartum tantummodo

gradum

Digitized by Google

gradum concludi, quia quatuor ſunt humores in corpore, qui conſtant ex quatuor elementis, quæ eſt ratio adjecta in cap. 8. de conſanguin. & adfinit., aut ideo non poſſe conjugem ſine facultate ab altero conjuge obtenta ad Monaſticam vitam tranſire, quia una, eademque caro in Monaſterio ſimul, & extra Monaſterium ſita eſſet, quæ eſt ratio adjecta in can. 19. & 21. cau. 27. qu. 2. juncto cap. 2. de converſione conjugatorum. Pro lege demum recipiendum eſſet, Sacramentum Baptiſmatis non in Sanctæ Trinitatis, ſed tantum in Chriſti nomine expreſſo, valere, contra quam etiam hodie ſentiant optimæ notæ Theologi, ac Canonum Cultores integerrimi, quod ita ſcripſerit Nicolaus I. in can. 24. de conſ. diſt. 4., non quidem ut interrogantibus reſponderet, ſed ut quid præter interrogationem adjiceret. Sunt hæc omnia, ut ajebam, ornamenta reſcriptorum, venerabilia quidem ob dignitatem auctorum, non tamen adeo valent, ut vim generalis legis obtineant.

Maximum præ ceteris Pontificum Maximorum ſententiis vim habent Conſtitutiones illæ, quæ editæ *motu proprio* a Pragmaticis adpellantur. Sunt autem, quæ in generalem Eccleſiæ univerſæ utilitatem feruntur, & quibus ut plurimum vel fidei, vel morum cauſſæ definiuntur. De his ita ſcribit Tertullianus in libro de pudicitia: *Audis etiam edictum eſſe propoſitum, & quidem peremtorium; Pontifex ſcilicet Maximus, quod eſt Epiſcopus Epiſcoporum, edicit: Ego, & mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto.* Hujuſmodi Epiſtolarum, & Conſtitutionum multiplex diviſio eſt. In primis ex eo, quod ad univerſos dirigantur, vel encyclicæ dicuntur, ſive catholicæ, vel tractoriæ, ſive tractatoriæ. *Catholicæ* (ait Œcumenius in Commentario in epiſtolam Jacobi, cui *Catholicæ* nomen inſcribitur) *dicuntur illæ epiſtolæ, quaſi encyclicæ, non enim ſeparatim gentem unam, aut civitatem, quemadmodum D. Paulus Romanos, aut Corinthios his epiſtolis alloquitur diſcipulorum Domini chorus, nimirum Petrus, Johannes, & Judas, ſed in univerſum fideles omnes.* Tractoriæ, ſeu tractatoriæ ita appellabantur a tractu, ſive a circuitu, in quem mitti ſolebant Conciliorum celebrandorum gratia; atque hoc nomine donabantur etiam ſingulares Epiſtolæ Metropolitarum, quibus ipſi Suffraganeos ſuos ad Synodum convocabant. Hinc Auguſtinus epiſt. 217. ait: *Tractatoria ad me 5. Idus Decembris venit jam finito die, & me valde indiſpoſitum invenit, ut occurrere omnino non poſſem.* Item ratione qualitatis, ſeu conditionis illorum, ad quos diriguntur epiſtolæ, ac conſtitutiones, modo Clericæ dictæ ſunt, modo Diaconales, modo Epiſcopales. Et quidem Clericæ epiſtolæ licet aliquando vocarentur illæ, quæ a Clero ſcriptæ eſſent, quandoque tamen etiam illæ ſignificabantur, quæ mitterentur ad Clerum. Clericarum epiſtolarum mentionem fecit Cyprianus in ſua epiſt. 4. Diaconales ad Diaconos ſcribebantur, ac potiſſimum regulas continebant, juxta quas res, bonaque Eccleſiaſtica Diaconorum curæ commiſſa adminiſtrari deberent. Epiſcopales etiam Entroniſticæ vocabantur, quas videlicet initio Pontificatus ſui, non tam Pontifex Maximus ad univerſos Epiſcopos, quam Epiſcopi univerſi ad Collegas ſuos, ipſum etiam Pontificem Maximum ſcribebant, ut ſcilicet ea ratione recens conſecratum Pontificem agnoſcerent, ac ſalutarent. Etiam ratione rerum, de quibus in eiſdem conſtitutionibus agitur, vel Denunciativæ dicuntur, vel Declarativæ, vel Indicativæ, vel Paſchales, vel Salutatoriæ, vel Synodales. Denunciativæ erant, quibus hæreticus, aut infidelis quiſpiam denunciabatur. Sic Flavianus ſcribebat ad Leonem Magnum, ut ceteris Epiſcopis Neſtorium damnatum eſſe per epiſtolam ſignificaret, & Auguſtinus in Commentario in Pſalmum 36. ſerm. 2. agens de

Digitized by Google

Primiani damnatione ait: *atque adeo non immemores puritatis Eccleſiæ, conducibile exiſtimavimus, omnes ſanctos Conſacerdotes, & omnes Clericos, & omnes populos, qui ſe Chriſtianos meminerunt, hac noſtra tractatoria commoneri, ut omnes ejus communionem, utpote damnati, diligenti cura horreant.* Declarativæ dicebantur, in quibus ſuborta aliqua hæreſi, aliquando prodito nomine auctoris, Pontifices illam publice deteſtabantur, & fideles omnes monebant, ut ab illa ſe, quoad fieri poſſet, averterent. Indicativæ epiſtolæ ſunt, quibus hodie Pontifex Maximus utitur, ut notam faciat univerſæ Eccleſiæ defuncti cujuſpiam Viri ſanctitatem, quo in Eccleſia ſacri eidem honores præſtentur, idemque quaſi interceſſor in Cœlo apud Deum agnitus exoretur; atque hujuſmodi epiſtolæ apud veteres Epiſcopos frequentabantur, cum unuſquiſque ex Epiſcopis ceteris indicare ſoleret illos invictos Chriſti Athletas, qui in illorum Diœceſi martyrii palmam dirarum vexationum tempore conſequuti fuerant. Paſchalis epiſtola erat, qua dies Paſchalis feſtivitatis univerſæ Eccleſiæ per Pontificem Maximum indicebatur. *Primo loco* (eſt hic canon 1. Concilii Arelatenſis 1. quo Epiſcopi Pontificem Maximum alloquuti perhibentur) *de obſervatione Paſchæ Dominici, ut uno die, & uno tempore per omnem orbem a nobis obſervetur, & juxta conſuetudinem literas ad omnes tu dirigas.* Egi de hoc Canone in 1. parte hujus operis cap. 4. ad can. 26. de conſ. diſt. 3. Quid in ſalutatoriis epiſtolis contineretur, non demonſtrant perſpicuis argumentis viri rerum antiquarum eruditi, quorum alii alias hujuſmodi epiſtolarum imagines efformant, uti jam adnotavit Baluzius in tom. 2. miſcellan. pag. mihi 83. Veroſimile mihi videntur ſalutatoriæ epiſtolæ illæ fuiſſe, in quibus mutuæ charitatis fovendæ cauſſa ſe ſe identidem ſacri Antiſtites invicem ſalutabant. De Synodalibus epiſtolis vix quidquam adjicere juvat; ex ipſo enim nomine percipitur deſignari eas, quæ Concilii celebrandi cauſſa ad Epiſcopos diriguntur. Imo & cur in variis epiſtolarum, ac conſtitutionum ſpeciebus hujuſmodi explicandis diutius immorer, cum ſatis ſuperque de illis viri erudititiſſimi docuerint, quos adire, ac conſulere ſtudioſus quilibet commode poterit?

Potius ad poſtremum Pontificiarum ſententiarum genus progredior, quod regularum nomine ab initio deſignabam. Porro ad triplicem claſſem hujuſmodi regulas re ligendas cenſeo. In primam refero illas, quæ præſtitui ſolent Legatis ad Synodum profecturis, vel jam Synodo præſidentibus, ut iidem noverint quam Pontificis nomine ſententiam palam faciant: in alteram refero illas, quibus Summus Pontifex cuidam Apoſtolicæ Sedis vice in certa Provincia fungenti declarat, quid ipſi gerendum incumbat. In poſtremam refero illas, quas idem Pontifex Maximus ad rectum Diœceſeon ſingularum regimen Epiſcopis, aliiſve Eccleſiaſtica juriſdictione pollentibus ſequendas veluti mandato quodam indicit. Quoties de illis regulis agatur, quæ Legatis Pontificiis, aut in Concilia profecturis, aut jam Concilio præſidentibus præſtituuntur, nondum quidem ipſæ vim generalis legis obtinent, maximi tamen ſemper habitæ fuerunt; Etenim Epiſcopi ceteri in Concilium convenientes ut plurimum illas explorare a Legatis, atque juxta illas ſuffragium ferre ut plurimum viſi ſunt. In Concilio Epheſino generali poſt recitatam Nicænorum Patrum formulam, narrataque Neſtorii cauſa, qualis tum ex ejuſdem epiſtolis ad Cyrillum, & Cyrilli reſcriptis ad eundem deducebatur, ſtatim dictum ab omnibus Epiſcopis legitur: *Sanctiſſimi Romani Epiſcopi ſcripta legantur.* Præterea *Juvenalis* (habentur & hæc in actis Concilii) *Hiereſolymorum Epiſcopus dixit: Legantur & literæ Sanctiſſimi, ac Reverendiſſimi Cœleſtini Romanæ Eccleſiæ Archiepiſcopi, quas de*

fide

Digitized by Google

fide perſcripſit. Poſtquam vero Cœleſtini epiſtolæ, aliaque Sanctorum Patrum veterum monumenta lecta ſunt, progreſſi ſunt ad damnationem Neſtorii Antiſtites Epheſini ita aſſerentes. *Coacti per Sacros Canones, & epiſtolam Sanctiſſimi Patris noſtri, & Comminiſtri Cœleſtini Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi lacrymis ſubinde perfuſi, ad lugubrem hanc contra eum ſententiam neceſſario venimus*. In Concilio etiam Chalcedonenſi, ut ſimilia omittam bene multa, præſertim in actione 1., exhibentur Epiſcopi omnes frequentiſſime poſtulaſſe, ut legerentur Pontificiæ Leonis Magni epiſtolæ, juxta quas ſuffragia ſua ipſi ferrent, vel confirmarent. Potiſſimum vero Pontificias haſce præſtitutas regulas ſequi tenentur Legati, quorum poteſtas mandati fines excedere haudquaquam poteſt. Hinc in memorato Concilio Chalcedonenſi actione 1. Paſchaſinus Romanæ Sedis Legatus ait: *Beatiſſimi, atque Apoſtolici viri Papæ urbis Romæ, quæ eſt caput omnium Eccleſiarum, præcepta habemus præ manibus, quibus præcipere dignatus eſt ejus Apoſtolatus, ut Dioſcorus Alexandrinorum Epiſcopus non ſedeat in Concilio, ſed audiendus intromittatur. Hoc nos obſervare neceſſe eſt. Si ergo præcipit veſtra magnificentia, aut ille egrediatur, aut nos eximus*: Et paullo infra: *Nos contra præcepta Beatiſſimi, atque Apoſtolici Papæ Gubernatoris Sedis Apoſtolicæ venire non poſſumus*. Porro ſi qua forte in Conciliis ſuborta difficultas fuit, unde eveniret, ut omnes Epiſcopi non eiſdem regulis conſentirent, non aliter ad proferendam ſententiam deveniendum quiſpiam cenſuit, quam primum certior idem Pontifex Maximus fieret, quidque ipſe inter varias Epiſcoporum opiniones ſentiret re maturiore conſilio diſcuſſa exploraretur, atque acciperetur. Quid enim aliud actum eſt in Carthaginenſi Concilio anni 419.? Convenerant eo Pontificii Legati, edoctique Zozimi Papæ mandatis nonnulla Africanis Epiſcopis propoſuerant communi ſuffragio definienda: cum vero eadem eſſent apud Epiſcopos in diſcrimine poſita, eo deducta res eſt, ſalva & Romanæ, & Africanæ Eccleſiæ pace, ut ad eundem Pontificem Maximum referrentur omnia; quo tandem reſcribente, quid agendum eſſet, non contentione pernicioſa, ſed fraterna potius charitate, quemadmodum in actis Concilii legimus, deliberaretur. Eſt hæc prudentiſſima rerum gerendarum ratio, ac diſcutiendarum, ut ſua auctoritas, atque juriſdictio unicuique ſervetur, & debita ſingulis reverentia, honorque pro officio, & dignitate exhibeatur.

Si vero de regulis illis agatur, quæ privatim ſervandæ proponuntur Legatis in certa provincia conſtitutis, iſtæ quidem venerabiles omnino ſunt, non tamen hujuſmodi, ut ſtatim, & ſine ullo diſcrimine pro legibus habeantur. Quid enim ſi Legatus, qui Provinciæ mores compertos habet luculentiſſime, difficillimum arbitretur, mentem mandantis executioni mandari, imo etiam ex ejuſdem executione pro ſingularibus temporum, vel locorum adjunctis rei potius Eccleſiaſticæ perniciem imminere, quam commodum ſuſpicetur? *Romanus Pontifex*, inquit Bonifacius 8. in cap. 1. de conſtit., *locorum ſpecialium, & perſonarum ſingularium conſuetudines, & ſtatuta, cum ſint facti, & in facto conſiſtant, poteſt probabiliter ignorare*. Licebit ſane hac in re, non quidem præſtitutas contemnere regulas, ſed ab illis ita temperare, ut reverentia indicenti ſervetur; quod fiet, ſi omnia Legatus literis renunciaverit, cauſſaſque ſimul expreſſerit, propter quas ab executione mandati cenſuerit abſtinendum. Leo Magnus, qui Julianum Coenſem Epiſcopum Pontificiæ Legationis munere decoraverat, ita ad eundem ſcribit in epiſt. 86. editionis Queſnellianæ: *Conſulenti autem dilectioni tuæ de his, in quibus putaveris ambigendum, non deerit relationibus tuis meæ reſponſionis inſtructio &c.* Bonifacius 1. id perſpicue docet

cet in epiſtola ad Rufum Epiſcopum Theſſalonicenſem Legatum ſuum his verbis : *Credebamus poſt epiſtolas noſtras pro Eccleſiaſticæ diſciplinæ obſervatione tranſmiſſas omnibus aditum præſumtionibus præcludendum, cum ad conſultationem dilectionis tuæ præbuiſſemus debitum pro cauſarum æſtimatione reſponſum, conſtituentes ea debere ſervari, quæ Eccleſiaſtica exigit diſciplina. Sed quantum nunc tuæ Sanctitatis nobis relatio patefecit, apud pleroſque valuiſſe quod ſcripſimus, apud quoſdam autem admonitionem noſtram inefficacem cognovimus fuiſſe. Nec hoc fraternitati tuæ poſſumus imputare, cum te anxium pro commiſſa tibi Eccleſiarum ſollicitudine, & rebus, & literis ſentiamus. Vigilantiæ tuæ laudamus induſtriam, qui ne videaris tibi commiſſa negligere, id non prætermittis literis indicare, quod Sedis Apoſtolicæ debeat cenſura corrigere, hunc te Dei noſtri habere profeſſus timorem, quem prudentiſſimo ineſſe convenit Sacerdoti, qui tunc tibi eſſe poterit glorioſus, ſi ea, quæ curæ tuæ commiſſa ſunt, prodeſſe Eccleſiæ fuerimus experti &c.*

Potiore ſane jure idipſum ſervandum erit, quoties de regulis illis ſermo inſtituatur, quæ Epiſcopis ad rectum Diœceſeos ſuæ regimen ſervandæ aliquando præſtituuntur. Non opus eſt pluribus, ubi Pontifices ipſi Maximi idipſum apertiſſimis verbis declaraverunt. *Si quando aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes ... qualitatem negotii, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſſam prætendas, quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris, quod prava nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.* Ita Alexander III. Ravennatem Epiſcopum alloquebatur in cap. 5. de reſcriptis; & in cap. 6. de præbendis, & dignitatibus inquiebat: *Si non poteſt ei ſine ſcandalo provideri, æquanimiter ſuſtinemus, ſi pro ea mandatum noſtrum non duxeris exequendum.*

Si Codex Canonum a Paſchaſio Queſnellio editus nomine Codicis Canonum, & Conſtitutionum Eccleſiæ Romanæ genuinus eſſet, ac vetuſtiſſimus, adpareret jam ab antiquiſſimis Eccleſiæ ſæculis viguiſſe, ut in Codices Canonum referrentur Pontificum Maximorum ſententiæ; etenim in eo libello Innocentii Papæ reſcripta, Syricii, Zoſimi, Simplicii, Cœleſtini, Damaſi, Gelaſii, & Leonis Magni epiſtolæ continentur. Verum cum jam in præfatione univerſi hujus operis obſervat. 4. de fide codicis plurimum dubitaverim, non vetuſtiorem noverim hujuſmodi codicem producere, quam Codicem Dionyſii Exigui, qui tamen non epiſtolas, ſententiaſve continet Pontificum Maximorum intermixtas Canonibus Conciliorum, ſed poſteriore, & quaſi ſeparato libello congeſtas. Neque enim epiſtolæ Pontificiæ ad Concilia minime pertinentes Conciliorum Canonibus, & actis prius interſeri conſueverunt, quam collectiones Canonum elucubrarentur juxta rerum, cauſſarumque ordinem, neglecto temporis ordine, qui ut plurimum apud veteres ſervabatur. Verum enimvero ſive inter ipſos Conciliorum Canones, ſive ſeparatim, dandus erat in collectionibus Sacrorum monumentorum Pontificiis Conſtitutionibus locus, cum præſertim communi Collectorum omnium, ſive Latinorum, ſive Græcorum placito in collectiones redactæ fuerint nonnullorum dignitate inferiorum Patrum Eccleſiaſticorum ſententiæ. Ut enim ſexcenta omittam, quæ in medium proferri poſſent exempla, vel unus Græcorum Codex manifeſtam rem faciet, in quo & Dionyſii, Petri, Athanaſii, Timothei, Theophili Alexandrinorum, & Gregorii Nazianzeni, & Baſilii Cæſareenſis, & Gregorii Nyſſeni, & Amphilochii Iconienſis, & demum Gennadii, Taraſiique Conſtantinopolitanorum epiſtolæ continentur. In horum omnium

nium

nium conſpectu hæc Pontificibus Maximis reverentia debebatur, ut eorundem etiam decreta Canonibus accenſerentur, præſertim cum & eorum dignitas ceteris Eccleſiarum dignitatibus longe antecellat, & plurimorum Pontificum eorundem gravis, eximiaque doctrina morum integritati conjuncta honorem hunc ſibi jure, & merito vindicaret.

Hinc autem inferre quiſpiam poterit, duplici ex cauſſa quamplurima Pontificum Maximorum monumenta venerabilia apud omnes eſſe debere. Prima omnium monumentorum generalis eſt, atque ex auctoritate proficiſcitur, quæ in omnibus Petri Apoſtolorum Principis Succeſſoribus, & Chriſti Vicariis par omnino eſt, & æqualis. Altera nonnullorum peculiaris eſt, atque ab eximia quorundam Pontificum doctrina cum ſanctitate vitæ conjuncta potiſſimum pendet. Plane aliquot extiterunt inter Pontifices Maximos, quos non tantum ob prærogativam dignitatis ſuæ poſterior ætas colit, verum etiam Patrum Eccleſiaſticorum nomine donandos voluit, quod nomen ob ſingularia fere divinæ ſapientiæ ſuæ teſtimonia, ſive ore tenus, ſive ſcripto prodita ipſimet ſibi apud omnes conciliarunt. Memorabo heic honoris cauſſa Leonem I. & Gregorium I., qui & cognomento Magni vulgo adpellantur, quibus & Damaſum adjiciam, quem eleganti ingenio præditum fuiſſe Hieronymus refert. Quoties igitur in hujuſmodi Pontificum monumenta occurrerimus, nemo ſane eſſe poterit, qui non illis eximium, & forte etiam præ ceteris ampliorem honorem deferat, obſequens in eiſdem tum ex poteſtate, tum ex ſapientia Sacrarum Legum eximium Conditorem.

Erant hæc generaliter prænotanda in ſecunda hujus operis parte: etenim in codice Gratiani, in quo plurima Pontificum Maximorum Decreta congeſta ſunt, obſervare ſemper juvabit, quænam ſit monumentorum omnium hujuſmodi vis, atque conditio, ut æqua exinde ſingulorum ratio habeatur. De ordine in ſecunda hujus operis parte ſervando, nihil eſt, quod adjiciam; Ille enim, idemque erit, quem in priore parte, cum de Conciliorum Canonibus agerem, ſequutus ſum; videlicet temporum rationem inibo, ut ab iis fragmentis Gratiani exordiar, quæ vetuſtiſſimis Pontificibus Maximis tribuuntur, atque ita quaſi per gradus ad ſequentium ſæculorum Pontifices, monumentaque ipſis adſcripta deſcendam, ſingula exacto criterio diſcutiendo ſimul, atque ad optimos codices redigendo.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT PRIMUM.

De Canonibus Clementi adſcriptis.

Quæ Clementi Romano apud Gratianum tributa legimus, quaſi ex pluribus ejuſdem Pontificis epiſtolis depromta feruntur.

Ex epiſt. 1. ad Jacobum Fratrem Domini.

Apocrypha epiſtola eſt, partim a Rufino, partim ab Iſidoro Mercatore conficta.

Can. 2. *diſt.* 80. *ex integra Mercatoris epiſtola ſupplendus.*
Can. 1. *diſt.* 93. *potius ad epiſtolam Fabiano Papæ tributam exigendus.*
Can. 6. *diſt.* 93. *a Romanis Correctoribus ad integritatem reſtitutus.*
Can. 7. *diſt.* 93. *ex integra Mercatoris epiſtola ſupplendus.*
Can. 8. *cau.* 2. *qu.* 7. *ad integram Mercatoris epiſtolam exigendus.*
Can. 5. *cau.* 6. *qu.* 1. *ad integram Mercatoris epiſtolam exigendus.*
Can. 2. *cau.* 8. *qu.* 1. *ex integra Rufini epiſtola ſupplendus.*
Can. 12. *cau.* 8. *qu.* 1. *pertinet ad priorem epiſtolæ partem a Rufino editam.*
Can. 13. *cau.* 8. *qu.* 1. *pertinet ad priorem epiſtolæ partem a Rufino editam.*
Can. 29. *cau.* 11. *qu.* 1. *pertinet ad priorem epiſtolæ partem a Rufino editam.*
Can. 30. *cau.* 11. *qu.* 1 *pertinet ad priorem epiſtolæ partem a Rufino editam.*
Can. 32. *cau.* 11. *qu.* 1. *pertinet ad priorem epiſtolæ partem a Rufino editam.*
Can. 12. *cau.* 11. *qu.* 3. *pertinet ad priorem epiſtolæ partem a Rufino editam.*
Can. 15. *cau.* 11. *qu.* 3. *referendus ad canonem* 1. *diſt.* 93.
Can. 16. *cau.* 32. *qu.* 7. *parum, aut nihil Gratiani propoſito accommodatus.*
Can. 24. *de pæn. diſt.* 1. *fere conſonat cum ſententiis Johannis Apoſtoli.*

Ex epiſt. 2. ad eundem Jacobum.

Apocrypha epiſtola eſt a Mercatore conficta.

Can. 4. *diſt.* 23. *conſonat cum vulgatis omnibus exemplaribus.*
Can. 9. *cau.* 2. *qu.* 7. *plurimum conſonat cum ſententia Juſtiniani.*
Can. 28. *cau.* 16. *qu.* 7. *a Romanis Correctoribus reſtitutus.*
Can. 15. *cau.* 17. *qu.* 4. *conſonat cum canonibus Turonenſibus, & Bracarenſibus.*
Can. 13. *de conſ. diſt.* 1. *idem eſt cum can.* 28. *cau.* 16. *qu.* 7.
Can. 39. *de conſ. diſt.* 1. *fere conſonat cum vulgatis epiſtolæ exemplaribus.*
Can. 40. *de conſ. diſt.* 1. *ex integra epiſtola emenddndus.*
Can. 23. *de conſ. diſt.* 1. *ex integra epiſtola ſupplendus.*

Can.

Ex epiſt. 3. ad omnes Epiſcopos.
Apocrypha epiſtola eſt, & a Mercatore conficta.

Can. 2. *diſt.* 25. *ex libris recognitionum Clementis derivatus.*
Can. 16. *diſt.* 38. *perperam de Epiſcopis a Gratiano expreſſus.*
Can. 2. *diſt.* 43. *referendus potius ad libros recognitionum Clementis.*
Can. 9. *diſt.* 93. *ex libris recognitionum Clementis derivatus.*
Can. 11. *cau.* 11. *qu.* 3. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
Can. 41. *cau.* 16. *qu.* 1. *confirmatus in Concilio Triburienſi.*
Can. 14. *de conſ. diſt.* 1. *ex libris recognitionum Clementis derivatus.*

Ex epiſt. 5. ad diſcipulos Hieroſolymis habitantes. Apocrypha epiſtola eſt.

Can. 14. *diſt.* 37. *ex libris recognitionum Clementis derivatus.*
Can. 2. *cau.* 12. *qu.* 1. *ad errores Nicolaitarum accedit.*

His adjicitur

Can. 30. *de conſ. diſt.* 2. *pertinet potius ad Concilium Eugenii II.*

A Sancto Petro Apoſtolorum omnium Principe, a quo Romana Eccleſia primum inſtituta eſt, exordium cepiſſem, ſi ea, quæ Sancto Petro a Gratiano adſcribuntur, potius ad Clementis epiſtolas non pertinerent. Tribuuntur illi canon 1. diſt. 93., canon 12. & 13. cau. 8. qu. 1., can. 12. & 15. cau. 11. qu. 3. Verum hi in epiſtola Clementis 1. leguntur, ac non alia de cauſſa Petro adſcripti ſunt, niſi quod in eadem epiſtola Petrus loquens inducitur. Clemens igitur Pontifex Maximus vetuſtiſſimus Pontificum eſt, ex quo Gratianus nonnulla ſe monumenta depromſiſſe teſtatur, dummodo vulgatum Pontificum eorundem catalogum ſequi malimus. Parum autem ad rem hanc meam facere poteſt curioſius inveſtigare, vel quo anno Clemens univerſæ Eccleſiæ regimen ſuſceperit, quove anno obierit; vel qua ratione Apoſtolo Petro ſucceſſerit. Sunt enim hæc prorſus obſcura, ſive quod nulla hujuſce cauſſæ vetuſtiſſima monumenta habeamus, ſive quod argumenta, quæ ex antiquis hiſtoricis quoquo modo deduci poſſent, non omnino conſonent, & jamdiu diverſi diverſa ſenſerint. Hinc auctor epiſtolarum ad Mariam Caſſobolitam, quæ Ignatio Martyri tribuuntur, Irenæus lib. 3., Euſebius lib. 3. cap. 13. & alii teſtantur Petro, & Paulo ſucceſſiſſe Linum, Lino Anacletum, & Anacleto Clementem. Multo aliter eoſdem enumerat Optatus Milevitanus in lib. 2. adverſus Parmenianum, cui Auguſtinus morem geſſit in epiſt. 165. in veteri editione, ut Petro & Paulo ſucceſſiſſent Linus a Paulo, & Clemens a Petro ordinati, & Clementi Anacletus. Epiphanius hæreſi 27. poſtquam Petrum & Paulum recenſuit, Linum ſtatim memorat, deinde Cletum, poſtea Clementem. Auctor lib. 3. carminum adverſus Marcionem, qui Tertulliano tribuitur, & Hieronymus in catalogo eadem tradunt, omiſſo dumtaxat Pauli Apoſtoli nomine. Tertullianus demum, aliique nonnulli poſt Petrum ſtatim Clementem collocant. Non mirum propterea erit, ſi varia Clementis Pontificatus tempora apud Scriptores Eccleſiaſticos deſignentur: alii ſcilicet ab anno ſalutis 91. uſque ad annum 100., alii ab anno 64. vel 65. uſque ad 81. vel 83. Pontificatum geſſiſſe ſcribunt, quin aliquid certi erui poſſit ex Euſebio, qui in annum 3. Trajani Imperatoris, ſive in annum Chriſti 100. Clementis mortem retulit, quod Clemens ab Euſebio memoratus non ſit idem cum Clemente Pontifice, ſed quidam Flavius Clemens Conſul Domitiani Imperatoris conſobrinus, qui ſuſcepta Chriſti fide circa ea tempora martyr occubuit. Fruſtra in rebus hujuſmodi adlaborarem, præſertim quod viri eru-

diti{ſſ}imi recentioris ætatis minime deſint, qui ad hanc rem diſcutiendam argumenta, quæ habere potuerunt, aptiora congeſſerint. Satis mihi erit id vel obiter attigiſſe, ne forte quiſpiam ſuſpicaretur, me Clementis Pontificis tempora certo deſignare voluiſſe, quod primum ipſi dederim poſt Petrum inter Pontifices Maximos locum.

Quod mea potius intereſt, in fragmentis Gratianeis verſatur, quæ Clementi Pontifici adſcribuntur: atque in iis omnibus vix unum invenies, quod vere Clementi eidem tribui poſſit.

De epiſtola 1. ad Jacobum Fratrem Domini.

Quæ in primis appellatur Clementis epiſtola prior ad Jacobum Fratrem Domini directa duos habet auctores, quorum unus alio recentior eſt. Prior epiſtolæ pars uſque ad §. *Sed & nunc exponere jam quæ præcepit, Domino opem ferente, incipiam: Pœnitemini, inquit, & veram agite pœnitentiam &c.* eſt valde antiqua, & jam ſub finem quarti ſæculi a Rufino Torano édita, atque latino ſermone exarata, quaſi antea græce jam legeretur. Poſterior ejuſdem epiſtolæ pars primum apparuit apud Iſidorum Mercatorem ætate longe recentiore. Quod forte ideo factum ab Iſidoro ſuſpicor, quod cum eſſet fictarum epiſtolarum codicem editurus, noluit ſtatim ab initio res a ſe confictas edere, ſed quandam veluti rerum fictarum præfationem a Rufino mutuatus eſt, quo commodius illuderet poſteritati. Quamobrem jure dubitare poterimus, num potiore jure rejicienda ſit ſecunda epiſtolæ pars, quam prima rejiciatur; etenim ſi in Iſidoro Mercatore deceptorem agnoſcimus manifeſtum, inſignem etiam in Rufino deceptorem nobis oſtendit Hieronymus, qui Rufini indolem apprime perſpectam habebat, eundemque non tam Hæreſiarcham, quam Falſarium, & Corruptorem alienorum operum appellavit: & quamquam hujuſmodi obſervatio per ſe jam ſufficere videretur, ut fidem huic epiſtolæ ex duabus laciniis pravorumque auctorum opera elucubratis, diſſitoque tempore aſſutis confectæ denegemus, non deſunt tamen clariſſima argumenta, quibus falſitatem ejuſdem epiſtolæ demonſtremus. En epiſtolæ exordium: *Clemens Jacobo Fratri Domini, & Epiſcopo Epiſcoporum regenti Hæbreorum Sanctam Eccleſiam Hieroſolymis, ſed & omnes Eccleſias, quæ ubique Dei providentia fundatæ ſunt cum Presbyteris, & Diaconibus, & ceteris omnibus Fratribus pax tibi ſit ſemper.* Ex hac inſcriptione Rufini mendacium arguimus. Quomodo enim Clemens ad Romanum Pontificatum evectus ad Jacobum Fratrem Domini ſcribere poterat, cum Jacobus jam pridem a pluribus annis occubuiſſet? Obierat Jacobus Hieronymo teſte, & hiſtoricis poſt ipſum univerſis anno 7. imperii Neronis. Anno 14. imperii ejuſdem obiit Petrus. Quocumque propterea tempore Clemens Petro ſucceſſiſſe dicatur, illud ſemper verum erit, jam vel ſeptem annos effluxiſſe ab obitu Jacobi ad Clementis Pontificatum, atque ad hanc ipſam Clementis epiſtolam, in qua etiam de morte Petri nonnulla dicuntur. Præterea inveroſimile eſt, tunc temporis Jacobum appellari potuiſſe *Epiſcopum Epiſcoporum, & omnium Eccleſiarum, quæ ubique fundatæ eſſent, Rectorem*; hujuſmodi enim nomina a vetuſtiſſimis Patribus nuſpiam probari potuerunt in Epiſcopis; hinc Cyprianus in epiſt. ad Quintum ait: *Neque enim quiſquam noſtrum Epiſcopum ſe Epiſcoporum conſtituit*; cui conſonat Gregorius Magnus in lib. 4. epiſt. 32. & epiſt. 36. ad Eulogium Alexandrinum. Quod ſi & integram perpendamus epiſtolam, nonnulla

nulla aut falſa, aut imprudenter dicta, nedum incompoſita dignoſcemus. Dicitur enim ibi S. Petrus *Primitiæ electionis Domini, cui & primo Deus Pater Filium ſuum revelavit*; quod ſane a veritate procul ſitum eſt, ſi Petrus cum Andrea Apoſtolo conferatur, cum primum Andreæ, deinde Petri facta a Chriſto electio fuerit. De Petro ita ſcribit Ambroſius in lib. de Incarnatione cap. 4. *Primatum egit confeſſionis, non honoris; fidei, non ordinis*. Item in eadem epiſtola legimus a Petro deſignatum fuiſſe Clementem, tanquam ipſius Succeſſorem, de quo ſane apud omnes non conſtat etiam vetuſtiſſimos, quemadmodum jam ſuperius attigi; imo & id falſum cenſuerunt Irenæus lib. 3., Euſebius lib. 3. cap. 13., Nicephorus Calliſtus lib. 3. cap. 2., & Ivo Carnotenſis parte 5. cap. 237. ut omittam Epiphanium, Tertullianum, & Hieronymum in locis ſuperius commemoratis. His accedit, in hac epiſtola induci Clementem laudes ſuas publice promulgantem, ita etiam, ut nemo vividius, nemo impenſius exornaſſet, quod quam inveroſimile ſit, nemo non videt, præſertim cum agatur de viro ſanctiſſimo, cujus acta ad modeſtiam compoſita erant, ac ſobrietatem. Itaque ibi proponitur ſanctum Petrum ita de Clemente dixiſſe: *Qui mihi ab initio uſque in finem comes in omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meæ prædicationis agnovit, qui in omnibus tentationibus meis ſocius extitit, fideliter perſeverans, quem præ ceteris expertus ſum Deum colentem, homines diligentem, caſtum, diſcendi ſtudiis deditum, ſobrium, benignum, juſtum, patientem, & ſcientem ferre nonnullorum etiam ex his, qui in verbo Dei inſtituuntur, injurias*. Et paulo infra: *Quod ſi eſſet alius melior, ſi quis mihi alius adjutor tam ſedulus adſtitiſſet, ſi quis tam plene doctrinæ meæ rationem cepiſſet, ſed & Eccleſiaſticas diſpoſitiones a me tam plene didiciſſet, habens alium talem, non te cogerem opus bonum ſuſcipere nolentem*. Et multo poſtea inducitur Petrus a Clemente ipſo poſtulans, ut Jacobum Fratrem Domini conſcium faceret de ordinatione ſua hac adjecta ratione. *Erit autem ei grande ſolatium, ſi didicerit, quod poſt me non imperitus vir aliquis, aut indoctus, atque ignorans Divini Verbi myſterium, & Eccleſiaſtici Ordinis diſciplinam, vel doctrinæ regulam neſciens ſuſceperit cathedram meam; ſcit enim, quia ſi indoctus, & inſcius officium Doctoris accipiat, ſine dubio diſcipuli, & auditores ignorantiæ tenebris obvoluti in interitum demergentur*. Quis ſane crederet adeo fuſa oratione Clementem ipſum ſuarummet laudum præconia proſequutum? Quod ſi & illam epiſtolæ partem conſideremus, quam Mercatoris induſtria aſſutam fuiſſe prænotabam, ibidem legemus talem fidei profeſſionem, quæ aliis non poterat convenire temporibus, quam quibus Arii jam, & Macedonii hæreſis damnata fuerat; ſiquidem ibidem jam perſpicue demonſtratur Divinarum trium Perſonarum æqualitas his verbis: *Summam ergo totius fidei Catholicæ recenſentes, in qua & integritas credulitatis oſtenditur, & unius Dei omnipotentis, ideſt. ſanctæ Trinitatis æqualitas declaratur*: Et inferius de divina Verbi natura ita diſſeritur, ac ſi jam Nicæna fides fuiſſet prodita ibi: *Patrem autem cum audis, agnoſce quod habeat filium veraciter genitum, ſicut poſſeſſor dicitur, qui aliquid poſſidet, & dominus qui habet, cui dominetur. Deus ergo Pater ſecreti Sacramenti vocabulum eſt, cujus vere Filius eſt Verbum, & ſpeculum, & character, & imago vivens Patris viventis, in omnibus Patri ſimilis, ejuſdem naturæ in Divinitate genitus, & Genitori per omnia coæqualis*. Non ita veteres Patres de Verbi Divini natura diſſerere ſolebant ante Arianam hæreſim, ſed omnia potius obſcuris formulis obvolvebant. Immo ſi Clemens a conſueta loquendi phraſi receſſiſſet, & clarius Verbi ejuſdem Divini naturam explicaſſet, illud ſaltem præſtitiſſent poſteriores Eccleſiæ Patres, ut idem

Clementis teſtimonium Arianis objicerent, quod unum diſputationem omnem dirimere potuiſſet. At vero nemo ex Nicænis Patribus id præſtitit, quod ſane indicat quarto Eccleſiæ ſæculo epiſtolam hanc fuiſſe prorſus ignotam. Poſt hæc ſupervacaneum erit plura adhuc argumenta congerere, ut Rufinus primum, deinde Iſidorus de falſi crimine redarguantur. Unum illud adjiciam, in hac epiſtola de Paulo Apoſtolo nullam fieri mentionem, quod ſane Clemens ad Jacobum ſcribens omittere non debuiſſet.

In medium nunc producamus Gratiani canones ex hac epiſtola depromtos, perſpicuumque erit, quid de illis eruditus quiſpiam ſentire debeat; neque enim dubitabit amplius, quo minus illos tanquam apocryphos, falſoque Clementi inſcriptos *Can. 2. diſt. 80.* rejiciat. Hujuſmodi ſane erit canon. 2. diſt. 80. ex eadem depromtus epiſtola, & quidem in ea parte, quam Iſidorus Mercator Rufino adjecit. Gratianus nonnulla omiſit, ex quibus adjunctis ita fragmentum intègrum habebimus. *In illis vero civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos Archiflamines eorum, atque primi legis Doctores erant, Epiſcoporum Primates poni, vel Patriarchas ordinavit, qui reliquorum Epiſcoporum judicia, & majora, quoties neceſſe foret, negotia in fide agitarent, & ſecundum Dei voluntatem, ſicut conſtituerunt ſancti Apoſtoli, ita ut ne quis injuſte periclitaretur, definirent. In illis autem Civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archiflamines (quos tamen minores tenebant, quam memoratos Primates) Archiepiſcopos inſtitui præcepit, qui non tamen Primatum, ſed Archiepiſcoporum fruerentur nomine. Epiſcoporum quoque judicia, ut ſuperius memoratum eſt, & majora Eccleſiarum negotia, ſi ipſi reclamaverint, aut aliquem timorem, aut iſtos, vel alios ſuſpectos habuerint, ad jam dictos Primates, vel Patriarchas, ne aliquis nocenter periret, transferri perdocuit.* (legunt alii: *ne quis innocenter periret, transferri juſſit.*) *In ſingulis vero reliquis civitatibus ſingulos, & non binos, vel ternos, aut plures Epiſcopos conſtitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent, ſed Epiſcoporum tantum vocabulo potirentur, quoniam nec inter ipſos Apoſtolos par inſtitutio fuit, ſed unus omnibus præfuit.* Poſtrema hæc verba videntur ex Leone Magno depromta, qui in epiſt. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum cap. 11. ita ſcribit: *Inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis, & cum omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut ceteris præemineret.* Quod autem a Clemente decretum dicitur, ne in una civitate duo Epiſcopi conſtituerentur, id referri melius poſſet ad canonem 8. Concilii Nicæni 1., ubi idipſum optime cautum reperimus. Ceterum ex hoc Gratiani fragmento uberius etiam colligere poſſumus, quam recte eadem epiſtola apocrypha dicatur, cum Archiepiſcopi nomen, quod in hac epiſtola memoratur, longe recentius ſit Clementis ætate, quemadmodum obſervavit jam Queſnellius in notis ad epiſt. 9. Leonis Magni.

Can. 1. diſt. 93. Quæ Gratianus Sancti Petri nomine deſcripſit in can. 1. diſt. 93. habentur in epiſtola eadem Clementis in ea parte, quæ a Rufino conficta eſt. Etenim inducitur ibidem Petrus Apoſtolus Clementem Eccleſiæ Dei præficiens, eundemque Romano populo commendans, ibi: *Si inimicus eſt alicui pro actibus ſuis &c.* uſque ad illa verba: *Eccleſiam diſpergit, & vaſtat.* Gratianus addidit verba illa: *iſte Clemens*, ut ſententiam integram redderet. In Concilio Metenſi anni 888. nonnulla his propemodum ſimilia leguntur. can. 12. ibi: *Quæſitum eſt a Sancta Synodo, quid de iis ſacra fieri auctoritas juberet, qui cum prædictis excommunicatis communionem habeant.*

Nam

Nam non tantum laici, verum etiam Presbyteri in celebratione Miſſæ excommunicatos recipiunt: & quid de his, qui in eadem excommunicatione mortui fuerint. Verum ad hæc tanta auctoritas prolata eſt. Sanctus Petrus Apoſtolus in ordinatione Sancti Clementis ita plebes alloquitur: Si inimicus eſt alicui pro actibus ſuis, vos cum illo nolite amici eſſe, & prudenter obſervare debetis, avertere vos ab eo, cui ipſum ſentitis adverſum, ſed nec loqui his, quibus ipſe non loquitur. Iſtius tranſgreſſores Sanctus Petrus, & omnis auctoritas excommunicat. Poſtrema autem verba dicti canonis 1. a verſ. *ideoque* uſque in finem jam obſervaverunt Romani Correctores in epiſtola Clementis deſiderari, ſed potius pertinere ad epiſtolam 1. Fabiano Papæ tributam opera Iſidori Mercatoris. Referebantur in epiſtola Fabiani verba eadem Petri, quæ diximus legi in epiſtola Clementis ibi; *unde & B. Apoſtolorum Princeps Petrus in ordinatione Clementis alloquens populum inter cetera ait: Si inimicus eſt (iſte Clemens) alicui pro actibus ſuis .... & Eccleſiam diſpergit, & vaſtat. Ideoque chariſſimi his Apoſtolicis inſtitutis vos monentes inſtruimus &c.* Ex quibus conſtat verba illa: *Si inimicus eſt*, uſque ad alia *& Eccleſiam diſpergit, & vaſtat* continere ſententiam Sancto Petro affictam. Cetera vero a verſiculo *ideoque chariſſimi* eſſe orationem Fabiani, ſive auctoris epiſtolæ Fabiano tributæ, qui ex dictis Sancti Petri populum inſtituere ſe velle profitetur. Porro Gratianus, aut quicumque Gratiano auctor extitit, ex hac eadem Fabiani epiſtola integrum hujuſmodi fragmentum depromſit, ex quo facile evenit & verba Petri, & Fabiani ſententias in unam quodammodo orationem coaluiſſe. Quicumque auctor ſit memorati fragmenti ex epiſtola Fabiani depromti, illud facile conſtat, uſum fuiſſe ipſum fragmento Leonis Magni, qui in epiſtola ad Epiſcopos per Italiam in Queſnelliano codice octava ita ſcribit: *Hanc ad dilectionem veſtram epiſtolam miſimus, ... ut effecta certior Sanctitas veſtra, Fratres chariſſimi, ſollicitius agere dignetur, & cautius, nec ubi Manicheæ perverſitatis homines plebes veſtras facultatem lædendi, & hujus ſacrilegii poſſint invenire Doctores.* His addere poſſumus verba Sancto Petro tributa in epiſtola Clementis etiam tribui eidem Apoſtolo in epiſt. 3. tributa Anacleto Papæ prope finem, ex quo ulterius conſtat Iſidoro Mercatori maximæ voluptati fuiſſe hujuſmodi figmenta ſæpe ac ſæpius epiſtolis ſuis inſerere, fortaſſis enim ille arbitrabatur, ex hujuſmodi epiſtolarum ſententiis invicem conſonantibus majorem epiſtolis ipſis auctoritatem conciliari.

In priore epiſtolæ parte, quam Rufino adſcripſimus, legitur canon 6. diſt. 93., *Can. 6.*
quem jam ad integrorum codicum fidem ſe Romani Correctores exegiſſe teſtantur. *diſt. 93.*
Similia Iſidorus Mercator edixit in epiſtola 1. Anacleti, & in epiſt. 1. Evariſti, cujus fragmentum eſt in can. 11. diſt. 93. Verum non arbitror ea ætate Diaconos adeo Epiſcoporum ſollicitudinem attigiſſe, ut ſpeculatores eſſent eorum, quæ in Eccleſia gererentur, & Epiſcopis cuncta renunciarent. Etenim nihil tale, aut primigenia ipſa Diaconorum inſtitutio exigebat, qualis habetur in actibus Apoſtolorum, aut poſterior Eccleſiæ conſuetudo invexit; ſiquidem S. Iſidorus Hiſpalenſis, dum Diaconorum officium expenderet, & lib. 2. de Offic. Eccleſ. cap. 8., & epiſt. ad Ludifredum Cordubenſem, nihil aliud Diaconos peragere poſſe ſcripſit, quam aut Sacerdotibus ſacra facientibus miniſtrare, aut verbum Dei prædicare, aut oblationes in altari diſponere. Forte Rufinus Diaconorum officia latius extendenda curavit, ut Hieronymi, quem maxime oderat, quique Diaconorum ambitum ſæpe ac ſæpius ſcripto contundebat, doctrinam, quoad fieri poterat, inanem redderet, veterumque Pontificum ſententiis adverſari clanculum demonſtraret.

Canon

Digitized by Google

Can. 7. diſt. 93. Canon 7. diſt. 93. habetur in ea epiſtolæ parte, quæ adſuta eſt ab Iſidoro Mercatore; cum enim pronunciatum fuiſſet, Sacerdotes ceteris debere doctrina, ſapientiaque præſtare, hæc ſubjiciuntur: *Sacerdotes vero ſal terræ, & mundi lumen docens præcepit in ſplendore bonorum operum Patrem glorificare Deum, de quibus Dominus ait: Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines, & perſequuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſum vos, mentientes propter me. Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Sic enim perſequuti ſunt Prophetas, qui fuerunt ante vos. Vos eſtis ſal terræ; quod ſi ſal evanuerit, in quo ſalietur?* ex his ſupplere unuſquiſque poterit memoratum canonem 7.

Can. 8. cau. 2. qu. 7. Rurſus in parte epiſtolæ, quæ eſt Iſidori Mercatoris, legimus ſententiam canonis 8. cau. 2. qu. 7. Sententiam dixi; verba enim Gratiani non eadem omnino ſunt. Iſidorus nonnullas deſcripſerat chriſtianæ vitæ regulas, atque inter cetera hæc recenſet: *Seniores venerari, & juniores diligere: Epiſcopos Sacerdotes ſuos, ac cunctos reliquos Eccleſiæ Miniſtros, atque omnem plebem ſibi commiſſam verbo divino, & mandato inſtruere, ac dirigere, hoſque omnes, & eorum Epiſcopos tota animi virtute diligere, ut oculos ſuos, quia oculi ſunt illorum; Eorum præceptis in omnibus obedire, etiamſi ipſi aliter, quod abſit, agant, memores ſcilicet illius dominici præcepti, quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Ipſi autem Epiſcopi ſi exorbitaverint, ab iſtis non ſunt reprehendendi, vel arguendi, ſed ſupportandi. niſi in fide erraverint. Illi ergo ſuper iſtos ſunt, non autem iſti ſuper illos, quoniam major a minore nec argui, nec judicari poteſt.* Nemo ſane ex his ſtatim non agnoſcit voluntatem & ſcopum Mercatoris, qui cauſſam Epiſcoporum tuendam ſuſceperat. Cum enim Epiſcopi in frequentiſſimis Provincialibus Conciliis a Clericis ſuis moleſtiam paterentur, ubi præſertim ſuo muneri defuiſſent, nihil preſſius urgeri Clericis inferioribus optabant, quam ut Clerici iidem humiliter ſuis ſubjicerentur Epiſcopis, & ſine diſcrimine imperantibus obedirent, aut morem gererent. Sed & liquido adſpicimus, Iſidorum eundem Mercatorem in iis abuſum eſſe nonnullis Sanctorum Patrum monumentis, quæ alia methodo congeſta Clementi adſcribere non dubitavit. Nonnulla etenim Iſidori ſunt Hiſpalenſis in lib. 3. Sententiar. cap. 39., nonnulla Concilii 5. Romani ſub Symmacho, nonnulla demum S. Benedicti in regula cap. 4. art. 60. Ita ſcribit Iſidorus Hiſpalenſis: *Non eſt judicandus a plebe rector inordinatus, dum magis noverint populi ſui fuiſſe meriti perverſi regimen ſuſcepiſſe Pontificis. Nam pro meritis plebium diſponitur a Deo vita Rectorum .... Rectores ergo a Deo judicandi ſunt, a ſuis autem ſubditis nequaquam judicandi ſunt .... quod ſi a fide exorbitaverit Rector, tunc erit arguendus a ſubditis; pro moribus vero reprobis tolerandus magis, quam diſtringendus a plebe eſt.* In Concilio 5. Romano ſub Symmacho hæc legimus: *Oves paſtorem nec reprehendere, niſi a recta fide exorbitaverit, præſumant &c.* Et S. Benedictus ait: *Præceptis Abbatis in omnibus obedire, etiamſi aliter, quod abſit, ipſe agat, memor illius dominici præcepti: quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite.*

Can. 5. cau. 6. qu. 1. Sententiæ hujuſmodi de Epiſcopis ab inferioribus minime accuſandis frequentiſſime occurrunt apud Mercatorem. Revera in hac eadem epiſtola ſimile propemodum fragmentum eſt, quod legimus in can. 5. cau. 6. qu. 1., cujus inſcriptionem rectius exararunt Romani Correctores ibi: *Clemens Papa Jacobo Hieroſolymorum Epiſcopo*, cum antea legeretur: *Metropolitano Epiſcopo*. Hic ſane canon 5. eſt in ea epiſtolæ parte, quæ opus eſt Mercatoris, ubi nonnulla tradit quaſi ex Apoſtoli Petri doctrina depromta his verbis: *Neminem ab adjutorio fratris ſe ſubtrahere in-*

ſtruebat

ſtruebat (Petrus). *Homicidas vero, & adulteros, ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales non erant, ab eorum vexatione, & accuſatione docente Domino prohibebat, & nonniſi a coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat; quia diſcipulum ſupra magiſtrum eſſe, aut ullam ei injuriam inferre, nullatenus debere oportet. Infames etiam omnes, & quos Primates, & leges ſæculi non ſuſcipiunt, ſed & laicos ab eorum accuſatione, & vexatione ſemper repelli debere rogabat, & cunctos illi ſubditos eſſe præcipiebat. Cunctorum Sacerdotum vitam ſuperiorem, ſanctioremque, ac diſcretam a ſæcularibus, & laicis hominibus eſſe, & ſpirituales quoſque, atque Sacerdotes ſuper carnales, ac laicos ſemper conſtituendos docebat, quoniam pro minimo nobis eſſe debet, ut a talibus arguamur, & judicemur, vel ab humano die. Majores vero a minoribus nec accuſari, nec judicari ullatenus poſſe dicebat; quoniam non ſolum hoc divinas, ſed & leges ſæculi inhibere docebat.* Ex his commode Gratiani fragmentum ſuppleri poterit: utrum vero veritati conſonum ſit, quod ſcribit Iſidorus, videlicet majorem a minore accuſari non poſſe, idque tum a divinis, tum a ſæculi legibus præſtitutum fuiſſe, facile intelliget unuſquiſque, qui noverit accuſationes hujuſmodi non ſolum in veteri Romanorum foro, ſed & in Conciliis Eccleſiaſticis paſſim fuiſſe, & ſine ullo diſcrimine admiſſas.

Can. 2. cau. 8. qu. 1.

In canone 2. cau. 8. qu. 1. fabella illa enarratur, quam in priore hujus epiſtolæ parte adſtruit Rufinus, videlicet electio Clementis in Pontificem Maximum per ipſummet Petrum Apoſtolum facta. Quod quemadmodum in diſcrimine apud veteres omnes poſitum ſit, jam ſuperius obſervavi. Tantum & rurſus animadverterim, verba hæc Clementi tributa minus apte fuiſſe, cum in ore Clementis propria fuimet ipſius laus, eademque maxime profuſa Viro ſanctiſſimo prorſus eſſet indigna: en integra epiſtolæ verba: *In ipſis autem diebus, quibus vitæ finem ſibi imminere præſenſit* (Petrus), *in conventu fratrum poſitus, apprehenſa manu mea, repente conſurgens in auribus totius Eccleſiæ hæc protulit verba: Audite me fratres, & conſervi mei: quoniam, ut edoctus ſum ab eo, qui miſit me, Domino, & magiſtro meo Jeſu Chriſto, dies mortis meæ inſtat, Clementem hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis, & doctrinæ cathedram trado: qui mihi ab initio uſque in finem comes in omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meæ prædicationis agnovit, qui in omnibus tentationibus meis ſocius extitit, fideliter perſeverans: quem præ ceteris expertus ſum Deum colentem, homines diligentem, caſtum, diſcendi ſtudiis deditum, ſobrium, benignum, juſtum, patientem, & ſcientem ferre nonnullorum (etiam ex his, qui in verbo Dei inſtituuntur) injurias.*

Can. 12. cau. 8. qu. 1.

Ad eandem priorem epiſtolæ partem a Rufino editam pertinet canon 12. cau. 8. qu. 1., qui Petri Apoſtoli nomine apud Gratianum refertur. Ibidem enim exhibetur Petrus populum alloquens in ordinatione Clementis, & docens, quænam ſint Clericorum officia; atque ubi pervenit ad munera Cathechiſtarum ita loquens inducitur: *Qui cathechizant, ideſt qui verbo inſtruunt incipientes, primo oportet, ut ipſi inſtructi ſint; de anima enim agitur hominum. Et oportet eum qui docet, &c.* quæ legimus apud Gratianum.

Can. 13. cau. 8. qu. 1.

Rufinus in priore hujus epiſtolæ parte diſertam orationem texuit nomine Petri Clementem ordinantis, in qua expendit inter cetera, quænam ſint Epiſcoporum, Presbyterorum, aliorumque Miniſtrorum officia; ac tandem ita concludit: *Verumtamen ſcitote cuncti, quod ſupra omnes vos laboret Epiſcopus; quia unuſquiſque veſtrum ſuum proprium fert laborem, ille vero ſuum, & ſingulorum. Propter quod o Clemens,*

tamquam

tamquam qui omnibus præeſſe te noveris, ſingulos prout potueris, juva, & ſingulos releva, qui & ſingulorum onus, & ſollicitudinem portas. Hæc verba ſunt, quæ Petri nomine retulit Gratianus in can. 13. cau. 8. qu. 1.

Can. 29. Ex hac ipſa Petri oratione, dum Clementem ordinare fingitur, recitata, tria
30. & 32. depromta fragmenta ſunt apud Gratianum, videlicet canones 29. 30., & 32. cau.
cau. 11. 11. qu. 1., & quidem canones 29., & 30. exhibent, quodnam futurum fuiſſet
qu. 1. Clementis officium, ut ſcilicet ipſe a cura negotiorum ſæcularium penitus abſtineret, ne forte illorum cauſſa a prædicatione divini verbi abſtinere cogeretur. Non eſt cur epiſtolæ verba hoc in loco deſcribam, cum eadem omnino ſint apud Gratianum, dummodo jungantur Correctorum Romanorum notæ ad illa verba: *Vacantes laici*. Quod autem Petrus prohibere fertur Clementi, poſt nonnulla idipſum Presbyteris peragendum jubet. Ubi enim exponit, quænam eſſe debeant Presbyterorum officia ita ſubdit: *Si qui ex fratribus negotia habent inter ſe, apud cognitores ſæculi non judicentur, ſed apud Presbyteros Eccleſiæ, quidquid illud eſt, dirimatur.* Legimus hæc in dicto can. 32. cau. 11. qu. 1. Si congeſtas haſce ſententias cum recentiorum Epiſcoporum, Presbyterorumque moribus comparare quiſpiam voluerit, facile agnoſcet, inverſum fuiſſe rerum gerendarum ordinem, ut quod proprium Epiſcoporum eſſe dicebatur, id ipſi ut plurimum negligant, & Presbyteris potiſſimum præſtandum committant; viceverſa, quod Presbyteris committendum voluit epiſtolæ auctor, id Epiſcopi omnes ſibi vindicaverint. Atque hanc diſtinctionem Epiſcoporum, & Presbyterorum, qualis in ipſa Clementis epiſtola habetur, ſi Gratianus obſervaſſet, non ſane adeo laboraſſet, ut eadem fragmenta explicaret, nec opus habuiſſet diſtinctione inter cauſſas civiles, & criminales, quemadmodum tradidit poſt dictum canonem 30. Illud etiam obſervare licet, Gratianum fruſtra canonem 32. adtuliſſe, ut rem conficeret, quam pertractabat. Cum enim ageret de judiciis Clericorum, monumentum retulit, in quo non de Clericis tantum, ſed & de Fidelibus omnibus, etiam laicis agebatur, ut indicant ea verba: *Si quis ex fratribus*; fratrum enim nomine Fideles omnes a Viris Apoſtolicis deſignabantur. Qui de Clericorum judiciis ſpecialiter ſcire nonnulla deſideret, legat conſtitutionem Leonis, & Anthemii in l. 33. cod. de Epiſc. & Cler., Novellas Juſtiniani 79. 85., & 123. cap. 21.

Rurſum in can. 12. cau. 11. qu. 3. fragmentum legitur orationis Petri Apoſtoli
Can. 12. ad populum habitæ, ut finxit Rufinus in ordinatione Clementis; Poſtquam enim
cau. 11. qu. 3. Petrus propoſuit populo fideli univerſo Clementem, quem in Antiſtitem ſuſciperent, ſubdit: *Ipſum ergo audite ſcientes, quia quicumque contriſtaverit Doctorem veritatis, peccat in Chriſtum, & Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vita carebit*. Hæc verba retulit auctor epiſtolæ 1. Alexandri Papæ ad omnes Orthodoxos per diverſas provincias directæ ibi: *A prædeceſſoribus noſtris inhibitum legimus, ut nemo contriſtet Doctores, neque accuſationem adverſus eos ſuſcipiat. Ipſe namque Apoſtolorum Princeps in ordinatione B. Clementis populum inſtruens, ait: quicumque contriſtaverit Doctorem veritatis, peccat in Chriſtum, & Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vita carebit.*

Can. 15. De canone 15. cau. 11. qu. 3., nihil eſt, quod hic ſubjiciam ſpecialiter, cum
cau. 11. referendus ſit ad canonem 1. diſt. 93., de quo ſuperius egimus.
qu. 3. Verba Canonis 16. cau. 32. qu. 7. leguntur in eadem priore epiſtolæ parte, quam Rufinus edidit. Inducitur ibi Sanctus Petrus in ordinatione Clementis ea tradens, quæ ad

ad Presbyterorum attinent inſtitutionem. In primis autem eoſdem Presbyteros monet, ne fornicationis labe polluantur, ſubditque: *& quid in omnibus peccatis adulterio gravius? ſecundum namque in pœnis obtinet locum, quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant a Deo, etiamſi ſobrie vixerint*. Qui epiſtolam 2. Pii Papæ elucubravit idipſum propemodum edidit in illis verbis: *Non ergo gravius peccatum eſt fornicatio, quam ſacrilegium, ſed ſicut majus eſt peccatum, quod in Deum committitur, quam quod in hominem, ſic gravius eſt ſacrilegium agere, quam fornicari*. Videſis in hanc rem Auguſtinum lib. 4. contra Creſconium cap. 10. Quum autem dicitur adulterium habere ſecundum locum in pœnis, ad ordinem illum auctor hujus epiſtolæ reſpexit, qui in collectionibus Romanarum legum ſervatur; etenim in illis primo ſermo fit de iis, qui majeſtatis læſæ crimine damnantur; deinde de adulteris; ex quo adparet epiſtolæ hujus auctorem ſacrilegii crimen voluiſſe ſignificari etiam ſub nomine criminis læſæ majeſtatis, quaſi ſacrilegio divina majeſtas recta lædi videretur. Ceterum fragmentum hoc longe a Gratiani propoſito abeſt, qui ſibi propoſuerat inveſtigandum, an matrimonii vinculum per adulterium conjugis ſolutum intelligeretur; Quamobrem non video, cur Gratianus idem, poſt dictum canonem 16. ita ſtatim ſubjiciat: *His auctoritatibus evidentiſſime monſtratur, quod quicumque cauſſa fornicationis uxorem ſuam dimiſerit, aliam illa vivente ducere non poterit*. Immo nec video, cur Gratianus idem ita nonnullorum, quæ ſuperius adtulerat, Patrum fragmenta explicaverit, ut diceret: *His ita reſpondetur: Hæ auctoritates de eis loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, vel de his, qui præſtantes cauſſam diſſidii, aliorum conjunctione ſe reddiderunt indignos*; quaſi aliquando contingere poſſit, ut per adulterium matrimonii vinculum diſſolvatur. Verum agnoſco, undenam Gratianus harum diſtinctionum rationes exceperit, ſcilicet præcipue ex canone 18. eadem cauſſa, & quæſtione. Commodius propterea ſermo de hac re inſtituendus erit, ubi idem canon 18. explicabitur.

Can.16. cau.32. qu.7.

Canon 24. de pœnit. diſt. 1. depromtus eſt ex epiſtola eadem in ea parte, quam Iſidorus adnexuit, ubi quaſi ex Petri Apoſtoli præcepto iſta Clemens tradere fingitur: *Homicidiorum vero tria genera eſſe dicebat, & pœnam eorum parilem eſſe docebat &c.* Qui hoc epiſtolæ iſtius fragmentum compoſuit, videtur aliqua excerpſiſſe ex cap. 3. epiſt. 1. Johannis ibi: *Omnis, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*. Quod vero ſubjicitur, parilem eſſe triplicis, de quo agitur, homicidii pœnam, neſcio, an conſtare quoquo modo poſſit, ſive in civilium, ſive in Eccleſiaſticarum legum conſpectu.

Can.24. de pœn. diſt. 1.

De epiſtola 2. ad Jacobum Hieroſolymorum Epiſcopum.

Quæ nuper demonſtrabant epiſtolam 1., quæ Clementis dicitur, apocrypham eſſe, illa maxima in parte docent, idem judicium de ſecunda epiſtola ferendum eſſe. Etiam hæc præcedenti ferme ſimilem habet inſcriptionem his verbis; *Clemens Romanæ Eccleſiæ Præſul Jacobo Hieroſolymorum Epiſcopo*; atque hinc facile eruitur, quam inepte epiſtolæ auctor ad Apoſtolum ſcribendum voluit jamdiu vita functum, quemadmodum ſcripſimus, antequam Clemens in Pontificem Maximum eligeretur. Priora epiſtolæ verba hæc ſunt: *Quoniam, ſicut a B. Petro Apoſtolo accepimus omnium Apoſtolorum Patre, qui claves Regni cæleſtis accepit, qualiter tenere debemus de-*

Sacramentis, quæ geruntur in Sanctis, te ex ordine nos decet inſtruere. Non videbantur hæc ad Apoſtolum ab ipſomet Chriſto Servatore eruditum a Clemente ſcribenda, nec qui Petrum inſtitutorem acceperat in divinis rebus, docere poterat Jacobum ea, quibus accipiendis & Petrus, & Jacobus ſimul eodem tempore interfuerant. Proſequitur auctor epiſtolæ: *Ad dominica autem myſteria tales eligantur, qui ante ordinationem ſuam conjuges ſuas non noverint. Quod ſi poſt ordinationem miniſtro altaris contigerit proprium invadere cubile uxoris, ſacrarii non intret limina, nec ſacrificii portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiat, nec ad dominici corporis portationem accedat, nec aquam Sacerdotibus porrigat ad manus: oſtia forinſecus claudat, minora gerat officia, urceum, ſive calicem ad altare non ſufferat.* Quis non agnoſcat hæc a praxi primi, aut ſecundi Eccleſiæ ſæculi aliena? Non memoro barbaras loquendi phraſes, quæ Clementis ætati minime conveniunt. Obſervatione potiſſimum dignum eſt, quod dicitur, eos, qui uxorem duxerunt, non alias ordinibus initiari poſſe, quam in matrimonio *conjuges ſuas non noverint*, quod a ſeveriore etiam diſciplina diſtat, juxta quam deinceps ſoli bigami, aut qui viduæ juncti erant, a ſacris miniſteriis arcebantur. Immo & nuſpiam in Eccleſia obtinuit eos, qui in minoribus ordinibus conſtituti ſunt, conjugio interdici, quemadmodum heic interdicit Clemens. Satis hanc rem conficiunt, vel quæ ſcripſit Socrates in lib. 1. hiſtoriæ cap. 11. de Paphnutio Ægyptiorum Epiſcopo, qui in Nicæno Concilio anni 325. nondum continentiæ clericalis legem probare ſcivit, vel quæ decernuntur in can. 4. Concilii Gangrenſis ibi: *Quicumque diſcernit a Preſbytero, qui uxorem habuit, quod non oporteat, eo miniſtrante, de oblatione percipere, anathema ſit.* Præterea in hac eadem epiſtola uſurpantur nonnulla verba Jacobi Apoſtoli, quæ ſcilicet in ejus epiſtola catholica legimus cap. 4. ibi: *Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos. Nolite detrahere alterutrum fratres, qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem ſuum, detrahit legi, & judicat legem. Si autem judicas legem, non es factor legis, ſed judex. Unus eſt legislator, & judex, qui poteſt perdere, & liberare. Tu autem quis es, qui judicas proximum?* Hæc omnia qui epiſtolam Clementis elucubravit, deſcripſit, quibus eundem Jacobum monere Clemens videtur. Cetera non memoro; exinde enim ſatis, ſuperque liquere poterit, quodnam eſſe debeat de hac epiſtola, quodque jam fuerit eruditiſſimorum virorum judicium. Sunt, qui hujus epiſtolæ autographum græcum fuiſſe dixerunt; verum nullibi illud adparet, & tantum ex loquendi formulis, quæ græcam eloquutionem ſonare videntur, id poſſet quiſpiam augurari; proptereaque non eſt, cur non potius Iſidoro Mercatori eandem epiſtolam tribuamus, qui primus eandem edidiſſe adparet, præſertim cum ipſe Mercator non adeo fuerit dicendi ratione perpolitus, ut phraſes aut obſcuras, aut barbaras non adhibuerit in ſcribendo.

Can. 4. diſt. 23. Ex hac epiſtola depromtus eſt canon 4. diſt. 23. in quo tamen nullum aliud vitium eſt, quam quod in ea legatur epiſtola, quæ deceptoris cujuſdam manu ſit elaborata.

Can. 9. cau. 2. qu. 7. Canon 9. cau. 2. qu. 7. ita erit ex integra epiſtola ſupplendus: *Qualis autem condemnatio, & qualis imminet maledictio his, qui in Patres peccant, divina nos docet Scriptura. Si enim Cham filius Noe, cum vidiſſet nudum ſuum Patrem, quoniam non cooperuit Patris corporalis nuditatem, ſed egreſſus nuntiavit eam fratribus, & illi veſtimento eum cooperuerunt, ipſe quidem Cham, & illi, qui ex eo nati ſunt, ſub maledicto facti ſunt; qui autem cooperuerunt, magnam benedictionem meruerunt, multo magis*

iſti

iſti majore, & ampliore condemnatione digni ſunt, qui Patribus obviare, aut contra eos inſurgere moliuntur; quoniam qui eis reſiſtit, Deo reſiſtit, & qui eis injuriam, vel contumeliam facit, Deo, cujus legatione funguntur, facit. Quoties integram hanc ſententiam velit quiſpiam conſiderare, agnoſcet non de accuſationibus, quæ legis ordine ſervato fiant, ſed potius de injuriis, & contumeliis non inferendis ſermonem fuiſſe ibidem inſtitutum; propetereaque hoc fragmentum ad Gratiani propoſitum minime pertinere, qui de accuſationibus agebat. Non dubito tamen, quin cum Gratiauo plurimum convenerit Iſidori Mercatoris mens, qui nihil antiquius habuit, quam ſuadere frequentiſſime ſingulis, ne ad Prælatorum ſuorum accuſationes uſpiam deveniant; quod vel ille ſatis abunde percipit, qui percurrit cauſſæ ſeptimæ quæſtionem ſecundam, refertam omni ex parte iſtiuſmodi monumentis Iſidorianis, Pontificibus Maximis vetuſtiſſimis Evariſto, Marcellino, Julio, Euſebio, Fabiano, Sylveſtro, Zephirino, Anacleto, Alexandro, & aliis nonnullis adſcriptis, peculiariter vero contemplatur canonem 12. eadem cauſſa, & quæſtione. Qui vero ejuſdem canonis 9. ſententiam ad meliores auctores redigere voluerit, conferat verba Juſtiniani Imperatoris in confeſſione adverſus tria capitula ita ſcribentis: *Qualis autem eſt condemnatio, & qualis imminet maledictio eis, qui in Patres peccant, docet nos & Divina Scriptura: ſi enim Cham filius Noe, cum vidiſſet nudum ſuum Patrem, quoniam non cooperuit Patris corporalem nuditatem, ſed egreſſus nuntiavit eam fratribus, & illi veſtimento eam cooperuerunt, ipſe quidem Cham, & illi, qui ex ipſo nati ſunt, ſub maledictione facti ſunt, qui autem cooperuerunt, magnam benedictionem meruerunt, multo magis iſti majore, & ampliore condemnatione digni ſunt, qui ad Synodum minime pertinentem infamiam feſtinant per impietatem epiſtolæ, & Theodori, eidem Sanctæ Synodo applicare*. Porro cum in his verbis integer fere Gratianeus canon exhibeatur, is ipſe ad Juſtinianum potius, quam ad Anacletum referendus videretur.

Nulla ratione primo, aut ſecundo Eccleſiæ ſæculo convenire poteſt, quod ex *Can.* 28.
hac eadem Clementis epiſtola refertur in can. 28. cau. 16. qu. 7., & in can. 13. *cau.* 16.
de conſ. diſt. 1. eiſdem omnino verbis. Agitur ibi de Eccleſiis per loca congrua, *qu.* 7. &
& utilia ædificandis, quæ divinis precibus dedicentur, & Sacerdotum curæ tradantur. *can.* 13. *de conſ.*
At præterquamquod apud veteres diſciplinæ chriſtianæ hiſtoricos nulla adpareat Ec- *diſt.* 1.
cleſiarum dedicatio tempore Conſtantini Imperatoris antiquior, Ethnicorum diutiſſimæ, ac frequentes vexationes hujuſmodi Eccleſiis graviſſimo erant impedimento. Apud Gratianum olim fragmenta hæc ita exhibebantur. *Eccleſias per congrua, & utilia facite loca, quas* (ita in can. 28., ſed in can. 13. legebatur: *quæ*) *divinis precibus ſacrari* (ita in can. 28., ſed in canone 13. legebatur: *conſecrari*) *oportet, & non a quoquam gravari*. Melius recentes editiones habent poſt correctionem Romanam; etenim ita habent integra epiſtolæ ipſius exemplaria: *Eccleſias per congrua, & utilia facite loca, quæ divinis precibus ſacrare oportet, & in ſingulis Sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non a quoquam gravari*.

Conſonat cum vulgatis epiſtolæ exemplaribus canon 15. cau. 17. qu. 4., dum- *Can.* 15.
modo pro voce illa *ſubtractum* legamus *ſubtracta*: parum autem intereſt alterutri *cau.* 17.
potius ſcriptioni adhærere, cum una ſemper habeatur, eademque ſententia. Moneo *qu.* 4.
nonnulla his ſimilia legi in Concilio Turonenſi 2. can. 25., & in Concilio Bracarenſi 3. can. 3. ibi: *ſub hac quoque damnationis ſententia & illi obnoxii tenebuntur*,

 qui

qui Eccleſiaſtica ornamenta, vela, vel qualibet alia indumenta, atque etiam utenſilia, ſciendo in uſus ſuos tranſtulerint, vel aliis vendenda, vel donanda crediderint.

Can.39. de conſ. diſt. 1. Canon 39. de conſ. diſt. 1. legitur eiſdem verbis in hac ipſa epiſtola, in qua tamen levis varietas ſcripturæ adnotanda eſt; ſiquidem ubi Gratianus legit *cathedra* legunt alii: *cathedræ*; alii *canthara*; viri eruditi exiſtimant venire hoc nomine non cathedras, in quibus Epiſcopi ſedebant, nec ſuggeſtus, de quibus Epiſcopi orabant, ſed potius pulpita, quæ ſuper altario ponebantur, ut liber Evangeliorum in illis ad legentis Epiſcopi commodum collocaretur, quemadmodum hodie illa ſunt, in quibus miſſalis liber apponitur.

Can.40. de conſ. diſt. 1. Poſt verba laudati canonis 39., ſtatim in epiſtola ſequuntur verba canonis 40. de conſ. diſt. 1., quæ integra hoc in loco referre juvabit, cum nondum abſoluta canonis hujus emendatio fuerit. *Nemo per ignorantiam Clericus palla mortuum credat obvolvendum, aut Diaconus ſcapulas operire velit, quæ fuit in altari, aut certe quæ data eſt in menſam Domini. Qui hæc fecerit, vel leviter, quaſi nihil, & negligenter habuerit divina myſteria, Diaconus triennio, ſexque menſibus a dominico alienus erit altari, gravi percuſſus anathemate. Quod ſi clericum presbyter non commonuerit, decem annis, & quinque menſibus excommunicatus ſit; propterea quod de dominicis Sacramentis ſubjecta ſibi non commonuerit miniſteria, & poſtea cum grandi humilitate matri reconcilietur Eccleſiæ. Pallas vero, & vela, quæ in Sanctuarii ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum humilibus miniſtris juxta ſacrarium lavent; non ejicientes foras a ſacrario velamina dominicæ menſæ, ne forte pulvis dominici corporis male decidat a Sindone foris abluta; & erit hæc operanti peccatum; idcirco intra ſacrarium miniſtris præcipimus hæc ſancta cum diligentia cuſtodire. Sane pelvis nova comparetur, & præter hoc nihil aliud tangat. Sed nec ipſa pelvis velis apponatur lavandis, niſi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent. Pallæ altaris ſolæ in ea laventur, & in alia, vela januarum. De velis autem januarum cura ſit oſtiariis ex admonitione majorum, ne quis negligens, aut ignarus ad velum januæ domus Domini manus incondite tergat; ſed ſtatim coercitus diſcat omnis homo, quia velum atrii domus Domini ſanctum eſt.* Hæc omnia a Mercatore deprompta videntur, partim ex Concilio Arvernenſi cap. 3. & 5., ex Concilio Antiſſiodorenſi cap. 12. & 13., partim ex Gregorii Magni Sacramentario titulo de ordinatione Subdiaconi. Verba Gregorii Magni in Sacramentario hæc ſunt: *Oblationes, quæ veniunt in altare panes propoſitionis appellantur. De ipſis oblationibus tantum debet in altari poni, quantum populo ſufficere, ne aliquid putridum in ſacrario remaneat. Pallæ vero, quæ ſunt in ſubſtraterio, in alio vaſe debent lavari, in alio corporales pallæ. Ubi pallæ corporales lavatæ fuerunt, nullum linteamen ibidem aliud debet lavari, ipſa aqua in baptiſterio debet vergi.* In Concilio Arvernenſi anni 535. ſub Rege Theodeberto celebrato, cui Epiſcopi quindecim ſubſcripſerunt, nonnulla relatæ ſententiæ ſimillima habentur in can. 3. his verbis: *obſervandum, ne pallis, vel miniſteriis divinis defunctorum corpora obvolvantur.*

Can.23. de conſ. diſt. 2. Canon 23. de conſ. diſt. 2. legitur fere in principio ejuſdem epiſtolæ uſque ad illa verba *cuſtodire debent*; poſt quæ ita legendum eſt: *ne qua putredo in ſacrario inveniatur, ne (cum negligenter agitur) portioni corporis Domini gravis inferatur injuria. Communio enim corporis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſi negligenter erogetur, & presbyter minora non curet admonere officia, gravi anathemate, & digna humiliationis plaga feriatur. Certe tanta in altario holocauſta offerantur &c.* quæ deſcripſit Gratianus uſque ad illa verba: *cuſtodienda ſunt Sacramenta*. Poſt quæ ſequuntur ea, quæ

quæ legi diximus in can. 39. de conſ. diſt. 1., deinde ea, quæ in can. 40. de conſ. diſt. 1. retulimus; ac tandem ſtatim ſubjicitur. *Præcipimus etiam, ne excommunicato Eccleſia, ſive laico de fragmentis oblationum Domini ponatur ad menſam, unde ſcis tu, qui paſſim ſacrarii panes indignis impendis; unde noſti ſi a mulieribus mundi ſunt hi, quibus impendis? Hinc & David &c.* Rurſum hæc legimus apud Gratianum in dicto canone 23. de conſecrat. diſt. 2. a verſ. *Præcipimus etiam*, uſque in finem. Eo autem argumento, quo ex facto Davidis panes propoſitiones accepturi uſus eſt Mercator, uſus quoque eſt Iſidorus Hiſpalenſis in lib. 1. cap. 18. de officiis ibi: *Relegamus libros regnorum, & inveniemus Sacerdotem Abimelech de panibus propoſitionis noluiſſe prius dare David, & pueris ejus, niſi ante eos interrogaret, utrum mundi eſſent pueri a mulieribus, non utique ab alienis, ſed a propriis conjugibus; & niſi eos audiſſet ab heri, & nudiuſtertius vacaſſe ab opere conjugali, nunquam panes, quos prius negaverat, conceſſiſſet. Tantum intereſt inter propoſitionis panes, & Corpus Chriſti, quantum differt inter corpus, & umbram, inter imaginem, & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ea ipſa, quæ per exemplaria figurabantur. Quapropter eligendi ſunt aliqui dies, quibus prius homo continentius vivat, quo ad tantum Sacramentum dignius accedere poſſit.* Unum adhuc obſervatione dignum eſt, videlicet quam parum deceat ea verba Clementi ad Jacobum ſcribenti adtribuere: *unde ſcis tu, qui paſſim ſacrarii panes indignis impendis &c.* quaſi Jacobus Apoſtolus paſſim indignis Euchariſtiæ Sacramentum adminiſtraſſet, quod eidem Apoſtolo injurium maxime, & non ferendæ contumeliæ argumentum videtur.

De epiſtola 3. ad omnes Epiſcopos.

Quæ tertia Clementis epiſtola dicitur, hanc habet inſcriptionem: *Clemens urbis Romæ Epiſcopus, omnibus Coepiſcopis, Presbyteris, Diaconis, ac reliquis Clericis, & cunctis Principibus majoribus, minoribuſve, omnibuſve generaliter Fidelibus benedictio, claritas, & gloria; in gratia Dei, quæ data eſt nobis in Chriſto Jeſu Domino noſtro.* Sunt qui putant ex nonnullorum vetuſtorum codicum fide hanc eſſe de Græco in latinum idioma converſam a Rufino Aquilejenſi, a quo editam diximus epiſtolam Clementis nomine primam. Verum id maxime incertum eſt, & veroſimilius eſt Iſidorum Mercatorem ejuſdem auctorem eſſe; atque ideo Rufino aliquid tribui, quod hæc epiſtola quamplurima fragmenta contineat excerpta ex libris recognitionum ipſius Clementis, quos latine Rufinus ſe edidiſſe teſtatur. Jamdiu agnovit hæc Johannes Sichardus, qui in tertiæ epiſtolæ præfatione ita ſcribit: *Admonendus eſt lector, ea, quæ hic leguntur pulcherrime commixta, tamquam cumulo, hæc eadem in recognitionum libris ſparſim legi, ut veriſimile videatur mihi, hanc a ſtudioſo aliquo Clementis conſcriptam potius, quam ab ipſo Clemente.* Verum enim vero ſive a Rufini, ſive a Mercatoris codicibus hanc epiſtolam primum hauſerimus, par erit auctoritas, nec alterutrius fides apud nos prævalebit, utpote in aliis monumentis recenſendis minus probata. Ipſamet nuper memoratæ epiſtolæ inſcriptio nonne eandem ſpuriam prorſus, & a Clemente abjudicandam perſpicue demonſtrat? Quinam enim eſſe potuerunt Clementis ætate *cuncti* illi *Principes majores, minoreſque*, ad quos epiſtola ipſa dirigitur? Si nomine Principum intelligendos velis Eccleſiarum duces, & paſtores, parum apta erit interpretatio, cum *Coepiſcopos, Presbyteros, Diaconos,* ac

ac reliquos clericos ſpeciali nomine jam auctor epiſtolæ præſignaſſet, & fruſtra poſt iſtos memoraret majores, minoreſve Principes. At ſi nomine Principum laicos nobiliores, & publica juriſdictione pollentes ſignificatos arbitreris, facile in difficultatem incides ex eo ſubortam, quod Magiſtratus Rempublicam Clementis tempore adminiſtrantes, Eccleſiam potius odiſſent, diris vexationibus inſequerentur, nec hujuſmodi eſſe poſſent, ad quos una cum fidelibus omnibus epiſtola encyclica dirigeretur. Sed & id clarius dignoſcetur, ſi integram epiſtolam percurramus, ſimulque Gratiani fragmenta integræ epiſtolæ accommodemus; non enim ſolum ſententias inveniemus tempori illi vetuſtiſſimo parum conformes, ſed etiam nonnullas agnoſcemus congeſtas lacinias ex variis apocryphis monumentis, & præſertim ex libris recognitionum Clementi adſcriptis a quodam deceptore inordinate congeſtas.

Exorditur auctor epiſtolæ Sacerdotes admonens, ut populos doceant, admonenſ-
Can. 11. cau. 11. qu. 3. que populos, ut Epiſcopis ſuis, quaſi Deo obtemperent; ac ſubdit: *Si autem vobis Epiſcopis non obedierint omnes Presbyteri, Diaconi, ac Subdiaconi, & reliqui Clerici, omneſque Principes tam majoris ordinis, quam inferioris, atque reliqui populi, tribus, & linguæ non obtemperaverint, non ſolum infames, ſed & extorres a regno Dei, & conſortio fidelium, ac a liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ alieni erunt.* Ex his ſupplere juvabit canonem 11. cau. 11. qu. 3. atque en in eodem fragmento rurſum factam mentionem de Principibus majoris ordinis, & inferioris, quam ſane Clementis ætati minime convenire poſſe adnotabam. Quomodo vero Clemens infamiæ pœnam tunc irrogare potuerit, nemo facile explicabit, cum primo, & ſecundo Eccleſiæ naſcentis ſæculo infame potius vulgo haberetur Chriſto nomen dare, ac viris Eccleſiaſticis indulgere. Retulit eadem fere verba nonnullis omiſſis Concilium Triburienſe anni 895. can. 8. ibi: *nemo contemnat, neque transgrediatur bannum Epiſcopis ſuperpoſitum. Sciat, & abhorreat in epiſtola B. Clementis dictum contra ſe ſcriptum. Si vobis Epiſcopis non obedierint omnes tam majoris, quam & inferioris ordinis, atque reliqui populi, tribus, & linguæ, non ſolum infames, ſed etiam extorres a regno Dei, & conſortio fidelium a liminibus Sanctæ Dei Eccleſiæ alieni erunt.*

Can. 2. diſt. 25. Poſt hæc proſequitur epiſtolæ auctor obedientiæ virtutis laudes, quam unuſquiſque Epiſcopis ſuis exhibere debet, nonnulla adjiciens Epiſcopi uniuſcujuſque gratia, quem Dei vice populos regere ſcribit, ita concludens: *Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipſo ſuſcipere doctrinam fidei, monita autem vitæ a presbyteris inquirere, a Diaconis vero ordinem diſciplinæ.* Hic eſt canon 2. diſt. 25., atque eadem verba depromta videntur ex lib. 3. recognitionum falſo Clementi tributarum ad Jacobum Fratrem Domini, ubi proponitur Petrum Apoſtolum in ordinatione Zachæi Epiſcopi ita dixiſſe: *Zachæum hunc vobis ordinavi Epiſcopum, ſciens eum timorem Dei habere .... Audite ergo eum attentius, & ab ipſo ſuſcipite doctrinam fidei, monita autem vitæ a Presbyteris, a Diaconibus vero ordinem diſciplinæ.*

Can. 16. diſt. 38. Poſtquam vero edocuerit Clemens ad Epiſcopum pertinere curam fidei, ac proinde ad Epiſcopum accedere debere, quicumque fidei nomen dare, ac baptiſmum ſuſcipere cupit, hæc ait: *Nullus enim propter opprobrium ſenectutis, aut juventutis, vel nobilitatem generis a parvulis, & minus eruditis, ſiquid forte eſt utilitatis, aut ſalutis inquirere negligat; &c.* quæ legimus in canone 16. diſtinct. 38., quem Gratianus de Epiſcopis perperam intellexit, ac ſcripſit, cum tamen ad eos pertineat, qui ad Chriſti fidem venturi eſſent, & Sacramentum baptiſmatis ſuſcepturi; hi enim monendi erant, ut minime recuſarent a Sacerdotibus, aut doctrina minus excultis,

aut

aut ætate minus provectis inſtrui in fide, atque edoceri. Hæc etiam ſententia depromta videtur ex lib. recognitionum Clementis, ubi Gamaliel inducitur, ita univerſum Iſraelitarum populum alloquens: *Si ego Gamaliel neque eruditionis meæ, neque ſenectutis opprobrium duco diſcere aliquid a parvulis, & ab imperitis, ſiquid forte eſt utilitatis, aut ſalutis adquirere, (qui enim rationabiliter vivit, ſcit, quia nihil eſt anima precioſius) quomodo non omnibus hoc amabile eſt, cunctiſque exoptatum, ut quæ ignorat, diſcat, quæ didicerit, doceat?*

Hinc auctor epiſtolæ occaſionem arripuit quamplurima tradendi, quibus ad obedientiam fideles omnes excitaret, poſt quæ ita proſequitur: *Quapropter cunctis fidelibus, & ſummopere omnibus Presbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum eſt &c.* quæ legimus in can. 41. cau. 16. qu. 1., in quo ad evincendam epiſtolæ hujus falſitatem, luculentiſſimum habemus argumentum; etenim mentio fit de Parochiis Presbyterorum, quaſi jam Clementis ætate jam inſtitutæ Parochiæ fuiſſent, quod nemo in rebus Eccleſiaſticis vel leviter eruditus dixerit. Ceterum ſimilia nonnulla conſtituta legimus in Concilio Triburienſi anni 895. can. 32., ibi: *In epiſtola Beati Papæ Clementis legitur: Attendendum ſummopere eſt omnibus Presbyteris, & reliquis Clericis, ut nihil abſque Epiſcopi proprii licentia agant; non utique miſſas ſine ejus juſſu quiſquam Presbyterorum in ſua Parochia agat. Similiter & reliqui populi, majores ſcilicet, & minores per ejus licentiam, quidquid agendum eſt, agant. Animæ vero eorum ei creditæ ſunt: ideo omnia ejus conſilio agere debent, & eo inconſulto nihil.* *Can. 41. cau. 16. qu. 1.*

Verba Gratiani poſtrema in dicto can. 41. hæc alia ſtatim excipiunt: *Similiter & reliqui populi, majores ſcilicet, ac minores per ejus licentiam quidquid agendum eſt, agant, nec ſine ejus permiſſu a Parochia abſcedant, vel in ea adventantes morari præſumant. Animæ vero eorum ei creditæ ſunt: ideo omnia ejus conſilio agere debent, & eo inconſulto nihil. Quicumque enim obediunt Epiſcopis ſuis, videntur aliquid gratiæ conferre Deo. Qui autem eis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi exiſtunt.* Hæc cum nonnullis ſequentibus retulit Gratianus in can. 9. diſt. 93., cujus ſcriptura cum integris epiſtolæ exemplaribus penitus conſonat, præſertim poſtquam Romani Correctores inſcriptionem fragmenti emendarunt; etenim olim tribuebatur Concilio Pariſienſi, quemadmodum canon 8. eadem diſt. 93.; interea vero juvabit adnotare minus aptam illam loquendi formulam, qua populi in *majores*, ac *minores* diſtribuuntur, quæ fidelium partitio ignota eſt toti vetuſtati, ne dixerim cuique inveſtigare volenti, quid per eam ſignificetur. Adnotare præterea juvabit ſententiam hanc decerptam fuiſſe ex lib. 2. recognitionum Sancto Clementi tributarum; Cum enim ibi referatur diſputatio illa famigerata inter Simonem cognomento Magum, & Petrum Apoſtolum, ita loquens Petrus inducitur: *Pax vobis ſit omnibus, qui parati eſtis dare dexteras veritati* (ſic judices diſputationi aures præbentes Petrus obteſtabatur) *quicumque enim obediunt ei, videntur quidem aliquid gratiæ referre Deo; porro autem ipſi ab eo donum ſummi muneris conſequuntur juſtitiæ ejus ſemitis incedentes; propter quod primum eſt omnium juſtitiam Dei, regnumque ejus inquirere.* Atque vel ex hoc facile conſtat, quam longe diſtet auctor epiſtolæ in memorato fragmento ab archetypo ſuo, quem ſibi ſequendum propoſuerat; Quod enim auctor recognitionum de illis tradidit, qui veritati morem gerunt, auctor epiſtolæ illis accommodat, qui in ſingulis Diœceſibus Epiſcopis ſuis obtemperant. *Can. 9. diſt. 93.*

Poſt

Can. 14. de conſ. diſt. 1. Poſt pauca auctor epiſtolæ ſuadet, ut obedientiam Epiſcopis ſervemus, ea præſertim ratione, ne alibi ſacra fiant, niſi in locis ab Epiſcopo conſecratis, quaſi jam Clementis ætate ſolemnes templorum dedicationes in uſu eſſe cœpiſſent. Notandum tamen eſt in nonnullos Gratiani codices recentiores mendum irrepſiſſe, qui principio hæc exhibent: *Hic ergo, ideſt in præſenti vita, oportet non agnoſcere &c.* cum vetuſti Gratiani codices, & integra epiſtolæ ipſius exemplaria potius habeant: *Hic ergo, ideſt in præſenti vita oportet nos agnoſcere &c.* Sed & hic Iſidorus Mercator abuſus eſt nonnullis verbis, quæ Sancto Petro adverſus Simonem Magum, ut diximus, diſputaturo affinxit auctor recognitionum Clementis in lib. 2. ibi: *Hic ergo, hoc eſt in præſenti vita poſitos, oportet vos agnoſcere voluntatem Dei, ubi & agendi locus eſt*; Ex quo magis magiſque conſtat epiſtolam hanc ex variis rerum apocrypharum laciniis inordinate fuiſſe congeſtam. Non eſt tamen dubitandum, diſciplinam hanc in laudato canone traditam fuiſſe quarto ſæculo jam receptam, quemadmodum conſtat ex canone penultimo Concilii Laodiceni, ibi: *quod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis, vel Presbyteris.*

Can. 2. diſt. 43. In vetuſtis Gratiani exemplaribus Origeni adſcribitur can. 2. diſt. 43., cujus verba leguntur prope finem hujus epiſtolæ Clementi adſcriptæ, ex qua Romani Correctores inſcriptionem ejuſdem canonis emendatam voluerunt. Qui epiſtolam hanc effinxit, ita differit de iis, qui inobedientes Epiſcopis fuerint, ut ex evangelico præcepto nulla illorum habenda ſit ratio. *Et ſi iterum in mandatis habemus &c.* Ita legenda ſunt priora canonis verba; quemadmodum poſteriora hoc modo: *non intelligentia propoſiti noſtri*. Quoniam vero eadem omnino leguntur in lib. 2. recognitionum Clementis in principio, veroſimile mihi videtur, Gratianum voluiſſe auctorem recognitionum laudare, dum canoni ſuo Origenis nomen inſcripſit, ex eo forte, quod habuerit codicem Rufini Aquilejenſis, in quo & ſcripta Origenis, & libri iſti recognitionum continerentur; Etenim Rufinus e Græco idiomate non tam libros recognitionum, ut ipſe ait, ſed & plura Origenis, cui plurimum adhærebat, ſcripta in latinum tranſtulit. Itaque ſi Gratiani canon ex libro memorato recognitionum eſt repetendus, adnotandum eſt in principio libri 2. referri factum Petri cum Simone, quem Magum appellant, diſputaturi; antequam enim Petrus cum Simone congrederetur, fingitur nonnulla de Simonis ejuſdem indole & moribus cum Clemente ita diſſeruiſſe. *Opportunum mihi nunc, & neceſſarium videtur de his, quæ imminent, aliqua diſcutere, ideſt de Simone. Scire enim velim, quibus ſit moribus, & quibus actibus. Quod mihi, ſiquis ſcit, indicare non ceſſet, refert enim iſta prænoſcere. Nam ſi in mandatis habemus, ut venientes ad civitatem &c.*, quæ integra habentur apud Gratianum in dicto can. 2. eiſdem omnino verbis, ex quibus liquido conſtat hæc ipſa minime pertinere ad Gratiani propoſitum; Quod enim de Simonis Magi moribus Petrus cum Simone diſputaturus fingitur inveſtigaſſe, id illi accommodatur, qui eſt inveſtigaturus conſecrandi Epiſcopi indolem, & mores; quæ duo longe omnino diſtant, & toto cœlo.

De

De epiſtola 5. Clementis.

Quarta omiſſa epiſtola ex iis, quæ Clementi tributæ ſunt, quod ex ea nihil depromſerit Gratianus, ad quintam ſtatim progredior, quæ hunc exhibet titulum: *Dilectiſſimis fratribus, & condiſcipulis Hieroſolymis cum chariſſimo fratre Jacobo Coepiſcopo habitantibus Clemens Epiſcopus*. Hæc autem inſcriptio jam ſufficit, ut opinor, ad redarguendum epiſtolæ hujus auctorem falſi conſcium; Præterquamquod enim fingitur, Clementis Romani tempore adhuc Jacobum Apoſtolum Hieroſolymitanam Eccleſiam rexiſſe, quod ab hiſtoricorum fide longe aberrat, quemadmodum ſuperius diximus; aliena etiam ſunt a veterum, & primi, vel ſecundi ſæculi diſciplina, quæ ibidem de communi Clericorum vita aſſeruntur. Quis enim credat jam tum erecta fuiſſe Eccleſiaſticorum virorum collegia, niſi ſimul arbitretur talem fuiſſe veterum Antiſtitum imprudentiam, ut Clericorum omnium cætum optimam chriſtiani gregis partem Ethnicorum furori uno propemodum ictu mactandum, & perdendum objicerent? Immo quis credat adeo communis vitæ bonum Clementi placuiſſe, ut eam tamquam unicuique fideli neceſſariam prædicaſſet, & bonorum diviſionem ab ipſo fere mundi exordio factam *per iniquitatem* originem habuiſſe, uti in ejuſdem epiſtolæ initio legimus? Pudendum autem eſt, & nonniſi homine perditiſſimo dignum, quod dicitur, adeo ſingulas res unicuique eſſe debere communes, ut etiam promiſcuus conjugum uſus ſit: *in omnibus autem* (ita epiſtolæ auctor) *ſunt ſine dubio & conjuges: & ſicut non poteſt dividi aer, neque ſplendor ſolis, ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data ſunt ad habendum dividi debere, ſed habenda eſſe communia*. Oh præclara ſane effata, & Clemente viro ſanctiſſimo, & Pontifice Maximo digna! Nihil ad hanc rem addendum poſt iſta videretur, ut hujuſmodi ſententias a Clemente abjudicaremus; verum adhuc nonnulla ſunt, quæ in falſitatis ſuſpicionem vehementius etiam inducunt. Siquidem narratur factum Ananiæ, & Sapphiræ, de quo agitur in cap. 5. Actuum Apoſtolicorum, quodque fingitur ipſe Clemens cognoviſſe, & vidiſſe, cum tamen Anania & Sapphira ſuprema pœna affecti divino ſingulari judicio fuerint, antequam Petrus Romam veniſſet, ſuorumque laborum ſocium Clementem ſibi adjunxiſſet. Quoties de epiſtolæ hujus auctore quæratur, nolim tale, tantumque crimen in Iſidorum Mercatorem inferre, licet primum ex ejuſdem collectione emerſiſſe eadem videatur. Corrupit, ſcio, Mercator nonnulla diſciplinæ Eccleſiaſticæ capita, verum quæ ad fidem, & mores pertinent, etiam corrupiſſe illum non auſim aſſerere. Potius generalis illa vitæ communio, & promiſcuus conjugum uſus indicabit auctorem hujus epiſtolæ fuiſſe quemdam ex hæreſi Nicolaitarum jamdudum ab Eccleſia damnatorum. Quidquid vero ſit de hac re, minime dubitandum erit, quin fragmenta hujus epiſtolæ inter decreta canonum non fuiſſent a Collectore ſedulo collocanda.

Et quidem ſi ad unum canonem 14. diſt. 37. redigeretur oratio, nihil forte improbandum reperiretur, nihil enim aliud ibidem ſtatutum adparet, quam Clericos univerſos ſacris doctrinis potiſſimum incumbere debere. Unum obſervatu dignum adparet, eadem fere verba legi Petro Apoſtolo tributa in libro 10. recognitionum Clementis, quæ imitari voluit auctor epiſtolæ, ut facilius legentibus illuderet. *Can. 14. diſt. 37.*

Can. 2. *cau.* 12. *qu.* 1. Verum quoties in conſpectum adducatur canon 2. cau. 12. qu. 1., is ipſe agnoſcetur, ex quo tot apocryphi monumenti argumenta deducebamus. Ibi & de communi fidelium omnium vita, & de promiſcuo conjugum uſu, & de Anania, & Sapphira ſermo inſtituitur, ex quibus indiciis ſane graviſſimis apocrypham eſſe epiſtolam deducebamus. Ut vero integrum Gratiani fragmentum expendam, in quo tota propemodum epiſtola deſcribitur, priora verba exhibent epiſtolæ inſcriptionem, quam ſuperius retuli, una obſervans, Clementem ad Jacobum Apoſtolum ſcribere minime potuiſſe. Epiſtolæ initium conſiſtit in verſ. *communis vita*, ex quo adparet, quam falſo omnibus neceſſario præſtituta dicatur vita communis prima Eccleſiæ ætate. In verſ. *communis enim* etiam liquet, quam temere dicatur *per iniquitatem* rerum dominia fuiſſe diviſa, atque inter homines diſtributa. In verſ. *denique* pudenda agnoſcitur illa de promiſcuo uxorum uſu ſententia. Romani Correctores, ut hanc canonis partem emendarent, aſſeruerunt, in nonnullis exemplaribus illam deſiderari: verum licet hic conatus in meliorem Canonis lectionem laude digniſſimus ſit, non eſt tamen omnino certum definire, utrum ea verba ad epiſtolam pertineant, necne; cum & in antiquis editis exemplaribus Gratiani, & in ipſis antiquis editis exemplaribus epiſtolæ legantur. Immo cum adpareat, verba hæc epiſtolæ depromta eſſe maxima in parte ex libris recognitionum Sancto Clementi adſcriptis, in quibus integra hujuſmodi ſententia continetur, nullatenus dubitaverim aſſerere, & ipſam in epiſtola Clementi tributa facile contineri. Porro in lib. 10. recognitionum quidam Ethnicus ſenex inducitur petens erudiri a Clemente, & nonnullis propoſitis difficultatibus ex veterum Philoſophia depromtis ita Clementem ipſum alloquitur: *Sed neque furtum malum eſſe, quod enim deeſt alicui, aufert ab alio qui habet, quod quidem oportebat libere ſumi, & publice, ſed quia occulte fit, in hoc magis illius, a quo clam aufertur, inhumanitas redarguitur. Communis enim uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit; ſed per iniquitatem alius hoc ſuum dicit eſſe, & alius illud, & ſic inter mortales diviſio facta eſt, denique Græcorum quidam ſapientiſſimus* (Platonem hic deſignari vulgo putant) *hæc ita ſciens eſſe, ait, communia debere eſſe amicorum omnia: In omnibus autem ſunt ſine dubio & conjuges; & ſicut non poteſt, inquit, dividi aer, neque ſplendor ſolis, ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo data ſunt, omnibus ad habendum dividi debere, ſed habenda eſſe communia.* Quicumque hæc recognitionum verba cum epiſtola Clementi tributa contulerit, facile agnoſcet epiſtolam hanc in parte depromtam fuiſſe a libro recognitionum, ac propterea reprobatam illam clauſulam, quemadmodum non in recognitionem libris, ita nec in epiſtola ipſa deſiderari. Quæ habentur in verſ. *unde & Dominus* uſque ad illa verba, *ſed & omnibus prædicanda ſunt*, conſonant omnino cum vulgatis omnibus epiſtolæ exemplaribus. Poſt hæc ſtatim ſubſequuntur, quæ retulit Gratianus in can. 14. diſt. 37. a principio uſque in finem; quæque ſuperius diximus etiam ex libris recognitionum fuiſſe depromta. Deinde hæc immediate in epiſtola habentur: *Incertum eſt enim etiam juvenibus vitæ tempus, ſenibus autem jam nec incertum eſt; nec enim dubitatur, quin quantumcumque eſt, quod putatur ſupereſſe, breve ſit, & ideo tam juvenes, quam ſenes oportet de converſione, & pœnitentia valde eſſe ſollicitos, & ſatagere, ut de reliquo ornent animam ſuam ornamentis digniſſimis, ideſt dogmatibus veritatis, decore pudicitiæ, ſplendore juſtitiæ, candore pietatis, aliiſque omnibus; quibus comptam eſſe decet rationabilem mentem. Unde conſilium dantes &c.* uſque in finem, ubi tamen nonnulli legunt, *ſatagetis*

getis. Hinc ita concludit auctor epiſtolæ, *& cum oratione aſſidua Dei gratiam obtinere merueritis, tunc ſine ſuſpicione mali interitus vota poſſint celebrari feſtiva. Deus autem pacis ſit cum omnibus vobis Amen*. En integram epiſtolam, quam etiam, ut patet, fere integram in duobus fragmentis Gratianus deſcripſerat.

De can. 30. de conſ. diſt. 2.

In priore hujus operis parte cap. 52., & pag. 488. adnotaveram canonem 30. de conſ. diſt. 2. falſo fuiſſe Clementi Pontifici Maximo inſcriptum, potius autem tribui debuiſſe Concilio Eugenii II. ubi canone 33. eadem verba leguntur. Idipſum obſervaverunt jamdiu Romani Correctores, quibus adjicere poſſumus Franciſcum De-Roye de juribus honorificis in Eccleſia cap. 3. qui hæc præterea ſcripſit: *Gratianus .... canonem illum perperam adſcribit Clementi Papæ; Correctores Romani poſt Anſelmum Lucenſem eum recte adſcribunt Eugenio II., & addendum ex Synodo Romana. Sed forſan non tam bene addunt: a laicorum loco; cum tamen Holſtenius ex ipſo autographo utriuſque illius Synodi ſcribat tantum a laicorum nempe honoribus, nam & conſtat quoſdam ex laicis ſemper in Eccleſia quoſdam habuiſſe honores, ut ſuis quibuſque locis videbimus*. Qui forte adhuc voluerit hunc canonem ad certa Clementi Papæ tributa fragmenta referre, non dubito, quin ſi non verbo tenus, ſaltem ſententia facile reperiatur. In libro 2. conſtitutionum, quæ a S. Clemente editæ dicuntur cap. 61. ita legimus: *Tu vero o Epiſcope .... cum Eccleſiam Dei convocas, veluti magnæ navis gubernator jube cum omni ſcientia cætus celebrari, præcipiens Diaconis, tamquam nautis, ut diſponant loca fratribus, tamquam epibatis cum omni diligentia, & ſanctitate. Ac primum ſit longa domus .... in ejus medio ſit Epiſcopi ſedes, ad cujus utrumque latus conſideant Presbyteri, & Diaconi adſiſtant, ſuccincti, & expediti ... Horum* (ideſt Diaconorum) *cura laici in altera ſedeant cum omni quiete, & ordine; mulieres quoque ſeparatim ſedeant ſilentium ſervantes .... Si quis inveniatur extra locum ſedere, increpetur a Diacono, veluti proreta, & in ſuum locum reducatur*. Et quidem hæc probari fortaſſe poſſent, niſi de libris hiſce conſtitutionum Apoſtolicarum merito dubitaremus. Etenim ipſimet Trullani Patres, qui alias nonnulla apocrypha veterum monumenta receperunt, conſtitutiones iſtas omnino rejecerunt, ita ſtatuentes in can. 2. *Quoniam autem in canonibus Apoſtolorum præceptum eſt, ut eorumdem Sanctorum Apoſtolorum per Clementem conſtitutiones ſuſciperemus, quibus olim ab iis, qui a fide aliena ſentiunt, ad labem Eccleſiæ adſpergendam adulterina quædam, & pietate aliena introducta ſunt, quæ divinorum nobis decretorum elegantem, ac decoram ſpeciem obſcurarunt, has conſtitutiones ad gregis ædificationem, & ſecuritatem conducibiliter rejecimus, hæreticæ pravitatis fœtus nequaquam admittentes, & germanæ, ac integræ Apoſtolorum doctrinæ inſerentes*. Itaque concludere potius juvabit diſciplinam, quæ in laudato canone 30. præſtituitur, recentioribus potius Eccleſiæ ſæculis congruere, ex errore autem tributam Papæ Clementi, quia forte nonnulla his ſimilia in illis conſtitutionibus legerentur, quæ Clementi eidem adſcriptæ fuerunt.

Digitized by Google

CAPUT II.

De Capitibus Anacleti nomine inſcriptis.

Tres Anacleto tribuuntur epiſtolæ, ex quibus nonnulla apud Gratianum depromta fragmenta videntur.

Ex epiſt. 1. Apocryphi omnes.

- Can. 3. *diſt.* 43. *conſonat cum vetuſtioribus exemplaribus.*
- Can. 6. *diſt.* 83. *conſonat cum epiſtolis Ennodii.*
- Can. 10. *diſt.* 93. *non convenit propoſito Gratiani.*
- Can. 3. *cau.* 2. *qu.* 6. *ad melioris notæ codices exigendus.*
- Can. 2. *cau.* 3. *qu.* 4. *referendus ad interpretationes Aniani.*
- Can. 13. *cau.* 3. *qu.* 6. *jungendus cum can.* 1. *cau.* 25. *qu.* 2.
- Can. 15. *cau.* 3. *qu.* 6. *referendus ad can.* 13. *ead. cau. & qu.*
- Can. 7. *cau.* 6. *qu.* 1. *ex Ennodii epiſtolis congeſtus.*
- Can. 1. *cau.* 12. *qu.* 2. *jungendus cum can.* 6. *ead. cauſ. & quæſt.*
- Can. 6. *cau.* 12. *qu.* 2. *ex recentioribus Patrum decretis congeſtus.*
- Can. 18. *cau.* 17. *qu.* 4. *referendus ad can.* 6. *cau.* 12. *qu.* 2.
- Can. 1. *cau.* 25. *qu.* 2. *jungendus cum can.* 18. *cau.* 17. *qu.* 4.
- Can. 59. *de conſ. diſt.* 1. *conſonare nequit cum veterum diſciplina.*
- Can. 10. *de conſ. diſt.* 2. *jungendus cum can.* 59. *de conſ. diſt.* 1.

Ex epiſt. 2. Apocryphi omnes.

- Can. 2. *diſt.* 21. *referendus, & exigendus ad ſententias Iſidori Hiſpalenſis.*
- Can. 18. *diſt.* 45. *referendus ad epiſtolam Pauli ad Titum juncta interpretatione Hieronymi.*
- Can. 2. *diſt.* 64. *jungendus cum can.* 1. *diſt.* 75.
- Can. 2. *diſt.* 66. *veterum traditioni contrarius.*
- Can. 1. *diſt.* 67. *veterum traditioni in poſtrema parte adverſatur.*
- Can. 1. *diſt.* 75. *cum diſciplina veterum non omnino conſentaneus.*
- Can. 11. *diſt.* 79. *a perpetua diſciplina Eccleſiæ deflectit.*
- Can. 6. *diſt.* 84. *Iſidoro potius Hiſpalenſi inſcribendus eſſet.*
- Can. 1. *diſt.* 99. *non congruit temporibus Anacleti.*
- Can. 15. *cau.* 2, *qu.* 7. *ex integris exemplaribus ſupplendus.*
- Can. 1. *cau.* 6. *qu.* 1. *referendus ad canonem* 11. *diſt.* 79.

Ex epiſt. 3. Apocryphi omnes.

- Can. 2. *diſt.* 22. *ex integris exemplaribus reſtituendus.*
- Can. 3. *diſt.* 80. *non convenit temporibus Anacleti.*
- Can. 12. *cau.* 2. *q.* 7. *referendus potius ad Iſidorum Hiſpalenſem.*
- Can. 2 *cau.* 3. *qu.* 5. *referendus potius ad Ambroſium Mediolanenſem.*
- Can. 15. *cau.* 6. *qu* 1. *referendus potius ad Iſidorum Hiſpalenſem.*
- Can. 14. *cau.* 24. *qu.* 3. *exigendus ad ſententias Iſidori Hiſpalenſis.*

Can.

Digitized by Google

Adjiciuntur.	*Can. 4. diſt. 93. eſt potius Romani Concilii ſub Zaccharia.*
	Can. 14. cau. 2. qu. 7. referendus potius ad can. 5. cau. 2. qu. 7.
Apocryphi omnes.	*Can. 3. cau. 5. qu. 3. referendus ad Concilia Eugenii, & Leonis Pontificum.*
	Can. 28. cau. 7. qu. 1. non congruit temporibus Anacleti.

NOn de temporibus tantum, quibus Anacletus Petri ſedem Romæ tenuerit, nec dumtaxat de gradu, & ordine ſucceſſionis ejuſdem diſputare conſueverunt viri eruditi; ſed & de Anacleto ipſo, quem nonnulli a catalogo Pontificum Maximorum expungunt, quaſi figmentum ab imperitis inventum, ea præcipue ratione, quod ejus veteres Patres minime meminerint, aut ſaltem illum cum Cleto confuderint, quemadmodum deducere conati ſunt ex Epiphanio hæreſi 27., Euſebio lib. 3. cap. 13., & Nicephoro Callixto lib. 3. cap. 2. Gratianus ipſe, cujus codicem expendimus, viſus eſt Anacletum omiſiſſe in inſcriptione canonis 48. de conſecr. diſt. 1., ubi Teleſphorum Papam a Petro fuiſſe ſeptimum prædicat, cum octavus dicendus eſſet potius numerato Anacleto; videlicet poſt Petrum hæc tradi conſueverunt Pontificum nomina: Linus, Clemens, Cletus, Anacletus, Evariſtus, Alexander, Sixtus, Teleſphorus. Nolo hac in controverſia cum eruditiſſimis hominibus congredi, vel ex eo quod non deſint, qui rem hanc univerſam abunde ſatis, & pluſquam abunde diſcuſſerint, inter quos adire quiſpiam poſſet Natalem Alexandrum in Hiſt. Eccleſ. 1. ſæculi diſſert. 14., & præſertim in ſcholio diſſertationi adjecto; vel ex eo quod parum aut nihil referre poſſit ad Gratianeorum Canonum interpretationem. Sane quotquot fragmenta apud hunc collectorem Anacleto tributa fuerunt, ea omnia apocrypha omnino monumenta ſunt, quemadmodum paulo inferius nitide demonſtrabo. Quamobrem illud prænotaſſe ſufficiat, vel extiterit Anacletus iſte, vel idem cum Cleto fuerit, vel forte omnino fictitius ſit habendus, certum apud omnes eſſe, neminem hujus nominis Pontificem recenſeri poſt annum a Chriſto natum 120., ut propterea, quotquot Anacleto tribuuntur epiſtolæ decretales, aut ad finem primi, aut ad initium ſecundi Eccleſiaſtici ſæculi referendæ eſſent. Hinc quoties demonſtretur epiſtolas Anacleto inſcriptas primæ illi ætati minime convenire, definiri profecto poterit, fidem omnem illis eſſe jure optimo denegandam.

De epiſtola 1.

Epiſtola Anacleti nomine prima hanc exhibet inſcriptionem: *Anacletus Servus Chriſti Jeſu, in Sede Apoſtolica Domino ſerviens, Epiſcopis omnibus, & ceteris cunctis fidelibus, qui coæqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem: gratia vobis, & pax, atque conſolatio multiplicentur a Domino in ſæcula.* Videtur hujus inſcriptionis exemplum depromtum ex epiſt. 1. Apoſtoli Petri, cujus etiam magna pars in hanc eandem Anacleti epiſtolam tranſlata eſt. Item nonnulla furatus eſt auctor ex cap. 5. epiſtolæ S. Jacobi. Quod autem magis dignum eſt obſervatione, pertinet ad fragmenta quædam, quæ depromta ſunt ex epiſtola 1., quam falſo Clementi Papæ adſcriptam ſuis locis oſtendimus, ut omittam ea, quæ ex interpretatione Aniani in Conſtitutiones Theodoſianas, quæ ex S. Ambroſio in lib. de dignitate humanæ conditionis

tionis cap. 3., quæ ex Hieronymo in Pſalmum 44., quæ ex Ennodio, & ex aliis derivata fuerunt; hæc enim omnia clariſſime evincunt, epiſtolam iſtam nemini ex vetuſtiſſimis Pontificibus tribui ullo modo poſſe. Quid memorem plura ſacræ Scripturæ loca in hanc epiſtolam relata non ex alia, quam ex Hieronymi interpretatione? Præterea diverſa vocabula illic obcurrunt, quæ nonniſi poſteriore ætate apud Romanos recepta fuerunt. Hujuſmodi eſt nomen *Apocriſariorum*, quod quinto demum Eccleſiæ ſæculo apud Latinos audiri cœpit, item nomen *Patriciorum* ad recentiora tempora referendum, quemadmodum animadvertit Antonius Auguſtinus in collectione Adriani 1. cap. 9. Nomina præterea memorantur *Patriarcharum*, & *Primatum*, quæ an conveniant primo, vel ſecundo Eccleſiæ ſæculo affirmare nuſquam auderem. Quod ſi illa verba Anacleti conſideremus, quibus Chriſtifideles omnes ita ſolatur: *vobiſque compatimur, & auxilium ferre .... parati ſumus*, quis non videat putidum deceptoris mendacium, qui ita Anacletum loquentem inducit, quaſi poſſet vexatis undequaque fidelibus Ethnicorum tyrannide opem ferre, qui ceteroqui ne ſe quidem adverſus impios tueri potuiſſet. Demum, ut cetera omittam, quid non probat adverſus epiſtolam hanc intexta illa judiciorum Eccleſiaſticorum figura, qualis primum obtinuit poſt novellas Juſtiniani conſtitutiones? in ea præſertim parte, qua definitum adparet, in judiciis, & controverſiis, & laicos Magiſtratus, & Epiſcopos concurrere debuiſſe ibi: *coram Patriarcha, aut Primate Eccleſiaſtico, & coram Patricio ſæculari judicentur negotia in commune*. Porro nemo non agnoſcit, quantum a veritate diſtet hæc juradicentium ſocietas illa ætate, qua publicis Magiſtratibus nihil magis infenſum eſſe poterat, quam nomen Chriſtianorum, & præſertim ſacrorum Antiſtitum.

Can. 3. diſt. 43. Ad hanc epiſtolam pertinet canon 3. diſt. 43., & quidem in ea parte, in qua auctor indicare conatur ea, quæ ad officium doctoris pertinent. Conſonant verba canonis cum vetuſtioribus exemplaribus, nec quidpiam continent, quod notatu dignum adpareat, niſi forte quis obſervandum arbitretur pro voce illa *intentione*, legi in aliquibus exemplaribus *inſtitutione*.

Can. 6. diſt. 83. Poſt verba dicti canonis 3. ſtatim ſequitur in epiſtola ipſa canon 6. diſt. 83. his verbis: *Nihil autem eſt illo paſtore miſerius &c.* Pergit enim ibidem auctor in tradendis præceptis ad rite exercendum doctoris officium; & quidem priora verba uſque ad verſ. *perdit enim* conſonant cum integris epiſtolæ exemplaribus; cetera jam ſunt a Romanis Correctoribus emendata; auctor autem epiſtolæ eadem promſit ex libris epiſtolarum Ennodii, ubi ſcilicet ita ſcribit Ennodius: *Perdit laboris memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut artium in ſuo quæque opere invenitur mater inſtantia, ita Noverca eruditionis eſt negligentia*.

Can. 10. diſt. 93. Pſeudoanacletus paulo inferius tradit, quæ munera ſint a Sacerdotibus obeunda, inter cetera præſertim inſtruere populos ſaluberrimis doctrinis, quod ut demonſtret, adducit illud Evangelii apud Lucam cap. 7. *Beatus eſt, quicumque non fuerit ſcandalizatus in me*: & ſubdit: *Ille procul dubio ſcandalizatur in Deum, qui recte non docet, & qui ejus ſcandalizat Epiſcopum, vel Sacerdotem*. Eadem fere verba repetuntur apud eum, qui epiſtolam ad Stephanum Archiepiſcopum Concilii Mauritaniæ, & ad univerſos Africanæ provinciæ Epiſcopos Damaſo affinxit. Sunt autem in canone 10. diſt. 93. perperam adducta ad rem Gratiani, qui exinde propoſuerat demonſtrare minores Eccleſiæ ordines majoribus ſubeſſe debere.

Non-

Nonnulla ſunt apud Gratianum disjuncta fragmenta, quæ huc ſingula referre ju- *Can.* 3.
vabit, tamquam ex uno propemodum hujus epiſtolæ contextu depromta, videlicet *cau.* 2.
canon 3. cau. 2. qu. 6. canon 13. & 15. cau. 3. qu. 6., canon 6. cau. 12. qu. *qu.* 6.
2., canon 18. cau. 17. qu. 4., & can. 1. cau. 25. qu. 2., quibus addere poſſem *Can.* 13.
canonem 1. cau. 12. qu. 2. ad hanc verius epiſtolam, quam ad Stephanum refe- & 15. *cau.* 3.
rendum. Fingitur Anacletus prope finem epiſtolæ univerſos alloqui fideles, ut eoſ- *qu.* 6.
dem ad mutuam dilectionem invitet, & ſubdit: *& qui abſtulerit aliquid Patri, vel* *Can.* 1. & 6. *c.*
matri &c. Sequuntur hic, quæ integra habentur in dicto canone 6. cau. 12. qu. 2. 12. *qu.*
cujus poſtrema verba ſubſequuntur hæc alia: *atque homicida ante ſuſpectum juſti ju-* 2. *Can.*
dicis eſſe deputabitur. Ex his autem omnibus reſtituendum arbitror dictum canonem 18. *cau.*
1. cau. 12. qu. 2. & ſtatim: *qui rapit pecuniam proximi ſui iniquitatem operatur,* 17. *qu.* 4. *Can.*
qui autem pecuniam, vel res Eccleſiæ abſtulerit, Sacrilegium facit. Hic eſt canon 18. 1. *cau.*
cau. 17. qu. 4. Poſt hæc ita ſubjicit auctor epiſtolæ: *Privilegia enim Eccleſiarum,* 25. *q.* 2.
& Sacerdotum Sancti Apoſtoli juſſu Salvatoris, intemerata, & inviolata omnibus decre-verunt manere temporibus. Leges Eccleſiæ Apoſtolica firmamus auctoritate, & peregrina judicia ſubmovemus. Hic eſt canon 1. cau. 25. qu. 2., cujus poſtrema verba Gratianus jam adtulerat in can. 13. cau. 3. qu. 6., & inconcinnam, maleque congeſtam epiſtolam proſequutus hæc de Eccleſiaſticis judiciis adnexuit: *Unde & Dominus mentionem faciens Loth per Moſem loquitur, dicens: ingreſſus es quidem, inquiunt, ut advena; numquid ut judices? unaquæque provincia* (ſunt hæc in can. 15. cau. 3. qu. 6.) *tam juxta Eccleſiæ, quam juxta ſæculi leges ſuos debet juſtos, & non iniquos habere judices, & non externos, niſi Apoſtolicæ Sedis hujus decreverit auctoritas, quatenus quicumque cauſſam habuerit, apud ſuos judices judicetur, & non ad alienos cauſſa vagandi ſtimulante protervia ſuam deſpiciens patriam, tranſeat: ſed ad duodecim ejuſdem provinciæ judices, ad quorum judicium omnes cauſſæ civitatum referuntur, deferatur negotium. Si autem fuerit Eccleſiaſticum apud Epiſcopos (interveniente Primate) ſiquidem major cauſſa fuerit, ſi vero minor, Metropolitano. Si vero fuerit ſæculare, apud ejuſdem ordinis viros judicio tamen Epiſcoporum; cum Apoſtolus privatorum cauſſas magis Eccleſiis deferri, & ibidem Sacerdotali judicio terminari voluit. Omnis enim oppreſſus libere Sacerdotum (ſi voluerit) appellet judicium, & a nullo prohibeatur, ſed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem aut difficiles cauſſæ, aut majora negotia orta fuerint, ad majorem ſedem referantur. Et ſi illic facile diſcerni non poterunt, aut juſte terminari, ubi fuerit Summorum congregata congregatio, quæ per ſingulos annos bis fieri ſolet, & debet, juſte, & Deo placite coram Patriarcha, aut Primate Eccleſiaſtico, & coram Patricio ſæculari judicentur negotia in commune.* His etiam deſcripſi, unaque ad optimos codices exegi canonem 3. cau. 2. qu. 6. Plane quicumque in tam inordinatam, & variis incompoſitis laciniis contextam verborum farraginem intenderit, facile conjiciet non tam illam improbi deceptoris opus eſſe, quam eandem ad ſuos fontes redigendam eſſe; videlicet Bonifacii Moguntini epiſt. 19. ad Ethibaldum, Concilii Cabilonenſis 2. can. 51., Concilii Moguntini can. 5., Leonis Magni epiſt. 84. ut omittam codicem Juſtinianeum, & Theodoſianum. Bonifacius itaque in epiſtola 19. ſuperius memorata ita Ethibaldum alloquitur: *Præterea nuntiatum eſt nobis, quod multa privilegia Eccleſiarum, & Monaſteriorum fregiſſes, & abſtuliſſes inde quaſdam facultates. Et hoc ſi verum eſt, peccatum grande eſſe dignoſcitur, teſtante Sacra Scriptura, quæ ait: qui abſtulerit aliquid patri, vel matri, & dicit: hoc non eſt peccatum, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creavit, Mater noſtra*

Eccleſia

Eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritualiter generavit. Ergo qui Chriſti pecunias, & Eccleſiæ fraudabit, vel rapiet, homicida ante conſpectum juſti judicis deputabitur. De quo quidam ſapientium dicebat: qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem facit: qui autem pecuniam Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit. Hæc ſi quiſquam retulerit ad canonem 1. & 6. cau. 12. qu. 2., & can. 18. cau. 17. qu. 4., facilius auctorem eorundem Canonum agnoſcet Bonifacium Moguntinum, quam Anacletum. Conſonat etiam aliquantiſper canon 51. laudati Concilii Cabilonenſis 2. anni 813. ibi: *Sciant* (Prælati) *eos fratres ſuos eſſe, & unum ſecum habere Patrem Deum, cui clamant: Pater noſter, qui es in cœlis, & unam Matrem Sanctam Eccleſiam, quæ eos intemerato ſacri fontis utero genuit.* Similia leguntur in can. 5. Concilii Moguntini ejuſdem anni. Ceterum in collectione de raptoribus, quæ adjecta Concilio Cariſiaco anni 857. legitur in tom. 2. Capitularium Francorum editionis Pariſienſis anni 1677. pag. 91. eadem fere verba leguntur quaſi ab Anacleto Pontifice prodierint. Quæ autem ſequuntur de peregrinis judiciis ſubmovendis, uti in dicto can. 1. cau. 25. qu. 2., & in can. 13. cau. 3. qu. 6. videntur depromta ex l. 10. cod. Theodoſ. de accuſation. & inſcript. ibi: *Ultra Provinciæ terminos accuſandi licentia non progrediatur: oportet enim illic criminum judicia agitari, ubi facinus dicatur admiſſum: Peregrina autem judicia præſentibus legibus coercemus.* Quod ſubdit epiſtolæ auctor de Moyſe Dei nomine alloquente Loth, illis verbis: *ingreſſus es quidem ut advena, numquid ut judices?* Sodomitarum potius eſt Gen. 19., qui Loth eundem objurgabant, perperamque propterea ad rem propoſitam protractum fuit. Nemo vero non videt, quæ de judiciis ſequuntur, depromta fuiſſe ex epiſtola Innocentii Papæ ad Victricium Rothomagenſem in ea parte, quæ a Gratiano refertur in can. 26. cau. 11. qu. 1., & in can. 14. cau. 3. qu. 6. De duodecim judicibus eligendis, quoties de cauſſis Epiſcoporum agatur, perſpicua eſt Concilii Carthaginenſis vulgo 2. conſtitutio in cap. 10., quod retulit Gratianus in can. 4. cau. 15. qu. 7., & ſimilia propemodum edidit Mercator in epiſt. 1. Zephirini ad Epiſcopos Siciliæ, in epiſt. 2. Fabiani ad Epiſcopos Orientales, & in epiſt. 8. Pelagii II. ad Epiſcopos, qui illicita vocatione Johannis Conſtantinopolitani ad Synodum convenerant. Præterea nonnulla ibidem depromta videntur ex can. 9. Concilii Chalcedonenſis, quem legimus apud Gratianum in can. 46. cau. 11. qu. 1., nonnulla etiam ex can. 9. Concilii Carthaginenſis vulgo 3., ubi poſtquam definitum eſt Clericos judices ſibi eligere debere Conclericos ſuos, ſubjicitur: *cum privatorum Chriſtianorum cauſſas Apoſtolus ad Eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat,* uti legimus in can. 43. cau. 11. qu. 1. in fine. Demum quæ de cauſſis difficilioribus traduntur in dicto can. 3. cau. 2. qu. 6. videntur in parte depromta ex epiſtola Leonis Magni ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem, quæ eſt 84. in vulgatis codicibus, & 12. in editione Queſnellii cap. 1., & 7., ad quod refertur canon 2. diſt. 18. apud Gratianum.

Can. 2. cau. 3. qu. 4.

Canon 2. cau. 3. qu. 4. habetur fere in principio ejuſdem epiſtolæ; ſed in prioribus verbis non omnino conſonant codices univerſi; ubi enim vulgati, & Gratianus habent: *Beatus Prædeceſſor noſter Clemens*, nonnulli legunt: *Beati Apoſtoli, & Prædeceſſor noſter Clemens*. Porro, quæ ibidem Clementi tribuuntur, repetere quiſque poterit ex can. 5. cau. 6. qu. 1., is enim eſt Pſeudoclementis locus, ad quem referre ſe voluit auctor epiſtolæ Anacleti, qui propterea vel ex hoc egregium ſe deceptorem exhibuit. Ceterum nonnulla hoc in loco expreſſa videntur ex Aniano ad

Digitized by Google

ad interpretationem legis 1. Cod. Theodoſ. de Apoſtatis ibi: *ut teſtandi licentia denegetur, qui Chriſtianæ Religionis, & nominis dignitatem neglexerint*. Quibus verbis Iſidorus Mercator non tam uti voluit in conſarcinanda hac Anacleti epiſtola, ſed etiam in epiſtola 2. Eutychiani ad Epiſcopos Siciliæ, & in epiſt. 1. Felicis 2. ad Ægiptios. Apud Eutychianum hæc leguntur: *Omnibus quoque ſimiliter accuſandi, vel teſtificandi licentia denegetur, qui Chriſtianæ Religionis, & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerint*. Apud Felicem hæc habentur: *Ut teſtificandi, vel accuſandi licentia denegetur his, qui Chriſtianæ Religionis, & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerint*.

Poſtquam auctor hujus epiſtolæ fuſo ſtilo improbaverit Epiſcoporum accuſationes, hæc ſubjicit: *Si autem omnia in hoc ſæculo vindicata eſſent, locum divina judicia non haberent*; *ſupervacuis enim ad beneficia laborat impendiis, qui ſolem certat facibus adjuvare*. *Ideo ſi aliquis putat ſe Deo in hoc placere, quod ſervos ſuos accuſat, & ut meliores fiant, dicit ſe hoc agere, in vanum laborat, & plus invidiæ ſtimulis agitatur, quam charitatis*; *quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget*, *nec ulla requirit commendationis augumenta*. Gratianus hæc retulit in canonem 7. cau. 6. qu. 1., cujus ſententia publico bono, & ſocietatis humanæ incolumitati, ſi generatim accipitur, adverſatur. Quis enim ſponte non videat, hinc adeo effrænem delinquendi facultatem praviſſimo cuique homini relinqui, quoties impunita humano judicio crimina ſunt, ut nihil ſanctum ſuperſit, quod non temeretur, ac nefarie violetur? Timenda ſunt, fateor, & quidem potiſſimum divina judicia: quid tamen, ſi improbi homines etiam in eo graviſſime peccant, quod divina judicia, quæ ex cæcitate mentis forte non noverint, aut vix perceperint, non expaveſcunt? ſed video, quibus abuſus fuerit verbis epiſtolæ auctor; videlicet Ennodium imitari ſtuduit, imo & ejuſdem verba uſurpavit, quæ habentur in lib. 2. epiſt. 19. ad Conſtantium ibi: *Quæ eſt iſta libertas, ſi valet, ediſſerat, ubi hoc datur ſolum velle, quod puniat, aut quare electionem nominet, ubi unam tantum partem aſſerit fuiſſe conceſſam*? *Quod ſi veritate ſubſiſteret, locum divina judicia non haberent*. *Quid enim boni a nobis Deus noſter recte quæreret, qui appetentiam ejus de voluntate ſubtraxerat*? Et epiſt. 22. ad Fauſtum: *Supervacuis ad beneficia laborat impendiis, qui ſolem certat facibus adjuvare: gratiæ plenitudo adjectione non indiget: nec ulla requirit commendationis augumenta, quem ad amicitiarum cumulum merita pertulerunt*. Can. 7. cau. 6. qu. 1.

Solemnitates illæ, quæ præſcribuntur in canone 59. de conſecr. diſt. 1., non obſcure indicant epiſtolam hanc eandem, ex qua ille depromtus eſt, Anacleti nullo modo eſſe poſſe. Qua enim ratione officia Eccleſiarum ita diſtribui poterant eo tempore, quo neceſſe potius habebant fideles, ut in receſſus ſe ſe abducerent, aut in latebris ſecretiſſimis civitatum ſacra celebrarent? quod autem ibidem dicitur, miniſtros Epiſcopi lateri adſtantes cuſtodire illum debere a malevolis hominibus, parum cum recta ratione conſonat, immo nec conſonat cum integra Anacleti ſententia. Fingitur enim in primis Epiſcopus Miniſtrorum Sacrorum, non ſecus ac militum, corona vallatus; deinde miniſtri ipſi tali vultu, & oris habitu depinguntur, ut *proni* eſſe debeant, *contrito corde*, & *ſpiritu humiliato*. Ex hoc Pſeudo-Anacleti fragmento vulgatum illud prodiiſſe arbitror, Diaconos, ac præſertim Diaconorum Principem, qui Archidiaconus dicitur, tanquam Epiſcopi oculos con- Can. 59. de conſ. diſt. 1.

 ſiderari.

ſiderari, quemadmodum etiam deceptor aſſeruit in epiſtola Clementis 1. ad Jacobum, cujus fragmentum eſt in can. 6. diſt. 93.

Can. 10. de conſ. diſt. 3. Jure optimo a Romanis Correctoribus redactus eſt ad hanc PſeudoAnacleti epiſtolam canon 10. de conſ. diſt. 2., quemadmodum laudari apud Burchardum noverant in cap. 77. lib. 3. Revera nemo non videt pertinere ipſum ad canonem 59. de conſ. diſt. 1., & utrumque ex eodem loco depromtum eſſe. Quod vero ibi dicitur, ab Apoſtolis fuiſſe ſtatutum, ut omnes peracta conſecratione communicent, videtur referendum ad canones vulgo Apoſtolicos 9., & 10., qui juxta Dionyſium Exiguum ita habent. *Siquis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet ex Sacerdotali catalogo, facta oblatione, non communicaverit, aut cauſſam dicat, ut ſi rationabilis fuerit, veniam conſequatur; aut ſi non dixerit, communione privetur, tanquam qui populo cauſſa læſionis extiterit, dans ſuſpicionem de eo, qui ſacrificavit, quod recte non obtulerit. Omnes fideles, qui ingrediuntur Eccleſiam, & ſcripturas audientes, non autem perſeverant in oratione, nec ſanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Eccleſiæ commoventes, convenit communione privari.* Hic autem canon Apoſtolis adſcriptus non alius ſane eſt, quam qui in Antiocheno Concilio editus eſt num. 2. ibi: *Omnes, qui ingrediuntur* (ſequor Dionyſium interpretem) *Eccleſiam Dei, & Scripturas Sacras audiunt, nec communicant in oratione cum populo, ſed pro quadam intemperantia ſe a perceptione ſacræ communionis avertunt, hi de Eccleſia removeantur, quamdiu per confeſſionem pænitentiæ fructus oſtendant &c.*

De epiſtola 2.

Anacletus Epiſcopus univerſis Epiſcopis in Italia conſtitutis: ita ſeſe habet inſcriptio epiſtolæ 2. Anacleto tributæ, quam tamen facile ab Anacleto viri eruditi graviſſimis argumentis abjudicant. Eſt enim illa contexta ex variis veterum Patrum fragmentis, Damaſi, Hieronymi, Auguſtini, Gregorii Magni, Iſidori Hiſpalenſis, aliorumque perperam conſarcinatis, quibus intermixta ſunt quædam ab Anacleti ætate, ſicut a recta ratione, veterumque omnium fide prorſus aliena. Singula heic initio non memoro, quæ abſurda videri omnibus poſſent; facile enim vel ex ipſis Gratiani canonibus modo expendendis conſtabunt.

Can. 2. diſt. 21. Ex hac epiſtola depromtum ſcimus canonem 2. diſt. 21., in quo & maximi Pontificatus, & inferioris Epiſcopatus, & Presbyteratus exordia traduntur. Et quidem in ea parte, in qua dicitur Epiſcopos in locum Apoſtolorum ſucceſſiſſe, nihil eſt, quod quiſquam reprehendat, cum apud omnes Eccleſiæ Patres id teſtatiſſimum ſit: verum in expendenda & Summi Pontificatus, & Presbyteratus inſtitutione longe a veritate aberravit, qui hanc epiſtolam nomine Anacleti compoſuit. In primis enim, ubi oſtendit Apoſtolos omnes pari conſortio cum Petro honorem, & poteſtatem accepiſſe, ſubdit Apoſtolos ipſos ſibimet veluti Principem conſtituiſſe Petrum, quaſi Petri Primatus non ex Divina, ſed ex Apoſtolica potius lege conſtitutus primum fuerit, contra quam antiquiſſima Eccleſiarum omnium traditio doceat. Deinde quid minus aptum afferri poterat, ubi ſermo faciendus erat de origine Presbyterorum, quam dicere, illos in vicem ſeptuaginta duorum diſcipulorum Chriſti Domini fuiſſe inſtitutos? Sane diſcipulos Chriſti ſeptuaginta duos Presbyteratus ordine nunquam inſignitos fuiſſe, vel ex eo facile colligitur, quod, uti Binius

nius rectiſſime animadvertit, Philippus, & Stephanus, nec non alii quinque Diaconi ab Apoſtolis actor. 6. ordinati, erant ex numero eorundem diſcipulorum, teſtante Epiphanio hæreſi 20. Quomodo autem fuiſſent Diaconorum ordini adſcripti, qui jam inter Presbyteros locum habuiſſent? At ſi Presbyteri conſtituti non erant, nec idem erat inter Presbyteros recenſeri, ac recenſeri inter diſcipulos, qua ratione dixiſſet Anacletus Presbyteros in locum diſcipulorum ſucceſſiſſe? Hac in parte arbitror epiſtolæ auctorem voluiſſe ad Presbyteros generatim protrahere, quæ a Concilio Neocæſareenſi canone penult. de Chorepiſcopis dicta ſunt ibi: *Chorepiſcopi quoque ad exemplum quidem, & formam ſeptuaginta videntur eſſe: ut comminiſtri autem propter ſtudium, quod erga pauperes exhibent, honorentur.* Nonnulla præterea in hunc canonem derivata ſunt ex lib. 2. de offic. Eccleſ. cap. 5. Iſidori Hiſpalenſis ibi: *In novo autem Teſtamento poſt Chriſtum Sacerdotalis ordo a Petro Apoſtolo cæpit: ipſi enim primus datus eſt Pontificatus in Eccleſia Chriſti. Sic enim loquitur ad eum Dominus: Tu es (inquit) Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam; & tibi dabo claves regni cælorum. Hic ergo ligandi, ſolvendique poteſtatem primus accepit, primuſque ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit; Siquidem & ceteri Apoſtoli cum Petro par conſortium honoris, & poteſtatis acceperunt, qui etiam in toto orbe diſperſi Evangelium prædicaverunt; quibuſque decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in Sedibus Apoſtolorum.* Et in cap. 6. *Chorepiſcopi, ideſt Vicarii Epiſcoporum, juxta quod canones ipſi teſtantur* (referenda hæc ſunt ad memoratum canonem Neocæſareenſem) *inſtituti ſunt ad exemplum ſeptuaginta ſeniorum tamquam Sacerdotes propter ſollicitudinem pauperum.* Notatu digna arbitror hæc Iſidori verba: *ad exemplum ſeptuaginta ſeniorum*, quibus clarius canonem Neocæſareenſem expreſſit Sanctus Hiſpalenſis Antiſtes; non enim de Chorepiſcopis ita loquuti ſunt Neocæſareenſes Patres, quaſi Chorepiſcopi ſucceſſiſſent in locum 72. diſcipulorum Chriſti Domini; etenim diſcipuli Chriſti Domini in numerum Sacerdotum relati non fuerant, uti nuper cum Binio obſervabam; ſed referenda ſententia eſt ad illos ſeptuaginta ſeniores, quos Deus Optimus Maximus ad populi Judaici regimen aſſumendos Moyſi præſcripſit, Numerorum cap. 11. ibi: *Dixit Dominus ad Moyſen. Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti, quod ſenes populi ſint, ac magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi fæderis, facieſque ibi ſtare tecum; Ut deſcendam, & loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graveris.* Porro nemo non videt in dicto canone 2. auctorem epiſtolæ Anacleti, non tam verbis Iſidori uſum fuiſſe, quam abuſum, eadem quidem fere verba imitando, ſed nonnulla adeo varie deſcribendo, ut integram, optimamque Iſidori ſententiam corrumperet; neque enim apud Iſidorum legimus, aut Primatum Petri a ceteris Apoſtolis fuiſſe inſtitutum, aut Presbyteros in locum ſeniorum ſucceſſiſſe, ſed Chorepiſcopos, aut agi de ſeptuagintaduobus diſcipulis Chriſti Domini, ſed potius de ſeptuaginta ſenioribus, quos in Moyſis auxilium Deus deſignandos juſſerat. Unum adhuc reſtat, quod obſervemus in illis Gratiani verbis: *prætaxato debet fieri ordine*, etenim in pluribus editionibus legitur: *prætacto debet fieri ordine*. Si verborum ſignificationem conſideremus, eadem eſſe videtur utrobique ſententia, qua præſcribitur ordinationem Sacerdotum ea ratione fieri debere, qua ſuperius cautum fuerat. Quod autem ſuperius cautum erat, legimus in can. 11. diſt. 79., & can. 1. cau. 6. qu. 1., de quibus inferius agam.

 Canon

Digitized by Google

Can.18. diſt.45. Canon 18. diſt. 45. in eadem epiſtola legitur prope finem, in ea ſcilicet parte, qua fingitur Anacletus Epiſcopos omnes hortari, ut veram ſequantur ſapientiam, & rectam doctrinam populis tradant. Ad hanc rem auctor epiſtolæ uſus eſt verbis Apoſtoli Pauli Titum alloquentis in epiſt. 1. cap. 1. *Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe ... non percuſſorem ...., ſed hoſpitalem ... amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere*. In epiſtola Anacleti hæc leguntur: *ideo & docere alios, & nos ipſos (prout Dominus dederit) providere debemus. Sane percuſſor ille doctor dicitur, qui ſermone inutili conſcientiam percutit infirmorum, ideo tenere vos, & omnes fideles oportet eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit conſolari in doctrina ſana, & contradicentes redarguere, & recte viventes, atque rectam fidem tenentes conſolidare*. Interpretatio illa epiſtolæ Pauli, juxta quam percuſſoris nomine is intelligitur, *qui ſermone inutili conſcientiam percutit infirmorum*, ex S. Hieronymo depromta eſt ad dictum cap. 1. epiſtolæ ad Titum.

Can. 2. diſt. 64. & can. 1. diſt. 75. Quæ Gratianus mutilata retulit in can. 2. diſt. 64., eadem integra deſcripſit in can. 1. diſt. 75. Habetur autem hæc ſententia in hac Anacleti epiſtola fere in principio, cujus auctor imitari ſtuduit conſtitutionem Concilii Nicæni can. 4. ibi: *Epiſcopum convenit maxime quidem ab omnibus, qui ſunt in provincia, Epiſcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter inſtantem neceſſitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipſum convenientibus, & abſentibus quoque pari modo decernentibus, & per ſcripta conſentientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum, quæ geruntur, per unamquamque provinciam Metropolitano tribuatur Epiſcopo*. Qui epiſtolam Anacleti compoſuit, receſſiſſe videtur a diſciplina veteris Eccleſiæ, quæ Metropolitanis onus novæ Epiſcoporum celebrandæ electionis impoſuerat, uti conſtat ex poſtremis verbis nuper relati Nicæni canonis; etenim ille ſtatutum ab Anacleto voluit, ut ordinationes Epiſcoporum auctoritate Apoſtolica celebrarentur. Sane olim non fuiſſe neceſſariam, univerſa propemodum vetuſta monumenta docent; Hinc in Synodo Chalcedonenſi actione 2. Stephanus Epiſcopus Epheſinus oſtenſurus ſe canonice electum ait: *Me quadraginta Epiſcopi Aſiani ſuffragio clariſſimorum & Primatum, & totius reverendiſſimi Cleri, & omnis civitatis ordinaverunt*; & S. Cyprianus in epiſt. 68. ita deſcribit generalem Epiſcopalium electionum formam: *Diligenter de traditione Divina, & Apoſtolica obſervatione obſervandum eſt, & tenendum, quod apud nos quoque, & fere per provincias univerſas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui Præpoſitus ordinatur, Epiſcopi ejuſdem Provinciæ proximi quique conveniant, & Epiſcopus eligatur plebe præſente, quæ ſingulorum vitam pleniſſime novit, & uniuſcujuſque actum de ejus converſatione perſpexit. Quod & apud vos factum videmus in Sabini Collegæ noſtri ordinatione, ut de univerſæ fraternitatis ſuffragio, & de Epiſcoporum, qui in præſentia convenerant, quique de eo ad vos literas fecerant, judicio, Epiſcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Baſilidis imponeretur*. Illud forte ad hanc rem dici poſſet, Anacleti diſciplinam ſingularem eſſe ſolius Italiæ, cujus ad Epiſcopos epiſtola hæc ſcripta erat. Verum, ſi jam Italia Anacleti tempore in plures erat diviſa provincias, id aſſerere non auderem, niſi authentica ad hanc rem demonſtrandam adparerent monumenta. Sed & alia exoptarem authentica monumenta, quibus probare omnino poſſem, quod ſubditur a Pſeudo-Anacleto de ſacra unctione more Apoſtolorum, & Moſis, exemplo etiam Prophetarum, & Regum in Sacris ordinationibus adhibita, ea ſuper adjecta incomta loquendi

loquendi formula: *quia omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu Sancto, cujus virtus inviſibilis Sancto Chriſmati eſt permixta.*

Can. 2. diſt. 66.

Poſt verba dicti canonis 1. diſt. 75. hæc ſtatim ſequuntur cum memorato Nicæno canone 4. plurimum convenientia: *Quod ſi ſimul omnes convenire minime poterunt, aſſenſum tamen ſuis precibus præbeant, ut ab ipſa ordinatione animo non deſint. Porro & Hieroſolymitarum primus Archiepiſcopus &c.* Hic eſt canon 2. diſt. 66. in quo ex vetuſtis exemplaribus legendum erit: *dantibus formam eorum, ut non minus &c.* Etenim Gratianus omiſit vocem *eorum*. Sed iſta de ordinatione Jacobi deſcripta puram, putamque fabellam continent. Quis enim in ſacra juriſprudentia etiam hoſpes ſibi perſuadere poſſit, Jacobum jamdiu a Chriſtomet ipſo inter Apoſtolos habitum, ordinatum deinde fuiſſe in Epiſcopum a tribus Coapoſtolis Petro, Jacobo altero, & Johanne? Sane Jacobum a Chriſto Domino Epiſcopatus ſui poteſtatem accepiſſe teſtantur veteres Patres, Epiphanius hæreſi 78., Hieronymus ad Galatas cap. 1., Euſebius lib. 7. cap. 14., Chryſoſtomus in acta homil. 3., & in 1. Chor. homil. 38., & Gregorius Turonenſis hiſtor. lib. 1. cap. 27. Quod ſi licet adverſus auctorem apocrypharum epiſtolarum apocryphis etiam monumentis contendere, quid contra non probat auctor recognitionum Clementis lib. 1. ibi: *Eccleſia Domini in Hieruſalem conſtituta copioſiſſime multiplicata creſcebat per Jacobum, qui a Domino ordinatus eſt in Epiſcopum rectiſſimis diſpenſationibus gubernata.*

Can. 1. diſt. 67.

Statim inde ſubſequitur in epiſtola Anacleti canon 1. diſt. 67., quo tamen Gratianus non omnino integre demonſtrare potuit, quod demonſtrandum intenderat, videlicet & Presbyteros, & Chorepiſcopos ab uno tantum Epiſcopo poſſe ordinari; etſi enim de Presbyteris ſermo inſtituatur in canone 1., & ſequenti, nihil tamen ſimile de Chorepiſcopis ſtatutum adparet. Sententia hæc videtur a deceptore depromta ex canone 2. ex vulgo Apoſtolicis ibi: *Presbyter ab uno Epiſcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.* Poſtrema autem pars hujus capitis, qua traditur Clericos infra Diaconorum gradum conſtitutos, tribus tantummodo teſtimonium præbentibus olim potuiſſe ordinari, videtur adverſari canoni 22. Concilii Carthaginenſis 4. ibi: *ut Epiſcopus ſine conſilio Clericorum ſuorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam, & teſtimonium quærat.* Eſt canon 6. diſt. 24.

Can. 11. diſt. 79. Can. 6. diſt. 84. & can. 1. cau. 6. qu. 1.

Jungendi ſimul erunt Gratianei canones 11. diſt. 79., 6. diſt. 84., & 1. cau. 6. qu. 1., omnes enim in hac Pſeudo-Anacleti epiſtola ita leguntur: *Ejectionem quoque, ut ſupra memoratum eſt, ſummorum Sacerdotum* (intellige *Epiſcoporum*, quemadmodum ex integro contextu deducitur) *ſibi Dominus reſervavit* (eſt hic canon 11. diſt. 79.), *licet electionem eorum bonis Sacerdotibus, & ſpiritualibus populis conceſſiſſet. Electionem enim illorum taliter Apoſtolus fieri jubet; ſiquis ſine crimine eſt, unius uxoris virum, filios habentem fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos, & reliqua. Si enim ſine crimine Sacerdos eligi præcipitur,* (hic eſt canon 1. cau. 6. qu. 1.) *nullatenus ab hominibus, criminibus irretitis, accuſari, aut calumniari permittitur, nec ab aliis, quam ab his, qui ſine crimine ſunt, & juxta electionem, ſi neceſſitas fuerit, aut ipſi volendo Domino ſervire elegerint, Sacerdoteſque ſine crimine fieri, & ordinari poſſint, & tales per omnia fuerint, quales eligi Sacerdotes jubentur. Porro & Moſi præcipitur* (hic eſt canon 6. diſt. 84.), *ut eligat Presbyteros; unde & in proverbiis dicitur: gloria ſenum canities. Hæc vero canities ſapientiam deſignat, de qua ſcriptum eſt, canities hominum prudentia eſt. Cumque nongentos, & amplius annos ab Adam uſque ad Abraham vixiſſe homines legerimus, nullus alius prius appellatus eſt Presbyter,*

ideſt

ideſt ſenior, niſi Abraham, qui multo paucioribus vixiſſe annis convincitur. Non ergo propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam Presbyteri nominantur. Sic integram tradidi ſententiam, non tam ut disjuncti Gratiani canones rurſum una conſtarent, quam ut depravata Gratiani editio emendaretur. Verum, quod magis obſervandum eſt, illud adparet, fragmenta iſthæc vel a generalibus ſacrorum canonum regulis deflectere, vel, ubi non deflectunt, ex aliorum veterum Patrum laciniis eſſe contexta. In primis enim ecquis non videat & præcipuis ſacrorum canonum regulis, & inveteratæ Eccleſiæ univerſæ conſuetudini, ac diſciplinæ adverſari, quæ leguntur in dicto can. 11. diſt. 79., videlicet Epiſcoporum ejectionem divino judicio reſervatam eſſe? Num aut Pontifices Maximi, aut Provincialia olim Concilia, aut etiam Generalia hac poteſtate caruerunt, ubi aut Eccleſiarum neceſſitas, aut utilitas improbos Epiſcopos dejiciendos exigeret? Sane parum fuit in Eccleſiaſticis monumentis verſatus, qui hujuſmodi ſententias attexuit. Quod ſi rationem conſideremus, qua auctor epiſtolæ dicta ſua comprobabat, quæque habetur in dicto can. 1. cau. 6. qu. 1., clarius etiam liquebit, quam inania ſint hujuſmodi monumenta. Ideo enim nuſpiam ejiciendos eſſe Epiſcopos dicitur, quia ex Apoſtoli Pauli præcepto nonniſi optimi, integerrimæque vitæ homines ad Epiſcopatum ſunt promovendi; quaſi aut humana judicia adeo ſemper certa ſint, ut error in electionibus admitti nequeat a Clericis, & populis, iſque revera juſtiſſimus ſemper ſit, qui pro juſtiſſimo viro habetur; aut homo ſemel juſtus, ab juſtitia unquam declinare non poſſit, ut dejici a gradu ſuo mereatur. Si ita eſſet, cur non Neſtorios, non Euſebios Nicomedienſes, non ceteros hæreticorum Anteſignanos Epiſcopos, a quibus antiquitas ſacra ſemper abhorruit, pro viris ſanctiſſimis haberemus? Quod demum refertur in can. 6. diſt. 84. ex libris Iſidori Hiſpalenſis depromtum eſt; ita enim Doctor eximius ſcribit in lib. 2. de Offic. Eccleſiaſt. cap. 7. in fine: *Preſbyteri autem merito, & ſapientia dicuntur, non ætate. Nam Moyſi præcepit Deus, ut eligat Presbyteros, unde & in proverbiis dicitur, gloria ſenum canities. Quæ eſt hæc canities? haud dubie, quin ſapientia, de qua ſcriptum eſt: canities hominum prudentia eſt. Cumque nongentos, & amplius annos ab Adam uſque ad Abraham vixiſſe homines legamus, nullus alius appellatus eſt prius presbyter, ideſt ſenior, niſi Abraham, qui paucioribus annis vixiſſe convincitur. Non ergo propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam Presbyteri nominantur. Quod ſi ita eſt, miror, cur inſipientes conſtituantur.*

Can. 1. diſt. 99. Canon 1. diſt. 99. ad hanc eandem epiſtolam pertinet, & quidem eiſdem omnino verbis. Aſt nonnulla ibidem congeruntur ab Anacleti temporibus penitus aliena. Provincias quidem Romano populo ſubditas multo ante Chriſti adventum diviſas fuiſſe, ut ſinguliſ ſinguli Præſides præficerentur, nemo ignorat; immo juxta varietatem temporum varia quoque fuit provinciarum diſtributio, quemadmodum erudite tradit Sigonius in lib. 2. de antiquo jure provinciarum cap. 1. Num vero hæc diviſio renovata ab Apoſtolis fuerit, & B. Clemente, nemo facile ſibi perſuaſerit; niſi forte id ita intelligatur, ut Apoſtoli, eoſque ſequentes Pontifices Maximi Epiſcopos ibi inſtituere conſueverint, ubi major civitas eſſet, præſertim ibi, ubi Præſides provinciarum morabantur; immo etiam decurſu temporis Metropolitani conſtituti fuerint ad provinciarum regimen pluribus ordinatis Epiſcopis in eadem provincia, ſequendo diviſionem provinciarum, qualis a Romano populo facta jampridem fuerat. Verumtamen mentio illa *Regum* Anacleti temporibus minime con-

Digitized by Google

convenit; cum imperio Romani populi provinciæ ſingulæ tum ſubderentur. Præterea idipſum dicendum erit de mentione *Patriarcharum*, *Primatum*, *& Comitum*. Porro Patriarcharum nomen, & dignitas primum obtinuiſſe videtur apud Montaniſtas ſub finem quarti Eccleſiæ ſæculi, quemadmodum perſpicue colligitur ex Hieronymo epiſt. olim 54. ad Marcellam ibi: *Apud nos Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent, apud eos* (Montaniſtas) *Epiſcopus tertius eſt: Habent enim primos de Pepuſa Phrygiæ Patriarchas, ſecundos, quos appellant Cenonas, atque ita in tertium, ideſt pene ultimum locum Epiſcopi devolvuntur, quaſi exinde ambitioſior religio fiat, ſi quod apud nos primum eſt, apud illos noviſſimum ſit.* Baronius ad annum 533. §. 36. notat peculiare fuiſſe Gothis, ut Metropolitas Patriarcharum nomine donarent, quod & de Vandalis aſſerit ad annum 570. §. 10. Primates Anacleti temporibus nec dum inſtituti fuerant; immo ſunt ex eruditis, qui demonſtrant Primatum primam mentionem factam legi in Carthaginenſi Concilio vulgo 2. ſub finem quarti ſæculi celebrato can. 12. quo tamen tempore nomine Primatum apud Africanos Epiſcopi ætate ſeniores intelligebantur, non illi, quos ſuæ civitatis dignitas ad altiorem gradum evehere quoquo modo potuiſſet, uti conſtat facile ex S. Auguſtino epiſt. 217., & 261. Demum mentio Comitum ab Anacleti temporibus diſſonat; etenim, uti recte animadvertit Garſias Loaiſa in Concilio Toletano 8., primus Comitum dignitatem inſtituit Adrianus Imperator, cujus imperii exordium incidit in annum 119., cum videlicet Adrianus Senatum quemdam domeſticum habere cœpiſſet, qui Comitatus Cæſaris dictus eſt, ea de cauſſa, quod Senatores in illud collegium redacti comitarentur Principem peregre proficiſcentem, eundemque conſilio tum in bello, tum in pace adjuvarent. Ita refert Spartianus in Adriano, ex quibus luculentius ſemper colligi poteſt, epiſtolam hanc, ac propterea etiam dictum canonem 1. diſt. 99., falſo Anacleto Papæ adſcriptam eſſe.

Canon 15. cau. 2. qu. 7. ita reſtituendus eſt ex integris exemplaribus hujus epiſtolæ. *Accuſatio quoque eorum, ſuper qua nos conſulere voluiſtis, nonniſi ab idoneis, & probatiſſimis viris, qui & ſuſpicionibus, & ſceleribus careant, fieri debet; quia Dominus Sacri ſui Corporis tractatores a vilibus, & reprobis, ac non idoneis perſonis infamari noluit, nec calumniari permiſit: ſed ipſe proprio flagello peccantes Sacerdotes a templo ejecit; unde liquet, quod Summi Sacerdotes, ideſt Epiſcopi a Deo ſunt judicandi, non ab humanis, aut pravæ vitæ hominibus lacerandi, ſed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipſo Domino exemplum dante, quando per ſe ipſum, & non per alium vendentes, & ementes ejecit de templo, & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium proprio evertit flagello, & ejecit de templo; & ſicut alibi ait: Deus ſtetit in Synagoga Deorum; in medio autem Deos decernit, & alibi: ego dixi Dii eſtis, & filii excelſi omnes. Nullus enim (ut reor) invenitur inter nos, qui velit ſuum ſervum ab alio, quam a ſe judicari. Quod ſi præſumtum fuerit, aut multa ipſe indignatione iraſcitur, aut potius ultionem quærit ſuper eum. Si vero hoc inter homines agitur, quid putatis faciet Deus Deorum, & Dominus Dominantium, qui ultionem ſuorum promiſit non differre ſervorum? Unde & ipſe per Prophetam loquitur dicens, Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit &c. & Apoſtolus inquit: Tu quis es, qui judicas ſervum alienum? Suo enim Domino ſtat, & cadit. Et ipſe: nolite judicare invicem, ſed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel ſcandalum: & Dominus per Prophetam inquit, qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Nam ſi aliquis nunc in malum oculos alicujus principis incipit tractare, manifeſte reus Majeſtatis judicatur, & infamis efficitur, aut po-* Can. 15. cau. 2. qu. 7.

tius

Digitized by Google

tius capitali ſententiæ ſubjacet; Hæc, fratres, valde cavenda ſunt, & quod homines nolunt ſibi fieri, Deo Deorum non debent inferre, ne forte iraſcatur Dominus, & faciat vindictam eorum, etiam in eos, qui non peccaverunt, quia perit ſæpiſſime juſtus pro impio. Imitandus eſt etiam Propheta, per quem Dominus ait, perambulabam in ſimplicitate cordis mei, in medio domus meæ. Non ponam coram oculis meis verbum Belial; Loquentem in abſcondito contra proximum ſuum, hunc interficiam; & hi cavendi ſunt, de quibus Salomon ait, ſicut noxius eſt, qui mittit lanceas, & ſagittas in mortem, ſic vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo, & cum fuerit deprehenſus, dicit, ludens feci. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracundus ſuſcitat rixas. Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, & perveniunt ad intima ventris. Et ſi detractores quorumcumque graviter judicantur, & in perditionis laqueum cadunt, multo magis laceratores, & detractores, atque accuſatores memoratorum Dei famulorum, atque perſecutores damnantur, & in barathrum, niſi ſe correxerint, & per eorum ſatisfactionem condignam egerint pœnitentiam, indubitanter vadunt, & vindicibus flammis exuruntur. Quapropter oportet omnes ab his cavere, & non ſolum non facere, ſed nec facientibus conſentire, quia non ſolum qui faciunt damnantur, ſed qui conſentiunt facientibus. De talibus, & his ſimilibus ipſa veritas ait: Vulpes foveam habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput ſuum reclinet, ideſt in talibus non habitat Dominus, nec ipſi manent in eo. Et Salomon loquitur dicens: qui fodit foveam, incidet in eam, & qui volvit lapidem, revertetur ad eum: lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas. Grave eſt ſaxum, & oneroſa arena, ſed ira ſtulti, utroque gravior. Hominem, qui calumniatur animæ ſanguinem, ſi uſque ad lacum fugerit, nemo ſuſtinet. Qui ſe jactat, & dilatat, jurgia concitat. Qui ſperat in Domino, ſalvabitur. Qui confidit in corde ſuo ſtultus eſt, qui autem graditur ſapienter, ipſe laudabitur. Qui fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum. Qui vehementer emungit, elicit ſanguinem, & qui provocat iras, producit diſcordias. Hæc, & alia periculoſa conſiderantes Apoſtoli, ſtatuerunt, ne facile commoverentur, aut lacerarentur, vel accuſarentur columnæ Sanctæ Dei Eccleſiæ, quæ Apoſtoli, & Succeſſores eorum non immerito dicuntur. Sed ſi quis adverſus eos, vel Eccleſias eorum commotus fuerit, aut cauſſas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis ſtudio, ut familiari colloquio commoniti, ea ſanent, quæ ſananda ſunt, & charitative emendent, quæ juſte emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priuſquam hoc egerint, lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumſerint, excommunicentur, & minime abſolvantur, antequam per ſatisfactionem (ut jam dictum eſt) condignam egerint pœnitentiam, quoniam injuria eorum ad Chriſtum pertinet, cujus legatione funguntur. Integram deſcripſi auctoris epiſtolæ ſententiam, ad quam Gratiani canon omnino referri poſſit. Sane quæ hoc loco traduntur, illa ſunt, quibus Pſeudoanacletus viam ſibi ſternebat ad ea, quæ paulo poſt tradidit de Epiſcopis humana auctoritate non dejiciendis, quæque habentur in can. 11. diſt. 79. Ceterum apparet, eundem abuſum eſſe iis, quæ Iſidorus Hiſpalenſis aſſeruit in cap. 39. lib. 3. ſententiarum ibi: *Rectores ergo a Deo judicandi ſunt, exemplo Domini, qui per ſe vendentes columbas, & nummulariorum menſas proprio evertit flagello, & projecit a templo; vel etiam, ſicut dicit Pſalmiſta, Deus ſtetit in Sinagoga Deorum, in medio autem Deos diſcernit.* Item abuſus eſt verbis Concilii Aurelianenſis 5. cap. 17. ibi: *Placuit etiam, ut ſi quæcumque perſona contra Epiſcopum, vel actores Eccleſiæ ſe proprium crediderit habere negotium, prius ad eum recurrat charitatis ſtudio, ut familiari aditione commonitus, ſanare ea debeat, quæ in querimoniam deducuntur, &c.* Omitto

illa

illa Scripturæ Sacræ monumenta, quæ ibidem deſcribuntur, non ex antiqua interpretatione, ſed potius ex verſione Hieronymi, quæ omnia luculentiſſime ſemper oſtendunt, quam perperam hujuſmodi fragmenta Anacleto tributa fuerint.

De epiſtola 3.

Quæ rationes aperte demonſtrarunt priores duas epiſtolas falſo Anacleto tributas fuiſſe, eæ ferme omnes abunde etiam demonſtrant, eidem Anacleto falſo tribui epiſtolam tertiam ita inſcriptam: *Anacletus Servus Chriſti Jeſu in Apoſtolica ſede a Domino conſtitutus, & a S. Petro Apoſtolorum Principe Presbyter ordinatus, omnibus Epiſcopis, ac reliquis Chriſti Sacerdotibus, ſalutem*: etenim in hac Primatum Eccleſiaſticorum mentio fit, ac Patriarcharum, quod nomen poſteriore demum ætate in Eccleſia invaluiſſe ſuperius diximus; item dicitur ibidem Presbyteros in locum ſeptuaginta Chriſti Diſcipulorum, quemadmodum Epiſcopos in vicem Apoſtolorum, ſucceſſiſſe, quod falſum eſſe ſuperius oſtendimus, cum probaremus ſeptuaginta Diſcipulos Sacerdotii prærogativa nunquam fuiſſe functos, quod ſciamus in electione ſeptem Diaconorum ab Apoſtolis facta, in Diaconos tunc primum fuiſſe electos aliquot ex ipſis Diſcipulis, uti refertur in actis Apoſtolorum cap. 6. Quid propterea memorem auctorem hujus epiſtolæ vulgata Sancti Hieronymi verſione uſum fuiſſe, item nihil aliud antiquius habuiſſe, quam illa omnia recantare, quæ paſſim in omnibus ferme Mercatoris epiſtolis legimus? Quid memorem ſilentium veterum Scriptorum, & ſtilum omnino barbarum, quorum omnium cauſſa hujuſmodi epiſtolæ ab eruditis univerſis hodie rejiciuntur? Sunt hæc omnibus Mercatoris epiſtolis communia, in quibus longiore ſtilo recenſendis actum agere viderer. Illa ſufficiet attingere, quæ in ipſis Gratiani fragmentis obvia habebuntur.

Initio epiſtolæ, poſtquam traditum fuit Epiſcopos locum Apoſtolorum occupare, & Presbyteros tenere locum 72. Diſcipulorum, ita ſubjicitur: *Epiſcopi autem non in caſtellis, aut modicis civitatibus debent conſtitui, ſed presbyteri per caſtella, & modicas civitates, atque villas debent ab Epiſcopis ordinari, & poni, ſinguli tamen per ſingulos titulos ſuos. Et Epiſcopus non ab uno, ſed a pluribus debet Epiſcopis ordinari, & (ut dictum eſt) non ad modicam civitatem, ne vileſcat nomen Epiſcopi, aut alicubi, ſed ab honorabilem urbem titulandus, & denominandus eſt. Presbyter vero ad quemcumque locum, vel Eccleſiam in eo conſtitutam eſt præficiendus, atque in ea diebus vitæ ſuæ duraturus. Amplius quam iſti duo ordines Sacerdotum nec nobis a Deo collati ſunt, nec Apoſtoli docuerunt.* Plura ſunt in hoc canone, quæ ab Anacleti ætate prorſus ſunt aliena: Ita enim de Ordinibus Eccleſiaſticis ſtatuitur, quaſi jam Anacleti tempore Parochiæ inſtitutæ fuiſſent, ſinguliſque civitatibus ita ſinguli Epiſcopi adſignati, ut & Diœceſeon ſingularum, & Parochiarum fines adpareant. Quis autem ignorat Parochiarum, & Parochorum inſtitutionem recentiori ætati tribuendam fore? Præterea auctor hujus epiſtolæ perſpicue videtur uſus fuiſſe canonibus recentiorum Conciliorum; Nam in Concilio Laodiceno can. 57. ita definitum eſt: *Quod non oporteat in villulis, vel agris Epiſcopos conſtitui, ſed viſitatores*, cui conſonat canon 6. Concilii Sardicenſis.

Can. 3. diſt. 80.

Poſt relata epiſtolæ verba progreditur auctor ad deſignandas varias Epiſcoporum rationes, Primatum ſcilicet, Patriarcharum, Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorum

Can. 2. diſt. 22.

tanorum, & ſubdit: *Hæc vero Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia* (hic eſt canon 2. diſt. 22., quem integrum hoc loco referam, quod nonnulla a Gratiano omiſſa fuerint, nec omnia a Romanis Correctoribus reſtituta) *non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Salvatore noſtro primatum obtinuit, & eminentiam poteſtatis ſuper univerſas Eccleſias, ac totum Chriſtiani populi gregem aſſecuta eſt, ſicut ipſe B. Petro Apoſtolo dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam: & tibi dabo claves regni cœlorum, & quæcumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Adhibita eſt etiam ſocietas in eadem Romana urbe Beatiſſimi Apoſtoli Pauli vaſis electionis, qui uno die, uno quoque tempore glorioſa morte cum Petro ſub Principe Nerone agonizans coronatus eſt; & ambo Sanctam Romanam Eccleſiam conſecrarunt, aliiſque omnibus urbibus in univerſo mundo eam ſua præſentia, atque venerando triumpho prætulerunt; & licet pro omnibus aſſidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus Beatiſſimus Apoſtolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: Teſtis enim eſt mihi Deus, cui ſervio in ſpiritu meo in evangelio filii ejus, quod ſine intermiſſione memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis. Prima ergo Sedes eſt cœleſti beneficio Romanæ Eccleſiæ; quam, ut memoratum eſt, Beatiſſimi Petrus, & Paulus ſuo martyrio conſecrarunt. Sic Roma* (hæc etiamnum deſiderantur apud Gratianum) *quæ prius erat, Cacodæmonis artificio, omnium errorum mater, & cultrix, excuſſis tenebris, & vanis ſuperſtitionum ritibus abjectis, filiorum Dei, exorto ſole juſtitiæ, facta eſt copioſa propagatrix. Secunda autem Sedes* (rurſum etiam ſequitur Gratianus) *apud Alexandriam B. Petri nomine a Marco ejus diſcipulo, atque Evangeliſta conſecrata eſt, quia ipſe & in Ægypto primum verbum veritatis directus a Petro prædicavit, & glorioſum ſuſcepit martyrium: cui venerabilis ſucceſſit Abilius. Tertia autem Sedes apud Antiochiam, ejuſdem, ideſt B. Petri, Apoſtoli nomine habetur honorabilis, quia illic, priuſquam Romam veniret, habitavit, & Ignatium Epiſcopum conſtituit, & illic primum nomen Chriſtianorum novellæ gentis exortum eſt. Reliquas vero,* (hæc rurſus omittuntur apud Gratianum etiam poſt Romanam correctionem), *ut prædiximus in quodam tomo, prolixitatem vitantes epiſtolæ, vobis conſcriptas direximus. Inde namque & B. Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, ut Epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos primus eſſet, quatenus ad eum potior eorum ſollicitudo pertineret. Nam & inter B. Apoſtolos quædam fuit diſcretio, & licet omnes eſſent Apoſtoli* (hæc iterum proſequitur Gratianus) *Petro tamen a Domino eſt conceſſum, & ipſi inter ſe idipſum voluerunt, ut reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & Cephas, ideſt caput, & principium teneret Apoſtolatus. Qui & eandem formam ſuis Succeſſoribus, & reliqui Apoſtoli Epiſcopis* (Romani Correctores ex vetuſtiſſimo exemplari Vaticanæ Bibliothecæ legendum maluerunt: *& reliquis Epiſcopis*) *tenendam tradiderunt. Et non ſolum hoc in novo teſtamento eſt conſtitutum, ſed etiam in veteri fuit: unde ſcriptum eſt, Moſes, & Aaron in Sacerdotibus ejus, ideſt primi inter eos fuerunt. Et quamvis ita ordinatum fuerit* (hæc etiam deſiderantur apud Gratianum) *nemo tamen quod ſuum eſt quærit, ſed quod alterius; unde ait B. Apoſtolus Paulus: unuſquiſque placeat proximo ſuo in bonum ad ædificationem, & ſicut ipſe Salvator ſuis ait diſcipulis: qui major eſt veſtrum, erit miniſter veſter, & reliqua. Et licet ſuper his aliqua dicta fuerint, repetentes tamen ſæpius admonemus, ut ſemper in omnibus, & ab omnibus vitentur elationes mentis, & corporis, & quanto major unuſquiſque videtur eſſe, tanto ſit humilior, ſicut Dominus Salvator noſter non venit miniſtrari, ſed miniſtrare. Et ſi*

frater

frater aliquis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, inſtruite eum in ſpiritu lenitatis. Si quæ vero cauſſæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad hujus Sanctæ Sedis apicem eas quaſi ad caput referte, ut Apoſtolico terminentur judicio, quia ſic Dominum velle, ab eoque ita conſtitutum eſſe antedictis teſtimoniis declaratur. Hæc vero Apoſtolica Sedes (iterum Gratianus) *cardo, & caput, ut prætactum eſt, omnium Eccleſiarum a Domino, & non alio, eſt conſtituta; & ſicut cardine oſtium regitur, ſic hujus Sanctæ Sedis auctoritate omnes Eccleſiæ Domino diſponente reguntur.* Sic integra eſt Pſeudo-Anacleti ſententia, qua modo falſa nonnulla, & a veterum fide aliena narrantur, modo aliqua referuntur, quæ ex aliis Eccleſiaſticis recentioribus monumentis excerpta noſcuntur. In primis enim quod dicitur de Alexandrina Sede, videlicet Marco Petri diſcipulo ſucceſſiſſe Abilium, falſitatis revincitur ab hiſtoricis, communi conſenſione tradentibus Marco ſucceſſiſſe Anianum, & Aniano Abilium. Idipſum notandum eſt in Succeſſoribus Petri in Sede Antiochena; etenim Pſeudo-Anacletus mentionem facit Ignatii, quaſi primus Petro ſucceſſerit, cum tamen ante Ignatium jam ſucceſſiſſent Zaccheus, & Evodius. Præterea quis in laudatis verbis non videat auctorem hujus epiſtolæ ſtuduiſſe, ut imitaretur verba Concilii Romani 1. ſub Gelaſio? ibi. *Sancta Romana, Catholica, & Apoſtolica Eccleſia nullis ſynodicis conſtitutis ceteris Eccleſiis prælata eſt, ſed evangelica voce Domini, & Salvatoris noſtri primatum obtinuit: Tu es Petrus, inquientis, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam, & tibi dabo claves regni cælorum: & quæcumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. Cui data eſt etiam ſocietas Beatiſſimi Pauli Apoſtoli vaſis electionis, qui non diverſo, ſicut hæretici garriunt, ſed uno tempore, uno eodemque die glorioſa morte cum Petro in urbe Roma ſub Cæſare Nerone agonizans coronatus eſt, & pariter ſupradictam S. Romanam Eccleſiam Chriſto Domino conſecrarunt, talemque omnibus urbibus in univerſo mundo ſua præſentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Eſt ergo prima Petri Apoſtoli Sedes Romana Eccleſia, non habens maculam, neque rugam, nec aliquid hujuſmodi. Secunda autem Sedes apud Alexandriam B. Petri nomine a Marco ejus diſcipulo, & Evangeliſta conſecrata eſt. Ipſeque a Petro Apoſtolo in Ægyptum directus verbum veritatis prædicavit, & glorioſum conſummavit martyrium. Tertia vero Sedes apud Antiochiam ejuſdem Beatiſſimi Petri nomine habetur honorabilis, eo quod illic, priuſquam Romam veniſſet, habitavit, & illic primum nomen Chriſtianorum novellæ gentis exortum eſt.* Illa autem verba Pſeudo-Anacleti: *inde namque & B. Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, ... Epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos primus eſſet*, depromta perſpicue videmus ex canone 35. Apoſtolorum juxta editionem Dionyſii Exigui ibi: *Epiſcopos gentium ſingularum ſcire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut caput exiſtiment &c.*, qui ſine canon non Apoſtolorum eſt, ſed exhibet paucis ſententiam Concilii Antiocheni can. 9. Item verba illa Pſeudo-Anacleti: *Nam & inter B. Apoſtolos quædam fuit diſcretio*, depromta noſcuntur ex epiſt. Leonis Magni ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem 12. apud Queſnellium cap. ult. ibi: *quoniam & inter Beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis, & cum omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut ceteris præemineret.* De Cephæ nomine, quod caput & principium Apoſtolatus interpretaretur, ita Iſidorus Hiſpalenſis habet in lib. 7. originum cap. 9. *Cephas dictus, eo quod in capite ſit conſtitutus Apoſtolorum, Κεφαλὴ enim græce caput dicitur, & ipſum nomen in Petro Syrum eſt.* Quod demum de majoribus

joribus cauſſis ad Romanum Epiſcopum referendis ſubjicitur, aut ex memorata Leonis Magni epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem decerptum eſt, ubi Anaſtaſio vice commiſſa Apoſtolicæ Sedis Pontifex Maximus majora ſibi negotia reſervavit; aut ex epiſtola 2. Vigilii Papæ ad Eutherium ibi: *Nulli vel tenuiter ſentienti, vel pleniter ſapienti dubium eſt, quod Eccleſia Romana fundamentum & forma ſit Eccleſiarum, a quo omnes Eccleſias principium ſumſiſſe nemo recte credentium ignorat. Quoniam licet omnium Apoſtolorum par eſſet electio, B. tamen Petro conceſſum eſt, ut ceteris præemineret, unde & Cephas vocatur, quia caput eſt, & principium omnium Apoſtolorum, & quod in capite præceſſit, in membris ſequi neceſſe eſt. Quamobrem Sancta Romana Eccleſia ejus merito Domini voce conſecrata, & Sanctorum Patrum auctoritate roborata, Primatum tenet omnium Eccleſiarum, ad quam tam ſumma Epiſcoporum negotia, & judicia, atque querelæ, quam & majores Eccleſiarum quæſtiones, quaſi ad caput, ſemper referenda ſunt.* Omitto hoc in loco, quod in hac epiſtola dicitur, de quodam *tomo*, quo auctor hujus epiſtolæ profitetur de variis Epiſcoporum gradibus, ac dignitatibus diſſeruiſſe. De hoc enim *tomo* jam antea ita ſcripſerat: *Aliæ autem primæ civitates, quas vobis conſcriptas in quodam tomo mittimus, a Sanctis Apoſtolis, & a Beato Clemente, ſive a nobis Primates Prædicatores acceperunt.* Sane adparet, quam putum mendacium hoc adſtruatur, quo fingitur Pontifex Anacletus integrum edidiſſe codicem ad diſtinctionem ſingularum Diœceſeon, cujus ſane codicis, ne leviſſimum quidem, ſupereſt in tota antiquitate veſtigium.

Can. 2. cau. 3. qu. 5. Sequitur poſt pauca in eadem epiſtola canon 2. cau. 3. qu. 5. cujus verba melius referenda fuiſſent nomine Ambroſii Mediolanenſis, ita ſcribentis in epiſt. 64. ad Siagrium Veronenſem, ad tuendam puellam quandam ſine juſto accuſatore damnatam: *Si leges publicas interrogas, accuſatorem exigunt: Si Eccleſiæ, duobus, inquit, & tribus teſtibus ſtat omne verbum: ſed illis teſtibus, qui ante heſternum, & nudius tertius non fuerint inimici, ne irati nocere cupiant, ne læſi ulciſci ſe ſe velint. Inoffenſus igitur affectus teſtium quæritur &c.*

Can. 15. cau. 6. qu. 1. Hinc epiſtolæ auctor ita progreditur, ut Epiſcopis ſuadeat, ne malis invicem æmulationibus ſe ſe proſequantur, ſed potius ſe mutuo diligant, concluditque iis verbis, quæ recitantur a Gratiano in can. 15. cau. 6. qu. 1., ubi jam Romani Correctores adnotarunt paulo aliter legi in duobus antiquis exemplaribus, quam legatur apud Gratianum. Notari inſuper debent nonnulla alia edita eſſe exemplaria, in quibus vice illorum Gratiani verborum, *nos ipſos diripiunt*, legitur: *nos ipſos decerpunt*. Qui hunc canonem rectius referre volet, & tanquam authenticum Viri Graviſſimi documentum, referat illum ex S. Iſidoro Hiſpalenſi, cujus hæc verba ſunt in lib. 3. ſententiarum cap. 38. *Deteriores ſunt, qui ſive doctrina, ſive exemplis vitam, moreſque bonorum corrumpunt his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt. Hi enim ea, quæ extra nos, ſed tamen, quæ noſtra ſunt, auferunt, corruptores vero morum proprie nos ipſos decipiunt, quoniam divitiæ hominum mores eorum ſunt. Multum ergo diſtant damna morum a damnis temporalium rerum: dum iſta extra nos ſunt, mores vero in nobis.* Poſtrema hæc Iſidori verba in fragmento quidem Gratiani deſiderantur, habentur tamen paulo infra in epiſtola Anacleti, ex quibus magis magiſque adparet, auctorem hujus epiſtolæ in ea efformanda præ oculis Iſidori ſententias habuiſſe.

Can. 12. cau. 2. qu. 7. Immo & in ſequentibus ſtatim verbis, quæ habentur in can. 12. cau. 2. qu. 7. exhibetur aliud Iſidori Hiſpalenſis fragmentum depromtum ex eodem lib. 3. ſen-

Digitized by Google

ſententiarum cap. 39., cum enim Iſidorus Hiſpalenſis dixiſſet pro meritis plebium a Deo diſponi Rectorum vitam, ut ſi forte Epiſcopi temporalia potius, quam ſpiritualia ſectari videantur, non ideo ſtatim dejiciantur a plebe, quæ jampridem ſibi Epiſcopum minus dignum elegerat, hæc ſtatim ſubdit: *Sententia damnantur Cham filii Noe, qui ſuorum præpoſitorum culpas in publico produnt, ſicut Cham, qui Patris pudenda non operuit, ſed deridenda monſtravit, habituri Sem meritum, & Japhet, qui reverenter operiunt, quæ Patres ſuos exceſſiſſe cognoſcunt; ſi tamen Patrum facta non diligant, ſed tantum operiant, nec imitentur.* Sane ſi hæc conferas cum can. 12. memorato, nil erit dubitandum, quominus ea verba ex Sancto Hiſpalenſi Antiſtite referri potuiſſent omiſſis apocryphis Anacleti monumentis. Siquis etiam hæc referre vellet ad ſententiam Juſtiniani Imperatoris, quam ſuperius referebam ad canonem 9. cau. 2. qu. 7., per me licebit, dummodo aliud propoſitum apud Juſtinianum fuiſſe ſciat, quam quod erat apud Iſidorum Hiſpalenſem, & quod intendit Pſeudo-Anacletus.

Nondum ab Iſidoro Hiſpalenſi recedendum erit, quem in ſequentibus ejuſdem *Can. 14.*
epiſtolæ verbis adhuc agnoſcimus. Siquidem Pſeudo-Anacletus proſequitur ajendo *cau. 24.*
neminem ex fidelibus in plebibus conſtitutum poſſe adverſus Clerum, *qu. 1.*
& præſertim Epiſcopos concitare tumultus; & ſi concitaverit, admonituſque non reconcilietur Præpoſito ſuo, communione privari, ſubjecta hac ratione: *Quoniam tam Sacerdotes, quam reliqui fideles omnes ſummam curam habere debent de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut (ſi incorrigibiles adparuerint) ab Eccleſia ſeparentur.* Hæc retulit Gratianus in can. 14. cau. 24. qu. 3. verum pertinent ipſa ad Iſidorum Hiſpalenſem, qui in lib. 3. ſententiarum cap. 46. de Sacerdotum officio agens, inquit: *Sacerdotes curam debent habere de his, quæ pereunt, ut eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut, ſi incorrigibiles exiſtunt, ab Eccleſia ſeparentur.* Hinc autem nemo non videt, auctorem Epiſtolæ Anacleti non tam aliena ſuffuratum fuiſſe fragmenta, quam ſententias optimas corrupiſſe; etenim Iſidorus Hiſpalenſis eam juriſdictionem, qua incorrigibiles ſeparantur ab Eccleſia, Epiſcopis tribuit; aſt auctor epiſtolæ communem eam auctoritatem ineſſe voluit tam in Sacerdotibus, quam in reliquis fidelibus.

De reliquis fragmentis Anacleto tributis.

Superſunt adhuc fragmenta nonnulla per Gratianum Anacleto tributa. In primis occurrit canon 4. diſt. 93., qui non tam Anacleti, quam Zachariæ nomine *Can. 4.*
inſcribitur. Et quidem Zachariæ rectius tribuetur, quoties habenda ratio ſit Ro- *diſt. 93.*
mani Concilii ſub eodem celebrati, in quo idem canon editus adparet. Verum apud Anacletum minime reperiri poteſt, imo ab ejuſdem Pontificis ætate maxime alienus facile demonſtratur. Revera Anacleti tempore nemo non videt eam non potuiſſe imponi Epiſcopis obligationem, ut quotannis, *omni occaſione ſepoſita* liminibus Apoſtolorum Petri & Paulli præſentarentur. Quænam enim tunc *Petri & Paulli limina* dicebantur? Qui rurſus fieri poterat, ut ſævientibus Ethnicorum vexationibus Romam ſuperſtitionum egregiarum vindicem acerrimam convenirent, nulla temporum hujuſmodi habita ratione, quod idem eſt, atque

omni

Digitized by Google

omni occaſione ſepoſita? Decebant potius hæc Zachariæ tempora, qui medio octavo ſæculo ſummum tenebat Pontificatum, non Anacletum, cujus tempora teterrima erant in perniciem Eccleſiæ. Jamvero ego agnoverim, unde fieri potuerit, ut hujuſmodi decretum Zachariæ ſimul, & Anacleto tribueretur. Factum hoc arbitror ex adnotatione alicujus Interpretis, vel Gloſſographi, cum enim ibidem ſtatuatur, Epiſcopos Romanæ Provinciæ debere quotannis Romam ire, eoſque, qui juſta exiſtente cauſſa nequiverint, id ſe chirographo ſuo ſignificare, quod eſt *juxta Sanctorum Patrum, & canonum inſtituta*, id quidem Concilio Romano Zachariæ Pontificis congruere videbatur, ſed *ut Sanctorum Patrum, & canonum inſtituta* ibidem memorata deſignarentur, voluit Gloſſographus id ab Anacleto repetere, alludens fortaſſe ad *congregationem Summorum*, quæ Romæ *congregari* conſueverat, juxta illud quod dicitur in epiſt. 1. Anacleto adſcripta, ſive in can. 3. cau. 2. qu. 6.; aut alludens ad id, quod dicitur in epiſt. 2. eidem Anacleto tributa, ſive in can. 2. diſt. 64., videlicet, quoties facienda imminet Epiſcoporum ordinatio apud Summum Pontificem, Comprovinciales Epiſcopos Romam accurrere debere, aut, ſi nequeant, conſenſum ſuum ſcripto ſignificare. Quicumque tamen ſit hujuſmodi locus, ad quem Gratiani fragmentum referamus, parum, aut nihil intererit, cum quocumque res modo ſe habeat, de apocryphis ſemper monumentis diſceptetur, uti ex ſuperius dictis abunde liquet.

Can. 14. cau. 2. qu. 7. Canon 14. cau. 2. qu. 7. jam viſus eſt eruditiſſimis non quidem ad Anacletum pertinere, ſed potius ad Euſebium in epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ, in qua eadem propemodum verba leguntur, quæ habemus apud Gratianum in can. 5. eadem cauſſa, & quæſtione. Quid vero intereſt, an hæc Euſebii nomen, an potius Anacleti præſeferant, cum æque & Euſebii, & Anacleti monumenta ejuſdem eſſe exiſtimentur auctoris, qui Mercator Iſidorus audit? Non eſt ſane, cur de fragmenti hujus auctoritate diſputetur, vel ex eo uno, quod exhibeantur Laici oppido Epiſcopis ſuis infeſti, quaſi temporibus Anacleti, quæ fere Apoſtolica erant, non unus eſſet fidelium omnium ſpiritus, qualem fuiſſe germana veterum monumenta teſtantur. Non eſſet prorſus inveroſimilis opinio eorum, qui ſuſpicarentur in hoc fragmento contigiſſe, quod in aliis nonnullis contigit apud Gratianum: videlicet dictum canonem 14. nihil aliud eſſe, quam breviationem capitis 15. ſequentis a quodam Gloſſographo, & codicis editore adjectam, proindeque factum, ut utrumque fragmentum Anacleti nomine laudaretur. Hac porro in ſpecie verba canonis 14. jure optimo erunt ad verba ſequentis canonis exigenda. Nolo omittere ſimilia etiam nonnulla legi in epiſtola 3. Anacleto tributa, ſive in can. 2. cau. 3. qu. 5.

Can. 3. cau. 5. qu. 3. In prima parte hujus operis cap. 52. jam demonſtravi auctorem canonis 3. cau. 5. qu. 3. Concilium Romanum Eugenii II., & Leonis IV. Gratianus perperam illum Anacleto adſcripſerat. Verum hujuſmodi ſententia Anacleto ipſi convenire neutiquam poteſt. Dicitur illic Epiſcopos, & Sacerdotes non per ſe, ſed per advocatum debere cauſſas tam ſuas, quam Eccleſiarum in foro proponere, niſi de publico crimine agendum eſſet. Porro hæc conſtitutio ſupponere videtur, jam temporibus Anacleti ejuſmodi fuiſſe Eccleſiam noſtram, ut bona, & jura adquiſiviſſet, quorum cauſſa in fori quandoque diſcrimina adduceretur. Sed quis ignorat, tum Eccleſiam non tum adquirere potuiſſe, cum Romani Senatus auctoritate nec dum probata fuiſſet, & tanquam Collegium illicitum, immo & diris

vexa-

Digitized by Google

vexationibus obnoxium haberetur? Præterea hæc diſciplina abhorrebat a diſciplina judiciorum, & fori, quæ non patiebatur, quempiam niſi in perſona propria ſuis actionibus in judicio experiri. Teſtimonium præbet veteris regulæ Juſtinianus princip. inſtit. de iis, per quos agere poſſumus. Et quidem in primis ab hac juris ſubtilitate receſſum eſt Lege Hoſtilia favore illorum, qui apud hoſtes eſſent, aut Reipublicæ cauſſa abeſſent. Deinde infirmitatis, & ſenectutis ratio haberi cœpit, quemadmodum Cicero perhibet in lib. 2. ad Herennium cap. 13. ibi: *Ex æquo, & bono jus conſtat, quod ad veritatem, & utilitatem communem videtur pertinere, quod genus & major annis ſexaginta, & cui morbus cauſſa eſt, cognitorem dat, ex eo novum jus conſtitui convenit, ex tempore, & ex hominis dignitate.* Hoc generale jus, quo nemo, certis exceptis caſibus, poterat pro alio in judicio agere, vigebat adhuc temporibus Ulpiani l. 123. ff. de regulis juris, cui nonnulli addunt legem 5. ſi uſufr. petatur (quamquam parum recte, cum quæratur ibi de uſufructuario agente non ad excludendum procuratorem, ſed potius ad excludendum proprietarium). Quid plura? Primum circa finem quarti ſæculi auctoritate Arcadii & Honorii Imperatorum data facultas ſingulis eſt per procuratorem agendi l. 26. cod. de procuratoribus; & de cauſſis Eccleſiaſticis ſpecialiter nullum antiquius monumentum habemus l. 6. §. 3. cod. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt. Demum in memorato Gratiani canone notatu digna differentia eſt inter cauſſas civiles, & criminales; ubi enim ſtatutum eſt Epiſcopos, & Sacerdotes per alios conſtitutos advocatos agere debere, cauſſæ criminales excipiuntur, quod ſane recentiorem indigitat receptam judiciorum prudentiam, quæ in civilibus tantummodo cauſſis permiſit uti procuratoribus. Nihil addo de advocati nomine, rerum Eccleſiaſticarum defenſoris; hoc enim recentioribus Eccleſiæ ſæculis in uſu tantummodo fuiſſe, vel ille perſpicue noverit, qui vix in evolvendis Eccleſiaſticis monumentis laboraverit. Quæ omnia perſpicue demonſtrant, memoratum Gratiani fragmentum nullo jure tribui Anacleto poſſe.

Canon 28. cau. 7. 1. nullo modo tribui Anacleto poteſt, vel ex eo, quod ibidem mentio fiat de altaribus in aliena Eccleſia non dedicandis, cum Eccleſiarum, altariumque dedicatio quarto demum ſæculo celebrari cœperit, quemadmodum eruditi viri teſtantur, & probant. Veroſimile ego arbitror hunc canonem editum eſſe poſt octavum Eccleſiæ ſæculum in aliqua peculiari Synodo, quæ Gratiano nota fuerit, noſtris autem temporibus prorſus ignota, in qua quidem ſententia illa ipſa fuerit, quam Gratianus ibi proponit, ſed de more mediæ illius ætatis ita conſtituta, ut depromta ex vetuſtiſſimis Patribus adpareret. Etenim tunc erat in monumentis, & canonibus Eccleſiaſticis elucubrandis conſuetudo, ut nihil definiretur, quod non ex antiquiſſimis fragmentis Sanctiſſimorum virorum excerptum videretur. Exemplo eſſe poteſt rei huic maxime accommodus canon 11. Capitularis Aquiſgranenſis anni 789. ibi: *Item in eodem Concilio* (Antiocheno), *ſimul & in Sardicenſi, nec non & in decretalibus Innocentii Papæ, ut nullus Epiſcopus in alterius Parochia ordinationes aliquas audeat facere, vel negotia peragere, quæ ad eum non pertinent.* Paucis hic perſtricta eſt, renovataque ſanctio Concilii Antiocheni can. 13., Concilii Sardicenſis can. 18., & Innocentii Papæ epiſt. 7., non quod ibidem & memoratorum Conciliorum, & laudati Innocentii verba continerentur, ſed veluti per indicem paucis comprehenderetur. Potuiſſet addi canon 35. ex vulgo Apoſtolicis, & canon 2. Concilii Conſtantinopolitani I. Ex his ſane conſtat fieri etiam potuiſſe, ut quod nonnulli ſtatuerant ex canonibus vetuſtiſſimorum Conciliorum, vide-

Can. 28. cau. 7. qu. 1.

videlicet Epiſcopos ultra Diœceſeos ſuæ fines nihil agere poſſe, alii ſtatuerint, quaſi ex Anacleti ſententiis depromtum, non quidem referendo Anacleti ejuſdem verba, ſed potius ſententias illius reſpiciendo. Porro, qui Epiſtolas Iſidorianas Anacleto tributas, pro germanis Anacleti Epiſtolis accepiſſet, minime dubitare poterat, quin ſimiles ſententias ex Anacleto laudaret; Etenim in epiſt. 1. hæc leguntur: *Privilegia Eccleſiarum, & Sacerdotum Sancti Apoſtoli juſſu ſalvatoris intemerata, & inviolata omnibus decreverunt manere temporibus*. Et in Epiſtola 2. *Reliqui vero Sacerdotes a proprio ordinentur Epiſcopo*; quæ omnia nonnihil cum fragmento Gratiani conveniunt; facileque propterea in aliam reducta formam ampliorem Anacleti nomine referri poterant.

CAPUT III.

De Capitibus Evariſti.

Capita Evariſti nomine a Gratiano laudata hæc ſunt.

Ex epiſt. 1. ad Africanos Epiſcopos. Apocryphi omnes.	*Can. 11. diſt. 93. ad alia Patrum monumenta exigendus.* *Can. 1. cau. 30. qu. 5. non convenit Evariſti temporibus.*
Ex epiſt. 2. ad Epiſcopos Ægipti. Apocryphi omnes.	*Can. 20. cau. 2. qu. 1. exigendus ad ſententias Gregorii Magni* *Can. 1. cau. 2. qu. 7. exigendus ad ſententias Iſidori Hiſpalenſis.* *Can. 17. cau. 2. qu. 7. cum veteribus Sanctorum Patrum monumentis conſonat.* *Can. 21. cau. 2. qu. 7. jungendus cum can. 17. ead. cauſ. & quæſt.* *Can. 4. cau. 3. qu. 2. non convenit temporibus Evariſti.* *Can. 11. cau. 7. qu. 1. non poteſt congruere germanæ canonum diſciplinæ.* *Can. 10. cau. 30. qu. 5. referendus ad can. 20. cau. 2. qu. 5.*
Addendus.	*Can. 4. cau. 26. qu. 6. eſt potius Herardi Turonenſis.*

VUlgaris traditio eſt apud eos, qui veterum Pontificum Catalogum exacto ſtudio texuerunt, Evariſtum Pontificatum Maximum ſuſcepiſſe anno Domini 112., obiiſſe autem anno 121. Verum quotquot epiſtolæ apud Collectores nonnullos ipſi tribuuntur, & quotquot fragmenta apud Gratianum eidem adſcribuntur, apocrypha ſingula ſunt, & ſimul cum ceteris Iſidori Mercatoris capitibus rejicienda.

De Epiſtola I.

Quæ primo loco Epiſtola circumfertur hanc habet inſcriptionem: *Dilectiſſimis fratribus univerſis Africæ regionis Epiſcopis Evariſtus*; & in fine: *Data 9. Kalendas*

Digitized by Google

das Aprilis Valente, & Vetere Vv. c.c. Coſſ. Hic ſane Conſulatus incidit in annum Domini 98., quæ propterea ſi vera omnia eſſent, concludere oporteret Evariſtum ſcripſiſſe epiſtolam quatuordecim annis circiter prius, quam Romanus Epiſcopus eſſet. Et quidem hujus epiſtolæ initium auctor excepit ex epiſtola Innocentii Papæ ad Exuperium Epiſcopum Tholoſanum, uti conſtat ex utriuſque collatione.

Exordium Epiſtolæ Evariſti.	Exordium Epiſtolæ Innocentii.
Conſulentibus vobis, fratres chariſſimi, quid ſuper his, quæ in veſtris continebantur ſcriptis, viſum nobis eſſet, vel quid docilis ratio perſuaderet, aut quid a Beatis Apoſtolis nobis traditum, aut cuſtoditum remaneret, optantes (ut retuliſtis) noſtris inſtitui documentis hæc vero reſcribimus. Siquidem dilectio veſtra normam ſecuta prudentium, ad Sedem Apoſtolicam referre maluit, quaſi ad caput, quid deberet de rebus dubiis cuſtodire potius, quam uſurpatione præſumere.	*Conſulenti tibi, frater chariſſime, quid de propoſita ſpecie unaquaque ſentirem, pro captu intelligentiæ meæ, quæ ſunt viſa, reſpondi, quid ſequendum vel docilis ratio perſuaderet, vel auctoritas lectionis oſtenderet, vel cuſtodita ſeries temporum demonſtraret. Equidem dilectio tua inſtitutum ſecuta prudentium ad Sedem Apoſtolicam referre maluit, quid deberet de rebus dubiis cuſtodire potius, quam uſurpatione præſumta, quæ ſibi viderentur, de ſingulis obtinere.*

Sic ſe ſe habet Epiſtolæ initium, ex quo adparet nihil aliud in tota epiſtola contineri, quam Evariſti reſcriptum, quo Africanis interrogantibus ſatisfacere videtur. Porro colligitur ex illis, quæ ſubjecta in epiſtola legimus, triplicem factam interrogationem. Ad primam pertinet canon 11. diſt. 93. de ſeptem diaconis in unaquaque civitate ordinandis, quod dicitur, quaſi ab Apoſtolis conſtitutum jamdiu fuiſſet; quod tamen potius referendum eſſet aut ad epiſtolas Pſeudoclementis, in quibus diaconi *oculi Epiſcopi* eſſe dicuntur, can. 6. diſt. 93., aut ad epiſtolas Pſeudoanacleti can. 59. de conſ. diſt. 1. aut ad Concilium Neocæſareenſe can. 14. ſive can. 12. diſt. 95. vel ad canonem 16. Concilii Trullani. Ceterum Sozomeni temporibus nondum diſciplina invaluerat generalis, juxta quam in omnibus civitatibus ſeptem diaconi conſtituti eſſent, ipſe etenim ait in lib. 7. hiſtoriæ cap. 12. *Diaconi apud Romanos hactenus non plures ſunt, quam ſeptem ad ſimilitudinem eorum, qui ab Apoſtolis ordinati fuerunt; apud alios vero haudquaquam definitus eſt numerus diaconorum.* Licet autem ſeptenarius diaconorum numerus jam ubique vigeret, hujuſmodi tamen eſſe non poterat ſanioris cujuſque judicio, quemadmodum ab auctore memoratæ epiſtolæ traditur, ut ſcilicet *cuſtodiant Epiſcopum prædicantem, ne aut ipſe ab inſidiatoribus quoquomodo infeſtetur, aut lædatur a ſuis, aut verba divina detrahendo, aut inſidiando polluantur, vel deſpiciantur, ſed veritas ſpirituali redoleat fervore, & pax prædicata labiis animi cum voluntate concordet.* Non enim diaconi aut ab Apoſtolis excubiarum inſtar ordinati fuere, aut unquam armis inſtructi quaſi milites ad cuſtodiam Epiſcopi, vel Eccleſiæ vigilarunt. Abuſus videtur hujus epiſtolæ auctor verbis Iſidori Hiſpalenſis in lib. 2. de offic. Eccleſiaſ. ita ſcribentis: *Decreverunt Apoſtoli, vel ſucceſſores Apoſtolorum, ut per omnes Eccleſias ſeptem diaconi, qui ſublimiore gradu eſſent ceteris, circa aram Chriſti quaſi columnæ altaris aſſiſterent,*

Can. 11. diſt. 93.

Digitized by Google

rent , & non ſine aliquo ſeptenarii numeri myſterio . Hi ſunt enim , quos in Apocalypſi legimus , ſeptem Angeli tubis canentes . Hi ſunt ſeptem candelabra aurea . Hi voces tonitruorum . Ipſi enim clara voce in modum præconis admonent cunctos , ſive in orando , ſive in flectendo genua , ſive in pſallendo , ſive in lectionibus audiendo , ipſi etiam ut aures habeamus ad Dominum, clamant, ipſi quoque evangelizant : ſine ipſis Sacerdos nomen habet , officium non habet &c. Præterea poſteriora verba dicti canonis quis non videat depromta fuiſſe ex epiſtola Innocentii Papæ ad Victricium Rhotomagenſem cap. ult., ubi poſtquam nonnulla de velandis virginibus tradita fuerunt, ita ſubjicitur: *Hæc itaque regula , frater chariſſime , ſi plena vigilantia fuerit ab omnibus Dei Sacerdotibus obſervata , ceſſabit ambitio , ... veritas ſpirituali fervore flagrabit , pax prædicata labiis cum voluntate animæ concordabit .*

Can. 1. cau. 30. q. 5. Ad ſecundam interrogationem pertinet canon 1. cau. 30. qu. 5. in illis verbis: *Similiter cuſtoditum , & traditum habemus , ut uxor legitime viro jungatur . Aliter enim legitimum (ut a Patribus accepimus , & a Sanctis Apoſtolis , eorumque ſucceſſoribus traditum invenimus) non fit conjugium , niſi ab his , qui ſuper ipſam fœminam dominationem videntur habere , & a quibus cuſtoditur , uxor petatur , & a parentibus , aut propinquioribus ſponſetur , & legibus dotetur , & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus , & oblationibus a Sacerdote benedicatur , & a paranymphis (ut conſuetudo docet) cuſtodita , & conſociata a proximis tempore congruo petita legibus detur, & ſolemniter accipiatur , & biduo , vel triduo orationibus vacent , & caſtitatem cuſtodiant, ut bonæ ſoboles generentur , & Domino in actibus ſuis placeant . Taliter enim & Domino placebunt , & filios non ſpurios , ſed legitimos , atque hæreditabiles generabunt . Quapropter, filii chariſſimi , & merito illuſtres , fide catholica ſuffragante ita peracta legitima ſcitote eſſe connubia ; aliter vero præſumpta non conjugia , ſed aut adulteria , aut contubernia , aut ſtupra , vel fornicationes potius , quam legitima conjugia eſſe non dubitate , niſi voluntas propria ſuffragata fuerit , & vota ſuccurrerint legitima .* Hæc ſane omnia, ex quibus ſupplendum erit Gratiani fragmentum, Evariſti temporibus minime congruunt . Quod enim ibi dicitur tum demum , cum ſacrorum adminiſtrorum benedictione celebrantur conjugia, filios *legitimos , atque hæreditabiles* gigni, neque Eccleſiæ legibus conſentaneum erat , cum leges Eccleſiaſticæ nihil de ſucceſſionibus hæreditariis conſtituiſſent, aut conſtituere potuiſſent, præſertim cum Magiſtratus publici Eccleſiam ipſam, nedum leges eccleſiaſticas odio proſequerentur; neque legibus civilibus conſentaneum eſſe poterat, quibus videlicet turpe videri potuiſſet, & quodammodo ſuperſtitioſum apud Ethnicos legislatores, matrimonia Chriſtianorum ritibus conſecrari. Præterea, licet olim apud Romanos neceſſitas immineret nupturis filiabus poſtulandi conſenſum Parentum , nullibi tamen cautum legimus, quod in hac epiſtola dicitur, propinquorum etiam conſenſum requiſitum fuiſſe. arg. l. 2. ff. de ritu nuptiarum . Neque aliquando neceſſaria coniugiis celebrandis fuit conſtitutio dotis, uti definierunt Imperatores l. 3. cod. Theodoſ. de nuptiis ibi : *Si donationum ante nuptias , vel dotis inſtrumenta defuerint , pompa etiam , aliaque nuptiarum celebritas omittatur , nullus æſtimet ob id deeſſe , recte alias inito matrimonio , firmitatem , vel ex eo natis liberis jura poſſe legitimorum auferri &c.* & quidem jam antea Papinianus idipſum reſponderat de dotalibus tabulis in l. 31. in fine principii ff. de donationibus, & l. 4. in fine ff. de pignoribus , quibus addi poſſunt leges 9. & 13. cod. de nuptiis . Ceterum Hincmarus Rhemenſis memorato Evariſti fragmento uſus eſt in opuſculo de divortio Hlotarii , & Tetbergæ pag. 328. edi-

Digitized by Google

editionis Pariſienſis anni 1615., & nonnulla his ſimilia leguntur in can. 13. Concilii Carthaginenſis vulgo 4., ſeu in can. 5. cau. 30. qu. 5. & can. 33. diſt. 23.

Hæc ſatis eſſent ad monumenta Gratiani expendenda, operæ tamen pretium arbitror nonnulla hic adjicere de tertia interrogatione, eique data Evariſti, uti fingitur, reſponſione, ex qua magis, magiſque perſpicuo conſtat epiſtolam hanc integram germanam haberi nullo modo poſſe. Auctor epiſtolæ fingit Evariſtum poſtremo loco interrogatum fuiſſe, utrum ex divinis Perſonis ſolus Pater vere Deus dicendus ſit, an etiam Filius. Hæc porro diſputatio ad quartum ſæculum pertinet, quo Ariani de Verbi Dei natura acerrime diſceptarunt, neque debuerat Evariſti tempore definiri, quod tum in dubitationem minime deducebatur. Imo (quod pro monſtro eſt) Evariſtus in reſponſione iſta uſus eſt verbis Idacii Clari, ſive, ut Chiffletio placuit, Vigilii Tapſenſis in lib. adverſus Varimadum Arianæ ſectæ diaconum (vixit Idacius prope finem ſæculi IV., & Vigilius prope finem ſæculi V.), ex quibus liquet, hujus epiſtolæ auctorem ſine diſcrimine poſteriorum ſcriptorum collegiſſe fragmenta, eaque vetuſtiſſimis viris ſanctiſſimis mendaciis ſuis intertexta attribuiſſe, ſive convenirent temporibus, ſive diſſonarent.

De Epiſtola 2.

Qua cenſura ab Evariſto epiſtolam priorem, eadem & poſteriorem viri eruditiſſimi abjudicant. Ita hæc inſcribitur: *Evariſtus urbis Romæ Epiſcopus omnibus per Ægiptum Domino conglutinatis fratribus in Domino ſalutem*: Et in fine: *Data Kalendis Novembr. Gallo, & Bradua Viris Claris. Coſſ.* Incidit hic conſulatus in annum Chriſti 108., aut, uti aliis placet, 110., & ſic quadriennio, vel biennio ante, quam Evariſtus Summum Pontificatum adipiſceretur. Priora epiſtolæ verba deſumta videntur ex epiſtola Leonis Magni ad Dioſcorum Alexandrinum, uti patet ex utriuſque collatione.

Initium Epiſtolæ Evariſti.	Verba Leonis Magni.
Unum nos, fratres, ſentire oportet, & agere, ut, ſicut legimus, in nobis unum cor, & una anima eſſe probetur.	*Unum enim nos ſentire oportet, & agere, ut, ſicut legimus, in nobis quoque unum eſſe cor, & una anima comprobetur.*

Hinc Pſeudo-Evariſtus progreditur ad decantatum illud conjugium myſticum, quod inter Epiſcopum, & Eccleſiam eſſe dicitur; & ſane hoc quouſque ſobrie, prudenterque a ſacrorum canonum cultoribus memoretur, quemadmodum ejus mentionem fecerunt nonnulli veteres Patres, inter quos Ambroſius de dignit. Sacerd. cap. 4., & auctor epiſtolæ 32. lib. 12. inter epiſtolas Gregorii Magni, non erit contemnenda loquendi formula; quum autem eo per Iſidorum Mercatorem deducta res eſt, ut paſſim, & in ſingulis negotii qualitatibus ſpiritualis & carnalis conjugii comparatio in medium prodierit, frugi hominibus ſtomacum movet, alios vero ad riſum provocat. Debemus hæc monumenta Mercatori, qui de rebus ſacratiſſimis ineptiſſime ut plurimum diſſervit. Iſidori verba Gratianus retulit in can. 11. cau. 7. qu. 1., ubi poſt illa, *aut innupta permaneat*, ita legendum ex integris exem- *Can. 11. cau. 7. q. 1.*

exemplaribus erit: *Unde & Dominus loquitur in Evangelio dicens, ſiquis viderit mulierem ad concupiſcendum eam jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Epiſcopum vero &c.* Quis plane non videat, quantum a germana ſacrorum canonum, & literarum ratione diſtet hujuſmodi ſententia, qua translationes Epiſcoporum adulteriis æquiparantur, imo ita res exprimitur, quaſi Epiſcopus translatus *Eccleſiam ſuam adulterare* dicatur. Qua autem fronte poterat auctor epiſtolæ huic rei accommodare verba illa Chriſti Domini apud Mattheum cap. 5. *Siquis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*, quæ Gratianus ipſe, qui ceteroquin nullum delectum habere conſuerit, omiſit, quod, ut ſuſpicor, referre erubuerit. Porro quis ſibi perſuadeat, comparationem illam utriuſque conjugii, illius videlicet, quod inter virum eſt, & uxorem, & illius, quod inter Epiſcopum, & Eccleſiam eſſe dicitur, adeo urgeri poſſe, ut in utroque eadem omnino regula proponi, ſervarique debeat, imo & eiſdem loquendi formulis uti nos deceat, quemadmodum eiſdem utitur Iſidorus? quomodo adulterum apellabimus Epiſcopum de una in aliam Diœceſim tranſeuntem, qui in alia Diœceſi non diverſam, ſed eandem eſſe Eccleſiam noverit, cum Eccleſia una, eademque ſemper ſit in ſingulis Diœceſibus? Quod ſi adulteros dicemus Epiſcopos de una in aliam provinciam, aut civitatem tranſeuntes, licebit quoque poligamos apellare veteres illos Antiſtites, eoſque Apoſtolicos, qui in plures civitates, provinciaſque migrabant ante diviſionem diœceſeon, quod ſcilicet plures Eccleſias, ſive ut melius loquar, diverſas ejuſdem Eccleſiæ partes inſtruerent. Poligamum item, aut adulterum Iſidorus Mercator Sanctum ipſum Petrum Apoſtolorum Principem apellare non erubuiſſet, ſi ſciviſſet de Antiochena ad Romanam Eccleſiam tranſiviſſe. Quod ſi forte exceptionem adferat Mercator in iis, qui juſta de cauſſa tranſeunt, aut translati fuiſſe deprehenduntur, oportet, ut vel tradat in conjugiis adulteria poſſe ex cauſſa committi, vel a ſuſpecta duplicis conjugii comparatione prorſus abſtineat. Quas autem ad incitas ſeſe non redigit, qui pudenda edere voluit Sacræ Juriſprudentiæ monſtra?

Can. 4. cau. 3. qu. 2. His generaliter traditis progreſſus eſt Iſidorus Mercator ad conſuetam illam ſententiam ſuam, quam in omnibus epiſtolis a ſe confectis recinere ſolet, videlicet Epiſcopos a nemine *dilacerandos* eſſe, ſive accuſandos. Quod ſane, quemadmodum in illis omnibus epiſtolis legitur, quæ apud Mercatorem vetuſtiſſimis Pontificibus Maximis tribuuntur, eo clarius oſtendit eas omnes epiſtolas unius deceptoris manu eſſe elaboratas, qui, ſi ſtilum pro Pontificum diverſitate immutare neſcivit, nec in eo ſtudium poſuit, ut diverſas in ſingulis epiſtolis ſententias exprimeret. Habentur illa in can. 4. cau. 3. qu. 2., in quo nonnulla interſeruntur, quemadmodum ab Evariſti ætate prorſus aliena, ita ex recentioribus Conciliorum ſanctionibus depromta. Quod enim in primis dicitur, Epiſcopos in civitatibus tantum non minimis poſſe conſtitui) referendum videtur vel ad canonem 57. ex Laodicenis, vel ad canonem 7. ex Sardicenſibus; Deinde quod dicitur in locum viventium Epiſcoporum alios conſtitui non potuiſſe, referendum videtur ad canonem 12. Concilii 5. Aurelianenſis. Sed & tempore Anacleti quænam occaſio eſſe poterat expellendorum Epiſcoporum, vel Epiſcopatuum ex ambitu creandorum; cum tunc temporis quicumque Epiſcopatum deſideraret, ut Apoſtoli utar phraſi, bonum opus deſideraret, ideſt viam ſibi ad labores graviſſimos pro Chriſto, & Eccleſia exantlandos pararet? nihil heic memoro infamiæ pœnam, & excluſionem

ab

Digitized by Google

ab honoribus Eccleſiaſticis ab Evariſto indictam adverſus Epiſcopos, qui adulteri appellantur ea ſignificatione, qua ſumitur adulterium in verbis antea laudatis, ideſt in can. 11. cau. 7. qu. 1. Nihil demum memoro, quod in fine canonis legitur, Ægiptiorum, de quibus in epiſtola agitur, Epiſcoporum negotia auctoritate Sedis Apoſtolicæ potuiſſe, imo debuiſſe terminari; quæ omnia nemo non videt, quomodo poſſint Evariſti temporibus convenire?

Sequitur paullo infra ad eandem rem canon. 1. cau. 2. qu. 7. his verbis: *Non* Can. 11.
eſt itaque a plebe, aut vulgaribus hominibus arguendus, vel accuſandus Epiſcopus, li- cau. 2.
cet ſit inordinatus, quia pro meritis ſubditorum diſponitur a Deo vita Rectorum exemplo qu. 7.
Davidis peccantis, ac comparatione Principum, qui ex merito plebis prævaricantur. Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorum, & ſagaci ſollicitudine unumquemque probare juxta teſtimonium Domini per Hieremiam loquentis: Probatorem, inquit, dedi te populo meo robuſtum, & ſcies, & probabis viam eorum. Ideo iſta dico, quia inſidiator bona ſæpiſſime ſolet convertere in malum, & in electis ponit maculam. Sane in his abuſus videtur Mercator ſententia Iſidori Hiſpalenſis, qui in lib. 3. ſententiarum cap. 39. ita ſcribit: *Non eſt itaque judicandus* (notanda vox *judicandus*, quod enim de judicio non ferendo Sanctus Hiſpalenſis Antiſtes agebat, ad accuſationes non proferendas tranſtulit Iſidorus Mercator) *a plebe Rector inordinatus, dum magis noverint populi, ſui fuiſſe meriti perverſi regimen ſuſcepiſſe Pontificis. Nam pro meritis plebium diſponitur a Deo vita Rectorum exemplo David peccantis ad comparationem Principum, qui ex merito plebis prævaricantur*; & in cap. 46. *Sacerdotes exquirere debent peccata populorum, & ſagaci ſollicitudine unumquemque probare, juxta teſtimonium Domini ad Hieremiam loquentis: Probatorem, inquit, dedi te in populo meo robuſto, ut ſcias probare vias eorum*. Item nonnulla depromta ſunt ex cap. 11. Eccleſiaſtici ibi: *Bona enim in mala convertens inſidiatur, & in electis imponit maculam.*

Statim ita ſequitur auctor epiſtolæ Evariſti. *Unde ſiqui ſunt vituperatores, aut* Can. 17.
accuſatores Epiſcoporum, vel reliquorum Sacerdotum, non oportet eos a judicibus Eccle- cau. 2.
ſiæ audiri, antequam eorum diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio, vel opinio, qua intentione, qu. 7.
qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conſcientia, quove merito; ſi pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate iſta præſumſerint, nec ne. Hic eſt canon 17. cau. 2. qu. 7., cujus ſane ſententia plurimum conſonat cum vetuſtiſſimis canonibus, videlicet can. 8. Concilii Carthaginenſis vulgo 3., can. 6. Concilii Conſtantinopolitani, can. 2. Concilii Chalcedonenſis, quibus addere poſſumus Gregorium Magnum lib. 11. epiſt. 52.

Cum dicto canone 17. jungendus commode eſſet canon 21. cau. 2. qu. 7., ete- Can. 21.
nim poſt verba canonis 17. ita ſequitur in epiſtola: *Hæc omnia fideliter ſunt per-* cau. 2.
ſcrutanda, & diligenter pertractanda. Nam ſunt nonnulli, qui præpoſitos ſuos perverſe qu. 7.
reprehendunt, ſi vel parum ipſis moleſti extiterint.

Amplius pergit Evariſtus, ſtatim ſubdens: *Idcirco recto oculo Primates Eccleſia-* Can. 20.
rum (nomen *Primatum* ſuſpectum eſt eruditis, & velut tempori Evariſti minus cau. 2.
aptum) *utiliter prævideant, ne quiſquam eorum innocens vexetur, aut ſcandalizetur,* qu. 1. &
intendentes ſententiæ Domini, qua ait: Siquis ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, can. 10.
melius eſt illi, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum cau. 30.
maris &c. Deus autem omnipotens &c. hic eſt canon 20. cau. 2. qu. 1. quem rurſum Gratianus, non tamen integrum, retulit in can. 10. cau. 30. qu. 5. ubi quæ qu. 5.
poſtremum locum in epiſtola obtinent, priore loco, & e converſo, quæ priorem,

poſte-

Digitized by Google

poſteriore loco interſecta ſcribuntur, quamobrem canon hic 10. ad d. can. 20. erit referendus. Verba fere eadem laudavit Concilium Triburienſe anni 895. cap. 22., ibi: *Deus omnipotens cum omnia nuda, & aperta ſint oculis ejus, ut in epiſtola Evariſti Papæ ſcriptum legimus, quo nos a dubiis, & incognitis ſententiam proferre compeſceret, mala Sodomæ noluit audita judicare, priuſquam manifeſte agnoſceret, quæ dicebantur, unde ipſe ait: deſcendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non eſt ita, ut ſciam. Quo exemplo moniti, ne ad proferendam ſententiam unquam præcipites ſimus, aut temere, indiligenterque diſcuſſa quæque pro modo judicemus, ſed exemplo Domino deſcendamus, videamus, & juſto examine criminoſos diligenter perſcrutemur, ſicut ipſe Sodomam, ut videamus, utrum clamorem populi compleverint, nec ne. Nam mala audita nullum moveant; ſed ante audita diligenter inquirat.* Depromta autem omnia fuerunt ab auctore epiſtolæ ex lib. 19. cap. 23. moralium Gregorii Magni ibi: *qua in re notandum video, ne ad proferendam ſententiam unquam præcipites eſſe debeamus, ne temere indiſcuſſa judicemus, ne paſſim dicta ſine probatione credamus. Quod profecto perpetrare pertimeſcimus, ſi auctoris noſtri ſubtilius facta penſamus. Ipſe quippe ut nos a præcipitata ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda, & aperta ſint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: clamor Sodomorum, & Gomorreorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggravatum eſt nimis; deſcendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non eſt ita, ut ſciam &c.*

De can. 4. cau. 26. qu. 6.

Non Evariſto Papæ, ut apud Gratianum adſcribitur, ſed potius Herardo Turonenſi Epiſcopo tribuendus eſt canon. 4. cau. 26. qu. 6. etenim vir ille eximius inter capitula, quæ Diœceſi ſuæ obſervanda propoſuit, ita ſcripſit num. 59. *Ut Presbyteri de occultis juſſione Epiſcopi pœnitentes reconcilient, & , ſicut ſupra præmiſimus, infirmantes abſolvant, & communicent*. Verba illa, *ſicut ſupra præmiſimus*, referri, ut arbitror, debent ad caput 21. ejuſdem Herardi ibi: *ut in infirmitate poſiti abſque dilatione reconcilientur, & viaticum viventes accipiant, & benedictione ſacrati olei non careant*; vel etiam ad caput 56. ibi: *ut Presbyteri chriſma, oleum, & euchariſtiam ſemper habeant, ut parati inveniantur*. Et quoniam Herardus in ſuis capitulis perſtringere voluit canones editos in Capitularibus ſuarum Provinciarum, juvabit plurimum huc etiam adferre caput 206. lib. 6. Capitularium Francorum in editione Baluziana his verbis: *Quia varia neceſſitate præpedimur canonum ſtatuta de reconciliandis pœnitentibus pleniter obſervare, propterea omnino non dimittatur, ut unuſquiſque Presbyter juſſione Epiſcopi de occultis tantum, quia de manifeſtis Epiſcopos convenit judicare, ſtatim poſt acceptam confeſſionis pœnitentiam ſingulos data oratione communicari. Morientibus vero ſine cunctamine communio, & reconciliatio præbeatur*. Invenimus itaque Gratianei fragmenti auctorem, huc uſque, quod noverim, a nemine indicatum. Dicam modo, qua ratione fieri potuerit cur apud Gratianum canon idem Evariſto potius fuerit adſcriptus. Sane Gratianus ſecutus fuit Ivonem, Ivo Burchardum, apud quem primum Evariſti nomen legitur. Sed Burchardus errore nominis, aut ſcripturæ deceptus potuit pro Herardo Evariſtum ponere, niſi dicere velimus, quod ego veroſimilius arbitror, id profectum ex eo eſſe, quod Bur-

Burchardus nollet memorare Capitularia Francorum, aut collectiones illas, quæ Francorum eorundem Capitularibus maxime adfines eſſent. Etenim alias ſæpe, ac ſæpius demonſtravi, Burchardum ea de cauſſa erratis compluribus dediſſe occaſionem; ut enim apud Germanos ſcribebat, quo tempore Franci erant Germanis inviſi, e re ſua eſſe putavit Burchardus, ſi a Francorum Capitularibus nominandis abſtineret, & quoties opus eſſet, nomina, inſcriptioneſque mutavit, & tenebras recentioribus canonum ſtudioſis frequentiſſime offudit. Itaque Burchardus pro Herardo ſcribere potius voluit Evariſtum, ratus etiam apud Evariſtum, aut ſaltem inter epiſtolas Evariſto tributas nonnihil ſimile adinveniri; nam in epiſtola 2. Evariſti, quam ſuperius apocrypham eſſe oſtendi, hæc legimus inter cetera: *Sacerdotes exquirere debent peccata populorum, & ſagaci ſollicitudine unumquemque probare juxta teſtimonium Domini per Jeremiam loquentis; Probatorem inquit, dedi te populo meo robuſtum, & ſcies, & probabis viam eorum.*

CAPUT IV.

De Capitibus Alexandri.

Tres vulgo proferuntur epiſtolæ nomine Alexandri I. Pontificis, ad quas referri debent ſequentes canones apud Gratianum.

Ex epiſt. 1. Apocryphi omnes.	*Can.* 16. *cau.* 2. *qu.* 7. *ex integris exemplaribus ſupplendus.*
	Can. 9. *cau.* 3. *qu.* 4. *conſonat potius cum capitibus Hadriani Papæ.*
	Can. 14. *cau.* 11. *qu.* 1. *nonnihil conſonat cum can.* 43. *cau.* 11. *qu.* 1.
	Can. 1. *cau.* 15. *qu.* 6. *emendandus ex integris exemplaribus.*
	Can. 1. *de conſ. diſt.* 2. *Can.* 8. *de conſ. diſt.* 2. *Can.* 20. *de conſ. diſt.* 3. — *ſimul jungendi, & ab Alexandri temporibus prorſus alieni.*
Ex epiſt. 2. Apocryphi omnes.	*Can.* 2. *diſt.* 94. *non pertinet ad rem Gratiani.*
	Can. 91. *cau.* 1. *qu.* 1. *referendus ad canonem* 5. *cau.* 3. *qu.* 1.
	Can. 5. *cau.* 3. *qu.* 1. *ex integris exemplaribus ſupplendus.*
Ex epiſt. 3. Apocryphi omnes.	*Can.* 5. §. *ult. cau.* 3. *qu.* 1. *referendus ad ſententias Gregorii Magni.*
	Can. 16. *cau.* 6. *qu.* 1. *conſonat cum aliis veterum fragmentis.*
Adjicitur.	*Can.* 4. *cau.* 6. *qu.* 4. *exhibet diſciplinam octavi, aut noni ſæculi.*

AB anno Chriſti 121. Romanum Epiſcopatum tenuit Alexander per decem, & amplius annos, cui Iſidorus Mercator tres epiſtolas adſcripſit.

De

De epiſtola 1.

Alexander Epiſcopus omnibus Orthodoxis per diverſas provincias Chriſto Domino famulantibus. Sic habet epiſtolæ prioris inſcriptio; & in fine legitur: *data 9. Kal. Auguſti Trajano, & Heliano viris clariſſ. Coſſ.* Vel ex his ſubſcribendi formulis apparet inſcitia Mercatoris; ſiquidem, ut ſilentio prætercam Trajanum cum Heliano nullum unquam Conſulatum geſſiſſe, ſub Conſulatu Trajani Alexander nondum Pontifex erat inauguratus, videlicet poſtremus Trajani Conſulatus incidit in annum æræ Chriſtianæ 114. atque hæc per ſe jam ſufficiunt ad demonſtrandum epiſtolam hanc inter apocryphas jure optimo recenſendam eſſe; Neque enim opus erit amplius, ut oſtendamus, quod jam alii perfecerunt viri eruditiſſimi, epiſtolam hanc eandem ex pluribus nonnullorum Patrum fragmentis eſſe quaſi ex laciniis hinc illinc quæſitis contextam, ac conſarcinatam, ſcilicet ſententiis Hieronymi, Procli, Ithacii Clari, Siricii Papæ, Ennodii, Concilii Carthaginenſis vulgo 3., & Concilii 3. Bracarenſis, & epiſtolæ Clementis Papæ ad Jacobum Fratrem Domini ex interpretatione Ruffini, de cujus auctoritate jam ſatis ſuperius dictum eſt ſuo loco.

Can. 14. cau. 11. qu. 1. & can. 1. §. eſt etiam cau. 15. qu. 6.

Ad hanc epiſtolam pertinet in primis canon 14. cau. 11. qu. 1. Conqueritur enim initio epiſtolæ Alexander, quod Epiſcopi jaceant Subditorum vexationibus (quis non agnoſcat hic conſuetam, atque in omnibus epiſtolis recantatam Mercatoris ſententiam?) Secundo etiam ita conqueritur. *Eſt enim & hoc ad Sanctam Sedem perlatum, quod pudet dicere, & non ſolum Sacerdoti, ſed etiam omni Chriſtiano nomini inimicum, ideſt quod nonnullos Epiſcopos*, (legunt aliqui, *nonnulli Epiſcopos*) *vel Sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt aliquas confeſſionis ſuæ in alteram partem, quam debeant, aut pro ſuarum non requiſitione rerum, aut quod deterius eſt pro alieni erroris ſecta ſcripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populis recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt carceribus, & ergaſtulis recludi, ut ſaltem his territi inſidiis devient Domini Sacerdotes, & ſuis faveant voluntatibus*. Hæc habentur in §. *eſt etiam* can. 1. cau. 15. qu. 6., quem Gratianus aliis hujus epiſtolæ fragmentis ſine ordine ſcripturæ adtexuit. Conqueritur tandem Alexander, quod Epiſcopi coram publicis judicibus accuſarentur a ſubditis, quum potius cauſſæ Epiſcoporum ad Eccleſias deferri divina, aut Apoſtolica auctoritate debuiſſent. Verba habentur in can. 14. cau. 11. qu. 1. ibi: *Relatum inſuper eſt ad hujus Sanctæ, & Apoſtolicæ Sedis apicem &c.* Tria hæc erant capita, de quibus proponitur conqueſtus Alexander apud Orthodoxos omnes, & de quibus in ſequentibus nonnulla tractat, ſubdens aliqua ad Sacramentorum diſciplinam, doctrinamque fidei pertinentia. At vero num ſingula hæc temporibus Alexandri convenire poſſent, admodum vereor. Quæ enim de controverſiis fidelium Epiſcoporum judicio finiendis, declinandiſque Magiſtratibus publicis decernuntur, non facile concipere poſſum, qua ratione dirarum in chriſtianos vexationum tempore contingere valuiſſent. Verum, ſi fateri velimus, quod admodum veroſimile eſt, quemadmodum Iſidorus Mercator ex variis veterum fragmentis ſingula texere conſuevit, dicemus ſane, Mercatorem ipſum hujuſmodi ſententias excerpſiſſe ex canone 9. Concilii Carthaginenſis vulgo 3., ſive ex can. 43. cau. 11. qu. 1.

Tri-

Digitized by Google

Tribus itaque memoratis capitibus ſatisfacturus Alexander, exorditur ab improbandis accuſationibus Epiſcoporum, (conſueta Iſidori Mercatoris cantilena), ubi etiam de Primatibus mentionem facit, quorum ſane officia nondum inſtituta fuiſſe temporibus Alexandri viri eruditi teſtantur. Aſſerit autem, Epiſcopos eſſe divini *oculi pupillam*, quam ſiquis tangit, Deum ipſum tangere videatur, exemplo ducto ab eo, qui *Principis ſæcularis oculos laceraret, aut amoveret, quem reum criminis majeſtatis* futurum adfirmat. Sane temporibus Alexandri majeſtas in nemine ex Principibus ſita erat, ſed tantum in Romano populo, cum adhuc incolumis eſſet, & integra Romanæ Reipublicæ ratio, & primum de hac criminis ſpecie actum fuiſſe videtur tempore Arcadii, & Honorii in l. quiſquis 5. cod. ad leg. jul. majeſt., quo deinde exemplo concludit, quemadmodum rei læſæ majeſtatis humanæ facti morti traduntur, ac perpetua notantur infamia, ita eos, qui perſequuntur Epiſcopos, non morte quidem damnari, quia Deus non vult mortem peccatoris, ſed perpetua infamia notari, & exilio dignos judicari finitimo. Sunt hæc in can. 9. cau. 3. qu. 5., quæ nemo ſanus accommodare poterit temporibus Alexandri. Quomodo enim audire poſſumus Alexandrum exilium reis hominibus minitantem, quando ſcimus ipſummet coactum dirarum in Eccleſiam perſecutionum cauſſa, ut in receſſibus lateret, quaſi in exilio? Poſteriora autem illa verba: *de quibus a temporibus Apoſtolorum, & infra iſta tenemus, atque decreta habemus, quibus eorum accuſandi Epiſcopos, vel teſtificandi in eos vocem obſtruimus, quos non humanis, ſed divinis actibus mortuos eſſe ſcimus*, percipere difficili ratione poſſum. Qui porro ſunt *non humanis, ſed divinis actibus mortui*? Num Ethnici, qui non vivere divinis rebus dici jure potuiſſent? At de his minime loquebatur Alexander, cum ad *Orthodoxos per diverſas provincias Chriſto Domino famulantes* ſcriberet; atque ſi Ethnicos allocutus fuiſſet, fruſtra adverſus illos infamiæ notam inurebat, aut exilium minitabatur, cum apud Ethnicos aut infamis, aut exul Alexander ipſe haberetur. Video tamen, undenam hæc apud Iſidorum Mercatorem profecta fuerint. Imitari voluit Mercator phraſim Hadriani Papæ relatam a Gratiano in can. 53. cau. 2. qu. 7., & repetitam a Pelagio 2. in can. 6. cau. 3. qu. 5., ubi Monachi divinis legibus mortui appellantur, quibus propterea prohibitum eſſe conſtat, ne Epiſcopos accuſent. Verba Hadriani hæc ſunt: *Placuit eorum accuſandi Sacerdotes, & teſtificandi in eos vocem obſtruere, quos non humanis, ſed divinis vocibus mortuos eſſe ſcimus.* Apud Gratianum paucis ita perſtringitur hæc ſententia: *Monachi Sacerdotes accuſare, vel in eos teſtificari non poſſunt*. Si igitur verba Pſeudo-Alexandri de Monachis, quemadmodum poſteriore ætate dicta fuerunt, intelligamus, jam novum falſitatis argumentum habebimus, ex quo Mercatorem redarguamus, quatenus jam tum ſtatuta Monachorum Alexandro adtribuere voluerit. Can. 9. cau. 3. qu. 4.

Pertinent hæc, quæ huc uſque adferebam, ad priorem epiſtolæ partem, de accuſationibus Epiſcoporum non recipiendis. Pergit auctor epiſtolæ ad ſecundam quæſtionem, quæ propoſita fuit in illis verbis, quæ ſuperius referebam ad canonem 14. cau. 11. qu. 1. juncto §. *eſt etiam* canonis 1. cau. 15. qu. 6., atque ad eam rem ita fingitur Alexander reſpondere: *Similiter ſi hujuſmodi perſonis* (ideſt Epiſcopis, quorum de accuſatione ſuperius egerat Mercator) *quædam Scripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint* (hic eſt canon 1. cau. 15. qu. 6. apud Gratianum, ubi mentio fit *Sacerdotum*, & Eccleſiæ *auctorum*, ſive *actorum*, contra quam in exemplaribus integris habeatur, ex eo fortaſſis, quod in Can. 1. cau. 15. qu. 6.

ſequenti ejuſdem epiſtolæ capite de *actoribus*, ſeu *auctoribus*, ſeu, ut aliis placet legere, *auditoribus* Eccleſiæ agatur, quemadmodum inferius obſervabo ad canonem 16. cau. 2. qu. 7.) *vel ut ſe liberare poſſint, quocumque ab eis conſcriptæ, vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præjudicium, aut nocumentum pervenire cenſemus: neque ullam eis infamiam, vel calumniam, aut a ſuis ſequeſtrationem bonis unquam, auctore Deo, & Sanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, ſuſtinere permittimus. Confeſſio vero in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet* (hic Gratianus nonnulla omittit, quæ in fine canonis reciiat; ita autem legendum eſt ex integra epiſtola) *ipſo atteſtante, qui ait; ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blaſphemiæ, & cetera quæ ſunt ad hoc pertinentia. Nec tantum attendenda ſunt, quæ fiunt, quantum quo animo fiant, quorum exempla ſi omnia ſcribere cœperimus, ante dies, quam exempla, deficient. Unde & illud eſt, quod Dominus ad munera Abel reſpexit, & non ad Cain, quia magis intendit ad offerentis animum; quam ad ea, quæ offeruntur. Inde & Dominus per Prophetam inquit: Dominus ſcit cogitationes hominum: & per Oſeæ ait: In gutture tuo ſit tuba, quaſi aquila ſuper domum Domini, & reliqua. Et Dominus ait in Evangelio: Tu autem cum oraveris, intra cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum; omnis enim confeſſio, quæ fit ex neceſſitate, fides non eſt: & Apoſtolus ait; Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Amplius autem reſpicit Deus ad cogitationes, & ſpontaneas voluntates, quam ad actus, qui per ſimplicitatem, aut per neceſſitatem fiunt. Confeſſio ergo in talibus non extorqueri debet, ſed potius ſponte profiteri; peſſimum eſt enim de ſuſpicione, aut extorta confeſſione quemquam judicare, cum magis inſpector cordis ſit Dominus, quam operis, & potius inquirit Dominus cogitationes puras, & voluntates bonas, quam labia mendacia: unde & Dominus per Prophetam loquens ait: populus iſte labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Pejus malum fore non æſtimo, quam chriſtianos ſuis invidere Sacerdotibus. Novit enim Dominus, qui ſunt ejus. Non poteſt autem humano condemnari examine, quem Deus ſuo reſervavit judicio. Si omnia namque in hoc ſæculo vindicata eſſent, locum divina non haberent judicia.* Poſteriora hæc verba plurimum conſonant cum iis, quæ Anacleti nomine deſcripſit Gratianus, & quæ ego jam ad Ennodii ſententias redegi ad can. 7. cau. 6. qu. 1. Ceterum ex his omnibus, quæ integra deſcripſi, illis junctis, quæ ſuperius adferebam ad canonem 14. cau. 11. qu. 1. reſtituendus erit, emendanduſque dictus canon 1. cau. 15. qu. 6. atque hanc eandem ſententiam jam retulerat Hincmarus Rhemenſis in lib. de divortio Lotharii, & quidem nomine *Beati Alexandri Martyris glorioſi*, & *poſt Beatum Petrum quarti Apoſtolicæ Sedis Pontificis*.

Can. 16. cau. 2. qu. 7. Poſt verba Pſeudo-Alexandri nuper deſcripta ſtatim hæc ſequuntur in epiſtola: *Quod autem ad alios judices prius non debeant, quam ad Sacerdotes, vel auditores* (legunt alii *actores*) *Eccleſiæ accuſari, ita a tempore Apoſtolorum, & infra, obſervatum, & definitum invenimus. Si quis erga Epiſcopum, aut auctores* (rurſus alii legunt: *actores*) *quamlibet querelam, vel actionem juſte ſe habere crediderit, ipſe redemtoris ſit* (*cujus actio noſtra eſt inſtitutio*) *viarum non immemor, ſed ſectator egregius, qui cum malediceretur, non maledicebat, ſed tamquam ovis coram tondente ſe obmutuit, ac pro ſuis perſecutoribus in Cruce pendens apud Patrem interceſſit: non prius primates, aut alios judices adeat, quam ipſos, a quibus ſe læſum æſtimat, conveniat familiariter, & non ſemel, ſed ſæpiſſime, ut ab eis aut ſuam juſtitiam accipiat, aut juſtam excuſationem. Boni nempe, & vere chriſtiani hominis eſt, rem ipſam omnibus amicitiæ, ac pacis le-*

gibus

gibus prius tentare, quam in judicio, ubi frequenter amariſſimus animæ rancor innaſcitur, ſuum jus pertinaciter experiri. Siquis enim cum Deo, qui pacis eſt auctor, habitare cupiat, ei neceſſe eſt, ut pacem inquirat. Si autem ſecus egerit, & ab ipſis, & ab aliis communione privetur, tamquam Apoſtolorum, Patrumque aliorum contemptor. Ex his ſupplere juvabit verba canonis 16. cau. 2. qu. 6., quæ non ſolum a Gratiano, verum etiam a vetuſtioribus collectoribus Ivone, & Burchardo paucis perſtricta fuerant. Verum nemo non videt in his, quantum ab Alexandri temporibus hujuſmodi epiſtola diſcrepet: mentio enim Eccleſiæ Primatum, aliorumque judicum in cauſſis Eccleſiaſticis appellandorum non convenit cum diſciplina ſecundi ſæculi. Sed præcipue mentio *Actorum*, qui in aliis exemplaribus *Auctores*, vel *Auditores* nominantur, maxime ſuſpecta eſt: Siquidem actoris nomen vel ſumitur pro eo, qui cauſſam agit, & litem intendit, uti apud Paulum lib. 2. ſententiarum tit. 1. vel ſumitur pro eo, qui fundum colit, quaſi villicus, qua ſignificatione de actoribus loquitur Paulus idem in lib. 3. ſententiarum tit. 7. In Eccleſiaſticis monumentis mentio frequentiſſime fit *Actorum* Eccleſiæ, quod nomen de illis intelligebatur, qui Eccleſiaſtica prædia poſſidebant, eademque coli curabant, qui etiam aliquando *Actionarii* dicti ſunt. Hos memorat Gregorius Magnus lib. 1. epiſt. 9. 42., & 53., lib. 5. epiſt. 44., lib. 7. indict. 2. epiſt. 13., 44., 101., & 102., lib. 9. epiſt. 15., & 46., lib. 10. epiſt. 3., & 41., & lib. 12. epiſt. 3., & 20. Igitur licet actores bonorum Eccleſiæ noti eſſe potuerint quinto, aut ſexto Eccleſiæ ſæculo, qua nimirum ætate Eccleſiaſticum patrimonium augeri cœpit, prioribus tamen tribus, aut quatuor ſæculis hujuſmodi officium ſupervacaneum erat; hinc in Concilio Carthaginenſi, quod vulgo primum dicunt, referuntque ad annum 348. vetitum fuit can. 6., & 8. Clericis, ne *Actores* exiſterent, quo nomine intellexerunt eos, qui adminiſtrationem, vel procurationem alienorum bonorum gerebant, ut adpareat incognitam jam tum fuiſſe actionem, ſeu procurationem prædiorum Eccleſiæ. Quamobrem eo luculentius conſtat Iſidorum Mercatorem decipere nos omnino voluiſſe, qui talia in Eccleſiis priorum temporum agnovit officia, quæ nonniſi tardius in Eccleſia inſtituta ſunt. Non ignoro nonnullos extitiſſe, qui ut ab hac ſe ſe extricarent difficultate, Mercatoris epiſtolas defenſuri actorum nomen pro Epiſcopis intellexere. Venia tamen illorum dixerim, ſententias Mercatoris ejuſdem non ſatis apprime perceperunt. Etenim Mercator actores ab Epiſcopis diſtinguit, immo ita de actoribus loquitur, quaſi plures eſſent in eadem Eccleſia, & Epiſcopis ſubjecit ibi: *Siquis erga Epiſcopum, aut actores, quamlibet querelam &c.*

Progredior nunc ad poſtremam epiſtolæ partem, in qua Alexander fingitur nonnulla tradere de Sacramentorum adminiſtratione. Huc pertinent canones 1., & 8. de conſecr. diſt. 2., & can. 20. de conſecr. diſt. 3., quorum omnium verba heic juncta ſubjiciam, ut ex eo facilius agnoſcamus, quam infelix fuerit Iſidorus Mercator in variis, diſſitiſque ſententiis conſarcinandis, iiſdemque omnibus a diſciplina priorum temporum penitus alienis. *In Sacramentorum quoque oblationibus* (hic eſt canon 1. de conſ. diſt. 2.) *quæ inter miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, Paſſio Domini miſcenda eſt, ut ejus, cujus Corpus, & Sanguis conficitur, Paſſio celebretur, ita, ut repulſis opinionibus ſuperſtitionum panis tantum, & vinum aqua permixtum in Sacrificio offerantur. Non debet enim, ut a Patribus accepimus, & ipſa ratio docet, in Calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed utrumque permixtum, quia*

Can. 1. & 8. de conſ. diſt. 2. & c. 20. de conſ. diſt. 3.

Digitized by Google

utrumque ex latere ejus in Paſſione ſua profluxiſſe legitur. Ipſa vero veritas nos inſtruit Calicem, & panem in Sacramento offerre, quando ait: Accepit Jeſus panem, & benedixit, deditque Diſcipulis ſuis, dicens; Accipite, & manducate, hoc eſt enim Corpus meum, quod pro vobis tradetur: ſimiliter poſtquam cænavit, accepit Calicem, deditque Diſcipulis ſuis dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes: quia hic eſt Calix Sanguinis mei, qui pro vobis fundetur in remiſſionem peccatorum; crimina enim, atque peccata oblatis his Domino ſacrificiis delentur. Idcirco & Paſſio ejus in his commemoranda eſt, qua redemti ſumus, & ſæpius recitanda, atque hæc Domino offerenda. Talibus hoſtiis delectabitur, & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia; nihil enim in ſacrificiis (hic eſt canon 8. de conſ. diſt. 2.) *majus eſſe poteſt, quam corpus, & Sanguis Chriſti, nec ulla oblatio hac potior, ſed hæc omnes præcellit. Quæ pura conſcientia Domino offerenda eſt, & pura mente ſumenda, atque ab omnibus veneranda: & ſicut potior eſt ceteris, ita potius excoli, & venerari debet. Aquam enim ſale conſperſam* (hic eſt canon 20. de conſ. diſt. 3., cujus ſane verba nemo non videt, quam perperam antecedentibus jungantur) *populis benedicimus, ut ea cuncti adſperſi ſanctificentur, & purificentur, quod & omnibus Sacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam ſi cinis vitulæ adſperſus ſanguine populum ſanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua ſale adſperſa, divinisque precibus ſacrata populum ſanctificat, atque mundat. Et ſi ſale adſperſo per Heliſæum Prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis divinis precibus ſacratus ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat, atque mundat, & expurgat, & cetera bona multiplicat, & inſidias diaboli avertit, & a phantaſmatis verſutiis homines defendit?* Quicumque congeſtas hujuſmodi ſententias accurate perpenderit, facile agnoſcet in primis nonnulla ex variis Sanctorum veterum Patrum fragmentis eſſe indigeſta methodo conſarcinata; immo & barbaris loquendi formulis involuta, item non conſonare vetuſtiſſimæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Quis enim non adſpernabitur ineptas illas ſcribendi formulas, quibus dicitur in Sacramentorum oblationibus eſſe *miſcendam Donini paſſionem*, item in morte Chriſti vinum, & aquam ex latere ejus fluxiſſe, cum non vinum, ſed ſanguis aqua mixtus teſte Evangeliſta effluxerit? Item in ea parte, in qua ſcribitur panem, & vinum aqua commixtum offerendum eſſe in altari, facile agnoſcet quiſpiam ſententias Concilii Carthaginenſis vulgo tertii cap. 24., Concilii Bracarenſis 3. cap. 1., Concilii Aurelianenſis 4. cap. 4, Cypriani epiſt. 63., & Ambroſii de Sacramentis lib. 5. cap. 1. Sed præ ceteris notanda eſt Mercatoris inſcitia in verbis illis, quæ habentur initio dicti canonis 20. de conſecr. diſt. 3. Quæ ſane nulla ratione cohærere præcedentibus poſſunt. Statuerat auctor epiſtolæ oblationem Corporis, & Sanguinis Domini pura mente ſumendam eſſe, & præ ceteris excolendam; atque hanc ſubjicit ſtatim rationem: *Aquam enim ſale conſperſam populis benedicimus &c.* Quid porro commune habet aqua ſale conſperſa cum oblatione Corporis, & Sanguinis Domini? Præterea iſtiuſmodi aquæ ſalis adſperſione benedicendæ nulla erat temporibus Alexandri Eccleſiæ diſciplina, ſiquidem quum Donatiſtæ ſalſis aquis uterentur in ſuis conſecrationibus, redarguti fuerunt ab Optato Milevitano, ea potiſſimum de cauſſa, quod ſale aquam ſanctificare niterentur. En ipſamet Optati verba in lib. 6. adverſus Parmenianum ita ſcribentis: *Jam illud quale eſt, quare in multis locis etiam parietes lavare voluiſtis, & incluſa ſpatia ſalſa aqua ſpargi præcepiſtis? O aqua, quæ dulcis a Deo creata es, ſuper quam ante ipſius natalem mundi Sanctus Spiritus ferebatur! O aqua, quæ, ut purum faceres orbem, laviſti terram! O*

aqua

Digitized by Google

aqua, quæ ſub Moyſe, ut naturalem amaritudinem perderes, indulcata ligno tot populorum pectora ſuaviſſimis hauſtibus ſatiaſti! Reſtabat tibi poſt promotionem non leviter degradari: præſentia Moyſi in te amaritudo moritur, & a Schiſmaticis hodie cum Catholicorum turba dulcedo tua vexatur: pares patimur bellum, pares expectamus vindicem Deum &c. Si igitur temporibus Optati Milevitani uſus aquæ ſale benedicendæ tantum apud Donatiſtas invaluerat, nondum Eccleſiaſtica lege probatus, quomodo Mercator eum uſum referre potuit ad conſtitutiones Alexandri? Proſequitur Mercator, & ait, multo magis aquæ ſale conſperſæ vim ſanctificandi ineſſe, ſi cinis vitulæ adſperſus ſanguine veterem populum emundaverat. Hoc ſane argumentum a potiori ratione deductum, ut ſcholæ loquuntur, parum valeret apud eum, qui divinas inſtitutiones Eccleſiaſticis inſtitutionibus præferre ſciverit, ſciverit præterea ex divina inſtitutione cinerem vitulæ adſperſum ſanguine vim habuiſſe emundandi populum, aquæ autem ſale benedicendæ diſciplinam debere nos Eccleſiaſticis, & quidem recentioribus inſtitutis. Immo & heic nemo non videt abuſum fuiſſe Mercatorem ſententiis Pauli Apoſtoli, qui ex eo, quod ſanguine adſperſus cinis vitulæ vim habuerat emundandi populum, merito deducendum voluit, potiori jure Sanguine Chriſti ſanctificari populum, & mundari.

De epiſtola 2.

Epiſtolæ poſterioris Alexandro tributæ hæc eſt inſcriptio: *Dilectiſſimis fratribus omnibus Epiſcopis per diverſas conſtitutis regiones Alexander Epiſcopus.* Sed vel una Conſularis notæ adjectio: *data 7. Kal. Novembris Trajano, & Heliano viris clariſſ. Conſulibus* apocrypham eſſe epiſtolam docet; quippe eadem eſt conſularis nota, quam priori epiſtolæ idem Mercator adjecit, falſa in primis, cum Trajanus nuſquam Conſulatum geſſerit cum Heliano, deinde minus conveniens Alexandro, cum poſtremus Conſulatus Trajani inciderit in annum 114., & ſic pluribus annis ante Pontificatum Alexandri. Sed præter hæc auctor epiſtolæ ſecutus eſt vulgatam Hieronymi interpretationem ſacrarum literarum, item uſus eſt verbis Concilii Lateranenſis ſub Martino I. anni 649., plurimaque compoſuit, quæ paſſim repetere conſuevit in reliquis epiſtolis, quas & aliis Romanis vetuſtiſſimis Pontificibus tribuit.

Initium hujus epiſtolæ habetur in can. 5. cau. 3. qu. 1., qui ſane jungendus
erit cum can. 91. cau. 1. qu. 1., & can. 2. diſt. 94., ut enim Gratianus ſingu- *Can. 2. diſt. 94.*
lorum hujuſmodi fragmentorum ſententiam corrupit, ita omnia reſtituere oporte- *Can. 91.*
bit. *Nulli fratres dubium eſt* (ita auctor epiſtolæ in principio, & Gratianus in di- *cau. 1.*
cto can. 5. cau. 3. qu. 1.) *quia boni a malis ſemper perſecutionem patiuntur, & tri-* *qu. 1. Can. 5.*
bulantur. Propter quod humiliemur ſub potenti manu Dei, ut liberet nos in tempore *cau. 3.*
tribulationis. Nam ſicut leo rugiens circuit, quærens, quem devoret, ſic Diabolus non *qu. 1.*
ceſſat circuire, & quærere, quos ex fidelibus perdat, & maxime illos, quos ardentiores in ſervitio Salvatoris, eique familiariores invenerit: Familiariores dico eos, quos ſibi ſacrari, & in ordine Apoſtolatus conſtitui voluit. Ipſi enim pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, (hæc etiam habentur in dicto can. 91. cau. 1. qu. 1.) *quia precibus ſuis, & oblationibus ea delent, atque conſumunt. Qui quanto digniores fuerint,* (hæc omiſit Gratianus in dicto can. 5. cau. 3. qu. 1.) *tanto facilius pro neceſſitatibus*

tibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Multum enim, ut ait B. Jacobus Apoſtolus, valet deprecatio juſti aſſidua. Qui enim vos perſequitur, ipſum, cujus legatione fungimini, perſequitur, quia ſicut ipſe Filius Dei mediator fuit Dei, & hominum, ita & vos ejus vice in Eccleſia eſtis conſtituti, ut inter Deum, & homines legatione fungamini. Siquis autem legationem veſtram impedit, (hic eſt canon 2. diſt. 94.) *non unius, ſed multorum profectum avertit. Et ſicut multis nocet, ita a multis arguendus eſt, & bonorum ſocietate arcendus; & quia Dei cauſſam impedit, & ſtatum conturbat Eccleſiæ, ideoque ab ejus liminibus arceatur. Ab omnibus quoque talis eſt cavendus, & non in communionem fidelium uſque ad ſatisfactionem recipiendus. Eſt enim ſtatutum olim, ut qui ſtatum conturbat Eccleſiæ, ab ejus liminibus arceatur, nec cum fidelibus communicet, qui eorum bona avertit. Vos ergo ſi dilectionem habueritis ad invicem, & unanimes fueritis, facile tales ſuperare poteritis. Si vero, quod abſit, diſcordes fueritis, & canino dente vos derodere cœperitis, non ſolum eos non ſuperabitis, ſed & vobis ipſis nocebitis, atque ab eis ſuperabimini, & innocenter forte peribitis. Qui autem ex veſtro collegio fuerit* (iterum hic proſequitur Gratianus in dicto canone 5. cau. 3. qu. 1.) *& ab auxilio veſtro ſe ſubtraxerit* (Ivo legit hoc modo: *qui autem ex veſtro collegio fugerit, & ab auxilio veſtro ſe ſubtraxerit &c.*) *magis Schiſmaticus, quam Sacerdos eſſe probabitur. Ecce, inquit Propheta, quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum. Illi vero in unum non habitant, qui a fratrum ſolatio ſe ſubtrahunt, aut, quod deterius eſt, fratribus inſidias præparant, aut laqueos ponunt.* Hic definit Gratianus; nam §. *Dominum* pertinet ad epiſtolam tertiam, de qua inferius.

Nonnulla digna obſervatione ſunt in hiſce Gratiani fragmentis ita ad integros codices exactis. In primis enim in can. 5. cau. 3. qu. 1., quemadmodum & in can. 91. cau. 1. qu. 1. Sacerdotes dicuntur populi peccata comedere, ea ſignificatione, quod precibus ſuis, & oblationibus eadem deleant; quod quidem quam perperam dictum ſit, nemo non videt; cum ſive in ſacris literis, ſive apud Sanctos Patres *Sacerdotes peccata populi comedere*, nihil aliud ſit, quam querimonia quædam adverſus improbos aliquot Sacerdotes, qui de oblationibus a populo in peccatorum ſuorum remiſſionem factis ita diſponunt, ut non ſuis, aut Eccleſiarum, aut fratrum neceſſitatibus ſubveniant, ſed potius liberæ, effrenique indulgeant voluntati. Huc pertinent verba Oſeæ cap. 4. verſ. 8. ibi: *Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum ſublevabunt animas eorum .... & comedent, & non ſaturabuntur, & fornicati ſunt, & non ceſſaverunt, quoniam Dominum dereliquerunt in non cuſtodiendo.* Præterea redarguendus eſt jure, & merito Gratianus, dum ea, quæ in hac epiſtola leguntur ad Epiſcopos, tamquam Apoſtolorum ſucceſſores, atque etiam tamquam Dei Optimi Maximi legatione fungentes, pertinentia, quaſi dicta de legatis Apoſtolicæ Sedis recenſet in dicto can. 2. diſt. 94. Illa autem verba, quæ legenda ſunt poſt canonem 2. diſt. 94., *eſt enim ſtatutum olim, ut qui ſtatum conturbat Eccleſiæ, ab ejus liminibus arceatur*, ad quem nam ex veteribus canonibus referri commode poterunt, niſi illis temporibus compoſitam fingamus epiſtolam, quibus jam canones illi, qui Apoſtolici dicuntur, Apoſtolorum nomine prodiiſſent? etenim in canone 10. ex illis apud Dionyſium Exiguum *fideles inquietudines Eccleſiæ commoventes communione privantur.*

De

De epiſtola 3.

Alexander Epiſcopus omnibus divino Sacerdotio fungentibus pax, & miſericordia multiplicetur, & ſapientia, atque bona voluntas in omnibus augeatur, & fructificetur in Domino. Sic habet inſcriptio epiſtolæ 3., quæ Alexandro tribuitur. Nota Conſularis apocrypham evincit epiſtolam; etenim dicitur *data Kal. Maji Heliano, & Vetere viris clariſſ. Coſſ.* Incidit hic Conſulatus in annum Chriſti 118. triennio ante, quam Alexander ſummum Eccleſiæ Pontificatum obtinuiſſet. Sed & vulgata Hieronymi verſio in Sacræ Scripturæ fragmentis deſcribendis, quam auctor epiſtolæ hujus ſecutus eſt, item variæ veterum Doctorum Auguſtini, Gregorii, & Patrum Concilii Hiſpalenſis 2. ſententiæ, quas auctor idem imitari ſtuduit, in cauſſa fuerunt, cur ab eruditis communi conſenſione inter ſpurias veterum Pontificum epiſtolas hæc jamdiu amandari debuit. Porro potiſſimus hujus epiſtolæ ſcopus eſt, ut avertantur Sacerdotes ab accuſationibus Conſacerdotum, quod unum Iſidori Mercatoris manum indicat; atque huc pertinet canon 16. cau. 6. qu. 1., cujus verba ita ſunt Can.16. cau. 6. qu. 1. deſcribenda: *Summa enim iniquitas eſt, fratres detrahere, & accuſare: unde ſcriptum eſt, omnis, qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt, & omnis homicida non habet partem, aut hæreditatem in regno Dei*. His autem videtur auctor epiſtolæ imitatus ſententias Concilii Carthaginenſis in can. 4. diſt. 46., Auguſtini in can. 28. diſt. 1. de pœnitentia, aut etiam ſuæ Synodi Romanæ in can. 50. cau. 2. qu. 7.

Prope finem ejuſdem epiſtolæ, ubi dicitur, neminem debere accuſationibus vexare Sacerdotes, hæc leguntur: *Ait enim Apoſtolus de infidelium ignorantia: Si eum cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Crucifigunt enim Dominum, qui eum in Sacerdotibus ſuis perſequuntur, quia Crux a cruciatu dicitur; magnum vero cruciatum ſuſtinet, qui vim patitur*. Hæc eadem ipſa ſunt, quæ retulit Gratianus in can. 5. cau. 3. qu. 1. §. ult. Nemo autem non dixerit hujus epiſtolæ auctorem abuti voluiſſe iis, quæ tradit Gregorius Magnus in homil. 37. in Evangelia his verbis: *Veritas ſubdendo manifeſtat dicens: Qui non bajulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe Diſcipulus: Crux quippe a cruciatu dicitur: & duobus modis Crucem Domini bajulamus, cum aut per abſtinentiam carnem afficimus, aut per compaſſionem proximi neceſſitatem illius noſtram putamus*. Can. 5. §. ult. cau. 3. qu. 1.

De can. 4. cau. 6. qu. 4.

Auctor Palearum apud Gratianum fragmentum quoddam Alexandri Papæ nomine adjecit in can. 4. cau. 6. qu. 4. Non poteſt ſane is canon tribui Alexandro 2., etenim & idem habetur apud Burchardum Alexandro II. vetuſtiorem in lib. 1. cap. 59. Neque tribui jure poſſet Alexandro I., cum temporibus Alexandri I. minime conveniant ea, de quibus agitur: Agitur nempe de Metropolitanis, ad quos ab Epiſcopis Comprovincialibus fuerit appellatum, item de ſententiis Synodalibus Epiſcoporum, quæ omnia illa ætate cuſtodiri non poterant, aut invehi, cum Eccleſia univerſa diris Ethnicorum vexationibus adhuc quaſſaretur. Quid ergo? ego palearum auctorem reprehendendum non arbitror, quem Ivonis collectio fefellerat, quem

quemadmodum fefellerat Ivonem Burchardus. In Burchardo itaque ſiſto, atque in primis ex eo tanquam vetuſtiore collectore fragmentum illud ita deſcribo: *Ex decret. Alexandri Papæ: Si Metropolitanus a quocumque Comprovinciali Epiſcopo bis fuerit in cauſſa propria appellatus, & eum audire diſtulerit, in proxima Synodo negocii ſui habeat licentiam exercendi, & quidquid propter juſtitiam a Comprovincialibus ſuis fuerit ſtatutum, debet cuſtodiri.* Qui paleas apud Gratianum adjecit, omiſit illa verba: *bis fuerit*, neſcio qua de cauſſa. Hæc autem forte quiſpiam interpretaretur, ut ſcilicet tum demum liceret Epiſcopo ad judicium Synodi provocare, quum Metropolitanus bis poſtulatus cauſſam audire diſtulerit: Non improbo penitus iſtiuſmodi interpretationem, quæ palam eſſe videtur, atque facillima. Liceat tamen mihi paulo aliter hæc interpretari, unde commodius auctores, & tempora hujus canonis demonſtrare poſſim. Media Eccleſiæ ætate, ideſt poſt imperium Romanum ad Occidentales translatum, nonnulli Metropolitæ cœperunt Primatum nomine appellari, ii videlicet, quorum provincia ſatis ampla eſſe poterat, & pluribus inſignita Metropolitis. Hinc operæ pretium fuit coercere ambitum plurium Metropolitarum, qui ſe Primates dici malebant, quin tamen quidpiam haberent, unde jure Primatum dignitatem nanciſcerentur, quemadmodum habet Angilramnus in capitulis cap. 25. Erant igitur tunc Archiepiſcopi Primatibus ſubditi: Erant etiam Archiepiſcopi, qui nullum ſupra ſe conſtitutum Primatem habebant, ſed immediate Pontifici Maximo ſubdebantur. At vero tam Archiepiſcopi, qui nullum ſuperiorem Primatem agnoſcebant, quam Primates ipſi, omnes Synodo ſeu Provinciali, ſeu Nationali ſubdebantur. Hinc ſæpiſſime conſtitutum ſcimus ab Archiepiſcopis ſubditis Primates, a Primatibus Provinciales Synodos fuiſſe appellatas, & ab Archiepiſcopis Primati minime ſubditis, Synodi ipſius judicia fuiſſe expectata. Sic interpretari commode juvat canones illos Conciliorum mediæ ætatis, quibus appellationem ab Archiepiſcopis modo ad Synodum, modo ad Primatem interponendam eſſe ſtatutum eſt. Primatem appellandum eſſe a ſententia Archiepiſcopi ſtatutum legimus in lib. 7. Capitular. Francorum cap. 83. & 314., & in addit. 4. cap. 25., in Capitulis Angilramni cap. 6., quibus addere poſſem canones 7. & 15. cau. 2. qu. 6. Viceverſa a ſententiis Metropolitanorum interpoſitam fuiſſe appellationem ad Concilia Provinciarum legimus in lib. 7. Capitularium can. 102. & in capitulis Angilramni cap. 12. Eccleſiaſticus Ordo ita conſtitutus facilem omnino viam ſtruebat ad judicia Eccleſiaſtica; judicabat enim primo Epiſcopus, deinde Archiepiſcopus, poſtea Primas, aut Concilium Provinciale, ubi nullus Primas extitiſſet; ac propterea triplex proferri judicium in unaquaque Provincia poterat, ut ea ratione contentiones omnes in provincia finirentur, quemadmodum abunde tradidi ad canonem 5. cau. 6. qu. 4. Difficultas ſupererat in cauſſis Epiſcoporum, quæ in prima, ut ajunt, inſtantia coram Archiepiſcopis inſtituendæ fuiſſent; & quidem, ubi Archiepiſcopus Primati ſuberat, tres adhuc ſententiæ, poſt quas nulla amplius appellatio fieret, & perpetuæ contentiones non eſſent, expectari poterant; prima ſcilicet ſententia ab Archiepiſcopo, altera a Primate, a Concilio poſtrema. Ubi vero Archiepiſcopus Primati non ſuberat, duplex tantum ſententia probabatur, prior Archiepiſcopi, poſterior Concilii. Itaque Epiſcopi, quorum, quemadmodum & publicæ rei, intererat lites in provincia finiri, & quantocius, novam induxerunt diſciplinam, qua fieret, ut Archiepiſcopi bis in una, eademque cauſſa cognoſcere, & ſententiam ferre valerent. Sic in additione 4. Capitularium Francorum cap. 28. legitur; *Ut*

accu-

Digitized by Google

accuſato, vel judicato in aliqua cauſſa Epiſcopo liceat iterare judicium &c., & in lib. 6. Capitularium cap. 64. ita legitur: *Si litem habuerit Epiſcopus cum alio Epiſcopo non alterius, ſed ſuæ Provinciæ judices quærat: & ut judicato in aliqua cauſſa Epiſcopo liceat iterare judicium, &c.* Retractari igitur Epiſcoporum cauſſa poterat coram Metropolitano, ac tum demum poſt alteram Metropolitani ſententiam, Concilii judicium adpellabatur. En vero nitidam, ut arbitror, Gratianei fragmenti interpretationem meam; tum demum enim ibi dicitur referendam eſſe cauſſam ad Concilium, cum Metropolitanus *bis* a quocumque Comprovinciali Epiſcopo appellatus eum audire diſtulerit, quia mos erat, Epiſcopos cauſſas ſuas duplici judicio perſequi coram Metropolitano. Quæ interpretatio ſi doctis viris placeat, futurum erit, ut Gratiani fragmentum, de quo agimus, referant ad mediam ætatem, octavum ſcilicet, vel nonum Eccleſiæ ſæculum, forte etiam tribuant alicui deperdito Gallicanæ Eccleſiæ Capitulari, cujus nomen de more ſuo reticere voluerit Burchardus, ejuſque vice nomen inſcribere Alexandri Papæ. Ego ſane nonnulla ſimilia reperio in Francorum Capitularibus lib. 7. cap. 102. ibi: *Canones Africanæ provinciæ, vel etiam decreta Nicæna inferioris gradus Clericos, ſive ipſos Epiſcopos ſuis Metropolitanis apertiſſime commiſerunt. Prudentiſſime enim, juſtiſſimeque definierunt quæcumque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda; maxime quia unicuique conceſſum eſt, ſi judicio offenſus fuerit cognitorum, ad concilia ſuæ provinciæ, vel etiam univerſale provocare.* Dicere præterea quiſpiam poſſet, canonem memoratum eſſe Burchardi non merum Collectorem agentis, ſed Epiſcopum aliquid in Diœceſi ſua ſtatuentem ad diſciplinæ Eccleſiaſticæ normam; eundemque voluiſſe quaſi ex Alexandro depromtum adferre, quod in epiſtolis Alexandro tributis cura Epiſcoporum gravatorum videatur Epiſcopis ſuperioribus demandata, ut ſcilicet Primates, aut Metropolitæ paratos ſeſe ſemper exhibeant ad tuendos Epiſcopos adverſus calumnias adverſantium. Verba Alexandro tributa ſunt in fine epiſtolæ 2. ibi: *Dominus vobis commiſit Eccleſiam ſuam, ut pro omnibus laboretis, & cunctis oppreſſis opem ferre non negligatis. Unde & Dominus per Prophetam loquitur dicens: Hæc dicit Dominus: judicate mane judicium, & eruite vi oppreſſum de manu calumniantis, ne forte egrediatur quaſi ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat. Vos ergo, qui in ſumma ſpecula a Domino conſtituti eſtis, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres ſeditiones, & ſcandala excitant, ne ſimul cum eis pereatis.*

CAPUT V.

De Sixto I.

Licet Iſidorus Mercator duas epiſtolas decretales Sixto I. falſo tribuerit, unicam tamen, poſteriorem videlicet, memoravit Gratianus, ex qua ſunt ſequentes canones.

Apocryphi omnes. Ex epiſt. 2.	*Can.* 4. *cau.* 2. *qu.* 6. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 1. *cau.* 8. *qu.* 5. *jungendus cum can.* 4. *cau.* 2. *qu.* 6. *Can.* 41. *de conſ. diſt.* 1. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
Adjicitur.	*Can.* 17. *cau.* 3. *qu.* 6. *pertinet potius ad Capitula Hadriani Papæ.*

VIta functo Alexandro ſuffectus in ejus locum eſt Sixtus patria Romanus anno Domini 132. juxta vulgarem Chronologorum traditionem; vixitque uſque ad annum 142. De priore epiſtola ipſi a Mercatore tributa nullam heic mentionem faciam; Tantum de poſteriore, quam & apocrypham eſſe, & a Sixti ejuſdem ætate prorſus alienam multa demonſtrant, & quidem perſpicua argumenta. Ejus inſcriptio hæc eſt: *Sixtus univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ Epiſcopus omnibus Epiſcopis in Domino ſalutem*. Porro ex Gregorio Magno lib. 4. epiſt. 36., 38., & 39. abunde liquet, neminem ex antiquioribus Pontificibus Maximis univerſalis Epiſcopi titulo ſe ſe nominaſſe; neque enim ulla tum erat occaſio explicandi talem titulum, cum omnes in Primatum Romani Epiſcopi conſentirent; ac demum hujuſmodi vocabula in uſu eſſe cœperunt, cum Græcorum Patriarcharum ambitio cohibenda fuit, recolendumque frequenti memoria, eos Romano Epiſcopo ſubjici. In fine epiſtolæ hæc habetur temporis nota. *Data 9. Kal. Aprilis Hadriano, & Vero viris clariſſ. Coſſ.* Siquis evolverit veterum Romanorum annales, nullibi reperiet hujuſmodi Conſulatum, immo ab anno 132. uſque ad annum 142., quibus Pontificatum tenuit Sixtus nullum Conſulatum geſſit Hadrianus. Iſidorus Mercator, qui in notis conſularibus non erat ſatis edoctus, hoc nobis argumentum graviſſimum præbet, quo tot, tantaque ipſius mendacia detegamus. Quod ſi ſententias hujus epiſtolæ perſcrutari velimus, agnoſcemus facile Mercatoris ejuſdem manum, eo ut plurimum tendentem, ut accuſationes Epiſcoporum declinandas velit a Metropolitanis, aut Conciliis provincialibus, adverſus receptam priorum temporum diſciplinam. Non memoro latinæ elocutionis barbariem, quæ ſane ſecundo Eccleſiæ ſæculo non convenit illi, qui & Romæ natus erat, & Romæ degebat. Non memoro etiam illa, quæ ex Sozomeno, ex Concilio Romano 5. ſub Symmacho, & Martino I. deſcribuntur, ex quibus omnibus clare liquet, quænam noſtra, omniumque debeat eſſe de ſubjectis Gratiani fragmentis ſententia.

Et quidem huc in primis pertinet canon 41. de conſ. diſt. 1., qui referendus *Can.* 41. *de conſ. diſt.* 1. eſt ad priora hæc epiſtolæ verba, immo & ex eiſdem ſupplendus: *Cognoſcat veſtra ſapientia, chariſſimi fratres, quia in hac Sancta Sede Apoſtolica a nobis, & reliquis Epiſcopis, ceteriſque Domini Sacerdotibus, ſtatutum eſt, ut ſacra vaſa non ab aliis, quam a ſacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus; indignum enim valde eſt,*

ut

Digitized by Google

ut ſacra Domini vaſa, quæcumque ſint humanis uſibus ſerviant, aut ab aliis, quam a Domino famulantibus, eique dicatis tractentur viris: ne pro talibus præſumtionibus iratus Dominus plagam imponat populo ſuo, & hi etiam, qui non peccaverunt, mala patiantur, aut pereant, quia perit juſtus ſæpiſſime pro impio. Priora hujus fragmenti verba, quibus videtur inſinuari, Sixtum nonnulla in Concilio Epiſcoporum Romæ celebrato ſtatuiſſe, Gratianus omiſit, aut quicumque Gratiano auctor extitit; videbatur enim abſurdum, tempore dirarum vexationum fingere celebratum Romæ Concilium a Sixto, ad quod plures Epiſcopi confluxiſſent. Revera nemo hæc percipere poterit, niſi ex iis ſit, qui Iſidoro Mercatori velint adhærere prorſus, & quibuſcumque figmentis, aut fabulis delectentur. Præterea ſententia illa poſtrema, *Perit juſtus ſæpiſſime pro impio,* mihi non ſatis apta videtur, immo divinæ æquitati quandam injuriam ingerere.

Poſt pauca in eadem epiſtola hæc leguntur: *Si quis vero veſtrum pulſatus fuerit in* Can. 4.
aliqua adverſitate, licenter hanc Sanctam, & Apoſtolicam appellet Sedem, & ad eam, cau. 2.
quaſi ad caput, ſuffugium habeat, ne innocens damnetur, aut Eccleſia ſua detrimentum q. 6. & Can. 1.
patiatur. Si autem ei neceſſe fuerit, eamque appellare minime auſus fuerit, & vocatus cau. 8.
tamen ab hac Sancta Sede fuerit, non renuat venire, ſed confeſtim, ut ei nuntiatum q. 5.
fuerit, venire feſtinet, & cauſſas, pro quibus vocatus eſt, prudenter diſponat, atque ſi neceſſe aliquid corrigere fuerit, cum his, quos hic primos invenerit, corrigat. Ad Eccleſiam tamen ſuam non prius revertatur, quam literis Apoſtolicis, vel formatis pleniter inſtructus, atque purgatus ſit, ſi fuerit unde: ut poſtquam domum reverſus fuerit, agnoſcant vicini ſui, qualiter hic ſua, aliorumque cauſſa diſcuſſa fuerit, quatenus eam abſque aliqua ambiguitate nunciare, & prædicare omnibus poſſit. Ab hac enim Sancta Sede, a Sanctis Apoſtolis tueri, defendi, & liberari Epiſcopi juſſi ſunt, ut ſicut eorum diſpoſitione, ordinante Deo, primitus ſunt conſtituti, ſic hujus Sanctæ Sedis (cujus diſpoſitioni eorum cauſſas, & judicia ſervaverunt) protectione futuris temporibus ſint ab omnibus perverſitatibus ſemper liberi. Unde culpantur hi, qui aliter circa fratres egerint, quam hujus Sedis Rectoribus placere cognoverint. Sunt hæc, quæ Gratianus retulit in can. 4. cau. 2. qu. 6., & in can. 1. cau. 8. qu. 5. Nemo autem non agnoſcit in eiſdem conſuetas Mercatoris cantilenas, quas in omnibus ferme epiſtolis ab eo confectis audimus. Mirari ſane debemus, qua ratione potuiſſet Sixtus Epiſcopos univerſos admonere, ut in quacumque adverſitate confugerent ad Romanam Sedem, quaſi tunc temporis non æque vexaretur diris perſecutionibus Ethnicorum Romana Eccleſia, ac ceteræ vexarentur, aut quaſi in Romana Eccleſia ceteri Epiſcopi tutum quodammodo aſilum, aut etiam patrocinium invenire potuiſſent.

De can. 17. cau. 3. qu. 6.

Romani Correctores jamdiu agnoverunt canonem 17. cau. 3. qu. 6. Sixti Pontificis eſſe non poſſe, immo & obſervaverunt apud Ivonem laudari nomine Eleutheri, aut Felicis I.. Ego ſane non dubitarem, quin canon ille aut Eleuthero, aut Felici tribuendus eſſet, ſi germanæ, & genuinæ forent epiſtolæ, ex quibus idem depromtus dici poſſet. Proferam in primis epiſtolam Fleutheri ad Epiſcopos Galliæ, in qua hæc leguntur: *De accuſationibus vero comprovincialibus ita legitur eſſe ſtatutum: ſiquis ſuper quibuslibet criminibus Clericum pulſandum crediderit, in*

provincia, in qua conſiſtit ille, qui pulſatur, ſuas exerceat actiones, nec æſtimet eum alibi, aut longius ad judicium protrahendum. Illi vero, qui pulſatus fuerit, ſi judicem ſuſpectum habuerit, liceat appellare. Proferam præterea epiſtolam Felicis I. ad Paternum, ubi ita habetur: *Si quis ſuper quibuslibet criminibus Clericum pulſandum crediderit, in provincia, in qua conſiſtit ille, qui pulſatur, ſuas exerceat actiones: nec æſtimet eum accuſator alibi, aut longius protrahendum ad judicium. Illi vero, qui pulſatus fuerit, liceat appellare Primates*. Hæc porro ſi cum Gratiani fragmento conferantur, adparebit ab illo minime diſtare, & potius Eleutheri, aut Felicis nomen fuiſſe inſcribendum. Sed, ut liquet, parum id intereſt, cum memorata loca Eleuthero, aut Felici falſo tributa ſint ab Iſidoro Mercatore, eodemque jure tribui potuerint Sixto a Gratiano. Neque vero hujuſmodi ſententia convenire poteſt temporibus vetuſtiſſimorum memoratorum Pontificum; vix enim ſub Leone, & Anthemio Imperatoribus hæc ſtatuta de provincialibus judiciis audiri cœperunt, quemadmodum liquet ex l. 33. cod. de Epiſc. & Clericis. Non eſt contemnenda altera Romanorum Correctorum obſervatio, qui adnotarunt in vetuſtis aliquot Gratiani exemplaribus Sixti nomen deſiderari, & haberi hanc tantummodo inſcriptionem: *item*, quaſi videatur laudari eadem Romana Synodus, ad quam pertinebat caput præcedens. Porro canon 16. præcedens eſt Synodi Romanæ, cujus nomine apud Gratianum aliquando accepta fuerunt capitula Hadriani Papæ, uti oſtendi in parte 1. cap. 45., atque in eiſdem capitulis Hadriani, ideſt in collectione Hadriani Ingelramno data cap. 8. eadem verba leguntur, quæ in memorato canone 17. ibi: *Si quis Clericus ſuper quibuslibet criminibus pulſatus fuerit, in provincia, in qua conſiſtit ille qui pulſatur, ſuas exerat actiones, nec æſtimet eum alibi, aut longius ad judicium pertrahendum. Illi vero, qui pulſatus fuerit, ſi judicem ſuſpectum habuerit, liceat appellare*. Atque hæc eadem ſententia eiſdem omnino verbis translata eſt in Capitularia Francorum, uti adparet ex additione 4. Capitularium cap. 18. in editione Pariſienſi anni 1677.

CAPUT VI.

De Teleſphoro.

Teleſphoro Papæ ſequentia tribuuntur,

Apocryphi omnes.	*Can.* 4. *diſt.* 4. *ſupplendus ex integris epiſtolæ exemplaribus*.
	Can. 1. *cau.* 3. *qu.* 9. *ſupplendus ex integris epiſtolæ exemplaribus*.
	Can. 8. *cau.* 6. *qu.* 1. *jungendus cum can.* 1. *cau.* 3. *qu.* 9.
	Can. 48. *de conſ. diſt.* 1. *ſupplendus ex integris epiſtolæ exemplaribus*.

IMperante Antonino Pio ab anno 142. uſque ad initium anni 154. Summum Pontificatum geſſit Teleſphorus natione Græcus, ſi fides eſt auctori libri Pontificalis; & quidem ſub Antonini imperio (erat enim vir ſuaviſſimus indole) videbatur Eccleſia a diutinis vexationibus pauliſper quieſcere; ſed Ethnicorum Imperatoris adſtan-

Digitized by Google

adſtantium lateri invidia plurimum potuit, ut rurſum Eccleſia concuteretur, qua de re etiam factum eſt, ut Teleſphorus ipſe martyr occubuerit, uti teſtantur Irenæus lib. 3. cap. 3., & Tertullianus in carmine contra Marcionem lib. 3. in fine. Prodiit ex officina Iſidori Mercatoris unica hujus Pontificis nomine epiſtola, cui hæc eſt inſcriptio. *Chariſſimis fratribus, & dilectiſſimis Epiſcopis Teleſphorus Romanæ urbis Archiepiſcopus ſalutem in Domino*. Nota conſularis hæc adjicitur: *Data 15. Kal. Martii Antonino, & Marco viris clariſ. Conſulibus*. Ex hac tantummodo nota conſulari facile evincunt viri eruditi, hanc epiſtolam inter apocryphas jure, ac merito recenſendam; etenim nullus eſſe potuit ſub Teleſphoro conſulatus Marci cum Antonino. Neque fortaſſis quiſpiam obſervaret, intelligendos heic eſſe binos conſulatus Marci Aurelii Antonini cum Antonino Auguſto, qui inciderunt in annum Domini 142., & annum 147., nam contra jam obſervaverunt viri hiſce in rebus verſatiſſimi, in primis Conſulum non nomina, ſed cognomina potiſſimum adnotari conſueviſſe; deinde Antoninum Auguſtum a Marco diſtingui non debere, cum ipſe Marcus Antoninus dictus fuerit; demum hanc epiſtolam convenire non poſſe anno 142., in quem incidit primus hujuſmodi conſulatus; quia Sixtus Teleſphori prædeceſſor obierit eodem anno 8. idus Aprilis, & hæc epiſtola edita perhibeatur 15. kal. Martii. Sed & alia ſunt argumenta graviſſima, quibus Mercator hac in re, ut in ceteris, de mendacio arguatur. Dum enim ſacrarum literarum teſtimonia referuntur, accepta ſunt ex interpretatione Hieronymi, paſſim etiam memorantur recentiorum Patrum, & Scriptorum ſententiæ, quales ſunt Damaſi, Procli, Iſidori, & Aniani interpretis, ut alios omittam, atque etiam prætercam vulgarem illam Mercatoris traditionem, quæ in Epiſcoporum, ac Clericorum accuſationibus verſatur, quemadmodum jam multoties fuit animadvertendum. Priora hujus epiſtolæ verba hæc ſunt: *Credimus ſanctam fidem veſtram in Apoſtolorum eruditione fundatam hanc tenere, & hanc populis univerſis exponere, quæ videlicet a conſtitutis Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum nulla ratione diſſentit, per quos juſtum eſt ceteros erudiri*. Hæc porro vel ad minimum apicem ſunt ipſiſſima verba epiſtolæ Damaſi ad Epiſcopos Illyrici. Proſequitur ſub Teleſphori nomine Mercator ibi: *Quapropter cognoſcite a nobis, & a cunctis Epiſcopis in hac Sancta, & Apoſtolica Sede congregatis ſtatutum eſſe, ut ſeptem hebdomadas ante Sanctum Paſcha omnes Clerici in ſortem Domini vocati a carne jejunent, quia ſicut diſcreta eſſe debet vita Clericorum a laicorum converſatione; ita & in jejunio debet fieri diſcretio. Et ſicut laici, & ſeculares homines nolunt eos recipere in accuſationibus, & infamationibus ſuis, ita nec Clerici debent eos recipere in impulſationibus ſuis; quoniam in omnibus diſcreta debet ſemper eſſe, & ſegregata vita, & converſatio Clericorum ac ſecularium laicorum: & ſicut hi amplius ſunt applicati divinis cultibus, & familiares Domini dicuntur Salvatoris, ita moribus, & converſatione, atque ſanctitate debent eſſe diſtincti. Has ergo ſeptem hebdomadas omnes Clerici a carne, & deliciis jejunent, & hymnis, & vigiliis, atque orationibus Domino inhærere die, noctuque ſtudeant*. Hic, ut liquet, eſt canon 4. diſt. 4., in quo tamen deſcribendo nonnulla Gratianus omiſit, ex his propterea ſupplenda. Interea vero ex hoc fragmento ita ad integros codices exacto liceat plura, ac plura deducere, ex quibus magis magiſque adpareat, falſam prorſus epiſtolam eſſe. Præ primis exhibetur Clericorum vita, qualis ſæculo demum Eccleſiæ quinto eſſe cœpit, ſejuncta a converſatione laicorum, quaſi jam Teleſphori ætate communem vitam Clerici ducerent, quod non tam illis temporibus factum non fuiſſe ſcimus, quam

Can. 4. diſt. 4.

fieri

fieri nullo modo debuiſſe, ne forte Ethnicorum ſævitia Chriſtianos, ac præſertim Clericos inſequentium Clericos ipſos ſub uno tecto viventes unico impetu perdere potuiſſet. Præterea Concilium illud, quod Romæ a Teleſphoro una cum *Epiſcopis cunctis* celebratum dicitur, eadem ipſa de cauſſa fictitium dici debet; neque enim vexationum dirarum temporibus potuerunt in urbe imperiali cunctorum Epiſcoporum conventus fieri cauſſa religionis maxime apud Romanos inviſæ. Quid vero erat grave illud negotium, quod in hoc cunctorum Epiſcoporum concilio fuerat pertractandum? Jejunium ſeptem hebdomadarum a Clericis celebrandum, inquit Mercator. Sed ſi hæc conſtituta antiquiſſimis Conciliis tribuimus, oportebit redarguere Auguſtinum, qui in tract. 17. ad caput 5. Johannis, ſive in can. 25. de conſ. diſt. 5. nullum aliud, niſi quadrageſimæ jejunium ante Paſcha celebratum in Eccleſia agnoſcit. Vehementius autem redarguere oportebit Patres Aurelianenſes, qui in can. 6. de conſecr. diſt. 3. nullum aliud ante Paſcha celebrandum jejunium indixerunt, quam quadrageſimæ, rejecto jejunio quinquageſimæ, quod apud nonnullos uſu recipiebatur. Hæc adeo vera ſunt, ut viri eruditi fragmentum illud, quod Ambroſio tribuitur in can. 5. diſt. 4., ab eodem Ambroſio abjudicent, hac potiſſimum de cauſſa, quod memoretur ibidem, Teleſphorum ſeptem hebdomadarum jejunium inſtituiſſe. Quamobrem parum tuta hujuſmodi exempla ſunt, quæ ad probandam opinionem ſuam Gratianus adhibuit; poſtquam enim aſſeruit moribus utentium leges confirmari, quemadmodum moribus utentium in contrarium infirmantur, hoc adduxit exemplum de jejunio ſeptem hebdomadarum a Teleſphoro conſtituto, quod ideo aſſerit non obligaſſe, quia moribus receptum non fuit. At vero nemo non videt, quam infirma ſint hæc argumenta ex apocryphis monumentis omnino depromtæ. Ulterius infirmum quoque argumentum eſt, quod depromitur ex accuſationibus, & *infamationibus*, ut dicitur, Clericorum, ad adſtruendum jejunium ſeptem hebdomadarum ratione Clericorum. Quid enim commune habet diverſitas judicii Clericalis cum diverſitate jejunii? Præterquamquod nemo videre uſquam poteſt, quomodo temporibus Papæ Teleſphori vera exiſterent ea, quæ de judiciis tum laicorum, cum Clericorum traduntur. *Sicut laici*, inquit Teleſphorus, *& ſeculares homines nolunt eos recipere in accuſationibus, & infamationibus*, (notatu digna eſt hæc vox *infamationibus*, quæ & minus apta eſt, & minus latina, proptereaque inconveniens temporibus Teleſphori) *ſuis, ita nec Clerici debent eos recipere in impulſationibus ſuis*. Peterem ergo quinam nomine laicorum, & ſecularium hominum tunc intelligerentur? Num Ethnici Magiſtratus? At quis inde percipiet, Teleſphorum potuiſſe ſtatuere Ethnicos Magiſtratus non poſſe recipi in accuſationibus Clericorum, quo tempore ne dum Clerici, ſed chriſtiani omnes religionis cauſſa vexabantur? Num viri fideles? At qui erant viri fideles laici, qui accuſationes Epiſcoporum ſuorum, ac Clericorum in ſuis judiciis declinarent, dum Clericorum, ac præſertim Epiſcoporum religio tunc eſſet perſpectiſſima, ac probatiſſima? Captet qui velit hujuſmodi nugas Mercatoris, ineptiſſimaſque ſententias.

Utinam vero hic finem haberent Mercatoris commenta. Proſequitur ille his
Can.48. de conſ. diſt. 1. verbis: *Nocte vero Sancta Nativitatis Domini Salvatoris miſſas celebrent, & hymnum angelicum in eis ſolemniter decantent; quoniam & eadem nocte ab Angelo paſtoribus nuntiatus eſt, ſicut ipſe veritas teſtatur dicens: Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſupra gregem ſuum: & ecce Angelus Domini ſtetit juxta*

illos

Digitized by Google

illos, & timuerunt timore magno, & dixit illis Angelus: nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus in civitate David. Et hoc vobis ſignum: invenietis infantem pannis involutum, & poſitum in præſepio. Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Reliquis enim temporibus, miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minime ſunt celebrandæ, quia & eadem hora Dominus crucifixus eſt, & ſuper Apoſtolos Spiritus Sanctus deſcendiſſe legitur. Hic ſane eſt canon 48. de conſ. diſt. 1., ubi nonnulla Gratianus omiſit ex iſtis ſupplenda. Vvaneſpen in obſervationibus ad tertiam partem decreti Gratianei expendens hoc Gratiani fragmentum ita notat: *ex Pſeudodecretali Teleſphori Papæ aſſeritur can.* 48. *excepta nocte Nativitatis Domini miſſarum ſolemnia celebranda non eſſe ante horam diei tertiam, quia & eadem hora Dominus crucifixus eſt, & ſuper Apoſtolos Spiritus S. deſcendiſſe legitur: Hæc nimis aperte recentiorem ætatem referunt, ut vel hoc ſolo titulo hæc decretalis merito ſuppoſititia rejiciatur.*

Can. 1. cau. 3. qu. 9. & Can. 8. cau. 6. qu. 1.

Sequamur Mercatorem, & ad ejus ſententias, qualeſcumque tandem ſint, Gratiani fragmenta exigamus. Ita ille: *Ab Epiſcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore, & loco miſſarum ſolemniis celebrandus eſt, atque ſolemniter recitandus; ipſi enim, qui proprio ore Corpus Domini conficiunt, ab omnibus ſunt audiendi, obediendi, atque timendi, & non dilacerandi, aut detrahendi, quia a quibus ſe Domini populus benedici, ſalvari, & inſtrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accuſatione ſuſcipi. Populus enim ab eis docendus eſt, & corripiendus, & non ipſi ab eo, quia non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum. Nullo modo igitur Domini Pontifices, & reliqui Sacerdotes, quibus Domini commiſſa eſt plebs, rite populum poſſunt corrigere, ſi deceptionis ſe cognoverint laqueo infeſtari: unde juſtum eſt omnes in univerſo orbe Doctores legis ea, quæ legis ſunt, ſapere, & non Sacerdotes Domini labiis ſuis, aut quibuslibet machinationibus maculare. Dum enim ipſos diſponunt, aut cupiunt maculare, potius ſe ipſos maculant, & vulnerant. Dei ergo accuſat ordinationem, qui eos, qui ab eo conſtituuntur, Sacerdotes accuſat, vel damnari cupit. A quibus ſe omnes fideles cavere debent, quia non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, rei ſunt. Chriſtus enim Dei filius Dominus noſter humano generi ſalutem condonans plenam de nobis ait: qui vos recipit, me recipit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. Si ergo Dominus in eis recipitur, & rejicitur, procul dubio ipſius ſunt, qui in eo rejicitur, vel ſuſcipitur. Et tu qui es, qui judicas ſervum alienum? Proculdubio transgreſſor es legis Dei, & Apoſtolorum, atque Prophetarum, & non ſolum harum, ſed etiam legum humanarum. Omnes enim leges tam divinæ, quam & humanæ alienum ſervum judicare prohibent. Quid putas erit de te, cum transgreſſores, & conculcatores legis Dei damnabuntur? Profecto & tu damnaberis, quia poſtpoſuiſti mandatum Dei, & tuam adimpleſti voluntatem. Quoniam ſicut digni ſunt vita, qui mandatum Dei adimplent, atque cuſtodiunt, ita rei, & perdigni ſunt morte, qui ea poſtponunt, & in vanum ducunt. Eſt enim in Apoſtolicis ſcriptum inſtitutis: alterius vitam nemo laceret, & de malo alieno os ſuum non coinquinet. Accuſatores vero, & accuſationes, quas leges ſæculi non admittunt, & nos ſubmovemus. Et accuſatori omnino non credi decernimus, qui abſente adverſario cauſſam ſuggerit ante utriuſque partis juſtam diſcuſſionem. Nec hi, qui non ſunt idonei, ſuſcipiantur ad accuſationem, & omnes qui adverſus Patres armantur, infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes venerandi ſunt, non reſpuendi, aut inſidiandi.* Hi ſunt Gratianei canones 1. cau. 3. qu. 9., & 8. cau. 6.

qu.

qu. 1. ad integrorum codicum fidem reſtituti, in quibus plura leguntur & a recta ratione diſſona, & invicem parum, vel nihil connexa: in prioribus enim verbis quis probe intelliget, ideo hymnum Angelicum eſſe in ſacris ſolemniis celebrandum, quod Sacerdotes ab omnibus audiendi ſint, *obediendi*, ut ait Mercator, *non dilacerandi*, aut *detrahendi*? Quid rurſum habent hæc commune cum accuſationibus Epiſcoporum non admittendis, qua de re mirum in modum agere ſolet Pſeudo-Iſidorus in ſuis decretalibus? Interea vero inſulſam aliam Mercator adjicit rationem, cum ſcribit, ideo non eſſe recipiendas accuſationes Epiſcoporum, quia Epiſcopi ſunt Servi Chriſti, ac ſervi a ſolo Domino ſuo debent judicari. Si quid iſta valent, non tam Epiſcopi, quam laici omnes, chriſtiani præſertim, a nemine erunt arguendi, aut accuſandi, quia nemo eſt, præcipue ex chriſtianis, qui Dei ſe, aut Chriſti ſervum non profiteatur lubentiſſime. Præterea ibidem dicitur, eſſe *Apoſtolicis ſcriptum inſtitutis: alterius vitam nemo laceret, & de malo alieno os ſuum non coinquinet*; quæ ſane nullibi in Apoſtolorum ſcripturis reperire uſpiam poterimus; ſed tantummodo apud Iſidorum Hiſpalenſem, qui in lib. 2. Synonimorum cap. 9. ait: *Alienam vitam non laceres: de malo alieno os tuum non coinquines*. Verba canonis 1. cau. 3. qu. 9. ſunt Aniani interpretis ad librum 11. codicis Theodoſiani tit. 39. lege 9.; quemadmodum ex interpretatione legis 13. eodem titulo aliquot depromta legimus ex iis, quæ habentur in §. ult. canonis 8. cau. 6. qu. 1., cum quo conferenda erit epiſtola Procli ad Domnum Antiochenum, ubi dicitur eos infamia notari, *qui adverſus Patres armantur*. Nihil his omnibus addo poſt hæc, vel quia ſatis ſuperque conſtat, epiſtolam hanc una cum Gratiani fragmentis ex illa depromtis nullum poſſe Eccleſiaſticæ diſciplinæ aptum monumentum adferre, vel quia in iis, quæ in epiſtola ſequuntur, nihil ſupereſt, quod ad Gratiani canones pertineat.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT VII.

De Hygino.

En ſubjecta Gratiani Fragmenta, quæ Hygini Papæ nomen præſeferunt.

Apocryphi omnes. Ex epiſt. 1.
- *Can.* 52. *cau.* 2. *qu.* 7. *potius Aniani interpretis.*
- *Can.* 4. *cau.* 9. *qu.* 3. *conſonat cum canone* 9. *Concilii Antiocheni.*

Ex epiſt. 2.
- *Can.* 1. *cau.* 3. *qu.* 4. *ad integros epiſtolæ codices exigendus.*

Adjiciuntur.
- *Can.* 14. *cau.* 17. *qu.* 4. *eſt potius Pœnitentialis editi ab Antonio Auguſtino.*
- *Can.* 4. *cau.* 35. *qu.* 10. *ſæculo undecimo, aut duodecimo confictus.*
- *Can.* 3. *de conſecr. diſt.* 1. *pertinet potius ad Capitularia Francorum.*
- *Can.* 19. *de conſ. diſt.* 1. *pertinet ad excerptiones Ecgeberti Eboracenſis.*
- *Can.* 38. *de conſ. diſt.* 1. *potius convenit Eugenio II.*
- *Can.* 100. *de conſ. diſt.* 4. *potius eſt Theodori Cantuarienſis.*

POſt Teleſphorum anno 152. imperante Antonino Pio, & ſævientibus adhuc adverſus Eccleſiam vexantium Ethnicorum animis ſucceſſit in Romano Pontificatu Hyginus, quem alii Hyginium vocant; & poſt annos quatuor martyrii palmam adeptus eſt, anno videlicet 156. Huic Pontifici duas epiſtolas Mercator adſcripſit, quæ non majorem, quam ceteræ, fidem merentur.

De Epiſtola 1.

Epiſtola 1. hanc habet inſcriptionem: *Hyginus in Chriſti nomine almæ urbis Romæ Epiſcopus, cunctis in Apoſtolica fide, & doctrina degentibus ſalutem*; & in fine *data* 17. *Kal. Octobris Magno, & Camerino Conſulibus.* Ex hoc autem facile colligi poteſt, hanc ipſam epiſtolam falſo Hygino fuiſſe tributam, etenim Conſulatus Magni, & Camerini incidit in annum Chriſti nati 140., & nonniſi poſt annos duodecim Hyginus in Pontificem Maximum electus eſt. Præterea hujus epiſtolæ auctor paſſim de more ſuo uſus eſt fragmentis recentiorum Patrum, videlicet Leonis Magni, Martini I., Hadriani I., Ennodii, Concilii I. Arelatenſis, & Ithacii Clari. Ipſa epiſtolæ materies ſatis etiam indicat, eandem recentiore manu editam eſſe. etenim initio nihil preſſius perſequitur auctor, quam Chriſtum Dominum eſſe Filium Dei, & Filium Dei verum Deum eſſe, eandemque cum Patre habere ſubſtantiam, ſeu naturam, quæ doctrina adeo perſpicue tradita, non ab alio, aut non

aliis temporibus palam fieri poterat, quam quibus jam Arianorum hæreſis exorta fuiſſet. Sed continere non potuit Mercator diutius, quin poſt ſublimem de Verbi Divini natura diſputationem ſtatim deſcenderet ad accuſationes Epiſcoporum me-
Can. 4. thodo nulla ſervata. Poſtquam enim ſcripſit: *Nec Patrem aliquo tempore credimus*
cau. 9. *præcepiſſe, ut major ſit Filio, nec Filium poſtea natum eſſe, ut Divinitate Patris mi-*
qu. 3. *noretur*, ſtatim ſubjicit: *Ceterum, fratres, ſalvo in omnibus Romanæ Eccleſiæ privilegio nullus Metropolitanus abſque ceterorum omnium comprovincialium Epiſcoporum inſtantia, aliquorum cauſſas audiat eorum; quia irritæ erunt aliter actæ, quam in conſpectu eorum omnium ventilatæ, & ipſe, ſi fecerit, coerceatur a fratribus*. Verba hæc retulit Gratianus in can. 4. cau. 9. qu. 3. at vero quis non miratur tam inordinatam ſententiarum, verborumque congeriem? num neceſſarium, aut opportunum videri cuipiam poterat, quo ad accuſationes Epiſcoporum certis cum ſolemnitatibus inſtituendas deveniretur, multa præjacere ad probandam Divinam Verbi Dei naturam, eandemque cum Patre ſubſtantiam? Porro verba hæc nuper relata habentur in collectione Hadriani I. Ingilramno data cap. 14., & nonnihil conſonant cum canone 35. ex Apoſtolicis, & canone 9. Concilii Antiocheni. Verba canonis Apoſtolici hæc ſunt ex Dionyſio Exiguo. *Sed nec ille*, ideſt Metropolitanus, *præter omnium conſcientiam faciat aliquid; ſic enim unanimitas erit, & glorificabitur Deus per Chriſtum in Spiritu Sancto*. Verba Antiocheni canonis habentur in can. 2. cau. 9. qu. 3.

Can. 52. Poſt hæc in epiſtola ſequuntur ea, quæ Gratianus retulit in can. 52. cau. 2.
cau. 2. qu. 7. eiſdem omnino verbis, quæ Iſidorus Mercator non dubitavit integra repe-
qu. 7. tere, ſive in epiſtola Lucio Papæ ſuppoſita, ſive in epiſtola adſcripta Julio. Ceterum nec Hygini ſunt, nec Julii, nec Lucii, ſed potius ad Anianum interpretem pertinent ad leg. 15. cod. Theodoſ. de accuſation. ita ſcribentem: *In criminalibus cauſſis, vel objectionibus per mandatum nullus accuſet, nec ſi per reſcriptum Principis hoc potuerit impetrare. Sed ipſe, qui crimen intendit præſens per ſe accuſet, inſcriptione præmiſſa.*

De Epiſtola 2.

Poſterior epiſtola, cujus hæc habetur inſcriptio: *Hyginus Papa Athenienſibus ſalutem,* pares habet apocryphi monumenti notas, ac prior; etenim eadem eſt conſularis nota, videlicet conſulatus Magni, & Camerini, qui, ut diximus, incidit in annum Chriſti 140., & ſic 12. annis ante, quam Hyginus Petri ſedem occuparet. Brevis admodum eſt hæc epiſtola, & compoſita ex variis ſacrarum literarum fragmentis, omnibus tamen ex verſione Hieronymi, quam unam ſequi nove-
Can. 1. rat de more ſuo Mercator. Ad hanc epiſtolam pertinet canon 1. cau. 3. qu. 4.,
cau. 3. cujus verba ita ſunt ex integris exemplaribus deſcribenda. Poſtquam fingitur Hy-
qu. 4. ginus mandare Athenienſibus, ne cum Ethnicis, aut alienæ religionis hominibus conjugia celebrent, aut converſentur, ita loquens inducitur: *unde alieni erroris ſocium a ſui propoſiti tramite recedentem, aut Apoſtolicæ Sedis juſſionibus inobedientem ſuſcipere non poſſumus, nec impetere recte credentes, vel Sanctorum Patrum juſſionibus obtemperantes permittimus, quia inter fideles, & infideles magna debet eſſe diſcretio*. En tandem quid intendere de more ſuo Iſidorus volebat, ſcilicet aliqua heic interferere

Digitized by Google

ſerere de accuſationibus piorum virorum, quas ab aliis non ejuſdem religionis, fideique conſortibus noluit inſtituendas. Intereat enim Mercatoris identidem hujuſmodi ſententias interjicere, ut ſuo propoſito ſatisfaceret.

De ceteris capitibus Hygino tributis.

Sex adhuc ſuperſunt capita apud Gratianum Hygino Pontifici adſcripta, quæ tamen omnia minus Hygino, aut temporibus Hygini conveniunt. Primus eſt canon 14. cau. 17. qu. 4. Palearum auctor laudavit fragmentum ex Hygino: aliqui collectores, inter quos Burchardus, laudaverunt ex Julio. Sed nec Hygino, nec Julio tribui poteſt, at potius alicui pœnitentiali poſt nonum, aut decimum ſæculum. Revera in Pœnitentiali, quod Antonius Auguſtinus Romanum appellavit atque edidit, idem omnino legitur tit. 4. cap. 17. ſine ulla inſcriptione auctoris his verbis: *Incendiſti Eccleſiam, aut conſenſiſti: Si feciſti, Eccleſiam reſtitue, & pretium tuum, ideſt Vvireldum (fortaſſe Vveregildum*, cujus mentio ſæpiſſime fit in legibus Longobardorum) *pauperibus diſtribue, & quindecim annos pœniteas*. Idipſum habetur in pœnitentiali Burchardi, quem ad uſum Eccleſiæ ſuæ Burchardus edidit in lib. 19. ſuæ collectionis, ubi inter cetera hæc leguntur: *Incendiſti Eccleſiam, aut conſentiſti? Si feciſti, Eccleſiam reſtitue, & precium tuum, ideſt Vviregeldum tuum pauperibus diſtribue, & 15. annos per legitimas ferias pœniteas*. Con. 14. cau. 17. qu. 4.

Porro non temporibus Julii, eove minus Hygini, occaſio eſſe poterat ulla infligendi pœnas adverſus eos, qui Eccleſias incendio perdidiſſent; vix enim jam tum conſtructa templa reperiet quiſpiam; aut ſi conſtructa adpareant, nemo ex Chriſtianis facile adducebatur, ut eadem incendio dirueret; atque adverſus Ethnicos, qui odio fidei Eccleſias incendiſſent, fruſtra pœnas pecuniarias Pontifex Romanus indixiſſet. Hæc incendiariorum libido potius cerni potuit poſt octavum ſæculum, quemadmodum conſtat ex legibus eodem tempore latis. Nam in Capitulari Childerici III. Regis circa annum 744. cap. 26. adverſus incendiarios alienarum ædium pœna indicta eſt, ut ædificia reſtituerent, & quidquid arſerit, componerent, & præter pœnam ſolidorum 60., publica pœnitentia multarentur. Et in Capitulari Caroli Magni anni 798. tit. 58. §. 1. ſtatutum legimus: *Siquis Eccleſiam ſanctificatam, vel ubi reliquiæ ſanctorum reconditæ ſunt, incenderit, vel infra ipſa Eccleſia aliquam expoliationem de altari, aut infra Eccleſiam aliquid tulerit, otto mille denariis, qui faciunt ſolidos ducentos, culpabilis judicetur, excepto capitale, & delatura*. Demum in alio Capitulari ejuſdem Caroli Magni anni 789. cap. 3. definitum ſcimus: *Siquis . . . . ipſam Eccleſiam igne cremaverit, morte moriatur*. Itaque incendiariorum hujuſmodi ſcelus ut perpetrari conſuevit octavo Eccleſiæ ſæculo, ita eodem tempore puniri debuit, & adverſos eoſdem incendiarios pœnitentia definiri, ac propterea non Hygino, aut Julio vetuſtiſſimis Pontificibus, ſed recentioribus pœnitentialibus memoratum fragmentum jure, ac merito tribuemus.

Alter eſt canon 4 cau. 35. qu. 10. ſed de eo nihil propemodum hoc in loco adjiciendum videtur poſt ea, quæ diximus in ad can. 3. cau. 35. qu. 10. in cap. ult. prioris partis, ubi demonſtratum eſt, ſecundum, tertiumve genus adfinitatis vix undecimo Eccleſiæ ſæculo agnitum fuiſſe, & demum in Lateranenſi Concilio reprobatum, uti conſtat ex cap. 8. de conſangu. & adfinitate. Can. 4. cau. 35. qu. 10.

Digitized by Google

Can. 3. de conſ. diſt. 1. Tertius eſt canon 3. de conſ. diſt. 1. Apud vetuſtiores collectores verba hujus canonis ſejuncta recenſentur, ac ſeparatim duobus Pontificibus Hygino, & Evariſto tributa. Burchardus in lib. 3. cap. 21. hæc refert ex decretis Hygini: *Ut Eccleſiæ deſtructæ, ubi aut plures ſunt, quam neceſſe ſit, aut majoris magnitudinis, quam ut ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopi providentia modus inveniatur, qualiter conſiſtere poſſint*. Et in cap. 27. ex decretis Evariſti Papæ ita habet. *Omnes Baſilicæ cum Miſſa ſemper debent conſecrari*. Hæc autem decreta fruſtra quæſieris, ſive inter epiſtolas Evariſti, ſive inter epiſtolas Hygini. Potius pertinent ad Capitularia Regum Francorum, aut ad Longobardorum leges. Revera in Capitulari Ludovici Pii apud Vvormacias habito anno 829. cap. 3. hæc leguntur: *De Eccleſiis deſtructis, ut Epiſcopi, & Miſſi inquiſitionem faciant, utrum per negligentiam, aut impoſſibilitatem deſtructæ ſint. Et ubi negligentia inventa fuerit, Epiſcopali auctoritate emendare cogantur hi, qui eas reſtaurare debuerant. Si vero per impoſſibilitatem contigit, ut aut plures ſint, quam neceſſe ſit, aut majoris magnitudinis, quam ut ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopus modum inveniat, qualiter congrue emendari, & conſiſtere poſſint*. His conſonat Concilium Vvormacienſe can. 55., liber tertius legum Longobardorum tit. 1. cap. 45., liber 5. Capitularium cap. 275., & additio 4. cap. 97. Capitula Hlotarii Imperatoris tit. 5. cap. 35., quibus addere juvabit Reginonem lib. 1. de Eccleſiaſticis diſciplinis cap. 39. Quod vero Hygino, aut Evariſto tribuerentur, id Burchardo debemus, cui nimis grave erat apud Germanos ſcribenti Francorum Capitularia commemorare. Hinc non tam nomina auctorum in inſcriptionibus canonum hujuſmodi de more ſuo immutavit, quam brevioribus verbis ſententias Conciliorum perſtrinxit; propterea juvabit eoſdem canones ad integros, incorruptoſque codices exegiſſe.

Can. 19. de conſ. diſt. 1. Quartus eſt canon 19. de conſecr. diſt. 1., quem primus *Hygini* Papæ nomine recenſuit Burchardus in lib. 3. cap. 11., & 12. Melius inſcribendum forte fuiſſet fragmentum Vigilio, quemadmodum ex Vigilio refert Ecgebertus Eboracenſis in excerptionibus can. 141. ibi: *Vigilius Papa: ſi motum fuerit altare, denuo conſecretur Eccleſia. Si parietes tantum mutantur, & non altare, ſale, & aqua exorcizetur. Si homicidio, vel adulterio fuerit violata, diligentiſſime expurgetur, & denuo conſecretur*. Exhibent hæc diſciplinam octavi ſæculi, qua florebat Ecgebertus, ſive ipſe Vigilii Papæ decreta recte laudavit, ſive falſo. Illud interea memoraſſe juvabit, hæc Hygini temporibus nullo modo convenire, ſive quod tunc temporis aut nulla eſſent erecta publice templa, eove minus in uſu eſſent templorum conſecrationes, aut reconciliationes, ſive quod ſalis, & aquæ benedictiones nondum receptæ forent, quemadmodum jam ſuperius oſtendi ad canonem 20. de conſecr. diſt. 3. Quod ſiquis amplius in hac re deliberandum putaret, ob oculos ego ponerem epiſtolam Anſelmi Cantuarienſis Epiſcopi ad Vvillelmum Abbatem, ex qua conſtat nihil in hac materie moti altaris apud veteres conſtitutum tum appáruiſſe, (vivebat autem Anſelmus initio duodecimi ſæculi), ſed tantum nonnulla oretenus tradita accepiſſe. Anſelmi verba hæc ſunt: *de quo quidem* (ideſt de moto altari) *neque in decretis, neque in canonibus memini me aliquid legiſſe, ſed a quodam Epiſcopo audivi, quod in decretis Eugenii Papæ legitur, altare motum iterum conſecrandum. De his cum domno Papa Urbano locutus ſum, aſſiſtentibus quibuſdam Epiſcopis; ſed Papa dicebat, menſam altaris motam nec reconciliandam, nec iterum conſecrandam, nec amplius in altare reputandam. Alii vero dicebant tantum reconciliandam, nullam tamen*

aucto-

Digitized by Google

auctoritatem oſtendentes. In hoc autem omnes concordant, quod violato principali tota Eccleſia cum altari iterum conſecranda eſt, nec Eccleſia conſecranda eſt ſine conſecratione altaris, aut principalis, aut alicujus alterius in eadem Eccleſia. In his autem omnes concordant, cum quibus locutus ſum, excepta altaris menſa. Item ſi aliqua pars Eccleſiæ deſtructa reficitur, aut nova fit, altari immoto, aqua tantum ab Epiſcopo benedicta adſpergendam dicunt. Ratio autem, quam a me quæſiviſtis, hæc mihi videtur ſuper his: Altare non fit propter Eccleſiam, ſed Eccleſia propter altare &c. Liquet ex his ſæculi 12. initio nihil ab Anſelmo Cantuarienſi prodi potuiſſe, quam canonem quendam Eugenii nomine vulgo traditum, qui ſane alius eſſe non poteſt, quam memoratus 19. apud Gratianum paullo diverſa inſcriptione relatus, ideſt, non ex Eugenio, ſed ex yginio, quemadmodum apud Burchardum, & Ivonem. Idipſum etiam in hac re ſervandum tradebat Ivo Carnotenſis in epiſt. 72. Imo & in epiſt. 80. ſcribit de motione altaris, & reiteratione conſecrationis, ſe nihil in antiquis canonibus reperiſſe, ſed tantum nonnulla legiſſe apud Burchardum nomine Concilii Meldenſis. Deceptus heic fuit Ivo; etenim, quæ ibidem ex Burchardo laudat, eadem ſunt cum dicto canone 19. apud Gratianum, ſeu cum can. 11. lib. 3. apud Burchardum, ubi tamen nomine Hyginii Papæ fragmentum ipſum refertur; deceptus, inquam, eſt ex inſcriptione tum præcedentis, tum ſubſequentis capitis apud ipſum Burchardum, quibus nomen Meldenſis Concilii inſcriptum eſt. Ex quibus magis, magiſque conſtat fragmentum ab Ecgberto primum Eboracenſi editum non ſatis firmum eſſe poſſe diſciplinæ Eccleſiaſticæ monumentum, licet ex eo apud Eccleſiaſticos Scriptores nonnulla probari potuerint, & conſuetudine recipi, quemadmodum liquet ex memoratis tum Anſelmi Cantuarienſis, tum Ivonis epiſtolis.

Quintus eſt canon. 38. de conſecr. diſt. 1., quem ſane ab Hygini temporibus alienum eſſe vel materies ipſa demonſtrat; ſive quod conſecratarum Eccleſiarum, ſive quod monaſteriorum ibidem fiat mentio, cum tamen Hygini tempore nulla aut ædificata fuerint templa, aut conſtructa monaſteria. Nomine Hygini Papæ refertur tum apud Burchardum, cum apud Ivonem, qui tamen in poſtremis verbis ſcripſerunt: *in laicorum opera non debent admitti*. Sed ſuſpicor ubique erratum eſſe aut amanuenſium, aut typographorum oſcitantia, ut pro Hygini nomine ſcribendum ſit nomen Eugenii, quod facile evenire potuit ex ipſa utriuſque vocis conſonantia. Id auguror ex fragmentis Petri Cantoris Pariſienſis, qui duodecimo ſæculo, & ipſis Gratiani temporibus floruit. Inter fragmenta a Petito edita in obſervationibus & notis ad Pœnitentiale Theodori Cantuarienſis pag. 133. editionis Pariſienſis anni 1677. hæc referuntur ex lib. de Sacramentis ex codice MS. Petri Cantoris cap. 35. *Quæritur deinde de lapidibus ſive de lignis, quæ fuerunt in ſtructura fabricæ Eccleſiaſticæ, utrum diſrupta fabrica, illa poſſint ad communes uſus aſſumi. Videntur ſuper hoc jura prodere Clemens Papa, & Eugenius, & quaſi contrahendum quod non poſſit. Sed dubitatur, utrum ad officinas fratribus neceſſarias, puta capitulum, dormitorium, ſive refectorium poſſit aſſumi. Quod primo non videtur verum, quia lapides illi, & ligna ſacra ſunt, loca vero talia vel non profana, vel omnino ita ſacra.* Ex hoc fragmento nonnihil luminis adfertur Gratianeo canoni, non tam ad illius auctorem dignoſcendum, quam ad ejuſdem interpretationem. Et quidem in primis hujuſmodi juriſprudentiæ auctor una cum Clemente non Hyginus, ſed Eugenius auctor indigitatur; quorum Pontificum nomina non alia de cauſſa ad

Can. 38. de conſ. diſt. 1.

TOM. I. eam

eam rem memoravit Petrus Cantor, niſi quod reſpexerit ad canones 38., & 39. de conſ. diſt. 1., quorum prior ille eſt, quem Hygino tributum legimus, poſterior, quem Clementi. Porro de poſteriore jam egimus ſuo loco. De priore ita judicabimus, ut eum commodius tribuamus Eugenio II., cujus ætate, & dedicari templa, & monaſteria erigi potuerunt. Porro Eugenius II. in epiſt. ad Rathfredum Favianenſem Epiſcopum, alioſque hæc habet inter cetera de Epiſcopis: *vobis poſteriſque veſtris poterunt eſſe proficui, ſi ad reſtaurationem Eccleſiarum propter nomen Domini de poſſeſſionibus veſtris, quas reditus, doteſque earum fama divulgante quondam fuiſſe noveritis, æternam ſufficientiam vobis comparantes eiſdem Eccleſiis ipſi conferatis &c.* Hæc Eugenii II. verba in cauſſa eſſe potuerunt, cur nonnulli traderent ex Eugenii conſtitutione, quemadmodum & ex ſententiis Clementis Papæ juxta dictum canonem 39. de conſ. diſt. 1. tigna dirutarum Eccleſiarum in alium præter Eccleſiarum earundem, uſum converti non poſſe. Circa decimum autem, aut undecimum ſæculum dubitari cœpit, num monaſteriis ſaltem uſui eſſe poſſent; cumque tum obtineret bona Eccleſiaſtica facile monaſteriis addici, quemadmodum erudite demonſtrat Waneſpen in parte 2. jur. Eccleſ. univerſ. tit. 33. cap. 5., id præſertim monachis ipſis urgentibus, facile exceptio addi potuit de monaſteriis, quaſi lapides, & ligna dirutarum Eccleſiarum reſtaurandis monaſteriis aut erigendis commode inſervirent; Si enim ob corruptos Clericorum mores iura Eccleſiaſtica Clericorum transferri potuerunt ad monachos, cur ruentium templorum fragmenta non concederentur monaſteriis? atque hæc ratio erat, cur monachi hanc traderent exceptionem regulæ generali. Quæ licet adhuc Gratiani ætate in dubio verſaretur, quemadmodum probat memoratum Petri Cantoris fragmentum; poſt receptum tamen Gratiani decretum, in diſciplinam vere Eccleſiaſticam abivit, quaſi germanum veterum Eccleſiæ Patrum monumentum.

Can. 100. *de conſ. diſt.* 4. De canone 100. de conſecr. diſt. 4. nihil eſt, quod hoc loco ſubjiciam. Eſt ille Theodori Epiſcopi Cantuarienſis, non Hygini Papæ; ideoque commodius agam de eo in tertia hujus operis parte, ubi de eodem Theodoro ſpecialiter diſſeremus.

CAPUT

CAPUT VIII.

De Pio.

Pio Pontifici ſequentia apud Gratianum capita tribuuntur.

Apocryphi omnes. Ex epiſt. 1.	*Can.* 4. *diſt.* 83. *eſt potius Hormiſdæ Pontificis epiſt.* 25.
	Can. 3. *cau.* 3. *qu.* 4. *eſt potius Iſidori Hiſpalenſis.*
	Can. 9. *cau.* 6. *qu.* 1. *eſt potius Symmachi, & Iſidori Hiſpalenſis.*
	Can 21. *de pœn. diſt.* 3. *pertinet potius ad Homilias Cæſarii.*
	Can. 21. *de conſ. diſt.* 3. *non convenit temporibus Pii.*
	Can. 23. *de conſ. diſt.* 5. *idem eſt cum can.* 21. *de. pœn. diſt.* 3.
Ex epiſt. 2.	*Can.* 18. *cau.* 11. *qu.* 1. *exigendus ad leges codicis Theodoſiani.*
	Can. 5. *cau.* 12. *qu.* 2. *exigendus ad leges codicis Theodoſiani.*
	Can. 12. *cau.* 17. *qu.* 4. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
Adjiciuntur.	*Can.* 6. *diſt.* 11. *non congruit Pii Papæ temporibus.*
	Can. 3. *diſt.* 33. *eſt potius Concilii* XI. *Toletani.*
	Can. 15. *cau.* 20. *qu.* 1. *pertinet ad Capitularia Francorum.*
	Can. 10. *cau.* 22. *qu.* 1. *pertinet ad Novellas Juſtiniani, & ad Pœnitentiale Romanum.*
	Can. 1. *cau.* 22. *qu.* 5. *eſt potius Theodori Cantuarienſis.*
	Can. 2. *cau.* 22. *qu.* 5. *eſt potius Theodori Cantuarienſis.*
	Can. 7. *cau.* 33. *qu.* 2. *pertinet ad Francorum Capitularia.*
	Can. 27. *de conſ. diſt.* 2. *ex Pœnitentiali Romano Antonii Auguſtini; ſeu ex capitulis Theodori Cantuarienſis.*

ETiam apud vetuſtiſſimos ſcriptores controverſia fuit, utrum Hygino Pius, an potius Anicetus ſucceſſerit. Anicetum enim ante Pium recenſent Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmenianum, Auguſtinus epiſtola 165., & Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis: vulgo tamen magis receptum eſt Pium Hygino, & Pio Anicetum ſucceſſiſſe, quod ita ſcripſerint Euſebius in chronico, Epiphanius hæreſi 27., Nicephorus Calliſtus lib. 3. cap. 25., & tres alii, qui eodem tempore vixere, Hegeſippus apud Euſebium lib. 4. cap. 21., Irenæus lib. 3. cap. 2. & 4., & Tertullianus lib. 3. carminum contra Marcionem. Itaque Pius juxta poſteriorem hanc fide digniſſimorum ſcriptorum opinionem ab anno 156. Pontificatum tenuit uſque ad annum 165., vel, ut aliis placet, ab anno 158. uſque ad annum 167. Plures autem huic Pontifici epiſtolæ tribuuntur, & numero quatuor. Poſteriores duæ ſcriptæ feruntur ad Juſtum Viennenſem Epiſcopum, eæque ob ſtili ſimplicitatem, rerumque, de quibus agitur, argumenta non inconvenientia primis Eccleſiæ temporibus, nonnullis etiam eruditiſſimis viris germanæ viſæ ſunt, & authenticæ. Meum non eſt in hac re ferre ſententiam, cum Gratianus ex duabus tantummodo prioribus capita quædam excerpſerit.

De

De Epiſtola 1.

Prodiit Epiſtola 1. Pii apud Iſidorum Mercatorem ſub hoc titulo: *omnibus Eccleſiis, in eadem, qua ſumus, fide & doctrina manentibus, Pius Apoſtolicæ Sedis Archiepiſcopus.* Et in fine: *Data 7. idus Aprilis Claro, & Severo viris clariſſimis Coſſ.* Falſitas hujus conſularis notæ apocrypham hanc epiſtolam eſſe demonſtrat. Siquidem temporibus Pii Papæ nullus fuit Clari, & Severi Conſulatus, ſed Severus fuit Conſul cum Sylvano anno 157., & Clarus fuit Conſul cum Cethego anno 172., & propterea Pio jam vita functo. Ex ipſo præterea *Archiepiſcopi* nomine, quod ſibi Pius uſurpat, placet nonnullis Mercatorem tanquam falſarium accuſare; ajunt enim nomen hoc in Eccleſiaſticis faſtis longe recentius eſſe, & vix audiri cœptum prope finem quarti ſæculi apud Epiphanium in Panario hæreſi 68., & 69., & Gregorium Nazianzenum in oratione 21. prope finem. Sed & alia ſunt argumenta, quibus ipſam epiſtolam tanquam ſuppoſitiliam cognoſcimus, videlicet ſacrarum literarum teſtimonia ex interpretatione Hieronymi relata, congeſtæ ibidem ſententiæ plures recentiorum Patrum, ſcriptorumque, Leonis Magni, Concilii 5. Romani ſub Symmacho, Hormiſdæ, Iſidori Hiſpalenſis, Hadriani 1., & Sixti Pithagoræi. Id etiam conſtabit apertius, quoties analyticæ epiſtolam expenderimus, unaque fragmenta Gratiani exegerimus. Exorditur Mercator ex tribus Sacræ Scripturæ fragmentis ex S. Paullo congeſtis, ex epiſt. 2. ad Theſſalon. cap. 1., ex epiſtola ad Coloſſenſes, cap. 2. & 3. Poſt quæ hæc ſequuntur: *Ceterum noſſe vos volumus, quod Paſcha Domini die Dominica annuis ſolemnitatibus ſit celebrandum. Iſtis ergo temporibus Hermes doctor fidei, & ſcripturarum effulſit inter nos. Et licet nos idem Paſcha prædicta die celebremus, quia tamen quidam inde dubitarunt, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini in habitu paſtoris adparuit, & præcepit ei, ut Paſcha die Dominico ab omnibus celebraretur. Unde & vos apoſtolica auctoritate inſtruimus omnes eadem ſervare debere, quia & nos eadem ſervamus: nec debetis a capite quoquomodo diſſidere.* Hic eſt canon 21. de conſ. diſt. 3. Auctor libri Pontificalis, qui Damaſo tribuitur, ſcribit Hermem fuiſſe fratrem Pii Pontificis, eundemque eſſe, qui librum ſcripſit Paſtoris, mandatumque ab Angelo accepit, ut Paſchatis dies die Dominica celebraretur. Si hæc vera eſſent, etiam hac de cauſſa memoratum Gratiani fragmentum a Pio abjudicarem, quem credibile non eſt ita honorifice de fratre ſuo voluiſſe loqui, ut eum *doctorem fidei, & ſcripturarum effulſiſſe* ſcriberet. Quidquid tamen ſit, illud omnino fabellam ſapit, quod dicitur a Pio Pontifice conſtitutum eſſe, ut Paſcha ſanctum die Dominica celebraretur. Etenim poſterioribus temporibus fuerunt de hac ipſa re graviſſimæ controverſiæ, quæ non niſi poſt diutinas diſcuſſiones, concertationeſque definiri potuerunt; quando facile dirimi potuiſſent aut ex hac Pii epiſtola, aut ex Hermis traditione, ſi jam tum aut Pii epiſtola, aut indicata hæc Hermis traditio extitiſſet. Nolo in præſentia inveſtigare auctoritatem libri Paſtoris, quem ab Herme compoſitum dicunt; etenim ſuo loco de ipſo ſermo erit inſtituendus. Tantum dixero in ipſo libro, qualis hodie apud nos cuſtoditur, nihil omnino de celebratione Paſchatis reperiri, ut propterea vel alius Paſtoris liber quærendus eſſet, vel de egregio, pudendoque mendacio Mercator ſit jure, ac merito redarguendus.

Can. 21. de conſ. diſt. 3.

Poſt

Can. 4. diſt. 83.

Poſt hæc rurſum auctor epiſtolæ nonnulla uſurpat verba Paulli in cap. 2. epiſt. ad Coloſſenſes, quibus fideles hortatur, ne traditionibus hominum decipiantur, ſed Chriſtum tantummodo audiant, qui Sedem Apoſtolicam Eccleſiarum omnium caput eſſe præcepit, & ſubdit: *Sine dubio qui contra mandata Dei agit, peccat, & qui conſenſum præſtat erranti: quid enim prodeſt illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti?* Hic eſt canon 4. diſt. 83. Poſtrema hæc verba ſunt Hormiſdæ Pontificis epiſt. 25., laudata etiam in capitularibus Francorum lib. 7. cap. 386., & in additione 4. cap. 8.

Can. 9. cau. 6. qu. 1. Can. 3. cau. 3. qu. 4. Can. 21. de pœn. diſt. 3. Can. 23. de conſ. diſt. 5.

Oves enim (ſunt verba epiſtolæ præcedentibus juncta, quæ Gratianus refert in can. 9. cau. 6. qu. 1.) *paſtorem ſuum non reprehendant, plebs vero Epiſcopum non accuſet, nec vulgus eum arguat, quoniam non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſervus ſupra Dominum. Epiſcopi autem a Deo ſunt judicandi, qui eos ſibi oculos elegit. Nam a ſubditis, aut pravæ vitæ hominibus non ſunt arguendi, vel accuſandi, aut lacerandi, ipſo Domino exemplum dante, quando per ſe ipſum, & non per alium vendentes Sacerdotes, & ementes ejecit de templo, & menſas nummulariorum proprio evertit flagello, & ejecit de templo; & ſicut alibi per Prophetam loquitur: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diſcernit*. Gratianus nonnulla ex his omiſit, quæ omnia Iſidorus Mercator depromſit partim ex Concilio Romano 5. ſub Symmacho, ubi legimus, *oves, quæ paſtori ſuo commiſſæ fuerint, eum reprehendere non debere*; partim ex Iſidoro Hiſpalenſi lib. 3. ſentent. cap. 39. ita ſcribente: *Rectores ergo a Deo judicandi ſunt, a ſuis autem ſubditis nequaquam judicandi ſunt, exemplo Domini, qui per ſe vendentes columbas, & nummulariorum menſas proprio evertit flagello, & projecit a templo, vel etiam ſicut dicit Pſalmiſta: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diſcernit*. Pergit auctor epiſtolæ. *Siquis vero a ſuo propoſito retrorſum exorbitaverit* (retulit hæc Gratianus in can. 3. cau. 3. qu. 4.), *& juſſum Apoſtolicæ Sedis libenter tranſgreſſus fuerit, infamis efficitur. Reprobari ergo oportet eorum redargutiones, qui in recta fide ſuſpecti ſunt; fides autem, & converſatio primum ſcrutanda eſt; & denuo qui irreprehenſibiles adparuerint, ſunt recipiendi, & non prius*. In his quoque imitatus eſt Mercator verba Iſidori Hiſpalenſis, qui loco nuper commemorato ita ſcribit: *Quod ſi a fide exorbitaverit Rector, tunc erit arguendus a ſubditis*. Poſt hæc nonnulla adjicit Mercator ad accuſatorum qualitates pertinentia, quos non aliter admittendos inquit, quam ſi probata fuerit eorum vita, addita ratione, quia boni ſemper infeſtantur a malis. *Boni enim cum malis*, ait, *licet mixti ſint, in Eccleſia vix concordare inveniuntur, quoniam diſſimilis eſt eorum cogitatio, voluntas, & actus. Nihil enim prodeſt homini jejunare, & orare, & alia religionis bona agere, niſi mens ab iniquitate revocetur, & ab oblectationibus* (legunt alii: *obtrectationibus*) *lingua cohibeatur*. Relata hæc ſunt apud Gratianum tum in can. 21. de pœnit. diſt. 3., tum in can. 23. de conſ. diſt. 5. Hæc ſane videtur depromiſſe Iſidorus ex Cæſario, qui in Homil. 23. hæc ajebat: *Noverimus . . . . . nihil prodeſſe, ſi carnem noſtram jejuniis, ac vigiliis affligamus, & mentem noſtram non emendemus . . . . . Quid enim prodeſt afflictio corporalis, ſi linguam nequitiis, & obtrectationibus polluamus?* Progreditur Mercator. *Unde ait Propheta: Cohibe linguam tuam a malo, & fac bonum. Nemo enim bonum faciens alteri verbo, aut facto nocere vult; quanto minus in ſuſpicionem debet venire fidelis homo, ut dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult? quia omnis ſuſpicio potius repellenda eſt, quam approbanda, vel recipienda*. Sunt hæc, quæ Gratianus retulit in fine dicti canonis 9. cau. 6. qu. 1.,

quæque conſonant cum ſententia 168. Sixti Pithagorei ibi: *Quod fieri non decet, neque in ſuſpicionem veniat, quaſi id feceris*: & ſententia 169. *Quod pati non vis ab alio, neque id facias*. Quamquam vero optimæ ſint, & optimo viro dignæ hujuſmodi ſententiæ, quæ ſane ad ipſum naturale jus referri poſſent, tamen parum recte judicialibus accuſationibus Epiſcoporum accommodantur; ſi enim ideo nemo debet Epiſcopum in judicio accuſare, quia nemo facere debet, quod ipſe pati nollet, non tam accuſationes Epiſcoporum, quam ceterorum hominum forent reprobandæ, cum ea ratio omnibus, & omnium accuſationibus ſit prorſus communis. Interea vero nemo in hiſce fragmentis omnibus non agnoſcit manum Mercatoris, qui in cunctis epiſtolis ſuis nihil preſſius proſequi ſolet, quam Epiſcoporum accuſationes præſertim coram Metropolitanis, ut eas omnino vetuſtiſſimis canonibus reprobatas fuiſſe doceat.

De Epiſtola 2.

Eadem propemodum argumenta, ex quibus prior epiſtola falſo tributa oſtenditur Pio, demonſtrant etiam falſo tributam fuiſſe poſteriorem, ad Italicos Fratres directam. In primis enim Pius ſe Romanæ Urbis *Archiepiſcopum* nominat, quæ appellatio recentior eſſe ab eruditis dicitur; deinde uſurpantur Sacræ Scripturæ teſtimonia juxta verſionem Hieronymi; & in fine epiſtolæ conſularis nota deſignat conſules Clarum, & Severum, quam non convenire Pii temporibus nuper ad epiſtolam priorem oſtendi. Nonnulla præterea ſunt argumenta ſingularia, quæ in expen-
Con. 5. dendis Gratiani fragmentis palam faciam. Poſt brevem epiſtolæ præfationem
cau. 12. hæc leguntur. *Ad Sedem autem Apoſtolicam perlatum eſt, quod ſint inter vos*
qu. 2. *contentiones, & æmulationes. Et prædia divinis uſibus tradita quidam humanis applicant uſibus, & Domino Deo, cui tradita ſunt, ea ſubtrahunt, ut ſuis uſibus inſerviant. Quapropter ab omnibus illius uſurpationis contumelia depellenda eſt, ne prædia uſibus ſecretorum cæleſtium dicata a quibuſdam irruentibus vexentur. Quod ſi quiſpiam præſumſerit, ſacrilegus habeatur, & ſicut ſacrilegus judicetur.* Huc referendus erit canon 5. cau. 12. qu. 2., quæ tamen ſententia temporibus Pii nulla ratione congruit. Quænam enim tunc eſſe poterant prædia Eccleſiaſtica, de quibus hæc conſtitutio intelligeretur? Primus Imperator Conſtantinus facultatem fecit Eccleſiæ, ut bona immobilia poſſideret l. 1. cod. de Sacroſ. Eccleſ., neque enim ante quartum ſæculum Eccleſia tanquam collegium licitum haberi potuit, utpote publica Romanorum auctoritate nondum probata, ut potuiſſet adquirere juxta ea, quæ traduntur in l. 20. ff. de rebus dubiis, & l. 8. cod. de hæred. inſtituend. Quod ſi fortaſſis fidelium nonnullorum largitate potuiſſent Eccleſiæ prædia poſſidere ad uſus ſacros, hæc conſtitutio Pii non adverſus Chriſtianos, ſed adverſus Ethnicos potius lata videretur; Ethnici enim, non Chriſtiani, occaſionem dare potuiſſent huic decreto, utpote qui res Chriſtianorum perdere aſſidue moliebantur; proptereaque fruſtra Pii Papæ interceſſiſſet auctoritas. Video autem, undenam Iſidorus Mercator nonnulla ex memoratis verbis excerpſit. Abuſus ille fuit verbis Honorii, & Theodoſii, qui in conſtitutione 40. lib. 16. tit. 2. in codice Theodoſiano ita ſanxerunt: *Illius uſurpationis contumelia depellenda eſt, ne prædia uſibus ſecretorum cæleſtium dicata ſordidorum munerum faſce vexentur.*

Idem

Digitized by Google

Idem dicendum omnino erit de can. 12. cau. 17. qu. 4., cujus verba in eadem epiſtola paullo inferius leguntur ibi: *Et ſicut qui Eccleſiam Dei vaſtat, & ejus prædia, & donaria expoliat, & invadit, fit ſacrilegus, ſic & ille qui ejus Sacerdotes inſequitur, ſacrilegii reus exiſtit, & ſacrilegus judicatur. Æmulamini, fratres, chariſmata meliora, & nolite talia agere, nec eis commiſceri, aut conſentire, qui talia agunt: quoniam non ſolum qui talia agunt, ſunt hujus criminis rei, ſed qui facientibus conſentiunt. Non ergo gravius peccatum eſt fornicatio, quam ſacrilegium; ſed ſicut majus eſt peccatum, quod in Deum committitur, quam quod in hominem, ſic gravius eſt ſacrilegium agere, quam fornicari*. Rurſum hic de prædiis Eccleſiaſticis ſermo inſtituitur, quæ ſane nulla temporibus Pii eſſe poterant. Præterea indigna Pontifice Pio eſt hujuſmodi ſententiarum conjunctio: quid enim commune habent poſtrema verba de fornicatione concepta cum iis, quæ ſuperius traduntur de illis, qui Eccleſias Dei vaſtant, aut expoliant? Facile noverit iſtiuſmodi emblemata Mercatoris, qui fragmentum hoc integrum, quemadmodum deſcripſi, perpenderit, non corruptum, ſicuti apud Gratianum habetur. Facile præterea noverit manum Mercatoris, dum nonnulla hic de more ſuo interſerit de iis, qui Dei Sacerdotes inſequuntur, ſive accuſant. Can. 12. cau. 17. qu. 4.

Poſtrema epiſtolæ verba hæc ſunt: *De cetero (ſalva in omnibus Apoſtolica auctoritate) quæcumque ſunt ad religionis obſervantiam pertinentia, locis ſuis, & a ſuæ Diœceſeos Synodis audiantur. Et ſiquis Sacerdotum, vel reliquorum Clericorum ſuo Epiſcopo inobediens fuerit, aut inſidias ei paraverit, aut contumeliam, & convinci potuerit, mox Curiæ tradatur. Qui autem facit injuriam, recipiat hoc, quod inique geſſit; corrumpunt enim mores bonos colloquia prava. Evigilate juſti, & nolite peccare*. Ex his verbis reſtituendus erit canon 18. cau. 11. qu. 1. Vellem autem ſcire ab Iſidoro Mercatore, quid eſſe potuerit apud Pium *tradi Curiæ* eos, qui Epiſcopo ſuo inobedientes extiterint, aut inſidias ei paraverint, vel contumeliam. Non aliter explicari hæc ſingula poſſent, quam detegendo Iſidori mendacia, qui ad ſuas ſententias detorſit duplicem conſtitutionem Imperatorum, quæ habetur in codice Theodoſiano. Prior eſt in lib. 16. tit. 2. num. 23. ibi: *Qui mos eſt cauſſarum civilium, iidem in negotiis Eccleſiaſticis obtinendi ſunt; ut, ſiqua ſunt in quibuſdam diſſenſionibus, levibuſque delictis ad religionis obſervantiam pertinentia, locis ſuis, & a ſuæ Diœceſeos Synodis audiantur*. Poſterior eſt num. 39. ibi: *Quemcumque Clericum indignum officio ſuo Epiſcopus judicaverit, ab Eccleſiæ miniſterio ſegregaverit, aut ſiqui profeſſum ſacræ religionis ſponte dereliquerint, continuo ſibi eum curia vindicet*. Can. 18. cau. 11. qu. 1.

De reliquis capitibus Pio tributis.

Difficilius eſt ſuis auctoribus tribuere alia, & quidem plura fragmenta, quæ apud Gratianum Pio adſcribuntur. Exhibetur in primis canon 6. diſt. 11., quem quidem ad antiquiores capitum Eccleſiaſticorum collectores reducere, & ex ipſis ſupplere fas erit. Labbeana editio Conciliorum Veneta anni 1728. habet fragmentum hujuſmodi, ut ibi dicitur, exceptum ex codice ſexdecim librorum lib. 3. cap. 19., quemadmodum etiam habetur apud Burchardum in lib. 3. cap. 124. his verbis: *Petiſtis enim per Hylarium chartularium noſtrum a beatæ memoriæ deceſſore noſtro, ut omnes vobis retro temporum conſuetudines ſervarentur, quæ a B. Petri Apoſtolorum* Can. 6. diſt. 11.

 Prin-

Digitized by Google

Principis ordinationum initiis hactenus vetuſtas longa ſervavit. Et nos quidem juxta ſeriem relationis noſtræ conſuetudinem laudamus, quæ tamen contram fidem catholicam nihil uſurpare dignoſcitur. Caput illud ita integre deſcriptum conjecturas graviſſimas habet, quibus illud a Pio Pontifice abjudicemus. Inſtitutum enim in primis Chartularii Romanæ Eccleſiæ officium indicat jam pacatas fuiſſe Romanæ Eccleſiæ res; non enim hujuſmodi munera aut inſtitui, diſtribuique, aut expleri commode poterant, niſi poſt redditam Eccleſiæ pacem. Deinde non poteſt convenire Pio Pontifici, quod dicitur a Beati Petri ordinationis initio *vetuſtatem longam* interceſſiſſe. Vix enim a Petro ad Pium centum circiter anni effluxerant, ut proinde caput hujuſmodi recentiori Pontifici commodius tribuendum videatur. Fortaſſis autem referendus erit ad Gregorium Magnum, qui in epiſt. 75. lib. 1. ita ad univerſos Numidiæ Epiſcopos ſcribebat: *Petiſtis per Hilarium Chartularium noſtrum a beatæ memoriæ prædeceſſore noſtro, ut omnes vobis retro temporum conſuetudines ſervarentur, quas a B. Petri Apoſtolorum Principis ordinationum initiis hactenus vetuſtas longa ſervavit. Et nos quidem juxta ſeriem relationis veſtræ conſuetudinem, quæ tamen contra fidem Catholicam nihil uſurpare dignoſcitur, inviolatam permanere concedimus, ſive de primatibus conſtituendis, ceteriſque capitulis, exceptis his, qui ex Donatiſtis ad* Epiſcopatum *perveniunt, quos provehi ad primatus dignitatem, etiam cum ordo eos ad locum eundem deferat, modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commiſſæ ſibi plebis tantummodo curam gerere.*

Can. 3. diſt. 33. Minus integrum retulit Gratianus canonem 3. diſt. 33., qualis habetur apud vetuſtiores canonum collectores. Nam Burchardus in cap. 72. lib. 3. ita ſcripſit: Ex decretis Pii Papæ cap. 6. *Bene ſiquidem majorum regulis definitum eſt, ut dæmoniis, aliiſque paſſionibus irretitis myſteria ſacra tractare non liceat, cui præcepto conſenſu rationis adhibito id communiter definivimus, ut nullus de his, qui aut in terram arrepti a dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurſibus efferuntur, vel ſacris audeant miniſtrare altaribus, vel indiſcuſſi ſe divinis ingerant Sacramentis, exceptis illis, qui corporum incommoditatibus dediti, ſine hujuſmodi paſſionibus in terram approbantur eliſi. Qui tamen & ipſi tamdiu erunt ab officii ſui & ordine, & loco ſuſpenſi, quouſque unius anni ſpacio per diſcretionem Epiſcopi inveniantur ab incurſu dæmonum alieni.* Sic ad melius, pleniuſque exemplar exactum Gratiani fragmentum, minus aptum videtur, ut recte Pio Pontifici tribuatur. Etenim auctor canonis non novum quidpiam ſe conſtituere profitetur, ſed id renovat, quod jam *majorum regulis definitum* fuiſſe dicit: quod ſane Pio Papæ tribui nequit, cum nemo ex Pii ejuſdem majoribus adduci poſſit, ad quem hujuſmodi conſtitutio referatur. Præterea auctor canonis idipſum tradit *conſenſu rationis adhibito communiter definiviſſe*, quæ verba ſignificant in pleno Epiſcoporum Concilio editam ſanctionem. Quicumque igitur hæc Pio Pontifici tribui poſſe adfirmaverit, docebit prius & locum & tempus Concili ab eodem Pontifice celebrati. Ego, ut verum fatear, video hoc fragmentum recentius eſſe Gelaſio Papa, & ad decretum Gelaſii, quod habetur in can. 5. diſt. 33. referendum eſſe, quod initio capitis dicitur: *Majorum regulis definitum eſt, ut dæmoniis &c.* Quod ſi Gelaſii decretum *majorum regulæ* adpellari potuit, non dubitavero hujuſmodi caput pertinere ad ſæculum octavum, aut nonum, quibus ſcilicet temporibus ſimilia aut condità, aut renovata fuiſſe decreta ſcimus. Plane Regino in libro de Eccleſiaſticis diſciplinis idipſum commemorandum arbitratus eſt, ut Clerum ſuum erudiret lib. 1. cap. 413. In libris etiam Capitularium Francorum renovatum

vatum idipſum eſt lib. 7. cap. 69. editionis Pariſienſis anni 1677., & Hincmarus Rhemenſis in epiſtola ad Clerum, & plebem Bellovacenſem, in qua formam inſinuabat rectæ electionis Epiſcoporum ac Clericorum, monebat inter cetera, ut caveret populus, *ne dæmoniis, ſimilibuſque paſſionibus irretitum eligeret*. Poſſet huc etiam referri canon 29. Concilii Eliberitani: ibi: *Energumenum, qui ab erratico ſpiritu exagitatur, hujus nomen neque ad altare cum oblatione eſſe recitandum, neque permittendum, ut cum ſua manu in Eccleſia miniſtret*. Verum Eliberitani Concilii canones parum conferre poſſunt ad ſtabiliendam Eccleſiaſticam veterem diſciplinam, quemadmodum tradidi ſuo loco. Quid vero plura huc adferam, cum tandem invenerim memorati fragmenti Gratianei germanos auctores? Sunt illi Toletani Patres in Concilio 11. anni 675., ubi can. 13. eadem ipſa leguntur, quæ ſuperius integra retuli ex Burchardo. Tantum heic ſubdam verba illa Concilii: *majorum regulis definitum eſt*, poſſe etiam referri ad canonem 16. Concilii Arauſicani I., ubi hæc habentur: *Energumeni non ſolum non aſſumendi ſunt ad ullum ordinem Clericatus, ſed & illi, qui ordinati jam ſunt, ab impoſito officio ſunt repellendi*.

Non opus eſt, ut ad hanc rem demonſtrandam, & minus probam Burchardi fidem oſtendendam aliunde petam argumenta; cum id perſpicuum adpareat in canone 15. cau. 20. qu. 1., quem primus Pio Papæ Burchardus tribuit in cap. 18. lib. 8. ibi: *Ut virgines non velentur ante xxv. annos ætatis, niſi forte neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis, & non ſunt conſecrandæ alio tempore, niſi in Epiphania, & albis Paſchalibus, & in Apoſtolorum natalitiis, niſi cauſſa mortis urgente*. Hæc porro Pii Papæ eſſe non poſſunt, quum illius ætate nulla eſſent condita ſacrarum virginum monaſteria, in quibus velatæ cuſtodirentur. Potius autem depromtus erat ex Capitularibus Francorum, juncta collectione Reginonis. Porro in Capitulari Caroli Magni anni 789. cap. 45. hæc leguntur: *Item in eodem* (ideſt Africano Concilio) *ut virgines non velentur ante vigintiquinque annos, niſi rationabili neceſſitate cogent*. Cui ſubjecta ſunt Antiocheni Concilii verba ibi: *Item placuit, ut quicumque Epiſcoporum neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cum vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel ſi aliquo mortis perículoſo ſcrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his, ad quorum curam pertinet, velaverit virginem, ſeu velavit intra vigintiquinque annos ætatis, non ei obſit Concilium, quod de iſto annorum numero conſtitutum eſt*. Confirmatum id fuit in Capitulari anni 794. cap. 44., redactumque in lib. 1. Capitularium cap. 45. & lib. 5. cap. 227. Regino Prumienſis hæc eadem in ſuum codicem relaturus laudans quidem ex Concilio Antiocheno, quemadmodum & in Capitularibus laudabantur, ita ſcripſit in lib. 2. cap. 177. *Ut virgines non velentur ante vigeſimum quintum annum ætatis, niſi forte neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis; & ut Gelaſius Papa dicit, niſi in Epiphania, & in Albis Paſchalibus, & in Apoſtolorum Natalitiis non ſunt conſecrandæ, niſi cauſſa mortis urgente*. Apparet itaque, Burchardum tam ex Capitularibus Francorum, quam ex Reginone caput integrum compoſuiſſe, ipſumque in cauſa fuiſſe, quod recentiores Collectores Burchardum imitati Pio Pontifici tribuerint, quod illi tribui minime poterat, ſed potius recentioribus auctoribus acceptum ferre debuiſſent. *Can. 15. cau. 20. q. 1.*

Canon 10. cau. 22. qu. 1. licet ab Ivone, & Burchardo etiam Pio Papæ tribuatur, Pii tamen nullatenus eſſe poteſt, cum mentio fiat Synodi, ad quam ſpectet judicium de iis, qui per creaturas jurent, quod ſane non alio tempore ſtatui *Can. 10. cau. 22. qu. 1.*

pote-

Digitized by Google

poterat, niſi poſtquam decreta fuerunt celebrandarum quotannis Synodorum tempora; præſertim vero, ſi Burchardi lectionem ſequamur, qui in poſtremis verbis, ubi Gratianus legit: *acerrime corripiatur*, ſcripſit: *a Synodo corripiatur*. Nomine enim Synodi eo in loco intelligitur Synodus Provincialis, ad quam Epiſcoporum cauſſæ olim referebantur. At Pii ætate nullus adhuc erat Conciliorum Provincialium uſus. Romani Correctores jamdiu indicaverunt, undenam decerptum fuerit hoc fragmentum, videlicet ex Novella 77. cap. 1., cujus tamen verba non referre, ſed imitari collector canonum ſtuduit, ita ſcilicet, ut quæ ibidem curæ Præfecti urbi demandantur, curæ Epiſcopali commiſſa videantur apud Collectorem canonum, qui voluit civilis Reipublicæ prudentiam commode ad Eccleſiaſticos viros traducere. Idipſum propemodum legere unuſquiſque poterit in Pœnitentiali Romano edito ab Antonio Auguſtino, ubi tit. 2. cap. 10. ſine ulla auctoris inſcriptione ita habetur: *Si juraſti per capillum Dei, aut per caput ejus, vel alio modo blaſphæmia contra Deum uſus fueris, ſi ſemel neſciens feciſti, ſeptem dies in pane, & aqua pœniteas. Si ſecundo, vel tertio increpatus feciſti, quindecim dies in pane, & aqua pœniteas. Si per cœlum, aut per terram, ſive per ſolem, aut lunam, aut per aliam aliquam creaturam, quindecim dies pœniteas.*

Can. 1. & 2. cau. 22. qu. 5. De canone 1., & 2. cau. 22. q. 5. nihil hoc in loco agendum puto, commodius enim de ipſis habebitur ſermo, ubi de Theodoro Cantuarienſi, ejuſdemque pœnitentiali differendum erit; tunc autem demonſtrabo capita hæc non ad Pium Pontificem, ſed ad Theodorum illum ſpectare.

Can. 7. cau. 33. q. 2. Iterum Burchardus Pii nomen adſcripſit fragmentis Capitularium Francorum in lib. 6. cap. 37., quem ſecutus Gratianus idem Pii nomen adtribuit can. 7. cau. 33. qu. 2. Ipſum *ſenioris* nomen, quod in fine canonis legimus, quodque paſſim pro Domino recentiore ætate uſurpatum novimus, perſpicue indicat canonem nulla ratione Pio tribui potuiſſe. Cur vero argumenta fruſtra quæramus? quando caput idem legitur apertiſſime in Capitulari Ludovici Pii anni 829. tit. 3. cap. 3. his verbis: *Quicumque propria uxore derelicta vel ſine cauſſa interfecta aliam duxerit uxorem, armis depoſitis publicam agat pœnitentiam. Et ſi contumax fuerit, comprehendatur a Comite, & ferro vinciatur, & in cuſtodia mittatur, donec res ad noſtram notitiam deducatur.* Eadem habentur in lib. 2. legum Longobardarum tit. 13. cap. 5. in lib. 5. Capitular. cap. 300., in additione 4. eorundem Capitularium cap. 118. in canonibus Iſaac Epiſcopi Lingonenſis cap. 6. tit. 2., & apud Reginonem lib. 2. cap. 76. Sane Burchardus nonnulla immutavit, quæ ad corporales pœnas a Ludovico Pio indictas pertinebant, quarum vice anathematis pœnam indixit, quod jam fecerat Iſaac Lingonenſis in tit. 3. canonum cap. 7. ibi: *Hi vero ſæculares, qui conjugale conſortium abſque culpa graviore dimittunt, vel etiam dimiſerunt, nullas cauſſas diſcidii probabiliter proponentes, & propterea ſua matrimonia dimittunt, ut aut inlicita aut aliena præſumant, ſi antequam apud Epiſcopos Comprovinciales diſcidii cauſſas dixerint, & priuſquam uxores judicio damnentur, abjecerint, a communione Eccleſiæ, & ſancti populi cœtu, pro eo, quod conjugium, & fidem maculant, excludantur.* Dicendum adhuc ſupereſt de poſterioribus illis verbis: *Eadem lex erit illi, qui ſeniorem ſuum interfecerit*, quæ in Capitularibus deſiderantur. Hanc porro adjectionem ego arbitror factam ab aliquo ſtudioſo, qui, quod ſtatutum erat de viris uxores occidentibus, ad uxores extendere voluit, quæ viros ſuos amore ſecundi conjugii occiderint; quod perſpicuum erit, ſi nomine *ſenioris* virum intelligamus, quemadmodum

ali-

Digitized by Google

aliquando ſcimus uſurpatum. Sic apud Reginonem lib. 2. cap. 85., & Burchardum lib. 6. cap. 39. legimus: *Si mulier maritum ſuum cauſſa fornicationis veneno interficit, aut quacumque arte perimere facit, quia dominum, & ſeniorem ſuum occidit, decem annis pœniteat*. Sane ſenioris nomen vulgo pro domino habitum eſt in legibus Longobardorum; at ſi ita generaliter in canone iſto acciperetur, parum ea adjectio cum ſuperioribus conſonaret. Quamobrem aptior mihi ea videtur vocabuli ſignificatio, ſi ſpecialiter pro marito intelligamus, cum alias nulla ſit vocabuli improprietas, quod illud alicubi pro marito acceptum fuiſſe noverimus.

Canon 27. de conſecr. diſt. 2. habetur in Pœnitentiali Antonii Auguſtini Romano, titulo 5. cap. 10. his verbis: *Si vero per negligentiam aliquid de ſanguine Domini ſtillaverit in terram, linguabitur, tabula radetur. Si non fuerit tabula, ut non conculcetur, locus corradetur, & igne conſumetur, & cinis intra altare recondetur, & Sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si ſuper altare ſtillaverit calix, ſorbeat Miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si per linteum altaris ad aliud ſtilla pervenerit quatuor diebus pœniteat; ſi uſque ad tertium, novem diebus pœniteat; ſi uſque quartum, quindecim diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerint ſtillam, tribus vicibus Miniſter abluat, calice ſuppoſito, & aqua ablutionis ſumatur, & juxta altare recondatur.* Eadem propemodum leguntur in Capitulis Theodori Cantuarienſis a Petito editis cap. 51. ibi: *Si vero per negligentiam de calice aliquid ſtillaverit in terram, tabula radetur; ſi non fuerit tabula, ut non conculcetur, locus corradetur, & in igne conſumetur, & cinis intra altare recondetur, & Sacerdos quadraginta dies pœniteat. Si ſuper altare ſtillaverit calix, ſorbeat Miniſter ſtillam, & tres dies pœniteat, ſi uſque ad tertiam, novem dies, ſi uſque ad quartam, quindecim dies. Et linteamina, quæ tetigerunt ſtillam, tribus Miniſter abluat vicibus calice ſubtus poſito, & aqua ablutionis ſumatur, & juxta altare recondatur.* Similia quædam habentur in judiciis Gregorii Papæ 3. cap. 28. ibi: *Si ſuper altare ſtillaverit calix, ſorbeat Miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerit ſtilla, per tres abluantur vices, calice ſubterpoſito, aqua ablutionis in ignem projiciatur.* Non igitur Pio Papæ tribuenda erant hæc a nuperis collectoribus, ſed potius editis Pœnitentialibus, in quibus paſſim de ſimilibus Sacerdotum delictis, ac pœnitentia actum eſt.

Con. 27. de conſ. diſt. 2.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT IX.

De Aniceto.

Canones Aniceti Papæ nomine apud Gratianum editi ſunt ſequentes.

Apocryphi omnes.
- *Can.* 21. *diſt.* 23. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
- *Can.* 4. *diſt.* 64. *ſupplendus ex integris epiſtolæ exemplaribus.*
- *Can.* 1. *diſt.* 66. *jungendus cum can.* 4. *diſt.* 64.
- *Can.* 2. *diſt.* 99. *non congruit Aniceti temporibus.*
- *Can.* 5. *cau.* 9. *quæſt.* 3. *referendus ad canonem* 9. *Concilii Antiocheni.*
- *Can.* 6. *cau.* 9. *qu.* 3. *non congruit temporibus Aniceti.*

AN Pius, an potius Anicetus Hygino ſucceſſerit, in præcedentis capitis initio ſatis diſcuſſum arbitror, ut propterea illorum ſit opinio recipienda, qui Anicetum Pio ſucceſſiſſe ferunt. Horum itaque veſtigia prementes, aſſeremus Anicetum ab anno 167., uſque ad annum 175. ſummum Pontificatum geſſiſſe, quo anno martyrii palmam adeptus eſt ſub Marco Aurelio, & Lucio Vero. Unicam hujus nomine compoſuit epiſtolam Iſidorus Mercator, cui hæc adpoſita fuit inſcriptio: *Anicetus univerſis Eccleſiis per Galliæ provincias conſtitutis in Domino ſalutem.* Hæc autem data epiſtolam claudit. *Data* 8. *Kal. Junii Gallicano, & Rufino viris clariſſ. Coſſ.* Mercator in hac parte ſe ſe fere ſemper veterum conſulatuum imperitum oſtendit: etenim nullus unquam Conſulatus extitit Gallicani ſimul & Rufini, immo nec ſejunĉti tempore Aniceti conſules fuerunt. Legimus quidem Romulum Gallicanum geſſiſſe conſulatum cum Antiſtio Vetere, ſed anno 152. ſub Teleſphoro. Scimus item Lucium Antonium Rufinum conſulatum geſſiſſe cum Servio Oĉtavio Lœna, ſeu Pontiano, ſed anno 133. ſub Sixto. Scimus rurſum Cuſpium Rufinum conſulatum geſſiſſe cum Lucio Quadrato, ſive, ut aliis placet, cum Lucio Torquato, ſed anno 144. ſub Teleſphoro. Scimus demum Brutium Præſentem, & Marcum Antonium Rufinum conſulatum geſſiſſe, ſed anno 155. ſub Hygino. Attamen conſulatum Gallicani, aut Rufini ſub Aniceto penitus ignoramus. Plura alia nobis idem Iſidorus argumenta ſuppeditavit, ex quibus etiam in hac epiſtola, ut in ceteris aliis, eum tamquam inſignem deceptorem agnoſceremus. Nam uſus vulgatæ Hieronymi verſionis, nomina Archiepiſcoporum, Primatum, & Patriarcharum uſurpata, compoſitæ ſine ordine ſententiæ recentiorum Patrum, ac Conciliorum perſpicue indicant, epiſtolam nullatenus Aniceti temporibus congruere, nec propterea Aniceto ipſi eſſe tribuendam. Conſtabunt hæc vel in ipſis Gratiani fragmentis, quæ modo ſunt expendenda.

Can. 4. *diſt.* 64. & c. 1. *diſt.* 66. Exorditur Anicetus verbis Leonis Magni, quæ habentur in epiſt. ejus 32., deinde ſtatim ſubdit: *De ordinationibus vero Epiſcoporum, ſuper quibus nos conſulere voluiſtis, olim in Sanĉti Prædeceſſoris noſtri Anacleti ordinationibus quædam jam decreta reperimus; ſcimus enim Beatiſſimum Jacobum, qui dicebatur juſtus, qui etiam ſecundum car-*

carnem frater Domini nuncupatus eſt, a Petro, Jacobo, & Johanne Apoſtolis Hieroſolymorum Epiſcopum eſſe ordinatum. Si autem non minus, quam a tribus Apoſtolis tantus vir fuit ordinatus Epiſcopus, patet profecto eos formam inſtituente Domino tradidiſſe, non minus, quam a tribus Epiſcopis Epiſcopum ordinari debere. Sed creſcente numero Epiſcoporum, niſi neceſſitas intervenerit, debent etiam plures augeri; ideſt ſi Archiepiſcopus diem obierit, & alter ordinandus Archiepiſcopus electus fuerit, omnes ejuſdem Provinciæ Epiſcopi ad ſedem Metropoleos conveniant, ut ab omnibus ipſe ordinetur. Oportet autem, ut ipſe, qui illis omnibus præeſſe debet, ab omnibus illis eligatur, & ordinetur; reliqui vero comprovinciales Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, ceteris conſentientibus, a tribus juſſu Archiepiſcopi conſecrari poſſunt Epiſcopis. Sed melius eſt, ſi ipſe cum omnibus eum, qui dignus eſt, elegerit, & cuncti pariter ſacraverint Pontificem. Et licet iſtud neceſſitate cogente conceſſum ſit, illud tamen, quod de Archiepiſcopi conſecratione prædictum eſt, atque præceptum, ideſt ut omnes ſuffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui illis præeſt, ab omnibus Epiſcopis, quibus præeſt, debet conſtitui. Sin aliter præſumtum fuerit, viribus carere non dubium eſt, quia irrita erit ejus ſecus acta ordinatio. Ex his ſupplendi erunt apud Gratianum canon 4. diſt. 64., & canon 1. diſt. 66., quos depravavit ipſe Collector, atque corrupit. Interea vero nonnulla adnotare exinde juvabit, ex quibus facile deducetur, monumenta hæc vetuſtiſſimis Pontificibus adſcribi nullatenus poſſe. Quod enim in primis memoretur epiſtola Anacleti Pontificis, quæ numero 2. eſt ex Iſidorianis, & cujus eadem propemodum verba hic repetuntur, indicat Iſidorum de ſuis mercibus ſæpius gloriari. Quod autem ſubditur, Jacobum Fratrem Domini a tribus Apoſtolis fuiſſe in Epiſcopum ordinatum, Petro videlicet, Jacobo, & Johanne, pudendum mendacium eſt: quid enim hujuſmodi ordinatione opus habebat Jacobus? Apoſtoli omnes Epiſcopalem poteſtatem a Chriſto Domino acceperant, immo de Jacobo veterum Patrum traditio teſtatur, quemadmodum ſuperius animadverti cap. 2. ad canonem 2. diſt. *66.*: Neque major ratio eſſe poterat, cur Jacobus frater Domini a Petro, Jacobo, & Johanne ordinaretur, quam e converſo ab Jacobo fratre Domini Petrus, Jacobus, & Johannes. Præterea ibidem ex divina traditione per Apoſtolos ſignificata aſſeritur conſtitutum, ut a tribus ſaltem Epiſcopis conſecratio fieret Epiſcoporum, quando tamen aliter docet canon primus ex Apoſtolicis, qui, licet Apoſtolicus vere non ſit, quinti ſane ſæculi exhibet Eccleſiaſticam diſciplinam. Nihil addo de ordinationibus Metropolitarum, quas ab omnibus Provinciæ Epiſcopis celebrandas vult Iſidorus in unum convenientibus; ſiquidem docere deberet Iſidorus idem, jam tum fuiſſe provincias diſtributas, inſtitutos Archiepiſcopos, ac potuiſſe conventus fieri Epiſcoporum Provinciales, quæ omnia nonniſi recentioribus ſæculis demonſtrarentur.

Pergit auctor epiſtolæ, & ait: *Ipſe autem Archiepiſcopus nihil de eorum cauſſis, aut de aliis communibus juxta ſtatuta Apoſtolorum, abſque cunctorum illorum agat conſilio, nec illi, niſi quantum ad proprias Parochias pertinet, ſine ſuo; quoniam tali gaudet concordia Altiſſimus, & gloriatur in membris ſuis.* Hic eſt canon 5. cau. 9. qu. 3., ubi Apoſtolorum ſtatuta illa memorantur, quæ demum poſteriore ætate prodierunt; videlicet canon 35. ex Apoſtolicis, quo ſtatutum legimus apud Dionyſium Exiguum, Epiſcopos nihil peragere ſine conſcientia illius, qui primus inter ipſos habetur, quemadmodum eum, qui primus habetur, ſine conſcientia Epiſcoporum. Potius autem hæc rribuenda ſunt Concilio Antiocheno can. 9., cujus ſententia eſt in can. 2. cau. 9. qu. 3.

Can. 5. cau. 9. qu. 3.

Can. 2. dist. 99. Sequuntur poſt hæc verba can. 2. diſt. 99. a Romanis Correctoribus ad integros epiſtolæ codices exacta, ubi eadem traduntur de Primatum, atque Archiepiſcoporum officiis, ac nominibus, quaſi hæc ab Apoſtolis ipſis conſtituta fuiſſent.

Can. 6. cau. 9. qu. 3. Nondum vero recedit Mercator a Metropolitanis. Nam ſtatim hæc ſubjicit: *Si autem aliquis Metropolitanorum inflatus fuerit &c.* quæ habentur in can. 6. cau. 9. qu. 3., ubi auctor epiſtolæ de more ſuo nihil omittendum cenſuit de judiciis Epiſcopalibus. Notanda ſane ſunt poſtrema canonis verba: *ut vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant*. Quomodo enim hiſce verbis terrere Epiſcopos omnes Anicetus poterat, qui una cum omnibus Epiſcopis inſævientibus Ethnicis terrebatur, ſi in eo aliquid minæ Ethnicorum valebant?

Can. 21. dist. 23. Poſt nonnulla, hæc ſequuntur prope finem epiſtolæ. *Prohibete, fratres, per univerſas regionum veſtrarum Eccleſias, ut Clerici, (qui laicis, & ſimplicibus, virtutis, honeſtatis, pudicitiæ, & gravitatis exemplar eſſe debent, ac ſeipſos, tanquam ſignum purioris vitæ rudioribus ad imitationem prudenter exhibere) juxta Apoſtolum comam non nutriant, ſed deſuper caput in modum ſpheræ radant, quia ſicut diſcreti debent eſſe in converſatione, ita & in tonſura, & omni habitu diſcreti debent adparere.* Ex his ſupplere quiſque poterit canonem 21. diſt. 23., cujus ſententiam non integram retulit Gratianus. Quod ſi hæc expendere lubeat abjectis nonnullorum præjudiciis, facile conſtabit Aniceti temporibus non congruere, ac tantominus Apoſtoli præceptum haberi. Quis enim ſibi facile perſuadeat, vetuſtiſſimis temporibus Clericos ita inceſſiſſe, ut a laicis diſtinguerentur veſtibus, ea præſertim ratione, ut comam deponerent, & deſuper caput in modum ſpheræ raderent? Mos iſte, aut lex, ſi qua fuiſſet, minus opportuna, dicenda foret; quid enim aliud eſſet, quam Clericos aut luſibus Ethnicorum magis magiſque exponere, immo & facilius perdendos, mactandoſque exhibere? Num ii, qui latebras quærebant, ut ſævitiem gentium evitarent, ſigna corporalis habitus gerebant, quibus facilius ſecernerentur a ceteris, ac dignoſcerentur? Præterea ubinam demonſtratur Apoſtoli præceptum, quod Mercator commemorat? Nullum ſane aliud eſſe poteſt, quam quod habetur in epiſt. 1. ad Corint. cap. 10. ibi: *Vir quidem, ſi comam nutriat, ignominia eſt illi*. Sed hæc generalia ſunt, & communia tam laicis, quam Clericis, & ad veterum mores pertinent, quibus turpe viris habebatur comam laxare. Immo & poſteriore ætate ſicut barbam, ita & comam nutrire pœnitentibus injungebatur, quemadmodum Iſidorus docet in libris officiorum apud Rhabanum in epiſt. ad Heribaldum ibi: *Hi, qui pænitentiam gerunt, capillos, & barbam nutriant, ut demonſtrent abundantiam criminum, quibus caput peccatoris gravatur. Capilli enim pro vitiis accipiuntur, ſicut ſcriptum eſt: & crinibus peccatorum ſuorum unuſquiſque conſtringitur*. Et quidem tondebantur apud veteres capilli, non radebantur, quemadmodum docet Gregorius Magnus in lib. 1. epiſtolarum epiſt. 24. his verbis: *unde recte ad Ezechielem dicitur. Sacerdotes caput ſuum non radant, neque comam nutriant; ſed tondentes attondeant capita ſua. Quid enim ſignant capilli in capite, niſi exteriores cogitationes in mente? .... Quia ergo cuncti, qui præſunt, habere quidem ſollicitudines exteriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere; Sacerdotes recte & caput prohibentur radere, & comam nutrire, ut cogitationes carnis de vita ſubditorum nec a ſe funditus amputent, nec rurſum ad creſcendum nimis relaxent: unde bene dicitur: tondentes tondeant capita ſua, ut videlicet curæ temporalis ſollicitudinis, & ad quantum neceſſe eſt prodeant, & tamen recidantur citius, ne immoderatius excreſcant .... quaſi capilli in capite Sacerdotis ſer-*

vantur

vantur, ut cutem cooperiant, & reſecantur, ne oculos claudant. Itaque ſi Gregorii Magni tempore nondum obtinuit, immo vetitum eſt Sacerdotes caput radere, cur Mercator de radendis capillis Apoſtolicum fingit præceptum, cur renovare conatur præceptum ipſum per Aniceti decretales? Quod Clerici in detonſo capite coronam capillorum paullo laxiorum relinquerent, receptum fuit in Eccleſia ſeptimo circiter ſæculo, quemadmodum adparet ex Concilio Toletano 4. anni 630. can. 41. ibi. *Omnes Clerici, vel lectores, ſicut Levitæ & Sacerdotes detonſo ſuperius toto capite inferius ſolam circuli coronam relinquant, non ſicut hucuſque in Galliciæ partibus facere lectores videntur, qui prolixis, ut laici, comis in ſolo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iſte in Hiſpania huc uſque hæreticorum fuit*. Hanc eandem tonſuræ formam exhibuit ſæculo 7. S. Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in theoria rerum ſacrarum, Gregorius Turonenſis de vitis Patrum cap. 17., & Beda lib. 4. hiſtoriæ Anglorum cap. 1. Ceterum prioribus Eccleſiæ ſæculis nulla in exteriore corporis habitu diſtinctio fuit inter Clericos, laicoſque fideles: hinc Hieronymus epiſt. 17. ait: *quicumque noviſſimus fuerit, hic primus putatur: in veſte nulla diſcretio, nulla admiratio: utcumque placuerit incedere, nec detractionis eſt, nec laudis &c.*

CAPUT X.

De Sotere.

Capita Soteri tributa hæc ſunt.

Ex epiſt. 2. { *Can.* 25. *diſt.* 23. *non congruit temporibus Soteris*.

Adjiciuntur. {
Can. 16. *cau.* 22. *qu.* 4. *eſt potius Bedæ*.
Can. 58. *de conſ. diſt.* 1. *eſt potius Concilii Toletani XI.*
Can. 61. *de conſ. diſt.* 1. *referendus ad Capitularia Francorum*.
Can. 17. *de conſ. diſt.* 2. *eſt potius Concilii* 2. *Cabilonenſis*.

AUctor libri Pontificalis, qui Damaſo tribuitur, refert Soterem ultra novem annos Pontificatum Maximum geſſiſſe. Sed viri eruditi, inter quos Severinus Binius, quatuor tantummodo annis illum in Pontificatu vixiſſe contendunt, ſcilicet ab anno 175. qui eſt 13. Aurelii Imperatoris, uſque ad annum 179. imperante adhuc Aurelio. Porro tunc temporis Marcus Aurelius Imperator chriſtianis gratus, a quibus beneficia quædam acceperat, conſtituit literis ad Senatum datis, nequis ex eo tantummodo accuſaretur, quod chriſtianus eſſet; quamobrem Ethnicis Chriſtiani nominis inimicis occaſio oblata fuit, ut Chriſtianis crimina quædam affingerent, ut eoſdem coram publicis Magiſtratibus accuſarent. Patet id ex literis martyrum Lugdunenſium apud Euſebium lib. 5. cap. 1. Hinc licet Chriſtiani ob id apertiſſime non damnarentur, quod Chriſto nomen dediſſent, quotidie tamen alio prætextu vexabantur, inter quos ipſemet Soter cruciatus obiit, vir ceteroqui optimus,

purus ſceleris, afflictarum Eccleſiarum, indigentiumque ſolatium, ut Dionyſius Alexandrinus refert. Duas hujus Pontificis nomine apud Iſidorum Mercatorem habemus epiſtolas. Prior ad Campanos ſcripta fertur Ruſtico, & Aquilino Conſulibus. Sed cum Ruſticus, & Aquilinus conſulatum geſſerint anno 164., & ſic annis undecim, antequam Soter in Pontificem eligeretur, jure optimo a viris eruditis epiſtola inter apocryphas recenſetur. Sed, ad rem meam quod attinet, non ulterius in hac immoror, cum Gratianus nullum ex eadem fragmentum exceperit.

De epiſtola 2.

Altera hanc habet inſcriptionem: *Dilectiſſimis fratribus per Italiæ provincias Sanctis conſtitutis Epiſcopis Soter Papa*; & data eſt 19. *Kal. Junii*, *Cethego & Claro viris clariſſ. Coſſ.* Hic conſulatus incidit in annum 172., & propterea triennium antequam Soter in Pontificem fuiſſet electus. Quamobrem grave argumentum ſubeſt, ut ſicut ceteras, ita & has Iſidori merces rejiciamus. Neque vero alia ad hanc rem ipſam deeſſe poſſunt argumenta: priora epiſtolæ verba hæc ſunt: *Divinis præceptis, & Apoſtolicis monitis informamur, ut pro omnium Eccleſiarum ſtatu impigro vigilemus affectu, ut ſiquid uſquam reprehenſioni invenitur obnoxium, celeri ſollicitudine ab ignorantiæ imperitia, & præſumtionis uſurpatione revocemus.* Quis ſtatim in his non agnoſcit & ſtilum, & verba ipſa Leonis Magni, qualia leguntur in epiſt. 4. juxta veteres editiones? Quidnam vero eſt, quod celeri ſollicitudine erat revocandum, corrigendumque Soteri? En verba epiſtolæ ſubſequentia, quæ refert Gratianus in can. 25. diſt. 23. *Sacratas Deo fœminas, vel Monachas, ſacra vaſa, vel ſacratas pallas penes vos contingere, & incenſum circa altaria deferre perlatum eſt ad Apoſtolicam Sedem: quæ omnia reprehenſione, & vituperatione plena eſſe, nulli recte ſapientium dubium eſt. Quapropter hujus Sanctæ Sedis auctoritate hæc omnia vobis reſecare funditus, quanto citius poteritis, cenſemus: & ne peſtis hæc latius divulgetur per omnes provincias, abſtergi citiſſime mandamus.* (hic quidem concluditur Gratiani caput. Lubet autem cum Mercatore progredi, ut exinde liqueat, quam inordinata congeratur rerum, ſententiarumque farrago). *Ait enim Apoſtolus: deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Illa eſt enim virgo Eccleſia, ſponſa unius viri Chriſti, quæ nullo ſe patitur errore, vel inhoneſta reprehenſione vitiari, ut per totum mundum una ſit nobis unius caſtæ communionis integritas. Unde conſurgite, chariſſimi, cum Deo; & adſiſtite ei induentes arma ſpiritus adverſus malignantes contra fidem ejus &c.* Nemo non videt, quantum diſtent poſteriora hæc a prioribus, & quantum priora diſſonent ab ætate Soteris: vel una Monacharum mentio vix quinto, aut ſexto ſæculo epiſtolam hanc tribui poſſe demonſtrat.

Can.25. diſt.23.

De ceteris capitibus Soteri tributis.

Can.16. cau.22. qu. 4. Sunt adhuc nonnulla Soteri adſcripta, quæ ejuſdem Pontificis minime ſunt, nec eidem a quoquam veterum adtributa. Ex his eſt inprimis canon 16. cau. 22. qu. 4. Primus Burchardus ex cap. 3. decretorum Soteris Papæ laudavit lib. 12. cap. 18.

Digitized by Google

18. Vetuſtiores Collectores non ex Sotere, ſed ex Beda ſe deſcribere profeſſi ſunt. Sic Regino Prumienſis lib. 2. cap. 323. habet: ex dictis Bedæ Presbyteri: *Si aliquid forte nos incautius juraſſe contigerit, quod obſervatum pejorem vergat in exitum, illud conſilio ſalubriori mutandum noverimus, ac magis inſtante neceſſitate perjurandum nobis, quam perfecto juramento in aliud crimen majus eſſe divertendum.* Hæc porro eadem ſunt cum Gratiani verbis: immo Gratianus idem eadem ipſa Bedæ nomine retulit in can. 6. cau. 22. qu. 4., habenturque in homilia ejuſdem in decollat. S. Johannis.

Can. 58. de conſ. diſt. 1.

Burchardus etiam primus in cap. 73. lib. 3. Soteris Papæ nomine retulit verba canonis 58. de conſ. diſt. 1., qui propterea poſterioribus Collectoribus canonum falſis ſuis inſcriptionibus occaſionem dedit errandi. Auctor palearum facile deceptus eſt; non tamen Gratianus, qui in can. 15. cau. 7. qu. 1. idem decretum retulit, ſed nomine Concilii Toletani XI., quod jam nos ſuo in loco expendimus in priore hujus operis parte, ubi de Conciliis Toletanis diſſeruimus.

Can. 61. de conſ. diſt. 1.

Quod ſi nullam debemus Burchardo fidem in inſcriptione dicti canonis 58. de conſ. diſt. 1., quem ipſe nomine Soteris laudavit in lib. 3. cap. 73. num fides præſtanda erit in capite ſequenti, ſeu 74., quod ita inſcripſit: *ex eodem*? Illius ſententiam, & verba exhibet Gratianus in can. 61. de conſ. diſt. 1., ubi Correctores Romani adnotarunt ſimilia propemodum legi in Concilio Moguntino I. cap. 43. Cardinalis Bona lib. 1. rerum liturgicarum cap. 13., aſſerit hoc caput falſo tributum eſſe Soteri ea de cauſſa, quia Soteris tempore nondum irrepſerat abuſus miſſæ ſolitariæ. Primum enim hæc conſuetudo penes Monachos eſſe cœpit, cum illorum nonnulli Sacerdotio inſigniri cœperunt; ut enim ſolitariæ vitæ inſtitutione gloriabantur, ita & ſolitario in loco ſacra myſteria ſine teſtibus celebrabant: quod poſt ſæculum octavum occaſionem dedit nonnullis Conciliis improbandi. Apud Reginonem nomine Concilii Nannetenſis refertur in lib. 1. cap. 191. hoc decretum: *Definivit Sanctum Concilium, ut nullus presbyter ſolus præſumat miſſam cantare: cui enim dicit, Dominus vobiſcum, aut ſurſum corda, aut gratias agamus Domino Deo noſtro, cum nullus ſit, qui reſpondeat? aut in canone, & omnium circumſtantium, cum nemo adſit? aut quem invitat ad orationem, cum dicit, oremus, cum nullus ſit, qui ſecum oret? .... Quapropter periculoſa ſuperſtitio, maxime a monaſteriis Monachorum exterminanda eſt.* Hæc retuli, ut conſtaret ex his Burchardum caput ſuum compoſuiſſe, & paucis perſtrinxiſſe, una etiam conſtaret, Monachorum præcipue cauſſa decreta hujuſmodi fuiſſe edita, ac proinde Soteri temporibus, quibus necdum Monachi exiſtebant, minime convenire. Forte autem Burchardus facile adductus eſt, ut nomen Soteris inſcriberet, quia hanc conſtitutionem inter Francorum Capitularia relatam agnoverit; ipſe vero a recenſendis Francorum Capitularibus ſibi propoſuerat abſtinendum. Sane in lib. 5. Capitularium cap. 159. ſimilia leguntur his verbis: *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, ſolus miſſam cantare recte valet: quomodo enim dicet. Dominus vobiſcum, vel ſurſum corda admonebit habere, & alia multa his ſimilia, cum alius nemo cum eo ſit?* Similia quoque ſtatuta legimus in Concilio Pariſienſi 6. lib. 1. cap. 48., relata in additionem 2. Capitular. cap. 9. Similia demum in capitulis Herardi Turonenſis cap. 28.

Can. 17. de conſ. diſt. 2.

Burchardum denique incuſare debemus, ſi Soteris nomine ipſe primum, deinde Gratianus inſcripſerint canonem 17. de conſ. diſt. 2., qui potius referendus erat ad Francorum Capitularia, videlicet ad canonem 47. Concilii Cabilonenſis 2.

quem

quem hodie habemus in additione 3. Francorum Capitularium cap. 67. eiſdem omnibus verbis, quibus apud Gratianum deſcriptus eſt. Ipſa autem pœnitentium mentio, qui quotannis in cœna Domini Euchariſtiæ ſumendæ cauſſa reconciliati dicuntur, recentiorem, & mediæ ætatis indicat Eccleſiaſticam diſciplinam, ut vel ex ea ratione a Sotere Pontifice idem canon abjudicandus videatur.

CAPUT XI.

De Eleutherio.

Ex epiſtola Eleutherii ad provincias Galliæ hi canones deſcripti ſunt.

Apocryphi omnes.

- *Can. 4. cau. 2. qu. 1. pertinet ad commentaria in Paullum Ambroſio tributa.*
- *Can. 55. cau. 2. qu. 7. conſonat cum can. 3. diſt. 83. & can. 3. diſt. 86.*
- *Can. 3. cau. 3. qu. 3. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
- *Can. 17. cau. 3. qu. 7. perperam Sixti nomine laudatus.*
- *Can. 2. cau. 3. qu. 9. eſt potius Concilii 4. Carthaginenſis, & Aniani Interpretis.*
- *Can. 7. cau. 3. qu. 6. ex integris exemplaribus emendandus:*
- *Can. 11. cau. 30. qu. 5. pertinet ad l. 1. cod. Theod. de judiciis, juncta interpretatione Aniani.*

Soteri in Pontificatu ſucceſſit Eleutherius Marco Aurelio imperante anno 179., vixitque uſque ad annum 194. fortaſſis primus ex Pontificibus, qui non martyrio vitam compleverit; quamquam enim alicubi martyris nomine appelletur, minime probari exinde poteſt, illum vere martyrem occubuiſſe; novum enim non eſt apud veteres eos etiam dictos fuiſſe martyres, qui nonnulla pro Chriſti nomine ſuſtinuerint, etiamſi martyres non occubuerint. Iſidorus Mercator unam Eleutherio epiſtolam adfinxit, hac inſcriptione: *Eleutherius Epiſcopus univerſis Eccleſiis per Galliæ provincias Domino militantibus in Domino ſalutem*; fertur autem data 5. *Idus Julii Paterno, & Bradua viris clariſſimis Coſſ.* Verum nullus alius legitur Paterni conſulatus in conſularibus faſtis, niſi cum Torquato, illeque incidit in annum Chriſti 125., ac proinde longe ante Pontificatum Eleutherii. Quod argumentum ad enervandam Mercatoris fidem adeo grave viſum eſt illis, qui facile decipi ſe ſinunt, ut conati fuerint Paterni nomen immutare, illiuſque vice ſubſtituere Triarium Maternum, qui cum Marco Aurelio Bradua conſulatum geſſit anno Chriſti 187. Sed fruſtra ad hujuſmodi vocum immutationes confugitur, ubi tota epiſtola argumentum eſt fictitii monumenti. Hinc viri graviſſimi æque ac eruditiſſimi eandem reiicere non dubitarunt, inter quos ſunt, Baronius ad annum 147. §. 2., Contius in notis ad canonem 11. cau. 30. qu. 5., & Antonius Auguſtinus in cap. 8.

Digitized by Google

8. collectionis Hadriani I. Porro præterquamquod hujus epiſtolæ auctor vulgatam
Hieronymi verſionem ſequatur, uſurpat paſſim ſententias recentiorum ſcriptorum,
nimirum Leonis Magni, auctoris Commentarii in Paullum ſub titulo Ambroſii,
Conciliorum Carthaginenſis 4., & Toletani 6., item legum codicis Theodoſiani
juncta interpretatione Aniani. Initio hujus epiſtolæ poſt uſurpatam ſententiam Leo-
nis Magni, nonnulla præfatur de promiſcua comeſtione eſcarum, tradens, nihil
eſſe, quod evitare quiſquam debeat, quaſi in Gallicanis provinciis Tatiani hæreſis
graſſaretur. Poſt hæc vero, nullo rerum ordine ſervato, ad accuſationes Clerico-
rum tranſit, ad quas Iſidorus Mercator poſt innumeras digreſſiones ſæpe numero
revertitur, his verbis: *De accuſationibus ergo Clericorum, ſuper quibus conſulti ſumus,* Can. 7.
quia omnes eorum accuſationes difficile eſt ad Sedem Apoſtolicam deferre, finitiva Epiſco- cau. 3.
porum tantum judicia huc deferantur, ut hujus Sanctæ Sedis auctoritate finiantur, ſicut qu. 6.
*ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, multorum conſenſu Epiſcoporum, jam definitum eſt.
Nec in eorum Eccleſiis alii aut præponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum ju-
ſte terminentur negotia. Quoniam, quamvis liceat apud Provinciales, & Metropolita-
nos, atque Primates eorum ventilare accuſationes, vel criminationes, non tamen licet
definire ſecus, quam prædictum eſt. Reliquorum vero Clericorum cauſſas apud Provincia-
les, & Metropolitanos, ac Primates & ventilare, & juſte finire licet.* Hæc retulit
Gratianus in can. 7. cau. 3. qu. 6., ſed verbis adeo turbatis, inverſoque ordine
deſcriptis, ut non eadem prorſus videantur. Jure autem poſtulare quiſpiam a
Mercatore poſſet, ubinam de Apoſtolicis conſtitutionibus, quas ipſe ad rem pro-
poſitam commemorat, conſtet? Vereor, ne nomine conſtitutionum *ab Apoſtolis, eo-
rumque ſucceſſoribus multorum conſenſu Epiſcoporum* editarum intellexerit ſtatuta Con-
cilii Sardicenſis can. 4., ubi nonnulla his maxime conſentanea definita deprehen-
dimus, & ſic Eleutherium inducat recentioris Concilii jura commemorantem.

Pergit Mercator: *Judicantem tamen oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena* Can. 11.
inquiſitione diſcutere, interrogandi, ac proponendi, adjiciendique præbita patientia ab eo, cau. 30.
ut ibi actio ambarum partium limitata ſit pleniter, nec litigantibus judex prius ſua qu. 5.
*velit ſententia obviare, niſi quando ipſi jam peractis omnibus nihil habeant in quæſtione,
quod proponant; & tamdiu actio ventiletur, quouſque rei veritas inveniatur. Frequenter
interrogare oportet, ne aliquid prætermiſſum fortaſſe remaneat, quod annecti conveniat.*
Hic eſt canon 11. cau. 30. qu. 5., cujus verba integra fere excerpta ſunt ex co-
dice Theodoſiano lib. 2. tit. 18. l. 1., & interpretatione Aniani eidem legi ſub-
jecta; hinc ait ad hunc canonem Contius: *Adulterinam eſſe hanc Eleutherii epiſto-
lam vel ex hoc fragmento liquet, hæc enim ſunt verba Conſtantini Imperatoris in l. 1.
cod. Theodoſ. de judiciis, quæ pluſquam centum poſt Eleutherium annis ſunt a Conſtan-
tino reſcripta, quæ illius epiſtolæ fabricator ſuppreſſo nomine compilavit.*

Sequuntur ſtatim in epiſtola verba canonis 3. cau. 3. qu. 3., ſed alia eſt ſen- Can. 3.
tentia epiſtolæ Eleutherio tributæ; alia Gratiani: etenim in integra epiſtola ſermo cau. 3.
fit de induciis, quæ concedi debent, ut judex in cauſſa cognoſcat, nequid omiſ- qu. 3.
ſum in cauſſa adpareat, neve præpropere ſententia dicatur. En ipſamet epiſtolæ
verba integra: *Nec litigantibus judex prius ſua velit ſententia obviare, niſi quando ipſi
jam peractis omnibus nihil habeant in quæſtione, quod proponant; & tamdiu actio ven-
tiletur, quouſque rei veritas inveniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid præ-
termiſſum fortaſſe remaneat, quod adnecti conveniat. Induciæ enim non modicæ ad inqui-
rendum dandæ ſunt, ne aliquid præpropere agi a quacumque parte videatur, quia per
ſubreptionem multa proveniunt.*

Nihil

Digitized by Google

Can. 4. *Nihil tamen* (pergit ulterius Mercator) *abſque legitimo, & idoneo accuſatore fiat;*
cau. 2. *nam & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam furem eſſe ſciebat, ſed quia non eſt accu-*
qu. 1. *ſatus, ideo non eſt ejectus.* Retulit hæc Gratianus in can. 4. cau. 2. qu. 1., depromta autem ſunt ex commentariis in caput 5. epiſt. 1. ad Corint., quæ Ambroſio tribuuntur.

Poſt pauca ad eandem rem pertinentia, hæc ſequuntur. *De accuſationibus vero*
Can. 17. cau. 3. *comprovincialibus ita legitur eſſe ſtatutum : ſiquis ſuper quibuslibet criminibus quemlibet*
qu. 7. *Clericum pulſandum crediderit, in provincia, in qua conſiſtit ille, qui pulſatur, ſuas exerceat actiones, nec æſtimet eum alibi, aut longius ad judicium protrahendum. Illi vero, qui pulſatus fuerit, ſi judicem ſuſpectum habuerit, liceat appellare.* Eſt hic canon 17. cau. 3. qu. 7., quem Gratianus perperam Sixto adſcripſit, quemadmodum jamdiu obſervaverunt Romani Correctores. Nonnihil autem his, quæ ibidem traduntur, conſonat lex 3. libri 49. ff. tit. 16.

Can. 2. Progreditur Iſidorus in ſua epiſtola, quem ſequitur Gratianus in can. 2. cau. 3.
cau. 3. qu. 9. his verbis: *Caveant etiam judices Eccleſiæ, ne abſente eo, cujus cauſſa venti-*
qu. 9. *latur, ſententiam proferant, quia irrita erit, immo etiam & cauſſam in Synodo pro facto dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiatur.* Priora hæc verba excerpta ſunt uſque ad §. *proditoris* ex cap. 30. Concilii 4. Carthaginenſis anni 398. ibi : *Caveant judices Eccleſiæ, ne abſente eo, cujus cauſſa ventilatur, ſententiam proferant, quia irrita erit, immo & cauſſam in Synodo pro facto dabunt.* A §. *proditoris* leguntur apud Anianum in interpretatione legis 2. tit. 10. lib. 10. codicis Theodoſiani; cum enim in lege 2. ita legatur: *Nemo delatorem plus poteſt cognoſcere, quam ille, qui injuriam per ejus ſuſtinuit nequitiam*, Anianus addidit hoc gloſſema: *ſiquis proditor futurus eſt, nec calumnia, nec vox illius audiatur.* Etſi vero non haberemus recentiora hæc monumenta, ad quæ redigendæ adparerent Mercatoris ſententiæ, proindeque Eleutherio falſo tributæ viderentur, ipſa tamen mentio Synodorum, quibus rei geſtæ rationem ab Epiſcopis reddendam eſſe præſcribitur, ſatis demonſtrat, hæc nonniſi recentiori ætati convenire.

Can. 55. Canon 55. cau. 2. qu. 7., quem repetit Gratianus tum ex Innocentio in can.
cau. 2. 3. diſt. 83., tum ex Johanne 8. in can. 3. diſt. 86.; habetur in fine epiſtolæ hu-
qu. 7. jus, ubi tamen Eleutherius ſibi ipſi adverſari fingitur: nam in præcedentibus verbis ita ſcribit: *Igitur omne pondus, & circumſtantia adverſariorum nocumenta per patientiam, fratres, comprimere ſatagite*; deinde mutata ſententia in poſterioribus, quæ habentur in dicto can. 55., vult non patienter ferenda eſſe nocumenta adverſantium, ſed deturbandos eſſe perverſos, illorumque facinoribus obviandum.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XII.

De Victore.

Ex duabus prioribus Victoris epiſtolis legimus apud Gratianum ſequentes canones.

Apocryphi omnes. Ex epiſt. 1.	{ *Can.* 7. *cau.* 2. *qu.* 6. *exigendus ad canonem* 17. *Concilii Chalcedonenſis.* *Can.* 22. *de conſ. diſt.* 3. *in parte depromtus ex Leone Magno.*
Ex epiſt. 2.	(*Can.* 12. *diſt.* 90. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.*

ANno Domini 194. poſt Eleutherii obitum ſucceſſit in Romano Epiſcopatu Victor, quem geſſit uſque ad annum 201. vel, ut aliis lubet, 203., Quatuor apud Collectores Victoris nomine exhibentur epiſtolæ, quarum duæ poſteriores ſcriptæ ſunt ad Deſiderium Viennenſem, & ad Paracodam Epiſcopum. De his ſermo non eſt inſtituendus, quod apud Gratianum minime memorentur. Immorabor tantum in duabus prioribus, quæ ex officina Mercatoris depromtæ fuerunt.

De epiſtola 1.

Priorem epiſtolam ita auſpicatus eſt Iſidorus: *Victor Romanæ, ac univerſalis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Theophilo Epiſcopo, & cunctis fratribus in Alexandria Domino famulantibus, in Domino ſalutem*, hac ſubjecta conſulari nota: *data* 13. *Kal. Auguſti Commodo, & Gravione viris clariſſ. Coſſ.* Hæc ſola ſufficerent, ut auctorem epiſtolæ de perſpicuo mendacio argueremus. Ut enim omittam, quod alias monui, nomen *Archiepiſcopi* nonniſi recentiore ætate uſurpari in Eccleſia conſueviſſe, quis erat Theophilus ille tempore Victoris Alexandrinæ urbis Epiſcopus? In Alexandrina Sede, ut conſtat ex catalogo Euſebii, & Nicephori, anno 191. Juliano ſucceſſit Demetrius, qui uſque ad annum 234. Epiſcopus fuit. Unus autem in Alexandrinorum Epiſcoporum numero recenſetur Theophilus, ſed qui vixit ab anno 385. uſque ad annum 412., proptereaque multo poſt tempora Victoris. Noverunt difficultatem hanc, qui pro hac epiſtola Victori vindicanda laborant, quorum alii propterea pro Theophilo Alexandrino Theophilum Cæſarienſem ſuppoſuerunt de Amanuenſium incuria conquerentes, alii varias urbes in medium protulerunt, quæ Victoris tempore Alexandriæ nomine donabantur. Qui Theophilum Cæſarienſem pro Theophilo Alexandrino ſupponunt, conjecturam capiunt ex Beda, qui ſcripſit Victorem ad Theophilum Cæſarienſem epiſtolam direxiſſe, ei ſuas vices committens, ut Romani Epiſcopi nomine ad cauſſam Quartodecimanorum finiendam Concilium celebraret. Sed eſto a Victore ſcriptam epiſtolam ad Theophilum Cæſarienſem, non eſt tamen illa, de qua agimus in præſentia. Jam id agnovit Baronius ad annum 198. §. 6. ita de hac epiſtola ſcribens: *Porro eam longe diverſam*

Digitized by Google

eſſe ab ea, cujus meminit Beda, quæ a Victore ad Theophilum Cæſarienſem ſcripta fuit, cum illi vices ſuas delegavit, ut convocato Concilio de ea re ageret, omnes puto facile intelligere. Revera in epiſtola Mercatoris nihil tale continetur, ex quo conſtet, Theophilum fuiſſe a Pontifice delegatum. Idipſum agnovit Doviatius in lib. 2. prænotionum canonicarum cap. 25. §. 27. ita de Victore verba faciens: *Ab eo tamen ex Euſebio lib. 5. hiſtoriæ eccleſiaſt. cap. 22. diſcimus ſcriptam epiſtolam ad Theophilum non Alexandrinum, ſed Cæſareæ in Paleſtina Epiſcopum, cujus meminit Beda. Verum hanc ab illa, quæ ad Theophilum Alexandrinum ſcripta dicitur, diverſam fuiſſe conſtat, ex eo, quod ibi Theophilo Cæſarienſi vices ſuas delegaſſe Victor memoratur, ut convocato Concilio de Paſchatis celebratione inter Orientis Epiſcopos ageretur*. Qui vero plures proferunt Alexandrinas urbes, ingenioſo potius commento, quam ſincere difficultatem evadere ſtudent; oporteret enim, ut non obſcuram quandam urbem, aut oppidum indicarent, ſed ſaltem Metropolim, de qua commode explicaretur epiſtolæ inſcriptio, quæ non tam data fertur ad Epiſcopum Alexandrinum, quam ad cunctos *fratres* in Alexandria Domino famulantes, quorum nomine in Pontificum epiſtolis venire ſolent Epiſcopi, ad quos fortaſſis Mercator in Alexandrina provincia exiſtentes epiſtolam dirigebat. Quid vero in hoc uno immorer, quoties alia ſuppetunt argumenta, & quidem graviſſima, ex quibus a Victore epiſtola facile rejiciatur? Relata ſuperius conſularis nota Victori minime congruit, ut rurſum agnovit Baronius loco laudato. Inter Romanos Conſules nullus uſpiam adparuit Gravio. Quod ſi quiſpiam Amanuenſium oſcitantiam arguens, Glabrionem potius legendum exiſtimaret, non proinde germanam Victoris notam adponeret; etenim Glabrionis conſulatus incidit in annum Chriſti 188., aliquot annis ante Victoris Pontificatum. Sed & perſpectiſſimus Mercatoris ſtilus in hac epiſtola adparet; vel quia ſermo inſtituitur, ut in epiſtolis ceteris, de Epiſcoporum accuſationibus, quod ſane mihi graviſſimum argumentum videtur, obſervanti, nihil preſſius a Mercatore ipſo agitatum fuiſſe, atque diſcuſſum. Item uſus vulgatæ verſionis ſcripturarum, recentiorumque Patrum teſtimonia in eadem epiſtola inordinate congeſta, videlicet Leonis Magni, & Iſidori Hiſpalenſis, manifeſte indicant manum Mercatoris; quæ omnia, quidquid alii in contrarium conentur, perſpicue demonſtrant epiſtolam Victori nullatenus tribui poſſe.

Can. 22. de conſ. diſt. 3. Quæ ſi vera ſunt, liquet inde, quænam noſtra debeat eſſe ſententia de can. 22. de conſ. diſt. 3. Habetur is in epiſtolæ exordio poſt præfationem ex verbis epiſtolæ 53. S. Leonis petitam. Et quidem Gratiani verba cum epiſtola ipſa conſonant Sed quod dicitur infideles *infames effici* non congruit temporibus Victoris.; nam tunc temporis infames potius vocabantur chriſtiani, & tales vulgo habebantur, & demum infamiæ nota apoſtatis inuſta eſt a chriſtianis imperatoribus ex lege 11. tit. 39. lib. 11. codicis Theodoſiani. Præterea poſtrema ejuſdem canonis verba in verſ. *Hæc vero ſtatuta* depromta videntur ex epiſt. 54. Leonis Magni cap. 3. juxta veteres editiones.

Can. 7. cau. 2. qu. 6. Poſt nonnulla ex Iſidoro Hiſpalenſi petita gradum facit Mercator ad judicia Eccleſiaſtica his verbis: *Similiter ea vos judicare ad Apoſtolicam delatum eſt Sedem, quæ præter noſtram vobis definire non licet auctoritatem, idest Epiſcoporum cauſſas. Unde ita conſtitutum liquet a tempore Apoſtolorum, & deinceps placuit, ut accuſatus; vel judicatus a comprovincialibus in aliqua cauſſa Epiſcopus licenter appellet, & adeat Apoſtolicæ Sedis Pontificem; qui aut per ſe, aut per vicarios ſuos ejus retractari negotium* pro-

procuret, & dum iterato judicio Pontifex cauſſam ſuam agit, nullus alius in ejus loco ponatur, aut ordinetur Epiſcopus: quoniam quamquam a comprovincialibus Epiſcopis accuſati cauſſam Pontificis ſcrutari liceat, non tamen diffiniri inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt; cum B. Petro Apoſtolo non ab alio, quam ab ipſo dictum ſit Domino: Quæcumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Et alibi in inſtitutis legitur Apoſtolicis: Siquis putaverit ſe a proprio Metropolitano gravari, apud Patriarcham, vel Primatem Diœceſeos, aut penes univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ judicetur ſedem. Poſtrema hæc verba illa ſunt, quæ retulit Gratianus in can. 7. cau. 2. qu. 6., & ferme eadem deſcripſit nomine Sixti II. in canone 15. eadem cauſſa, & quæſtione. Quis in his omnibus non videat Mercatorem abuſum fuiſſe canonibus 4., 5., & 7. Concilii Sardicenſis, item can. 17. Concilii Chalcedonenſis? quorum omnium ſententiam paullo variis tradidit verbis, unaque quaſi Apoſtolorum inſtitutionem retulit, immo quaſi idem Chriſtus Dominus eadem conſtituiſſet; quemadmodum paullo infra idem Mercator ſubjunxit, abutens Scripturarum divinarum teſtimonio ibi: *Et quis eſt, qui judicat eum, quem Dominus ſibi, & huic Sanctæ Sedi reſervare voluit judicandum? Ait namque Dominus per Prophetam Eſaiam.* (cap. 50.) *Dominus Deus auxiliator meus, ideo non ſum confuſus &c.* Bone Deus? quam pudenda, & indigeſta ſententiarum congeries? Quid enim commune habent Eſaiæ verba cum accuſationibus Epiſcoporum ad Romanam Sedem deducendis, ut ex Eſaiæ teſtimonio præceptum divinum deducat Mercator, quo conſtitutum aſſeveret, Epiſcoporum judicia Sedi Apoſtolicæ reſervari? Sunt illa Eſaiæ verba, quibus profitetur ſe non extimeſcere adverſantium minas, quod a Domino adjuvaretur. Hæc ſane non de Epiſcopis tantum, ſed de omnibus generatim Dei fidelibus uſurpari poſſent facile. Sed quid ultra moror in his? Pudet in his ſacrarum literarum extorſionibus diutius verſari.

De Epiſtola 2.

Epiſtolæ poſterioris inſcriptio hæc eſt: *Victor Eccleſiæ Romanæ, & urbis Archiepiſcopus univerſis Epiſcopis per Africam conſtitutis in Domino ſalutem.* Data autem eſt Kal. Septembribus *Laterano, & Rufino viris clariſſ. Coſſ.* Nihil eſt, quod in hoc conſulatu improbemus, cum Lateranus, & Rufinus conſules fuerint anno 199. ac propterea Victoris tempore. Verum Archiepiſcopi nomen, quod in inſcriptione epiſtolæ occurrit, item diviſio Eccleſiarum *Romanæ, & Urbis* non ſatis convenit Victori, ut propterea non dubium ſit, & has Iſidori merces rejicere. Adſunt enim & alia argumenta, quibus utimur ad Mercatoris epiſtolas dignoſcendas. Revera & principium epiſtolæ hujus exhibet verba S. Leonis Magni epiſt. 4. cap. 2. in veteri editione, & in totius epiſtolæ conſtructione uſus eſt auctor vulgata Hieronymi verſione, quod, quemadmodum familiare fuit Mercatori, ita Victori Papæ convenire nullatenus poteſt.

In hac epiſtola legitur canon 12. diſt. 90., cujus verba omnino conſonant cum integris epiſtolæ exemplaribus; videtur autem Mercator imitari voluiſſe Paulum Apoſtolum ad Corinthios ſcribentem epiſt. 1. cap. 12., ſe audiviſſe contentiones, atque æmulationes inter Corinthios factas eſſe, eoſdem propterea ad mutuam benevolentiam pro Apoſtolico, quo fungebatur, munere excitantem. *Can. 12 diſt. 90*

Digitized by Google

CAPUT XIII.

De Zephirino .

Ex duabus epiſtolis Zephirino Papæ tributis exhibet Gratianus ſequentes canones .

Apocryphi omnes. Ex epiſt. 1.	*Can. 2. diſt. 16. pauliſper varius in diverſis exemplaribus .* *Can. 8. diſt. 38. eſt potius Proſperi in lib. ſentent. apud Auguſtinum.* *Can. 5. cau. 2. qu. 1. eſt potius interpretatio Aniani in leges Theodoſii .* *Can. 8. cau. 2. qu. 6. non congruit temporibus Zephirini .* *Can. 11. cau. 2. qu. 7. jungendus cum can. 10. cau. 3. qu. 4.* *Can. 10. cau. 3. qu. 4. jungendus cum can. 11. cau. 2. qu. 7.* *Can. 1. cau. 3. qu. 8. non congruit Zephirini temporibus.* *Can. 13. cau. 3. qu. 9. conſonat cum l. 4. & ſequ. cod. quom. & quando judex .* *Can. 2. cau. 5. qu. 4. idem eſt cum can. 1. cau, 3. qu. 8.*
Ex epiſt. 2.	*Can. 3. diſt. 75. conſonat cum canonibus Concilii Chalcedonenſis , & Laodiceni .* *Can. 6. cau. 2. qu. 2. non congruit Zephirini temporibus .*
His adjicitur.	*Can. 6. cau. 2. qu. 1. non congruit Zephirino .*

SI Baronium ſequamur, anno demum 203. ſucceſſit Victori Zephirinus, aliis autem placuit ad annum 201. referre initia ejuſdem Pontificatus ; vixit vero uſque ad annum 219., ſive ut Baronio viſum eſt ad annum 221. Duas Iſidorus Mercator Zephirino epiſtolas tribuit, ex quibus Gratianus fragmenta nonnulla depromſit .

De Epiſtola 1.

Priori epiſtolæ hic ineſt titulus : *Romanæ urbis Archiepiſcopus Zephirinus omnibus per Siciliam conſtitutis Epiſcopis in Domino ſalutem* : & data eſt : *Kalendis Octobris Saturnino, & Gallicano viris clariſſ. Coſſ.* Sane nullibi conſtat, Gallicanum geſſiſſe conſulatum, niſi anno 152., quo tempore Teleſphorus Pontificiam Sedem tenebat . Quod ſi argueret quiſpiam Amanuenſem, & loco Gallicani Gallum inſcribendum fore arbitraretur, habebit quidem Conſulatum Saturnini, & Galli ; verum cum hic conſulatus inciderit in annum 200. , nondum Zephirini tempora attinget . Hinc facile apparet, quam recte hæc epiſtola ab eruditiſſimis viris jamdiu rejecta fuerit . Et quidem id eo facilius unuſquiſque probabit , quo clarius agnoſcet conſuetas Mercatoris formulas in eadem epiſtola uſurpatas , item ſententias complures

res ex recentioribus excerptas, videlicet ex Concilio 3. Carthaginenſi, ex Leone, Proſpero, Vigilio, Gregorio, codice Theodoſiano junctis Aniani interpretationibus, & Sixto Pythagoreo, quarum nonnullas in expendendis Gratiani canonibus recenſebo.

Exorditur Pſeudo-Zephirinus, utens verbis Hilari Papæ epiſtola 3., quibus fideles hortatur, ut divinis mandatis inhæreant, ſtatimque ſubdit. *Sicut ſtellas cæli non extinguit nox: ſic mentes fidelium firmamento inhærentes Sanctæ Scripturæ, non obſcurat mundana iniquitas.* Retulit hæc Gratianus in can. 8. diſt. 38. quæ tamen melius laudata fuiſſent ex Proſpero, qui in ſentent. 120. apud Auguſtinum in pſalmum 93. ad finem hæc habet: *ſicut ſtellas cæli non extinguit nox, ſic mentes fidelium firmamento adhærentes Sanctæ Scripturæ non obſcurat mundana iniquitas.* Can. 8. diſt. 38.

Hinc proſequitur auctor epiſtolæ his verbis: *Patriarchæ vero, vel Primates accuſatum diſcutientes Epiſcopum non ante ſententiam proferant finitivam, quam Apoſtolica fulti auctoritate, aut reum ſeipſum confiteatur, aut per innocentes, & regulariter examinatos convincatur teſtes. Qui minori non ſint numero, quam illi diſcipuli fuerunt, quos Dominus ad adjumentum Apoſtolorum eligi præcepit, ideſt ſeptuagintaduo.* Nonnulla ex his retulit Gratianus in can. 5. cau. 2. qu. 1. ex epiſtola Felicis ad Paternum, quæ ideo hoc loco integra deſcribere volui, ut liquidius inde conſtaret, quam diſſonæ ſint Mercatoris ſententiæ in epiſtola congeſtæ: ut enim omittam, nomen Patriarcharum, & Primatum graviſſimam ſuſpicionis falſi conjecturam præbere, dixerim hæc depromta eſſe ex Aniani interpretatione in leg. 1. tit. 40. lib. 9. codicis Theodoſiani, ibi: *Judex criminoſum diſcutiens non ante ſententiam proferat capitalem, quam aut reum confiteatur, aut convictus vel per innocentes teſtes, vel per conſcios criminis ſui, aut homicidium, aut adulterium, aut maleficium commiſiſſe manifeſtius convincatur.* Quod vero ſubditur de teſtium numero, ut totidem eſſe debeant, quot fuere Chriſti diſcipuli, videlicet duo ſupra ſeptuaginta, ridiculum omnino eſt, & nonniſi Mercatore dignum; quid enim commune eſt teſtibus ad judicium diſcuſſionis cauſſa vocatis cum diſcipulis Chriſti? Porro ſi tot teſtes expectandi ſunt, donec quiſpiam reus graviſſimorum etiam ſcelerum damnetur, vix erit, qui admiſſi cujuſcumque pœnam luet, cum maximo Reipublicæ detrimento. Can. 5. cau. 2. qu. 1.

Detractores quoque, qui divina auctoritate eradicandi ſunt, & auctores inimicorum, ab Epiſcopali ſubmovemus accuſatione, vel teſtimonio; nec ſummorum quiſpiam minorum accuſationibus impetatur, aut diſpereat. Sic proſequitur Mercator, quæ verba Gratianus ſejuncta retulit in can. 11. cau. 2. qu. 7. & can. 10. cau. 3. qu. 4. Nemo heic non agnoſcit conſuetas ejuſdem Mercatoris ſententias, quas ad nauſeam uſque in omnibus a ſe confictis epiſtolis repetere non erubuit. Can. 11. cau. 2. qu. 7. & c. 10. cau. 3. qu. 4.

Sequamur Iſidorum ita ſcribentem: *Neque in re dubia certa judicetur ſententia; nec ullum judicium, niſi ordinabiliter habitum teneatur. Abſens vero nemo judicetur, quia & divinæ, & humanæ hoc prohibent leges.* Priora hæc vero ex Gregorio Magno depromta videntur, qui in epiſt. 30. lib. 8. hæc ait: *Grave eſt ſatis, & indecens, ut in re dubia certa dicatur ſententia.* Poſteriora vero laudat Gratianus in can. 13. cau. 3. qu. 9., ubi cum humanæ leges memorantur, quibus prohibitum eſt, ne abſentes judicentur, indicat auctor epiſtolæ ſibi jam notas extitiſſe leges 4. 5. 7. & 10. cod. quomodo, & quando judex, quæ ſane Zephirino agnita eſſe nequiverunt. Can. 13. cau. 3. qu. 9.

Jun-

Digitized by Google

Can. 1. cau. 3. q. 8. & Can. 2. cau. 5. qu. 4. Jungendi ſimul ſunt canon 1. cau. 3. qu. 8. & can. 2. cau. 5. qu. 4., ut integra habeatur Pſeudo-Zephirini ſententia. Etenim poſt verba ſuperius memorata ſtatim ita proſequitur auctor epiſtolæ. *Accuſatores autem eorum omni careant ſuſpicione, quia columnas ſuas Dominus firmiter ſtare voluit, non a quibuslibet agitari: nullum namque eorum ſententia a non ſuo judice dicta conſtringat, quia & leges ſæculi idipſum fieri præcipiunt*. (hic Gratianus addidit *ut codice lib. 7. tit. de ſent. & interlocutionibus omnium judicum lege penult.*, cujus ſane verba neſcio qua ratione laudare potuerit Zephirinus) *Duodecim enim judices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat, a quibus ejus cauſſa juſte judicetur; nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel judicetur, quam ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocato ad ſuorum primo conventum Epiſcoporum, per eos ejus cauſſa juſte audiatur, & rationabiliter diſcernatur. Finis vero ejus cauſſæ ad Sedem Apoſtolicam deferatur, ut ibidem terminetur. Nec antefiniatur, ſicut ab Apoſtolis, vel ſucceſſoribus eorum olim ſtatutum eſt, quam ejus auctoritate fulciatur*. Quæ poſtremo loco addita ſunt apud Gratianum in dicto canone 1., eadem ſunt, quæ jam ſuperius retuli ad canonem 13. cau. 3. qu. 9. Nemo non videt ea, quæ hoc in loco de duodecim judicibus ſunt conſtituta, excerpta fuiſſe ex Concilio Carthaginenſi, quod ſecundum dicitur, & anni 390. cap. 10., & Carthaginenſi 3. anni 397. cap. 7., concluſionem vero in ea ſententia ſitam eſſe, quæ Iſidoro Mercatori familiaris fuit, & ab ipſo Apoſtolis auctoribus ſemper adſcripta.

Can. 8. cau. 2. qu. 6. Nondum ab judiciis Eccleſiaſticis, eorundemque forma, ignota ceteroqui Zephirini temporibus, recedit Mercator, ſed ait: *Ad eam quoque* (ideſt ad Sedem Apoſtolicam) *ab omnibus, maxime tamen ab oppreſſis, appellandum eſt, & concurrendum quaſi ad matrem, ut ejus uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & a ſuis oppreſſionibus releventur, quia non poteſt, nec debet mater oblivisci filium ſuum*. Legimus hæc eadem in can. 8. cau. 2. qu. 6., quæ familiares ſunt Iſidori phraſes. Ceterum hæc ipſa convenire nullatenus poſſunt temporibus Zephirini, quo Pontificatum tenente priſtinas vexationes rurſum excitarunt Ethnici adverſus Eccleſiam ſub imperio Severi; vexationis autem diriſſimæ tempore fruſtra Zephirinus clamaſſet, ad Sedis Apoſtolicæ auctoritatem defenſionis cauſſa confugiendum eſſe.

Can. 2. diſt. 16. Sed hæc minime obſervabat incautus Iſidorus, qui & in ſequentibus docet plura privilegia jam tum Romanæ Sedi competiiſſe, eademque ex Apoſtolicis ipſis inſtitutionibus firmata, immo in ipſis Apoſtolorum canonibus inſerta, ita ſubdens: *Septuaginta enim Apoſtoli ſententias præfixerunt cum aliis quamplurimis Epiſcopis, & ſervandas cenſuerunt*. Hic eſt canon 2. diſt. 16. apud Gratianum; Ubi tamen legit Gratianus *ſexaginta*, quemadmodum & Ivo legebat; nonnulli etiam legunt: *quinquaginta*. Cum vero hic ad canones, qui Apoſtolici dicuntur, ſpectetur, abunde patet, non ab alio potuiſſe hanc epiſtolam fingi, quam ab eo, qui in Occidente vixit poſt Dionyſium Exiguum; Dionyſius enim primus fuit, qui canones Apoſtolicos latinis palam faceret; item non ab alio potuiſſe hanc epiſtolam fingi, quam ab eo, qui canones eoſdem tamquam vere Apoſtolicos receperit, qualis eſſe potuit figmentorum omnium probator Iſidorus Mercator. Ceterum etiamſi de canonum Apoſtolicorum auctoritate non eſſet ambigendum, adhuc eſſet, in quo Mercatorem redargueremus, cum ipſe appellationes Epiſcoporum probatas in canonibus Apoſtolicis dixerit, quando tamen in eiſdem canonibus ne veſtigium quidem adpareat illius diſciplinæ.

De

Digitized by Google

De epiſtola 2.

Poſterioris epiſtolæ inſcriptio hæc eſt *Chariſſimis fratribus per Ægiptum Domino militantibus Zephirinus Romanæ urbis Archiepiſcopus*. Ex ipſo Archiepiſcopi nomine eruditi jam notam colligunt falſitatis. Sed & gravior nota eſt in epiſtolæ data; eadem enim eſt cum ea, quæ adjecta fuit epiſtolæ priori ibi: *Data 7. Idus Novembris Saturnino, & Gallicano viris clariſſ. Coſſ.* Addere his poſſumus, auctorem epiſtolæ uſum fuiſſe de more ſuo recentiorum Scriptorum ſententiis, iſtaſque indigeſta methodo compoſuiſſe, depromtas ex Leone, Proſpero, Concilio 3. Romano ſub Symmacho, Gregorio Magno, aliiſque. Item mentio Apocriſariorum, quorum mentio longe recentior eſt temporibus Zephirini, apocrypham epiſtolam eſſe ſignificat. Demum graviſſimum exhibetur ejuſdem rei argumentum in iis, quæ ex hac ipſa epiſtola refert Gratianus in can. 6. cau. 2. qu. 2. dummodo integra ſententia deſcribatur ibi: *Nunciatum eſt enim Sedi Apoſtolicæ per Apocriſarios* Can. 6.
veſtros quoſdam fratrum noſtrorum, Epiſcoporum videlicet, ab Eccleſiis, & Sedibus pro- cau. 2.
priis pelli, ſuaque eis auferri ſuppellectilia, & ſic nudos, & expoliatos ad judicia vo- qu. 2.
cari, quod omni ratione caret, cum conſtituta Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum, & præcepta imperatorum, ac conſtitutiones legum idipſum prohibeant, & Apoſtolicæ Sedis auctoritas idipſum fieri vetet. Præceptum eſt ergo in antiquis ſtatutis, Epiſcopos ejectos, atque ſuis rebus expoliatos Eccleſias proprias recipere, & primo ſua omnia eis reddi, & tum demum, ſi quis eos juſte accuſare voluerit, æquo periculo facere, judices eſſe decernentes, Epiſcopos recta ſapientes, & in Eccleſia convenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorum, qui oppreſſi videbantur. Nec prius eos reſpondere debere, quam omnia ſua eis, & Eccleſiis eorum legibus integerrime reſtituantur. Quis ſane crediderit temporibus Zephirini, quibus Imperatores fere omnes, inter ceteros Severus ejuſdem Zephirini ætate, adverſus Eccleſiam legibus latis, gladioque pugnaverant acerrime, poſſe effingi *præcepta Imperatorum*, qualia laudat Iſidorus Mercator, quibus nemo ex accuſatis Epiſcopis ante ſententiam ſuis rebus ſpolietur, aut deturbetur? Qui deplorabilem Eccleſiæ conditionem ſub Zephirino agnoſcere voluerit, ab Imperatoribus potius exagitatæ, adeat Euſebium lib. 6. hiſtor. Eccleſ. cap. 1. Similia quidem legimus, receptaque ſcimus poſteriore ætate, quemadmodum in Concilio 3. Romano ſub Symmacho, in collectione Hadriani 1. anni 786. cap. 13. in lib. 6. Capitularium Francorum cap. 381., & ex lib. 7. hiſtoriæ tripartitæ cap. 12. in cap. 3. additionis 4. Capitularium.

Præter hunc alius eſt Gratiani canon in diſt. 75. num. 3. ex hac epiſtola de- Can. 3.
promtus prope finem. Et quidem verba Gratiani cum verbis epiſtolæ conſonant, diſt. 75.
videturque Pſeudo-Zephirinus imitari ibidem voluiſſe ſtatuta Concilii Chalcedonenſis can. 6., & Concilii Laodiceni can. 12.

De

Digitized by Google

De Can. 6. cau. 2. qu. 1.

Ad canonem 6. cau. 2. qu. 1. ita notavit Gratianus. *Item decrevit Zephirinus Papa; item Auguſtinus*. Nemo autem exinde colligat, quæ ſequuntur, ad Zephirinum quoquo modo pertinere; etenim, ut liquet, ſententiam continent alicujus Doctoris, qui divinas Scripturas interpretetur, non Pontificis Maximi aliquid ſancientis. Immo ipſamet Auguſtini adjectio a Gratiano facta indicat, Gratianum ipſum Auguſtino potius, non Zephirino ſequentia tribuiſſe. Prior autem illa inſcriptio: *item decrevit Zephirinus*, pertinet ad canonem præcedentem, quem Gratianus laudaverat nomine Felicis Papæ, videlicet, ut indicaret Collector, eadem etiam haberi apud Zephirinum. Revera eadem apud Zephirinum haberi ſuperius demonſtravi ad epiſtolam priorem, ad quam etiam exactum ideo volui canonem 5. cau. 2. qu 1.

CAPUT XIV.

De Calliſto.

Ad duas Calliſti epiſtolæ apud Gratianum pertinent ſequentes canones.

Ex epiſt. 1. Apocryphi omnes.
- *Can. 1. diſt. 12. conſonat cum Leonis Magni, & Vigilii ſententiis.*
- *Can. 1. diſt. 76. non congruit Calliſti temporibus.*
- *Can. 89. cau. 11. qu. 3. referendus ad Concilium Romanum ſub Symmacho, & ad ſententias Proſperi.*

Ex epiſt. 2.
- *Can. 14. diſt. 50. veterum diſciplinæ contrarius.*
- *Can. 18. cau. 2. qu. 7. conſonat canonibus Conciliorum Carthaginenſium.*
- *Can. 1. cau. 2. qu. 8. ex integris epiſtolæ exemplaribus emendandus.*
- *Can. 4. cau. 3. qu. 4. jungendus cum can. 2. cau. 35. qu. 2.*
- *Can. 5. cau. 3. qu. 4. jungendus cum can. 22. cau. 11. qu. 1. & 9. cau. 23. qu. 3.*
- *Can. 1. cau. 3. qu. 5.*) *ſimul jugendi, & ex integris epiſtolæ*
- *Can. 12. cau. 3. qu. 5.*) *exemplaribus emendandi.*
- *Can. 3. cau. 3. qu. 9. idem eſt cum can. 1. cau. 2. qu. 8.*
- *Can. 15. cau. 3. qu. 9. omnino conſonat cum exemplaribus epiſtolæ.*
- *Can. 39. cau. 7. qu. 1. non congruit Calliſto Papæ.*
- *Can. 1. cau. 9. qu. 2. non convenit ætati Calliſti.*
- *Can. 3. cau. 9. qu. 2. jungendus cum can. 1. cau. 9. qu* -

Can.

Digitized by Google

Can. 7. *cau.* 9. *qu.* 3. *congruit cum recentiorum Conciliorum canonibus*.
Can. 22. *cau.* 11. *qu.* 1. *ex integris epiſtolæ exemplaribus emendandus*.
Can. 17. *cau.* 11. *qu.* 3. *ex integris epiſtolæ exemplaribus emendandus*.
Can. 9. *cau.* 23. *qu.* 3. *referendus ad canonem* 22. *cau.* 11. *qu.* 1.
Can. 2. *cau.* 35. *qu.* 2. *non congruit Calliſti temporibus*.

POſt mortem Zephirini ſucceſſit in Pontificatu Calliſtus, illumque tenuit ab anno 219. uſque ad annum 224., vel, ut aliis placet, ab anno 221. uſque ad annum 226. *Selecti viri* (ait Antonius Auguſtinus in lib. 2. de emendatione Gratiani dialogo 4.) *qui Romæ operam navarunt in Gratiano emendando Calliſti* 1. *epiſtolas rejecerunt*. Revera nihil eſt in iis, quod tanto Pontifice dignum haberi poſſit. Duæ epiſtolæ ſunt, & quidem ambæ a Mercatore confictæ.

De epiſtola 1.

Calliſtus Archiepiſcopus Eccleſiæ Catholicæ urbis Romæ Benedicto Fratri, & Coepiſcopo ſalutem in Domino. Hæc eſt inſcriptio epiſtolæ 1. Calliſto tributæ, quæ data fertur 11. *Kal. Decembris Antonino, & Alexandro viris clariſſ. Coſſ.*, & quidem conſularis hæc nota in Calliſti tempora incidit, videlicet in annum 224. Id tamen minime ſufficit, ut eam tanquam germanam illius Pontificis epiſtolam agnoſcamus; etenim præter Archiepiſcopi nomen, quod in inſcriptione occurrit, contra quam ferant Calliſti tempora, plura alia ſuperſunt argumenta, ex quibus eadem epiſtola rejiciatur. Apparent ibidem conſueta Iſidori Mercatoris indicia, qualia ſunt præcipuus ſermo inſtitutus de accuſationibus Epiſcoporum, uſurpata verba recentiorum Patrum, Concilii Romani 5. & 6. ſub Symmacho, Iſidori Hiſpalenſis, Gelaſii, Leonis Magni, & Ambroſii, quibus addere poſſumus Anianum legum Theodoſianarum interpretem.

Quæ Gratianus refert ex hac epiſtola in can. 1. diſt. 76., habenturque in ejuſdem epiſtolæ exordio, viris eruditis dicuntur non congruere ætati Calliſti: Hinc Vvaneſpen in brevi commentario ad partem 1. Gratiani ad hunc canonem ait: *Scitur hanc epiſtolam Calliſto Papæ adtribui, immo quod in ea mentio fiat jejunii per quatuor tempora, falſitatem ejus evincit; quia ſat expeditum eſt, ætate hujus Pontificis hæc quatuor temporum jejunia nondum fuiſſe determinata*. Sane Tertullianus, qui in lib. de jejunio cap. 14. varia jejuniorum tempora recenſuit, de hoc quatuor temporum jejunio ne verbum quidem fecit, neque alia Eccleſiaſtica jejunia agnovit, quam quartam, & ſextam feriam, & Sabbatum Paſchale, quod ipſum conſonat Clementi Alexandrino lib. 7. ſtromatum, Hieronymo lib. 2. in epiſt. ad Galatas cap. 4. Primus Leo Magnus de quatuor temporum jejunio loquutus eſſe videtur in ſerm. 8. de jejunio decimi menſis ibi: *Hujus obſervantiæ utilitas, dilectiſſimi, in Eccleſiaſticis præcipue eſt conſtituta jejuniis, quæ ex doctrina S. Spiritus ita per totius anni circulum diſtributa ſunt, ut lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta temporibus*. Siquidem *Can. 1. diſt. 76.*

Digitized by Google

dem jejunium vernum in quadrageſima, æſtivum in Pentecoſte, autumnale in menſe ſeptimo, hyemale autem in hoc, qui eſt decimus, celebramus.

Can. 1. diſt. 12. Poſt nonnulla, quibus Calliſtus hortatur omnes, ut in prædicta jejuniorum celebratione univerſi conveniant, ita ſubditur: *Non decet a capite membra diſcedere, ſed juxta Sacræ Scripturæ teſtimonium omnia membra caput ſequantur &c.* quæ habentur in can. 1. diſt. 12., quæque ex parte depromta videntur ex Leone Magno epiſt. 53. & 84. cap. 11. in veteri editione. Plane teſtimonium Sacræ Scripturæ, ad quod in hac re ſe ſe refert Iſidorus, nullibi adparet; potius autem laudandum fuiſſet Vigilii Papæ fragmentum, & depromendum ex ejus epiſt. 2. ibi: *quod in capite præceſſit, in membris ſequi neceſſe eſt.*

Can. 89. cau. 11. qu. 3. Abſoluta oratione de jejunio, non obliviſcitur Mercator morem ſuum, ut plura de Epiſcoporum accuſationibus non admittendis tradat. Hinc pluribus congeſtis hinc illinc ſententiis perſequitur eos, qui Patres ſuos ac Doctores (quo nomine Epiſcopos deſignare ſolet) oderunt, eaque occaſione eos arguit, qui iniquis ſuis definitionibus adparent, ac ſubdit: *Nulli Imperatori, vel cuipiam pietatem cuſtodienti licet aliquid contra mandata divina præſumere. Injuſtum ergo judicium, & definitio injuſta regio metu, aut juſſu, aut cujuſcumque Epiſcopi, aut potentis a judicibus ordinata, vel acta non valeat. Homini religioſo parum eſſe debet, inimicitias aliorum non exercere, vel non augere male loquendo, niſi etiam eas extinguere bene loquendo ſtuduerit. Melior eſt in malis factis humilis confeſſio, quam in bonis ſuperba gloriatio.* Hæc verba ſunt canonis 89. cau. 11. qu. 3., in quibus nemo poteſt agnoſcere Calliſtum, qui eam de Imperatore Chriſtiano inſequente mentionem facere non poterat, nec inter Epiſcopos eos, qui potentiores ſunt, & metum incutere valent, recenſere. Video tamen, undenam hæc depromta fuerint. Scilicet ex Concilio 6. Romano ſub Symmacho, ubi hæc leguntur: *Non licet ergo Imperatori, vel cuiquam pietatem cuſtodienti aliquid contra mandata divina præſumere*, & poſt pauca. *Injuſtum enim judicium, & definitio injuſta regio metu, vel juſſu a judicibus ordinata non valet.* Huc etiam referenda ſunt, quæ habet Proſper ſentent. 179. apud Auguſtinum lib. 9. confeſſionum cap. 9. ibi: *Homini benigno parum eſſe debet inimicitias aliorum non excitare, vel augere male loquendo, niſi etiam eas extinguere bene loquendo ſtudeat.* Demum alia ſententia Proſperi huc erit advocanda, qualis habetur apud Auguſtinum in Pſalm. 93. ibi: *Melior eſt in malis factis humilis confeſſio, quam in bonis ſuperba gloriatio.* Sunt hæc recentiorum Patrum fragmenta, quæ Iſidorus de more ſuo vetuſtiſſimis Pontificibus inordinate compoſita adtribuit.

De epiſtola 2.

Multo plures habemus Gratiani canones ad epiſtolam 2. Calliſti referendos, cui hic titulus ineſt: *Dilectiſſimis fratribus per Gallias conſtitutis univerſis Epiſcopis Calliſtus*; idemque ſubjicitur conſulatus Alexandri, & Antonini, qui in epiſtola præcedente, ea propterea incideret in annum 224. Sed Mercatoris ſtilus, qui idem, atque in ceteris, in hac epiſtola adparet, verſio Sacræ Scripturæ Hieronymiana, qua uſus eſt auctor, uſurpata recentiorum Patrum fragmenta, Concilii Antiocheni & Carthaginenſis 4., Ambroſii, Auguſtini, Gregorii, quibus adjiciam Anianum legum Theodoſianarum interpretem, præter conſuetas inanes Mercatoris formulas Patrum

Digitized by Google

Patrum optimis ſententiis intermixtas, minime ſinunt, ut vir eruditus Calliſto epiſtolam tribuat, quin potius rejicienda videbitur cum ceteris, quæ apud Mercatorem emerſerunt. Non moror initio diutius in expendendis hujuſmodi argumentis, quod ex canonibus Gratianeis infra ſubjiciendis, atque ad integram epiſtolam exigendis facile conſtabunt.

Exorditur Calliſtus verbis utens Simplicii Papæ epiſt. 1., hortatus Epiſcopos omnes, ut Pontificis Romani *fulti auctoritate nociva compeſcerent, illicita prohiberent*. Num hæc Calliſto conveniant in mediis vexationibus Ethnicorum fluctuanti, facile unuſquiſque arbitrabitur. Atque illico ad accuſationes Epiſcoporum reprobandas accedit Mercator ibi: *Conſpirationum vero crimina veſtris in partibus vigere audivimus, & plebes contra Epiſcopos ſuos conſpirare nobis manifeſtatum eſt. Cujus criminis aſtutia non ſolum inter Chriſtianos abominabilis eſt; ſed etiam inter Ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et idcirco hujus criminis reos non ſolum Eccleſiaſticæ, ſed etiam ſæculi damnant leges, & non ſolum conſpirantes, ſed etiam conſentientes eis. Anteceſſores vero noſtri cum plurima turba Epiſcoporum, quicumque eorum in Sacerdotali honore ſunt poſiti, aut exiſtunt Clerici, honore, quo utuntur, cadere præceperunt, ceteros vero communione privari, & ab Eccleſia extorres fieri juſſerunt, omneſque ſimul utriuſque ordinis viros infames eſſe cenſuerunt, & non ſolum facientes, ſed & eis conſentientes*. Eſt hic canon 22. cau. 11. qu. 1., cujus verba ideo deſcribere integra malui, quod nonnulla ſint apud Gratianum emendanda. In hoc autem nemo non videt phraſes, & ſententiam deceptoris Iſidori, qui nullam omittit epiſtolam, in qua hæc ipſa non repetat, fingitque accuſationes Epiſcoporum jamdiu ab Apoſtolica ætate fuiſſe lata lege improbatas, & quidem in Conciliis Eccleſiæ generalibus, aut quaſi, quemadmodum indicare videntur verba illa: *Anteceſſores noſtri cum plurima turba Epiſcoporum*; fingit præterea infamiæ pœnam infligi a Pontifice tertii Eccleſiæ ſæculi, quo nimirum tempore infame vulgo erat eſſe chriſtianum. Can. 22. cau. 11. q. 1.

Velut appendix præcedentis deſcriptæ ſententiæ eſt canon 9. cau. 23. qu. 3., hujus enim verba immediate ſupponuntur præcedentibus, hoc modo: *Juſtum eſt enim &c.*, quaſi accuſatores Epiſcoporum divina mandata contemnant, & inobedientes exiſtant juſſionibus veterum Patrum, ac propterea ſint ſeverius corrigendi. Notandum vero poſteriora hujus canonis verba pertinere ad Gregorium Magnum, qui in lib. 12. epiſt. 11. ita ſcribit: *Nam ſi (quod abſit) Eccleſiaſticam ſollicitudinem, vigoremque negligimus, perdit deſidia diſciplinam, & animabus fidelium profecto nocebitur*. Can. 9. cau. 23. qu. 3.

Poſt verba ejuſdem canonis 9. ſtatim hæc ſequuntur: *Hi vero in nullius accuſationem ſunt recipiendi, nec eorum, vel anathematizatorum vox ullum nocere, vel accuſare poteſt*. Hæc habentur nonnullis a Gratiano immutatis in can. 5. cau. 3. qu. 4. Can. 5. cau. 3. qu. 4.

Sic reprobandarum accuſationum finem fecit Pſeudo-Calliſtus. Quoniam autem accuſatores Epiſcoporum excommunicatione plectendos aſſeruit, hinc occaſionem arripuit nonnulla de excommunicatis ſtatuendi. Verba huc pertinentia legimus in can. 17. cau. 11. qu. 3., ubi Gratianus ſcripſit: *Excommunicatos quoſcumque*, cum tamen in epiſtola legatur: *Excommunicatos quoque*. Ubi vero definitur, eos excommunicationi ſubjacere, qui excommunicatis communicare auſi fuerint, & quidem *juxta Apoſtolorum inſtitutionem*, ad aliud referri nequit, niſi ad canonem 11. ex Apoſtolicis, quem ita expreſſit Dionyſius Exiguus: *Siquis cum excommunicato ſaltem in domo ſimul oraverit, iſte communione privetur*. Qui igitur ita ſcripſit, ea vivebat ætate, qua noti erant canones Apoſtolorum, nec ullo modo Calliſtus Papa ita definire valebat. Can. 17. cau. 11. qu. 3.

 Pro-

Can. 1. 3. & 7. cau. 9. qu. 2. Progreditur Iſidorus. *Nemo quoque alterius terminos uſurpet, nec alterius parochianum judicare, aut excommunicare præſumat; quia talis judicatio, vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio nec rata erit, nec vires ullas habebit, quoniam nullus alterius judicis, niſi ſui, ſententia tenebitur, aut damnabitur. Unde & Dominus loquitur dicens: ne transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui. Nullus autem Primas, vel Metropolitanus, Diœceſani Eccleſiam, vel Parochiam, aut aliquem de ejus Parochiâ præſumat excommunicare, vel judicare, vel aliquid agere abſque ejus conſilio, vel judicio, ſed hoc obſervet, quod ab Apoſtolis, ac Patribus, & Prædeceſſoribus noſtris eſt ſtatutum, & a nobis confirmatum, ideſt: Siquis Metropolitanus Epiſcopus, niſi quod ad ſuam ſolummodo propriam pertinet parochiam, ſine conſilio, ac voluntate omnium comprovincialium Epiſcoporum extra aliquid agere tentaverit; gradus ſui periculo ſubjacebit, & quod egerit irritum habeatur, & vacuum. Sed quidquid de provincialium Coepiſcoporum cauſſis, eorumque Eccleſiarum, & Clericorum, atque ſæcularium neceſſitatibus agere, aut diſponere neceſſe fuerit, hoc cum omnium conſenſu comprovincialium agitur Pontificum, nec aliquo dominationis faſtu, ſed humillima, & concordi adminiſtratione, ſicut Dominus ait, non veni miniſtrari, ſed miniſtrare; & alibi: qui major eſt veſtrum, erit miniſter veſter: & reliqua. Similiter & ipſi comprovinciales Epiſcopi cuncta cum ejus conſilio, niſi quantum ad proprias pertinet parochias, agant juxta Sanctorum conſtituta Patrum, qui quamvis aliquo temporum intervallo nos anteceſſerint, ab uno tamen, eodemque puritatis fonte veritatis, & fidei lumen hauſerunt, & eodem illuſtratore, & directore ſpiritu Eccleſiæ Dei ſtabilimentum, & omnium Chriſtianorum communem quæſiverunt utilitatem, ut uno animo, uno ore concorditer ſancta glorificetur Trinitas in ſæcula. Nullus Primas, nullus Metropolitanus, nullusque reliquorum Epiſcoporum alterius adeat civitatem, aut ad poſſeſſionem accedat, quæ ad eum non pertinet, & alterius Epiſcopi eſt Parochiæ ſuper cujuſquam diſpoſitione, niſi vocatus ab eo, cujus juris eſſe dignoſcitur; aut quidquam ibi diſponat, vel ordinet, aut judicet, ſi ſui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præſumſerit, damnabitur; & non ſolum ille, ſed cooperatores, eique conſentientes, quia ſicut ordinatio, ita eis & judicatio, & aliarum rerum diſpoſitio prohibetur. Nam qui ordinare non poterit, qualiter judicabit? Nullatenus procul dubio judicabit, aut judicare poterit.* Deſcripſit hæc Gratianus in can. 1. 3. & 7. cau. 9. qu. 2., quæ nemo dixerit Calliſto convenire poſſe, cujus ætate an Primatum, ac Metropolitanorum officia diſtributa ita fuerint, quemadmodum dicitur, nullius eſt adeo aperte definire, quam Mercatoris. Mercatoris, inquam, qui huc adtulit, quod legerat apud Anianum interpretem ad leg. 2. tit. 16. lib. 4. cod. Theodoſiani ibi: *Nullius alterius judicis, niſi ſui ſententia tenebitur*, qui etiam non dubitavit adferre, & Calliſto tribuere ſententias recentiorum Conciliorum, Concilii Antiocheni can. 13., & 22., Concilii Conſtantinopolitani can. 2., Concilii Sardicenſis can. 3., & canonis 36. ex iis, qui vulgo Apoſtolici dicuntur, quibus omnibus cohibita eſt Epiſcoporum quorundam voluntas improba, qui de civitate in civitatem migrare, aut alienas poſſeſſiones invadere conabantur.

Can. 39. cau. 7. qu. 1. Sed audiamus rationes a Mercatore ſubjectas, quibus demonſtret neminem ex Epiſcopis deferere poſſe Eccleſiam ſuam, & ad aliam migrare: ſtatim ſubdit ille: *Quoniam ſicut alterius uxor nec adulterari ab aliquo, vel judicari, aut diſponi, niſi a proprio viro, eo vivente permittitur, ſic nec uxor Epiſcopi, quæ ejus Eccleſia, vel Parochia indubitanter intelligitur, eo vivente abſque ejus judicio, & voluntate alteri judicari, vel diſponi, aut ejus concubitu frui, ideſt ordinatione, ullatenus conceditur.* Cetera

Digitized by Google

tera non recenſeo, utpote quæ fuſius deſcribuntur apud Gratianum in can. 39. cau. 7. qu. 1., ubi obſervandæ ſunt Romanorum Correctorum notæ; animadvertentium poſtrema verba in integris epiſtolæ exemplaribus deſiderari. Quis autem interea non horreat hæc portenta verborum, & vix inſigni deceptore digna, qualis erat Mercator? Apage a viro frugi inconcinnas hujuſmodi phraſes, quibus dicatur, uxorem a ſolo marito poſſe *adulterari*, ac *diſponi*, & nemini præter Epiſcopum conceſſum eſſe *Eccleſiæ concubitu frui*. Præterea minus apta videtur interpretatio affingi verbis illis epiſt. Pauli ad Corinth. *Alligata eſt uxor legi, quamdiu vir ejus vivit &c.* Ut de Eccleſia intelligantur, quæ viventi Epiſcopo ſemper ſubdatur, nec interea ab alio regi, adminiſtrarive poſſit. Demum quod ſubjicitur de tranſlationibus Epiſcoporum, ætati Calliſti minime congruit, eo vel magis, ſi de iis ſermo ſit, quæ Sedis Apoſtolicæ demum auctoritate celebrentur.

A conjugio Epiſcopali, & myſtico, de quo ineptis turpibuſque formulis locutus erat Mercator, occaſione arrepta (incongrua ſane methodus, & Calliſto indigna) de matrimoniis ſermonem inſtituit, quæ non vult poſſe conſiſtere inter eos, qui conſanguinei appellantur. Deſcribam integra epiſtolæ verba, ad quæ exigendi erunt canones 2. cau. 35. qu. 2. & 4. cau. 3. qu. 4. *Conjunctiones autem conſanguineorum fieri prohibentur, quando has & divinæ, & ſæculi prohibent leges. Leges ergo divinæ hoc agentes, & eos, qui ex his prodeunt, non ſolum ejiciunt, ſed & maledictos appellant. Leges ergo ſæculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos vero ſequentes Patres noſtros, & eorum veſtigiis inhærentes, infamia eos notamus, & infames eſſe cenſemus, quia infamiæ maculis ſunt adſperſi. Nec eos viros, nec accuſationes eorum, quos leges ſæculi rejiciunt, ſuſcipere debemus. (Quis enim dubitat leges humanas*, verba hæc in parentheſi poſita in aliquibus codicibus deſiderantur, *rationi, & honeſtati non repugnantes eſſe amplectendas, præſertim ubi vel publicæ conſulunt utilitati, vel Eccleſiaſticæ dignitatis auctoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur?) Eos autem conſanguineos dicimus, quos Divinæ, & Imperatorum ac Romanorum, atque Græcorum leges conſanguineos appellant, & in hæreditatem ſuſcipiunt, nec repellere poſſunt. Talium enim conjunctiones nec legitimæ ſunt, nec manere poſſunt, ſed ſunt repellendæ, & ſiquæ auſu temerario tentatæ ſint, auctoritate Apoſtolica reſcindendæ veniunt. Quiſquis ergo non eſt legitime conjunctus, vel abſque dotali titulo, ac benedictione Sacerdotis conſtat copulatus, Sacerdotes vel legitime conjunctos criminari, vel in eos teſtificari minime poteſt, quoniam omnis inceſti macula pollutus infamis eſt, & accuſare ſupradictos non permittitur. Non ſolum ergo hi rejiciendi ſunt, & infames efficiuntur; ſed etiam omnes eis conſentientes. Similiter de raptoribus, vel eis, qui ſeniores impetunt, fieri cenſemus. Hos ergo ſæculi leges interficiunt, ſed nos miſericordia præeunte ſub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus.* Nullo modo video, qua ratione hæc Calliſto convenire valeant, ſive quod nonnulla falſa ſint, & a veritate illorum temporum aliena, ſive quod ita digeſta ſint, ut Pontifici maximo convenire nequeant. Quid enim ineptius dici poteſt hac loquendi formula: *Infamia eos notamus, & infames eſſe cenſemus, quia infamiæ maculis ſunt adſperſi?* Deinde infamiæ nota tunc non a Summis Pontificibus inurebatur, ſed a publicis magiſtratibus, penes quos infame erat eſſe Chriſtianum. Præterea vellem a Mercatore, mihi demonſtrarentur leges illæ Romanæ, quæ Calliſti tempore *Eccleſiaſticæ dignitatis auctoritatem defendebant, ac pro adminiculo tuebantur*, quemadmodum ipſe refert. Vellem iterum a Mercatore cognoſcere, qua de cauſſa improbatas aſſerit

nup-

Can. 2. cau. 35. qu. 2. & Can. 4. cau. 3. qu. 4.

nuptias ſine dotali titulo celebratas, quando veteris Romani juris principia in contrarium clamant, principia inquam, quibus jus Eccleſiaſticum minime reſtitit unquam, cum conſtet etiam num ſine dotalibus tabulis conjugia poſſe conſiſtere. Num vero Sacerdotalis benedictio neceſſaria prorſus eſſet Calliſti tempore, Iſidoro demonſtrandum relinquo; neque enim arbitror cuiquam in mentem venire poſſe inceſti nomine donata tunc fuiſſe illa conjugia, quæ ſine benedictione Sacerdotum contracta fuiſſent. His accedit diviſio Imperii Romanorum, & Græcorum, quam memorat Mercator in illis verbis: *Imperatorum ac Romanorum, atque Græcorum*; quæve ſane Calliſto nota eſſe non potuit initio ſæculi tertii.

Can. 18. cau. 2. qu. 7. & Can. 1. cau. 2. qu. 8. Sed continere nequit Mercator, quin rurſus ad accuſationum materiem progrediatur, ſive ut improbet accuſationes adverſus Epiſcopos factas, ſive ut nonnullos graviorum criminum reos ab Epiſcopis accuſandis excludat. Hinc poſt pauca ſubdit: *Quærendum eſt ergo in judicio, cujus ſit converſationis, & fidei* (is eſt canon 18. cau. 2. qu. 7.) *is, qui accuſat, & is qui accuſatur; quoniam hi, qui non ſunt rectæ converſationis, ac fidei, & quorum vita eſt accuſabilis non permittuntur majores natu accuſare, nec quorum fides, vita, & libertas neſcitur. Neque viles perſonæ in eorum recipiantur accuſationem. Rimandæ vero ſunt* (hic eſt canon 1. cau. 2. qu. 8.) *enucleatim perſonæ accuſatorum, quæ ſine ſcripto difficile, per ſcriptum autem nunquam recipiantur. Quia per ſcripturam nullus accuſare, vel accuſari poteſt, ſed propria voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, ſuam quiſque agat accuſationem. Nec abſente eo, quem accuſare voluerit, cuicumque accuſatori credatur*. Priora hujus fragmenti verba depromta videntur ex canone 96. Concilii Carthaginenſis 4. anni 398. ibi: *Quærendum in judicio, cujus ſit converſationis, & fidei is, qui accuſat, & is, qui accuſatur*; item ex can. 6. Concilii Carthaginenſis 2. anni 397. ibi: *Præterea ſunt quamplurimi non bonæ converſationis, qui exiſtimant majores natu, vel Epiſcopos paſſim, vageque in accuſationem pulſandos, debent tam facile admitti, nec ne? Aurelius Epiſcopus dixit. Placet ergo caritati veſtræ, ut is, qui aliquibus ſceleribus irretitus eſt, vocem adverſus majores natu non habeat accuſandi? Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Si criminoſus eſt, non admittatur: Omnibus placet*. Huc quoque referri poſſet fragmentum Paulli in lib. 5. ſententiarum tit. 15. ibi: *Eos, quos vitæ humilitas infamaverit, interrogari non placuit*. Quæ vero in dicto canone 1. cau. 2. qu. 8. deſcribuntur, conſonare videntur cum lege 15. lib. 9. tit. 1. in codice Theodoſiano juncta interpretatione Aniani. Ita habet conſtitutio: *Accuſari unumquemque per alterum non oportet*. Interpretatio: *In criminalibus cauſſis, vel objectionibus per mandatum nullus accuſet, nec ſi per ſcriptum Principis hoc potuerit impetrare: Sed ipſe, qui crimen intendit, præſens per ſe accuſet &c.*

Can. 3. cau. 3. qu. 9. Ex iis, quæ ex integra epiſtola huc adtuli ad emendationem canonis 1. cau. 2. qu. 8. adparet eo referendum eſſe canonem 3. cau. 3. qu. 9., cujus verba Gratianus nonnihil depravaverat, ideoque ex illis, quæ ſuperius deſcripta ſunt, emendari commode poterunt.

Can. 15. cau. 3. qu. 9. Sequuntur illico in epiſtola verba canonis 15. cau. 3. q. 9. ibi: *Similiter teſtes per quamcumque ſcripturam teſtimonium non proferant, ſed præſentes de his, quæ viderunt, & noverunt, veraciter teſtimonium dicant; Nec de aliis cauſſis, vel negotiis dicant teſtimonium, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur*.

Can. 1. & 12. cau. 3. qu. 5. Quæ ſequuntur in epiſtola retulit Gratianus in can. 1. & 12. cau. 3. qu. 5., ubi etiam verba non prorſus integra retulit. Deſcribam ego, qualia in optimis epiſto-

epiſtolæ exemplatibus habentur, ex quibus dein utrumque fragmentum poterit emendari. *Accuſatores vero conſanguinei adverſus extraneos teſtimonium non dicant, nec familiares, vel de domo prodeuntes; ſed ſi voluerint, & invicem conſenſerint inter ſe, parentes tantummodo teſtificentur, & non in alios. Nec accuſatores, vel teſtes ſuſpecti recipiantur, quia propinquitatis, & familiaritatis, ac dominationis affectio veritatem impedire ſolet. Amor carnalis, & timor, atque avaritia plerumque ſenſus hebetant humanos, & pervertunt opiniones, ut quæſtum pietatem putent, & pecuniam quaſi mercedem prudentiæ*. Conſonant hæc cum ſententiis Julii Paulli in lib. 5. tit. 15., & cum Concilio Carthaginenſi 7. can. 4. Nonnulla quoque ex Ambroſio depromta eſſe videntur, qui in epiſt. 44. ita ſcribit: *Avaritia plerumque ſenſus hebetat humanos, & pervertit opiniones, ut quæſtum pietatem putent, & pecuniam quaſi mercedem prudentiæ.*; Et paullo ante ſcripſerat: *Nemo etiam in dolo loquatur ad proximum ſuum: Laqueus eſt in labiis noſtris, & ſæpe unuſquiſque ſermonibus ſuis non explicatur, ſed involvitur. Fovea alta eſt os malevoli, grande innocentiæ præcipitium, ſed majus malevolentiæ. Innocens, dum credit facile, cito labitur. Sed tamen iſte lapſus reſurgit: maledicus autem ſuis artibus præcipitatur, unde nunquam exiliat, atque evadat. Ponderet ergo unuſquiſque ſermones ſuos &c.* Liquet hinc, quantum Ambroſii ſententiam corruperit Iſidorus, dum conatus eſt Calliſto illam adſcribere.

Tandem concludit epiſtolam Mercator ſolemni mendacio, quod integrum habemus in canone 14. diſt. 50., dummodo jungamus notas Correctorum Romanorum. Can. 14. diſt. 50. Docet ibi Pſeudocalliſtus generaliter, & indefinite eos errare, qui putant, *Domini Sacerdotes poſt lapſum, ſi condignam pœnitentiam egerint, Domino miniſtrare non poſſe, & ſuis honoribus frui, ſi bonam deinceps vitam duxerint, & ſuum Sacerdotium condigne cuſtodierint*. Hæc plane non erant ita generaliter definienda; cum nemo vel in Eccleſiaſtica vetere diſciplina hoſpes ignoret, quædam fuiſſe crimina, quibus etiam expiati Clerici ad priſtinum gradum minime revocabantur. Novit id perſpicue Gratianus ipſe in eadem diſt. 50., qui, cum quamplurimos ex ſacris canonibus, ſententiiſque vetuſtorum Patrum ſanctiſſimorum perpendiſſet, quibus Clerici ſemel ob crimina in pœnitentium ordine conſiſtentes, perpetuo ab officio ſacro vacare debebant, non alia ratione ſcivit conciliare cum hoc Iſidori monumento, & ſimilibus, quam diſtinctione adhibita inter privata, & inter publica crimina, quæ tamen diſtinctio veteribus ignota eſt. Imo & Gratianus idem diſtinctionem hanc non quaſi certam, ſed ſubdubitans proponere videtur ad calcem canonis 32. his verbis: *Poſſunt & aliter diſtingui præmiſſæ auctoritates: Quorum enim crimina manifeſta ſunt ante, vel poſt Ordinationem, a ſacris Ordinibus dejiciendi ſunt; quorum autem peccata occulta ſunt & ſatisfactione ſecreta ſecundum Sacerdotis edictum purgata, in propriis ordinibus remanere poſſunt*. Neque vero apud ipſum Gratianum conſtans fuit hujus diſtinctionis ratio; nam poſt canonem 24. inter eos, qui non odio criminis, ſed amiſſione proprii gradus ad pœnitentiam peragendam impulſi ſunt, & eos, quos odium ſceleris, & Dei amor ad pœnitentiam induxerat, voluit, ut hi quidem, non illi poſt pœnitentiam ad gradus Eccleſiaſticos admitterentur. Deinde Gratianus animadvertens, hæc parum, nihilve conſiſtere, poſt canonem 32. varia comminiſcitur, diſtinguens modo pœnitentes deſides a fervidis, modo difficilem agnoſcens reſtitutionem in priſtinos gradus, non vero impoſſibilem, modo diſtinguens rigorem juris ab æquitate, modo a publicis criminibus privata ſejungens. Aliam præterea init diſtinctionem in crimine homicidii ſingularem poſt canonem 35., videlicet inter

Digitized by Google

ter eos, qui dolo interfecerint, & eos qui neceſſitate compulſi, aut caſu crimen
admiſerint. Sed poſt canonem 51. quaſi a prioribus omnino recedens ita conclu-
dit: *Præmiſſis auctoritatibus lapſis permittitur, ut poſt pœnitentiam in ſuis ordinibus
reparari valeant; ad majorem tamen conſcendere poſt lapſum nulla eis auctoritate per-
mittitur, imo penitus probibetur.* Hæc vero, quamquam jam multa eſſent, quibus
ſatis veteribus canonibus factum videri potuiſſet, nondum tamen difficultates om-
nes ſuſtulerant. Quamobrem Gratianus iterum poſt canonem 60. diſtinguit inter
pœnitentes, qui cingulum ſæcularis militiæ peracta pœnitentia acceperunt, & illos, qui
ſe adſcribi militiæ denegarunt; diſtinxit item poſt canonem 61. inter pœnitentiam mi-
nus ſolennem, & ſolennem. Hæc omnia obſervatione digna arbitratus ſum, ut
appareat, quanto conatu Gratiano opus fuerit, ut clementiorem diſciplinam cer-
tis rationibus induceret, quam tamen incautus in apocryphis tantummodo monu-
mentis traditam deprehendebat. Revera non fuit in hac ſententia Tertullianus, qui
ſuorum temporum diſciplinam commemorans in lib. 3. contra Celſum ita ſcribit:
*Chriſtiani lapſos in crimen carnis rurſum reſipiſcentes haud ſecus, quam redivivos reci-
piunt, tandem poſt longioris meriti adprobationem, quam cum primum ad religionem di-
ſcendam admitterentur, ea tamen conditione, ut quoniam lapſi ſunt, excludantur in-
poſterum ab omnibus dignitatibus, & magiſtratibus Eccleſiaſticis.* Non eſt, cur ad ſin-
gulos veteres Patres hanc ſententiam, etiam hodie a viris eruditiſſimis valde pro-
batam, exigam. Dixerim tantum, neminem ante Gratiani tempora contra ſenſiſſe;
neque enim vel undecimo Eccleſiæ ſæculo recepta adhuc fuerat diſtinctio inter pri-
vata, & publica crimina, cujus rei teſtis eſſe poteſt Petrus Damiani, qui loquens
de iis, qui in ſodomiæ crimen prolapſi fuerant, profitetur eos, ſive clam, ſive
publice vitio irretiti ſint, a proprio gradu perpetuo fore dejiciendos. Ejus verba
ſunt in libro, quem Gomorrhianum vocat, ibi: *Quidam Rectores Eccleſiarum circa
hoc vitium humaniores forſan, quam expediat, abſolute decernunt propter tres illos
gradus, qui ſuperius enumerati ſunt (inter quos eſt peccatum pollutionis, quod quis ſe-
cum committit) neminem a ſuo ordine debere deponi, eos autem ſolummodo non abnuunt
degradari, quos ultimo actu, conſummata ſcilicet ſodomia cecidiſſe conſtiterit. Quæ pro-
cul dubio impia pietas non vulnus amputat, ſed ut augeatur, fomitem ſubminiſtrat ....
Carnalis quippe cujuslibet ordinis homo magis formidat, & expaveſcit in conſpectu homi-
num deſpici, quam in ſupremi Judicis examine condemnari; ac per hoc mavult, quemli-
bet annoſæ pœnitentiæ ſuſtinere laborem, quam ſui gradus ſubjacere periculo. Sed, ut
nobis videtur, valde præpoſterum eſt, ut conſuetudinaliter hac putulenta contagione fœda-
ti vel ad ordinem provehi, vel in gradu perſiſtere audeant jam promoti; quia & ratio-
ni contrarium, & canonicis Patrum ſanctionibus probatur adverſum .... Nec valet
ab obtinendum honoris culmen aſſurgere, qui in mortalis culpæ barathrum non ambigitur
cecidiſſe.* Ad Leonem IX. Pontificem Maximum opus ſuum direxerat Damianus,
ab eodem in fine libri petens, ut ſacrorum canonum decreta ſolerter inſpiciens,
ſpirituales, & prudentes viros ad conſultum hujus neceſſariæ indagationis adſciſce-
ret, ſibique ſuper iis capitulis ita reſponderet, ut omnem dubitationis ſcrupu-
lum tolleret. Cui petitioni ita Leo reſpondit: *Omnes illi, qui quavis quatuor ge-
nerum, quæ dicta ſunt, fœditate polluuntur, proſpecta æquitatis cenſura ab omnibus im-
maculatæ Eccleſiæ gradibus, tam ſacrorum canonum, quam noſtro judicio depelluntur.*
Apertius Urbanus II. ſui temporis diſciplinam exhibet in epiſt. ad Conſtantienſem
Epiſcopum his verbis: *De Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, qui poſt acceptum or-*

dinem

Digitized by Google

dinem in aliquo crimine lapſi fuerint, ſive palam, ſive clam, conſtat quidem canonum cenſura ab Eccleſiaſticis eos officiis inhiberi; tuæ tamen providentiæ, diſcretionique committimus, utrum eorum aliqui, qui tamen infamiæ notis non fuerint adſperſi, neceſſitate Eccleſiæ urgente, & ipſorum ſancta converſatione promerente in ſuis gradibus recuperari debeant. Hoc autem ſecundum indulgentiam dico, non ſecundum imperium .... Siquidem vero, quod abſit, aut poſt acceptum, aut ante acceptum officium contigerit peremtorio quolibet eorum, quæ in lege morte multantur, ſive palam, ſive clam occupatum crimine inveniri, eos maxime, qui adhuc mundo vivunt, ab omni eos altaris miniſterio ſequeſtramus. Hæc probe, uti decet, matureque perpenſa demonſtrant, diſtinctionem illam vulgarem inter occulta, ac publica crimina purum, putumque eſſe Gratiani commentum, ex falſis decretalibus Iſidori invectum, præ ceteris vero ex dicto canone 14. diſt. 50., quam recentiorem diſciplinam etſi viri graviſſimi non improbaverint penitus, Sacroſancta tamen Eccleſia in Conciliis generalibus, quoad per tempora licuit, conata eſt veterem uſum reſtituere. Laudo heic Concilium Tridentinum, in quo ſeſ. 14. de reformat. præceptum eſt Clericis, ut, ſi quando etiam ob crimen occultum interdicti extra judicium fuerint, nullomodo promoveri ſe curent ad ulteriores ordines, aut ad priores reſtitui, irrequiſita ſuorum Epiſcoporum voluntate.

CAPUT XV.

De Urbano.

Urbano Papæ tribuuntur hi canones.

Apocryphi omnes. Ex epiſtolæ unica.

Can. 12. *cau.* 1. *qu.* 3. *idem eſt cum can.* 8. *eadem cauſſa, & quæſtione.*
Can. 27. *cau.* 11. *qu.* 3. *conſonat cum ſententiis Gregorii Magni.*
Can. 9. *cau.* 12. *qu.* 1. *non congruit Urbani temporibus.*
Can. 16. *cau.* 12. *qu.* 1. *non congruit Urbani temporibus.*
Can. 26. *cau.* 12. *qu.* 1. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
Can. 13. *cau.* 17. *q.* 4. *videtur depromtus ex legibus Theodoſianis.*
Can. 1. *de conſ. diſt.* 5. *conſonat cum ſententiis Hieronymi.*

Adjiciuntur.

Can. 4. *diſt.* 60.
Can. 2. *cau.* 9. *qu.* 2.
Can. 37. *cau.* 12. *qu.* 2.
Can. 22. *cau.* 23. *qu.* 8.
Can. 24. *cau.* 24. *qu.* 3.
Can. 32. *cau.* 24. *qu.* 3.
Can. 37. *cau.* 24. *qu.* 3.
Can. 6. *cau.* 25. *qu.* 1.
Can. 1. *cau.* 31. *qu.* 2.

potius pertinent ad Urbanum II.

De Epiſtola unica.

NOn ſatis conſtat apud eruditos, a quo anno Urbanus Pontificatum auſpicatus fuerit; alii enim arbitrantur id contigiſſe anno 224., alii anno 226. die 21. Octobris. Quatuor annis Urbanum in Pontificatu vixiſſe, tradit auctor libri Pontificalis, vulgo tamen ex Vaticanis indicibus ad annos ſex Urbani Pontificatus extenditur. Hinc alii rurſus ferunt anno 131., alii 133. illum Pontificem obiiſſe martyrem ſub Alexandro Severo. Quamcumque vero opinionem ſequamur, convenire nullo modo poteſt Urbano tempus illud, quod deſignatum eſt in epiſtola unica ipſi tributa ab Iſidoro Mercatore, quæ aſſeritur *data nonis Septembris Antonino, & Alexandro viris clariſs. Coſs.* Quomodo enim hæc poterunt explicari, cum nemo ante diem 21. Octobris anni 224., in quem incidit Conſulatus Antonini, & Alexandri, Urbanum Pontificatum tenuiſſe arbitretur? Quod idem tenetur agnoſcere ipſemet Iſidorus Mercator, qui epiſtolam 2. Calliſti, qui Urbanum præceſſerat, datam voluit eodem anno, ſive eiſdem Conſulibus Antonino, & Alexandro, & *octavo idus Octobris*. Neque vero video, quomodo menſe Octobri ſcriberet Calliſtus, menſe Septembri Urbanus, cum Urbanus Calliſto ſucceſſerit. Sunt hæc graviſſima argumenta, quibus deceptorem agnoſcimus utriuſque epiſtolæ auctorem, qui ne in ſuis quidem rebus ſatis conſtans eſſe ſcivit, aut potuit. Urbani epiſtolæ hæc ineſt inſcriptio: *Urbanus Epiſcopus omnibus Chriſtianis in ſanctificationem Spiritus, in obedientiam, & adſperſionem ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſalutem*: quibus verbis imitari auctor ſtuduit Petrum Apoſtolum in epiſtola 1. Præter falſam conſularem notam, hanc eandem epiſtolam apocrypham evincunt varia recentiorum Patrum fragmenta ibidem congeſta, Gregorii Magni, Proſperi, quibus adjiciendæ ſunt ſententiæ codicis Theodoſiani, quas non uno in loco Mercator interjicere conſuevit, & Eccleſiaſticorum Patrum dictis adſuere. Non memoro uſum vulgatæ verſionis ſacrarum literarum, qui Urbano non congruit, non alia complura ab Urbani temporibus aliena, quæ inferius facile in Gratiani capitibus agnoſcemus.

Can. 9. princip. cau. 12. qu. 1. Ad principium epiſtolæ hujus pertinet canon 9. cau. 12. qu. 1. ab initio uſque ad illa verba, *ſed erant illis omnia communia*. Sed nemo ſtatim non videt, communem vitam fidelium, ac præſertim Clericorum nonniſi poſt redditam Eccleſiæ pacem potuiſſe ſuſcipi. Quis enim percipiat, diriſſimarum vexationum adverſus Chriſtianos tempore potuiſſe in unum convenire Clericos, & ſub uno tecto degere? Nihil aliud profuiſſet vita hujuſmodi communis, quam fidelibus, aut Clericis uno ictu perdendis. Provocat Mercator ad actus Apoſtolicos, quorum verba refert ad demonſtrandum, jam diu inter fideles ſtatim poſt Chriſti adſcenſum communionem vitæ viguiſſe. Sed vita illa communis nihil erat aliud, quam omnes pie largentium ſubſidiis ſuſtentari. Vendebant priſtini fideles agros, quorum pretia Apoſtolis tradita in ſingulos indigentes diſtribuerentur: Sed hæc communis Apoſtolica vita longe diverſa eſt a communi vita Pſeudo-Urbani, qui prædia fidelium non vendi, ſed penes Eccleſias retineri ad communis vitæ Clericalis rationem ineundam ſatius exiſtimavit.

Id

Digitized by Google

Id adparet perſpicue ex ſubſequentibus epiſtolæ verbis, quæ retulit Gratianus in *Can. 16.*
can. 16. cau. 12. qu. 1. uſque ad illa verba: *quia domino offeruntur*. Hinc au- *princip.*
tem conſtat, quo jure cenſenda ſint hæc monumenta adeo ab Urbani tempori- *cau. 12. qu. 1.*
bus aliena; præſertim cum mentio ibidem fiat de prædiis Eccleſiaſticis Eccleſiæ traditis, quæ nulla ratione poſſideri ab Eccleſiis potuiſſent: Neque enim apud Romanos Collegia ulla poſſidere poterant, niſi quæ Senatus auctoritate probata fuiſſent; Eccleſiam vero primus adquirendi capacem declaravit Conſtantinus Magnus in l. 1. cod. de Sacroſ. Eccleſ. Mentio præterea matricum Eccleſiarum nonniſi quarto, aut quinto ſæculo congruit; cum nulla vetuſtiſſima Eccleſiæ ætate eſſet Eccleſia, niſi Epiſcopalis.

Poſt hæc definitur in epiſtola, reditus prædiorum Eccleſiaſticorum in aliis uſi- *Can. 26.*
bus, quam Eccleſiaſticis non eſſe impendendos, addita ratione, quia *vota ſunt fide-* *cau. 12.*
lium, pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum; quæ verba ſunt Juliani Pomerii *qu. 1. & Can. 12.*
in lib. 2. de vita contemplativa cap. 9. & 16. Deinde poſt enarratam Ananiæ, *cau. 1.*
& Saphiræ hiſtoriam, qualis legitur in actibus Apoſtolicis cap. 5., ita concluditur. *qu. 3.*
Hæc, fratres, valde cavenda ſunt, & timenda, quia res Eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed ut communes, & domino oblatæ, cum ſummo timore non in alios, quam in præfatos uſus, ſunt fideliter diſpenſandæ, ne ſacrilegii reatum incurrant, qui eas inde abſtrahunt, ubi traditæ ſunt, ne pœnam, & mortem Ananiæ, & Saphiræ incurrant, & (quod pejus eſt) anathema Maranatha fiant, etſi non corpore, ut Ananias, & Saphira, mortui ceciderint, anima tamen, quæ potior eſt corpore, mortua, & alienata a conſortio fidelium cadat, & in profundum barathri labatur. Ex his nonnulla retulit Gratianus in can. 26. cau. 12. qu. 1., imo etiam huc referri quoquomodo poſſet canon 12. cau. 1. qu. 3., ex cujus lectione adparet, Collectorem noluiſſe verba ipſa, ſed tantum ſententiam Urbani deſcribere, niſi tamen fortaſſe quiſpiam mallet illud fragmentum tribuere Urbano II., cum eadem propemodum legantur in can. 8. eadem cauſſa & quæſt. ex epiſtola Urbani II. ad Præpoſitum Eccleſiæ S. Jumentii.
His omnibus adjicienda erunt verba canonis 13. cau. 17. qu. 4., ſunt enim ea, *Can. 13.*
quæ integram epiſtolæ ipſius ſententiam conficiunt, cum ſtatim in epiſtola hæc *cau. 17.*
ſubdantur: *Unde attendendum eſt omnibus, & fideliter cuſtodiendum, & illius uſurpa-* *qu. 4.*
tionis contumelia depellenda, ne prædia uſibus ſecretorum cæleſtium dedicata a quibuſdam irruentibus vexentur. Quod ſiquis fecerit, poſt debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos jure promenda eſt, perpetua damnetur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ damnationis utatur. Quoniam juxta Apoſtolum tradere oportet hujuſmodi hominem Satanæ, ut Spiritus ſalvus ſit in die Domini. Nonnulla ex his depromſit Mercator ex lege 40. lib. 16. tit. 2. Codicis Theodoſiani, ſeu l. 5. cod. Juſtin. de Sacroſ. Eccleſ., ubi hæc leguntur: *Placet rationabilis Conſilii tenore perpenſo diſtricta moderatione præſcribere, quibus ſpecialiter neceſſitatibus Eccleſiæ Urbium ſingularum habeantur immunes. Prima quippe illius uſurpationis contumelia depellenda, ne prædia uſibus ſecretorum cæleſtium dicata, ſordidorum munerum faſce vexentur*. Et paullo infra: *Siquis contravenerit, poſt debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos jure promenda eſt, exilio perpetuæ deportationis utatur*. Abuſus ſane eſt Iſidorus legibus Theodoſianis, dum Urbanum inducit pœnas exilii, deportationis, infamiæ, & carceris minitantem, qui tamen exul ab Urbe recedere cogebatur ob Ethnicorum vexationes infeſtas, & prope erat, ut interficeretur: Abuſus præterea eſt verbis Apoſtoli, dum ſententiam ab Apoſtolo latam adverſus inceſtuoſum Corin-

Digitized by Google

thium retulit quaſi latam adverſus eos, qui res Eccleſiaſticas minus fideliter adminiſtrarent. Quid vero ſignificare voluit Mercator illius pœnæ comminatione, quam graviorem eſſe dixit morte Ananiæ, & Saphiræ, vocavitque *anathema Maranatha*? Depromta eſt hæc formula ex epiſt. 1. ad Corinthios cap. ult. in fine ibi: *Siquis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema. Maranatha*. Phraſis hæc rei Paulli erat valde accommodata, ac deceptori Iſidoro parum conveniebat. S. Hieronymus in libro de nominibus Hebraicis vocem *Maranatha* interpretatur: *Dominus, noſter veniet*. Num vero hæc formula anathematis quidpiam gravius anathemati ſimplici adjiciat, incertum eſt apud eruditos. Arbitrantur nonnulli vocem *Maranatha* nihil aliud ſignificare, quam confirmationem anathematis a Deo, aut coram Deo faciendam; eodem modo, quo ſolet in ſuis ritibus Eccleſia adjicere vocem *Amen*, quaſi per eam quod factum, aut dictum eſt confirmetur; ac propterea vox *Maranatha* verbis Apoſtolis adjecta idem ſignificabit, atque hæc: *Siquis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema. Amen*: ſeu *confirmet Deus*, ſeu *ita ſit*, aut ſimilia. Putant alii vocem *Maranatha* anathemati adjunctam ſignificare graviſſimam excommunicationis ſpeciem, quæ ſcilicet nuſpiam amplius, ne in mortis quidem articulo, remittatur; quaſi vox Maranatha ſignificet, Deum in altera vita eſſe anathema confirmaturum, atque reum hujus anathematis æternis cruciatibus damnaturum. Alii demum ſentiunt S. Paullum ideo eam uſurpaſſe phraſim, quod prævideret Deum brevi Judæos omnes puniturum Jeroſolymorum everſione, quaſi iſte fuerit Apoſtoli ſenſus: Qui non amat Dominum Jeſum Chriſtum ſit anathema; quod Deus adveniens brevi ulciſcetur in Judæis, qui, quoniam Chriſtum minime dilexerunt, ita deplorandum ſuæ gentis excidium patientur. Meum non eſt inter varias ſacrorum Interpretum opiniones ſententiam ferre. Dixerim tamen, quod ad rem meam attinet, nullam ex hiſce allatis interpretationibus Urbani, ſeu Mercatoris propoſito convenire. Nam ſi Urbanum interpretari velimus, ut anathema indixerit *Maranatha*, ad ſignificandam meram anathematis confirmationem, id non cohærebit integræ ſententiæ Urbano tributæ, ubi apparet anathema hujuſmodi fuiſſe uſurpatum pro graviſſima quadam ſpecie anathematis, quæ gravior ſit pœna mortis, quam divinitus perpeſſi ſunt Ananias, & Saphira. Si vocem ſumamus pro anathemate, quod nuſquam ſit remittendum, non ipſe ſibimet Urbanus conſtabit, dum ſubdit: *Quoniam juxta Apoſtolum tradere oportet hujuſmodi hominem Satanæ, ut Spiritus ſalvus ſit in die Domini*. Demum ſi vocem accipiamus pro eo anathemate deſignando, quo Paullus comminabatur Judæis Jeroſolymorum everſionem, non video, qua ratione hac anathematis ſpecie infligenda uti poſſet Urbanus. Agnoſcenda potius, ut in ceteris, ita & hoc in loco craſſa deceptoris imperitia, qui peregrinis vocibus in ſacris literis optime adpoſitis uti maluit ad inanem oſtentationem, ſive ſuis convenirent ſententiis, ſive prorſus alienæ deprehenderentur.

Can. 16. 9. Memoratis. cau. 12. qu. 1. Revertamur ad ea, quæ ſubdidit Iſidorus: ibi: *Memoratis ergo argumentationibus, ac cultibus intantum Eccleſiæ, quibus Epiſcopi præſident, Domino adminiculante creverunt &c.* Leguntur hæc integra in fine canonis 16. cau. 12. qu. 1., cujus priora verba jam ſuperius expendebam. At in his quis non videat, exhiberi florentiſſimum Eccleſiæ ſtatum, qualis vix temporibus aureis, pacatiſque Conſtantini Magni adgnoſci potuiſſet, qualis e contrario eſſe non poterat tempore Urbani, dum Eccleſia diris vexationibus quaſſabatur? Hinc quicumque ad interpretationem acceſſerit

rit illorum verborum in fine canonis deſcriptorum *jam dicta damnatione feriatur*,
operæ pretium habebit, ut hæc ſuperioribus nectat; videlicet damnationem adgnoſcat
inflictam exilii, deportationis, infamiæ, carceris, & anathematis, quod
dicitur *Maranatha*, quæ omnia non convenire Urbano abunde ſuperius demonſtravimus.

Pergit auctor epiſtolæ, & ait in Eccleſiis conſtitutas, & præparatas fuiſſe ſe- *Can. 27.*
des excelſas, in quibus, quaſi in thronis, ſederent Epiſcopi, idque ob honorem *cau. 11.*
Epiſcopalis dignitatis; concluditque: *Ideo iſta prætulimus, cariſſimi, ut intelligatis* *qu. 3.*
poteſtatem Epiſcoporum, in eiſque Deum veneremini, & eos, ut animas veſtras, diligatis: & quibus illi non communicant, non communicetis, & quos ejecerint, non recipiatis. Valde enim timenda eſt ſententia Epiſcopi, licet injuſte liget aliquem, quod tamen ſummopere prævidere debet. Retulit hæc Gratianus in can. 27. cau. 11. qu. 3.
Poſtrema hæc verba depromta videntur ex homilia 26. in Evangelia Gregorii
Magni, ubi ita legitur: *Sub magno moderamine Paſtores Eccleſiæ vel ſolvere ſtudeant, vel ligare. Sed utrum juſte, an injuſte obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt, ne is, qui ſubeſt, & cum injuſte forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur.* Quod autem de ſublimiore ſede Epiſcopali in Eccleſia conſtituenda præmiſerat Mercator, depromſit ex canone 35. Concilii Carthaginenſis 4. ſive canone 10. diſt. 95.

Poſt hæc hortatur Urbanus fideles omnes, ut in fide, quam ſuſceperunt, firmiter *Can. 9.*
perſeverent, & ſubdit: *Et quicumque veſtrum communem vitam ſuſceptam habet,* *§. Quicumque*
& vovit ſe nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem ſuam irritam faciat &c. *cau. 12.*
Habentur hæc in §. *Quicumque* can. 9. cau. 12. qu. 1., ex quibus adparet, apud *qu. 1.*
Urbanum idem fuiſſe Chriſto dediſſe nomen, & votum emiſiſſe, quo quiſque a ſe rerum ſuarum proprietatem penitus abdicaret, quod nemo ſanus dixerit, niſi qui Iſidori fragmenta ſupponeret, præſupponentis fideles univerſos omnia bona ſua in Epiſcoporum manum tranſtuliſſe, a quibus dein alimenta ſuſciperent, quaſi Epiſcopi Eccleſias, veluti Patres familias, adminiſtrarent.

In fine hujus epiſtolæ leguntur verba canonis 1. de conſ. diſt. 5., quibus videtur *Can. 1.*
Iſidorus imitari voluiſſe Hieronymum in lib. adverſus Luciferianos cap. 4., ubi *de conſ.*
plura Catholicus adverſus Luciferianum diſceptat ad hanc materiem pertinentia. *diſt. 5.*

De ceteris canonibus Urbano tributis.

Sunt & alia fragmenta apud Gratianum, quæ Urbani Papæ nomen exhibent. Ii ſunt canon 4. diſt. 60., canon 2. cau. 9. qu. 2., canon 37. cau. 12. qu. 2., canon 22. cau. 23. qu. 8., canon 24. 32., & 37. cau. 24. qu. 3., canon 6. cau. 35. qu. 1., & canon 1. cau. 31. qu. 2. Non conſtat autem ex Gratiano ipſo, an potius ex Urbano I., an ex Urbano II. laudentur. Quoniam vero & plura ex ipſis Urbani II. vere ſunt, & in pluribus nonnulla continentur, quæ Urbano I. congruere nullatenus poſſunt, cum alias nullus ex illis inter Urbani I. fragmenta reperiatur, ſatius duxi de his canonibus agere, ubi de Urbano II. inferius ſermo eſt inſtituendus, excepto canone 4. diſt. 60., quem jam adſcripſi Concilio Beneventano ſub Urbano II. celebrato in cap. 63. primæ partis.

CAPUT XVI.

De Pontiano.

Unum tantummodo caput Pontiani nomine retulit Gratianus.

{ *Is eſt canon* 4. *cau.* 8. *qu.* 5. *ſed apocryphus.*

URbano vita functo ſuffectus eſt Pontianus anno 231., vel, ut aliis placet, anno 233. Diras ſub ipſius Pontificatu vexationes paſſa fuit Eccleſia, inter quas Pontianus ipſe martyr occubuit anno 235., vel ſi aliis fides, anno 237. Duæ ſunt illius nomine epiſtolæ, quarum prior ſcripta fertur ad Felicem Succribonum, & data Severo, & Quintiano Conſulibus, ſeu anno 237., poſterior ſub eorundem conſulatu data hanc exhibet inſcriptionem. *Pontianus Sanctæ, & univerſalis Eccleſiæ Epiſcopus omnibus recte Dominum colentibus, & divinum cultum amantibus ſalutem.* Ad hanc pertinet canon 4. cau. 3. qu. 5. ibi: *unde ſuſpectos, aut inimicos, aut facile litigantes, & eos, qui non ſunt bonæ converſationis, aut quorum vita eſt accuſabilis, & qui rectam non tenent, & docent fidem, accuſatores eſſe, & teſtes, & Anteceſſores noſtri Apoſtolica repulerunt auctoritate, & nos ſubmovemus, atque futuris temporibus excludimus.* Jam facile quiſquam in iſtis agnoſcet Iſidori Mercatoris manum, ejuſdemque ſententias in pluribus ipſius epiſtolis uſque ad nauſeam repetitas. Porro ii, quos *anteceſſores* ſuos Pſeudo-Pontianus illic adpellat, ſunt auctores epiſtolarum decretalium, quas huc uſque expendimus, ſeu nemo alius eſt, quam Iſidorus Mercator. Ceterum, quæ in dicto canone 4. definita legimus, conſonant cum ſententiis Julii Pauli, qui in lib. 5. tit. 15. ſuſpectos homines ab accuſationibus rejicit, conſonant cum cap. 58. Concilii 4. Carthaginenſis, ubi teſtimonium ejus reprobatur, *qui frequenter litigat, & ad accuſandum*, ſive, ut alii legunt, *ad cauſſandum facilis eſt*; conſonant inſuper cum cap. 6. Concilii Carthaginenſis 2., ubi ad accuſationes Epiſcoporum non admittuntur, qui *non ſunt bonæ converſationis*; conſonant demum cum can. 6. Concilii Conſtantinopolitani, & can. 2. Concilii Carthaginenſis 7. ubi repelluntur a teſtimonio ferendo, aut accuſationibus *qui rectam non tenent, & docent fidem.*

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XVII.

De Antero.

Canones Anteri nomine editi.

Ex epiſt. unica. Apocryphi omnes.	*Can.* 13. *cau.* 6. *qu.* 1. *jungendus cum can.* 15. *cau.* 9. *qu.* 3.
	Can. 34. *cau.* 7. *qu.* 1. *ad integra epiſtolæ exemplaria exigendus.*
	Can. 15. *cau.* 9. *qu.* 3. *conſonat cum ſententiis Iſidori Hiſpalenſis.*
	Can. 14. *cau.* 11. *qu.* 3. *potius pertinet ad Hieronymum.*

VIx menſem unum in Pontificatu vixit Anterus, a fine videlicet anni 235., vel, ut aliis placet, 237., uſque ad initium anni 236., vel, ut aliis placet, 238. quidquid tradat auctor Pontificalis, qui ultra annos duodecim ejuſdem Pontificatum extendit. Illius nomine unicam efformavit epiſtolam Iſidorus [illegible] nulla conſulari nota adjecta, hac inſcriptione: *Chariſſimis [illegible] per Bæticam, atque Toletanam Provincias Epiſcopis [illegible] Anterus Epiſcopus in Domino ſalutem.* Hæc porro inſcriptio [illegible] viris apocryphi monumenti ſuſpicionem præbet; Siquidem nomen Toletanæ Provinciæ non poterat memorabile eſſe tempore Anteri, quo Toletum humile adhuc oppidum erat. Id animadvertit Antonius Auguſtinus in collectionem Hadriani I. cap. 62. ita ſcribens: *Suſpectum nomen eſt Toletanæ Provinciæ, cum illis temporibus Toletum oppidum fuerit minus nobile &c.* Quum vero Antonium Auguſtinum laudo, eum laudatum intelligo, qui vel ex origine, vel ex publicis officiis in Hiſpania geſtis, vel ex longo in res antiquiſſimas ſtudio, potuit, ac debuit rerum præſertim Hiſpanicarum eſſe longe eruditiſſimus. Præterea ad detegendam hujus epiſtolæ falſitatem plura ſuperſunt argumenta, & illa ut plurimum, quibus utimur ad dignoſcendam Mercatoris manum. Videlicet ſacrarum literarum abuſus, & quidem ex interpretatione Hieronymi, imitatio ſententiarum, quæ pertinent ad recentiores Patres, Gregorium Magnum, Hieronymum, Iſidorum Hiſpalenſem, alioſque nonnullos. Illud ſingulare in hac epiſtola falſum legitur, quod inter Alexandrinos Epiſcopos quendam Euſebium recenſeat contra hiſtoricorum omnium fidem, apud quos a principio Eccleſiæ uſque ad Anteri ætatem nullus Euſebius apparet, quemadmodum etiam ſine teſte recenſetur inter Epiſcopos Epheſinos Felix quidam, quos fingit de una in aliam Eccleſiam Apoſtolica auctoritate translatos.

Præcipuus hujus epiſtolæ ſcopus pertinet ad Epiſcoporum translationes, ad quas etiam ſpectat canon 34. cau. 7. qu. 1., cujus verba leguntur fere in principio epiſtolæ ibi: *De mutatione ergo Epiſcoporum, unde S. Sedem Apoſtolicam conſulere voluiſtis, ſcitote, eam communi utilitate, atque neceſſitate fieri licere, ſed non libitu cujuſquam, aut dominatione. Petrus Sanctus magiſter noſter, & Princeps Apoſtolorum, de Antiochia utilitatis cauſſa translatus eſt Romam, ut ibidem potius proficere poſſet. Euſebius quoque de quadam parva civitate Apoſtolica auctoritate mutatus eſt Alexandriam. Similiter Felix de civitate, qua ordinatus erat, electione civium propter doctrinam, & bonam vitam, quam habebat, communi Epiſcoporum, & reliquorum Sacerdotum conſilio translatus eſt* *Can.* 34. *cau.* 7. *qu.* 1.

Ephe-

Digitized by Google

Epheſum (heic Gratianus contra fidem omnium epiſtolæ exemplarium unum, aut alterum ſuæ ætatis collectorem ſecutus addidit: *auctoritate hujus Sanctæ Sedis*) *Non enim tranſit de civitate ad civitatem, qui non ſuo libitu, aut ambitu hoc facit, ſed utilitate quadam, aut neceſſitate aliorum hortatu, & conſilio potiorum transfertur:* (hæc omiſerat Gratianus) *nec transfertur de minori civitate ad majorem, qui hoc non ambitu, nec propria voluntate fecit, ſed aut vi a propria ſede pulſus, aut neceſſitate coactus, aut utilitate loci, aut populi non ſuperbe, ſed cum humilitate* (legit Gratianus: *ſed humiliter*) *ab aliis translatus, & inthronizatus eſt, quia homo videt in facie* (Gratianus hæc omiſit) *Deus autem in corde. Et Dominus per Prophetam loquitur dicens: Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. Non ergo mutat ſedem, qui non mutat mentem, nec mutat civitatem, qui non ſua ſponte, ſed conſilio, & electione aliorum mutatur: Non ergo migrat de civitate ad civitatem, qui non avaritiæ cauſſa, nec ſponte dimittit ſuam, ſed ut jam dictum eſt, aut pulſus a ſede ſua, aut neceſſitate coactus, aut electione, & exhortatione Sacerdotum, & populorum translatus eſt ad alteram civitatem. Nam ſicut Epiſcopi* (rurſum hic proſequitur Gratianus) *habent poteſtatem ordinare regulariter Epiſcopos, & reliquos Sacerdotes, ſic quoties utilitas, aut neceſſitas coegerit, ſupradicto* [illegible]*mutare, & inthronizare poteſtatem habent.* Gratianus hic rurſum addidit: *non tamen ſine Sacro*[illegible] *Romanæ Sedis auctoritate, & licentia*, quæ ſane verba in omnibus ejuſdem epiſtolæ exempla[illegible]derantur. Poſt nonnulla vero, quibus Iſidorus eadem ferme repetit, habentur illa, quæ Grati[illegible] in fine dicti canonis 34. Porro in hoc monumento fabula illa detegitur tum Felicis Epheſini, cum Euſebii Antiocheni, de qua ſuperius jam verba feci: Adparet præterea Mercatorem voluiſſe tradere ſpecies illas, quibus locum habere non poſſent conſtitutiones Concilii Antiocheni can. 21., Concilii Sardicenſis can. 1., Concilii Chalcedonenſis can. 5., & Concilii Carthaginenſis 4. can. 37., quibus decretum eſt, ne Epiſcopi de una in aliam civitatem tranſirent, aut de minori in majorem migrarent; quorum omnium Conciliorum rationem veluti longe recentiorum Anterus habere non poterat.

Poſt hæc abunde pertractata plura coacervat indigeſta methodo ſacrarum literarum fragmenta epiſtolæ auctor, quæ ſane ſingula neſcio quis alius compaginare po-
Can.15. tuiſſet; & ſubdit: *Propterea unicuique prævidendum eſt, ut ſummopere ſe cuſtodiat, &*
cau. 9. *utiliter ſe prævideat, ut cum dies extrema, finiſque vitæ advenerit, non tranſeat ad per-*
qu.3. & Can.13. *petuam mortem, ſed vitam æternam. Facta enim* (recenſentur hæc apud Gratianum in
cau. 6. can. 15. cau. 9. qu. 3.) *ſubditorum judicantur a nobis, noſtra vero judicat Deus. Ex*
qu. 1. *merito vero plebis* (hæc omittit quidem Gratianus in dicto can. 15., ſed deſcribit in can. 13. cau. 6. qu. 1.) *nonnunquam Epiſcopi depravantur, quatenus proclivius cadant, qui ſequuntur. Capite langueſcente cetera corporis membra inficiuntur. Deteriores ſunt* (hæc etiam repetit Gratianus in dicto canone 15.) *qui vitam, moreſque bonorum corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt.* Cetera non proſequor, utpote quæ eiſdem verbis apud Gratianum recenſentur in dicto canone 13. Nonnulla autem ex his auctor hujus epiſtolæ depromſit ex Iſidoro Hiſpalenſi in lib. 3. ſententiarum cap. 42. ibi: *Facta ſubditorum judicantur a nobis, noſtra vero judicat Deus* & in cap. 38. ejuſdem lib. 3. *Ex merito plebis, nonnumquam Epiſcopi depravantur, quatenus proclivius corruant, qui ſequuntur: capite langueſcente cetera corporis membra inficiuntur.* Et paullo inferius: *Deteriores ſunt, qui ſive doctrina, ſive exemplis vitam, moreſque bonorum corrumpunt his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diri-*

Digitized by Google

diripiunt. Quæ ſequuntur Hieronymi eſſe videntur in epiſt. 2. ita ſcribentis: *Cave quoque, ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, ideſt, ne aut ipſe aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens, inquit, adverſus fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Parce a detractione linguæ; cuſtodi ſermones tuos, & ſcito, quia pro.... cuncta, quæ de aliis, tua conſcientia judicaris... Nemo invito auditori libenter refert; officii tui eſt non ſolum oculos caſtos ſervare, ſed & linguam, nunquid de formis mulierum diſputes, nec quid agatur in alia, domus alia per te unquam noverit*. Et in epiſt. 13. idem Hieronymus habet: *Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidiis*. Qui hæc conferent adamuſſim cum dicto canone 13. apertiſſime agnoſcent inſignem Plagiarium, qualis viris eruditis tandem adparuit Pſeudo Iſidorus.

Idem omnino agnoſcetur in canone 14. cau. 11. qu. 3., cujus verba ſubjici poſ- *Can. 14.*
ſent verbis dicti canonis 13. cau. 6. qu. 1., quemadmodum in epiſtola ſubjiciun- *cau. 11.*
tur. Eadem plane habentur apud Hieronymum in epiſt. 1. & 4. In epiſtola 4. *qu. 3.*
hæc legimus: *Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ judicare de ceteris, & de miniſtris Eccleſiarum ſiniſtrum quodpiam dicere*. Verba epiſtolæ 1. ſunt iſthæc. *Abſit, ut quidquam ſiniſtrum de his loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus, qui claves regni cælorum habentes, quodammodo ante judicii diem judicant*. Et paullo infra. *Et in veteri quidem lege, quicumque Sacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur a populo, aut gladio cervice ſubjecta contemptum expiabat cruore. Nunc vero inobediens ſpirituali mucrone truncatur, & ejectus de Eccleſia rabido dæmonum ore diſcerpitur*.

CAPUT XVIII.

De Fabiano.

Fabiani Papæ nomine inſcribuntur ſequentes Canones.

Apocryphi omnes.

Ex Epiſtola 1.
- *Can. 7. cau. 3. qu. 4. jungendus cum ſequentibus fragmentis.*
- *Can. 4. cau. 6. qu. 1. ſupplendus ex integris Epiſtolæ exemplaribus.*
- *Can. 16. cau. 11. qu. 3. ex integris Epiſtolæ exemplaribus emendandus.*

Ex Epiſtola 2.
- *Can. 85. cau. 1. qu. 1. potius eſt Auguſtini.*
- *Can. 6. cau. 2. qu. 7. ſupplendus ex integris Epiſtolæ exemplaribus.*
- *Can. 38. cau. 2. qu. 7. jungendus cum can. 6. cau. 2. qu. 7.*
- *Can. 2. cau. 3. qu. 1. emendandus ex integris Epiſtolæ exemplaribus.*
- *Can. 6. cau. 3. qu. 1. eſt potius Procli Conſtantinopolitani.*
- *Can. 1. cau. 4. qu. 4. ex integris Epiſtolæ exemplaribus emendandus.*
- *Can. 3. cau. 6. qu. 1. non congruit Fabiani temporibus.*
- *Can. 31. cau. 11. qu. 1. referendus ad canonem. 18. cau. 11. qu. 1.*
- *Can. 95. cau. 11. qu. 3. pertinet potius ad Gregorium Magnum.*
- *Can. 18. de conſ. diſt. 3. ex integris Epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*

Digitized by Google

Ex Epiſtola 3.
- *Can. 5. cau. 2. qu. 3. conſonat cum Aniano Legum Theodoſianarum interprete.*
- *Can. 1. cau. 2. qu. 6.* / *Can. 2. cau. 2. qu. 6.* / *Can. 20. cau. 2. qu. 6.* — *Simul jungendi, pertinent autem ad Leges Theodoſianas, juncta interpretatione Aniani.*
- *Can. 21. cau. 2. qu. 6. conſonat cum principiis utriuſque juris.*
- *Can. 1. cau. 3. qu. 6. referendus ad Anianum interpretem.*
- *Can. 2. cau. 3. qu. 6. conſonat cum vulgatis Epiſtolæ exemplaribus.*
- *Can. 3. cau. 3. qu. 6. conſonat cum vulgatis Epiſtolæ exemplaribus.*

Adjiciuntur.
- *Can. 10. diſt. 90. eſt alicujus Pœnitentialis 10., vel 11. ſeculi.*
- *Can. 18. cau. 6. qu. 1. pertinet potius ad libros pœnitentiales.*
- *Can. 3. cau. 35. qu. 2. eſt potius Theodori Cantuarienſis.*
- *Can. 4. cau. 35. qu. 2. pertinet potius ad Gratianum ipſum.*
- *Can. 1. cau. 35. qu. 6. forte referendus ad Concilium Trojanum.*
- *Can. 16. de conſ. diſt. 2. pertinet potius ad Capitularia Francorum.*

NOndum quieverat animus Ethnicorum adverſus Chriſtianos, cum Fabianus Pontifex electus eſt, anno videlicet 236., vel, ut alii malunt, 238., quamobrem martyrio coronatus eſt anno 250., vel, ut alii malunt, 253. Tres autem ejuſdem nomine exhibentur apud Collectores Epiſtolæ, ex quibus fragmenta nonnulla a Gratiano recitantur.

De Epiſtola 1.

Dilectiſſimis ubique Catholicæ Eccleſiæ comminiſtris Fabianus ſalutem in Domino. Ita ſe habet inſcriptio prioris epiſtolæ, quæ fertur *data kal Julii Maximino, & Africano viris clariſs. Coſs.*, inciditque propterea in annum 238. Etſi vero in hoc nihil eſſe videatur, ex quo hanc epiſtolam a Fabiano abjudicemus; multa tamen ex ipſis met epiſtolæ ſententiis ad eandem rem demonſtrandam habemus argumenta. Præterquamquod enim ejus auctor utatur verbis Scriptorum recentiorum, videlicet Rufini in interpretatione epiſtolæ 1. Pſeudoclementis, Leonis Magni, Gregorii Magni, aliorumque, nonnulla recenſet ab ipſis Fabiani temporibus aliena. Aſſeritur ibi a Fabiano inſtitutum, ut ſeptem diaconi in urbe Roma ordinarentur per ſeptem civitatis regiones diſtributi; item ſubdiaconi ſeptem, qui ſeptem notariis præeſſent ſanctorum martyrum geſta fideliter deſcribentibus, mandatumque, ut idipſum ab unoquoque Epiſcopo in ſua Provincia fieret: præ ceteris autem viri integerrimi ad geſta martyrum deſcribenda ſeligerentur. Facile agnoſcuntur in his merces Iſidori. Quod enim ad ſeptem diaconos attinet, ita quarto ſæculo ſcribebat Sozomenus lib. 7. hiſtoriæ cap. 19. *Diaconi apud Romanos hactenus non plures ſunt, quam ſeptem ad ſimilitudinem eorum, qui ab Apoſtolis ordinati fuerunt, apud alios vero haudquaquam definitus eſt numerus diaconorum.* Si igitur Sozomeni ætate Romana conſuetudo fuiſſe dicitur, non quidem ut ſeptem diaconi eſſent conſtituti, ſed ne plures conſtituerentur, quam ſeptem; in aliis autem Provinciis nihil ſimile obtinere, quomodo fingi poteſt, Fabianum, quod in Romana urbe decreverat, faciendum

cierdum in ceteris Provinciis mandaviſſe? Quod ſi apud Iſidorum Mercatorem valet, uti plurimnm valet, Concilii Romani 2. ſub Sylveſtro Papa auctoritas; ipſe falſitatis facile convincetur; nam in cap. 2. ejuſdem Synodi legitur, tum primum a Sylveſtro urbem in ſeptem regiones diſtributam fuiſſe, ſingulisque regionibus ſingulos diaconos adſignatos, cum antea Romæ diaconi tantum quinque conſiſterent. Itidem facile mihi perſuaſum eſſe non poteſt, notarios acta martyrum deſcribentes adeo ſolerter, & publica Eccleſiæ auctoritate apud veteres fuiſſe ſelectos, ut non aliter, quam virorum optimorum conſilio, ſingula deſignarent, cum ſciamus & indoctos, & ſimplices homines functos hoc officio fuiſſe, hodieque liquidum ſit apud eruditos, plurimis mendis abundare martyrum acta. Ita Melchior Canus candide fatetur in lib. 11. de locis Theologicis cap. 6. *Dolenter dico potius, quam contumelioſe, multo a Laertio ſeverius vitas philoſophorum ſcriptas, quam a Chriſtianis vitas ſanctorum, longeque incorruptius, & integrius Svetonium res Cæſarum expoſuiſſe, quam expoſuerunt Catholici, non res dico imperatorum, ſed martyrum, virginum, & confeſſorum*. His accedit Fabianum in hac epiſtola enarrare, veniſſe tunc Novatum ex Africa, ac ſeparaſſe de Chriſti Eccleſia Novatianum, & quoſdam alios Chriſti Confeſſores, & convertiſſe in pravam doctrinam, a qua ſuadet Pontifex ceteros, ut avertant ſe, & maximopere caveant. An hæc poſſint Fabiani ætati tribui, judicet unuſquiſque, poſtquam Baronium legerit ad annum 238. §. 9., & 10. ita ſcribentem: *In libro de Romanis Pontificibus hæc, quæ his repugnant, habentur in Fabiano. Poſt paſſionem vero ejus, nempe Fabiani, Moyſes, & Maximus Presbyteri, & Nicoſtratus diaconus comprehenſi ſunt, & in carcerem miſſi. Eodem tempore ſupervenit Novatus ex Africa, & ſeparavit Novatianum de Eccleſia, & quoſdam Confeſſores, poſtquam Moyſes in carcere defunctus eſt, qui fuit ibi menſes undecim. Sed & in Cornelio hæc in eandem ſententiam. Sub bujus, Cornelii ſcilicet, Epiſcopatu Novatus Novatianum extra Eccleſiam ordinavit, & in Africa Nicoſtratum. Hoc facto, confeſſores, qui ſe ſeparaverunt a Cornelio cum Maximo Presbytero, qui cum Moyſe fuit, ad Eccleſiam ſunt reverſi. Hæc quidem nonniſi Cornelii tempore facta Cyprianus quoque ſæpe teſtatur*. (Epiſt. 49. 56. & 76.) *cuius auctoritate cum conſtet, non ante ſeductum eſſe Novatianum a Novato, niſi poſt ſchiſma conflatum adverſus Cornelium Papam, nibil eſt, quod dici poſſit id factum fuiſſe tempore Fabiani. Nam & Cyprianus, qui ſummo ſtudio Novati ſordes omnes, quo caverent eum fideles, colligens, ob oculos omnium ponit, nullum el crimen impingit, nullamque inurit notam, quod alias ſe ante electionem Cornelii ab Eccleſia ſeparaverit. Rurſum vero Pacianus adverſus Novatianos agens, quum meminit Novatiani de iis, quæ ante ſedem Cornelii geſſerat, commendat ejus catholicam fidem, cum ait: Cur igitur Novatianus tuus, ne falſo quidem adbuc Epiſcopatu Sacerdos longe, antequam Cornelius Romæ Epiſcopus fieret, antequam Sacerdotio illius invideret, hæc ſuaſit? Habes Cypriani teſtimonium .... At in hanc ipſam hæreſim Novatiani quando cœperunt? Audite quæſo, & totum ordinem veſtri erroris advertite: Cornelius jam Romæ Epiſcopus a ſexdecim Epiſcopis factus, locum cathedræ vacantis acceperat: & illa, qua fuit præditus, caſtimonia virginali crebras perſecutiones irati principis ſuſtinebat. Tum forte quidam Presbyter Novatus ex Africa fraudatis in Carthaginenſi Eccleſia viduis, ſpoliatis pupillis, pecunia Eccleſiæ denegata, projecto extra domum patre, & eodem fame mortuo, nec ſepulto, uxoris gravidæ utero calce percuſſo, Romam venit &c. Addit & de Novatiano poſtea ab ipſo ſeducto. Sed & Euſebius in Chronico adventum Novati Romam ponit anno Cornelii primo, id denique omnes*. Quicumque hæc

Digitized by Google

ſedulo conſiderabit, illico concludet, in hac epiſtola falſa omnino referri, & digna ſtylo mercatoris.

Can. 7. cau. 3. qu. 4. & can. 4. cau. 6. qu. 1. Jamvero, ut ad Gratiani canones accedam, ad hanc epiſtolam pertinet canon 7. cau. 3. qu. 4., & can. 4. cau. 6. qu. 1. Poſtquam enim epiſtolæ auctor docuerit, cavendum eſſe ab infidelibus, injuſtis, & malevolis hominibus, præſertim vero hujuſmodi homines repellendos ab accuſationibus fore, quemadmodum legitur in dicto canone 7., ſubjicit: *A memoratis, ſi incorrigibiles adparuerint, vos in omnibus ſeparate; ſimiliter ab omnibus, quos Apoſtolus commemorat, dicens, cum eis nec cibum ſumere; quia & illi, ſicut & iſti, ſunt repellendi, & ante ſatisfactionem Eccleſiæ non ſunt ſuſcipiendi .... quamobrem non debent, nec poſſunt in accuſationem fidelium ſuſcipi.* Ex his ſupplere juvabit dictum canonem 4. Sed progrediamur cum Mercatore, Can. 16. cau. 11. qu. 3. quæ enim ſtatim ſequuntur, pertinent ad canonem 16. cau. 11. qu. 3. *Quamobrem non debent, nec poſſunt in accuſationem fidelium ſuſcipi, ſed etiam ab eorum conſortio uſque ad jam dictam ſatisfactionem repelli, ne ſimiles eis efficiantur, aut eorum excommunicationi ſubjaceant, quoniam ſic Apoſtoli ſtatuerunt, dicentes: Cum excommunicatis non eſt communicandum; & ſi quis cum excommunicatis avertendo regulas ſcienter pſallat in domo, aut ſimul locutus fuerit, aut oraverit, ille communione privetur.* Ex his emendandus erit laudatus canon 16. Nemo autem non videt, hujus epiſtolæ auctorem voluiſſe hoc in loco commemorare canonem 11. ex apoſtolicis juxta interpretationem Dionyſii Exigui, ibi: *Si quis cum excommunicato ſaltem in domo ſimul oraverit, ipſe communione privetur*; quæ verba potius pertinent ad canonem 2. ex Antiochenis, nomine apoſtolici canonis appellati poſteriore ætate, non temporibus Fabiani. Agnoſcet præterea unuſquiſque in omnibus hiſce fragmentis manum Mercatoris, apud quem nihil antiquius fuit, quam de accuſationibus, præſertim Epiſcoporum, & de accuſatoribus ipſis verba facere, quemadmodum liquet ex ſingulis propemodum ejuſdem epiſtolis, quas vetuſtiſſimis Pontificibus adſcripſit.

De Epiſtola 2.

Altera Fabiani epiſtola hac inſcriptione ſignatur: *Fabianus Epiſcopus urbis Romæ omnibus orientalibus Epiſcopis, & cunctis fidelibus in Domino ſalutem*; nulla adjecta conſulari nota: Sunt autem in ipſa omnes Iſidori Mercatoris characteres; ibi enim præter uſurpatam Hieronymianam ſacrarum literarum interpretationem, occurrunt frequentiſſime inordinate congeſta recentiorum Patrum monumenta, Concilii 2., & 7. Carthaginenſis, item Concilii 3., & 5. Romani ſub Symmacho, Siricii, Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, Innocentii, Procli, Iſidori Hiſpalenſis, & Gregorii Magni. Id facilius liquebit, quoties integram perſequamur epiſtolam, ad ipſam ſingulos Gratiani canones exigendo. Exorditur Fabianus verba uſurpans Zozimi epiſtola 1., profitens ſe Epiſcoporum interrogationibus reſpondere ob fraternam charitatem, & *debitum obedientiæ*. Hinc utitur verbis Gregorii Magni lib. 7. epiſt. indict. 2. epiſt. 117., quæ tamen, cum de monachis concepta eſſent, ad rem ſuam accommodavit. Utraque collationis cauſſa ſubjicio:

Verba

Verba Fabiani.	Verba Gregorii.
Cura eſt ergo veſtræ ſolicitudini adhibenda, ut ea, quæ ſunt ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus ordinata, & inſtigante S. Spiritu inſtituta, nec diſſimulatio negligere, nec aliqua præſumtio valeat perturbare. Sed ſicut hoc, quod rationis exigebat utilitas, oportuit definiri, ita quod definitum eſt, non debet violari.	*Cura eſt ſolicitudinis adhibenda, ut ea, quæ pro quiete Monachorum, religioſæque converſationis fuerint ordinata, nec diſſimulatio negligere, nec quædam valeat præſumtio perturbare. Sed ſicut hoc, quod ratio exigit utilitatis, oportuit definiri, ita quod definitum eſt, niſi forte ubi major eſt auctoritas, non debet violari.*

Erant hæc inſtar præfationis epiſtolæ a Mercatore præjacienda. Poſt quæ ad ſua figmenta veniens ait: *Literis veſtris vero inter cetera inſertum invenimus, quoſdam regionis veſtræ Epiſcopos à veſtro, noſtroque ordine diſcrepare, & non per ſingulos annos in Cæna Domini chriſma conficere, ſed duos, aut tres annos confectionem ſancti chriſmatis ſemel actam conſervare. Dicunt enim, ut in memoratis apicibus reperimus, nec balſamum per ſingulos annos poſſe reperiri, nec neceſſe fore per ſingulos annos chriſma conficere, ſed dum una confectio chriſmatis abundat, aliam fieri neceſſe non habere. Errant enim, qui talia excogitant, & mente veſana potius, quam recte ſentientes hæc dicunt: In illa enim die Dominus Jeſus, poſtquam cænavit cum diſcipulis ſuis, & lavit eorum pedes, ſicut a Sanctis Apoſtolis Prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt, chriſma conficere docuit. Ipſa enim lavatio pedum noſtrum ſignificat Baptiſmum, quando ſacri chriſmatis unctione perficitur, atque confirmatur. Nam ſicut ipſius diei ſolemnitas per ſingulos annos eſt celebranda, ita ipſius ſancti chriſmatis confectio per ſingulos annos eſt agenda, & de anno in annum renovanda, & fidelibus tradenda; quia novum Sacramentum eſt per ſingulos annos, & jam dicto die innovandum, & vetus in Sanctis Eccleſiis cremandum. Iſta a Sanctis Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum accepimus, vobiſque tenenda mandamus.* Verba iſthæc nonnihil corrupta retulit Gratianus in can. 18. de conſ. diſt. 3., ex quo viri eruditi falſitatem epiſtolæ agnoſcunt, licet eundem ad recentiorem diſciplinam de innovando quotannis chriſmate in Cæna Domini plurimum conduxiſſe profiteantur. At vero in ipſa Iſidori ſententia ſolemnem non deceptorem tantum, ſed & ſacrarum rerum perturbatorem conſpicimus. Quis enim non ſtupeat, audiendo Fabianum præſcribentem annuam chriſmatis renovationem ex traditione Apoſtolica, & Chriſti Domini, ea addita ratione, quod lotio pedum a Servatore facta in die cænæ baptiſmum ſignificet, in baptiſmate autem chriſma adhiberi inter ſacras, ſtataſque ceremonias ſoleat? Quid commune habet pedum lotio cum chriſmatis renovatione?

Can. 18. de conſ. diſt. 3.

Poſt hæc Iſidorus utens nonnullis Siricii epiſt. 1., Innocentii epiſt. 25., Cœleſtini epiſt. ad Gallos, Auguſtini in lib. de paſtoribus, Hieronymi epiſt. 83. ſententiis, & quidem inordinate compoſitis, ad ſecundam tranſit epiſtolæ partem his verbis: *Conſulere etiam nos, ut in prædictis literis veſtris invenimus, ſuper accuſatione Sacerdotum voluiſtis, quæ oppido apud vos, ut in eiſdem apicibus reperimus, crebreſcit.* (de accuſatione Epiſcoporum frequentiſſime ediſſerit Iſidorus Mercator in ſuis epiſtolis, imo nihil antiquius habuiſſe videtur hac materie, quam in omnibus ferme monumentis ſuis abunde pertractat) *Significaſtis inſuper pleroſque attendere,*

Can. 85. cau. 1. qu. 1.

multos

multos in ipſis honoribus Eccleſiaſticis non congruenter vivere ſermonibus, & Sacramentis, quæ per eos populis miniſtrantur. O miſeros homines, qui hos intuendo Chriſtum obliviſcuntur, qui & multo ante prædixit, ut legi Dei potius obtemperetur, quam imitandi videantur illi, qui ea, quæ dicunt, non faciunt, & traditorem ſuum tolerans uſque in finem, etiam ad evangelizandum cum ceteris miſit. Nam Apoſtoli talem conſuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt. Gratianus eadem retulit in can. 85. cau. 1. qu. 1., melius tamen referenda fuiſſent ex Sancto Auguſtino, a quo exhauriebat olim Mercator, ut affingeret Fabiano. Revera Auguſtinus in lib. de pœnitentiæ medicina cap. 13. ita ſcribit: *An forte attendunt multos etiam in ipſis honoribus Eccleſiaſticis præpoſitorum, & miniſtrorum non congruentes vivere ſermonibus, & Sacramentis, quæ per eos populis miniſtrantur. O miſeros homines, qui hos intuendo Chriſtum obliviſcuntur, qui tanto ante prædixit, ut legi Dei potius obtemperaretur, quam imitandi videantur illi, qui ea, quæ dicunt, non faciunt, & traditorem ſuum tolerans uſque in finem etiam ad evangelizandum cum ceteris miſit.*

Can. 6. & 38. cau. 2. qu. 7. Poſt pauca reverſus ad Epiſcoporum accuſationes auctor epiſtolæ docet, quinam ad eaſdem accuſationes ſint recipiendi, qui ab illis e contrario rejiciendi. Inter cetera inquit: *Ipſi ergo Apoſtoli, & ſucceſſores eorum olim ſtatuerunt, eos ad accuſationem non recipi, qui ſunt ſuſpecti, vel qui heri, aut nudius tertius, vel dudum fuerunt inimici, quoniam ſuſpecti facti ſunt, qui non ſunt bonæ converſationis, vel quorum vita eſt accuſabilis, aut dubii in recta fide: Similiter quorum fides, vita, & libertas neſcitur, vel qui infamiæ maculis ſunt adſperſi, aut ſceleribus irretiti. Neque eos Sacerdotes debere, vel poſſe, aut Clericos accuſare, qui rite Sacerdotes fieri non poſſunt, nec ſui ſunt ordinis, quoniam ſicut Sacerdotes, vel reliqui Clerici a ſæcularium laicorum excluduntur accuſatione, ita illi ab iſtorum ſunt excludendi, & alienandi criminatione; & ſicut iſti ab illis, ita & illi ab iſtis non recipiantur; quoniam ſicut domini Sacerdotum ſegregata debet eſſe converſatio ab eorum converſatione, ita & litigatio, quia ſervum Dei non oportet litigare.* Hæc verba ideo integra retuli, ut ſimul jungerentur, unaque emendarentur canones 6., & 38. cau. 2. qu. 7. huc ambo referendi. Nemo autem demonſtrare poterit præceptum apoſtolicum, quod indicat Mercator de laicis ab accuſatione Clericorum excludendis, & e converſo; imo nec demonſtrare, qua ratione judicialia præcepta a Fabiano conſtitui potuiſſent, præſertim de infamibus, criminum graviorum reis, aliiſque ignotæ fidei hominibus ab accuſatione rejiciendis. Qui enim fidem Chriſtianam minime ſequebantur, non ad Epiſcoporum judicia, ſed magiſtratuum publicorum provocabant, ſiqua tamen diriſſimarum perſecutionum tempore Eccleſiaſtica judicia fingi poſſunt.

Can. 6. cau. 3. qu. 1. Sequuntur hinc nonnulla depromta ex epiſt. 125. lib. 7. Gregorii Magni, concluditurque verbis illis, quæ integra recitavit Gratianus in can. 6. cau. 3. qu. 1. Mercator Iſidorus ibi imitari voluit Proclum Conſtantinopolitanum, qui in epiſtola ad Domnum Antiochenum (videſis actionem 14. Concilii Chalcedonenſis) ita ſcribit: *Deus ad hoc præordinavit tuam religioſitatem, ut injuſtitias removeas, & præſumtiones comprimas, & ſacerdotio laboranti ſuccurras, & opprobriis locum non præbeas, ſed ei, qui calumniam patitur, adjutorium feras, illum vero, qui calumniam facit, abſcindas.*

Can. 3. cau. 6. qu. 1. Canon 3. cau. 6. qu. 1. eiſdem verbis paullo poſtea legitur, in quo tamen judicet unuſquiſque, num pœnam infamiæ comminari illi Pontifici Maximo congruat, qui inter Gentium vexationes tanquam infamis una cum ceteris fidei chriſtianæ conſortibus habebatur. Non-

Nondum ab accuſationibus Epiſcoporum recedit Mercator, in quibus diutius con- [Can. 2. cau. 3. q. 1.] ſiſtendum voluit. Pergit autem his verbis: *Statuerunt* (Sancti Apoſtoli) *ne accuſarentur* (Epiſcopi), *aut ſi aliter fieri non poſſit, perdifficilis eorum fieret accuſatio; & a quibus, ut ſupradictum eſt, non præſumeretur, neque a propriis ſedibus, aut Eccleſiis Epiſcopi ejicerentur. Quod ſiquo modo præſumtum fuerit, antequam & proprius locus, & ſua omnia eis legibus redintegrarentur, nullatenus a quoquam accuſarentur, aut criminarentur, niſi ſponte elegerint, cuiquam pro talibus non reſponderent. Sed poſtquam, ut præfixum eſt, reſtituti fuerint, & ſua omnia eis legibus redintegrata, diſpoſitis, ordinatiſque ſuis, magnum ſpatium tractandi cauſſa eis concederetur. Et poſtea, ſi neceſſe fuerit, regulariter vocati venirent ad cauſſam, & ſi juſtum viſum fuerit, accuſantium propoſitionibus ſuſtentatione fratrum reſponderent. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel Eccleſiæ, atque res ab æmulis, aut a quibuſcumque detinentur, ut aliquid illis objici debeat. Nec quiſquam poteſt eis quoquomodo quidlibet majorum, vel minorum objicere, dum Eccleſiis, rebus, aut poteſtatibus carent ſuis.* Liquet hinc, quam depravatum fuerit Gratiani fragmentum, quod legimus in can. 2. cau. 3. qu. 1., ubi etiam fit mentio Synodi, quaſi jam temporibus Fabiani ſolerent ſtatis anni temporibus Concilia celebrari juxta recentiorem diſciplinam, ubi quoque adjecta obſervantur verba illa: *Sine auctoritate Romani Pontificis*, quæ in integris epiſtolæ exemplaribus deſiderantur.

Statim proſequitur Fabianus: *Similiter ſtatutum eſt, & nos eadem ſtatuta firmantes* [Can. 31.] *ſtatuimus, ut ſi aliquis Clericorum ſuis Epiſcopis infeſtus, aut inſidiator fuerit, eoſque* [cau. 11.] *criminari voluerit, aut conſpirator fuerit, ut mox ante examinatum judicium curiæ tra-* [qu. 1.] *datur, cui diebus vitæ ſuæ deſerviat, & infamis abſque ulla reſtitutionis ſpe permaneat.* Verba hæc retulit Gratianus in can. 31. cau. 11. qu. 1. Quod vero de pœna infamiæ a Fabiano indicta occurrit, uti ſuperius attigi, minime Fabiani temporibus convenire videtur. Eo autem minus congruit, Clericos in pœnam admiſſi criminis perpetuo curiæ tradi, quam pœnam non tam ipſe ſe præſtituere ait Fabianus, quam a ſuis jam Prædeceſſoribus conſtitutam docet. Hi porro Prædeceſſores ſunt, qui ediderant epiſtolam Pii Papæ ſecundam, unde depromtus eſt canon 18. cau. 11. qu. 1., quem jam ſuperius expendi, una demonſtrans, quibuſnam monumentis abuſus fuerit deceptor Iſidorus.

Nec ullus unquam præſumat accuſator ſimul eſſe, & judex, vel teſtis, quoniam in om- [Can. 1.] *ni judicio quatuor perſonas neceſſe eſt ſemper adeſſe, ideſt judices electos, & accuſatores,* [cau. 4] *ac defenſores, atque teſtes.* Sic pergebat Iſidorus Mercator, cujus verba Gratianus [qu. 4.] deinde deſcripſit in can. 1. cau. 4. qu. 4. imo & nonnulla adjecit: niſi dicere velimus adjecta jam fuiſſe a Gloſſographis in vetuſtioribus Collectionibus. Cum autem in hoc fragmento mentio fiat accuſatorum, ac defenſorum, liquet abunde, ibidem ſermonem fuiſſe inſtitutum de cauſſis, ſeu judiciis criminalibus, in quibus fieri potuiſſe locum judicibus *electis*, quemadmodum tradit Mercator, & ex eo Gratianus, nemo facile dixerit, qui vetuſti juris diſciplinam aliquatenus calleat.

Tandem, cum multa favore Epiſcoporum dicta fuerint, concludit Iſidorus Merca- [Can. 95.] tor verbis illis, quæ legimus in can. 95. cau. 11. qu. 3., rectius autem laudata [cau. 11.] fuiſſent ex Gregorio Magno, qui lib. 4. epiſt. 7. hæc habet: *quia omnipotentem* [qu. 3.] *Dominum metuit, & contra ſtatuta evangelica, contra ſacratiſſimos canones agere aliquid nullo modo conſentit.*

De

De Epiſtola 3.

Non eſt opus diuturno labore ad agnoſcendam Mercatoris manum in epiſtola 3., cujus inſcriptio hæc eſt: *Dilectiſſimo fratri Hilario Epiſcopo Fabianus*, quæque data fertur 17. *Kal. Novembris Africano, & Decio viris clariſſ. Coſſ.* Quis ille Hilarius fuerit, non ſatis conſtat; tantum adparet, eum fingi unum ex occidentalibus Epiſcopis, quod conjicitur ex illis verbis: *In occiduis partibus, in quibus moraris*. Ego ſuſpicor, ideo Hilarii nomen a Mercatore confictum fuiſſe, quod Mercator in hac ipſa epiſtola elucubranda præ oculis haberet epiſtolam Hilarii, ſeu Hilari Papæ. Revera priora hujus epiſtolæ verba omnino depromta videntur ex epiſtola 3. ejuſdem Pontificis. Hinc Mercator mutuari nomen potuit, quem Epiſcopo adfingeret illi, ad quem epiſtolam dirigere meditabatur. Ex tempore, quod epiſtolæ ſubſignatum eſt, ipſam apocrypham eſſe aperte dignoſcimus. Etenim nullus in conſulari catalogo apparet Conſulatus Decii cum Africano. Africanus quidem Conſul fuit anno 238., ſed collegam habuit Maximum. Decius Conſul fuit anno 251., & ſequentibus, ſed cum Grato, aliiſve, nunquam vero cum Africano. Sed & ſtilum Mercatoris agnoſcimus ex deſcriptione ſententiarum, quæ & ex variis laciniis recentiorum Patrum inordinate compoſitæ ſunt, & plurimum conveniunt cum ceteris, quas vetuſtiſſimis Pontificibus idem Mercator adſcripſit. Initio conqueritur Fabianus, in occiduis partibus non ſolum Laicos, ſed & Sacerdotes ex aſtutia diaboli premi, vexarique, atque, ut neceſſitati Eccleſiæ conſulat, ſtatuit, ne ab improbis, & alienæ fidei hominibus Sacerdotes Domini accuſentur. Conſueta hæc eſt Mercatoris cantilena, nihil enim aliud in epiſtolis a ſe confictis vehementius perſequitur, ac reperit frequentius, utens verbis canonis 6. Concilii Carthaginenſis 2., & Conſtitutionis 10. lib. 9. tit. 1. in codice Theodoſiano. Poſt hæc ita proſequitur: *Unde oportet, ſi aliquis Epiſcoporum ſuper certis accuſetur criminibus, ut ab omnibus audiatur, qui ſunt in provincia, Epiſcopis, quia non oportet accuſatum alicubi, quam in foro ſuo, audiri*. Eſt hic canon. 2. cau. 3. qu. 6., & in antiquiſſimis Conciliis ſæpiſſime renovata ſententia.

Can. 2. cau. 3. qu. 6.

Can. 21. cau. 2. qu. 6. *Siquis vero judicem adverſum ſibi ſenſerit, vocem appellationis exhibeat*. Ita pergit Mercator, & ita ex Mercatore ſcripſit Gratianus in can. 21. cau. 2. qu. 6. Conſonant hæc ipſis civilis juris principiis, a quibus nuſquam receſſit jus Eccleſiaſticum.

Can. 1. 2. & 20. cau. 2. qu. 6. Jungendi ſimul ſunt canones 1. 2. & 20. cau. 2. qu. 6., juncti enim ſunt in epiſtola Fabiani his verbis, quæ ſtatim modo laudatis ſubjiciuntur; *Appellantem autem non debet afflictio ulla, aut detentionis injuriare cuſtodia, ſed liceat appellatori vitiatam cauſam appellationis remedio ſublevare, liceat etiam in cauſſis criminalibus appellare: Nec vox appellandi denegetur ei, quem ſupplicio ſententia deſtinarit*. Depromta autem hæc ſunt ex interpretatione Aniani in legem 2. tit. 30. lib. 11. codicis Theodoſiani, & in leg. 15. & 20. ejuſdem tituli; his enim in locis eadem omnino verba leguntur.

Can. 5. cau. 3. qu. 6. Sequuntur hinc verba canonis 3. cau. 3. qu. 6., & poſt illa, verba canonis 5. cau. 2. qu. 3. ibi: *Siquis ergo iratus crimen aliquod cuilibet temere objecerit, convicium non eſt pro accuſatione habendum, ſed permiſſo tractandi ſpatio, id, quod iratus dixit*

xit, per ſcripturam ſe probaturum eſſe fateatur, ut ſi fortaſſe reſipiſcens, quæ præ iracundia dixit, iterare, aut ſcribere noluerit, non ut reus criminis teneatur. Habetur idipſum apud Anianum in interpretatione legis 5. tit. 1. lib. 9. codicis Theodoſiani, dummodo pro illis Fabiani verbis: *quæ præ iracundia dixit*, legamus ex Aniano: *poſt iracundiam quæ dixit*. *Can. 5. cau. 2. qu. 3.*

Aniani quoque eſt, quod legimus in can. 1. cau. 3. qu. 6., referendo propterea ad conſtitutionem 11. ejuſdem libri in codice Theodoſiano, ubi hæc ſcripta ſunt: *Qui crimen objicit, ſcribat ſe probaturum revera. Ibi cauſſa agatur, ubi crimen admittitur, & qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.* *Can. 1. cau. 3. qu. 6.*

De ceteris capitibus Fabiano adſcriptis.

Canon 10. diſt. 90., ſicut alii nonnulli canones, Fabiano tribuuntur, qui tamen revera Fabiani non ſunt. Qui primus dictum canonem 10. diſt. 90. Fabiano adſcripſit, is eſt Burchardus, qui in cap. 59. lib. 10. eadem omnino verba retulit; imo & alia ſubjecit ſub nomine ejuſdem Papæ in cap. 60. ibi: *Siquis non vult reconciliari fratri ſuo, quem odio habet, tamdiu in pane, & aqua pœniteat, uſque dum reconcilietur ei*. Ex quibus liquet, hæc potius a Burchardo depromta fuiſſe ex quodam Pœnitentiali ſuæ ætatis (erant autem tunc temporis libri Pœnitentiales bene multi, & ferme in quibuſcumque Eccleſiis varii) qui forte ad noſtram uſque ætatem minime pervenit. Porro in Pœnitentialibus libris commemorari ſolebant identidem nomina vetuſtorum Patrum, non quidem ut indicaretur ſententias in Pœnitentiali deſcriptas revera illius eſſe, ſed gratia ſignificandi, nonnihil de eadem re a vetuſtis eiſdem Patribus pertractatum. Itaque in fragmentis Burchardi nuper memoratis, dum in Pœnitentiali deſcripta erant, adjectum fuerat forte Fabiani nomen, quod aliqua in epiſtola 3. Fabiano tributa legantur de iis, qui injuria affecti ſunt, tenenturque reconciliari inimicis ſuis; atque ita Fabiani nomen ex Pœnitentiali facile potuit in Collectionem Burchardi transferri, & a Burchardo ad ſequentes Collectores. *Can. 10. diſt. 90.*

Idipſum contigit in can. 18. cau. 6. qu. 1., qui a Burchardo primum Fabiano Papæ tributus eſt in cap. 8. lib. 12., pertinet autem ad libros pœnitentiales; quemadmodum teſtis eſt Regino Prumienſis in lib. 2. tit. 324., qui *ex pœnitentiali* eadem propemodum verba ita deſcribit: *Quicumque ſciens perjuraverit, ſeptem annos pœniteat, & poſt hæc communionem accipiat*. Habentur hæc eadem in pœnitentiali Halitgarii cap. 28. & in epiſtola Rhabani ad Heribaldum, quæ inſtar Pœnitentialis eſt, cap. 18. Ipſemet Burchardus ad regulam in Diœceſi ſua conſtituendam Pœnitentialem librum componens in lib. 19. ſuæ Collectionis, quem ex pluribus Pœnitentialium libris undique conquiſitis exhauſerat, hæc eadem definivit in cap. de perjurio: *Feciſti perjurium ſciens, & alios in perjurium adduxiſti, 49. dies in pane, & aqua, quod vulgus carrinam vocat, pœnitere debes, & ſeptem ſequentes annos, ita ut conſuetudo eſt, obſervare debes*. Porro unde erat hæc conſuetudo, niſi ex Pœnitentialibus ſui temporis, repetenda? Item Regino Prumienſis in ſuo pœnitentiali, quem edidit lib. 1. de Eccleſiaſticis diſciplinis, ſeptem annorum pœnitentiam perjuris indixit. Eum vero qui ſemel perjeraverit, non iterum eſſe ad teſtimonia ferenda, ſive juramentum admittendum, ex eiſdem Pœnitentialibus deducitur. Ete- *Can. 18. cau. 6. qu. 1.*

Digitized by Google

nim Regino poſt dictum caput 324. ita ſubdit in cap. 325.: ***Ex pœnitentiali, ut*** *ſupra: Siquis perjuraverit, ultra ad Sacramentum non admittatur*. Et in capitulis Herardi Turonenſis cap. 12. *Semel perjurati ad teſtimonium non recipiantur*.

Can. 3. cau. 35. qu. 2. De canone 3. cau. 35. qu. 2. nihil hoc loco dicendum arbitror; etenim cum agnoverim eundem potius ad Theodorum Cantuarienſem Epiſcopum pertinere, nulla autem ratione Fabiano tribui potuiſſe, ſatius videtur in tertia parte de illo verba facere, ubi de Theodoro agendum erit.

Can. 4. cau. 35. qu. 2. Non recedo ab obſervationibus Romanorum Correctorum ad canonem 4. cau. 35. qu. 2. ſuſpicantium verba hæc non alicujus auctoris eſſe Eccleſiaſtici, ſed Gratiani ejuſdem, qui ſententias ſuas dictis Patrum intermiſcere ſolebat. Revera quæ ſubſequuntur, *Unde in Concilio apud Vermerias*, demonſtrant, præcedentia verba Gratiani ejuſdem eſſe, quæ ut vera demonſtraret, caput Concilii Vermerienſis adferebat. Etenim Gratianus particulam illam *unde*, aut ſimiles, quales ſunt: *Hinc, ex his &c.* non conſuevit adjicere, niſi poſt ſua verba, ut patet in inſcriptionibus canonis 1. cau. 22. qu. 5., canonis 12. & 38. cau. 24. qu. 3., & alibi paſſim.

Can. 1. cau. 35. qu. 6. Canon 1. cau. 35. qu. 6. falſo refertur nomine Fabiani Papæ, quamquam eo nomine deſignetur apud Burchardum, & ex Burchardo apud Ivonem. Neque enim Fabiani tempore ulla erat occaſio, qua in dirimendis conſanguineorum conjugiis certæ regulæ traderentur. Potius ſuſpicor hunc canonem editum fuiſſe decimo, vel undecimo Eccleſiæ ſæculo, qua nimirum ætate ſcimus conſanguineorum conjugia ſpretis Eccleſiæ legibus frequenter celebrata fuiſſe, eamque ob rem in univerſis propemodum illius temporis Conciliis nihil preſſius conſtitutum fuiſſe, quam incertas illas conjunctiones reſcindi. Imo ego arbitror eundem canonem pertinere ad Concilium Trojanum ſub Urbano II. celebratum, cujus licet acta perierint, generaliter tamen ſcimus, quænam ibidem diſcuſſa potiſſimum fuerint, ac definita. Compendium, ita dixerim, Synodalium actionum habemus in can. 4. cau. 35. qu. 6., quem ita ſupplere debebimus ex aliis Collectoribus: *Convenit Troja in Apulia Concilium Epiſcoporum fere 75., Abbatum 12.. in quo actum de conſanguinitatis linea conjugatis. Cum nemo tamen dictum Sacramenti impedimentum vellet aſſertione firmare, præceptum eſt, ut Epiſcopi, quorum Diœceſani ſunt, eos per congrua ſpatia trina advocatione conveniant. Tunc ſi duo vel tres viri, &c.* quæ legimus in dicto canone 4. (Si aliis lubeat eam editionem ſequi, quam ſecutus ſum in priore parte hujus operis cap. 63., parum referet, cum utrobique, licet juxta diverſos codices alia verba deſcribantur, eadem tamen ſententia retinetur). Sane ſi integra Concilii acta haberentur, facile ſuſpicor nos ibidem fragmentum Gratiani reperturos, quod habemus in dicto canone 1., præſertim quod Petrus Lombardus nomine Urbani eadem verba referat in lib. 4. ſentent. diſt. 41., Concilium vero Trojanum ſub Urbano II. fuerit celebratum. Non eſt id a veritate alienum, quum Urbano II. hujuſmodi monumentum a ſcriptoribus fere ætate non longe diſſitis, qualis erat Magiſter ſententiarum, adſcribatur, alias autem generaliter ſcimus de hac materie actum eſſe in Concilio Trajano Urbani II., cujus acta ex injuria temporis ad nos uſque pervenire minime potuerunt. Non tamen hoc in loco omittam ſingularem obſervationem, quæ apud eundem Lombardum occurrit: videlicet memoratum fragmentum nonnullis verbis Gratiani reticitis deſcriptum habemus ibi: *Conſanguineos vero extraneorum nullus accuſet, vel conſanguinitatem in Synodo computet, ſed propinqui, ad quorum notitiam pertinet. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus,*

&

Digitized by Google

& veracioribus, quibus propinquitas tota nota ſit, Epiſcopus canonice perquirat, & ſi inventa fuerit, ſeparentur. Deſiderantur igitur verba illa, quæ Gratianus, Ivo, & Burchardus habent: *Ideſt pater, mater, frater, ſoror, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio*, quæ vel a Burchardo ipſo adjici, vel a Gloſſographo quopiam excipi potuerunt. Imo & ſententiam ejus canonis ita intelligendam puto, ut non quidem abſolute nemo ex extraneis admittatur ad accuſandum in matrimoniis conſanguineorum; ſed potius ne paſſim Epiſcopi accuſationes recipiant, quæ aliquando familiarum concordiam abrumpunt ex odio nonnullorum, qui eo prætextu ſæpe ac ſæpius conficto familias turbant. Ipſamet Burchardi inſcriptio id docet ad eundem canonem ita concepta: *Quod extranei, niſi ex neceſſario, diſcidium inter conſanguineos facere non debeant*. Revera univerſa res hæc tota ſemper commiſſa fuit Epiſcoporum ſingulorum arbitrio. Ut enim omittam Concilium Moguntinum ſub Karolo Magno celebratum cap. 53., & Capitulare 1. ejuſdem Karoli anni 802. cap. 33., item canones Iſaac Lingonenſis tit. 4. cap. 2. 3. 4. 6. 10. & 12. ubi cautum legimus conſanguinitatis diſcuſſionem totam ab Epiſcopi arbitrio pendere. Ne forte quiſpiam hæc antiquiora Trojano Concilio eſſe adſereret, ac propterea per Trojanum Concilium immutata, me referam ad Concilium Londonienſe poſterius, ſive anni 1102., ubi can. 24. ita legimus: *Ne cognati uſque ad ſeptimam generationem copulentur, vel copulati ſimul permaneant, & ſiquis hujus inceſtus conſcius fuerit, & non oſtenderit, ejuſdem criminis ſe participem eſſe cognoſcat*. Porro ſi generatim criminis conſcii, illud oſtendere præcipiuntur, non erit conſanguineis tantum inceſtuoſorum regulariter reſervata accuſatio; ſed illud demum Trojano Concilio vetitum aſſeremus, ne paſſim accuſationes hujuſmodi, & ſine accuſantium diſcrimine recipiantur.

Primus Burchardus verba canonis 16. de conſecr. diſt. 2. retulit *ex epiſtola Fabii Papæ cap.* 4. in lib. 5. cap. 17. ibi: *Ut ſi non frequentius, vel ter laici homines communicent in anno, niſi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur, ideſt, in Paſcha, & Pentecoſte, & Natali Domini*. Fabii Papæ nomen pro Fabiano ex imperitia librariorum ſcriptum reor, ne forte apud Burchardum talem inſcitiam affingamus, ut fragmenta canonum illi Pontifici tribuerit, qui nunquam extiterit. Verum nec Fabiani fragmentum eſt, ſed potius pertinet ad Capitularia Regum Francorum, quorum nomine illud retulit Regino Prumienſis in lib. 1. cap. 195. Porro idipſum legimus in Concilio Turonenſi III. anni 813. cap. 50., & ex eo in lib. 2. Capitularium cap. 45. ibi: *Ut ſi non frequentius, vel ter laici homines in anno communicent, niſi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur*. Cur vero Burchardus pro Capitularibus Francorum, Fabii potius, vel Fabiani Papæ nomen inſcripſerit, fruſtra quiſpiam ſciſcitaretur, cum jam pluries animadvertimus, Burchardum a laudandis Francorum Capitularibus abſtinendum ſibi propoſuiſſe, ne rem ingratam faceret Germanis, apud quos degebat, quique res Francorum deteſtabantur.

Can. 16. de conſ. diſt. 2.

Digitized by Google

APPENDIX

De canone 26. cau. 32. qu. 7. nomine Fabii Papæ relato.

Quod Burchardo contigit in can. 16. de conſ. diſt. 2. nuper expenſo, ut ſcilicet nomine Fabii Papæ falſo illud fragmentum inſcriberetur, idipſum & apud Gratianum occurrit in can. 26. cau. 32. qu. 7., cum tamen ullum reperire non liceat Pontificem Maximum hujus nominis. Nonnulli pro Fabio Fabianum legendum eſſe putarunt, ac propterea in Labbeana Collectione recentioris editionis hoc idem fragmentum inter ea deſcribitur, quæ a Gratiano tributa fuerunt Fabiano Papæ. Quamobrem ſatius duxi in hoc loco erratum detegere collectorum, monereque ex librariorum forte oſcitantia factum eſſe, ut Fabii Papæ nomen legeretur, ita, ut non pro Fabio Papa Fabianus, ſed potius Julius Paulus fuerit memorandus. Similitudo vocis, & literarum huic errato potuit occaſionem præbere; neque enim adeo difficile eſt ex his verbis *Julius Paulus*, hæc alia reddere *Fabius Papa*, præſertim ante inventionem Typographicæ artis, quo tempore vel codices parum exacte formati, vel imperitia illorum, quibus de charta in chartam referre demandabatur, cauſſam dederunt, ut a veterum exemplarium fide aliquando recederetur. Porro Julius Paullus celeberrimus ille eſt Jureconſultus, cujus fragmenta in libris ſententiarum congeſta hodie adhuc ſervantur: In libro autem 2. tit. 19. hæc leguntur: *Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt, ſed contractum matrimonium furore non tollitur.* Quis non agnoſcat in his memoratum canonem 26. cau. 32. qu. 7.? Hæc vero probatiſſima fuit Romanorum Juriſconſultorum doctrina, quam etiam traditam habemus ab eodem Paullo in l. 16. §. ult. ff. de ritu nuptiarum, a Cajo in l. 8. ff. de ſponſalibus, & ab Ulpiano in l. 6. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni juris.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XIX.

De Cornelio.

Fragmenta Gratiani ſub nomine Cornelii Papæ hæc ſunt.

Apocryphi omnes. Ex epiſtola unica.	*Can. 1. cau. 2. qu. 5.*	*ſimul jungendi, & ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendi.*
	Can. 2. cau. 2. qu. 5.	
	Can. 3. cau. 2. qu. 5.	
	Can. 4. cau. 3. qu. 9.	*conſonat cum verbis Concilii Chalcedonenſis.*
Adjicitur.	*Can. 16. cau. 22. qu. 5.*	*pertinet potius ad Francorum Capitularia.*

NOn una eſt virorum eruditorum opinio in deſignandis Cornelii Papæ temporibus; etſi enim in eo univerſi conveniant, quod Cornelius ultra annum, & menſes aliquot in Pontificatu non ſederit, alii tamen ab anno 251., alii ab anno 254. ipſius Pontificatum auſpicantur, & ad annum 252., vel 255. producunt. Adverſus illum Novatianus Presbyter Romæ ſchiſma excitavit, quo ſe, non Cornelium Pontificem Maximum eligi impenſo ſtudio curaverat. Sed Centumcellas ipſe Cornelius fidei cauſſa relegatus, brevi martyrii coronam obtinuit. Nonnullæ huic Pontifici, & ab Iſidoro Mercatore, & ab aliis tribuuntur epiſtolæ, de quibus ſingulis fruſtra verba facerem prolixiùs, cum ex unica tantum Gratiani fragmenta habeamus, ea videlicet, quæ apud Mercatorem ſecunda eſt ſub hoc titulo: *Cornelius Epiſcopus Ruſo* (legunt alii *Ruſtico*) *Coepiſcopo in Domino ſalutem*; data fertur ſub Conſulatu Maximi, & Decii. In chronico Caſſiodori nulla hujus Conſulatus eſt mentio, imo cum ſciamus Cornelium obiiſſe temporibus Galli, & Voluſiani Imperatorum, nullus alius ſub illorum Imperio Conſulatus occurrit apud eundem Caſſiodorum, quam Galli, & Voluſiani, item Valeriani, & Gallieni. Baronius agnoſcit quidem Conſulatum Decii, & Maximi, & anno 254., & Sede vacante, antequam Cornelius Pontifex eſſet. Quidquid vero de notæ conſularis falſitate diſputari poſſet, non deſunt argumenta graviſſima, ex quibus hanc epiſtolam tanquam apocrypham dignoſcamus. Ipſamet ibi Mercatoris manus, ipſemet ſtilus adgnoſcitur; etenim & vulgata Sacrarum literarum interpretatio Cornelio longe recentior frequenter uſurpatur, multa præterea ex recentioribus Patribus, & Scriptoribus depromta recenſentur, ex ſententiis ſcilicet Concilii Carthaginenſis 1. & 3., Concilii Chalcedonenſis, Concilii Romani 5. ſub Symmacho, Ambroſii, Hieronymi, Bonifacii Moguntini, Iſidori Hiſpalenſis, & aliorum. Demum celeberrima etiam ineſt Mercatoris nota, in eo, quid dicitur, Epiſcopos a nemine reprehendendos eſſe, eove minus accuſandos, qua loquendi formula nihil eſſe potuit antiquius omnium ejuſmodi epiſtolarum auctori. In duas quodammodo partes diſtributa eſt hæc epiſtola, in priore quarum de jurejurando agitur, in poſteriore de Epiſcoporum accuſationibus. Non memoro præfationem, in qua nihil aliud continetur, quam verba Gregorii Magni epiſt. 32. lib. 12. Ad priorem epi-

ſtolæ

Digitized by Google

Can. 1. ſtolæ partem ſpectant canones 1. 2. & 3. cau. 2. qu. 5. his verbis: *Sacramentum*
2. 3. *autem hactenus a Summis Sacerdotibus, vel Dei miniſtris exigi, niſi pro fide recta, mi-*
cau. 2. *nime cognovimus, nec ſpontaneos juraſſe reperimus. Summopere ergo S. Jacobus Apoſto-*
qu. 5. *lus prohibens Sacramentum loquitur, dicens: Ante omnia, fratres mei, nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram &c.* (hic ſequuntur integra verba epiſtolæ Jacobi cap. 5., nec non verba Chriſti Domini apud Mattheum cap. 5. verſ. 33., poſt quæ ita ſubditur) *Hæc, frater chariſſime, ipſe Dominus prohibet, ideſt non debere jurare. Hæc Apoſtoli maxime omnes, hæc ſancti viri prædeceſſores noſtri, qui huic Sanctæ univerſali Apoſtolicæ Eccleſiæ præfuerunt ante nos. Hæc Prophetæ, & reliqui Sancti Doctores per univerſum mundum diſperſi ad prædicandum, juramenta fieri vetant. Quorum nos exempla ſi cœperimus enumerare, aut in ſchedula hac inſerere, ante deficiet hora diei, quam eorum exempla de hac cauſſa prohibita. Quæ nos ſequentes Sanctorum Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum jura firmamus, & Sacramenta incauta fieri prohibemus. Unde & ipſe Dominus in tabulis lapideis, quas Moſi dedit, propria manu ſcripſit, dicens: Vide ne aſſumas nomen Domini Dei tui in vanum, & reliqua. Nos autem, ut paullo ſuperius prælibavimus, Sacramentum Epiſcopis neſcimus oblatum, nec unquam fieri debet; quoniam, ut ſupra memoratum eſt, præceptum eſt a Domino non jurandum &c.* Ex his ſupplere unuſquiſque poterit fragmenta Gratiani, quæ ſatis conciſa ſunt, nec integram Cornelii, aut cujuſvis alterius epiſtolæ auctoris ſententiam exhibent. Porro quæ ibidem decernuntur de jurejurando Epiſcoporum prohibito, vix demonſtrari poſſunt ex Sacræ Scripturæ teſtimoniis ibidem relatis; Etenim ſive Chriſti Domini mandatum apud Matheum, ſive Jacobi conſilium non ſingulare Epiſcopis proponitur, ſed omnibus generaliter; ac propterea parum videntur etiam convenire propoſito Gratiani, qui ex hujuſmodi monumentis conatur demonſtrare in dicta quæſtione 5. Sacerdotes prohiberi, ne jurent.

Ad poſteriorem epiſtolæ partem ſpectat canon 4. cau. 3. q. 9., cujus verba om-
Can. 4. nino conveniunt cum vulgatis epiſtolæ exemplaribus; quibus tamen, qui epiſto-
cau. 3. lam ipſam compoſuit, imitari voluiſſe viſus eſt Patres Concilii Chalcedonenſis ini-
qu. 9. tio actionis 10. ibi: *Quæ adverſus abſentem facta ſunt, vacuentur. Hæc omnes dicimus. Nullus condemnat abſentem.*

Primus Burchardus in lib. 12. cap. 12. nomine Cornelii Papæ ea deſcripſit,
Can. 16. quæ Gratianus habet in can. 16. cau. 22. qu. 5., atque occaſionem errandi ſe-
cau. 22. quentibus Collectoribus dedit. Regino eadem potius refert ex Francorum Capi-
qu. 5. tularibus in lib. 2. de Eccleſiaſticis diſciplinis cap. 312., & quidem recte; nam in Capitulari Caroli Magni anni 789. cap. 62. inter cetera hæc legimus: *Sed & nobis honeſtum videtur, ut qui in ſanctis habet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honore, & timore Dei, & ſciat ſe rationem redditurum Deo unuſquiſque veſtrum ubicumque ſit, ſive intra Eccleſiam, ſive extra Eccleſiam. Et ut parvuli, qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur jurare.* Hæc eadem relata ſunt in lib. 1. Capitularium cap. 61. juxta editionem Pariſienſem anni 1677., & in librum 2. legum Longobardorum tit. 55. cap. 22. Burchardus primum nonnulla immutavit: Etenim pro illis verbis: *Qui ſine rationabili ætate ſunt*, hæc alia ſuppoſuit: *ante quatuordecim annos*, ut clarius forte Capitularium ſententiam exprimeret. Deinde nomen Cornelii inſcripſit, quod a Capitularibus Francorum nominandis ſibi duxerat abſtinendum; nomen autem Cornelii Papæ præ ceteris forte ſelegit, quod in epiſtola ad Rufum Cornelio tributa, ut ſuperius oſtendimus, nonnulla de juramentis agantur.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XX.

De Lucio.

Ad Lucium ſequentia pertinent.

Apocryphi omnes. Ex epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, & Hiſpaniæ.	*Can.* 14. *cau.* 6. *qu.* 1. *pertinet ad ſententias Sixti Pithagorici.* *Can.* 5. *cau.* 17. *qu.* 4. *conſonat cum aliis epiſtolis Mercatoris.* *Can.* 9. *cau.* 24. *qu.* 1. *eſt potius Agathonis in epiſt. ad Conſtantinum.* *Can.* 60. *de conſ. diſt.* 1. *ſupplendus ex integris epiſtolæ exemplaribus.*
His adjiciuntur.	*Can.* 1. *diſt.* 80. *eſt potius in epiſt.* 2. *Pſeudo-Stephani.* *Can.* 19. *diſt.* 81. / *Can.* 20. *diſt.* 81. / *Can.* 21. *diſt.* 81. — *jungendi ſimul ſunt, & referendi ad epiſtolam* 2. *Clementi Papæ tributam.*

LUcium Pontificem martyrio vitam abſolviſſe teſtatur Cyprianus epiſt. 58. Quamvis vero Scriptores Eccleſiaſtici in eo conveniant, quod Lucius idem brevi temporis ſpatio Pontificiam Sedem tenuerit, imo & gravibus ærumnis preſſus, inter cetera etiam aliquandiu relegatus, tamen in deſignandis Pontificatus hujus annis non ſatis conſonant; aliis enim viſum eſt adnotare annum 55., aliis annum 53., aliis triennium, & ultra, aliis octo menſium, aliis annuum & plurimum menſium ſpatium deſignantibus. Meum non eſt de hac re fuſius diſputare, quemadmodum deceret in re valde difficili, & intricata; præſertim quod parum id valeret ad id, quod adgredior, conficiendum.

De epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, & Galliæ.

Non omiſit Lucium Iſidorus Mercator, ſed eidem unicam epiſtolam adſcripſit ſub hac epigraphe: *Dilectiſſimis fratribus omnibus in partibus Occidentalibus tam in Galliis, quam in Hiſpaniis conſiſtentibus Lucius Epiſcopus in Domino ſalutem*: Data autem eſt, *Kalendis Aprilis, Gallo, & Voluſiano viris Clariſſ. Coſſ.* Qui putant Cornelium Papam Lucii prædeceſſorem Pontificatum geſſiſſe ab anno 254., uſque ad diem 14. Septembris anni 255., & demum Lucium ſucceſſiſſe anno 255. die 19. Octobris, graviſſimum exinde argumentum deducunt ad falſitatem hujus epiſtolæ demonſtrandam; etenim, ut Baronius ſcribit, Gallus cum Voluſiano binos geſſit Conſulatus, anno 254., & 255., proptereaque alterutro ex hiſce annis ſcribere non poterat Lucius Kalendis Aprilibus, ſi anno 255. menſe Octobri Cornelio ſucceſſit. Non opus tamen eſt his obſervationibus, cum liquido alias conſtet de manu, & ſtilo deceptoris Iſidori. Uſurpata quippe Pſalmorum interpretatio ab Hiero-

Hieronymo concinnata, uſurpatæ phraſes Concilii 1. Arelatenſis, Concilii 3. Carthaginenſis, Leonis Magni, Gregorii, Agathonis, & Sixti Pithagorici, aperte demonſtrant, epiſtolam longe recentioris auctoris exiſtere. Ego ſane, ſi non aliud in hac epiſtola deprehenderem, quam prolixum inſtitutum ſermonem de accuſationibus Epiſcoporum, & eorumdem appellationibus, quæ materies præcipua eſt omnium Mercatoris epiſtolarum, nihil aliud ad agnoſcendum deceptorem arbitror poſſe, aut debere expectari. Revera nihil in hac epiſtola preſſius urgetur, imo & repetuntur, quæ jam decreta finguntur in Pſeudo-epiſtolis Hygini, Pii, aliorumque, ut nulla amplius de hac re ſupereſſe dubitatio poſſit.

Can. 60. de conſ. diſt. 1. Exordium epiſtolæ deſumitur ex epiſtola 28. Leonis Magni juxta vulgatam editionem; conqueriturque Lucius, quod acceperit Gallicanæ, & Hiſpanicæ Eccleſiæ Epiſcopos angi, atque vexari, diripi præterea Eccleſiis dotes, atque eas oblationibus ſpoliari. (Num Eccleſiis ſuæ, ut vocant, dotes jam tum conſtitutæ eſſent, judicet, qui ſine præjudicatis opinionibus ad epiſtolas hujuſmodi legendas acceſſerit) Solatur Epiſcopos, monens, ut hæc patienter ad exemplum Servatoris noſtri ſuſtineant, & ſubdit: *Propter tales* (ideſt Eccleſiarum malevolos inſecutores), *fratres, hortamur vos, ſicut & in hac ſancta Eccleſia conſtitutum habemus, ut ſemper teſtes vobiſcum Sacerdotes, & Diaconos habeatis; & licet conſcientia ſufficere poſſit propria, tamen propter malevolos, juxta Apoſtolum, etiam teſtimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris ſunt. Quoniam & in hac ſancta Sede conſtitutum habemus, ut duo Presbyteri, vel tres Diaconi in omni loco Epiſcopum ne deſerant propter teſtimonium eccleſiaſticum*. Retulit hæc Gratianus in can. 60. de conſ. diſt. 1. nonnullis tamen additis, nonnullis autem omiſſis. Verum hæc omnia parum congruunt temporibus Lucii, quibus Epiſcopi non facile tot Presbyteros, aut Diaconos ſuæ vitæ conſortes, & teſtes inſeparabiles habere poterant, cum cogerentur potius latebras quærere, ne exilio a ſuis Eccleſiis pellerentur, quemadmodum & ipſe Lucius, & ejus prædeceſſor Cornelius depulſus fuerat. Illa vero antiqua ſtatuta, quæ memorantur, ut ſcilicet Epiſcopi teſtes vitæ habeant Presbyteros, & Diaconos, quænam alia eſſe poſſunt, niſi monumenta Mercatoris, in quibus tradidit, aut vitam Clericorum debere eſſe communem, ut in can. 9. cau. 12. qu. 1., aut Epiſcopum Diaconorum corona ſtipari debere, ut in can. 11. diſt. 93., & ſimilibus? Præterea perperam uſurpantur ad hanc rem verba Paulli 1. ad Timoth. cap. 3. *teſtimonium oportet habere bonum ab his, qui foris ſunt*; etenim cum auctor epiſtolæ ea referat, ut oſtendat Presbyteros, aut Diaconos teſtes eſſe debere vitæ epiſcopalis, ſupponere videtur Epiſcopos, aut Diaconos *foris eſſe*, ideſt extra Eccleſiam ejectos.

Can. 14. cau. 6. qu. 1. Poſt multa, quibus docuit Lucius, accuſationes Epiſcoporum non facile admittendas eſſe, Epiſcopos eoſdem ſua diœceſi contentos eſſe debere, cavendos præterea eſſe malevolos homines, hæc ſubjicit: *Scriptum eſt enim: melior eſt unus timens Deum, quam mille impii: ſapiens vero non eſt omnis, qui nocet*. Poſtrema hæc verba referuntur apud Gratianum in can. 14. cau. 6. qu. 1., eademque omnino ſunt cum ſententia Sixti Pithagorici num. 292. juxta interpretationem Rufini.

Can. 5. cau. 17. qu. 4. Proſequitur Mercator: *Res quoque Eccleſiarum veſtrarum, & oblationes fidelium, quas ſignificaſtis a quibuſdam irruentibus vexari, vobiſque, & Eccleſiis veſtris auferri, indubitanter maximum eſt peccatum, teſtante ipſa ſcriptura, quæ ait, qui abſtulerit aliquid patri, vel matri; & dicit, hoc non eſſe peccatum, homicidæ particeps eſt. Pa-*

ter

Digitized by Google

ter ergo noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creavit; & mater noſtra Eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritualiter generavit. Et ideo &c. Et poſt nonnulla: *Hæc fieri Prophetæ, hæc Apoſtoli, hæc Succeſſores eorum, & omnium Catholicorum Patrum vetant decreta, & tales præſumtiones ſacrilegium eſſe dijudicant. Quorum nos ſequentes exempla omnes tales præſumtores, & Eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores una nobiſcum a liminibus ſanctæ Matris Eccleſiæ anathematizatis Apoſtolica auctoritate pellimus, & damnamus, atque ſacrilegos eſſe judicamus, & non ſolum eos, ſed omnes conſentientes eis; quia non ſolum qui faciunt, rei judicantur, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Par enim pœna & agentes, & conſentientes deprehendit.* Integram fere deſcripſi epiſtolæ ſententiam, ex qua ſupplere quiſpiam poſſit canonem 5. cau. 17. qu. 4., quæ omnia, ubi collata fuerint cum epiſtola 2. Pii, cum epiſtola 1. Urbani, cum epiſtola 1. Anacleti, facile deprehendentur, eadem ubique Mercatoris manu fuiſſe compoſita. Imo nemo non videt quam parum congruat Lucio ſententia hujuſmodi. Etſi enim ultro dandum ſit, tunc temporis potuiſſe bona eccleſiaſtica exiſtere, quæ facile alienarentur, aut diſſiparentur, quos ſupponere alios oportet bonorum Eccleſiæ conceſſorum raptores, niſi ethnicos homines, qui bono Eccleſiæ invidebant? De ethnicis autem hominibus, quomodo intelligi poteſt inflicta in raptores pœna, ut ab Eccleſiæ communione repellerentur, niſi primum ſupponatur, ethnicos ad Eccleſiæ communionem admiſſos? Quod ſi hæc vera ſunt, parum etiam congruet propoſito Gratiani canon 5. memoratus. Ibidem enim Gratianus demonſtrare nitebatur, bona Eccleſiæ ne ab Eccleſiaſticis quidem viris, ſive a legitimis eorundem poſſeſſoribus, vel adminiſtratoribus alienari uſpiam poſſe. At longe diverſa eſt ſacrorum adminiſtratorum, & ethnicorum diripientium ratio.

Poſt pauca leguntur in eadem epiſtola verba canonis 9. cau. 24. qu. 1., quibus exhibetur Lucius ceteros Epiſcopos hortans, ut in recta fide conſiſtant. Sed verba ibidem uſurpata eadem prope ſunt cum iis, quæ ſcribebat Agatho Papa in epiſtola ad Conſtantinum Auguſtum in actione 4. Concilii 6. generalis. *Can. 9. cau. 24. qu. 1.*

De aliis Canonibus Lucii nomine relatis.

Quum occurrit mihi expendendus canon 1. diſt. 80. Lucio Papæ adſcriptus, etſi ſtatim in epiſtola Lucii repertus a me minime fuerit, non dubitavi tamen, quominus eundem ad Iſidorum Mercatorem referrem, cum in ipſo & ſtilum, & ſententias ipſas Mercatoris illico agnoviſſem: Neque diutius immorandum mihi fuit in quærendo monumento illo, ex quo depromtus ille fuerat, præſertim cum in promtu eſſet Romanorum correctorum nunquam non laudanda ſolertia, indicantium epiſtolam Stephani Papæ numero 2., quam in ſequenti capite rejiciam inter ceteras Mercatoris epiſtolas. Plane ibidem in cap. 6. hæc leguntur: *Nulli enim Metropolitani, aut alii Epiſcopi appellentur Primates, niſi ii, qui primas ſedes tenent, & quorum civitates antiqui primates eſſe cenſuerunt. Reliqui vero, qui ceteras Metropolitanas Eccleſias adepti ſunt, non Primates, ſed aut Archiepiſcopi, aut Metropolitani vocentur. Urbes enim, & loca, quibus Primates præſidere debent, non a modernis, ſed etiam multis ante adventum Christi ſunt ſtatutæ temporibus, quorum Primates etiam gentiles pro majoribus etiam negotiis appellabant. In ipſis vero urbibus, &c.* *Can. 1. diſt. 80.*

Digitized by Google

quemadmodum apud Gratianum. Conſonant hæc cum epiſtola 1. Pſeudoclementis, & cum epiſtola 2. Pſeudo-Anacleti. Ceterum ipſa mentio Primatum, Archiepiſcoporum, & Patriarcharum prioribus ſæculis minime congruere poteſt; & vix convenire videtur temporibus Concilii Chalcedonenſis, cujus canone 17. decretum ſcimus, juxta civiles, & publicas urbium formas, ac dignitates, eccleſiaſticarum quoque Diœceſeon qualitatem eſſe definiendam. Qui hunc canonem Lucio potius, quam Stephano tribuit, facile errare potuit ex eo, quod præ oculis haberet codicem, in quo ex ordine temporis hæ veterum Pontificum epiſtolæ continerentur, propterea que poſt epiſtolas Lucii ſequerentur illico epiſtolæ Stephani, quamobrem epiſtolæ Stephani potuerunt pro epiſtolis Lucii facile uſurpari.

Can. 19. 20. & 21. diſt. 81. Falſo etiam nomine Lucii Papæ memorantur canones 19., 20., & 21. diſt. 81., quamquam tamen ad Iſidori ejuſdem Mercatoris monumenta referri jure poſſint. Habentur illi in epiſt. 2. Clementis ad Jacobum Apoſtolum, quam ſuo loco rejecimus, ibi: *Ad Dominica autem myſteria tales eligantur, qui ante ordinationem ſuam conjuges ſuas non noverint. Quod ſi poſt ordinationem miniſtro altaris contigerit proprium invadere cubile uxoris, ſacrarii non intrent limina* (huc ſane pertinet dictus canon 20.), *nec ſacrificii portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiat, nec ad dominici Corporis portationem accedat, nec aquam Sacerdotibus porrigat ad manus: oſtia forinſecus claudat, minora gerat officia, urceum, ſive Calicem ad altare non ſufferat. Si forte quiſquam Presbyter, ſive Diaconus ſacrarii ſyndonem, vel velum ſubtracta vendiderit, Judæ Iſcarioti ſimilis æſtimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, noverit ſe ſupradicti Judæ ſuſcepturum pœnam. Clericus vero ſolus* (hic eſt dictus canon 21.) *ad fœminæ tabernaculum non accedat, nec properet ſine majoris natu Principis juſſione. Nec Presbyter ſolus cum ſola adjungatur, ſed duobus adductis teſtibus viſitet infirmam. Nec ſolus cum ſola fœmina fabulas miſceat. Nec Archidiaconus, aut Diaconus ſub prætextu officii humilitatis frequentet domicilia matronarum, aut forte per clericos, aut domeſticos ejus matronæ mandent ſecreti aliquid. Si cognitum fuerit, & ille deponatur, & illa a liminibus arceatur Eccleſiæ. Sed ſi forte* (hic eſt canon 21.) *aliqua interceſſio fuerit, Epiſcopo ſuggeratur. Et ſi talis eſt, ad quam debeat ire, pio interventu ipſe pergat. Sin autem de latere ſuo dirigat, cum duobus, aut tribus, qui hoc ſanare debeant. Sane ad viſitandam mulierem infirmam nullus Clericus ingrediatur, niſi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen Clericorum cum extranea habitet fœmina, niſi proxima, aut ſoror fuerit. Et hoc cum magna ſollicitudine fiat. Non ignoramus malitias Satanæ.* Etſi vero hæc omnia Iſidorum Mercatorem auctorem habeant, non eſt tamen dubitandum, plurimum eadem convenire cum canonibus ſequentis ætatis, qua ſæpiſſime vetitum ſcimus, ne Clerici cum mulieribus habitent, nut ſint ipſis familiares. Ita in Concilio Cabilonenſi 2. can. 46., Concilio Carthaginenſi 3. can. 5., Nicœno 2. can. 17., Epaonenſi can. 38., Turonenſi 2. cap. 17., Matiſconenſi 1. can. 2., Forojulienſi can. 12., Moguntino can. 10., aliiſque quamplurimis. Ideo autem arbitror, Lucio Papæ tributa potius eſſe hæc fragmenta, quam Clementi, quia forte ad illorum marginem Lucii nomen adſcriptum eſſe poterat a quodam ſtudioſo, ut indicaretur, in epiſtola Lucii Papæ nonnihil ſimile contineri, ubi ſtatutum legimus, ut propter malevolos homines Epiſcopi ſuæ vitæ teſtes habeant Sacerdotes duos, vel Diaconos tres, quemadmodum oſtendimus ad can. 60. de conſecr. diſt. 1.

CAPUT

CAPUT XXI.

De Stephano.

Canones Stephano tributi.

Apocryphi omnes. Ex Epiſtola 1. ad Hilarium.	*Can.* 17. *cau.* 6. *qu.* 1. *emendandus ex integris Epiſtolæ exemplaribus.* *Can.* 42. *de conſ. diſt.* 1. *ſupplendus ex integris Epiſtolæ exemplaribus.*
Ex Epiſtola 2. ad omnes Epiſcopos.	*Can.* 3. *cau.* 2. *qu.* 2. *ſupplendus ex integris Epiſtolæ exemplaribus.* *Can.* 5. *cau.* 2. *qu.* 8. *conſonat cum legibus Theodoſianis.* *Can.* 6. *cau.* 3. *qu.* 4. *jungendus cum can.* 8. *cau.* 3. *qu.* 5. *Can.* 8. *cau.* 3. *qu.* 4. *ad integra Epiſtolæ exemplaria exigendus.* *Can.* 8. *cau.* 3. *qu.* 5. *ſupplendus ex integris Epiſtolæ exemplaribus.* *Can.* 4. *cau.* 3. *qu.* 6. *conſonat cum legibus Theodoſianis.* *Can.* 1. *cau.* 3. *qu.* 11. *pertinet ad leges Theodoſianas, & Anianum interpretem.*
Adjiciuntur.	*Can.* 4. *diſt.* 19. *referendus ad Epiſtolam priorem ad Hilarium ſcriptam.* *Can.* 1. *cau.* 12. *qu.* 2. *referendus ad Epiſtolas vel Lucii, vel Anacleti.*

DUobus annis, & quatuor fere menſibus in Pontificatu maximo fuiſſe Stephanum fatentur univerſi, ſed alii numerant annum 257. menſe Aprili uſque ad menſem Auguſtum anni 259., alii annum 255. uſque ad annum 257. Duas epiſtolas illi tribuit Mercator, ex quibus fragmenta nonnulla apud Gratianum exiſtunt.

De Epiſtola 1. ad Hilarium.

Prior epiſtola, quæ dicitur *data quinto nonas Maji Valeriano, & Gallieno viris clariſs. Coſs.*, hanc habet inſcriptionem: *Dilectiſſimo Fratri, atque familiari amico Hilario Stephanus Epiſcopus intimæ charitatis ſalutem.* Num Conſulatus Valeriani, & Gallieni Stephano convenire poſſit, non adeo facile diſquiri poteſt ex eo, quod incerta ſit, uti prænotabam, ejuſdem Pontificis epocha. Ceterum difficile non eſt rationes invenire, ex quibus eadem epiſtola inter apocrypha Mercatoris monumenta recenſeatur. Stylus enim ipſe, quibus judiciorum eccleſiaſticorum formam, præſertim Epiſcoporum accuſationes, auctor perſequitur, deſignatque eos, qui infames eſſe dicuntur, atque ab accuſando repellit, jam Pſeudoiſidorum ſatis detexit, ut omittam cetera, illud præſertim, quod variæ referantur recentiorum Patrum ſententiæ, videlicet Magni Leonis, & Gregorii, quibus addere poſſem Anianum legum Theodoſianarum interpretem. Præfatio, & clauſula epiſtolæ hujus tota de-

Can.17. cau. 6. qu. 1. promta eſt ex epiſtola 46. Leonis Magni juxta veterem editionem, deinde in cap. 1. tota epiſtolæ cauſſa, & ratio ita deſcribitur: *Quod vero conſuluiſti Sedem Apoſtolicam, qui ſunt infames, aut qui ad gradus eccleſiaſticos non ſunt admittendi, & noſſe te credimus, & pro auctoritate Sedis Apoſtolicæ te informare non denegamus, infames autem eſſe eas perſonas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, ideſt omnes, qui Chriſtianæ legis normam abjiciunt, & ſtatuta eccleſiaſtica contemnunt. Similiter fures, ſacrilegos, ac omnes capitalibus criminibus irretitos. Sepulchrorum quoque violatores, & Apoſtolorum, atque Succeſſorum eorum, reliquorumque Patrum ſtatuta libenter violantes, & omnes, qui adverſus Patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur. Similiter & inceſtuoſos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, & qui indigna ſibi petunt loca tenere, aut facultates Eccleſiæ abſtrahunt injuſte, & qui fratres calumniantur, aut accuſant, & non probant; vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam provocant, & omnes anathematizatos, vel pro ſceleribus ſuis ab Eccleſia pulſos, & omnes, quos eccleſiaſticæ, vel ſæculi leges infames pronuntiant. Hos vero non ad ſacros ordines licet promovere, nec ſervos ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec bigamos, nec eos, qui curiæ deſerviunt, vel qui non ſunt integri corpore, aut ſanam non habent mentem, aut intellectum, aut inobedientes ſanctorum decretis exiſtunt, aut furioſi manifeſtantur. Hi omnes nec ad ſacros gradus debent provehi, nec iſti, nec liberti, neque ſuſpecti, nec rectam fidem, vel dignam converſationem non habentes ſummos Sacerdotes poſſunt accuſare.* Hæc integra deſcribenda cenſui, ut exinde emendaretur canon 17. cau. 6. qu. 1. ex eadem epiſtola depromtus; ut præterea obſervarentur clarius indigeſtæ Mercatoris phraſes, ſententiæque. In primis enim ſupponit, Pontificem conquiſitum eſſe, interrogatumque de re, quam interrogans ipſe jam noverat, ut ſuadent illa verba: *& noſſe te credimus*. Deinde eos infames appellat, *qui pro aliqua culpa notantur infamia*. Sed hæc ipſa verba ſunt Aniani interpretis in ſententias Julii Paulli lib. 1. tit. 2. *infames ſunt*, ait, *qui propter aliquam culpam notantur infamia*. Præterea neſcio, quomodo infames appellari poſſent a Stephano, qui Chriſtianæ legis normam abjicerent, & ſtatuta eccleſiaſtica contemnerent, quum ea ætate infame erat Chriſti nomen dare, & viris eccleſiaſticis obedire. Videatur ad hanc rem lex 11. tit. 39. lib. 11. Codicis Theodoſiani. Verba illa: *Omnes, qui adverſus Patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur*, ſunt Procli Conſtantinopolitani in epiſt. ad Domnum Antiochenum actione 14. Concilii Chalcedonenſis. Catalogum illum facinoroſorum hominum, inceſtuoſorum, homicidarum, raptorum, maleficorum, adulterorum mutuatus eſt Iſidorus ab Aniano in leg. 8. lib. 9. tit. 38. Codicis Theodoſiani. Quod ſubditur inter infames illos haberi, qui de bellis fugiunt, videtur depromtum ex can. 3. Concilii Arelatenſis 1. ibi: *De his, qui arma projiciunt in pace* (legit ex Surio Binius: *in prælio*, vel *in bello*) *placuit eos abſtineri a communione*. Servos ab ordinationibus arcendis ſtatuit Concilium Aurelianenſe III. can. 25., Aurelianenſe V. can. 6., Toletanum IV. can. 19., Leo Magnus epiſt. 1. cap. 1. Gelaſius epiſt. 9. De pœnitentibus habemus Conſtitutiones Concilii Nicæni can. 10., Toletani III. can. 2., Carthaginenſis IV. can. 68., Epaonenſis can. 4., & aliorum complurium. Bigamos ab ordinibus avertunt Concilium II. Arelatenſe can. 26., Epaonenſe can. 2., Siricius epiſt. 1., & alii veteres Patres paſſim. Curiales quoque non eſſe ordinandos ſtatuit Concilium Toletanum IV. can. 19., quemadmodum nec integros corpore, aut amentes idem Concilium Toletanum IV. can. 19., & Geli-

Gelaſius epiſt. 9. Hæc porro omnia, quouſque de ſacris ordinationibus agimus, videntur conſonare cum monumentis eccleſiaſticis recentioris ætatis, ubi vero concluditur, eaſdem perſonas omnes ab accuſationibus removeri, neſcio an facile fuerit admittendum, ita ut etiam quoad accuſandi poteſtatem, qui corpore minus integri ſint, tanquam infames ſint recenſendi.

Pergit Iſidorus, & poſt nonnulla ex epiſtolis Gregorii Magni depromta, ita ſubdit: *Veſtimenta vero Eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtratur, cultuſque divinus omni cum honorificentia, & honeſtate a Sacerdotibus, reliquiſque Eccleſiæ Miniſtris celebratur, & ſacrata debent eſſe, & honeſta, quibus aliis in uſibus, cum Deo, ejuſque ſervitio conſecrata, & dedicata ſint, nemo debet frui, quam Eccleſiaſticis, & Deo dignis officiis. Quæ nec ab aliis debent contingi, aut fieri, niſi a ſacratis hominibus, ne ultio, quæ Balthaſar Regem percuſſit, ſuper hæc tranſgredientes, & talia præſumentes veniat divina, & corruere eos faciat divinæ ultionis juſtum flagellum ad ima.* Ex his ſupplere juvabit canonem 42. de conſecr. diſt. 1., in quo nonnulla deſiderantur, quæ in integris epiſtolæ hujus exemplaribus continentur. Hujuſmodi autem decretum non videtur Stephano congruere, quum ejus ætate nulla ſic decernendi præberetur occaſio; etenim cum Sacrificia clanculum a viris Chriſtianis celebrarentur, credibile non eſt, Clericos uſos fuiſſe palam, & publice ſacris veſtibus, quaſi ſecerni ſe a laicis exoptarent. Qui librum Pontificalis Damaſo vulgo tributum compoſuit, facile hac in re deceptus eſt, qui in Stephano ita ſcribere non dubitavit: *Hic conſtituit, Sacerdotes, & Levitas veſtibus ſacratis in uſu quotidiano non uti, & niſi in Eccleſia tantum.*

Can.42. de conſ. diſt. 1.

De epiſtola 2. ad omnes Epiſcopos.

Neſcio, quomodo apud Mercatorem numero ſecunda prodierit epiſtola, cui hæc inſcriptio ineſt: *Stephanus ſanctæ, apoſtolicæ, & univerſalis Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus omnibus per diverſas Provincias conſtitutis Epiſcopis in Domino ſalutem*: Etenim data eſt eiſdem Conſulibus Valeriano, & Gallieno, quibus prior, & nono Aprilis, cum prior data fuerit quinto nonas Maii; quamobrem temporis ordine ſervato hæc ipſa illi eſſet anteferenda. Quid vero adverſus Mercatorem opus eſt hujuſmodi argumentis, qui dummodo voluntati ſuæ indulgeret, parum de reliquis ſollicitus fuit? imo & in hac epiſtola data menſe Aprilis mentionem fecit de alia epiſtola, quam ad Hilarium ſcripſit menſe Maii. Minus ſollicitus fuit de referenda veteri interpretatione Pſalmorum, ſed potius uſus Hieronymiana; minus ſollicitus fuit, ut abſtineret a recitandis recentiorum Patrum fragmentis, Conciliorum ſcilicet Carthaginenſium 4. ſæculi, Conciliorum Romanorum ſub Symmacho, Ambroſii, Procli, Leonis, Ennodii, Gregorii, & aliorum; dummodo de accuſationibus Epiſcoporum non facile recipiendis, de juribus Metropolitarum in ſuffraganeos, juribus Primatum, & Patriarcharum multa diſſereret, ne animadvertens quidem, an Archiepiſcoporum, Primatum, & Patriarcharum nomina tempore Stephani recepta in Eccleſia fuiſſent. In recentioribus editionibus Conciliorum epiſtola hæc in duodecim capita diſtribuitur. Loco Præfationis ſtant verba Leonis Magni, qualia habentur in epiſt. 40. in veteri editione, & ſubdit Stephanus ſe maxime affligi, quod Epiſcopi premerentur ab illis ipſis, a quibus *ſuſtentari*, *&*

portari

Digitized by Google

portari debuerant; conaturque ſolari Epiſcopos verbis ipſis Gregorii Magni in lib. 12. epiſt. 11. In capite 1. reprobantur accuſationes Epiſcoporum a malevolis hominibus factæ, item ſpoliationes Eccleſiarum, & Epiſcoporum eorumdem, poſt
Can. 3. cau. 2. qu. 2. quæ in capite 2. leguntur verba canonis 3. cau. 2. qu. 2., quem ſe ad integram epiſtolæ exemplaria exegiſſe profitentur Romani Correctores, addere tamen juvabit hæc in fine, quemadmodum in epiſtola legitur: *funditus reſtituant, quia hoc non ſolum eccleſiaſticæ, ſed etiam ſæculi leges fieri probibent*. Quot ſane incompoſita monſtra heic edidit deceptor? Ibi & mentio Primatum, & Synodorum regularium, & poſſeſſionum eccleſiaſticarum, & judiciorum eccleſiaſticorum in cauſſis poſſeſſionis bonorum, ac prædiorum; quæ omnia referri non poſſunt ad ætatem Stephani, qua adhuc infeſti Chriſtianis, & Eccleſiis Ethnici erant inſecutores. Quæ vero eſſe poterant *ſæculi leges*, quæ hæc in gratiam Epiſcoporum jampridem decreverant? Imo quæ leges eccleſiaſticæ demonſtrari poterunt? niſi fortaſſe Mercator provocet ad ſuas epiſtolas aliis Pontificibus adſcriptas, in quibus ſimilia adtexuit; aut provocet ad Concilium Romanum quintum ſub Symmacho, ſive ad diſciplinam ſexti ſæculi. Provocavit quidem ad hæc conſtituta Mercator, quia eadem verba retulit ejuſdem Synodi Romanæ.

Can. 8. cau. 3. qu. 5. & can. 6. cau. 3. qu. 4. Poſtquam vero in cap. 3. nonnulla tradidit de *actoribus, & defenſoribus* Eccleſiarum, (nomina ſane Stephano Papæ ignota prorſus), ita proſequitur in cap. 4. *Accuſatores vero, & accuſationes*, (hic eſt Canon 8. cau. 3. qu. 5.), *quas leges ſæculi non recipiunt, & anteceſſores noſtri prohibuerunt, & nos ſubmovemus. Nullus enim alienigena, aut accuſator eorum* (intellige Epiſcoporum, actorum, ac defenſorum) *fiat, aut judex. Unde & de Loth ſcriptum eſt: ingreſſus es ut advena, numquid ut judices? Accuſator autem veſtrorum nullus ſit ſervus, aut libertus, nullaque ſuſpecta perſona, aut infamis. Repellantur etiam cohabitantes inimicis, & omnes laici, quia infeſtationem blaſphæmiæ affectio amicitiæ incitare ſolet. Nec illi in veſtra ſunt ſuſcipiendi accuſatione, qui vos in ſua nolunt recipere infamatione. Nullus anathema ſuſcipiatur, nec a quoquam credantur, quæ ab eis vel dicuntur, vel conſcribuntur. Eos quoque dico* (ſequitur hic caput 5.) *anathematizatos eſſe, quos Epiſcopi ſuis ſcriptis anathematizaverunt, aut eorum ſtatuta anathematizant*. Poſtrema hæc verba deſcribuntur in can. 6. cau. 3. qu. 4. Non eſt cur diutius immorer in iis expendendis, cum frequentiſſime uſurpatæ ſint iſtæ phraſes Mercatoris, cujus propemodum epiſtola proferri non poteſt, in qua ſimilia non legantur ex recentioribus Conciliis partim, partim etiam ex legibus Theodoſianis depromta. Dicam dumtaxat, parum proficere potuiſſe ad rem Stephani verba illa Sodomitarum, quibus Loth alloquebantur: *Ingreſſus es, ut advena, &c.*, neque enim ab aliis, niſi a viris improbis, ideo reprehenſus fuit Loth, alias divinitus maxime commendatus.

Can. 5. cau. 2. qu. 8. Poſt illa verba: *aut eorum ſtatuta anathematizant*, hæc ſubditur ratio in eodem cap. 5. *Per ſcripta enim nullius accuſatio ſuſcipiatur. &c.*, quæ habentur in can. 5. cau. 2. qu. 8., quæ ſane ſententia excerpta videtur ex leg. 15. lib. 9. tit. 1. Codicis Theodoſiani, ibi: *Accuſari unumquemque per alterum non oportet, &c.* cui hæc ſubjacet interpretatio: *In criminalibus cauſſis, vel objectionibus per mandatum nullus accuſet, nec ſi per ſcriptum Principis hoc potuerit impetrare, ſed ipſe, qui crimen intendit, præſens per ſe accuſet, &c.*

Can. 4. cau. 3. qu. 6. Quæ habentur in cap. 6. jam retuli in præcedenti capite, ubi de Lucio agebatur; Lucii enim nomine referuntur a Gratiano in can. 1. diſt. 80. Tranſeo ad caput

caput 8., in quo habentur canon 4. cau. 3. qu. 6., & canon 1. cau. 3. qu. 11. jungendi propterea, legendique hoc modo: *Ultra Provinciæ vero terminos accuſandi licentia non progrediatur; ſed omnis accuſatio intra Provinciam audiatur, & a Comprovincialibus terminetur, niſi ad Apoſtolicam Sedem fuerit appellatum. Et neganda eſt accuſatis licentia criminandi, priuſquam de crimine, quo premuntur, exuerint; quia non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, qui criminibus implicati ſunt, niſi ſe prius probaverint innocentes, quoniam periculoſa eſt, & admitti non debet rei adverſus quemcumque profeſſio*. Verba canonis 4. cau. 3. qu. 6. quis dixerit eſſe Stephani Papæ, quando illis tantummodo demtis: *Niſi ad Apoſtolicam Sedem fuerit appellatum*, integra legimus in lege 10. & 16. lib. 9. tit. 1. Codicis Theodoſiani? Præterea & verba illa, quæ legimus in dicto can. 1. cau. 3. qu. 11. partim deſumta ſunt ex lege 12. Codice Theodoſiano lib. 9. tit. 1., partim ex interpretatione Aniani in eandem legem, dummodo pro illis verbis, *qui criminibus implicati ſunt*, hæc ſubſtituantur ex Aniano, *qui in criminibus accuſantur*. 6 can. 1. cau. 3. qu. 11.

Demum & in canone 8. cau. 3. qu. 4. abuſus eſt Mercator recentioribus monumentis, quorum etiam ſententias graviſſimis difficultatibus intricavit. Ait enim: *Familiares vero, & ſponte confeſſi, atque ſceleribus irretiti non debent admitti, nec hi, qui heſterna die, aut pridie, aut ante fuerunt inimici. Clericus ergo, qui Epiſcopum ſuum accuſaverit, aut ei inſidiator extiterit, non eſt recipiendus; quia infamis effectus eſt, & a gradu debet recedere, aut curiæ tradi ſerviturus. Laicis quoque, quamvis religioſi ſint, nulli tamen de eccleſiaſticis facultatibus aliquid reſpondendi legitur unquam attributa facultas. Scimus, dilectiſſimi, quia ſemper carnales ſpirituales ſolent perſequi, & malevoli benevolos infamare, & lacerare. Ideoque Apoſtoli, & Succeſſores eorum, ac reliqui Sancti Patres noluerunt fieri facilem Epiſcoporum accuſationem, &c.* Integram deſcripſi ſententiam, ut clarius exinde adpareret mens deceptoris, quam ſane prorſus intelligere paucis, ut arbitror, datum eſt. Poſtulo enim ab illo, num Epiſcoporum accuſationes aliquando recipiendas voluerit, an perpetuo improbandas? Si perpetuo improbandas cupit, cur ait minus faciles redditas Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum Patrum ætate? Si vero aliquando recipiendas crediderit, quibus auctoribus accuſationes erunt faciendæ? Non ſane iis, qui Chriſtiani non ſunt; etenim in epiſtola Stephani ad Hilarium hujuſmodi accuſatio rejicitur, can. 17. cau. 6. qu. 1. Non Chriſtianis laicis; hos enim in verbis nuper relatis, *quamvis religioſi ſint*, removet Pſeudo-Stephanus; non demum clericis, nam & hos remotos omnino, imo & infamia notatos ex eo ipſo, quod accuſant, eadem relata verba demonſtrant. Quid ergo erit, quod in tota hac epiſtola contenditur? Sunt ſane obſcura emblemata vere digna Mercatore. Sed nonnulla etiam obſervare juvat in verbis illis, *Curiæ tradi ſerviturus*, quæ pœna clericis Epiſcopum ſuum accuſantibus infligitur. Duplex eſt illius formulæ ſignificatio; vel enim Curiæ addici idem ſonat, ac publicis muneribus fungi in urbis, aut Reipublicæ utilitatem, quemadmodum deducitur ex leg. 39. tit. 2. lib. 16. Codicis Theodoſiani, vel idem ſonat, ac clericos incorrigibiles tradi ab Epiſcopo ſæcularibus Magiſtratibus puniendos pœnis corporalibus, quoties Eccleſia jam ſuo officio eſt functa, quo ſenſu hanc Curiæ traditionem uſurpaverunt recentiores Pontifices Maximi in cap. 10. de judiciis, cap. 7. de crimine falſi, & cap. 27. de verbor. ſignific. Baluzius in notis ad Petrum de Marca, ait, apud veteres clericos reos graviſſimorum criminum Curiæ ideo addictos fuiſſe, quia cum a Magiſtratibus publicis capitali pœna prope eſſent, Can. 8. cau. 3. qu. 4.

Digitized by Google

eſſent, ut plecterentur, Epiſcoporum interceſſione ab eadem vindicabantur, ea tamen conditione, ut clerici iidem Curiæ ſervirent, ideſt pœna ſervitutis publicæ damnarentur. Quæcumque vero generaliter placeat interpretatio, nulla ſane poteſt Stephano Pontifici convenire. Non prior: cum enim Curiæ traditio in epiſtola Stephani loco pœnæ habeatur, non poteſt eam obtinere ſignificationem, qua intelligamus, clericos muneribus publicis addictos, præſertim quod officia publica, non Chriſtianis, eove minus clericis facile tunc concederentur; neque in Epiſcoporum eſſe poterat poteſtate, ut Epiſcopi clericos ſuos, quoties libuiſſet, illis addicerent. Non poſterior: quia etſi clerici accuſaſſent Epiſcopos ſuos, Ethnicorum Magiſtratuum Curia nullas infligebat pœnas, imo aliquando decernebat præmia, cum illis temporibus Curia conſtaret ex Ethnicis Magiſtratibus, quorum intererat potius Epiſcopos accuſari. Non poſtrema, quia Epiſcoporum apud publicos Magiſtratus parum ea ætate valere potuiſſet interceſſio, qua fieret, ut pœna reorum clericorum mitior fieret. Sed quid ulterius moror in expendendis figmentis deceptoris? Cura potius adhibenda eſt in detegendis monumentis authenticis, quibus abuſus eſt Mercator, ut ad eadem omnia exigantur. Abuſus itaque eſt auctor epiſtolæ lege Theodoſiana, quæ eſt numero 39. lib. 16. tit. 2. in Codice, ibi: *Quemcumque clericum indignum officio ſuo Epiſcopus judicaverit, ab Eccleſiæ miniſterio ſegregaverit, aut ſiqui profeſſum ſacræ religionis ſponte dereliquerint, continuo ſibi eum Curia vindicet.* Voluit Theodoſius, clericos honore ſuo merito ſpoliatos, ſtatim Curiæ ſubjici, & quidem ita, ut Curia ipſa ſibi ſubditum faceret, quemadmodum denotat *vindicandi* verbum.

De ceteris Canonibus Stephano adſcriptis.

Can. 4. Duo adhuc ſuperſunt fragmenta nomine Stephani Papæ inſcripta, quæ huc vi-
diſt. 19. dentur referenda. Primus eſt canon 4. diſt. 19., quem obſcuri auctoris eſſe arbitror, & ejus, qui imitari voluerit auctorem epiſtolæ 1. ad Hilarium Stephano tributæ, unde fieri deinde potuit, ut ſententia ipſa Stephano tribueretur. Verba epiſtolæ hæc ſunt: *Omnipotens Deus, in cujus manu ſunt omnia . . . . ipſe te, tuoſque & Divina, & Apoſtolicæ Sedis inſtituta illibata ſervare . . . . concedat . . . . Hæc illis partibus, quibus moraris, & in omnibus, quibus potueris, nota facito, & obſervare Apoſtolica mandato auctoritate, quia & noſtri, nobiſque commiſſi in ſancta, & Apoſtolica, & univerſali Eccleſia omnes hæc obſervare nunc, & futuris temporibus profeſſi ſunt.*

Alter eſt canon 1. cau. 12. qu. 2., qui non legitur quidem in epiſtolis Stepha-
Can. 1. cau. 12. qu. 2. ni, ſed potius in epiſtola 1. Anacleto tributa, & in epiſtola unica Lucio adſcripta. Verba Pſeudoanacleti hæc ſunt: *Qui abſtulerit aliquid patri, vel matri, dicitque hoc peccatum non eſſe, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creavit; mater vero noſtra Eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritualiter regeneravit. Ergo qui Chriſti pecunias, & Eccleſiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida eſt, atque homicida ante ſuſpectum juſti Judicis eſſe deputabitur.* Habentur hæc in can. 6. cau. 12. qu. 2. Verba Pſeudolucii ita exprimuntur: *Res quoque Eccleſiarum veſtrarum, & oblationes fidelium, quas ſignificaſtis a quibuſdam irruentibus vexari, vobiſque, & Eccleſiis veſtris auferri indubitanter maximum eſt peccatum, teſtante*

ſtante ipſa ſcriptura, quæ ait: qui abſtulerit aliquid patri, vel matri, & dicit hoc non eſſe peccatum, homicidæ particeps eſt. Pater ergo noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creavit, & mater noſtra Eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritualiter generavit. Et ideo qui Chriſti pecunias, & Eccleſiæ aufert, fraudat, & rapit, homicida in conſpectu Judicis eſſe deputabitur. Quomodo vero factum fuerit, ut hæc nomine potius Stephani ſcriberentur, facile eſt ſuſpicari. Forte enim contigit Collectori, quod contigiſſe diximus ad canonem 1. diſt. 80.; ſcilicet canon 1. diſt. 80. Lucio adſcribitur, qui tamen habetur in epiſtola Stephani; eadem ratione canon 1. cau. 12. qu. 2. Stephano tribuitur, cum habeatur in epiſtolâ Lucii. Cauſſam errato dare potuit codex epiſtolarum veterum Pontificiarum, in quo epiſtolæ Stephani deſcribuntur immediate poſt epiſtolam Lucii; & Amanuenſis facile errare potuit in nominibus Lucii ejuſdem, & Stephani. Niſi fortaſſe quiſpiam dicere malit, Collectorem Gratiano antiquiorem, verba hujus canonis retuliſſe quidem ex Lucio, vel Anacleto, ſed nomen Stephani addidiſſe, ut indicaret nonnulla ſimilia in epiſtolis Stephani reperiri, Gratianum vero nomen Stephani præ ceteris ſelegiſſe. En verba epiſtolæ 2. Stephani, quæ cum eodem fragmento aliquatenus congruere videntur. *Audimus vos a quibuſdam accuſari ..... ut veſtra rapere poſſint, intantum ut Eccleſiæ, facultateſque veſtræ vaſtentur, ac deprædentur. Iſta, chariſſimi, non oportet fieri, nec denuo replicari, tamen neceſſe eſt, ut quæ toties uſurpantur, ſæpius replicentur, & prohibeantur. Nam quidquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis injuſte agitur, pro ſacrilegio reputabitur, quia ſacra ſunt, & violari a quoquam non debent.* Verum parvi admodum referre debet, num Anacleto, num Lucio, num potius Stephano canon ille tribuatur, quando certum eſt unum, eundemque eſſe omnium hujuſmodi epiſtolarum auctorem, quæ ſcilicet ex officina Mercatoris univerſæ prodierunt.

CAPUT XXII.

De Sixto II.

Sixti II. Papæ fragmenta.

Apocryphi omnes. Ex epiſtola 1. ad Gratum.	*Can. 5. cau. 2. qu. 6. referendus potius ad canones Sardicenſes.*
	Can. 15. cau. 2. qu. 6. referendus potius ad canones Chalcedonenſes.
	Can. 5. cau. 3. qu. 6. referendus ad canones Sardicenſes.
	Can. 10. cau. 24. qu. 1. pertinet potius ad Leonem Magnum.
Ex epiſtola 2. ad Epiſcopos Hiſpaniæ.	*Can. 19. cau. 2. qu. 7. conſonat cum epiſtolis Eleutherii, & Julii.*
	Can. 19. cau. 9. qu. 3. conſonat cum aliis Mercatoris fragmentis.

NOndum certa eſt Pontificum Epocha in Sixto II., etenim licet communiter tradant, eundem unicodumtaxat anno geſſiſſe Pontificatum, tamen alii volunt incidiſſe hunc in annum Chriſti 257., alii in annum 260. S. Cyprianus refert martyrem Sixtum occubuiſſe mandato Valeriani Imperatoris, epiſtola 82.

Digitized by Google

De epiſtola 1. ad Gratum.

Iſidorus Mercator duas epiſtolas ſub Sixti II. nomine elucubravit. Prioris inſcriptio hæc eſt: *Epiſcopus Sixtus Grato Coepiſcopo ſalutem*; & data fertur *Kalendis Septembr. Valeriano, & Decio Viris clariſs. Coſſ.* Falſa ſane conſularis nota, ex qua Viri eruditi jamdiu epiſtolam a Sixto abjudicaverunt. Decius enim jam obierat ab anno 254., ſive; ut indicare videtur Cyprianus in epiſt. 5., tempore Cornelii Papæ; Valerianus autem nullum cum Decio geſſit uſquam conſulatum; ſiquidem conſul primo fuit cum Valerio Maximo anno 256., ſecundo cum Gallieno anno 257., tertio cum eodem Gallieno anno 258. Sunt etiam in hac epiſtola characteres Mercatoris, quem nemo cum difficultate ſecernit. Præterquamquod enim eadem ibidem recitantur, quæ Mercatori materiem epiſtolarum omnium ſuppeditant, præſertim de cauſſis Epiſcoporum, earumque ratione tractandis, habentur fragmenta complura ex recentiorum Patrum libris exhauſta, Ithacii, Leonis, Gregorii Magni, quod Pſeudo-Iſidoro fuit valde familiare.

Can. 10. cau. 24. q. 1. Et quidem exordium epiſtolæ depromtum eſt ex epiſtola olim 31. Leonis Magni, cujus verbis utens Sixtus gratulatur cum Coepiſcopo Grato, quod Catholicam fidem valde diligeret, & pravorum hominum deteſtaretur errorem; poſtquam vero aliqua adverſus hæreſes generaliter dixerit, ita ſubdit: *Memor enim ſum me ſub illius nomine Eccleſiæ præſidere, cujus a Domino Noſtro Jeſu Chriſto eſt glorificata confeſſio, & cujus fides nullum unquam fallit, ſed omnes quidem hæreſes deſtruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quam ut omnes conatus meos ei cauſſæ, in qua univerſalis Eccleſiæ ſalus infeſtatur, impendam.* Hæc retulit Gratianus in can. 10. cau. 24. qu. 1., ubi tamen nonnulla ex iis, quæ retuli, ſunt emendanda. Abuſus eſt heic Mercator iterum verbis Leonis Magni ita ſcribentis in epiſt. olim 32.: *Memor enim ſum me ſub illius nomine Eccleſiæ præſidere, cujus a Domino Jeſu Chriſto eſt glorificata confeſſio, & cujus fides omnes quidem hæreſes deſtruit, ſed maxime impietatem præſentis erroris expugnat, & intelligo mihi aliud non licere, quam ut omnes conatus meos ei cauſſæ, in qua univerſalis Eccleſiæ ſalus infeſtatur, impendam.*

Poſt Leonis Magni fragmenta, perhibetur Sixtus plura producere in medium ad demonſtrandum, divinam eſſe Filii Dei, eandemque cum Patre naturam, quæ ſane non alii Pontifici Maximo convenire poſſunt, niſi illi, qui Arianorum hæreſim jam ſubortam ſupponat, agnitamque oppugnet; neutiquam vero Sixto II. Hæc erant, de quibus fingebatur Sixtus a Grato interrogatus. Sed præcipuus Mercatoris ſcopus erat rejicere accuſationes Epiſcoporum, quemadmodum in omnibus ſuis epi-

Can. 5. cau. 2. qu. 6. ſtolis conatus eſt. Hinc ſubdit: *Audivimus, quod quidam erronei, & conſentientes eis te, & reliquos infeſtent Epiſcopos, & Epiſcopos aliquos comprovinciales ad veſtram infamiam, atque damnationem ſecum trahant. Quapropter in hac Sancta Sede dudum a multis Epiſcopis conſtitutum erat, & modo ad veſtrum, & ceterorum fratrum auxilium eſt denuo roboratum, ut omnes Epiſcopi, &c.*, quæ legimus in can. 5. cau. 2. qu. 6. At vero quodnam fuit Concilium hocce a multis Epiſcopis apud Sanctam Sedem celebratum, ut nonnulla de Epiſcoporum cauſſis, & accuſationibus decernerentur? Illud potius fuit Concilium Sardicenſe, in quo ſimilia quædam conſtituta fuerunt

fuerunt can. 7., cujuſque nomen reticendum erat Iſidoro Mercatori, ne Sixtum II. recentiorem faceret Concilio Sardicenſi; aut, ſi fides eſt eidem Mercatori, illud fuit Concilium Nicænum, nam in epiſtola 2., quam Julio Papæ adſcripſit, hæc tanquam Nicæni Concilii decreta refert in cap. 2. *Ut omnes Epiſcopi, qui in quibuſdam gravioribus pulſantur, vel criminantur cauſſis, quoties neceſſe fuerit, libere Apoſtolicam appellent Sedem, atque ad eam, quaſi ad matrem, confugiant*. Hæc eadem omnino ſunt cum canone 5. cau. 2. qu. 6., quæque Iſidorus Mercator Julii perſonam exhibens ex Nicæno Concilio laudare non dubitabat; referens autem perſonam Sixti II., quia Nicænum Concilium commemorare non audebat, generatim quaſi ſtatutum plurium Epiſcoporum deſcripſit.

Clarius vero Mercator indicat ſe referre Concilii Sardicenſis conſtitutiones in iis, quæ ſequuntur, referunturque apud Gratianum in can. 5. cau. 3. qu. 6. Verba Sardicenſis canonis retuli integra ad canonem 7. cau. 6. qu. 4. & canonem 36. cau. 2. qu. 6., cum quibus memoratum Gratiani fragmentum plurimum congruere videtur, nullaque propterea ratione Sixto II. tribui poterat, cui nota eſſe nequiverunt Conciliorum poſterioris ætatis decreta. *Can. 5. cau. 3. qu. 6.*

Pergit Iſidorus: *Et ſiquis putaverit ſe a proprio Metropolitano gravari, apud Primatem Diœceſeos, aut penes univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ Papam judicetur*. Verba ſunt etiam a Gratiano relata in can. 15. cau. 2. qu. 6. nomine Sixti, & in canone 7. cau. 2. qu. 6. nomine Victoris in epiſtola ad Theophilum Alexandrinum. Utrobique Pſeudo-Iſidorum agnoſcimus, qui modo Victoris, modo Sixti perſonam exhibere conatur. Ceterum quicumque ad authentica monumenta exigere hæc ipſa voluerit, potius referet ad canonem 9., & 17. Concilii Chalcedonenſis: In canone 9. hoc legimus: *Si autem cum ipſius Provinciæ Metropolitano Epiſcopus, vel Clericus habet querelam, petat Primatem Diœceſeos, aut Sedem Regiæ Urbis Conſtantinopolitanæ, & apud ipſum judicetur*. Et can. 17. *Siquis a Metropolitano læditur, apud Primatem Diœceſeos, aut apud Conſtantinopolitanam Sedem judicetur, ſicut ſuperius dictum eſt*. De iſtorum canonum Chalcedonenſium auctoritate nihil eſt, quod heic adjiciam, cum ſuo loco fuſius diſcuſſa res fuerit. Tantum dixerim, Iſidorum Mercatorem in ſuis epiſtolis Romanæ Sedi tribuiſſe, quod Conſtantinopolitanæ ex græcis veteribus nonnulli quandoque tribuerunt. *Can. 15. cau. 2. qu. 6.*

De epiſtola 2. ad Epiſcopos Hiſpaniæ.

Dilectiſſimis fratribus per Hiſpaniarum Provincias conſtitutis Sixtus Epiſcopus in Domino ſalutem. Ita inſcribitur epiſtola poſterior, quæ data fertur 17. *Kalendas Auguſti Valeriano, & Decio Viris Clariſs. Coſs.* Hæc ſane epiſtola, cum eoſdem præſeferat conſules, dataque ſit menſe Septembri, debuiſſet, ſervato temporis ordine, alteri ad Gratum ſcriptæ anteferri, cum epiſtola ad Gratum data adpareat Kalendis Septembris. Sed hæ ſunt Mercatoris inſignis deceptoris notæ, qui & eos conſules deſignavit, qui Sixto II. minime congruunt, ut jam ad priorem epiſtolam demonſtrabam. Adparent præterea in hac eadem epiſtola eædem ipſæ ſententiæ, quas Prædeceſſoribus Sixti frequenter adtribuit Pſeudo-Iſidorus, ſententiæ præterea intertextæ recentiorum Patrum, Siricii, Leonis, Proſperi, Gregorii, Concilii Aurelianenſis 5., & Romani 5. ſub Symmacho, quibus addendus Anianus legum

 Theodo-

Digitized by Google

Theodoſianarum interpres. Ipſummet epiſtolæ hujus initium depromtum ex epiſtola olim 54. Leonis Magni, quo profitetur *multiplicata eſſe totius Eccleſiæ Catholicæ gaudia,* conveniebat quidem Leoni Eccleſiaſtica pace jamdiu fruenti, non decebat tamen Sixtum inter medias Ethnicorum vexationes excruciatum. Poſt quamplurima ex Gregorio Magno depromta, aliiſque recentioribus Patribus, devenitur ad accuſationes, & judicia Epiſcoporum, atque inter cetera ita ſubjicitur: *Fratres vero, quos timore terreno injuſte damnaſtis, ſcitote a nobis juſte eſſe reſtitutos, quibus ex Sancti Petri, & Apoſtolica auctoritate omnia, quæ eis ablata ſunt, integerrime reddi præcipimus, ſi non vultis vos, & Principes veſtri a Collegio noſtro, & membris Eccleſiæ ſeparari. Juſto enim judicio Dei datur plerumque peccatoribus poteſtas, qua Sanctos ipſius perſequantur, ut qui ſpiritu Dei juvantur, & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores.* Priora verba uſque ad verſiculum *Juſto enim* relata ſunt in canone 19. cau. 9. qu. 3., ubi tamen quoſnam *Principum* nomine intellexerit auctor epiſtolæ, difficillimum eſſet divinare. Verſiculus autem *Juſto enim* totus eſt Proſperi in ſententiis num. 23. apud Auguſtinum in Pſalmum 118. Generaliter vero hæc conſonant cum pluribus aliis Mercatoris epiſtolis, inter cetera cum canone 3. 4. 5. & 6. cau. 2. qu. 2. Stephano, Euſebio, Julio, & Zephirino tributis.

Can. 19. cau. 9. qu. 3.

Poſt pauca etiam legitur can. 19. cau. 2. qu. 7. cujus verba repetit Iſidorus in epiſtola Eleutherii, integra etiam uſque ad finem epiſtolæ in altera epiſtola Julio Papæ adſcripta ad Orientales Epiſcopos miſſa cap. 35.

Can. 19. cau. 2. qu. 7.

CAPUT XXIII.

De Dionyſio.

Duo tantummodo canones Dionyſii nomine apud Gratianum habentur.

Apocryphi.

Ex epiſtola ad Severum.	*Can. 23. cau. 2. qu. 7. conſonat etiam cum ceteris Mercatoris epiſtolis.*
	Can. 1. cau. 13. qu. 1. conſonat cum Concilio Turonenſi 1., & Leone Magno.

Dionyſium Papam Pontificatum geſſiſſe ab anno 258. uſque ad annum 270. nonnulli tradunt, alii vero ab anno 261. uſque ad annum 272. Et quidem ipſius nomine duæ habentur epiſtolæ, prima ad Urbanum Præfectum 4. Nonas Februarii Aureliano, & Baſſo Conſulibus, qui conſulatus incidit in annum 272., poſterior ad Severum Epiſcopum 5. idus Septembris Claudio, & Paterno Conſulibus, ideſt anno 270. qui conſulatus ſi attendi deberent, locum mutare deberent epiſtolæ, ut poſterior in vicem prioris in collectionibus decretalium juxta ordinem temporum efformatis ſubſtitueretur. De epiſtola ad Urbanum Præfectum nihil eſt, quod verba faciam, quod Gratianus nulla exinde fragmenta deſumſerit. In altera paulliſper immorabor, cui titulus: *Dionyſius Epiſcopus Severo Epiſcopo ſalutem.* Quem indicare voluerit ſub Severi nomine Mercator, non ſatis liquet. Tantum liquet eum fuiſſe

Epiſcopum

Epiſcopum Provinciæ Cordubenſis ex hiſce verbis: *De Eccleſiis ergo Parochianis, unde Apoſtolicam Sedem conſulere voluiſti, qualiter ſint cuſtodiendæ per Cordubenſem Provinciam, ac dividendæ Sacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quam ut ſequaris, quod nos in Romana Eccleſia nuper egiſſe cognoſcitur.* Duo hic occurrunt menda, quibus Mercatorem una agnoſcamus, atque arguamus; in primis diviſio Parochiarum ab Eccleſiis Cathedralibus Dionyſii temporibus minime congruit, cum certum ſit apud Viros eruditiſſimos prioribus, tribus ſaltem, Eccleſiæ ſæculis nullas alias fuiſſe Eccleſias, niſi Cathedrales. Deinde diſtinctio Provinciæ Cordubenſis recentiora videtur tempora demonſtrare, uti viſum Garziæ Loaiſa in notis in decretum Gundemari §. 2. Præter hæc ſuos exhibet characteres in hac ipſa epiſtola Pſeudo-Iſidorus, qui ut plurimum ſententiis utitur recentiorum Patrum Leonis, & Gregorii, Anianum etiam frequentiſſime adducit Legum Theodoſianarum interpretem, eorumque omnium ſententias inordinate congeſtas ad ſuam rem traducere, aliquando etiam depravare conatur. Animadvertitur etiam in hac epiſtola compilatas quodammodo eſſe ſententias Mercatoris, quas in ceteris epiſtolis ſuis ſparſim effudit, de Epiſcoporum accuſationibus, de infamibus, & ſimilibus. Argumentum hujus rei perſpicuum ſuppeditat vel unus canon 23. cau. 2. qu. 7., cujus verba non tam in hac epiſtola leguntur, quam apud Pium epiſt. 1., Hyginum epiſt. 2., Julium epiſt. 2. cap. 15., Stephanum epiſt. 1., & alios complures. *Can. 23. cau. 2. qu. 7.*

Quod ſingulare in hac epiſtola contineri videtur, habemus in can. 1. cau. 13. qu. 1., ibi enim ordo deſcribitur, juxta quem plebium, ſive parochiarum fierent diviſiones, quod ſane Dionyſii ætate non congruere nuper obſervabam. Quod Mercator in hac epiſtola tribuit Dionyſio, ut Dionyſius fuerit, qui Romæ Parochias diſtribuerit, Auctor Pontificalis tribuit potius Evariſto. Utrobique falſo, cum recentior longe fuerit plebium ſacra diſtributio, atque inſtitutio Parochiarum: Non inficias autem iverim, nonnulla ex his, quæ in dicto fragmento deſcribuntur, conſonare cum authenticis recentiorum Patrum, & quidem optimis monumentis. Sic ubi Dionyſius adſtruit, neminem poſſe terminos alterius Parochiæ invadere, conſonat id cum canone 9. Concilii Turonenſis 1., & ubi ſtatuitur, unumquemque ſuis terminis debere eſſe contentum, commode referri poteſt ad Leonem Magnum epiſt. 89. in vetere editione. *Can. 1. cau. 13. qu. 1.*

CAPUT XXIV.

De Felice.

Capita Felicis Papæ nomine a Gratiano relata.

Apocryphi omnes. Ex Epiſt. 1. ad Paternum.	*Can. 5. cau. 2. qu. 1. eſt potius Aniani, & Concilii 4. Carthaginenſis.*
	Can. 11. cau. 3. qu. 6. referendus ad canonem 5. cau. 2. qu. 1.

Ex

Ex Epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.

Can. 8. *cau.* 3. *qu.* 2. *conſonat cum aliis Mercatoris ſententiis.*
Can. 11. *cau.* 3. *qu.* 9. *referendus ad Paulli ſententias.*
Can. 18. *cau.* 3. *qu.* 9. *referendus ad Paulli ſententias.*
Can. 3. *cau.* 3. *qu.* 10. *nonnihil conſonat cum can.* 7. *Concilii* 3. *Carthaginenſis.*
Can. 3. *cau.* 4. *qu.* 6. *idem eſt cum can.* 3. *cau.* 3. *qu.* 10.

FElicis tempora deſignant alii ab anno 270. uſque ad 275.; alii vero ab anno 272. uſque ad eundem annum 275., quo illum martyrem occubuiſſe ferunt. Adverſus errores Paulli Samoſateni, & Sabellii epiſtolam ſcripſiſſe teſtantur Cyrillus Alexandrinus in Apologia, & Patres Concilii Chalcedonenſis in Actione 1. Sed apud Iſidorum Mercatorem, ceteroſque recentiores canonum, ſacrorumve monumentorum Collectores germanæ illius epiſtolæ nulla ratio habita eſt, ſed potius illi fictitias epiſtolas aut ediderunt, aut retulerunt. Porro Pſeudo-Iſidorus tres Felicis nomine epiſtolas edidit. Poſtrema, quæ ſcripta eſt ad Benignum Epiſcopum, huc non pertinet, cum apud Gratianum illius nulla mentio facta fuerit. De prioribus tantum ſermo erit inſtituendus.

De Epiſtola 1. ad Paternum.

Chariſſimo, atque dilectiſſimo Paterno Coepiſcopo Felix Epiſcopus in Domino ſalutem. Ita ſe habet inſcriptio prioris epiſtolæ, quæ data eſt *Nonis Junii Claudio, & Aureliano viris clariſs. Conſulibus.* Hæc ipſa conſularis nota apocrypham eſſe deſignat epiſtolam, cum conſulatus Claudii juxta Baronium inciderit in annum 270., & tum Claudius non cum Aureliano, ſed potius cum Ovinio Paterno conſulatum geſſerit: imo etiamſi eos ſequi velimus, qui initia Pontificatus Felicis auſpicantur ab anno 270., parum tamen valeret ejus anni deſignatio; etenim qui anno 270. Felicem electum Pontificem aſſerunt, ejuſdem electionem referunt ad menſem Decembrem, proptereaque fruſtra aſſereretur, jam Nonis Junii Felicem decretales epiſtolas edidiſſe. Non opus eſt pluribus, ubi nulla deſunt argumenta ad agnoſcendam Mercatoris manum; ſiquidem & hic ea omnia repetita cernuntur, quæ ſolet in epiſtolis ſuis Mercator congerere, pertinentia ad accuſationes Epiſcoporum, & judicia eccleſiaſtica, imo etiam uſurpantur ſententiæ recentiorum Scriptorum, Leonis, Proſperi, Gregorii, Concilii 4. Carthaginenſis, & Aniani interpretis Legum Theodoſianarum, quibus addere juvat ſententias ſacrarum literarum ex recentiori interpretatione relatas. Exordium hujus epiſtolæ illud ipſum eſt, quo utitur Leo Magnus in epiſtola 31. in veteri editione, & quo uſus eſt idem Mercator in epiſtola ad Gratum Sixto II. tributa. Deinde refertur prolixa ſententia Gregorii Magni depromta ex epiſt. 36. lib. 4., poſt quæ habentur verba canonis 10. cau. 3. qu. 4., canonis 11. cau. 2. qu. 7., quæ ſunt Pſeudo-Zephirini, & canonis 17. cau. 3. qu. 6., qui apud Gratianum Pſeudo-Sixto tribuitur, & apud Ivonem Pſeudo-Eleutherio. Hinc ſubditur: *Primates quoque accuſatum diſcutientes Epiſcopum non ante ſententiam proferant damnationis, quam Apoſtolica freti auctoritate, aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes, & canonice examinatos teſtes convincatur. Aliter irritam eſſe cenſemus, & injuſtam Epiſcoporum damnationem, & idcirco a Synodo retractandam, ita ut oppreſſis* ab

Can. 5. *cau.* 2 *qu.* 1. & *Can.* 11. *cau.* 3. *qu.* 6.

ab omnibus in cunctis ſubveniatur cauſſis. Deſcripſit hæc Gratianus in can. 5. cau. 2. qu. 1., & ex eo nonnulla repetiit in can. 11. cau. 3. qu. 6., ubi tamen omiſſa illa fuerant: *Apoſtolica freti auctoritate*, quæ Romani Correctores adjecerunt. Ibi Mercator imitari voluit Anianum in leg. 1. lib. 9. tit. 40. codicis Theodoſiani ita ſcribentem: *Judex criminoſum diſcutiens non ante ſententiam proferat capitalem, quam aut reum ſe ipſe confiteatur, aut convictus, vel per teſtes, vel per conſcios criminis ſui, aut homicidium, aut adulterium, aut maleficium commiſiſſe manifeſtius convincatur*. Quæ ſequuntur, videntur depromta ex cap 28. Concilii 4. Carthaginenſis ibi: *Irritam eſſe injuſtam Epiſcoporum damnationem, & idcirco a Synodo retractandam*. Non ulterius progredior, ad integram epiſtolam exhibendam ex variis hinc illinc ſubreptis fragmentis compoſitam; etenim quæ huc uſque tradita ſunt, ſufficiunt omnino ad oſtendendum, quænam debeat haberi ratio memoratorum canonum Gratiani.

De epiſtola 2. ad Epiſcopos Galliæ.

Quis non mirabitur monſtra Iſidori, in deſignandis temporibus epiſtolarum ſuarum? Succeſſerat in Pontificatu Dionyſio Felix: Mercator vero epiſtolam Dionyſii ad Severum datam voluit 5. *Idus Septembris* Claudio, & Paterno conſulibus, epiſtolam autem ſecundam Felicis ad univerſos Epiſcopos per Galliæ provinciam conſtitutos ſcripſit datam ſub eorundem Claudii, & Paterni conſulatu, & *quinto Idus Auguſti*, propterea antequam Dionyſius Felicis Prædeceſſor literas miſerit decretales. Vel primo intuitu adparet, hanc poſteriorem Felicis epiſtolam apocrypham eſſe. Præter quam quod enim deſignatus Claudii, & Paterni conſulatus incidat in annum 270., quo demum & menſe Decembri in Pontificem inauguratus eſt Felix, dignoſcuntur omnes notæ Mercatoris non ſolum eadem in ſingulis epiſtolis elato ore pronunciantis, imo & eiſdem perpetuo formulis utentis, verum etiam uſurpantis phraſes recentiorum ſcriptorum, Leonis, Gregorii, Chryſologi, Concilii Carthaginenſis 3., Romani 3. ſub Symmacho, & codicis Theodoſiani junctis interpretationibus Aniani. Epiſtolæ præfatio deſumta eſt partim ex Petro Chryſologo in epiſtola ad Euthychetem, quæ habetur inter acta Concilii Chalcedonenſis. Deinde Felix refert a ſe Romæ convocatum Concilium Epiſcoporum numero plurium, quam ſeptuaginta, in quo de Epiſcoporum accuſationibus ageretur, definireturque, quænam regulæ in judiciis Eccleſiaſticis eſſent ſervandæ. Inter cetera in hoc Concilio ſtabilita, legimus illa, quæ referuntur in can. 8. cau. 3. qu. 2., dummodo notas Romanorum Correctorum attenderimus, *Can. 8. cau. 3. qu. 2.* qui fragmentum ad integros epiſtolæ codices exegerunt. Sane facile eſt in iſtis ſententiis agnoſcere Mercatorem, qui eadem propemodum tradit in epiſtola Stephani, Euſebii, & Zephirini, ut alios omittam, in can. 3. 4. & 6. cau. 2. qu. 2. Complura autem ex iſtis depromta videntur tum ex codice Theodoſiano leg. 19. tit. 1. lib. 9., tum ex Concilio Romano 3. ſub Symmacho. In dicta l. 19. cod. Theod. hæc habentur: *Accuſationis ordinem jamdudum legibus inſtitutum ſervari jubemus: ut quicumque in diſcrimen capitis arceſſitur, non ſtatim reus, qui accuſari potuit, æſtimetur, ne ſubjectam innocentiam faciamus &c.* Et in dicto Concilio Romano: *Auctoritatem ordinis corrigendi, ſicut poſcebant Eccleſiaſtica ſtatuta, in omnium, qui ibidem*

con-

Digitized by Google

convenerant, Epiſcoporum præſentia ſe dare profeſſus eſt (Symmachus), *ſperans, ut viſitator, qui contra religionem, contra ſtatuta veterum, vel contra regulas majorum a parte Cleri, vel ab aliquibus laicis fuerat poſtulatus, ex ordinatione Antiſtitum, ſicut decebat ſanctum propoſitum, prima fronte cederet, & omnia, quæ per ſuggeſtiones inimicorum ſuorum amiſerat, poteſtati ejus legaliter ab honorabili Concilio redintegrarentur, & tanti loci Præſul regulariter prius ſtatui priſtino redderetur, & tunc non ante veniret ad cauſſam, & ſi ita recte videretur, accuſantium propoſitionibus reſponderet.*

Can. 3. Poſt ea leguntur verba canonis 1. cau. 5. qu. 3., quæ apud Gratianum nomi-
cau. 3. qu. 10. ne Romanæ Synodi ab Hadriano celebratæ laudantur, ibidemque de perſona accu-
& ſatorum nonnulla quæruntur, decerniturque: *Quod ſi accuſatorum perſonæ in judi-*
Can. 3. *cio Epiſcoporum culpabiles adparuerint, ad arguendum non admittantur, niſi proprias*
cau. 4. q. 6. *cauſſas aſſerere (non tamen criminales) vel Eccleſiaſticas voluerint.* Huc referendi
erunt canon 3. cau. 3. qu. 10., & canon 3. cau. 4. qu. 6., utrobique enim eadem omnino
legimus. Iſidorus Mercator abuſus hic eſſe videtur canone 7. Concilii Carthaginen-
ſis 3., ſive canone 1. cau. 4. qu. 6., de quo tamen jam ſuo loco diſſeruimus.

Can. 11. Sequuntur verba canonis 11. cau. 3. qu. 9., & canonis 18. cau. 3. qu. 9.,
& 18. quæ tamen melius, ac verius laudata fuiſſent ex libris ſententiarum Paulli. De-
cau. 3. qu. 9. ſcribam hic tum fragmentum epiſtolæ Mercatoris, tum ipſamet Paulli verba, ut
clarius exinde liqueat, quo ſtudio uſus Mercator fuerit in hiſce epiſtolis conſar-
cinandis.

Fragmentum Mercatoris.	Verba Paulli.
Abſente vero adverſario non audiatur accuſator, nec ſententia abſente parte alia a judice dicta ullam obtinebit firmitatem: Neque abſens per alium accuſari, aut accuſare poteſt, nec affinis teſtis admittatur.	In ſententiis lib. 5. tit. 5. *In cauſſa capitali abſens nemo damnatur, neque abſens per alium accuſare poteſt.* Et tit. 16. *Neque accuſator per alium accuſare, neque reus per alium defendi poteſt.*

Sic ſe ſe habent monumenta Pſeudo-Iſidori, quæ tamen ipſe refert, quaſi in Synodo plurium Epiſcoporum Romæ conſtituta.

Demum non omittere poſſum, quod fingitur in poſtrema hujus epiſtolæ parte, ubi ſtatutum legimus, ſuper memorias martyrum miſſas celebrandas eſſe, ea ratione, quod nonnulli Eccleſiarum perturbatores memorias martyrum execrarentur. Ego ſane, cum aliorum teſtimonia deſint, ſoli Pſeudo-Iſidoro parum fidendum exiſtimo: Etenim peto ab auctore illius epiſtolæ num Chriſtiani, num potius Ethnici memorias martyrum execrarentur? Non ſane Chriſtiani, quos tunc martyrum egregia exempla ad invictam in fide conſtantiam excitabant. Quod ſi de Ethnicis tantum id erit intelligendum, non video, qua ratione provideri æquo conſilio poterat martyrum honori, decernendo, Miſſas ſuper martyrum cadaveribus celebrari, quum Ethnici æque & martyres ipſos, & Sacroſanctæ Euchariſtiæ myſteria, ſicut Religionem ipſam Chriſtianam, deteſtabantur.

CA-

CAPUT XXV.

De Eutychiano.

Sequentes canones Eutychiano tribuuntur.

Apocryphi omnes. Ex epiſt. 2.	*Can. 18. cau. 2. q. 6. conſonat cum aliis Mercatoris ſententiis.* *Can. 3. cau. 2. qu. 8. ſupplendus, atque emendandus ex integris epiſtolæ exemplaribus.* *Can. 11. cau. 3. qu. 4. conſonat cum aliis Mercatoris ſententiis.*
Adjiciuntur.	*Can. 91. cau. 11. qu. 3. pertinet potius ad librum aliquem pœnitentialem.* *Can. 3. cau. 20. qu. 2. pertinet ad Concilium Pariſienſe 6.* *Can. 17. cau. 22. qu. 1. eſt potius Theodulphi Aurelianenſis.* *Can. 31. cau. 23. qu. 8. eſt potius Concilii Ravennatenſis.* *Can. 2. cau. 28. qu. 1. eſt potius Theodori Cantuarienſis.* *Can. 3. cau. 28. qu. 1. eſt potius Theodori Cantuarienſis.* *Can. 7. cau. 35. qu. 6. eſt potius Reginonis Prumienſis.*

IN locum Felicis ſubſtitutus fuit Eutychianus anno 275., vixitque uſque ad annum 283. Ipſi ab Iſidoro duæ adſcriptæ epiſtolæ fuerunt; Prior data Aureliano, & Marcellino Conſulibus ſcripta eſt ad Johannem, & omnes Epiſcopos Bæticæ: Sed de hac nihil eſt, quod in præſentia dicam, cum nulla ſint apud Gratianum ex ea depromta fragmenta.

De epiſtola 2.

Altera ita inſcribitur: *Dilectiſſimis fratribus univerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis Eutychianus.* Data autem eſt 13. Kal. Octobris Caro ſecundo, & Carino Conſulibus, incidit propterea in annum 283., qui eſt Eutychiani poſtremus. Notæ Mercatoris in hac epiſtola adparent, ideſt illius, qui nihil antiquius habuit, quam de accuſationibus Epiſcoporum, Eccleſiaſticiſque judiciis conſtitutiones edere, & inter res ſuas fragmenta recentiorum Patrum, ſacrarumque literarum interponere. Revera initio epiſtolæ refertur integrum caput 1. epiſtolæ Paulli ad Epheſios, imo & nonnulla ex capite 2., ubi tamen aliquando etiam Hieronymi interpretationem ſequitur auctor, qualis ſane eſſe non poterat Eutychianus. Deinde ad judiciorum Eccleſiaſticorum formam ſtabiliendam devenitur his verbis: *Statuimus non ita in Eccleſiaſticis agendum eſſe negotiis, ſicut in ſecularibus. Nam in ſecularibus legibus, poſtquam vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit, non licet ei ante peractam cauſſam recedere; in Eccleſiaſticis vero, dicta cauſſa, recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſi ſe prægravari viderit.* Retulit hæc Gratianus in can. 18. cau. 2. qu. 6. Sed ibidem facile Mercatoris manum agnoſcimus, qui eadem omnino verba repetit in cap. 16. epiſtolæ

Can. 18. cau. 2. qu. 6.

ad orientales, quam idem Felici II. adſcripſit. Sed ille hiſce in locis abuſus videtur verbis Leonis Magni in epiſtola olim 54. eſſe ſcribentis *aliam rerum ſecularium, aliam divinarum rationem*. Forte etiam abuſus eſt canone 17. Concilii Chalcedonenſis, ſeu can. 1. cau. 16. qu. 3., ubi ſtatutum ſcimus eos, qui ſentiunt ſe a Metropolitano judicante gravari, poſſe ad ſuperiores confugere. Num vero confugiendum ſit ante finitum judicium, an finis judicii ſit potius expectandus, nulla in Eccleſiaſticis monumentis certa argumenta habemus; neque a civilibus legibus deflectendum in hac parte arbitrarer, ne Eccleſiaſticorum judicum ordinariorum juriſdictio evacuetur. Et quidem hæc ſtatui potuiſſent, ubi Eccleſiaſtica judicia vigere cœperunt; At Eutychiani ætati nemo non videt, nulla ratione congruere.

Can. 3. cau. 2. qu. 8. Proſequitur Eutychianus: *Accuſationis vero ordinem talem & dicimus, & ſervari jubemus, ideſt: Siquis Clericorum in crimine impetitur, non ſtatim reus exiſtimetur, qui accuſari potuit, ne ſuſpectam innocentiam faciamus: ſed quiſquis ille eſt, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inſcriptionis arripiat, cuſtodiat ſimilitudinem, habita tamen dignitatis æſtimatione potiatur. Nec forte ſibi noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicii. Hæretici enim omnes, & ſuſpecti, & excommunicati, homicidæ quoque, atque malefici, fures, ſacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falſum teſtimonium dixerint, ſeu qui ad ſortilegos, magoſque concurrerint, nullatenus ad accuſationem ſunt admittendi*. Ex his & ſupplendus, & emendandus eſt canon 3. cau. 2. qu. 8. cujus priora verba Mercator excepiſſe videtur ex lege ultima lib. 9. tit. 1. codicis Theodoſiani, ubi ita legimus: *Accuſationis ordinem jamdudum legibus inſtitutum ſervari jubemus: ut quicumque in diſcrimen capitis arceſſitur, non ſtatim reus, qui accuſari potuit, æſtimetur, ne ſubjectam innocentiam faciamus: Sed quiſquis ille eſt, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inſcriptionis accipiat, cuſtodiæ ſimilitudinem, habita tamen dignitatis æſtimatione, patiatur, nec impunitam fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicii*. Quod vero de rejiciendis ab accuſatione nonnullis graviſſimorum criminum reis ſubjicitur, familiaria exhibet Mercatoris effata, qualia repetuntur in epiſt. 3. Euſebii, in epiſt. 1. Felicis II., & alibi paſſim.

Can. 11. cau. 3. qu. 4. Subſequuntur ſtatim verba canonis 11. cau. 3. qu. 4., quæ non Eutychiani, ſed Mercatoris eſſe, vel ex eo demonſtratur, quod in epiſtola Felici II. tributa eadem omnino legantur. Ceterum temporibus Eutychiani neutiquam congruunt; neque enim inter acres Ethnicorum vexationes poterat Romanus Pontifex decernere, qui admittendi ad accuſationes Chriſtianorum, qui ab eiſdem eſſent rejiciendi; neque ipſe poterat indicare, quinam inter infames haberentur, quum tunc vel ipſi Chriſtiani velut infames cenſebantur. Potius huc referri poſſet, quod ſcripſit Anianus in lib. 1. ſententiarum Paulli tit. 2. ibi: *Infames ad agendas cauſſas nec mandatum dare, nec ſuſcipere ab altero poſſe*.

Nonnulla adhuc in epiſtola ſuperſunt, quæ depromta dignoſcuntur ab Aniano in leg. 1. tit. 7. lib. 10. codicis Theodoſiani, conſonantque cum epiſt. 1. Anacleti, cum epiſt. 1. Felicis II., cum epiſt. 1. Eleutherii, cum epiſt. 2. Fabiani cum epiſt. 1. Euſebii, & ſimilibus, quæ omnia ad Mercatorem pertinere jam pluries demonſtratum eſt, & nemo hodie ignorat.

De

De ceteris canonibus Eutychiano tributis.

Non eſt, cur de uno Gratiano conqueramur in fragmentis illis, quæ ipſe adtribuit Eutychiano Papæ; ipſe enim Burchardi fidem ſecutus eſſe videtur; Burchardus vero primus fuit, qui, neſcio qua ratione, pluribus in locis falſas auctorum inſcriptiones adjecit, niſi dicere velimus, illum ex aliis antiquioribus monumentis fuiſſe deceptum. Hujus rei argumentum in primis habemus in canone 91. cau. 11. qu. 3. Nemo ſane arbitrabitur, illum quoquomodo ad Eutychianum Pontificem referri poſſe. Ipſa mentio Abbatum, & Monachorum jam Sacerdotio inſignitorum tempora denotat longe recentiora: Neque enim ante Benedicti Abbatis ætatem Abbatis nomen uſurpari in occidente potuit; aut unquam ante nonum, vel etiam decimum Eccleſiæ ſæculum Sacerdotio functos fuiſſe Monachos legimus. Primus tamen Burchardus in cap. 105. lib. 19. idem fragmentum nomine Eutychiani referre non dubitavit, hac adjecta inſcriptione: *Ex decret. Eutychiani Papæ*. Verum ego non dubito, quin hoc fragmentum ad aliquod Pœnitentiale decimi, aut undecimi ſæculi ſit exigendum, quod clarius ſtatim conſtabit, ſi integrum caput hic deſcribatur, quale legimus apud Burchardum his verbis: *Siquis dederit, aut exceperit communionem de manu hæretici, & neſcit, quod Catholica Eccleſia contradicit, poſtea intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, & poſtea pœnitentiam egerit, decem annos pœniteat. Alii judicant ſeptem, & humanius quinque annos pœniteat. Siquis permiſerit hæreticum miſſam ſuam celebrare in Eccleſia Catholica, & neſcit, 40. dies pœniteat. Si pro reverentia ejus, annum integrum pœniteat. Si pro damnatione Eccleſiæ Catholicæ, & conſuetudine Romanorum, projiciatur ab Eccleſia, ſicut hæreticus, niſi habeat pœnitentiam. Si habuerit, decem annos pœniteat. Si receſſerit ab Eccleſia Catholica in congregationem hæreticorum, & alios perſuaſerit, poſtea pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat. Quatuor annos extra Eccleſiam, & ſex inter auditores, & duo adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut decimo anno communionem ſine oblatione recipiant. Si Epiſcopus,* (en verba Gratiani), *aut Abbas jubet Monacho ſuo pro hæreticis mortuis Miſſas cantare, non licet, & non expedit audire eis; Si Presbytero contigerit, ubi Miſſam cantaverit, & alius recitaverit nomina mortuorum, & ſimul nominaverit hæreticos cum catholicis, ſi poſt Miſſam intellexerit, hebdomadam pœniteat; ſi frequenter fecerit, annum integrum pœniteat. Siquis autem pro morte hæretici Miſſam ordinaverit, & pro religione ſua ejus reliquias ibi tenuerit, & neſcit differentiam catholicæ fidei, & poſtea intellexerit, pœnitentiamque egerit, reliquias ibi debet igne concremare, & annum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, pœnitentia commotus, decem annos pœniteat. Si quis a fide catholica diſceſſerit ſine ulla neceſſitate, & poſtea ex toto animo pœnitentiam acceperit, tres annos extra Eccleſiam, ideſt inter audientes juxta Nicænum Concilium, ſeptem annos in Eccleſiis inter pœnitentes, & duos annos adhuc extra communionem pœniteat.* Integrum referre volui Burchardi fragmentum, ut clarius exinde adpareret ſtilum heic exhiberi Pœnitentialis libri, nulla autem ratione tribui poſſe Eutychiano Papæ, eo vel magis, quia facta Concilii Nicæni mentio dubitationem omnem, ſiqua adhuc ſupereſſet, penitus tolleret. Imo ego ſuſpicor, forte illum eſſe librum Pœnitentialem ipſum a Burchardo editum ad diſciplinam ſuæ Diœceſeos ſtabiliendam; in quo ſane mirum eſſe non debet, ſi Eutychiani Papæ nomen laudaretur, quum eſ-

Can. 91. cau. 11. qu. 3.

ſet familiare librorum Pœnitentialium ſcriptoribus nomina veterum Pontificum identidem adjicere, ut fragmenta ſua majore quadam vi, atque auctoritate firmarent. Non omittam obſervare, nono, aut decimo ſæculo ſtatui ab Epiſcopis conſueviſſe, ne impiorum, ac propterea potiori ratione hæreticorum, oblationes reciperentur, aut ſacra pro ipſis celebrarentur. Sic in lib. 7. Capitularium cap. 407. ſcriptum legimus: *Quod pro catholicis defunctis ſint memoriæ faciendæ, & oblationes, & orationes Deo offerendæ. Non tamen pro impiis, quamvis ſint Chriſtiani, ex his aliquid agere licebit*. Similia propemodum habet Herardus Turonenſis in Capitulis cap. 116.

Can. 3. cau. 20. qu. 2. Burchardus quoque cauſſam Gratiano dedit, cur Eutychiano tribueret canonem 3. cau. 20. qu. 2., quum & ille Eutychiano adſcripſerit in lib. 8. cap. 17., ubi integrum fragmentum legitur hoc modo: *Nihilominus etiam in quibuſdam locis inolitum invenimus uſum ſtultitiæ plenum, & Eccleſiaſticæ auctoritati contrarium, eo quod videlicet nonnullæ Abbatiſſæ, & aliquæ ex ſanctimonialibus viduis, & puellis virginibus contra fas velum imponere præſumant. Et ideo nonnullæ injuſte velatæ putant ſe liberius ſuis carnalibus deſideriis poſſe inſervire, & ſuas voluntates explere. Quapropter ſtatuimus, ut ſi Abbatiſſa, aut quælibet ſanctimonialis poſt hanc definitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam, aut puellam virginem velare præſumſerit, judicio canonico uſque ad ſatisfactionem ſubdatur*. Vel ex una Abbatiſſarum mentione facile conſtat, hæc nullo modo ad Eutychianum pertinere poſſe, cum Abbatiſſarum inſtitutio longe ſit Eutychiano recentior. Quid vero opus pluribus, ubi jam repertum eſt monumentum, ex quo canon hujuſmodi depromtus fuerat? Videlicet idem omnino eſt cum canone 43. lib. 1. Concilii 6. Pariſienſis anni 829. ſub Ludovico Pio, & Lothario celebrati, relatuſque hinc eſt inter Capitularia Francorum, ut liquet ex cap. 16. additionis 2. in editione Baluſiana. Porro jam ſub finem octavi ſæculi invaluerat, ut nonnullæ Abbatiſſæ, ac ſanctimoniales velare præſumerent more Epiſcopali, ideſt variis benedictionum ritibus, virgines ad monaſteria, vitæque monaſticæ profeſſionem contendentes; quod anno 729. in Capitulari Caroli Magni vetitum fuerat cap. 74. ibi: *Auditum eſt aliquas Abbatiſſas contra morem Sanctæ Dei Eccleſiæ benedictiones cum manus impoſitione, & ſignaculo ſanctæ crucis ſuper capita virorum dare, nec non & velare virgines cum benedictione Sacerdotali. Quod omnino a vobis Sanctiſſimi Patres in veſtris Parochiis illis interdicendum eſſe ſcitote*. Quæ eadem habentur in lib. 1. Capitular. cap. 71. Hoc erat Caroli Imperatoris deſiderium Epiſcopis, & Abbatibus expoſitum: Quid vero ſtatutum illico fuerit, ignoramus. Tantum conſtat de canone Pariſienſi ſupra expreſſo poſt nonnullos annos edito, ex quo liquet hujuſmodi Abbatiſſarum actus fuiſſe omnino improbatos. Quod ſi quiſpiam ſciſcitaretur, quare Burchardus, nomine reticito Concilii Pariſienſis, Eutychianum laudaverit, facile eſt reſpondere, Burchardum, quoad fieri poterat, a memorandis Francorum geſtis abſtinuiſſe, quod viveret apud Germanos Francis Burchardi tempore infeſtos.

Can. 17. cau. 22. qu. 1. Eadem ratione contigit, ut Burchardus in lib. 12. cap. 14. Eutychiano tribueret, quod legerat apud Theodulphum in Capitulis Presbyteris Eccleſiæ ſuæ propoſitis in Eccleſia Aurelianenſi. Porro hinc Gratianus errandi occaſionem ſumſit, qui eadem relaturus in can. 17. cau. 22. qu. 1. non Theodulphi, ſed Eutychiani nomine fragmentum inſcripſit. Verba Theodulphi ſunt in cap. 26. Capitulorum ibi: *Prædicandum eſt etiam, ut perjurium fideles caveant, & ab hoc ſummopere abſtineant*

meant, ſcientes hoc grande ſcelus eſſe, & in lege, & prophetis, ſive evangelio prohibitum. Audivimus enim quoſdam parvipendere hoc ſcelus, & levem quodammodo perjuris pœnitentiæ modum imponere. Qui noſſe debent, talem de perjurio, qualem & de adulterio, de fornicatione, de homicidio, & de ceteris criminalibus vitiis pœnitentiam imponendam. Siquis vero perpetrato perjurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiæ longam ærumnam, ad confeſſionem venire noluerit, ab Eccleſia repellendus eſt, ſive a communione, & conſortio fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque oret, neque in ſuam eum domum recipiat.

Neſcio quo fato contigerit, Eutychiano etiam tribui canonem 31. cau. 23. qu. 8. *Can.* 31.
Primus ſane, qui huic Pontifici fragmentum adſcripſit, fuit Burchardus, quem *cau* 23.
de more ſuo ſecuti ſunt Ivo, & Gratianus: Sed tempus eſt, auctorem germanum *qu.* 8.
illius canonis exhibendi. Referendus ille erit ad Concilium Ravennatenſe 130. Epiſcoporum habitum ſub Johanne VIII. anno 877. Porro ibidem can. 7. hæc legimus: *Siquis homicidium, membrorum truncationem, domorum incendia fecerit, aut fieri juſſerit, aut facienti conſenſerit, quouſque de his legaliter, vel amicabiliter coram Epiſcopo civitatis, aliiſque civibus non emendaverit, ab Eccleſia privatum ſe eſſe agnoſcat. Si ergo poſt ſecundam, & tertiam conventionem, cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam Ethnicus, & Publicanus ab omni Chriſtianorum collegio ſeparetur.* Quicumque verba hæc cum Gratiani fragmento contulerit, minime dubitabit amplius, quin Gratiani canonem memorato Concilio adſcribat, poſtquam præſertim etiam perpenderit, quæ ibidem definita legimus, Eutychiani Papæ temporibus nullatenus convenire.

Ex decretis etiam Eutychiani Papæ Burchardus in lib. 9. cap. 59. & 60. retu- *Can.* 2.
lit verba canonis 2. & 3. cau. 28. qu. 1., unde profluxit erratum Gratiani. Per- & 3.
tinent potius ad Pœnitentialem librum Theodori Cantuarienſis; quamobrem arbi- *cau.* 28.
tror me opportunius de hiſce fragmentis acturum, ubi de Theodoro Cantuarienſi *qu.* 1.
ſermonem inſtituam.

Demum Burchardus eſt, qui in capite 91. & ſequentibus libri 1. quamplури- *Can.* 7.
mi tribuit Eutychiano, ab Eutychiani temporibus prorſus aliena, & nono, aut *cau.* 35.
decimo Eccleſiæ ſæculo convenientia. Inter illa legitur canon 7. cau. 35. qu. 6. apud *qu.* 6.
Gratianum. Canonis hujus auctorem ego demonſtrabo Reginonem Prumienſem. Duos ille libros de diſciplinis Eccleſiaſticis ediderat ad uſum Eccleſiæ Trevirenſis; & quamquam ut plurimum variorum canonum collectio appellari poſſint, tamen initio cujuſcumque libri nonnulla propoſuit Regino e penu ſua; & quidem initio libri prioris plures tradidit regulas, quibus uterentur Clerici, & Epiſcopi; initio autem libri poſterioris, ubi de laicis agendum ſibi præcipue propoſuerat, aliqua tradidit ad regimen Epiſcopale erga laicos; inter quæ hæc leguntur: *Epiſcopus in Synodo reſidens poſt congruam allocutionem ſeptem ex plebe ipſius parrœchiæ, vel eo amplius, aut minus, prout viderit expedire, maturiores, honeſtiores, atque veraciores viros in medio debet evocare, & allatis ſanctorum pigneribus unumquemque illorum tali ſacramento conſtringat.* Et in capite ſequenti: *Sacramentum Synodale. Amodo in antea quicquid noſti, vel audiſti, aut poſtmodum inquiſiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam chriſtianitatem in iſta parrœchia factum eſt, aut in futurum erit, ſi in diebus tuis evenerit, tantum ut ad tuam cognitionem quocumque modo pervenit, ſi ſcis, aut tibi indicatum fuerit, Synodalem cauſſam eſſe, & ad miniſterium Epiſcopi pertinere, quod nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter præmium, nec propter parent-*

parentelam, ullatenus celare debeas Epiſcopo de Treveris, aut ejus Miſſo, cui hoc inquirere juſſerit, quandocumque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & iſtæ ſanctorum reliquiæ. Reliqui ita jurent: Iſtud Sacramentum, quod iſte juravit de ſynodali cauſſa, quod tu illud obſervabis in quantum ſapis, aut audiſti, aut ab hac die in antea inquiſiturus es. Sic te Deus adjuvet. Hæc itaque formula erat a Reginone propoſita, qua Epiſcopi laicos interrogarent de illis, quæ ad rectam Diœceſeos adminiſtrationem pertinere videbantur. Ut autem pluribus ea formula placuit, atque ad varios Eccleſiarum codices tranſducta eſt, placuit quoque Burchardo, qui, ut majorem eidem vim tribueret, nomine Eutychiani illam inſcribere non dubitavit.

CAPUT XXVI.

De Cajo.

Cajo hi tribuuntur canones apud Gratianum.

Apocryphi omnes. Ex epiſtola unica.	*Can.* 1. *diſt.* 77. *a Caji temporibus alienus.* *Can.* 1. *cau.* 2. *qu.* 3. *pertinet potius ad leges Theodoſianas.* *Can.* 25. *cau.* 2. *qu.* 7. *non convenit temporibus Caji.* *Can.* 1. *cau.* 3. *qu.* 1. *conſonat cum ceteris Mercatoris epiſtolis.* *Can.* 5. *cau.* 3. *qu.* 2. *jungendus cum can.* 1. *cau.* 3. *qu.* 1. *Can.* 1. *cau.* 11. *qu.* 1. *referendus potius ad leges Theodoſianas.*

SUb Diocletiano, & Maximiano martyrium paſſus eſt Cajus, quem alii Gajum vocant, anno 296., cum jam ab anno 283. Pontifex inauguratus fuiſſet. Hujus nomine habemus epiſtolam ita inſcriptam: *Dilectiſſimo fratri Felici Epiſcopo Cajus*; & data fertur Kal. Martii Diocletiano VI., & Conſtantio II. Conſulibus, ſeu anno 296. Caji poſtremo. Sed quis in eadem non agnoſceret Mercatorem? Uſurpatæ recentiorum Patrum ſententiæ, repetita fragmenta, quæ paſſim a Mercatore ipſo in epiſtolis ſuis deſcribuntur ad accuſationes Epiſcoporum pertinentia, & ad judicia Eccleſiaſtica, Pſeudo-Iſidorum facile detegunt. Perſequar epiſtolam ipſam, unaque Gratiani fragmenta expendam.

Can. 25. cau. 2. qu. 7. Præfationis inſtar ſunt prolixa verba Vigilii Papæ in epiſt. 2. ad Eutherium, quocum gratulatur in extremis mundi partibus Chriſtianam fidem niteſcere, quem etiam docet, quæ Romana tenet Eccleſia. Expectaret quiſpiam ſymbolum fidei. Sed non erat hæc cura Mercatoris: Ait enim: *Primo quidem ſcias, Paganos, & Hæreticos non poſſe Chriſtianos accuſare, aut vocem eis infamationis inferre.* Verba ſunt hæc a Gratiano relata, imo & corrupta in can. 25. cau. 2. qu. 7. atque his eiſdem loquendi formulis ſæpiſſime uſus eſt Pſeudo-Iſidorus. Num vero Ethnicos *Paganorum* nomine deſignare potuiſſet Cajus, non ſatis apud viros eximios probatum eſt; afferunt enim viri docti pro Ethnico Paganum primo uſurpatum fuiſſe ab Optato Milevitano in lib. 3. contra Parmenianum, & ab Auguſtino in lib. 2. retractationum cap. 43. Porro non primum Paganorum nomen in uſu eſſe cœpit, quam ubi Imperatores Chriſtianam fidem amplexi ſunt, Ethnicaque ſuper-

per-

perſtitione dejecta Ethnicos potius odiſſe cœperunt; quos ejecerunt ab urbibus in
pagos & villas, propterea ab incolendis pagis paganos nominatos.

Proſequitur Iſidorus, & ait: *Deinde nemo unquam Epiſcopum apud Judices ſæcu-* Can. 1.
lares, aut alios Clericos accuſare præſumat. Referuntur eadem in can. 1. cau. 11. cau. 11.
qu. 1. Quis ſibi perſuadeat Diocletiano Eccleſiam vexante eo progreſſum fuiſſe qu. 1.
Romanum Epiſcopum, ut univerſos Antiſtites Eccleſiarum abs juriſdictione Ma-
giſtratuum publicorum legibus latis eximeret? Franciſcus Florens in erudito com-
mentario ad hanc Gratiani quæſtionem incredibile eſſe ait, tantum ſibi vindicaſſe
Cajum, & vix ſub Chriſtianis Imperatoribus eximi Epiſcopos cœpiſſe, quemad-
modum conſtat ex lege 12. lib. 16. tit. 2. codicis Theodoſiani lata anno 355. *Man-
ſuetudinis noſtræ*, ajunt Imperatores, *lege prohibemus in judiciis Epiſcopos accuſari*,
ad quæ Anianus: *Specialiter prohibetur, nequis audeat apud Judices publicos Epiſcopum
accuſare, ſed in Epiſcoporum audientiam præferre non differat &c.*

Sequuntur hic tria Gratiani fragmenta, videlicet canon 1. cau. 2. qu. 3., ca- Can. 1.
non 1. cau. 3. qu. 1., & canon 5. cau. 3. qu. 2. ita jungendi. *Et ſiquis Epiſco-* cau. 2.
copus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clerici apud Epiſcopos (quia alibi non qu. 3. Can. 1.
oportet) a qualibet perſona, quæ rite recipienda eſt, fuerint accuſati, quicumque fue- cau. 3.
rit, ſive ille ſit ſublimis vir honoris, ſive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus il- qu. 1.
laudabilis intentionis arripuerit, noverit probationis documenta ſe debere inferre. Siquis & Can. 5.
ergo circa hujuſmodi perſonas (hic eſt canon 1. cau. 2. qu. 3.) *non probanda detu-* cau. 3.
lerit, auctoritate hujus ſanctionis intelligat, ſe jacturam infamiæ ſuſtinere, ut damno qu. 2.
*pudoris æſtimationis diſpendio diſcat ſibi, alienæve verecundiæ impune inſidiari ſaltem de
cetero non licere.* Hæc fere eadem depromta ſunt ex lege 41. lib. 16. tit. 2. co-
dice Theodoſiano ibi: *Clericos nonniſi apud Epiſcopos accuſari convenit. Igitur ſi Epiſ-
copus, vel Presbyter, Diaconus, & quicumque inferioris loci Chriſtianæ legis miniſter
apud Epiſcopum, (ſiquidem alibi non oportet) a qualibet perſona fuerint accuſati, ſi-
ve ille ſublimis vir honoris, ſive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus laudabilis in-
tentionis arripiet, noverit docenda probationibus, monſtranda documentis ſe debere infer-
re. Siquis ergo circa hujuſmodi perſonas non probanda detulerit, auctoritate hujus ſan-
ctionis intelligat, ſe jacturæ famæ propriæ ſubjacere, ut damno pudoris, exiſtimationis
diſpendio diſcat ſibi alienæ verecundiæ impune inſidiari ſaltem de cetero non licere.* Ce-
terum hæc nulla ratione Cajo congruere poterant, cum auctoritate ſua infames de-
clarare nequiviſſet eos, qui ad Ethnicos publicos Magiſtratus cauſſas judiciarias
deduxiſſent. *Nam qualiter ad Concilium veniatur* (pergit Mercator, verbaque ſunt
canonis 1. cau. 3. qu. 1.) *aut qualiter de ſuis rebus expoliati, vel ejecti a ſedibus
propriis, aut qui accuſatores ſint recipiendi, quive non ſint: aut qualiter ejectis, & ex-
poliatis ſint omnia legibus redintegranda, quæ eis ablata ſunt, & quia priuſquam hoc
factum fuerit, nullum crimen eis objici poterit: & qualiter illis induciæ* (hic ne-
ctendus eſt canon 5. cau. 3. qu. 2.) *poſt integram inſtaurationem anniverſariæ,
vel ſex menſium indulgendæ ſint: & qualiter ſua omnia licenter, & pacifice abſque ul-
lius gravi impedimento diſponere, & ſuorum amicorum, & Eccleſiaſticorum Patrum conſi-
liis uti debeant, ſufficienter ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, ac noſtris prædeceſſori-
bus ſtatutum eſſe putamus.* Quouſque Mercator diſciplinam, quam heic tradit, tri-
buit prædeceſſoribus Caji Pontificibus, facile percipio, quos indicare voluerit, eos
ſcilicet, quibus plurimas epiſtolas adſcripſit, quas jam recenſuimus; verum ſi
apoſtolica finguntur præcepta, quibus idipſum conſtitutum adpareat, de novo pu-
den-

Digitized by Google

dendoque mendacio Mercatorem arguimus, cum nullibi conſtet de hac diſciplina in apoſtolicis monumentis.

Fingit ulterius Pſeudo-Iſidorus, Cajum interrogatum fuiſſe *de verbo incarnationis, & veritatis*, cui interrogationi ut reſpondeat, plurima tradit ex Leone Magno depromta epiſtola olim 97., & demonſtrat Filium Dei Chriſtum ita in forma hominis verum hominem eſſe, quemadmodum Deus in forma Dei, & Patri prorſus æqualis; clarius autem exprimit unam in Chriſto eſſe perſonam, duplicemque naturam, quæ ſane nemini convenire poſſunt, niſi illi, qui poſt profligatas hæreſes non ſolum Arii, ſed & Neſtorii, atque Eutychetis vixerit, qualis erat Leo Magnus, ad quem verba hujus epiſtolæ pertinent.

Can. 1. dist. 77. Tandem in fine epiſtolæ ita concluditur: *De Epiſcoporum vero, & Presbyterorum, Diaconorumque, & ſequentium Clericorum ordinationibus, ſanctos Apoſtolos, & Succeſſores eorum, & præcipue Anacletum, & præterea alios ſufficienter ſtatuiſſe cognoſcimus; & idcirco non eſt neceſſe nunc replicari, niſi quod illi non ſtatuerunt. Illud tamen nos ſtatuentes vobis, & omnibus ſervare mandamus, ut ad Ordines Eccleſiaſticos ſic aſcendant in Eccleſia, qui ordinari merentur: ideſt, ſiquis Epiſcopus eſſe meretur, ſit primo Oſtiarius, deinde Lector, poſtea Exorciſta, inde ſacretur Acolythus, demum vero Subdiaconus, deinde Diaconus, poſtea Presbyter, & exinde, ſi mereatur, Epiſcopus ordinetur.* Ea verba canonis 1. diſt. 77. quæ heic de Epiſcoporum ordinationibus ſtatuta dicuntur a prædeceſſoribus Caji, præſertim ab Anacleto, pertinent ad epiſtolas Mercatoris, ſpecialiter ad epiſtolam 2. Anacleti, ex qua habemus apud Gratianum canonem 2. diſt. 64. can. 1. diſt. 67. can. 2. diſt. 66. & can. 2. diſt. 21. Num vero ea graduum diſtinctio, quam Cajus ſubjicit, jam temporibus Caji in Eccleſia exiſteret, an potius recentiorem diſciplinam demonſtret, ſollicita opus non habet diſcuſſione. Ego tantummodo dixerim, non alibi de illa conſtare apud veteres, quam in Concilio Romano 3., ex iis, quæ falſo tributa fuerunt Sylveſtro Papæ: uno verbo; nihil aliud ad hanc rem produci vetuſtum poteſt, quam monumenta Mercatoris. Si germana ad hanc rem velimus adferre, progredi oportebit ad tempora Siricii Papæ, cujus verba habemus apud eumdem Gratianum in can. 3. diſt. 77.

CAPUT XXVII.

De Marcellino.

Epiſtolam 2. Marcellini ad Orientales memorat Gratianus in ſequentibus capitibus.

Apocryphi omnes.

- *Can.* 3. *cau.* 2. *qu.* 7. *idem eſt cum can.* 3. *cau.* 11 *qu.* 1.
- *Can.* 3. *cau.* 11. *qu.* 1. *emendandus ex integris epiſtolæ exemplaribus.*
- *Can.* 7. *cau.* 11. *qu.* 1. *ex integris epiſtolæ exemplaribus emendandus.*
- *Can.* 8. *cau.* 25. *qu.* 1. *referendus ad Concilium Nicænum, & Rom. VI. ſub Symmacho.*

PRæfuit Romanæ Eccleſiæ Marcellinus ab anno 296. uſque ad 304. quo martyrii honore claruit , & ſiquæ aliquando fuit , maculam omnem eluit , quam contraxiſſe nonnulli aſſeruerunt , licet plures, & quidem eruditiſſimi, contrarium omnino ſenſerint , inter quos Baronius ad annum 302. num. 96. & ſequ. Apud Collectores Pontificiarum epiſtolarum duæ proferuntur Marcellini nomine epiſtolæ . Prior ad Salomonem Epiſcopum ſcripta data fertur Diocletiano 6. , & Conſtantio 2. Conſulibus , ſeu anno 296. De hac non eſt cur ſermonem inſtituamus , ſed potius de poſteriore data Conſulibus Diocletiano 7., & Maximiano 6., ſive anno 299.; ex hac enim una fragmenta aliquot habemus apud Gratianum. Illi hæc ineſt inſcriptio : *Dilectiſſimis fratribus univerſis Epiſcopis per Orientales Provincias conſtitutis Marcellinus Epiſcopus*. Non eſt admodum difficile hujus auctorem Mercatorem agnoſcere , quum & hic adpareant vividi ejuſdem characteres . In primis enim recentiorum Patrum fragmenta ibidem congeruntur , præſertim Hormiſdæ Pontificis epiſt. 65., Concilii Nicæni, & Romani 6. ſub Symmacho; referuntur ſacrarum literarum teſtimonia ex recentioribus interpretationibus , nihil aliud paſſim obtruditur , quam ſententiæ Mercatori familiares de accuſationibus Epiſcoporum, & judiciis eccleſiaſticis, & quales propemodum habentur in epiſt. 1. Pſeudo-Clementis, in epiſtola 1. Pſeudo-Anacleti , in epiſt. 1. Pſeudo-Alexandri , in epiſt. 2. Pſeudo-Victoris, & alibi paſſim . Præterea in epiſtola fingitur, Orientalem Eccleſiam jamdiu ab Occidentali fuiſſe ſchiſmate concitato diſciſſam , ac nuper alteram alteri reconciliatam , quod an verum ſit, nemo aſſerere poteſt; quæve tum ſchiſmatis , tum reconciliationis occaſio , vel cauſa eſſe potuerit , vel eruditiſſimos latet . Demum inordinata ſententiarum congeries , & farrago nullum alium auctorem epiſtolæ denotat , quam imperitum hominem , non Pontificem Maximum , publicaſque leges in Eccleſia proponentem . Ut enim exemplum adferam , quid eſſe poteſt hiſce verbis incomtius ? *Detractiones tamen , & accuſationes , atque perſecutiones inter Chriſtianos oppido vitandæ ſunt , quia licet pauci ſimus in comparatione aliorum , ſi tamen unanimes fuerimus , facilius adverſariis reſiſtimus : Sanctus enim Protomartyr Stephanus lapidabatur , ſed Jeſus ſuſcipiebat plagas ; ideo unicuique providendum eſt , ne aliquem injuſte judicet , aut puniat , ne Jeſum judicet,*

dicet , aut puniat .. Et Dominus in Evangelio ait : Nolite judicare , ut non judicemini &c.

Can. 7. cau. 11. qu. 1.

Ad hanc epiſtolam pertinet in primis canon 7. cau. 11. qu. 1., ita enim in epiſtola legimus : *Quæcumque ergo contentiones inter Chriſtianos ortæ fuerint , ad Eccleſiam deferantur , & ab eccleſiaſticis viris terminentur*. Quæ apud Gratianum ſequuntur, recentiore manu in collectionibus canonum adjecta fuerunt , quod jam Romani Correctores animadverterunt . Ego vero non video, quomodo hæc Mercatoris ſententia convenire poſſit cum alio hujus epiſtolæ fragmento ſuperius deſcripto, quo omne judiciorum genus in Eccleſia divinitus vetitum prædicatur. Arbitror tamen, Mercatorem hoc in loco imitari voluiſſe Patres Carthaginenſes in Concilio vulgo 3. can. 9., quem expendi ſuo loco, ubi de can. 43. cau. 11. qu. 1.

Can. 3. cau 11. qu. 1.& Can. 3. cau. 2. qu. 7.

Poſt ea epiſtolæ verba , hæc alia ſubſequuntur : *Major autem non poteſt a minore judicari . Nec Epiſcopi Pontifici, a quo conſecrari probantur , præjudicium ullum inferre poſſunt . Quod ſi præſumtum fuiſſe cognoſcitur , viribus carere non dubium eſt , nec poſſe inter eccleſiaſtica ullo modo ſtatuta cenſeri. Clericus vero cujuslibet ordinis abſque Pontificis ſui permiſſu nullum præſumat ad ſæculare judicium attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accuſare* . Huc pertinet canon 3. cau. 11. qu. 1., cujus poſtrema verba eadem etiam referuntur in can. 3. cau. 2. qu. 7. Sane Gratianus hujuſmodi verba turpiter admodum corrupit, atque ubi Mercator nihil aliud contendit, quam neminem a clericis accuſari poſſe, atque in judicium conveniri , niſi clericis facultatem Epiſcopi fecerint , Gratianus ita reddidit , ut nemo clericum verſa vice convenire poſſet, niſi obtenta ab Epiſcopo facultate : & quidem ſententia illa , quæ Marcellino tribuitur , vel ipſis Marcellini temporibus quodammodo congruere poſſe videtur : qua ſcilicet clerici Epiſcoporum auctoritate in officio continerentur, ne forte paſſim ad publicos, & Ethnicos Magiſtratus confluerent , aliquando etiam ex vitilitigandi libidine, neve exinde Ethnicis Magiſtratibus novæ præberentur occaſiones clericos, & viros eccleſiaſticos omnes inſequendi . Revera hujuſmodi conſtitutio edita eſt in Concilio Agathenſi, cujus canonem etiam Gratianus corrupit , quemadmodum ſuo loco tradidimus ad canonem 17. cau. 11. qu. 1. Quod vero ſubditur, a laicis clericos accuſari non poſſe , id pura, putaque eſt Mercatoris traditio, & phraſis, quam repetit in Concilio Romano Sylveſtri , in epiſt. 1. Pſeudo-Clementis, & alibi.

Can. 8. cau. 25. qu. 1.

Verba canonis 8. cau. 25. qu. 1. leguntur prope finem epiſtolæ , ibi : *Omne enim, quod irreprehenſibile eſt , Catholica defendit Eccleſia* (hæc eadem verba habentur in Concilio Nicæno can. 9., quemadmodum apud Gratianum legimus in can. 4. diſt. 81.) *Non licet ergo Imperatori* (hæc omittit Gratianus, ſunt autem a Mercatore depromta ex Concilio Romano 6. ſub Symmacho) *vel cuiquam pietatem cuſtodienti aliquid contra mandata divina præſumere : nec quidquam , quod evangelicis, propheticiſque , & apoſtolicis regulis oberat, agere : Injuſtum enim judicium* (rurſum heic proſequitur Gratianus), *& definitio injuſta Regis metu , vel juſſu ordinata non valeat: nec quicquam, quod contra evangelicæ , vel propheticæ , aut apoſtolicæ doctrinæ conſtitutionem, ſucceſſorumve eorum, ſive Sanctorum Patrum actum fuerit , ſtabit , & quod ab infidelibus , aut hæreticis factum fuerit , omnino caſſabitur .*

CAPUT

CAPUT XXVIII.

De Marcello.

Marcello Papæ tribuuntur.

Apocryphi omnes. Ex Epiſtola 1.	*Can. 6. cau. 2. qu. 6.* *Can. 15. cau. 24. qu. 1.*	*Simul jungendi, & ex integris epiſtolæ exemplaribus emendandi.*
Ex Epiſtola 2.	*Can. 1. diſt. 17. emendandus ex integris Epiſtolæ exemplaribus.* *Can. 16. diſt. 96. conſonat cum edicto Valentiniani, & Valentis.* *Can. 5. cau. 3. qu. 9. conſonat cum aliis Pſeudo-Iſidori fragmentis.*	
Adjicitur	*Can. 10. cau. 20. qu. 1. conſonat cum germanis veterum Patrum fragmentis.*	

SUnt nonnulli etiam ex veteribus, qui Marcellum cum Marcellino omnino confuderunt, ac Marcellino immediate Euſebium ſucceſſiſſe ſcripſerunt, fortaſſe ex nominum ſimilitudine errantes. Contra tamen nomina, & numerum Pontificum recenſuerunt Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmenianum, Auguſtinus epiſt. 165., aliique, qui annos Marcelli numerant ab anno 304. uſque ad annum 309. Marcellum a Marcellino diſtinxit Iſidorus Mercator, qui & Marcello duas epiſtolas tribuit.

De Epiſtola 1.

Prior ex illis hoc titulo exprimitur: *Dilectiſſimis Fratribus univerſis Epiſcopis per Antiochenam Provinciam conſtitutis Marcellus*, dataque fertur *kalendis Aprilis Maxentio, & Maximo viris clariſſimis Conſulibus*, ideſt anno 309., ſi fides martyrologiorum auctoribus, Bedæ, & Anaſtaſio, duos, & amplius menſes poſt mortem ejuſdem Marcelli, qui martyr occubuiſſe fertur ſub Maxentio anno 309. 17. Kal. Februarii. Sunt iſti perſpicui Mercatoris characteres, qui de temporibus recte deſignandis vix aliquando ſollicitus fuit. Non tamen his opus erat indiciis, ut deceptorem detegeremus: etenim ſi hæc epiſtola cum ceteris Pſeudo-Iſidorianis conferatur, abunde liquebit eundem ubique ſtylum eſſe, eaſdem paſſim ſententias ubique deſcribi. Imo & heic referuntur fragmenta recentiorum Scriptorum, videlicet Acacii Conſtantinopolitani ad Simplicium, & Hilari ad Aſcanium, Innocentii epiſt. 2. cap. 3., Leonis epiſt. 84. & 87., Vigilii epiſt. 2., aliorumque, item nonnulla ſacrarum literarum teſtimonia recitantur ex recentioribus interpretationibus.

Duo ſunt apud Gratianum fragmenta ex hac epiſtola excerpta, videlicet canon 6. cau. 2. qu. 6., & canon 15. cau. 24. qu. 1., quæ ita legenda erunt ex integris ejuſdem *Can. 6. cau. 2. qu. 6.*

& can. 15. cau. 24. qu. 1. ejuſdem epiſtolæ exemplaribus. *Rogamus ergo vos, fratres, ut non aliud doceatis, neque ſentiatis, quam quod a B. Petro Apoſtolo, & a reliquis Apoſtolis, & Patribus accepiſtis; ipſe enim eſt Caput totius Eccleſiæ, cui ait Dominus* (hic eſt canon. 15. cau. 24. qu. 1.) *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & reliqua. Ejus enim ſedes primitus apud vos fuit, quæ poſtea, jubente Domino, Romam tranſlata eſt, cui, adminiculante gratia divina, hodierna præſidemus die. Nec ab ejus diſpoſitione vos deviare oportet, ad quam cuncta majora eccleſiaſtica negotia, divina diſponente gratia, juſſa ſunt referri, ut ab ea regulariter diſponantur, a qua ſumſere principia. Si vero veſtra Antiochena, quæ olim prima erat, Romanæ ceſſit Sedi, nulla eſt, quæ ejus non ſubjecta ſit ditioni, ad quam omnes, quaſi ad Caput, juxta Apoſtolorum, eorumque Succeſſorum ſanctiones, Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit ſuffugere, eamque appellare debent,* (hæc ſunt, quæ Gratianus paullo aliter deſcripſit in can. 6. cau. 2. qu. 6.) *ut inde accipiant tuitionem, & liberationem, unde acceperunt informationem, atque conſecrationem. Quod omnibus minime convenit denegare Epiſcopis, ſed abſque ulla cuſtodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione libere ire concedatur.* Sic emendandi, exigendique erunt Gratiani canones, ubi plane dignoſcimus ſententias has parum convenire Marcello; cum enim & ipſe in diſcrimen adduceretur vitæ ex Ethnicorum vexationibus, quibus angebatur, minime poterat Antiochenis, ceteriſque Epiſcopis ad Romanum Epiſcopum confugientibus incolumitatem polliceri, ac tuitionem.

De Epiſtola 2.

Obierat, ut diximus, Marcellus ſub Conſulatu Maxentii, & Maximi 17. Kalendas Februarii. Sed 16. Kalendas ejuſdem menſis eiſdem etiam Conſulibus Maxentio, & Maximo epiſtolam dediſſe dicitur, quæ apud Iſidorum Mercatorem poſterior eſt, atque ita inſcribitur: *Marcellus Epiſcopus Sanctæ, & Apoſtolicæ, & Catholicæ urbis Romæ Maxentio.* Sunt hæc rurſus Mercatoris monumenta, qui mortuos Pontifices Maximos ſcribentes inducit, effingitque ſub Imperatoribus, & Magiſtratibus Ethnicis, paucis tantum Romæ degentibus clam Chriſtianis, iiſque vexatis, Romam *Sanctam, & Catholicam Urbem* appellari. Sed quod magis temeritatem arguit Mercatoris, ad illius perſonam attinet, ad quem ſcripta fertur epiſtola, Maxentium ſcilicet. Is ſane idem eſt, qui tum inſequebatur Chriſtianos, cujuſque gladium Marcellus ipſe perpeſſus fuit, quod vel ipſa epiſtolæ verba demonſtrant, ibi: *Charitas ..... ſi in te habitaret, temperares animum a malis, ſævire deſineres, Dei Eccleſiam, ac Sanctos ejus perſequi ceſſares, tyrannidi modum imponeres, furorem cohiberes, humanitati invigilares, modeſtiam amplecterreris, & bonis potioribus frui ſatageres.* Et infra: *Tu ergo, qui nos ſuades cultum dimittere divinum, & a recta fide recedere, diiſque immolare, melius tibi foret, ut tu prius mutabilem te præberes ..... Boni enim Principis, ac Regis eſt Eccleſias contritas, atque ſciſſas reſtaurare, novas ædificare, & Dei Sacerdotes honorare, atque tueri.* Quis autem veroſimile arbitretur, Marcellum ita ad hunc Maxentium ſcribere, ut eum edocere conetur diſciplinam eccleſiaſticam, quid ſcilicet in judiciis eccleſiaſticis peragendum ſit, quid in Conciliis, quid de induciis concedendis? Demum ſeſe prodit Mercator in referendis fragmentis recentiorum Patrum, Leonis, & Gregorii; item in recitandis ſacrarum literarum teſtimoniis ex Hieronymi interpretatione.

Ex

Ex hac epiſtola depromtus eſt canon 1. diſt. 17., in cujus verbis non tantum reprehendendus eſt Iſidorus, quam Gratianus ipſe. Iſidorus ita ſcripſit, ut faculta- *Can. 1. diſt. 17.* tem concederet Maxentio Ethnico, & Fidelium inſecutori celebrandi quorundam Epiſcoporum Concilia, ibi: *Quamquam quoſdam Epiſcopos poſſitis congregare*. Gratianus hæc ita retulit, quaſi nulla penes Epiſcopos eſſet juriſdictio in Synodorum celebratione. Imo, ut his fidem adderet, huic fragmento hanc inſcriptionem appoſuerat: *Unde Marcellus Papa ſcribit Maxentio Epiſcopo*, quaſi Epiſcopis accommodandum Gratianus voluerit, quod ad hoſtem Fidei ſcripſiſſe Marcellum Mercator perhibuit. Romani Correctores mendum graviſſimum agnoverunt, non tamen adeo perſpicue, ut decebat, rem explicarunt. Contenti enim fuerunt, dum ita notarent: *Maxentio: Antea legebatur Maxentio Epiſcopo: in tomis autem Conciliorum in epiſtolæ inſcriptione eſt: ad Maxentium tyrannum. Sed in principio epiſtolæ eſt: Marcellus Maxentio, quæ lectio viſa eſt retinenda*. Ita hodierna lectio Maxentii exhibet nomen, quin tamen aperte dignoſcatur, quiſnam ſit ille Maxentius, num Epiſcopus, num tyrannus Fidelium inſecutor. Jam vero quis ille fuerit, ſuperius prodidi ex ipſiſmet hujus epiſtolæ verbis nuper laudatis, ex quo magis magiſque arguitur imperitia Mercatoris, etiam ubi dicitur Epiſcopos libellis appellationis uti a ſententia Maxentii ad Sedem Apoſtolicam, quaſi Maxentius Ethnicus pateretur ſententias ſuas per Eccleſiaſticos Antiſtites dijudicari, aut reformari.

In eadem epiſtola exhibetur Marcellus arguens Maxentium, quod Epiſcopos in- *Can. 16.* ſequeretur, ejuſque verba ſunt in can. 16. diſt. 96., ubi præceptum Apoſtolicum *diſt. 96.* quoddam memoratur, quod ſane omnibus huc uſque ignotum eſt, neque ex alia penu prodire poteſt, quam ex ingenio Mercatoris. Potius autem erit edictum quoddam Valentiniani, & Valentis, quod refertur in lib. 7. cap. 9. hiſtoriæ tripartitæ, quo caurum eſt, *non debere fieri perſecutiones, nec inferri fluctuationes, nec invidere laborantibus in agro dominico, neque expellere æterni Regis diſpenſatores*.

Canon 5. cau. 3. qu. 9. eiſdem verbis legitur in hac epiſtola, eademque continet, *Can. 5.* quæ jam decreta cernuntur in aliis Mercatoris epiſtolis, videlicet epiſt. 2. Pſeudo- *cau. 3.* Felicis, epiſt. 2. Pſeudo-Stephani, & epiſt. 2. Pſeudo-Julii. *qu. 9.*

De Canone 10. cau. 20. qu. 1.

Canon 10. cau. 20. qu. 1. nullo modo pertinere poteſt ad Marcellum Pontificem, cum mentio fiat monaſteriorum, necnon puerorum monaſteriis oblatorum, quod ſane recentiorem exhibet diſciplinam. Ego ſane nonnihil ſimile inveni in can. 1. Concilii Toletani 2. de puerulis, qui a teneris annis parentum voluntate divinis miniſteriis inter clericos addicuntur, ſive in can. 1. diſt. 28., non dubito tamen, quin hæc eadem ſimili ratione produci ab aliquo potuerint ad monachos, atque ita producta palam fieri ſub ementito nomine, quale eſt nomen Marcelli Papæ apud Gratianum, & Collectores Gratiano vetuſtiores. Poſſent etiam hæc referri ad Concilium Aurelianenſe 5. anni 549., in quo ita definitum ſcimus can. 19. *Quæcumque etiam puellæ ſeu propria voluntate monaſterium expetunt, ſeu a parentibus offeruntur, annum in ipſa, qua intraverint, veſte permaneant; in his vero monaſteriis, ubi non perpetuo tenentur incluſæ, triennium in ea, qua intraverint, veſte permaneant, & poſtmodum ſecundum ſtatuta monaſterii ipſius, in quo elegerint permanere, veſtimenta religionis*

gionis

Digitized by Google

gionis accipiant, quæ ſi deinceps ſacra relinquentes loca, propoſitum ſanctum ſæculi ambitione tranſcenderint, vel illæ, quæ in domibus propriis tam puellæ, quam viduæ, commutatis veſtibus convertuntur, cum his, quibus conjugio copulantur, Eccleſiæ communione priventur. Poſſent præterea referri ad canonem 18. S. Baſilii ad Amphilochium ita ſcribentis: *Profeſſiones autem ab eo tempore judicamus, quo ætas rationis complementum habuerit. Non enim pueriles voces omnino in his eſſe ratas exiſtimare oportet, ſed eam, quæ ſupra ſexdecim, vel ſeptemdecim annos nata fuerit, rationiſque compos, & diu examinata, probataque perſeveraverit, &, ut admittatur, precibus contendat, tum oportet in ſacrarum Virginum catalogum referri, ejuſque confeſſionem comprobare, & illius rejectionem inexorabiliter punire. Multas enim parentes, & fratres offerunt, & quidam eorum, qui eas cognatione attingunt, ante ætatem, non ex ſe ipſis ad cælibatum incitatas, ſed ſæculare quidpiam ſibimet procurantes, quas non facile admittere oportet, donec aperte propriam ſuam ſententiam perſcrutati fuerimus.* Atque hæc juriſprudentia probata generaliter fuit in legibus Longobardorum cap. 6. tit. 1. lib. 3., & in Capitulari Caroli Magni anni 805. cap. 14., quod modo legimus in cap. 109. lib. 1. Capitularium ibi: *ut infantulæ ætatis puellæ non velentur antequam illæ eligere ſciant, quid velint, & pulſentur, ſalva canonica auctoritate.*

CAPUT XXIX.

De Euſebio.

Euſebio Papæ tribuuntur apud Gratianum ſequentes canones.

Apocryphi omnes.	*Can. 5. cau. 2. qu. 7.*	*ſimul jungendi, & Euſebii temporibus minime convenientes.*
	Can. 5. cau. 3. qu. 5.	
	Can. 4. cau. 5. qu. 5.	
Ex epiſt. 1.	*Can. 19. cau. 6. qu. 1. idem eſt cum can. 5. cau. 3. qu. 5.*	
	Can. 20. cau. 6. qu. 1. eſt Gratiani.	
Ex epiſt. 2.	*Can. 4. cau. 2. qu. 2.*	*ſimul jungendi, ſupplendique ex integris epiſtolæ exemplaribus, ac referendi ad Concilium Romanum 5. ſub Symmacho.*
	Can. 13. cau. 2. qu. 7.	
	Can. 4. cau. 3. qu. 1.	
	Can. 6. cau. 3. qu. 2.	
	Can. 10. cau. 12. qu. 2.	
Ex epiſt. 3.	*Can. 9. cau. 3. qu. 5. conſonat cum aliis Mercatoris fragmentis, & legibus Theodoſianis.*	
	Can. 11. cau. 24. qu. 1. eſt potius Hormidæ Pontificis.	
	Can. 19. de conſ. diſt. 3. non congruit Euſebii temporibus.	
	Can. 4. de conſ. diſt. 5. ad integram epiſtolæ ſententiam exigendus.	

Can.

Adjiciuntur.
- *Can.* 27. *cau.* 27. *qu.* 2. *ſpectat potius ad* **Capitularia Francorum**, *vel ad Theodorum Cantuarienſem.*
- *Can.* 46. *de conſ. diſt.* 1. *pertinet ad epilogum Romanæ Synodi ſub Sylveſtro.*
- *Can.* 17. *de conſecr. diſt.* 5. *pertinet potius ad* **Capitularia Francorum.**

QUidquid auctor libri Pontificalis aſſerat, hodie eruditis viris perſuaſiſſimum eſt, Euſebii Pontificatum non diutius perduraſſe, quam a menſe Februarii anni 309. ad menſem Septembris anni 311. Mercator tres epiſtolas Euſebio tribuit, de quibus ſigillatim ſermo eſt inſtituendus.

De epiſtola I.

Ita inſcribitur prior Euſebii epiſtola: *Chariſſimis fratribus Domino Deo dilectis Epiſcopis omnibus per Gallicanas provincias conſtitutis Euſebius*; & data fertur 6. kal. Auguſti Conſtantino Conſ., quamvis Conſtantinus nullum Conſulatum Euſebii tempore geſſerit. Porro quicumque hanc epiſtolam cum aliis conferat, quas edidit Iſidorus Mercator, omnes omnino invicem congruere deprehendet, ſive ex unitate ſtyli, ſive ex ſimilitudine ſententiarum, ut nulla exiſtere dubitatio poſſit, quin univerſæ eidem auctori tribuantur. Quid enim aliud ibi decantatur, quam accuſationes Epiſcoporum improbandas eſſe, laicos non admittendos ad Clericorum accuſationes, infames omnes abs judiciis arcendos, & alia his ſimilia Mercatoris effata, quæ paſſim in epiſtolis omnibus ad nauſeam uſque pronunciantur? Non deſunt præterea in hac epiſtola ſententiæ aliquot depromtæ ex recentioribus Patribus, Gregorio, Proclo, & Leone Magno, quibus addere poſſumus Aniani interpretationes; nec non interpretationem Hieronymi in referendis ſacrarum literarum teſtimoniis.

Quotquot apud Gratianum habentur canones ex hac epiſtola depromti, ad initium epiſtolæ pertinent; etenim poſt præfationem, in qua Gregorium Magnum lib. 2. epiſt. 36. indict. 10. imitatus eſt auctor, hæc ſtatim leguntur: *De accuſationibus vero Clericorum* (hic eſt canon 5. cau. 3. qu. 5.) *ſuper quibus mandaſtis, ſcitote a tempore Apoſtolorum in hac Sancta Urbe ſervatum eſſe, accuſatores, & accuſationes, quas exterarum conſuetudinum leges non adſciſcunt, a Clericorum accuſatione ſubmotas. Similiter laicos* (hæc omittuntur in dicto canone 5., ſed habentur in can. 5. cau. 2. qu. 7.) *non accuſaſſe Epiſcopos hactenus obſervatum, & conſtitutum eſt; quia ejuſdem non ſunt converſationis, & oppido eis quidam infenſi exiſtunt, quippe quum vita eorum & converſatio debet eſſe ſecreta, & a laicorum actibus remota; nec ab his impeti debeant, quorum caſtitatem, & gravitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in ſuis volunt recipere accuſationibus.* Et poſt nonnulla: *idcirco & nos ſequentes Patrum veſtigia* (rurſum hæc Gratianus refert in dicto canone 5. cau. 3. qu. 5., repetitque in can. 19. cau. 6. qu. 1.) *pro ſalvatione Servorum Dei, quaſcumque ad accuſationem perſonas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam ſubmovemus. Et nullæ accuſationes a judicibus audiantur Eccleſiaſticis, quæ legibus ſæculi prohibentur. Quapropter illi, quibus indita non eſt ad unguem polita perfectio, talia ſilere debent; ita ut nec mutilentur,* (forte legendum *ventilentur*) *nec proponantur*

Can. 5. cau. 3. qu. 5. Can. 5. cau 2. qu. 7. Can. 19. cau. 6. qu. 1. & Can. 4. cau. 5. qu. 5.

ponantur. Nec illi, qui aut in fide catholica (leguntur hæc in can. 4. cau. 5. qu. 5.) *aut inimicitia ſuſpecti ſunt, ad pulſationem prædictorum admittantur, quia veritatem profeſſionis infidelitas, & inimicitia impedire ſolet. Nec illi credendi ſunt, aut admittendi, qui aliorum ſponte crimina confitentur. Et ideo replicanda ſollicite eorum veritas, quam ſponte prolata in illis vox habere non poteſt; hanc diverſis cruciatibus, &* (legunt alii *e*) *latebris ſuis rigoroſus tortor exigere debet, ut dum pœnis corpora ſubjiciuntur, quæ geſta ſunt, fideliter, & veraciter exquirantur.* Ita ſe habet integra Iſidorianæ epiſtolæ ſententia, in qua nonnulla facile reperiuntur Euſebio, ejuſdemque temporibus incongrua; neque enim Euſebii ætate, aut Roma *Sancta* urbs appellari poterat, quæ Gentium ſuperſtitionibus adhuc erat obnoxia; nec Clerici dici a laicis ſejuncti, quaſi jam tum Clericalis vitæ communio vigeret; nec laici fideles repudiaſſe Clericos in judiciis tamquam teſtes ſuorum geſtorum, eove minus Clericos ipſos odiſſe, cum apud laicos venerabilis tunc haberetur, & vita Clericorum, & perſona, nec rejici infideles ab accuſationibus; aut enim de Eccleſiaſticis judiciis ſermo fieret, aut de publicis Magiſtratuum laicorum. Si de publicis judiciis intelligendus eſt Euſebius, fruſtra normam hanc ſequendam Ethnicis Magiſtratibus Romanus dediſſet Antiſtes. Si de Eccleſiaſticis, fruſtra id ſtatutum proponitur, quum conventus Eccleſiaſtici tunc fierent clanculum, ſiqui celebrabantur.

Can. 20. cau. 6. qu. 1. Canonem 20. cau. 6. qu. 1. jam recte animadverterunt Romani Correctores habere Gratianum ipſum auctorem, & in aliquot exemplaribus junctum eſſe ſuperioribus Gratiani verbis. Ceterum minime inficias iverim, ibidem contineri ſententias Iſidoro Mercatori familiares: ſic in epiſtola 2. Marcellini legimus: *Major autem non poteſt a minore judicari*, quæ etiam leguntur in epiſtola 1. Clementis, in epiſtola 2. Julii, & alibi paſſim.

De Epiſtola 2.

Euſebius Romanæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ Epiſcopus, dilectiſſimis in charitate Chriſti unanimis charitatis glutino connexis fratribus per Alexandriam, & Ægyptum Domino militantibus, & rectam fidem tenentibus in Domino ſalutem. Ita exhibetur inſcriptio epiſtolæ 2., quæ data fertur 9. kalendas Octobris ſub Conſulatu Conſtantini. Falſo notatum a deceptore Conſulatum hujuſmodi jam ad priorem epiſtolam diximus. Sed & hic nonnulla argumenta habemus, ex quibus clarius demonſtremus, hanc epiſtolam falſo tributam Euſebio. Uſurpat enim Euſebius verba Paulli in epiſtola 2. ad Corinthios cap. 1. 5. & 6., atque hac in re deridendum ſe ſe exhibet deceptor Iſidorus, ſiquidem occaſione hujus Paullianæ epiſtolæ ad Corinthios, videtur oblitus, ſe ad Alexandrinos, & Ægiptios ſcribere; nam ſubdit: *Os noſtrum patet ad vos Corinthii*, creditque ſe Corinthios alloqui. Præterea non omittit decantatas toties ſententias de accuſationibus Epiſcoporum, de perſonis ad accuſandum admittendis, rejiciendiſve, in quibus manum Mercatoris agnoſcimus; immo & ſubjicit hæc ad judicia Eccleſiaſtica pertinentia non tam Eccleſiaſticis, quam etiam Regum legibus fuiſſe firmata. Quinam vero ſint hi Reges, qui pro Epiſcopis leges Euſebii tempore tulerant, unuſquiſque jure ignorat, cum vel Regium nomen tum non eſſet apud Romanos acceptum. Demum in eadem epiſtola adparent identidem depravatæ ſententiæ recentiorum Eccleſiæ Patrum, Leonis, Proſperi, Symmachi, Iſi-

Iſidori Hiſpalenſis, quibus addenda interpretatio ſacrarum literarum ex Hieronymo
depromta.

Gratianei canones ad hanc epiſtolam pertinentes leguntur omnes prope finem Can. 13.
epiſtolæ, ubi de Eccleſiaſticis judiciis agitur. Et quidem in primis legitur canon cau. 2.
13. cau. 2. qu. 7. his verbis: *Oves ergo, quæ paſtori ſuo commiſſæ ſunt, cum nec re-* qu. 7.
prehendere, niſi a recta fide exorbitaverit, debent, nec ullatenus accuſare poſſunt, quia
facta paſtorum oris gladio ferienda non ſunt, quamquam recte reprehendenda videantur.
Ideo iſta dicimus, quia in ſcripturis veſtris (ſequitur hic canon 4. cau. 2. qu. 2.) *re-* Can. 4.
perimus quoſdam Epiſcopos veſtris in partibus a propriis ovibus accuſatos, aliquos videli- cau. 2.
cet ex ſuſpicione, & aliquos ex certa ratione, & idcirco quoſdam eſſe rebus ſuis expo- qu. 2.
liatos, quoſdam vero a propria ſede pulſos. Quos ſciatis nec ad Synodum comprovincia-
lem, nec ad generalem poſſe vocari, nec in aliquo judicari, antequam cuncta, quæ eis
ſublata ſunt, legibus poteſtati eorum redintegrentur. Prius ergo oportet (hic eſt canon Can. 6.
6. cau. 3. qu. 2.) *omnia illis legibus redintegrari, & Eccleſias, quæ eis ſublatæ ſunt,* cau. 3.
cum omni privilegio ſibi reſtitui, & poſtmodum non ſub anguſti temporis ſpatio, ſed qu. 2.
tantum temporis ſpatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulſi eſſe
videntur, antequam ad Synodum convocentur, & ab omnibus quibuſque ſuæ provinciæ
Epiſcopis audiantur. Nam nec convocari ad cauſſam, nec dijudicari poteſt expoliatus,
vel expulſus, quia non eſt privilegium, quo expoliari poſſit jam nudatus. Unde & an-
tiquitus decretum eſt, ut omnes poſſeſſiones, & omnia ſibi ſublata, atque fructus cunctos
ante litem conteſtatam perceptor, vel primas poſſeſſori reſtituat. Et alibi ſcriptum habe-
tur: ille qui violentiam pertulit, univerſa in ſtatu, quo fuerant, recipiat; & quæ poſ-
ſidet, ſecurus teneat. Et alibi in Synodalibus Patrum decretis, & Regum edictis legi-
tur ſtatutum: Redintegranda ſunt omnia expoliatis (hic eſt canon 4. cau. 3. qu. 1.) Can. 4. cau. 3.
vel ejectis Epiſcopis præſentialiter ordinatione Pontificum, & in eorum, unde abſceſſerunt, qu. 1.
loca funditus revocanda, quacumque conditione temporis, aut dolo, aut captivitate, aut
virtute majorum, aut per quaſcumque injuſtas cauſſas res Eccleſiæ, vel proprias, aut
ſubſtantias ſuas perdidiſſe noſcuntur ante accuſationem, aut regularem ad Synodum vo-
cationem eorum, & reliqua. Eſt etiam in antiquis Eccleſiæ ſtatutis decretum, ut qui
aliena invadit, non exeat impunitus, ſed cum multiplicatione omnia reſtituat. Unde &
in Evangelio ſcriptum eſt, quod ſiquid aliquem defraudavi, reddo quadruplum, & in le-
gibus ſæculi cautum habetur (hic eſt canon 10. cau. 12. qu. 2.) *qui rem ſurripit alie-* Can. 10.
nam, illi, cujus res direpta eſt, in decuplum (legit Gratianus *undecuplum*) *quæ ſub-* cau. 12.
lata ſunt, reſtituat; & in lege divina legitur: maledictus omnis, qui transfert terminos qu. 2.
proximi ſui, & dicet omnis populus: amen. Talia ergo non præſumantur abſque ultione,
nec exerceantur abſque ſua damnatione. Quæ apud Gratianum ſequuntur in dicto ca-
none 10. addita fuerunt a Burchardo; ſecuti deinde ſunt Ivo, & Gratianus, item
auctor Pœnitentialis Romani editi ab Antonio Auguſtino in cap. 1. tit. 4. Interea
vero deſcripſi integram Mercatoris ſententiam, ut facile quiſpiam intelligeret, quæ-
nam opinari debeat ſtudioſus ſacrorum canonum in interpretatione memoratorum
capitum apud Gratianum; in quibus ſane nonnulla multo recentiora eſſe deprehen-
duntur, nonnulla ab Euſebii temporibus aliena. Alienum ab Euſebii temporibus
eſt, quod dicitur de Generalibus, & Provincialibus Conciliis, de privilegiis Eccle-
ſiaſticis, iis præſertim, quæ dicuntur regia auctoritate conceſſa. Alienum item eſt,
quod pro veteribus Eccleſiaſticis decretis laudentur epiſtolæ Mercatoris veteribus
Pontificibus adſcriptæ; neque enim alibi reperire licet ſententias veterum, ad quas

Pſeudo-Euſebii monumenta referantur. Demum alienum eſt a temporibus Euſebii, quod fertur in ſæculi legibus raptores in decuplum damnari; Leges enim Romanorum, quas unas laudare Euſebius poterat, ultra quadruplum pœnam furi raptorive minime infligebant. Recentioris auctoris deprehenduntur priora verba, ea potiſſimum, quæ habentur in dicto can. 13. cau. 2. qu. 7. & can. 4. cau. 2. qu. 2., etenim ſimilia legimus in Concilio Romano 5. ſub Symmacho, ibi: *Oves, quæ paſtori ſuo commiſſæ fuerint, cum nec reprehendere, niſi a recta fide exorbitaverit, præſumant, nec ullatenus pro quacumque re alia, niſi pro ſua injuſtitia, accuſare audeant; quoniam paſtorum actus gladio oris non ſunt feriendi, quamquam recte reprehendi æſtimentur, nec allos Epiſcopos ſuis rebus expoliatos, vel a ſedibus vi, aut dolo, aut quocumque ingenio pulſos, ſicut & vos de nobis judicaſtis, aut ad Synodum tam provincialem, quam generalem poſſe convocare, aut in aliquo judicare, antequam cuncta, quæ eis ſublata ſunt, legibus poteſtati eorum pacifice per omnia redintegrentur, decernimus. Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, & Eccleſias, quæ eis ſublatæ ſunt, cum omni privilegio ſuo reſtitui: & poſtmodum non ſub anguſti temporis ſpatio, ſed tantum temporis ſpatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulſi eſſe videntur, antequam ad Synodum convocentur, & ab omnibus quiſque ſuæ provinciæ Epiſcopis audiantur. Nam nec convocari ad cauſſam, nec dijudicari poteſt expoliatus, vel expulſus, quia non eſt privilegium, quo expoliari poſſit jam nudatus &c.*

De Epiſtola 3.

Ejuſdem Conſulatus notam, quam priores, præſefert poſtrema hæc epiſtola, ex quo falſitatis argumentum recte deducitur. Ita iſthæc inſcribitur: *Dilectiſſimis fratribus univerſis Epiſcopis per Campaniam, & Tuſciam conſtitutis Euſebius.* Loco præfationis ſtant verba Hormiſdæ in epiſt. 25. aliquantiſper a Mercatore corrupta. Hinc plures ſententiæ referuntur ex illis, quas Mercator idem in epiſtolis ſuis ſolet recitare, ſic dicitur *criminationes adverſus doctorem ſuſcipi non debere*, quod habetur apud Sixtum Pithagoreum in ſentent. 250., *nec peregrina judicia fieri*, quod legimus in lege 10. lib. 9. tit. 1. codicis Theodoſiani, *nec quemquam alterius judicis, quam ſui, ſententia debere conſtringi*, quæ verba pertinent ad legem 4. tit. 48. lib. 7. codicis Juſtinianei. Et poſt nonnulla rurſum ex epiſtola 25. Hormidæ adje-
Can. 9. cau. 3. qu. 5. cta hæc ſequuntur. *Sequentes itaque in omnibus Apoſtolicam regulam*, (imitatur in his Mercator verba Johannis Conſtantinopolitani in libello ad Hormiſdam, qui adjectus eſt epiſt. 51. ejuſdem Pontificis) *& prædicantes ejus omnia conſtituta ob cuſtodiam Epiſcoporum, qui columnæ Eccleſiæ a Deo dicti ſunt, & ceterorum verorum Sacerdotum, firmantes cana Patrum ſtatuta; ſtatuimus iterum cum omnibus, qui nobiſcum ſunt, Epiſcopis, ſicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, adulteri, inceſti, venefici, ſuſpecti, crimínoſi, domeſtici, perjuri, & qui raptum fecerunt, vel falſum teſtimonium dixerunt, ſeu qui ad ſacrilegos, divinoſque concurrerunt, ſimileſque eorum, nullatenus ad accuſationem, vel teſtimonium ſint admittendi, quia infames ſunt, & juſte repellendi, quia funeſta eſt vox eorum. Vocem enim funeſtam in omnibus interdici potius, quam audiri oportet.* Verba hæc retulit Gratianus in can. 9. cau. 3. qu. 5., eademque propemodum ſunt, quæ jam Mercator deſcripſerat in pſeudo-epiſtola 2. Eutychiani. Poſtrema autem verba depromta videntur ex lege

3. lib.

3. lib. 9. tit. 6. in codice Theodoſiano, ubi legimus, vocem funeſtam audiri non oportere.

Rurſum poſt hæc utitur Pſeudo-Iſidorus verbis Hormiſdæ in regula fidei poſt epi- Can. 11.
ſtolam 9. & epiſt. 51. his verbis: *Prima enim ſalus eſt rectæ fidei regulas cuſtodire, & a* cau. 24.
conſtitutis Patrum nullatenus deviare. Nec poteſt Domini noſtri Jeſu Chriſti prætermitti qu. 1.
ſententia dicentis: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et hæc, quæ dicta ſunt, rerum probantur effectibus, quia in Sede Apoſtolica extra maculam ſemper eſt catholica ſervata religio. Sunt eadem hæc propemodum Hormiſdæ verba, atque ex his poſtrema relata ſunt in can. 11. cau. 24. qu. 1.

Hinc congerit auctor epiſtolæ nonnulla ſacrarum literarum teſtimonia, quæ ta- Can. 19.
men ex recentiori interpretatione deſcribuntur, propterea que Euſebio tribui nullo de conſ.
modo poſſunt, & tandem prope finem epiſtolæ hæc ſubjiciuntur, quæ tamen cum diſt. 3.
præcedentibus minime conſonant: *Crucis ergo Domini noſtri Jeſu Chriſti, quæ nuper nobis gubernacula S. Romanæ Eccleſiæ tenentibus quinto nonas Maji inventa eſt, in prædicto Kalendarum die inventionis feſtum vobis ſolemniter celebrare mandamus.* Verba etiam ſunt canonis 19. de conſecr. diſt. 3. Antonius Auguſtinus in lib. 1. dialogo 6. de emendat. Gratiani ſcribit, non recte convenire hæc, ut quinto nonas Maji Crux inventa dicatur, & feſtum inventionis kalendis celebrari mandetur. Sed illud præ ceteris reprobandum eſt, quod dicitur, Crucem Chriſti ſub Euſebio inventam eſſe; Etenim teſtis eſt Euſebius lib. 3. hiſtoriæ eccleſ. cap. 46., Helenam poſt Conſtantinum Religioni Chriſtianæ nomen dediſſe; Conſtat præterea ex communi veterum Patrum, ſcriptorumque ſententia, eandem Helenam jam abſoluto Nicæno Concilio, & octuagenariam in ſomnis divinitus admonitam de requirenda Chriſti Cruce cogitaſſe, ac dein eandem reperiſſe adjutorio antiquiſſimorum Judæorum, & Chriſtianorum. Ita Paullinus epiſt. 11. ad Severum, Hieronymus epiſtola ad Paullinum de inſtit. Monach., Ambroſius orat. in funus Theodoſii, Chriſoſtomus homil. 84. in Johannem, Cyrillus Hieroſolymitanus epiſt. ad Conſtant.; Euſebius in Chronico, & lib. 3. de vita Conſtantini cap. 29., Hieronymus in Chronico, Proſper in Chronico, Sulpitius lib. 2. Sacræ hiſtoriæ, Rufinus lib. 1. cap. 7. & 8., Theodoretus lib. 1. hiſtoriæ cap. 18., Sozomenus lib. 2. cap. 1., Socrates lib. 1. cap. 17., Gregorius Turonenſis lib. 1. hiſtoriæ Francorum cap. 26., & demum Juſtinianus in novella 28. Si igitur communi omnium veterum conſenſione Helenæ Auguſtæ inventionem dominicæ Crucis debemus, & quidem poſtquam ipſa Chriſti fidem amplexa eſt, fruſtra ſub Euſebio Pontifice Dominicam Crucem inventam narrat Pſeudo-Iſidorus.

Ita demum concludit Mercator: *Similiter & hæreticos omnes, quicumque Dei gratia* Can. 4.
convertuntur, & in Sanctæ Trinitatis nomine credentes baptizati ſunt, Romanæ Eccle- de conſ.
ſiæ regulam tenentes per manus impoſitionem reconciliari præcipimus. Manus quoque im- diſt. 5.
poſitionis Sacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi a Summis Sacerdotibus. Nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quam ab ipſis Apoſtolis legitur, aut ſcitur peractum eſſe; neque ab aliis, ſicut jam dictum eſt, quam ab illis, qui eorum locum tenent, unquam perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumtum fuerit, irritum habeatur, & vacuum; nec inter Eccleſiaſtica unquam reputabitur Sacramenta. Poſtrema hæc verba illa ſunt, quæ referuntur a Gratiano in can. 4. de conſ. diſt. 5., quorum integram omnino ſententiam retuli, ut conſtaret, Gratianum ea deſcripſiſſe, quaſi liquidum eſſet apud Euſebium ibi ſermonem fieri de Sacra-

 mento

mento Confirmationis, quod apud veteres & Sacramentum impoſitionis manuum fuit adpellatum. Verum non una perpetuo fuit ejuſdem nominis ſignificatio; aliquando enim pro pœnitentium reconciliatione manuum impoſitio dicta eſt, uti apud Auguſtinum in can. 74. cau. 1. qu. 1. Quis autem dixerit in memorato Euſebii fragmento nomine impoſitionis manuum intelligi potius debere confirmationis Sacramentum, quam reconciliationem illorum, qui ab hæreſi revertuntur? Sane, ſi priora verba de manuum impoſitione concepta ad reconciliationem referantur, facilius de eadem reconciliatione & poſteriora intelligentur.

De ceteris canonibus Euſebio adſcriptis.

Euſebio Papæ primus Burchardus tribuit canonem 27. cau. 27. qu. 2. Non eſſe
Can.27. cau.27. qu. 2. tamen Euſebii, vel ipſa mentio Monaſterii a puellulis eligendi aperte demonſtrat; neque enim adhuc illius Pontificis temporibus inſtituta erant monaſteria puellarum. Ego ſane non miror Burchardi fidem, qui conſuevit inſcriptiones capitum immutare, quemadmodum ſæpe, ac ſæpius animadverti, præſertim ubi aliquid deſumſiſſet ex Capitularibus Francorum, a quibus commemorandis ſibi propoſuerat abſtinendum. Porro in lib. 6. Capitularium cap. 92. editionis Baluzianæ hæc leguntur: *Puellam deſponſatam non licet parentibus dare alteri viro, tamen ad monaſterium licet ire, ſi voluerit.* Fortaſſis autem auctores Capitularium id deſumſerunt ex Pœnitentiali Theodori Cantuarienſis; nam & in eo, qualis editus eſt a Petito in cap. 11., eadem omnino verba leguntur ibi: *Puellam deſponſatam non licet parentibus dare alii viro, niſi illa omnino reſiſtat, tamen ad monaſterium licet ire, ſi voluerit.*

Can.46. de conſ. diſt. 1. Primus quoque Burchardus Euſebio tribuit canonem 46. de conſ. diſt. 1., qui potius pertinet ad epilogum Concilii Romani, quod Sylveſtro Papæ tribuitur. Erratum ex eo proficiſci potuit, quod Collector & Euſebii, & Sylveſtri Pontificum acta in uno codice congeſta præ oculis habuerit; ut enim hi Pontifices proximi temporibus erant, ita facile illorum geſta jungi poterant. Plane in epilogo Romanæ Synodi, quæ 2. dicitur Sylveſtri, hæc leguntur: *Hic inter cetera prædicta omnium conſultu conſtituit in Synodo, ut ſacrificium altaris non in ſerico panno, aut tincto quiſquam celebrare præſumeret, ſed in puro lineo ab Epiſcopo conſecrato, terreno ſcilicet lino procreato, atque contexto, ſicut Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti in Syndone munda ſepultum fuit.* Nihil heic adjicio, poſtquam de hoc ipſo canone egerim in cap. 6. prioris partis.

Can.17. de conſ. diſt. 5. Burchardo demum debemus, quod canon 17. de conſ. diſt. 5. Euſebio Papæ tribuatur, cum tamen apud Euſebium non legatur. Legitur potius apud Reginonem in prima appendice ſuæ Collectionis cap. 17. ibi: *Jejunia ſane legitima, ideſt quarta, & ſexta feria non ſunt ſolvenda ſine grandi neceſſitate*; cui hanc inſcriptionem adjecerat *unde ſupra*, fortaſſe, ut ſignificaret ſtatuta Concilii Gangrenſis, quæ ſupra laudaverat in can. 5. 6. 7. 8., & 9. Verum Regino hæc exceperat ex Capitularibus Francorum, ubi ita recenſentur, ac ſi in Gangrenſi eſſent Concilio conſtituta. Laudo heic Capitulare Caroli Magni anni 789., ubi hæc leguntur cap. 47. *Item in eodem* (ideſt in Concilio Gangrenſi, quod ſupra memorabatur) *ut Eccleſiaſtica a Sacerdotibus jejunia conſtituta ſine neceſſitate rationabili non ſolvantur.* Quod ipſum relatum eſt in librum 1. cap. 47. & in lib. 5. cap. 81. Capitularium. Verba canonis

nis Concilii Gangrenſis, ad quæ reſpiciebant Capitularium auctores, habentur in canone 8. diſt. 30. Itaque Burchardus, ut agnovit fragmentum hoc Capitularium acceptum quodammodo ferri Concilio Gangrenſi, abſtinere volens a Capitularibus memorandis, nomen adjecit Euſebii Papæ, ex eo ſuſpicor quod ipſe putaverit, ſub Euſebio Papa Concilium Gangrenſe celebratum fuiſſe.

CAPUT XXX.

De Melchiade.

Melchiadi Papæ ſequentes canones a Gratiano tribuuntur.

Apocryphi omnes. Ex epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ.	*Can. 13. cau. 2. qu. 1. conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.* *Can. 14. de conſ. diſt. 3. conſonat cum auctore libri Pontificalis.* *Can. 2. de conſ. diſt. 5. eſt potius Euſebii Emiſſeni.* *Can. 3. de conſ. diſt. 5. conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.*
Ex epiſt. de Munificentia Conſtantini.	*Can. 1. diſt. 88. eſt potius Concilii Chalcedonenſis, & Gregorii Magni.* *Can. 15. cau. 12. qu. 1. a Melchiadis temporibus prorſus alienus.*
Adjicitur.	*Can. 7. cau. 13. qu. 2. forte referendus ad Concilium Londonienſe.*

MElchiades, alio nomine Miltiades appellatus, Pontificatum geſſit ab anno Chriſti 311. uſque ad annum 313. Duo hujus Pontificis nomine habemus monumenta apud Iſidorum Mercatorem. Primum eſt epiſtola ad plures Hiſpaniarum Epiſcopos; alterum eſt oratio quædam de primitiva Eccleſia, & munificentia Conſtantini Magni Imperatoris erga eandem, quodque modo epiſtola dicitur, modo decretum.

De epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ.

Dilectiſſimis fratribus Marino, Benedicto, Leontio, & ceteris Hiſpaniarum, ac in illis partibus Epiſcopis Melchiades. Hæc eſt epiſtolæ inſcriptio, quæ data fertur kalendis Martii Voluſiano, & Rufino Conſulibus. Voluſiani, & Rufini Conſulatus annum deſignat 314., ac propterea illud tempus, quo jam Melchiades obierat. Quid clarius ad epiſtolam a Melchiade abjudicandam? Stylus illius ſane Mercatoris eſt, utentis, ſicut in ceteris, ita & in hac epiſtola Hieronymi verſione in deſcribendis Sacrarum Scripturarum ſententiis, utentis præterea fragmentis recentiorum Patrum, Cœleſtini, Leonis Magni, Euſebii Emiſſeni, & Sixti Pythagorici; demum nihil ferme aliud proſequentis, quam Epiſcoporum accuſationes, & Eccleſiaſtica judicia.

Huc pertinet canon 13. cau. 2. qu. 1., cujus verba ad initium ejuſdem epiſtolæ *Can. 13. cau. 2. qu. 1.*
referenda ſunt; poſtquam enim Mercator verba Cœleſtini, in epiſt. 1. ad Gallos Semipelagianis

mipelagianis faventes, præfationis inſtar retulit, primum & præ ceteris Epiſcopis cavendum ait, ne in judiciis a veritate, aut æquitate deflecterent.

Can. 2. & 3. de conſ. diſt. 5. Poſt nonnulla de judiciis Eccleſiaſticis de more diſcuſſa, aliam quæſtionem dirimendam ſuſcipit Melchiades. Ejus verba habentur in can. 3. de conſ. diſt. 5. & paullo inferius ad eandem rem explicandam leguntur, quæ Gratianus retulit in can. 2. de conſecr. diſt. 5.; depromtaque fuerunt ex Euſebio Emiſſeno, eadem recitante in homilia de Pentecoſte ab initio.

Can. 14. de conſ. diſt. 3. Abſolutis Euſebii verbis ſequuntur ſtatim ea, quæ legimus in can. 14. de conſ. diſt. 3. Porro quod die Dominico jejunandum non ſit, jam ſtatutum legimus apud eum, qui conſtitutiones Clementis compoſuit, cum ibidem in lib. 5. cap. ult. ita ſcribatur: *Reus peccati erit, qui dominico die jejunaverit, cum ſit dies reſurrectionis, aut qui Pentecoſten, aut denique ullum Domini feſtum in mœſtitia egerit: Lætari enim his diebus oportet, non autem lugere.* At de jejunio quintæ feriæ non arbitror alibi conſtitutum, quod a Melchiade fertur decretum; ita ut in eo Eccleſia Chriſti, ut ait Pſeudo-Melchiades, ab hæreticis, atque infidelibus diſtinguatur. Neque enim ubi quinta feria ex receptiſſimo, ac diuturno Eccleſiæ ritu jejunamus, cum Ethnicis, aut hæreticis congruere aliquando viſi ſumus. Ceterum auctor libri Pontificalis hanc ipſam conſtitutionem Melchiadi adſcripſit, ita ſcribens in Melchiade: *Hic conſtituit, ne ulla ratione die dominica, aut quinta feria jejunium quis fidelium ageret, quia eos dies Pagani quaſi ſacrum jejunium celebrant.*

De epiſtola de Munificentia Conſtantini.

Eſt & alia apud Mercatorem Melchiadis nomine epiſtola, quæ a nonnullis decretum Melchiadis appellatur, *de primitiva Eccleſia, & munificentia Conſtantini Imperatoris*. Apocryphum monumentum eſſe jamdiu omnes cognoverunt poſt Baronium ad annum 312. §. 80. Etenim ejus auctor multus, immo totus eſt in commendanda Conſtantini Imperatoris munificentia erga Romanam Eccleſiam, quum tamen Conſtantinus ſub Melchiade nondum Chriſto nomen dediſſet; immo & ibidem mentio fit Nicæni Concilii poſt duodecim circiter annos a morte Melchiadis celebrati, ulterius etiam refertur canon Concilii Chalcedonenſis, quod nemo non videt, quantum ab ætate Melchiadis diſtet. Priora hujus epiſtolæ verba legimus in
Can. 15. cau. 12. qu. 1. can. 15. cau. 12. qu. 1., cujus auctor longe ſe poſt Conſtantini ætatem vixiſſe ſignificat; qui enim aut Melchiadis, aut etiam Sylveſtri tempore eſſe poterant *Romani Principes*, qui ibidem memorantur? memoratur etiam illic conſtitutio Conſtantini Imperatoris, & Melchiade multo recentior, quæ habetur in l. 1. cod. de Sacroſanctis Eccleſiis; memoratur templum B. Petri a Conſtantino erectum, & donatio urbis Romæ a Conſtantino facta favore Romani Pontificis: memorantur verba Conſtantini in Concilio Nicæno prolata, memorantur Baſilicæ, & monaſteria innumera jam tum conſtructa; quæ omnia aut a veritate prorſus; aut ſaltem a Melchiadis temporibus omnino aliena eſſe facile unuſquiſque pronunciabit.

Can. 1. diſt. 28. Ad exemplum Conſtantini ſubdit epiſtolæ auctor, Reges ceteros per univerſa terrarum regna munificos fuiſſe in Eccleſiam, quæ ſane enarratio aperte demonſtrat, epiſtolæ auctorem jam diu poſt diſciſſum Romanum imperium vixiſſe. Deinde vero tradit hiſce donariis locupletatam Eccleſiam ideo fuiſſe, ut hinc egeni alerentur,

tur, & ſingulorum neceſſitatibus conſuleretur, non vero, ut Clerici ſæcularibus ſe negotiis immiſcerent. Et ſtatim: *quæ autem ſint negotia ſæcularia ſancti canones manifeſtant* (huc referendus eſt canon 1. diſt. 88.) *& inhibent, dum perſpicue docent, quod quidam, qui in clero videntur electi, propter lucra turpia conductores alienarum poſſeſſionum fiant, & ſæcularia negotia ſub cura ſua recipiant, Domini quidem miniſterium parvi pendentes, per ſæcularium vero domos diſcurrentes, & propter avaritiam patrimoniorum ſollicitudinem ſumentes. Decrevit namque ſupradicta Sancta Synodus, nullum deinceps Clericum, aut poſſeſſiones conducere, aut negotiis ſæcularibus ſe miſcere, niſi propter curam pupillorum, & orphanorum, ac viduarum, aut ſi forte Epiſcopus civitatis Eccleſiaſticarum rerum ſollicitudinem habere præcipiat. Ubi liquido patet, quia alia ſunt negotia ſæcularia, alia Eccleſiaſtica. Nonne Moſes in ſæculo erat, cum crebro tabernaculum intraret, & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis urgebatur, intus Dei arcana conſiderans, foris onera carnalium portabat? Cujus typum ſacerdotes in Eccleſia agere debent, ut, dum foras exeunt ad exercenda negotia pro neceſſitatibus ſubditorum, intus ad ſe redeant per contemplationem mandatorum, ſicut Paullus, qui cæleſtibus ſecretis inſeritur, & tamen per condeſcenſionis viſcera carnalium cubile perſcrutatur. Sic & Jacob aſcendentes, & deſcendentes Angelos vidit, quia videlicet Rectores Eccleſiæ non ſolum Deum contemplando ſuperna appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerendo condeſcendunt. Et Domini Sacerdotes horum facta imitantur, & ſe cuſtodiunt, & ſubditorum onera portant, & videntur tales eſſe, quales idem egregius Prædicator præcepit, ut qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non poſſidentes.* Quæ prioribus hiſce verbis continentur, pertinent ſane ad canonem 3. Concilii Chalcedonenſis, ſeu canonem 26. diſt. 86., & can. 1. cau. 21. qu. 3., quod Concilium Pſeudo-Iſidorus pro Nicæno laudavit, forte credens, Nicænum Concilium magis Melchiadis ætati congruere. Quæ vero a verſ. *Unde Moſes* uſque in finem deſcripta ſunt, excerpta videntur ex Gregorio Magno tum in epiſt. 24. lib. 1., tum in Paſtorali lib. 2. cap. 5., ubi eadem propemodum leguntur. Quæ cum ita ſint, haud dubium erit, quin hæc epiſtola, ſive decretum, in quo recentiora monumenta evidenter Mercator inſeruit, jure optimo ab eruditis viris a Melchiade abjudicata fuerit, atque inter cetera Mercatoris monumenta rejecta.

De Canone 7. cau. 13. qu. 2.

Nondum a falſis monumentis Melchiadi tributis recedere nos ſinit Gratianus, qui Melchiadi adſcripſit canonem 7. cau. 13. qu. 2. contra quam materies, de qua ibidem agitur, ferat. Siquidem ſepulturæ, ut ibi traditur, in Eccleſia haberi non potuerunt, niſi poſt invectam recentiorem diſciplinam, quemadmodum alibi perſpicue demonſtravi. Ipſa etiam *Magni Concilii* mentio indicat, id Melchiadis ejuſdem temporibus non convenire. Ex hoc autem ipſo arbitror, hunc canonem tribuendum eſſe ignoto cuipiam auctori ſæculi duodecimi, & ipſa Gratiani propemodum ætate ſcribenti, qui fuſius Conciliorum ſuæ ætatis canones deſcribere adamaverit, inter cetera vero Concilii Londonienſis anni 1102.; nam in cap. 25. hujus Concilii ita legimus: *Ne corpora defunctorum extra parochiam ſuam ſepelienda portentur, ut Presbyter Parochiæ perdat, quod illi inde juſte debetur.* Porro non defuerunt

Scriptores

Digitized by Google

Scriptores, qui Conciliorum, aut ſuæ provinciæ, aut ſuæ ætatis ſententias modo breviatas, modo etiam fuſiore oratione explicatas ediderunt, quorum plures apud Labbeum agnoſcimus. Fieri propterea potuit, ut quiſpiam laudatum Londonienſem canonem relaturus ita exprimeret, ut clarius exhiberet, eiſdemque verbis, quæ apud Gratianum leguntur in dicto can. 7. Conjectura hujus rei etiam eſt in prioribus verbis illis: *Placuit per omnia magno Concilio* &c. Concilium enim Londonienſe *magnum* appellari potuit merito, quod quamplurimi totius fere Angliæ Epiſcopi interfuerint, & Paſchalis Pontificis Maximi auctoritas Synodalibus actis acceſſerit. Interpretatione indigere videntur verba illa: *niſi cui uſus antiquorum parentum canonica inſtitutione ſubjacere perhibetur*. Neque enim arbitror ita eſſe intelligenda, quemadmodum nonnullis placet, ut unuſquiſque in ſuorum parentum tumulo ſepeliatur, neque aliam ſibi poſſit ſepulturam eligere, ſed ne quiſpiam ſibi eligat ſepulturam extra illa loca, quæ ab antiquis Patribus canonicis legibus fuerint ſepulturis deſtinata. Sunt autem loca illa, de quibus actum eſt in Concilio Triburienſi can. 15. quem integrum retuli ad canonem 6. cau. 13. qu. 2., ex quo etiam illa exceptio eruta videtur ab auctore ſequentis canonis, quæ illis verbis concipitur: *Niſi infirmitatis cauſſa præpeditus* &c.

CAPUT XXXI.

De Julio.

Canones Julio adſcripti apud Gratianum.

Apocryphi omnes. Ex epiſt. 1.	*Can.* 3. *diſt.* 11. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
	Can. 9. *cau.* 3. *qu.* 6. *perperam Julio Papæ, eoque minori jure Apoſtolis adſcriptus.*
	Can. 1. *cau.* 5. *qu.* 4. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
	Can. 13. *cau.* 24. *qu.* 1. *eſt potius Siricii Papæ.*
	Can. 11. *cau.* 25. *qu.* 2. *ſupplendus ex integris epiſtolæ exemplaribus.*
Ex epiſt. 2.	*Can.* 2. *diſt.* 17. *ad integros epiſtolæ codices exigendus.*
	Can. 5. *cau.* 2. *qu.* 2. *ſupplendus ex integris epiſtolæ exemplaribus.*
	Can. 9. *cau.* 2. *qu.* 6. *eſt potius Concilii* 3. *Carthaginenſis.*
	Can. 10. *cau.* 2. *qu.* 6. *conſonat cum ceteris Mercatoris fragmentis.*
	Can. 17. *cau.* 2. *qu.* 6. *idem eſt cum can.* 10. *cau.* 2. *qu.* 6.
	Can. 4. *cau.* 2. *qu.* 7. *ex variis recentiorum fragmentis congeſtus.*
	Can. 10. *cau.* 3. *qu.* 5. *ex variis recentiorum fragmentis congeſtus.*
	Can. 5. *cau.* 15. *qu.* 3. *ad leges Theodoſianas referendus.*
Adjiciuntur.	*Can.* 9. *cau.* 14. *qu.* 4. *potius pertinet ad Capitularia Caroli Magni.*
	Can. 41. *cau.* 24. *qu.* 1. *potius pertinet ad Pænitentiale Burchardi.*
	Can. 12. *cau.* 26. *qu.* 6. *referendus potius ad Concilium Moguntinum.*
	Can. 15. *cau.* 27. *qu.* 2. *exigendus ad Concilium Triburienſe.*

Can.

Can. 1. *cau.* 29. *qu.* 2.) *ſimul jungendi, & ab Julio Pontifice*
Can. 3: *cau.* 29. *qu.* 2.) *abjudicandi.*
Can. 7. *cau.* 35. *qu.* 2. *non convenit Julii Papæ temporibus.*
Can. 12. *cau.* 35. *qu.* 2. *ex variis veterum fragmentis compoſitus.*
Can. 13. *cau.* 35. *qu.* 2. *eſt potius Theodori Cantuarienſis.*
Can. 7. *de conſ. diſt.* 2. *eſt potius Concilii Bracarenſis anni* 675.

OMiſſo Sylveſtro, & Marco Pontificibus ad Julium gradum facio. De Sylveſtro enim jam ſatis, quod ad rem meam attinet, egi in priore parte cap. 6. De Marco autem non eſt, cur ſermonem inſtituam, quum Gratianus nullum caput ejuſdem Pontificis nomine retulerit in codicem ſuum. Pontificatum Julius geſſit ab anno 336. uſque ad annum 352. Quamquam vero huic Pontifici congruant epiſtolæ duæ, altera ad Orientales, altera ad Alexandrinos; non tamen illæ eædem ſunt, quas Iſidorus Mercator illius nomine edidit; referunturque omnes in Collectionibus Conciliorum. Duas tantummodo, & quidem editas a Mercatore Gratianus laudavit, quas omnino perſequi juvabit.

De epiſtola 1.

Prior Mercatoris epiſtola inſcribitur: *Venerabilibus fratribus; univerſis Orientalibus Epiſcopis Julius*, dataque eſt *Kal. Octobris Feliciano, & Maximiano Conſulibus*. Falſitas conſularis notæ deceptorem facile reprehendit; etenim poſtremus Maximiani Conſulatus notatur a veteribus anno 311. pluribus annis ante Julii Pontificatum, & Felicianus conſul quidem fuit anno 337., at non cum Maximiano, ſed cum Titiano. Adparent præterea iidem ſemper Pſeudo-Iſidori characteres; quis enim ipſum non agnoſceret, dum aut ſententias. & verba recentiorum Patrum indigeſta methodo coacervat, Concilii ſcilicet Chalcedonenſis, & Carthaginenſis 7., Siricii, Leonis, aliorumque Pontificum ſucceſſorum, aut nomine Apoſtolicorum decretorum epiſtolas ſuas deſignat, quas antiquioribus Pontificibus adſcribere conabatur, aur dum nihil urger preſſius, quam judicia Epiſcoporum ad imminuendam Metropolitanorum poteſtatem? Initio epiſtolæ inducitur Julius redarguens Orientales Epiſcopos, quod invicem ſemetipſos vexarenr iniquis accuſationibus, eoſdemque concitans ad mutuam dilectionem. Atque ad eundem conciliandæ inter Epiſcopos charitatis finem non ſolum dicitur multa Sanctorum Patrum edita fuiſſe ſcripta, (quorum ſane nomine Pſeudo-decretales ſuas intelligit) verum etiam celebratum Nicænum Concilium, ubi decretum refertur, eos, qui Epiſcopis nocere tentaverint, *ſiquidem Clerici fuerint, a proprio gradu decidere, qui vero Monachi, aut laici fuerint, anathematizari*. Hæc ſane conſtitutio in canonibus Nicæni Concilii minime legitur; neque erit, qui facile ſibi perſuadeat Julium, qui Nicæni Concilii temporibus vixerat, ad eos etiam ſcribentem, qui Nicæno Concilio interfuerant, tales laudaſſe Nicænos canones, qui in Concilio editi non adparerent. Hodie vero clarius etiam liquet Mercatoris mendacium, dum ipſe uſus adparet formulis Concilii Chalcedonenſis, tum in canone 2., tum in canone 27.; etenim in can. 2., ubi prohibitæ Simoniacæ ordinationes fuerunt, ſubditur, Simoniacos, & Simoniacorum fautores, *ſiquidem Clerici fuerint, proprio gradu decidere, ſi vero laici*

aut monachi, anathematizari; eademque propemodum verba repetuntur adverſus raptores mulierum in can. 27., ſeu in can. 1. cau. 36. qu. 2. Poſt hæc utitur Iſidorus nonnullis verbis depromtis ex typo Conſtantis Imperatoris editi in gratiam Monothelitarum, & ſubdit: *Audite jam factam in Nicæa civitate Synodum, cui &*
Can. 1. cau. 5. qu. 4. *ego ipſe conſcientiæ meæ* (verba hæc ſunt Conſtautini Magni Imperatoris epiſtola ad Alexandrinos apud Socratem lib. 1. hiſtor. cap. 6., lib. 3. hiſtoriæ tripartitæ cap. 22.) *cultum decenter exhibui, nihil aliud volens, quam concordiam omnibus fabricare, & præ cunctis arguere, & removere hanc inſidiantium altercationem, quas prævidentes Sancti Patres inſidias, & illicitas altercationes unanimiter in prædicta Nicæna ſtatuerunt Synodo, ut nullus Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, & ſuo tempore Apoſtolica auctoritate convocata, ſuper quibuſdam criminationibus pulſatus audiatur, ideſt judicetur, vel damnetur. Sin aliter præſumtum a quibuſdam fuerit, in vanum deducatur, quod egerint, nec inter Eccleſiaſtica ullo modo reputabitur.* Ita uberius deſcribendus erat apud Gratianum canon 1. cau. 5. qu. 4., etſi enim ſcopus Mercatoris ibidem totus adpareat, omittitur tamen mentio Nicæni Concilii, qua omiſſa non adeo facile mendacium detegimus. Porro ſtatim atque hujuſmodi conſtitutiones Nicæno Concilio tribuuntur, quas in Nicæno Concilio editas non fuiſſe ignorare non poterat Julius, aut ii ad quos Julius ſcribebat, quis dixerit inter Julii epiſtolas hæc eſſe merito referenda?

Eadem propemodum repetuntur inferius poſt nonnulla, habenturque in can. 9.
Can. 9. cau. 3. qu. 6. cau. 3. qu. 6., ubi etiam traditur ipſos Apoſtolos conſtituiſſe, non debere in provinciis Concilia celebrari præter ſententiam Romani Pontificis, *quatenus*, uti ſubditur, *non ita proterve, & pro lubitu cujuſpiam ſuo proprio arbitrio quibuſque Metropolitanis, ſicut agere ſolebant, liceat inconſulto Romano Pontifice aut majores Eccleſiæ cauſſas deturbare, atque Epiſcopos damnare.* Quem non puderet Apoſtolis haſce leges adſcribere, ſive quod ita ſanciendi nulla Apoſtolis occaſio fuiſſet oblata; ſive quod Apoſtolicis temporibus fruſtra quis aſſereret Metropolitanos auctoritate, juriſdictioneque ſua abuſos fuiſſe, cum nulli tum adhuc inſtituti in provinciis eſſent, aut diviſæ provinciæ?

Plura ad eandem rem congerit Mercator, monetque Epiſcopos omnes, ne
Can. 11. cau. 25. qu. 2. alios Coepiſcopos ſuos accuſare audeant, & damnare, *amputato ſcilicet totius uſurpationis exceſſu, quia nullus debet præſumere, quæ ſibi non videntur eſſe conceſſa. Quam culpam* (proſequitur auctor epiſtolæ) *nullo modo potuiſſetis incidere, ſi unde conſecrationem honoris accipitis, inde legem totius obſervantiæ ſumeretis, & B. Apoſtoli Petri Sedes, quæ vobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſet Eccleſiaſticæ magiſtra rationis. Unde ſicut multum nos ea, quæ a vobis pie, recteque ſunt acta, lætificant, ita nimium ea, quæ ſunt perperam geſta, contriſtant, quoniam neceſſe poſt multarum talium experimenta cauſſarum, hæc in poſterum ſollicitius proſpici, & diligentius præcaveri, quatenus ea, quæ ſunt ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus ſtatuta nulla deſidia negligantur, nulla diſſenſione violentur, nulla concertatione turbentur.* Hæc omnia, quæ ex variis Leonis Magni fragmentis in epiſt. olim 5. & 84. congeſta ſunt, paucis retulit Gratianus in can. 11. cau. 25. qu. 2.

Canonem 3. diſt. 11. a Gratiano olim corruptum emendaverunt, atque ad fidem
Can. 3. diſt. 11. integrorum codicum exegerunt Romani Correctores. Unum adhuc obſervandum eſt in illis verbis: *En inſtituta Apoſtolorum, & Apoſtolicorum virorum* &c. Etſi enim ita in nonnullis epiſtolæ exemplaribus editis habeatur, tamen in aliis ita legitur: *Et inſtituta Apoſtolicorum virorum &c.* Parvi tamen ego intereſſe video in conſpectu

illorum

Digitized by Google

illorum, quæ ſuperius in epiſtola ipſa leguntur; etenim ſi ab Apoſtolis conſtitutum aſſeritur, Epiſcopos ſine auctoritate Romani Pontificis non poſſe Concilia celebrare, item Metropolitanos non debere adeo ſuffraganeis imminere, ut eoſdem aliquatenus vexent, potuerunt etiam prope finem epiſtolæ ficta hæc Apoſtolorum conſtituta commemorari.

Poſtrema epiſtolæ verba ea ſunt, quæ Gratianus refert in can. 13. cau. 24. qu. 1., potiori autem jure tribuerentur Siricio Papæ, qui eadem omnino habet in epiſtolâ 1. *Can. 13. cau. 24. qu. 1.*

De Epiſtola 2.

Omnes Iſidori Mercatoris epiſtolas una exhibet epiſtola 2. Julio tributa, atque ita inſcripta: *Julius Sanctæ Romanæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ Epiſcopus Theognio, Theodoro, Berintho, & ceteris orientalibus Epiſcopis*; & quidem ſub eorundem conſulatu, qui & in præcedente epiſtola notatur. Præter falſitatem conſularis notæ, de qua ſuperius animadvertimus, ſunt in hac epiſtola omnes Iſidori characteres, imo repetitæ ſententiæ propemodum univerſæ. Prodamus integrum deceptoris propoſitum. Fingebat ille, orientales Epiſcopos epiſtolam ad Julium ſcripſiſſe in cauſſa Athanaſii, & aliorum, quos iidem a ſua communione dejecerant; conquerentes eoſdem abs Julio receptos, cum potius rejici debuiſſent. Crimina, quæ Athanaſio, aliiſque opponebant, erant homicidia mille, ſacrorum templorum everſiones, ſtupra, ſacrorum codicum incendia, in ſacris vaſis, ceteriſque miniſteriis admiſſa fraus, in officiis negligentia, adverſus Imperatores perfidia, proditio in patriam, inter Sacerdotes ipſos excitata diſcordia, uſus demum in doctrina fidei vocabuli *homouſion*, ſeu *conſubſtantialitatis*, ut ſcribit Mercator; atque his verbis concludebant: *Deinceps ad veſtras hinc venientes aures non tam facile admittatis, neque a nobis excommunicatos ultra velitis excipere, ne canonum tranſgreſſores inveniamini, ſed magis ſalva fraterna charitate erratum hoc in poſterum minime patiamini.* Non dubitant viri eruditiſſimi hanc epiſtolam deceptori tribuere vel ex eo, quod tota conſarcinata eſt ex variis fragmentis, Concilii Africani ad Cæleſtinum Papam, Felicis III. ad Acacium Conſtantinopolitanum, & Martini I. in Concilio Lateranenſi. Qui vero ita ad Julium ſcripſiſſe dicuntur, ſunt Euſebius, Theognius, Theodorus, & Berinthus, aliique in Antiochia congregati. Epiſcopi autem cum Athanaſio damnati dicuntur Paullus Conſtantinopolitanus, Marcellus Ancyræ, Aſclepius Gazæ, & Lucianus Adrianopolites. Hæc non conſonant hiſtoricæ veritati. In primis enim Ariani nunquam Athanaſio oppoſuerunt, quod vocem *homouſion*, ſeu *conſubſtantialitatis* in formula fidei adjeciſſet, quoties præſertim de Athanaſio conquerebantur apud vindices Nicænæ fidei, qualis erat Julius Papa. Volebant potius Ariani Epiſcopi Athanaſio infenſi audire catholici, atque apparere non alias ſe Athanaſio adverſaturos, niſi enormibus criminibus ſe ſe chriſtiana communione reddidiſſet indignum. Præterea nomina illa *Theodorus*, & *Berinthus* non alia ratione heic videmus adpoſita, quam ex imperitia deceptoris. Legerat ille fortaſſis Theodorum Perinthium, ſive, quod idem eſt, Heracleenſem, unum fuiſſe ex acerrimis Athanaſii hoſtibus; ac propterea volens inter ceteros Athanaſii adverſarios Theodorum Perinthium nominare, errore nominis captus ſcripſit duo nomina, Theodori

 videlicet

Digitized by Google

videlicet, & Berinthi. Item ubi Paullus Conſtantinopolitanus inter damnatos cum Athanaſio Epiſcopo memoratur, minime convenit hiſtoricæ veritati. Etenim Paullus ad Conſtantinopolitanam ſedem aſcendit anno demum 340., at reſponſio Julii ad hanc Orientalium epiſtolam cum data dicatur ſub conſulatu Feliciani, qui incidit in annum 337., ſupponit epiſtolam hanc aliquot annis ante Paulli electionem fuiſſe miſſam. Nihil adjicio ulterius ad hanc rem; ſed ad reſcriptum Julii progredior. Fingitur Julius laudatis Epiſcopis reſcripſiſſe, acribus verbis eoſdem objurgans, quod ea ratione non tam de conſacerdotibus accuſatis, quam de ipſo Romano Antiſtite conquererentur. Immo eoſdem Romam vocat cauſſam dicturos, eoſdemque vocando utitur verbis Conſtantini Imperatoris in epiſtola ad Concilium Tyrium, quam ſuis hiſtoriis inſeruerunt Socrates lib. 1. cap. 33., Sozomenus lib. 2. cap. 27., Athanaſius apologia 2., & auctor hiſtoriæ tripartitæ lib. 3. cap. 7. Interea vero illos objurgat graviſſime, quod Synodum fecerint non obtenta a Romano Pontifice facultate, contra quam in Concilio Nicæno ſtatutum dudum fuerat. Bone Deus! Quomodo venire poterat in mentem Julii conſtitutiones illas Nicæni Concilii laudare, quæ in Nicæno Concilio editæ non adparebant? Julii, inquam, qui Nicænos canones ignorare non poterat, & ad eos ſcribentis, qui in Nicæno Concilio præſentes adfuerant, immo & ſubſcripſerant? Porro nihil tale in canonibus vere Nicænis legi unquam poteſt. Immo eo etiam temeritatis devenit deceptor, ut in perſona Julii laudaret ingentem Nicænorum canonum numerum, recenſet enim non tantum canonem 18. & 19. ex Nicænis, ſed etiam 21., 23. 26. 27. 28. 33. 41. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 63., & 66. Quis hinc non agnoſcat, hanc epiſtolam tunc temporis fuiſſe compoſitam, cum numerus Nicænorum canonum ultra viginti germanos canones excrevit ex imperitia collectorum recentiorum, qui Nicænis canonibus priore loco deſcriptis alios hinc illinc excerptos canones inordinate aſſuebant? Clarius etiam idipſum liquet, quod in hac ipſa epiſtola nonnulli legantur canones, qui Nicæni dicuntur, revera tamen ſunt ex editis in Sardicenſi Concilio anno demum 347., qui etiamſi editi fingerentur, dum Julius iſta ſcripſiſſet, nonniſi ex dolo potuiſſent opponi Orientalibus, qui decreta Sardicenſia rejecerunt. Quid adjici poteſt poſt tot argumenta graviſſima ad demonſtrandam hujus epiſtolæ falſitatem? quando tamen vel illud unum ſufficeret, quod initio adnotaveram, ſcilicet in ea nihil aliud contineri, quam Mercatoris ſententias in aliis epiſtolis ab eodem confictis effuſas.

Can. 2. diſt. 17. In editis epiſtolæ hujus exemplaribus tribuitur illa in capita 36., in quorum viceſimonono legitur canon 2. diſt. 17., cujus verba ita referenda erunt ex integris codicibus: *De receptione vero Sedis, & Sacerdotii, atque honoris, quæ dixiſtis Athanaſium abſque Concilii decreto ſuſcipere, non ita invenimus, ſicut calumniati eſtis, ſed quorundam Epiſcoporum conſilio, atque decreto recepit ſuum, quod injuſte perdiderat, Sacerdotium, ac reſedit in Sede. Quod enim ſcripſiſtis, non eum poſſe a pauciore numero Epiſcoporum reſtitui, quam depoſitus fuerat, non ita eſt: nec hæc regula Orthodoxorum Sanctæ Eccleſiæ eſt Epiſcoporum, ſed Arianorum, ſociorum videlicet veſtrorum hæc inventio ad perditionem Orthodoxorum Epiſcoporum contexta eſt, nam, ut nobis a veracibus eſt teſtibus relatum, quando Antiochiæ pro damnatione fidei de conſubſtantialitate prolata fuiſtis congregati, odio prædicti Athanaſii hanc regulam protuliſtis, quæ nullas habet vires, nec habere poterit, quoniam nec ab Orthodoxis Epiſcopis hoc Concilium actum eſt; nec Romanæ Eccleſiæ legatio interfuit, canonibus præcipientibus ſine ejus auctoritate*

Concilia

Concilia fieri non debere; nec ullum ratum eſt, aut erit unquam Concilium, quod non fultum fuerit ejus auctoritate. Plura in hiſce verbis, & quidem aperta mendacia produntur. Scilicet Athanaſius damnatus fuit non in Antiocheno Concilio, quod demum anno 341. celebratum eſt, ſed potius in Tyrio anni 335. ſiquidem Concilium Antiochenum ex 90., aut etiam pluribus Epiſcopis conſtabat, Athanaſius vero damnatus tantum fuerat ab Epiſcopis ſex ſupra triginta, quemadmodum ſcribit Julius in ſua germana epiſtola, quæ extat apud Athanaſium apologia 2. Neque fingat quiſpiam alias Antiochenas Synodos, quas tribuat Arianis, etenim ea fingenda Synodus eſt, cui integra conveniat nuper relata epiſtolæ ſententia, & in qua ea regula tradita fuerit, ut qui ſemel fuerit ab honore dejectus Clericus, is nonniſi a majori judicum numero reſtituatur. Ego autem hanc regulam ipſam oſtendo in Concilio Antiocheno anni 341. can. 12. ſeu can. 2. cau. 21. qu. 5. Deinde ad quoſnam canones Mercator referenda putat illa verba: *Canonibus præcipientibus* &c.? Silet hic deceptor, quod tamen clarius expreſſit initio hujus epiſtolæ his verbis: *Vellem enim vos magis ad jam dictam canonicam convenire vocationem, ut coram univerſali Concilio redderetis rationem, cur Synodum ad ſtatum Eccleſiarum, & fratrum in Antiochia ſubvertendum, & Nicæni magni Concilii deſtructionem feciſtis, aut cur nobis inconſultis Epiſcopos in eam convocaſtis, ad quam nec Maximus Hieroſolymitanus venit, nec noſtra interfuit legatio, canonibus quippe in Nicæna Synodo jubentibus, non debere præter ſententiam Romani Pontificis ullo modo Concilia celebrari, nec Epiſcopos damnari.* Itaque Mercator nomine *canonum* Nicænos intelligit, licet fruſtra; etenim nihil tale, ut diximus, in Nicænis canonibus continetur. Quid vero eſt, quod Julius conqueritur, & legationem Romanæ Sedis non interfuiſſe, ſimul & non interfuiſſe Maximum Hieroſolymitanum? Non ſane quod Epiſcopi illi poteſtate deſtituerentur Synodi celebrandæ: quid enim auctoritatis adceſſiſſet ex Maximo Hieroſolymitano? ſed quod deſtructionem Nicæni Concilii, ut heic dicitur, meditarentur; pravitatis autem ſuſpicionem non abſtuliſſent facile, niſi viros probos, & integræ fidei ſui Concilii conſocios effeciſſent.

Jam animadverterunt Romani Correctores canonem 5. cau. 2. qu. 2. decerptum fuiſſe tum ex cap. 8., tum ex cap. 35. hujus epiſtolæ mutatis quidem verbis, ſed retenta ſententia 1. in cap. 8. ita legitur: *Nemo Pontificum deinceps aliquem Epiſcopum ſuis expoliatum rebus, aut a Sede pulſum excommunicare, aut judicare præſumat, quia non eſt privilegium, quo poſſit ſpoliari jam nudatus.* Hæc porro eadem omnino ſunt cum iis, quæ jam Mercator afferebat in epiſt. 2. Sixti I., in epiſt. 2. Sixti II., in epiſt. 3. Euſebii, & in epiſt. 1. Johannis. In capite 35. ita habetur: *Nec his contenti in veſtra eſtis prævaricatione, ſed etiam quod prius expulſos eos, & ſuis expoliatos rebus qua ſi vocaſtis, atque damnaſtis, cum nullus regulariter aut vocari, aut judicari poſſit, antequam ſit regulariter reſtitutus, & ſua omnia ei legibus ſint integerrime reformata. Eſt namque in ſæpe jam dicta Sancta Synodo ab omnibus unanimiter decretum, & Apoſtolica auctoritate roboratum, ut ſi quis Epiſcoporum ſuis fuerit rebus expoliatus, & in accuſatione pulſatus, ordinatione Pontificum oportet, & decet ſanctum propoſitum prima fronte cedere, ut omnia, quæ ſuper ſuggeſtiones inimicorum ſuorum amiſerat, legaliter primo poteſtati ejus ab honorabili Concilio redintegrentur, & Præſul regulariter prius ſtatui priſtino reddatur, & ipſe diſpoſitis, ordinatiſque ſuis, tunc ad tempus veniat ad cauſſam, & ſi ita juſte videtur, accuſantium propoſitionibus reſpondeat.* Quam temere capitis hujus auctores effingantur Nicæni Concilii Patres, nemo ignorat, qui

Can. 5. cau. 2. qu. 2.

Nicæ-

Nicænos canones legerit, cum nihil tale ibidem ſtatutum deprehendatur. Potius laudandum a deceptore fuiſſet Concilium 3. Romanum ſub Symmacho, ubi eadem propemodum legimus, aut ſe ſe referre dumtaxat debuiſſet ad epiſtolas, quas vetuſtioribus Pontificibus tribuit, atque ita ad epiſtolam 2. Zephirini, 2. Fabiani, 2. Stephani, 2. Felicis I., 1. Caji, 2. Marcelli, 2. Euſebii, 1. Felicis II., aliaſque ſimiles.

Can. 9. cau. 2. qu. 6. Verba canonis 9. cau. 2. qu. 6. leguntur in cap. 22. epiſtolæ Julii, quæ tamen Iſidorus Mercator eadem jam deſcripſerat in epiſtola unica Lucii Papæ, revera autem pertinent ad Concilium Carthaginenſe vulgo 3. cap. 10. relato apud Gratianum in can. 37. cau. 2. qu. 6.

Can. 10. & 17. cau. 2. qu. 6. Caput 30. ejuſdem epiſtolæ Julii relatus apud Gratianum in canone 10. cau. 2. qu. 6. pro parte etiam fuit adjectus ab auctore palearum in eadem cauſſa, & quæſtione num. 17. Neſcio ſane, cur adeo oſtentanda erant in collectionibus canonum hæc apocrypha monumenta, ut adeo facile repeterentur, & ſine cauſſa; nihil enim aliud ibidem continetur, quam quod Mercator & ſuperius in epiſtola fuſius, & in aliis ſuis monumentis ſæpius ſcripſerat.

Can. 4. cau. 2. qu. 7. In capite ultimo epiſtolæ habetur canon 4. cau. 2. qu. 7., ubi rurſus Mercator ſententiarum ſuarum Nicænos Patres demonſtrat auctores non ſine maxima temeritate. Quis enim illa in Nicænis canonibus exhibere poterit? Sunt potius in epiſt. 1. Pſeudo-Euſebii, epiſt. 1. Pſeudo-Stephani, epiſt. 2. Pſeudo-Fabiani, & aliis; immo ſi velimus loca prodere, quibus Mercator abutebatur, referenda illa erunt aut ad canonem 6. Concilii Conſtantinopolitani, aut ad canonem 1. Concilii Carthaginenſis vulgo 7., aut ad Gelaſium de vinculo anathematis, aut ad Zoſimum epiſt. 1. cap. 1., aut demum ad Siricium epiſt. 1., quorum omnium fragmenta deceptor Iſidorus hoc in loco inordinate de more ſuo congeſſit.

Can. 10. cau. 3. qu. 5. Canon 10. cau. 3. qu. 5. rurſum, quaſi Nicænam Conſtitutionem contineat, exhibetur tum apud Gratianum, tum apud Pſeudo-Julium in cap. 33. ejuſdem epiſtolæ, cum tamen non Nicænus ſit canon, ſed potius Iſidorianus, qualis ſæpe ac ſæpius in Mercatoris epiſtolis deprehenditur; forte autem compoſitus ex variis nonnullorum recentiorum conciliorum fragmentis, videlicet Concilii 2. Carthaginenſis cap. 6., Concilii Conſtantinopolitani can. 6., Concilii Chalcedonenſis can. 21., Concilii 4. Carthaginenſis cap. 58., & Concilii Carthaginenſis 7. cap. 1. 2. &c.

Can. 5. cau. 15. qu. 3. *Nemini de ſe confeſſo credi poteſt ſuper crimen alienum, quoniam ejus omniſque rei confeſſio perículoſa eſt, & admitti non debet.* Ita jam in epiſtola 2. Dionyſii ſcripſerat Iſidorus Mercator, ita etiam repetere non dubitavit in epiſtola 2. Julii cap. 18. vix aliquibus immutatis ibi: *Nemini de ſe confeſſo credi poteſt ſuper crimen alienum, quoniam ejus, atque omnis rei profeſſio periculoſa eſt, & admitti adverſus quemlibet non debet.* Gratianus verba eadem retulit in can. 5. cau. 15. qu. 3., addidis tamen hanc exceptionem: *Præterquam de crimine læſæ majeſtatis.* Tutius erit tam à Gratiano, quam a Mercatore recedere, remque potius referre ad codices, illos, quibus deceptor utebatur in epiſtola hac elucubranda. Abuſus ille videtur lege 12. tit. 1. lib. 9. in codice Theodoſiano, ubi hæc leguntur: *Neganda eſt accuſatis licentia criminandi, priuſquam ſe crimine, quo premuntur, exuerint. Nam ſanctionum veterum conditores adimendam licentiam omnibus cenſuerunt in accuſatores ſuos invidioſam dicendi vocem. Nullam itaque obtineat in judiciis auctoritatem periclitantium furor, qui ſi latius evagetur, ne ipſe quidem cognitor tutus erit, aut quæſtionem ſecurus agitabit, qui exſequendo juris ſeveritatem, non poteſt illorum, quos punit, odium evitare.*

De

Digitized by Google

De ceteris capitibus Julio adſcriptis.

Non eſt valde operoſum inveſtigare cauſſas, ex quibus canon 9. cau. 14. qu. Con. 9.
4. Julio Papæ tributus fuerit, cum potius pertineat ad Capitularia Caroli Ma- cau. 14.
gni. Primum ex Capitularibus laudaverat Regino hac inſcriptione: *Ibidem cap.* 125. qu. 4.
Incidit in Collectionem Reginonis Burchardus, qui eadem verba relaturus in ſuam, retento numero capitis 125., pro voce *ibidem* adſcripſit nomen Julii Papæ hoc modo: *Ex decretis Julii Papæ uſurariis miſſis cap.* 125. Conferantur cap. 287. lib. 1. apud Reginonem, & caput 127. lib. 2. apud Burchardum. Porro, vel id ex eo profectum fuerit, quod Burchardus pro voce *ibidem* ex oſcitantia nomen Julii legerit, vel ex eo quod a memorandis Francorum Capitularibus abſtinere decreviſſet, unde errandi occaſionem Gratiano frequens dedit, illud pro certo habendum erit dictum canonem 9. ad Caroli Magni Capitularia referendum eſſe, cum legatur in Capitulari Noviomagenſi anni 806. cap. 18., cum enim ibidem in capitibus præcedentibus nonnulla de uſuris, & fœnore conſtituta ſaluberrime fuiſſent, ſubditur: *Quicumque enim tempore meſſis, vel vindemiæ non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam, aut vinum, verbi gratia de duobus denariis comparat modium unum, & ſervat, uſque dum iterum venumdari poſſit contra denarios quatuor, aut ſex, ſeu amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Si autem propter neceſſitatem comparat, ut ſibi habeat, & aliis tribuat, negotium dicimus.* Hæc eadem tranſlata ſunt in librum 1. Capitularium cap. 125. in editione Baluziana; ex quibus etiam juvabit non tam inſcriptionem Gratianei canonis emendare, quam verba ejuſdem capitis omiſſa ſupplere.

Canon 41. cau. 24. qu. 1. apud alios Eutychiano tribuitur, in vulgatis autem Can. 41.
Gratiani editionibus Julio Papæ, in aliis etiam Theodoro Cantuarienſi. Sed frag- cau. 24.
mentum illud Burchardi potius eſt, qui dum elaboraret Pœnitentiale ad uſum Ec- qu. 1.
cleſiæ ſuæ, inter cetera illud inſeruit, ad marginem Eutychiani nomen adjiciens, ut forte innueret, quæ ipſe ſanciebat, conſonare cum epiſtolis duabus olim Eutychiano tributis, ubi ſocietates, & exempla hæreticorum a fidelibus vitanda omnino dicuntur. Hoc Eutychiani nomen etiam apud Ivonem Carnotenſem habetur. Quomodo vero in nonnullis Gratiani exemplaribus pro Eutychiano adſcriptus fuerit Julius, prorſus ignoro, niſi dixerim hoc ex craſſa amanuenſium oſcitantia profectum fuiſſe. De nomine Theodori Cantuarienſis dixero, forte illud huic fragmento adjectum fuiſſe, quia caput 104. apud Burchardum lib. 19. laudatur nomine Pœnitentialis Theodori; at fragmentum illud, quod Burchardus refert adſcripto nomine Eutychiani Papæ, eſt caput ſequens, ideſt 105. ejuſdem libri; neque novum eſt in Collectionibus canonum inſcriptiones præcedentium ad ſequentia capita reduci, præſertim cum contingeret in nonnullis codicibus omiſſam ex errore fuiſſe aliquam ex marginalibus notis. Integrum hoc loco referam Burchardi fragmentum. Ita ipſe: *Siquis dederit, aut exceperit communionem de manu hæretici, & neſcit, quod Catholica Eccleſia contradicit, poſtea intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, & poſtea pœnitentiam egerit, decem annos pœniteat, alii judicant ſeptem, & humanius quinque annos pœniteat. Siquis permiſerit hæreticum miſſam ſuam celebrare in Eccleſia Catholica, & neſcit, quadraginta dies pœniteat. Si pro reverentia ejus, annum integrum pœniteat. Si pro damnatione Eccleſiæ Catholicæ,*

&

& conſuetudine Romanorum projiciatur ab Eccleſia, ſicut hæreticus, niſi habeat pœnitentiam: Si habuerit, decem annos pœniteat. Si receſſerit ab Eccleſia Catholica in congregationem hæreticorum, & alios perſuaſerit, poſtea pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat, quatuor annos extra Eccleſiam, & ſex inter auditores, & duo adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut decimo anno communionem ſine oblatione recipiant. Si Epiſcopus, aut Abbas jubet monacho ſuo pro hæreticis mortuis Miſſas cantare, non licet, & non expedit obedire eis. Si Presbytero contigerit, ubi Miſſam cantaverit, & alius recitaverit nomina mortuorum, & ſimul nominaverit Hæreticos cum Catholicis, ſi poſt Miſſam intellexerit, hebdomadam pœniteat. Si frequenter fecerit, annum integrum pœniteat. Si quis autem pro morte hæretici miſſam ordinaverit, & pro religione ſua ejus reliquias ibi tenuerit, & neſcit differentiam Catholicæ fidei, & poſtea intellexerit, pœnitentiamque egerit, reliquias ibi debet igne concremare, & annum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, pœnitentia commotus decem annos pœniteat. Siquis a fide Catholica diſceſſerit ſine ulla neceſſitate, & poſtea ex toto animo pœnitentiam acceperit, tres annos extra Eccleſiam, id eſt inter audientes juxta Nicænum Concilium, ſeptem annos in Eccleſiis inter pœnitentes, & duos annos adhuc extra communionem pœniteat. Sic ſe habet integer Burchardi canon, cujus prudentiam imitati ſunt Patres Concilii Beneventani anni 1087., in quo inter cetera fertur conſtitutum, *ut communio a nemine, niſi a catholico, ſuſcipiatur.*

Can.12. cau.26. qu. 6. Canon 12. cau. 26. qu. 6. Julio Papæ tribuitur non ſolum apud ipſummet Gratianum, ſed etiam apud Magiſtrum ſententiarum, Ivonem, ac Burchardum. Ceterum Julio falſo adſcriptus eſt; potius autem adſcribendus fuiſſet Concilio Moguntino anni 847., in eo enim ita legimus conſtitutum can. 27. *Si omnibus de peccatis ſuis puram confeſſionem agentibus, & digne pœnitentibus communio in fine ſecundum canonum juſſum danda eſt, cur non eis, qui pro peccatis ſuis pœnam extremam perſolvunt? Scriptum eſt enim: non vindicabit Deus bis in idipſum; Nam ipſe Dominus ait: In quocumque die converſus fuerit peccator, peccata ejus non reputabuntur ei, & iterum: Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat. Salutem ergo homini adimit, quiſquis mortis tempore pœnitentiam denegat, & deſperat de clementia Dei, qui eam ad ſubveniendum morienti ſufficere, vel in momento poſſe non credit. Perdidiſſet Latro in cruce præmium ad Chriſti dexteram pendens, ſi illum unius horæ pœnitentia non juviſſet: Cum eſſet in pœna, pœnituit, & per unius ſermonis profeſſionem habitaculum Paradiſi, Deo promittente, promeruit: Vera ergo ad Deum converſio in ultimis poſitorum mente potius æſtimanda, quam tempore, Propheta hoc taliter aſſerente: Cum converſus ingemueris, tunc ſalvus eris.* Veroſimile eſt, hæc Burchardum referre voluiſſe Julii Papæ nomine, qui alias recentiorum Conciliorum canones laudaturus, non tam mutatis verbis ſententias retulit, quam inſcriptiones ipſas canonum variavit. A Burchardo autem deceptus Ivo occaſionem Gratiano dedit errandi, ſicut in pluribus aliis, ita etiam in hac parte.

Can.15. cau.27. qu. 2. Falſo præterea inſcriptum fuit nomen Julii Papæ canoni 15. cau. 27. qu. 2. Quod Romani Correctores recte arbitrantur profectum ex falſa quadam inſcriptione, quæ agnoſcitur apud Polycarpum his verbis: *Ex Concilio Triburienſi a Julio Papa confirmato.* Sane hæc minime conſonant invicem, cum a temporibus Julii Papæ ad tempora Concilii Triburienſis plura ſæcula interfluxerint; ſed interea occaſio qualiſcumque exinde offerri potuit Collectoribus canonum, ut ſententias Triburienſis Synodi Julio Pontifici adſcriberent. Imo Collectores ipſi amplius auſi

ſunt

ſunt; videlicet non dubitarunt adſcribere Julio breviatas ipſas Concilii ſententias, ſive argumenta capitibus adjecta. Hujuſmodi eſſe cenſeo memoratum canonem 15., quaſi argumentum adpoſitum canoni 41. Concilii Triburienſis, qui his verbis exprimitur: *Siquis legitimam duxerit uxorem, & impediente quacumque domeſtica infirmitate uxorium opus non valens implere cum illa, frater vero ejus ſuadente diabolo adamatus ab ipſa clanculum eam humiliaverit, & violatam reddiderit, omnimodo ſeparentur, & a neutro ulterius eadem mulier contingatur. Igitur conjugium, quod erat legitimum, fraterna commaculatione eſt pollutum, & quod erat licitum, inlicitum eſt factum, & ut Hieronymus ait: Mulier duorum fratrum non aſcendat thorum; Si autem aſcendit, adulterium perpetrabit. Quia vero humana fragilitas proclivis eſt ad labendum, aliquomodo muniatur ad ſtandum. Idcirco Epiſcopus conſiderata mentis eorum imbecillitate per pœnitentiam ſua inſtitutione peractam, ſi ſe continere non poſſint, legitimo conſoletur matrimonio, ne, dum ſperantur ad alta ſublevari, corruant in cœnum*. An vero hæc conſonent cum argumento, quale a nonnullis adſcribi potuit, & quale apud Gratianum relatum eſt ad memoratum canonem 15., facile quiſpiam poteſt judicare.

Jungere oportet canones 1. & 3. cau. 29. qu. 2. quemadmodum habentur tum apud Ivonem, tum apud Burchardum. Burchardum potius ſequor, velut antiquiorem, qui in lib. 9. cap. 18. nomine Julii Papæ ex cap. 4. decretorum hæc ſcribit: *Siquis ancillam ſuam* (conſonant hæc cum dicto can. 3.) *libertate donaverit, & in matrimonio ſibi ſociaverit, dubitabatur apud quoſdam, utrum hujuſmodi nuptiæ legitimæ eſſe videantur, an non. Nos itaque vetuſtam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima eſſe cenſuimus. Si enim ex affectu ſiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus contrarium in tali copulatione fieri poteſt, quare prædictas nuptias inhibendas exiſtimaverimus? Omnibus vobis unus eſt pater in cœlis* (conſonant hæc cum dicto can. 1.), *& unuſquiſque dives, & pauper, liber, & ſervus æqualiter pro ſe, & pro animabus eorum rationem daturi ſunt. Quapropter omnibus, cujuſcumque conditionis ſint, unam legem, quantum ad Deum, habere non dubitamus*. Monumentum hoc ita integrum ex vetuſtioribus Collectoribus deſcriptum facile in primis oſtendit, quantum a propoſito Gratiani diſtent memorata duo fragmenta in dictis canonibus 1. & 3. Siquidem Gratianus ex eo oſtendere conabatur, ſervorum conjugia legitima dici poſſe, quum tamen ibidem non de ſervorum conjugiis agatur; ſed de conjugio Domini, & libertæ, quam ſcilicet Dominus a ſervitute ideo liberaverat, ut ſibi juſto legitimoque connubio ſociaret; imo & ex hoc forte in contrariam opinionem quis poſſet abduci; ubi enim dubitatio ſubeſſe poterat de vi conjugii, quoties ancilla manumiſſa proponeretur, ſupponere oportebat ancillæ necdum manumiſſæ conjugia non ſubſiſtere. *Can. 1. & 3. cau. 29. qu. 2.*

Quid tamen diutius in expendendis Gratiani ſententiis immoror, cum integrum fragmentum hujuſmodi non ſolum Julii Papæ eſſe non poſſit, ſed nec alterius recentioris Pontificis Maximi, aut alicujus, cujus auctoritas quidpiam valere poſſit? Imo facile demonſtrari poteſt, hujus capitis conditorem vix juris Romani principia, aut diſciplinæ Romanæ praxim calluiſſe. Aſſerit ille, dubitatum fuiſſe apud quoſdam, utrum legitimæ eſſe viderentur nuptiæ inter Dominum, & ancillam libertate donatam celebratæ? Quid dubitationis eſſe poterat, aut apud Julium, aut apud ceteros Pontifices Maximos ſive recentiores, ſive antiquiores Julio, quando jam a tempore legis Papiæ, ſive ab ætate Auguſti Imperatoris, ac propterea ab

ipſiſmet Eccleſiæ noſtræ exordiis nuptiæ hujuſmodi legitimæ habitæ fuerant? Teſtem habeo Jureconſultum in leg. 33. de ritu nuptiarum ſcribentem, exceptis Senatoribus ejuſdemque liberis, omnibus ingenuis ex lege Papia licuiſſe libertinas uxores ducere. Imo ex tempore Juſtiniani Imperatoris nuptiæ inter Dominum, & libertam contractæ tali privilegio dignæ habitæ ſunt, ut ex iis etiam legitimi juſtique filii dicerentur, qui in concubinatu olim ante manumiſſionem ex matre ancilla progeniti fuiſſent, Novella 18. cap. ult., & Nov. 78. cap. 3. ac 4. Porro, ubi jus Civile Romanorum etiam antiquiſſimum haſce nuptias probavit, quænam eſſe poterat ratio dubitandi apud quoſpiam, aut apud Julium Papam de vi earundem nuptiarum? aut quomodo Julius Papa, aut quivis alius profiteri potuiſſet, ſe cenſendo hæc legitima eſſe connubia *vetuſtam ambiguitatem decidere*? Itaque monumenti hujus nulla habenda erit ratio, utpote quod nemini ex Pontificibus tribui poſſit; quamquam tamen non iverim inficias eum, qui ejuſdem capitis auctor extitit, abuſum fuiſſe authenticis monumentis, qualia habentur in Concilio Cabilonenſi 2., & Capitularibus Francorum, quæ aliis in locis commodius exhibentur, ideſt ad canonem 2. 4. & 5. cau. 29. qu. 2.

Can. 7. cau. 35. qu. 2. Perperam Julio Papæ tributum legimus canonem 7. cau. 35. qu. 2., vel quia temporibus Julii Papæ non convenit, quibus longe pauciores erant conſtituti gradus, quibus vetita conjugia haberentur, vel quia Collectores Gratiano antiquiores, Burchardus in lib. 7. cap. 14., Ivo in lib. 9. cap. 49. eadem verba retulerunt nomine Concilii Aurelianenſis cap. 10. ibi: *Nullum in utroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis, vel uxoris uſque in ſeptimi generis gradum uxorem ducere, vel inceſti macula polluere*. Porro heic laudari videtur ſententia Concilii Aurelianenſis 3., quæ ita concepta eſt can. 10. *De inceſtis conjunctionibus ita, quæ ſunt ſtatuta, ſerventur, ut his, qui aut modo ad Baptiſmum veniunt, aut quibus Fatrum ſtatuta Sacerdotali prædicatione in notitiam antea non venerunt, ita pro novitate converſionis ac fidei ſuæ credidimus conſulendum, ut contracta huc uſque hujuſmodi conjugia non ſolvantur, ſed in futurum, quod de inceſtis conjunctionibus in anterioribus canonibus interdictum eſt, obſervetur; id eſt ut ne quis ſibi ſub conjugii nomine ſociare præſumat relictam patris, filiam uxoris, relictam fratris, ſororem uxoris, conſobrinam, aut ſobrinam, relictam avunculi, vel patrui &c.* Prolixam Concilii hujus ſententiam mutatis nonnullis referre voluerunt Ivo, & Burchardus, numerantes etiam ſeptimum conſanguinitatis, & adfinitatis gradum, quo nuptias prohibitas docerent juxta recentiorem ſuorum temporum traditionem.

Quod ut clarius obſervemus, juvabit animadvertere, olim non alios gradus in conjugiis conſanguineorum obſervatos, quam primum, ſecundum, & tertium (aliquando etiam quartum in certo genere perſonarum juxta §. 3. inſtit. de nuptiis) & quidem juxta civilem computationem, quæ duos fratres ſecundo, fratrum autem filios quarto grado diſſitos collocat, quemadmodum docet Juſtinianus nuper memoratus in §. 4. eod. tit. Quando vero hunc Imperatorem laudo, eum laudatum velim, qui ſaltem velut teſtis diſciplinæ ſexti ſæculi habeatur. Quum tamen generaliter, ſive civilibus, ſive Eccleſiaſticis legibus matrimonia conſanguineorum improbarentur, ſeptimus gradus viſus poſtea eſt, in quo demum conjugia celebrarentur, cum ſeptimo gradu conſanguineorum nomina finirentur, quod & Iſidoro Hiſpalenſi viſum eſt, ſi Iſidori ſunt, quæ legimus in fine capitis 6. lib. 16. originum ibi: *Hæc conſanguinitas, dum ſe paullatim propaginum ordinibus dirimens uſ-*

que

que ad ultimum gradum ſubtraxerit, & propinquitas eſſe deſierit, eam rurſus lex matrimonii vinculo repetit, & quodammodo revocat fugientem. Ideo autem uſque ad ſextum generis gradum conſanguinitas conſtituta eſt, ut ſicut ſex ætatibus mundi generatio, & hominis ſtatus finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur. Hæc Iſidori, aut cujuſvis alterius verba Iſidoro tributa occaſionem nonnullis dederant, ut conjugia infra ſeptimum gradum contracta reprobarent, præſertim etiam, quod ſucceſſiones hæreditatum legitimæ apud nonnullas gentes ad ſeptimum uſque conſanguinitatis gradum extenderentur. Sic in lege Baiuvariorum, ſeu Capitulari 3. Dagoberti Francorum Regis anni 630. tit. 14. §. 9. verſ. 4. cavetur, tum demum Regio fiſco cedere relicta defunctorum bona, quoties ultra ſextum gradum nemo ſupereſt ex cognatis, & Gregorius III. in epiſt. ad Bonifacium Epiſcopum cap. 5. ait: *Progeniem vero ſuam unumquemque uſque ad ſeptimam generationem obſervare decrevimus.* Et clarius in Francorum Capitularibus lib. 7. cap. 432., & additione 3. cap. 123.: *Nullus fidelium uſque ad finitatis lineam, ideſt uſque in ſeptimam progeniem conſanguineam ſuam ducat uxorem, vel eam quoquomodo inceſti macula polluat.* Idipſum fere legitur in additione 4. cap. 2. ex legibus Wiſigothorum depromtum, in quibus lib. 3. rit. 5. cap. 1. ſextus gradus poſtremus definitur ex iis, in quibus matrimonia prohibentur. Huc quoque pertinet canon 1. Concilii Meldenſis anni 845., Conſtitutio Synodi Duziacenſis anni 874., Concilii Londonienſis anni 1125. cap. 16., & apud Burchardum caput 11. 12. 13. & ſequentia lib. 7. & cap. 46. cum ſequentibus parte 9. apud Ivonem. Et quidem ſeptimus iſte gradus juxta Civilis juris rationem computabatur, qua tot gradus numerari ſolebant, quot generationes ex utraque linea collaterali; at vero cum poſterioribus ſæculis invecta fuerit alia methodus computandi conſanguinitatis gradus, qualis eruitur ex can. 2. cau. 35. qu. 5., non potuit diutius conſiſtere uſque eo producta diſciplina Eccleſiaſtica, ſed opus fuit ad quartum gradum conjugiorum prohibitionem coarctare, quemadmodum factum eſt in Concilio Lateranenſi cap. 8. de conſanguin. & adfinit. Sic ſeſe habet novæ hujus Juriſprudentiæ origo, quam quemadmodum nonnulli circa ſæculum undecimum conturbare conati ſunt, uti colligitur ex dicto canone 2. cau. 35. qu. 5., ita non dubito, quin potuerint nonnulli audaciores monumenta quædam effingere ad ſuam opinionem magis magiſque firmandam, quæ vetuſtiſſimis tribuerent Pontificibus, & inter ceteros Julio Papæ, cui quoque tributos legimus canones 12. & 13. cau. 35. qu. 2. ad eandem rem omnino pertinentes.

Et quidem can. 12. cau. 35. qu. 2. plurimum conſonat cum relato canone 10. Concilii Aurelianenſis 3. anni 538. ibi: *De inceſtis conjunctionibus ita quæ ſunt ſtatuta ſerventur, ut his, qui aut modo ad baptiſmum veniunt, aut quibus Patrum ſtatuta ſacerdotali prædicatione in notitiam antea non venerunt, ita pro novitate converſionis, ac fidei ſuæ credidimus conſulendum, ut contracta hucuſque hujuſmodi conjugia non ſolvantur, ſed in futurum, quod de inceſtis conjunctionibus in anterioribus canonibus interdictum eſt, obſervetur; ideſt ut nequis ſibi ſub conjugii nomine ſociare præſumat relictam patris, filiam uxoris, relictam fratris, ſororem uxoris, conſobrinam, aut ſobrinam, relictam avunculi, vel patrui. Quod ſi qui in hoc inceſti adulterio potius, quam conjugio fuerint ſociati, quamdiu ſe non ſequeſtraverint, a communione eccleſiaſtica repellantur. Illud etiam adjiciendum eſſe credidimus, ut in Epiſcopi diſcuſſione conſiſtat de his, qui in civitate ſua, aut territorio conſiſtunt, & tali ſunt ordine ſociati, utrum ignoranter ad illicita conjugia venerint, an per contumaciam, quæ ſunt interdicta præſumſerint,*

Can. 12. & 13. cau. 35. qu. 2.

quia ſicut his, qui per ignorantiam lapſi ſunt, ſubvenitur, ita illis, quibus prius Patrum ſtatuta in notitiam venerunt, quique etiam contra Sacerdotum interdicta in tali permixtione verſantur, priorum canonum in omnibus ſtatuta ſerventur, ut non prius ad communionem recipiantur, quam inceſti adulterium, ſicut ſcriptum eſt, ſeparatione ſanaverint, quia in lege Domini manifeſte legitur: Maledictus qui dormit cum uxore patris ſui, cum privigna, vel uxoris ſuæ ſorore, & reliqua his ſimilia. Quo fit, ut quos Deus maledixit, nos niſi emendatos benedicere non poſſimus. Nonnihil præterea ſimile habetur in canone 61. Concilii Agathenſis, quem retulit Gratianus in can. 8. eadem cauſſa, & quæſtione. Addere poſſum Concilium Epaonenſe anni 517. can. 30., ibi; *Inceſtis conjunctionibus nihil prorſus veniæ reſervamus, niſi cum adulterium ſeparatione ſanaverint. Inceſtos vero, nec ullo conjugii nomine prævelandos, præter illos, quos vel nominare funeſtum eſt, hos eſſe cenſemus. Siquis relictam fratris, quæ pene prius ſoror extiterat, carnali conjunctione violaverit; ſiquis frater germanam uxoris ſuæ accipiat, ſiquis novercam duxerit, ſiquis conſobrinæ, ſobrinæve ſe ſociet, quod, ut a præſenti tempore prohibemus, ita ea, quæ ſunt anterius, inſtituta non ſolvimus. Siquis relictæ avunculi miſceatur, aut patrui, vel privignæ concubitu polluatur. Sane quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem.*

His tamen Conciliorum Gallicanorum fragmentis nondum integram, abſolutamque habeo Gratiani ſententiam. Conjungenda eiſdem erunt verba Theodori Cantuarienſis in Pœnitentiali a Petito edito cap. 11., ibi: *In tertia propinquitate carnis licet nubere ſecundum Græcos, ſicut in lege ſcriptum eſt: in quinta ſecundum Romanos, tamen in tertia non ſolvunt, ſi poſt factum fuerit* (legunt alii: *poſtquam factum fuerit*). *Ergo in quinta generatione conjungantur. In quarta ſi inventi fuerint, non ſeparentur. In tertia tamen propinquitate non licet uxorem alterius accipere poſt obitum ejus. Æqualiter vir conjungitur in matrimonio his, qui ſibi conſanguinei ſunt, & uxoris ſuæ conſanguineis poſt mortem uxoris.* Quis non agnoſcit in hoc Theodori fragmento poſtremam partem dicti canonis 12., imo & integrum canonem 13. cau. 35. qu. 2., quos Julio Papæ tributos videmus a Gratiano? Huc etiam referri poſſent, quæ habet Regino in lib. 2. de eccleſ. diſcipl. nomine Concilii Vermerienſis ſub Pippino Rege his verbis: *In tertio geniculo ſeparentur. In quarta autem conjugatione ſi inventi fuerint, non eos ſeparamus, ſed pœnitentiam eis indicimus. Et tamen ſi factum non fuerit, nullam facultatem conjungendi in quarta generatione damus.* Pertinent autem iſta ad Concilium Vermerienſe anni 752. can. 1., & ad Concilium Compendienſe anni 757. can. 1. Conſonat præterea cum memoratis Gratiani canonibus canon 29., & canon 30. Concilii Moguntini, ut vocant, primi anni 847. Canon 29. his verbis exprimitur: *Si quis viduam uxorem duxerit, & poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu duabus ſororibus nupſerit, aut ſiqua duobus fratribus nupſerit, ſeu cum patre, & filio; item ſiquis relictam fratris, quæ pene prius ſoror extiterat, carnali conjunctione violaverit, ſiquis neptem in conjugium acceperit, ſiquis novercam, aut nurum ſuam duxerit, ſiquis conſobrinæ ſuæ impudice ſe ſociaverit, vel relictæ, ſive filiæ avunculi, aut patris filiæ, vel privignæ ſuæ concubitu pollutus, vel hujuſcemodi conjunctionis attactu maculatus fuerit, eos disjungi, & ulterius nunquam conjugio copulari, ſed ſub magna diſtrictione fieri volumus.* Et canon 30. *Contradicimus quoque, ut in quarta generatione nullus amplius conjugio copuletur: ubi autem poſt interdictum factum inventum fuerit, ſeparetur. Sane eadem, quæ in viri, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum regula cuſtodienda eſt. Quia ergo conſtat eos duos eſſe in carne una,*

com-

Digitized by Google

communis illis utrinque parentela eſſe credenda eſt, ſicut ſcriptum eſt: Erunt duo in carne una.

Nemo ſane non videt Gratianeos canones memoratos ex omnibus hiſce fragmentis fuiſſe compoſitos, perperamque Julio Pontifici adſcriptos. Imo ex his eo luculentius conſtat de collectoris, aut alterius cujuslibet induſtria, quo nonnulla adjecta veterum ſententiis fuerint a veterum eorundem diſciplina prorſus aliena, & quæ juvabit hoc in loco fuſius expendere ad obtinendam rerum antiquarum notitiam, quoad fieri poteſt, maxime conducentia.

Prioribus ſex Eccleſiæ ſæculis quemadmodum in conſanguinitatis, ita & in adfinitatis obſervatione ſacri canones civilem juriſprudentiam ſequebantur. Porro ubi de conſanguineis matrimonio jungendis ageretur, permittebantur demum conjugia, ubi conſanguinei quarto invicem gradu diſtarent, aut etiam nec quarto in certo genere perſonarum juxta ea, quæ tradit Juſtinianus in §. 3. & 4. inſtit. de nuptiis. Adfinitatis vero cum nulli eſſent gradus l. 4. §. 5. de gradibus, & adfinibus, ipſi per ſingularia nomina deſignabantur, præter quæ adfinitas nulla intercedere dicebatur. Erant autem hæc nomina: Socer, ſocrus, gener, nurus, noverca, vitricus, privignus, privigna, dicta l. 4. §. 4., & l. 17. in fine cod. de nuptiis. Hinc adfinitatis cauſſa prohibebantur nuptiæ inter ſocerum, & nurum, inter generum, & ſocrum, inter vitricum, & privignam, demum inter privignum, & novercam. Extra hujus generis perſonas nullibi adparet, matrimonia fuiſſe interdicta cauſſa adfinitatis, niſi fortaſſis de illis ageretur, qui ſoceri, nurus, generi, ſocrus, privigni, privignæ, vitrici, aut novercæ loco haberentur, uti agnoſcimus ex l. 14. §. 4. de ritu nuptiarum. Et quidem illam prohibitionem quædam unius erga aliam perſonam reverentia, aut naturalis pudor induxerat; ſiquidem nurus ſocerum, ſocrum gener, privigna vitricum, privignus novercam loco parentum habebant; viſum autem fuerat incongruum, ut quis illam duceret uxorem, aut quæ illi marito nuberet, quam, quemve loco parentis habuit aliquando, eadem ferme ratione, qua adoptiva filia adoptanti jungi non poterat etiam ſoluta per emancipationem adoptione.

Poſtquam verò in conſanguineis obſervari cœperunt ulteriores gradus, probatum fuit, ne matrimonia infra ſeptimum gradum conſanguinitatis celebrarentur, quemadmodum ſuperius demonſtrabam ad canonem 7. cau. 35. qu. 2., viſum quoque fuit latius extendere adfinium nomina, imo etiam & varios adfinitatis gradus, & varia adfinitatis genera comminiſci. Non eadem tamen æque apud Græcos, atque apud Latinos inducta eſt diſciplina. Apud Græcos, ut ab ipſis exordiar, eo deventum eſt, non tantum, ut adfinitatis gradus numerarentur, ſed etiam, ut ii velut adfines cenſerentur impediendi conjugii cauſſa, inter quos nomina per conjugium confunderentur. Adfero ad hanc rem verba ipſa Conſtantini Harmenopuli in promtuario juris civilis lib. 4. tit. 6. *Porro adfinitate junctis matrimonium contrahere permittitur, ſi nec infra ſextum gradum ſint, neque cognationis nomina confundant. Qui enim hæc confundunt, etiam ad ſeptimum uſque gradum matrimonio copulari prohibentur. Confundunt autem in ſexto quidem gradu, ut cum duo fratres patrueles duas ducunt ſorores, aut contra duo fratres duas ſorores patrueles. Sic enim contingit, ut pro fratribus, aut patruelibus fiant* συγγαμβροι, *quaſi congeneros dicas, ideſt duarum ſororum mariti. Aut cum patruus, & fratris, ſororiſve filius, fratris ſororiſve filiam, & amitam ducunt, patruus quidem fratris, ſororiſve filiam, fratris vero,*

aut

aut ſororis filius amitam . Fiunt enim hinc, patruus quidem fratris , aut ſororis filius , fratris autem , aut ſororis filius patruus , quæ utique confuſio eſt . Quod ſi patruus patruam, conſobrinus conſobrinam duxerit , nulla orietur confuſio . Ac ideo nec inter eos connubium prohibetur . Ita enim patrui , & conſobrini locum inter ſe , & cognationem retinent . Et in reliquis eadem ratione . In ſeptimo autem gradu confundunt, ut cum avus , & pronepos duas patrueles ducunt , aut pater , & filius duas patrueles ſecundas : ita & σύγγαμβροι *cenſebuntur . At avus , & nepos amitam magnam , & conſobrinam ducere non prohibentur ; namque inde nulla reſultat confuſio . Siquidem & amitam magnam , & patruum magnum avum , & aviam nominant . Et hæc ea eſt , quæ in hac maxime cognatione tantas vires habet confuſionis fuga ,* ἀσύγχυτον *Græci vocant . Quam & veteres illi ſolam in hac requirebant , nullo autem pacto gradum . Ceterum eos , qui ex tertia proſapia ſeſe contingunt , neceſſe interdum eſt matrimonio jungi , eos nimirum , qui quarto a ſe mutuo gradu diſtant , aut etiam ultra , etſi lex duos dumtaxat aperte prohibuit , nequis ſcilicet cum ea matrimonium contrahat , quæ quondam privigni ſui uxor fuit ; nec noverca cum eo , qui quondam privignæ ſuæ fuerit maritus , ceteris ſilentio tranſmiſſis . Poterit ergo quis uxorem ducere ſororem uxoris fratris ſuæ uxoris . Quarto ſiquidem gradu hi ſe invicem contingunt, cum in his tertiam ſpectare liceat progeniem .* Obſcura ſane nonnullis videbitur loquendi ratio , cui quiſpiam lucem adferre poterit ex Matthæo Monacho , ſeu Blaſtare in ſyntagmate alphabetico litera B. cap. 8. , volui autem verba ipſa Harmenopuli referre , ne craſſioribus tenebris res obſcuras obvolverem . Paucis dixerim , apud Græcos non unam ſemper fuiſſe ſententiam in prohibendis conjugiis inter adfines . Siquidem poſt tempora Juſtiniani non tantum inter eos adfines contrahi matrimonium prohibebant , qui erant legibus deſignati , videlicet inter ſocerum , & nurum , generum , & ſocrum , vitricum, & privignam, privignum , & novercam ; verum etiam inter eos , qui ſi matrimonia contraxiſſent, ipſa familiarum nomina confudiſſent . Sic patruus , & nepos uxorem ducere non poterant amitam , & neptem , videlicet patruus neptem , nepos amitam , ne forte amita diceretur , quæ neptis erat ; neptis e converſo vocaretur , quæ erat amita . Nulli autem eo uſque adfinitatis gradus numerabantur . Atque eo pertinent verba illa Harmenopuli nuper memorata: *Quam & veteres illi* (confuſionis fugam) *ſolam in hac reſpiciebant , nullo autem pacto gradum .* Poſteriore ætate cœperunt ſicut in conſanguinitate , ita & in adfinitate gradus recenſeri, qua tamen in re diſtinguenda voluerunt adfinitatum genera a gradibus adfinitatum , quemadmodum eadem aperte diſtinguunt memoratis in locis Blaſtares , & Harmenopulus . Gradus computari ſolebant , quoties duæ conſanguineæ ab eodem ſtipite deſcendentes fœminæ duobus ex eodem ſtipite deſcendentibus maſculis jungebantur , ut primum computarentur gradus conſanguinitatis inter fœminas ipſas , nec non gradus inter maſculos , utrique deinde jungerentur , ex quorum conjunctione gradus adfinitatis deſignabatur ; hinc ſi patruus , & fratris , ſororiſve filius amitam , & fratris , ſororiſque filiam ducebant , ſextus gradus adfinitatis dicebatur , quatenus tres gradus exiſtunt inter patruum , & fratris , ſororiſve filium , totidem etiam inter amitam , & fratris , ſororiſve filiam , qui gradus ſimul juncti ſex gradus efficiebant . Atque non ſemper ſextus hic adfinitatis gradus conjugia impediebat , ſed pro adjunctorum qualitate , quemadmodum fuſius oſtendit Blaſtares loco ſuperius memorato . Alia ſervabatur regula in diverſis adfinitatis generibus , in quibus tertia proſapia ſervari ſolebat , quamquam aliquando in tertia proſapia matrimonia fierent . Atque huc pertinent

illa

illa Harmonopuli verba jam prælaudata. *Ceterum eos, qui ex tertia proſapia ſeſe contingunt, neceſſe interdum eſt matrimonio jungi*; item verba Blaſtaris loco memorato: *Matrimonia ex tribus diverſis generibus pertinent & ipſa quoque ad rationes adfinitatis, ſed tertii generis interventu facilius libera fiunt*. Quod ut clarius fiat, ego arbitror ex familiarum diverſitate diverſitatem generis fuiſſe repetitam. Hinc quæ ſoror erat uxoris fratris uxoris Titii, Titio eidem eſſe dicebatur in triplici adfinitatis genere, computata primum familia Titii, ſecundo familia fratris uxoris Titii, tertio demum familia uxoris fratris uxoris Titii; quæ eadem erat cum familia ſororis uxoris fratris uxoris Titii. Obſcura ſane computatio eſt, ſed quæ luculentior fiet conſideranti non tam verba Harmenopuli ſuperius allata, quam verba Blaſtaris loco memorato, qui rem hanc univerſam variis adductis exemplis illuſtrat.

Paullo aliter viguit Latinorum diſciplina poſt tempora Juſtiniani. Poſtquam enim Sancti Patres vulgo reduxerunt conjugiorum jura ad illud, quod de conjugibus dicitur in Evangelio: *Erunt duo in carne una*, emerſerunt primum adinſtar graduum conſanguinitatis gradus adfinitatis. Sane (ita mediæ ætatis Patres eccleſiaſtici ratiocinabantur) ſi vir, & uxor pro eadem quodammodo perſona haberi debent, illud ſtatim ex eo proficiſcitur, ut qui conſanguineus uxori eſt, viro etiam videatur propinquus, & qui e converſo conſanguineus eſt viro, videatur propinquus uxori. Hanc autem propinquitatem, quam inter virum, & conſanguineos uxoris, aut inter uxorem, & conſanguineos viri adgnoverunt, adfinitatem adpellavere. Et en perſpicue conſtitutos adfinitatis gradus exemplo graduum conſanguinitatis, ut quo gradu vir alicui conſanguineus, eo illi uxor adfinis haberetur, & e converſo: *Erunt duo in carne una* (ita Auctor canonis 1. cau. 35. qu. 10.) *Si una caro fiunt, quomodo poteſt aliquis eorum propinquus pertinere uni, niſi pertineat alteri? Hoc minime poſſe fieri credendum eſt*. Hinc generatim prohiberi conjugia cœperunt non tam conſanguineorum, & conſanguinearum, quam illorum, qui conſanguineis juncti fuerunt leg. 12. lib. 2. Legum Longobardarum tit. 8., Concilio Moguntino anni 847. can. 3. jam ſuperius relato, & aliis paſſim in locis etiam prælaudatis, ex quibus eo tandem res devenit, ut, quemadmodum aliquando uſque ad ſeptimum conſanguinitatis gradum conjugia prohibebantur, ita quoque prohibita fuerint uſque ad ſeptimum gradum adfinitatis; & demum, quemadmodum in Concilio Lateranenſi conſanguineorum gradus quartum gradum excedere non potuerunt, ita nec quartum gradum exceſſere gradus adfinitatis, cap. 8. de conſanguin. & adfinit.

Non tamen hic conſtitit hujuſmodi juriſprudentia; ſtatim ac enim vir, & uxor pro eadem perſona ex Divini Evangelii interpretatione (qualiſcumque hæc tandem fuerit) omni modo haberi cœperunt, Cultores canonum octavo, aut nono ſæculo recentiores plura invexerunt genera adfinitatis. Conſideraverunt iſti, binubam uxorem non tam ipſam adfinem eſſe conſanguineis primi mariti, quam occaſionem præbere ſecundo marito, ut & ipſe affinis conſanguineis primi mariti habeatur. Et quidem ratio graviſſima videbatur. Etenim quemadmodum unitas perſonæ in viro, & uxore cauſſam adfinitatis præbet inter uxorem, & conſanguineos mariti; ita unitas perſonæ in uxore binuba & ſecundo marito cauſſam præbebat adfinitatis (quam dicebant ſecundi generis) inter ſecundum maritum, & conſanguineos primi mariti, ſive inter eos, qui jam erant uxori binubæ adfines. Imo etiam ſi ſecundus maritus uxoris binubæ, uxore eadem binuba defuncta aliam ſuperinduxiſſet uxorem, ex eadem ratione novæ uxori occaſionem præbebat, ut adfinis eſſet conſan-

ſanguineis primi mariti, quam adfinitatem tertii generis adpellabant; & quidem hæc tertii generis adfinitas uſque ad prælaudatum Lateranenſe Concilium perduravit, uti deducitur ex cap. 8. de conſanguinitate, & adfinitate, quo gradus quidem adfinitatis ad quatuor redacti ſunt, ſed genus tantum primum adfinitatis ſuperfuit.

Can. 7. de conſ. diſt. 2. Canonem 7. de conſecr. diſt. 2. perſpicuum eſt eſſe potius referendum ad Concilium Bracarenſe anni 675., quod aliquibus tertium, nonnullis quartum dicitur, ſiquidem in eo can. 2. hæc leguntur: *Cum omne crimen, atque peccatum oblatis Deo ſacrificiis deleatur, quid de cetero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipſa oblatione ſacrificii erratur? Audivimus enim quoſdam ſchiſmatica ambitione detentos contra divinos ordines, & apoſtolicas inſtitutiones lac pro vino in divinis ſacrificiis dedicare: alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere: quoſdam etiam non expreſſum* (legit Gratianus *etiam expreſſum*) *vinum in Sacramento Dominici Calicis offerre; ſed oblatis ſuis populos communicare.* (Nonnulla hoc in loco Gratianus adjecit de panno lineo reſervato, quem muſto fuiſſe intinctum dicit) *Quod quam ſit evangelicæ, atque apoſtolicæ doctrinæ contrarium, & conſuetudini eccleſiaſticæ adverſum, non difficile ab ipſo fonte veritatis probabitur, a quo ordinata ipſa Sacramentorum myſteria proceſſerunt. Cum enim magiſter veritatis verum ſalutis noſtræ ſacrificium ſuis commendaret Diſcipulis, non illis lac, ſed panem tantum, & calicem ſub hoc Sacramento benedixiſſe cognoſcimus.* (Monet Labbeana editio, alibi legi: *Sub hoc Sacramento cognoſcimus commendata.*) *Ait enim Evangelica veritas: Accepit Jeſus panem, & calicem, & benedicens dedit Diſcipulis ſuis. Ceſſat ergo lac in ſacrificando offerri* (Monet rurſus Labbeana editio, alibi legi: *in ſacrificio offerri*), *quia manifeſtum eſt, & evidens exemplum evangelicæ veritatis illuxit, quod præter panem, & vinum aliud offerri non ſinit.* (legit Gratianus: *non licet*). *Illud vero, quod pro complemento communionis intinctam tradunt Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Evangelio teſtimonium recipit, ubi Apoſtolis Corpus ſuum, & Sanguinem ſuum commendavit; ſeorſum enim panis, & ſeorſum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Chriſtum præbuiſſe non legimus, excepto illi tantum diſcipulo, quem intincta buccella magiſtri proditorem oſtenderet, non quæ Sacramenti hujus inſtitutionem ſignaret. Nam quod de inexpreſſo* (legit Gratianus: *de expreſſo*) *botro, ideſt de uvæ granis populus communicatur, valde eſt omnino confuſum: calix enim Dominicus, juxta quod quidam Doctor ediſſerit,* (referenda hæc ſane ſunt ad ſententias Cypriani in can. 2. & 3. diſt. 2. de conſecr.) *vino, & aqua permixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero oſtendi Sanguinem Chriſti.* (Nonnulla heic addidit Gratianus de botris exprimendis, ac cum aqua miſcendis, quoties neceſſitas exigat, quæ tamen in ejuſdem Concilii codicibus non habentur. Et revera hæc non ſatis conveniunt ſacrorum canonum diſciplinæ, aut eccleſiaſticæ traditioni, quum botrus in calice expreſſus vinum adhuc appellari nequeat, ex quo rite Euchariſtia conficiatur). *Ergo quando in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, credentium plebs ei, in quem credit, copulatur, & jungitur. Quæ copulatio, & junctio aquæ, & vini ſic miſcetur in calice Domini, ut commixtio illa non poſſit ſeparari. Nam ſi vinum tantum quis offerat, Sanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis, ſi vero aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Ergo quando botrum ſolum offertur, in quo vini tantum efficientia demonſtratur, ſalutis noſtræ Sacramentum negligitur, quod per aquam ſignificatur; non enim poteſt calix Domini eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur. Et ideo quia jam ex hoc plurima, & multiplex majorum emanavit ſententia,*

quorum

quorum pietas in Deum religioſa horum Sacramentorum & efficientias copioſe diſſeruit, & inſtitutiones veriſſime declaravit, omnis talis error, atque præſumtio ceſſare jam de cetero debet, ne perverſorum ordinata compago ſenatum (legunt alii: *flatum*) *veritatis enervet. Et ideo nulli deinceps licitum erit aliud in ſacrificiis divinis offerre, niſi juxta antiquorum ſententias Conciliorum panem tantum, & calicem vino, & aqua permixtum: de cetero aliter, quam præceptum eſt, faciens, tamdiu a ſacrificando ceſſabit, quamdiu legitima pœnitentiæ ſatisfactione correctus ad gradus ſui officium redeat, quem amiſit.* (legunt alii: *quod amiſit*). Concilii hujus Bracarenſis ſanctionem paucis perſtrinxiſſe videntur Patres Concilii Wormacienſis anni 868. can. 4. ita decernentes; *Cum igitur magiſter veritatis verum ſalutis noſtræ ſacrificium ſuis commendaret Diſcipulis, panem tantum, & calicem ſub hoc Sacramento præbuiſſe cognoſcimus. Ideoque præter panem, & vinum cum aqua mixtum, aliud offerri non debet. Calix enim Dominicus vino, & aqua permixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero oſtendi ſanguinem Chriſti. Ergo quando in calice vinum aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur, & jungitur. Quæ copulatio, & conjunctio aquæ, & vini ſic miſcetur in calice Domini, ut commixtio illa non poſſit ſeparari. Nam ſi vinum tantum quis offerat, Sanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis; ſi vero aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Non enim poteſt calix Domini eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur.* Nihil heic adjicio, cum ſatis ſuperque conſtet, memoratum Gratiani canonem perperam Julio fuiſſe tributum, atque non tam laudato Bracarenſi Concilio reſtituendum, quam Gratiani exemplar ex integro Concilii exemplari eſſe emendandum.

CAPUT XXXII.

De Liberio.

Liberii Pontificis nomine laudantur ſequentes Canones.

Uterque apocryphus.

Ex Epiſt. ad omnes Epiſc.	*Can. 46. cau. 7. qu. 1. ex variis fragmentis Martini I. compoſitus.*
Ex Epiſt. ad Athanaſium.	*Can. 32. cau. 24. qu. 1. pertinet potius ad typum Conſtantis Imperatoris.*

QUicumque perpenderit, Liberium anno primum 352. Sedem Pontificiam conſcendiſſe, eam cernet ætatem, qua Sanctus Athanaſius impiiſſimis tergiverſantium Arianorum calumniis premebatur. Nihil propterea altius inſedit eidem Pontifici Maximo, quam Athanaſii cauſam tueri, utpote quam eandem propemodum eſſe cum Nicænæ fidei cauſſa facile dignoſcebat. Quamobrem & ipſe plurima perpeti debuit ex odio Arianorum, inter cetera exilio pulſus in Berœam Thraciæ urbem, ubi per duos circiter annos moratus eſt, ſuffecto in ejus locum

Digitized by Google

in Romano Epiſcopatu Felice Archidiacono, donec viſus eſt mutata ſententia Athanaſium damnaviſſe, & Arianis quoquo modo indulſiſſe; vix enim ac Ariani ſibi perſuaſerunt, Liberii animum ſe flexiſſe, eundem, rejecto Felice, in Epiſcopatum Romanum receperunt anno 358., ſeu ut honorificentiſſime reciperetur, vehementer conati ſunt proſpero eventu. Obiit autem Liberius 8. kalendas Octobris anno 366. Nonnulla etiam hodie ſuperſunt, & quidem genuina, hujus Pontificis monumenta. Sed Gratianus, qui nullum delectum habuit in ſeligendis antiquitatis ſacræ capitibus, duo tantum recenſuit ex collectione Iſidori Mercatoris depromta, ac proinde etiam a veritate prorſus aliena.

Can.46. cau. 7. qu. 1. Prior eſt epiſtola incerti anni, nullius nimirum conſulatu notata, cui hæc habetur inſcriptio: *Dominis ſanctiſſimis, & Deo amantiſſimis univerſis Epiſcopis Liberius Epiſcopus in Domino ſalutem*. Nemo eſt ex eruditis, qui hanc epiſtolam tanquam apocrypham non agnoſcat. Refero verba Waneſpen in brevi Commentario ad 2. partem Gratiani ad canonem 46. cau. 7. qu. 1. ajentis: *Citat* (Gratianus) *hanc in rem inter alia canone 46. fragmentum epiſtolæ Liberii Papæ omnium Epiſcopis: ſed licet dictum Gratiani verum ſit, parum tamen ponderis accipit ex hac epiſtola, utpote quæ plura præfert ſuppoſitionis argumenta, ut propterea tomo 2. Conciliorum generalium col. 760. referatur cum hac nota marginali: Commentitiam eſſe nemo non videt*. Hanc ipſam marginalem notam habemus in collectione Labbeana Venetiis impreſſa tom. 2. pag. 815.. Qui hanc epiſtolam ſtudioſe legerunt, obſervavere, eam compoſitam eſſe ex variis recentiorum Patrum laciniis, præſertim Siricii, Leonis Magni, & Martini I. Pontificum Maximorum, item Flaviani Epiſcopi Conſtantinopolitani. Non opus eſt hoc in loco, ut ſingula perſequar. Me tantummodo redigo ad Gratianeum canonem 46. cau. 7. qu. 1., cujus verba ex Iſidori Mercatoris epiſtola integra referam, imo aliquibus etiam adjectis, eademque conferam cum duobus Martini Papæ I. monumentis, quorum primum repetendum erit ex epiſtola ejuſdem ad Amandum Epiſcopum Trajectenſem, alterum ex ſynodica ejuſdem epiſtola, quæ habetur adjecta Concilio Lateranenſi ſub eodem Pontifice celebrato.

Verba epiſtolæ Liberii, ad quæ refertur canon 46. cau. 7. qu. 1.	Verba Martini I. in epiſtola ad Amandum Trajectenſem Epiſcopum.
Suggeſtum namque nobis eſt, quod pro præteritis laboribus, & infeſtationibus nonnulli veſtrum aſſignatas ſibimet, & a Deo commiſſas relinquunt plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, Eccleſias, & pro ovibus ſibi commiſſis laborare negligant, & monaſteriorum ſe quieti contradere feſtinent, & vacationem ab Epiſcopatus laboribus eligere, & ſilentio, atque otio vitam degere magis appetant, quam in his, quæ ſibi commiſſa ſunt, permanere, dicente Domino: Beatus, qui perſeveraverit uſque in finem. Unde namque eſt	*Suggeſtum eſt namque nobis, eo quod preſbyteri, ſeu diaconi, aliique ſacerdotalis officii poſt ſuas ordinationes in lapſu coinquinantur, & propterea nimio mœrore fraternitatem tuam adſtringi, velleque paſtorale obſequium pro eorum inobedientia deponere, & vacationem ab Epiſcopatus laboribus eligere, & in ſilentio, atque otio vitam degere, quam in his, quæ ſibi commiſſa ſunt, permanere, dicente Domino: Beatus, qui perſeveraverit uſque in finem. Unde namque beata perſeverantia, niſi de virtute patientiæ? quia ſecundum apoſtolicam prædicationem omnes, qui voluerint in Chriſto*

Digitized by Google

eſt beata perſeverantia, niſi de virtute patientiæ? Quoniam ſecundum apoſtolicam prædicationem omnes, qui voluerint in Chriſto pie vivere, perſecutionem patiuntur. Ideoque, Fratres chariſſimi, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere. Conſiderate namque, quanta pro abſolutione noſtri, & liberatione Creator, Dominuſque, & Redemptor noſter pertulerit, quibuſve ſe contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos a vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret.

Attendite itaque vobis, & omni gregi, in quo vos Spiritus Sanctus conſtituit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam adquiſivit proprio ſanguine, ut non ſit, qui vos decipiat, aut ſeducat in ſubtilitate ſermonis, ut plebes vobis commiſſas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, & ut vos ſolummodo ſalvetis, & filios orphanos relinquatis. Apertiſſime enim Spiritus Sanctus per Apoſtolum dicit, quia in noviſſimis temporibus recedent quidam a fide, & charitate, attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum, & in hypocriſi mendacii eloquiorum, cauteriatam habentes ſuam conſcientiam, propter quod vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Quæ vero mentis tranſgreſſio operatur in his, qui non crediderint ſermonibus Domini, &c.

Chriſto pie vivere, perſecutiones patientur. Ideoque, Frater chariſſime, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere, conſiderans, quanta pro abſolutione noſtri, & liberatione Creator, Dominuſque noſter pertulerit, quibuſque ſe contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos a vinculis diabolicæ poteſtatis liberaret.

Verba Martini I. in Synodica Epiſtola Concilio Lateranenſi adjecta.

Attendite itaque vobis, & omni gregi, in quo vos Spiritus Sanctus conſtituit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam adquiſivit proprio ſanguine, ut non ſit, qui vos decipiat, aut ſeducat in ſubtilitate ſermonis per philoſophiam, & inanem fallaciam. Apertiſſime enim Spiritus Sanctus per Apoſtolum dicit: quia in noviſſimis temporibus recedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi mendaciloquorum, cauteriatam habentium ſuam conſcientiam; propter quod vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem, quæ mentis tranſgreſſio operatur in his, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati, &c.

Ex his liquido conſtat Iſidorum Mercatorem illius epiſtolæ auctorem abuſum fuiſſe ſententiis Martini Papæ, easdemque per egregiam impudentiam ad aliam rem aliquantiſper inflexas Liberio Pontifici adſcripſiſſe.

Non minor fuit impudentia Mercatoris in aliis effingendis duabus epiſtolis, quarum alia ab Athanaſio, & univerſis Epiſcopis in Alexandrino Concilio congregatis ad Liberium Papam directa fuerit, alia reſponſionis inſtar obtineret a Liberio ad Athanaſium, & Epiſcopos Alexandrinæ Synodi reſcripta. Ad marginem harum epiſtolarum ita legitur in Labbeana Veneta editione tom. 2. pag. 817. *Hanc epiſtolam cum ſequenti falſatis adnumerandam cenſent non eruditi modo, ſed etiam proletarii quique Scriptores.* Revera nemo percipere facile poterit, quomodo Athanaſius Epiſcoporum Concilium celebraverit in Alexandrina Civitate, in qua potiſſimum ab adverſariis ſuis maxime terrebatur, quod & ipſe Athanaſius in eadem Merca- *Can. 32. cau. 24. qu. 1.*

 toris

toris epiſtola fatetur, ibi: *Quotidie ab his perſequimur, & damnationi tradimur, atque morti deſtinamur*. Præterea Athanaſius ita fingitur ad Liberium ſcribere, quaſi ex eo accuſatus ab Arianis fuerit, quod perperam de fide ſentiret, Nicænamque Synodum oppugnaret, quando tamen nihil tale Athanaſio ab ejuſdem inſecutoribus oppoſitum ſcimus, ſed oppoſita potius atrociſſima, nefandaque flagitia. Conſularis nota Liberii epiſtolæ adjecta falſitatem etiam arguit, ibi: *Data* 8. *Kal. Junii Aſclepio, & Deodato Viris clariſs. Coſſ.* Quis inveniet hæc nomina in conſularibus faſtis? Vix in iſtis legitur nomen cujuſdam *Aſclepiodoti*, qui conſulatum geſſit cum Mariniano. Cum vero iſtorum conſulatus inciderit in annum 423., fruſtra Liberium diceremus epiſtolam ſuam Aſclepiodoti conſulatu ſignaſſe. Non memoro recentiorum Scriptorum fragmenta, ex quibus methodo inordinata congeſtis compoſuit Mercator epiſtolam utramque. Me refero tantum ad verba canonis 32. cau. 24. qu. 1., quæ pertinent ad finem epiſtolæ poſterioris, ſive illius, in qua Liberii Papæ reſponſio continetur. Recitabo integram Pſeudo-Liberii ſententiam, quam Gratianus more ſuo corrupit. Poſtquam impenſius præcepit epiſtolæ auctor, ut unuſquiſque veram divinitus datam doctrinam ſequeretur, ait: *Qui hæc præſumſerint prævaricari, primum quidem ſubjaccant judicio terribili omnipotentis Dei, deinde autem qualemcumque Regalem indignationem revereantur, per quam, ſi quidem Epiſcopi, aut clerici ſunt, a ſui Sacerdotii, ſive a Cleri ſui ordine modis omnibus excidant, ſi autem monachi ſunt, ſegregentur, & alieni ſint de ſuis locis. Si autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur eis. Si autem ſunt privati, ſi quidem nobiles exiſtunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur; ſi autem ignobiles, non ſolum in corpore verberentur, ſed exilio perpetuo caſtigentur, ut omnes timore Dei compreſſi, & comminata eis digna ſupplicia reverentes, immobilem, & ſine turbatione pacem Sanctarum Dei Eccleſiarum cuſtodiant*. Hæc ita deſcripta non tantum indicant, Gratianum plurimum diſcrepare ab integris epiſtolæ exemplaribus, verum etiam integram hanc ſententiam Liberii temporibus minime convenire, quibus Imperatoris Romani indignationem nondum appellare conſueverant *Regalem*, quippe *Regum*, aut *Regale* nomen non ſatis apud Romanos veteres receptum erat; quibus additur fruſtra Liberium minitatum fuiſſe tot, tantaſque pœnas adverſus eos, qui Athanaſio adverſarentur; cum vel ipſam exilii, & verberum pœnam ipſe perpeti debuerit, quod Athanaſio faveret. Video ſane, undenam hujuſmodi portenta Iſidorus Mercator ediderit. Uſus ille eſt in hac re Typo quodam hæretico Conſtantis Imperatoris, qui habetur inter acta Lateranenſis Concilii ſub Martino I. Pontifice celebrati anno 649. ſecretario 4. Perſuaſione Paulli Conſtantinopolitani Antiſtitis propoſuerat Conſtans Imperator edictum, quod vulgo *Typus* adpellatur, in quo vetuit, ne quiſpiam amplius contentiones concitaret de una, vel duplici Chriſti Domini voluntate, ſed potius quæcumque antea ſuborta diſſidia quieſcerent, ſepoſitis partium ſtudiis, & eo uſque geſtis ſilentio, imo & oblivione deletis. Quod ut ſecurius ipſe firmaret, hæc addidit in edicti fine: *Qui autem ea præſumſerint prævaricari, primum quidem ſubjacent judicio terribili omnipotentis Dei; deinde autem & non qualemcumque Regalem indignationem revereantur, per quam ſiquidem Epiſcopi, aut clerici ſunt, ſui Sacerdotii, ſive ſui Cleri modis omnibus excidant; ſin autem Monachi, ſegregentur, & alieni ſint de ſuis locis; ſin autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur de eis. Si autem ſint privati, ſiquidem nobiles conſiſtunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur; ſin autem ignobiles conſiſtunt, non ſolum in corpore verberentur,*

tur,

tur, ſed in exilio perpetuo caſtigentur, ut omnes timore Dei compreſſi, & comminata eis digna ſupplicia reverentes, immobilem, & ſine turba pacem Sanctarum Dei Eccleſiarum cuſtodiant. Sic ſeſe habet Imperatoria Conſtitutio, qualemcumque tandem exitum ſortita fuerit, quam Liberio Papæ in parte adſcribere voluit Mercator, & ex Mercatore Gratianus: neque enim quicumque fragmentum utrumque conferent, inficias iverint Iſidorum Mercatorem, aut alium quemcumque Gratianei fragmenti auctorem, Conſtantis verbis, ac ſanctione abuti voluiſſe, cum eadem omnino verba de Imperatoris typo in illam epiſtolam tranſlata auſu improbo fuerint.

CAPUT XXXIII.

De Felice II.

Canones, qui nomine Felicis II. recitantur a Gratiano, pertinent omnes ad epiſtolam illi tributam ad Athanaſium, & omnes Orientales Epiſcopos in Alexandrina Synodo congregatos. Sunt autem ſequentes.

Apocryphi omnes.
- *Can.* 16. *cau.* 2. *qu.* 6. *ſingulari dignus obſervatione.*
- *Can.* 7. *cau.* 3. *qu.* 2. *conſonat cum Concilio Romano V. ſub Symmacho.*
- *Can.* 1. *cau.* 3. *qu.* 3. *jungendus cum can.* 7. *cau.* 3. *quæſt.* 2.
- *Can.* 2. *cau.* 3. *qu.* 3. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
- *Can.* 11. *cau.* 3. *quæſt.* 5. *conſonat cum vetuſtis Canonibus Eccleſiæ Africanæ.*
- *Can.* 4. *cau.* 5. *quæſt.* 2. *conſonat cum nonnullis aliis veterum monumentis.*
- *Can.* 12. *cau.* 6. *qu.* 1. *depromtus ex hiſtoria eccleſiaſtica Caſſiodori.*

PArum, aut nihil attinet ad rem meam cum Viris eruditis vulgarem inſtituere quæſtionem, jurene, an injuria in locum Liberii viventis, atque a Romana Sede dejecti ſuffectus fuerit Felix II., quem & recepta Martyrologia, & vetuſtiſſima monumenta, tanquam ſanctiſſimum, & inclytum Chriſti Martyrem prædicant. Illius nomine nulla apud Gratianum capita recenſentur, niſi forte quiſpiam illi tribuenda adfirmaret, quæ ſuperius deſcripſi depromta ex epiſtola ad Athanaſium, & alios Orientales Epiſcopos ſcripta. Apage vero Iſidori Mercatoris figmenta, in quibus vix tempus fruſtra tererem, niſi mei propoſiti ratio id poſtularet. Non ſatis fuerat Mercatori fingere epiſtolam Athanaſii ad Liberium, & Liberii ad Athanaſium, uti ſuo loco oſtendebam. Novas confinxit epiſtolas, quarum unam Athanaſio tribuit, & Epiſcopis in Alexandrina Synodo congregatis ad Felicem directam, alteram dein Felici adſcripſit, quaſi reſcriptum ad Athanaſium, & ceteros Epiſcopos in Alexandrina Synodo congregatos. Jampridem cum eruditis Viris agnovit Baronius ad annum 357. §. 66. nullum plane locum, vel tempus cogendæ Synodi eſſe

Digitized by Google

eſſe potuiſſe Athanaſio fuga lapſo, & in eremo latitanti, aliis etiam Epiſcopis pariter ſuis e ſedibus deturbatis. Præterea veroſimile neutiquam videri poteſt, Athanaſium ad Felicem confugere voluiſſe, quem ſciebat ideo Liberio ſuffectum, quod Liberius Athanaſii ipſius cauſſam defendendam ſuſcepiſſet. Quæ Felici tribuitur epiſtola, hac nota conſulari ſignatur: *Data idibus Februarii Agario, & Juliano viris clariſs. Coſs.* Juliani quidem conſulatus incidit in annum 356.; at Agarii nomen prorſus in conſularibus faſtis omittitur. Non opus pluribus ad agnoſcendam Mercatoris manum. Paucis dixero, epiſtolam hanc ex nonnullis recentiorum Patrum, Scriptorumque fragmentis eſſe inordinate congeſtam, &, quod magis eſt, nihil aliud continere, quam ſententias illas, quas paſſim in epiſtolis Iſidori ejuſdem univerſis agnoſcimus. Nimirum ibidem eadem omnino legimus, quæ habentur in epiſtolis Pſeudo-Julii, Pſeudo-Anacleti, Pſeudo-Eutychiani, Pſeudo-Euſebii, Pſeudo-Stephani, Pſeudo-Fabiani, Pſeudo-Pelagii, & ſimilibus.

Can. 12. cau. 6. qu. 1. Juvabit epiſtolam ipſam percurrere, ac ſimul Gratiani fragmenta ad ejuſdem integritatem exigere. Initio profitetur Felix, ſe epiſtolam ab Athanaſio, aliiſque Alexandrini Concilii Epiſcopis recepiſſe, eandemque recitari juſſiſſe in Synodo Romana; quam ob cauſſam ait, ſe maximo confectum mœrore fuiſſe, quod intelligeret viros optimos, atque integerrimæ fidei Antiſtites diu premi, ac vexari. Hanc ad rem ita ſcribit: *Quieſcite, inquit Sancta Magna Nicæna Synodus, & nolite perſequi eos, qui Deo perfecte miniſtrant, & ſincera voluntate Dei ſuperni mandata cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubjugantur, quia non decet, nec ordo patitur, ut iniqui, & carnales ſpirituales perſequantur.* Retulit hæc eadem Gratianus in can. 12. cau. 6. qu. 1., quaſi illa Nicæno Concilio tribui poſſent, quum tamen Nicæni Concilii tempore res Eccleſiæ, & Epiſcoporum pacatæ prorſus erant, nec erat, qui ſacros Antiſtites inſequeretur. Sed & auctor ejuſdem epiſtolæ eadem propemodum verba recitat in fine capitis 20. non amplius expreſſo Nicæni Concilii nomine, ſed nomine Anteceſſorum Felicis, & reliquorum Sanctorum Patrum, ibi: *Quieſcite, inquiunt, & nolite perſequi eos, qui perfecte Deo miniſtrant, quorum orationibus & terrena bella ſedantur, & recedentium a Deo Angelorum pelluntur incurſus, quique omnes Dæmones, qui corrupti ſunt, precum aſſiduitate confundunt.* Video tamen, quibus ex fontibus fragmentum hoc Pſeudo-Iſidorus exhauſerit, nimirum ex Caſſiodoro, qui in lib. 7. hiſtoriæ eccleſiaſticæ tripartitæ cap. 9. refert Edictum Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani datum Epiſcopis Aſiæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, & Pacatianæ, ubi inter cetera hæc leguntur: *Quid ergo dicitis vos Epiſcopi, & Præſules? Si ita ſe habet veſtra probatio, diligentes alterutros, imperiali abuti dignitate quieſcite, & nolite perſequi eos, qui Deo perfecte miniſtrant, quorum orationibus & terrena bella ſedantur, & recedentium a Deo Angelorum repelluntur incurſus: quique omnes Dæmones corruptores precum aſſiduitate confundunt, tributa ſecundum leges inferre non reſpuunt, poteſtatique Regiæ non reſiſtunt, ſed ſincera voluntate & ſuperni mandata Dei cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubjugantur.*

Can. 4. cau. 5. qu. 2. Pertinent hæc ad epiſtolæ præfationem, in cujus fine aſſerit Felix, ſe nonnulla capitula ſubdere velle; ſeu in Nicæno Concilio, ſeu in Romana Sede conſtituta, omnia autem utilia, quibus Epiſcopi commodius adverſantium inſidias, & vexationes evadant. Et quidem in capite 1. & 2. ſubjectis refert ſententias Concilii Conſtantinopolitani can. 6., Romani 3. ſub Sylveſtro cap. 3., Milevitani cap. 19., aliorumque recentiorum, item ſententias Pſeudo-Stephani in epiſt. 2., aliorumque Ponti-

Pontificum vetuſtiſſimorum, quorum perſonas idem Iſidorus Mercator induerat. At in cap. 3. ita progreditur: *Si quis Epiſcopus poſt hæc elegerit accuſare, Summis Primatibus Epiſcoporum ſuam indicet cauſſam, & non ſæcularibus, qui magis ad pacem, quam ad judicium eos revocent, ut charitas in omnibus, & ab omnibus cuſtodiatur. Si Primates accuſatores Epiſcoporum cum eis pacificare familiariter minime potuerint; tunc tempore legitimo eos ad Synodum canonice convocatam non infra anguſta tempora canonice convocent, & non prius, quam eis per ſcriptum ſignificent, quid ets opponitur, ut ad reſponſionem præparati adinveniant. Nam ſi aut vi, aut timore ejecti, aut ſuis rebus expoliati fuerint, nec canonice evocari ad Synodum poſſunt, nec reſpondere æmulis debent, antequam canonice reſtituantur, & ſua eis omnia legaliter reddantur.* Ex his ſupplendus erit Gratianus in can. 4. cau. 5. qu. 2., in quibus nonnulla videtur Mercator excerpſiſſe ex Concilio Carthaginenſi 4. can. 26. ibi: *Statuendum eſt Epiſcopis, ut diſſidentes fratres, ſive clericos, ſive laicos ad pacem magis, quam ad judicium cohortentur*; nonnulla etiam excerpſiſſe ex Concilio Romano 5. ſub Symmacho, ut omittam alias Iſidorianas epiſtolas, quarum fragmenta his plurimum conſona recenſentur in can. 1. 2., & ſequentibus cau. 3. qu. 1.

Complura per hæc ſubjiciuntur de accuſatis Epiſcopis, quæ congruunt omnino cum epiſtola 2. Julio tributa, & cum epiſtola 2., quæ nomine Eutychiani refertur, donec in cap. 8. epiſtolæ hæc leguntur: *Ille vero, qui vi, aut timore ſede pulſus, aut ſuis rebus expoliatus fuerit, non prius vocetur ad Synodum, quam ei omnia legibus redintegrentur. Et tamdiu in ſede propria pacifice, & poteſtative cuncta diſponens reſideat, quamdiu expulſus, vel expoliatus carere viſus eſt rebus. Cum autem ad judicium venerit, ſi voluerit, & neceſſe fuerit, induciæ ei petenti a Patribus conſtitutæ abſque impedimento concedantur, & judices a ſe electi tribuantur.* Hæc, quæ in parte referuntur apud Gratianum in can. 7. cau. 3. qu. 2., in parte etiam in can. 1. cau. 3. qu. 3. minime conſonant cum Felicis temporibus; etenim in illis Felix ipſe II. adverſus ſemetipſum videretur tuliſſe ſententiam, qui in vicem Liberii vi dejecti ſuffectus fuerat in Epiſcopatu Romano. Non dubito autem, quin hujuſmodi ſententiam, ſicut & alias ſimiles, excerpſerit Mercator ex Concilio 5. Romano ſub Symmacho, in quo inter cetera hæc legimus: *Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, & Eccleſias, quæ ſublatæ ſibi ſunt, cum omni privilegio ſuo reſtitui, & poſtmodum non ſub anguſto temporis ſpatio, ſed tantum temporis ſpatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulſi eſſe videntur, antequam ad Synodum convocentur, & ab omnibus quibuſque Provinciæ ſuæ Epiſcopis audiantur.*

Can. 7. cau 3. qu. 2. & Can. 1. cau. 3. qu. 3.

Sequuntur hinc nonnulla capita ex confictis veterum Pontificum decretalibus deprompta, donec in cap. 14. leguntur eadem verba, quæ habemus in can. 11. cau. 3. qu. 5. apud Gratianum, cujus ſanctionis rationem ita ſubjicit Pſeudo-Iſidorus: *Quoniam accuſatores, & accuſationes, quas leges ſæculi non recipiunt, qua ratione Sacerdotalis eas recipere debet ordo, invenire nequeo, cum hæc & in Nicæna Synodo prohibita ſunt, &c.* Ideo integram ſententiam exinde ſupplendam arbitratus ſum, ut eo luculentius adpareat Mercatoris auſus, qui ex Nicæno Concilio ſe exhauſiſſe profitetur, quod ſane in Nicæno Concilio conſtitutum minime fuerat; neque enim in eo aut de ſervis, aut de libertis, aut de infamibus removendis ab accuſatione quidpiam legimus. Potius laudandus fuiſſet ad eam rem a Mercatore aut canon 6. Concilii Carthaginenſis 2. ibi: *Si criminoſus eſt, non admittatur, ut accuſet*, aut canon 58. Concilii Carthaginenſis 4. ibi: *Eum, qui frequenter litigat, & ad cauſſandum*

Can. 1. cau. 3. qu. 5.

(legunt

(legunt alii *ad accuſandum*) *facilis eſt, teſtimonium nemo abſque grandi examine recipiat*, aut demum canon 2. Concilii Carthaginenſis 7. ibi : *Item placuit, ut omnes ſervi, vel proprii liberti ad accuſationem non admittantur, vel omnes, quos ad accuſanda publica crimina leges publicæ non admittunt. Omnes etiam infamiæ maculis adſperſi, ideſt hiſtriones, ac turpitudinibus ſubjectæ perſonæ, hæretici etiam, ſive Pagani, ſive Judæi: ſed tamen omnibus, quibus accuſatio denegatur, in cauſſis propriis accuſandi licentia non eſt deneganda.*

In capite 15. ejuſdem epiſtolæ nihil eſt, quod peculiariter obſervemus. Progredior ad caput 16., quod plurimum facere poteſt ad interpretationem capitis 19., ex quo deſcriptus eſt canon 16. cau. 2. qu. 6. apud Gratianum. *Nec ita in Eccleſiaſticis agendum eſt negotiis*, (ſunt verba dicti capitis 16. in epiſtola Felicis), *ſicut in ſæcularibus. Nam in ſæcularibus, poſtquam legibus vocatus venerit, & in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam cauſſam recedere; in Eccleſiaſticis vero dicta cauſſa recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſi ſe prægravari viderit.* Poſtquam vero nonnulla de Epiſcoporum accuſationibus conſtituta feruntur in cap. 17. & 18., hæc ſequuntur in cap. 19., ex quo diximus ſumtum eſſe canonem 16. cau. 2. qu. 6. *Quoties Epiſcopi ſe a ſuis comprovincialibus, vel a Metropolitano putaverint prægravari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent Sedem, ad quam eos abſque ulla detentione, aut ſuarum rerum ablatione libere ire liceat. Et dum prædictam Romanam matrem appellaverint Eccleſiam, aut ab ea ſe audiri expoſcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum ſedes ſurripere, aut eorum res auferre, aut aliquam eis vim inferre præſumat, antequam eorum cauſſa Romani Pontificis auctoritate finiatur. Quod ſi aliter a quoquam præſumtum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit. Nam nec hoc perperam præſumimus, ſed & ipſum in Nicæna Synodo conſtitutum, & Anteceſſores noſtros egiſſe bene Athanaſi noſti; quoniam quando tu, & Paullus Conſtantinopolitanus, Aſclepius Gazæ, & Lucianus Adrianopolites ab Orientalibus Epiſcopis inconſulto ſanctæ memoriæ Julio Prædeceſſore noſtro damnati eſtis, & ad eum, quaſi ad totius orbis caput (ut ſemper huic Sedi ſanctæ licitum fuit) confugiſtis, cognita eorum nequitia, & veſtra juſtitia vos in communionem ſuſcepit, & omnium veſtrum curam gerens, propter ſedis propriæ dignitatem, ſuas ſingulis reddens Eccleſias, Orientalibus ſcripſit, culpans eos, quod non recte tractaſſent viros inculpabiles de ſuis Eccleſiis expellentes, & conſtituta Nicæni Concilii minime conſervantes.*

Plura in hiſce verbis continentur. Et primo quidem ſi conferamus laudata verba capitis 16., apparebit Mercatorem voluiſſe certum diſcrimen agnoſcere inter ſæcularia, atque Eccleſiaſtica negotia, ſive judicia, ut in ſæcularibus quidem judiciis ubi quis coram competente judice ſiſtere ſe cœperit, non prius ad ſuperiorem confugere valeat, quam finem contentio habuerit, ſeu ſententia dicta fuerit, at vero in Eccleſiaſticis judiciis liceat litigantibus cauſſam deferre in auditorium ſuperioris etiam ante ſententiam ab inferiore pronunciatam. Secundo exinde Mercator deducit, licere Epiſcopis, quoties ſe noverint a Metropolitanis prægravari, aut Metropolitanos eoſdem ſuſpectos habuerint, mox ad Romanam Sedem adpellare, ita ut nihil deinceps fieri a Metropolitanis queat, ſed unius Romani Pontificis ſit expectanda ſententia. Tertio ſubiicit auctor epiſtolæ, ſe non perperam id præſumere, ſed id ipſum in Nicæna Synodo conſtitutum fuiſſe. Demum concludit idem auctor epiſtolæ, id factum eſſe per Athanaſium ipſum, item per Paullum Conſtantinopolitanum, per Aſclepium Gazæ, nec non per Lucianum (Lucium alii vocant) Adrianopolitem. Non

Digitized by Google

Non ſunt hæc ſingula ſilentio prætereunda, ne forte decipiantur, qui facile recipiunt merces Iſidorianas. Neque enim in primis germanæ aut rationi, aut prudentiæ conſonum videri poteſt, ut ea differentia intercedat inter civilia, Eccleſiaſticaque judicia, qua in Eccleſiaſticis liceat litigatori tribunal deferere, quotieſcumque de litis eventu timet, etiam ante dictam ſententiam. Ubinam aut conſtitutam legimus hujuſmodi diſciplinam, aut introductam Eccleſiaſticorum judiciorum conſuetudinem, quæ ſacrorum Antiſtitum, ipſorum etiam Conciliorum auctoritatem penitus fruſtraretur? Scimus quidem certo perſonarum generi privilegio quodam fuiſſe conceſſum, ut omiſſo ordinario judice ad ſuperiorem in prima, ut Pragmatici vocant, inſtantia confugiant l. un. cod. quando Imperator inter pupillum; ſed nuſpiam legimus conceſſum fuiſſe, ut forum, in quo quis ſemel conſiſtere cœperit, deſeri poſſit arg. l. 4. cod. de juriſdictione. Secus ecquis non videat, exinde foveri vitilitigandi libidinem, quæ non melius dignoſci poteſt, quam in iis, qui ſententia non expectata ſtatim ad ſuperiorem adpellant, futurum ſperantes, ut duplici judicio adverſarium jam prope in primo victorem defatigent? Aſſerit Mercator, hæc obtinere quidem in ſæculari judicio, non autem in Eccleſiaſtico. Sed oſtendere oportebit diſcriminis rationem, ubi vetuſtiſſima deeſt conſuetudo, ubi lex etiam deficit, immo ubi adverſatur evidentiſſima ratio, quæ, ſi non patitur in judiciis laicis tergiverſationes, & prævaricationes litigantium ad perpetuandas contentiones, multo minus in Eccleſiaſticis judiciis feret. Arbitror ego Mercatorem voluiſſe imitari ſententiam Leonis Magni in epiſtola ad Marcianum 78. in editione Queſnelliana ita ſcribentis. *Alia tamen ratio eſt rerum ſæcularium, alia divinarum*. Verum ſi in hæc verba reſpexit Iſidorus Mercator, non dubium eſt abuſum fuiſſe eundem memorata ſententia. Ajebat Leo Magnus, translata Imperiali Sede in urbem Conſtantinopolitanam, translatum inde non intelligi in eandem urbem Pontificatum Maximum, quia non eadem eſt ratio rerum ſæcularium, quæ divinarum. At nihil hoc commune habet cum optimis prudentiæ regulis ad judicia pertinentibus, quæ in utroque foro admittendæ ſunt, ubi honeſtate præcipiente ſemel inducuntur, atque utilitate publica ſine diſcrimine confirmantur.

Novit ſane ipſemet Iſidorus ſe tenui innixum eſſe fundamento, ubi hæc tradidit civilis, & Eccleſiaſtici fori diſcrimina, dubitavitque, ne forte a legentibus reſpuerentur, niſi eadem confirmaret, ſubdit propterea: *Nam nec hoc perperam præſumimus, ſed & ipſum in Nicæna Synodo conſtitutum* &c. Miremur heic tantam Mercatoris impudentiam, qui Nicænæ Synodo has ſententias adtribuat, de quibus tamen ne verbum quidem in ipſomet Nicæno Concilio adparet. Quæ obſervatio eo gravior redditur, quo proximior ætati Concilii Nicæni epiſtola fingitur, qua de agimus; Etenim illi adtribuitur, qui Nicæni Concilii temporibus vivebat, & ad illum ſcripta eſt Athanaſium, qui in Nicæno Concilio præſens adfuerat. Jam vero ſi Iſidorus Mercator errore facti deceptus fuit, & Nicænum laudavit Concilium pro Sardicenſi, in promtu erunt canones Sardicenſes 5. 6. 7., & quidem ipſo dirarum vexationum adverſus Athanaſium tempore conditi, in quibus propoſuit Oſius, tum demum ad Romanam Sedem referendam eſſe cauſſam Epiſcoporum accuſatorum, quum fuiſſet in provincia judicatum. Ibi enim dicitur, *renovandum eſſe judicium*, item ſupponitur appellatio fieri ab illo, *qui videtur eſſe depoſitus*, & *omnes judicaſſe congregatos Epiſcopos regionis ipſius, & de gradu ſuo eum dejeciſſe*, quemadmodum interpretatur græcum textum ipſe Mercator.

Inquirendum tandem erit, num ad rem quidpiam valere poſſint propoſita exem-

pla Athanaſii, Paulli Conſtantinopolitani, Aſclepii Gazæ, & Luciani Adrianopolitis, quos omnes Mercator ad demonſtrationem ſuæ ſententiæ veluti teſtes acciverat. Porro certiſſimum eſt, Athanaſium non primum aut apud Imperatorem fuiſſe conqueſtum, aut Romani Pontificis ſententiam expoſtulaſſe, quam eſſet in Concilio ejus provinciæ negotium geſtum, ac terminatum, ſeu non ante, quam Epiſcopatu ſuo dejectus fuiſſet. Abſtineo heic ab illa celebri diſputatione, utrum vere Athanaſius poſt damnationem Synodi Tyriæ Romanam adpellaverit Sedem, utrum etiam Pontifex Maximus jure ſummo cauſſam ipſe ſuſceperit, an potius quaſi electus Arbiter, & quæſtionibus ſimilibus, quæ quemadmodum ad rem meam parum facere videntur, ita apud eruditos viros fuſius diſcuſſæ perpendi poterunt, inter ceteros apud Natalem Alexandrum in diſſertatione 22. ſæculi 4. Quod ad rem meam attinet, dixero, Athanaſium jamdudum fuiſſe damnatum Synodali definitione, cum alibi cauſſam ſuam retractari exoptavit. Et id quidem certo etiam conſtat de aliis Epiſcopis ſuperius commemoratis, qui parem cum Athanaſio cauſſam habuerunt. Referam huc veterum teſtimonia. Nicephorus Callixtus lib. 9. hiſtor. eccleſ. cap. 8. ait: *Athanaſius autem Romæ agebat Conſtante Conſtantini minimo natu filio toti Occidenti imperante. Venit eo Conſtantinopolitanus quoque Paullus, & Marcellus Ancyranus propter eam, quam diximus, cauſſam; Aſclepas etiam Gazæorum Epiſcopus, quod & ipſe fortiter Arianis reſiſteret, accuſationem, judiciumque, quaſi ſacrificii aram evertiſſet, ſuſtinuit, & ob id Epiſcopatum deponere coactus fuit, quem Epiſcopatum Quintianus eſt conſecutus. Lucius præterea Adrianopolites eodem crimine delatus, & dignitate itidem ſpoliatus Romam confugit*. Caſſiodorus lib. 4. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ tripartitæ cap. 15. hæc ſcribit: *Igitur Athanaſius relinquens Alexandriam Romam profectus eſt; contigit autem eodem tempore etiam Paullum Conſtantinopolitanum Pontificem illuc una concurrere, & Marcellum Ancyræ, Aſclepamque Gazæ*, poſt quæ ſubdit, hoſce Epiſcopos jamdiu a ſuis ſedibus dejectos communionem Papæ ſuſcepiſſe, ejuſque tandem judicio fuiſſe reſtitutos in Sedem; immo refert, eam ob cauſſam conqueſtos graviſſime fuiſſe Orientales Epiſcopos lugentes juriſdictionem ſuam parvipendi, quum tamen Romanorum Pontificum judicia alias venerati fuiſſent, exemplo adducto Novati, quem nuſpiam in communionem ſe ſuſcepiſſe profitebantur, ex eo quod fuiſſet a Romana Eccleſia damnatus; Idcirco concludebant neque ſuſcipi debuiſſe a Romana Eccleſia Epiſcopos illos, quos damnatos fuiſſe & ejectos ab Orientali Eccleſia conſtabat. Hæc porro omnia perſpicue indicant, Epiſcopos illos a Mercatore memoratos Romani Pontificis ope adjutos fuiſſe tum demum, poſtquam in provinciali Concilio damnati fuerant. Quod ſi etiam ulterius progredi velimus, ſcimus quidem Romanum Antiſtitem protuliſſe in Synodo ad eam cauſſam convocata ſententiam; utrum vero ipſa ſententia ſuum ſtatim ſortita fuerit effectum, non adeo perſpicuum eſſe poteſt. Præterquamquod enim Caſſiodorus loco memorato refert, ſententiam Papæ Orientalibus Epiſcopis plurimum diſplicuiſſe, iidem Epiſcopi Orientales nova crimina, in Athanaſium præſertim, ejuſque conſortes, intulerunt ad nova judicia provocantes, quouſque ad Concilium Sardicenſe reducta fuit hujuſmodi cauſſa. Quum vero in Sardicenſi Concilio communi Epiſcoporum ſive Occidentalium, ſive Orientalium conſenſione definiri res minime potuiſſet ob recens concitatum ab Orientalibus ſchiſma, operæ pretium fuit, ut Imperiali auctoritate ſententia Concilii Sardicenſis executioni demandaretur, ut ſcilicet cohibito impetu perditiſſimorum hominum, ac repulſo, jure reſtituerentur Sedes dejectis, quorum optima adparuit cauſſa. Rurſum idipſum refert Caſſiodorus in lib. 4. hiſt.

tripart.

Digitized by Google

tripart. cap. 30. ibi: *Imperator Paullo, & Athanaſio, & Marcello, & Aſclepæ Gazæ, & Lucio Adrianopoleos ſecundum ea, quæ in Concilio Sardicenſi placuerant, proprias reſtituerat Sedes*. Hæc itaque quum multo aliter ſe ſe habeant, quam ab Iſidoro Mercatore in Felicis epiſtola referantur, liquido conſtat, nonniſi cum maxima temeritate tributa eſſe Felici, cum ad Athanaſium ſcriberet; quandoquidem & Felix, & Athanaſius de rebus ſuis, ſuorumque recentiſſimis nec ita ſcribere, nec ita libenter excipere potuiſſent.

In capite 20. ejuſdem epiſtolæ legimus verba canonis 2. cau. 3. qu. 3., quæ ita ex integris exemplaribus ſupplere juvabit. *De induciis vero Epiſcoporum, ſuper quibus conſuluiſtis, diverſas a Patribus regulas invenimus inſtitutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones, & teſtes confirmandos, & conſilia Epiſcoporum, atque amicorum quærenda, annum aut ſex mandaverunt menſes concedi, quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero, quam ſex menſes non reperi, quia & laicis hæc indulta ſunt; quanto magis domini Sacerdotibus? Nam a noſtris Anteceſſoribus*, (hæc omiſit Gratianus) *atque reliquis Sanctis Patribus multoties inhibitum eſt, nequis domini Sacerdotibus detractiones irroget; quanto magis accuſationes ex radice charitatis prolatas? Quieſcite, inquiunt, & nolite perſequi eos*, (Sunt hæc, quæ ſuperius etiam retuli ad canonem 12. cau. 6. qu. 1.) *qui perfecte Deo miniſtrant, quorum orationibus, & terrena bella ſedantur, & recedentium a Deo Angelorum pelluntur incurſus, quique omnes dæmones, qui corrupti ſunt, precum aſſiduitate confundunt. Induciæ namque* (rurſus heic progreditur Gratianus) *non ſub anguſto tempore., ſed ſub longo ſpatio concedendæ ſunt, ut accuſati ſe præparare, & univerſos communicatores in provinciis poſitos convenire, teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe pleniter armare valeant*. Hæc induciarum concedendarum diſciplina frequenter adſtruitur ab Iſidoro Mercatore, qui & de eadem nonnulla tradidit in epiſtolis Eleutherii, Caji, Marcelli, & Damaſi. Imo etiam ubi traditur, inhibitum eſſe ab *Anteceſſoribus* Romanis Pontificibus, *& reliquis Sanctis Patribus, nequis domini Sacerdotibus detractiones irroget*, quid aliud indicatur, quam epiſtolæ illæ a Mercatore confictæ, in quibus nihil frequentius repetitur, quam Epiſcopos venerabiles adeo eſſe debere omnibus, ut a nemine accuſari aliquando poſſint? Quod vero dicitur, inducias aliquando ad annum cum ſex menſibus concedi, aliquando ad annum tantummodo, nunquam vero brevius ſex menſibus ſpatium adſignari, & quidem, ut id etiam in laicis vigeat, ac potiori jure in clericis vigere debeat, non video, quomodo conſiſtere poſſit. In primis enim ipſemet Iſidorus Mercator non probat in judiciis Eccleſiaſticis eadem ſervari poſſe, quæ ſervantur in judiciis laicorum; hinc in cap. 15. hujus epiſtolæ ait: *Nec ita in Eccleſiaſticis agendum eſt negotiis, ſicut in ſæcularibus*, quemadmodum ſuperius ajebam ad canonem 16. cau. 2. qu. 6. Deinde falſum omnino erat, etiam Felicis tempore non conceſſas fuiſſe inducias minores ſex menſibus; etenim jampridem Diocletianus, & Maximianus certis in caſibus caverant, ne induciæ trimeſtre tempus excederent, & vix aliquando ſemeſtres indulgerentur. Imperatorum conſtitutio hodie legitur in codice Juſtinianeo l. 1. cod. de dilationibus. Iſidorus autem Mercator ignoravit profecto canonem 7. Concilii Carthaginenſis vulgo 3. anni 397., in quo ſpatium menſis dumtaxat conceditur. Verba hujus canonis habentur in can. unico cau. 4. qu. 5. Cetera ad epiſtolam Felicis pertinentia omitto, vel quod ad Gratiani fragmenta non ſpectent, vel quod exinde ſatis ſuperque colligatur, epiſtolam ipſam inter apocrypha Mercatoris monumenta eſſe rejiciendam.

Can. 2. cau. 3. qu. 3.

Cc 2 CA-

Digitized by Google

CAPUT XXXIV.

De Damaſo.

Damaſi Papæ nomen præſeferunt ſequentes canones.

Apocryphi omnes. Ex epiſt. 4. apud alios 3. ad Stephanum & alios Epiſcopos Africanos.	*Can.* 3. *diſt.* 17. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can.* 2. *cau.* 2. *qu.* 3. *referendus ad canonem* 2. *cau.* 4. *qu.* 4. *Can.* 39. *cau.* 2. *qu.* 7. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can.* 51. *cau.* 2. *qu.* 7. *idem eſt cum can.* 39. *cau.* 2. *qu.* 7. *Can.* 4. *cau.* 3. *qu.* 3. *jungendus cum can.* 6. *cau.* 3. *qu.* 9. *Can.* 6. *cau.* 3. *qu.* 6. *diſſonat a vetuſtiſſima diſciplina.* *Can.* 6. *cau.* 3. *qu.* 9: *jungendus cum can.* 4. *cau.* 3. *qu.* 3. *Can.* 7. *cau.* 3. *qu.* 9. *jungendus cum can.* 6. *cau.* 3. *qu.* 9. *Can.* 2. *cau.* 4. *qu.* 4. *conſonat cum generalibus civilis prudentiæ regulis.* *Can.* 1. *cau.* 5. *qu.* 2. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can.* 8. *cau.* 23. *qu.* 3. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*	
Apocryphi omnes. Ex epiſt. 5. De Chorepiſcopis, ſive ad Epiſcopos Africæ.	*Can.* 5. *diſt.* 68. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can.* 25. *cau.* 1. *qu.* 7. *non conſonat propoſito Gratiani.* *Can.* 3. *cau.* 9. *qu.* 1. *idem eſt cum can.* 25. *cau.* 1. *qu.* 7. *Can.* 12. *cau.* 25. *qu.* 1. *referendus potius ad Leonem Magnum.*	
Apocryphi omnes. Ex epiſt. 7. ad Epiſcopos Italiæ.	*Can.* 8. *cau.* 3. *qu.* 9. *Can.* 3. *cau.* 5. *qu.* 2. *Can.* 76. *cau.* 11. *qu.* 3.	*ſimul jungendi, & ex variis recentiorum auctorum fragmentis compoſiti.*
Ex epiſt. ad Aurelium.	*Can.* 5. *cau.* 25. *qu.* 1. *apocryphus, & ex integra epiſtola ſupplendus.*	
Ex epiſt. ad Paulinum Antiochenum.	*Can.* 43. *cau.* 7. *qu.* 1. *incertæ eſt auctoritatis.*	
Adjiciuntur.	*Can.* 2. *diſt.* 56. *pertinet potius ad Pontificale Romanum.* *Can.* 15. *cau.* 10. *qu.* 1. *conſonat cum ſententia Concilii Romani ſub Damaſo.*	

SI eo tempore, quo Eccleſia diris vexationibus premebatur, non defuit ambitus clericorum in Summi Pontificatus dignitate petenda, unde etiam ſchiſmata ſuborta ſunt, quemadmodum liquet in ordinatione Cornelii, cui Novatianus præferri totis viribus conabatur, nemini ſane mirum erit, quod pacatis Eccleſiæ rebus, quum Romani Pontificis dignitas videri ſplendidior cœpit, contentiones aliquando excitatæ, & quidem acerrimæ fuerint, ubi de novo eligendo Pontifice ageretur. Anno 367. electus

Digitized by Google

ctus in Pontificem fuerat, & quidem legitimis ſuffragiis, Damaſus genere Hiſpanus: At non ſtatim munus obire ſuum potuit, contra urgente Urſicino, qui facto ſchiſmate, nonnulliſque ſui auſus conſortibus accitis, vel admiſſis Damaſum a ſede dejicere, ſeque in vicem dejecti Epiſcopum haberi poſtulabat. Maximus fuit hujuſmodi conatus, quo inteſtinum quodammodo bellum Romæ fieri viſum eſt, ita, ut una die, ſi fides eſt Ammiano, centum triginta ſeptem reperta fuerint cadavera peremtorum. Rem his verbis deſcribit Ruffinus lib. 2. cap. 10. *Tanta ſeditio, imo vero tanta bella coorta ſunt, alterutrum defendentibus populis, ut replerentur humano ſanguine orationum loca*. In tanta animorum contentione ad comprimendum ſchiſmaticorum auſum totus incubuit pacis ſtudioſus Imperator Valentinianus, qui exilio pulſo cum ſociis Urſicino Damaſi ſedem a moleſtorum hominum impetu liberam eidem Damaſo reddidit circa annum 369., quamobrem Damaſus ipſe tuto Eccleſiæ ſuæ, imo & univerſalis negotia feliciter obire potuit, quemadmodum revera feliciter objit uſque ad annum 384., quo vita functus fuiſſe ſcribitur. Damaſi nomine duas ſynodicas epiſtolas genuinas habemus, item confeſſionem Catholicæ Fidei ad Paulinum Antiochenum, quemadmodum tradit Theodoretus lib. 2. hiſtor. eccleſ. cap. 22., & lib. 5. cap. 10. & 11., præter nonnulla carmina (Poeſi enim delectatum fuiſſe Damaſum Hieronymus ſcribit in lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis). Sed his germanis Damaſi monumentis recentiora quædam acceſſerunt opera Iſidori Mercatoris. Quod vero dolendum eſt, ad Gratianum pertinet, qui omiſſis germanis Damaſi capitibus nihil aliud in ſuam Collectionem propemodum retulit, quam quod recentiore manu eidem Damaſo tributum eſt, uti ex ſequentibus abunde patebit.

De epiſtola 4. apud alios 3. ad Stephanum, & alios Africanos Epiſcopos.

Effinxerat Iſidorus Mercator, Stephanum (quem *Archiepiſcopum Concilii Mauritaniæ* vocat) una cum univerſis Epiſcopis de tribus Conciliis Africanæ Provinciæ epiſtolam miſiſſe ad Damaſum, qua ſignificaret, Epiſcopos nonnullos ſine auctoritate Romanæ Sedis damnari, atque de hac diſciplina vehementer conquereretur. Unuſquiſque in hac epiſtola jamdiu agnovit Mercatoris manum, ſive ex eo, quod Epiſcopi Africani nuſquam in Conciliis uſurpaverint Archiepiſcopi nomen, arg. canonis 26. Concilii Carthaginenſis 3., ſeu canonis 3. diſt. 99., ſive ex eo, quod Metropolitani nuſpiam appellati fuerint a Concilio, ſed potius ab urbe, cui præſidebant; ſive quod nihil aliud hoc in monumento reperiatur, quam quod conſonat ceteris Mercatoris epiſtolis, aliquibus fragmentis exceptis, quæ perſpicue adparent ex recentioribus Eccleſiæ Patribus depromta, nimirum Martino I. Pontifice in Lateranenſi Concilio, & Sergio Cypri Epiſcopo in epiſtola ad Theodorum Papam. Sed ulterius progreſſus Mercator reſcriptum etiam confecit, quod Damaſus idem ad Stephanum memoratum, & Socios direxiſſe fingeretur. Reſcriptum hocce hac deſignatur inſcriptione: *Damaſus ſervus ſervorum Dei, atque per gratiam ejus Epiſcopus Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ Urbis Romæ Stephano Archiepiſcopo Concilii Mauritaniæ, & univerſis Epiſcopis Africanæ Provinciæ*. Occurrit hic rurſus Archiepiſcopi nomen nemini ex Africanis Antiſtitibus accommodatum, qui non Archiepiſcopi,

piſcopi, ſed potius primæ Sedis Epiſcopi nominabantur juxta memoratum canonem 3. diſt. 99. Quod vero in hac inſcriptione etiam ſingulare eſt, pertinet ad phraſim illam tunc prorſus incognitam, qua Damaſus *ſervus ſervorum Dei* adpellatur; Siquidem teſtatur Johannes Diaconus lib. 2. vitæ Gregorii cap. 1. hunc titulum non fuiſſe a quopiam uſurpatum ante Gregorium Magnum. Conſularis nota reſcripto huic adjecta ita ſe habet: *Data 8. Kal. Novembris Flavio, & Stilicone viris clariſſ. Coſſ.* Hunc Conſulatum nemo eſt, qui ad tempora Damaſi referre poſſit. Etenim bis ad Conſulatum evectus eſt Stilico, primum anno 400. cum Flavio Aureliano, deinde cum Anthemio anno 405., obierat autem Damaſus, ut prænotavimus anno 384. Quid clarius ad improbandam hujus epiſtolæ fidem? Præterea nemo eſt, qui non agnoſcat conſuetas ibidem Pſeudo-Iſidori ſententias, imo & nonnulla recentiorum Patrum, ſcriptorumque fragmenta, quorum alia ex Concilio Nicæno, Romano 3. ſub Symmacho, Toletano 8., alia ex Siricio, Innocentio, Leone, Anaſtaſio Pontificibus, alia demum ex Hieronymo, Attico Conſtantinopolitano, Sergio Cypri Epiſcopo, & Aniano legum Theodoſianarum interprete depromta videmus.

Hæc epiſtola in Conciliorum editionibus vulgatis quarta numero eſt, apud Gratianum, alioſque Collectores tertia dicitur, hodieque in novem capita diſtribuitur. Et quidem initio, & capite 1. inducitur Damaſus loquens de Sedis Apoſtolicæ maxima auctoritate, quam ab ipſiſmet Africanis Epiſcopis jamdiu agnitam profitetur. In capite autem 2. ita pergit: *Diſcutere namque Epiſcopos, & ſummas Eccleſiaſticorum negotiorum cauſſas Metropolitano una cum ſuis comprovincialibus, ita ut nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotiis, licet: Sed definire eorum, atque Eccleſiaſticorum ſummas querelas cauſſarum, vel damnare Epiſcopos, abſque hujus Sanctæ Sedis auctoritate minime licet, quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet; nam, ut noſtis, Synodum ſine ejus auctoritate fieri non eſt Catholicum, nec Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, & ſuo tempore Apoſtolica vocatione congregata definite damnari poteſt, neque ulla unquam concilia rata leguntur, quæ non ſunt fulta Apoſtolica auctoritate.* Hæc recitavit Gratianus in can. 6. cau. 3. qu. 6., in quibus ſane Mercator abuſus videtur verbis, atque ſententia Innocentii I. in epiſt. ad Victricium Rothomagenſem cap. 3., quod habemus in can. 14. cau. 3. qu. 6., uſus præterea videtur eadem ipſa formula, quam adſcripſit Julio Papæ in can. 2. diſt. 17. Ceterum, quæ hoc loco Damaſo tribuuntur, non ſolum adverſantur priſtinæ canonum diſciplinæ, verum etiam parum ſibi conſtant. Adverſari antiquiſſimæ diſciplinæ conſtat ex modo laudata Innocentii epiſtola ibi: *Siquæ autem cauſſæ, vel contentiones inter Clericos, tam ſuperioris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exortæ, ut ſecundum Synodum Nicænam congregatis ejuſdem Provinciæ Epiſcopis jurgium terminetur.* Tantum igitur diſcriminis intercedit inter diſciplinam Innocentii, & diſciplinam Pſeudo-Damaſi, quantum intereſt inter negotia *terminari*, & *querelas non definiri*, quæ ſane contradictoria nemini non videntur. Sed præterea ſibi non conſtant Mercatoris ſententiæ, qui aſſerit in Epiſcoporum Conciliis non poſſe terminari Epiſcoporum contentiones, niſi poſtquam Sedis Apoſtolicæ auctoritas acceſſerit, addita ratione, quia nulla Synodus legitima dici poteſt, niſi auctoritate Sedis Apoſtolicæ convocetur. At vero ſi auctoritas Sedis Apoſtolicæ in Conciliorum Provincialium convocatione neceſſaria tunc erat, cur in Synodo ſine Sedis Apoſtolicæ auctoritate convocata diſcuti ab Epiſcopis poterant cauſſæ Epiſcoporum com-

Can. 6. cau. 3. qu. 6.

Digitized by Google

comprovincialium, uti admittit idem Mercator? Cur etiam in Synodis hujuſcemodi damnari Epiſcopi non poterant, ſi antequam Synodus celebraretur, jam Romanæ Sedis auctoritas acceſſiſſet? Jungenda ſunt hæc omnia aliis Mercatoris monumentis; quæ paſſim legimus in diſt. 17., & in can. 5. 7. & 9. cau. 3. qu. 6., & inter apocrypha ſine diſcrimine rejicienda.

Proſequitur Pſeudo-Damaſus in cap. 3. *Accuſatores autem Epiſcoporum, & teſtes, ſuper quibus rogitaſtis, abſque ulla infamia, aut ſuſpicione, vel manifeſta macula, & veræ fidei pleniter inſtructi eſſe debent, & tales, quales ad Sacerdotium eligere jubet divina auctoritas: quoniam Sacerdotes, ut antiqua tradit auctoritas, criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eundem non debent, nec poſſunt provehi honorem*. Gratianus hæc paulliſper depravata retulit in can. 39. cau. 2. qu. 7., quorum aliqua rurſus deſcripſit, neſcio qua de cauſſa, in eadem cauſſa, & quæſtione canone 51. Eſt in hiſce fragmentis quid obſervandum, & in quo Mercatorem redarguamus. Sæpiſſime enim ipſe docet, laicos admitti non debere ad accuſationem Epiſcoporum, aut ad teſtimonium ferendum adverſus Epiſcopos, modo vero eos omnes admittit, qui ad Sacerdotium promoveri poſſunt. Quinam, amabo iſti eſſe poterant, niſi laici? Can. 39. & 51. cau. 2. qu. 7.

Sequitur caput 4. epiſtolæ his verbis: *Vocatio enim ad Synodum juxta decreta Patrum canonica ejus, qui impetitur, tam ſua præſentia, quam & ſcriptis, & apocryſariis per ſpatium fieri debet congruum, atque canonicum, quia niſi canonice vocatus fuerit ſuo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit ad conventum quacumque neceſſitate, niſi ſponte voluerit, nullatenus ſuis reſpondebit inſidiatoribus, quoniam nec ſæculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis divinæ?* His verbis reſtituendus erat Gratianeus canon 1. cau. 5. qu. 2., quem jamdiu Romani Correctores depravatum aliquantiſper agnoverunt. Sane in hoc canone, ubi dicitur eos, qui vocandi ad Synodum ſunt, legitime vocandos eſſe, & quidem ad inſtar eorum, qui in jus in civilibus negotiis vocantur, nihil eſt, quod ſingularem obſervationem mereatur, cum id exigant generales germanæ Juriſprudentiæ regulæ. Quod vero imperitiam Mercatoris arguit, ſitum eſt in mentione apocryſariorum, quorum nomine prorſus ignoro, quid hac in ſpecie intelligere potuerit. Scio Apocryſarios illos apud veteres fuiſſe appellatos, qui publicam ob cauſſam ſive Civilem, ſive Eccleſiaſticam honeſtiſſimo legationis munere fungebantur. At vero quid ſibi apocryſarii velint in propoſito Pſeudo-Damaſi, non adeo facile quiſpiam divinaverit. Can. 1. cau. 5. qu. 2.

In capitibus 5. & 6. ejuſdem epiſtolæ nihil aliud adjicitur, quam accuſatos Epiſcopos, ſuiſque rebus expoliatos non prius ad judicium vocandos, quam reſtituantur, quæ ſententia frequentiſſima eſt in epiſtolis Mercatoris. At in cap. 7., ubi auctor epiſtolæ eandem proſequitur accuſationis materiem, ait: *Nullus autem introducatur perſonabiliter, ſed accuſatores, & accuſati æqua audiantur ratione, juxta quod geſtorum ordo exigit. Accuſatores vero, & judices non iidem ſint, ſed per ſe accuſatores, per ſe judices, per ſe teſtes, per ſe accuſati, unuſquiſque in ſuo ordinabiliter ordine. Nam inſcriptio primo ſemper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inſcriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cum & ſæculi leges hæc eadem retineant, de quibus omnibus vera ſemper fiat æquitas, quatenus accuſationis, & judicii, ac teſtimonii mercedem per veritatem geſtorum conſequi valeant*. Supplere juvabit ex hiſce verbis Gratianeum canonem 2. cau. 4. qu. 4., ad quem omnino referendus erit, atque emendandus canon 2. cau. 2. qu. 3. Ceterum conſonant ſententiæ Mercatoris Can. 2. cau. 4. qu. 4. juncto Can. 2. cau. 2. qu. 3.

toris cum generalibus juris civilis regulis; ſive ubi dicitur accuſatores, teſtes, & judices diverſos inter ſe in judiciis eſſe debere, quemadmodum & idem Mercator aſſerebat in epiſtola 2. Fabiani, ſeu in can. 1. cau. 4. qu. 4., ſive ubi dicitur, inſcriptionem ab accuſatoribus fieri debere, ne pœnam calumniæ evadere aliquando facile poſſint.

Can. 4. cau. 3. qu. 3. & Can. 6. cau. 3. qu. 9. Verba capitis 8. hæc ſunt. *Induciæ enim accuſatis in criminalibus Epiſcopis ſex menſium, vel eo amplius, ſi neceſſe fuerit, concedendæ ſunt; quoniam & laicis hoc permiſſum nullus ſæcularibus imbutus diſciplinis ignorat: quanto magis Sacerdotibus, qui ſuperiores eſſe non dubitantur? Habetur quoque in decretis Sanctorum Patrum ſancitum, non fore canonicum, quemquam Sacerdotum judicare, vel damnare, antequam accuſatores canonice examinatos præſentes habeat, locumque defendendi accipiat, idest inducias Eccleſiaſticas ad abluenda crimina*. Ita jungendi ſunt canones Gratianei 4. cau. 3. qu. 3., & 6. cau. 3. qu. 9., imo & iſtis jungendus erit canon 7. cau. 3. qu. 9., etenim poſt verba nuper deſcripta ſtatim ſequitur cap. 9. ejuſdem epiſtolæ ibi: *Nec extra propriam fiat provinciam primo diſcuſſionis accuſatio ſine apoſtolica præceptione, cui in omnibus cauſſis debet reverentia cuſtodiri, quoniam & antiqua docet hoc Patrum regula, in qua & Imperialia pariter ſtatuta concinunt. Criminum, inquiunt, diſcuſſio ibi agenda eſt, ubi crimen admiſſum eſt. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri: & alibi in canonibus præcipitur: quæcumque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda ſunt, & reliqua talia, & his ſimilia, ſalva tamen in omnibus Apoſtolica auctoritate, ut nihil in his definiatur, priuſquam ei placere cognoſcatur, qua omnes ſuffultos eſſe oportet. Et ſiquid eis grave, intolerandumque acciderit, ejus ſemper expectanda cenſura*. Non nihil eſt, quod in hiſce canonibus obſervemus. In primis quod ſpectat ad inducias, quæ non minores ſex menſium ſpatio concedendæ dicuntur in can. 4. cau. 3. qu. 3., videtur Mercator eadem hoc in loco ſcripſiſſe, quæ jam ſcripſerat in epiſtola Felicis, ſeu in can. 2. cau. 3. q. 3. de quo ſuperius egimus. At vero ibidem agnovimus Mercatorem ignoraſſe conſtitutionem Diocletiani, & Maximiani, quæ eſt in l. 1. cod. de dilationibus; ignoraſſe præterea canonem 7. Concilii Carthaginenſis vulgo 3. anni 397. Ubinam vero Mercator idem intelligere potuit, ſex menſes induciarum laicis concedi, idque a *nemine ſæcularibus imbuto diſciplinis ignorari*, exinde autem potiori jure totidem menſes Eccleſiaſticis viris concedendos? Porro in laudata l. 1. cod. de dilationibus tres tantum menſes conceduntur, ubi negotium in eadem rei provincia agitur. At vero de negotiis in provincia agendis Mercator ibidem differebat, ut conſtat ex can. 7. cau. 3. qu. 9. in principio. Quod ſi reſpexit forte Mercator ad leges Imperatorias, quæ habentur aut ſub titulo codicis Theodoſiani, *ut intra annum criminalis actio terminetur*, aut ſub titulo codicis Juſtinianei, *ut intra certum tempus criminalis quæſtio terminetur*, video leges illas a propoſito Mercatoris longe diſtare; Licet enim in legibus Theodoſianei codicis annuum concedatur tempus in criminalibus cauſſis, in legibus Juſtinianei codicis biennium ſtatuatur, pertinet hoc ad inducias eorum, qui accuſant, ne forte in longius tempus vexent eos, quos accuſaverint, non vero ad inducias eorum, qui accuſantur, quorum intereſt breviari tempora, ſi innoxii ſint, quemadmodum intereſt etiam Reipublicæ, ſi hæc fuerit per illorum ſcelera læſa. Eſt quoque quod obſervemus in verbis canonis 6. cau. 3. qu. 9., cum quæ ibidem traduntur, dicantur *in decretis Sanctorum Patrum ſancita*. Quænam indicantur Sanctorum Patrum decreta? Nullum aliud ſane Sanctorum Patrum decretum

cretum proferri poterit, niſi ex Mercatoris ejuſdem officina depromtum, videlicet ex epiſtola 2. Marcello Papæ tributa, cum ibidem ita legatur: *Non oportet quemquam judicari, vel damnari, priuſquam legitimos habeat præſentes accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina*. Quicumque conferet hæc verba Pſeudo-Marcelli cum memorato canone 6., minime dubitabit, quin Pſeudo-Marcelli ſententiæ illæ eædem ſint, quas Pſeudo-Damaſus nomine decretorum Sanctorum Patrum retulerat. Eſt demum, quod obſervemus in laudato canone 7. cau. 3. qu. 9., ubi *Imperialia ſtatuta* memorantur, aut *quod in canonibus præcipitur*. Nomine ſtatutorum Imperialium intellexit Mercator verba Aniani legum Theodoſianarum interpretis, qui ad legem 10. cod. Theodoſ. de accuſat. & inſcription. ait: *Criminum diſcuſſio ibi agitanda eſt, ubi crimen admiſſum eſt, nam alibi criminum reus prohibetur audiri*. Sed cum initio ſexti Eccleſiæ ſæculi vixerit Anianus, nemo non videt, quam præpoſtere fingatur Damaſus Papa ejuſdem ſententias commemorare. Nomine vero ſacrorum canonum, quibus præceptum dicitur, ut *quæcumque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda ſint*, facile agnoſcimus Africanorum Epiſcoporum ſententiam in epiſtola ad Cœleſtinum Papam ita ſcribentium: *Prudentiſſime enim, juſteque viderunt, quæcumque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda*. Poſtrema autem illa verba, quæ ex integra epiſtola nuper adjeci Gratianeo canoni, ibi: *& ſiquid eis grave, intolerandumque acciderit, ejus ſemper expectanda cenſura*, videntur depromta ex epiſtola Leonis Magni ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem, cujus verba ad hanc rem pertinentia habentur in can. 8. verſ. *ſed etiamſi* cau. 3. qu. 6. Quæ ſane omnia ſive ex epiſtola Africanorum Epiſcoporum ad Cœleſtinum, ſive ex epiſtola Leonis Magni ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem, decerpta perperam tribuiſſe Damaſo dignoſcitur Mercator, cum Damaſus fuerit & Cœleſtino, & Leone vetuſtior.

In eodem capite 9. ejuſdem epiſtolæ alia quamplurima ſubduntur, quibus illius auctor probat, Epiſcoporum judicia ſoli Deo reſervari, neminem autem ex Epiſcopis, uno excepto Pontifice Maximo, Epiſcopum criminis reum damnare poſſe; atque hanc ob rem adtulit illud Levitici cap. 19. *Ego ſum Dominus Deus veſter, non facietis iniquitatem in judicio*, & ſubdit: *Ille procul dubio facit iniquitatem in judicio, qui ea ſibi vindicat, quæ ei vindicare non licet. Ideo, quæ huic Sanctæ Sedi conceſſa ſunt, nullus unquam ſine ejus conſultu præſumat, qui non vult honore eccleſiaſtico indignus ut contemtor judicari*. Poſtrema hæc verba retulit Gratianus in can. 3. diſt. 17., ex iis, quæ integra nuper retuli, neceſſario ſupplendus, ut exinde facilius pateat mens, ac ſententia Mercatoris.

Can. 3. diſt. 17.

Non ſatis autem fuerat Mercatori, accuſationes Epiſcoporum irritas facere, verum etiam amplius progreſſus eſt, ſcribens reſiſtendum totis viribus fore Epiſcoporum accuſatoribus, ibi: *Itaque oportet negligentes propulſare, ſed ita ut nocentes non roborentur, & bonos improbis, aut inſidiatoribus fratrum reſiſtere, ne torpore deſidiæ oppreſſi taciturnitatis teneantur obnoxii. Itaque qui poteſt obviare, & perturbare perverſos, & non facit, nihil aliud eſt, quam favere eorum impietati. Nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare*. Huc referendus erit, ſupplenduſque canon 8. cau. 23. qu. 3., quem Gratianus falſo quidem nomine Damaſi retulit, cum hujus epiſtolæ Damaſum auctorem nequeamus agnoſcere, at minus etiam recte tribuit Anaſtaſio, cum nullibi aut in germanis, aut in apocryphis Anaſtaſii epiſtolis legatur, ſed potius in aliis Mercatoris epiſtolis, qua-

Can. 8. cau. 23. qu. 3.

lis eſſet epiſtola Innocentii in can. 3. diſt. 83., aut epiſtola Eleutherii in can. 55. cau. 2. qu. 7., ex quibus eo vel clarius liquet, omnia iſta Mercatoris animum ubique exhibere.

De Epiſtola 5. de Chorepiſcopis, ſive ad Epiſcopos Africæ.

Prodiit apud Iſidorum Mercatorem altera epiſtola nomine Damaſi, quæ numero quinta in recentioribus Collectionibus deſcribitur cum hac epigraphe: *Dominis venerabilibus Fratribus, Proſpero Numidiæ primæ Sedis Epiſcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Ruſo, & omnibus ceteris ubique in recta, ſancta, & apoſtolica fide conſiſtentibus Orthodoxis Epiſcopis Damaſus Epiſcopus*. Nota conſularis epiſtolæ adjecta hæc eſt. *Datum Kal. Junii Libio, & Theodoſio viris clariſs. Coſſ.* Hac in re de more ſuo a conſularibus vetuſtis monumentis receſſit Mercator. Et quidem conſulatus Theodoſii convenire poteſt cum temporibus Damaſi; ſed quomodo congruat conſulatus Theodoſii cum Libio non facile quiſpiam agnoſcet. Etenim ter Conſul fuit Theodoſius, primo anno 380. cum Gratiano; deinde anno 388. cum Cynegio, poſtremo anno 393. cum Abundantio. Sed præterea Mercatoris artem detegunt abunde fragmenta quamplurima, quæ ex auctoribus Damaſo recentioribus in hanc ipſam epiſtolam derivata videntur; non ſolum enim veterum Græcorum Conciliorum canones ex interpretatione Dionyſii Exigui referuntur, verum etiam nonnulla ex Concilio Chalcedonenſi, Concilio Romano 6. ſub Symmacho, ex Siricio, Innocentio, Zoſimo, Cœleſtino, Leone, Gregorio deprompta conſpiciuntur. Quod ſi aut ſtilum epiſtolæ intueamur, aut materiem, de qua ibidem agitur, omnia ſane a Damaſo non difficiliter abjudicabuntur. Quod ut magis, magiſque compertum ſit, ad rem erit nonnulla heic tradere de Chorepiſcoporum dignitate, & officio, cum ad hanc rem tota hujuſmodi ſpectet epiſtola, finganturque Africani Epiſcopi Damaſum interrogaſſe, *quale ſit Chorepiſcoporum miniſterium, aut quod eis agere liceat, aut quam auctoritatem habeant, vel ſi liceat eos fieri, an non*. Juvabit nonnulla animadvertere, ex quibus magis magiſque dignoſcatur, Damaſo non poſſe tribui, quod de Chorepiſcopis in hac epiſtola traditur, unaque concludi poſſit, quæ ratio habenda ſit Gratianeorum canonum ad hanc eandem rem pertinentium.

Chorepiſcoporum originem antiquiſſimam eſſe nemo inficias iverit; cum eorum apertiſſima fiat mentio in Concilio Antiocheno anni 341., in Concilio Neocæſarienſi, quod Nicæno I. vetuſtius eſt, ut omittam canonem 2. Concilii Chalcedonenſis; atque etiam diutius Chorepiſcoporum officium in Eccleſia perſeveravit, nam ſub finem octavi ſæculi, & initium noni, præſertim tempore Leonis III., & Gregorii IV. acerrimæ fuerunt controverſiæ de Chorepiſcoporum munere, ac poteſtate, ut patet ex Concilio Pariſienſi 6. lib. 1. cap. 27., & ex Capitulari Caroli Magni anni 799., quod habetur in tomo 1. Capitularium Francorum Baluzianæ editionis pag. 327. Qualiſnam vero fuerit eorundem dignitas, & qualis auctoritas, non ſatis apud omnes eſt in comperto; alii enim Epiſcopatus ordine fuiſſe illos inſignitos aſſeverant, alii e contrario inficiantur; alii rurſum certa Eccleſiaſticæ poteſtatis munera illis tribuunt, quæ alii denegaverunt. Ego ſane non ubicumque,

aut

Digitized by Google

aut perpetuo dixerim receptam fuiſſe diſciplinam hujuſmodi; ſed modo Chorepiſcopi Epiſcopatus ordine inſigniti fuerunt, modo ſimplices, ut vocant, Sacerdotes erant; modo majorem, modo minorem poteſtatem explicaverunt. Primis Eccleſiæ ſæculis erant Chorepiſcopi, qui ab Epiſcopis mittebantur in vicos, & pagos, ſive loca extra civitatem ſita, ut ibidem ſacramenta in vicem Epiſcopi miniſtrarent, adinſtar Parochorum. Nondum enim erant tum conſtitutæ Parochiæ, ſed una erat Epiſcopalis Eccleſia in civitate; alias autem opportunum videbatur Chriſtianis rure degentibus quoquomodo conſulere. Eo igitur Sacerdotes mittebantur, quos Chorepiſcopos appellabant. Hinc in canone 10. Antiocheni Concilii legimus: *Qui in vicis, vel poſſeſſionibus Chorepiſcopi nominantur &c.* Num vero iſti Chorepiſcopi pagorum, vicorumque fidelibus regendis præfecti Epiſcopatus ordine inſigniti eſſent, generaliter definire non auſim; cum certa in hanc rem veterum Patrum monumenta adferri non poſſint. Si conjecturis dandus eſt locus, fortaſſe aſſerendum videretur, nonnullos ex Chorepiſcopis Epiſcopali ordine fuiſſe inſignitos, nonnullos vero infra ordinem Epiſcopalem conſtitutos, ſive ſimplices, ut vocant, Sacerdotes fuiſſe, præſertim vero ante Concilium Sardicenſe Epiſcopi eſſe potuerunt, cum nondum proditus eſſet canon, quo in vicis conſtitui Epiſcopos interdiceretur, quod primum vetitum adparet in can. 6. ejuſdem Concilii; aut etiam poſt Concilium Sardicenſe in iis Provinciis Orientalium, in quibus Sardicenſe Concilium receptum minime fuit. At vero, ubi Sardicenſe Concilium ſanxit Epiſcopos in vicis non eſſe ordinandos, & Sardicenſis canon receptus eſt, tum evenire potuit, ut Chorepiſcopi Epiſcopatus ordine non inſignirentur, ſed haberentur omnino juxta modum recentium Parochorum; imo etiam exinde fieri potuit, ut Parochiæ eadem ratione, qua nunc etiam ordinantur, conſtitui cœperint. Hinc facile percipitur canon 10. ex Antiochenis, ibi juxta Dionyſium Exiguum: *Qui in vicis, vel poſſeſſionibus Chorepiſcopi nominantur, quamvis manus impoſitionem Epiſcoporum perceperint, & ut Epiſcopi conſecrati ſunt; tamen Sanctæ Synodo placuit, ut modum proprium recognoſcant &c.* Data ſcilicet facultas ipſis fuit, ut quidem Lectores, Subdiaconos, aut Exorciſtas ordinarent, non vero Diaconos, aut Presbyteros, niſi mandatum ab Epiſcopo Civitatis ſuſcepiſſent. Pertinent porro hæc ad Chorepiſcopos Epiſcopali ordine inſignitos, qui tempore Antiocheni Concilii plures eſſe poterant, cum nondum celebratum eſſet Sardicenſe Concilium, quod ſupra laudato canone primum decreverat, ne Epiſcopi extra Civitates ordinarentur. Cum canone Antiocheno conſonat etiam canon 12. ex Ancyranis, editus etiam ante Concilium Sardicenſe. Facile etiam percipitur Leonis Magni ſententia in can. 4. diſt. 68., ubi novo jure vetitum adparet Chorepiſcopis, ut abſtinerent ab iis, quæ Epiſcopis erant reſervata, adjecta ratione, quia Chorepiſcopi *Pontificatus apicem non habent*; non enim aliter ſcribere poterat Leo Magnus, qui ſcribebat poſt tempora Concilii Sardicenſis, & in iis locis, in quibus Sardicenſis Concilii canones recepti fuerant.

Hæc vero priora Eccleſiæ ſæcula ſpectant. Alia poſteriore ætate invecta fuit Chorepiſcoporum diſciplina, & quidem a germana ſacrorum canonum prudentia prorſus aliena. Nimirum cum Epiſcopi locupletiores facti ſunt, parum ipſi ſolliciti fuerunt de rerum ſacrarum miniſterio, atque ut impenſius deliciis, & quieti vacarent, & Epiſcopalibus commodis fruerentur, Chorepiſcopos conſtituerunt civitatenſes, eos ſcilicet, ad quos civitatis, & Eccleſiæ præſertim Cathedralis cura,

& adminiſtratio in ſpiritualibus pertineret, ut, dum Chorepiſcopus verbi divini præco eſſet diſertiſſimus, vigilanterque Eccleſiæ utilitati deſerviret, Epiſcopus ipſe otioſam vitam, delicatamque traduceret. Hinc legimus in Capitulari Caroli Magni anni 799. cap. 1., ſeu cap. 121. lib. 6. Capitularium Baluzianæ editionis de Chorepiſcopis: *A ſuis quietibus ac delectationibus inhærentibus facti ſunt*. Nemo non videt, quam diverſa fuerit horum recentium Chorepiſcoporum ratio; ubi enim Chorepiſcopi veteres ob pagorum, vicorumque utilitatem conſtituti fuerant, ut Epiſcopus impenſius Cathedrali Eccleſiæ, & Civitati vacaret, hi potius ideo eligi cœperunt, ut Epiſcopi in indigno prorſus otio marceſcerent. Et quidem ex univerſis propemodum octavi, & noni ſæculi monumentis adparet, Epiſcopos præſertim occidentales muneri ſuo aut parum aptos extitiſſe, aut parum vacaſſe, qui ne Eccleſiaſticis negotiis detinerentur, curas omnes in Chorepiſcopos transferebant. Hinc autem graviſſimæ ſubortæ ſunt controverſiæ, diverſæ *excitatæ ſunt Sectæ*, ut utar verbis Hrabani Mauri in lib. de Chorepiſcopis, *invidiæ, iræ, rixæ, æmulationes, diſſenſiones, contentiones*. Quicumque enim lugebant talem tantamque Epiſcoporum incuriam, atque oſcitantiam, novam hanc recentium Chorepiſcoporum diſciplinam, tanquam teterrimam Eccleſiarum omnium luem, deteſtabantur. Qui e contrario Epiſcoporum quieti favebant, ea, quæ in honorem veterum Chorepiſcoporum ab antiquiſſimis Conciliis conſtituta fuerant, his poſterioris ætatis Chorepiſcopis accommodabant, quaſi Chorepiſcopi iſtiuſmodi vetuſtiſſimis Patribus jamdiu probatiſſimi viderentur. Hæc dira contentio graviſſimos utrimque habuit defenſores, aliis de Epiſcopali cura ſollicitis, atque ideo vicariam Chorepiſcoporum operam improbantibus, aliis contra conantibus, ne Chorepiſcoporum antiquiſſima dignitas ab Eccleſia recepta, & ſæpe numero probata, dedecori haberetur. Eo autem acriores, vehementioreſque concitatæ fuerunt ſeditiones, ubi de horum Chorepiſcoporum auctoritate diſputari cœpit. Non erant ſane Chorepiſcopi hi recentiores Epiſcopali dignitate inſigniti; quia duo Epiſcopi in una Civitate ordinari non poterant juxta Conciliorum veterum receptiſſimas ſanctiones. Attamen non defuerunt, qui Epiſcopalem quandam poteſtatem in ordinationibus præſertim ſacrorum miniſtrorum Chorepiſcopis ipſis aſſererent, ea potiſſimum ratione ducti, quia permiſſum aliquando legerunt vetuſtiſſimis Chorepiſcopis, ut Clericos ordinarent, quemadmodum ſuperius oſtendebam; quamquam tamen non animadverterint, ſingularia nonnulla recipi potuiſſe in Chorepiſcopis vetuſtiſſimis ante Concilium Sardicenſe ordinatis, utpote qui Epiſcopali ordine inſigniti erant. Atque hæc controverſia eo devenit, ut ob Eccleſiarum tranquillitatem ad Summum Pontificem delata fuerit dirimenda. Tenebat tunc Maximum Pontificatum Leo III., ad quem Carolus Magnus in Chorepiſcoporum cauſſa miſit Arnonem Archiepiſcopum Juvavenſem, alioſque anno 799., ut ejus ſententia controverſiæ finis imponeretur. Tandem vero eo deventum eſt, ut Chorepiſcopi nulli amplius eligerentur, quæ conſtitutio legitur in Capitulari anni 799. relata in librum 6. Capitularium cap. 121. Baluzianæ editionis. Cum tamen conſtitutio hæc generalis non eſſet, non potuit ubique recipi, ut Chorepiſcoporum officia antiquarentur, ſed de eiſdem novæ controverſiæ agi potuerunt, ut conſtat ex Concilio Pariſienſi anni 829. lib. 1. cap. 27., & ex epiſtola Nicolai I. ad Rodulphum Archiepiſcopum Bituricenſem cap. 1. Erant enim adhuc, qui Chorepiſcopis favebant, licet non omnes eadem voluntate, alii ſcilicet, præſertim Epiſcopi, ut Chorepiſcopis tanquam

Vica-

Vicariis uterentur, ſeſeque ab eccleſiaſticis muneribus obeundis eximerent, alii, ut veterem diſciplinam, qua Chorepiſcopi laudabantur, incolumem cuſtodiendam curarent. Hujuſmodi inter ceteros fuit Hrabanus Maurus, cujus eſt liber ſingularis ad Drogonem Metenſem Epiſcopum directus *de Chorepiſcopis, & dignitate, atque officio eorum*, ex quibus facile conſtat, Chorepiſcoporum officium, atque inſtitutionem in civitatibus nonniſi tardius defeciſſe.

Non eſt otioſa brevis hæc de Chorepiſcopis diſſertatio, ex qua nimirum facile dignoſci poteſt, Damaſo Papæ nullam fuiſſe occaſionem ſcribendi adverſus Chorepiſcopos, quemadmodum in epiſtola, de qua agitur, legimus; imo occaſionem quidem fuiſſe Iſidoro Mercatori, qui cum initio octavi ſæculi ſcripſerit, præ oculis habebat acerrimas illas, quæ Chorepiſcoporum cauſſa ſuboriebantur, contentiones. Huc ſane pertinent ea, quæ fere in principio hujus epiſtolæ legimus, quæque Gratianus retulit in canonem 5. diſt. 68., nonnullis omiſſis, quæ propterea juvabit hoc in loco ſupplere his verbis: *Igitur de Chorepiſcopis, de quibus nos conſulere voluiſtis, quale ſit eorum miniſterium, aut quid eis agere liceat, aut quam auctoritatem habeant, vel ſi liceat eos fieri, an non, quia audivimus eos jam eſſe prohibitos, aut quid de his, qui jam ordinati reperiuntur, agendum ſit, nil vobis certius reſpondere nobis videtur, quam olim a Prædeceſſoribus noſtris decretum reperimus, ut eis ad veniam nihil prorſus aliud reſervetur, quam privatio ſacri miniſterii, quod illicite aſſumſerunt, quia prohibiti tam ab hac ſacra Sede, quam a totius orbis fuerant Epiſcopis. Nimis ergo eorum inſtitutio improba, nimis eſt prava, quia, ut hi de ſummo Sacerdotii miniſterio aliquid præſumant, omni auctoritate caret, & ſacris canonibus invenitur eſſe contrarium, atque ad totius Eccleſiæ perturbationem ſuperba, & ſuperflua tendit elatio, & vacuum eſt, & inane quidquid in prædicto Sacerdotii ſummo egerunt miniſterio. Quod ipſi iidem ſint, qui & presbyteri, ſufficienter invenitur, quia ad formam, & exemplum ſeptuaginta inveniuntur prius inſtituti. Sed quia (Deo gratias) modo neceſſarii, ſicut in primitiva Eccleſia, propter ſtudium, quod erga pauperes exigebant, non ſunt, & quia illicita præſumebant, & quod agebant, actum non erat, & propterea multi in ſecuritatem lapſi eccleſiaſtico fraudabantur, & fruſtrabantur miniſterio; ideo tam ab hac Sancta Sede, ut ſuperius memoravimus, quam & ab omnibus totius orbis Epiſcopis a Pontificalibus ſunt remoti officiis. Nam, ut nobis relatum eſt, quidam Epiſcoporum propter ſuam quietem eis plebes ſuas committere non formidant, ut & illicita, atque prohibita agant, iidem ea, quæ ſolis Pontificibus debentur, ſibi uſurpant, & ipſi in ſua quiete torpent, & curam ſibi a Deo commiſſam negligunt, cum Dominus dicat: Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ovibus ſuis, & vocat eas nominatim, & cognoſcit ſuas, & ſuæ agnoſcunt eum; & item: ſicut novit me Pater, & ego agnoſco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis. De mercenario autem quid dicat, bene noſtis, quia videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupus rapit, & diſpergit oves, & reliqua. Pro talibus vero negligitur cura Eccleſiæ, & ejus ſtatus perturbatur. Et ideo ſunt prohibiti in tantum, ut ſi aliqui ex his reperti fuerint, a proprio decidant gradu. Illi namque Epiſcopi, qui talia ſibi præſumunt, videntur mihi eſſe meretricibus ſimiles, quæ ſtatim, ut pariunt, infantes ſuos aliis nutricibus tradunt educandos, ut ſuam citius libidinem explere valeant. Sic & iſti infantes ſuos, ideſt populos ſibi commiſſos, aliis educandos tradunt, ut ſuas libidines expleant, ideſt pro ſuo lubitu ſæcularibus curis inhient, & quod unicuique viſum fuerit, liberius agant. Pro talibus enim animæ negliguntur, oves pereunt, morbi creſcunt, hæreſes, & ſchiſmata prodeunt, Eccleſiæ deſtruuntur, Sacerdotes vitiantur,*

Can. 5. diſt. 68.

&

& reliqua mala proveniunt. Non taliter Dominus docuit, & Apoſtoli inſtituerunt, ſed ipſi, qui curam ſuſcipiunt, ipſi peragant, & ipſi proprios manipulos Domino repræſentent. Nam ipſe ovem perditam diligenter quæſivit, ipſe invenit, ipſe propriis humeris reportavit, noſque idipſum facere perdocuit. Si ipſe pro ovibus tantam curam habuit, ipſe ſanavit, ipſe propriis humeris reportavit, atque in tantum dilexit, ut etiam animam ſuam, multas ſuſtinens injurias, multa opprobria, multas paſſiones, pro nobis traderet; quid nos miſeri, & deſides dicturi ſumus, qui etiam pro ovibus nobis commiſſis curam impendere negligimus, & aliis eas educandas tradimus? Corrigantur hæc, Fratres, neceſſe eſt, quia qui plus laborat, majorem mercedem accipiet. Nam non amplius, quam duos ordines, inter diſcipulos Domini eſſe cognovimus, ideſt duodecim Apoſtolorum, & ſeptuaginta diſcipulorum; unde iſte tertius proceſſerit, funditus ignoramus. Et quod ratione caret, extirpare neceſſe eſt. Quod enim Epiſcopi non ſint, qui minus, quam a tribus ſunt ordinati Epiſcopis, omnibus patet, quoniam, ut bene noſtis, prohibitum a ſacris eſt Patribus, ut qui ab uno, vel a duobus ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Sic ad integra epiſtolæ exemplaria corruptum Gratiani fragmentum exegi, ex quibus liquido conſtat, ibidem improbari Chorepiſcoporum officium, ac dignitatem, non qualis erat prioribus Eccleſiæ ſæculis, & ipſis temporibus Damaſi, ſed qualis fuit ſæculo Eccleſiæ octavo, quemadmodum ſuperius demonſtrabam. Nimirum in hac epiſtola nihil urgetur preſſius, quam Epiſcopos per ſeſe muneribus eccleſiaſticis fungi debere, non per Chorepiſcopos, dum Epiſcopi deſidia torpent; quæ ſane conveniunt Chorepiſcopis Civitatenſibus circa ſæculum octavum inſtitutis, non Chorepiſcopis ruſticanis, quorum vetuſtiſſimam fuiſſe originem, & quidem ſacris canonibus maxime probatam aſſerui. Vel itaque hac de cauſſa non Damaſo, ſed recentiori auctori hanc epiſtolam adſcribemus, in qua præterea etiam in fragmento nuper deſcripto nonnulla reperiuntur, quæ Damaſo tribuere nefas eſſet. Initio enim auctor epiſtolæ inquit, Chorepiſcoporum officium fuiſſe tam a Prædeceſſoribus Pontificibus Maximis, quam a totius orbis Epiſcopis improbatum. At vero temporibus Damaſi, quibus ex monumentis probari poterit, generali totius Eccleſiæ decreto Chorepiſcopos fuiſſe damnatos, quando tamen plures ſunt Conciliorum canones, (quos ſuperius laudabam) quibus Chorepiſcoporum officia definita deprehenduntur? Subdit auctor epiſtolæ, in primitiva Eccleſia fuiſſe Chorepiſcopos neceſſarios, *propter ſtudium, quod erga pauperes exigebant*. At vero in his præter ſolemne mendacium, eſt, quod deprehendamus egregiam injuriam, quam vetuſtiſſimæ Eccleſiæ hic Pſeudo-Damaſus intulit. Mendacium in eo ſolemne eſt, quod Chorepiſcopi ideo electi in vetere Eccleſia fuerint, ut pauperibus opitularentur, quod potius Diaconorum munus extitiſſe Apoſtolorum acta demonſtrant. Deinde gravis injuria veteri Eccleſiæ infertur, dum eodem contextu ſcribitur, Chorepiſcoporum *inſtitutionem nimis improbam fuiſſe, & nimis pravam*, quaſi improbarum, & pravarum nimis inſtitutionum apoſtolicæ ætatis Eccleſiam auctorem faciat. Quod denique ſubditur, Chriſtum Dominum nonniſi duos miniſtrorum ſacrorum ordines inſtituiſſe, Apoſtolorum primum, alterum Diſcipulorum; item Apoſtolis Epiſcopos, Diſcipulis Presbyteros ſucceſſiſſe, ut ordo medius Chorepiſcoporum divinæ inſtitutioni adverſari videatur, arguit auctorem epiſtolæ, tanquam eum, qui vetuſtiſſimos Conciliorum canones ignoraret. Revera in Concilio Neocæſareenſi Chorepiſcopi in locum Diſcipulorum Chriſti Domini ſucceſſiſſe traduntur in can. 13. ibi: *Chorepiſcopi quoque ad exemplum quidem, & formam ſeptuaginta*

videntur

Digitized by Google

videntur eſſe. Hæc porro nemo erit, qui Damaſo ſacrorum canonum cultori eximio tribuere aliquando poſſit.

Hæc, quæ initio epiſtolæ habentur, ad Chorepiſcoporum originem, & inſtitutionem pertinere noſcuntur. Alia quamplurima ſubſequuntur de eorundem Chorepiſcoporum officio, & poteſtate, atque inter cetera ſcribit Pſeudo-Damaſus, Chorepiſcopos non poſſe manus imponere ordinandorum clericorum cauſſa, atque utitur hac phraſi, ut ſcilicet Chorepiſcopi manus imponendo *magis vulnus inferant, quam ſalutem*. Huc pertinent verba canonis 25. cau. 1. qu. 7., quæ Palearum auctor rurſum deſcripſit in can. 3. cau. 9. qu. 1., qui canones etſi cum integris epiſtolæ exemplaribus conſonent, tamen ad rem Gratiani parum facere videntur; etenim ea verba ad eos referenda ſunt, qui a Chorepiſcopis legitima auctoritate, ut dicitur, carentibus ordinantur; at vero Gratianus in canone 25. cau. 1. qu. 7. de illis intellexit, qui ab hæreticis, auctor Palearum in can. 3. cau. 9. qu. 1. de illis, qui ab excommunicatis ordinationem ſuſceperunt. Video autem, unde Iſidorus Mercator hanc ſententiam excerpſerit, videlicet ex Innocentio I. in epiſtola ad Rufum, Euſebium, & ceteros Macedoniæ Epiſcopos cap. 3. ibi: *Ventum eſt ad tertiam quæſtionem, quæ pro ſui difficultate longiorem exigit diſputationem, cum nos dicamus ab hæreticis ordinatos vulneratum per illam manus impoſitionem habere caput. Ubi vulnus infixum eſt, medicina eſt adhibenda, ut poſſit recipere ſanitatem, quæ ſanitas poſt vulnus ſecuta ſine cicatrice eſſe non poterit, atque ubi pœnitentiæ remedium neceſſarium eſt, illic ordinationis honorem locum habere non poſſe; nam ſi, ut legitur, quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo id ei tribuetur, quod munditia, ac puritas conſuevit accipere? Sed contra adſeritur, eum, qui honorem amiſit, honorem dare non poſſe, nec illum aliquid accepiſſe, quia nihil in dante erat, quod ille poſſet accipere, adquieſcimus, & verum eſt certe, quia quod non habuit, dare non potuit, damnationem utique, quam habuit per pravam manus impoſitionem, dedit, & qui particeps factus eſt damnato, quomodo debeat honorem accipere, invenire non poſſum*. Hæc adamuſſim imitari conatus eſt auctor epiſtolæ Damaſi, eo tantum ſervato diſcrimine, quod Innocentius de hæreticis, Pſeudo-Damaſus de Chorepiſcopis ordinatoribus differebat. Ex quibus nemo non videt, quam meliori jure Gratianus Innocentii verba deſcribere potuiſſet, quam verba Pſeudo-Damaſi; etenim in primis germana retuliſſet, non apocrypha eccleſiaſticæ prudentiæ monumenta, deinde verba Innocentii ad rem Gratiani magis pertinere videntur, utpote quæ de ordinatis ab hæreticis concepta ſunt, & Gratianus de ordinatis ab hæreticis ſermonem inſtituerat; at e converſo relaturus Gratianus verba Pſeudo-Damaſi, vim ipſis inferre debuit, ut quæ de Chorepiſcopis concepta erant, hæreticis ordinatoribus accommodaret.

Can. 25. cau. 1. qu. 7. & Can. 3. cau. 9. qu. 1.

Sub finem epiſtolæ ita concluditur: *Omnia hæc decretalia, & cunctorum Prædeceſſorum noſtrorum conſtituta, quæ de eccleſiaſticis ordinibus, & canonum promulgata ſunt diſciplinis, ita a vobis, & omnibus Epiſcopis, ac cunctis generaliter Sacerdotibus cuſtodiri debere mandamus, ut ſiquis in illa commiſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari.* De illis ibi decretalibus loquitur epiſtolæ auctor, quibus ſuperius dixerat, Chorepiſcoporum inſtitutionem pluries reprobatam fuiſſe, atque damnatam. Atque his uſus eſt Gratianus ad firmandam decretalium Pontificiarum auctoritatem in canone 12. cau. 25. qu. 1. Ego vero cum noverim, Pſeudo-Damaſi verba decerpta fuiſſe ex epiſtola Leonis Magni ad Epiſcopos Campaniæ, &c. in vetuſtis editionibus 1., in editione Queſnelliana 3. cap. ult., non dubitaverim pro Gratiano

Can. 12. cau. 25. qu. 1.

Digitized by Google

tiano Damaſi verbis verba Leonis ſupponere, ibi: *Omnia decretalia conſtituta tam beatæ recordationis Innocentii, quam omnium Deceſſorum noſtrorum, quæ de eccleſiaſticis ordinibus, & canonum promulgata ſunt diſciplinis, ita a veſtra dilectione cuſtodiri debere mandamus, ut ſiquis in illa commiſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari.*

De epiſtola 3. ad Epiſcopos Italiæ.

Quæ ſeptimo loco inter epiſtolas Damaſi apud Collectores recenſetur, hac inſcriptione deſignatur: *Univerſis Epiſcopis per Italiæ Provincias conſtitutis Damaſus Epiſcopus in Domino ſalutem*. Facile etiam in ipſa agnoſcimus Mercatoris manum, quum exhibeat conſuetas ejuſdem ſententias, quales ad accuſationes pertinent Epiſcoporum. Præcipuus epiſtolæ ſcopus eo ſpectat, ut demonſtretur, accuſationes non per ſcripturam, & ab abſentibus, ſed a præſentibus eſſe inſtituendas, quam ob rem inane producitur, & prorſus indignum Damaſo argumentum, ibi: *Nam & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam furem eſſe ſciebat, ſed quoniam non eſt præſentialiter accuſatus, ideo non eſt ejectus*; quaſi Chriſtus adinſtar ſæcularium judiciorum tribunali præeſſet, aut quaſi ideo Chriſtus Dominus non ſuſceperit Judæ accuſationem, quod eſſet facta per epiſtolam ab abſente. Quid memorem collecta ibidem fragmenta epiſtolarum Mercatoris congeſta ſimul cum ſententiis Patrum Damaſo recentiorum? Satis erit intendere in conſularem notam, ibi: *Data 3. Idus Aprilis Siricio, & Ardabure Conſulibus*. At vero Ardabures conſulatum geſſit non cum Siricio, ſed potius cum Hierio, eumque anno 427., ac propterea multo poſt obitum Damaſi. Brevis eſt hæc epiſtola, & ferme integra a Gratiano recitatur, omiſſa ſcilicet præfatione, quæ conſonat cum epiſtola Leonis Magni 47. juxta veterem editionem, omiſſa etiam concluſione epiſtolæ, quæ eadem omnino eſt cum verbis Magni Gregorii epiſt. 128. lib. 7. Quæ apud Gratianum legimus, ad integra epiſtolæ exemplaria ita redigam. Ait auctor epiſtolæ:
Can. 3. *Relatum eſt ad Sedem Apoſtolicam* (refert hæc Gratianus in can. 3. cau. 5. qu. 2.)
cau. 5. *vos accuſationes fratrum per ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore. Quod deinceps*
qu. 2. *in omni orbe terrarum fieri apoſtolica auctoritate prohibemus, & quod nuper factum eſt, abſque ulla retardatione corrigi rogamus. Nec unquam prius per ſcripta eorum, qui*
Can. 76. *accuſantur* (repetit hæc paullo corrupta Gratianus in can. 76. cau. 11. qu. 3.)
cau. 11. *cauſſam diſcutere liceat, quam per querulantium inſtitutiones vocati canonice ad Syno-*
qu. 3. *dum veniant, & præſens per præſentem intelligat, quæ ei objiciuntur. Quod bene* (hæc omittuntur quidem in dicto can. 3., ſed habentur in dicto can. 76.) *& per ſapientiam Salomonis dicitur: antequam ſcruteris, ne reprehendas: intellige prius, & tunc increpa: antequam audieris, ne reſpondeas, & licet apertiſſima ſit contrariorum reprehenſio. Verumtamen oportet his, qui dati ſunt ad eorum examinationem ordinem ſervari ab his, qui ſecundum Deum* (hæc etiam omittuntur in dicto can. 76.) *perſcrutari deputati ſunt, quatenus ita cum operatione cooperante inveniamus & confeſſorem Deum, qui dicit, ubi duo ſunt, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Nam & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam furem eſſe ſciebat, ſed quoniam non eſt præſentialiter accuſatus, ideo non eſt ejectus. Nec vos ullo modo agere oportet, quod ille noluit facere; leges enim ſæculi* (rurſum hic Gratianus in dicto can. 3.) *accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta abſentes. Unde canonica*

Patrum

Digitized by Google

Patrum conſtituta non ſemel, ſed ſæpiſſime clamant, nec accuſationes, nec teſtimonia ullum per ſcripta poſſe proferre, nec de aliis negotiis quicumque teſtimonium dicunt, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur. Similiter & qui alium accuſare elegerit (jam retulerat hæc Gratianus etiam in can. 8. cau. 3. qu. 9.) *præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſa. Nec ullus unquam judicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque eſt, ne ira quenquam ſubripiat, faciatque citius omne, quod non licet.* In tota fere hac epiſtola, ut ajebam, plurima ſunt hinc illinc depromta fragmenta, qua ex authenticis, & Damaſo recentioribus, qua ex apocryphis monumentis. Exemplum ſit in his verbis, quæ deſcripſerat idem Mercator in epiſtola unica Eleutherio Papæ tributa: *Nihil tamen abſque legitimo, & idoneo accuſatore fiat: nam & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam furem eſſe ſciebat, ſed quia non eſt accuſatus, ideo non eſt ejectus.* Nonnulla præterea excerpta videntur ex canone 11. Concilii Toletani 6., quem legimus in can. 9. cau. 3. qu. 9. Quis ulterius non agnoſcat in hanc epiſtolam relata verba Concilii Lateranenſis ſub Martino Papa celebrati anno 649., ſecretarii 2. initio? ibi: *Sancta Synodus ..... ſtuduit competenter non antea per ſcripta eorum, qui accuſati ſunt, cauſſam illorum diſcutere, donec per querulantium inſtitutiones reſpexerit hanc, & addiſcere valuerit, illud videlicet, quod per ſapientiam bene placuit Salomoni adimplens, quod dicit: antequam ſcruteris, non reprehendas; intellige prius, & tunc increpa, antequam audieris, non reſpondeas. Nempe licet aperiſſima ſit contrariorum reprehenſio, verumtamen oportet & his, quæ clara ſunt, ad eorum examinationem ordinem conſervari ab his, qui ſecundum Deum ſcrutari deputati ſunt, quatenus ita cum oratione cooperantem inveniamus & confeſſorem Deum, qui dicit: Ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Conferri hæc poterunt cum dicto can. 76. cau. 11. qu. 3. Demum quæ habentur in fine dicti canonis 3., & in dicto canone 8., deſcripta videntur ex verbis Aniani interpretis legum Theodoſianarum ad legem 15. Cod. Theodoſ. de accuſationibus, ibi: *Ipſe, qui crimen intendit, præſens per ſe accuſet, inſcriptione præmiſſa. Judices vero puniendi ſunt, & damnandum officium, ſi fortaſſe tacuerint, ſi innocentem, niſi præmiſſa inſcriptione, ſubdendum crediderint quæſtioni.*

Can. 8. cau. 3. qu. 9.

De epiſtola ad Aurelium Carthaginenſem.

Inter epiſtolas Iſidori Mercatoris primum locum tenet epiſtola Damaſi ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum. Cum enim Mercator plures Summorum veterum Pontificum decretales evulgaturus eſſet, non primum ad illas manus admovit, quam nonnulla generatim de epiſtolis veterum Pontificum traderet, quibus tutius ſibi videbatur merces ſuas effundere. Finxit itaque, Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum a Damaſo poſtulaſſe, ut in Africam mitteret antiquorum Pontificum Romanorum decretales a Sancto Petro uſque ad eundem Damaſum; cui petitioni Damaſus ipſe reſponderit ſingulari reſcripto, cujus inſcriptionem ita edidit: *Beatiſſimo Fratri, & Coepiſcopo Aurelio Damaſus*, hac adjecta conſulari nota: *Data 16. Kal. Junii Gratiano, & Siricio* (legunt alii: *Cyricio*) *quarto Conſulibus*. Breve eſt hujuſmodi reſcriptum, quo Damaſus ſignificat, ſe ad Aurelium mittere omnium ſuorum Prædeceſſorum conſtitutiones, nullo ex Pontificibus vetuſtioribus præter-

Digitized by Google

miſſo. Hæ porro Conſtitutiones nullæ aliæ eſſe poterant, quam quæ ab Iſidoro Mercatore deinde propoſitæ fuerunt. Deinde pergit Damaſus Aurelium monens, ut ſtatutis ſacrorum Canonum, præſertim earundem decretalium, & ipſe obtemperet, & auctor ſit aliis, ut pareatur; quo pertinet fragmentum illud hujus epiſtolæ, quod legimus in canone 5. cau. 25. qu. 1., his potius verbis legendum, quemadmodum integra epiſtolæ exemplaria exhibent ibi: *Violatores voluntarie canonum graviter a Sanctis Patribus judicantur, & a Spiritu Sancto, cujus inſtinctu, & dono dictati ſunt, damnantur; quoniam blaſphæmare Spiritum Sanctum non incongrue videntur, qui contra eoſdem Sacros Canones non neceſſitate compulſi, ſed libenter, ut præfixum eſt, aliquid proterve agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt. Talis enim præſumtio manifeſte unum genus eſt blaſphæmantium Spiritum Sanctum, quoniam, ut jam prælibatum eſt, contra eum agit, cujus impulſu, & gratia iidem ſancti editi ſunt Canones.* Hæc ſane ſententia non videtur ſatis digna Pontifice Damaſo; per ipſam enim ſignificaret Damaſus, nullum eſſe omnino peccatum, quod appellari non poſſet blaſphæmia in Spiritum Sanctum. Nimirum, ſi canonum violatores ideo blaſphæmi cenſendi ſunt, quia agunt adverſus ſanctiones Spiritu Sancto afflante editas, cur idem dicendum non erit de omnibus actibus adverſus ſacras, divinaſque leges elicitis? Imo potiore jure, ubi lex divina quædam proponeretur. Non opus tamen eſt his, ut epiſtolam a Damaſo abjudicemus. Siquidem notæ conſularis falſitas falſam quoque epiſtolam eſſe oſtendit. Revera nuſpiam in conſularibus faſtis legitur Gratianus cum Siricio, aut Cyricio geſſiſſe conſulatum. Geſſit quidem quinquies; ſed primum cum Flavio Dagalaipho anno 366., deinde cum Sexto Anicio Probo anno 371., tertio cum Flavio Equitio anno 374., quarto cum Flavio Merobaude anno 377., & demum cum Theodoſio Auguſto anno 380., nullibi aut Siricius, aut Cyricius deſignatur. Quod vero perſpicue idipſum demonſtrat, repetitur ex Epiſcopatus Aurelii Carthaginenſis tempore, quod non potuit incidere in tempora Damaſi. Neque enim Aurelius Epiſcopus erat anno 389., quo jamdiu Damaſus obierat, ſed Diaconus tantum Eccleſiæ Carthaginenſis. Hujus rei teſtis eſt contemporaneus S. Auguſtinus, qui in lib. 21. cap. 8. de Civitate Dei aſſerit, ſe ſtatim, ac Fidem Chriſtianam amplexus eſt, Carthaginem perrexiſſe, quod evenit anno 389., ac tum Aurelium adhuc Diaconum agnoviſſe. Hoc argumentum graviſſimum eſt, atque ad hanc rejiciendam Damaſi epiſtolam compulit graviſſimos viros, Baronium ad annum 374. §. 11., Binium in notis ad epiſtolas Damaſi, Poſſevinum in apparatu ſacro verbo *Damaſus*, ut alios omittam bene multos. Quamobrem æquiſſimum erit, unumquemque Mercatoris fraudem hac præſertim occaſione in omnibus agnoſcere, quem videt ab initio ſuarum epiſtolarum adeo a veritate aberraſſe, ut ejus deceptio ipſis propemodum oculis perſpiciatur.

Can. 5. cau. 25. qu. 1.

De epiſtola ad Paulinum.

Can. 43. cau. 7. qu. 1.

Zegerus Vaneſpen in 2. partem Gratiani expendens canonem 43. cau. 7. qu. 1. ita ſcribit: *Unica extat Damaſi Papæ I. ad dictum Paulinum epiſtola; ſed nec in hac, aut alia Damaſo adſcripta, verba hic a Gratiano relata occurrunt.* Non ſatis ſolerter eruditus hic Scriptor Damaſi epiſtolas inveſtigavit. Vidit quidem ipſe epiſtolam

Damaſi

Damaſi ad Paulinum, quæ incipit *Per Filium meum Vitalem*, in qua revera non legimus Gratiani fragmentum, & hanc aſſeruit *unicam extare*. Verum ego aliam video epiſtolam ejuſdem Damaſi ad Paulinum Theſſalonicenſem inſcriptam apud Theodoretum in lib. 5. hiſtor. Eccleſ. cap. 11., & ex Theodoreto in Bibliotheca Patrum tomo 27. epiſtola 5. inter epiſtolas Damaſi. Porro in medio ejuſdem epiſtolæ hæc verba leguntur: *Eos autem, qui ab Eccleſiis, in quibus vixerunt, ad alias ſe tranſtulerunt, uſque eo ſint a noſtra communione alieni, quoad ipſas ad urbes redierint, in quibus erant primum ad aliquem honoris eccleſiaſtici gradum elati. Quod ſi quis in alterius locum, qui ſedem mutavit, cooptatus ſit, tantiſper a dignitate ſacerdotali vacet ille, qui civitatem propriam deſeruit, dum qui ei ſucceſſerit, obdormierit in Domino*. Hæc ſane verba cum fragmento Gratiani collata indicant, hanc ipſam epiſtolam eſſe, quam Gratianus laudare, ac referre voluerit in dicto canone 43., quod enim paulliſper & verbo tenus varium legitur, ex Græcæ epiſtolæ varia interpretatione proficiſcitur, eadem retenta utrobique ſententia. Neque morari quempiam debet, quod Theodoretus epiſtolam ſcriptam referat ad Paulinum Theſſalonicenſem, Gratianus autem ad Paulinum Antiochenum; Siquidem hac in re jamdiu animadvertit Baronius ad annum 378. num. 40. & 41. mendum ſolemne Theodoreti, vel ex eo, quod omnia latina ejuſdem epiſtolæ exemplaria referant Paulinum Antiochenum, non Paulinum Theſſalonicenſem, vel ex eo, quod nullus Damaſi tempore Paulinus fuerit Theſſalonicenſis Epiſcopus; ideo autem ſuſpicatur idem Cardinalis, Theodoretum abſtinuiſſe a nominando Paulino Antiocheno, ne exinde deducere aliquis poſſet, Paulino Antiocheno, cui fortaſſis Theodoretus adverſabatur, Damaſum per epiſtolam communicaſſe. Memorata epiſtola hanc habet epigraphen apud Theodoretum: *Confeſſio Fidei Catholicæ, quam Damaſus Papa miſit ad Paulinum Epiſcopum Theſſalonicenſem*. Alia exemplaria epiſtolæ latina ita exhibent: *Profeſſio fidei, & anathematiſmi adverſus Apollinaris, Arii, Sabellii, Macedonii, Eunomii, & Photini hæreſes*. Ita deſcripſit auctor collectionis Conciliorum Venetæ anni 1728. tom. 2. pag. 1061., ubi etiam adnotatur, verba illa Gratianea ſuperius relata in aliquo Codice MS. deſiderari. Quod ſi verum eſt, poterit quis facile ſuſpicari, ea verba adjecta fuiſſe poſteriore manu; neque enim totus epiſtolæ contextus eadem admittere videtur, cum tota epiſtola pertineat ad profeſſionem fidei variis articulis adverſus Apollinarium, Arium, Sabellium, Macedonium, Eunomium, & Photinum compoſitam, nec conveniat in media fidei profeſſione ſententiam illam interſeri, eamque unicam, quæ de Epiſcopis Diœceſim deſerentibus concipiatur. Quamobrem ſaltem illud concludere liceat, Gratianeum canonem dubiæ auctoritatis exiſtere.

De duobus aliis Gratiani fragmentis Damaſo adſcriptis.

Cum non defuerint, qui Pontificalem librum Damaſo Papæ adſcripſerint, mirum non eſt, ſi aliquando Damaſi nomine relata fuerint, quæ in eodem Pontificali libro leguntur. Ita contigit in canone 2. diſt. 56., qui ad Pontificalem librum potius ſpectat, attamen nomine Damaſi recenſetur, non quidem a Gratiano, qui nullibi Damaſum tanquam Pontificalis auctorem agnovit, quemadmodum adparet ex can. 8. cau. 35. qu. 9., aut ex canone 9. diſt. 19., qui licet ex Pontificali libro depromti ſint, Damaſi tamen nomine non laudantur, ſed potius *Can. 2. diſt. 56.*

ab auctore Palearum, qui in dicto can. 2. referendo Damaſi nomen adjecit. Ceterum Collectores Gratiano antiquiores neutiquam Damaſo tribuerunt; non Panormiæ auctor in cap. 51. lib. 3., non Ivo Carnotenſis in Prologo, qui potius Romanum Pontificale laudaverunt. Jam vero quid opus eſt argumentis, ut demonſtretur Pontificale Romanum, ex quo memoratum fragmentum decerptum eſt, non eſſe Damaſi? Id quidem complures Viri rerum eccleſiaſticarum eruditiſſimi oſtenderunt, obſervantes vulgatum errorem ex eo proficiſci potuiſſe, quod Romano Pontificali præpoſitæ eſſent duæ epiſtolæ, altera Hieronymi ad Damaſum, qua Hieronymus petebat, ſe erudiri in geſtis veterum Pontificum Maximorum, altera Damaſi ad Hieronymum, qua Damaſus, quidquid ab antiquioribus Pontificibus geſtum erat, ſe ſignificare in adjecto libello monebat. Hæ porro epiſtolæ a Viris graviſſimis ſpuriæ vocantur, tanquam tam a Damaſi, quam ab Hieronymi ſtylo prorſus alienæ; nihilo tamen minus, cum Pontificale Romanum ab iis ſua initia acceperit, facile potuit credula poſteritas idem Pontificale Damaſo adſcribere. Quid vero, inquam, opus probationibus ad rem meam, cum apertiſſime conſtet, unum illud fragmentum, quod habetur in dicto canone 2., minime Damaſo tribui potuiſſe, cum Romani Pontifices ibidem memorati Damaſo fuerint poſteriores? Memoratur ibidem Bonifacius Papa, cujus nominis primus vixit jam cœpto quinto Eccleſiæ ſæculo, Felix III., qui vixit jam cœpto ſexto ſæculo, Agapitus itidem ſexti ſæculi Pontifex, Theodorus, qui Pontificatum geſſit medio ſeptimo ſæculo, Silverius, Deuſdedit, quorum prior ſexto, alter ſæculo ſeptimo claruit; quos propterea nemo ſtatim non videt a Damaſo quarti ſæculi Pontifice memorari minime potuiſſe.

Quicumque vero Pontificalis libri auctor eſſe dicatur, ſive ille ſit, ut vulgo creditur, Anaſtaſius Bibliothecarius, ſive quiſpiam alius obſcuri nominis Scriptor, juvabit nonnihil in memoratum canonem diligentius inquirere, ut in primis ad fidem meliorum codicum exigatur, deinde, qualis ſit rerum ibidem enarratarum auctoritas, inveſtigetur.

Corruptiſſimam eſſe Gratiani lectionem nemo non videt, præſertim ubi in poſterioribus verbis ea repetuntur, quæ antea deſcripta fuerant. Sic primum legimus: *Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri*; & inferius: *Item Agapitus natione Romanus ex Patre Gordiano Presbytero originem duxit*. Corrupta quoque ſcriptura adparet, ubi traditur Silverius Papa alterius Silverii etiam Papæ filius. Imo nec Gratianei ipſi codices invicem conſonant, cum aliud exhibeant, qui editi ſunt poſt Romanam correctionem, aliud, qui editi ante eandem emendationem fuerunt. Codices recentiores ita habent: *Unde Damaſus Papa ſcribit: Oſius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Jucundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Faſciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Epiſcopi de Civitate Hieroſolyma. Silverius Papa filius Silverii Epiſcopi Romæ.* (emendant nonnulli: *filius Hermiſdæ Epiſcopi Romæ*). *Deuſdedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix enim tertius natione Afer ex patre Epiſcopo Valerio natus eſt; item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero originem duxit. Complures etiam alii inveniuntur, qui de Sacerdotibus nati Apoſtolicæ Sedi præfuerunt.* Multo aliter habent antiquiores codices, ibi: *Unde Damaſus Papa ſcribit Hieronymo Presbytero.* (Inſcriptio hæc ab eo facta videtur, qui Pontificalis libri auctorem ideo Damaſum credidit extitiſſe, quia viderat initio libri Pontificalis epiſto-

epiſtolam Damaſi ad Hieronymum, quemadmodum ſuperius attigi, quæcumque tandem ſit ejuſdem epiſtolæ vis, & auctoritas) *Oſius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Jocundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Faſciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Epiſcopi de Civitate Hieroſolyma. Silverius Papa filius Silverii Epiſcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Jocundi Presbyteri. Felix enim tertius natione Romanus ex Patre Felice Presbytero fuit. Item Gelaſius natione Afer ex patre Epiſcopo Valerio natus eſt. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero originem duxit. Quamplures etiam alii inveniuntur, qui de Sacerdotibus nati Apoſtolicæ Sedi præfuerunt.* Omitto editiones alias, quas indicaverunt ad calcem ejuſdem Gratianei capitis Romani Correctores. Melius ad codicem Ivonis Carnotenſis reſpiciendum erit; ex eo enim auctor Palearum videtur fragmentum illud in Gratiani codicem tranſtuliſſe. In Prologo Ivoniani codicis in ea parte, in qua traditur, diſpenſatum aliquando fuiſſe ab arctioribus canonum regulis, quibus decretum fuerat, ne filii Presbyterorum ad Sacerdotium admitterentur, ita legitur: *Et ut de noſtris temporibus taceamus, ſicut legitur in geſtis Romanorum Pontificum* (obſervetur heic non Damaſum auctorem laudari) *Felix III. natione Romanus ex patre Felice Presbytero fuit a temporibus Odoacri Regis uſque ad tempora Theodorici Regis; item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero Summus Pontifex fuit. Gelaſius natione Afer ex patre Valerio Epiſcopo ſedit annos 3. menſes 8. dies 18. Silverius natione Campanus ex patre Hormiſda Romano Epiſcopo ſedit annum unum, menſes quinque, dies 21. Deusdedit natione Romanus ex patre Stephano Subdiacono ſedit annos 3., dies 23. Theodorus natione Græcus ex patre Theodoro Epiſcopo ſedit annos 6., menſes 5., dies 24.* Non omnia iſtiuſmodi exempla habentur apud auctorem Panormiæ, quemadmodum deducitur ex vetuſto ejus codice MS., qui adſervatur in Regia Bibliotheca Taurinenſis Athenæi, ubi lib. 3. cap. 5. hæc leguntur: *Ex lib. Pontificatus: Felix fuit Epiſcopus tertius natione Romanus ex Patre Felice Presbytero a temporibus Odoacri Regis uſque ad tempora Theodorici Regis; Item Gelaſius natione Afer ex patre Valeriano Epiſcopo ſedit annos quatuor, menſes octo, dies triginta, & multi alii.* Ad marginem tamen ejuſdem codicis alio, & quidem recentiore charactere, hæc adjecta ſunt. *Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero ſedit menſes 11., dies 20. Item Silverius natione Campanus Epiſcopus Romanus ex patre Drituſdra ſedit annum 1., menſes 5., dies 9. Item Deusdedit natione Romanus ex patre Stephano Subdiacono ſedit annos 3., & dies 23. Item Johannes IV. natione Dalmatica ex patre Venantio Scholaſtico ſedit annum 1., menſes 9., dies 19. Item Theodorus natione Græcus ex patre Theodoro Epiſcopo de Civitate Hieroſolymitana ſedit annos 6., menſes 5., dies 19.* En demonſtratam Gratianei capitis originem: nimirum cœperunt Collectores nonnulli exempla aliquot adferre Pontificum Romanorum a Sacerdotibus progenitorum, eaque ex Pontificali Romano depromta, quibus alii vel marginalibus notis, vel novis collectionibus compoſitis alia exempla ex eodem Pontificali libro adjecerunt. Porro exempla eadem hinc illinc ſunt ex Pontificali libro collecta, ideoque ad ipſius Pontificalis exemplaria redigere ipſa juvabit, & quidem conſiſto in exemplis Gratianeis, videlicet Oſii, Bonifacii, Felicis, Agapiti, Theodori, Silverii, Deusdedit, Felicis III., quibus addam Gelaſium, utpote de quo in vetuſtis Gratiani codicibus mentio habeatur. De aliis Pontificibus, qui memorantur a reliquis Collectoribus, non loquor, ne extra propoſitum meum vagari latius videar.

De

De Oſio in primis fruſtra apud auctorem Romani Pontificalis quiſpiam quæreret, cum liber Pontificalis Romanorum tantummodo Pontificum vitas exhibeat, non Oſii cujuſpiam, qui falſo dicitur apud Gratianum *Oſius Papa* (dummodo nomine Papæ intelligamus Romanum Antiſtitem, quemadmodum auctor ejuſdem canonis intellexiſſe videtur.) Neque enim ullus eſt Romanus ejus nominis Pontifex, imo uno demto Pontifice, cui nomen Deusdedit, nemo alius eſt ex Pontificibus Maximis, cujus parentem Pontificalis auctor Stephanum Subdiaconum nominet. Quamobrem ego arbitror hac in re pro nomine *Oſii* legendum eſſe nomen *Deusdedit* Pontificis, ut lectio conſonet Romano Pontificali, ex quo idem fragmentum depromtum videtur. Mea hæc opinio confirmari videtur ex iis, quæ dicto canoni 2. ſubjecerunt Romani Correctores, aſſerentes in vetuſto exemplari Gratiano ſatis etiam emendato haberi hæc verba: *Unde Damaſus Papa ſcribit: Deusdedit Papa filius Stephani Subdiaconi, Bonifacius Papa filius Jucundi Presbyteri, Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Faſciolæ, Agapitus, &c.* Nec forte quiſquam dixerit, in principio dicti canonis 2. legi non poſſe nomen Deusdedit, utpote de quo in poſterioribus verbis mentio fit; etenim id parum referet conſideranti, caput hoc maxime depravatum eſſe, eumque, qui caput ipſum exaravit, parum fuiſſe ſollicitum, ne eadem bis referret; ſic bis ibidem enarratur, Agapitum fuiſſe filium Gordiani Presbyteri. Itaque de Oſio nihil eſt, quod ulterius adjiciam. Ab imperito fortaſſis Amanuenſi nomen illud adpoſitum erit; totaque res deducetur ad Pontifices Maximos Bonifacium, Agapitum, Theodorum, Silverium, Deusdedit, Gelaſium, & Felicem, ſive ille Felix ſit, qui Felicis Presbyteri filius dicitur, ſive ille ſit Felix III., qui ex patre Epiſcopo Valerio natus prope finem canonis memoratur. Porro in libro Pontificali hæc leguntur de Bonifacio: *Bonifacius natione Romanus ex patre Jocundo Presbytero, ſedit annos 3., menſes 8., dies 7. &c.* De Agapito: *Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero clericus ad Sanctum Johannem, & Paullum, &c.* De Theodoro: *Theodorus natione Græcus ex patre Theodoro Epiſcopo de Civitate Hieroſolyma, &c.* De Silverio: *Silverius natione Campanus ex patre Hormiſda Epiſcopo Romano, &c.* De Deusdedit: *Deusdedit natione Romanus ex patre Stephano Subdiacono, ſedit annos tres, &c.* De Gelaſio: *Gelaſius natione Afer ex patre Valerio, ſedit annos 4., &c.* De Felice hujus nominis tertio: *Felix natione Romanus ex patre Felice Presbytero de titulo Faſciola, ſedit annos octo, &c.* Atque ex hoc erratum agnoſcendum eſt in editionibus nonnullis Gratiani, præſertim recentioribus, in quibus ſub initium legitur: *Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Faſciolæ*; & poſt aliqua: *Felix enim III. natione Afer ex patre Epiſcopo Valerio natus eſt*. Porro Felix III. ille eſt, qui in Pontificali libro non Afer natione, ſed Romanus dicitur, atque ortus ex patre Felice Presbytero, ut propterea priora illa Gratiani verba: *Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Faſciola,* de Felice III. ſint intelligenda. At vero poſteriora verba, in quibus dicitur Felix III. natione Afer fuiſſe, & ex patre Valerio, emendanda erunt ex eodem Pontificali, ut pro nomine Felicis III. legatur nomen Gelaſii; quemadmodum etiam lego in vetuſtioribus Gratiani codicibus.

Jamvero etiam nonnulla breviter attingamus, quæ ad memoratam laudatorum Pontificum hiſtoriam pertinent, quibus aut Gratianei capitis, aut libri Pontificalis fides excutiatur. Nimis operoſum eſſet, rurſus agere ſigillatim de Bonifacio, Agapito, Theodoro, Silverio, Deusdedit, Gelaſio, & Felice III. Nonnulla propterea,

quæ

quæ in antiquiſſimis rebus expendendis ſufficere poſſe videntur, adducam. Præ primis vero, ſi nihil aliud in medium adduci poſſet, quam auctoritas illius, qui librum Pontificalem elucubravit, parum, aut nihil valeret ad demonſtrandum; etenim auctor libri Pontificalis, ut jamdiu Viri eruditiſſimi judicaverunt, obſcurus admodum, & ignobilis eſt fabellarum confutor, cujus ſubdolam fidem, & pueriles nugas, imo & pudendas contradictiones jam pridem ſugillaverunt. Ceterum ubi ſcribit, in primis Bonifacium fuiſſe filium Jucundi, ſeu, ut alii legunt, Jocundi Presbyteri, uti exhibent Gratianeæ omnes editiones, & liber Pontificalis, nihil eſt, quod contra opponi poſſit, cum aliis ex monumentis Bonifacii genus ſatis oſtendi nequeat, neque novum apud veteres fuit, Presbyterorum, imo & Epiſcoporum filios ante clericatum ſuſceptos legitime, ad eccleſiaſtica officia fuiſſe perductos. Teſtis eſt, ut alia ſexcenta hujuſmodi omittam exempla, S. Auguſtinus, qui in lib. 1. contra Julianum cap. 4. tradit, Julianum Pelagianorum anteſignatum jampridem in Capuana Eccleſia a parente ſuo Memorio Capuano Epiſcopo fuiſſe Diaconum ordinatum. Teſtis Gregorius Magnus, qui Felicem III. Pontificem Maximum atavum ſuum extitiſſe profitetur in homil. 38. in Evangelia, cui addi poſſet caput 16. libri 4. Dialogorum. Agapetus etiam pari ratione dicitur filius Gordiani Presbyteri ſub titulo Sanctorum Johannis, & Paulli, quemadmodum ſcribit Baronius ad annum 535. num. 29., nec, quoad noverim, quiſpiam ex hiſtoricis contrarium quidpiam enarrat, licet certum produci nequeat monumentum, ex quo id deducatur. Atque idipſum de Theodoro dixerim, qui & in Pontificali, & apud Baronium ad annum 641. num. 5. patria Hieroſolymitanus aſſeritur, & ex patre Theodoro Epiſcopo. Quibus vero ex fontibus id hauſerint, qui ita ſcripſerunt, mihi hactenus ignotum eſt; quemadmodum nec aliunde conſtat alium Theodoro parentem extitiſſe. Aliter ſane judicandum de Silverio, qui in codicibus Gratiani dicitur Silverii filius, in memorato Pannormiæ codice filius Drituſdræ, & apud Ivonem Carnotenſem filius Hormiſdæ. Et quidem hæc Ivonis lectio ceteris eſt anteferenda ob teſtimonium Liberati Diaconi Silverio eidem contemporanei ita in breviario cap. 22. ſcribentis: *Romana Civitas Silverium Subdiaconum Hormiſdæ quondam Papæ filium elegit ordinandum.* Deuſdedit alicubi dicitur filius Stephani Subdiaconi, alicubi filius Jucundi. Sed nomen Jucundi fortaſſis ab illis Amanuenſibus adſcriptus eſt, quod confunderent patrem Bonifacii Papæ, cum patre Deuſdedit. Ceterum, ſi attendamus vetera Pontificalis libri exemplaria, ipſa non præſeferunt Deuſdedit Pontificem tanquam Stephani Subdiaconi filium, ſed aliter rem exhibent, quemadmodum exhibebat liber Pontificalis, quo Baronius uſus eſt, ibi: *Deuſdedit, filius Stephani ex Subdiacono ſedit annos tres*. Agnoſcendum igitur erit recentiorum codicum mendum, ſiquidem pro illis verbis: *Filius Stephani, ex Subdiacono*, legerunt recentiores: *Filius Stephani Subdiaconi*. Nonnulli putant, ideo aliquibus ita potius ſcribere placuiſſe, quod ſibi facile perſuadere non poſſent, Subdiaconum ſtatim ad ſummum Pontificatum potuiſſe conſcendere arg. cap. 9. de ætate, qualitate, & ordine præficiendorum. Baronius aſſerit in electione Deuſdedit tum primum contigiſſe, ut Subdiaconus in Pontificem Maximum ordinaretur, atque hinc repetit originem graviſſimi in urbe Roma diſſidii, quod eo tempore concitatum fuit. Verum his omnibus difficultatem graviſſimam movere poteſt, quod nuper ex Liberati Diaconi breviario ſcripſi, videlicet jam antea Silverium Papam e Subdiaconorum officio ad Summum Pontificatum gradum feciſſe. Ego potius arbitror, tum primum Presbyteros

teros

Digitized by Google

teros ſolos, aut Diaconos, non vero Subdiaconos, ceteroſve inferiores clericos ad Pontificatum Maximum admiſſos, quum fuit celebratum Concilium Romanum anni 769. ſub Stephano III., alias IV., quemadmodum probare facile poteſt canon 4. diſt. 79. De Gelaſio mentionem quidem non faciunt nonnulli codices Gratiani in dicto canone 2. diſt. 56., alicubi tamen Valerii Epiſcopi filius dicitur, quemadmodum & apud Ivonem; alicubi autem, ut in Panormiæ monumento ſuperius laudato, dicitur potius filius Valeriani. Quicumque vero ſit ſive Valerius, ſive Valerianus, apud auctorem Pontificalis libri Epiſcopus minime dicitur; ideo autem qui librum Pontificalem ſecuti ſunt, Valerium Gelaſii parentem Epiſcopum fortaſſis adpellaverunt, quia apud auctorem Pontificalis Gelaſius dicitur natione Afer, & inter Afros celebre erat nomen Valerii Hipponenſis Epiſcopi, cui Sanctus Auguſtinus ſucceſſit non procul a Gelaſii temporibus. Verum an hæc cum hiſtoria ſatis conſonare valeant, plurimum dubitaverim, præſertim quod demonſtratum aliquibus videatur, Gelaſium non Afrum, ſed gente Romanum fuiſſe, contra quam ſcribat auctor libri Pontificalis. Arbitrantur id poſſe deduci ex epiſtola Gelaſii inter Labbeanas 8. ad Anaſtaſium Imperatorem ſcripta, in qua hæc leguntur: *Quia, glorioſe Fili, te ſicut Romanus natus, Romanum Principem amo, colo, ſuſcipio, & ſicut Chriſtianus cum eo, qui zelum Dei habet, ſecundum ſcientiam veritatis habere deſidero*. Scio quidem nonnullos ita Gelaſii verba interpretari, ut Gelaſius amorem ſuum Imperatori teſtaretur, quaſi Romanus eſſet, ac ſi Romæ natus, non quod revera ſe Romanum eſſe profiteretur, ſed meo judicio urgent poſteriora illa verba: *& ſicut Chriſtianus, &c.*; eodem enim modo & ſe Chriſtianum profitetur, & Romanum; propterea qui præcedentia verba *ſicut Romanus natus* explicant de eo, qui inſtar Romani nati ſe gereret, cum Romanus non eſſet, videant ne etiam Chriſtianum non dicant Gelaſium; ſed eum tantum, qui inſtar Chriſtiani ſe haberet. Demum error gravis emerſit in Pontificales aliquot libros, quemadmodum & in Gratianeas editiones ratione Felicis III. In aliquibus Gratiani codicibus dicitur Felix III. filius Valerii, ſed erratum in eo, quod Valerii nomen translatum fuerit ex illis verbis, in quibus de patre Gelaſii in eodem contextu agebatur. Melius aliæ editiones exhibent, quæ Felicem Felicis Papæ parentem agnoſcunt, atque cum his Gratiani editionibus præter librum Pontificalem conſonat Panormiæ memoratus Codex, & Prologus etiam prælaudatus Ivonis. Num vero Felix Felicis Papæ parens Presbyter fuerit de titulo Faſciolæ, uti vulgatæ editiones habent, non auſim aſſerere; imo vetuſtus liber Pontificalis, quo uſus eſt Baronius, multo aliter habet. Lego apud Baronium de Felice III. ad annum 485. num. 16. *Creatus eſt Pontifex patria Romanus ex patre Felice itidem genitus, functus antea presbyterio in titulo Faſciolæ. Prodit hæc vetus Anaſtaſii liber de Romanis Pontificibus*. Plurimum ſane diſtant hujuſmodi codices. Quod enim habetur apud Gratianum, Felicem Felicis Presbyteri filium indigitat; at vero quod habetur apud vetuſtum librum Pontificalem, quo Baronius utebatur, indicat quidem Felicem Felicis parentem fuiſſe, ſed Presbyterum titulo Faſciolæ adſcriptum non Felicem patrem, ſed filium ipſum oſtendit, qui a Presbyteratu, quo munere functus eſt in titulo Faſciolæ, ad Summum Pontificatum adſcendit. Sed jam ſatis de corrupto, depravatiſſimoque Gratiani monumento.

Can. 15. cau. 10. qu. 1. Supereſt adhuc canon 15. cau. 10. qu. 1., cujus verba, licet in integris Damaſi monumentis minime reperiantur, arbitror tamen vel ejuſdem Damaſi eſſe, aut

ex

ex ſententiis Damaſi in recentiore quodam Concilio congeſta. Plane ex ipſa canonis lectione adparet, illum non pertinere ad epiſtolam aliquam decretalem, ſed potius ad quodpiam Concilium, quemadmodum poſtrema illa indicant canonis verba: *Reſponderunt omnes, fiat, fiat*, quæ formula in Conciliis proferri conſuevit poſt aliquam legis eccleſiaſticæ ſanctionem. At vel hoc Concilium ſub Damaſo celebratum eſt, vel recentiore fortaſſis ætate, ita tamen ut in eo Damaſi vetera decreta renovarentur. Ajo in primis forte illum canonem ad Concilium Damaſi pertinere. Revera in uno Romano Concilio ex iis, quæ ſub Damaſo celebrata fuerunt, cautum ſcimus, *ut decimæ, atque primitiæ a fidelibus dentur, qui detrectant, anathemate feriantur*. (Refertur hoc Concilium, ſeu potius Concilii Breviarium apud Labbeum in tom. 2. Venetæ editionis pag. 1199.) Sed cum illius Concilii integra acta perierint, remanſeritve tantum compendiaria quædam ejuſdem editio, in qua laudata verba leguntur, quid prohibet aſſerere, forte apud Gratianum integrum ejuſdem Concilii exemplar extitiſſe, aut apud eum, qui auctor extitit Gratiano? Quod ſi aliquibus id fortaſſe non ſatis adrideat, obſervantibus, quæ leguntur in dicto canone 15. potius convenire ſæculo nono Eccleſiæ, vel decimo, qua nimirum ætate res eccleſiaſticæ, decimæ præſertim, & oblationes ſub dominio laicorum detinebantur, nihil adhuc oberit, quominus eadem ſanctio ad Damaſum referri quoquo modo poſſit. Erit forte alicujus Concilii ſæculi noni, aut decimi, in quo tamen Epiſcopi voluerint renovare vetuſta decreta ſub Damaſo conſtituta in Romano Concilio, cujus breviatum canonem ſuperius retuli. Neque novum erat in Conciliis mediæ illius ætatis, imo frequentiſſimum fuit, ut quoties ederentur canones, ad vetera Concilia, quoad fieri poſſet, referrentur. Dabo exemplum luculentiſſimum in hac ipſa decimarum materie. In canone 26. Concilii Aquiſgranenſis 2. anni 836. prohibendum erat, ne decimæ a laicis detinerentur, idque factum fuit, producendo Gangrenſes canones ſeptimum, & octavum his verbis: *In Concilio Gangrenſi ita legitur: Si quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiam accipere, vel dare voluerit præter conſcientiam Epiſcopi, vel ejus, cui hujuſcemodi officia commiſſa ſunt, nec cum ejus voluerit agere conſilio, anathema ſit. Item: Si quis dederit, vel acceperit oblata præter Epiſcopum, vel eum, qui conſtitutus eſt ab eo ad diſpenſandum miſericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema ſit, &c.* Simile quidpiam contingere potuit in alio Concilio ejuſdem temporis, in quo editus fuerit canon Gratianeus 15. prælaudatus, ut ſcilicet ſanciretur Damaſi nomine, ideſt renovatione facta canonis Concilii Romani ſub Damaſo. Illud unum adhuc obſervandum arbitror, canonem hunc non ex eo fortaſſis a Damaſo, aut Damaſi temporibus abjudicandum exiſtimari, quod magis congruere videatur poſteriori ætati, quum decimæ paſſim detinerentur a laicis; etenim & Damaſi tempore non deerant, qui eccleſiaſticas oblationes ab eccleſiaſticis Viris auferrent, ſibique temere vindicarent, quod facile demonſtrant non tam laudatus canon Concilii Romani ſub Damaſo, quam canones Concilii Gangrenſis quarto ſæculo celebrati, quos deinde, ut nuper adnotabam, Aquiſgranenſes Patres in ſuos canones tranſtulerunt.

CAPUT XXXV.

De Siricio.

Quotquot Canones Siricii nomine referuntur apud Gratianum, omnes depromti ſunt ex ejus epiſtola ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum. Sunt autem ſequentes.

Can. 56. diſt. 50. ex integro epiſtolæ capite ſupplendus.
Can. 66. diſt. 50. falſo tributus Concilio 5. Carthaginenſi.
Can. 3. diſt. 77. ſupplendus ex integra epiſtola.
Can. 31. diſt. 81. referendus ad canonem 16. diſt. 32.
Can. 3. diſt. 82. { *ſimul jungendi, atque ex integra epiſtola*
Can. 4. diſt. 82. { *ſupplendi.*
Can. 5. diſt. 84. conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.
Can. 29. cau. 16. qu. 1. jungendus cum can. 3. diſt. 77.
Can. 50. cau. 27. qu. 2. paullo varius in diverſis exemplaribus.
Can. 12. cau. 33. qu. 2. emendandus ex integris epiſtolæ exemplaribus.
Can. 11. de conſ. diſt. 4. ex integro epiſtolæ capite ſupplendus.

DEvenimus tandem ad ea capita, quæ revera Pontificibus Maximis tribui poſſunt. Neque enim apud antiquiſſimos collectores decretales epiſtolæ vetuſtiores reperiuntur Siricii epiſtolis, a quibus Dionyſius Exiguus, qui ceteroquin in ipſa Romana Urbe codicem condidit, poſteriorem codicis partem auſpicatus eſt. Retulit ipſe Siricii nomine epiſtolam unicam, quæ ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum directa fertur. Sunt, fateor, qui huic decretali epiſtolæ alias adjecerunt, eaſque Siricii nomine, quarum aliquot ſine dubitatione Siricio adſcribuntur, non tamen omnes, quemadmodum Viri eruditi oſtendunt. De his mea parum intereſſe videtur, cum Gratianus fragmenta exceperit tantummodo ex epiſtola ad Himerium, quæ communi omnium conſenſione vere Siricii eſt. Porro tenuit Siricius Pontificatum Maximum ab anno 385. uſque ad annum 398.

Conſuluerat Himerius Epiſcopus Tarraconenſis Damaſum Pontificem Maximum, propoſitis nonnullis eccleſiaſticæ diſciplinæ capitibus; ſed ad Damaſum nuperrime vita functum epiſtola non pervenerat, proptereaque e re eſſe putavit Siricius Damaſi ſucceſſor, ut ipſe poſtulanti reſcriberet. In quindecim capita reſponſio diſtribuitur apud Dionyſium Exiguum, in ſexdecim vero in codice, quem Romanæ veteri Eccleſiæ Paſchaſius Queſnellius adſcripſit. Porro in capite 15. legimus verba
Can. 56. diſt. 50. canonis 56. diſt. 50., ubi traditur pœnitentem digamum, aut viduæ maritum poſſe quidem in ſuſcepto ordine miniſtrare, non vero ad majora officia promoveri. Verum hæc non generaliter ſunt accipienda; quod enim conſtituitur, pœnitentes, digamos, aut viduarum maritos miniſtrare in ſuſceptis ordinibus poſſe, non ex canonicis regulis proficiſcitur, ſed ex benignitate, qua nonnihil ignoſcendum eſſe fatetur Siricius illis, qui ex ignorantia ſacrarum regularum in ea conditione ordinati

nati fuerant. Integra capitis verba id perſpicue demonſtrant, ibi: *Et quia his omnibus, quæ in reprehenſionem veniunt, ſola excuſatio ignorationis obtenditur, cui nos interim ſolius pietatis intuitu neceſſe eſt clementer ignoſcere, quicumque pœnitens, quicumque digamus, quicumque viduæ maritus ad ſacram militiam indebite, & incompetenter irrepſit, hac ſibi conditione a nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, ſi ademta ſibi omni ſpe promotionis, in hoc, quo invenietur, ordine, perpetua ſtabilitate permaneat: Scituri poſt hac provinciarum omnium Summi Antiſtites, quod ſi ultra ad ſacros ordines quemquam de talibus crediderint adſumendum, & de ſuo, & de eorum ſtatu, quos contra canones, & interdicta noſtra provexerint, congruam ab Apoſtolica Sede promendam eſſe ſententiam.*

Jam in priore parte cap. 15., ubi de Conciliis Carthaginenſibus agebam, demonſtravi ad hanc eandem epiſtolam referendum eſſe canonem 66. diſt. 50., utut laudetur nomine Concilii 5. Carthaginenſis. Legitur autem eiſdem verbis in capite 14., dummodo in poſtrema canonis parte pro verbo: *fuerunt*, legamus: *fuerint*. *Can. 66. diſt. 50.*

Canon 3. diſt. 77. continet duo Sicirianæ epiſtolæ capita, 9. & 10., quæ ita apud Dionyſium Exiguum leguntur: In can. 9. *Quicumque itaque ſe Eccleſiæ vovit obſequiis, a ſua infantia ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet miniſterio ſociari, qui ab acceſſu adoleſcentiæ, uſque ad trigeſimum ætatis annum, ſi probabiliter vixerit una tantum, & ea, quam virginem communi per Sacerdotem benedictione perceperit, uxore contentus, Acolythus, & Subdiaconus eſſe debebit, poſt quæ ad Diaconii gradum, ſi ſe ipſe, primitus continentia præeunte, dignum probarit, accedat. Ubi ſi ultra quinque annos laudabiliter miniſtraverit, congrue presbyterium conſequetur, & exinde poſt decennium Epiſcopalem cathedram poterit adipiſci, ſi tamen per hæc tempora integritas vitæ, ac fidei ejus fuerit adprobata.* Et in capite 10. *Qui vero jam ætate grandævus melioris propoſiti converſatione provocatus ex laico ad ſacram militiam pervenire feſtinat, deſiderii ſui fructum non aliter obtinebit, niſi eo, quo baptizatur, tempore ſtatim Lectorum, aut Exorciſtarum numero ſocietur: ſi tamen eum unam habuiſſe, vel habere, & hanc virginem accepiſſe conſtet uxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud Acolythus, & Subdiaconus fiat, & ſic ad Diaconatum, ſi per hæc tempora dignus judicatus fuerit, provehatur. Exinde jam acceſſu temporum Presbyterium, vel Epiſcopatum, ſi eum Cleri, ac plebis evocarit electio, non immerito ſortietur.* Plurimum hæc etiam conſonant cum epiſtola Zoſimi ad Heſychium Salonitanum cap. 3. relato in can. 2. diſt. 77., ex quibus facile demonſtratur, in primis veteres Patres valde fuiſſe ſollicitos, ut Sacramentum baptiſmatis ab impuberibus ſuſciperetur; Etenim erant nonnulli, qui animo quidem chriſtiani erant, ideſt ea ferebantur voluntate, ut tandem aliquando nomen Chriſto darent per baptiſma, idem tamen Sacramentum in provectam ætatem, ac propemodum in ſenectutem differebant, ut ſic libere vitiis indulgerent, ſibi blandientes, futurum, ut uno baptiſmate non tam crimina abluerentur, quam auferretur occaſio publicis pœnitentiis ſatisfaciendi. Diſplicebat voluntas hujuſmodi vetuſtiſſimis Eccleſiæ Patribus, ideoque diverſam induxere diſciplinam in promovendis ad Clericatum iis, qui ſerius, & iis, qui a prima ineunte ætate Sacramentum baptiſmatis petiiſſent. Illud præterea demonſtratur jam a temporibus Siricii in Eccleſia Romana obtinuiſſe, ut Diaconi, Presbyteri, & Epiſcopi (quidquid de Subdiaconis, aliiſque inferioribus Clericis tunc vigeret) lege continentiæ tenerentur. Sunt non ignoro, ex recentioribus hæreticis clericalis continentiæ oſores, qui aſſeruerunt, Siricium indicaſſe quidem

 Dia-

Diaconos, Presbyteros, & Epiſcopos continentiæ obſervandæ præcepto teneri; at vero aliter eundem Pontificem loquutum fuiſſe in epiſtola tractatoria ad Epiſcopos Africanos relata in codicem Romanum Paſchaſii Queſnellii ſub finem; in hac enim cap. 9. legitur: *Præterea quod dignum, & pudicum eſt, & honeſtum ſuademus, ut Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus ſuis non coeant*. Et infra: *Quapropter hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium &c.* Ex his crediderunt, Siricium expetiiſſe quidem, ut Sacerdotes, ac Diaconi continentiam cuſtodirent, ſuaſiſſe, hortatum fuiſſe, monuiſſe, rogaviſſe, non vero præcepto ſanxiſſe. Sed hanc epiſtolam jamdiu viri eruditi tanquam apocryphum monumentum a Siricio abjudicarunt, quemadmodum probat Queſnellius in diſſertat. 15. cap. 4. & 5. in adjectis ad Sanctum Leonem Magnum.

Can. 31. diſt. 81. Canon 31. diſt. 81. eiſdem omnino verbis legitur in cap. 12. epiſtolæ Siricii juxta editionem Dionyſii Exigui. Paullo aliter refertur apud Reginonem cap. 91. lib. 1. de Eccleſ. diſcipl. ibi: *Feminas vero non alias eſſe patimur in domibus Clericorum, niſi eas tantum, quas proprie ſola neceſſitudinis cauſſa habitare cum iiſdem Synodus Nicæna permiſit*. Quoniam vero Siricii conſtitutio ad Synodi Nicænæ canones referri videtur, non incommodum erit accurato interpreti ad ea mentem intendere, quæ habentur in canone 3. ex Nicænis, ſeu in can. 16. diſt. 32.

Can. 3. & 4. diſt. 82. Quod occurrit in vetuſtis manuſcriptis Gratiani codicibus, quemadmodum Romani Correctores teſtantur, ut videlicet canones 3. & 4. diſt. 82. ſimul conjuncti eſſent, commodum potius videtur accurato interpreti, qui alterum ex altero aut ſupplere poterit, aut expendere. Porro uterque canon repetendus eſt ex eodem capite 7. epiſtolæ Siricii. Juvabit integra hic verba deſcribere, tum ut nonnulla, quæ apud Gratianum legimus, emendentur, tum etiam ut, quod utrique deeſt, facile ſuppleatur. Ita Dionyſius Exiguus. *Plurimos enim Sacerdotes Chriſti, atque Levitas poſt longa conſecrationis ſuæ tempora, tum de conjugibus propriis, quam etiam de turpi coitu ſobolem didicimus procreaſſe, & crimen ſuum hac præſcriptione defendere, qua in veteri teſtamento Sacerdotibus, ac miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quiſquis ille eſt ſectator libidinum, præceptorque vitiorum, ſi æſtimat, quia in lege Moyſis paſſim ſacris ordinibus a Domino noſtro laxata ſunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur Sancta Sanctorum præmonet dicens, Sancti eſtote: quia & ego Sanctus ſum, Dominus Deus veſter? Cur etiam procul a ſuis domibus anno vicis ſuæ in templo habitare juſſi ſunt Sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus poſſent carnale exercere commercium, ut conſcientiæ integritate fulgentes acceptabile Deo munus offerrent. Quibus expleto deſervitionis ſuæ tempore uxorius uſus ſolius ſucceſſionis cauſſa fuerat relaxatus, quia non ex alia, niſi ex tribu Levi, quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti. Unde & Dominus Jeſus, cum nos ſuo inluſtraſſet adventu, in Evangelio proteſtatur, quia legem venerit implere, non ſolvere. Et ideo Eccleſiam, cujus ſponſus eſt ſpecioſus forma, caſtitatis voluit ſplendore radiare, ut in die judicii cum rurſus advenerit, ſine macula, & ruga eam poſſit, ſicut per Apoſtolum ſuum inſtituit, reperire. Quarum ſanctionum omnes Sacerdotes, atque Levitæ inſolubili lege conſtringimur, ut a die ordinationis noſtræ ſobrietati, ac pudicitiæ & corda noſtra mancipemus, & corpora, dummodo per omnia Deo noſtro in his, quæ quotidie offerimus, ſacrificiis placeamus. Qui autem in carne ſunt, dicente electionis vaſe, Deo placere non poſſunt; vos autem jam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu; ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis, & ubi poterit, niſi in corporibus, ſicut legimus, ſanctis Dei ſpiritus habitare? Et quia aliquanti, de quibus loquimur, ut tua ſanctitas retulit, ignoratio-*

Digitized by Google

ratione lapſos eſſe ſe deflent, his hac conditione miſericordiam dicimus non negandam, ut ſine ullo honoris augmento in hoc, quo detecti ſunt, quamdiu vixerint, officio perſeverent, ſi tamen poſt hæc continentes ſe ſtuduerint exhibere. Hi vero, qui inliciti privilegii excuſatione nituntur, & ſibi aſſerunt veteri hoc lege conceſſum, noverint ſe ab omni Eccleſiaſtico honore, quo indigne uſi ſunt, Apoſtolicæ Sedis auctoritate dejectos, nec unquam poſſe veneranda attrectari myſteria, a quibus ſe ipſi, dum obſcænis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præſentia cavere nos præmonent in futurum, quilibet Epiſcopus, Presbyter, atque Diaconus, quod non optamus, ſi deinceps fuerit talis inventus, jam nunc ſibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obſeratum, quia ferro neceſſe eſt excidantur vulnera, quæ fomentorum non ſenſerint medicinam. Cum his juvabit etiam conjungere ea, quæ diximus ad canonem 3. diſt. 77.

De canone 5. diſt. 84. nihil eſt, quod ſingulari dignum ſit obſervatione. Habetur ille eiſdem verbis in cap. 11. hujus epiſtolæ. Can. 5. diſt. 84.

Ad caput 13. referendus eſt canon 29. cau. 16. qu. 1., cujus verba hoc in loco integra recenſebo, cum in nonnullis Gratiani codicibus non omnino conveniant optimis epiſtolæ exemplaribus. Ita deſcripſit Dionyſius Exiguus: *Monachos quoque, quos tamen morum gravitas, & vitæ, ac fidei inſtitutio ſancta commendat, Clericorum officiis aggregari & optamus, & volumus, ita ut qui intra triceſimum ætatis annum ſunt, in minoribus per gradus ſingulos creſcente tempore promoveantur ordinibus, & ſic ad Diaconatus, vel Presbyterii inſignia maturæ ætatis conſecratione perveniant, nec ſtatim ſaltu ad Epiſcopatus culmen adſcendant, niſi in his eadem, quæ ſingulis dignitatibus ſuperius præfiximus, tempora fuerint cuſtodita*. Porro hæc tempora, quæ ſingulis dignitatibus ſe ſuperius præfixiſſe adſerit Siricius, ſunt, quæ memorantur in can. 3. diſt. 77. Can. 29. cau. 16. qu. 1.

In deſcribendo capite quarto ejuſdem epiſtolæ non eandem rationem ſervarunt epiſtolarum Collectores. Referam verba Dionyſii Exigui, ex quibus emendare quiſpiam poſſit Gratiani canonem 50. cau. 27. qu. 2. ibi: *De conjugalium autem violatione* (legit Queſnellius in codice, quem vocat Romanæ Eccleſiæ: *De conjugali autem velatione*, at Regino in lib. 2. de Eccleſiaſt. diſcipl. cap. 154. *De conjugali autem violatione*) *requiſiſti, ſi deſponſatam alii puellam alter in matrimonium poſſit accipere? Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus, quia illa benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit, apud fideles cujuſdam ſacrilegii inſtar eſt, ſi ulla tranſgreſſione violetur*. Paullo aliter poſteriora verba deſcripſit Regino laudato nuper capite ibi: *Si illa tranſgreſſione violetur*. Ad interpretationem canonis, ſi plurimum facerent compendiariæ expoſitiones, quæ a Collectoribus adjici capitibus ſolent, concludendum ſane videretur, caput Siricii pertinere ad ſponſam, ut ajunt, de futuro. Nam in codice Dionyſii legitur: *Quod non liceat alterius ſponſam ad matrimonii jura ſortiri*. Et in codice Reginonis loco laudato: *Ut nullus alterius ſponſam accipiat*. Demum Gratianus, ut omittam ceteros, habet: *Puellam alii deſponſatam alter accipere non valet*. Me tamen non movent Collectorum breviaria, quoties a capitibus diſſonant, quemadmodum nec authenticæ Irnerianæ perperam ex Novellis Juſtinianeis deductæ aliquando viros legum Civilium ſtudioſos moverunt. Etenim agnoſco Siricii caput tantum de ea, quæ per verba de præſenti conjugium contraxit, nondum tamen ſecuta copula, intelligendum fore. In primis, ut priora verba capitis exhibent, agitur ibi *de violatione conjugali*, ſeu *conjugalium*, quæ de ſolis ſponſalibus minime intelligi queunt, præſertim vero, ſi attendamus editionem Queſnellii, ubi de Can. 50. cau. 27. qu. 2.

vela-

Digitized by Google

velatione conjugali ſermo fit; velationis autem, ſeu veli conjugalis uſus tantum in nuptiis erat, non in ſponſalibus. Præterea fit ibidem ſermo de benedictione ſacerdotali, quæ a nemine violari uſpiam poſſit. At benedictio Sacerdotalis non in ſponſalibus, ſed in nuptiis interveniebat, quemadmodum teſtantur Patres Concilii Carthaginenſis vulgo 4. anni 398. can. 13., ſeu in can. 33. diſt. 23., & can. 5. cau. 30. qu. 5. Demum, quod concludit Siricius, ſacrilegii inſtar eſſe, ſi ulla tranſgreſſione illa benedictio violetur, indicat profecto benedictionem ſacramentalem, quæ non in ſponſalibus, ſed in vero conjugio per verba de præſenti celebrato, tantummodo intelligitur.

Can. 12. cau. 33. qu. 2. Ad caput 5. ejuſdem epiſtolæ pertinet canon 12. cau. 33. qu. 2., in quo tamen, cum nonnulla habeantur a Dionyſii Exigui codice aliquantulum diſſona, ita juvabit emendare. *De his vero non incongrue dilectio tua Apoſtolicam Sedem credidit conſulendam, qui acta pœnitentia, tanquam canes, ac ſues ad vomitus priſtinos, & volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuo appetivere concubitus, quorum profeſſam incontinentiam generati poſt abſolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam ſuffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut ſola intra Eccleſiam fidelibus oratione jungantur, ſacræ myſteriorum celebritati, quamvis non mereantur, interſint; a Dominicæ autem menſæ convivio ſegregentur, ut hac ſaltem deſtructione* (legunt alii *diſtrictione*) *correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcænis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficiſci, per communionis gratiam volumus ſubveniri. Quam formam & circa mulieres, quæ ſe poſt pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, ſervandam eſſe cenſemus.* Ex hoc capite deducitur, pœnitentiam ſolemnem apud veteres ſemel tantum fuiſſe conceſſam; poſt eam enim ſiquis ad priſtina crimina regreſſus fuiſſet, communio denegabatur, niſi forte quis in extremo vitæ diſcrimine conſtitutus eſſet, quo demum tempore abſolutionis munere, quaſi viatico, donabatur. Perſpicua hæc ſunt, & ſine dubitatione vetuſtorum Conciliorum monumentis conſonant. Turbat interpretes, quod hoc in canone dicitur de militia, quaſi militare cingulum crimini verteretur, aut quaſi poſt ſuſceptam pœnitentiam ad militiam ſemel ſuſceptam aditus præcluderetur. Ex Gloſſographis alii dixerunt, hunc canonem in ea parte conſilium continere, non præceptum; alii putarunt eam diſciplinam obtinere, ubi pœnitenti a Sacerdote injunctum fuerit, ne ad militiam revertatur; alii interpretati ſunt canonem in ea ſpecie, in qua delictum militiæ tempore fuiſſet admiſſum. Verum ex hiſce interpretationibus meo judicio una pejor eſt altera, cum nulla ſolidæ innitatur rationi. Arbitror ego, Siricium nihil novi ibidem conſtituiſſe, ſed tantummodo indicaſſe diſciplinam, quæ ſuo ſæculo conſtituta fuerat, nimirum in Concilio Nicæno can. 12., ubi ſtatutum etiam legimus, neminem depoſito ſemel ſæcularis militiæ cingulo, rurſus in numeros referri poſſe. Refertur is canon in can. 4. de pœn. diſt. 5., & quidem hoc ſalubriter cautum adparet, non odio militiæ, ſed ob ſingularia temporis illius adjuncta, videlicet ob edictum Licinii Imperatoris, qui decreverat, ne Chriſtianus ad militiæ cingulum admitteretur, quamobrem nemo aut militiam tum ſuſcipiebat, vel recipiebat, niſi abdicata Chriſti fide, & Eccleſiarum communione. Nihil addo in præſentia, cum hanc ipſam rem ſatis perſecutus fuerim in priore hujus operis parte cap. 7. ad can. 4. de pœn. diſt. 5. Tantum dixero, Siricium Pa-

pam

pam renovaſſe ſtatuta Nicæni Concilii, ut proinde eandem interpretationem Siricio, quam Nicæno Concilio affingere debeamus, ea etiam ratione, quia poſt Concilium Nicænum Julianus apoſtata decreverat, ne ad ullas dignitates, aut officia civilia Chriſtiani admitterentur medio ſæculo Eccleſiæ 4., & ſic prope Siricii tempora, unde profluebat, idem eſſe tunc temporis redire ad militiam, ac Chriſto renunciare. Quod igitur Nicænum Concilium ſanxerat in conſpectu edicti Licinii, idipſum renovavit Siricius in conſpectu edicti Juliani ita, ut propterea utrumque decretum tam Nicæni Concilii, quam Siricii Papæ intelligamus de ea militia, ad quam quis accedere non poterat, niſi primum ſuſceptam Chriſti fidem abdicaſſet. Porro ut ex hac ipſa Siricii epiſtola conjecturam graviſſimam capiam, adducam caput 3., ubi proponitur, tunc nonnullos ex Chriſtianis in Tarraconenſi Provincia ad idololatriam fuiſſe reverſos, ibi: *Adjectum eſt enim, quoſdam Chriſtianos ad apoſtaſiam, quod dici nefas eſt, tranſeuntes, & idolorum cultu, & ſacrificiorum contaminatione profanatos, quos a Chriſti Corpore, & Sanguine, quo dudum redemti fuerant, renaſcendo, jubemus abſcindi, & ſi reſipiſcentes forte aliquando fuerint ad lamenta converſi, his, quamdiu vivunt, agenda pœnitentia eſt, & in ultimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda &c.* Hæc omnino conſonant cum memorato cap. 5. ejuſdem epiſtolæ; quum vero utrobique adpareat eadem diſciplina pœnitentiæ, quæ imminet æque & apoſtatis, & militiæ cingulum repetentibus, facile liquebit militiæ cingulum in propoſita ſpecie cum apoſtaſia fuiſſe conjunctum. Unum adhuc ſupereſt ad plenam, perfectamque canonis interpretationem obſervandum in ea parte, qua decernitur, pœnitentes conjugia celebrare non poſſe. Et quidem in hoc habemus veteris diſciplinæ argumentum, quæ ita ſummo jure obtinebat, quamquam tamen aliquando ejuſdem diſciplinæ aſperitas remitteretur, re hac univerſa in Epiſcopi prudens arbitrium collata, quemadmodum docet S. Leo Magnus in can. 13. & 14. cauſ 33. qu. 3.

Demum canon 11. de conſecr. diſt. 4. ſpectat ad caput 2. ejuſdem epiſtolæ, ex quo ita ſupplendus erit: *Sequitur de diverſis baptizandorum temporibus, prout unicuique libitum fuerit improbabilis, & emendanda confuſio, quæ a noſtris conſacerdotibus (quod commoti dicimus) non ratione auctoritatis alicujus, ſed ſola temeritate præſumitur, ut paſſim, ac libere natalitiis Chriſti, ſeu apparitionis, nec non & Apoſtolorum, ſeu Martyrum feſtivitatibus innumeræ, ut aſſeris, plebes Baptiſmi myſterium conſequantur, cum hoc ſibi privilegium & apud nos, & apud omnes Eccleſias Dominicum ſpecialiter cum Pentecoſte ſua Paſcha defendat, quibus ſolis per annum diebus ad fidem confluentibus generalia baptiſmatis tradi convenit ſacramenta.* Conſtat hinc vetuſtiſſima diſciplina, juxta quam duobus dumtaxat annuis diebus, nimirum Paſchatis, & Pentecoſtes, Sacramentum baptiſmatis ſolemniter adminiſtrabatur. Dixi ſolemniter, etenim ex ejuſdem Siricii ſententia non dedignabantur Epiſcopi, hoc Sacramentum etiam aliis temporibus adminiſtrare, ſi aut maxime congruum, aut neceſſarium videretur, ſubdit enim Siricius: *Infantibus, qui necdum loqui poterunt propter ætatem, vel his, quibus in qualibet neceſſitate opus fuerit ſacri unda baptiſmatis, omni volumus celeritate ſuccurri, ne ad noſtrarum perniciem tendat animarum, ſi negato deſiderantibus fonte ſalutari exiens unuſquiſque de ſæculo & regnum perdat, & vitam. Quicumque etiam diſcrimen naufragii, hoſtilitatis incurſum, obſidionis ambiguum, vel cujuslibet corporalis ægritudinis deſperationem inciderint, & ſibi unico credulitatis auxilio popoſcerint ſubveniri, eodem, quo poſcunt, momento temporis expetitæ regenerationis præmia conſequantur.* *Can. 11. de conſ. diſt. 4.*

CA-

Digitized by Google

CAPUT XXXVI.

De Anaſtaſio.

Fragmenta Anaſtaſii nomine apud Gratianum hæc ſunt.

Apocryphi omnes.	
Ex epiſt. ad Epiſcopos Germaniæ, & Burgundiæ.	*Can.* 2. *diſt.* 98. *conſonat cum libro Pontificali.* *Can.* 68. *de conſ. diſt.* 1. *conſonare videtur cum Conſtitutionibus Sancto Clementi adſcriptis.*
Ex epiſt. ad Nerianum.	*Can.* 27. *cau.* 13. *qu.* 2. *eſt potius Gregorii Magni in epiſt. ad Aregium.*
Adjiciuntur.	*Can.* 55. *cau.* 16. *qu.* 1. *pertinet ad Concilium Gangrenſe.* *Can.* 56. *cau.* 16. *qu.* 1. *pertinet potius ad Concilium Ticinenſe.* *Can.* 8. *cau.* 23. *qu.* 3. *depromtus ex officina Mercatoris.*

ANaſtaſio inaugurato Pontifici Maximo anno 398., quo Siricius obierat, plures quidem, exque genuinæ epiſtolæ tribuuntur, quarum aliquas S. Hieronymus memorat in epiſt. 78. ad Pammachium, & Marcellam ibi: *Quamquam celebri ſermone vulgatum ſit, beatum quoque Papam Anaſtaſium eodem fervore, quia eodem ſpiritu eſt, latitantes in ſuis foveis hæreticos perſecutum, ejuſque literæ doceant damnatum in occidente, quod in oriente damnatum eſt.* Sanctus Paulinus Nolanus in epiſt. 20. ad Delphinum recenſet plures Anaſtaſii ejuſdem epiſtolas, alteram ad ipſummet Paulinum directam, alteram ad Epiſcopos Campaniæ, aliaſque nonnullas. Celebris inter ceteras eſt epiſtola ſcripta ad Johannem Hieroſolymitanum, quæ apud Sanctum Hieronymum habetur. At non iſta erant monumenta, ex quibus Gratianus ſtuderet, ut Collectionem ſuam ornaret. Potius Collector hic animum intendit ad merces Iſidorianas, inter quas duas ſane reperit Anaſtaſii nomine epiſtolas, quarum prior ad Germaniæ, & Burgundiæ Epiſcopos ſcripta fertur, altera ad Nerianum, de quibus ita ait Petrus Conſtant ordinis Sancti Benedicti in ſua decretalium Collectione: *Neque Papæ hujus nomine pepercit Iſidorus Mercator, ſed duas ei epiſtolas ſuppoſuit, unam omnibus Germaniæ, & Burgundiæ Epiſcopis, alteram Neriano inſcriptam. Utriuſque falſitas a Baronio detecta, certiſque argumentis comprobata eſt.*

De

De epiſtola ad Epiſcopos Germaniæ, & Burgundiæ.

Can. 2. diſt. 98. & Can. 68. de conſ. diſt. 1.

Vel ipſa epiſtolæ inſcriptio, *Anaſtaſius Epiſcopus cunctis Germaniæ, & Burgundiæ regionis Epiſcopis in Domino ſalutem*, epiſtolam ipſam omnino apocrypham eſſe demonſtrat; etenim Anaſtaſii tempore Burgundiones nondum erant ad Chriſti fidem converſi, ſed demum circa annum 425. Chriſtianam religionem profeſſi ſunt ſub Valentiniano III., uti docet Socrates lib. 7. cap. 30., & ex Socrate Baronius ad annum 413. §. 26. Porro Anaſtaſius deceſſit anno 402. Præterea epiſtolæ ejuſdem conſularis nota tempori Anaſtaſii minime congruit: Fertur *data nonis Octobris Arcadio, & Bautone viris clariſſ. Coſſ.* Incidit Arcadii, & Bautonis conſulatus in annum 385., quo adhuc Romanam Sedem tenebat Siricius, Anaſtaſius autem anno demum, ut diximus, 398. Siricio ſucceſſit. His perſpicuis ceteroqui argumentis additur, hanc ipſam epiſtolam inordinate compoſitam eſſe ex variis fragmentis recentiorum Patrum, Innocentii Papæ, Flaviani Conſtantinopolitani, potiſſimum vero Leonis Magni, cujus epiſtolæ 2. ad Epiſcopos Italiæ lacinia non mediocris in hanc Pſeudo-Anaſtaſii epiſtolam tranſlata eſt. Ad hanc epiſtolam pertinent canon 2. diſt. 98., & canon 68. de conſ. diſt. 1., qui cum in epiſtola ipſa juncti legantur, juvabit eadem ratione integros hoc in loco deſcribere. *Significaſtis enim* (huc pertinet dictus canon 68.) *quoſdam Sacerdotes in Eccleſia, quando leguntur Evangelia, ſedere, & Domini Salvatoris verba non ſtantes, ſed ſedentes audire, & hoc ex majorum traditione ſe accepiſſe narrant; quod ut nullatenus deinceps fieri ſinatis, Apoſtolica auctoritate mandamus. Sed dum SS. Evangelia in Eccleſia recitantur, Sacerdotes, & ceteri omnes præſentes, non ſedentes, ſed venerabiliter curvi* (adnotant Romani Correctores vocem hanc *curvi* nec apud Ivonem legi, neque apud Burchardum) *in conſpectu Sancti Evangelii ſtantes Dominica verba intente audiant, & fideliter adorent. Similiter* (huc pertinet dictus canon 2.) *& transmarinos homines, de quibus nos conſuluiſtis, in clericatus honore nolite ſuſcipere, niſi quinque, aut eo amplius Epiſcoporum chirographis ſint deſignati, quia multa per ſubreptionem ſolent evenire. Ideo & hæc ſummopere ſunt cavenda.* Quod hic in principio legitur de Sancto Evangelio non a ſedentibus, ſed a ſtantibus audiendo depromtum videtur ex lib. 2. Conſtitutionum Apoſtolicarum, quæ S. Clementi tribuuntur, cap. 61. ibi: *Cum Evangelium legitur, omnes Presbyteri, Diaconi, & laici aſſurgant cum magno ſilentio: Scriptum eſt enim, tace, & audi Iſrael. Et rurſum: Tu vero hic ſta, & audies.* Verum intereſſe parum videtur, an hæc ſententia referenda ſit ad Mercatorem Anaſtaſii epiſtolæ auctorem, an potius ad eum, qui Apoſtolicas conſtitutiones ſub Clementis nomine elucubravit. Utrumque monumentum pari vitio laborat. Non deſinam tamen obſervare, Mercatorem hac in parte imitatum fuiſſe auctorem libri Pontificalis, qui de Anaſtaſio hæc ait. *Hic conſtituit, ut quotieſcumque Sancta Evangelia recitarentur, Sacerdotes non ſederent, ſed curvi ſtarent*; Quæ verba expendens Severinus Binius aſſerit, occaſionem hujus decreti ex eo profectam fuiſſe, quod tempore Anaſtaſii Romæ inter Presbyteros, & Diaconos gravis arderet controverſia, cujus cauſſa Presbyteri adeo Diaconorum officia tamquam ſuis longe inferiora aſpernabantur, ut etiam cum ſtantes Diaconi Evangelium publice legerent, Presbyteri a ſuis ſedibus non exurgerent, quod & Baronius com-

Digitized by Google

probat Auguſtini, & Hieronymi teſtimoniis ad annum 402. num. 45. Ex eodem Pontificali libro petita videtur altera epiſtolæ pars, ad quam pertinet dictus canon 2. diſt. 98. Ita enim proſequitur auctor Pontificalis in Anaſtaſio: *Et hoc conſtituit, nulla ratione transmarinum hominem in Clericatus honorem ſuſcipi, niſi quinque Epiſcoporum deſignaret chirographos, quia & eodem tempore Manichæi inventi ſunt in Urbe Roma*. Si fides ſcriptori Pontificalis adhibenda eſt hac in parte, jam in his cauſſam habemus, quare Anaſtaſius Romæ conſtituerit, ne peregrini facile admitterentur ad clericatum, niſi plurium Epiſcoporum literis commendarentur, cum maxima tunc temporis eſſet Manichæorum hominum copia, cavendumque erat, ne forte Manichæus quiſpiam reciperetur in Clerum.

De epiſtola ad Nerianum.

Can. 27. cau. 13. qu. 2. Idem, quod de ſuperiore, de hac etiam ad Nerianum epiſtola judicium ferunt viri eruditi, qui eandem ab Anaſtaſio prorſus abjudicant. Et quidem ſola Conſularis adjecta nota id apertiſſime demonſtraret, ſi in omnibus codicibus haberetur. Data epiſtola dicitur 7. *Idus Junii Theodoſio Auguſto* 7., *& Palladio viris clariſſ. Coſſ.* Hic autem conſulatus incidit in annum 416., ac propterea multo poſt Anaſtaſii obitum. Verum, cum veteres codices in hac temporis deſignatione non ſatis invicem conſtent, abſtinebo quidem ab hoc probationis genere; ſuppetunt tamen alia argumenta graviſſima, quibus idipſum facile demonſtretur. Brevis eſt hæc epiſtola, qua fingitur Anaſtaſius conſolari Nerianum nobiliſſimum, ac religioſum virum parentum ſuorum obitum lugentem: Ea vero, quæ in epiſtola deſcribuntur, præter paucula depromta ex epiſtola Innocentii Papæ, & ex epiſtola Leonis Magni, integra fere furatus eſt Mercator ex Gregorio Magno lib. 7. epiſt. 112. Integra ſubjiciam verba Pſeudo-Anaſtaſii, ad quæ referendus erit canon 27. cau. 13. qu. 2., unaque verba Gregorii Magni, ut ex utriuſque epiſtolæ collatione Mercatoris impudentia clarius perſpiciatur.

Verba epiſtolæ Anaſtaſii ad Nerianum.	Verba epiſtolæ Gregorii Magni ad Aregium Epiſcopum Vapincenſem.
Fraternitatis ergo veſtræ afflictio, quam de amiſſione parentum veſtrorum vos habuiſſe audivimus, tantam nobis cauſſam mœroris injecit, ut quia nos de duobus charitas unum fecit, cor noſtrum in veſtris ſpecialiter uri tribulationibus ſentiremus. Sed in hoc dolore multum me conſolata eſt ſanctitatis tuæ ad animum res deducta, quia & patienter ferre triſtitiam decet, & de morte plebis tuæ ulterius longam non habere mœſtitiam. Ne tamen aliqua adhuc tribulatio in	*Fraternitatis veſtræ afflictio, quam de amiſſione veſtrorum vos hominum habuiſſe cognovimus, tantam nobis cauſſam mœroris injecit, ut quia nos de duobus charitas unum fecit, cor noſtrum in veſtris ſpecialiter uri tribulationibus ſentiremus. Sed in hoc dolore multum me conſolata eſt ſanctitatis tuæ ad animum reducta diſcretio, quam & patienter ferre triſtitiam, & decet de morte ſpe vitæ alterius longam non habere mœſtitiam. Ne tamen aliqua adhuc tribulatio in veſtra mente remaneat, hortor, quieſce dolere*

in veſtra mente reſideat, hortor quieſcere a dolore, quia indecens eſt, te illis tædio affectionis addici, quos credendum eſt ad veram moriendo vitam pervenire. Habent forſitan illi (*hinc exorditur Gratianus*) juſtam longi doloris excuſationem, qui vitam alteram neſciunt, qui de hoc ſæculo ad melius eſſe tranſitum non confidunt. Nos autem, qui novimus, qui credimus, & docemus, contriſtari nimium de obeuntibus non debemus, ne quod apud alios pietatis tenet ſpeciem, hoc nobis magis in culpa ſit. Nam diffidentiæ quodammodo genus eſt, contra quod quiſque prædicator queritur, juſtitiam amans, dicente Apoſtolo: nolumus autem vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & ceteri, qui ſpem non habent. Hac itaque, frater chariſſime, ratione perſpecta ſtudendum nobis eſt, ne, ſicut diximus, de mortuis affligamur, ſed affectum viventibus impendamus, quibus & pietas ad utilitatem, & ſit ad fructum dilectio.

lere, deſine triſtis eſſe, nam indecens eſt de illis tædio afflictionis addici, quos credendum eſt ad veram vitam moriendo perveniſſe. Habent forſitan illi juſtam longi doloris excuſationem, qui vitam alteram neſciunt, qui de hoc ſæculo ad melius eſſe tranſitum non confidunt. Nos autem, qui novimus, qui hoc credimus, & docemus, contriſtari nimium de obeuntibus non debemus, ne quod apud alios pietatis tenet ſpeciem, hoc magis nobis in culpa ſit. Nam diffidentiæ quodammodo genus eſt, contra hoc, quod quiſque prædicat, torqueri mæſtitia, dicente Apoſtolo: Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & ceteri, qui ſpem non habent. Hac itaque, frater chariſſime, ratione perſpecta, ſtudendum nobis eſt, ut, ſicut diximus, de mortuis non affligamur, ſed affectum viventibus impendamus, quibus & pietas ad utilitatem, & ſit ad fructum dilectio.

Quis ſane poſthac dubitare poterit, Iſidorum Mercatorem ſuffuratum fuiſſe Gregorii epiſtolam, niſi forte crediderit, prioribus Eccleſiæ ſæculis fuiſſe in Secretario Romanæ Sedis conſolatoriarum epiſtolarum exemplar, quo indiſcriminatim pro data occaſione omnes Pontifices uterentur?

De ceteris canonibus Anaſtaſio tributis.

Quod Anaſtaſii Pontificis nomine refertur in can. 55. cau. 16. qu. 1., eſt potius Concilii Gangrenſis ſæculo 4. celebrati, in quo hæc leguntur can. 7. *Siquis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiam accipere, vel dare voluerit præter Epiſcopi conſcientiam, vel ejus, cui hujuſcemodi ſunt officia commiſſa, nec cum ejus voluerit agere conſilio, anathema ſit*. Eadem habentur in Capitulis Caroli Calvi tit. 34. cap. 4., Concilio Tullenſi apud Tuſiacum cap. 1., & in lib. 7. Capitularium Francorum cap. 7. In editionibus Gratiani adjectum fuit in principio: *vel decimas*, ut idem jus, quod in oblationibus, etiam in decimis obtineret. Accommoda quidem canonis extenſio; etenim tempore Concilii Gangrenſis potiſſima non decimarum, quarum fortaſſis inſtitutio adhuc ignota erat, ſed oblationum ratio habebatur; quum vero in locum oblationum certa decimarum præſtatio ſucceſſit, nihil aptius effici poterat, quam ut ſimile jus in decimis obſervaretur. Item prope finem canonis hæc ver- *Can. 55. cau. 16. qu. 1.*

 ba

Digitized by Google

ba adjecta fuerunt : *bannum noſtrum componat*. Phraſis hæc non tantum Concilii Gangrenſis , ſed etiam Anaſtaſii Papæ temporibus minime congruit ; congruit potius Longobardorum legibus, aut Francorum Capitularibus, ex quarum, quorumve libris derivari potuit.

Can. 56. cau. 16. qu. 1. Sane quod attinet ad canonem 56. cau. 16. qu. 1. nulla eſſe dubitatio poteſt, quin non ſit Francorum Capitularibus tribuendus, etenim eiſdem omnino verbis legitur in cap. 12. Concilii Ticinenſis tit. 3., quod Concilium celebratum eſt anno 855. Scripſerant ad Ludovicum II. Imperatorem, cujus auctoritas convocando Concilio acceſſerat, de pluribus Eccleſiaſticæ diſciplinæ capitibus Epiſcopi eodem convenientes; inter cetera vero laudato capite 12. hæc leguntur : *In ſacris canonibus præfixum eſt, ut decimæ juxta Epiſcopi diſpoſitionem diſtribuantur, quidam autem laici, qui vel in propriis, vel in beneficiis ſuas habent Baſilicas , contemta Epiſcopi diſpoſitione, non ad Eccleſias, ubi baptiſmum, & prædicationem, manus impoſitionem, & alia Chriſti ſacramenta percipiunt, decimas ſuas dant , ſed vel propriis Baſilicis, vel ſuis Clericis pro ſuo lubitu tribuunt. Quod omnimodis divinæ legi , & ſacris canonibus conſtat eſſe contrarium. Unde veſtram poteſtatem, ut eos corrigatis, expetimus.* Hæ preces erant Epiſcoporum, quas illi Imperatori porrexerant, ut Ludovicus ipſe Eccleſiarum indemnitati conſuleret. Quid vero ad Eccleſiarum indemnitatem reſponderit, aut conſtituerit Imperator, non ſatis conſtat ex vetuſtis & illius ætatis Eccleſiaſticis monumentis, niſi dicere quiſpiam malit, quod reſpondit Imperator, contineri in verbis dicti canonis 55. cau. 16. qu. 1. , quo veroſimiliter videtur Ludovicus Epiſcoporum precibus annuiſſe juxta veteres ſacrorum canonum regulas, peritas, uti prænotavimus, ex canonibus Concilii Gangrenſis : & quidem hujus rei conjectura gravis eſt, ſive ex eo, quod alibi idem canon 55. non reperiatur, ſive ex eo, quod idem canon temporibus Ludovici maxime conveniat, præſertim attenta illorum verborum formula, *Bannum noſtrum componat*, ſive tandem ex eo, quod Gratianus, & canonem 55., & canonem 56. ex eodem auctore laudaverit, ac propterea ſi canon 56. ad Concilii Ticinenſis Patres, ſeu eorundem preces pertinet, facile canon 55. ad reſponſionem Principis Concilio redditam pertinebit.

Can. 8. cau. 23. qu. 3. Supereſſet adhuc canon 8. cau. 23. qu. 3., qui non tam Anaſtaſii, quam Damaſi nomine recenſetur. Sane ipſius verba leguntur in epiſtola ad Stephanum Damaſo tributa, quemadmodum ſuperius in cap. 34. oſtendebam ; potuerunt autem Anaſtaſii nomine etiam proponi, quod apud Collectorem epiſtolæ Damaſi, & Anaſtaſii in uno codice haberentur, ut propterea fragmenta ex eodem codice derivata Damaſo æque tribuerentur, atque Anaſtaſio. Ceterum eadem propemodum verba nomine Eleutherii Papæ etiam leguntur in canone 55. cau. 2. qu. 7., & nomine Innocentii Papæ in canone 3. diſt. 83., ut, quocumque reſpiciamus, ubique manum Mercatoris agnoſcere oporteat.

CA-

CAPUT XXXVII.

De Innocentio.

Plura apud Gratianum ſunt Innocentii Papæ fragmenta, quæ juxta epiſtolarum ordinem heic ſunt ſubjicienda.

Ex Epiſt. 1. ad Decentium Eugubinum.	*Can. 11. diſt. 11. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can. 3. diſt. 95. ex integris exemplaribus ſupplendus, atque emendandus.* *Can. 73. de conſ. diſt. 1. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can. 9. de conſ. diſt. 2. ad meliora exemplaria, & temporis cauſſas exigendus.* *Can. 13. de conſ. diſt. 3. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can. 17. de conſ. diſt. 3. conſonat cum vulgatis epiſtolæ exemplaribus.* *Can. 119. de conſ. diſt. 4. ex integra epiſtola, aliiſve monumentis ſupplendus.*
Ex Epiſt. 2. ad Victricium Rothomagenſem.	*Can. 4. diſt. 31. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can. 5. diſt. 31. jungendus cum canone præcedente.* *Can. 13. diſt. 34. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can. 61. diſt. 50. conferendus cum can. 12. cau. 33. qu. 2. & can. 4. de pœn. diſt. 5.* *Can. 3. diſt. 51. conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.* *Can. 5. diſt. 64. conferendus cum can. 1. diſt. 64.* *Can. 2. diſt. 71. referendus ad decreta Concilii Niceni.* *Can. 14. cau. 3. qu. 6.* / *Can. 26. cau. 11. qu. 1.* { *Simul jungendi, conferendique cum canonibus 36. cau. 2. qu. 6., 4., & 73. cau. 11. qu. 3.* *Can. 3. cau. 16. qu. 1. ex integris exemplaribus ſupplendus.* *Can. 9. cau. 27. qu. 1. recentioribus etiam canonibus probatus.* *Can. 10. cau. 27. qu. 1. ex aliis eccleſiaſticis monumentis explicandus.*
Ex Epiſt. 3. ad Exuperium Toloſanum.	*Can. 6. diſt. 31. referendus ad can. 2. diſt. 82.* *Can. 2. diſt. 82. confirmatus in Concilio Agathenſi anni 506.* *Can. 45. cau. 23. qu. 4. recte a Romanis Correctoribus emendatus.* *Can. 46. cau. 23. qu. 4. recte a Romanis Correctoribus emendatus.* *Can. 3. cau. 30. qu. 4. falſo adſcriptus Innocentio.* *Can. 23. cau. 32. qu. 5. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
Ex Epiſt. 4. ad Felicem Nucerianum.	*Can. 6. diſt. 33. jungendus cum can. 2. diſt. 51.* *Can. 2. diſt. 51. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can. 6. diſt. 55. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
Ex Epiſt. 5. ad Maximum, & Severum.	*Can. 6. diſt. 81. ad integros codices exigendus.*

Ex

Digitized by Google

Ex Epiſt. 6. ad Agapitum, & alios.	*Can. 60. diſt. 50. perperam apud Gratianum explicatus.*
Ex Epiſt. 7. ad Rufum, & alios Macedon. Epiſ.	*Can. 7. cau. 35. qu. 9. ad integra epiſtolæ exemplaria exigendus.*
Ex Epiſt. 9. ad Probum.	*Can. 2. cau. 34. qu. 1. ex integra epiſtola emendandus.*
Ex Epiſt. 12. ad Aurelium Carthaginenſem.	*Can. 4. diſt. 61. falſo tributus Innocentio.*
Ex Epiſt. 18. ad Alexandrum Antiochenum.	*Can. 17. cau. 1. qu. 1. referendus ad can. 73. cau. 1. qu. 1.* *Can. 73. cau. 1. qu. 1. ex integra epiſtola emendandus, atque jungendus cum can. 18. cau. 1. qu. 1.* *Can. 30. cau. 24. qu. 1. referendus ad can. 73. cau. 1. qu. 1.*
Ex Epiſt. 22. ad Rufum, & alios Epiſcopos Macedoniæ.	*Can. 5. diſt. 26. conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.* *Can. 18. cau. 1. qu. 1. ad integra epiſtolæ exemplaria exigendus.* *Can. 41. cau. 1. qu. 1. referendus ad can. 7. cau. 1. qu. 7.* *Can. 53. cau. 1. qu. 1. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.* *Can. 111. cau. 1. qu. 1. ex integra epiſtola emendandus.* *Can. 7. cau. 1. qu. 7. ex integris epiſtolæ codicibus ſupplendus.* *Can. 14. cau. 1. qu. 7. cum ſuperioribus jungendus.* *Can. 1. cau. 28. qu. 1. referendus eſt ad can. 3. diſt. 26.* *Can. 5. cau. 35. qu. 9. ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
Ex Epiſt. 23. ad Epiſcopos Toletani Concilii.	*Can. 1. diſt. 51. dubiæ fidei, & varius in diverſis exemplaribus.*
Ex Epiſt. 25. ad Epiſcopos Milevitani Concil.	*Can. 12. cau. 24. qu. 1. ex integris exemplaribus ſupplendus.*
Adjiciuntur.	*Can. 3. diſt. 20. apocryphus, & a Gratiani propoſito alienus.* *Can. 3. diſt. 83. referendus ad epiſtolas Mercatoris.* *Can. 13. cau. 9. quæſt. 3. eſt potius Pſeudo-Synodi Romanæ ſub Silveſtro.* *Can. 22. cau. 16. qu. 1. falſo tributus Innocentio.* *Can. 6. cau. 16. qu. 3. eſt potius Concilii Hiſpalenſis 2.* *Can. 2. cau. 23. qu. 8. apocryphus, ſed ab Eccleſiæ diſciplina non alienus.*

Digitized by Google

Can. 2. *cau.* 35. *qu.* 10. *Can.* 5. *cau.* 35. *qu.* 10.	*Non ſunt Innocentii Papæ, quorum potius ſententia in Concilio Lateranenſi reprobata eſt.*

SErvavi in recenſendis Innocentii I. epiſtolis, quæ in Gratiani codice memorantur, recentiorum collectionum ordinem. Ceterum apud Dionyſium Exiguum paullo aliter eædem epiſtolæ diſpoſitæ ſunt. Apud eos, qui & Pontificatum, & epiſtolas Innocentii ſingulari ſtudio proſecuti fuiſſe videntur, quædam in incerto hærent. In primis enim ſunt, qui adſerunt, Innocentium Pontificem Sedem conſcendiſſe anno 402. ineunte, eandemque tenuiſſe uſque ad annum 417., alii vero ab anno 401. ſub finem uſque ad finem anni 316. ejus Pontificatum notant. Sed hæc leviora ſunt, quam quæ in diſputationem veniant. Illud potius me movet, quod videam, non contemnendos Scriptores de epiſtolarum Innocentii fide dubitare. Non memoro hic famigeratam illam epiſtolam numero trigeſimam, quæ ad Arcadium Imperatorem directa fertur: Hæc enim perpaucos habet deſenſores, ſed potius ab omnibus fere eruditis Viris apocrypha recenſetur. Hæc cum aliquot aliis a vetuſtis epiſtolarum codicibus abeſt. Ad eas me potiſſimum refero, quæ in codice canonum Dionyſii Exigui leguntur. Harum porro ut antiquiſſimus, & prope contemporaneus collector eſt, ita integra videtur eſſe fides, quam tamen elevare nituntur, qui in ipſis aut ſtyli barbariem agnoſcunt Innocentio parum dignam, aut ineptam inveniunt ſacrarum literarum interpretationem, aut tales eccleſiaſticos ritus ibidem memoratos intuentur, quos tempore Innocentii necdum fuiſſe inſtitutos arbitrantur. Quid de unaquaque re ſentiendum ſit, ſaltem ex iis, quæ apud Gratianum laudantur, ac potiſſimum ex iis, quæ inferius habentur, conſtabit. Ceterum generatim illud præfabor, adverſus has epiſtolas acerrime pugnaſſe Magdeburgenſes, & poſt illos quotquot eorundem placitis adhæſere, quorum tamen ſtudium hac in re, ac ſollicitudo ea fuiſſe videtur, ut fidem earum epiſtolarum tollerent, ex quibus Romanæ Eccleſiæ doctrina tamquam germana, & ceteris anteferenda demonſtratur; velut illius, quæ Apoſtolorum Principum traditiones excepit, ita dixerim, auribus, & perpetuo cuſtodivit, nec non auctor extitit ceteris, ut ſervarent, uti vel unum primæ epiſtolæ exordium perſpicue docet. Sane ubi in examinanda veterum monumentorum auctoritate non tantum non ſeponuntur præjudicia ſectæ, ſed potius præconcepto animorum æſtui indulgetur, quid erit in tota ſacra antiquitate, quod non argumentis conjecturarum inſtar artificioſe paratis confici quoquo modo poſſit?

De Epiſtola 1. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum.

In collectionibus decretalium, etiam apud Dionyſium Exiguum, primum locum tenet inter epiſtolas Innocentii, quæ ita inſcribitur: *Innocentius Decentio Epiſcopo Eugubino ſalutem*; non quod hæc epiſtola ceteris prior tempore ſit (dummodo vera ſit data temporis ſub finem adjecta, ibi: *Data* 14. *Kal. Aprilis Theodoſio Auguſto* 7., *& Palladio viris clariſs. Coſſ.*, quæ incidit in annum 416., qui eſt Innocentii poſtremus) ſed quod Dionyſius Exiguus digniſſimam eam habuerit, quæ primo loco recenſeretur, ex eo forte, quod Romanæ Eccleſiæ judicia præ ceteris honorabilia

rabilia ibidem dicantur; Dionyſius autem ipſe, juxta ea, quæ in præfatione hujus operis attigi, ad Romanæ Eccleſiæ judicia una cum conſortibus ſuis provocaverat. Non eſt, meo judicio, cur hæc epiſtola ab aliquibus in dubitationem adducatur; neque enim aut ſtylus ab Innocentio abhorret, aut ineptæ ſunt ſacrarum literarum interpretationes, aut diſciplinæ Innocentio recentioris traditio, uti viſum eſt Magdeburgenſibus, ſed pro illius potius fide, atque auctoritate ſtant Collectores quicumque vetuſtiſſimi, imo & diſciplina, quæ ibidem traditur, Innocentii ætati apprime conveniens. Inſtituit Innocentius Decentium Eugubinum, cujus Epiſcopatus in Umbria olim, modo in Ducatu Urbinate conſtitutus adparet, ſemper tamen Romano Pontifici immediate ſubjectus. In octo capita diſtribuitur epiſtola, Can. 11. cujus caput primum refertur in parte in can. 11. diſt. 11.; illud tamen plurimum diſt. 11. juvabit, commodæ interpretationis gratia, integrum ſubjicere ex codice Dionyſii, ibi: *Si inſtituta eccleſiaſtica, ut ſunt a Beatis Apoſtolis tradita, integra vellent ſervare Domini Sacerdotes, nulla diverſitas, nulla varietas in ipſis ordinibus, ac conſecrationibus haberetur. Sed dum unuſquiſque, non quod traditum eſt, ſed quod ſibi viſum fuerit, hoc exiſtimat eſſe tenendum, inde diverſa in diverſis locis, vel Eccleſiis aut teneri, aut celebrari videntur, ac fit ſcandalum populis, qui, dum neſciunt traditiones antiquas humana præſumtione corruptas, putant ſibi, aut Eccleſiis non convenire, aut ab Apoſtolis, vel apoſtolicis Viris contrarietatem inductam. Quis enim neſciat, aut non advertat, id, quod a Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſervari, nec ſuperduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? Præſertim cum ſit manifeſtum, in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, atque Siciliam, Inſulaſque interjacentes nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos, quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus Succeſſores conſtituerint Sacerdotes; aut legant, ſi in iis Provinciis alius Apoſtolorum invenitur, aut legitur docuiſſe. Qui ſi non legunt, quia nuſquam inveniunt, oportet eos hoc ſequi, quod Eccleſia Romana cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe non dubium eſt, ne, dum peregrinis aſſertionibus ſtudeant, caput inſtitutionum videantur omittere. Sæpe dilectionem tuam ad Urbem veniſſe, ac nobiſcum in Eccleſia conveniſſe non dubium eſt, & quem morem vel in conſecrandis myſteriis, vel in ceteris agendis arcanis teneat, cognoviſſe, quod ſufficere arbitrarer ad informationem Eccleſiæ tuæ, vel reformationem, ſi Prædeceſſores tui minus aliquid, aut aliter tenuerint, ſatis certum haberem, niſi de aliquibus conſulendos nos eſſe duxiſſes. Quibus iccirco reſpondemus, non quod te aliqua ignorare credamus, ſed ut majori auctoritate vel tuos inſtituas, vel ſiqui a Romanæ Eccleſiæ inſtitutionibus errant, ut commoneas, aut indicare non differas, ut ſcire valeamus, qui ſint, qui aut novitates inducunt, aut alterius Eccleſiæ, quam Romanæ, exiſtimant conſuetudinem eſſe ſervandam.* Sic ad integram epiſtolam exactus eſt Gratianeus canon, cujus interpretatio ex iis, quæ deſcripta ſunt, commoda redditur. Ajebat Innocentius Occidentalis Eccleſiæ, imo & Provinciæ Romanæ Epiſcopum erudiens, in rebus eccleſiaſticis adminiſtrandis, ſacriſque officiis peragendis potiſſimum attendendam eſſe & Divinam, & Apoſtolicam traditionem. Divina autem, aut Apoſtolica traditio non aliunde melius in Occidentali Eccleſia derivari poterat, quam a Romana Civitate, quam unicam doctrinis ſuis illuſtrarunt Petrus, & Paullus Apoſtoli; quum aliæ Occidentales Eccleſiæ neminem ex Apoſtolis inſtitutorem habuerint, aut auctorem, imo & ipſæ ab iis, qui a Petro, & Paullo miſſi fuerunt, inſtitutæ adpareant, ut proinde Romana Eccleſia ceterarum fons,

Digitized by Google

fons, & origo jure optimo videatur. Hinc autem recta apud Innocentium conſequebatur, ut ſi quid ab Occidentalibus Eccleſiis decernendum, aut moribus recipiendum foret, illud præprimis elaborandum eſſet, quo Romanæ Eccleſiæ moribus, atque inſtitutis congrua omnia fierent; ea enim ratione quæcumque recipiebantur, facile in apoſtolicam auctoritatem, traditionemque conferri poterant. Hæc etiam ratio fuit, cur apud veteres frequentiſſime ad Romanam Eccleſiam referrentur tam cauſſæ Fidei, quam cauſſæ ad diſciplinam ſacrorum pertinentes, quemadmodum liquet paſſim ex epiſtolis ejuſdem Innocentii I., ſeu 27. ad Aurelium Carthaginenſem, ſeu ad eundem Aurelium, & Auguſtinum Hipponenſem epiſtola, quæ eſt 96. inter epiſtolas Auguſtini, ſeu in reſponſione ad Concilium Milevitanum, quæ eſt epiſtola 91. inter epiſtolas Auguſtini, ſeu in reſponſione ad Synodum Carthaginenſem, quæ eſt 92. inter ejuſdem Auguſtini epiſtolas, ſeu demum, ut alias omittam, in epiſtola ad Himerium Tarraconenſem. Video quidem, id recentioribus hæreticis diſplicere, quod occaſionem ipſis dedit nonnullarum hujuſmodi epiſtolarum fidem elevandi; verum, ut ſuperius ajebam, quoties alia non producuntur in contrarium argumenta, id ſolum ipſis non prodeſt, ideo epiſtolas rejicientibus, quia novis illorum opinamentis nedum non ſatis conveniant, ſed potius adverſentur. At vero ſiquis potiſſimum cauſſam inquirat, qua adductus Innocentius fuerit, ut Decentium ad Romanas præſertim inſtitutiones arripiendas excitaret, ceterarum vero Provinciarum mores parum ſpectaret, ea ex adjunctis illius ætatis erit repetenda. Nemo ignorat, tunc temporis Donatiſtarum errores in Africa primum natos, in Italiam fuiſſe etiam tranſvectos; imo & in Romana Provincia apud nonnullos obrepſiſſe, cum clandeſtina comitia Donatiſtæ iidem in montibus, aut agris celebrarent, ex quo ipſi *Montenſes* modo, modo *Campitæ* appellati fuerunt, teſte Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos. Una tum Romana Civitas videbatur a pravis hæreticorum hujuſmodi moribus incorrupta. Quæ cum ita eſſent, nova ſuberat Innocentio ratio, cur Decentium Epiſcopum a peregrinis doctrinis averteret, & illum potius ad Romanarum diſciplinarum, inſtitutionumque ſtudia excitaret.

Sequitur in capite 2. ejuſdem epiſtolæ canon 9. de conſecr. diſt. 2., cujus verba ita emendare juvabit ex codice Dionyſii Exigui: *Pacem igitur aſſeris ante confecta myſteria quoſdam populis imperare, vel ſibi inter Sacerdotes tradere, cum poſt omnia, quæ aperire non debeo, pax ſit neceſſario indicenda. Per quam conſtet, populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum, ac finita eſſe pacis concludentis ſignaculo demonſtrentur.* Hæc ſane conſtitutio renovata eſt in Conciliis poſterioris ætatis. Auctor collectionis Capitularium Francorum lib. 1. cap. 50. ſcribit: *In decretalibus Innocentii Papæ, ut pax detur ab omnibus, confectis Chriſti Sacramentis*; quod depromſit ex Capitulari Aquiſgranenſi ſub Carolo Magno anni 789. cap. 52., & Capitulari Francofordienſi anni 794. cap. 48. Porro capitis hujus ſententia non adeo eſt in aperto, ut prorſus dubitatione careat interpretationis. Illud quidem certiſſimum eſt, inter ſacrarum oblationum ſolemnia pacem vel a primis Eccleſiæ ſæculis conſueviſſe populo indici, aut populum invicem ſe pacifice, ſive per oſculum in Eccleſia ſalutaſſe. Conſtat id luculentiſſime ex Johanne Chriſoſtomo homil. 3. in epiſt. ad Coloſſenſes, Cyrillo in Johannis Evangelium lib. 12., & Concilio Laodiceno can. 19., ut alia omittam ſexcenta. Hujus vero pacis indicendæ, vel invicem tribuendæ non una erat formula. Etſi

Can. 9. de conſ. diſt. 2.

enim unica eſſet pacis ratio, qua ſignificaretur communis Fidelium omnium in res ſacras conſenſio; ut enim ajunt Moguntini Patres in Concilio anni 813. can. 44. *Oblationem quoque, & pacem in Eccleſia facere jugiter admoneatur populus Chriſtianus, quia ipſa oblatio ſibi, & ſuis magnum remedium eſt animarum, & in ipſa pace vera unanimitas, & concordia demonſtratur*; non tamen ſemel in ipſis Miſſarum ſolemniis indicebatur, ſed primum ab ipſo ſacrificii exordio, deinde dum Evangelium adnunciandum erat per concionem, itidem antequam ſacrificium conſummaretur, oſculo dato, demum ſacrificio omnino completo. Id innuit loco laudato Johannes Chriſoſtomus his verbis: *Quum ingreſſus fuerit Eccleſiæ Antiſtes, ſtatim dicit, pax omnibus; quando verba facit, pax omnibus; quando benedicit, pax omnibus; quando jubet oſculari, pax omnibus; peracto ſacrificio, pax omnibus; & rurſus in medio, gratia vobis, & pax*. De pace ſacrorum initio danda meminit Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Johannem, ibi: *Salutat diſcipulos uſitata illa forma, pax vobis, legem veluti quandam inde conſtituens Eccleſiæ filiis, quo fit, ut in ſanctis potiſſimum conventibus, & ſynaxibus circa ipſa myſterii initia, hoc invicem dicamus*. Idipſum de pace indicenda ab Epiſcopo vel initio ſacrificii, vel initio evangelicæ prædicationis teſtatur Athanaſius in epiſtola ad Euſtathium, ibi: *Proœmium ſacrificii, aut doctrinæ ipſorum eſt blandum illud, pax vobis, Evangelium circumferunt, &c.* Videſis Ferrarium in lib. 2. de ritu concionandi. Alia erat pax, quam Epiſcopus a Deo Opt. Max. precabatur ante conteſtationem, quæ hodie *Præfatio Miſſæ* appellatur. Hinc in antiquis Sacramentariis, & Ritualibus conteſtationi præponitur oratio, quæ inſcribitur *ad pacem*. Videſis Sacramentarium editum a Mabillonio in fine tomi 1. Muſei Italici. Major vero, & clarior ſignificatio pacis erat, quæ per oſculum fiebat, atque etiam hodie fieri in Eccleſiis ſolet inter clericos, aut per oſculum ſacræ Imaginis inter laicos ante ſumtionem Euchariſtiæ fracto jam pane, & Chriſti ſanguini ad indicandam populi cum Chriſto conjunctionem admixto. Huc pertinet canon 19. ex Laodicenis, ubi mentione præhabita orationum, quæ a Sacerdote ante communionem fiunt, dicitur: *Et ita demum pacem ſibi invicem dabunt. Et poſtquam dederit Epiſcopus Presbyteris oſculum pacis, tunc laici ſibi tribuent, & ita ſancta celebrabitur oblatio*. Demum dum dimittendus erat populus, pacem Epiſcopus publice indicebat, quo pertinere videtur, quod ait Baſilius in Pſalmum 28. in fine: *Ultima autem benedictionum pax eſſe videtur*.

Quum igitur multiplices olim fuerint concedendæ pacis formulæ, illud inveſtigare juvabit, de qua potiſſimum formula fragmentum Innocentii ſit intelligendum. Res hæc meo judicio adhuc in obſcuro latet, & non ſatis commode illuſtrari poteſt, niſi forte conjecturis demus locum, atque ex temporis illius adjunctis quid veroſimilius ſentiendum ſit, indicemus. Temporibus Innocentii Manichæorum hæreſis longe, lateque diffuſa Italiam quoque ipſam infecerat, atque etiam, qui ex Manichæis ſuborti fuerant, Priſcillianiſtæ falſa complura dogmata in vulgus prætextu pietatis, ac religionis ſpargebant. Hæc porro occaſionem dare Innocentio potuerunt ſtatuendi, ne in publicis Eccleſiarum conventibus pax ante confecta myſteria indiceretur. Etenim Manichæi, ut de ipſis primum dicam, cum duo rerum principia, ſive Deos effingerent, malorum unum, alterum bonorum omnium auctorem, a Deo malo vinum conditum fuiſſe credebant, proptereaque ad Euchariſtiam accedentes ſanctum quidem panem ſuſcipiebant, a ſacro autem vino temperabant. Teſtis hujus rei eſt Gelaſius Papa in can. 12. de conſ. diſt. 2., & Leo Magnus in Sermone

Sermone 41. de Quadrageſima 4. cap. 5. ita de Manichæis ſcribens : *Cumque ad tegendum infidelitatem ſuam noſtris audeant intereſſe myſteriis , ita in Sacramentorum communione ſe temperant , ut interdum , ne penitus latere non poſſint , ore indigno Chriſti Corpus accipiant , Sanguinem autem redemtionis noſtræ haurire omnino declinent . Quod veſtræ notum facimus Sanctitati , ut vobis hujuſcemodi homines & his manifeſtentur indiciis , & quorum deprehenſa fuerit ſacrilega ſimulatio , a Sanctorum ſocietate ſacerdotali auctoritate pellantur* : Itaque duplex erat Manichæorum conatus : primo curabant , ut pro Chriſtianis haberentur, nec verebantur ad ſacræ Euchariſtiæ communionem ſacrilegi eam ob cauſſam accedere ; deinde, ne Deum malum , ut ipſi ajebant , venerarentur , a calice , & vino abſtinebant . Quod profecto optimam occaſionem tribuere Innocentio potuit , ut decerneret, nemini concedendam eſſe eccleſiaſticam pacem, niſi poſt confecta myſteria , ne fortaſſe inter Chriſtianos pacem acciperent Manichæi , quorum voluntas erat ab integris eiſdem myſteriis aliena . At ſtatim ac myſteria confecta eſſent , conſtitiſſetque ex utriuſque ſpeciei communione, quis Catholicus eſſet , quiſve Manetis erroribus ſociaretur, tum demum pax recte conceſſa videbatur , iis ſcilicet ſolis impertita , qui recte ſacris myſteriis communicaſſent . Atque his cohæret ſubjecta Innocentii ratio, ibi: *Per quam conſtet , populum ad omnia , quæ in myſteriis aguntur , atque in Eccleſia celebrantur , præbuiſſe conſenſum, ac finita eſſe pacis concludentis ſignaculo demonſtrentur* . Hinc etiam commode percipiuntur illa verba Innocentii: *cum poſt omnia , quæ aperire non debeo , pax ſit neceſſario indicenda*; quibus ſignificatur, pacem indicendam eſſe poſt ſumtionem calicis , quod non omnino perſpicue aperiendum erat, ne forte , ſi ad Manichæorum notitiam perveniſſet, novis eorum fraudibus locus fieret , & tribueretur occaſio. Hæc ſi vera ſunt, ſingularem agnoſcere juvabit , temporibuſque tantum illis accommodam conſtitutionem ; cum præſertim ſciamus, generalem fuiſſe Occidentalis Eccleſiæ diſciplinam, quemadmodum & hodie viget, ut pax mutua indicatur ante euchariſticam communionem poſt fractionem ſacri Panis ; niſi forte quiſpiam diceret, mentem Innocentii eo tendere , ut pax dari nequeat ante confecta myſteria, ideſt ante fractionem ſacri Panis , aut ante conſecrationem Corporis , & Sanguinis Chriſti, qua in ſpecie adhuc ſingularis eſſe potuiſſet ratio Innocentio Papæ , ut Manichæorum cauſſa idipſum definiret . Etenim mos erat in vetere Eccleſia , ut antequam ad communionem euchariſticam deveniretur, benedicerentur fructus, ſpicæ præſertim, & uva, oblati , populo deinde in ſignum communionis chriſtianæ diſtribuendi, uti animadvertit Cardinalis Bona lib. 2. Rer. liturg. cap. 14. Ex eo vero facile dignoſci poterat, quinam Manichæorum hæreſibus adhærerent , qui ſcilicet a fructibus offerendis abſtinuiſſent , quos a malo Deo conditos authumabant .

Præterea, ut ajebam, ex Manichæorum grege eruperunt Priſcillianiſtæ, qui Parentum ſuorum hæreſes provexerunt temporibus Innocentii Papæ. Et quidem Priſcillianiſtæ ſuos ipſi Epiſcopos habebant, exterius oſtentantes Chriſtianam Fidem, ac pacificos mores , ut ea ratione facilius allicerent populos , ac deciperent . Apud Epiſcopos Priſcillianiſtas illud invaluerat, ut eandem ſemper ſalutandi populi formulam, & inferioribus Sacerdotibus non communem uſurparent . Nam , ubi apud Catholicos Epiſcopi æque , ac Preſbyteri inferiores populum conſueta illa formula ſalutabant, *Dominus vobiſcum* , Priſcillianiſtæ potius ſingularem ſuis Epiſcopis ſalutationem præſtituerunt , ut ſemper proclamarent : *Pax vobis* . Ita colligimus ex Concilio Bracarenſi anni 563. can. 3. ibi : *Item placuit, ut non aliter Epiſcopi , &*

aliter presbyteri populum, ſed uno modo ſalutent dicentes: Dominus vobiſcum, ſicut in libro Ruth legitur. Et ut reſpondeatur a populo: Et cum ſpiritu tuo; ſicut & ab ipſis Apoſtolis traditum omnis retinet oriens, & non ſicut Priſcilliana pravitas permutavit. Si quis igitur Innocentii decretum ad Priſcillianiſtarum mores corrigendos pertinuiſſe diceret, non videretur ab Innocentii mente prorſus aliena hujuſmodi interpretatio, quaſi improbet eximius Pontifex ſubdolos Priſcillianiſtarum Epiſcoporum mores, qui ſpecie pacis ſua ſacrificia exordiebantur, moneatque Decentium, ne a recepta Eccleſiarum diſciplina divertat, juxta quam pax nonniſi poſt confecta myſteria, ideſt poſt ſacri Panis fractionem, in ipſo propemodum euchariſticæ perceptionis actu indici conſueverat. Unum addo ad interpretationem verborum illorum: *Cum poſt omnia, quæ aperire non debeo, &c.* Nimirum his verbis ſignificabat Innocentius, pacem eſſe dandam poſt celebratum ſacroſanctum Euchariſtiæ myſterium, ſeu poſt conſecrationem panis, & vini, panis ſacri fractionem, ejuſdemque panis immiſſionem in calicem, quæ omnia ideo aperte *aperire non debere* ſe profitebatur Innocentius, ne ſacra illa myſteria palam Ethnicis tunc adhuc exiſtentibus plurimis fierent, ac ludibrio expoſita aliquando adparerent.

Can.73. de conſ. diſt. 1. In cap. 2. ejuſdem epiſtolæ legitur canon 73. de conſ. diſt. 1., cujus verba ita erunt ex integra epiſtola deſcribenda: *De nominibus vero recitandis, antequam preces Sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda ſunt, ſua oratione commendet, quam ſuperfluum ſit, & ipſe pro tua prudentia recognoſcis, ut cujus hoſtiam necdum Deo offeras, ejus ante nomen inſinues, quamvis illi incognitum nihil ſit. Prius ergo oblationes ſunt commendandæ, ac tunc eorum nomina, quorum ſunt, edicenda, ut inter ſacra myſteria nominentur, non inter alia, quæ ante præmittimus, ut ipſis myſteriis viam futuris precibus aperiamus.*

Can.119. de conſ. diſt. 4. Progreditur Innocentius in cap. 3., & ait: *De conſignandis vero infantibus manifeſtum eſt, non ab alio, quam ab Epiſcopis, fieri licere. Nam Presbyteri, licet ſint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem Pontificibus ſolis deberi, ut vel conſignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non ſolum conſuetudo eccleſiaſtica demonſtrat, verum & illa lectio Actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit Petrum, & Johannem eſſe directos, qui jam baptizatis tradant Spiritum Sanctum. Nam Presbyteris ſeu extra Epiſcopum, ſeu præſente Epiſcopo, cum baptizant, chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum.* En antiquiſſimam Romanæ Eccleſiæ diſciplinam, juxta quam licebat quidem Presbyteris Sacramentum Baptiſmatis conferre, non vero Sacramentum Confirmationis. Hinc Gregorius Magnus in can. 1. diſt. 95. cum generaliter id obſervandum in Occidentali Eccleſia præcepiſſet, aſſeruit: *Et nos quidem ſecundum uſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus.* Porro memorata Innocentii Papæ verba referuntur apud Gratianum, non tamen integra, in can. 119. de conſ. diſt. 4., quam eandem ſententiam laudavit Iſidorus Hiſpalenſis in lib. 2. de offic. Eccleſ. cap. 26. ibi: *Spiritum autem Sanctum accipere poſſumus, dare autem non poſſumus, ſed, ut detur, Deum invocamus. Hoc autem a quo potiſſimum fiat, quemadmodum Papa Sanctus Innocentius ſcribit, ſubjiciam: Dicit enim non ab alio, quam ab Epiſcopis, fieri licere; nam Presbyteri, licet ſint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem ſolis Pontificibus deberi, ut vel conſignent, vel Paracletum Spiritum Sanctum tradant, non ſolum eccleſiaſtica conſuetudo demonſtrat, verum & illa lectio Apoſtolorum, quæ aſſerit Petrum, & Johannem eſſe directos,*

Digitized by Google

rectos, qui jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum. Nam Presbyteris (ſive extra Epiſcopum, ſive præſente Epiſcopo baptizant) chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum. Quoniam vero Iſidorum Hiſpalenſem laudavi ad rem hanc, non inutile erit huc referre, quod ſub Iſidoro eodem decretum fuit in Synodo Hiſpalenſi 2. anni 619. can. 7., ubi poſtquam conſtitutum eſt, ne Presbyteri altaria erigerent, aut Baſilicas conſecrarent, ne ex Epiſcopi quidem ſui delegatione, ita ſubditur: *Nam quamvis cum Epiſcopis plurima illis* (ideſt Presbyteris) *miniſteriorum communis ſit diſpenſatio, quædam novellis, & eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita noverint: ſicut Presbyterorum, & Diaconorum, ac virginum conſecratio, ſicut conſtitutio altaris, benedictio, & unctio; ſiquidem nec licere eis Eccleſiam, vel Altarium conſecrare, nec per impoſitionem manus Fidelibus baptizatis, vel converſis ex hæreſi Paracletum Spiritum tradere, nec chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frontem ſignare, ſed nec publice quidem in miſſa quemquam pœnitentium reconciliare, nec formatas cuilibet epiſtolas mittere, &c.* His decretis occaſionem dederat Agapius quidam Epiſcopus Cordubenſis, qui Presbyteris mandabat, ut Altaria erigerent, ac Baſilicas conſecrarent. Qua tamen in re erunt ſane obſervanda verba illa canonis: *Quædam novellis, & eccleſiaſticis regulis*; non enim quæ in Eccleſia Hiſpalenſi, Iſidoro auctore, decernebantur, omnia ex divino jure repetita videbantur, ſed potius ex jure recentiore eccleſiaſtico, quæ obſervatio commodam præbet interpretationem dicti canonis 119. apud Gratianum; præſertim vero, quod ſciamus aliquando ab eodem Innocentio I. permiſſum, ut manus impoſitio poſt Baptiſmum a minoribus Sacerdotibus fieret, quemadmodum legimus in cap. 6. ejuſdem epiſtolæ apud Dionyſium Exiguum, ibi: *De his vero baptizatis, qui poſtea Dæmonio, aut vitio aliquo, aut peccato interveniente, arripiuntur, quæſivit dilectio tua, ſi a Presbytero, vel Diacono poſſint, aut debeant conſignari, quod hoc, niſi Epiſcopus præceperit, non licet; nam ei manus imponenda omnino non eſt, niſi Epiſcopus auctoritatem dederit id efficiendi. Ut autem fiat, Epiſcopi eſt imperare, ut manus ei vel a Presbytero, vel a ceteris clericis imponatur. Nam quomodo id fieri ſine magno labore poterit, ut longe conſtitutus Energumenus ad Epiſcopum deducatur? Cum ſi talis caſus ei in itinere acciderit, nec perferri ad Epiſcopum, nec referri ad ſua facile poſſit?*

Juvabit præterea ex integris exemplaribus ſupplere, atque emendare canonem 13. *Can. 13.*
de conſ. diſt. 3., cujus verba ita legenda ſunt ex cap. 4. ejuſdem epiſtolæ apud *de conſ.*
Dionyſium Exiguum. *Sabbato vero jejunandum eſſe ratio evidentiſſima demonſtrat. Nam* *diſt. 3.*
ſi diem dominicum ob venerabilem reſurrectionem Domini Noſtri Jeſu Chriſti non ſolum in Paſcha celebramus, verum etiam per ſingulos circulos hebdomadarum ipſius diei imaginem frequentamus, ac ſi ſexta feria propter paſſionem Domini jejunamus, ſabbatum prætermittere non debemus, quod inter triſtitiam, aut lætitiam temporis illius videtur incluſum. Nam utique conſtat Apoſtolos biduo iſto in triſtitia, & in mœrore fuiſſe, & propter metum Judæorum ſe occuluiſſe. Quod utique non dubium eſt in tantum eos jejunaſſe biduo memorato, ut traditio Eccleſiæ habeat, iſto biduo Sacramenta penitus non celebrari. Quæ forma utique per ſingulas tenenda eſt hebdomadas, propter id, quod commemoratio diei illius ſemper eſt celebranda. Quod ſi putant ſemel, atque uno ſabbato jejunandum, ergo & dominicum, & ſexta feria ſemel in Paſcha erit utique celebranda. Si autem dominici diei, ac ſextæ feriæ per ſingulas hebdomadas reparanda imago eſt, dementis

mentis eſt, biduì agere conſuetudinem, ſabbato prætermiſſo, cum non diſparem habeat cauſſam, a ſexta videlicet feria, in qua Dominus paſſus eſt, quando & ad inferos fuit, ut tertia die reſurgens redderet lætitiam poſt biduanam triſtitiam præcedentem. Non ergo nos negamus ſexta feria jejunandum, ſed dicimus & ſabbato hoc agendum, quia ambo dies triſtitiam Apoſtolis, vel his, qui Chriſtum ſecuti ſunt, induxerunt, qui die dominico hilarati non ſolum ipſum feſtiviſſimum eſſe voluerunt, verum etiam per omnes hebdomadas frequentandum eſſe dixerunt. Patet ex hiſce verbis vetuſtiſſima Romanæ Eccleſiæ conſuetudo, juxta quam obtinebat, ut jejunium ſabbato quocumque celebraretur. Qui vult hac in re penitius edoceri, unaque difficultates omnes evadere, quæ hanc materiem turbare quoquo modo videntur, conſulat diſſertationem 6. de jejunio ſabbati in Eccleſia Romana a Paſchaſio Queſnellio editam ad calcem operum Leonis Magni. Mihi illud unum obſervare ſufficiet, non unam, eandemque apud veteres fuiſſe diſciplinam hac in parte; nam nonnullis in locis, apud Græcos præſertim, incongruum videbatur jejunare ſabbato, quod Romanæ Eccleſiæ tanquam probrum objecerunt, quemadmodum teſtatur Nicolaus Papa in epiſt. 70. ad Hincmarum; alibi vero ſabbati jejunium viſum eſt maxime obſervandum, uti de Romana Urbe Sanctus Auguſtinus teſtatur epiſt. 118. ad Januarium, & epiſt. 86. ad Caſulanum. Varias hujuſmodi conſuetudines diſpar ratio induxerat. Qui ſabbato jejunabant, totis viribus nitebantur, ne cum Judæis læti, feſtivique ſabbato viderentur; poſtquam enim veteris ſabbati celebritas a Chriſtianis in diem ſolis, quem dominicum appellaverunt, tranſlata eſt, dies ipſa ſabbati cum mœrore potius tranſigi cœpit, vel ut ab judaicis ritibus recederetur, vel etiam ut mœror recoleretur Apoſtolorum, qui poſt Chriſti mortem per integrum ſabbati diem doluerunt; ac demum ſequente luce ob Chriſti Domini reſurrectionem lætitiæ ſingularis argumenta exhibuerunt. Qui contra ab jejunio recedendum eſſe ſabbato aſſerebant, Manichæorum hæreſim magis magiſque deteſtari ſe fatebantur. Quum enim Manichæi dicerent vetus teſtamentum a Deo malo conditum, ſanctificationem ſabbati, tanquam a Deo malo in eodem vetere teſtamento præceptam maxime oderant, nihilque antiquius eam ob cauſſam habebant, quam ut celebrato jejunio mœrore confecti eodem die publice apparerent. Itaque ſabbati jejunium cum mœrore conjunctum nonnullis videbatur Manichæorum hæreſis indicium; aliis e converſo ſabbati celebritas ſine jejunio videbatur judaicæ cujuſdam ſuperſtitionis turpe veſtigium. Quid vero hac in re ſequendum erat? Auguſtinus in epiſtolis memoratis obtemperandum ajebat receptæ hac in re in unaquaque provincia diſciplinæ: Dummodo enim & abs Judæorum, & a Manichæorum ſuperſtitionibus deflecteretur, quis aut in jejunio, aut in feſtiva celebritate ſabbati deliquiſſet, ſecutus alias ſuæ provinciæ morem? Porro Innocentius Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem ſequendam Decentio propoſuit, qua nimirum obtinebat, ut ſingulis ſabbatis jejunium celebraretur.

Can. 17. de conſ. diſt. 3. In canone 17. de conſ. diſt. 3. nihil eſt, quod ſingulari indigeat obſervatione. Conſonat ille cum capite 7. ejuſdem epiſtolæ.

Caput octavum ejuſdem epiſtolæ non ſatis integrum relatum eſt a Gratiano in can. 3. diſt. 95., quem propterea ita ex Dionyſio Exiguo ſupplere juvabit: *Can. 3. diſt. 95.* *Sane, quoniam de hoc, ſicut de ceteris conſulere voluit dilectio tua, adjecit etiam filius meus Cæleſtinus Diaconus in epiſtola ſua eſſe a tua dilectione poſitum illud, quod in B. Apoſtoli Jacobi epiſtola conſcriptum eſt: Si infirmus aliquis in vobis eſt, inducat presbyteros, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum,*

Digitized by Google

firmum, & ſuſcitabit illum Dominus, & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei. Quod non eſt dubium de Fidelibus ægrotantibus accipi, vel intelligi debere; qui ſancto Oleo Chriſmatis perungi poſſunt, quod ab Epiſcopo confectum non ſolum Sacerdotibus, ſed omnibus uti Chriſtianis licet, in ſua, aut in ſuorum neceſſitate ungendum. Ceterum illud ſuperfluum videmus adjectum, ut de Epiſcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium eſt. Nam idcirco Presbyteris dictum eſt, quia Epiſcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non poſſunt. Ceterum ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem a ſe viſitandum, & benedicere, & tangere Chriſmate ſine cunctatione poteſt, cujus eſt ipſum Chriſma conficere. Nam pœnitentibus iſtud infundi non poteſt, quia genus eſt Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur poſſe concedi? His igitur, Frater chariſſime, omnibus, quæ tua dilectia voluit a nobis exponi, prout potuimus, reſpondere curavimus, ut Eccleſia tua Romanam conſuetudinem, a qua originem ducit, ſervare valeat, atque cuſtodire, &c. Pergit hinc Innocentius ad epiſtolæ ſuæ finem, ubi ad initia propemodum revertitur, utrobique enim nihil magis urget, quam ut Decentius Romanæ Eccleſiæ mores ſequatur, & ſervet. Unum heic obſervandum ſupereſt, eadem propemodum verba capitis 8. laudati recenſeri in Concilio Wormatienſi anni 868. can. 72. Probanda porro erit emendatio Correctorum Romanorum, qui negativam particulam expungendam a Gratiani exemplaribus rati ſunt, cum illa nec in integra Innocentii epiſtola apud Dionyſium Exiguum collectorem antiquiſſimum, neque in Wormatienſi canone reperiatur.

De Epiſtola 2. ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum.

Qua ratione Innocentius ad Decentium Eugubinum ſcripſerat, eadem propemodum uſus eſt, dum Victricio Rothomagenſi in Gallia Epiſcopo poſtulanti reſponderet in variis diſciplinæ eccleſiaſticæ cauſſis, illum principio laudans, quod diſciplinam Romanæ Eccleſiæ ſequi vellet, utpote quæ ab Apoſtolis Petro, & Paullo mores ſuos derivaverit. In capite 1. epiſtolæ hujus hæc leguntur: *Primum, ut extra conſcientiam Metropolitani Epiſcopi nullus audeat ordinare, integrum enim judicium eſt, quod plurimorum ſententiis confirmatur, nec unus Epiſcopus ordinare præſumat, ne furtivum beneficium præſtitum videatur. Hoc enim a Synodo Nicæna conſtitutum eſt, atque definitum.* Hic eſt canon 5. diſt. 64., qui, quoniam refertur ad canones Nicæni Concilii, jure optimo conferendus erit cum canone 1. diſt. 64., ubi laudatur Nicæna illa conſtitutio, quam Innocentius ſequendam eſſe ſcribebat. *Can. 5. diſt. 64.*

Proſequitur Innocentius, & ait: *Item ſi quis poſt remiſſionem peccatorum cingulum militiæ ſæcularis habuerit, ad clericatum omnino admitti non debet.* Hic eſt canon 61. diſt. 50. Quare vero irregularis haberetur temporibus Innocentii, quicumque militiæ cingulo ornaretur, colligi ſatis poteſt ex iis, quæ obſervanda volui ad canonem 12. cau. 33. qu. 2., nec non ad canonem 4. de pœnit. diſt. 5., quorum prior eſt Siricii Papæ, alter Concilii Nicæni, ad quæ ſane monumenta ſeſe procul dubio referebat Innocentius. Milites tunc temporis non alii deſignabantur, quam qui Chriſtianæ Religioni renunciaſſent, ut memoratis in locis oſtendi; quamobrem nil mirum erat, ſi milites hujuſmodi ab eccleſiaſticis officiis, ac dignitatibus removerentur. Hinc autem liquido conſtat, toto cœlo aberrare a germana hujuſce *Can. 61. diſt. 50.*

canonis

Digitized by Google

canonis interpretatione Scriptores illos, qui exinde arripuerunt occaſionem dubitandi, num milites poſſent ad gradus Clericorum promoveri, nonnulli vero ex ipſis diſtinctionibus diſputationem hanc abſolvere ſe facile crediderunt, ut patet apud Gloſſographos, qui canonem intellexerunt de officiali milite, qui ſæva admodum præcepta dederit, vel executioni mandaverit. Supervacanea profecto Interpretum hujuſmodi induſtria, qui veteres canones veterum temporum adjunctis accommodare neſciverunt.

Can. 26. cau. 11. qu. 1. & Can. 14. cau. 3. qu. 6. Jungendi ſimul ſunt, unoque ſpiritu legendi can. 26. cau. 11. qu. 1., & canon 14. cau. 3. qu. 6., pertinent enim ambo ad idem caput 3. epiſtolæ Innocentii. Ita lego apud Dionyſium Exiguum, ex quo Gratiani editio eſt emendanda. *Siquæ autem cauſſæ*, (hic eſt laudatus canon 26.) *vel contentiones inter clericos tam ſuperioris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exortæ, ut ſecundum Synodum Nicænam, congregatis ejuſdem provinciæ Epiſcopis, jurgium terminetur. Nec alicui liceat, ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ* (hic eſt laudatus canon 14.), *relictis his Sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei Eccleſiam nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias. Quod ſiquis forte præſumſerit, & ab officio Cleri ſubmotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur. Si autem majores cauſſæ in medio fuerint devolutæ, ad Sedem Apoſtolicam, ſicut Synodus ſtatuit, poſt judicium epiſcopale referantur.* Monent ad hunc canonem Romani Correctores in epiſtola Marcelli, & Innocentii legi: *Sine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui in omnibus cauſſis debet reverentia cuſtodiri.* Verum, licet nonnulla exemplaria recentiora epiſtolæ Innocentii hæc etiam exhibeant, non habet tamen codex Dionyſii Exigui antiquiſſimus, qualis eſt editus abs Juſtello. Deinde epiſtola Marcelli parum appoſite recenſeri ad hanc rem poteſt; ut enim cetera prætercam, agitur de epiſtola Iſidori Mercatoris, cujus fidem jam ſuperius improbam agnovimus. Imo non dubitaverim, clauſulam illam ex epiſtola eadem Marcelli apocrypha in germanam epiſtolam Innocentii a nonnullis recentioribus codicum Scriptoribus fuiſſe tranſlatam. Quod ibidem Innocentius tradit de Clericorum cauſſis, videtur depromtum ex canone 5. Concilii Nicæni, quem ex Dionyſio Exiguo integrum retuli ad canonem 73. cau. 11. qu. 3., item depromtum videtur ex canone 3. Concilii Sardicenſis, quem ego integrum retuli ad canonem 36. cau. 2. qu. 6., & ex canone 17. ejuſdem Concilii Sardicenſis, quem refert Gratianus in can. 4. cau. 11. qu. 3. Quoniam igitur ad Nicænum, vel Sardicenſe Concilium totus ſe retulit Innocentius in canonibus memoratis, nulla alia melior affingi Innocentio interpretatio poterit, quam quæ & Nicænis, & Sardicenſibus canonibus accommodatior eſſe videatur.

Can. 13. diſt. 34. Poſtquam vero in ſequenti capite tradiderit Innocentius, neminem ex Clericis uxorem poſſe viduam ducere juxta illud Levitici cap. 21. verſ. 13. *Sacerdos uxorem virginem accipiat, non viduam, non ejectam*, ita ſubſequitur: *Ut is, qui viduam, licet laicus, duxit uxorem, ſive ante baptiſmum, ſive poſt baptiſmum, non admittatur ad Clerum, quia eodem vitio videtur excluſus. In baptiſmo enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris conſortium relaxatur. Ne is, qui ſecundam duxerit uxorem, clericus ſiat, quia ſcriptum eſt: Unius uxoris virum, & iterum, Sacerdotes mei ſemel nubant, & alibi, Sacerdotes mei non nubant amplius. Et ſi ab aliquibus exiſtimatur, ante baptiſmum ſi forte quis accepit uxorem, & ea de ſeculo recedente alteram duxerit, in baptiſmo eſſe dimiſſum, ſatis errat a regula, quia in baptiſmo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur, cum utique uxor ex legis præcepto ducatur,*

intantum,

intantum, ut & in Paradiſo, cum parentes humani generis conjungerentur, ab ipſo ſint Domino benedicti, & Salomon dicat: a Deo præparabitur viro uxor, quam formam etiam Sacerdotes omnes ſervare, uſus ipſe demonſtrat Eccleſiæ. Satis enim abſurdum eſt aliquem credere, uxorem ante baptiſmum acceptam poſt baptiſmum non computari, cum benedictio, quæ per Sacerdotem ſuper nubentes imponitur, non materiam delinquendi dediſſe, ſed formam tenuiſſe legis a Deo antiquitus inſtitutæ doceatur. Quod ſi non putatur uxor eſſe computanda, quæ ante baptiſmum ducta eſt: ergo nec filii, qui ante baptiſmum geniti ſunt, pro filiis habentur. Ita ſupplendus erit, emendanduſque canon 13. diſt. 34. Porro tria in hoc capite tradidit Innocentius. Primum; non licere alicui ex clericis, aut etiam laicis ad Clerum promovendis duplices inire nuptias, quod argumento graviſſimo eſt, etiam antiquiſſimam Eccleſiam a ſacris ordinibus bigamos arcuiſſe. Deinde ulterius urget Summus Pontifex, & ait mentem Eccleſiæ extendi etiam ad eum caſum, quando quis cum vidua nuptias contrahit; quemadmodum enim maritus unam quodammodo cum uxore perſonam gerere videtur, pro bigamo conſideratur, qui binubam ducit, aut ſaltem bigamiæ notam contrahit, eo ipſo, quo facto ſuo aliam binubam facit. Tertio demum eandem diſciplinam recipiendam ſuadet, ubi quis ante baptiſmum unam, poſt baptiſmum alteram duxerit uxorem; is enim ex Innocentii ſententia adhuc pro bigamo recenſetur, ut ab ordinibus Eccleſiaſticis excludatur. Fuit ſub initium quinti Eccleſiæ ſæculi, aut ſub finem quarti acerrima diſputatio in hac parte graviſſimorum Eccleſiæ Patrum, quorum alii alias in ſententias diſtrahebantur, quemadmodum liquet ex Hieronymo, Auguſtino, Ambroſio, & eodem Innocentio in epiſt. ad plures Macedoniæ Epiſcopos, quorum fragmenta referuntur apud Gratianum in diſt. 26. Qui matrimonium ante baptiſmum initum minime computandum eſſe aſſerebant, his rationum momentis innitebantur. Siqua macula eſſe poteſt in nuptiis ante baptiſmum contractis, ex qua deinde quis ad miniſterium Eccleſiaſticum non admittatur, deletur illa in baptiſmatis ſacramento, cujus vis maxima eſt ex divina inſtitutione: Qui e contrario pro Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſeveritate pugnabant, ajebant quidem in baptiſmate dimitti crimina, non vero nuptias, quarum vinculum venerabile ſemper fuit. Poſtquam vero Innocentius in poſtremam hanc ſententiam ivit, eandemque ſervandam pluribus Epiſcopis propoſuit, atque inter ceteros memorato Victricio Rothomagenſi, Rufo, Euſebio, aliiſque Macedoniæ Epiſcopis, nulla dubitatio fuit, quin paullatim poſterior hæc ſententia in Eccleſia reciperetur præ alia, vimque Eccleſiaſticæ conſuetudinis, ac diſciplinæ obtineret. Nihil hic ſingulariter adjiciendum arbitror, etenim de hac re alibi ſermo recurret, præſertim ubi agendum erit de canonibus diſtinctionis Gratianeæ 26.

In cap. 7. epiſtolæ Innocentii legimus canonem 2. diſt. 71. ibi: *Ut de aliena Eccleſia clericum ordinare nullus uſurpet, niſi ejus Epiſcopus precibus exoratus concedere voluerit. Hoc etiam Synodus ſtatuit Nicæna, ut abjectum ab altero clericum altera Eccleſia non recipiat.* Duplex hoc in loco conſtitutio palam fit, & prima quidem de clericis alienis non ordinandis, altera de clericis ejectis non recipiendis edita; & quamquam Gratianus priorem tantummodo memoraverit, poſteriorem ideo addendam volui, ut ex integro Innocentii capite facile adpareret, utramque propoſitam eſſe, tanquam Concilii Nicæni diſciplinam, quod denotant verba illa: *Hoc etiam Synodus Nicæna ſtatuit*, quæ non tam poſteriora, quam præcedentia reſpiciunt. Nicænæ autem Synodi ſanctio, quam Innocentius laudat, habetur in *Can. 2. diſt. 71.*

capite 5., & 16., quæ referuntur apud Gratianum in can. 73. cau. 11. qu. 3., in can. 3. diſt. 71. & in can. 23. cau. 7. quæſt. 1.

Can. 4. & 5. diſt. 31. Omiſit Gratianus caput 8., ubi actum eſt de hæreticis ad fidem revertentibus recipiendis; retulit autem caput 9. in can. 4. diſt. 31., cui auctor Palearum aliqua ex epiſtola ipſa adjecit, quæ habemus hodie velut canonem quintum, neſcio qua de cauſſa ita diviſum etiam ab iis, qui recentiores Gratiani codices ediderunt. Verba Innocentii hæc ſunt: *Præterea quod dignum, & pudicum, & honeſtum eſt, tenere Eccleſia omni modo debet, ut Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus ſuis non coeant, quia miniſterii quotidiani neceſſitatibus occupantur. Scriptum eſt enim: Sancti eſtote, quoniam & ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. Nam ſi priſcis temporibus de templo Dei Sacerdotes anno vicis ſuæ non diſcedebant, ſicut de Zaccharia legimus, nec domum ſuam omnino tangebant, quibus utique propter ſobolis ſucceſſionem uxorius uſus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, & præterquam ex ſemine Aaron ad ſacerdotium nullus fuerat præceptus accedere; quanto magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſervare debeant, quibus vel ſacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt, nec præterit dies, qua vel a ſacrificiis divinis, vel a baptiſmatis officio vacent? Nam ſi Paullus ad Corinthios ſcribit, dicens: abſtinete vos ad tempus, ut vacetis orationi, & hoc utique laicis præcepit, multo magis Sacerdotes, quibus & orandi, & ſacrificandi juge officium eſt, ſemper debebunt ab hujuſmodi conſortio abſtinere, quo ſi contaminati fuerint carnali concupiſcentia, quo pudore vel ſacrificare forſitan uſurpabunt? &c.* Eiſdem fere verbis idem Innocentius ſcripſit ad Exuperium Toloſanum in epiſt. 3., cujus fragmentum refertur in can. 6. diſt. 31.

Can. 3. cau. 16. qu. 1. Quod paucis retulit Gratianus in can. 3. cau. 16. qu. 1., ita ex integris epiſtolæ exemplaribus erit ſupplendum. Legitur canon in capite 10. *De monachis, qui diu morantes in monaſteriis poſtea ad clericatus ordinem pervenerint, non debere eos a priore propoſito deviare. Aut enim ſicut in monaſterio fuit, & quod diu ſervavit, in meliori gradu poſitus amittere non debet. Aut ſi corruptus, poſtea baptizatus in monaſterio ſedens, & ad clericatus ordinem accedere voluerit, uxorem omnino habere non poterit, quia nec benedici cum ſponſa poteſt jam ante corruptus. Quæ forma ſervatur in clericis maxime, cum vetus regula hoc habeat, ut quiſque corruptus baptizatus clericus eſſe voluiſſet, ſponderet ſe uxorem omnino non ducere.* Hinc colligitur Innocentii ſententia. Erant nonnulli, qui e monaſteriis, in quibus continentiam profeſſi fuerant, ad Clericorum inferiorum gradus promoti, exiſtimarunt ſibi licere conjugia, quæ generatim miniſtris inferioribus concedebantur, quaſi lex continentiæ extra monaſterii clauſtra eos amplius non afficeret. Statuit Summus Pontifex eandem continentiæ legem eſſe ab illis in clericatu etiam cuſtodiendam, cum clericalis conditio tanquam monachali perfectior tantæ virtuti promovendæ apta ſit, nullatenus impediendæ.

Can. 3. diſt. 51. De canone 3. diſt. 51. nihil ſingulare occurrit, quod obſervemus. Conſonat ille cum capite 11. ejuſdem epiſtolæ. Porro curiales, alioſve ſimiles publicis officiis deſervientes, aut rationibus detentos non poſſe ad clericalia munera promoveri pluries vetuſtiſſimis canonibus ſtatutum ſcimus. Ad caput 11. epiſtolæ pertinet canon 10. cau. 27. qu. 1., his verbis legendus ex Dionyſio Exiguo: *Item quæ Chriſto ſpiritualiter nupſerunt, & a Sacerdote velantur, ſi poſtea vel publice nupſerint, vel ſe clanculo corruperint, non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe junxerant, de mundo receſſerit. Si enim de hominibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcum-*

Can. 10. cau. 27. qu. 1.

que

Digitized by Google

quæ vivente viro alteri nupſerit, habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, niſi unus ex his fuerit defunctus, quanto magis de illa tenenda eſt, quæ ante immortali ſe ſponſo conjunxerat, & poſtea ad humanas nuptias tranſmigravit? Quoties verba hæc, prout jacent, abſciſe conſiderentur, videbuntur profecto arctiorem diſciplinam exhibere, quam quæ ex Innocentii mente ſit exhaurienda, quaſi nullo unquam tempore concedenda pœnitentia ſit adulteris, aut iis, qui Chriſto datam continentiæ fidem violarunt, quouſque vivat ejuſdem criminis conſcius, ita, ut qui præmoriatur, is ſine Eccleſiæ communione decedat neceſſario. Verum non ita canonem hunc Innocentii interpretati fuerunt Gallicanæ Eccleſiæ Patres; (quando autem laudo Gallicanæ Eccleſiæ Patres, eos laudatos intelligo, ad quos Innocentius reſcriptum ſuum direxerat, quique propterea idem Innocentii reſcriptum exequuti ſunt); etenim voluerunt quidem eo pertinere Innocentii mentem, ut difficile pœnitentia adulteris, corruptiſque virginibus Deo dicatis concederetur, præſertim ubi peccandi periculum continuo immineret, non vero ut aliquando etiam petentibus pœnitentia denegaretur. Ita hunc ipſum Innocentii canonem referunt Patres Concilii Turonenſis 2. anni 567. cap. 20. ibi: *Et quia in ſententia Papæ Innocentii ad Victricium Epiſcopum Rothomagenſem lata legitur ſcriptum de virginibus, quæ Chriſto ſpiritualiter nupſerunt, & velari a Sacerdote meruerunt, ſi poſtea nupſerint, quod vix etiam ad agendam pœnitentiam mereantur accedere, quia ſic dicit: Si enim de omnibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcumque vivente viro alteri nupſerit, habeatur adultera, quanto magis & illa damnanda eſt, quæ ante immortali ſponſo ſe conjunxerat? &c.* Et paullo inferius laudant Turonenſes Patres canonem 32. Concilii 2. Arelatenſis his verbis: *De puellis, quæ ſe voverunt Deo... ſi ad terrenas nuptias ſponte tranſierunt, id cuſtodiendum eſſe decrevimus, ut cum his, quibus ſe alligaverunt, communione priventur, ita ut eis poſtulantibus pœnitentia non negetur, cujus pœnitentiæ communio multo tempore differatur.* Meminit ejuſdem definitionis Innocentii Papæ Zacharias Pontifex Maximus in epiſtola ad Pippinum Majoremdomus cap. 20., ubi eiſdem omnino verbis refertur, quid ipſemet Innocentius Victricio Rothomagenſi reſcripſerit; ſed in cap. 26. ſubdit Zaccharias, virgines lapſas poſt pœnitentiam ex humanitate communionis gratiam obtinere poſſe. Meminit etiam ejuſdem canonis Concilium Duziacenſe 2. anni 874. canone 6., ubi agitur de quadam ſanctimoniali nomine Duza, quæ lapſa fuerat, concluditurque ex ipſamet Innocentii ſanctione, delictum illud pœnitentia deliquentis eſſe purgandum, ut viaticum delinquenti e ſæculo tranſeunti, ſi tamen pœnituerit, non negetur. Poſt hæc amplius non memoro canonem 55. Concilii Toletani 4. anni 633., aut canonem 6. Concilii Toletani 6. anni 638., aut alios a diverſis variarum Provinciarum Conciliis editos, quibus conſtat aut adulteris, aut ſanctimonialibus lapſis communionem ſaltem in vitæ extremo non fuiſſe denegatam, ubi pœnitentiam egiſſent; ut inde adpareat, qualis Innocentii conſtitutioni adfingenda ſit interpretatio. Illud unum adjiciam, non defuiſſe apud veteres, qui gravioribus hujuſmodi criminibus talem pœnam impoſuerunt, ut eſſent propemodum ſine expiatione: Verum, ut ex dictis facile liquet, nuſquam is fuit germanus univerſæ Eccleſiæ ſenſus: Potuit id nonnullis auſterioribus Eccleſiæ Antiſtitibus aliquando probari, quorum ſententia recepta minime fuit. Ad rem ſcribit S. Cyprianus in epiſtola ad Antonianum his verbis: *Et quidem apud anteceſſores noſtros quidam de Epiſcopis iſtic in Provincia noſtra dandam pacem mœchis non putaverunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt,*

non eamen a Coepiſcoporum ſuorum collegio receſſerunt, aut catholicæ Eccleſiæ unitatem, vel duritie, vel cenſuræ ſuæ obſtinatione ruperunt; ut, quia apud altos adulteris pax dabatur, qui non dabat, de Eccleſia ſepararetur. Forte juxta nonnullorum, quam Cyprianus heic refert, ſententiam Innocentius in capite memorato loqui potuit, & quod veterum nonnulli de adulteris ſenſerunt, juxta auſteriorem diſciplinam potiore jure recipiendum fuiſſe aſſeruit de virginibus, quæ poſt ſolemnem elicitam profeſſionem lapſæ proponerentur. Et quidem auſteriorem illam diſciplinam ſequutus eſſe videtur idem Innocentius in epiſtola ad Exuperium Toloſanum cap. 4. ibi: *mulieribus prodito earum crimine, communio denegatur*, can. 23. cau. 32. qu. 5. Ceterum, quoties communio denegabatur, adhuc pœnitentiæ locus erat, quemadmodum & in eadem epiſtola ad Exuperium ait Innocentius cap. 2. ibi: *Conſuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, ſed communio negaretur*. Si verum eſſet, quod conjicit Sirmondus, libellum illum, qui inſcribitur *Canones Romanorum ad Gallos Epiſcopos*, (habetur editus in editione recentiore Labbeana Veneta poſt epiſtolas Innocentii) vere Innocentio Papæ tribui poſſe, clarius exinde liqueret mens Innocentii; etenim ibidem traditur canone 1., virgines lapſas, etiam poſt emiſſum ſolemne continentiæ votum, per pœnitentiam expiare ſuum flagitium poſſe.

Can. 9. cau. 27. qu. 1. Tandem in poſtremo ejuſdem epiſtolæ capite legimus canonem 9. cau. 27. qu. 1., his tamen verbis apud Dionyſium Exiguum. *Hæ vero, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulaverunt permanere, licet velatæ non fuerint, ſi forte nupſerint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia eſt, quia ſponſio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolet bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolvi, quanto magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigerunt, ſolvi ſine vindicta non poterit? Nam ſi Apoſtolus Paullus, quæ a propoſito viduitatis diſceſſerant, dixit eas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, quanto potius virgines, quæ prioris promiſſionis fidem frangere ſunt conatæ?* Hæc propemodum eadem recenſuerunt ex Innocentio Turonenſis II. Concilii Patres in canone 20., poſt quæ ita ſubdiderunt. *Quis Sacerdotum contra decreta talia, quæ a Sede Apoſtolica proceſſerunt, agere præſumat?* Ex quo ſane liquet, non tantummodo canonem hunc nuperrime memoratum, verum etiam integram Innocentii epiſtolam in Gallicana Eccleſia receptam fuiſſe. Ita enim directa erat ad Victricium Rothomagenſem in Gallia Epiſcopum, ut non tam ipſe, quam ceteri Coepiſcopi eadem uterentur in Eccleſiaſtica diſciplina inſtituenda. Ita ajebat initio hujus epiſtolæ Innocentius: *Digeſtas vitæ, & morum probabilium diſciplinas adnexas literis meis miſi, per quas advertant Eccleſiarum regionis veſtræ populi, quibus rebus, & regulis Chriſtianorum vita in ſua cujuſcumque profeſſione debeat contineri, qualiſque ſervetur in urbis Romæ Eccleſia diſciplina. Erit dilectionis tuæ per plebes finitimas, & Conſacerdotes noſtros, qui in illis regionibus propriis Eccleſiis præſident, regularum hunc librum, quaſi didaſcalicum, atque monitorem ſedulo inſinuare &c.*

De

De epiſtola 3. ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum.

Non tantum Vitricius Rothomagenſis, ſed etiam alii in Gallia Epiſcopi Innocentium Pontificem Maximum conſuluerunt, ut germanam Eccleſiæ diſciplinam ſuſciperent. Turbabat tunc pravis dogmatibus Gallicanam Eccleſiam Vigilantius clericalem, ac monaſticum cælibatum omnino contemnens, damnanſque quamplurimos illius ætatis Eccleſiaſticos ritus, qui præſertim ad honorem Martyrum, reliquiarum, aut ad nocturnas pſallentium fidelium vigilias pertinebant. Et quidem homo iſte in ſchiſmata facile pronus aliarum Eccleſiarum, præſertim orientalium, quas perluſtraverat, diſciplinas laudabat, eo animo, ut fidentius occidentalis Eccleſiæ deſpiceret conſuetudines. Quamobrem Gallicani Epiſcopi nihil antiquius habuerunt, quam ut Romanæ Eccleſiæ Antiſtites interrogarent, quorum ſententias non tam ipſi exequerentur, quam ceteris exequendas proponerent. Inter hos fuit Exuperius Toloſanus Epiſcopus, vir egregiæ famæ, tum ob ſingularem vitæ ac morum integritatem, tum ob inſignem rerum ſacrarum doctrinam, quem propterea pluribus nominibus clarum Sanctus Hieronymus multoties commendavit. Ipſe ab Innocentio Pontifice poſtulavit, quid cuſtodiendum in aliquot ſacræ diſciplinæ capitibus foret, cui propterea reſcripſit Innocentius *quid ſequendum vel docilis ratio perſuaderet, vel auctoritas lectionis oſtenderet, vel cuſtodita ſeries temporum demonſtraret.* Et quidem in priore epiſtolæ capite reſpondit Innocentius, neminem ſacris altaribus deſervire poſſe, niſi continentiam profeſſus fuiſſet. Habetur id in can. 2. diſt. 82., ad quem referendus erit canon 6. diſt. 31., cujus ſententia ex laudato canone 2. integra dignoſcetur. Gratianeus canon non omnino cum epiſtola conſonat, ideoque juvabit caput ipſum juxta exemplar Dionyſii Exigui hoc in loco deſcribere. *Propoſuiſti, quid de his obſervari debeat, quos in Diaconii miniſterio, aut in officio Presbyterii poſitos incontinentes eſſe, aut fuiſſe generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum manifeſta eſt diſciplina, & beatæ recordationis viri Siricii Epiſcopi monita evidentia commearunt.* (Siricii locus legitur apud Gratianum in can. 3. & 4. diſt. 82.), *ut incontinentes in officiis talibus poſiti omni honore Eccleſiaſtico priventur, nec admittantur ad tale miniſterium, quod ſola continentia oportet impleri. Eſt enim vetus admodum ſacræ legis auctoritas, jam inde ab initio cuſtodita, quod in templo anno vicis ſuæ habitare præcepti ſunt Sacerdotes, ut ſervientes ſacris oblationibus, puros, & ab omni labe purgatos ſibi vindicent divina myſteria, neque eos ad ſacrificia fas ſit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale conſortium,* (nemo non videt, quam diverſa ſit hujuſmodi ſententia Innocentii ab ea, quam Innocentio mutatis verbis tribuit Gratianus in dicto canone 6. diſt. 31.) *quia ſcriptum eſt: ſancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. Quibus utique propter ſobolis ſucceſſionem propterea uxorius uſus erat relaxatus, quia ex alia tribu ad Sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quanto magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſervare debent, quibus vel ſacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt; nec præterit dies, qua vel a ſacrificiis divinis, vel a baptiſmatis officio vacent. Nam ſi Paullus ad Corinthios ſcribit, dicens: Abſtinete vos ad tempus, ut vacetis orationi, & hoc utique laicis præcepit; multo magis Sacerdotes, quibus & orandi, & ſacrificandi juge officium eſt, ſemper debebunt ab hujuſmodi conſortio abſtinere;*

Can. 6. diſt. 31. & can. 2. diſt. 82.

re; qui ſi contaminatus fuerit carnali concupiſcentia, quo pudore, vel ſacrificare uſurpabit? Aut qua conſcientia, quove merito exaudiri ſe credit, cum dictum ſit, omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil mundum? Sed fortaſſe hoc licere credit, quia ſcriptum eſt; unius uxoris virum, non permanentem in concupiſcentia generandi hoc dixit, ſed propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admiſit, qui ait: vellem autem omnes ſic eſſe, ſicut & ego, & apertius declarat dicens: Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt, vos autem jam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Et habentem filios, non generantem dixit. Sed ea plane diſpar, & diviſa ſententia eſt, nam ſi ad aliquos forma illa Eccleſiaſticæ vitæ pariter, & diſciplinæ, quæ ab Epiſcopo Siricio ad provincias commeavit, non probabitur perveniſſe, his ignorationis venia remittetur, ita ut de cetero penitus incipiant abſtinere, & ita gradus ſuos, in quibus inventi fuerint, ſic retentent, ut eis non liceat ad potiora conſcendere, quibus in beneficio eſſe debet, quod hunc ipſum locum, quem retinent, non amittant. Siqui autem ſciſſe formam vivendi miſſam a Siricio deteguntur, neque ſtatim cupiditates libidinis abjeciſſe., illi ſunt modis omnibus ſubmovendi, qui poſt admonitionem cognitam proponendam arbitrati ſunt voluptatem. Nemo ſane non videt hanc Innocentii conſtitutionem adverſus Vigilantii opinamenta proditam fuiſſe, aſſerentis æque continentibus, ac conjugatis morem gerendum eſſe in Eccleſia. Porro hanc Juriſprudentiam Gallicano Epiſcopo traditam Gallicana recepit Eccleſia, uti liquet ex Concilio Agathenſi anni 506. can. 9. ibi: *Placuit etiam, ut ſi Diacones, aut Presbyteri conjugati ad torum uxorum ſuarum redire voluerint, Papæ Innocentii ordinatio, & Siricii Epiſcopi auctoritas, quæ eſt his canonibus inſerta, conſervetur. Epiſtola S. Innocentii Papæ: Dilectiſſimo Fratri Exuperio Innocentius. Conſulenti tibi, frater chariſſime, & poſt alia. Propoſuiſti quid de his obſervari debeat &c.* Illud unum heic adjiciam, Innocentium Papam eadem propemodum ſcripſiſſe ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum, ut liquere poteſt ex iis, quæ ſuperius tradebam ad canonem 4. & 5. diſt. 31.

Can. 45. cau. 23. qu. 4. Omiſſo capite 2. ejuſdem epiſtolæ tranſit Gratianus ad caput 3., in quo legitur canon 45. cau. 23. qu. 4., & quidem eiſdem verbis poſt Correctionem Romanam.

Can. 23. cau. 32. qu. 5. In canone 23. cau. 32. qu. 5. habemus caput 4. epiſtolæ Innocentii, cujus integra verba hæc ſunt: *Et illud deſideratum eſt ſciri, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant; cum contra uxores in conſortio adulterorum virorum manere videantur? Super hoc Chriſtiana Religio adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnat, ſed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam; viri autem liberius uxores adulteras apud Sacerdotes deferre conſueverunt, & ideo mulieribus, prodito earum crimine, communio denegatur; virorum autem, latente commiſſo, non facile quiſquam ex ſuſpicionibus abſtinetur, qui utique ſubmovebitur, ſi ejus flagitium detegatur. Cum ergo par cauſſa ſit, interdum probatione ceſſante vindictæ ratio conquieſcit.* Docet ibidem Innocentius pari pœnitentia affligendos eſſe ſive maritos, ſive uxores, quoties admiſerint adulterium; imo & rationem reddit, cur aliquando maritis eadem non imminere pœna, quæ uxoribus, videatur; ſcilicet quia maritorum crimen non adeo facile ab uxoribus probari poterat; alias autem Eccleſia, niſi de admiſſo crimine conſtaret, a nemine pœnas exigere ſolebat. Hinc S. Auguſtinus in homilia 1. ait: *Plerique autem boni Chriſtiani propterea tacent, & ſufferunt alia peccata, quæ noverunt, quia documentis ſæpe deſeruntur, & ea, quæ ipſi ſciunt, judicibus eccleſiaſticis probare non poſſunt. Quamvis enim vera*

ſint

ſint quædam, non tamen judici facile credenda ſunt, niſi certis indiciis demonſtrentur. Nos vero a communione prohibere quemquam non poſſumus, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo, ſive ſæculari, ſive eccleſiaſtico judicio nominatum, atque convictum.

De canone 46. cau. 23. qu. 4., qui conſonat omnino cum capite 5. epiſtolæ Can. 46.
Innocentii poſt Romanam correctionem, nihil eſt, quod ſingularem obſervationem cau. 23.
exigere videatur. qu. 4.

Gradum potius facio ad canonem 3. cau. 30. qu. 4., cujus verba in hac Innocentii epiſtola, quidquid in Gratiani codicibus habeatur, omnino deſiderantur. Pertinet ille potius ad quendam obſcuri nominis auctorem veteris collectionis, quam Can. 3. cau. 30. qu. 4.
edidit Jacobus Petitus una cum Pœnitentiali Theodori Cantuarienſis Pariſiis anno 1677. pag. 97., & ſequentibus tomo 1.; & quidem idem Petitus eam collectionem ex codice Herovalliano depromtam, antiquiſſimam fuiſſe probat, vel quod nullis Pſeudo-Iſidori fragmentis fœdata ſit, vel quod vetuſtiſſimas Græcorum canonum interpretationes exhibeat, ut cetera omittam argumenta graviſſima, ex quibus concludit, codicem illum eſſe ætate Caroli Magni antiquiorem. Porro ſub capite 54. pag. 233. ita legitur memoratum Gratiani fragmentum: *Si unus ex conjugio filium, aut filiam alterius de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad Chriſma tenuerit, vel ad Chriſtianitatis myſterium, ambo & uxor, & vir compatres exiſtunt parentibus infantis, quia vir, & mulier caro una effecti ſunt.* Imo ex hoc ipſo codice clare liquet, quare fragmentum iſtud Innocentio Papæ tribuatur, quaſi depromtum ex ejus epiſtola ad Exuperium Toloſanum; etenim fragmentum iſtud nulli ibidem auctori tribuitur, proinde facile tribui potuit auctori capitis præcedentis. At vero in capite præcedenti relatum erat nomine Innocentii Papæ ad Exuperium ſcribentis germanum ejuſdem Pontificis fragmentum, quod legimus in capite 6. laudatæ epiſtolæ ad Exuperium. Igitur canon 3. cau. 30. qu. 4. non Innocentio, ſed illius collectionis obſcuro auctori tribuendus erit; imo & ſi ſententiam in canone expreſſam interpretari juvabit, liquebit præterea, eam non fuiſſe Conciliorum auctoritate receptam, ſed potius lato ſuffragio, ſcriptiſque canonibus reprobatam. Declaravit auctor canonis, cognationem ſpiritualem non tantum intercedere inter ſuſcipientem, & parentes ſuſcepti cauſſa baptiſmatis, verum etiam inter uxorem ſuſcipientis, & parentes ſuſcepti, ex adjecta ratione, quod vir, & uxor quaſi unica perſona habeantur, neque poſſit cum viro cognatio contrahi, quin & cum uxore contrahatur. At vero aliter omnino prodiit ſententia Triburienſis Concilii anni 895. can. 47. ibi: *Qui ſpiritualem habet compatrem, cujus filium de lavacro ſacri fontis accepit, & ejus uxor commater non eſt, liceat ei defuncto compatre ſuo, ejus viduam ducere in uxorem, ſi nullam habet conſanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Numquid non poſſunt conjungi, quos nulla proximitas carnalis, vel in id generatio* (legunt alii: *vel nulla in id generatio*) *ſecernit ſpiritalis?*

De Epiſtola 4. ad Felicem Epiſcopum Nucerianum.

Parum juvaret inveſtigare, utrum Felix, ad quem Innocentius ſcripſit, primus fuerit Nuceriæ in Umbria Epiſcopus, quemadmodum aliqui Scriptores tradiderunt. Tantum dixero, eum Pontifici Maximo immediate, ceu Metropolitano, fuiſſe ſubjectum, ea etiam propterea de cauſſa Innocentium interrogaſſe de jure ſacrarum Ordi-

Digitized by Google

Ordinationum, ſive quinam poſſent, deberentque ad gradus eccleſiaſticos promoveri. Quid ab Innocentio poſtulaverit Felix, epiſtola Innocentii, quæ eſt quarta etiam in antiquiſſimis collectionibus, qualis eſt Dionyſii Exigui, ſatis indicat in principio his verbis: *Mirari non poſſumus dilectionem tuam ſequi inſtituta Majorum, omnia quæque poſſunt aliquam recipere dubitationem ad nos, quaſi ad caput, atque ad apicem Epiſcopatus referre, ut conſulta videlicet Sedes Apoſtolica ex ipſis rebus dubiis certum aliquid, faciendumque pronunciet, quod nos & libenter accipimus, & dilectionem tuam memorem canonum comprobamus.* (Arbitror heic Innocentium referre ſe voluiſſe ad vetuſtos canones, quibus cavebatur, ne ſuffraganei Epiſcopi quidpiam ex gravioribus negotiis, irrequiſito Metropolitano, perficerent, qualis erat inter ceteros canon 9. ex Antiochenis) *Scripſiſti igitur, quod fervore Fidei, quo polles, & amore ſanctæ plebis vel reparaveris Eccleſias Dei, vel novas quaſque conſtruxeris, ſed in his clericos, quos conſtituas, non habere, aliquos vero mutilos, aliquos digamos eſſe, ad quod ſtupuimus, prudentem virum de his voluiſſe conſulere, quæ omnibus ſunt certa ratione comperta. Ergo non quaſi ignoranti dicimus, ſed in aliis forſitan occupatos iſtud oblitos eſſe vos dicimus.* Itaque Innocentius non quidpiam novi juris in hac epiſtola ſua Felici interroganti reſcripſit, ſed, quid vigeret ex antiquiſſima canonum diſciplina, de ſacrorum adminiſtrorum ordinationibus indicavit.

Hinc in capite 1. ita pergit: *Qui igitur partem cujuslibet digiti ſibi ipſi volens*
Can. 6. diſt. 55. *abſcidit, hunc ad clerum canones non admittunt; cui vero caſu aliquo contigit, dum aut operi ruſtico curam impendit, aut aliquid faciens ſe non ſponte percuſſit, hos canones præcipiunt & clericos fieri, & ſi in clero fuerunt reperti, non abjici. In illis enim voluntas eſt judicata, quæ ſibi auſa fuit ferrum injicere, quod ſcilicet & alii id facere dubitare non poſſit, in iſtis vero caſus veniam meruit.* Hic eſt canon 6. diſt. 55. apud Gratianum; & quidem videtur ex ſententia canonis 1. Nicæni (hunc habemus in can. 7. diſt. 55.) derivatus. Quamquam vero non eadem fuerit & Nicæno Concilio, & Innocentio ratio, ut eos a ſacris miniſteriis arcerent, qui membrum aliquod ſibi ſponte abſcidiſſent, tamen optime noverat Innocentius, quanto ii eſſent apud Imperatores odio, qui digitos ſibi abſcidiſſent; fuerunt enim Imperatoriis legibus graviſſimis afflicti pœnis, quod illi ſe ſe armis tractandis ineptos reddidiſſent; hinc in l. 5. Cod. Theodoſ. de Tironibus legimus: *Si quis ad fugienda ſacramenta militiæ fuerit inventus truncatione digitorum damnum corporis expediſſe, & ipſe flammis ultricibus concremetur, & dominus ejus, qui non prohibet, gravi condemnatione feriatur.* Murcos vulgo, & per jocum, hujuſmodi deſides homines appellabant, quaſi muricidas, vel, ut alii explicant, quaſi Murciæ deſidum Deæ litantes. Id olim potiſſimum familiare Italis ad militiam vocatis fuiſſe teſtatur Ammianus Marcellinus lib. 15. ita de Gallis loquens: *Nec eorum aliquando quiſquam, ut in Italia, munus martium pertimeſcens pollicem ſibi præcidit, quos jocaliter murcos appellant.* Sive igitur deſides homines non eſſent admittendi ad Clerum, ſive rejiciendi eſſent a ſacris officiis, quos jura civilia pœnis graviſſimis damnabant; jure Innocentius cenſuit, hujuſmodi murcos non eſſe in ſacro miniſterio recipiendos, eo vel magis, quia prope ejuſdem Innocentii tempora, vel ſub finem quarti ſæculi ſanxerint Imperatores, eos, qui militiæ addicti digitos abſcidiſſent ſuos, aliis Curiæ officiis mancipandos eſſe, ut ſic Reipublicæ quacumque ratione ſervire cogerentur, quemadmodum conſtat ex l. 4. Cod. Theodoſ. de Tironibus; quæ lex renovavit aliam Conſtantini legem, qualis habetur in l. 1. Cod. Theodoſ. de filiis militarium, alias autem

Inno-

Digitized by Google

Innocentius nolebat inter clericos admittere eos, quos Reſpublica ad Curiæ officia ſuo jure impellebat.

Canonem 2. Innocentianæ ejuſdem epiſtolæ, qui ad digamos a ſacris etiam miniſteriis excludendos pertinet, omiſit Gratianus, qui ſequentem canonem, ſive tertium deſcripſit in can. 2. diſt. 51., quem tamen ita ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplere juvabit: *De laicis vero religio tua conſuluit, quod* (legunt alii, *quos*) *canones ordinare probibeant. Certum eſt quidem hoc regulas eccleſiaſticas côntinere, ſed non ita definitum eſt, ut de omnibus ſit laicis conſtitutum. Neque enim clerici naſci, & non fieri poſſunt, ſed deſignata ſunt genera, de quibus ad clericatum pervenire non poſſint, ideſt ſiquis fidelis militaverit, ſiquis fidelis cauſſas egerit, hoc eſt poſtulaverit, ſiquis fidelis adminiſtraverit. De curialibus autem manifeſta ratio eſt, quoniam etſi inveniantur hujuſmodi viri, qui debeant clerici fieri, tamen ſæpius ad Curiam repetuntur, cavendum ab his eſt propter tribulationem, quæ ſæpe de bis Eccleſiæ provenit.* Quatuor igitur hominum genera ab officiis eccleſiaſticis amoveri declaravit Innocentius, in primis milites, deinde cauſſarum patronos, tertio adminiſtratores, demum curiales. Hæc res indiget ſingulari obſervatione, ne forte quiſpiam vulgaribus Gloſſographis facile indulgeat, qui Innocentii ſententiam tum de militibus, qui jam inter certamina conſtituti virtutis ſpecimina præbuerunt, tum de patronis cauſſarum, non generaliter quidem, ſed in cauſſis tantummodo criminalibus, tum de adminiſtratoribus, ac curialibus cauſſis fiſcalibus operam dantibus, intellexerunt, innixi generali principio, quod ſuadet ad eccleſiaſticas dignitates aditum non patere iis, qui homini etiam juſte occidendo quoquo modo cauſſam, aut conſenſum præbuerunt. Verum longe abeſt a mente Summi Pontificis, imo etiam ab adjunctis illius ætatis, hæc, vel alia ſimilis interpretatio. Ad aliud potius juris eccleſiaſtici principium res hæc erit exigenda, illud præſertim, quod antiqui canones tradiderunt, quoniam hoc in loco Innocentius ex antiquorum canonum diſciplina ſe reſcribere profitebatur. Tradunt autem vetuſtiſſimi canones generalem diſciplinam, qua ii omnes a muneribus eccleſiaſticis removentur, qui publicis aliis officiis, aut negotiis detinentur, ne forte ab Eccleſia ad reddendam ſuſcepti muneris rationem facile revocentur; quemadmodum Eccleſia Africana ſtatuerat in Concilio Carthaginenſi vulgo 1., ex quo depromtus eſt canon 3. diſt. 54., & teſtis eſt Cyprianus in epiſt. ad Clerum, & Plebem Furnitanorum. Ex hac autem generali regula nemo dubitat, quin aut milites, aut cauſſarum patroni, aut adminiſtratores, aut curiales excluderentur ab officiis clericorum. De militibus primum cautum ſcimus, paullo ante Innocentii tempora non tantum ad militiam revocandos fuiſſe, quotquot ab illa receſſiſſent, verum etiam eos, qui amplius militare non poterant, aliis in officiis Reipublicæ famulari debuiſſe. Hinc Valentinianus, & Valens circa annum 364. ſtatuerunt in l. 5. Cod. Theodoſ. de re militari: *Quod ſi quoſdam aut imbecillitas valetudinis, aut habitudo corporis, aut mediocritas proceritatis ab armatæ militiæ conditione ſubmoverit, eos jubemus in officiis ceteris militare.* Patroni etiam cauſſarum, qui apud veteres *poſtulare* dicebantur, ſeu *advocatorum* munere fungi, tum non facile ad Eccleſiarum officia recipiebantur, quia olim in unoquoque foro certum advocatorum corpus conſtitutum erat, atque ii quemadmodum aliis officiis inviti detineri non poterant, ita nec volentibus alia officia patebant, quemadmodum docet lex 152. Cod. Theodoſ. de decurionibus, lata anno 396., ac propterea paullo ante memoratam epiſtolam Innocentii. Adminiſtratorum nomen apud Innocentium eos

Can. 2. diſt. 51.

Digitized by Google

ſignificabat, qui munus publicum gerebant; hinc in Theodoſiano Codice titulus inſcribitur in lib. 8. *De iis, quæ adminiſtrantibus, vel officium publicum gerentibus, &c.* Hinc non tam adminiſtrationem gerere dicebantur, qui Judicis, aut Magiſtratus, ſed etiam qui tutoris, aut curatoris officio fungebantur, atque hos omnes dubium eſſe non poterat, quin non facile admitterentur ad Clerum, ne forte Reſpublica viris neceſſariis deſtitueretur, aut in Clerum adſumerentur, qui ratiociniis extraneorum detinebantur. Demum de curialibus certum erat, eos, ſicut & Judices, adgregari certo ordini, ut in eum reducerentur, quotieſcumque propria voluntate declinarent, quemadmodum deduci facile poteſt ex l. 1. Cod. ubi quis de curiali, quæ lata eſt anno 399., ac propterea prope tempora Innocentii. Imo & id in recitato fragmento ipſe Innocentius clariſſime explicat, quemadmodum etiam in epiſtola ad Epiſcopos Toletanæ Synodi, & in epiſtola ad Victricium Rothomagenſem in can. 1. & 3. diſt. 51.

Can. 6. diſt. 33. Tanquam appendix præcedentis capitis eſt caput ſubſequens, ſive quartum his verbis expreſſum: *Laici vero, qui habentes uxores baptizati ſunt, aut ſic ſe inſtituerint, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut clericis juncti ſint, aut monaſteriis, ex quo baptizati ſunt, hæſerint, ſi non concubinam, non pellicem noverint, ſi in omnibus bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujuſmodi ad clericatus ſortem adſumi.* Eadem verba retulit Gratianus in can. 6. diſt. 33. Diſtinguitur ibi pellex a concubina, in quibus nominibus nullum intereſſe diſcrimen multi aſſerunt, niſi vocabulorum ſonum, aut forte concubinam honeſtius appellari conſueviſſe, turpius pellicem, eandem tamen eſſe, quæ ſine juſtis nuptiis apud veteres duceretur, quemadmodum ſentiebat Maſſurius apud Paulum in l. 144. de verb. ſignif. Melius vero Grajus Flaccus ibidem relatus ajebat, pellicem illam apud veteres dictam, qua utebatur, qui legitimæ præterea uxori conjunctus erat, per adulterium, cum concubina alia non eſſet, quam injuſta uxor, ſive conjux, deficiente legitima, ſine ſolemnitatibus ducta. Aulus Gellius in lib. 4. noctium atticarum cap. 3. id manifeſte probat, ſcribens: *Pellicem autem appellatam, probroſamque habitam eam, quæ juncta, conſuetaque eſſet cum eo, in cujus manu, mancipioque alia matrimonii cauſſa foret, hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam Numæ Regis fuiſſe accepimus. Pellex aram Junonis ne tangito: ſi tanget, Junoni crinibus demiſſis agnum feminam cædito.* Lex hæc Regis antiquiſſimi Numæ ideo ſubobſcura, quia ad modeſtiam compoſita, ſi recte intelligatur, pellicem indicabit illam eſſe, quæ legitimæ uxori ſuperveniat. Quæ enim *ara Junonis a pellice non tangenda* dicitur, nihil aliud eſt, quam thalamus conjugalis, quem pellex conſcendere ſingulari lege prohibebatur, indicta ſeveriore pœna, quem thalamum Junoni ſacrum ideo veteres illi, ne facile deſpiceretur, voluerunt. Igitur mens Innocentii in laudato canone ea erat, ut qui ante baptiſmum jam conjugem duxiſſet, deinde poſt baptiſmum ſoluto matrimonio ſuſcepiſſet concubinam, vel nondum ſoluto conjugio pellicem ſuperinduxiſſet, is a ſacris ordinibus removeretur, quaſi digamus. Sic de clericis ordinandis loquutus eſt Innocentius Felici reſcribens; quam ad rem omittendam non arbitror auream plane ſententiam, quæ in fine hujus epiſtolæ legitur, ibi: *Si nullam gratiam hominibus, aut beneficium præſtare velimus, tales invenire poſſumus, de quorum aſſumtione nec incurrere ſcandalum, nec erubeſcere videamur.*

De

De Epiſtola 5. ad Maximum, & Severum Epiſcopos per Brutios.

Quid ad Maximum, & Severum Brutiorum Epiſcopos Apoſtolicæ Sedi immediate ſubjectos reſcripſerit Innocentius, ex ſequentibus facile conſtat, quibus integra illius, & brevis epiſtola continetur. Ait Summus Pontifex: *Eccleſiaſticorum canonum norma nulli eſſe debet incognita Sacerdoti, quia neſciri hæc a Pontifice ſatis eſt indecorum, maxime cum a laicis religioſis viris & ſciatur, & cuſtodienda eſſe ducatur. Nuper Maximilianus filius noſter agens in rebus cujuſmodi querelam detulerit* (ita exhibet Codex Dionyſii Exigui apud Juſtellum, aliter Labbeana editio his verbis: *Agens in rebus hujuſmodi, qualem querelam detulerit*), *libelli ejus ſeries adnexa declarat. Qui zelo fidei, ac diſciplinæ ductus non patitur Eccleſiam pollui ab indignis Presbyteris, quos in presbyterio filios aſſerit procreaſſe, quod non licere exponerem, niſi noſſem veſtram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres chariſſimi, libelli, qui ſubjectus eſt, tenore perſpecto eos, qui talia perpetraſſe dicuntur, jubebitis in medio collocari, diſcuſſiſque objectionibus, quæ ipſis Presbyteris impinguntur, ſi convinci potuerint, a Sacerdotali removeantur officio., quia qui ſancti non ſunt, ſancta tractare non poſſunt, atque alieni efficiantur a miniſterio, quod vivendo illicite polluerunt. Miramur autem hæc eorum diſſimulare Epiſcopos, ut aut connivere, aut neſcire eſſe illicita judicentur.* Sic ad integros codices exactus extabit canon 6. diſt. 81. *Can. 6. diſt. 81.*

De Epiſtola 6. ad Agapitum, Macedonium, & Marianum Apuliæ Epiſcopos.

Illud laude dignum quammaxime in reſcriptis Innocentii unicuique occurret, ut maximus ille Pontifex paſſim non tam nova jura, novaſve regulas præſtitueret, quam quid vetuſtiſſimis canonibus definitum jamdiu eſſet, poſtulantibus indicaret. *Can. 60. diſt. 50.* Id, uti in epiſtolis ſuperius memoratis, ita etiam liquet in epiſtola ejuſdem ſexta ad Agapitum, Macedonium, & Marianum Apuliæ Epiſcopos directa. Conqueritur enim in primis Innocentius, quod in Apuliæ Provincia nonnulla contra canones fieri accepiſſet, præſertim ab Epiſcopis, quibus potius canonum cura, & anxia ſollicitudo commiſſa eſt; & quidem ea in parte, quæ Miniſtros eccleſiaſticos eligendos ſpectat. Eum inter ceteros electum ad Epiſcopatum luget, qui erat *multis criminibus involutus*, nomine Modeſtus, *cum canones*, uti ſubjicit, *apud Nicæam conſtituti pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludant*. Hoc fragmentum retulit Gratianus in canonem 60. diſt. 50., quem tamen minus accommode interpretatus eſt, ſcribens: *Hoc non de quibuslibet pœnitentibus intelligitur, ſed de illis tantum, qui poſt actam pœnitentiam ſæcularis militiæ cingulum accipiunt*. Quod ut etiam demonſtraret, adjecit aliud fragmentum ejuſdem Papæ in canone ſequenti. Sane in tota epiſtola Innocentii ad Epiſcopos Apulos ne verbum quidem habetur de pœnitentibus illis, qui poſt pœnitentiam ſæcularis militiæ cingulum accepiſſent: ſed generalis ſententia eſt, qua ſcribit, pœnitentes omnes a ſacris ordinibus etiam inferioribus arcendos eſſe. Imo cum Innocentius idem ſeſe referat ad Nicænos

Digitized by Google

canones, quis ignorat in Nicænis canonibus nihil preſſius urgeri, quam eos, qui pœnitentiæ ſubditi fuerunt quacumque de cauſſa, inter clericos recenſeri nullo modo poſſe? Fateor quidem in canone 12. ex Nicænis, ſive can. 4. de pœnit. diſt. 5. nonnulla tradi de recipientibus militiæ cingulum poſt baptiſma; ſed id nihil commune habet cum pœnitentibus ad clericatum admittendis. Ceterum in canone 9. ex Nicænis perſpicue, & generaliter definitum video, diſcuſſis criminum reis, atque confeſſis manus imponi non poſſe; & in canone 10. lapſos ab ordine Cleri deponendos eſſe. Quod ſi putavit Gratianus interpretationi ſuæ lumen adferre, quod ex canone ſequenti, ſeu 61. repetebat, video & hac in parte eum fuiſſe allucinatum; etenim in primis Innocentii fragmentum de lapſis, & pœnitentibus poſt pœnitentiam intellexit, quando tamen Innocentius de lapſis non poſt pœnitentiam, ſed poſt baptiſmum loquitur, quod ſignificant illa verba: *Siquis poſt remiſſionem peccatorum*, dummodo ad integram epiſtolam referantur, & ad ætatis illius adjuncta, quemadmodum ad eundem canonem differebam. Præterea licet Innocentius lapſos, & ad militiam reverſos a clericatu removerit in epiſtola ad Victricium, non tamen exinde deducitur, Innocentium ipſum admiſiſſe inter Clericos illos, qui aliorum criminum cauſſa pœnitentiam peregiſſent. Demum fruſtra in epiſtola ad Epiſcopos Apuliæ eos ſingulari jure removere ab ordinibus eccleſiaſticis ſtuduiſſet Innocentius, qui ad ſæcularem militiam reverſi fuiſſent, quippe quod non aliud erat ſæculari militiæ nomen dare tunc temporis, quemadmodum alibi obſervatum eſt, quam Chriſtianam Fidem abdicare, ethnicæque ſuperſtitioni ſubſcribere. Nemo enim ex Epiſcopis tunc eo adductos fuiſſe præſumitur, ut Clericos, quos promoveret, ab Ethnicorum hominibus, militibuſve ſeligeret.

De Epiſtola 7. ad Rufum, Gerontium, Sophronium, Flavianum, Macedonium, Proſdotium, & Ariſteam Epiſcopos in Macedonia.

Can. 7. cau. 35. qu. 9. Ex iis fragmentis, quorum prava interpretatione uſus eſt Gratianus cauſſa propoſitionum ſuarum demonſtrandarum, eſt canon 7. cau. 35. qu. 9 Referendus ille eſt ad integram epiſtolam Innocentii ad Rufum, Gerontium, Sophronium, Flavianum, Macedonium, Proſdotium, & Ariſteam Macedoniæ Epiſcopos, quæ inter epiſtolas Innocentii ſeptima eſt ita concepta: *Mora Coepiſcoporum noſtrorum Maximiani, & Eumenii, vel potius importunitas temporum fecit, ut vos iteraretis de Bubalio, & Tauriano querimoniam, & nos iterum in homines perditiſſimos inſurgeremus, ſed, ut poſſum, paucioribus verbis malorum tantorum imitabor compendium, & ſtrictim quæ in volumine literarum veſtrarum conſpexerim, retractabo. Grave non potuit* (Ita habet editus Dionyſii Exigui codex apud Juſtellum, quamquam alii una cum Gratiano legant: *Grave non oportuit*) *videri piiſſimis mentibus veſtris cujuſcumque retractari judicium, quia veritas exagitata ſæpius magis ſplendeſcit in luce, & pernicies revocata in judicium gravius, & ſine pœnitentia condemnatur, nam fructus divinus eſt, juſtitiam ſæpius recenſeri, Fratres chariſſimi. Verum illud video moviſſe animos veſtros, quod in multis Bubalius ſæpe fallaciis deprehenſus objecerit exemplaria fictarum quaſi a nobis literarum, cum pro conſuetudine hominis nihil, quod proferret jam fide digniſſimum,*

vide-

Digitized by Google

videretur. Sed ſileatur omne jam de tali negotio murmur, & convicti diaboli ipſi anhelitus comprimantur. Subjunximus autem his priores literas, quas per memoratos Epiſcopos miſeram, quibus ita plenaria ſententia noſtrorum ſenſuum deſignata eſt, ut dum relegeritis, nihil ambiguum, nihil requirendum in hac cauſſa de cetero repetatis. Hanc autem paginulam noſtram ſollicitius credentibus Epiſcopis relegendam mittite, ut ſciant pleniſſime, quid ſit de Bubalio, & Tauriano, ceteriſque provinciarum, ut ſervent, qui digni admonitione ſunt, cavere a talibus, ne talia ſortiantur. Ita ſeſe habet integra Innocentii epiſtola, quæ ad Rufum Theſſalonicenſem Epiſcopum ſcripta eſt, cui alii Macedoniæ Epiſcopi adhærebant; nemo enim ignorat, jam tum Theſſalonicenſem Epiſcopum geſſiſſe vices Sedis Apoſtolicæ in graviſſimis etiam cauſſis, ex quo Vicariatus Apoſtolicus Theſſalonicenſis memorabilis eſt apud Scriptores eccleſiaſticæ hiſtoriæ; nemo etiam ignorat, inter ceteras provincias Macedoniam quoque Vicariatui Theſſalonicenſi fuiſſe ſubjectam, quemadmodum oſtendi facile poſſet ex epiſtola Siricii ad Anyſium Theſſalonicenſem, ex epiſtola Anyſii ad Innocentium, ex epiſtola Innocentii ad Rufum Theſſalonicenſem, & ex epiſtolis Bonifacii ad eundem Rufum, quæ habentur in Actis Concilii Romani 3. ſub Bonifacio anni 531. Revera poſtquam Illyricum in duas veluti partes ſectum eſt, ut unum orientale, aliud occidentale Illyricum appellaretur, quod Viri eruditi circa finem quarti ſæculi contigiſſe ajunt, Illyricum Occidentale Summo Pontifici Patriarchico etiam jure ſubjectum eſt: cum vero Theſſalonica Urbs multis nominibus præclara Illyrici Orientalis caput haberetur, non dubitarunt Pontifices Maximi novis honoribus Theſſalonicenſem Epiſcopum cumulare, ut eum ſcilicet velut ſuum Vicarium conſtituerent, unde fieret, ut Epiſcopus Theſſalonicenſis non tam Metropoliticum & ſuo, quam Patriarchicum, & Pontificis Maximi nomine, jus explicaret. Porro quæ, qualiſve fuerit Bubalii, & Tauriani cauſſa, de qua ſcribit Innocentius in deſcripta epiſtola ad Rufum Theſſalonicenſem, & ad alios Illyrici Occidentalis Epiſcopos, non ſatis conſtat apud Scriptores eccleſiaſticæ hiſtoriæ. neque ipſe Innocentius ſatis aperire voluit; conjicere tamen licet, Bubalium, & Taurianum graviſſimorum criminum reos fuiſſe, eoſdemque primum ab univerſis Macedoniæ Epiſcopis damnatos, quamquam ipſorum cauſſa apud Innocentium Papam retractata deinde fuerit, confirmata tandem Epiſcoporum Macedoniæ ſententia. Jamtum enim recepta erat Eccleſiarum diſciplina, ubi vigebant Sardicenſes canones, ut cauſſæ in Provinciis pertractatæ retractarentur apud Pontificem Maximum, ſive renovato apud Sedem Apoſtolicam judicio dirimerentur, can. 36. cau. 2. qu. 6., can. 7. cau. 6. quæſt. 4. Hinc facile conſtat, recte me monuiſſe principio, Gratianum parum apte memoratum Innocentii fragmentum retuliſſe; cum enim legiſſet ab Innocentio Papa retractatum fuiſſe judicium Epiſcoporum Macedoniæ, retractandi verbum non de renovando judicio intellexit, quemadmodum latine ſonat, ſed potius de judicio emendando, caſſandoque, quod integræ ipſius Innocentii epiſtolæ non reſpondet. Quid enim aliud ſignificant illa verba, *quia veritas ſæpius exagitata magis ſplendeſcit in luce*, & illa: *Nam fructus divinus eſt juſtitiam ſæpius recenſeri*? Uno verbo: qui ſententia Rufi Theſſalonicenſis, aliorumque Macedoniæ Epiſcoporum damnati fuerunt Bubalius, & Taurianus, iidem ab Innocentio *homines perditiſſimi, in fallaciis deprehenſi*, quibus nemo ſociari poſſit, declarati fuerunt, ut non tam retractatum, quam confirmatum judicium videatur.

De

Digitized by Google

De epiſtola 9. ad Probum.

Quinam fuerit Probus iſte, ad quem directa fertur epiſtola Innocentii 9., non ſatis in aperto collocatur apud Collectores epiſtolarum ejuſdem Pontificis. Illud certum vix eſſe poteſt, Probum hunc nec Epiſcopum, nec clericali militiæ adſcriptum fuiſſe, cum Innocentius eum adloquens, *dominum filium merito inluſtrem* adpellet, quæ ſane adpellatio ad Epiſcopos, Clericoſve non facile refertur. Ego ſuſpicor, eum fuiſſe Comitem ſacrarum largitionum in Occidente; Virum enim hujus nominis illuſtrem floruiſſe anno 412. & 414. ſub Innocentio ea dignitate inſignitum agnoſcimus ex l. 11. Cod. Theodoſ. de Metatis, & ex l. 24. Cod. Theodoſ. de Cohortalibus, & ex l. 8. Cod. Juſtinian. quæ res pignori; imo etiam ſcimus, *illuſtrium* titulo decoratos hujuſmodi comites, uti conſtat ex l. un. Cod. Theodoſ. qui a præbitione tyronum edita anno 412. ibi: *Vel comites ſacri, ac privati ærarii inluſtres.* (iidem erant comites ſacri, ac privati ærarii, ac comites ſacrarum largitionum) Item ex l. 32. anni 429. Cod. Theodoſ. de ſuſceptoribus, ibi: *ad inluſtres viros ærarii noſtri comites*; ex l. 9. anni 416. Cod. Theodoſ. de exſecutor. ibi: *Inluſtris Comitivæ ſedis largitionum*; & aliis ex locis pluries. Quoniam vero Gratianus in can. 2. cau. 34. qu. 1. Innocentii epiſtolam aliquantiſper corrupit, hic integram referam: *Conturbatio procellæ barbaricæ facultati legum intulit caſum; nam bene conſtituto matrimonio inter Fortunium, & Urſam captivitatis incurſus fecerat nævum, niſi ſancta religionis ſtatuta providerent. Cum enim in captivitate prædicta Urſa mulier teneretur, aliud conjugium cum Reſtituta Fortunius memoratus iniiſſe cognoſcitur. Sed favore Domini reverſa Urſa nos adiit, & nullo diffitente uxorem ſe memorati eſſe perdocuit. Quare Domine Fili, merito inluſtris, ſtatuimus, Fide catholica ſuffragante, illud eſſe conjugium, quod erat primitus gratia divina fundatum, conventumque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec divortio ejecta, nullo pacto poſſe eſſe legitimum.* Nemini plane mirum videatur, quod de hac re, ſive de conjugiis non diſſolvendis, ſcripſerit Innocentius ad Probum, quem nuper ajebam Comitem ſacrarum largitionum; etenim ſacrarum largitionum Comites in conſiſtorio Principis erant, quemadmodum deducitur ex l. 5. Cod. Theodoſ. de fide teſtium, proptereaque apud Imperatorem valere plurimum poterant, ut executionem ſacrarum regularum juxta mentem Maximorum Pontificum impetrarent. Præterquamquod nemo ignorat ad ſollicitudinem Comitis ſacrarum largitionum pertinuiſſe, ut ſiquid a fiſco vindicandum erat, jure impetrato illorum auxilio vindicaretur. Porro ubi de captivis redeuntibus ageretur, jure poſtliminii, quæ reliquerant, vindicaturi, eadem a fiſco poſtulabant, ſi forte tanquam vacantia a fiſco ipſo fuiſſent occupata. Erat, ut ſuſpicor, in his rerum adjunctis conſtituta Urſa, de qua in memorata epiſtola ſermonem habet Innocentius. Ipſa in captivitatem reducta circa annum 406., cum Scythæ, & Gothi Romanum orbem, ac præſertim Illyricum Occidentale armorum vi ſuſdeque turbaſſent, quemadmodum dicitur in l. 25. Cod. Theodoſ. de petitionibus, reverſa tandem fuit in patriam, ac forte bona ſua a fiſco occupata jure poſtliminii recuperatura ad Probum comitem ſacrarum largitionum confugit, ut non tam amiſſorum bonorum compos fieret, quam marito ſuo, cui ante captivitatem legitime nupſerat, jungeretur. Et quidem apud Probum plurimum potuit Inno-

Can. 2. cau. 34. qu. 1.

centii Papæ auctoritas, ut Urſæ preces exaudirentur. Difficultatem alicui forte ingerent poſtrema Innocentii verba, ibi: *Nec divortio ejecta*, quaſi Summus Pontifex aliud reſcripturus videatur fuiſſe, quoties divortium ante captivitatem conjugis interceſſiſſet. Verum Innocentius potius, quod ad factum pertinebat, retulit, quam rationem adjecit, qua redintegrandum conjugium optaret; nec ſupervacanea erat hæc facti obſervatio, cum ex divortii cauſſis eſſent nonnullæ, de quibus non adeo conſtans erat veterum ſententia, utrum matrimonii vinculum non abrumperent.

De Epiſtola 12. ad Aurelium Carthaginenſem.

Apud Dionyſium Exiguum duæ tantummodo referuntur epiſtolæ Innocentii ad Aurelium Carthaginenſem, quarum prior Aurelii, & Auguſtini nomina exhibet, eſtque ſalutatoria, poſterior vero in Aurelio, cui ſcribitur, ſpectat univerſam Africanam Eccleſiam, docetque, qua ratione celebrandus ſit Paſchalis dies ſubſequentis anni, ut Africana eadem Eccleſia a ceteris Eccleſiis minime diſſonaret. Verum ex hiſce duabus epiſtolis nullum omnino fragmentum excepit Gratianus, ſed potius ex alia, quæ apud recentiores Collectores eſt numero duodecima, atque incipit: *Qua indignitate*, quæque apud Dionyſium Exiguum deſideratur. Ibidem exhibetur Innocentius ſummopere dolens, quod in Africana Eccleſia in Epiſcopos eligerentur indigni, atque inter ceteros ii, qui clericali militiæ nuſquam eſſent adſcripti, quo pertinet canon 4. diſt. 61 ita deſcribendus: *Quam enim miſerum eſt, eum magiſtrum fieri, qui nunquam diſcipulus fuit; eum ſummum fieri Sacerdotem, qui nunquam in ullo gradu obſecutus fuerit Sacerdoti?* Verum mihi hanc integram epiſtolam conſideranti exhiberi facile nequit Innocentius; at potius dubitaverim, ne imperitum quempiam auctorem habuerit, qui exercitationis cauſſa, forte etiam ſine fraude, ſententias haſce, quaſi nomine Innocentii ad Afros ſcribentis concinnaverit. Sane vel ipſum Dionyſii Exigui ſilentium, qui decretales epiſtolas, illas ſaltem, quæ ad diſciplinam eccleſiaſticam ſtabiliendam, aut confirmandam, reſtituendamve pertinebant, non omiſit, plurimum probat adverſus epiſtolam hanc, quæ apud illum deſideratur. Addamus huic conjecturæ falſitatem conſularis adjectæ notæ, ibi: *Data 5. nonas Julii Julio 4., & Palladio Viris clariſs. Coſſ.* Nullus ſane Iulii conſulatus fuit temporibus Innocentii, & Palladius conſulatum geſſit anno 416., ſed cum Theodoſio, quod univerſi Scriptores, & Hiſtorici agnoverunt, rati propterea in hanc conſularem notam ſaltem mendum graviſſimum irrepſiſſe. Ego vero amplius progredior, & de epiſtola integra plurimum vereor, ne inter apocrypha monumenta jure ſit recenſenda. Etenim præter memoratas graviſſimas conjecturas illud quoque obſervatione dignum arbitror, quod maxima videatur injuria inferri in Eccleſiam Africanam illius ætatis, quoties hæc epiſtola tamquam germana recipiatur, quaſi tunc Africanæ Eccleſiæ Epiſcopi oneri ferendo aut impares, aut indigni ſeligerentur; quando tamen ipſamet Africanæ illius Eccleſiæ monumenta ſub Innocentio Papa eodem geſta contrarium omnino demonſtrant maniſeſtiſſime. Unus ſit pro omnibus Auguſtinus Hipponenſis, qui Innocentio I. Pontificatum maximum adminiſtrante inſigne fuit & doctrinæ, & morum integritatis exemplum. Quid memorem tot Epiſcopos fama clariſſimos, inter ceteros Aurelium ipſum Carthaginenſem, ſub quo quamplurima Concilia celebrata feruntur

Can. 4. diſt. 61.

Epiſco-

Digitized by Google

Epiſcoporum ad illa confluentium ſingulari doctrina apud univerſos commendatiſſima; ita ut Græci ipſi Africanum illius temporis Codicem quodammodo ſuum facere poſteriore ætate non dubitaverint? Ipſa hæreticorum Africanam Eccleſiam deturbantium pervicacia nonniſi optimos Epiſcopos habere debuit, ut contunderetur, quemadmodum cum laude confecta eſt, præſertim in celeberrimo illo conflictu, quem *Collationem Carthaginenſem* vulgo appellant. Quæ ſi quiſpiam ſedulo perpenderit, uti decet, percipere ſane non poterit, qua ratione Innocentius Africanorum Epiſcoporum imperitiam lugere potuiſset. Tandem ipſemet epiſtolæ ſtylus minime conſonat cum ceteris Innocentii epiſtolis, imo inexercitati cujuſpiam manum prorſus exhibet. En priora epiſtolæ verba: *Qua indignitate, qua moleſtia male tractetur Eccleſia, præcipueque Epiſcopus, relegam, vel audiam, & tua fraternitas bene novit, & ego idonea tanto dolori verba invenire non poſſum, &c.* Et paullo infra: *Ecce facta eſt querela publica, quæ ſemper fecit, ut communis omnibus tremenda ſit reverentia. Sic Clerici eccleſiaſticorum dogmatum nutriti, vel honorati intra altaria Chriſti reſpuuntur, ſic prætereunter promoventur, &c.* Nihil adjicio ulterius, cum vel ex iis ſatis conſtare poſſit, Innocentium ſane non eſse memoratæ epiſtolæ auctorem; quanquam tamen non inficias iverim in eadem epiſtola nihil reperiri, quod rectæ ſacrorum canonum diſciplinæ adverſetur.

De Epiſtola 18. ad Alexandrum Antiochenum.

Quæ apud Dionyſium Exiguum eſt numero decimaſexta, apud alios, & recentiores Collectores eſt epiſtola 18. Innocentii ad Alexandrum Antiochenum Epiſcopum, qui Epiſcopatum geſſit ab anno 408. uſque ad annum 411., uti nonnullis videtur. Ad tria capita reducitur epiſtola. In primis monet Innocentius Antiochenum Epiſcopum, ut Nicæni Concilii ſtatuta cuſtodiat in ea parte, in qua Antiochenæ Eccleſiæ, ac Sedi ſui præſtituti ſunt fines. Deinde regulam tradit, juxta quam Metropoles conſtitui, diſtribuique poſſent. Tertia, ac poſtrema epiſtolæ pars adverſus Arianorum auſum ſcripta eſt, atque ad eam jure referri debent tria epiſtolæ fragmenta, quæ apud Gratianum legimus uno contextu deſcribenda, qualia ſunt canones 17. & 73. cau. 1. qu. 1., & canon 30. cau. 24. qu. 1. Ait Innocentius: *Arianos præterea, ceteraſque ejuſdem modi peſtes, quia eorum laicos converſos ad Dominum ſub imagine pœnitentiæ, ac Sancti Spiritus ſanctificatione per manus impoſitionem ſuſcipimus, non videtur, Clericos eorum cum Sacerdotii, aut miniſterii cujuſpiam ſuſcipere dignitate, quoniam quibus ſolum baptiſma ratum eſſe permittimus, quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti perficitur; nec Sanctum Spiritum eos habere ex illo baptiſmate, illiſque myſteriis arbitramur, quoniam cum a Catholica Fide eorum auctores deſciſcerent, perfectionem ſpiritus, quam acceperant, amiſerunt, nec dare ejus plenitudinem poſſunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis ſuæ perfidiam potius, quam fidem dixerim, perdiderunt. Quomodo fieri poteſt, ut eorum profanos Sacerdotes dignos Chriſti honoribus arbitremur, quorum laicos imperfectos, ut dixi, ad Sancti Spiritus percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recipiamus? Gravitas itaque tua hæc ad notitiam Coepiſcoporum, vel per Synodum, ſi poteſt, vel per harum recitationem faciat pervenire, ut quæ ipſe tam neceſſario percunctatus es, & nos elimate reſpondimus, communi omnium conſenſu, ſtudioque ſerventur.* Integrum

Can. 17. & 73. cau. 1. qu. 1. & Can. 30. cau. 24. qu. 1.

ſere

Digitized by Google

fere hoc caput legimus in dicto canone 73. cau. 1. qu. 1., licet ibidem Gratianus non eadem omnino verba deſcripſerit; imo etiam nonnulla adjecerit in verſ. *ſi ut legitur*, & in verſ. *qui particeps*, quæ ad hanc epiſtolam minime pertinent, ſed potius ad epiſtolam vulgo 22. ad Rufum, & alios Macedoniæ Epiſcopos, de qua ſermo erit inferius inſtituendus, ubi etiam Gratiani verba ſuis exemplaribus accommodabo in expendendo canone 18. cau. 1. qu. 1. Ad eandem memoratæ epiſtolæ ad Alexandrum partem referendus eſt canon 17. cau. 1. qu. 1. a prioribus verbis, uſque ad verſiculum *qui honorem*, hic enim verſiculus potius ſpectat ad aliam epiſtolam Innocentii ad Rufum, & alios Macedoniæ Epiſcopos, quam inferius expendam, præſertim in can. 18. cau. 1. qu. 1. Jungendus demum erit cum dicto canone 73. canon laudatus 30. cau. 24. qu. 1., ut integra, perfectaque ejus interpretatio habeatur. Porro mens Innocentii ea erat, ut quicumque ab Arianis ad Eccleſiam converterentur, non rebaptizarentur quidem, licet manus impoſitione reconciliatoria indigerent; attamen procul ab Eccleſiaſticis officiis arcerentur, licet apud hæreticos ſacris fuiſſent ordinibus initiati; cum multo perfectiores debeant eſſe, qui divinis miniſteriis addicti ſunt, iis, qui per baptiſma Eccleſiaſticam communionem nanciſcuntur.

De epiſtola 22. ad Rufum, & alios Macedoniæ Epiſcopos.

Hæc epiſtola, quæ in recentioribus Collectionibus 22. numero eſt, ita inſcribitur apud Dionyſium Exiguum: *Innocentius Rufo, & Euſebio, & ceteris Epiſcopis Macedonibus, & Diaconibus in Domino ſalutem*. Apud alios autem Collectores ita legitur: *Innocentius Rufo, Euſebio, Euſtachio, Claudio, Maximiano, Eugenio, Gerontio, Johanni, Polychronio, Sophronio, Flaviano, Hilario, Macedonio, Calicrati, Zozimo, Profuto, Nicetæ, Hermogeni, Vincentio, Aſiologo, Terentiano, Herodiano, & Martiano, & ceteris Epiſcopis Macedonibus, & Diaconibus in Domino ſalutem*. Vulgo creditum eſt, datam epiſtolam hanc fuiſſe ad Macedoniæ Synodum, quæ celebrata eſt anno 414., quod tamen certis argumentis non facile demonſtratur. Quod enim nonnulli afferunt, Innocentium ſuas literas ad eandem Synodum memorare in epiſt. 16. ad Maximianum, infirmum eſt illorum opinioni præſidium; Siquidem epiſtolæ Innocentii in ea epiſtola 16. memoratæ ad aliam omnino rem ſpectare videntur, quam quæ pertractata ab Innocentio fuerit in laudata epiſtola 22., præterea etiam apud Dionyſium Exiguum vetuſtiſſimum Collectorem epiſtola ad Maximianum ordine prior eſt epiſtola eadem ad Rufum, ceteroſque Macedoniæ Epiſcopos, ut proinde, niſi quiſpiam apud Dionyſium ipſum ordinem temporum minime cuſtoditum adſerat, mentio iſtius in illa epiſtola fieri non potuerit. Quocumque vero modo res ſeſe habeat, illud certum eſt, Rufum Theſſalonicenſem Epiſcopum, ad quem præcipue epiſtola ſcripta dicitur, Vicarium fuiſſe Apoſtolicæ Sedis, atque ei ſingulari jure uti Vicario Sedis Apoſtolicæ ſubjectos fuiſſe Epiſcopos Macedoniæ, quemadmodum ſuperius oſtendi ad epiſtolam 7. ad eundem Rufum ſcriptam in cauſſa Bubalii, & Tauriani. Apud eundem Rufum, ceteroſque Macedoniæ Epiſcopos conqueritur Innocentius, quod non ſatis percepiſſent, aut non ſtatim executioni demandaſſent dudum edita Sedis Apoſtolicæ decreta; quam-

Digitized by Google

obrem neceſſarium ducit, eadem renovare, iterumque proponere obſervanda. Prolixior eſt præ ceteris hæc Innocentii epiſtola, cujus ſententias maxima in parte retulit Gratianus. Vix caput primum apud Gratianum omittitur, quod pertinet ad excludendos eos ab Eccleſiaſticis officiis, qui viduas duxerint uxores, ex univerſali diſciplina Eccleſiæ tam orientalis, quam occidentalis.

Can. 3. diſt. 26. & Can. 1. cau. 28. qu. 1. Poſt hæc ita proſequitur Innocentius in cap. 2. *Deinde ponitur. Non dici oportere digamum eum, qui cathecumenus habuerit, atque amiſerit uxorem &c.* Habetur hoc caput integrum in can. 3. diſt. 26., & in parte repetitur in can. 1. cau. 28. qu. 1., ex quo adparet Innocentium dirimere voluiſſe controverſiam, quæ tunc temporis erat graviſſima, utrum digamus cenſeretur, proindeque a ſacris arceretur ordinibus, qui unam ante baptiſmum, alteram dein poſt baptiſmum ſibi junxiſſet uxorem. Ipſimet vetuſtiſſimi Patres in varias opiniones diſtrahebantur, quemadmodum aperte liquet ex can. 1. 2. & 4. diſt. 26., & quamquam Innocentius ipſe jam alias reſcripſiſſet nihil referre, an ante baptiſmum quis viduam duxerit, vel poſt baptiſmum, idque in epiſtola ad Victricium Rothomagenſem, ex qua depromtus eſt canon 13. diſt. 34., tamen adhuc dubitabant de ea re Epiſcopi Macedoniæ ob nonnullorum Patrum auctoritatem, præſertim cum memoratum Innocentii reſcriptum ſingulare eſſet, ac directum ad Rothomagenſem Epiſcopum, nec propterea ad Eccleſiam Macedoniæ pertineret. Porro Innocentius, quod alias Rothomagenſi, inde etiam Theſſalonicenſi, aliiſque Macedoniæ Epiſcopis reſcripſit; videlicet eos admittendos non eſſe ad miniſteria Eccleſiaſtica, qui viduam uxorem duxiſſent ante baptiſma; aut duas duxiſſent conjuges, priorem ante, poſteriorem poſt baptiſma: Poſt quod Innocentii decretum, ea Juriſprudentia, ac diſciplina tandem moribus obtinuit in Eccleſia occidentali.

Can. 18. cau. 1. qu. 1. In tertio epiſtolæ capite legimus verba canonis 18. cau. 1. qu. 1., quæ cum aliquantiſper diverſa videantur apud Gratianum, ita ex Dionyſii Exigui codice exhibebo: *Ventum eſt ad tertiam quæſtionem, quæ pro ſui difficultate longiorem exigit diſputationem, cum nos dicamus ab hæreticis ordinatos vulneratum per illam manus impoſitionem habere caput. Ubi vulnus infixum eſt, medicina eſt adhibenda, ut poſſit recipere ſanitatem: quæ ſanitas poſt vulnus ſecuta ſine cicatrice eſſe non poterit, atque ubi pœnitentiæ remedium neceſſarium eſt, illic ordinationis honorem locum habere non poſſe. Nam ſi, ut legitur, quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo id ei tribuetur, quod munditia, ac puritas conſuevit accipere? Sed contra adſeritur, eum, qui honorem amiſit, honorem dare non poſſe; nec illum aliquid accepiſſe, quia nihil in dante erat, quod ille poſſet accipere: adquieſcimus, & verum eſt certe, quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem utique, quam habuit per pravam manus impoſitionem, dedit, & qui particeps factus eſt damnato, quomodo debeat honorem accipere, invenire non poſſum. Sed dicitur vera, ac juſta legitimi Sacerdotis benedictio auferre omne vitium, quod a vitioſo fuerat injectum.* Et in capite 4. *Ergo, ſi ita eſt, applicentur ad ordinationem ſacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia per benedictionem ordinationis crimina, vel vitia putantur auferri. Nullus ſit pœnitentiæ locus, quia id poteſt præſtare ordinatio, quod longa ſatisfactio præſtare conſuevit. Noſtræ vero lex eſt Eccleſiæ* (hæc eadem verba rurſus exhibet Gratianus poſt canonem 9. cau. 1. qu. 4.) *venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſunt, per manus impoſitionem laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem, vel exiguum ſubrogare.* Et quidem poſteriora hæc verba nihil inſerviunt propoſito Gra-

Digitized by Google

Gratiani in cauſſa 1. qu. 4. diſputantis, utrum parentum peccata filiis nocere poſſint; cum Innocentius agat generaliter de iis, qui non tam ex nativitate, quam proprio facto hæreticis adhæſerint, poſtquam baptiſma apud hæreticos ſuſcepiſſent. Melius conveniunt cauſſæ 1. qu. 1., ubi in canone 17. & 18. Gratianus oſtenſurus erat, eadem accommodari poſſe iis, qui a ſimoniacis ordinantur, quæ ab Innocentio decreta fuerunt de illis, qui ordinantur ab hæreticis. Sane Innocentius vult eos, qui ordinati apud hæreticos extiterunt, non poſſe apud Catholicos admitti in ſuſceptis ordinibus, cujus diſciplinæ etiam rationem reddit, quod ordinati ab hæreticis, cum redeunt ad communionem, recipi nullatenus queunt, niſi primum per varias pœnitentium ſtationes meriti reconciliatoriam manuum impoſitionem fuerint; at vero qui ſemel publicæ pœnitentiæ addicti probarentur, ab Eccleſiaſticis miniſteriis arcebantur.

Non hic conſtitit Innocentius, ſed ita pergit in capite 4. *At vero, qui a Catholica ad hæreſim tranſierunt, quos non aliter oportet, niſi per pœnitentiam ſuſcipi, apud vos non ſolum pœnitentiam non agunt, verum etiam honore cumulantur, ſed Anyſii fratris quondam noſtri* (fuerat Anyſius Theſſalonicenſis Epiſcopus Rufi deceſſor, & Sedis Apoſtolicæ Vicarius conſtitutus), *aliorumque Conſacerdotum ſumma deliberatio hæc fuit, ut quos Bonoſus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre ſcandalum, ſi ordinati reciperentur; vicimus, ut opinor, ambigua. Jam ergo, quod pro remedio* (referuntur hæc in can. 7. cau. 1. qu. 7.) *ac neceſſitate temporis ſtatutum eſt, conſtat primitus non fuiſſe, ac fuiſſe regulas veteres, quas ab Apoſtolis, aut Apoſtolicis viris traditas Eccleſia Romana cuſtodit, cuſtodiendaſque mandat his, qui eam audire conſueverunt, ſed neceſſitas temporum id fieri magnopere poſtulabat. Ergo quod neceſſitas* (hæc etiam leguntur in can. 41. cau. 1. qu. 1.) *pro remedio reperit, ceſſante neceſſitate debet utique ceſſare pariter, quod urgebat, quia alius eſt ordo legitimus, alia uſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit.* Ut Gratiani canonibus, quales hinc deſcripti ſunt, commoda affingatur interpretatio, prænotare juvabit, fuiſſe in Macedonia Bonoſum quendam Epiſcopum, a quo Bonoſiani hæretici nomen accepere, de quibus ita ſcribit Iſidorus Hiſpalenſis in lib. 8. originum cap. 5. *Bonoſiani a Bonoſo quodam Epiſcopo exorti produntur, qui Chriſtum filium Dei adoptivum, non proprium aſſerunt.* Sunt, qui adjiciunt, Bonoſum eundem de Virginitate B. Mariæ non recte ſenſiſſe. Qualiſcumque tamen ejus hæreſis fuerit, fertur Bonoſus condemnatus ab Anyſio Theſſalonicenſi, cui & Pontifex Maximus, & Provinciæ Synodus cauſſæ cognitionem mandaverat; ii vero, qui Bonoſo adhæſerant, Epiſcopi ex humanitate quadam ita recepti ſunt in Eccleſiam, poſtquam reſipuiſſent, ut priſtinum gradum, dignitatemque retinerent. Erat hæc ſingularis œconomia, ut facilius Bonoſus Epiſcopis hæreſeos ſuæ conſortibus deſtitueretur, nec facile in exemplum trahenda; imo nec adeo Bonoſianis favens, ut quocumque tempore Bonoſiani reverſi fuiſſent ad fidei unitatem, perpetuo in muneribus, & gradu ſuo Eccleſiaſtico reciperentur. Non ſatis id intellexerant Epiſcopi Macedoniæ ſub Rufo, qui exemplo Bonoſianorum Epiſcoporum, qui ab Anyſio Rufi deceſſore recepti erant in gradu ſuo, eadem ratione ſe recipere revertentes quoſcumque hæreticos Epiſcopos poſſe arbitrabantur, imo & ipſos novis honoribus cumulabant. Innocentius vero, poſtquam reverſi ad fidem fuerint, ab Eccleſiaſticis gradibus arcendos eſſe, docuit Rufum, alioſque Macedoniæ Epiſcopos, ne forte Anyſii prudentiam ſequerentur; quod enim Anyſius ſingulari de cauſſa in Bonoſia-

Can. 7. cau. 1. qu. 7. & Can. 41. cau. 1. qu. 1.

 nis

Digitized by Google

nis admittendis egerat, in exemplum trahi minime poterat, ceſſante cauſſa publicæ Eccleſiarum utilitatis, quæ Anyſii tempore ſuadebat, nonnihil a ſeveriore diſciplina canonum recedendum eſſe. Qui igitur Bonoſiani Epiſcopi recepti fuerunt in gradu ſuo tempore Anyſii deceſſoris, recipi eodem modo non potuerunt tempore Rufi ſucceſſoris, cum ſub Anyſio neceſſitas urgeret graviſſima, quæ ſub Rufo ceſſavit, ut ipſe Innocentius ſcribit. Revera hanc Innocentii doctrinam probaverunt Patres Concilii Arelatenſis 2. anni 452. in can. 17. ibi: *Bonoſiacos autem... cum chriſmate, & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit*. Sufficit, inquam, quia non poterant ad Eccleſiaſtica officia peragenda promoveri.

Can. 53. cau. 1. qu. 1. Itaque mens Innocentii eo tota fertur, ut tradat ſingularem in Bonoſianorum cauſſa prolatam ab Anyſio ſententiam & tempori Anyſii accommodandam fuiſſe, nec de aliis hæreticis, quam de Bonoſianis, intelligendam. Quod ut clarius demonſtret, profert canonem 8. ex Nicænis, ubi ex humanitate de Catharis ea dicta ſententia eſt, ut quoties reverterentur ad unitatem, recipetentur in clerum, quin eadem in aliis ſervari debeat Juriſprudentia. Profert præterea canonem 19. ex Nicænis, quo ſtatutum eſt, Paullianiſtas ad Eccleſiam venientes rebaptizari debere, quin tamen deduci poſſit, ut quod de Paullianiſtis dicitur, de aliis & quibuſcumque hæreticis intelligatur. Huc pertinent verba illa Innocentii, quæ ſequuntur in eodem capite 5. *Ita & de Novatianis tantum juſſum eſſe lucida manifeſtatione perlegitur, quod idcirco diſtinctum eſſe ipſis duabus hæreſibus ratio manifeſta declarat, quia Paullianiſtæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti minime baptizant. Et Novatiani iiſdem nominibus tremendis, venerandiſque baptizant, nec apud iſtos de unitate poteſtatis divinæ, hoc eſt Patris, & Filii, & Spiritus Sancti quæſtio aliquando commota eſt, & ideo de omnibus ſegregatis hæc ſola electa eſt, cui iſtud crederent concedendum, quin nihil in Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ſacramento peccarent.*

C. 111. cau. 1. qu. 1. Exempla hæc erant, quibus utebatur Innocentius, ut demonſtraret ſingularem Juriſprudentiam de certo hæreticorum genere ſtabilitam non facile ad aliud genus, nec rurſus unius temporis definitiones ad aliud tempus protrahendas eſſe. Hinc ad rem propoſitam accedens, ait: *Siquis vero de Catholica ad hæreſim tranſiens, aut fidelis ad apoſtaſiam revertens reſipiſcens redire voluerit, numquid eadem ratione poterit ad Clerum admitti? Quorum commiſſum nonniſi longa pœnitentia poterit aboleri, nec poſt pœnitentiam Clericum fieri ipſi canones ſua auctoritate permittunt. Unde conſtat, qui de Catholica ad Bonoſum tranſierunt damnatum, atque ſe paſſi ſunt, vel cupierunt ab eodem ordinari, non oportuiſſe ordinationis Eccleſiaſticæ ſuſcipere dignitatem, qui commune omnium Eccleſiarum judicium deſerentes ſuam peculiariter in Bonoſo vanitatem ſequendam eſſe duxerunt, ſed multos conſtat vim paſſos* (hic eſt canon 111. cau. 1. qu. 1., ubi tamen Gratianus nonnulla immutavit ex his ſane emendanda) *atque invitos adtractos, repugnanteſque ab eodem ordinatos. Dicat mihi volo, quiſquis hoc credit, ſi non poſt ordinationem Bonoſi interfuit, cum conficeret ſacramenta, ſi communioni ejus participatus non eſt, ſi ſtatim diſcedentibus de ejus peſſimo conciliabulo ad Eccleſiam rediit, & iſte talis poteſt habere colorem aliquem excuſationis. Ceterum alii, qui vel poſt annum, aut menſem ad Eccleſiam redierunt, intelligitur eos, qui in Catholica noverunt, ſe propter vitia ſua non poſſe ſuſcipere ordinationem, idcirco ad illum perrexiſſe, qui paſſim, & ſine ulla diſcuſſione ordinationes inlicitas faciebat. Credentes ſe poſſe per iſtam inſtitutionem locum in Eccleſia Catholica reperire, de quo antea deſperaverant. Nunc illud, quod ſupereſt, interrogo, qui poſt menſem, aut amplius rediit, cum ſe preſby-*

byterum a Bonoſo conſideret ordinatum, ſi non ſacramenta confecit, ſi non populis diſtribuit, ſi non miſſas ſecundum conſuetudinem complevit, quid de his cenſeatis, quæſo promatis apertius? Ad ſummam certe, qui nihil a Bonoſo acceperunt, rei ſunt uſurpatæ dignitatis: qui conficiendorum ſacramentorum ſibi vendicaverunt, aut non vendicaverunt auctoritatem, atque id ſe putaverunt eſſe, quod his nulla fuerat regulari ratione conceſſum.

Hanc tandem rem in capite 6. concludit Innocentius, quo referendus erit canon 14. cau. 1. qu. 7: *Pervideat ergo dilectio veſtra hactenus talia tranſiſſe, & advertite, quod, ut dicitis, neceſſitas imperavit, in pace jam Eccleſias conſtitutas non poſſe præſumere; ſed, ut ſæpe accidit, quoties a populis, aut a turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non poteſt vindicari, inultum ſoleat tranſire: priora ergo dimittenda dico Judicio Dei: de reliquo maxima ſollicitudine præcavendum.* Can. 14. cau. 1. qu. 7.

In poſtremo epiſtolæ capite ſingulares quædam Photini, & Euſtathii cauſſæ dirimuntur. Erat Photinus ille Epiſcopus a Sede Apoſtolica damnatus, ejuſque abſolutionem petebant Epiſcopi Macedoniæ, adferentes, illum per ſuorum adverſariorum inſidias, ac ſubreptiones cauſſa cecidiſſe. (non eſt hic ſane Photinus hæreticus in pluribus Conciliis damnatus medio ſæculo 4., cujus Sectatores Innocentius ipſe expellendos voluit in epiſt. 20. ad Laurentium Epiſcopum Senienſem) Porro Innocentius benigne Epiſcopis petentibus indulſit, ac Photinum abſolvit, eodem tamen tempore ab eiſdem Macedoniæ Epiſcopis poſtulavit, ut abſolverent Euſtathium quendam Diaconum, quem in Concilio illi damnaverant, quemque gravioris alicujus criminis reum Pontifex Maximus non agnoverat. Referam integra Innocentii verba ad emendationem canonis 5. cau. 35. qu. 9. *Veniam nunc ad maximum quaſi quoddam thema Photinum, & quod mihi anxium eſt, ac difficillimum majorum meorum revolvam ſententias. Fuerat de illo quoque pacto, ut etiam ipſi commeminiſtis, aliquid utique gravius conſtitutum; verum quoniam id per rumorem falſum, ut adſeritis, ſubreptum huic ſedi, & elicitum per inſidias demonſtratis, quia res ad ſalutem rediit, veniam nos hanc in tantum vobis adnitentibus poſt condemnationem more apoſtolico ſubrogamus, tantiſque veſtris adſertionibus, vobiſque tam bonis, tam charis non dare conſenſum, omnibus duris rebus durius arbitramur. Pro veſtra ergo arbitratione, fratres chariſſimi, ſententia, ac poſtulatione Epiſcopum Photinum habetote licitum ita conſtituere, ut deprecamini, & noſtram in melius converſam ſententiam labore, vel teſtimonio veſtro compotes voti ſuſcipite. Æque Euſtathium a me ſæpiſſime comprobatum nolite expectare, ut diaconii gratia expolietur: Sollicitos enim vos pro ſalute libenter audio, contra caput etiam, ſi faciendum eſt, non libenter admitto; cui manum porrigitis, vobiſcum porrigo, cui porrigo, mecum porrigite. Hæc enim ad Corinthios apoſtolica eſt declarata benignitas, ut in uno ſpiritu ductam, ac reductam ſententiam boni ſemper indifferenter ſequantur. Nam fateor, hæc me primum res bene habet erga Euſtathium diaconum, quod nec contra fidem unquam quidquam locutus ſit, nec loquentem admiſerit, nec ad mortem crimen aliquod commiſiſſe, vel jactatum unquam, vel fictum de eo recognoverim. Et qui in his ſalvus eſt, ſi quo pacto converſationes amabiles non habet, habendus eſt, ut minus pro tempore dilectus, non ut inimicus æſtimatus, diabolo in perpetuum mancipandus. Cognoſco illum inter illas ſimultates, ac turbines contra multorum ſtudia, non dico qualia, diverſa ſenſiſſe, & cum hinc res, calamitateſque ipſæ emendatæ ſint, adhuc Dizoniani, & Cyriaci Subdiaconorum non potuiſſe apud vos emendationem reviviſcere. Compeſcite, quæſo, ab illo, prædictiſque, quorumcumque videtis animos, ac non juſtas æmulationes, ut ipſe apud nos integer apud vos cum ſuis reparatus mereatur pacem, non fictam pervidens* Can. 5. cau. 35. qu. 9.

videns charitatem. Omnibus igitur vobis, ac ſingillatim occurrat charitas, & vinculis, quæ nullis modis a Chriſto ſolvuntur, vobiſcum pariter in perpetuum connexa lætetur in Domino.

De epiſtola 23. ad Epiſcopos Toletani Concilii.

Can. 1. *diſt.* 51. Apud vetuſtos Pontificiarum epiſtolarum Collectores, inter ceteros apud Dionyſium Exiguum, hæc epiſtola deſideratur. In recentioribus autem Collectionibus ita exhibetur, ut incertum propemodum ſit, ad quos Epiſcopos directa fuerit; alii enim codices habent: *Innocentius univerſis Epiſcopis in Toletana Synodo conſtitutis &c.* alii: *Innocentius univerſis Epiſcopis in Toloſana Synodo conſtitutis &c.* Plane ad Toloſanam Synodum miſſam fuiſſe non facile demonſtrari poteſt, quum non appareat ulla illius temporis Synodus ejus nominis, ad quam directa fingi poſſit epiſtola. Præterea cum Innocentius ad Exuperium Toloſanum epiſtolam etiam ſcripſerit, aut in epiſtola ad Exuperium, ſi poſterior eſſet, mentio fieret epiſtolæ ad Synodum; aut epiſtola eadem ad Exuperium, ſi prior eſſet, memoraretur in epiſtola ad Synodum; quod tamen nullibi factum eſſe dignoſcitur. Vulgo creditum eſt apud cultiores viros, non ad Toloſanam, ſed potius ad Toletanam Synodum hanc, de qua agimus, epiſtolam fuiſſe ſcriptam. Ego vero admodum dubitaverim; etenim duæ laudari poſſent Toletanæ Synodi, ad quarum alterutram Innocentius ſcripſiſſe diceretur: altera celebrata eſt anno 400., & vocari ſolet Toletana prima; altera celebrata fertur circa annum 406. De poſterioribus Conciliis Toletanis fruſtra mentionem facerem, etenim quod ſecundum vulgo dicitur Concilium Toletanum nonniſi poſt plures annos ab Innocentii obitu, ſeu anno 531. convocatum eſt. Plane ſi memoretur Synodus celebrata circa annum 406., poſtulabo ego, quis auctor hujus Synodi eſſe poterit, quis ejus acta, aut tempora, aut cauſſas demonſtraverit; etenim ignota prorſus eſt in Eccleſiaſticis monumentis, atque ideo a nonnullis confictum arbitror illius nomen, quia cum crederent hanc, de qua agimus, Innocentii epiſtolam germanam eſſe, neceſſarium exiſtimaverunt quandam Toletanam Synodum effingere, licet notitiæ facti prorſus expertes. Neque vero adeo facile in medium erunt promendæ Synodi antiquitati prorſus incognitæ, ſine teſte, ſine monumentis, præſertim ubi vulgatus Conciliorum Toletanorum catalogus contrarium demonſtrat, juxta quem Concilium Toletanum primum refertur ad annum 400., & Concilium Toletanum ſecundum ad annum 531. Quod ſi quiſpiam Innocentii epiſtolam referendam arbitretur ad Concilium Toletanum primum anni 400., non facile id unuſquiſque percipiet, non ignorans Innocentium anno demum 402. Sedem Pontificiam adſcendiſſe, imo & in eadem epiſtola, quæ ad Synodum Toletanam miſſa dicitur, profeſſum fuiſſe, *ſæpe ſe, ac nimium teneri ſollicitum ſuper diſſenſionis ſchiſmate Eccleſiarum*, tandem vero *neceſſarium emerſiſſe tempus, quo non poſſet emendatio tanta differri &c.* Quæ verba ſignificant hanc epiſtolam ab Innocentio non ſcribi potuiſſe ſtatim, ac ad Summum Pontificatum evectus eſſet. Fateor equidem plura hujus epiſtolæ capita quammaxime congruere cum canonibus ejuſdem Toletani Concilii 1. anni 400. Id vero minime ſufficit ad oſtendendam Innocentianæ epiſtolæ firmitatem. Potuit enim illa opus eſſe cujuſdam, qui (nec enim defuerunt hujus generis homines) exercitationis cauſſa Concilii Toletani diſciplinam alia ſub forma digeſſerit, videlicet per epiſtolam, ſuumque

opuſcu-

Digitized by Google

opuſculum per imperitiam temporum Innocentio tribuerit hujus nominis primo, quem Toletanæ Synodo fere contemporaneum agnoverat.

Poſt haſce obſervationes, dabo quidem lubens epiſtolam hanc numero 23. plurimum convenire cum ſententiis Concilii Toletani 1., imo etiam cum ſententiis Innocentii, quales paſſim in ejuſdem Papæ epiſtolis leguntur; at vero eandem genuinum prorſus eſſe, & authenticum Innocentii ipſius monumentum non auſim adfirmare. Quod quidem etſi adfirmaverim, adhuc tamen me anxium teneret exemplarium diverſitas; non enim in omnibus codicibus eadem epiſtola iiſdem omnino conſtat verbis, atque ſententiis, ſed alicubi fuſior, alicubi contracta magis exaratur. In editione Conciliorum Veneta anni 1728. duplex habetur ejuſdem exemplar pag. 37. & 39. tom. 3. Supervacaneum eſſet integram epiſtolam perſequi, dum Gratianus unum tantummodo fragmentum retulerit in canone 1. diſt. 51., qui legitur in capite 1. & 2. ejus epiſtolæ juxta primum exemplar, & in cap. 4. juxta exemplar poſterius. Utrumque ſubjicere non piget.

Caput 1. in fine, & caput 2. juxta primum exemplar.

De ordinationibus, quas pravæ conſuetudinis vitio Hiſpanienſes Epiſcopos celebrare cognoſcimus, fuerat aliquid ſecundum majorum traditionem ſtatuendum, niſi perpenderemus, ne perturbationes quamplurimas Eccleſiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum ea, quæ quoquomodo facta ſunt, non in dubium vocemus, ſed Dei potius dimittamus judicio. Quantos enim ex eis, qui poſt acceptam baptiſmi gratiam in forenſi exercitatione verſati ſunt, & obtinendi pertinaciam ſuſceperunt, accitos ad ſacerdotium eſſe comperimus, e quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur? Quantos ex militia, qui cum poteſtatibus obedierunt, ſevera neceſſario præcepta ſunt executi? Quantos ex curialibus, qui dum parent poteſtatibus, quæ ſibi ſunt imperata fecerunt? Quantos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem Summi Sacerdotii perveniſſe, quorum omnium neminem ne ad ſocietatem quidem ordinis clericorum oportuerat perveniſſe? Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus, aut ſcandala Hiſpanienſibus Provinciis, quibus mederi

Caput 4. juxta ſecundum exemplar.

De ordinationibus, quas pravæ conſuetudinis vitio Hiſpanienſes Epiſcopos celebrare cognoſcimus, fuerat aliquid ſecundum majorum traditionem ſtatuendum, niſi perpenderemus, ne perturbationes quamplurimis Eccleſiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum ea, quæ quoquomodo facta ſunt, in dubium non vocemus, ſed Dei potius judicio dimittamus. Quantos enim ex his, qui poſt acceptam baptiſmi gratiam in forenſi exercitatione verſati ſunt, & obtinendi pertinaciam ſuſceperunt, adſcitos ad ſacerdotium eſſe comperimus, e quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur? Quantos ex aliqua militia, qui cum poteſtatibus obedirent, ſevera neceſſario præcepta ſunt executi? Quantos ex curialibus, qui dum parent poteſtatibus, quæ ſibi ſunt imperata fecerunt? Quantos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem Summi Sacerdotii perveniſſe, quorum omnium neminem ne ad ſocietatem quidem ordinis clericorum oportuerat pervenire? Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus, aut ſcandala Hiſpanienſibus Provinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus.

deri Id-

deri cupimus, de ſtudio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps ſimilia committantur, dilectionis veſtræ maturitas providere debebit, ut tantæ uſurpationi, ſaltem nunc, finis neceſſarius imponatur, eo videlicet conſtituto, ut quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinationibus ſuis (*legendum potius arbitror*: cum ordinatoribus ſuis) deponantur.

Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps ſimilia committantur, dilectionis veſtræ maturitas providere debebit, ut tantæ uſurpationi ſaltem nunc finis neceſſarius imponatur, eo videlicet conſtituto, ut ſiqui poſt hæc adverſus formas canonum, vel ad Eccleſiaſticum ordinem, vel ad ipſum ſacerdotium venire tentaverint, una cum creatoribus ſuis ipſo, in quo inventi fuerint, ordine, & honore priventur.

Duo potiſſimum hoc in capite, qualiſcumque tandem editio attendatur, erunt obſervanda. Primum ad facta pertinet: alterum in jure conſiſtit. Ad facta pertinet, quod ibidem enarratur de Rufino, ac de Gregorio. Rufinus quiſnam fuerit, non ſatis in eadem epiſtola conſtat; Juvat autem, ſi vera ſunt, quæ in epiſtola enarrantur, ſupponere eundem fuiſſe Epiſcopum in Hiſpaniis conſtitutum, de quo ita ſcriptum invenio in cap. 2. poſterioris editionis: *Non enim latere potuit, quod Rufinus, atque Minicius Epiſcopi in alienis Eccleſiis contra Nicænos canones Epiſcopos uſurpaverunt ordinare*; Et paullo inferius narratur, Rufinum *contra Eccleſiaſticam pacem omni oppugnatione fuiſſe verſatum, & dudum in Concilio Toletano erroris ſui veniam poſtulaſſe*. Hæc ſane minime conveniunt actis editis Toletani Concilii primi, in quo Rufini nomen nec inter ſubſcribentes, nec inter præſentes Epiſcopos memoratur; nec legitur quidquam, quod ad hanc Rufini cauſſam pertineat; nec demum ullus legitur canon, quo ſuppoſito Rufini crimini ſuam Diœceſim excedenti in poſterum occurreretur; quod quidem præconceptam ſuſpicionem magis magiſque auget, ut epiſtolam hanc Innocentio falſo tributam exiſtimem. Quiſnam vero Gregorius fuerit ſuperius memoratus, non ſatis eſt in comperto. Nonnulli enim arbitrati ſunt, eundem eſſe cum Gregorio olim Præfecto Prætorio Galliarum. Non arbitror recedendum ab hac eadem epiſtola, ubi hæc de ipſo Gregorio leguntur in cap. 5. poſterioris editionis. *Gregorii etiam Emeritenſis Epiſcopi, qui in locum Patruini venerabilis recordationis eſt ordinatus querela, ſiqua eſt, audiatur*. Gregorius igitur fuit Emeritenſis Epiſcopus, & quidem Patruini ſucceſſor. Quod ſi verum eſſet, qua ratione fieri poſſet, ut hæc epiſtola ad Toletanam Synodum 1. ſcripta diceretur, cum abſoluta Synodo Patruinus ipſe canonibus ſubſcripſerit; Gregorii autem nomen in Epiſcoporum ſubſcriptionibus deſideretur?

Ad jus pertinet, quod in ipſa epiſtola ſtatutum legitur, ne ad ſacerdotalem gradum promoveantur, qui in forenſi exercitatione verſati ſunt, & pertinaces in ipſa conſiſtunt, aut qui militiæ nomen dederunt, aut qui curiæ addicti aliquando fuerunt, aut demum qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ſive ſpectaculis publicis operam dederunt. Hæc in parte conſonare videntur tum Concilio Toletano 1., tum aliis Innocentii I. monumentis. Referri huc poſſet canon 4. diſt. 51., canon 61. diſt. 50., canon 2. & 3. diſt. 51., aliique ſimiles, de quibus ſuo jam loco ſermonem inſtitui, ubi ageretur de militibus, curialibuſque, aliiſque munera publica exercentibus ad clerum non admittendis.

De

Digitized by Google

De epiſtola 25. ad Epiſcopos Concilii Milevitani.

Nemo ignorat, initio quinti ſæculi turbatam fuiſſe Eccleſiam occidentalem propemodum univerſam a duobus hæreticis Pelagio, ac Cœleſtio, qui tradiderunt, peccatum originis putum eſſe figmentum, propterea que baptiſmum non cauſſa ejuſdem abluendi criminis fuiſſe inſtitutum; Divinam item gratiam homini neceſſariam minime fore, quaſi per ſolas naturæ vires ſibimet ſatis conſtare poſſit. Africani Epiſcopi, ne paſſim in illis Provinciis cum animarum periculo, ac ſcandalo hæc hæreſis diſſeminaretur, e re eſſe putarunt, convocatis Conciliis illam omnino conficere, hæreticoſque damnare. Quod factum eſt primum in Concilio Carthaginenſi anni 416., deinde in alio Concilio Milevitano ejuſdem anni. Et quidem Concilii Carthaginenſis Patres, ubi Cœleſtium ac Pelagium damnaverunt velut hæreticos, conſcium illius ſententiæ fecerunt Innocentium in epiſtola Synodica, ajentes: *Hoc itaque geſtum, Domine Frater, ſanctæ charitati tuæ intimandum duximus, ut ſtatutis noſtræ mediocritatis etiam Apoſtolicæ Sedis adhibeatur auctoritas pro tuenda ſalute multorum, & quorundam etiam perverſitate corrigenda.* Ut enim illa hæreſis longe, lateque diffundebatur etiam ultra Africam, opportunum viſum fuit Carthaginenſibus Epiſcopis, ut decretis ſuis Apoſtolicæ Sedis ſententia accederet, qua ſicut eo firmius in Africa ipſa fidei dogma ſtabiliretur, ita eo facilius in aliis Eccleſiis reciperetur. Hoc Carthaginenſium Epiſcoporum exemplo moti Milevitani Patres, poſtquam in laudata Synodo plura adverſus Cœleſtium, ne Pelagium conſtituiſſent, ad Innocentium Romanum Pontificem de ea re ſcribere non dubitarunt, ut Eccleſiaſticis rebus conſultius providerent, utque Apoſtolica auctoritate hæreſis *non latius ſerperet, multoſque contaminaret, vel potius interimeret.* Accedebat alia ratio, quia ſcilicet & Pelagius, & Cœleſtius alias jam turbaverant Eccleſias, ſuæque hæreſeos virus diffundere late cœperant, in Aſia præſertim, ut ex eadem epiſtola deducitur, ac potiſſimum in urbe Hieroſolymitana. Imo nonnulli ex eiſdem Epiſcopis Milevitani Concilii ſeorſim familiarem aliam epiſtolam ad Innocentium miſerunt, videlicet Aurelius, Alypius, Evodius, Poſſidius, & celebratiſſimus Auguſtinus, in qua fuſius ſententiam ſuam Pontifici Maximo adverſus memoratos hæreticos expoſuerunt. Huc igitur pertinet laudata Innocentii epiſtola, ſive reſcriptum ad Epiſcopos Milevitani Concilii; ubi Summus idem Pontifex Milevitanorum Epiſcoporum ſollicitudinem laudavit, in eo præſertim, quod ad Romanam Eccleſiam ſeſe convertiſſent, & ab ejuſdem auctoritate cauſſam perficiendam poſtulaſſent. Verba Innocentii hæc ſunt, ad quæ exigendus erit Gratianeus canon 12. cau. 24. qu. 1. *Diligenter ergo, & congrue Apoſtolici conſulitis honoris arcana; honoris, inquam, illius, quem præter illa, quæ ſunt extrinſecus, ſollicitudo manet omnium Eccleſiarum, ſuper anxiis rebus, quæ ſit tenenda ſententia, antiquæ ſcilicet regulæ formam ſecuti, quam toto ſemper orbe mecum noſtis eſſe ſervatam. Verum hæc miſſa facio. Neque enim hoc veſtram credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmaſtis, ſcientes, quod per omnes Provincias de Apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanent. Præſertim quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & Coepiſcopos noſtros, nonniſi ad Petrum, ideſt ſui nominis, & honoris auctorem, referre debere, velut nunc retulit veſtra dilectio, quod per totum mundum poſſit Eccleſiis omnibus in commune*

Can. 12. cau. 24. qu. 1.

mune prodeſſe. Cetera, quæ in hoc reſcripto ſubjiciuntur, ſpectant ad refutationem doctrinæ Cæleſtii, ac Pelagii.

De ceteris canonibus Innocentii nomine editis.

Can. 3. *diſt.* 20. Quod Innocentii nomine refertur in can. 3. diſt. 20. jure optimo obſervarunt Romani Correctores Innocentio II. haudquaquam tribui poſſe, quod perſpicue demonſtrant ex eo, quod illud ipſum fragmentum habeatur apud Ivonem, & Burchardum Innocentio II. vetuſtiores. Aut igitur Innocentii I. eſt, aut falſo Innocentii nomine deſcriptus. Antequam vero in auctorem canonis inquiramus, emendandam in primis arbitror Gratiani ſcripturam, aut forte etiam in priſtinum reſtituendam. Siquidem Romani Correctores hac in parte a Gratianeo codice receſſerunt, ut Gregorio Polycarpo adhærerent, ſimul autem & Ivonis, & Burchardi lectionem, licet antiquiorem Polycarpi codice, neglexerunt. Varii ſunt hujuſmodi codices inter ſe; atque ego, ubi codex quiſpiam ceteris non præſtat fide, integritate, auctoritate, potius reor antiquiſſimum omnium ſequendum fore, tamquam eum, a quo poſteriores codices excepti potius præſumuntur, juxta quæ Burchardi codex erit ceteris præferendus. Quod ſi quiſpiam in ea adhuc eſſet opinione, ut potiorem habendam putaret recentiorum codicum rationem, non video, cur Gratianeus codex non fuiſſet Polycarpi codici anteferendus; neque ulla cauſſa eſſe poteſt, ut ſpretis antiquioribus, recentioribuſque codicibus, mediis potius adhæreamus. Itaque Gratiani codex ante Romanam Correctionem ita habebat: *Item Innocentius Papa: De quibus cauſſis nulla ſolvendi, ligandique auctoritas in libris veteris, & novi teſtamenti, & quatuor Evangeliorum, cum totis ſcriptis Apoſtolorum adpareat, ad divina recurrite ſcripta græca. Si nec in illis: Ad Catholicæ Eccleſiæ hiſtorias catholicas a Doctoribus catholicis ſcriptas manum mittite. Si nec in illis: Sanctorum exempla perſpicaciter recordamini. Quod ſi omnibus his inſpectis hujus quæſtionis qualitas non lucide inveſtigatur, ſeniores provinciæ congregate, & eos interrogate; facilius namque invenitur, quod a pluribus ſenioribus quæritur. Verus etiam repromiſſor Dominus ait: Si duo ex vobis, vel tres conveniunt ſuper terram in nomine meo, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo.* Apud Burchardum in lib. 3. cap. 128. ita legitur: *Ex decretis Innocentii Papæ cap.* 18. *De cauſſis, de quibus nulla ſolvendi, ligandique auctoritas in libris veteris teſtamenti, quatuor Evangeliorum, cum ſcriptis totis Apoſtolorum non adpareat, ad divina recurrito ſcripta græce. Si nec in illis, ad Catholicæ Eccleſiæ hiſtorias catholicas a Doctoribus catholicis ſcriptas manum mitte. Si nec in illis, canones Apoſtolicæ Sedis intuere. Si nec in his, ſanctorum exempla perſpicaciter recordare. Quod ſi in his omnibus inſpectis hujus quæſtionis qualitas non lucide inveſtigatur, ſeniores Provinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque invenitur, quod a pluribus ſentientibus quæritur. Verus enim repromiſſor Dominus ait: Si duo ex vobis, vel tres conveniant ſuper terram in nomine meo, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo.* Ivo eadem fere habet in cap. 70. lib. 4. nonnullis demtis, quorum varietas potius ex editione, aut manuſcriptorum, aut typographiæ profecta fuiſſe videtur. In quibus paulliſper diſſonet Ivo, ſequentia demonſtrant: *De quibus cauſſis nulla ſolvendi . . . . . Apoſtolorum adpareat, ad divina recurre ſcripta græca . . . . Quod ſi his omnibus inſpectis . . . . . quod a pluribus ſenioribus quæritur. Verus etiam repromiſſor . . . . . vel tres conveniunt &c.*

Sic

Digitized by Google

Sic exacto ad antiquiores codices Gratiani fragmento, ſtatim adparet in primis, canonem 3. diſt. 20. parum, aut nihil Gratiani propoſito convenire, præſertim ſi attendatur fragmentum ipſum, prout jacet in codice Gratiani ante Romanam correctionem. Quærebat Gratianus, utrum expoſitiones ſacrarum literarum poſſent Maximorum Pontificum decretalibus æquiparari, imo etiam præferri? Difficultatem movebat egregia nonnullorum ſanctorum Interpretum doctrina, qui *pleniori gratia Sancti Spiritus, & ampliori ſcientia præcelluiſſe* dicuntur, quales nominantur honoris cauſſa Auguſtinus, & Hieronymus, qui proinde non generatim quidem omnibus, ſed aliquibus Pontificibus Maximis anteferendi videantur. Tandem adhibita diſtinctione, quæ intercedit inter finiendas lites, atque inter expendendas ſacras literas, quoniam in litibus finiendis poteſtas, ac juriſdictio, in expendendis autem literis ſacris ſcientia potiſſimum attenditur, ſanctos Interpretes Pontificibus nonnullis prætulit Gratianus in literis ſacris expendendis, non vero in litibus terminandis. Num vera ſit hæc Gratiani traditio, libenter abſtinerem, niſi inquiſitio fragmentum Gratiani, de quo agitur, paulliſper illuſtraret. Paucis tamen dicam ipſe, quod ſentio, præſertim quod Gratiani thema a recta ratione paulliſper, ne multum dixerim, aberrare videatur; etenim Gratianus ipſe, dum præfert Interpretum aliquot ſacrorum expoſitiones Pontificum Maximorum decretalibus, excipit tantum caſum, quo negotia finem accipiunt, idque tantum ait conſiſtere *vel in abſolutione innocentium, vel in condemnatione delinquentium*. Quid igitur? Num forte, ubi cauſſa fidei definienda erit, quæ ſane non in abſolutione innocentis, neque in condemnatione delinquentis, ſed in dogmate ipſo ſita ſit, licebitne cuipiam a ſanctionibus Pontificum Maximorum recedere, eo prætextu, quod apud unum, aut alterum ex ſanctis Interpretibus ſacrarum literarum ſenſus exhiberi videatur? Num in hac expoſitionis ſacrarum literarum ſpecie non erit tam attendenda poteſtas, atque auctoritas, quam ſcientia? Sane ſi hæc eſſet definiendarum quæſtionum fidei regula, parum tutum eſſet fidei noſtræ, religioniſve præſidium, ac fundamentum, dum quæſtio eo reduceretur anceps, quis doctior in Eccleſia eſſet, quis ſapientior, clariorive lumine donatus, non penes quem definiendi poteſtas eſſet. At vero quis non videat, quam neceſſarium ſit præeſſe Viros in Eccleſia Dei, quorum judicio diſputatio fidei, quæ potiſſimum ex ſacræ ſcripturæ interpretatione dependet, non tam ex doctrina, quam ex auctoritate definiatur?

Itaque aut ſanius intelligenda, aut reſpuenda Gratiani traditio; melius enim, ut reor, ſapiet, qui ita in propoſita diſputatione diſtinxerit. Vel Sancti Patres, ubi divinas literas interpretantur, gerunt ſeſe veluti divinæ traditionis teſtes, per quos ipſa Chriſti doctrina Apoſtolis primum ~~oretenus~~ inſinuata, ad ſucceſſores dein quaſi per manus devoluta ad nos uſque traducitur: atque hac in ſpecie non dubitabimus ita interpretationes Patrum Maximorum Pontificum decretalibus objici, quemadmodum ſacras ipſas literas. Quid enim intereſt in verbo Dei, an ſcriptum ſit, an traditum? Neque tum ulla quæſtio eſſe poteſt de prælatione, ubi officia diverſa ſunt; videlicet Sancti Patres Chriſti doctrinam exhibent, Pontifices autem Maximi eandem Chriſti doctrinam eſſe demonſtrant; cum non ſufficiat exhiberi doctrinam Chriſti, niſi certo, atque infallibili teſtimonio, ſive publica auctoritate Eccleſiæ, illa tanquam Chriſti doctrina quaſi per indicem demonſtretur. Vel Sancti Patres, ubi ſacras literas interpretantur, ingenii ſui ad rectas quidem regulas formati ſpecimina exhibent cauſſa piæ exercitationis, aut etiam publicæ utilitatis. Tum vero

Digitized by Google

non video, qua ratione Pontificibus Maximis præferri poſſint, niſi forte de Pontificibus ipſis agatur, qui non publice quidpiam Eccleſiæ proponant, ſed ſimili cum memoratis Patribus officio fungantur; etenim hac in ſpecie is facile præferetur, qui nitidiore doctrina, ſapientiaque fulgebit.

Paucis tradidi, quid in difficili quæſtione ipſe ſentirem, vix tamen indicans ea rationis momenta, quibus mea hæc ſententia comprobaretur, ſive quod recte cogitanti obvia eſſe poſſint, ſive quod nolim evagari latius, & a propoſito diutius recedere. Redeo ad Gratiani fragmentum, demonſtraturus illud quæſtioni Gratiani ejuſdem minime convenire. Siquidem in primis ſi retinenda ſit Gratiani ſcriptura, quemadmodum erat ante Romanam correctionem, jam ſatis adparet, nihil ibidem contineri de decretalibus Pontificum Maximorum, an Sanctis Patribus, eorumve interpretationibus præferendæ ſint, nec ne, cum ne illorum quidem decretalium mentio habeatur. Quod ſi ad exemplaria aliorum Collectorum Burchardi, Ivonis, & Polycarpi ſit exigenda Gratiani ſcriptura, quis etiam non videt, nihil certi ex variis eiſdem codicibus deduci poſſe; vel quod non eodem ubique ordine collocantur Pontificum Maximorum decretales; vel quod de interpretationibus ſacrarum literarum, quæ Sanctos Patres auctores habent, ſermo non occurrat; vel demum quod ex ordine ſcripturæ nullum prælationis argumentum inferri commode poſſit? Apud Polycarpum, uti obſervant Romani Correctores, ſtatim poſt ſacras literas, locus datur canonibus Apoſtolicæ Sedis. Quis autem, cedo, locus interpretibus ſcripturarum? Apud Burchardum, & Ivonem canonibus Apoſtolicæ Sedis ſit locus, tum poſtquam adparuit nihil ex ſcripturis poſſe deduci ſive latinis, ſive græcis; tum ubi conſtitit, nihil adferri poſſe ex hiſtoriis catholicis, quas Catholici ipſi Scriptores confecerint. Ex ſcripturæ autem ordine quodnam haberi poteſt prælationis argumentum, dum poſtremus ordo Conciliis eccleſiaſticis datur, etiam poſt exempla Sanctorum? Quæcumque ſit auctoritas hujus canonis, non aliud video ibidem contineri, quam ſalutare quoddam monitum, prudenſve conſilium, ut quicumque in dubitationem aliquam devenerit, non temere quæſtionem in Conciliis ſtatim moveat, ſed primum ſcrutetur, an alia ratione ſibimet, ceteriſque ſtudii ſui conſortibus ſatiſfacere poſſit, videlicet ſacras literas, canones Pontificum, hiſtoriam eccleſiaſticam inveſtigando ſedule, ac tum demum ad Concilium res deferatur, cum in diſcrimine poſita ſit controverſia.

Jamvero ego facile adduci non poſſum, ut credam, fragmentum iſtud eſſe Innocentii I. Pontificis; ut propterea non ſolum non conveniat propoſito Gratiani, ſed etiam canonis vi, atque auctoritate deſtituatur. Præterquamquod enim ea verba in epiſtolis Innocentii non legantur, ſive in iis, quas Dionyſius Exiguus edidit, ſive in aliis poſteriorum Collectorum induſtria vulgatis, ſtylus, & phraſis Innocentium ipſum non exhibet, qualis in aliis epiſtolis adparet. Suſpicor potius cujuſpiam minus periti auctoris eſſe, qui ſæculo ſequiore vixerit obſcurus, quique Sanctorum exempla diſtinxerit ab hiſtoricis monumentis; ait enim, tum demum Sanctorum exempla eſſe inveſtiganda, cum nihil ex hiſtoriæ eccleſiaſticæ monumentis colligi poteſt. Non tamen inficias iverim, fragmenti ejuſdem auctorem ſententias aliquot legiſſe Innocentii, aliorumque contemporaneorum Patrum, quas paucis in eo canone perſtringere voluerit. In canone primum dicitur, ſacrarum literarum rationem habendam fore, ut non ſit ulterius progrediendum ad diſputationes, quoties ex ſacris ſcripturis aliquid deducatur. Id ſane conſonat Innocen-

tio

tio I., qui in epiſt. 4. ad Felicem Nucerianum cap. 2. ſcribebat, non debuiſſe conſuli de bigamis non ordinandis, quia id ex ſacris literis perſpicuum erat juxta illud Apoſtoli 1. ad Timoth. 3., & ad Titum 1. *Unius uxoris virum*. Huc referri etiam poſſet, quod legitur in can. 13. Concilii Carthaginenſis anni 348. ibi: *De quibus apertiſſime divina ſcriptura ſanxit, non ferenda* (legunt alii: *non differenda*) *ſententia eſt, ſed potius exſequenda*. Ad græca exemplaria confugiendum etiam eſſe, vulgaris erat Hieronymi traditio, cujus auctoritas plurimum valebat tempore Innocentii in Eccleſia Romana. Videſis canonem 6. diſt. 9. Quod ſubditur in memorato fragmento, Romanæ Eccleſiæ canones inveſtigandos eſſe, conſonat cum pluribus Innocentii I. monumentis, videlicet epiſt. 1. ad Decentium Eugubinum, ex qua eſt canon 11. diſt. 11., item epiſtola 2. ad Victricium Rothomagenſem in principio, aliiſque pluribus. De exemplis Sanctorum, atque hiſtoricis monumentis, quæ tanquam agendi regula in canone proponuntur, nihil quidem ſingulare occurrit apud Innocentium, ſed potius apud Auguſtinum Innocentio contemporaneum, qui monet quidem illorum rationem habendam fore, dummodo tamen imitatione ſint digna can. ultimo diſt. 9. Tandem opus eſſe Concilio, ubi aliter ſedari controverſia nequit, tradidit Innocentius idem in epiſtola ad populum Conſtantinopolitanum, quæ extat græce apud Nicephorum, & Sozomenum. Ejus verba ita latine redduntur: *Synodali cognitione peropus eſt, quam dudum etiam cogendam eſſe cenſemus: ſola enim illa talium procellarum motus ſopire poteſt, quam ut obtineamus, &c.*

Quæ Gratianus retulit ſub nomine Innocentii in canone 3. diſt. 83. alibi nomine aliorum recenſuit tum in can. 3. diſt. 86., tum in can. 55. can. 2. qu. 7. revera autem depromta ſunt ex epiſtola Iſidori Mercatoris, videlicet ex epiſtola unica Eleutherii, ex epiſtola Orientalium ad Julium, & ex epiſtola Ægyptiorum ad Felicem II. Verba Mercatoris jam tradidi in referendo canone 55. cau. 2. qu. 7. Hoc loco tantum adjiciam, nomen Innocentii forte adpoſitum fuiſſe in deſcribendo hoc canone, quod idem canon conſonet cum brevi ſententia ejuſdem Innocentii in epiſt. ad Victricium Rothomagenſem in fine principii, ibi: *Ergo ne ſilentio noſtro exiſtimemur his præbere conſenſum, dicente Domino: Videbas furem, & currebas cum eo, hæc ſunt, quæ deinceps intuitu divini judicii omnem catholicum Epiſcopum expedit cuſtodire*; niſi forte quiſpiam hæc exiſtimet referenda ad Innocentium II. ita ſcribentem in epiſtola 51. ad Hugonem Rothomagenſem Archiepiſcopum: *Si enim* (Epiſcopus) *cum poteſt, alios ab errore non revocat, ſeipſum errare demonſtrat. Conſentire namque videtur erranti, qui ad reſecanda, ut corrigi debeant, non concurrit. Conſentire eſt, cum qui poſſet redarguere, taceat, vel aduletur. Sed quid prodeſt alicui ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti?*

Can. 3. diſt. 83.

Ad Iſidorum quoque Mercatorem referendus erit canon 13. cau. 9. qu. 3., qui non Innocentio quidem Pontifici tribuendus erit, ſed potius Romanæ Synodo, quæ ſub nomine Sylveſtri Papæ evulgata eſt; etenim ita legimus ibidem canone 20. *Nemo enim dijudicet primam ſedem juſtitiæ deſiderant temperari, neque ab Auguſto, neque ab omni Clero, neque Regibus, neque a populo judex judicabitur*. In alia autem editione hæc leguntur: *Nemo enim judicabit primam ſedem, quoniam omnes ſedes a prima ſede juſtitiam deſiderant temperari, neque ab Auguſto, neque ab omni Clero, neque a Regibus, neque a populo judex judicabitur*. De hujus Synodi auctoritate nihil eſt, quod ſubjiciam, quum jam plura tradiderim ſuo loco, quumque hodie apud eruditos Viros certum ſit, ipſam parum, aut nihil prodeſſe poſſe ad regulas eccle-

Can. 13. cau. 9. qu. 3.

ſiaſticas

Digitized by Google

ſiaſticas ſtabiliendas. Tantum dixero, fragmentum iſtud laudatum fuiſſe a Nicolao I. in epiſtola ad Michaelem Imperatorem, quæ in recentibus collectionibus eſt numero octava, atque incipit: *Propoſueramus quidem*. Verba Nicolai hæc ſunt: *Conſonat autem huic neceſſariæ ſententiæ Sanctus Silveſter, & Magni Conſtantini baptizator Auguſti, dicens: Neque ab Auguſto, neque ab omni Clero, neque a Regibus, neque a populo judex judicabitur*. Pertinebat id ad cauſſam Ignatii ſub eodem Michaele depoſiti, quæ ſane cauſſa cum plurimum conveniret cum cauſſa Johannis Chriſoſtomi dejecti tempore Innocentii, occaſionem præbere facilem potuit, ut de Nicolao ad Innocentium transferretur, quod Innocentii nomen ad marginem epiſtolæ Nicolai adpoſitum fuerit, ut indicaretur, quod Nicolaus de Ignatio ſenſit, idipſum de Chriſoſtomo ſenſiſſe Innocentium; id autem non ſatis compertum fuit Collectoribus, qui verba Nicolai Pſeudo-ſynodum Silveſtri Romanam recenſentis ad Innocentium ex errore retulerunt.

Can. 22. cau. 16. qu. 1. Si conferatur canon 22. cau. 16. qu. 1. cum aliis Innocentii I. monumentis, vel ex ipſo ſcribendi ſtylo adparebit, illum Innocentio I. tribui haudquaquam poſſe. Imo ipſa materies, de qua ibidem agitur, ſignificat auctorem canonis ſæculo longe poſteriore vixiſſe, decimo ſcilicet, vel undecimo, quo tempore plures de Monachis in Clerum recipiendis motæ controverſiæ ſunt, & de eorum juribus, ubi ſemel in Clero admiſſi fuiſſent. Ego arbitror, Collectorem abuſum fuiſſe verbis Innocentii I. in epiſtola ad Victricium Rothomagenſem, ubi ſcilicet agitur de Monachis, qui ad Clericorum officia promoti ſunt, ut legitur in can. 3. cau. 16. qu. 1. Revera ubi de Monachis hujuſmodi ad officia eccleſiaſtica translatis ageretur, vulgare erat ex Innocentii I. fragmento nuper memorato regulas tradere ſacrorum canonum Collectoribus, quemadmodum conſtat ex lib. 1. Capitularium cap. 27., ex epiſtola Zachariæ Papæ 7. ad Pippinum Majorem domus cap. 13., & ex Concilio Londonienſi anni 1138. ſub Innocentio II. cap. 14. ibi: *Item adjicimus hoc decretum Innocentii Papæ dicentis Victricio Rothomagenſi Archiepiſcopo: Monachi diu morati in Monaſteriis, ſi poſtea ad Clericatum pervenerint, non debent aliquatenus a priore propoſito deviare. Sicut in Monaſteriis poſiti fuerint, ita & in Clericatus ordine degere debent, & quod diu ſervaverunt, id in altiori gradu poſiti amittere non debent*. Et in cap. 16 *De omnibus primitiis rectas decimas dari apoſtolica auctoritate præcipimus, quas qui reddere noluerit, anathematis in eum ſententia proferatur*. Habuit hanc ſui temporis Synodum forte præ oculis Gratianus, atque Innocentii nomine rem auſpicatus de Monachis ad Sacerdotium promotis, cetera etiam de eiſdem intellexit, atque ita una oratione conjunxit, diſpoſuitque, ut omnia ad Innocentii conſtitutiones referre non dubitaverit.

Can. 6. cau. 6. qu. 3. Jamdiu obſervaverunt Romani Correctores, canonem 6. cau. 13. qu. 3. pertinere non quidem ad Innocentium Pontificem Maximum, ſed potius ad Concilium Hiſpalenſe 2., de quo egi in 1. parte cap. 36., in eo enim hæc leguntur cap. 2. *Secundo examine inter memoratos fratres noſtros Fulgentium Aſtigitanum, & Honorium Cordubenſem Epiſcopos diſcuſſio agitata eſt, propter parochiam Baſilicæ, quam horum alter Cæleſticenſem* (legunt alii: *Baſilicæ cujuſdam, quod horum alter Celticenſem*, alii: *Celcitenſem*, alii: *Ceſtacenſem*), *aliter Reginenſem aſſeruit. Et quia inter utraſque partes hactenus limitis actio vindicata eſt, cujus, quamvis vetuſta, retentio nullum juris præjudicium adferret; ideoque ne in dubium ultra inter eos noſtra advocaretur ſententia, prolatis canonibus ſynodalia decreta perlecta ſunt, quorum auctoritas præmonet ita opor-*

tere

Digitized by Google

tere inhiberi cupiditatem, ut nequis terminos alienos uſurpet. Ob hoc placuit inter alternas partes inſpectionis viros mittendos, ita ut ſit in Diœceſi poſſidentis, ſi tamen Baſilicam veteribus ſignis limes præfixus monſtraverit, Eccleſiæ, cujus eſt juſſa retentio, æternum dominium. Quod ſi & limes legitimus eandem Baſilicam non concludet, & tamen longi temporis probatur objecta præſcriptio, appellatio repetentis Epiſcopi non valebit, quia illi tricennalis objectio ſilentium ponit; hoc enim & ſæcularium Principum edicta præcipiunt, & Præſulum Romanorum decrevit auctoritas. Sin vero infra metas tricennalis temporis extra alienos terminos Baſilicæ injuſta retentio reperitur, repetentis Epiſcopi juri ſine mora reſtituetur. Clara eſt canonis hujus ſententia, cui memorati Epiſcopi Fulgentius Aſtigitanus, & Honorius Cordubenſis una cum ceteris, qui ad Synodum ſub Iſidoro Hiſpalenſi convenerant, ſubſcripſerunt. Difficile potius nonnullis videbitur, quomodo contingere potuerit, ut fragmentum Hiſpalenſis Concilii Innocentio Papæ tribueretur. Apud Burchardum in cap. 69. lib. 1. refertur nomine Hiſpalenſis Concilii. Primum deſideratur nomen ejuſdem Concilii apud Ivonem Carnotenſem in cap. 99. part. 3., ubi ad marginem nomen Innocentii adjectum eſt; forte ex eo, quod eccleſiaſticæ juriſdictionis termini in canone cuſtodiendi dicantur, quemadmodum *Præſulum Romanorum decrevit auctoritas*; atque id ut expenderet ſtudioſus quiſpiam, referendum putavit ad ſententias Innocentii I., quales habentur tum in epiſtola 2. ad Victricium Rothomagenſem can. 2. diſt. 71., tum etiam clarius in epiſt. 8. ad Florentium Tiburtinenſem, ibi: *Non ſemel, ſed aliquoties clamat ſcriptura divina, transferri non oportere terminos a Patribus conſtitutos: quia nefas eſt, ſi quod alter ſemper poſſederit, alter invadat, &c.* Non ſatis id obſervavit Gratianus, qui cum Ivonis decretum præ manibus haberet, relaturus canonem, de quo agimus, notam marginalem tranſtulit in inſcriptionem capitis, & quod Concilii Hiſpalenſis erat, Innocentio per imprudentiam adſcripſit.

Monent Correctores Romani, canonem 2. cau. 23. qu. 8. Innocentio Papæ tri- *Can. 2. cau. 23. qu. 8.*
butum deſiderari in pleriſque Gratiani exemplaribus. Ex quo facile deducitur, adjectum fuiſſe recentiore manu, a quopiam ſcilicet, qui Gratiano marginales notas adtexuit, deinde vero e margine in textum ſub nomine vetuſti cujuſpiam auctoris tranſductum. Et quidem id facile demonſtrari poteſt ex iis, quæ Gratianus habet in principio ejuſdem quæſtionis 8., ibidem enim legitur: *De Epiſcopis vero, vel quibuslibet Clericis, quod nec ſua auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facile probatur. Cum enim Petrus, qui primus Apoſtolorum a Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, ut Magiſtrum a Judæorum injuria defenſaret, audivit: Converte gladium tuum in vaginam; omnis enim, qui gladium acceperit, gladio peribit, ac ſi aperte ei diceretur: Hactenus tibi, tuiſque prædeceſſoribus inimicos Dei gladio corporali licuit perſequi; deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, ideſt tibi hactenus conceſſum in vaginam converte; & tamen ſpiritualem gladium, quod eſt verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illam, vel auctoritatem ejus, qui legitima poteſtate utitur, qui, ut ait Apoſtolus, non ſine cauſſa gladium portat, cui etiam omnis anima ſubdita eſſe debet, omnis, inquam, qui præter auctoritatem hujuſmodi gladium acceperit, gladio peribit. Item Ambroſius: Arma Epiſcopi lacrymæ ſunt, & orationes: Item illud Apoſtoli: Non voſmetipſos defendentes, chariſſimi, quamvis omnibus generaliter dicatur, ſpecialiter tamen Prælatis dictum intelligitur.* Siquis hæc Gratiani verba cum ſubjectis capitibus 2. & 3. contulerit, eandem utrobique ſententiam deſcriptam inveniet, imo eadem verba bis ſub Ambroſii

broſii nomine relata. At vero concipere non poſſum, quomodo Gratianus uno fere contextu bis eadem exhibeat, ut propterea veroſimilius dicendum ſit, ea, quæ ſubjiciuntur in capitibus ſequentibus, a Gloſſographis adjecta fuiſſe in recentioribus exemplaribus, præſertim ubi Romani Correctores eadem capita, ut nuper obſervabam, in pleriſque exemplaribus deſiderari teſtentur. Itaque ſuſpicor, memoratum canonem 2. nihil aliud continere, quam brevem compendiariam Gratiani ſententiam, qualis initio quæſtionis habetur. Quod ſi quiſpiam quærat, qua ratione Innocentio Papæ tributum fuerit caput, non aliam ego reddere poſſum, niſi quod vel in Concilio Londonienſi anni 1138. ſub Innocentio II. celebrato can. 13. fuerit Clericis interdictum, ne arma gererent, aut quod Innocentius I. milites a Clero dimovendos ſtatuerit in can. 2. diſt. 51. Jamvero non dubito, quin Gratiani ſententia germanæ canonum diſciplinæ conveniat, in cujus rei argumentum facile erit ex eccleſiaſticis Auctoribus ſimilia, & quidem gravia monumenta referre. Huc in primis pertinere poſſet caput 28. ex iis, qui Apoſtolici dicuntur, habeturque apud Gratianum in can. 7. diſt. 45., item adferri poſſet canon 11. Concilii Triburienſis anni 895. Præterea ad eandem rem Johannes Chriſoſtomus ita ſcribit homilia 85. in Caput 26. Matthæi de Chriſto Domino: *Sed Petrum acriter, & quidem minando increpat, ut eum, & ceteros ſimul ab hujuſmodi defenſione deterreat.* Demum, ut alios complures omittam, Honorius Auguſtodunenſis, qui Gratiano contemporaneus fuit, in gemma animæ lib. 2. cap. 233. ait: *Clerici non debent ideo arma portare, quia non contra homines, ſed contra dæmones debent virtutibus pugnare, ſicut Moyſes arma non portavit, ſed Jeſu cum Amalech pugnante ipſe precibus pugnavit. Sic Apoſtoli, & eorum ſequentes non armis, ſed orationibus pugnaverunt, & nos non reſiſtere, ſed magis injurias pati docuerunt.*

Can. 2. Sub nomine Innocentii Papæ eadem ſententia duobus in locis mutatis paulliſper
& 5. verbis recitatur, ſcilicet tum in canone 2., tum in canone 5. cau. 35. qn. 10. At
cau. 35. vero non eſſe Innocentii I. vel ipſe ſtylus demonſtrat incomtus, inelegans, & le-
qu. 10. gum Longobardarum auctori potius conveniens. Neque etiam eſſe poſſe Innocentii II., facile ex eo demonſtratur, quia nullibi conſtat, publica auctoritate recepta fuiſſe varia adfinitatis genera, quæ in memoratis capitibus explicantur, quæque tanquam pernicioſa damnare debuerunt Patres Concilii Lateranenſis in cap. 8. de conſangu. & adfin. Laudatur quidem in can. 5. cau. 35. qu. 10. *Sancta Romana Synodus*, ſed hæc nulla alia eſſe poteſt, quam quæ refertur in can. 3. eadem cauſſa, & quæſtione, cujus ſententiam, atque auctoritatem jam ſatis expendi in capite ultimo prioris partis, una monens, qua ratione Gratianus, aliique ſimilium fragmentorum auctores potuerint Romani Concilii ſub Gregorio II. celebrati ſanctionibus abuti. Nihil itaque heic adjiciam, ne actum agere videar. Unum tantum obſervabo, videlicet auctorem memoratorum canonum abuſum forte fuiſſe canone 17. Concilii Romani celebrati anno 1139. ſub Innocentio II., ibi: *Sane conjunctiones conſanguineorum omnino fieri prohibemus. Hujuſmodi namque inceſtum, qui fere, ſtimulante humani generis inimico, in uſum verſus eſt, Sanctorum Patrum inſtituta, & ſacroſancta Dei deteſtatur Eccleſia; leges etiam ſæculi de tali contubernio natos, & infames pronunciant, & ab hereditate repellunt.* Eadem verba habentur in Concilio Remenſi etiam ſub Innocentio II. celebrato anno 1131. can. 16., ſimilia propemodum legimus in canone 5. Concilii Lateranenſis celebrati ſub Calliſto II. anno 1123.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XXXVIII.

De Zoſimo.

Zoſimi Pontificis nomine quinque tantummodo fragmenta habemus apud Gratianum.

Ex Epiſt. ad Heſychium Epiſcopum Salonitanum.	*Can.* 2. *diſt.* 36. *ſupplendus ex aliis Zoſimi epiſtolis.* *Can.* 1. *diſt.* 59. *idem eſt cum can.* 2. *diſt.* 36. *Can.* 2. *diſt.* 59. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 2. *diſt.* 77. *ex integra epiſtola emendandus.*
Ex Epiſt. ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis, & Narbonenſis II.	*Can.* 7. *cau.* 25. *qu.* 1. *dubiæ auctoritatis, & ad integros Codices exigendus.*

NON diu Romanam Sedem tenuit Zoſimus Papa Innocentii Succeſſor, etenim anno 417. electus, obiit ſequente anno 418., & nonnulla eccleſiaſtica negotia, quæ tractare jam cœperat, Succeſſoribus ſuis definienda reliquit. In tribus potiſſimum, & quidem acerrimis diſputationibus laboravit, quarum prior pertinebat ad cauſſam Cœleſtii, & Pelagii, qui artibus ſuis eundem Pontificem circumvenire ſtuduerunt, altera reſpiciebat appellationes Africanorum ad Sedem Apoſtolicam, poſtrema verſabatur in privilegiis augendis Arelatenſis Eccleſiæ. Apud Dionyſium Exiguum duæ tantum hujus Pontificis nomine deſcriptæ fuerunt epiſtolæ, una videlicet ad Heſychium Epiſcopum Salonitanum, altera ad Presbyteros, & Diaconos Ravennates. Prioris Gratianus meminit, non poſterioris.

De epiſtola ad Heſychium Epiſcopum Salonitanum.

Erat Heſychius Salonitanus Epiſcopus in Dalmatia prope Spalatum in Illyrico Occidentali, proptereaque ſingulari etiam jure Romano Pontifici ſubjectus: ut enim Salona obnoxia erat in civilibus negotiis Præfecto Prætorio Italiæ, ita Romano Pontifici non ſolum tanquam univerſæ Eccleſiæ Principi, verum etiam jure quaſi Metropolitico ſuberat. *Conſtat venerandos*, ajebat Theodoſius Echinienſis Epiſcopus in Romana Synodo Bonifacium II. alloquens, *Sedis veſtræ Pontifices, quamvis in toto mundo Sedes Apoſtolica Eccleſiarum ſibi jure vindicet Principatum, & ſolam in eccleſiaſticis cauſſis undique appellare neceſſe ſit, ſpecialiter tamen gubernationi ſuæ Illyrici Eccleſias vindicaſſe*. Heſychius igitur a Romano Antiſtite de nonnullis diſciplinæ eccleſiaſticæ capitibus edoceri ſe poſtulavit. In primis autem ſignificavit, *nonnullos ex Monachorum cœtu, ſed & laicos ad Sacerdotium feſtinare*; de qua re ita Zoſimus reſcripſit: *Hoc autem ſpecialiter, & ſub Prædeceſſoribus noſtris, & nuper a nobis* *inter-* *Can.* 2. *diſt.* 36. & *Can.* 1. *diſt.* 59.

Digitized by Google

interdictum conſtat, literis ad Gallias, Hiſpaniaſque tranſmiſſis, in quibus Regionibus familiaris eſt iſta præſumtio, quamvis nec Africa ſuper hac admonitione noſtra habeatur aliena, nequis penitus contra Patrum præcepta, qui eccleſiaſticis diſciplinis imbutus per ordinem non fuiſſet, & temporis adprobatione divinis ſtipendiis eruditus, nequaquam ad ſummum Eccleſiæ Sacerdotium adſpirare præſumeret, & non ſolum in eo ambitio inefficax haberetur, verum etiam in ordinatores ejus, ut carerent eo ordine, quem ſine ordine contra præcepta Patrum crediderant præſumendum. Sic reſtituendus eſt canon 2. diſt. 36., cujus verba repetuntur in can. 1. diſt. 59. Quoniam vero Zoſimus hæc jamdudum ſe auctore decreta aſſerit, & quidem epiſtolis datis Gallorum, Hiſpanorum, atque Africanorum Eccleſiis, arbitror id referendum ad epiſtolam, quæ in recentioribus collectionibus numero ſexta eſt ad Epiſcopos Africæ, Galliæ, & Hiſpaniæ ſcripta anno 417. (epiſtola ad Heſychium ſcripta fuit ſequente anno 418.). Porro in memorata epiſtola ſexta reprobantur ordinationes Urſi, & Tuentii, tanquam eorum, qui præcipiti impetu ad Sacerdotium feſtinaverant. His adjici poteſt epiſtola eodem anno ſcripta ad Patroclum Epiſcopum Arelatenſem, quæ inter epiſtolas Zoſimi eſt numero nona. Ibidem enim reprobantur ordinationes, in quibus ſtatuta non cuſtodita fuerint tempora, ſed per ſaltus, ut dicitur, a minoribus ad ſumma officia decurſum eſt, pœna adverſus ita ordinatos indicta, ut qui tempore ejus conſtitutionis jam conſecrati proponerentur, in eo ordine permanerent, quo initiati eſſent; qui vero in poſterum eſſent ordinandi, illi ab adepto ordine dejicerentur.

Can. 2. diſt. 59. Proſequitur in eodem argumento Zoſimus: *Obſiſtite talibus ordinationibus, obſiſtite ſuperbiæ, & arrogantiæ venienti. Tecum faciunt præcepta Patrum, tecum Apoſtolicæ Sedis auctoritas. Si enim officia ſæcularia principem locum, non veſtibulum actionis ingreſſis, &c.* Referuntur hæc apud Gratianum in can. 2. diſt. 59. eiſdem omnino verbis, poſt quæ ita progreditur Zoſimus. *Proinde nos, nequid meritis dilectionis tuæ derogemus, ad te potiſſimum ſcripta direximus, quæ in omnium Fratrum, & Coepiſcoporum noſtrorum facies ire notitiam, non tantum eorum, qui in ea Provincia ſunt, ſed etiam qui vicinis dilectionis tuæ Provinciis adjunguntur. Sciet quiſquis hoc, poſtpoſita Patrum, & Apoſtolicæ Sedis auctoritate, neglexerit, a nobis diſtrictius vindicandum, ut loci ſui minime dubitet ſibi non conſtare rationem, ſi hoc putat poſt tot prohibitiones impune poſſe tentari; contumeliæ enim ſtudio fit quidquid interdictum toties uſurpatur.* Hæc adjicienda ideo duxi, ut de voluntate, ac ſtudio Zoſimi luculentius conſtaret, qui in hac decretali communem diſciplinam non in una tantum, ſed in omnibus Provinciis cuſtodiendam ſtabilire voluit, quique ab initio hujus epiſtolæ conqueſtus fuerat, quod ſua decreta dudum edita apud Heſychium Salonitanum aut non haberentur, aut non ſervarentur.

Can. 2. diſt. 77. Ut vero ſpecialiter explicaret Summus Pontifex, per quos veluti gradus ad Epiſcopatum promoveri quiſpiam deberet, ita concluſit: *Hæc autem ſingulis gradibus obſervanda ſunt tempora: ſi ab infantia eccleſiaſticis miniſteriis nomen dederit, inter lectores uſque ad vigeſimum ætatis annum continuata obſervatione perduret. Si major jam, & grandævus acceſſerit, ita tamen, ut poſt baptiſmum ſtatim ſe divinæ militiæ deſideret mancipari, ſive inter lectores, ſive inter exorciſtas quinquennio teneatur, exinde acolythus, vel ſubdiaconus quatuor annis, & ſic ad benedictionem diaconatus, ſi meretur, accedat, in quo ordine quinque annis, ſi inculpate ſe geſſerit, hærere debebit. Exinde ſuffragantibus ſtipendiis, per tot gradus datis propriæ fidei documentis, Presbyterii* Sacer-

Digitized by Google

Sacerdotium poterit promereri. De quo loco ſi eum exactior ad bonos mores vita produxerit, Summum Pontificatum ſperare debebit. Hac tamen lege ſervata, ut neque digamus, neque pœnitens ad hos gradus poſſit admitti. Sane, ut etiam Defenſores Eccleſiæ, qui ex laicis fiunt, ſupradicta obſervatione teneantur, ſi meruerint eſſe in ordine clericatus. Integra deſcripſi Zoſimi verba, ex quibus emendaretur, ſuppleretur que Gratiani fragmentum in canone 2. diſt. 77., cum quo opportunum erit jungere canonem 3. ejuſdem diſtinctionis, ut adpareat, Zoſimi ſententiam plurimum conſonare cum ſententia Siricii deceſſoris.

De epiſtola ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis, & Narbonenſis II.

Romani Correctores ad canonem 7. cau. 25. qu. 1. teſtantur, ſe eam epiſtolam non inveniſſe, ad quam Gratiani fragmentum referrent. Tantum attigerunt, apud Ivonem Carnotenſem tum in decreto parte 4. cap. 226., tum in epiſtola 60. ad Hugonem Lugdunenſem laudari verba Zoſimi ex epiſtola ad Epiſcopos Provinciæ Narbonenſis,& forte fragmentum Gratiani pertinere ad epiſtolam ad Epiſcopos Galliæ, & Hiſpaniæ, quam ipſe Zoſimus in epiſtola ad Heſychium ſe ſcripſiſſe teſtatur. Hodie conjecturis hujuſmodi nullus locus ſupereſt; cum editæ ſint epiſtolæ illius Pontificis, ſive ad Epiſcopos Galliæ, & Hiſpaniæ ſcriptæ, ſive ad Epiſcopos Viennenſis, & Narbonenſis II. Provinciæ, ad quam poſtremam exigere oportebit memoratum canonem 7., quæ deſunt ſupplendo, quæque corrupta ſunt emendando. Eſt in recentioribus collectionibus epiſtola numero 7. ſub hac inſcriptione: *Zoſimus Epiſcopis Provinciæ Viennenſis, & Narbonenſis II. a pari*. (*a pari*, ideſt duobus paribus miſſis epiſtolæ exemplaribus, quorum unum ad Viennenſes, alterum ad Narbonenſes directum ſignificaretur) Conqueritur ibidem Zoſimus de Proculo Maſſilienſi Epiſcopo, quod contra veterem formam ordinationes nonnullorum celebraſſet, utpote qui per obreptionem obtinuerat in Concilio Taurinenſi, ut tanquam Metropolitanus Narbonenſis II. Provinciæ haberetur. Conqueritur præterea de Simplicio Epiſcopo Viennenſi, qui ſimilem ordinandorum Viennenſis Provinciæ Epiſcoporum auctoritatem ſibi vindicaverat, velut Archiepiſcopus. Atque ideo Pontifex Maximus id factum improbat, quia hæc ordinandorum utriuſque Provinciæ Epiſcoporum poteſtas ad Arelatenſem Epiſcopum ex antiquo jure ſpectabat. En verba epiſtolæ, ad quæ exigendus erit, emendanduſque Gratiani canon: *Indecens auſus, & in ipſo veſtibulo reſecandus, hoc ab Epiſcopis ob certas cauſſas Concilium agitantibus extorquere, quod contra ſtatuta Patrum, & Sancti Trophimi reverentiam, qui primus Metropolitanus Arelatenſis Civitatis ex hac ſede directus eſt, concedere, vel mutare ne hujus quidem ſedis poſſit auctoritas. Apud nos enim inconvulſis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum ſanxere reverentiam.*

Can. 7. cau. 25. qu. 1.

Quæ ut clarius intelligantur, obſervandum eſt, veterem famam fuiſſe apud Arelatenſes, quæ ferebat S. Trophimum Paulli Apoſtoli diſcipulum ab Apoſtolo eodem in Gallias miſſum, qui primus ibidem Evangelium prædicavit, atque Arelatenſem Urbem elegit, in qua velut Epiſcopus reſideret, quæque propterea haberi cœpit velut Urbs Gallicanæ Eccleſiæ Princeps. Hac vulgari fama commoti Epiſcopi Arelatenſes Primatis jura ſibi vindicaverunt in Galliis, pro quibus juribus tum

Digitized by Google

ardentius pugnarunt, quum Arelatenſis Urbs ex imperatoria diſtributione facta fuit ſedes Præfecturæ Galliarum, quaſi nobilem hanc civilem dignitat em eccleſiaſtica ſingularis prærogativa ſequi deberet. Inter cetera Epiſcopus Arelatenſis in vim Primatus ad ſe pertinere ajebat ordinationes omnium Epiſcoporum in finitimis Provinciis conſtituendorum. Arelatenſi Epiſcopo acerrime obſtiterunt Maſſilienſis, & Viennenſis Epiſcopi, quorum prior in Narbonenſi II., alter in Viennenſi Provincia ſe Metropolitanum ajebat, unuſquiſque autem ordinationem ſuæ Provinciæ Epiſcoporum ſibi adſerebat. Deducta controverſia fuit ad Concilium Taurinenſe (quod vulgo celebratum ferunt anno 397.), ſed in eo nihil ſingulare conſtitutum adparet, ex quo controverſia omnis ſine diſcrimine finiretur. Etenim nihil aliud decreverunt Taurinenſes Patres de Proculo Maſſilienſi Epiſcopo, quam ut ordinaret Epiſcopos in II. Narbonenſi Provincia in iis tantum Eccleſiis, quæ vel ipſius Parochiæ docerentur eſſe, vel eos habuiſſe Rectores, qui diſcipuli Maſſilienſis Epiſcopi aliquando fuiſſent. Nihil aliud præterea decreverunt de Arelatenſi, ac Viennenſi Epiſcopis, quam ut is haberet Primatus honorem, qui civitatem ſuam probaret eſſe Metropolim, adjecto conſilio pacis ſervandæ cauſſa, ut ſi forte iidem Epiſcopi conſenſiſſent, unuſquiſque illas Eccleſias ſibi ſubjectas agnoſceret, prout civitati aut Arelatenſi, aut Viennenſi eſſent propiores, can. 1. & 2. Concilii Taurinenſis. Patroclus Epiſcopus Arelatenſis circa annum 417. cum agnoviſſet aut ſatis dignitati ſuæ conceſſum non fuiſſe, aut rem non fuiſſe omnino diſcuſſam in Taurinenſi Concilio, apud Zoſimum Pontificem cauſſam ſuam egit, ita ut nonnulla privilegia præ ceteris Galliarum Epiſcopis ab Apoſtolica Sede obtinuerit. Extat inter epiſtolas Zoſimi epiſtola 5. ad univerſos Epiſcopos per Gallias, & ſeptem Provincias conſtitutos, ex qua nonnulli repetunt initia Vicariatus Arelatenſis. Ibidem Zoſimus hoc privilegium Patroclo Arelatenſi, *meritorum ejus ſpeciali contemplatione* conceſſit, ut nemo ex Epiſcopis Gallicanis proficiſceretur extra Provinciam, niſi ſuſceptis primum formatis epiſtolis ab Epiſcopo Arelatenſi, item ut ipſe Arelatenſis Epiſcopus præcipuam in ordinandis Sacerdotibus auctoritatem haberet, nec non Viennenſem, Narbonenſem I., & Narbonenſem II. Provincias ad Pontificium ſuum revocaret; demum, ut ſiquod negotium in Galliis emergeret, ad ejuſdem Arelatenſis Epiſcopi notitiam referretur, niſi magnitudo cauſſæ examen etiam Pontificis Maximi requireret. Hæc eadem privilegia confirmare viſus eſt idem Zoſimus in epiſt. 6. ad Epiſcopos Africæ, Galliæ, & Hiſpaniæ, data eodem anno nonnullos poſt menſes, ubi reprobavit ordinationem Urſi, & Tuentii a Proculo Maſſilienſi factam, non interveniente auctoritate Patrocli Epiſcopi Arelatenſis; ex qua epiſtola ſicut adparet Gallicanos Epiſcopos, quorum intererat, non ſervaſſe ſtatim jura conceſſa Epiſcopis Arelatenſibus, ita etiam probatur Pontificem Maximum in eiſdem privilegiis, & juribus cuſtodiendis, tuendiſque non mediocriter vigilaſſe. Poſt paucos dies nova prodiit conſtitutio Zoſimi, illa ſcilicet, de qua ſuperius ſermonem inſtitui, ex qua ſumtus eſt Gratianeus canon 7. cau. 25. qu. 1. Profitebatur Zoſimus, Arelateſis Eccleſiæ jura, & ſingularem præ ceteris Gallicanis Eccleſiis honorem antiquiſſimis inſtitutionibus inniti, præſertim vero in reverentia Sancti Trophimi Apoſtolorum diſcipuli, & primi Arelatenſis Epiſcopi generaliter cuſtodita fuiſſe privilegia Arelatenſis Eccleſiæ. Cum vero obverſaretur canon Concilii Taurinenſis, quo percepto non ſatis eruebatur, quis præferendus, an Maſſilienſis, an Viennenſis, an Arelatenſis Epiſcopus eſſet, id exiſtimavit factum

fuiſſe

fuiſſe ex callidis artibus aut Maſſilienſis, aut Viennenſis Epiſcopi, quaſi iſti eundem canonem a Taurinenſibus Patribus ſubripuiſſent. Hunc *indecentem auſum*, & *in ipſo veſtibulo reſecandum* appellavit Zoſimus, profitens, Primatum Arelatenſem adeo ſtatutis Patrum, & in Sancti Trophimi reverentiam eſſe firmatum, ut illius jura mutare nec Apoſtolicæ quidem Sedis poſſet auctoritas.

Hæc eſt germana, & juxta integram epiſtolæ ſententiam accommoda memorati canonis interpretatio. Utrum vero ſubſequentis temporis Pontificibus Maximis iſta placuerint, valde dubito. Neque enim deſunt, qui aſſerunt, Zoſimum Pontificem circumventum fuiſſe fraudibus Patrocli Arelatenſis ejus privilegii obtinendi cauſſa: quæ fraudes ubi detectæ fuerunt, tantum abeſt, ut Pontifices Maximi ſemel conceſſa jura firmarent, quin potius acri animo iiſdem juribus evertendis incubuerint. Non defuerunt etiam aliquot (quos tamen temere judicaſſe facile reor) qui voluerunt, ab initio Zoſimum faviſſe Arelatenſibus Epiſcopis, aut Sedis Apoſtolicæ juriſdictionis amplificandæ ſtudio, dum Vicariatus Romanus in Gallia conſtitueretur, aut captandæ benevolentiæ Epiſcopi Arelatenſis, apud quem multa eſſe poterat Imperatoris gratia, cum Urbs Arelatenſis Præfecturæ Galliarum dignitate decorata tunc eſſet. Illud certiſſimum eſt, S. Leonem Magnum in epiſtola ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis, quæ apud Queſnellium eſt 10., revocaſſe privilegia Arelatenſis Eccleſiæ, ea occaſione, quod, ut ibidem legitur, Hilarius Arelatenſis novis præſumtionibus Eccleſiarum ſtatum turbaret, & ordinationes omnium per Gallias Eccleſiarum ſibi vindicaret, debitam Metropolitanis Sacerdotibus in ſuam transferens poteſtatem. Verba Leonis hæc ſunt inter cetera: *Quid ſibi Hilarius quærit in aliena Provincia, & id, quod nullus deceſſorum ipſius ante Patroclum habuit, quid uſurpat? Cum & ipſum, quod Patroclo a Sede Apoſtolica temporaliter videtur eſſe conceſſum, poſtmodum ſit ſententia meliore ſublatum.* Addi his poſſet novella Valentiniani III. Auguſti, quæ adjecta eſt epiſtolæ memoratæ Leonis. Tempore autem Symmachi Papæ, uti patet ex ejus epiſt. 9. ad Epiſcopos Galliæ, Arelatenſis Eccleſia videtur quidem Metropoleos honore donata, ut ſuas haberet Diœceſes, uti hodie appellamus, ſuffraganeas, at ſuæ quoque eſſent Diœceſes ſuffraganeæ Archiepiſcopo Viennenſi, quaſi duo Metropoles æquali omnino jure potitæ. Hinc brevi eo res devenit, ut Primatus Arelatenſis in univerſas Galliarum Eccleſias vix aliquo tempore conſtiterit. Quæ cum ita ſint, difficultatem movere graviſſimam videntur memorata Zoſimi verba in canone 7. cau. 25. qu. 1., quæ indicant, privilegia ſemel conſtituta favore Eccleſiæ Arelatenſis, ne Sedis quidem Apoſtolicæ auctoritate potuiſſe mutari, niſi forte quis ita interpretetur verba Pontificis Maximi, ut nequeant ea jura ſemel conſtituta mutari, niſi tamen gravis Eccleſiarum utilitas, aut neceſſitas aliud expoſcere videatur, quemadmodum poſtulavit, quum ſub Leone Magno præter fines ſuos Arelatenſis Eccleſiæ juriſdictio egredi dignoſcebatur.

Mihi ſane non omnino diſplicet, quod hac in re nonnulli opinati ſunt, videlicet epiſtolas illas, quæ in cauſſa Arelatenſis Eccleſiæ nomine Zoſimi editæ circumferuntur, recentioris alicujus manu eſſe confictas, ab eo fortaſſis, qui in gratiam Arelatenſis Eccleſiæ, & Epiſcopatus ſcribere voluerit; puta eo tempore, quo acerrimæ de eo Primatu contentiones vigerent, aut quo Arelatenſes Epiſcopi antiqua privilegia recuperare ſtuduerunt, quod contigit tempore Gregorii Magni; quemadmodum patet ex ejuſdem Papæ epiſt. 50. lib. 4. ad Virgilium Arelatenſem,

Non

Digitized by Google

Non ignoro harum epiſtolarum ſuſcepiſſe patrocinium Paſchaſium Queſnellium in ſua appendice ad Leonem Magnum diſſert. 5. cap. 6., verum quæ ille ibidem refert ſuæ propoſitionis argumenta non tanti ponderis eſſe videntur, quæ neceſſario me in eandem veluti trahant opinionem, neque inducendus ab ipſo erat Morinus Scaligerum ridens, quod Scaliger de illarum epiſtolarum fide dubitaſſet, cum idem Queſnellius ſtatim fateatur ſe dubitare, utrum Morinus in præconcepta adverſus Scaligerum opinione perſtiterit. Refert Queſnellius ad rem ſuam canonem 8. Concilii Francofordienſis anni 794., ubi in cauſſa Viennenſis, & Arelatenſis Epiſcoporum lectæ dicuntur in Concilio epiſtolæ Zoſimi inter ceteras. Id quidem demonſtrat, jam ſub finem octavi ſæculi epiſtolas Zoſimi, de quibus agitur, editas extitiſſe, non revera a Zoſimo ſcriptas. Refert præterea epiſtolam 50. lib. 4. Gregorii Magni, ubi Virgilio Arelatenſi jura, quæ ex priſtina conſuetudine competere dicuntur Epiſcopis Arelatenſibus, reſtituuntur. Nihil vero hæc probant pro epiſtolis Zoſimi, cum aliud ſit ex conſuetudine privilegia, & honores habuiſſe, aliud obtinuiſſe ex epiſtolis Pontificis Maximi. Aut ſi forte aliquid probarent Gregorii verba, tantum ſupponerent ejuſdem Gregorii tempore evulgatas epiſtolas ipſas, Zoſimoque adtributas, ut facilius ab Apoſtolica Sede Virgilii Arelatenſis petitionibus ſatisfieret.

Certa ſejungantur ab incertis. Certum habeo quidem, ſub Zoſimo Pontifice quædam jura conceſſa fuiſſe Patroclo Epiſcopo Arelatenſi, ſed ea Patrocli ejuſdem perſonam minime egrediebantur. Teſtis eſt hujus rei omni fide digniſſimus, & fere contemporaneus Leo Magnus, qui in epiſtola ad Epiſcopos Viennenſis Provinciæ 10. apud Queſnellium Hilarium Arelatenſem inſequitur, quod Projectum Epiſcopum deturbaverit ab Epiſcopatu ſuo his verbis: *Quid ſibi Hilarius quærit in aliena Provincia, & id, quod nullus deceſſorum ipſius ante Patroclum habuit, quid uſurpat, cum & ipſum, quod Patroclo a Sede Apoſtolica temporaliter videbatur eſſe conceſſum, poſtmodum ſit ſententia meliore ſublatum?* Ex inſcriptione hujus epiſtolæ adparet, Projectum in Viennenſi, non in Arelatenſi Provincia Epiſcopum fuiſſe, quod magis, ac magis indicant deſcripta Leonis verba, quibus objurgatur Hilarius, quod in aliena Provincia Epiſcoporum cauſſas tractaſſet, & in ea quidem aliena Provincia, quam ante Patroclum nemo ex Epiſcopis Arelatenſibus habuit, & quum Patroclus habuit, a Sede Apoſtolica ex ſpeciali habuit conceſſione, deinde ſententia meliore ſublatam. Hanc ſane ſententiam Leonis non intellexit meo judicio Queſnellius, qui in diſſertatione apologetica pro Hilario parte 2. cap. 2. voluit, Projectum non pertinere ad Viennenſem Provinciam, occaſionemque hinc arripuit ſine cauſſa corrigendi Baronium ad annum 445. num. 13., & Sammarthanos in Gallia Chriſtiana, quorum judicio graviſſimo Projectus in Viennenſi Provincia Epiſcopus adſeritur. Quæ cum ita ſint, præjudiciis ſepoſitis, agnoſcendum erit perſonale, aut ad tempus omnino conceſſum, quod privilegium Zoſimus Epiſcopo Arelatenſi conceſſerat. His vero præjactis facilius adſero, eas epiſtolas, quæ Zoſimi nomine ad firmandum Arelatenſis Eccleſiæ Primatum vulgo circumferuntur, & præcipue memoratam, ex qua ſumtus eſt Gratianeus canon 7. cau. 25. qu. 1., vere Zoſimi non eſſe.

Non heic adferam epiſtolas haſce in Codice Eccleſiæ Romanæ vetere, aut in Codice Mercatoris, aut Dionyſii Exigui deſiderari: Sit enim hoc apud Queſnellium leviſſimum argumentum. Tantum id obſervatum velim, ut dignoſcatur, ad oſten-

Digitized by Google

oſtendendam epiſtolarum iſtarum veritatem nullum ex vetuſtiſſimis illis Codicibus præſidium accedere poſſe. Dicam potiùs, temporibus Bonifacii, & Cœleſtini plures motas fuiſſe controverſias inter Epiſcopum Arelatenſem, & Epiſcopos Viennenſem & Maſſilienſem, quod Arelatenſis Epiſcopus ſingularia ſibi qua in Viennenſi, qua in Narbonenſi Provincia ſibi vindicaret. Attamen Arelatenſes Epiſcopi nuſquam epiſtolas Zoſimi commemorarunt, nedum oſtenderunt, ſed tantummodo vetuſtam conſuetudinem allegarunt, quam Leo Magnus nuper laudatus probare non potuit, aſſerens ante Patroclum Arelatenſibus ex Epiſcopis neminem ſingularia jura in Viennenſem Provinciam explicare potuiſſe. Quomodo vera hæc eſſe poſſent, ſi genuinæ eſſent Zoſimi epiſtolæ, in quibus adſeritur, Primatum Arelatenſem in Viennenſem Provinciam ex veteribus Patrum ſtatutis deſcendere? Quomodo Leo Magnus nuper laudatus ſententia meliore ſublatum eſſe profiteri potuit privilegium Arelatenſis Eccleſiæ, ſi vera eſt epiſtola Zoſimi, ſi genuinus eſt memoratus canon 7. Gratianeus, in quo dicitur privilegium eſſe, quod nec Apoſtolicæ quidem Sedis mutare poſſet auctoritas? Quomodo Bonifacius Zoſimi Succeſſor in epiſtola 3. ad Hilarium Narbonenſem improbaſſet factum Patrocli Arelatenſis, dum Lutubenſem in Narbonenſi Provincia Epiſcopum ordinavit? Quomodo Cœleſtinus Bonifacii Succeſſor Bonifacii ipſius ſententiam confirmavit in epiſtola ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis, & Narbonenſis cap. 4., ubi voluit ſervandos eſſe uniuſcujuſque Provinciæ terminos, quemadmodum jam ſtatuerat Bonifacius contra Epiſcopum Arelatenſem? Quomodo aut Leo Magnus non longe poſtea, aut Symmachus Papa, qui ſe profitentur Viennenſis, & Arelatenſis Eccleſiæ jura ſcrutatos fuisse, & a ſubreptionibus expurgaſse, vel nullam mentionem fecerunt memoratarum Zoſimi epiſtolarum, vel etiam contra ipſas epiſtolas nullum jus Arelatenſi Eccleſiæ in Viennenſem tribuere potuerunt? Ego ſane non adeo facile percipere poſsum, tot Pontifices Maximos adverſus Arelatenſis Eccleſiæ privilegia ſententiam pronunciaſse, ſi præ manibus eorundem Pontificum extitiſsent decretales Zoſimi, de quibus agimus, aut tanquam genuinæ habitæ fuiſsent.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XXXIX.

De Bonifacio.

Quatuor ſunt hujus nominis Pontifices a Gratiano commemorati. Bonifacio I. tribuuntur ſequentes Canones.

Ex epiſt. ad Honorium, cui jungendum	*Can. 1. diſt. 97. ex integris exemplaribus emendandus.*
Reſcriptum Honorii ad Bonifacium.	*Can. 8. diſt. 79.* *Can. 2. diſt. 97.* } *ſimul jungendi, atque ad integrum reſcriptum exigendi.*
Ex epiſt. ad Epiſcopos Galliarum.	*Can. 10. cau. 3. qu. 9. ex integra epiſtola emendandus, ac ſupplendus.* *Can. 3. cau. 6. qu. 4. pertinet potius ad novellas Juſtiniani.* *Can. 7. cau. 11. qu. 1. Marcellino reſtitutus.* *Can. 8. cau. 11. qu. 1. pertinet ad novellas Juſtiniani.*
Ex epiſt. ad omnes Calaritanæ Eccleſiæ Cœnobitas.	*Can. 2. cau. 1. qu. 2. apocryphus, & a Gratiani propoſito alienus.*
Adjiciuntur.	*Can. 1. diſt. 78. eſt potius Concilii Neocæſarienſis.* *Can. 3. cau. 12. qu. 2. pertinet ad Capitularia Francorum.* *Can. 41. cau. 16. qu. 7. pertinet ad Capitularia Theoderi Cantuarienſis.* *Can. 3. cau. 17. qu. 2. pertinet ad Capitularia Francorum.*

De epiſtola ad Honorium Auguſtum, ejuſdemque Honorii reſcripto ad Bonifacium.

POſt obitum Zoſimi ſub finem anni 418. miſerando ſchiſmate diſciſſa fuit Eccleſia Romana; Clero enim, ac populo in duas partes diviſo, alii Bonifacium, alii Eulalium in Epiſcopum ordinarunt: & quidem acris illa ſeditio Reipublicæ Romanæ exitium facile peperiſſet, niſi Honorius Auguſtus opportuno propoſito edicto curaſſet, ut interea ſive Bonifacius, ſive Eulalius Roma recederent, diſcuſſione cauſſæ principalis commodiore tempore celebrandæ Synodo reſervans. Itaque ambo electi Roma diſceſſerunt, ſed Eulalius adventante Paſchali feſtivitate Romam ſponte ſe contulit ſacra celebraturus. Diſplicuit id optimis omnibus,

bus, & pacis amatoribus, præſertim Honorio Auguſto, qui Epiſcoporum ſollicitudinem excitavit, ut facto Concilio cauſſam dirimerent. Celebratum Concilium eſt, ad quod convenerunt Epiſcopi 250., prolataque ſententia Bonifacio Pontificatum Maximum adjudicaverunt. Nec mora: ſtatim parati omnium animi Bonifacium receperunt; imo & Eulalius ipſe quievit adeo, ut poſt mortem Bonifacii, quæ adcidit anno 423., a Romano populo vocatus, ut Sedem ipſe Pontificiam haberet, ſi fides eſt Libri Pontificalis auctori, penitus recuſaverit. Ex hac brevi enarratione facile intelligitur tum epiſtola Bonifacii Papæ ad Honorium Auguſtum, tum ejuſdem Honorii reſcriptum ad Bonifacium. Romanam jam Sedem ſine controverſia obtinuerat Bonifacius, qui adgnoſcens, quantum publica Eccleſiæ quies Honorii vigilantiæ, atque auctoritati deberet, epiſtolam ad Imperatorem ſcripſit, quam integram refert Gratianus in can. 1. diſt. 97. Hanc ego exhibebo ex Codice antiquiſſimo Dionyſii Exigui, ex quo Gratianeus Codex erit in aliquibus emendandus. Epiſtolæ hoc ſuperadjectum eſt argumentum: *Supplicatio Papæ Bonifacii, ut conſtituatur a Principe, quatenus in urbe Roma nunquam per ambitum ordinetur Antiſtes.* Deinde ita epiſtola ipſa ſubjicitur: *Bonifacius Epiſcopus Honorio Auguſto. Eccleſiæ meæ, cui Deus noſter meum Sacerdotium vobis res humanas gerentibus deputavit, cura conſtringit, ne cauſſis ejus, quamvis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conventus, qui a Sacerdotibus univerſis, & Clericis, & Chriſtianæ plebis perturbationibus agitantur, apud aures Chriſtianiſſimi Principis deſim. Si quidem ſecus, quam oportet, eveniat, non vos id facere, qui cuncta æqua moderatione componitis; ſed nos per noſtram tacentes deſidiam videbimur, quod civitatis quietem, & Eccleſiæ pacem pervertere valeat, admiſiſſe. Cum enim humanis rebus divinæ cultor religionis, Domino favente, præſideas, noſtra culpa erit, ſi non id ſub veſtra gloria (quam certum eſt divinis ſemper rebus animo promptiore faviſſe) firmo, & ſtabili jure cuſtodiatur, quod per tot annorum ſeriem, & ſub illis etiam Principibus obtinuit, quos nulla noſtræ religionis cura conſtrinxit, ideſt, ut ſerventur licita, & ſub veſtræ imperio clementiæ minime, quæ ſunt illicita, formidentur. Ipſa enim Eccleſia devotionem tuam, Chriſtianiſſime Imperator, meo quidem ſermone, ſed ſuo venerabili appellat affectu, quam Chriſtus Dominus noſter, veſtri fidus rector, & gubernator imperii uni deſponſatam ſibi, & intactam virginem ſervat; nec in ea aliquos patiamini inſidiantium procellarum fluctus illidi, & quietam faciem tempeſtatis inſolitæ tumore turbari, glorioſiſſime, & tranquilliſſime Imperator Auguſte, ipſa vero, quæ uni deſponſata, veſtra tamen mater eſt, Eccleſia, hæc pietatem veſtram legatione, quam ſuis Sacerdotibus commiſit, appellat, præterita, præſentiaque repetit. Vobis, inquit, religioſe imperantibus modo tutus eſt populus, tam fidus Deo, quam tibi, qui es Princeps Chriſtianus. Ecce enim inter ipſa myſteria, inter preces ſuas, quas pro veſtri felicitate dependit imperii, teſte apud quem, & de cujus Sede agitur, Sancto Petro, ſollicitis pro Religionis obſervantia vocibus clamac, cum ſollicita petitione miſcetur oratio; ne nos in varias res ſemel evulſa diſtrahat a cultu ſolito, tentatore ſollicitante, diſcordia. Ageret pluribus, Princeps Chriſtianiſſime, niſi apud te ſuarum eſſet ſecura cauſſarum, & niſi in oppreſſionibus idolorum, in hæreticorum correctionibus, fide tua, divino cultu pariter cum imperio ſemper florente, viciſſet. Habet refugium, pium tuæ manſuetudinis animum cum ſuæ religionis veneratione conjunctum. Cum quidquid huic proficiat, vos agatis, conferatis Fratribus, & Conſacerdotibus meis, probatiſſimis viris, a me, & ab omnibus, qui Eccleſiam faciunt iſtiuſmodi, legatis, quibus precamur ſacræ cauſſam religionis proſequentibus, in Urbe veſtra*

Can. 1. diſt. 97.

manſuetudinis, hoc animo, quo poſtulatis annuitis, in perpetuum ſtatui univerſalis Eccleſiæ conſulatis. Datum Kal. Julii. Noverat itaque, expertuſque fuerat Bonifacius, quantum in ſedando ſchiſmate valuiſſet pridem Imperialis auctoritas, ſive quum Honorius ſchiſmate ipſo vix ſuboriente publicæ tranquillitati, quodam veluti interdicto, conſuluit, ſive quum convocatis Eccleſiaſticis Patribus poſtremam negotio manum admovendam provido conſilio ſuaſit, illudque ad finem uſque ſalubriter, & publica cum utilitate perduxit. Non dubitavit propterea Pontifex Maximus, quin generalem diſciplinam in ſimilibus controverſiis ſequendam ab Imperatore ipſo poſtularet, ut, ſi forte novo duorum electorum ſchiſmate Romana Eccleſia turbaretur, certum jus præſtitutum jam foret, quo viri Eccleſiaſtici ſine mora duci poſſent.

Can. 2. dist. 97. & Can. 8. dist. 79. Quid vero Honorius ad Bonifacium reſcripſerit, facile conſtat ex epiſtola Honorii ipſius, quam idem Dionyſius Exiguus refert his verbis: *Reſcriptum Honorii Auguſti ad Bonifacium Papam Romanum, in quo ſtatuit, ut ſi denuo Romæ Epiſcopi ordinati fuerint duo, ambo de civitate pellantur. Victor Honorius, inclytus triumphator, ſemper Auguſtus ſancto, ac venerabili Bonifacio Papæ Urbis æternæ. Scripta beatitudinis tuæ* (hic eſt canon 2. diſt. 97.) *debita reverentiæ gratulatione ſuſcepimus, quibus recenſitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quod ſanctimoniam tuam poſt longum incommodum optatæ redditam didicimus ſanitati. Et ideo revertentibus venerabilibus viris gaudium noſtrum ſacrorum apicum adteſtatione ſignamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus Apoſtolatus tuus ſtudium, ac votum ſuum circa ſalutem, atque imperium noſtrum dignetur impendere. Illud autem pietati noſtræ ſatis placitum eſſe cognoſce, quod ſanctimonia tua de Eccleſiarum, aut populi perturbatione ſollicita eſt. Quæ ut ne aliqua ratione poſſit evenire, ſatis clementia noſtra credidit eſſe proviſum. Denique Beatitudine tua prædicante, id ad cunctorum Clericorum notitiam volumus pervenire, ut, ſiquid forte religioni tuæ, quod non optâmus, humana ſorte contigerit, ſciant omnes ab ambitionibus eſſe ceſſandum. At ſi duo* (quæ ſequuntur omiſit Gratianus in dicto canone 2. diſt. 97., ſed retulit in can. 8. diſt. 79.) *contra fas temeritate certantes fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus Sacerdotem, ſed illum ſolum in Sede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero Clericorum nova ordinatione divinum judicium, & univerſitatis conſenſus elegerit. Unde id obſervandum eſt* (hæc omittuntur in canone 8. diſt. 79., habentur autem in canone 2. diſt. 97.), *ut omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex ſerenitatis noſtræ admonitione cuſtodiant, nec aliquid ſeditioſis conſpirationibus tentare conentur, cum certum ſit, nulli partium ſua jura profutura.*

De Epiſtola ad Epiſcopos Galliarum.

Quæ ſecundo loco apud Dionyſium Exiguum Bonifacio epiſtola tribuitur, hanc habet inſcriptionem: *Bonifacius Epiſcopus, Patroclo, Remigio, Maximo, Hilario, Severo, Valerio, Juliano, Caſtorio, Leontio, Conſtantino, Johanni, Montano, Marino, Mauritio, & ceteris Epiſcopis per Gallias, & ſeptem Provincias conſtitutis.* Argumentum epiſtolæ anno 419. ſcriptæ hoc fuit: Accuſatus jamdudum fuerat penes Romanos Pontifices Bonifacii deceſſores Maximus quidam Epiſcopus Valentinæ urbis, quod jamdiu confectæ Manichæorum hæreſi adhæreret, homicidii etiam

etiam aliorumque graviſſimorum criminum reus eſſet. Pontifices iidem *provincialem*, ut Bonifacius ſcribit, *cognitionem delegaverunt*, ea, ut arbitror, ratione, quod Sardicenſe Concilium in can. 3. definiverit, Epiſcoporum cauſſas primum in Provincia diſcuti. Maximus variis tergiverſationibus ſubdole judicium evaſit, donec a Clericis Valentinæ civitatis deducta controverſia eſt ad Bonifacium. Hic autem Pontifex juſſit, ut ad ejus dirimendam cauſſam Concilium intra Provinciam celebraretur, cujus ſententia Apoſtolica auctoritate tandem confirmaretur juxta memoratum Sardicenſem tertium canonem. Ex hac epiſtola non aliud apud Gratianum fragmentum habemus, quam canonem 10. cau. 3. qu. 9., cujus verba ita legenda erunt: *Dilationem dedimus, & decrevimus veſtrum debere intra Provinciam eſſe judicium, & congregari Synodum ante diem Kalendarum Novembrium, ut ſi adeſſe voluerit, præſens, ſi confidit, ad objecta reſpondeat; ſi adeſſe neglexerit, dilationem ſententiæ de abſentia non lucretur, nam manifeſtum eſt confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato judicio, purgandi ſe occaſione non utitur. Nihil enim intereſt, utrum in præſenti examine omnia, quæ dicta ſunt, comprobentur, cum ipſa quoque confeſſione procurata toties conſtet abſentia. Nos autem per omnes Provincias literas dirigemus, ne excuſationem ſibi ignorationis obtendat: ut ad Provinciam venire cogatur, & illic ſe conſtituto præſentare judicio. Quidquid autem veſtra charitas de hac cauſſa duxerit decernendum, cum ad nos relatum fuerit, noſtra, ut condecet, neceſſe eſt auctoritate firmetur.*

Can. 10. cau. 3. qu. 9.

Can. 3. cau. 6. qu. 4.

Tria quidem ſuperſunt apud Gratianum capita, quæ eandem exhibent inſcriptionem, videlicet Bonifacii in epiſtola ad Epiſcopos Galliarum; ſed revera neque ad hanc, neque ad aliam Bonifacii epiſtolam pertinent. Is eſt in primis canon 3. cau. 6. qu. 4., cujus inſcriptio olim erat ita concepta: *Bonifacius Papa populis Galliæ*, quemadmodum teſtantur Correctores Romani, qui ſive ex vetuſtis aliquot codicibus, ſive ex vetuſtioribus Collectoribus ſcripſerunt: *Epiſcopis Galliæ*. Porro canon idem referendus erit ad Novellam Juſtiniani Imperatoris 123. cap. 34. apud Julianum anteceſſorem, ſive 123. cap. 22. apud Haloandrum ibi: *Siquis vero ſanctiſſimorum Epiſcoporum ejuſdem Synodi dubitationem aliquam ad invicem habeat, ſive pro Eccleſiaſtico jure, ſive pro aliis quibuſdam rebus, prius Metropolita eorum cum aliis de ſua Synodo Epiſcopis cauſſam examinet, & judicet, & ſi non rata habuerit utraque pars, quæ judicata ſunt, tunc Beatiſſimus Patriarcha Diœceſeos illius inter eos audiat, & illa determinet, quæ Eccleſiaſticis canonibus, & legibus conſonant, nulla parte ejus ſententiæ contradicere valente*. Si hæc cum fragmento Gratiani conferantur, nemo non ibidem inveniet eandem omnino ſententiam, & vix vocum diſcrimen agnoſcet, quod ex varia Græci idiomatis interpretatione profectum eſt. Cur vero Juſtinianeæ Conſtitutioni inſcriptum fuerit Bonifacii nomen, & quidem in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, duplex reddi ratio poteſt. Nimirum in primis animadvertere juvat, cum eodem canone 3. nonnihil conſonare laudatam epiſtolam Bonifacii ad Epiſcopos Galliarum in cauſſa Maximi Valentini; cum Bonifacius voluerit habendam eſſe in Eccleſiaſtica, de qua agebatur, controverſia rationem Provincialis Synodi, ac propterea Metropolitani Epiſcopi, qui Provinciali Synodo præeſſe ſolet; quod fere ipſum in Novella Juſtiniani Conſtitutione definitum adparet. Veroſimile igitur eſſe poteſt, ſtudioſum quempiam ad marginem legis Juſtinianeæ nomen Bonifacii Papæ in epiſtola ad Galliarum Epiſcopos adſcripſiſſe, ut indicaret, ſimilia quædam in ea epiſtola contineri, quæ adnotatio marginalis tranſlata

deinde fuerit in ipſam legis inſcriptionem. Altera ratio reddi poteſt, quod veteres canonum Collectores in codicibus ſuis aperte non auderent leges Imperatorias canonibus ſacris intermiſcere. Primus ex Græcis Collectoribus id egit prope finem ſexti ſæculi Johannes Antiochenus cognomento Scholaſticus, at ex Latinis nemo ante ſæculum undecimum, ſed primus Deuſdedit Cardinalis circa annum 1087. Imperatorias leges Summorum Pontificum, ac Conciliorum decretis adtexuit; & quoties opportunum eſſe poterat ad rem aliquam diſcutiendam quoddam legum Imperatoriarum monumentum, ſatius duxerunt veteres referre quidem, ſed immutato nomine auctoris, ex. gr. illi Pontifici tribuendo fragmenta, qui Cathedram Apoſtolicam tenebat tempore legis latæ. Forte igitur evenire potuit, ut vetuſtus quiſpiam Latinus Collector laudare vellet in ſuo codice ſententiam memorati canonis 3. cau. 6. qu. 4. Ut vero ab Juſtiniani nomine abſtineret, Bonifacium Papam laudandum potius voluit, non ejus nominis primum, ſed ſecundum, utpote qui temporibus Juſtiniani vivebat, ratus Bonifacio II. tribui poſſe, quod Bonifacii ejuſdem tempore in rebus Eccleſiaſticis ab Imperatore conſtitutum fuerat, præſertim cum ſolerent Imperatores nihil ad Eccleſiaſticam utilitatem conſtituere, niſi aut ſuadentibus, aut precantibus etiam Pontificibus Maximis, quorum intererat rebus ſacris ea ratione conſulere, ut opportunæ leges editæ paratam haberent commodam executionem.

Can. 7. & 8. cau. 11. qu. 1. Hæc eadem, arbitror, cauſſa eſſe potuit, cur Bonifacio tribueretur canon 8. cau. 11. qu. 1. in vetuſtiſſimis quibuſdam Gratiani codicibus, licet in aliquibus Marcello, vel Marcellino adſcriberetur, quemadmodum obſervarunt Romani Correctores. De canone 7. eadem cauſſa, & quæſtione non eſt, cur verba faciam: etenim quod in veteribus adpoſitum eſſet Bonifacii nomen in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, non a Gratiano profectum eſt, ſed potius ab eo, qui Paleas Gratianeo codici inſeruit; is enim canonem illum ſeptimum, qui incipit, *quæcumque*, interjecit inter inſcriptionem canonis *nullus* ſequentis, & inter ipſum canonem *nullus* ſequentem; quamobrem Marcellini, & Bonifacii nomen ſedem ſuam mutare potuerunt, ut canon 7. Marcellino tribuendus tribueretur Bonifacio, & viceverſa adſcriberetur Marcellino, vel Marcello canon 8., quem Gratianus ex Bonifacio laudaverat. Hodie canon 7. reſtitutus eſt ſuo auctori, ſeu Marcellino Papæ in epiſtola 2. ad Epiſcopos orientales, ſi tamen Marcellinus ejus epiſtolæ auctor eſt; & canon 8. eam habet inſcriptionem, quam Gratianus adjecerat. Quamquam vero Gratianus ab Ivone Carnotenſi parte 5. cap. 278., aut a Burchardo lib. 1. cap. 168. eam inſcriptionem acceperit, illud tamen certum eſt, canonem ipſum non Bonifacio, ſed Juſtiniano Imperatori tribuendum fore, quemadmodum tribuit idem Ivo in eadem parte 5. cap. 369. Referendus itaque canon erit ad Novellam 123. cap. 7. & 8., ex qua etiam emendandus erit his verbis: *Nulli vero Judicum licebit Dei amabiles Epiſcopos cogere ad judicium venire pro exhibendo teſtimonio, ſed judex mittat ad eos quoſdam ex perſonis miniſtrantium ſibi, ut propoſitis Sanctis Evangeliis, ſecundum quod decet Sacerdotem dicant, quæ noverint. Sed neque pro qualibet pecuniaria cauſſa, vel criminali Epiſcopum ad Judicem civilem, aut militarem invitum producere, aut exhibere citra Imperialem juſſionem permittimus, ſed Judicem, qui tale aliquid ſive ex ſcripto, ſive ex non ſcripto præſumſerit imperare poſt cinguli privationem viginti librarum auri pœnam exſolvere jubemus Eccleſiæ, cujus Epiſcopus produci, aut exhiberi juſſus eſt; executorem ſimiliter poſt cinguli privationem, & verberibus ſubdendum*,.

Digitized by Google

dum, & in exilium deportandum. Duo igitur emendanda ſunt apud Gratianum. Primum in inſcriptione auctoris conſiſtit, ut pro Bonifacio Juſtinianum ſupponamus, niſi forte quiſpiam adhuc retinendum Bonifacii nomen judicaret, quod opportunum videatur ad rem propoſitam Bonifacii ejuſdem fragmentum ex epiſtola jam memorata ad Epiſcopos Galliarum, ubi de Maximo Epiſcopo graviſſimorum criminum reo legitur: *Quem furore ſuo, & inſana temeritate ad ſæcularium quoque Judicum tribunalia ſubditum quæſtioni, quod in vili quoque perſona turpiſſimum eſt, objicerent perveniſſe, & damnandum aſſerunt, geſtis prolatis in medium*. Alterum ſpectat ad ſupplendum canonem ex ipſamet Juſtiniani conſtitutione; etenim quod Gratianus ſimpliciter aſſeruit, nulla exceptione ſubjecta, non aliter probavit Juſtinianus, quam adjiciendo: *Citra Imperialem juſſionem*, quæ verba neque Ivo Carnotenſis omiſit in dicto cap. 369. ibi: *Niſi Imperialis juſſio proceſſerit*.

De epiſtola ad omnes Calaritanæ Eccleſiæ Cœnobitas.

Canon 2. cau. 1. qu. 2. unius tantum Gratiani auctoritate Bonifacio Papæ adtribuitur omnibus Calaritanæ Eccleſiæ Cœnobitis reſcribenti. Eruditi omnes etiam ſolertiſſimi rerum Eccleſiaſticarum inveſtigatores hoc fragmentum alibi non reperiri adnotarunt. Quamobrem facile viderit unuſquiſque, quæ fides Gratiano præſtanda ſit, quem pluries lapſum ſcimus, atque inter cetera in recenſendis Bonifacii Papæ decretis, quemadmodum & jam ſuperius animadvertimus, & inferius adparebit. Romani Correctores, nonnihil, ut arbitror, auctoritatis eidem canoni conciliaturi, illum a S. Thoma commemorari obſervaverunt in 2. 2. quæſt. 100. in fine articuli 3., imo eodem uno propoſito judicium ferri. Verum iſthæc parum valere poterunt apud eos, qui apprime noverint, quanta fuerit temporibus S. Thomæ Gratianei operis exiſtimatio, ex qua fieri facile potuerit, ut vir eximius ſine diſcrimine thematum demonſtrandorum cauſſa Gratiani capitibus uteretur. Ego ſane de canonis auctoritate, ac fide Collectoris plurimum dubito, non tantum ex eo, quod Dionyſius Exiguus Bonifacii epiſtolarum etiam Collector ejus non fecerit mentionem, ſed & quod non ſatis certum ſit, an in Calaritana Eccleſia fuerint ſub Bonifacio I. inſtituta Cœnobia, ad quæ Pontificis ejuſdem epiſtola dirigeretur. Fateor quidem ante Benedictum occidentalium Monachorum facile Patrem nonnullos fuiſſe etiam in Sardinia, qui Monachorum mores imitarentur, poſtquam S. Athanaſius monaſticam diſciplinam a Græcis ad Latinos quaſi per traducem derivavit; hinc ſcimus Euſebium genere Sardum Vercellenſem Epiſcopum in Vercellenſi Eccleſia monaſticas inſtitutiones cum clericali vita junxiſſe, uti teſtatur Ambroſius in epiſtola ad Vercellenſem Eccleſiam; Verum nondum eo res devenerat in Eccleſia Calaritana, ut talia inſtituta Cœnobia forent, & numero plurima, qualia a Bonifacio memorantur apud Gratianum. Quidquid enim Hieronymus, qui tempore Bonifacii objit, in epiſt. 22. aſſerebat, eos, qui ſerica veſte non utebantur, aut candente tunica, judicatos eſſe *Monachos, Impoſtores, & Græcos*, ſi jam tum Cœnobitarum in communi viventium diſciplina recepta fuiſſet apud Latinos? Ut vero propius ad ipſum Gratiani fragmentum accedam, video ſtatim inſueta, & minus accommoda loquendi formula uſum proponi Bonifacium, Can. 2. cau. 1. qu. 2.

dum

dum Cœnobitas Calaritanæ Eccleſiæ adpellat *fratres chariſſimos*, quæ ſalutationis ratio cum Epiſcopis, nunquam cum laicis, quales tunc erant Monachi, uſuveniebat. Deinde cum auctor canonis afferat, ſe in quæſtione propoſita de monachis non gratuito ſuſcipiendis, ipſa *dubitatione reddi anxium, & ineptum*, indicat ſatis reſcriptum iſtud aut Romanæ Eccleſiæ, aut Bonifacio, qui nomine Romanæ Eccleſiæ ſcribere ſe profitetur, minime convenire, præſertim quod ibidem tradatur ex ipſa Apoſtolica traditione deduci, neminem aliquo muneris interventu ad Dei cultum provocandum fore. Antiquiſſima eſt illa Monachorum regula, quæ Sancto Hieronymo tribuitur, in qua legimus inter cetera: *Deteſtabilem hæreſim ſimoniæ, quam communi pravitate diaboli Moniales aſſuetæ committunt, etiam in auditu horreat veſtra ſocietas. Giezi, & Simonis vos terreat pravitas. Vox Petri Vicarii Chriſti nunquam exeat de auribus veſtris: Pecunia tecum ſit in perditionem &c. Ad vos venientes ſorores ad Chriſti ſuſcipite nuptias gratis: præponatur ſanctitas pecuniæ, exquiratur bonitas vitæ, non generoſitas carnis, non utilitas mundi, nulla omnino pactio, nulla opinio, æſtimatio, ſeu intentio de pecunia danda præveniat, & receptionem præcedat, quæ pactio ſive opinio puritatem mentis perturbat.* Præterea prope capitis finem monere dicitur Monachos Bonifacius, ne ulla *Eccleſiæ* Monachorum *diſtractio fiat*. Quænam eſſe poterat tunc hæc loquendi formula, ut bona monaſterii bona Eccleſiæ dicerentur, aut etiam nomen Eccleſiæ pro nomine Monaſterii uſurparetur? Igitur Gratiani canon Bonifacii eſſe non poteſt, forte a Monacho quodam compoſitus piæ exercitationis cauſſa, atque inter Monaſterii cujuſpiam libros a Gratiano adinventus. Auctori autem canonis pro exemplari eſſe potuit imitando epiſtola quædam Gregorii Magni ad Januarium Epiſcopum Calaritanum ſcripta lib. 3. epiſt. 24. ibi: *De ordinationibus vero, vel de nuptiis Clericorum, aut de iis, quæ velantur, virginibus, nullus, ut nunc fieri dicitur, quidquam præmii præſumat accipere, niſi quidpiam ſua ſponte conferre maluerint.* Ulterius progredior; & affero, hoc ipſum Gratiani monumentum parum prodeſſe Collectoris ejuſdem propoſito. Propoſuerat Gratianus initio quæſtionis, *an pro ingreſſu Monaſteriis pecunia ſit exigenda, vel exacta perſolvenda.* Et poſt nonnulla capita recitata, inter quæ numero 2. habetur illud Bonifacii reſcriptum, concludit poſt canonem 4. *Auctoritate Bonifacii patenter oſtenditur, quod ſicut nullus pretio eſt invitandus ad converſionem, ita nulli pecuniæ interventu Eccleſiæ largiri poteſt ingreſſum.* Recedit hic Gratianus a quæſtione propoſita, quatenus de monaſteriis ſermonem inſtituendum ab initio voluit, deinde ea, quæ in demonſtrationem opinionis ſuæ adfert, de Eccleſiis expreſſa ſunt. Quantum vero, olim præcipue, diverſæ eſſent Eccleſiarum, & Monaſteriorum rationes, nemo ignorat. Sed, agedum, fingatur ſpecies facti, qualis eſſe poterat apud Bonifacium, & qualis ex ipſis canonis verbis deduci poteſt. Cœnobium erat quoddam deſtitutum Abbate, ejuſdemque Cœnobii fratres non Cœnobii ſui, ſed alterius Monachum in Abbatem ſibi elegerant, in ſuum monaſterium transferri eo nomine poſtulantes. Renuebat alterum monaſterium, niſi ſibi quidpiam, velut permutatione, aut quaſi compenſatione concederetur. Interrogatus Bonifacius, an hæc pactio improbanda videretur, reſpondit in primis, Romanam Eccleſiam compati illorum Monachorum deſtitutioni, deinde in ancipiti ſe conſtitutum eſſe, imo anxium, & ineptum, dubitantem quid ipſe reſcriberet (non defuerunt Gloſſographi, qui ironice in hac parte loquutum Bonifacium fuiſſe ſcripſerunt; ſed hæc interpretatio toti omnino contextui diſſonat). Proſequitur

tur Pontifex, & ait, a diſcipulis Domini neminem provocatum fuiſſe ad Dei cultum aliquo muneris interventu, niſi forte quis muneris dati nomine intelligenda arbitraretur victualia, quæ priſcis fidelibus in communi ſuppeditabantur, quo exemplo concludit, munus Dei nequeemendum fore, neque vendendum. Poſt hæc generaliter tradita, cavendum eſſe monet, quam eſſet ambiguum, quod Monachi petierant, conſilium, quod imo nulla invenit ratione confirmari. Concludit poſtremo, ſi Abbas electus maxime ſit eligentium neceſſitati opportunus, interea gratis ad monaſterium, ad quem electus eſt, tranſire debere, quin ulla pactio, aut rerum Monaſticarum alienatio interveniat, facta Monachis eligentibus facultate, ut ſiquid ſubſidii gratia alteri monaſterio concedere voluerint, ipſi in ſolatium fratrum concedant. Quicumque hæc adamuſſim conſideret, non videbit in primis, quomodo res apud duo tantum monaſteria diremta, ita Bonifacium excuſaverit, ut non ad eadem duo monaſteria, ſed *ad omnes Calaritanæ Eccleſiæ Cœnobitas*, ut Gratianus in inſcriptione teſtatur, reſcriberet. Deinde judicabit, non adeo facile Bonifacium *anxium* reddi potuiſſe, & *ineptum* in propoſita ſpecie, ut quid reſpondendum eſſet, ſe ignorare propemodum fateretur, & *ambiguum*, quod Monachi petierant, *conſilium* diceret. Agnoſcet rurſus rei non convenire rationem a praxi diſcipulorum Domini petitam, qui neminem muneribus ad baptiſmum, aut Chriſti fidem ſuſcipiendam provocaverunt. Etenim non erat hæc Cœnobitarum Calaritanorum dubitatio, qui non de gentibus convertendis ad fidem Chriſti, imo nec de laicis ad monaſteria convertendis, ſed de Monacho e monaſterio in monaſterium transferendo interrogaverant. Poſtremo obſervabit, manifeſtam antynomiam in poſterioribus capitis verbis; aſſerit enim auctor canonis tranſlatum Monachum ſervire gratis Deo debere, dummodo nulla fiat rerum monaſticarum diſtractio, ac ſubjicit poſtmodum, aliqua munera derelicto monaſterio largiri poſſe. Hæc ſane omnia ceteris juncta, quæ ſuperius dicta ſunt, clarius etiam demonſtrant, canonem iſtum Bonifacio Papæ tribui neutiquam poſſe, itidemque propoſito Gratiani non convenire.

De ceteris canonibus nomine Bonifacii editis.

Quod Gratianus ex Bonifacio Papa laudavit in can. 1. diſt. 78., retulit Ivo Carnotenſis in parte 6. cap. 30. decreti *ex decretis Fabiani Papæ orientalibus miſſis*. Eodem modo Burchardus in lib. 2. cap. 10. Aliter Regino in 1. appendice cap. 39. ſub hac inſcriptione. *Ex canonibus orientalium antiquorum Patrum cap.* 20. Poſterior hæc inſcriptio Reginonis erit a nobis ſequenda, ut ſcilicet canon, de quo quærimus, referatur ad Concilium Neocæſarienſe, cujus canonem 11. Martinus Bracarenſis retulit in cap. 20. ſuæ Collectionis, quam *Collectionem orientalium canonum* adpellavit. Verba Neocæſarienſis Concilii hæc ſunt: *Presbyter ante triginta annos non ordinetur, etiamſi fuerit homo valde dignus, ſed reſervetur: Dominus enim Jeſus Chriſtus in trigeſimo anno baptizatus eſt, & cœpit docere*. Retulit hunc eundem canonem Gratianus in can. 4. diſt. 78., cujus verba ſi paullo diverſa ſunt, id profectum liquet ex varietate latinæ interpretationis. Diſciplina Neocæſarienſis canonis fuit apud veteres diu cuſtodita, uti patet ex novella Juſtiniani Imperatoris, cujus fragmentum habetur in can. 2. diſt. 78., & ex Concilio Rothomagenſi anni *Can. 1. diſt. 78.*

1074., in quo legimus can. 6. *Nullus ordinetur Presbyter ante 30. annos*. Hæc tamen non ita perpetuo ſervabantur, ut non liceret Epiſcopis juniores Sacerdotes conſecrare, quoties nimirum junioris cujuſpiam conſecrationem Eccleſiarum neceſſitas, aut utilitas expoſtularet, quemadmodum rectiſſime idem Gratianus obſervavit poſt canonem 4. ejuſdem diſtinctionis. Quum vero frequentiores eſſent hujuſmodi diſpenſationes, tandem diſciplina immutata eſt, primum a Clemente V. in cap. ult. de æt. & qual. & ordin. præf., dein a Concilio Tridentino, ut liceret quidem poſt annum vigeſimumquintum ordinare Sacerdotes; at minores ea ætate nuſquam Epiſcopali auctoritate, aut diſpenſatione ordinarentur, ſeſ. 23. de reform. cap. 12., ubi tamen optandum eſſet, ut omnes, ad quos pertinet, ſedula meditatione perſcrutarentur verba illa: *Sciant tamen Epiſcopi non ſingulos in ea ætate conſtitutos debere ad hos ordines adſumi, ſed dignos dumtaxat, & quorum probata vita ſenectus ſit*, quibus ſignificatur, eam fore Eccleſiæ mentem, ut quoad minus fieri poteſt, veteri diſciplinæ, uti in ceteris, ita in hac etiam parte detrahatur.

Can. 3. cau. 12. qu. 2. Erratum Gratiani in inſcriptione canonis 3. cau. 12. qu. 2. non tam Gratiano ipſi tribuendum eſt, quam Burchardo, quem bona fide etiam ſecutus fuerat Ivo Carnotenſis. Primus enim Burchardus in lib. 11. cap. 17. eadem verba laudavit nomine Bonifacii Papæ in cap. 5. decretorum, ea de cauſſa, quod, ut alibi ſæpe monui, Burchardus abſtinere volebat a nominandis Francorum Capitularibus, ad quæ hic canon pertinebat, non dubitans aliis prorſus auctoribus Capitularium fragmenta adtribuere. Itaque caput hoc referemus jure optimo ad caput 405. libri 6. Capitularium Francorum editionis Pariſienſis anni 1677., ex quo capite Gratianum ipſum emendare juvabit his verbis: *Nulli liceat ignorare, quod omne, quod Domino conſecratur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, vel quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino, & ad jus pertinet Sacerdotum. Propter quod inexcuſabilis erit omnis, qui ea Domino, & Eccleſiæ, cui competunt, aufert, vaſtat, invadit, vel diripit uſque ad emendationem, Eccleſiæque ſatisfactionem, quod ſit ſacrilegus, & non tantum ſacrilegus, ſed etiam fur ſacrilegus.* Eadem omnino leguntur apud Iſaac Lingonenſem tit. 7. cap. 5., quibus in locis mentio non fit de excommunicatione, quemadmodum apud Gratianum legitur. Tantum apud Iſaac Lingonenſem in capite 7., poſtquam multa de ſacrilegis dicta ſunt, ita habetur: *Sacrilegus .... non ſolum a regno Dei ſit alienus, ſed etiam a liminibus Sanctæ Eccleſiæ, & præcipue ab illius, quam læſit, uſque ad prædictam ſatisfactionem extorris efficitur.* Similia propemodum leguntur in Concilio Troslejano anni 909. can. 4. ibi: *Breviter commemorandum credimus, quod omnia, quæ Domino offeruntur, procul dubio & conſecrantur; & non ſolum ſacrificia, quæ a Sacerdotibus ſuper altare Domino conſecrantur, oblationes fidelium dicuntur, ſed quidquid ei a fidelibus offertur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, vel quodlibet artificium, ædificium, veſtimentum, quodcumque mobile, vel immobile de his rebus, quæ ſupplementum Sanctæ Dei Eccleſiæ, ejuſque miniſtris, atque ornatum præſtare poſſunt, indubitanter Domino conſecratur, & quicumque ab Eccleſia aliquid ex his quocumque modo alienaverit, abſtulerit, invaſerit, vaſtaverit, minoraverit, ſive diripuerit, quia Chriſtus, & ejus Eccleſia una eſt perſona, & quæcumque Eccleſiæ ſunt, Chriſti ſunt., procul dubio ſacrilegium committit.... Tales ſi Eccleſiæ correctionem non recipiunt, ethnicis, & publicanis ſunt ſimiles, quibus nec vivis, nec mortuis communicat Eccleſia Dei, &c.*

In

In vetuſtis pluribus Gratiani exemplaribus canon 41. cau. 16. qu. 7. hac in- *Can.* 41.
ſcriptione notatur: *Item ex eodem*, quaſi referendus ſit ad decreta Sylveſtri Papæ, ex *cau.* 16.
quibus præcedens canon depromtus dicitur: ſed apud Burchardum, & Ivonem, *qu.* 7.
necnon in codicibus recentioribus Gratiani laudatur ejus canonis auctor Bonifacius Papa in decretis. Verum neque Sylveſtro, neque Bonifacio Pontificibus tribuendus erit, ſed potius Theodoro Cantuarienſi, qui in cap. 6. ſui Pœnitentialis, qualem edidit Jacobus Petit Pariſiis anno 1677., ita ſcribit: *Non licet Abbati, neque Epiſcopo terram Eccleſiæ convertere ad aliam, quamvis ambæ in poteſtate ejus ſint. Si mutare vult terram Eccleſiæ, faciat cum conſilio Epiſcopi, & fratrum ſuorum, & dimittat in priorem locum Presbyterum ad miniſteria Eccleſiæ.* Idem Petit ex alio codice ita legendum monet. *Si mutare vult terram Eccleſiæ, faciat cum conſenſu amborum. Siquis vult monaſterium ſuum in alium locum ponere, dimittat in priorem locum Presbyterum ad miniſteria Eccleſiæ.* Cum his convenit caput 48. inter capitula Theodori apud Dacherium in tomo 9. Spicilegii, ibi: *Abbati non licet, nec Epiſcopis terram Eccleſiæ vendere ad aliam, quamvis in poteſtate ejus ſint ambæ. Si mutare vult terram Eccleſiæ, cum conſenſu amborum faciat. Siquis vult monaſterium ſuum in alio loco ponere, faciat cum conſilio Epiſcopi, & fratrum ſuorum, & dimittat in priore loco Presbyterum ad miniſterium Eccleſiæ.* Conferantur hæc cum canone Gratianeo, & nemo dubitabit, quin Gratiani fragmentum ad hæc Theodori capitula ſit referendum. Ejus porro canonis ſententia hæc eſt, ut ſiquis ex Abbatibus velit monaſterium ſuum de uno in alium locum transferre, minime transferat, niſi conſilio Epiſcopi, ac Clericorum Eccleſiæ, cui monaſterium ſubſit, quo accedente priori loco præfici debeat Sacerdos cauſſa eccleſiaſtici miniſterii, ne forte locus ſemel religioſus aliquando fiat profanus, contra ſacrorum canonum ſanctiones. Similia quædam habentur in Concilio Moguntino anni 813. cap. 20. in fine, ex quo relata ſunt inter Capitularia Caroli Magni lib. 5. cap. 143. editionis Pariſienſis anni 1677.

Canon 3. cau. 17. qu. 2. apud Ivonem, & Burchardum laudatur nomine Con- *Can.* 3.
cilii Toletani. Sane Ivonem decepit Burchardus, qui auctorum nomina variare *cau.* 17.
identidem non dubitavit, præſertim ubi inſcribendum eſſet nomen Francorum Ca- *qu.* 2.
pitularium, uti alias perſæpe monui. Sane in lib. 5. Capitularium cap. 380. poſtremæ Pariſienſis editionis hæc habentur: *Si aliquis incognitus in monaſterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præſtetur. Et ſi intra tres annos aut ſervus, vel libertus, vel colonus quæratur, Domino ſuo reddatur cum omnibus, quæ adtulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium requiſitus non fuerit, poſtea quæri non poteſt, ſed tantum ea, quæ in monaſterium adduxit, Dominus ſervi recipiat.* Hæc eadem omnino ſunt cum canone Gratiani, quem Gratianus ipſe Bonifacio Papæ adſcripſit. Nonnihil ſimile inveniri in novellis Juſtiniani Conſtitutionibus 5. cap. 2., & 123. cap. 35. Romani Correctores obſervaverunt, & poſt Romanos Correctores Waneſpen in ſuo brevi Commentario ad 2. partem Gratiani, qui tamen interpres meo judicio plurimum allucinatus eſt, dum ibidem aſſeruit, improbandam eſſe diſtinctionem, quam Gratianus inivit poſt canonem 2. ejuſdem cauſſæ, & quæſtionis, ubi de Monachis recipiendis, atque admittendis agatur. In fine canonis 1. memoratur B. Benedicti regula, & S. Gregorii Papæ canonica inſtitutio, juxta quam unius anni probatio neceſſaria dicitur in Monachis recipiendis. Poſt canonem 2. monet Gratianus, annalem probationem ad notos perti-

pertinere, non ad ignotos, in quibus ex ſubſequente canone 3. neceſſariam eſſe triennii probationem demonſtrat. Optandum eſſet, ut Gratianus eodem ita in ceteris, uti in hac parte, interpretationis genere uſus fuiſſet; neque enim cum memorato Interprete ceteroqui eruditiſſimo conſentire poſſum, ubi inquit hanc Gratiani diſtinctionem eſſe prorſus alienam a canonibus ſacris, imo expreſſe a novellis Juſtiniani Imperatoris, ubi nihil tale contineri teſtatur. Revera, ut abſtineam ab ipſomet canone Capitularium Francorum, quem Gratianus idem in demonſtrationem adtulit ſuæ diſtinctionis, video Juſtinianum ipſum eam diſtinctionem manifeſtiſſime probaviſſe in dicto cap. 35. Novellæ 123. ibi: *Si quis autem ad monaſticam vitam venire voluerit, jubemus, ſiquidem notus eſt, quia nulli fortunæ ſubjacet, Abbas monaſterii, ſi perſpexerit, ſchema ei præbeat. Si vero non cognoſcitur, aut cuilibet fortunæ ſubjaceat, intra tres annos non accipere eum ſchema monaſticum, ut intra memoratum tempus experiatur hujus nominis converſationem monaſterii Præſul. Et ſi intra triennium aliquis emerſerit, dicens aut ſervum, aut colonum, aut adſcriptitium ſuum hunc eſſe, aut etiam tanquam fugientem agriculturam, aut quaſi aliquid rapientem, aut propter aliquam culpam in monaſterium eum ingreſſum, proprio Domino hunc reſtitui, cum rebus, quas probatur in monaſterium introduxiſſe, jurando primum, quia nihil patietur a ſuo Domino percipiente. Si autem intra triennium nullus convenerit, aut inquietaverit, aut contra aliquam memoratarum perſonarum quæſtionem fecerit, Abbas monaſterii poſt tranſcurſionem triennalis temporis, ſi talem virum dignum judicaverit, tunc det ei ſchema, & nullus ſit ei poſtea moleſtus propter fortunam, donec tamen deget in monaſterio. Res autem, quas in monaſterium introduxiſſe videtur, illæſæ Domino reddantur.* Apertiſſima ſane in hoc capite, quod plurimum conſonat cum canone Gratianeo, exhibetur diſtinctio inter notos, ignotoſque viros monaſteria adeuntes, ut notis ſtatim Abbas pandere poſſit Religionis ingreſſum, ignotis vero nonniſi poſt triennium, ea potiſſimum ratione, quod ubi de ignotis agitur, facile fraus fieret Dominis, aut Patronis, ſi forte Monachi ſtatim recepti aut ſervi, aut liberti alicujus fuiſſe adparerent. Congruum autem fuit triennii tempus Dominis, Patroniſve concedere, intra quod & inquirendi ſervos, libertoſve facultas eſſet, & repertos in priſtinam conditionem, quoties placuerit, revocandi. In iis autem, quorum erat nota conditio, alia regula ſervabatur, nec generaliter triennii ſpatium omnibus præfinitum erat cauſſa probationis, qua in re aut locorum, aut monaſteriorum ſingularia ſtatuta, vel etiam Abbatum, Monachorumque voluntas, ac diſpenſatio potiſſimum attendebantur.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XL.

De Cæleſtino.

Cæleſtini nomine inſcripti ſunt ſequentes canones.

Ex epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ.	*Can.* 53. *de conſ. diſt.* 4. *eſt potius in Capitulis epiſtolæ adjectis.*
Ex epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.	*Can.* 4. *diſt.* 59. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 12. *diſt.* 61. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 13. *diſt.* 61. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.* *Can.* 26. *diſt.* 63. *referendus ad can.* 13. *diſt.* 61. *Can.* 3. *diſt.* 81. *ex integris epiſtolæ exemplaribus emendandus.* *Can.* 13. *cau.* 26. *qu.* 6. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
Ex epiſt. ad Epiſcopos Apuliæ, & Calabriæ.	*Can.* 4. *diſt.* 38. *ex integris exemplaribus emendandus.* *Can.* 7. *diſt.* 61. *ex integra epiſtola ſupplendus, atque emendandus.* *Can.* 2. *diſt.* 62. *jungendus cum can.* 7. *diſt.* 61.
Ex decreto miſſo ad Eccleſiam Florentinam.	*Can.* 2. *cau.* 35. *qu.* 6. *eſt potius Cæleſtini II.*
Adjiciuntur.	*Can.* 9. *cau.* 30. *qu.* 1. *Can.* 10. *cau.* 30. *qu.* 1. *non ſunt Cæleſtini I., ſed potius pertinent ad Pœnitentiale quoddam Romanum.*

Ex epiſtola 1. ad Epiſcopos Galliæ.

ANno circiter 423. electus in Romanum Pontificem poſt Bonifacium Cæleſtinus non tantum in Orientalem Eccleſiam, quæ tum ob impiam Neſtorii hæreſim turbabatur, reſpicere debuit, verum etiam ad quaſdam Occidentalis Eccleſiæ regiones in Galliarum Provinciis, præſertim Maſſilienſi, in quibus plures Epiſcopi Sancti Auguſtini adverſus Pelagianos ſcriptis graviter commoti, Auguſtinum ipſum de nimio exceſſu notabant, ac proinde licet in aliquibus non adhærerent Pelagianis, in aliquibus tamen Pelagianis eiſdem favebant, ex quo Semi-Pelagianorum nomine appellati ſunt. Fuerunt quidem ea ætate duo graviſſimi Viri, Proſper Aquitanus, & Hilarius, ſive hic fuerit Arelatenſis Epiſcopus, ut tradit Baronius, ſive quiſquis alius, ut docte obſervat Noriſius in lib. 2. hiſtoriæ Pelagianæ cap. 2., qui de Auguſtini fama ſolliciti non ſolum ſcriptis ſuis integram Viri eximii doctrinam ſuſtinuerunt, ac vindicarunt, ſed & Cæleſtinum Pontificem certiorem de-

contentione fecerunt . Hinc Cœleſtinus occaſionem arripuit ſcribendi ad Gallicanos Epiſcopos Auguſtino infenſos, quibus non tam Auguſtinum ipſum commendavit, quam Auguſtini doctrinam excolendam propoſuit . Eſt hæc epiſtola, quam primam voco ad Gallicanos Epiſcopos ſcriptam , non ſane quod tempore alias Cœleſtini epiſtolas præcedat, ſed quod prima inter Dionyſii Exigui epiſtolas recenſeatur . Revera quum Auguſtinus ibidem dicatur *ſanctæ recordationis vir* , liquido conſtat eſſe ſcriptam poſtremo anno Pontificatus Cœleſtini , videlicet aut ſub initium anni 432., quo obiit Cœleſtinus , aut anno 431. , aut ſub finem anni 430. , quo obiit Auguſtinus . De ejuſdem epiſtolæ auctoritate ego nullatenus dubito , quum & apud Dionyſium Exiguum collectorem vetuſtiſſimum ſub Cœleſtini nomine habeatur . Dubitant potius eruditi Viri de capitibus quibuſdam , quæ huic Cœleſtini epiſtolæ ſubjecta fuerunt etiam in codice Dionyſii cum hac inſcriptione : *Incipiunt præteritorum Sedis Apoſtolicæ Epiſcoporum auctoritates de gratia Dei* , ſuntque capitula numero undecim ad conficiendam Pelagianorum hæreſim edita . Petrus Crabbus , & Sirmondus Cœleſtino abjudicant ; attamen cui potius auctori tribuant , ſe ignorare profitentur. Voſſius lib. 1. hiſtoriæ Pelagianæ partim Cœleſtino tribuit , partim diſcipulis Auguſtini in Galliis exiſtentibus , ea ratione , ut edita primum capitula fuerint a diſcipulis Auguſtini , dein oblata Cœleſtino , ac demum a Cœleſtino adſuta epiſtolæ , quam Cœleſtinus idem ad Gallicanos Antiſtites ſcripſit . Paſchaſius Queſnellius in requirendis veteribus monumentis , quæ Leoni Magno tribueret , ſtudioſiſſimus non dubitavit , qualicumque moveretur conjectura , capitula iſthæc ſub Leonis nomine evulgare , ſcribens hoc opuſculum elucubratum a Leone fuiſſe, cum Archidiaconi officio fungeretur ſub Cœleſtino Papa , cujus mandato capitula ipſa depromſerit ex ſcriniis Sedis Apoſtolicæ . E contrario Cœleſtino eadem capitula tribuerunt Petrus Diaconus in lib. de Incarnatione , & Gratia Chriſti ad Fulgentium cap. 8. , Florus magiſter , ſeu Liber Eccleſiæ Lugdunenſis nomine ſcriptus adverſus Johannem Scotum , Hincmarus contra Gotheſcalcum , Creſconius , Ivo , aliique complures , ut Gratianum omittam . Porro res hæc valde latet in obſcuro , in qua tamen tria hæc fidenter aſſerere non dubito . Primum *ſcilicet* inveroſimile eſt, hæc capitula a Cœleſtino ipſo condita fuiſſe , atque epiſtolæ ſuæ ad Gallos Epiſcopos adjecta , etenim epiſtolæ Cœleſtini poſtrema hæc ſunt verba : *Deus vos incolumes cuſtodiat , Fratres chariſſimi* ; quin tamen ulla de ſubjectis capitulis mentio fiat neque in ipſo epiſtolæ fine , neque in ſuperioribus epiſtolæ verbis , quod non omiſiſſet Cœleſtinus , ſi nonnulla capitula epiſtolæ ſuæ ipſe adjeciſſet . Alterum obſervatione dignum verſatur in auctoritate capitulorum , quæ qualemcumque tandem auctorem habeant , maxima ſemper apud Viros eccleſiaſticos in veneratione habita ſunt , & Viris nonniſi ſanctitate , & doctrina conſpicuis adtributa , proindeque non temere eiſdem uteretur quiſpiam , tanquam firmis eccleſiaſticæ veteris doctrinæ argumentis . Poſtremo adnotare juvabit , eadem capitula plurimum adfinitatis habere cum capitulis Proſperi Maſſilienſium objectionibus reſpondentis , quemadmodum unicuique facile liquebit, quoties utraque ſimul capitula conferre

Can. 53. de conſ. diſt. 4. voluerit . Itaque ex hiſce capitulis depromtus eſt canon 53. de conſ. diſt. 4. , quem Gratianus alios Viros graviſſimos ſecutus Cœleſtino adſcripſit . Verba Gratiani ſupplenda erunt ex capitulo penultimo , ibi : *Illud etiam , quod circa baptizandos in univerſo mundo Sancta Eccleſia uniformiter agit , non ocioſo contemplamur intuitu , cum ſive parvuli , ſive juvenes ad regenerationis veniunt Sacramentum , non prius fontem*

vitæ

vitæ adeant, quam exorciſmis, & exſufflationibus Clericorum ſpiritus ab eis immundus abigatur; ut tunc vere adpareat, quomodo Princeps mundi hujus mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vaſa ejus diripiantur in poſſeſſionem translata victoris, qui captivam ducit captivitatem, & dat dona hominibus. Nemo non videt, hæc ſcripta eſſe adverſus Pelagianos, qui & divinam gratiam neutiquam hominibus lapſis neceſſariam, imo & homines nec lapſos fuiſſe, nec ullo originis peccato teneri aſſerebant.

De epiſtola 2. ad Epiſcopos Galliæ.

Altera Cœleſtini epiſtola ad univerſos Epiſcopos per Viennenſem, & Narbonenſem Provincias conſtitutos miſſa Felice, & Tauro Conſulibus, ſive anno 428., tempore quidem ſuperius memoratam epiſtolam præcedit, ſed ſequor Dionyſium Exiguum, qui hanc ſecundo in loco collocavit; forte quia hæc potiſſimum in diſciplinæ capitibus conſiſtit, illa vero aut ad fidem ſtabiliendam potiſſimum pertinet, aut jam præludata capitula aſſuta habet, quibus fidei dogmata adverſus Pelagianos clarius explicantur. In hac autem epiſtola conqueritur Cœleſtinus, quod in Galliis plurimi emerſiſſent abuſus, alii ex ſuperſtitione nonnullorum, alii ex improbitate animi, omnes tamen contra diſciplinam eccleſiaſticam. In capite 1. invehitur adverſus quoſdam Domini Sacerdotes, qui ſuperſtitioſo quodam cultu, non doctrina, & mentis puritate, ſed potius veſte, & corporis habitu a plebe ſe diſcerni curabant. Deinde in cap. 2. eos redarguit, qui pœnitentiæ remedium morientibus denegabant. Hinc depromtus eſt canon 13. cau. 26. qu. 6., cujus verba *Can.13. cau. 26. qu. 6.*
huc integra referenda ſunt, ut obſervetur codicum nonnullorum varietas. Dionyſius Exiguus ita ſcripſit: *Agnovimus enim pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum deſideriis adnui, qui obitus ſui tempore hoc animæ ſuæ cupiunt remedio ſubveniri. Horremus, fateor, tantæ impietatis aliquem reperiri, ut de Dei pietate deſperet, quaſi non poſſit ad ſe quovis tempore concurrenti ſuccurrere, & periclitantem ſub onere peccatorum hominem perdere, quo ſe ille expediri deſiderat, & liberari.* (legunt alii in aliis codicibus: *Et periclitantem ſub onere peccatorum hominem pondere, quo ſe expediri deſiderat, liberare.*) *Quid hoc rogo aliud eſt, quam morienti mortem addere, ejuſque animam ſua crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere, cum Deus ad ſubveniendum paratiſſimus invitans ad pœnitentiam ſic promittat peccatori, inquiens,* (legunt alii: *Sic promittat: Peccator, inquiens,*) *quacumque die converſus fuerit, peccata ejus non reputabuntur ei: & iterum: Nolo mortem peccatoris, ſed tantum convertatur, & vivat. Salutem ergo homini adimit, quiſquis mortis tempore pœnitentiam denegarit, & deſperat de clementia Dei, qui eum ad ſubveniendum morienti ſufficere vel momento poſſe non credit.* (legunt alii: *vel in momento poſſe non credidit.*) *Perdidiſſet latro in cruce præmium ad Chriſti dexteram pendens, ſi illum unius horæ pœnitentiam non juviſſet, cum eſſet in pœna pœnituit, & per unius ſermonis promiſſionem habitaculum paradiſi, Deo promittente, promeruit. Vera ergo ad Deum converſio in ultimis poſitorum mente potius eſt æſtimanda, quam tempore, Propheta hoc taliter adſerente: Cum converſus ingemueris, tunc ſalvus eris. Cum ergo Dominus ſit cordis inſpector, quovis tempore non eſt deneganda pœnitentia poſtulanti, cum illi ſe obliget* (legunt alii: *ſe obliquet*) *judici, cui occulta omnia noverit revelari.*

Proſe-

Can. 4. diſt. 59. & Can. 3. diſt. 81. Proſequitur Cœleſtinus in capite 3. tradens, quænam eſſe debeant qualitates eorum, qui ad Epiſcopatus officia promoveantur his verbis: *Ordinatos vero quoſdam, fratres chariſſimi, Epiſcopos,* (Ex his ſupplere juvabit canonem 4. diſt. 59.) *qui nullis Eccleſiaſticis ordinibus ad tantæ dignitatis faſtigium fuerint inſtituti, contra Patrum decreta, hujus uſurpatione, qui ſe hoc recognoſcit feciſſe didicimus, cum ad Epiſcopatum his gradibus, quibus frequentiſſime cautum eſt, debeat perveniri, ut minoribus initiati officiis ad majora firmentur. Debet enim ante eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat, ut poſſit docere, quod didicit. Omnis vitæ inſtitutio hac ad id, quo tendit, ſe ratione confirmat. Qui minime literis operam dederit, præceptor eſſe non poteſt literarum. Qui non per ſingula ſtipendia creverit, ad emeritum ſtipendii ordinem non poteſt pervenire: Solum Sacerdotium inter iſta, rogo, vilius eſt, quod facilius tribuitur, cum difficilius impleatur? Sed jam non ſatis eſt laicos ordinare, quos nullus fieri ordo permittit, ſed etiam quorum crimina longe, lateque per omnes pene ſunt nota Provincias, ordinantur. Daniel enim nuper miſſa relatione ex Orientalibus ad nos partibus, ab omni, quod tenuerat, virginum monaſterio nefariis eſt objectionibus accuſatus, multa de multis objecta flagitia. In quanam lateret terrarum parte quæſitus eſt, ut ſi ſuæ innocentiæ confideret, contra ſe judicium poſtulatum minime declinaret, miſſæ ad Arelatenſem Epiſcopum per Fortunatum Subdiaconum noſtrum præceptiones, ut ad judicium deſtinaretur Epiſcopale. Tantis gravatus teſtimoniis* (hæc verba referuntur in can. 3. diſt. 81.) *tanta facinorum accuſatione pulſatus, ſacrarum, ut dicitur, virginum pollutus inceſtu Epiſcopus adſeritur ordinatus. In noſtris libelli ſcriniis continentur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus. In Pontificii dignitatem hoc tempore, quo ad cauſſam dicendam miſſis a nobis literis vocabatur, obrepſit. Sacro nomini abſit injuria, facilius eſt, ut hanc dignitatem tali dando ipſe amiſerit ordinator, quam eam obtineat ordinatus, cui convicto ſociabitur, qui eum ſibi credidit largiendo Pontificium ſociandum, qualis enim ipſe ſit, quiſquis tales ordinarit, oſtendit. His ergo in medium nunc deductis, cum plerique veſtrum ſint, qui Apoſtolicæ Sedis ſtatuta cognoverint, nobiſcum tempore aliquanto verſati, ad diſciplinæ normam noſtris conventa adhortationibus, omnia fraternitas veſtra evocare feſtinet.* Nemo non videt, hanc epiſtolæ partem potiſſimum ad Danielis Epiſcopi cauſſam ſpectare; Is enim Viennenſis, aut finitimarum Provinciarum Epiſcopus ordinatus fuerat, vir ab Oriente redux, qui dum in Oriente verſaretur ante ſuſceptum Epiſcopatum, plura, eaque graviſſima, quæ hoc in loco memorantur, crimina admiſit. Hæc ſane obſervatione digniſſima ſunt, ut facile intelligatur, qua ratione Cœleſtinus aſſeruerit ad ſe *miſſam fuiſſe relationem ex Orientalibus partibus*.

Can. 12. diſt. 61. Docet præterea Cœleſtinus in ſequentibus Capitulis, quænam ſervandæ ſint regulæ in Epiſcoporum ordinationibus. Hinc ſcribit in cap. 4. *Primum, ut juxta decreta canonum unaquæque Provincia ſuo Metropolitano contenta ſit, ut deceſſoris noſtri data ad Narbonenſem Epiſcopum continent conſtituta, nec uſurpationis locus alicui Sacerdoti in alterius concedatur injuriam. Sit conceſſis ſibi contentus unuſquiſque limitibus. Alter in alterius Provincia nihil præſumat, nec emeritis in ſuis Eccleſiis Clericis peregrini, & extranei, & qui ante ignorati ſunt, ad excluſionem eorum, qui bene de ſuorum civium merentur teſtimonio, præponantur, ne novum quoddam, de quo Epiſcopi fiant, inſtitutum videatur eſſe Collegium.* Hæc habentur in can. 12. diſt. 61., quem ſupplere exinde juvabit. Quando vero Cœleſtinus memorat *conſtituta deceſſoris ſui data ad Narbonenſem Epiſcopum*, referendus erit ad epiſtolam Bonifacii ad Hilarium

Epiſco-

Digitized by Google

Epiſcopum Narbonenſem, quæ eſt poſtrema in Collectione Dionyſii Exigui; ibi enim improbat Pontifex factum Patrocli, qui prætermiſſo Metropolitano in aliena Diœceſi contra Patrum regulas, & Nicæni Concilii conſtitutiones Epiſcopum ordinaverat.

In capite 5. ejuſdem epiſtolæ ita proſequitur Cœleſtinus: *Nullus invitis detur* Can. 13. *Epiſcopus, cleri, plebis, & ordinis conſenſus, & deſiderium requiratur. Tunc alter de* diſt. 61. *altera eligatur Eccleſia, ſi de civitatis ipſius Clericis, cui eſt Epiſcopus ordinandus,* & *nullus dignus, (quod evenire non credimus) potuerit inveniri; primum enim illi re-* Can. 26. *probandi ſunt, ut aliqui de alienis Eccleſiis merito præferantur.* diſt. 63. *Habeat unuſquiſque ſuæ fructum militiæ in Eccleſia, in qua ſua per omnia officia tranſegit ætatem. In aliena ſtipendia minime alter obrepat, nec alii debitam alter ſibi audeat vindicare mercedem. Sit facultas Clericis renitendi, ſi ſe viderint prægravari, & quos ſibi ingeri ex tranſverſo cognoverint, non timeant refutare. Qui ſi non debitum præmium, vel liberum de eo, qui eos recturus eſt, debent habere judicium.* Hæc retulit primum Gratianus in can. 13. diſt. 61., deinde etiam in can. 26. diſt. 63., quæ fragmenta juvabit exigere ad integra epiſtolæ verba nuper deſcripta.

De epiſtola ad Epiſcopos Apuliæ, & Calabriæ.

Poſtremo loco apud Dionyſium Exiguum refertur inter epiſtolas Cœleſtini epiſtola ad univerſos Epiſcopos per Apuliam, (ſeu Apulejam, uti in aliquibus codicibus lego) & Calabriam conſtitutos. Continet hæc pauca quædam diſciplinæ Eccleſiaſticæ capita, & integra fere apud Gratianum recitatur. Et quidem priora epiſtolæ verba habentur in can. 4. diſt. 38. his verbis: *Nulli Sacerdotum ſuos liceat* Can. 4. diſt. 38. *canones ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum poſſit regulis obviare. Quæ enim a nobis res digna ſervabitur, ſi decretalium norma conſtitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permiſſa frangatur?* Gratianus, ut conferentibus liquet, omiſit vocem illam *ſuos*, quæ ſane apud Cœleſtinum appoſite, apteque erat adjecta; olim enim erant unicuique Eccleſiæ, ſeu Diœceſi ſui, ſingulareſque canonum codices, juxta quos Clerici tenebantur mores ſuos omnino formare.

Proſequitur Cœleſtinus, & ait: *Audivimus quaſdam propriis deſtitutas rectoribus* Can. 7. diſt. 61. *civitates Epiſcopos ſibi petere velle de laicis, tantumque faſtigium tam vile credere,* & *ut hoc iis, qui non Deo, ſed ſæculo militaverunt, æſtiment nos poſſe conferre: non ſo-* Can. 2. *lum male de ſuis Clericis, in quorum contemtum hoc faciunt, judicantes, ſed de nobis* diſt. 62. *peſſime, quos credunt hoc poſſe facere, ſentientes. Quod nunquam auderent, ſi non quorundam illic his conſentientes ſententia conniveret. Ita nihil, quæ frequentius ſunt decreta proficiunt, ut hoc, quaſi nunquam de hac parte ſcriptum fuerit, ignoretur. Quid proderit per ſingula Clericos ſtipendia militaſſe, & omnem egiſſe in Dominicis caſtris ætatem, ſiqui his præfuturi ſunt, ex laicis requiruntur, qui vacantes ſæculo, & omnem Eccleſiaſticum ordinem neſcientes, ſaltu præpropero in alienum honorem ambiunt immoderata cupiditate tranſcendere, & in aliud vitæ genus calcata reverentia Eccleſiaſticæ diſciplinæ tranſire? Talibus itaque, fratres chariſſimi, qui juris noſtri, ideſt canonum, gubernacula cuſtodimus, neceſſe eſt obviemus, hiſque fraternitatem veſtram epiſtolis commonemus, nequis laicum ad ordinem Epiſcopatus admittat, & ſinat fieri, unde & illum decipiat, & ſibi cauſſas generet, quibus reus conſtitutis decretalibus fiat.* Ita ſupplendus,

Digitized by Google

dus, imo etiam emendandus eſt canon 7. diſt. 61., cujus integra ſententia plurimum conſonat cum iis, quæ Cœleſtinus idem ſcripſerat ad Epiſcopos Galliarum in can. 4. diſt. 59. Sed præterea his jungenda erunt verba poſtrema ejuſdem epiſtolæ, quæ a Gratiano recitantur integra in can. 2. diſt. 62., hæc enim univerſam materiam, quam Cœleſtinus tractandam ſuſceperat, omnino conficiunt.

De decreto miſſo ad Eccleſiam Florentinam.

Can. 2. cau. 35. qu. 6. Canonem 2. cau. 35. qu. 6. ſi forte quiſpiam Cœleſtini I. eſſe dixerit, *pæne contumelia affecerit ſanctiſſimum virum*, ex ſententia Antonii Auguſtini in notis editis ad primam Collectionem decretalium lib. 4. tit. 17. cap. 1. In quonam vero hæc contumelia ſita eſſet, ego ſatis non video, niſi forte contumeliam dicere velimus, Cœleſtino I. tribuere, quod canon Cœleſtini I. temporibus non ſatis congruat. Ceterum in ſententia canonis inveſtiganda, explanandaque nihil eſſe videtur aut veteribus Eccleſiæ regulis, aut rectæ rationi contrarium, quemadmodum vel ex ipſis decreti verbis facile liquet. Duo ibidem conſtituuntur. Primum neminem poſſe adverſus interdictum Eccleſiæ uxorem ducere, ita ut, ſi uxor ducatur, legitima uxor eſſe non poſſit, nec legitimæ nuptiæ, etiamſi de eo agatur, qui alias ad contrahendum conjugium eſſet idoneus. Deinde in matrimoniis diſſolvendis ex cauſſa agnitæ cognationis inter conjuges præcipue admitti teſtimonia conſanguineorum etiam proximorum. Quid in his, amabo, reperiri poteſt, in quo viro ſanctiſſimo Cœleſtino I. contumelia afferri quoquo modo poſſet, ſi ejus decreti auctor exiſteret? Quod enim ad primum pertinet, inficias nemo iverit, eſſe in Eccleſia poteſtatem ita conjugiis alicui interdicere, ut ſi contrahat, irrita prorſus ſint, & injuſta; hinc inter raptam, & raptorem non alias improbatæ erant olim nuptiæ, & prorſus invalidæ, niſi quod aut Imperatorum, aut virorum Eccleſiaſticorum interdicta interceſſerant, can. 4. & 11. cau. 36. qu. 2. l. un. §. 1. verſ. *nec ſit facultas* Cod. de raptu virginum. Hinc præterea hodiernis temporibus non alia ratione irritum eſt conjugium, quod Parocho, aut duobus teſtibus non præſentibus contrahatur, quam quod Concilio Tridentino ſit interdictum. Neque vero tantummodo loquor de interdicto legis, eodemque perpetuo, verum etiam de interdicto Judicis, eoque, prout res incidit, condito. Siquidem novum non eſt in jure, ut facultas contrahendi certis in caſibus, certiſve perſonis auctoritate Magiſtratus prohibeatur, ita ut nullum effectum prorſus habeat, ſiquid forte in contractum deductum eſt, quemadmodum contingit in prodigis, quibus bonis interdictum eſt l. 6. de verb. obligat., aut etiam contingit in bonis hæreditatis jacentis, pupillo ad hæreditatem vocato adhuc deliberante, l. 7. per totam de jure deliberandi. Videant, qui contra ſentiunt, ac Cœleſtini canoni non adhærent, ne forte ſcrupuloſius adhæreant novæ, ac vulgatæ Pragmaticorum doctrinæ, qui impedimenta matrimonii alia appellant dirimentia, alia impedientia methodo prorſus indigeſta, deinde ubi vetitum Eccleſiæ expendunt in conjugiis, illud ipſum collocant inter impedimenta impedientia, non dirimentia; quas omnes loquendi phraſes nemo plane intelligeret, niſi ipſarum auctores ad earundem explicationem paginas integras numero plurimas, utinam apte, ac nitide, impleviſſent. Altera canonis pars, quæ in admittendis præcipue conſanguineorum teſtibus, in controverſiis

ſis conjugiorum diſſolvendorum conſiſtit, non diſſonat aut a germana judiciorum diſciplina, aut a recta ratione; non a diſciplina judiciorum, quum nullibi adpareat, conſanguineos in hiſce cauſſis fuiſſe rejectos, imo ubi de diſſolutione matrimoniorum ageretur, potius conſanguineorum pietati, ac prudentiæ, quam extraneorum accuſationibus res demandata eſt, argumento legis 30. cod. ad leg. Juliam de adulteriis; non a recta ratione, quæ potius ſuadet, conſanguineis negotium concedendum fore, utpote qui de familiæ jure, ac neceſſitudine certiores eſſe, & conſtantius agere, neque odio diſſolvendarum nuptiarum correpti facile præſumuntur.

Itaque alia ratio ſubeſſe nequit, ut Cœleſtino primo memoratus canon 2. non tribuatur, niſi quod ſimiles de conjugiis diſſolvendis controverſiæ fieri non ſolerent temporibus Cœleſtini I., etenim tunc paucis in gradibus continebatur cognatio ad finem matrimonii impediendi, qui gradus facile dignoſcebantur; cum ſciamus inter filios fratrum, vel ſororum conjugia conſiſtere tum potuiſſe; imo adpareat ex variis recentioribus canonum codicibus, controverſias hujuſmodi poſt ſæculum 9. aut 10. fuiſſe frequentiſſimas, uti liquet ex Collectionibus Reginonis, Burchardi, & Ivonis. Cuinam vero eundem canonem tribuemus? Num Clementi III.; quemadmodum tribuit Cironius in Paratitlis in decretales? Fateor quidem in nonnullis vetuſtis codicibus in cap. 3. qui matrim. accuſ. apud Gregorium IX., ubi legitur idem decretum, nomen Clementis III. inſcriptum fuiſſe. Verum in optimis vetuſtis codicibus, quorum aliquot præ oculis habui, nomen Cœleſtini habetur adpoſitum; imo & apud Gratianum auctor Paleæ nomen Cœleſtini, non Clementis adjecit, uti ex codicibus vulgatis Gratianeis adparet. Referendus itaque canon erit ad Cœleſtinum II., non vero III.; etenim, præterquamquod in decreto Gratiani nullum, ne ex iis quidem, quæ Paleæ nomine deſcribuntur, fragmentum Cœleſtini III. nomine deſcriptum fuerit, unde colligere juvat Palearum auctorem ante Cœleſtinum III. Gratiani codicem auxiſſe, conſtat hunc eundem canonem referri in prima Collectione decretalium, quæ paullo ante Cœleſtinum III., & poſt Cœleſtinum II. edita fuerat. In hanc eandem opinionem jamdiu iverunt & Contius, & Antonius Auguſtinus. Quæ ſi vera ſunt, non eſt dubitandum, quin Gratiani exemplaria, quemadmodum & decretalium codices in cap. 3. qui matrim. accuſ., optimum decretum, & ſine dubitatione recipiendum nobis exhibeant, quum agatur de decreto eiſdem temporibus edito, quibus & Palea adjectiones ſuas elucubrabat, & Bernardus Papienſis in prima decretalium Collectione elaborabat: neque enim in antiquis Gratiani exemplaribus hic canon habetur, ut monet Baluzius in notis ad Antonium Auguſtinum, utque etiam ipſe agnovi ex vetuſtiſſimo Mſ. Gratiani codice membranaceo in Regii Athenæi bibliotheca.

Jam vero juvabit decretum ipſum integre deſcribere, & ſiqua eſt codicum varietas, in iis præſertim, quæ graviora videntur, demonſtrare. In recentibus Gratiani codicibus hæc habetur inſcriptio: *Cœleſtini Papæ decretum Eccleſiæ Florentinæ miſſum*. Conſonat id Collectioni 1. decretalium, ex qua fortaſſis auctor Palearum Gratianum adauxit, etenim in ipſa Collectione in cap. 1. de matrimonio contra interdictum Eccleſiæ legitur: *Cœleſtinus Papa Florentinæ Eccleſiæ*: quamquam Antonius Auguſtinus in notis obſervet alicubi ſe legiſſe nomen Cœleſtini III. ad Florentinum Epiſcopum ſcribentis, alicubi nomen Clementis III. *Videntur nobis* (ait auctor canonis) *quod ſecunda, quam contra prohibitionem Eccleſiæ duxit, non ſit uxor, etiamſi primam* (Antonius Auguſtinus notat in prima decretalium Collectione le-

gi, *& ſi primam*, quamquam fateatur Contii editionem, & tres Tarraconenſes codices cum Palea conſonare) *non haberet deſponſatam. Nam quod contra interdictum, & ordinem* (melius legendum erit *ordinationem*, quemadmodum in uno ex veteribus Gratiani libris haberi teſtabatur Antonius Auguſtinus in adnotationibus in 1. Collectionem decretalium) *Eccleſiæ factum eſt, tanquam inordinatum ratum non haberi tam divinæ, quam humanæ legis proclamat auctoritas. Quia igitur ea, quam inordinate ſuperduxit, prohibitione renitente, uxor non eſt, cogendus eſt eam recipere, quam juravit, & deſponſavit, & ex ea prolem genuit, ut juramenti religio non vilipendatur, & fides ad invicem promiſſa ſervetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alii exinde occaſionem pejerandi, & alias decipiendi aſſumere non valeant.* Sic ſe habet prior canonis pars, in qua deſcribenda erravit ſane Contius, dum hæc expreſſit: *Quia igitur ea, quam inordinate ſuperduxit, prohibitione renitente, uxor, non eſt cogendus eam recipere, quam juravit &c.*, quam lectionem improbavit Antonius Auguſtinus loco memorato. Propoſita erat apud Pontificem Maximum ſpecies de eo, qui ſe cum una matrimonium initurum ſpopondit, imo & ſponſionem jurejurando firmavit; deinde ex ea ante initas nuptias prolem ſuſcepit. Dum vero ipſe conjugium cum alia contrahere meditaretur, a priore conventus apud Judicem Eccleſiaſticum prohibitus eſt, ne cauſſa indiſcuſſa nuptias cum alia celebraret. Sed neglecto interdicto matrimonium cum alia contraxit; hinc quæſitum an matrimonium iſtud valeret. Negative reſpondit Cœleſtinus, ſive quod priori ſponſæ fides data, & jurejurando firmata poſt ſuſceptam etiam prolem eſſet implenda, ſive quia nullius eſſe momenti poterat conjugium, quod contra interdictum Eccleſiæ celebratum proponeretur. Huic definitioni cuipiam forte adverſari videbuntur recentiorum Pontificum reſcripta, quæ habentur in cap. 1. 2. & 3. de matrim. contr. contra interdictum Eccleſiæ; in his enim, quod contra interdictum Eccleſiæ matrimonium initur, illicitum dicitur, non invalidum; at Cœleſtinus etiam nuptias non valere pronunciat. Verum, quum non omnia interdicta, quæ ab Judicis juriſdictione dimanant, eiſdem concipiantur formulis, propterea non omnium eadem vis erit, atque effectus, ut aliquando quid fieri non deceat, aliquando quid fieri non poſſit, exprimant; & ubi fit, quod fieri non decere decernitur, valeat actus, licet honeſtati non congruat & æquitati, non valeat e converſo, quoties fieri quidpiam non poſſe decernatur. Idem ſane in ipſiſmet generalibus Eccleſiæ legibus ſervatum agnoſcimus; quamquam enim ex. gr. vetitum legamus in Concilio Tridentino conjugia, & præviis denunciationibus, & teſtibus præſentibus eſſe celebranda, non alia de cauſſa valet matrimonium omiſſis denunciationibus, licet illicitum habeatur, non valet nullis accedentibus teſtibus, quam quod in denunciationibus quid deceat, in teſtibus quid debeat fieri, præſtitutum ſit. Itaque in interdicto Eccleſiaſtico, de quo ſermo erat apud Cœleſtinum in canone 2., arctior erat interdicentis Judicis formula, quemcumque ſubſequentem conjugii actum irritantis; at in interdicto Eccleſiaſtico, quod exhibetur in cap. 1. 2. & 3. de matrim. contr. contra int. Eccl. talis formula non erat adhibita. Quod ſi adhuc quiſpiam intercederet, ajendo non conſtare de hac formularum diverſitate memoratis in locis, obſervandam ego proponerem regulam interpretandorum reſcriptorum; in quibus cum non integra facti ſpecies exprimatur, neceſſarium eſt, nedum opportunum, multa recta, commodaque interpretatione juxta rectam rationem, ac generales leges ſupplere, ne aut a generalibus principiis deflectere nos, aut eadem invicem pugnare videantur. Suc-

Digitized by Google

Succedit altera reſcripti pars ibi: *Quod autem parentes, fratres, & cognati utriuſque ſexus in teſtificationem ſuorum* (in prima Collectione decretalium legitur: *in teſtificatione filii, vel filiæ*) *ad matrimonium conjungendum, vel dirimendum admittantur tam antiqua conſuetudine, quam legibus adprobatur. Ideo enim maxime parentes, & ſi defuerint* (in prima Collectione habetur: *Ideo maxime parentes recipiuntur, ſive ſi defuerint*: alii codices apud Antonium Auguſtinum, *ſi vero defuerint*, alii, *ſi deſtiterint*) *parentes, proximiores admittuntur, quoniam unuſquiſque ſuam genealogiam, & cum teſtibus & chartis* (alii codices, & prima Collectio decretalium habet, *tum teſtibus & chartis*) *tum etiam ex recitatione* (ita optimi codices habent, quos memorat Antonius Auguſtinus, reprobata prima Collectione decretalium edita, in qua legitur: *tum etiam exercitatione*) *majorum ſcire laborat*. (In veteri codice Tarraconenſi notat Antonius Auguſtinus legi: *ſcire laboraret*.) *Qui enim melius recipi debent, quam illi, qui melius ſciunt, & quorum eſt intereſſe ita, ut, ſi non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundum leges nullum fiat matrimonium? Quod vero legitur: Pater non recipiatur in cauſſa filii, nec filius in cauſſa Patris, in criminalibus cauſſis, & contractibus verum eſt; in matrimonio vero conjungendo, & disjungendo ex ipſius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res eſt, congrue recipiuntur.* Nihil ſane hac conſtitutione congruentius in hac re eſſe poterat, dum conjugia non a quolibet turbari poſſe dicuntur prætextu conſanguinitatis, aut alterius impedimenti inter conjuges intercedentis, ſed ſollicitudinem hanc familiaribus, ac propinquis, quorum maxime intereſt, eſſe relinquendam. Quando vero auctor canonis ad hanc rem cum antiquæ conſuetudinis auctoritate memorat auctoritatem legis, puto referri ad legem 30. cod. ad leg. Juliam de adulteriis, ubi cavetur, ne matrimonia protervis, & falſis contumeliis extraneorum deformentur. Addi poteſt Harmenopulus in promptuario Juris civilis lib. 6. tit. 2.

De canonibus 9. & 10. cau. 30. qu. 1.

Quotquot eruditiſſimi viri in canones 9. & 10. cau. 30. qu. 1. animum intenderunt, in ea omnes fuere ſententia, ut a Cœleſtino primo Pontifice Maximo eoſdem abjudicarent, aut ſaltem de eorundem auctoritate plurimum dubitarent. Vaneſpen in brevi commentario ad 2. partem Gratiani ait: *Quamvis de veritate, ſeu ſinceritate horum decretorum reſpondere non auſim &c.*, & fidentius Petrus Couſtant in tom. 1. epiſtolarum Romanorum Pontificum ait: *De duobus illis decretis hoc non ambigendum videtur ea ſimul, & ab eodem parente fuiſſe edita. Neque illud iis, qui aliquam Eccleſiaſticæ diſciplinæ notitiam perceperunt, minus eſt perſpicuum, hujuſmodi decreta in Cæleſtini noſtri ætatem minime convenire. Tum a gradu ſuo dejiciebantur Epiſcopi, vel Presbyteri lapſi, ſed publica eis pœnitentia non imponebatur certo annorum numero exigenda. Longe minus tunc obtinuerat uſus, ut hæc pœnitentia peregrinando perſolveretur. Multo autem magis Cæleſtini III., quam Cæleſtini I. ævo conſuetudo iſta congruit.* De Cœleſtino III. fruſtra heic quæreretur, quum vixerit ille poſt Gratianum. Item de Cœleſtino II. difficilis eſſet quæſtio, ſive quod incertum admodum ſit, utrum Gratianus tempore Cœleſtini II. opus ſuum jam abſolviſſet, ſive quod Cœleſtinus II. paucis vix menſibus Eccleſiam Romanam tenuerit, nec aut ſatis temporis habuit, quo nova diſciplinæ capita ſtabiliret, aut apud Col-

lectores Pontificiorum decretorum conſtat, eum hujus diſciplinæ auctorem exiſtere, aut ulla eſſe potuit tunc occaſio hujus conſtituendæ adverſus Epiſcopos, aut Presbyteros pœnæ; etſi enim conſtet, plurimos ex clericis ſæculo 11., aut 12. a continentiæ legibus receſſiſſe, eo tamen deveniſſe non legimus uſque, ut Pœnitentiæ Sacramento abuterentur. Igitur cum a Cœleſtino I. manifeſta argumenta canones illos abjudicent, dicendum erit Gratianum ex pravo aliquo codice fuiſſe deceptum. Is, arbitror, eſſe potuit codex aliquis Pœnitentialis Gratiani ſæculo editus; & forte Pœnitentialis ille Romanus, quem typis edidit Antonius Auguſtinus; in eo enim titulo 8. cap. 4. & 5. referuntur iidem Gratianei canones nonus, & decimus, & quidem ambo ſub nomine Cœleſtini, non quod revera Cœleſtini exiſterent, ſed quod fama erat, nonnulla de ſpirituali cognatione a Cœleſtino Papa fuiſſe conſtituta, quemadmodum docebat eodem tempore Petrus Lombardus lib. 4. ſentent. diſt. 42. Et ſane poſtquam in Codicibus Pœnitentialibus Cœleſtini nomine evulgari cœperunt hi canones, facile intelligimus, qua de cauſſa & in alios codices hi canones traducerentur, & quidem nomine ejuſdem Cœleſtini, vel quia codices Pœnitentiales vulgatiſſimi erant, & aſſidue a Clericis volutabantur, vel quia iidem codices eximiæ apud omnes erant auctoritatis. Hinc non Gratianus tantum nomine Cœleſtini canones illos commemoravit, ſed etiam Guillelmus Major Andegavenſis in ſuis ſtatutis ſynodalibus ſynodo 16. anni 1312. in tomo 1. Spicilegii Dacheriani.

Illud obſervatione dignum, quod ſitum eſt in collatione variorum codicum: Nimirum canon 10. Gratianeus conſonat penitus cum codice Pœnitentiali Antonii Auguſtini, non vero penitus conſonat canon 9. Gratianeus; deſunt enim ibidem illa verba *ſi laica eſt*, & pro illis Gratiani verbis, *peregrinando duodecim annis pœniteat*, legitur apud Antonium Auguſtinum: *peregrinando quindecim annis pœniteat*. In codice MS. antiquiſſimo Gratiani deeſſe ego novi vocem illam: *ſpirituali*, & pro voce *duodecim*, potius *quindecim* legi, demum ſupra verba illa: *ſi laica eſt*, hæc alia adjecta novi, licet alio charactere deſcripta: *non ſanctimoniali*. Apud Guillelmum Majorem loco memorato nonnulla omittuntur, ibi: *Item Cœleſtinus: Siquis Sacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit, ſciat ſe grave adulterium commiſiſſe. Idcirco fœmina, ſi laica eſt, omnia derelinquat, & res ſuas pauperibus tradat, & converſa in monaſterio uſque ad mortem Deo ſerviat. Item: Non debet Epiſcopus, aut Presbyter commiſceri cum mulieribus, quæ eis ſua fuerint confeſſæ peccata: Si forte, quod abſit, hoc contigerit, ſic pœniteat, quomodo de filia ſpirituali. Epiſcopus quindecim annis, Presbyter duodecim, & deponatur, tamen ſi in conſcientia populi devenerit.*

Qualiſcumque vero habita fuerit capitum iſtorum auctoritas, nullum dubium eſt, exinde ſubortam fuiſſe nonnullarum quæſtionum occaſionem apud cultores eccleſiaſticæ diſciplinæ. Nonnulli in primis exinde ſtatutum crediderunt, ut ex Sacramento Pœnitentiæ, quemadmodum ex Sacramento Baptiſmi, & Confirmationis, oriatur cognatio ſpiritualis, quæ matrimonium contrahendum impediret, olim ex. gr. inter pœnitentem, & filium, vel filiam naturalem Sacerdotis. Statim ac prodierunt apocrypha veterum Pontificum fragmenta nomine Symmachi, Sylveſtri, & Cœleſtini, ut in dictis canonibus 9. & 10., item can. 8. eadem cauſſa, & quæſtione, paſſim tradi cœpit, ſpiritualem Sacerdotis filiam adpellari eam, quæ Sacerdoti ſua peccata confiteretur, quemadmodum explicat Gratianus ante laudatum canonem 8., necnon Petrus Lombardus lib. 4. ſent. diſt. 42. his verbis: *Dicitur*

etiam

Google

etiam ſpiritualis filia Sacerdotis, quæ ei peccata ſua confitetur. Verum hæc ſpiritualis filiæ adpellatio talis quidem apud veteres Theologos fuit, ut gravius delinqueret Sacerdos, quoties filiæ ſpirituali commiſceretur, non ut cognatio inde ſpiritualis emergere videretur exemplo Baptiſmatis, & Confirmationis. Id egregie docet S. Thomas in quæſt. 56. art. 2., ubi, poſtquam ſtatuit ſpiritualem cognationem tantum per duo Sacramenta contrahi, nimirum per Baptiſmum, & Confirmationem, ita ſcribit ad 8. *Dicendum, quod per Sacramentum Pœnitentiæ non contrahitur proprie loquendo ſpiritualis cognatio. Unde filius Sacerdotis poteſt contrahere cum illa, quam Sacerdos in confeſſione audivit; alias filius Sacerdotis non inveniret in tota parochia mulierem, cum qua contrahere poſſet. Nec obſtat, quod per pœnitentiam tollitur peccatum actuale, quia hoc non eſt per modum generationis, ſed magis per modum ſanationis. Sed tamen per pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter mulierem confitentem, & Sacerdotem ſpirituali cognationi ſimile, ut tantum peccet eam carnaliter cognoſcens, ac ſi eſſet ſua ſpiritualis filia; & hoc ideo, quia maxima familiaritas eſt inter Sacerdotem, & confitentem, & ob hoc iſta probibitio eſt inducta, ut tollatur peccandi occaſio*. Quæ acutius Vir laudatiſſimus diſputat in inveſtiganda & Baptiſmi, & Pœnitentiæ natura, ex qua fiat, ut in Baptiſmo cognatio ſpiritualis contrahatur, non in Pœnitentia, ego facile omitto. Tantum dixero, cognationem ſpiritualem eccleſiaſtica lege inductam, probatamque fuiſſe, quo fere modo civili lege inducta eſt cognatio civilis, quæ ex adoptione proficiſcitur. Ergo non aliis in cauſſis cenſebitur ſpiritualis contracta cognatio, niſi in quibus ita cautum adpareat eccleſiaſtica lege. At enim vero, ſi quotquot canones antiquiſſimos, aut etiam recentiores conſideres, nullibi cognationem ſpiritualem inductam agnoſces, niſi in Sacramento Baptiſmatis, ac Confirmationis. Neque valeret dicere, pœnitentem jure adpellari poſſe ſpiritualem filiam; etenim non ex hiſce, aut ſimilibus rationum momentis cognationes inducuntur, ſed ex lege; aut ſiquid concedendum eſt, tantum probatur exinde, Eccleſiam inniti poſſe non contemnendis rationibus, quoties cognationem ſpiritualem & in Sacramento Pœnitentiæ contrahi definiret. Quod vero a Sancto Thoma ſubjicitur de Sacerdote gravius delinquente, ubi cum pœnitente delinquat, ac proinde graviori pœnitentiæ ſubdendum eſſe, probandum, laudandumque facile videtur. Etſi enim inprimis ſacris canonibus id cautum expreſſe non haberetur, tamen pœnitentiæ modus non ſemper ex expreſſa lege Eccleſiæ dependet, cum Eccleſia ipſa frequentiſſime id arbitrio Sacerdotis demandaverit, qui penſatis æquiſſimo judicio rerum omnium, ac cauſſarum adjunctis ipſe, prout melius noverit, definiat, decernatque. Deinde canones Gratianei memorati 8., 9., & 10. ſtatim ac ex collectione Gratiani in Pœnitentialia publica tranſducti ſunt, haberi cœperunt tanquam optimæ regulæ, quas ſequi, ſi non optimum, honeſtum ſaltem Sacerdotibus Sacramentum Pœnitentiæ miniſtrantibus viſum eſt, ubi præſertim nihil bonis moribus officere poterat, licet auctor canonum non ille eſſet, qui vulgo credebatur.

Sic ſoluta eſt præcipua quæſtio: aliis diſputationibus occaſionem præbere poſſunt canonum verba. Ait auctor canonis 9. *Siquis Sacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit, ſciat ſe grave adulterium commiſiſſe*. Adulterium heic adpellatur ex canonum diſciplina, juxta quam adulter etiam dicitur, qui ſacratus Deo eſt, & incontinentiæ crimen admittit, quemadmodum habetur in Concilio Carthaginenſi 4. cap. 104. Hinc Gregorius III. in capitulis, quæ appellantur: *judicia congrua pœnitentibus* cap. 4.

4. ait: ***Adulterium dicitur, cum quis alterius violat uxorem, vel ſanctimonialem.*** Proſequitur auctor canonis, pœnam inferendo in filiam, ut dicitur, ſpiritualem, ut, *ſi laica eſt, omnia derelinquat, & res ſuas pauperibus tradat, & converſa in monaſterio Deo uſque ad mortem ſerviat.* Hæc adulterarum mulierum pœna aliquando fuit; ſic in libello ſeptem capitulorum inſerto in opuſculo Hincmari Rhemenſis de divortio Lotharii pag. 310. editionis Pariſienſis anni 1615. cap. 4. 5. 7., & 15. proponitur, Tetbergam adulterii crimine pollutam eidem pœnitentiæ fuiſſe ſubjectam, ut monaſterio perpetuo addiceretur. His addere quiſpiam poſſet canonem 5. cau. 16. qu. 6., ex quo etiam interpretaretur commode poſtrema verba ejuſdem canonis 9., ubi pœna in Sacerdotem infligitur depoſitionis, & peregrinationis per duodecim, aut, quemadmodum alii legunt, quindecim annos, & incluſionis perpetuæ in monaſterio. Hæc ſane pœnitentiæ ſpecies in clericis abſurda viſa eſt eruditiſſimis canonum Interpretibus, quoties canonis auctorem agnoſcere debuiſſent Cœleſtinum I., cujus temporibus Sacerdotes deponebantur quidem ob enormia quædam flagitia, at vero ulteriore pœnitentia non gravabantur. Quod ſi probandum eſt, quod ibidem dicitur, in ea ſpecie plurium annorum pœnitentiam ſuſcipiendam fore, arbitror commodius eſſe legendum *quindecim*, quam *duodecim* ob antiqua exemplaria, in quibus legimus *quindecim*, atque ita emendatus canon cum aliis diſciplinæ eccleſiaſticæ capitibus conſonat. Sic enim in judiciis Gregorii III. cap. 11. quindecim annorum pœnitentia infligitur illi, qui cum filia ſua, vel ſorore deliquerit, quamquam non denegaverim, aliquando duodecim annorum in ſimilibus delictis pœnitentiam inflictam fuiſſe, aliquando etiam minorem, quemadmodum in eiſdem judiciis Gregorii III. cap. 5. Epiſcopi cum ſanctimoniali adulterium admittentes decem annorum pœnitentiæ ſubjacent, Presbyteri ſeptem, Diaconi quinque. Non fuit hac in re perpetua Eccleſiarum diſciplina, ſed modo ſeverior, modo mitior pro temporum, ac cauſſarum ratione. De canonis 10. ſententia nihil aliud hoc in loco adjiciam, quam ipſam plurimum convenire cum judiciis Gregorii III. cap. 4. ibi: *Adulterium dicitur, cum quis alterius violat uxorem, vel ſanctimonialem. Adulter vocatur violator maritalis pudoris, eo quod alterius torum polluit. Si Epiſcopus adulterium commiſerit, duodecim annos pœniteat, Presbyter decem, Diaconus ſeptem, Subdiaconus quinque, clerici, & laici tres. Si autem in conſcientia populi devenerit, extra Eccleſiam ſtent, & inter laicos pœniteant, quamdiu vivunt.* Demta varietate diſciplinæ, quæ potiſſimum in annorum pœnitentiæ numero ſita eſt, parum differt Gratianeus canon a canone Gregorii. Sed, ut jam proponebam, hæc ipſa diſciplinæ varietas apud eundem Gregorium agnoſcitur, ibidem enim in capite 5. ſubjicitur alia pœnæ ratio ſubeunda etiam in eodem crimine, quod Epiſcopus, aut alius quiſpiam de clero admiſerit.

CAPUT

CAPUT XLI.

De Sixto III.

Sixto III. tribuuntur apud Gratianum ſequentes canones.

Ex epiſtola ad Orientales Epiſcopos. Apocryphi omnes.
- *Can.* 10. *cau.* 2. *qu.* 5. *conſonat cum libro Pontificali.*
- *Can.* 4. *cau.* 2. *qu.* 8. } *referendi ad epiſtolam* 3. *Fabiani, aut ad Codicem Theodoſianum.*
- *Can.* 12. *cau.* 3. *qu.* 6. }

PArum, aut nihil propemodum intereſt de Sixto III., ejuſque geſtis verba facere: ſiquidem Gratianus unicam tantummodo commemoravit epiſtolam ejuſdem Pontificis nomine, quæ illius non eſt, eas e contrario, quæ illi recte tribuuntur, omiſit. Tantum dixero, Sixtum anno 432. fuiſſe Summum Pontificem inauguratum, vita vero functum fuiſſe anno 440. 5. Kalendas Aprilis. Quæ ejuſdem nomine laudatur epiſtola, prodiit ex collectione Iſidori Mercatoris ſub hac inſcriptione: *Sixtus Epiſcopus omnibus Orientalibus Epiſcopis in Domino ſalutem.* Et data proponitur Kalendis Aprilis Valentiniano, & Floriano Viris clariſſimis Conſulibus. Qui in faſtis conſularibus ſtudium impenderunt, obſervavere nullum deſignari poſſe ſub Sixto III. Conſulatum Valentiniani cum Floriano, imo & Conſulatum Valentiniani incidiſſe in annum 440., qui eſt poſtremus Sixti III., proptereaque non potuiſſe Sixtum anno 440. epiſtolam ſcribere Kalendis Aprilis, quando jam eodem anno obierat quinto Kalendas ejuſdem menſis. Hæc ratio movit jam Viros eximios, Baronium, Severinum Binium, Alexandrum Natalem, alioſque, ut hanc ipſam epiſtolam a Sixto III. abjudicarent. Huic obſervationi acceſſerunt graviſſima rationum momenta, vel quod dicendi ratio non ſatis conveniat Sixto, quemadmodum illis facile liquet, qui hanc ipſam epiſtolam cum aliis monumentis ejuſdem Sixti genuinis conferant; vel quod plurima ibidem legantur, quæ conſonant cum aliis Iſidori Mercatoris epiſtolis, ut ad exemplar illarum ſcripta hæc epiſtola videatur, præſertim ad exemplar epiſtolæ 3. Fabiano adſcriptæ, vel quod auctor epiſtolæ uſus appareat verbis poſteriorum Scriptorum, Leonis Magni, Gregorii Magni, ut omittam leges Theodoſianas, eiſque adjectas Aniani interpretationes, vel demum quod integra hæc epiſtola referatur integra ad commentitiam Baſſi accuſationem adverſus Sixtum eundem Pontificem, cujus cauſſa Romæ Synodus celebrata dicitur, Synodus ſane, quam nulla unquam ratione adduci uſpiam potuerunt eruditi Viri, ut inter germana ſacræ vetuſtatis monumenta recenſerent.

Paucis expreſſi, quid univerſi de hac epiſtola ſentiant, ut indicarem, quænam ſit Gratianeorum canonum memoratorum auctoritas. Primus ex illis eſt canon 10. cau. 2. qu. 5., in quo epiſtolæ præcipuum argumentum continetur. Qui fictitiam hanc Sixti accuſationem, proceſſum judicii, acta integra, ſententiamque adverſus Baſſum accuſatorem prolatam, expendere voluerit, legat acta Concilii Romani, quorum tres editiones habentur in recentioribus Conciliorum collectionibus, ſi tamen tam barbara, ſquallidaque monumenta, & procul a veritate aliena ſine tædio *Can.* 10. *cau.* 2. *qu.* 5.

legere

Digitized by Google

legere poterit, aut niſi malit Scriptores hiſtoricos adire, qui non tam de hac controverſia ſermonem fecerunt, quam eam tanquam imperiti alicujus opus rejicere non dubitarunt. Auctor libri Pontificalis eadem, quæ in hoc canone continentur, enarravit, a Mercatore deceptus, his verbis. *Hic* (Sixtus III.) *poſt annum unum, & menſes octo incriminatur a quodam Baſſo. Eodem tempore audiens hoc Valentinianus Auguſtus juſſit Concilium, & ſanctam Synodum congregari. Et facto conventu cum magna examinatione per judicium ſynodicum purgatur a 56. Epiſcopis, & condemnatur Baſſus a Synodo, &c.*

Poſt verba, quæ leguntur in memorato canone 10., hæc ſtatim ſubſequuntur in epiſtola Pſeudo-Sixti ad unam eandemque cauſſam pertinentia: *Cum ſcriptum ſit: Siquis crimen objicere voluerit, ſcribat ſe prius probaturum, & alibi: Criminationes adverſus doctorem nemo recipiat; & iterum: Siquis Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet clerici apud Epiſcopum a qualibet perſona fuerint accuſati, quicumque fuerit, ſive ille ſublimis vir honoris, ſive ullius alterius generis perſona, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit, noverit docenda probationibus, monſtranda documentis ſe debere inferre: Siquis ergo circa hujuſmodi perſonas non probanda detulerit, intelligat ſe jacturam infamiæ ſuſtinere, & ſub magna excommunicatione exilio deportari.* Hanc ſententiam paucis perſtrinxit, imo etiam diverſam reddidit Gratianus in can. 4. cau. 2. qu. 8. ibi: *Qui crimen objicit, ſcribat ſe probaturum; & qui non probaverit, quod objecerit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.* Potius hæc laudanda fuiſſent ex epiſtola 3. Fabiano Papæ apud Mercatorem adſcripta, ubi eadem omnino verba leguntur, iis adjectis, quæ Gratianeo codici recens addiderunt Romani Correctores: quamobrem hodie idem canon 4. Fabiano potius, quam Sixto adſcribendus eſſet, quoties epiſtolæ Fabiani, & Sixti apud Mercatorem fidem aliquam mererentur. At vero cum Mercator conſueverit alienas cujuſcumque ætatis ſine delectu ſententias ſuis epiſtolis interſerere, non diu elaborandum eſt, ut archetypus indicetur. Verba epiſtolæ Fabiani depromſit ille ex interpretatione Aniani Sixto recentioris ad legem 11. Cod. Theodoſ. de accuſationibus, & verba Sixti depromſit ex lege 41. Cod. Theodoſ. de Epiſcopis, quæ etiam eſt Sixto poſterior. Conſtitutio eſt Imperatorum Honorii, & Theodoſii, cujus verba cum verbis Sixto tributis conferenda hæc ſunt: *Si Epiſcopus, vel Presbyter, Diaconus, & quicumque inferioris loci Chriſtianæ legis miniſter, apud Epiſcopum (ſiquidem alibi non oportet) a qualibet perſona fuerint accuſati, ſive ille ſublimis vir honoris, ſive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus laudabilis intentionis arripiet, noverit docenda probationibus, monſtranda documentis ſe debere inferre. Siquis ergo circa hujuſmodi perſonas non probanda detulerit, auctoritate hujus ſanctionis intelligat, ſe jacturæ famæ propriæ ſubjacere, ut damno pudoris, exiſtimationis diſpendio, diſcat ſibi alienæ verecundiæ impune inſidiari, ſaltem de cetero, non licere. Nam ſicut Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, ceteroſque, ſi his objecta comprobari potuerint, maculatos ab Eccleſia venerabili æquum eſt removeri . . . . ita ſimilis videri debet juſtitiæ, quod appetitæ innocentiæ moderatam deferri juſſimus ultionem.*

Can. 4. cau. 2. qu. 8.

Eadem ferenda ſententia eſt de canone 12. cau. 3. qu. 6. Is legitur in epiſtola 3. Fabiano adſcripta, cujus deinde verba idem Iſidorus Mercator epiſtolæ Sixti III. adſuerat. Verba Fabiani hæc ſunt: *Peregrina vero judicia, ſalva in omnibus Apoſtolica auctoritate, generali ſanctione prohibemus, quia indignum eſt ab externis ut judicetur, qui provinciales, & a ſe electos debet habere judices, niſi fuerit appellatum.* At

Can. 12. cau. 3. qu. 6.

ver

Digitized by Google

vero ibi Mercator abuſus eſt Legibus Theodoſianis, videlicet l. 10. Cod. Theodoſ. de accuſat. ibi: *Ultra Provinciæ terminos accuſandi licentia non progrediatur; oportet enim illic criminum judicia agitari, ubi facinus dicatur admiſſum. Peregrina autem judicia præſentibus legibus coercemus.*

Unum adhuc me moratur in hac expendenda Sixti III. epiſtola. Nimirum intueor apud Gratianum nonnulla alia capita, quæ cum hac ipſa epiſtola conſonant, quæ tamen ſub aliis nominibus deſcribuntur. Is eſt inter ceteros canon 50. cau. 2. qu. 7., quem Concilio Romano Gratianus adſcripſit, quemque jam expendi in 1. parte cap. 45. Is etiam eſt canon 55. cau. 11. qu. 3., qui licet jure optimo nomen præſeferat Gregorii Papæ, tamen ad literam eiſdem omnino verbis in epiſtola Sixti III. legitur, ex quo illud magis magiſque liquet, epiſtolam ipſam, quæ Sixto III. tribuitur, ex variis recentiorum laciniis fuiſſe inordinate congeſtam.

CAPUT XLII.

De Leone Magno.

In recenſendis Leonis Magni epiſtolis, temporis, quo ſcriptæ fuerunt, ordinem ſequar, ut accuratius plurima ex illis decerpta fragmenta expendantur; niſi tamen plures ad eundem ſcriptæ epiſtolæ exhibeantur; tum enim ipſa rei, de qua in illis agitur, adfinitas aliam methodum expoſcit, illaſque jungendas quodammodo ſuadet. Dabo autem priorem locum libris ſermonum.

Ex libris Sermonum.	Can. 5. *diſt.* 76. *ex integro ſermone ſupplendus.*
	Can. 6. *diſt.* 76. *conſonat cum optimis exemplaribus.*
	Can. 5. *cau.* 24. *qu.* 1. *ex integro ſermone ſupplendus.*
	Can. 39. *de pœn. diſt.* 3. *parum accommodus propoſito* Gratiani.
Ex epiſtola ad Epiſcopos Africanos, alias ad Mauros.	Can. 5. *diſt.* 61. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
	Can. 8. *diſt.* 61. *jungendus cum can.* 5. *diſt.* 61.
	Can. 3. *diſt.* 78. *referendus ad canonem* 5. *diſt.* 61.
	Can. 4. *diſt.* 80. *non congruit Leonis temporibus.*
	Can. 25. *cau.* 1. *qu.* 1. *referendus ad canonem* 5. *diſt.* 61.
	Can. 43. *cau.* 1. *qu.* 1. *idem eſt cum can.* 24. *cau.* 25. *qu.* 2.
	Can. 18. *cau.* 2. *qu.* 7. *ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendus.*
Dubiæ fidei.	Can. 19. *cau.* 2. *qu.* 7. *non idem eſt in diverſis exemplaribus.*
	Can. 20. *cau.* 2. *qu.* 7. *ex pluribus epiſtolæ laciniis compoſitus.*
	Can. 24. *cau.* 25. *qu.* 2. *idem eſt cum can.* 43. *cau.* 1. *qu.* 1.
	Can. 14. *cau.* 32. *qu.* 5. *non idem eſt in omnibus codicibus.*

Digitized by Google

Ad Ruſticum Narbonenſem.	*Can.* 2. *diſt.* 14. *jungendus cum ceteris hujus epiſtolæ capitibus.*
	Can. 10. *diſt.* 31. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
	Can. 67. *diſt.* 50. *conſonat cum canonibus Carthaginenſibus, & Siricii Papæ.*
	Can. 1. *diſt.* 62. *jungendus cum can.* 40. *cau.* 1. *qu.* 1.
	Can. 2. *diſt.* 86. *omnino conſonat cum epiſtola Leonis.*
	Can. 40. *cau.* 1. *qu.* 1. *jungendus cum can.* 1. *diſt.* 62.
	Can. 34. *cau.* 11. *qu.* 1. *perperam expoſitus a Gratiano, idemque eſt cum can.* 65. *de pœn. diſt.* 1.
	Can. 8. *cau.* 20. *qu.* 1. *ex integris epiſtolæ codicibus emendandus.*
	Can. 1. *cau.* 20. *qu.* 3. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
	Can. 1. *cau.* 24. *qu.* 2. *apud recentiores Patres non receptus.*
	Can. 17. *cau.* 27. *qu.* 2. *referendus ad can.* 12. *cau.* 32. *qu.* 2.
	Can. 11. *cau.* 32. *qu.* 2. *ex melioribus codicibus emendandus.*
	Can. 12. *cau.* 32. *qu.* 2. *jungendus cum can.* 17. *cau.* 27. *qu.* 2.
	Can. 14. *cau.* 33. *qu.* 2. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 62. *de pœn. diſt.* 1. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 65. *de pœn. diſt.* 1. *ex epiſtola Leonis integra emendandus.*
	Can. 2. *de pœn. diſt.* 5. *poſterioris etiam temporis diſciplinæ conformis.*
	Can. 3. *de pœn. diſt.* 5. *conferendus cum can.* 4. *de pœn. diſt.* 5.
	Can. 1. *de pœn. diſt.* 7. *referendus ad can.* 11. *cau.* 32. *qu.* 2.
	Can. 38. *de conſ. diſt.* 4. *paullo varius in diverſis codicibus.*
	Can. 113. *de conſ. diſt.* 4. *ex duplici Leonis reſcripto compoſitus.*
Ex epiſt. 1. ad Epiſcopos per Campaniam, Picenum, & univerſas Provincias.	*Can.* 10. *diſt.* 46. *ex optimis codicibus emendandus.*
	Can. 1. *diſt.* 54. *idem eſt cum can.* 21. *ejuſdem diſtinctionis.*
	Can. 21. *diſt.* 54. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 7. *cau.* 14. *qu.* 4. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
Ex epiſt. 2. ad eoſdem.	*Can.* 61. *de pœn. diſt.* 1. } *ſimul jungendi, atque ex integra epiſtola ſupplendi.*
	Can. 89. *de pœn. diſt.* 1. }
Ex epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem.	*Can.* 2. *diſt.* 18. *conſonat cum canone* 5. *ex Nicænis.*
	Can. 1. *diſt.* 32. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 6. *diſt.* 45. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 19. *diſt.* 63. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 36. *diſt.* 63. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 4. *diſt.* 65. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.*
	Can. 14. *cau.* 2. *qu.* 6. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.*
	Can. 8. *cau.* 3. *qu.* 6. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 31. *cau.* 7. *qu.* 1. *aliis diſciplinæ eccleſiaſticæ monumentis aliquantiſper diſformis.*
	Can. 1. *cau.* 19. *qu.* 2. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 5. *cau.* 25. *qu.* 2. *conſonat cum optimis epiſtolæ exemplaribus.*

Can.

Digitized by Google

Ad Nicetam Aquilejenſem Epiſcopum.	*Can.* 1. *cau.* 1. *queſt.* 1. *apocryphus*, *& ab epiſtolæ ſententia alienus.* *Can.* 1. *diſt.* 86. *referendus ad epiſtolam Leonis ad Januarium.*
Ex alia ad eundem epiſtola.	*Can.* 51. *cau.* 1. *qu.* 1. *jungendus cum can.* 2. *cau.* 26. *qu.* 7. *Can.* 57. *cau.* 1. *qu.* 1. *idem eſt cum can.* 51. *cau.* 1. *qu.* 1. *Can.* 2. *cau.* 26. *qu.* 7. *ex optimis exemplaribus emendandus.* *Can.* 1. *cau.* 34. *qu.* 1. *Juſtiniani conſtitutionibus confirmatus.*
Ex epiſtola ad Januarium Aquilejenſem, alias ad Julianum.	*Can.* 42. *cau.* 1. *qu.* 1. *Can.* 112. *cau.* 1. *qu.* 1. *Can.* 21. *cau.* 1. *qu.* 7. { *jungendi ſimul*, *atque ex integra epiſtola ſupplendi*, *necnon emendandi.*
Ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis in Gallia.	*Can.* 7. *diſt.* 19. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 27. *diſt.* 63. *ex ipſa epiſtola emendandus.*
Ad Dioſcorum Alexandrinum.	*Can.* 4. *diſt.* 75. *Can.* 5. *diſt.* 75. { *ſimul jungendi*, *& ex integra epiſtola ſupplendi.* *Can.* 16. *cau.* 24. *qu.* 1. *jam a Romanis Correctoribus emendatus.* *Can.* 51. *de conſ. diſt.* 1. *ex aliis codicibus emendandus.*
Ad Epiſcopos Siciliæ.	*Can.* 10. *diſt.* 11. *jungendus cum aliis capitibus infra laudatis.* *Can.* 2. *cau.* 25. *qu.* 1. *paullo varius in diverſis exemplaribus.* *Can.* 12. *de conſ. diſt.* 4. *ex integra epiſtola emendandus.* *Can.* 13. *de conſ. diſt.* 4. *ex integra epiſtola ſupplendus*, *emendanduſque.* *Can.* 14. *de conſ. diſt.* 4. *fere conſonat cum optimis epiſtolæ exemplaribus.* *Can.* 16. *de conſ. diſt.* 4. *ex integra epiſtola emendandus.*
Ex alia epiſtola ad eoſdem.	*Can.* 52. *cau.* 22. *qu.* 2. *Leoni falſo tributus.*
Ex epiſtola ad Flavianum Conſtantinopolitanum.	*Can.* 30. *cau.* 24. *qu.* 3. *paullo varius in diverſis codicibus.*
Ad Pulcheriam Auguſtam.	*Can.* 5. *cau.* 24. *qu.* 2. *ex integra epiſtola ſupplendus*, *atque emendandus.*

Ex alia epiſtola ad eandem.	*Can.* 21. *cau.* 23. *qu.* 5. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
Ex epiſtola ad Clerum, & Populum Conſtantinopolitanum.	*Can.* 3. *diſt.* 38. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 38. *de conſ. diſt.* 2. *ex pluribus veterum Patrum ſententiis compoſitus.*
Ad Anatolium Conſtantinopolitanum.	*Can.* 68. *cau.* 1. *qu.* 1. *a Gratiani propoſito alienus.*
Ex alia epiſtola ad eundem.	*Can.* 6. *diſt.* 47. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 3. *cau.* 25. *qu.* 1. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
Ex alia ad eundem.	*Can.* 34. *cau.* 24. *quæſt.* 3. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
Ex epiſtola ad Marcianum Auguſtum.	*Can.* 2. *cau.* 25. *quæſt.* 2. *a Gratiano corruptus.* *Can.* 17. *cau.* 25. *quæſt.* 2. *idem eſt cum canone* 2. *cau.* 25. *quæſt.* 2.
Ad Theodorum Forojulienſem,	*Can.* 10. *cau.* 26. *qu.* 6. / *Can.* 49. *de pœn. diſt.* 1. — *jungendi ſimul, atque ex integra epiſtola ſupplendi.*
Ad Theodoretum Cyrenſem.	*Can.* 19. *cau.* 16. *qu.* 1. *congruit illius temporis adjunctis.*
Ad Leonem Auguſtum.	*Can.* 69. *cau.* 1. *qu.* 1. *ex integris epiſtolæ codicibus emendandus.*
Ad Leonem Epiſcopum Ravennatem.	*Can.* 112. *de conſ. diſt.* 4. *varius in diverſis exemplaribus.*
Ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ.	*Can.* 4. *diſt.* 68. *Concilio Hiſpalenſi II. potius tribuendus.*
Ad Galerium Epiſcopum Tripolitanum.	*Can.* 13. *cau.* 33. *qu.* 2. *falſo Leoni ſeu I., ſeu IV. inſcriptus.*
Adjiciuntur.	*Can.* 1. *diſt.* 72. *eſt potius Concilii Romani Eugenii II., & Leonis IV.* *Can.* 16. *cau.* 3. *qu.* 9. *veriſimilius eſt Leonis III.*

Can.

Digitized by Google

Can. 4. *cau.* 16. *qu.* 2. *eſt potius Leonis IV.*
Can. 4. *cau.* 30. *qu.* 5. *eſt potius Concilii Troslejani anni* 909.
Can. 1. *cau.* 31. *qu.* 1. *eſt potius Concilii Triburienſis anni* 895.
Can. 101. *de conſ. diſt.* 4. *forte referendus ad Concilium Sueſſionenſe anni* 853.

AD oppugnandas hæreſes, quæ univerſis fere ſæculis Eccleſiam turbaverunt, Deus Optimus Maximus fidelibus ſuis ita conſuluit, ut Viros optimos, quos propemodum natos ad rem illam dixeris, miſiſſe perpetuo videatur. Quemadmodum itaque adverſus Arianos Athanaſius, adverſus Neſtorianos Cyrillus Alexandrinus, adverſus Pelagianos Auguſtinus mirifice inſurrexerunt, ita adverſus Eutychianos egregie decertavit Leo cognomento Magnus, (patria ſive Tuſcus fuerit, ſive Romanus, diſputent illi, qui otio plurimo fruuntur) Vir non mediocris ingenii, in rebus autem ſive ſacris, ſive civilibus, ac publicis apprime verſatus. Ut enim abs juventute Romanæ Eccleſiæ addictus fuerat, ibidemque Archidiaconus ordinatus, frequenter debuit Romanorum Pontificum extra Urbem legationes ſuſcipere, non ad Epiſcopos tantum miſſus, ſed ad diverſarum gentium Principes, ea ætate, quæ erat valde difficilis toti quidem Europæ, ſed præſertim Italiæ. Quaſſabant Romanum Imperium jam poſt Theodoſii ſenioris obitum Gothi, qui Duce Alarico Romam ipſam cepere, exinde etiam in plures Italiæ Provincias irruperunt. Gallia univerſa, & maxima Hiſpaniæ pars ab Imperio diviſa fuerat. Præterea barbaræ illæ gentes, quarum juriſdictioni Occidentales Provinciæ obtemperare cogebantur, Arianorum erroribus hærebant, & quemadmodum in Oriente nondum perierant Neſtoriani, ita nec in Occidente Manichæi. In Hiſpania adhuc Priſcillianiſtæ hæreſeos ſuæ virus in vulgus ſpargebant, ut ſileam de Pelagianis, vel Semipelagianis, qui recenti doctrina fidem, religionemque corrumpere ſatagebant. His omnibus acceſſit nova Eutychetis hæreſis, qui Orientales fere omnes Viros eximios olim Neſtorio adverſatos in ſuam ſententiam facile detorſit. Hac duriſſima tempeſtate florebat Leo Maximorum Pontificum lateri quodammodo adhærens, eoſdemque adjuvans, quo in munere tantam ſibi laudem apud Romanos conciliavit, ut mortuo Sixto III., licet abſens, Pontifex Maximus electus communi ſuffragio fuerit anno 440., non enim aptiorem reperiri poſſe arbitrati ſunt, qui tunc Romanam, imo univerſam Eccleſiam regeret. Quam dignitatem ubi Leo ſuſcepit, incredibile propemodum eſt, qua vigilantia communi omnium expectationi ſatisfecerit. Ejus opera, & alacre ingenium, & doctrinam eximiam, & rerum agendarum prudentiam exhibent, quorum etiam ſtylus maxime, & ubicumque conformis eſt, & non inelegans.

De Libris Sermonum.

Sermones, ſive homiliæ, publice habiti a Leone numero plurimi ſunt, quibus ſanctus Vir populum ſibi commiſſum inſtrueret, aut ne a fide diverteret, aut ne a recta virtutum via deflecteret. Inter hos eſt ſermo 1. de jejunio Pentecoſtes, cujus fragmentum refertur in can. 5. diſt. 76., ubi notatu dignum eſt, eam, quæ ibi affertur, rationem, ut populus poſt acceptum Sancti Spiritus donum jeju- *Can.* 5. *diſt.* 76.

nium

Digitized by Google

nium celebret, non unam eſſe, qua Sanctus Leo inniteretur; ſed aliam, & meo judicio potiorem, quam Gratianus non retulit. Hanc declarant Leonis ejuſdem verba immediate ſequentia ibi: *Quæ ob hoc quoque ſtudioſius exequenda eſt, ut illa in nobis, quæ hac die Eccleſiæ divinitus ſunt collata, permaneant. Templum enim facti Spiritus Sancti, & majori, quam unquam, copia divini fluminis irrigati nullis debemus concupiſcentiis vinci, nullis vitiis poſſideri, ut virtutis habitaculum nulla ſit contaminatione pollutum.*

Can. 6. diſt. 76. Sequitur apud Gratianum canon 6. diſt. 76. Is habetur in ſermone 8. de jejunio decimi menſis, ubi expenditur illud Chriſti Domini monitum Lucæ 21. *Cavete, ne forte graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & cogitationibus ſæcularibus.* Verba canonis conſonant cum codicibus Leonis, niſi forte quiſpiam varietatem quandam agnoſcat in illis verbis, *inceſſabili tuba*, pro quibus aliqui codices exhibent: *inceſſabiliter*.

Can. 5. cau. 24. qu. 1. Canon 5. cau. 24. qu. 1. legitur in ſermone 3., quem in die anniverſario aſſumtionis ſuæ Sanctus Pontifex habuit, ubi, ne videretur ſibi gloriolam quærere, totus in Apoſtoli Petri laudes erupit, cujus Sedem tenebat, ita ſcribens: *Verius tamen nobis, & excellentior erit cauſſa lætandi, ſi non in noſtræ humilitatis conſideratione remoremini, cum multo utilius, multoque ſit dignius ad Beatiſſimi Petri Apoſtoli gloriam contemplandam aciem mentis attollere, & hunc diem in illius potiſſimum veneratione celebrare, qui ab ipſo omnium chariſmatum fonte tam copioſis eſt irrigationibus inundatus, ut cum multa ſolus acceperit, nihil in quemquam ſine illius participatione tranſierit.* Poſtquam vero tradiderit, omnibus Chriſti Sacerdotibus, totique Eccleſiæ præeſſe Petrum vice Chriſti Domini, qui veluti Princeps Eccleſiæ præeſt, ita ſubdit: *Tranſivit quidem etiam in alios Apoſtolos jus poteſtatis iſtius, & ad omnes Eccleſiæ Principes decreti hujus conſtitutio commeavit; ſed non fruſtra uni commendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideo ſingulariter creditur, quia cunctis Eccleſiæ Rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubicumque ex ipſius fertur æquitate judicium. Nec nimia eſt vel ſeveritas, vel remiſſio, ubi nihil erit ligatum, nihil ſolutum, niſi quod B. Petrus aut ſolverit, aut ligaverit. Inſtante autem paſſione ſua Dominus, quæ diſcipulorum erat turbatura conſtantiam, Simoni inquit: Simon ecce Satanas expoſtulavit vos, ut cerneret, ſicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando converſus confirma fratres tuos, ut non intretis in tentationem. Commune erat omnibus Apoſtolis periculum de tentatione formidinis, & divinæ protectionis auxilio pariter indigebant; quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen ſpecialis a Domino Petri cura ſuſcipitur, & pro ſide Petri proprie ſupplicatur, tamquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum Apoſtolis conferatur.* Volui plura ex Leonis ſermone adjicere fragmento Gratiani, ut apertius liqueret, quali interpretatione illuſtrandus ſit memoratus canon 5. cau. 24. qu. 1., ut agnoſceret hinc unuſquiſque Sedis Romanæ Principatum jam ex antiquiſſima Patrum traditione demonſtratum, ut ſcrutarentur alii, quales habendæ ſint, & quomodo invicem conferendæ Petri, ac ceterorum Apoſtolorum dignitates, & qua propterea ratione conferri invicem poſſint & Romani Pontificis, & ceterorum Antiſtitum inferiorum poteſtates. Illud quoque obſervandum videtur, eumdem canonem laudari etiam ex ſermone 2. Leonis Magni in feſtivitate Sanctorum Petri

Petri & Paulli; ſed cum in eo contineantur tum plura deſumta ex ſermone 2., tum plura deſumta ex ſermone 3. ab eodem Leone habitis in anniverſario ſuo, dubitandum non eſt, ſermonem illum 2., qui habitus dicitur in feſtivitate Apoſtolorum Petri & Paulli, non Leoni, ſed alii cuipiam auctori tribuendum eſſe. *Can. 39. de pœn. diſt. 3.*

Canon 39. de pœn. diſt. 3. legitur eiſdem verbis in ſermone 52., qui tertius eſt de paſſione Domini. Illic totus eſt Sanctus Pontifex, ut populo proponat rectiſſimam credendi normam, nequis aut in Neſtorianorum, aut in Euthichianorum hæreſim prolabatur. Ait unam quidem in Chriſto eſſe perſonam, duas vero naturas, quibus demonſtrandis peculiares erant notæ, ac characteres; id inter cetera ſingulare, ut humana natura paſſione, divina vero reſurrectione redemtionem noſtram operata fuerit. *Et ſic*, inquit Leo, *ad omnium redemtionem utebatur malitia perſequentium, ut in mortis ejus, reſurrectioniſque ſacramento etiam interfectores ſui poſſent ſalvi eſſe, ſi crederent; unde ſceleſtior omnibus Juda, & infelicior extitiſti, quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, ſed deſperatio traxit ad laqueum: Expectaſſes conſummationem criminis tui, & donec ſanguis Chriſti pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi ſuſpendium diſtuliſſes*. Hæc ſane verba apud Gratianum relata parum Gratiani propoſito accommoda videntur.

De epiſtola ad Africanos Epiſcopos, alias ad Mauros.

Inter epiſtolas Leonis Magni dedi priorem locum illi, quæ inſcribitur ad Epiſcopos Africanos Provinciæ Mauritaniæ Cæſarienſis, quod ignotum ſit, quo tempore a Leone ea ſcripta fuerit, imo, quod mihi veroſimile admodum ſit, eandem fuiſſe Leoni ſuppoſitam, aut ſaltem ita dubiam eſſe, ut ſatis firmum ex illa Eccleſiaſticæ diſciplinæ præſidium obtineri haudquaquam poſſit. Revera licet hodie in Juſtelliana editione Dionyſii Exigui cap. 49., quod poſtremum eſt, habeatur, olim tamen in codice Dionyſii Exigui non extitiſſe, ſaltem prout hodie legitur, plura facile probant. In primis enim Dionyſius Exiguus præfixit operi ſuo quendam indiculum, cujus verba in ſingulis ſubinde capitibus repetiit omnia, ne uno quidem mutato apice: at ubi agitur de hac epiſtola diverſa plane eſt ab indiculo inſcriptio capitis 49. Ita enim in indiculo legitur numero 49. *Leo Epiſcopis Mauris de conſervatione, & diſciplina canonum, ne indebite, & inordinate ad Clericatum aliquis præſumat accedere*. At deinde in inſcriptione capitis 49. hæc habentur: *In cauſſa Lupicini Epiſcopi Leo univerſis Epiſcopis per Cæſarienſem Mauritaniam conſtitutis*. Quod vero magis ſuſpicionem hanc falſi augere videtur, in epiſtola ipſa de Lupicino vix aliqua leguntur in fine; cetera, quæ plurima ſunt, ne leviſſimum quidem verbum, ad Lupicini cauſſam ſpectare poſſunt. Præterea deſtituitur hæc epiſtola apud Dionyſium conſulari nota, hac tantummodo adjecta ſubſcriptione. *Data quarto idus Auguſti*. Aſt non hæc erat Dionyſio conſuetudo, qui ſolebat notas conſulares adjicere, cum copiam haberet, dum Romæ moraretur, decretales Summorum Pontificum epiſtolas vel in ipſo forte etiam authographo contemplandi. Præterquamquod id moris fuit Dionyſio, ut epiſtolas, quas referebat, decretales, etiam breviores diſtinctis capitibus exhiberet. Unam hanc Leonis epiſtolam minime brevem uno orationis contextu delineaſſe proponitur. Quod ſi ceteras hujus epiſtolæ editiones, quæ poſt Dionyſianum codicem factæ ſunt, ſive in impreſſis,

ſis, ſive in Mſs. codicibus vetuſtis obſervemus, omnia eo vel magis dubia, & undequaque incerta deprehendemus. Quippe eadem, quæ apud Dionyſium Exiguum leguntur, deſcripta ſunt in aliquibus, in aliis addita non pauca, in aliis nonnulla omiſſa; in aliis demum multa, quaſi Leonis eſſent, exarata ſunt, multa autem, quaſi notæ marginales adjectæ, multa ad calcem adpoſita, quaſi omiſſa in prioribus, vel quaſi de illis dubitaſſet Amanuenſis, aut Typographus, quemadmodum demonſtrat Paſchaſius Queſnellius in notis & obſervationibus in epiſtolam 1. Hæc generatim dicta ſufficiant, multa enim inferius obſervanda remanent in Gratiani canonibus illuſtrandis, in quibus utar potiſſimum Labbeana editione, utpote quæ magis vulgaris eſt, adjiciens tamen, quæ ex Dionyſii Exigui, aut Queſnellii editionibus opportune adnotanda videbuntur.

Can. 5. diſt. 61. Exorditur Leo ſignificans Epiſcopis Mauritaniæ Cæſarienſis, audiviſſe ſe maximo cum dolore, eos in illa Provincia Antiſtites ordinari, qui nullatenus eligi poterant: *mirantes*, inquit, *tantum apud vos per occaſionem temporis impacati* (hic eſt canon 5. diſt. 61.) *aut ambientium præſumtionem, aut tumultum valuiſſe popularem, ut indignis quibuſque, & longe extra ſacerdotale meritum conſtitutis paſtorale faſtigium; & gubernatio Eccleſiæ crederetur* (legunt alii *dederetur*). *Non eſt hoc conſulere populis, ſed nocere, nec præſtare regimen, ſed augere diſcrimen. Integritas enim præſidentium ſalus eſt ſubditorum, & ubi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ.*

Can. 25. cau. 1. qu. 1. *Principatus autem* (hæc eadem repetit Gratianus in can. 25. cau. 1. qu. 1.), *quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupavit, etiamſi moribus, atque actibus non offendat, ipſius tamen initii ſui eſt pernicioſus exemplo; & difficile eſt, ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. Quod ſi in quibuslibet Eccleſiæ gradibus providenter, ſcienterque curandum eſt, ut in Domini domo nihil ſit inordinatum, nihilque præpoſterum, quanto magis elaborandum eſt, ut in electione ejus, qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini ſtatus, & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Ubi eſt illa B. Paulli Apoſtoli per Spiritum Dei emiſſa præceptio, qua in perſona Timothei omnium Sacerdotum Chriſti numerus eruditur, & proinde unicuique noſtrum dicitur: manus cito nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis? Quid eſt cito manus imponere*, (hæc eadem repetit

Can. 3. diſt. 78. Gratianus in can. 3. diſt. 78.) *niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris* (apud Dionyſium legitur: *ante meritum obedientiæ, laboris*) *ante experientiam diſciplinæ ſacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi & talem effici ordinantem, qualis eſt ille, qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis ſibi comparat fructum, qui rectum ſectatur* (apud Dionyſium, & Queſnellium legitur *tenet*) *in eligendo Sacerdote judicium, ita gravi ſemetipſum afficit damno, qui ad ſuæ dignitatis Collegium ſublimat* (apud Dionyſium legitur, *qui in ſuum Collegium adſumit*) *indignum. Non enim* (legit Dionyſius: *non ergo*) *in cujuſquam perſona pretermittendum eſt, quod inſtitutis* (apud Dionyſium habetur *in ſtatutis*) *generalibus continetur, nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit de prævaricatione collatus*. (Apud Dionyſium, & Queſnellium legitur: *qui fuerit contra divinæ legis præcepta collatus*.) *Dicente enim Apoſtolo &c.* Pergit in his Leo recenſens qualitates Sacerdotum divina ipſa lege per Apoſtolos, perque veteris teſtamenti exempla conſtitutas, inter cetera monet, ut bigami, aut illi, qui viduam duxerunt, a majoribus Eccleſiæ gradibus arceantur. Verba Leonis integra non exhibeo, quum omiſſa fuerint a Gratiano, cumque ſine illis adhuc integra adpa-

adpareat Summi Pontificis ſententia. Proſequitur deinde Leo his verbis a Gratiano relatis in dicto canone 5. *Merito Sanctorum Patrum venerabiles ſanctiones, cum de Sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos ſacris adminiſtrationibus cenſuerunt, quorum omnis ætas a puerilibus exordiis uſque ad provectiores annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtipendia cucurriſſet, ut unicuique teſtimonium prior vita præberet; nec poſſet de ejus provectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro caſtis moribus, pro actibus ſtrenuis celſioris loci præmium deberetur* (apud Dionyſium Exiguum paullo aliter habentur hæc, imo & poſteriora omittuntur ibi: *Merito Beatorum Patrum venerabiles ſanctiones, cum de Sacerdotum electione loquerentur, eoſdem ut idoneos ſacris adminiſtrationibus cenſuerint, qui multo tempore per ſingulos officiorum gradus provecti experimentum ſui probabile præbuiſſent, ut unicuique teſtimonium vitæ ſuæ actuum ſuorum ratio perhiberet. Si enim &c.*) *Si enim ad honores mundi ſine ſuffragio temporis, ſine merito laboris indignum eſt pervenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adjuvant, quam diligens, & quam prudens habenda eſt diſpenſatio divinorum munerum, & cæleſtium dignitatum*, (hic deſinit Gratianus in memorato canone 5.; ſed ſequentia verba præcedentibus neceſſario nectenda nonnullis paulliſper immutatis retulit in canonem 8. diſt. 61., propterea ad integram epiſtolam exi- Can. 8.
gendum) *ne in aliquo apoſtolica, & canonica decreta violentur, & his Eccleſia Domi-* diſt. 61.
ni regenda credatur, qui legitimarum inſtitutionum neſcii, & totius humilitatis ignari non ab infimis ſumere incrementum, ſed a ſummis volunt habere principium, cum valde iniquum ſit, & abſurdum, ut imperiti magiſtris, novi antiquis, & rudes præferantur emeritis.

Poſt pauca quædam proſequitur auctor epiſtolæ his verbis: *Cum ergo inter vos* Can. 18.
tantum valuerint aut ſtudia popularium, (apud Dionyſium legitur *populorum*), *aut* cau. 1.
ambitus ſuperborum, ut non ſolum laicos, ſed etiam ſecundarum uxorum viros, aut vi- qu. 7.
duarum maritos ad officium cognoſcamus paſtorale provectos, nonne apertiſſimæ exigunt cauſſæ, ut Eccleſiæ, in quibus iſta commiſſa ſunt, judicio ſeveriore purgentur, & non ſolum in tales Præſules, ſed etiam in ordinatores eorum ultio competens proferatur? Sed circumſtat nos hinc manſuetudo clementiæ, hinc cenſura juſtitiæ. Et quia univerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas, cogimur ſecundum Sedis Apoſtolicæ pietatem (apud Dionyſium legitur: *Sedis Apoſtolicæ pietate compellimur*), *ita noſtram temperare ſententiam, ut trutinato pondere delictorum, quæ conſtat non unius eſſe menſuræ, quædam definiamus* (apud Dionyſium *credamus*) *utcumque toleranda, quædam vero penitus amputanda. Eos enim, qui vel ſecundas nuptias inierunt, vel viduarum ſe conjugio ſociarunt, nec Apoſtolica, nec Legalis auctoritas* (nomine legalis auctoritatis intellige hoc in loco Levitici præcepta cap. 21. verſ. 13. & 14., cui conſonat caput 44. Ezechielis verſ. 22., de hac enim legis veteris auctoritate ſuperius verba fecerat auctor epiſtolæ) *Sacerdotium obtinere* (apud Dionyſium *obtendere*) *permittit: & multo magis illum, ſi fuerit veſtro judicio confutatus, qui, ſicut ad nos relatum eſt, duarum ſimul eſt maritus uxorum, vel iſtum*, (Dionyſius *illum*), *qui a prima uxore dimiſſus alteram duxiſſe perhibetur, privandum honore decernimus*. (Poſteriora hæc verba: *privandum honore decernimus*, apud Dionyſium Exiguum deſiderantur). *Ceteros vero, quorum provectio hoc tantum reprehenſionis incurrit, quod ex laicis ad officium Epiſcopale electi ſunt, neque ex hoc, quod uxores habeant, poſſunt eſſe culpabiles, ſuſceptum ſacerdotium tenere permittimus: non præjudicantes Apoſtolicæ Sedis ſtatutis, nec Prædeceſſorum noſtrorum, noſtriſque decretis, quibus ſalubriter ſtatutum eſt* (apud Dio-

Digitized by Google

nyſium ita legitur: *Non præjudicantes Apoſtolicæ Sedis ſtatutis, nec Beatorum Patrum regulaſ reſolventes, quibus ſalubriter conſtitutum eſt &c.*, quod ſane referendum eſt ad canonem 2. Concilii Nicæni, & ad caput 8. & 10. epiſtolæ Siricii ad Himerium cum aliis ſimilibus) *ne primum, vel ſecundum, aut tertium in Eccleſia gradum quiſquam laicorum quibuslibet ſuffragiis fultus aſcendat, priuſquam ad hoc meritum per legitima augmenta perveniat. Quod enim nunc utcumque patimur eſſe veniale, inultum poſtmodum eſſe non poterit, ſi quiſquam id, quod omnino interdicimus, uſurpare præſumſerit*, (Dionyſius *uſurparit*), *quia remiſſio peccati non dat licentiam delinquendi, neque quod potuit aliqua ratione concedi, ſas erit amplius impune committi.* Integra hæc verba erant a Gratiano deſcribenda in can. 18. cau. 1. qu. 7., in quo paucis Leonis ſententiam complexus eſt.

Quæ huc uſque deſcripta ſunt, aſſerunt nonnulli facilius poſſe tribui Leoni Magno, quam cetera ſubſequentia, ſive quod ibidem ſtylus Leonis adpareat, ſive quod eadem in omnibus melioris notæ codicibus habeantur, ſive demum quod hæc conſonent cum indiculo Dionyſii Exigui præpoſito omnibus epiſtolis Pontificum, quas collegerat, ibi: *Leo Epiſcopis Mauris de conſervatione, & diſciplina canonum, ne indebite, & inordinate ad Clericatum aliquis præſumat accedere.* Itaque in aliquibus *Can.20. cau. 1. qu. 7. Verſ. Quæ enim.* tantum codicibus hæc ſubſequuntur, poſtquam dictum eſt, providentiſſima canonum decreta non debere violari: *Quæ enim certarum remiſimus conſideratione cauſſarum, antiquis deinceps cuſtodienda ſunt regulis, ne quod ad tempus pia lenitate conceſſimus, juſta poſt hæc ultione plectamus, in eos ſpecialius, & propenſius commovendi, qui in Epiſcopis ordinandis Sanctorum Patrum ſtatuta neglexerint, & quos refutare debuerant, conſecrarint.* Hæc retulit Gratianus in canone 20. cau. 1. qu. 7. verſ. *Quæ enim*, nam quæ in principio ejuſdem canonis leguntur, ad aliam epiſtolæ partem ſpectant, quemadmodum inferius demonſtrabo. Quamquam vero eadem verba apud Dionyſium Exiguum legantur, tamen gravis ſuſpicio eſt, qua a Leone poſtrema abjudicentur, ſive quod omittantur in aliis codicibus optimæ notæ, quemadmodum obſervavit Queſnellius, ſive quod phraſis Leoni convenire non poſſit. Etenim Leo non eſt credendus uſurpaſſe illa verba *ſpecialius & propenſius commovendi*, ut ſignificaret, ſe gravius animadverſurum; nimirum latinis ſicut vox *propenſius* idem ſignificat ac libentius, ſive majore cum benevolentia, ita *prepenſius commoveri* idem ſignificat majore benevolentia aliquem proſequi, quæ ſane interpretatio Leonis ſententiæ potius adverſatur.

Can.43. cau. 1. qu. 1. & Can.24. cau. 25. qu. 2. Quæ immediate ſequuntur, duobus in locis retulit Gratianus, ideſt in can. 43. cau. 1. qu. 1., & in can. 24. cau. 25. qu. 2. his verbis legenda: *Unde ſiqui Epiſcopi talem conſecraverint Sacerdotem, qualem non liceat, etiamſi aliquo modo damnum proprii honoris evaſerint, ordinationis tamen jus ulterius non habebunt, nec ei ſacramento intererunt, quod neglecto judicio immerito præſtiterunt.* Habentur hæc quidem etiam in codice Dionyſii Exigui, ſed in codice Queſnelliano deſiderantur, quem- *Can. 4. diſt. 80.* admodum etiam ea, quæ Gratianus deſcripſit in can. 4. diſt. 80. Verba ipſa non refero, cum Gratiani codex aliis codicibus apprime conſonet. Tantum dixero, huic decreto cauſſam dediſſe Reſtitutum quendam Epiſcopum, qui conqueſtus fertur apud Leonem, quod in ejuſdem Diœceſi plurimi numero Epiſcopi ordinati fuiſſent. Sed cum ibidem Diœceſis nomen uſurpatum legatur, exinde nonnulli eruditi viri magis, magiſque apocrypham hanc epiſtolæ partem cenſuerunt, etenim apud Sanctum Leonem, vel ejus Prædeceſſores Diœceſeos nomen nondum ſigni-

cabat

cabat locum illum, intra quem unius Epiſcopi poteſtas, ac juriſdictio continetur. Quod vero magis, ac magis ſpuriam eſſe hanc epiſtolæ partem ſuadet, ad ipſam rem pertinet, & cauſſam a Reſtituto propoſitam. Inquit Reſtitutus in Africæ Provinciis vileſcere cœpiſſe ordinem Epiſcopalem, ex eo quod tunc temporis *inconſiderata facilitate ordinandi ſuperflua multiplicatione Sacerdotalis dignitas minueretur*. At vero quando tunc temporis Vandali barbara gens univerſam Africam occupaverant, quorum exercitus univerſas Eccleſias ſuſdeque vertebat, incredibile eſt tot numero Epiſcopos ordinatos fuiſſe, quum vix in inſignioribus civitatibus Eccleſiam ſibi creditam Epiſcopi regere poſſent, aut in Eccleſiis viduatis vix clanculum, & furtim in locum decedentium Epiſcoporum alii ſubrogarentur.

De canone 14. cau. 32. qu. 5. non eſt concors codicum omnium ſcriptura. *Can.14. cau. 32. qu. 5.* Alicubi enim, uti in codice Dionyſii Exigui, poſt memoratam Reſtituti cauſſam, ita immediate legitur: *De his autem, quæ in ſacro virginitatis propoſito conſtitutæ barbaricam pertulere violentiam, & integritatem pudoris non animo, ſed corpore perdiderunt, ea nobis videtur ſervanda moderatio, ut neque in viduarum dejiciantur gradu, nec in ſacrarum, & perſeverantium virginum numero cenſeantur: quibus ſi in omnibus virginalibus perſeverant, & caſtimoniæ ſoliditatem mente cuſtodiunt, ſacramentorum non eſt neganda communio, quia injuſtum eſt, illas in eo vel argui, vel notari, quod non voluntas amittit, ſed vis hoſtilis eripuit*. Deinde poſt hæc Dionyſii Exigui epiſtola nihil aliud exhibet, quam quod ſpectat ad cauſſam Lupicini Epiſcopi, de qua nihil heic adjicio, quum nihil ad eam pertinens apud Gratianum inveniatur. Aliter ſeſe habet Queſnellianus codex, in quo poſt verba canonis 20. cau. 1.qu. 7. ſubjiciuntur cauſſæ Donati Salicinenſis, Maximi, Aggari, & Tyberiani, omiſſis omnino nuper relatis Dionyſiani codicis verbis, ſed poſt hæc omnia ita legitur: *Illæ autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppreſſione barbarica perdiderunt, laudabiliores erunt in humilitate, ac verecundia, ſi ſe incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamvis enim omne peccatum ex voluntate naſcatur, & potuerit corruptione carnis mens invita non pollui; minus tamen hoc illis oberit, ſi quod potuerunt animo non amittere, doleant ſe vel corpore perdidiſſe*. Hæc potius verba conſonant cum capite Gratiani, quam verba memorata codicis Dionyſiani. Quis vero in hac codicum varietate adeo divinus erit, ut unum codicem alteri præferat, aut adeo de opinione ſua ſecurus, ut alterutrum codicem recipiendum aſſeveret? Aliter etiam ſeſe habent vulgares Conciliorum codices; qui primo loco exhibent memorata verba codicis Theodoſiani, deinde cauſſam Donati Salicinenſis, cauſſam item Maximi, præterea cauſſam Aggari, & Tyberiani: & poſtremo fere loco exhibent cauſſam famularum Dei, quæ integritatem pudoris oppreſſione barbarica perdiderunt, eiſdem omnino verbis codicis Queſnelliani memoratis, ad quæ canon Gratianeus refertur; quaſi Leo Magnus bis in eadem epiſtola de eadem re verba fecerit ordine non ſervato. At vero exinde facilius eruimus, codices hujuſmodi depravatiſſimos eſſe.

Superſunt adhuc ex hac eadem epiſtola depromti canones 19. & 20. princ. cau. *Can.19. & 20. princ. cau. 1. qu.7.* 1. qu. 7. nam de canone 20. verſ. *Quæ enim* jam ſuperius ſermonem habui, & verſiculi verba in ſua ſede collocavi. Sed hic rurſus obſervanda varietas codicum. Si Dionyſii Exigui codicem conſulas, nihil ibidem reperies, quod pertineat ad cauſſas Donati, & Maximi, de quibus in dictis canonibus agitur. Si codicis Queſnelliani fidem quis ſequi adamaverit, hos canones junget cum can. 18. cau. 1. qu. 7.

Aſſumatur idem canon 18., qualis ſuperius exaratus eſt, & poſt illa verba: *fas erit amplius impune committi*, ita legendum erit cum Queſnellio: *Donatum autem Salicinenſem* (hic eſt canon 20.) *ex Novatianis, cum ſua, ut comperimus, plebe converſum, ita dominico volumus gregi præſidere, ut libellum fidei ſuæ ad nos meminerit dirigendum, quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & pleniſſime confiteatur catholicam veritatem. Maximum quoque ex laico* (hic eſt canon 19.) *licet reprehenſibiliter ordinatum, tamen ſi Donatiſta jam non eſt, & a ſpiritu ſchiſmaticæ pravitatis alienus, ab Epiſcopali, quam quoquo modo adeptus eſt, non repellimus dignitate, ita ut & ipſe libello ad nos edito catholicum ſe eſſe manifeſtet*. Vulgatæ Conciliorum editiones, inter quas Labbeana, hoſce duos canones exhibent poſt ea, quæ de virginibus barbaricam vim paſſis conſtituta leguntur. In hac varietate codicum nullum ſatis firmum erui poterit argumentum, ex quo canonum iſtorum auctoritas adſeratur. Unum interea ad coronidem harum in iſtam epiſtolam obſervationum adjecero; nimirum poſt Dionyſii Exigui Collectionem Fulgentium Ferrandum Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconum breviationem canonum edidiſſe; item Criſconium Epiſcopum Africanum ſimile breviarium canonicum compoſuiſſe; utrumque autem Dionyſii quidem canones adjecto auctoris nomine paucis perſtrinxiſſe, nullam vero, ne minimam quidem, mentionem feciſſe hujus epiſtolæ Leonis ad Africanos, quod ſane inveroſimile videretur, ſi temporibus Ferrandi, aut Criſconii epiſtola Dionyſiano codici adjecta jam fuiſſet. Etenim hi Collectores Africani omittere minime debuiſſent talem epiſtolam, quæ ad Africanas potiſſimum Eccleſias pertinebat. Igitur aut integra hæc epiſtola inter apocryphas facile recenſebitur, aut plurimum depravata erit agnoſcenda, quod nemini novum videri poterit, commode ex vetuſtis Eccleſiæ monumentis agnoſcenti, quantus fuerit Leonis Magni temporibus falſariorum auſus, quemadmodum manifeſte probant acta Concilii Chalcedonenſis tunc celebrati, imo probat Leo ipſe, teſtatus etiam ſua ætate corruptam fuiſſe epiſtolam, quam ipſe ſcripſerat ad Flavianum.

De epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem.

Ruſticus Narbonenſis in Gallia Epiſcopus, ad quem Leo Magnus ſcripſit, is idem eſt, quem S. Hieronymus ad monaſticam vitam inſtituerat; Poſtquam enim in monaſterio probatus ad Clericatum promotus eſt, tantum profecit in Eccleſiaſticis miniſteriis, ut Narbonenſis Eccleſiæ Antiſtes inauguratus fuerit. Verum in Epiſcopatu ob maximas & graviſſimas, quibus angebatur, curas tædio adfectus, prope erat, ut dignitatem abdicaret. *Miror autem*, ita ſcribit ad ipſum Leo, *dilectionem tuam in tantum ſcandalorum quacumque occaſione naſcentium adverſitate turbari, ut vacationem ab Epiſcopatus laboribus præoptare te dicas, & malle in ſilentio, atque ocio vitam degere, quam in his, quæ tibi commiſſa ſunt, permanere*. Præter anxias Epiſcopatui inhærentes ſollicitudines, quibus modo ab hæreticorum auſibus defendendi fideles erant, modo moribus informandi, modo ad diſciplinam Eccleſiaſticam cuſtodiendam excitandi, res erat tunc maximi momenti Arelatenſis Archiepiſcopi nova dignitas, qua idem Archiepiſcopus ceteris Galliarum Metropolitis præferri ſe ſtudebat in ſolemnioribus præſertim, ſive nationalibus, Galliarum Conciliis, & eiſdem regulas præſtituere. Revera jam a temporibus Zoſimi, & Boni-

Digitized by Google

Bonifacii Romanorum Pontificum inter memoratos Epiſcopos ſubortas fuiſſe ſimultates quaſdam liquet apud hiſtoricos, quæ inter Ruſticum Narbonenſem, & Hilarium Arelatenſem acriores extiterunt. Quamobrem ſcimus in pluribus Conciliis, quæ Hilarius ex variis Galliarum Provinciis collegerat, Ruſticum minime interveniſſe, ratum, ut arbitror, dignitati ſuæ, non parum derogatum iri, quoties Arelatenſi Epiſcopo veluti obnoxius paruiſſet. Videſis Acta Concilii Regenſis, Arauſicani I., Vaſenſis I., & Arelateſis II. Quoniam vero in hiſce Conciliis omnibus multa utiliter conſtituta fuerant ad diſciplinam Eccleſiaſticam pertinentia, de quibus apud Gallos dubitatio erat, non meliori ratione & ſibi, & Eccleſiæ ſuæ conſulendum putavit Ruſticus, quam ſi de eiſdem Romanum Antiſtitem interrogaret. Vel enim Romani Pontificis reſcriptum conforme futurum erat ſynodalibus Hilarii decretis; & tum Ruſticus ſynodalia decreta ſervando, auctoritati ſuæ detrahi non cenſebat, nimirum non illa cuſtodiebat, quaſi Synodi Gallicanæ, ſed quaſi Romani Pontificis ſententias: vel reſcriptum Romani Pontificis difforme futurum erat, aut etiam forte contrarium ſynodalibus ſtatutis; tum vero occaſionem ſibi optimam exhibitam lubens arripiebat Ruſticus, qua majori fretus auctoritate Arelatenſis Epiſcopi actis obſiſteret. Itaque quod Leo Magnus epiſtola ſua Ruſtico Narbonenſi reſpondit, illud ipſum eſt, quod Gallicanis in Conciliis fuerat tunc temporis pertractatum, & de quo fuerat a Ruſtico per Hermetem Diaconum Summus Pontifex requiſitus. Novemdecim propoſitæ fuerunt quæſtiones, quibus poſt præfationem Leo ſatisfecit. In præfatione primum hortatur Leo Ruſticum, ne turbari ſe ſinat, neve abdicationem Epiſcopatus meditetur, proponens patienter ferenda, ſiquæ mala in diœceſi noſcuntur, ac cum benignitate vincenda, his verbis: *Permanendum ergo eſt in opere credito, & in labore ſuſcepto. Conſtanter tenenda eſt juſtitia, & benigne præſtanda clementia. Odio habeantur peccata, non homines: Corripiantur tumidi, tolerentur infirmi, & quod in peccatis* (legunt alii: *in peccantibus*) *ſeverius caſtigari neceſſe eſt, non ſævientis plectatur animo, ſed medentis.* Hic eſt canon 2. diſt. 86. Can. 2. diſt. 86.

Poſt pauca ita proſequitur Leo: *De conſultationibus autem dilectionis tuæ, quas ſeparatim conſcriptas Archidiaconus tuus detulit, quid ſentiendum ſit, inter præſentes opportunius quæreretur de ſingulis, ſi nobis tui conſpectus copia proveniret. Nam cum quædam interrogationes modum diligentiæ videantur excedere, intelligo eas colloquiis aptiores eſſe, quam ſcriptis; quia ſicut quædam ſunt, quæ nulla poſſunt ratione* (legunt alii, *traditione*) *convelli, ita multa ſunt, quæ aut pro conſideratione ætatum, aut pro neceſſitate* (legunt alii, *neceſſitudine*) *rerum oporteat temperari: illa ſemper conditione ſervata, ut in his, quæ vel dubia fuerint, aut obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis Sanctorum Patrum inveniatur adverſum*. Is eſt canon 2. diſt. 14., quibus verbis videtur Leo prudentiſſime Ruſtico reſpondiſſe, veritus forte, ne Ruſticus ad con entiones excitandas, aut fovendas magis magiſque, Pontificis reſcripto uteretur. Neque enim Leo initio profeſſus eſt, ſe rem definiendo deſcribere, ſed potius ita reſpondere, ut res ipſa accuratiorem exigeret inveſtigationem, quæque inter præſentes fieret mutuis colloquiis, non ſcriptura inter abſentes. Quamobrem nemo dubitaverit, quin hæc verba hærere debeant animo cujuſque Interpretis, qui ad explanationem ſequentium capitum ex hac Epiſtola deſcriptorum velit accedere. Can. 2. diſt. 14.

Prima

Digitized by Google

Can. 1. diſt. 62. & can. 40. cau. 1. qu. 1.

Prima inquiſitio Ruſtici erat *de Presbytero, vel Diacono, qui ſe Epiſcopos eſſe mentiti ſunt, & de iis, quos ipſi Clericos ordinarunt*. Quod Leo reſpondit, refert Gratianus in can. 1. diſt. 62., & can. 40. cau. 1. qu. 1. Verba Epiſtolæ hæc ſunt: *Nulla ratio ſinit, ut inter Epiſcopos habeantur, qui nec a Clericis ſunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a Provincialibus*, (legunt alii *Comprovincialibus*) *Epiſcopis cum Metropolitani judicio conſecrati. Unde cum ſæpe quæſtio de male accepto honore naſcatur, quis ambigat, nequaquam iſtis eſſe tribuendum, quod non docetur fuiſſe collatum?* (Huc uſque etiam Gratianus in d. can. 1., cetera, quæ ſequuntur, habentur in d. can. 40.) *Siqui autem Clerici ab iſtis Pſeudoepiſcopis in eis Eccleſiis ordinati ſunt, quæ* (legunt alii *qui*) *ad proprios Epiſcopos pertinebant, & ordinatio eorum conſenſu, & judicio Præſidentium facta eſt, poteſt rata haberi, ita ut in ipſis Eccleſiis perſeverent. Aliter autem vana habenda eſt creatio* (legunt alii *conſecratio*; Gratianus *ordinatio*), *quæ nec loco fundata eſt, nec auctore* (legunt alii *auctoritate*) *munita*. Ubi codices varii ſunt, ignoro ſane quis cui præferatur, atque in dubiis hujuſmodi lectionibus liceat huc referre Leonis ejuſdem regulam, de qua in memorato can. 2. diſt. 14., ut ſequamur, quod Sanctorum Patrum decretis accommodatius videatur. Sed non tantum in codicibus conferendis difficultas canonis hujus ſita eſt, ſed etiam, ac potiſſimum in interpretatione ſententiæ. Ait Leo, eorum, qui ſunt a Pſeudoepiſcopis ordinati, quique propterea ſacrum ordinem minime ſuſceperunt, adhuc poſſe ordinationem ratam haberi, quoties judicio, & conſenſu Præſidentium facta fuerit, ita ut in ipſis Eccleſiis perſeverent. Num forte is, cujus irrita eſt ordinatio, officio Eccleſiaſtico rite recteque fungi poterit ſine nova conſecratione? Ex eruditis viris alii hanc difficultatem neglexere; alii impares ſe profeſſi ſunt diſſolvendo, alii demum ſive ex hæreticis, ſive ex catholicis conati ſunt ſententiam Leonis ex variis illius temporis obſervationibus illuſtrare. Quidquid vero ſenſerit unuſquiſque ſuo ingenio indulgens, veroſimilius mihi videtur, Ruſticum Narbonenſem in proponenda hujuſmodi quæſtione reſpexiſſe ad canones Concilii Regenſis, quibus conſonant canones Concilii Arauſicani I., & Arelatenſis II., ex iis enim liquet in Galliis frequentes tunc fuiſſe ordinationes Epiſcoporum non per tres Epiſcopos, quemadmodum Eccleſiarum generalis diſciplina poſtulabat, ſed per duos tantum Epiſcopos celebratas; Epiſcopis autem ita ordinatis in Concilio Regenſi memorato anni 439. quædam Epiſcopalia officia exercenda conceſſa fuerant, ut patet ex can. 3., & 4. De his itaque, ut veroſimilius videtur, ſermonem habuit Leo Magnus, quos recipiendos non eſſe inter Epiſcopos ſcripſit, quod integra ordinationis formula ſervata non fuiſſet, valide tamen, ut ajunt, ordinatos fuiſſe non ambigebat, proptereaque validam ab ipſis factam ordinationem aſſerere non dubitavit, quamquam in admittendis ordinatis Clericis, & in poſſeſſionem, ita dixerim, Eccleſiarum mittendis, Præſidentium, & legitimorum Epiſcoporum auctoritas requireretur. Quod ut commodius intelligatur, non eſſet inopportunum huc referre, quod in iſta materie diſputavit vir Anglicus Herbertus Thorndicius in ſuis exercitationibus de originibus Eccleſiaſticis cap. 20. Ait ipſe in ſacrorum miniſtrorum ordinationibus duo potiſſimum requiri; primum auctoritatem in ordinante; deinde ſolemnitatem ordinationis, per quam deſignetur ordinem Eccleſiaſtica etiam auctoritate conferri; hujuſmodi autem ſolemnitatem, quoties deſideretur, in cauſſa eſſe, ut ordinatio irrita prorſus ſit, ac tum demum convaleſcat, quum Eccleſiæ conſenſus accedat, ſive ratihabitio ſubſequatur. Hinc vero palam fieret, ordinationes

tiones

Digitized by Google

tiones Clericorum, de quibus loquitur Leo, irritas initio fuiſſe ex defectu Eccleſiaſticarum ſolemnitatum, ratas vero haberi dein potuiſſe, ſi conſenſus, & auctoritas Epiſcoporum acceſſiſſet. Num autem hæc opinio ſatis ponderis habeat, acutioribus viris Theologicæ potiſſimum ſcholæ ſtudioſis definiendum relinquo. Tantum addidero, hoc Leonis fragmentum meo judicio ſubobſcurum eſſe, idque ex induſtria Pontificis factum ea de cauſſa, de qua ſuperius ſermonem habui ad canonem 2. diſt. 14.

Secunda inquiſitio hæc erat: *De Presbytero, vel Diacono, qui cognito crimine ſuo pœnitentiam petunt, utrum eis per manuum impoſitionem danda ſit?* Quod reſpondit Leo, habetur eiſdem verbis poſt Romanam emendationem in can. 67. diſt. 50., & quidem ea definitio e diametro pugnat cum generali ſententia canonis 4. Arauſicani I. Concilii, quod Hilarius Arelatenſis celebraverat, ibi: *Pœnitentiam deſiderantibus Clericis non negandam*. Hinc autem facile conjicere juvat, hac in parte Ruſticum ſtatutis ſynodalibus Hilarii nullatenus conſenſiſſe, præſertim quod ſententia Leonis veteri & Apoſtolicæ traditioni innixa proponatur. Non laudo hic tantum Carthaginenſe Concilium, cujus verba ſunt in can. 66. diſt. 50, ſed etiam Siricium Papam, qui in epiſtola ad Himerium Tarraconenſem ita ſcribit: *Illud quoque nos par fuit providere, ut ſicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum &c.* *Can.67. diſt.50.*

Tertia inquiſitio his verbis exprimitur: *De his, qui altario miniſtrant, & conjuges habent, utrum eis licito miſceantur?* Quid reſponderit Leo, habetur in can. 10. diſt. 31., ubi tamen in poſterioribus ita habent melioris notæ codices: *quo & ſalva ſit charitas connubiorum* (legunt alii *conjugiorum*) *& ceſſet opera* (legunt alii *operatio*, alii *exercitatio*) *nuptiarum*. Duo in hoc capite occurrunt obſervanda. Primum pertinet ad conjuges, quæ obtentu religionis dimittendæ non ſunt, quemadmodum definitum etiam legitur in can. 6. ex vulgo Apoſtolicis. Alterum ſitum eſt in lege continentiæ, quam Leo eandem eſſe aſſerit miniſtris, ac Presbyteris, & Epiſcopis. Sane nomine *miniſtrorum*, illud ſententiæ Leonis conformius eſſe videtur, ut non tantum Diaconi veniant, ſed etiam Subdiaconi; etenim ait idem Leo in epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem, *nec Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur*. Quod ſi quiſpiam tantum de Diaconis intelligendam arbitretur Leonis ſententiam, in hac parte conſonabit can. 22. 23. & 24. Concilii Arauſicani I. eodem tempore ſub Hilario celebrati; ut propterea inferri poſſit tuto, jam tum in Gallicana Eccleſia continentiæ legibus obnoxios fuiſſe Diaconos, atque hanc diſciplinam cuſtodiendam voluiſſe Ruſticum ex Leonis decreto in ſua Diœceſi, quemadmodum voluerunt in ſuis Diœceſibus alii Epiſcopi ſub Hilario Arelatenſi vi Synodicarum Conſtitutionum. *Can.10. diſt.31.*

Sequitur quarta inquiſitio, *de Presbytero, vel Diacono, qui filiam ſuam virginem illi viro in conjugium dederit, qui jam habebat conjunctam mulierem, ex qua etiam filios ſuſceperat?* Reſpondit Leo: *Non omnis mulier juncta viro uxor eſt viri, quia nec omnis filius hæres eſt Patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter æquales*, (hæc habentur in can. 12. cau. 32. qu. 2.) *multo prius hoc ipſum Domino conſtituente, quam initium Romani juris exiſteret. Itaque aliud eſt uxor, aliud concubina, ſicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apoſtolus ad manifeſtandam harum perſonarum diſcretionem, teſtimonium ponit ex Geneſi, ubi dicitur Abrahæ: Ejice ancillam, & filiam ejus; non enim hæres erit filius Ancillæ cum filio* *Can.17. cau.27. qu.2.& can.12. cau.32. qu.2.*

meo

Digitized by Google

meo Iſaac. Unde cum ſocietas nuptiarum (omittit hæc Gratianus in dicto can. 12., ſed exprimit in can. 17. cau. 27. qu. 2.) *ita ab initio conſtituta ſit, ut præter ſexuum conjunctionem haberet in ſe Chriſti, & Eccleſiæ Sacramentum, dubium non eſt, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuiſſe myſterium. Igitur* (rurſus hæc pertinent ad canonem 12. cau. 32. qu. 2.) *cujuslibet loci Clericus, ſi filiam ſuam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum eſt, quaſi eam conjugato dederit, niſi forte illa mulier, & ingenua facta, & dotata legitime, & publicis nuptiis honeſtata videatur.* Succedit apud Leonem quinta inquiſitio *de puellis, quæ viris concubinas habentibus nupſerint*, quodque Leo reſcripſit, iterum habetur in eodem canone 12. apud Gratianum, ibi: *Paterno arbitrio viris junctæ carent culpa, ſi mulieres, quæ a viris habebantur, in matrimonio non fuerunt, quia aliud eſt nupta, aliud concubina.* Ex his ſatis emendati videntur iidem Gratianei canones, qua tamen in re obſervatum velim, in nonnullis codicibus, quemadmodum apud Dionyſium Exiguum, deſiderari eam quintam inquiſitionem de puellis, quæ viris concubinas habentibus nupſerint; & verſiculum *Paterno arbitrio &c.* haberi ſtatim poſt illa verba *honeſtata videatur*; obſervandum præterea eſt, Gratianum præſertim in dicto canone 17. abuſum fuiſſe ſententia Leonis, non alia ſane de cauſſa, niſi quod depravatos codices ſequutus eſt. Cum enim ipſe legiſſet, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docebatur non fuiſſe *nuptiale miniſterium*, ubi potius legendum erat *nuptiale myſterium*, quemadmodum habet etiam antiquiſſimus collector Dionyſius, occaſionem arripuit aſſerendi, ex ſententia Leonis eam non eſſe dicendam uxorem, quacum copula ſubſecuta non fuerit poſt datam fidem, quando tamen ex emendatis codicibus diverſa prorſus adparet loquendi formula. Et quidem ut clarius de ſententia Leonis conſtet, jungenda erit ſexta inquiſitio Ruſtici, *de his, qui mulieres, ex quibus filios habent, relinquunt, & uxores accipiunt.* Reſponſum Leonis habetur in principio canonis 11. cau. 32. qu. 2. his verbis: *Ancillam a thoro abjicere, & uxorem certæ ingenuitatis accipere non duplicatio conjugii, ſed profectus eſt honeſtatis.* Heic interea ſiſto, nam quæ ſequuntur apud Gratianum alio ſpectant. Itaque Leo de re valde gravi interrogatus eſt, ſeu in quarta, quintave, ſeu in ſexta inquiſitione. Ut enim illa ætate frequentiſſima erant virorum mulierumque divortia, præſertim ubi non matrimonium, ſed concubinatus interceſſiſſet, ut etiam concubinatus illius temporis quandam conjugii ſpeciem ut plurimum præſeferebat, difficile admodum erat de conjugiorum hujuſmodi juribus reſpondere. Erant tunc uxores juſtæ, quæ videlicet ſecundum omnes legum ſolemnitates ductæ fuerant; erant & injuſtæ, in quibus naturalia tantum conjugiorum jura ſervabantur, licet legum ſubtilitas non cuſtodiretur, quemadmodum in ſervorum conjugiis, in conjugiis filiorumfamilias ſine conſenſu Patris celebratis; erant & concubinæ, in quibus ſcilicet ab initio matrimonium non erat, ſed longo uſu facile matrimonium juxta leges duodecim tabularum convaleſcere poterat. Diſtinguuntur hæc apertiſſime apud Ulpianum in l. 13. princ. & §. 1. ff. ad leg. Jul. de Adulter. In iſtis autem uxorum generibus ſingularia erant, & prorſus diverſa jura, imo & diverſæ provinciarum conſuetudines, quibus magis magiſque poſtea occaſionem præbuerunt barbaræ Gentes, quæ Leonis temporibus in Europam propemodum univerſam irruperant. In his temporum, locorum, & cauſſarum adjunctis, nil mirum, ſi Leo magnus reſcripto ſuo potius generalibus regulis involvere verba ſtuduerit, qui initio profeſſus fuerat colloquii

Can. 11. cau. 32. qu. 2.

potius,

potius, quam ſcriptis indigere rem, quæ propoſita fuerat, quemadmodum dixi ſuperius ad canonem 2. diſt. 14. Ceterum, ſi quoquomodo Leonis mentem attingere velim, dixero, Leonem initio diſtinguendam voluiſſe uxorem a ceteris mulieribus, quæ viro quidem junctæ fuerunt, ſed uxores minime dici poſſunt; quales vero uxores eſſe dicantur, aperte non definit. Subdit deinde, inter ingenuos nuptiarum fœdera eſſe legitima. Clara erat hac in re juris Romani regula, qua ſervi a legitimis conjugiis excludebantur. Addit, æquales etiam conjuges eſſe debere, quaſi id a Domino jampridem ſtatutum fuerit. Ubi vero id ſtatuerit Dominus, non indicat Leo. Forte reſpexit ad caput 2. Geneſeos verſ. 20., ubi dicitur Deus uxorem velut *ſimilem adjutorem* viro voluiſſe conjungere. Eo autem uſque nondum tradidit Leo, inter ingenuum, & ancillam, aut inter inæquales nuptiarum fœdera eſſe non poſſe, niſi quis a contratio ſenſu vellet argumentari, quæ ſane argumentandi ratio non ſemper viget in reſcriptorum interpretatione. Proſequitur Pontifex Maximus, & ait aliud uxorem eſſe, aliud concubinam, ſicut aliud eſt ancilla, aliud libera. Jungenda hæc omnino ſunt ita, ut videatur ita ſcriptum, aliud uxorem eſſe, ideſt liberam, aliud ancillam eſſe, ideſt concubinam. Sic enim reſpiciebat Leo mores ſuæ ætatis, juxta quos jamdiu vigebat, ingenuas in uxores, & ancillas in concubinas adſumi. Uxores ingenuæ ducebantur, animo ſcilicet perpetuæ individuæ vitæ, qui animus potiſſimum matrimonium efficit. Concubinæ ducebantur ancillæ, quandocumque domino libuiſſet, dimittendæ, qua in ſpecie nullum eſſe poterat matrimonium. Concubinatum hujuſmodi tunc frequentiſſimum improbandum voluit Leo, referens ad eam rem teſtimonium Geneſeos cap. 21. Quod ſubdit Pontifex, matrimonium eſſe non poſſe, niſi ubi myſterium nuptiale, ſive Chriſti, & Eccleſiæ Sacramentum doceatur, plurimis graviſſimis viris maximam ingeſſit difficultatem, præſertim in conſpectu Tridentinæ ſanctionis, qua cautum quidem fuit, ut clandeſtina conjugia irrita in poſterum haberentur, attamen antea celebrata valuerint. Ego ſane ex iis, quæ huc uſque interpretando expoſui, nihil aliud voluiſſe Leonem exiſtimo, quam animum individuæ vitæ neceſſarium eſſe, quomodocumque exprimeretur matrimonii initio, ſive clam, ſive in conſpectu Eccleſiæ; in declaratione autem hujus animi nuptiale myſterium, ſive Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum contineri quodammodo, quatenus ita vir, & uxor perpetuo ſimul manſuros ſe profitentur, quemadmodum Chriſtus Eccleſiæ numquam ſe ab ipſa diſceſſurum ſpopondit. Sic re explicata, facile intelligitur Leonis concluſio, ubi pluries aſſerit, uxorem legitimam illi poſſe concedi, qui concubinam dimittit.

Nondum tamen recedendum eſt a canone 11. cau. 32. qu. 2., cujus poſterior pars a verſiculo *culpanda* uſque in finem non pertinet ad inquiſitionem 6., ſed ad inquiſitionem 7. *de his, qui in ægritudine pœnitentiam accipiunt, & cum revaluerint, agere eam nolunt*. Fateor Dionyſium Exiguum non diſtinxiſſe hæc, quæ ſequuntur, a præcedentibus, ſi vulgatos Dionyſii codices ſequamur. Sed jam Queſnellius adnotavit, codices alios plures iſta ſejungere, & parum apte, quæ ſequuntur, præcedentibus adſui poſſe, imo nec intelligi. Præpoſita igitur laudata inquiſitione 7. ita reſpondit Leo. *Culpanda eſt talium negligentia, ſed non penitus deſerenda* (legunt alii *deſperanda*) *ut crebris cohortationibus incitati, quod neceſſarie expetierunt, fideliter exequantur. Nemo enim deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus eſt, quia nonnunquam quod diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur*. Poſtrema hæc

Can. 1. de pæn. diſt. 7.

verba habentur etiam in can. 1. de pœn. diſt. 7. Similes propemodum cauſſæ agitatæ fuerunt in Conciliis Hilarii Arelatenſis, ut patet ex Concilio Arauſicano I. can. 3., ſeu can. 7. cau. 26. q. 6., cui addi poſſet Concilium Vaſenſe II. can. 2.

Can. 1. cau. 24. qu. 2. Horum Conciliorum ſanctiones plurimum etiam conſonant cum canone 1. cau. 24. qu. 2., in quo continetur reſcriptum Leonis ad octavam inquiſitionem *de his, qui animo jam deficientes* (legunt alii, *de his, qui jam deficientes*) *pœnitentiam accipiunt, & ante communionem moriuntur*. Reſpondit Sanctus Pontifex: *Horum cauſſa Dei judicio reſervata eſt, in cujus manu fuit, ut talium obitus uſque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus*. Ex his ſane ſupplendus erit memoratus canon 1. Fortaſſe vero paullo auſtera videbitur alicui diſciplina Leonis, ſed, ut arbitror, erat illis temporibus accommodata, quibus opus erat ab ingruentibus undequaque hæreſibus homines avertere, & ſaltem metu pœnitentiæ ante obitum non perficiendæ terrere. Ceterum aliter viguit apud Gallicanos Antiſtites in Concilio Arauſicano I. can. 3., & Vaſenſi II. can. 2., quorum Conciliorum ſanctionem veluti mitiorem ſequuti anno 675. fuerunt Toletani Concilii XI. Patres can. 12., ibi: *De his autem, qui accepta pœnitentia, antequam reconcilientur, ab hac vita receſſerint, quamquam diverſitas præceptorum de hoc capitulo habeatur, illorum tamen nos ſententias placuit ſequi, qui multiplices numero de hujuſmodi humanius decreverunt, ut & memoria talium in Eccleſiis commendetur, & oblatio pro eorum dedicata ſpiritibus accipiatur*. Et quidem mitior hæc diſciplina paullatim ubique in Eccleſiis recepta eſt.

Can. 62. de pœn. diſt. 1. Inquiſitio nona hæc erat: *de his, qui dolore nimio perurgente rogant dari ſibi pœnitentiam, & cum venerit Presbyter daturus, quod petebant, ſi dolor parumper quieverit, excuſant, & nolunt accipere, quod offertur*. Reſponſio Leonis ita concipitur. *Diſſimulatio hæc poteſt non de contemtu eſſe remedii, ſed de metu gravius delinquendi. Unde pœnitentia, quæ dilata eſt, cum ſtudioſius petita fuerit, non negetur, ut quoquo modo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perveniat*. Ex his ſupplendus erit can. 62. de pœn. diſt. 1.

Can. 65. de pœn. diſt. 1. Decimo inquirebat Ruſticus *de his, qui pœnitentiam profeſſi ſunt, ſi in foro litigare cœperint*. Quod reſpondit Leo, habetur in can. 65. de pœn. diſt. 1., cujus tamen verba ex optimis codicibus ita legenda ſunt: *Aliud quidem eſt debita juſta repoſcere, aliud propria perfectionis amore contemnere: Sed illicitorum veniam poſtulantem oportet a multis etiam licitis abſtinere, dicente Apoſtolo, omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Unde ſi pœnitens habet cauſſam, quam negligere forte non debeat, melius expetit quis* (ita legit Dionyſius, contra quam legat Gratianus *expedit*, aut alii, *exigit*) *Eccleſiaſticum, quam forenſe judicium*. Conſilium optimum erat Leonis, ut pœnitentes non forenſes ſtrepitus expeterent, ſed potius Epiſcoporum arbitria, juxta facultates Epiſcopis jam factas a Conſtantino Imperatore, quemadmodum refert Sozomenus lib. 1. cap. 9. Hæc eadem deſcripſerat jam Gratianus

Can. 34. cau. 11. qu. 1. in can. 34. cau. 11. qu. 1., adjecta tamen minus accommoda interpretatione, ibi: *Non ait propter criminalem tantum, ſed generaliter propter quamlibet cauſſam, tam civilem, quam criminalem intelligens*. At vero Leo Magnus tantum de civilibus, non de criminalibus cauſſis loquutus eſt, ut ipſamet verba demonſtrant, cum egerit de iis, qui *debita juſta repoſcere* velint, eamque cauſſam meditentur, *quam negligere forte non debeant*.

De

Digitized by Google

De his, qui in pœnitentia, vel poſt pœnitentiam negotiantur erat undecima Ruſtici inquiſitio. Quod reſpondit Leo, habetur eiſdem verbis in canone 2. de pœn. diſt. 5., dummodo demas particulam *etiam*, quam Gratianus adjunxit, quæque in aliis codicibus antiquiſſimis, & optimæ notæ deſideratur. Par diſciplina in uſu fuiſſe videtur poſterioribus etiam ſæculis in Gallia; nam Herardus Turonenſis in ſuis capitulis hoc etiam recenſuit num. 100. *Quod pœnitenti nulla lucra negotiationis exercere conveniat, & ut injuſta populi petitio effectu careat*. Idipſum legitur in lib. 7. Capitularium Francorum cap. 62. apud Rhabanum in epiſt. ad Heribaldum cap. 15., & apud Halitgarium lib. 3. cap. 6. Can. 2. de pœn. diſt. 5.

Sequitur apud Gratianum canon 3. de pœnit. diſt. 5., cujus verba continent reſcriptum interrogationi 12. *de his, qui poſt pœnitentiam ad militiam revertuntur. Contrarium eſt omnino Eccleſiaſticis regulis, poſt pœnitentiæ actionem redire ad militiam ſæcularem, cum Apoſtolus dicat: Nemo militans Deo, implicet ſe negotiis ſæcularibus. Unde non eſt liber a laqueis diaboli, qui ſe militia mundana voluerit implicare*. Indiget interpretatione Leonis ſententia, non enim Leo de quacumque militia ita ſenſit, cum & in hac ipſa epiſtola honeſtam militiam laudet, ut in can. 1. cau. 20. qu. 3., ſed de ea militia, ad quam ea ætate redibant nonnulli ex Arianis pœnitentes legitimo apud Eccleſiam pœnitentiæ curriculo expleto. Plane tunc temporis idem erat Gothorum, Vandalorum, ſimiliumque Gentium militiæ adſcribi, atque Arianorum partibus adverſus Eccleſiam adhærere. Non id quidem expreſſe, & nitide explicat Leo, ſed quid aliud indigitat, cum ſeſe refert ad Eccleſiaſticas regulas jampridem præſtitutas? Sunt iſtæ in Nicæno Concilio can. 11., ſive can. 4. de pœn. diſt. 5., cujus ſententiam ad rem hanc commode expoſui in 1. parte hujus operis cap. 7. Conferantur cum hac ſententia Leonis, quæ ibidem tradebam. Can. 3. de pœn. diſt. 5.

Inquiſitio decimatertia erat *de his, qui poſt pœnitentiam uxores accipiunt, vel concubinas ſibi conjungunt*. Reſcriptum Leonis habetur in can. 14. cau. 33. qu. 2., cujus verba ita ſupplenda erunt ex integris epiſtolæ exemplaribus: *In adoleſcentia conſtitutus ſi urgente, aut metu mortis aut captivitatis periculo pœnitentiam geſſit, & poſtea timens lapſum incontinentiæ juvenilis, copulam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurrat, rem videtur feciſſe venialem, ſi præter conjugem nullam aliam omnino cognoverit. In quo tamen non regulam conſtituimus, ſed quid ſit tolerabilius, æſtimamus. Nam ſecundum veram cognitionem nihil magis ei congruit, qui pœnitentiam geſſit, quam caſtitas perſeverans & mentis, & corporis*. Erant hæc neceſſario Gratianeo capiti adjungenda, ut de integra Leonis ſententia conſtaret. Ceterum non eadem recepta fuit apud Gallicanos Epiſcopos diſciplina ipſius Leonis Magni temporibus, quemadmodum conſtat ex can. 21. Concilii Arelatenſis II., quo receptum eſt, ut poſt peractam pœnitentiam quis a ſecundis tantummodo nuptiis abſtineret. Can. 14. cau. 33. qu. 2.

Sequitur decimaquarta inquiſitio, *de Monachis, qui aut militare cœperint, aut uxores accipere*. Reſcripſit Leo: *Propoſitum Monachi proprio arbitrio, aut voluntate ſuſceptum deſeri non poteſt abſque peccato. Quod enim quis vovit Deo, debet & reddere. Unde qui relicta ſingularitatis profeſſione ad militiam, vel ad nuptias devolutus eſt, publicæ pœnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt; quia & ſi innocens militia, & honeſtum poteſt eſſe conjugium, electionem meliorem* (Ita legitur in Codice Dionyſii: legunt alii *meliorum*) *deſeruiſſe tranſgreſſio eſt*. Is eſt can. 1. cau. 20. qu. 3. Can. 1. cau. 20. qu. 3.

Can. 8. cau. 20. qu. 1. Decimoquinto quæſitum eſt *de puellis, quæ aliquandiu in habitu religioſo fuerunt, non tamen conſecratæ, ſi poſtea nupſerint*. Reſcripſit Leo: *Puellæ, quæ non coactæ Parentum imperio, ſed ſpontaneo judicio virginitatis propoſitum, atque habitum ſuſceperunt, ſi poſtea nuptias eligunt, prævaricantur, etiamſi conſecratio non acceſſit, cujus utique non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent.* Huc uſque Sanctus Pontifex, qualem exhibent vetuſtiſſimi Codices, ipſe etiam Dionyſianus. Gratianus, quem ſequuti ſunt aliqui ex iis, qui Leonis epiſtolas ediderunt, aliqua adjecit, uti adparet in can. 8. cau. 20. qu. 1. verſ. *ambigi vero*, uſque in finem. Sed dubitandum non eſt, hunc verſiculum falſo Leoni tributum eſſe, quippe quod opus potius eſt Gloſſographi cujuſpiam, qui hujuſmodi notam in margine forſan primum adjecit, quam deinde ignota, atque imperita manus in ipſum canonem tranſtulit. Ceterum hæc adjectio videtur depromta ex ſententiis Innocentii I. ad Victricium Rothomagenſem cap. 15. ibi: *Nam ſi inter homines ſolet bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolvi, quanto magis illa pollicitatio, quam cum Deo pepigit virgo, ſolvi ſine vindicta non debet?* Notatu dignum eſt, apud Leonem in memorato capite perſpicue diſtingui velatam virginem, & voto adſtrictam a virgine conſecrata; etenim, etſi virgines olim ad profeſſionem continentiæ adhuc puellæ admitterentur, ubi tamen de conſecratione ageretur, quadrageſimus annus neceſſarius erat, quaſi conſecratio præmium haberetur probatæ virginitatis, uti etiam habetur in Concilio Agathenſi anni 506. can. 19., & Concilio Chalcedonenſi can. 15., ubi eadem de Diaconiſſis præſtituitur diſciplina. Quid vero ipſa Leonis Magni ætate in Galliis obtinuerit, facile deduci poteſt ex Concilio Arelatenſi II., quod alias ſub Hilario celebratum adſerui, nam in can. 52. ita legitur: *De puellis, quæ ſe voverunt Deo, & præclari decore nominis floruerunt, ſi poſt viginti, & quinque annos ætatis ad terrenas nuptias ſponte tranſierint, id cuſtodiendum eſſe decrevimus, ut cum his, cum quibus ſe alligaverint, communione priventur, ita ut eis poſtulantibus pœnitentia non negetur, cujus pœnitentiæ communio multo tempore differatur.*

Can. 113. de conſ. diſt. 4. Ex duplici inquiſitione, atque reſcripto, videlicet 16., & 17. compoſitus eſt canon 113. de conſ. diſt. 4. Inquiſitio 16. *De his, qui a parentibus Chriſtianis parvuli relicti ſunt, & utrum baptizati ſint, non poteſt inveniri, an debeant baptizari?* Reſponſum. *Si nulla exiſtant indicia inter propinquos, & familiares, nulla inter Clericos, atque vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuiſſe doceantur, agendum eſt, ut renaſcantur, ne manifeſte pereant, in quibus quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit, ut videatur iteratum.* Inquiſitio 17. *De his, qui parvuli ab hoſtibus capti ſunt, & non ſe ſapiunt baptizatos; ſed ſciunt ſe aliquoties ad Eccleſiam a parentibus ductos, utrum poſſint, vel debeant cum ad Romaniam venerint, baptizari?* Reſponſum. *Qui poſſunt meminiſſe, quod ad Eccleſiam veniebant cum parentibus ſuis, poſſunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint. Sed ſi hoc etiam ab ipſorum memoria alienum eſt, conferendum eis videtur, quod collatum eſſe neſcitur, quia non temeritas intervenit præſumtionis, ubi eſt diligentia pietatis.* Hodie poſt receptas conditionales baptiſmi formulas facilius obviam itur hujuſmodi difficultatibus.

Can. 38. de conſ. diſt. 4. Supereſt 18. inquiſitio, etenim ex 19., quæ poſtrema eſt, nihil omnino promſit Gratianus. Eſt illa *de his, qui ex Africa, vel de Mauritania venerunt, & neſciunt, in qua ſecta ſunt baptizati, quid circa eos debeat obſervari?* Reſpondit Leo. *Non ſe iſti baptizatos neſciunt, ſed cujus fidei fuerint, qui eos baptizaverunt, ſe neſcire profitentur; unde quoniam quolibet modo formam baptiſmatis acceperunt, baptizandi non ſunt, ſed*

per

Digitized by Google

per manus impoſitionem invocata virtute Spiritus S., quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi ſunt. Reſcriptum ita exhibet Queſnellius in ſua editione. Paullo aliter Dionyſius Exiguus, ibi: *Hi autem, de quibus ſcripſiſti, qui ſe baptizatos ſciunt, ſed cujus fidei fuerint, qui eos baptizaverunt, ſe neſcire profitentur, quoniam quolibet modo formam baptiſmatis acceperunt, baptizandi non ſunt, ſed per manus impoſitionem virtutem Spiritus S., quam ab hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi ſunt*. Ex his ſupplere, aut emendare juvabit canonem 38. de conſ. diſt. 4. Idipſum Leo aſſeruit in epiſtola ad Nicetam can. 51., & 57. cau. 1. qu. 1., item in epiſt. ad Neonam Ravennatem in fine. Nolim tamen, quiſpiam forte ita Leonis ſententiam intelligeret, quaſi etiam hæreticorum baptiſma validum declaretur, in quo verba Sacramenti corrupta fuerint. Licet enim Sanctus Pontifex generaliter loqui videatur de baptiſmo collato ab hæreticis, ſupponit tamen revera baptiſmum adminiſtratum eſſe, quod ſane dici non poſſet, niſi verba Evangelii pronunciata fuiſſent. Forte etiam ex eo Leo de hæreticis corrumpentibus formam ſermonem non habuit, quia facilius ea ætate inveniebantur hæretici, qui non baptizarent, quam qui baptizando Evangelii verba corrumperent, uti obſervat S. Auguſtinus in lib. 6. de baptiſmo contra Donatiſtas.

De epiſtolis ad Epiſcopos per Campaniam, Picenum, & univerſas Provincias.

Duæ ſunt Leonis epiſtolæ ad Epiſcopos Campaniæ, finitimarumque Provinciarum ſcriptæ. Priori hic ineſt titulus: *Leo Epiſcopus urbis Romæ omnibus Epiſcopis per Campaniam, Picenum, Tuſciam, & univerſas Provincias conſtitutis*. Incipit autem. *Ut nobis gratulationem*, & data eſt 4. idus Octobris Maximo iterum, & Paterno Conſulibus, ideſt anno 443., atque eſt prima inter epiſtolas Leonis apud Dionyſium Exiguum. Poſterior ita inſcribitur. *Leo univerſis Epiſcopis per Campaniam, Samnium, & Picenum conſtitutis*. Incipit *Magna indignatione commoveor*; Data autem eſt Ricimero Conſule pridie nonas martii, ideſt anno 459. Apud Dionyſium Exiguum deſideratur, ſed in aliis Codicibus habetur, alicubi numero 80., alibi numero 136. Ex utraque epiſtola fragmenta nonnulla depromſit Gratianus. Atque ut a priore exordiar, ibidem conqueritur Leo in præfatione, quod plura adverſus diſciplinam Eccleſiaſticam ab Epiſcopis admiſſa fuerint, quæ propterea reformatione indigere profitetur; deinde in cap. 1. luget in Eccleſia paſſim recipi Clericos ſine ullo delectu, quod exhibet Gratianus in can. 21. diſt. 54., ſed omiſſis aliquibus verbis, quæ ex integris epiſtolæ exemplaribus ita ſupplere juvabit. *Admittuntur paſſim ad ordinem ſacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas ſuffragatur; & qui a Dominis ſuis libertatem minime conſequi potuerunt, ad faſtigium Sacerdotii, tamquam ſervilis vilitas hunc honorem capiat*, (aliqui Codices habent: *jure capiat*), *provehuntur, & probari Deo poſſe creditur, qui Domino ſuo necdum probare ſe potuit. Duplex itaque in hac parte reatus eſt, quod & ſacrum miniſterium* (legunt alii *myſterium*) *talis conſortii vilitate polluitur, & Dominorum, quantum ad illicitæ uſurpationis temeritatem pertinet, jura ſolvuntur. Ab his itaque, Fratres chariſſimi, omnes Provinciæ veſtræ abſtineant Sacerdotes, & non tantum ab his, ſed ab illis etiam, qui aut origini, aut alicui conditioni obligati ſunt, volumus temperari, niſi forte eorum petitio, aut voluntas acceſſerit*, Can. 21. diſt. 54.

Digitized by Google

ceſſerit, qui aliquid ſibi in eos vindicant poteſtatis. Debet enim eſſe immunis ab aliis, qui divinæ militiæ fuit adgregandus, ut a caſtris Dominicis, quibus nomen ejus adſcribitur, nullis neceſſitatis vinculis abſtrahatur. Ex his non ſolum ſupplere, atque emendare juvabit memoratum canonem 21., ſed etiam canonem 1. ejuſdem diſtinctionis 54., ubi Gratianus eandem Leonis ſententiam conciſiore ſtylo deſcripſit, qua neſcio de cauſſa in eadem diſtinctione bis idem fragmentum referendo. Ceterum ſervos, non obtenta a Dominis facultate, non potuiſſe Clericos ordinari, ſexcenta docent Eccleſiaſticæ antiquitatis monumenta, quemadmodum nec illi, qui tanquam coloni prædiis ruſticis cujuſpiam addicti erant. Paullatim vero recentiore ætate aliter vigere cœpit, opuſve aliquando fuit, ut Domini cum colonis ſuis tranſigendo illud ſpecialiter adjicerent, ne coloni ipſi ſine Dominorum eorundem voluntate ad gradus Eccleſiaſticos promoveri poſſent. Videantur notæ Baluzii ad Reginonem pag. 539. Pariſienſis editionis 1671.

Can. 1. diſt. 54.

Caput 2. ejuſdem epiſtolæ, quo bigami, aut viduarum mariti a ſacris miniſteriis arceantur, omiſit Gratianus, retulit autem caput 3. in can. 7. cau. 14. qu. 4. eiſdem omnino verbis. Obſervandum eſt, idem caput haberi apud Reginonem in lib. 1. cap. 224., ubi tamen pro illis verbis *uſurariam exercere pecuniam*, legitur *uſurariam exercere pœnam*, monetque ibidem Baluzius in editione Helmœſtadienſi neque *pecuniam* legi, neque *pœnam*. Notant præterea viri eruditi, hoc primum canone Eccleſiaſtico definitum fuiſſe, ut laici etiam ab uſuris abſtinerent; nam quotquot alii vetuſti canones editi ſunt, ad Clericos tantummodo pertinebant, qualis eſt canon 12. Concilii Arelatenſis I., ſive canon 2. cau. 14. qu. 4., canon 17. Concilii Nicæni, ſive canon 8. cau. 14. qu. 4., aliique ſimiles non pauci.

Can. 7. cau. 14. qu. 4.

De Clericis tantum exprimitur canon 10. diſt. 46., in quo habetur caput 4. epiſtolæ Leonis his verbis: *Illud etiam duximus præmonendum, ut ſicut non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet; indecens enim eſt, crimen ſuum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc ſolum adſpicere, & exercere debemus, ut quod hic miſericorditer tribuimus,* (paullo aliter hic legit Gratianus), *ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum manſura retribuet, recipere valeamus.*

Can. 10. diſt. 46.

Progredior ad poſteriorem Epiſtolam, in qua conqueritur Leo, quoſdam ex Epiſcopis per Campaniam, Samnium, & Picenum conſtitutis Apoſtolicarum traditionum oblitos eſſe, quos propterea monet in primis, ut Sacramentum baptiſmatis non niſi in diebus Paſchatis, & Pentecoſtes adminiſtrent, excepto aut ægritudinis, aut inopinato aliquo caſu. Deinde ita pergit: *Illam etiam contra Apoſtolicam regulam præſumtionem, quam nuper agnovi a quibuſdam illicita uſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoveri, ne videlicet de ſingulorum peccatorum genere libello ſcripta profeſſio publicetur* (legunt alii *publice recitetur*), *cum reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſſione ſecreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur; tamen quia non omnium hujuſmodi ſunt peccata, ut ea, qui* (legunt alii *quæ*) *pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis conſuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerari, quibus poſſint legum conſtitutione percelli. Sufficit enim illa confeſſio, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis;* legunt alii: *Conſcientia pœnitentis.* Ex his ſupplendus erit

Can. 61. & 89. de pœn. diſt. 1.

Digitized by Google

erit, atque emendandus canon 61. de pœn. diſt. 1., item huc referendus erit canon 89. ejuſdem diſtinctionis, in quo etiam, quæ ſuperius recitata fuerant in can. 61., paullo fuſius repetuntur. Juvabit enim hæc omnia referre ad ea, quæ ſuo loco obſervabuntur ad can. 90. de pœn. diſt. 1., ubi ſpecialiter agendum erit de capitibus Theodori Cantuarienſis.

De epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem.

Tres vulgo proferuntur Leonis Magni epiſtolæ ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum. Prima, quæ incipit, *Omnium quidem literas*, ſcripta eſt Theodoſio XVIII. & Albino Conſulibus, ideſt anno 444. pridie idus Januarias. Ex hac nullum depromtum fragmentum eſt apud Gratianum. Verum quoniam ex eadem plurimum pendet ſecunda ad eundem Anaſtaſium Leonis epiſtola, ideo non erit inopportunum ſummatim illius epiſtolæ argumentum recenſere. Itaque conſueverant Romani Pontifices Theſſalonicenſibus Epiſcopis munus legati committere per provincias Illyrici, quemadmodum exemplo ceteris extitit Siricius Papa, qui Anyſium Theſſalonicenſem Anaſtaſii deceſſorem legatum Sedis Apoſtolicæ conſtituerat. Cum enim in pluribus Illyrici Provinciis eſſent quidem Archiepiſcopi, ſed Romano Pontifici ſingulari etiam jure veluti Primati ſubjecti, ita ut viderentur propemodum in una provincia conſiſtere, opportunum erat uni præ ceteris electo munus committere legationis. Nolo de hac re fuſiore oratione differere, cum ſatis abunde pertractata fuerit a viris eruditiſſimis, quos facile curioſus quiſpiam adire poteſt. Tantum dixero, in eo potiſſimum ſitam fuiſſe Legati Theſſalonicenſis poteſtatem, quemadmodum ipſe Leo Magnus indicat, ut ipſe Metropolitanorum ſui Vicariatus ordinationes celebraret, inferiorum item Epiſcoporum conſecrationibus a Metropolitanis factis conſentiret, Synodo nationali præeſſet, demum invigilaret, ut Eccleſiaſticæ regulæ ab omnibus cuſtodirentur. Itaque ſcopus Leonis in priore epiſtola is fuit, ut poſtquam Anaſtaſio Theſſalonicenſi vices ſuas commiſit, eundem doceret, quo demandatum ſibi officium ſolerter obiret. Porro hinc facile intelligitur Leonis ad eundem epiſtola ſecunda, quæ apud Dionyſium Exiguum relata eſt, referturque ad annum 445., in vulgatis editionibus eſt numero 84., & numero 12. in editione Queſnellii. De tertia epiſtola, quæ a Dionyſio Exiguo omittitur, quæque refertur apud Queſnellium ad annum 449. num. 43., & in vulgatis collectionibus num. 29., verba non facio, vel quod a Gratiano prætereatur, vel quod parum prodeſſe poſſit ad interpretationem capitum ex prioribus epiſtolis depromtorum.

Itaque in memorata epiſtola 2. initio refert Leo, Anaſtaſium Theſſalonicenſem conſtitutum fuiſſe Sedis Apoſtolicæ Vicarium, & in capite 1. ſubdit, ſibi reſervata fuiſſe majora negotia, cauſſaſque difficiliores, interea Anaſtaſium eundem erudiens, qua prudentia, & moderatione vices gerere debeat Apoſtolicæ Sedis erga Epiſcopos illius Vicariatus. Huc pertinet canon 6. diſt. 45., cujus verba ſi commode interpretari volueris, ita ſupplere oportebit ex integris epiſtolæ exemplaribus. *Quæ moderatio ſi quibuſcumque inferioribus membris ex Apoſtolica inſtitutione debetur, quanto magis fratribus, & Coepiſcopis noſtris ſine offenſione reddenda eſt? Ut licet nonnunquam accidant, quæ in Sacerdotalibus ſunt reprehendenda perſonis, plus tamen erga corrigendos* Can. 6. diſt. 45.

dos agat benevolentia, quam ſeveritas; plus cohortatio, quam commotio, plus charitas, quam poteſtas. Sed ab his, qui quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Chriſti Jeſu, facile ab hac lege diſceditur, & dum dominari magis, quam conſulere ſubditis placet, honor inflat ſuperbiam, & quod proviſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam. Sic habetur in Codice Dionyſii Exigui, qui epiſtolas Pontificum collegit non procul a Leonis ætate, quidquid habeant alii Codices, inter quos Gratianeus. Ex his autem adparet, Anaſtaſium Theſſalonicenſem dignitatem Vicariatus ſibi conceſſam in ambitum detorſiſſe, atque eadem aliquando abuſum fuiſſe, id ægre ferentibus Epiſcopis ejus poteſtati ſubjectis. Inter ceteros Atticus Nicopolitanus veteris Epiri Metropolitanus ſenex vocatus ad Synodum, neglecta Epiſtola, non ſtatim ſeſe exhibuerat, ſed excuſatione infirmitatis allata ſerius obtemperaverat. Anaſtaſius ſtatim concitavit adverſus eumdem Præfecturam Illyrici, ut quantocius, nulliſque conceſſis induciis ab Epiſcopatu dimoveretur. Conqueſto Attico apud Leonem, Sanctus Pontifex vehementer in hac ipſa epiſtola Anaſtaſium objurgavit, quo referendus eſt canon 8. cau. 3. qu. 6. his verbis: *Multum ſtupeo, Frater chariſſime, ſed & plurimum doleo, quod in eum, de quo nihil amplius indicaveras* (perperam in editis Gratiani exemplaribus legitur *judicaveras*) *quam quod evocatus adeſſe differret, & excuſationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter, & tam vehementer potueris commoveri; præſertim cum, etiamſi tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua conſulta reſcriberem. Sed, ut video, bene de meis moribus exiſtimaſti, & quam civilia pro conſervanda Sacerdotali concordia reſponſurus eſſem, veriſſime prævidiſti. Et ideo motus tuos exequi ſine diſſimulatione properaſti; ne, cum moderationis noſtræ aliud diſponentia ſcripta ſumſiſſes, faciendi id, quod factum eſt, licentiam non haberes. An forte aliquod tibi facinus innotuerat, & Metropolitanum* (ita Dionyſius, legunt alii: *& Nicopolitanum*) *Epiſcopum novi apud ſe criminis pondus urgebat? At hoc quidem alienum ab illo eſſe etiam tu nihil ei objiciendo confirmas; ſed etiam ſiquid grave, intolerandumque committeret, noſtra erat expectanda cenſura, ut nihil prius ipſe decerneres, quam quid nobis placeret, agnoſceres. Vices enim noſtras ita tuæ credidimus charitati, ut in partem ſis vocatus ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Unde ſicut multum nos ea, quæ a te pie ſunt curata, lætificant, ita nimium ea, quæ perperam ſunt geſta, contriſtant.* Ut igitur ex integra Leonis ſententia liquet, compeſcuit Pontifex Maximus Vicarii ſui Theſſalonicenſis exceſſum, illud potiſſimum commendans, ne in graviſſimis cauſſis aliquid executioni demandet, niſi primum de ea re Pontificem ipſum fecerit certiorem, ſiquidem graviſſimæ cauſſæ non adeo facile intelliguntur mandatæ, ut Vicariorum poteſtas ad illas etiam extendatur, juxta tritas probataſque juris utriuſque regulas.

Can. 8. cau. 3. qu. 6.

Quanam vero moderatione utendum Anaſtaſio fuerit, docet in ſequentibus Leo, monens quidem ad curam pertinere Vicarii Theſſalonicenſis, ut Metropolitani ſingularum Provinciarum Epiſcopi Sacros præſtitutos canones ſervent, cuſtodiantque, ita tamen, ut ſalva ſemper intelligatur ſua Metropolitanis dignitas, atque juriſdictio ſecundum vetuſtos, receptoſque canones, quorum nomine non alii commodius intelligentur, quam canones Concilii Nicæni, nam can. 4. hæc leguntur: *Firmitas autem eorum, quæ geruntur, per unamquamque Provinciam, Metropolitano tribuatur Epiſcopo.* Verba Leonis eadem habentur in can. 5. cau. 25. qu. 2.

Can. 5. cau. 25. qu. 2.

Pergit ulterius Leo, & varia diſciplinæ Eccleſiaſticæ capita cuſtodienda proponit. Quæ habentur in can. 1. diſt. 32. huc ſunt referenda, ſed ex integra epiſtola nonnulla

Can. 1. diſt. 32.

Digitized by Google

nulla ſupplere juvabit. *In Civitatibus, quarum Rectores obierint, de ſubſtituendis Epiſcopis hæc forma ſervetur, ut is, qui ordinandus eſt, etiamſi bonæ vitæ teſtimonio fulciatur, non laicus, non neophytus, nec ſecundæ conjugis ſit maritus, aut qui unam quidem habeat, vel habuerit, ſed quam ſibi viduam copularit. Sacerdotum enim tam excellens eſt electio, ut hæc, quæ in aliis membris Eccleſiæ non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra Clericorum ordinem conſtitutis nuptiarum ſocietati, & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum arbitrium, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, ne Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur, ut & qui habent, ſint tamquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſinguläres. Quod ſi in hoc ordine, qui quartus eſt a capite, dignum eſt cuſtodiri; quanto magis in primo, vel ſecundo, tertiove ſervandum eſt, ne aut Levitico, aut Presbyterali honore, aut Epiſcopali excellentia quiſquam idoneus æſtimetur, qui ſe a voluptate uxoris necdum frænaſſe detegitur?* Ita legit Dionyſius Exiguus, alii pro illis verbis: *a voluptate uxoris*, legunt *a voluptate uxoria*, alii *a voluptate luxuriæ*.

Poſt hæc ita ſtatim ſequitur Leo: *Cum ergo de Summi Sacerdotis* (nomine Summi Sacerdotis quis ſtatim hoc in loco Epiſcopum non intelliget, ſi orationem hanc ſuperioribus jungat, in quibus de electione agitur Epiſcopi, qui *Summus* dicitur in conſpectu graduum ſuperius memoratorum!) *electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem Cleri, plebiſque conſenſus concorditer poſtularint, ita ut ſi in aliam forte perſonam partium ſe vota diviſerint, Metropolitani judicio is alteri præponatur, qui majoribus & ſtudiis juvatur, & meritis, tantum ut nullus invitis, & non petentibus ordinetur, ne Civitas Epiſcopum non optatum aut contemnat, aut oderit, & fiat minus religioſa, quam convenit, cui non licuerit habere, quem voluit.* Ex his emendandus erit, ſupplendusque canon 36. diſt. 63., junctis Romanorum Correctorum notis. Can. 36. diſt. 63.

Succedunt in epiſtola Leonis illico ea verba, quæ integra refert Gratianus in can. 4. diſt. 65., hinc etiam verba canonis 19. diſt. 63., quæ tamen ita emendare, ac ſupplere juvabit: *Metropolitano vero defuncto, cum in locum ejus alius fuerit ſubrogandus, Provinciales Epiſcopi ad Civitatem Metropolim convenire debebunt, ut omnium Clericorum, atque omnium civium voluntate diſcuſſa, ex Presbyteris ejuſdem Eccleſiæ, vel ex Diaconis optimus eligatur. De cujus nomine ad tuam notitiam Provinciales referant Sacerdotes, impleturi vota poſcentium, cum quod ipſis placuit, tibi quoque placuiſſe cognoverint. Sicut enim juſtas electiones nullis dilationibus volumus fatigari, ita nihil permittimus te ignorante præſumi.* Can. 4. diſt. 65. & can. 19. diſt. 63.

Docet præterea Anaſtaſium Leo tempora, & modos Conciliorum Epiſcopalium celebrandorum iiſdem omnino verbis, quæ habentur apud Gratianum in can. 2. diſt. 18. Quando vero ibidem Sancti Patres memorantur, non alii ſane ſunt, quam Nicæni; nimirum in Nicæno Concilio annuas Synodos celebrari decretum eſt, quemadmodum liquet ex can. 3. diſt. 18. Can. 2. diſt. 18.

Tranſitiones etiam Epiſcoporum, quæ ex ambitu quorundam fiebant tunc temporis, interdictæ a Leone fuerunt juxta Conciliorum jam editos canones. Verba Pontificis habentur in can. 31. cau. 7. qu. 1. ita legendo ex Dionyſii Codice. *Si quis autem Epiſcopus Civitatis ſuæ mediocritate deſpecta, adminiſtrationem loci celebrioris ambierit, & ad majorem ſe plebem quacumque ratione tranſtulerit, a Cathedra quidem pellatur aliena, ſed carebit & propria, ut nec illis præſideat, quos per avaritiam concupivit, nec illis; quos per ſuperbiam ſprevit. Suis igitur terminis quiſque contentus* Can. 31. cau. 7. qu. 1.

Digitized by Google

ſit, nec ſupra menſuram juris ſui affectet augeri. Jampridem alia Concilia conſtituerant, nequis Epiſcopus ambitioſe de una ad aliam ſedem migraret, ſed non ea, quam Leo indixit, pœna præſtituta erat adverſus migrantes. Ait Leo, migrantem Epiſcopum utraque dignitate carere debere. Voluerunt Nicæni Patres in can. 15. Epiſcopum tranſlatum antiquam in ſedêm reſtitui. Aſperior igitur fuit diſciplina Leonis, cui forte cauſſam dederunt frequentiores hujuſmodi tranſlationes. Ceterum in Chalcedonenſi Concilio priſtina Nicænorum canonum diſciplina confirmata eſt, ut adparet ex canone 5. ejuſdem Concilii. Quod ipſum facto ſuo comprobavit Hilarus Papa Leonis ſucceſſor in epiſtola 1. ad Epiſcopos Provinciæ Tarraconenſis, qui non aliam voluit pœnam eſſe Irenæi Epiſcopi tranſlati, quam ut ad priſtinam ſedem reverteretur.

Can. 1. cau. 19. qu. 2. Quod de Epiſcopis ſtatuerat Leo, ut non poſſent ad aliam ſedem migrare, ſervandum eſſe voluit de Clericis inferioribus, ne ad aliam Eccleſiam pergentes ſuſciperentur. Refertur id in can. 1. cau. 19. qu. 2., cui ex integra epiſtola exceptio erit adjicienda his verbis: *Alienum Clericum invito Epiſcopo ipſius nemo ſuſcipiat, nemo ſollicitet, niſi forte ex placito charitatis id inter dantem, accipientemque convenerit*.

Can. 14. cau. 2. qu. 6. Tandem concludit Sanctiſſimus Vir egregia ſane ſententia, qua Anaſtaſio Legato ſuo moderationem ſequendam proponit, ut ſuus unicuique Epiſcopo honos, ſua poteſtas, & juriſdictio ſervetur. Tradit ibidem, Eccleſiam unam eſſe, invicemque conjuncta Eccleſiæ membra in unanimitate, & concordia Sacerdotum; Quemadmodum vero inter Apoſtolos non fuit æqua poteſtas, ita nec hodie inter Epiſcopos omnes æqualem eſſe auctoritatem, ſed unum alteri præeſſe hoc ordine; ut *eſſent in ſingulis Provinciis ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia, & rurſus quidam in majoribus urbibus conſtituti ſollicitudinem ſuſciperent ampliorem, per quos ad unam Petri Sedem univerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & nihil uſquam a ſuo capite diſſideret. Qui ergo ſcit ſe quibuſdam eſſe præpoſitum &c.* Quæ ſequuntur, integra leguntur in can. 14. cau. 2. qu. 6., atque hæc, quemadmodum norma eſſe poſſunt unicuique Epiſcopo, aut etiam majori Prælato, ut recti regiminis œconomiam addiſcat, ita unicuique etiam erunt documento, ut de Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, & ordinis Epiſcopalis ratione penitius informetur.

De epiſtola priore ad Nicetam Epiſcopum Aquilegienſem.

In recentioribus Epiſtolarum Pontificiarum collectionibus duæ recenſentur Leonis epiſtolæ ad Nicetam Epiſcopum Aquilegienſem. Prior apud Queſnellium numero 6., apud alios 86. incipit *Relatione Sancti fratris*, & ſine conſule ac die concluditur. Multa hac in re dubia emergunt; In primis enim animadvertitur, in MSS. Codicibus vetuſtis inſcribi quidem ad Aquilegienſem Epiſcopum, ſed Nicetæ nullam fieri mentionem. Amplius quæritur, quis iſte Nicetas fuerit, & quo tempore Cathedram Aquilegienſem tenuerit; Nam Ughelli, aliorumque, qui ſeriem Aquilegienſium Epiſcoporum texuerunt, fides non omnibus hac in parte probatur. Hinc autem difficile agnoſcitur definire, quo anno hæc eadem epiſtola ſcripta fuerit. Non defuerunt, qui rati ſunt, hanc Epiſtolam ſcriptam fuiſſe an-

no 444., ea ratione, quod ibidem Leo Magnus acriter pugnavit adverſus Pelagianos, brevitetque expoſuit fidei dogmata adverſus eoſdem hæreticos; Auctor autem libri de promiſſionibus, & prædictionibus medii temporis inter opera Proſperi cap. 6. teſtatus eſt, eodem tempore Leonem contra Pelagianos ſcripſiſſe, quo ſcripſit contra Manicheos; Quamobrem cum idem Pontifex contra Manicheos ſcripſerit anno 444., uti patet ex ejus epiſtola ad Epiſcopos Italiæ, quæ incipit, *In conſortium*; deducunt eodem anno illam epiſtolam ad Aquilegienſem Epiſcopum fuiſſe directam. Hinc vero coguntur aſſerere, non ad Nicetam fuiſſe ſcriptam, ſed ad Januarium, qui ante Nicetam eo anno fertur Sedem Aquilegienſem tenuiſſe. Mihi non ſolum obſcura valde hæc eſſe videntur, ſed etiam ſuppoſititia, ita ut judicaverim, hanc priorem epiſtolam apocrypham eſſe. Et quidem non me movet unius Dionyſii Exigui ſilentium; Etenim optime novi, Leonis epiſtolas non omnes apud illum referri, illas autem omitti inter ceteras, quæ ad fidem potius declarandam, quam ad diſciplinam ſtabiliendam pertinebant, qualis eſſet iſta, quæ incipit *Relatione Sancti Fratris*. Sed movet me plurimum, quod hæc epiſtola tota fere conſonat cum epiſtola Leonis ad Januarium Epiſcopum Aquilejenſem, quæ incipit *Lectis Fraternitatis*, habeturque apud Dionyſium Exiguum. Quoties duæ iſtæ epiſtolæ invicem conferantur, ſtatim utrobique eaſdem omnino ſententias agnoſcemus, nonnullis exceptis, quæ pertinent ad conficiendam hæreſim Pelagianorum. Idem utrobique epiſtolæ initium, eadem concluſio eiſdem etiam verbis adhibitis, ut propterea veroſimile eſſe non poſſit, Leonem ad eandem Eccleſiam Aquilegienſem binas miſiſſe eiſdem formulis expreſſas epiſtolas diverſis temporibus. Forte igitur ſtudioſus quiſquam voluit Leonis ſtylum imitari, arripienſque illius epiſtolam ad Januarium Aquilegienſem, initar ejus novam epiſtolam elucubravit marte proprio, cujus quidem inſcriptionem integram reliquit demto Januarii nomine, aut etiam ſuppoſito nomine Nicetæ, conſularem autem notam prætermiſit, ne facilius de falſitate redargueretur. Hinc eatenus hanc epiſtolam recipiendam putaverim, quatenus ejuſdem ſententiæ referuntur, & conſonant cum alia germana epiſtola ad Januarium.

Nihil ſane cum epiſtola ad Januarium commune habet canon. 1. cau. 1. qu. 1., *Can. 1. cau. 1. qu. 1.* licet habeatur in epiſt. ad Nicetam, ubi tamen animadvertendum eſt, Gratianum plurimum detorſiſſe auctoris epiſtolæ ſententiam, imo & verba ipſa immutaſſe. Auctor epiſtolæ loquitur de verſutia Cœleſtianorum, ac Pelagianorum, hiſce verbis: *Cumque omnes definitiones ſuas ad ſubrependi facilitatem improbare ſe ſimulent, atque deponere, hoc ſibi tota arte fallendi, niſi intelligantur, excipiunt, ut gratia Dei ſecundum merita dari accipientium ſentiatur. Quæ utique, niſi gratis detur, non eſt gratia, ſed merces, retributioque meritorum.* Hæc, quæ de Divina gratia non præcedentibus noſtris meritis Divina liberalitate conceſſa forent intelligenda, Gratianus, aut quicumque Gratiano auctor extitit, in aliud omnino propoſitum inflexit, & de illis, qui ſimoniace Sacramenta conferunt, interpretatus eſt.

In fine ejuſdem epiſtolæ inducitur Leo adeo de Eccleſiaſtica diſciplina ſollicitus, *Can. 1. diſt. 86.* ut profiteatur ſe vehementius commovendum, quoties ea violentur, quæ pro cuſtodia canonum, & pro fidei integritate ipſe decreverat, addita ratione, *quia inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quam ad deſides, negligenteſque Rectores, qui multam ſæpe nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem diſſimulant adhibere medicinam*. Hæc verba referuntur in can. 1. diſt. 86., neque dubium ullum

erit, quin tribui debeant Leoni Magno, utpote quæ eadem omnino habentur in epiſtola ipſius genuina ad Januarium Aquilegienſem, dummodo in poſtremis verbis ita legatur: *Dum neceſſariam diſſimulant adhibere medicinam.*

De poſteriore ad eundem Nicetam epiſtola.

Poſterior epiſtola ad Nicetam, quæ incipit *Regreſſus ad nos filius meus Adeodatus* data 12. Kal. Aprilis Majorano primum Conſule, ſive anno 458., genuina eſt, utpote quæ Dionyſio Exiguo Collectori antiquiſſimo cognita fuit, ac probata. Iſtud eſt epiſtolæ argumentum. Romam redierat Adeodatus Sedis Apoſtolicæ Diaconus, ac Leoni renunciaverat, Nicetam Aquilegienſem poſtulare a Pontifice Maximo reſcriptum, quo graviſſimis, ut videbantur, propoſitis quæſtionibus ſatisfieret. Septem capitibus reſpondit Leo, quorum priora quatuor referuntur in can. 1. cau. 34. qu. 1. *Can. 1. cau. 34. qu. 1.* Juvabit ea integra referre juxta Codicem Dionyſii Exigui ob nonnullorum codicum varietatem. *Cum ergo per bellicam cladem, & per graviſſimos hoſtilitatis incurſus ita quædam dicatis diviſa eſſe conjugia, ut abductis in captivitatem viris feminæ eorum remanſerint deſtitutæ, quæ viros proprios aut interemtos putarent, aut numquam a dominatione crederent liberandos, & in aliorum conjugium ſolitudine cogente tranſierint* (legunt alii: *Quæ cum viros proprios . . . . ad aliarum conjugum complexus ſollicitudine cogente tranſierint*); *Cumque nunc ſtatu rerum, auxiliante Domino, in meliora converſo nonnulli eorum, qui putabantur periiſſe, remearint, merito charitas tua videtur ambigere, quid de his mulieribus, quæ aliis junctæ ſunt viris, a nobis debeat ordinari. Sed quia novimus ſcriptum, quod a Deo jungitur mulier viro, & iterum præceptum agnovimus, ut quod Deus junxit, homo non ſeparet, neceſſe eſt, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & remotis malis, quæ hoſtilitas intulit, unicuique id, quod legitime habuit, reformetur, omnique ſtudio procurandum eſt, ut recipiat unuſquiſque, quod proprium eſt. Nec tamen culpabilis judicetur, & tamquam alieni juris pervaſor habeatur, qui perſonam ejus mariti, qui jam non eſſe exiſtimabatur, aſſumſit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captivitatem ducti ſunt, pertinebant, in jus alienum tranſire potuerunt, & tamen plenum juſtitiæ eſt, ut iiſdem reverſis propria reformentur. Quod ſi in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac poſſeſſionibus rite ſervatur; quanto magis in conjugiorum redintegratione faciendum eſt, ut quod bellica neceſſitate turbatum eſt, pacis remedio reformetur? Et ideo ſi viri poſt longam captivitatem reverſi ita in dilectione ſuarum conjugum perſeverent, ut eas cupiant in ſuum redire conſortium, omittendum eſt, & inculpabile judicandum, quod neceſſitas intulit, & reſtituendum eſt, quod fides poſcit. Si autem aliquæ mulieres ita poſteriorum virorum amore ſunt captæ, ut malint his cohærere, quam ad legitimum redire conſortium, merito ſunt notandæ, ita ut etiam Eccleſiaſtica communione priventur, quæ de re excuſabili contaminationem criminis elegerunt* (legunt alii: *Quia inexcuſabiliter res excuſabilis in crimen evadit*) *oſtendentes ſibimet pro ſua incontinentia placuiſſe, quod juſta remiſſio poterat expiare. Redeant ergo in ſuum ſtatum voluntaria redintegratione conjugia, neque ullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio neceſſitatis extorſit; quia ſicut hæ mulieres, quæ reverti ad viros ſuos noluerint, impiæ ſunt habendæ, ita illæ, quæ in affectum ex Deo initum redeunt, merito ſunt laudandæ.* Sic exhibet Dionyſius Exiguus. At vero hinc elegans diſputatio naſcitur de jure poſtliminii, quod in

redin-

redintegrandis matrimoniis Leo Magnus adſtruit. En ſpecies: Titio marito Titiæ in captivitatem abducto, Titia ſecundo conjugi juncta fuit. Ex regulis juris Romani, quæ tunc potiſſimum cuſtodiebantur, ſecundum hocce conjugium conſiſtebat: Ut enim nonniſi inter cives Romanos nuptiæ valere poterant, ita civitate per captivitatem amiſſa, nuptiæ diſſolvi penitus cenſebantur. Una tantum erat exceptio in liberta nupta Patrono, quò etiam in captivitatem abducto Juliani ſententiam nonnulli probabant, aſſerentis adhuc matrimonium durare jure quodam ſingulari, ſive, ut dicitur in l. 45. §. ult. ff: de ritu nuptiarum, propter patroni reverentiam. Quid vero ſi Titius e captivitate redux civitatis jura recuperaſſet? Num poſtliminii jura priorem conjugem adſtringebant? Huc pertinet relata definitio Leonis, aſſerentis eodem jure, quo poſtliminio reverſis omnia reſtituuntur, ita etiam jura conjugiorum redintegrari. Non ita placuit Romanis veteribus Jureconſultis, ex quibus Pomponius in l. 14. §. 1. de captivis, & poſtlim. rev. ait: *Non ut pater filium, ita uxorem maritus jure poſtliminii recipit; ſed conſenſu redintegratur matrimonium*: Et Paullus in l. 8. eod. tit.. *Non ut a patre filius, ita uxor a marito jure poſtliminii recuperari poteſt, ſed tunc cum & voluerit mulier, & adhuc alii poſt conſtitutum tempus nupta non eſt; Quod ſi voluerit, nulla cauſſa probabili interveniente, pœnis diſcidii tenebitur*. Hæc ſane in cauſſa fuerant, cur veluti in dubio hæreret Nicetæ animus, quid in ea diſputatione definiendum foret, merito ambigentis. Quid ergo? Num Pontifex Maximus a Legis Romanæ principiis receſſit? Ego potius arbitrarer, Leonem Magnum Romanarum legum principiis potius inhæſiſſe, diverſitatem autem diſciplinæ non a diverſa Philoſophia, ſed a diverſa conjugiorum, qua apud Ethnicos, qua apud Chriſtianos, qualitate fuiſſe profectam. Certa erat regula apud Jureconſultos veteres Romanos, jure poſtliminii ea redintegrari, quæ in jure conſiſterent, non vero quæ in facto, l. 12. §. 2., & 6. ff. de captivis. Ab hac regula nuſquam Leo receſſit, ſed potius illam amplexus eſt. In eo tantum diſcrepat & Leonis, & Romanorum Jureconſultorum opinio, quod apud Leonem magis in jure, apud Romanos Jureconſultos magis in facto matrimonia conſiſterent. In hoc vero nulla eſt philoſophiæ diverſitas, ſed potius diverſitas naturæ conjugiorum apud Ethnicos, & apud Chriſtianos. Apud Ethnicos, qui prolis tantummodo procreationem in matrimonio conſiderabant, conjugia potiſſimum in facto conſiſtebant; apud Chriſtianos, qui Sacramentum in conjugio celebrabant, & arctiſſimam in eo Chriſti & Eccleſiæ conjunctionem conſiderabant, conjugia in jure conſiſtebant. Quid ergo mirum, ſi Leo, & Jureconſulti Romani veteres ex eiſdem fere principiis, ille reſtitui, iſti non redintegrari poſtliminio nuptias definierint? Hanc rem propterea omnino perfecit Juſtinianus, qui utpote Chriſtianus Imperator, & Sacramenti conjugii apprime conſcius Leonis Magni ſententiam confirmavit, abrogata doctrina veterum Juriſconſultorum; ea enim Chriſtianorum conjugiis amplius accommodari non poterat. Novella 22. cap. 7.

Canon 2. cau. 26. qu. 7. legitur in capite 6. ejuſdem epiſtolæ, & quidem eiſdem verbis, dummodo jungantur Romanorum Correctorum adnotationes, dummodo etiam pro illis poſtremis verbis, *per Sacerdotalem neceſſitudinem &c.* legamus *per Sacerdotalem ſollicitudinem &c.*, quemadmodum legitur apud Dionyſium Exiguum, aliosque Codices optimos. Interea vero erit obſervandum, a Gratiano non ſatis apte eundem canonem eſſe laudatum, ut generaliter traderetur, arbitrio præſidentium definienda eſſe pœnitentiæ tempora; Etenim Leo id tantum tradit in ea ſpecie, *Can. 2. cau. 26. qu. 7.*

qua

Digitized by Google

qua quis bis baptizari ſe permiſerit, & quidem aut metu coactus, aut errore tranſductus.

Can. 51. & 57. cau. 1. qu. 1. Quæ Gratianus refert in canone 51. cau. 1. qu. 1. jungenda omnino ſunt verbis memorati canonis 2. cau. 26. qu. 7. Siquidem poſt verba poſtrema ejuſdem canonis ita ſequitur Leo, quaſi præcedentium rationem reddens: *Nam hi, qui baptiſmum ab hæreticis acceperunt, cum baptizati antea non fuiſſent, ſola Sancti Spiritus invocatione per impoſitionem manuum confirmandi ſunt, quia formam tantum baptiſmi ſine ſanctificationis virtute ſumſerunt. Et hanc regulam, ut ſcitis, ſervandam in omnibus Eccleſiis prædicamus, ut lavacrum ſemel initum nulla iteratione violetur, dicente Apoſtolo, unus Deus, una fides, unum baptiſma, cujus ablutio nulla iteratione temeranda eſt, ſed, ut diximus, ſola ſanctificatio Spiritus Sancti invocanda eſt, ut quod ab hæreticis nemo accipit, a Catholicis Sacerdotibus conſequatur.* Hæc eadem Gratianus, neſcio qua ratione, repetita voluit in canone 57. ejuſdem cauſſæ, & quæſtionis.

De Epiſtola ad Januarium, alias Julianum Aquilegienſem.

Fuiſſet hæc Leonis epiſtola ad Januarium præponenda memoratæ epiſtolæ ad Nicetam, cum hæc anno 447. ſive Alipio, & Ardabure conſulibus edita fuerit, illa demum anno, ut diximus, 458., ſed ab ordine temporis paulliſper ibidem receſſi, quod nonnulli crediderint, priorem epiſtolam ad Nicetam ad annum 444. pertinere. Quidam codices pro Januario Julianum exhibent, & hos ſequutus videtur editor Gratianei codicis in can. 42. cau. 1. qu. 1. Verum Dionyſius Exiguus, cui antiquitas majorem præ ceteris auctoritatem conciliat, Januarium ſcribit, cujus propterea codicem ſequi nemo dedignabitur. Hæc eſt Epiſtola illa, quacum plurimum ajebam conſonare epiſtolam priorem, quæ fertur ad Nicetam Aquilegienſem ſcripta, quemadmodum ſpecialiter obſervabam ad canonem 1. diſt. 86. cujus verba habentur etiam in hac ipſa epiſtola ad Januarium. Gratulatur ibidem Leo in primis Januario, quod curam paſtoralem vigilanter exequeretur, deinde ſubdit: *Dilectionem tuam duximus commonendam, inſinuantes ad animæ periculum pertinere, ſi quiſquam de his, qui a nobis in hæreticorum* (ex his ſupplendus, emendanduſque Can. 42. & 112. cau. 1. q. 1. & can. 21. cau. 1. qu. 7. erit Gratianus in can. 42. & 112. cau. 1. q. 1. & can. 21. cau. 1. qu. 7.) *atque ſchiſmaticorum ſectam delapſis, & ſe utcumque hæreticæ communionis contagione macularit, reſipiſcens in communione catholica ſine profeſſione legitimæ ſatisfactionis habeatur. Saluberrimum enim, & ſpiritalis medicinæ utilitate pleniſſimum eſt, ut ſive Presbyteri, ſive Diaconi, vel Subdiaconi, aut cujuslibet ordinis Clerici, qui ſe correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem, quam jampridem amiſerant, rurſum reverti ambiunt, prius errores ſuos, & ipſos auctores erroris damnari a ſe ſine ambiguitate fateantur, ut ſenſibus pravis etiam peremtis nulla ſperandi ſuperſit occaſio, nec ullum membrorum talium poſſit ſocietate violari, cum per omnia illis profeſſio propria cœperit obviare. Circa quos etiam illam canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, ut in magno habeant beneficio, ſi ademta ſibi omni ſpe promotionis, in quo inveniuntur ordine, ſtabilitate perpetua maneant, ſi tamen iterata tinctione non fuerint maculati.*

De

De Epiſtola ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis in Gallia.

Acceperat Hilarius Arelatenſis Epiſcopus, in ſua Provincia Celidonium quendam Epiſcopum contra ſacrorum canonum ſtatuta fuiſſe ordinatum, quod viduam conjugem duxiſſet. Quamobrem convocato Concilio Coepiſcoporum Provincialium Celidonium eundem ab Epiſcopatu dejecit. Romam perrexit Celidonius a Leone Pontifice opem imploraturus. Eundem ſequutus ſtatim fuit Hilarius, qui tamen parum valuit apud Leonem, quippe in ſolemni conventu Celidonius reſtitutus eſt in Epiſcopatum ſuum, nonniſi cum maximo Hilarii dolore, qui clanculum Roma ad Epiſcopatum ſuum abſceſſit. Acciderat præterea, in quadam Gallicana Diœceſi extra fines Provinciæ Arelatenſis Projectum Epiſcopum ægrotaſſe, in cujus locum præmature Hilarius Metropolitani ordinaria, ut arbitror, auctoritate fretus novum Epiſcopum ſubinduxerat. Projectus, ejuſdemque amici, cum noviſſent Hilarii cauſſam adverſus Celidonium Romæ corruiſſe, ſuam in medium proponere non dubitarunt. In qua Projectus Epiſcopus adverſus Hilarium vicit, in ſuam ſedem & ipſe reſtitutus, deturbato eo, qui auctoritate Hilarii ſuffectus fuerat. Hinc ſuborta occaſio fuit, cur Leo Magnus adverſus Hilarium nonnulla ſcripſerit anno 445. in epiſt. ad Epiſcopos per Viennenſem Provinciam conſtitutos, & quidem acriore ſtylo, quemadmodum ex illa facile agnoſcere unuſquiſque poteſt. Quæ vero cauſſa tunc Hilario fuerit ſingularis, cur ea perageret, aut pateretur, non ſatis conſtat apud Hiſtoricos. Illud certum eſt, tunc temporis maximam fuiſſe in Galliis Arelatenſis Epiſcopi auctoritatem; certum præterea eſt, ſubortam tum fuiſſe apud Gallos impiam Semipelagianorum doctrinam, imo & cœpiſſe largius ſerpere in dies; eamque ob rem ſuſpicionem ſuboriri potuiſſe, ne Hilarius forte hæreſi progredienti faveret. Ut enim ipſe erat Arelatenſis Metropolita, & Primas, cujus juriſdictioni parebat, doctrinam venerabatur, conſiliis indulgebat univerſa fere Gallia, non alias videri poterant Semipelagianorum ſemina radices extendere, niſi quoquomodo Arelatenſis idem Epiſcopus ſaltem conniveret. Porro Leo Magnus, cujus lateri Proſper Aquitanus quaſi a ſecretis adſtabat, fuerat Pelagianis, eorundemque ſurculis maxime infenſus. Commoda itaque videbatur ad novam hæreſim conficiendam occaſio, qua Epiſcopus Arelatenſis coerceretur, atque ea ratione ad meliora peragenda excitaretur. Forte hæc Leoni mens eſſe potuit, qui ſagaciſſimus erat, ac prudentiſſimus rerum gerendarum, ea præſertim de cauſſa apud omnes laudatus. Sed tandem finis controverſiis impoſitus, emicuitque Hilarii integritas morum, atque doctrina: Superſunt tantum hodie veterum ſimultatum pura, puraque veſtigia, quæ etiam puto ſubtracta fuiſſe a ſcrinio Romanæ Eccleſiæ adhuc vivente Leone poſt agnitam Hilarii ſanctitatem inſignem, & vehementem Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſervandæ voluntatem. Atque hujus rei graviſſimum habemus argumentum ex eo, quod Dionyſius Exiguus, qui Leonis ætatem propemodum attigit, epiſtolaſque Romanorum Pontificum e Romanæ Eccleſiæ ſcriniis depromtas collegit, memoratam Leonis epiſtolam omiſerit. Pervenit illa ad nos ex aliis locis, forte ex ſcriniis Epiſcoporum, ad quos miſſa fuerat, qui quoniam ſub-

Digitized by Google

ſubdebantur Arelatenſi Epiſcopo, epiſtolam eandem vigilantius cuſtodiebant, ut monumentum haberent, quod pro emergentibus ſimilibus cauſſis Arelatenſibus Epiſcopis opponerent, ſi forte illi poteſtate ſua abuti quoquo modo viderentur.

Can. 7. diſt. 19. Duo ſunt fragmenta, quæ ex ea Leonis epiſtola depromta fuerunt, apud Gratianum relata. Primus eſt canon 7. diſt. 19., cujus priora verba non integra deſcripſit Gratianus, ita propterea ſupplenda. Initium epiſtolæ iſtud eſt: *Divinæ cultum Religionis, quem in omnes gentes, omneſque nationes Dei voluit gratia coruſcare, ita Dominus noſter Jeſus Chriſtus humani generis Salvator inſtituit, ut veritas, quæ antea Legis, & Prophetarum præconio continebatur, per Apoſtolicam tubam in ſalutem univerſitatis exiret, ſicut ſcriptum eſt: In omnem terram exiet* (ita legit Queſnellius, legunt alii *exivit*) *ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed hujus muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, ut in Beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocarit, & ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velit in corpus omne manare &c.* Paullo aliter, quæ deſcripta heic ſunt, Gratianus exhibet; cetera, quæ apud Gratianum ſequuntur, cum optimis epiſtolæ exemplaribus conſonant, pertinentque univerſa eo, ut concluderetur, perperam diſceſſiſſe Roma Hilarium exaſperato animo poſt diſcuſſam, finitamque Celidonii cauſſam, quaſi Hilarius idem Sancto Petro, & Petri ſucceſſoribus morem gerere detrectaſſet.

Can. 27. diſt. 63. Alterum fragmentum habetur in can. 27. diſt. 63., pertinetque ad cauſſam Projecti Epiſcopi, de qua ſuperius verba feceram. Aſſerebat Leo inter cetera, non potuiſſe ab Hilario alium Epiſcopum in locum Projecti ordinari, niſi primum ſuffragia civium exquiſita fuiſſent, his verbis; *Expectarentur certe vota civium, teſtimonia populorum, quæreretur honoratorum arbitrium, electio Clericorum, quæ in Sacerdotum ſolent ordinationibus ab his, qui noverunt Patrum regulas, cuſtodiri.* Et poſt plurima monens Leo, quomodo facienda in poſterum ſit Epiſcoporum ordinatio, ſubdit: *Per pacem, & quietem Sacerdotes, qui futuri ſunt, poſtulentur: Teneatur ſubſcriptio Clericorum, honoratorum teſtimonium, ordinis conſenſus, & plebis.* Ex his facile & emendabis, & interpretaberis memoratum canonem 27.

De Epiſtola ad Dioſcorum Epiſcopum Alexandrinum.

Extat inter opera Leonis epiſtola quædam ad Dioſcorum Epiſcopum Alexandrinum data Kalendis Julii, alias 11. Kal. Julias; ſine conſule tamen, ex quo incertum eſſe videtur, quo anno ſcripta fuerit. Sed cum videatur ad Dioſcorum miſſa, cum primum is fuit Alexandrinus Epiſcopus ordinatus, uti oſtendunt priora epiſtolæ verba; *Quantum dilectioni tuæ Dominicæ charitatis impendamus affectum, ex hoc poteris adprobare, quod tua firmius fundare deſideramus initia*; & Dioſcorus Alexandrinam ſedem tenere cœperit aut ſub finem anni 444., aut ſub initium anni 445., ad iſtud ſane tempus commode refertur. Forte quiſpiam de hujus epiſtolæ fide dubitaret, animadvertens in codice Dionyſii Exigui deſiderari. At vero duplex genus epiſtolarum ſecernere juvabit, quarum aliæ familiares, qualibus Summus Pontifex privatum amicum inſtruit monitis peculiaribus; aliæ decretales, quoties uni, vel pluribus Epiſcopis quidpiam agendum quaſi lege mandatur. Hanc, de qua agimus, epiſtolam familiarem eſſe nemo ambiget, qui formulas a Leone expreſ-

expreſſas conſideraverit. Appellat hanc epiſtolam Leo *Paternam*, *& Fraternam collationem*, item ait: *Studioſe ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus*. Porro Dionyſii Exigui propoſitum non illud erat, ut in Codicem ſuum familiares etiam Romanorum Antiſtitum epiſtolas referret. Romam miſerat Dioſcorus Poſſidonium Presbyterum, per quem de electione ſua Pontificem Maximum redderet certiorem. Poſſidonio redeunti Alexandriam commendavit epiſtolam Leo, Dioſcorum hortatus ad unitatem cum Romana Eccleſia cuſtodiendam, ad quam obtinendam ſe retulit *Can. 16.*
ad ipſa Alexandrinæ Eccleſiæ initia, aſſerens Sanctum Marcum Alexandrinæ Ec- *cau. 24.*
leſiæ primum inſtitutorem fuiſſe S. Petri Diſcipulum, ejuſdemque doctrinæ jugiter *qu. 1.*
adhæſiſſe. Huc pertinet canon 16. cau. 24. qu. 1., cujus verba apprime conſonant cum integris epiſtolæ exemplaribus poſt Romanam Correctionem.

Poſt hæc docet Leo, quonam die Clericorum ordinationes ſint celebrandæ. Verba *Can. 4.*
Pontificis referuntur in can. 4., & 5. diſt. 75., ſed quoniam in Codicibus varietas *& 5.*
quædam ineſt, eadem referam, qualia edidit Queſnellius. *Quod ergo a Patribus* *diſt. 75.*
noſtris propenſiore cura novimus eſſe ſervatum, a vobis hoc volumus cuſtodiri, ut non paſſim diebus omnibus Sacerdotalis, vel Levitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem ſabbati ejus noctis, quæ in prima ſabbati luceſcit, exordia deligantur. (Gratianus ſcribit: *Exordia conſecrandi eligantur*: Addiderunt alii in editione Labbeana: *Hoc eſt, ſub lege Divini Officii ſubſtituantur*. Sed forte hæc adjectio e margine in textum irrepſit) *in quibus his, qui conſecrandi ſunt, jejunis, & a jejunantibus ſacra benedictio conferatur. Quod ejuſdem obſervantiæ erit, ſi mane ipſo Dominico die continuato ſabbati jejunio celebretur, a quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt, quam ad diem Reſurrectionis, ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur, pertinere non dubium eſt. Nam præter auctoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica novimus venire doctrina, etiam Sacra Scriptura manifeſtat, quod cum Apoſtoli Paullum, & Barnabam ex præcepto Spiritus S. ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes, & orantes impoſuerunt eis manus; ut intelligamus, quanta & dantium, & accipientium devotione curandum ſit, ne tantæ benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideo pie, & laudabiliter Apoſtolicis morem geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum Sacerdotum formam per Eccleſias, quibus Dominus præeſſe te voluit, etiam ipſe ſervaveris; ut his, qui conſecrandi ſunt, nunquam benedictio, niſi in die Reſurrectionis Dominicæ tribuatur, cui a veſpera ſabbati initium conſtat adſcribi, & quæ tantis divinarum diſpoſitionum* (alibi legitur *diſpenſationum*) *myſteriis eſt conſecrata, ut quidquid eſt a Domino inſignis conſtitutum, in hujus diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumſit exordium; In hac per Reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & vita accepit initium; In hac &c.* In conſpectu hujus doctrinæ diſputari poſſet, num Leonis ſententia ea fuerit, ut in ſola annui Paſchatis nocte Sacri Miniſtri ordinarentur, quemadmodum colligi videtur ex illis verbis: *Nunquam benedictio, niſi in die Dominicæ Reſurrectionis, tribuatur*? Verum meo judicio nihil prohibet, quominus hæc verba de unoquoque Dominico die intelligamus, quem ſane in honorem Reſurrectionis Dominicæ ſingulis hebdomadis celebramus, dummodo tamen jejunium ſacrum præceſſerit. Quo enim in primis pertinent verba illa Leonis, quibus docet, eodem die & mundum ſumſiſſe exordium, & illapſum fuiſſe Spiritum S., & Apoſtolos prædicandi auctoritatem a Domino accepiſſe; uno verbo, quidquid a Domino inſignius conſtitutum eſt, in hujus diei dignitate geſtum fuiſſe? Hæc non pertinent ad unum Paſchatis diem, ſed generatim de quocumque die Dominico intelliguntur. His ad-

dere poſſumus Leonis tempore ſolemnem Paſchatis diem tranſigi debuiſſe in Cathecumenis baptizandis, quemadmodum etiam præcedentes dies in ſcrutiniis, exorciſmis, variiſque ſuper baptizandos orationibus inſumebantur. Hinc Gelaſius Papa in epiſtola ad Epiſcopos per Lucaniam cap. 7. præfigens ſacris ordinationibus dies meminit de ſabbatis jejuniorum; de ſabbato autem, quod Sanctum adpellamus, ne verbum quidem habuit, quippe quo aliud tum agendum Epiſcopis incumbebat. Præterea ſemper maxima fuit Sanctorum Patrum ſolertia, ut vacantibus Eccleſiis quam citiſſime conſuleretur, novum Epiſcopum ordinando, quod ſane fieri non potuiſſet, ſi ſolo die Paſchatis conſecrationes Epiſcoporum celebratæ fuiſſent. Hinc hodie etiam ætate noſtra obſervatur, ut quocumque die Dominico celebrentur Epiſcoporum conſecrationes, licet in ordinandis miniſtris inferioribus certi infra annum dies ſint præſtituti. Hac occaſione non inopportunum erit animadvertere, quod hodie ſervatur in ordinationibus miniſtrorum Epiſcopo inferiorum, nimirum non Dominico, ſed ſabbati die fieri, ex eo proficiſci, quod olim tota nox, quæ ſabbatum ſubſequebatur, in hujuſmodi ordinationibus inſumebatur, reſervata in mane Dominicum hora tertia Epiſcoporum conſecratione, quæ ſane tempora ad Dominicum diem pertinere videbantur. Sed poſtea, ſublata nocturnarum vigiliarum conſuetudine, ad diem ſabbati pertinere cœperunt, quæ ſub noctem fieri conſueverant adventante Dominico, cujus rei veſtigia adhuc adparent in officio Eccleſiaſtico Sabbati Sancti.

Can. 51. de conſ. diſt. 1. In poſtrema hujus epiſtolæ parte legitur canon 51. de conſ. diſt. 1. Tradit ibidem Leo, Sacrificii oblationem indubitanter iterandam eſſe in baſilicis, quoties populi multitudo ſimul adeſſe non poteſt, quod contingere aſſerit in ſolemnioribus præſertim feſtivitatibus, atque inter cetera ita ſcribit: *Neceſſe eſt autem, ut quædam pars populi ſua devotione privetur, ſi unius tantum Miſſæ more ſervato Sacrificium offerre non poſſint, niſi qui prima diei parte convenerint. Studioſe ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus, ut quod noſtræ conſuetudini ex forma paternæ traditionis inſedit, tua quoque cura non negligat, ut per omnia nobis & fide, & actibus congruamus.* (legunt alii: *Ut omnia nobis ex fide, & actibus congruant.*) *Propter quod remeanti filio noſtro Poſſidonio Presbytero hanc ad fraternitatem tuam epiſtolam dedimus perferendam, qui noſtris proceſſionibus, atque ordinationibus frequenter interfuit, & toties ad nos miſſus, quid in omnibus Apoſtolicæ auctoritatis teneremus, agnovit.* Ita exhibent optimi codices, ex quibus emendari poterit Gratianeus. Ex hoc autem capite facile intelligemus, cur aliquando pluries Miſſæ Sacrificium in Eccleſiis celebretur; atque ea, arbitror, ratione in die Natali Domini adhuc in præſentia pluries oblatio fit; nimirum mutandæ diſciplinæ generalis cauſſam dedit frequentior populi fidelis eodem die congreſſus.

De Priore Epiſtola ad Epiſcopos Siciliæ.

Duæ proferuntur epiſtolæ Leonis ad Epiſcopos Siciliæ directæ. Prior incipit *Divinis præceptis*; dataque eſt 12. Kalendas Novembris Calopodio, ſive, ut alii legunt, Alipio, & Ardabure Conſulibus, ideſt anno 447. Hanc vero germanam eſſe vel ſola Dionyſii Exigui Collectio probat, in qua eadem epiſtola recenſetur. Ex illis, quæ apud Gratianum relata ſunt, fragmentis, ſatis liquere poteſt, quiſnam

Digitized by Google

nam fuerit Leonis ſcopus. Et primo initium epiſtolæ habetur in can. 2. cau. 25. *Can. 2.*
qu. 1., cujus verba ita ex codice Dionyſii Exigui erunt legenda: *Divinis præceptis,* *cau. 25.*
& apoſtolicis monitis incitamur, ut pro omnium Eccleſiarum ſtatu impigro vigilemus ad- *qu. 1.*
fectu, & ſiquid uſquam reprehenſioni invenitur obnoxium, Cleri ſollicitudine, (apud
Gratianum, Queſnellium, alioſque codices legitur: *Celeri ſollicitudine*) *aut ab igno-*
rantiæ imperitia, aut a præſumtionis uſurpatione revocemus. Manente (legunt alii:
Monente) *enim dominicæ vocis imperio, quo Beatiſſimus Apoſtolus Petrus trina repeti-*
tione myſticæ ſanctionis imbuitur, & Chriſti oves, qui Chriſtum diligit, paſcat; ipſius
Sedis, cui per abundantiam divinæ gratiæ præſumus, reverentia coarctamur, ut pericu-
lum deſidiæ, quantum poſſumus, declinemus, ne profeſſio Summi Apoſtoli, qui ſe ama-
torem Domini teſtatus eſt, non inveniatur in nobis, quia negligenter paſcens toties com-
mendatum gregem convincitur Summum non amare Paſtorem.

Ita præfatus Leo, in capite 1. conqueritur de nonnullis Siciliæ Epiſcopis, quod
numeroſius in die Epiphaniæ, quam in die Paſchatis, Sacramentum Baptiſmatis *Can. 13. de conſ.*
adminiſtrarent contra regulas a Romana Eccleſia perpetuo cuſtoditas. Et in cap. *diſt. 4.*
2. fuſe de hac materie diſſerens docet, ſervandam eſſe temporum, & myſterio-
rum Chriſti diſtinctionem, deinde in cap. 3. ad eandem rem ita ſubjicit: *Quam-*
vis ergo & illa, quæ ad humilitatem, & illa, quæ ad gloriam pertinent Chriſti, in
unam concurrant, eandemque Perſonam, totumque quidquid in illo & virtutis divinæ eſt,
& infirmitatis humanæ ad noſtræ reparationis tendat effectum; proprie tamen in morte
crucifixi, & in reſurrectione mortui potentia baptiſmatis novam creaturam condit ex
veteri, &c. Hæc retulit Gratianus cum ſequentibus in can. 13. de conſ. diſt. 4.
uſque ad verſ. *Hoc autem*: qui verſiculus habetur in capite 4. ejuſdem epiſtolæ.
Obſervandum tamen, ubi Gratianus ſcripſit, *interclusit, invitat, ut, &c.*, Dionyſium
Exiguum ita exhibere *interclusit invitans, ut quibuslibet neceſſitatibus impediti, &c.*,
quæ eadem habet Queſnellius ex MSS., ut ipſe teſtatur, codicibus emendata.
Quid vulgares codices contineant, Romani Correctores adnotaverunt. Obſervan-
dum præterea, pro illis Gratiani verbis *omnium credentium numerum* legi apud Dio-
nyſium Exiguum *omnem credentium numerum*.

Poſt pauca ſubſequitur Leo in cap. 5. ad eandem rem his verbis: *Unde quia* *Can. 12.*
manifeſtiſſime patet, baptizandis in Eccleſia electis hæc duo tempora, de quibus loquuti *de conſ.*
ſumus, eſſe legitima, dilectionem veſtram monemus, ut nullos alios dies huic obſervan- *diſt. 4.*
tiæ miſceatis. Hic eſt canon 12. de conſ. diſt. 4., cujus priora verba Leonis mi-
nime ſunt, ſed alicujus collectoris, qui paucis præmonere voluit, quid Leo in
eo capite ſcriberet. Revera Dionyſius Exiguus in epitome capitis ita ſcripſit:
Quod hæc duo tempora, ideſt Paſcha, & Pentecoſte ad baptizandum a Romano Ponti-
fice ſunt præfixa. Hæc cum verbis Leonis conjuncta apud Dionyſium Exiguum im-
prudens Amanuenſis non diſtinxit, occaſionemque dedit poſterioris ætatis Collecto-
ribus, ut omnia ſimul juncta Leoni tribuerent. Ceterum Epitome Dionyſii Exi-
gui minime diſſonat a ſententia Leonis, qui etſi generaliter dicat, duo tempora
præſtituta eſſe ad conferendum Baptiſmum, nec ſpecialiter, quænam ſint ea tem-
pora, deſignet, tamen ex iis, quæ ſuperius dixerat in verbis ſupra memoratis in
can. 13. de conſ. diſt. 4., adparet de temporibus Paſchatis, & Pentecoſte loqui
voluiſſe..

Huc uſque generalis tradebatur diſciplina. Quid vero, ſi certæ cauſſæ emerſiſ- *Can. 16.*
ſent, quibus extra tempora memorata neceſſario Baptiſmus conferendus eſſet? *de conſ. diſt. 4.*

Haſce cauſſas exceptas voluit Leo, inquiens: *Non interdicta licentia, qua in Baptiſmo tribuendo quolibet tempore periclitantibus ſubvenitur. Ita enim ad has duas feſtivitates connexas ſibimet, atque cognatas incolumium, & in pacis ſecuritate degentium libera vota differimus, ut in mortis periculo, in obſidionis diſcrimine, in perſecutionis anguſtiis, in timore naufragii nullo tempore hoc veræ ſalutis ſingulare præſidium cuiquam denegemus*. Ita emendandus erit canon 16. de conſ. diſt. 4., cujus verba aliter retulit Gratianus.

Can. 14. de conſ. diſt. 4. His ſtatim ſubjiciuntur, quæ Gratianus exhibet in canone 14. de conſ. diſt. 4., quæque conſonant cum Dionyſio Exiguo, aliiſque optimis exemplaribus, dummodo pro verbis illis evangelicis: *Qui non ex ſanguinibus*, legamus *qui non ex ſanguine*. Obſervatione digna ſunt hoc in loco, quæ Leo ſcribit; nimirum quoſdam putaſſe in die Epiphaniæ, ſive 8. idus Januarii, Chriſtum Dominum fuiſſe baptizatum. Erat hæc tantummodo nonnullorum opinio; contrarium enim docuerat Sanctus Epiphanius lib. 2. adverſus hæreſes hæreſi 5., tradens Chriſtum baptizatum fuiſſe 6. idus Novembris. Leo Magnus cum accepiſſet ea de cauſſa in aliquibus Eccleſiis adminiſtrari conſueviſſe Baptiſmum in die Epiphaniæ, quod crederent eodem die Chriſtum baptizatum fuiſſe, eam facti diſputationem adgredi noluit; ſed aſſeruit non ſatis opportunum videri illud Servatoris exemplum: nimirum aliud erat Baptiſma, quo Chriſtus ipſe ablui voluit, aliud Baptiſma fidelium, de quo quærebatur, cujus ut virtus ex reſurrectione potius Chriſti pendebat, ita nonniſi tempore, quo celebrabantur ejuſdem Reſurrectionis myſteria, collationem fieri decebat.

Can. 10. diſt. 11. Hæc, quæ de Baptiſmate certis temporibus conferendo fuſe diſputando decrevit Leo, firmavit his verbis: *His itaque, Fratres chariſſimi, tot, ac tantis exiſtentibus documentis, quibus omni ambiguitate ſubmota evidenter agnoſcitis, in baptizandis electis, qui ſecundum apoſtolicam regulam, & exorciſmis ſcrutandi, & jejuniis ſanctificandi, & frequentibus ſunt prædicationibus imbuendi, duo tantum tempora, ideſt Paſcha, & Pentecoſten eſſe ſervanda, hoc veſtræ indicimus charitati, ut ab apoſtolicis inſtitutis nullo ulterius recedatis exceſſu. Quia inultum poſt hæc eſſe non poterit, ſi quiſquam apoſtolicas regulas in aliquo crediderit negligendas*. En quo pertinet ſententia Leonis, quam generaliter paucis tradidit Gratianus in can. 10. diſt. 11. ex nuper memoratis verbis eam ob rem ſupplendo.

De altera epiſtola ad Epiſcopos Siciliæ.

Alteram ad Siciliæ Epiſcopos Leonis epiſtolam primus evulgavit ex antiquo *MS.* codice Cardinalis Sirleti Gerardus Voſſius. In Labbeana collectione eſt numero 104., apud Queſnellium eſt numero 17. Sed hanc Viri eruditi Leoni ſuppoſitam fuiſſe judicaverunt, quibus ſane non contemnendæ conjecturæ, imo & gravia argumenta eſſe potuerunt. In primis enim, ut omittam nemini ex veteribus notam fuiſſe, nec ipſi Dionyſio Exiguo, qui non procul a temporibus Leonis Romæ Pontificias epiſtolas colligebat, apparet nitide ſtyli diverſitas, ut cum aliis Leonis epiſtolis conſonare non poſſit; deinde nota conſularis hæc adſcripta eſt: *Data* 11. *Kalendas Novembris Alipio Viro clariſſimo Conſule*; at cum ſuperior, quam expendebam, epiſtola data ſit 12. Kalendas Novembris ſub Alipii ejuſdem Conſulatu, nemo ſibi perſuadebit, Leonem tam frequenter, ſcilicet duobus ſucceſſive, & ſingulis diebus

ad

ad eoſdem Siciliæ Epiſcopos duas decretales epiſtolas direxiſſe. His accedit in hac epiſtola illud potiſſimum Epiſcopis commendari, ne res eccleſiaſticas alienent. Quod ſi jam fuiſſet a Leone decretum, ſequentes Pontifices facile laudaviſſent illud occaſione oblata. Id laudaviſſent aut Hilarius in epiſtola ad Epiſcopos Galliarum, aut Symmachus in Concilio Romano, aut Agapetus in epiſtola ad Cæſarium Arelatenſem, aut Gregorius Magnus in epiſtola ad eoſdem Siciliæ Epiſcopos, qui omnes Romani Antiſtites eandem rem fuſe pertractarunt. At vero apud omnes altum ſervatur Leonis decreti ſilentium: quæ ſane indicant, epiſtolam ipſam Leoni falſo tributam ab auctore recentiore fuiſſe. Gratianus unum tantum fragmentum ex hac epiſtola derivavit in can. 52. cau. 12. qu. 2., cui tamen plurima adjecta *Can. 52.* ſunt, quæ ſane ad ipſam epiſtolam minime pertinent. In epiſtola ita legitur: *Quam-* *cau. 12.* *vis ergo ordinatum a nobis ſit, quemadmodum utriuſque Eccleſiæ utilitatibus conſulatur,* *qu. 2.* (Nomine utriuſque Eccleſiæ auctor intelligit duas Siciliæ Eccleſias, in quibus ſcripſit, abuſum irrepſiſſe alienationis rerum eccleſiaſticarum: Quænam iſtæ Eccleſiæ fuerint, quærant illi, qui argumenta fictitiarum epiſtolarum ament inveſtigare; quemadmodum etiam quærant, quibus in codicibus reperiantur ea, quæ Leo inducitur jam antea ordinaſſe in utriuſque Eccleſiæ utilitatem), *ne tamen hoc pernicioſum nequiſſimæ deprædationis exemplum cuique poſthac fiat imitabile, hanc præcepti noſtri formam apud dilectionem veſtram volumus eſſe perpetuam; qua ſine exceptione decernimus, ut nequis Epiſcopus de Eccleſiæ ſuæ rebus audeat quidquam vel donare, vel commutare, vel vendere, niſi forte ita aliquid horum faciat, ut meliora proſpiciat, & cum totius Cleri tractatu, atque conſenſu id eligat, quod non ſit dubium Eccleſiæ profuturum.* Quæ ſequuntur apud Gratianum, in epiſtola ipſa non leguntur, ſed potius in Concilio Carthaginenſi vulgo IV. can. 31., & 32., qualiſcumque ſit canonum iſtorum auctoritas. In canone 31. hæc leguntur: *Ut Epiſcopus rebus Eccleſiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur*. Et in can. 32. *Irrita erit donatio Epiſcoporum, vel venditio, vel commutatio rei eccleſiaſticæ abſque conniventia, & ſubſcriptione Clericorum*.

De epiſtola ad Flavianum Conſtantinopolitanum.

Celeberrima eſt Leonis epiſtola ad Flavianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum *Can. 30.* ſcripta, in qua Eutychis hæreſes validiſſime conficiuntur. Data illa eſt anno 449., *cau. 24.* duobus ſcilicet annis ante Concilium Chalcedonenſe. Initio epiſtolæ enumerat Leo *qu. 3.* cauſſas, quæ Eutychem præcipue impulerunt, ut perperam de Chriſti natura ſentiret, præſumtionem videlicet, & imperitiam. Huc referendus eſt canon 30. cau. 24. qu. 3., qui cum integra Leonis epiſtola conſonat, dummodo aliquot codicum varietas obſervetur; ſiquidem ubi Gratianus legit: *Doctioribuſque non credere*, legerunt alii: *Doctioribuſque non cedere*; item ubi Gratianus legit: *Aliquo impediuntur obſcuro*, legerunt alii: *Per aliquod obſcuritatis impedimentum*. Qualiacumque tamen verba retineantur, eadem ſemper erit Leonis ſententia.

De

De epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam.

Can. 5. cau. 24. qu. 2. Eodem anno 449. ſcripſit Leo ad Pulcheriam Auguſtam epiſtolam, quæ incipit *Quantum præſidii*, eandem exhortans, ut auctoritate etiam ſua Eutychis auſum cohiberet, priuſquam illius hæreſis ex pertinacia auctoris, aut ex imprudentum conſenſione vires adquireret. Ita vero loquitur Sanctus Pontifex de Eutyche: *Multum doleo, multumque contriſtor, quod hic, qui antea de humilitatis propoſito laudabilis videbatur, contra unicam ſpem noſtram, Patrumque noſtrorum, vana, & nimis ſtolida audet adſtruere. Qui dum videret inſipientiæ ſuæ ſenſum Catholicis auribus diſplicere, revocare ſe a ſua opinione debuerat, nec ita Eccleſiæ Præſules commovere, ut damnationis ſententiam mereretur excipere, quam utique ſi in ſuo ſenſu* (legunt alii: *in ſua ſententia*) *voluerit permanere, nullus poterit relaxare*. Hæc eadem ſunt, quæ Gratianus retulit in can. 5. cau. 24. qu. 2., quamquam Gratianus idem paullo aliter verba compoſuerit, ut ea, quæ de Eutyche ſingulariter dicta fuerunt, in generalem ſententiam converteret iis accommodandam, qui in malis operibus ſunt pervicaces.

De alia ad eandem Pulcheriam epiſtola.

Can. 21. cau. 23. qu. 5. Præter ſuperius memoratam, alias numero plures ad Pulcheriam Auguſtam Leo ſcripſit epiſtolas. Una adhuc mihi ſupereſt recenſenda, quæ incipit *Gaudere me plurimum*, data Valentiniano, & Avieno Conſulibus, ſeu anno 450., ex ea enim depromtus eſt Gratianeus canon 21. cau. 23. qu. 5. Gratulabatur Leo Pulcheriæ, quod noverit, ipſam in recta fide conſiſtere, & ſeſe a novis Eutychis erroribus avertere, inter quæ ita concludit: *Spero autem adfuturam miſericordiam Dei, ut cooperante clementia veſtra peſtiferi erroris poſſit morbus auferri, ut quidquid ipſo inſpirante, atque auxiliante potuerit ſalubriter fieri, cum veſtræ fidei laude peragatur, quoniam res humanæ aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad Divinam confeſſionem pertinent, & Regia, & Sacerdotalis defendat auctoritas*. Ex his ſupplendus erit laudatus canon 21.

De epiſtola ad Clerum, & Populum Conſtantinopolitanum.

Anno Domini 449. coacta per Dioſcorum Alexandrinum Epiſcopum Pſeudo-Synodo Epheſina, quam vulgo *latrocinium* vocant, ibidem Eutychiana hæreſi pro Chriſtiana fide propoſita, receptaque, cui ſcilicet Epiſcoporum alii vi, alii ſponte ſubſcripſerant, damnatus fertur S. Flavianus Conſtantinopolitanus Epiſcopus ſtrenuus germanæ doctrinæ defenſor, a ſua ſede depoſitus, imo etiam, uti plures ſcribunt, in eodem Concilio per Dioſcorum ipſum impio, atque inaudito auſu percuſſus, atque occiſus. Id ægre tulerunt Conſtantinopolitani Cives, lugentes una cum optimo Paſtore ſe conſtantiſſimum Catholicæ Fidei vindicem amiſiſſe. Hæc erat Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ conditio, dum ad eam ſcripſit Leo Magnus in epiſtola,

epiſtola, quæ incipit: *Licet de his, &c.* numero 46. in editione Queſnellii, ſed in editionibus vulgatis numero 23. data idibus Octobris Alterio, & Protogene Conſulibus, de qua conſulari nota videſis Queſnellii obſervationes. Epiſtolæ inſcriptio ita habet: *Leo Epiſcopus Clero, Honoratis, & Plebi conſiſtenti Conſtantinopoli.* Quæ res ibidem pertractatur, hæreſim potiſſimum reſpicit Eutychianorum; atque in primis illi populo gratulatur Leo, quod veram fidem ſemel amplexus in eadem diutius perſeveret, rogatque, ut perpetuo conſiſtat, neve ullus uſquam, præſertim de Clero, fideles audeat novis opinionibus turbare: *Nec quiſquam*, ait, *ſibi audeat de ſacerdotali bonore blandiri, qui potuerit in execrandi ſenſus impietate convinci; nam ſi vix in laicis tolerabilis videtur inſcitia, quanto magis in eis, qui præſunt, nec excuſatione eſt digna, nec venia; maxime cum etiam defendere perverſarum opinionum commenta præſumunt, & in conſenſum ſuum aut terrore, aut gratia inſtabiles quoque traducunt?* Ex his ſupplere poſſumus canonem 3. diſt. 38., ubi videtur Sanctus Vir paullo aſperius de Clericis loqui, ideo, ut arbitror, quod jam ſuſpicaretur, Anatolium Dioſcori amiciſſimum eſſe, & Flaviano infenſum, imo facile in Flaviani locum concitato ſchiſmate ſubrogandum, quemadmodum revera poſt aliquod tempus ſuffectus eſt. Can. 3. diſt. 38.

Amplius progreditur Leo, atque ita de viris facile populum in hæreſim adducentibus loquitur: *Spernantur* (legunt alii: *ſeparentur*) *hujuſmodi a ſanctis membris Corporis Chriſti, neque ſibi catholica libertas infidelium jugum patiatur imponi. Extra enim donum divinæ gratiæ, & extra Sacramentum habendi ſunt ſalutis humanæ, qui negantes naturam noſtræ carnis in Chriſto, & Evangelio contradicunt, & Symbolo reluctantur, nec ſentiunt ſe in hoc præruptum ſua obcæcatione deduci, ut nec in Paſſionis Dominicæ, nec in Reſurrectionis veritate conſiſtant, quia utrumque in Salvatore vacuatur, ſi in eo noſtri generis caro non creditur. In quibus ſunt ignorantiæ tenebris?* (hæc refert Gratianus in can. 38. de conſ. diſt. 2., cujus verba ex ipſa Leonis epiſtola ita ſupplenda ſunt, atque emendanda). *In quo hactenus deſidiæ torpore jacuere? ut nec auditu diſcerent, vel lectione cognoſcerent, quod in Eccleſia Dei in omnium ore tam conſonum eſt, ut nec ab infantium linguis veritas Corporis, & Sanguinis Chriſti inter Communionis Sacramenta taceatur?* (ita legit Queſnellius, monens in codice quodam MS. deſiderari illa verba, *vel lectione cognoſcerent*; at editio Labbeana in poſterioribus verbis hæc exhibet: *Inter communis Sacramenta Fidei taceatur*, quemadmodum etiam exhibet Gratianus) *quia in illa myſtica diſtributione ſpiritalis alimoniæ hoc impartitur, hoc ſumitur, ut accipientes virtutem cœleſtis cibi, in carnem ipſius, qui caro noſtra factus eſt, tranſeamus.* Ut hæc commode intelligantur, animadvertendus eſt vetuſtus Eccleſiæ ritus, qualis in uſu erat in adminiſtratione Euchariſtiæ: Nimirum Sacerdos ſacram particulam porrigens dicebat: *Corpus Chriſti*; ſuſcipiens reſpondebat: *Amen*. Teſtis hujus ſacræ cœremoniæ Ambroſius eſt in lib. 4. de Sacramentis cap. 4. inquiens: *Non otioſe, cum accipis, tu dicis, amen, jam in ſpiritu confitens, quod accipias Corpus Chriſti: dicit tibi Sacerdos: Corpus Chriſti: Et tu dicis, amen, hoc eſt verum.* Ex hac communi Eccleſiarum diſciplina ita argumentabatur Leo adverſus Eutychianos: ipſi etiam infantes, dum ad Euchariſtiam ſuſcipiendam accedunt, fatentur ſe Corpus Chriſti ſuſcipere. Ergo inveterata, & ipſiſmet infantibus nota traditio eſt, vere exiſtere Corpus Chriſti; ac proinde naturam hominis Deo junctam in naturam Dei minime abiiſſe, quod cum ſuis aſſeclis Eutyches contendebat. Hanc eandem ſententiam alibi expoſuit idem Can. 38. de conſ. diſt. 2.

Leo,

Digitized by Google

Leo, videlicet in ſermone 6. de jejunio menſis ſeptimi, ſcribens: *Sic ſacræ menſæ communicare debetis, ut nihil prorſus de veritate Corporis Chriſti, & Sanguinis ambigatis. Hoc enim ore ſumitur, quod fide creditur, & fruſtra ab illis amen reſpondetur, a quibus contra id, quod accipitur, diſputatur*. Superſunt adhuc in Gratianeo fragmento nonnulla, quæ apud Leonem minime leguntur, ſed potius excerpta ſunt ex aliis Patrum veterum monumentis, a verſ. *Idem eſt cibus refectionis* uſque in finem. Romani Correctores jamdiu aſſeruerunt, hæc referenda eſſe ad Ambroſium. Revera apud Ambroſium plura ex ipſis leguntur, quæ cum Gratianeo canone ſunt conferenda. Porro Gratianus videtur hæc ex incerto quodam auctore ſumſiſſe, qui ejuſdem ætate ſcripſerit contra Berengarium ad aſſerendam catholicam doctrinam de Chriſti Corpore, & Sanguine. Ait Gratianus: *Idem eſt cibus refectionis, & cibus ſanguinis. Sicut enim caro Domini vere eſt cibus, ita ſanguis vere noſter eſt potus.* Romani Correctores obſervaverunt in nonnullis codicibus haberi: *Idem eſt cibus, &c.*, quæ lectio integræ ſententiæ magis convenire videtur, quodque ſi attendiſſet Gloſſographus, abſtinuiſſet ab hac inepta interpretatione, quam adtexuit: *Idem eſt cibus, ideſt ſimilis*. Gratianus igitur appoſuit particulam *item*, ut ſignificaret ſe aliud fragmentum non Leonis, ſed alterius auctoris referre. Quamobrem qui poſt Gratianum capita diſtinxerunt, id attendere debuiſſent, ut quæ in hoc fragmento ſubjiciuntur, a præcedentibus ſejungerent. Verba illa: *Eſt cibus refectionis, &c.* ſunt auctoris illius, quem Gratianus ſequebatur, quique ad demonſtrandum, quid in Euchariſtia contineretur, uſus eſt verbis Chriſti Johannis cap. 6. *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*. Proſequitur Gratianus: *Idem*: *eſt etiam Corpus, de quo dictum eſt: Caro mea vere eſt cibus, & Sanguis meus vere eſt potus. Circa hoc corpus aquilæ ſunt, quæ alis circumvolitant ſpiritalibus*. Hæc ſunt Ambroſii in caput 17. Lucæ in fine lib. 6., quæ Gratianus quaſi ejuſdem auctoris nomine laudabat, quia forte apud eundem auctorem laudatum Ambroſium legerat. Pergit Gratianus: *Idem*: *Unde & Corpus Chriſti edimus, ut vitæ æternæ poſſimus eſſe participes*. Rurſum hæc Ambroſii ſunt in lib. 10. Lucæ cap. 22. cap. 9. De illis, quæ ſubjiciuntur in verſ. *Cujus clare*, & in verſ. ultimo, nihil adjicio; cum enim eadem ſint cum iis, quæ referuntur Ambroſii nomine in can. *Revera* 69. eadem diſt. 2. de conſecrat, opportunius erit de ipſa ſententia verba facere, cum ſuo loco agendum mihi erit de Ambroſii capitibus ad eundem canonem 69.

De epiſtola ad Anatolium Conſtantinopolitanum.

Celebre eſt in Eccleſiaſtica Hiſtoria Anatolii nomen. Is amiciſſimus primum Dioſcoro Alexandrino fuit, & in Eutychiana hæreſi propugnanda ſodalis; forte etiam in Flàviani Epiſcopi Conſtantinopolitani necem quidpiam agreſſus fuerat, aut ſaltem illius conſcius extiterat. Nihilominus tanta erat ejus exiſtimatio apud Orientales, ut minime dubitaverint mortuo Flaviano ipſum in Flaviani locum, ſive regimen Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ vocare, id præ ceteris penes Romanum Antiſtitem curante Imperatore, ea potiſſimum ratione, quod Anatolius Chriſtianæ fidei vindex extiturus eſſet, atque Eutychianam hæreſim damnaturus. Leo Magnus in rebus agendis prudentiſſimus in hanc ordinationem facile conſenſit, quatenus ſperabat, Anatolii animum erga Eccleſiam, veramque fidem conciliandum fore, atque

Digitized by Google

atque ita numerum, & auctoritatem Eutychianorum, niſi prorſus extingueretur, ſaltem plurimum diminuendam. Itaque menſe Aprili ſub Conſulatu Adelphii, ſive anno 451., ad Anatolium ſcripſit epiſtolam Leo, ſumma ibidem prudentia, atque animi moderatione uſus; non tam enim ſibi gratulandum cum Anatolio fuerat de nova illius electione, quam animus Anatolii catholicis doctrinis imbuendus; imo etiam explorandum tacite, & ſolerter erat, qualis & antea fuiſſet, & in poſterum futura eſſet mens novi Epiſcopi, de cujus improbitate vehementem ſuſpicionem Summus Pontifex præconceperat. Inter cetera ſermonem ibidem habet de Epiſcopis, qui Dioſcoro faverant in latrocinio Epheſino, ad unitatem revocandis, quoties Eutychianam hæreſim deteſtarentur; eaque occaſione adſtruit, quid a Catholicis ſentiendum ſit contra Eutychem, videlicet Chriſtum Dominum verum hominem eſſe, ac vere nos in humana natura Deo Patri reconciliaviſſe. Huc ſpectant verba canonis 68. cau. 1. qu. 1., quæ ita legenda ſunt ex optimis codicibus: *Aliter enim in Eccleſia Dei, quæ corpus eſt Chriſti, nec rata ſunt* (legunt alii, *nec ſacrata ſunt*) *Sacerdotia, nec vera ſacrificia, niſi in noſtræ proprietate naturæ verus nos Pontifex reconciliet, verus immaculati agni ſanguis emundet*. Ex his autem adparet, quantum diſtet a Gratiani propoſito illius fragmenti ſententia; etenim Leo nihil aliud ibidem prædicat, quam Chriſtum verum hominem eſſe, atque in humana ejus natura fieri ſactificia, eademque pro peccatis noſtris offerri. At Gratianus ex eo dedocit, extra Eccleſiam per hæreticos fieri vera ſacrificia, aut ſacramenta non poſſe. Memorata epiſtola in editione Queſnellii eſt numero 60., in aliis editionibus numero 40. Can. 68. cau. 1. qu. 1.

De alia epiſtola ad Anatolium.

Monitis Leonis, de quibus nuper verba feci, aurem præbuit, aut ſaltem præbuiſſe viſus eſt Anatolius, utpote qui in Chalcedonenſi Concilio anni 451. Eutychianam hæreſim cum ceteris Epiſcopis unanimi conſenſione damnavit. Verum novo ambitu Epiſcopalium ſedium in Oriente prærogativas turbare cœpit, & quidem in Concilio ipſo Chalcedonenſi, in quo nullum non lapidem movit, ut Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſuæ novus honor concederetur, & dignitas, ſcilicet ut inter Patriarchales Eccleſias recenſeretur, imo etiam Patriarchalibus ceteris præſtantior haberetur. Hos Anatolii conatus ægre excepit Leo, quos ut compeſceret, epiſtolam ad illum miſit anno 452., (incipit *Manifeſtato*, eſtque numero 80. apud Queſnellium, & 53. in aliis editionibus) monens, ut cum recta fidei doctrina animi jungat humilitatem, neve a traditis in Concilio Nicæno regulis diſcedat, quibus Epiſcopalium ſedium prærogativæ firmatæ jam fuerant. Ex his facile percipimus ſententiam canonis 6. diſt. 47., qui ex hac ipſa epiſtola depromtus eſt; Can. 6. diſt. 47. cum autem a Gratiano nonnulla omiſſa fuerint, nonnulla adjecta, juvabit hic integra Leonis verba exhibere. Ait ille: *Virum enim Catholicum, & præcipue Domini Sacerdotem, ſicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari: dicente quippe ſcriptura ſancta: Poſt concupiſcentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere* (legunt alii *vetare*) *multis mundi hujus illecebris, multis vanitatibus reſiſtendum eſt, ut veræ continentiæ obtineatur integritas, cujus prima eſt labes ſuperbia, initium tranſgreſſionis, & origo peccati; quoniam mens potentiæ avida nec abſtinere novit vetitis, nec*

Digitized by Google

gaudere conceſſis, dum inordinato, pravoque progreſſu impunitarum tranſgreſſionum augetur exceſſus, & crebreſcunt culpæ, quæ toleratæ ſunt ſtudio fidei reparandæ, & amore concordiæ.

Can. 3. cau. 25. qu. 1. Facile quoque eſt exinde percipere ſententiam canonis 3. cau. 25. qu. 1., ubi Leo Magnus ſuadet, Nicæni Concilii canones ſervandos eſſe, illos ſcilicet, quibus Epiſcopalium ſedium honores præſtituti fuerant, quoſque Anatolius parvipendebat, ut dignitatem ſuam ſupra ceteras eveheret. Verba Leonis hæc ſunt: *Sancti & venerabiles Patres, qui in urbe Nicæna ſacrilego Ario cum ſua impietate damnato manſuras uſque in finem mundi leges Eccleſiaſticorum canonum condiderunt, & apud nos, & in toto orbe terrarum in ſuis conſtitutionibus vivunt; & ſiquid uſquam aliter, quam illi ſtatuere, præſumitur, ſine cunctatione quaſſatur, ut quæ ad perpetuam utilitatem generaliter inſtituta ſunt, nulla commutatione varientur, nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum ſunt commune præfixa, & manentibus terminis, quos conſtituerunt Patres, nemo in jus tendat alienum, ſed intra fines proprios, atque legitimos, prout quis voluerit, in latitudine ſe charitatis exerceat, cujus ſatis uberes fructus Conſtantinopolitanus poteſt Antiſtes adquirere, ſi magis humilitatis virtute nitatur, quam ſi ſpiritu ambitionis inſletur.*

De alia epiſtola ad Anatolium.

Can. 34. cau. 24. qu. 3. Alia eſt Leonis ad Anatolium epiſtola, quæ incipit *Diligentiam neceſſariæ*, data anno 457., in qua Anatolius monetur inter cetera, ut coerceat ſuæ Diœceſeos Clericos, qui Eutychianis adhærere dignoſcerentur. Fragmentum hujus epiſtolæ habetur in can. 34. cau. 24. qu. 3., cujus verba poſt Romanam Correctionem cum epiſtolæ ipſius integris exemplaribus conſonant. Unum tantummodo obſervare adhuc oportebit, nimirum varietatem codicum in illis verbis: *Quia melius ſit his in Eccleſia carere membris*; licet enim ſicut apud Gratianum, ita in pluribus codicibus hæc habeantur, alibi tamen ſic legitur: *Quia melius ſit his in Eccleſia officiis carere membrorum &c.*

De epiſtola ad Marcianum Auguſtum.

Can. 2. & 17. cau. 25. qu. 2. Quoties huc referantur, quæ ſuperius enarravi ad epiſtolam Leonis ad Anatolium ſecundo loco memoratam, in comperto erit argumentum epiſtolæ Leonis ad Marcianum Auguſtum ſcriptæ eodem anno 452. Hæc refertur apud Queſnellium num. 78., apud alios Collectores num. 54. Cum Leo apprime noviſſet, Anatolium conſueviſſe cum Imperatore congredi, proindeque apud illum ſui ambitus cauſſas honeſtiſſime tegendo, gratiam, & patrocinium facile capturum, ut tandem aliquando Conſtantinopolitani Epiſcopi dignitas præſtantior fieret, opportunum duxit ad Marcianum ipſum ſcribere, ſuadens, ut perpetuo firma manerent Nicæni Concilii ſtatuta, quibus unicuique Eccleſiæ ſua jura, ac privilegia ſervabantur. Hanc ſententiam retulit Gratianus in can. 2. cau. 25. qu. 2., imo & denuo exhibuit in can. 17. eadem cauſſa, & quæſtione. Verba Leonis hæc ſunt: *Satis eſt prædicto* (videlicet Anatolio), *quod veſtræ pietatis auxilio, & mei favoris*

adſenſu

Digitized by Google

adſenſu Epiſcopatum tantæ urbis obtinuit. Non dedignetur Regiam Civitatem, quam Apoſtolicam non poteſt facere ſedem, nec ullo ſperet modo, quod per aliorum poſſit opiniones augeri. Privilegia enim Eccleſiarum Sanctorum Patrum canonibus inſtituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nulla poſſunt improbitate convelli, nulla novitate violari (legunt alii: *mutari*). *In quo opere, auxiliante Chriſto, fideliter exequendo neceſſe eſt, me perſeverantem exhibere famulatum, quoniam diſpenſatio mihi credita eſt, & ad meum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum, quæ in Synodo Nicæna ad totius Eccleſiæ regimen, ſpiritu Dei inſtruente, ſunt conditæ, me, quod abſit, connivente violentur, & major ſit apud me unius fratris voluntas, quam univerſæ domus Domini communis utilitas.* Gratianus in memorato canone 2. Leonis ſententiam de Eccleſiarum privilegiis expreſſam extendit ad monaſteria, ipſamet Pontificis verba depravando. Quid vero commune habet Gratiani propoſitum cum propoſito Leonis? Dignoſcitur ſane hinc, quod alias ſæpe, ac ſæpius attigi, quanta ſæculo circiter duodecimo ſollicitudo monachorum fuerit in privilegiis exemtionum effingendis, quacumque tandem ratione contingere id ipſis poſſet.

De epiſtola ad Theodorum Forojulienſem.

Theodorus quidam Forojulienſis in Gallia Epiſcopus Leonem Pontificem conſuluerat de Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtratione. Reſpondit Leo data epiſtola anno 452., quæ incipit *Sollicitudinis*, eſtque in editione Queſnellii 83., in aliis 91. Ibidem in primis Theodorum Leo reprehendit, quod Metropolitanum ſuum primo loco non conſuluiſſet; noverat enim prudentiſſimus Pontifex, quantum intereſſit, optimi regiminis ordinem ita ſervari, ut infima per media, media per ſuprema dirigantur. Noverat præterea in Galliis diriſſimas tum inter Epiſcopos ſubortas fuiſſe contentiones ob recentem Hilarii Arelatenſis, uti ſuperius attigi, & Cœlidonii, aliorumque Epiſcoporum controverſiam, quorum alii aliorum poteſtatem evadere, alii præeſſe aliis nitebantur. Quamobrem opportunum duxit Leo ita Theodorum Forojulienſem monere, ut Metropolitano primum proponeret, de quo dubitaret; nihilominus tamen plura interea reſcripſit, quibus interroganti faceret ſatis, concludens, ut eadem epiſtola Metropolitano exhiberetur, ad cujus ſollicitudinem pertineret, eandem ſuffraganeis Epiſcopis communem quodammodo facere, ſive veluti normam optimam proponere ſervandæ eccleſiaſticæ diſciplinæ. De hujus epiſtolæ fide dubitare nemo poterit, qui animadverterit, eam non ſolum commemorari, ſed & ejus fragmentum referri a Vigilio Papa in ſuo Conſtituto ita ſcribente: *Nam Beatiſſimus Papa Leo ad Theodorum Epiſcopum Forojulienſem poſt alia ita dicit: Non neceſſe eſt, nos eorum, qui ſic abierunt, merita, actuſque diſcernere, cum Dominus Deus noſter, cujus judicia nequeunt comprehendi, quod ſacerdotale myſterium implere non poterat, ſuæ juſtitiæ reſervavit.* Nec forte quiſquam adhuc in dubio verſetur, quod hæc epiſtola apud Dionyſium Exiguum deſideretur. Nam ego, ut cetera omittam, quæ hac occaſione obſervanda occurrerent, ſuſpicor, epiſtolam iſtam a Dionyſio ideo prætermiſſam, non quod in Romanis ſuæ ætatis codicibus deſideraretur, ſed quod ſuæ cauſſæ, quam Romæ pertractabat, plurimum adverſaretur. Ut enim monui in præfatione univerſi operis obſervat. 5., Dionyſius unus erat ex Monachis illis Scythis, qui Romam venerant, cauſſam dicturi

 coram

Digitized by Google

coram Summo Pontifice, quando in Orientalibus Provinciis eorundem cauſſa dirimi potuiſſet. Ipſe propterea Leonis epiſtolam, quæ Metropolitis velut ordinariis ſua jura conceſſit, quæque neminem, ut ajunt, in prima inſtantia Romam confugere debere ſinebat, ſilentio prætermiſit, ne ſuo ipſemet codice damnaretur.

Can. 10. cau. 26. qu. 6. & can. 49. de pœn. diſt. 1. Duo ſunt ex hac epiſtola fragmenta Gratiani, nimirum can. 10. cau. 26. qu. 6. & can. 49. de pœn. diſt. 1., quorum verba ita invicem conjuncta ſunt, ut alia ab aliis ſeparari debeant. Ait Leo: *Ut quoquomodo inſtruatur ambiguitas conſulentis, quid de pœnitentium ſtatu Eccleſiaſtica habeat regula, non tacebo. Multiplex miſericordia Dei* (hic eſt can. 49. de pœn. diſt. 1.) *ita lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, ut qui regenerationis dona violaſſent, proprio ſe judicio condemnantes ad remiſſionem criminum pervenirent: Sic divinæ bonitatis præſidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. Cui utique operi* (hæc omittuntur a Gratiano) *inceſſabiliter ipſe Salvator intervenit, nec unquam ab his abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit, dicens: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi, ut ſiquid per ſervitutem noſtram bono ordine, & gratulando impletur effectu, non ambigamus per Spiritum Sanctum fuiſſe donatum. Si autem aliquis eorum*, (rurſum hic Gratianus in d. can. 49.), *pro quibus Domino ſupplicamus, quocumque interceptus obſtaculo, a munere indulgentiæ præſentis exciderit* (legit Gratianus cum aliis *exceſſerit*), *& priuſquam ad conſtituta remedia perveniat temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non recipit, conſequi exutus carne non poterit. Nec neceſſe eſt, nos eorum*, (hæc itidem omittit Gratianus), *qui ſic obierint, merita, actuſque diſcutere, cum Dominus Deus noſter, cujus judicia nequeunt comprehendi, quod ſacerdotale miniſterium implere non potuit, ſuæ juſtitiæ reſervaverit, ita poteſtatem ſuam timeri volens, ut hic error omnibus proſit, & quod quibuſdam tepidis, aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multum enim utile, ac neceſſarium eſt, ut peccatorum reatus ante ultimum diem ſacerdotali ſupplicatione ſolvatur. His autem, qui in tempore neceſſitatis*, (hæc retulit Gratianus, tum in d. can. 49., tum in d. can. 10. cau. 26. qu. 6.), *& in periculi urgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda, quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera converſio* (legunt alii: *vera confeſſio*, alii, uti adverterunt Romani Correctores, *nullas patitur venire moras &c.*) *dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cum converſus ingemueris, tunc ſalvus eris. Et alibi:* (hæc omittuntur apud Gratianum) *Dic tu iniquitates tuas prior, ut juſtificeris; & iterum: Quia apud Dominum miſericordia eſt, & copioſa apud eum redemtio. In diſpenſandis itaque Dei donis non debemus eſſe difficiles, nec accuſantium ſe lacrymas, gemituſque negligere, cum ipſam pœnitenti affectionem ex Dei credamus inſpiratione conceptam, dicente Apoſtolo: ne forte det illis Deus pœnitentiam, ut reſipiſcant a Diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipſius voluntatem. Unde oportet unumquemque chriſtianum conſcientiæ ſuæ habere judicium, ne converti ad Deum de die in diem differat, nec ſatisfactionis ſibi tempus in fine vitæ ſuæ conſtituat, quia periculoſe hac ſe conditione fragilitas, & ignorantia humana concludit, ut*

ad

ad paucorum horarum ſe reſervet incertum, & cum poſſit pleniore ſatisfactione indulgentiam promereri, illius temporis anguſtias eligat, quo vix inveniat ſpatium vel confeſſio pœnitentis, vel reconciliatio Sacerdotis. Verum, ut dixi, etiam talium (habentur hæc in d. can. 49.) *neceſſitati ita auxiliandum eſt, ut & actio illis pœnitentiæ, & communionis gratia, ſi eam etiam amiſſo vocis officio per indicia integri ſenſus poſtulant, non negetur. At ſi aliqua ægritudine ita fuerint aggravati* (leguntur etiam iſta in d. can. 10.), *ut quod paullo ante poſcebant, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant, teſtimonia eis fidelium circumſtantium prodeſſe debebunt, ut ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium conſequantur; ſervata tamen regula canonum paternorum circa eorum perſonas, qui in Deum a fide diſcedendo peccarunt*. Integra fere in his continetur Leonis epiſtola, ex qua memorati Gratiani canones & ſupplendi erunt, & emendandi. Cum his etiam jungere juvabit canonem 1. cau. 24. qu. 2., canonem 62. de pœn. diſt. 1., & canonem 1. de pœn. diſt. 7., canonem. 2. Concilii Arauſicani, ſive can. 7. cau. 26. qu. 6., ex his enim omnibus canonibus, quos jam expendi ſuperius, ubi agerem de epiſtola Leonis ad Ruſticum Narbonenſem, facile liquet de pœnitentibus excipiendis, ſeu de excipiendorum modo plurimum in Gallicana Eccleſia fuiſſe tunc temporis dubitatum.

De Epiſtola ad Theodoretum Cyrenſem.

Theodoretus Cyrenſis Epiſcopus ex illis fuit, qui, cum Chalcedonenſi Concilio intereſſet, contra Eutychem alacriter, ſtrenueque pugnavit. Abſoluto Concilio Chalcedonenſi ipſi gratulatus eſt Leo Magnus per Epiſtolam datam tertio Idus Junii ſub Opilionis conſulatu, ſive anno 453. Incipit *Remeantibus ad nos fratribus*, apud Queſnellium numero 93., in vulgatis Conciliorum editionibus numero 63. Quoniam vero duo potiſſimum capita Leonem Pontificem angebant; & primum hæreſis Eutychis; deinde ambitus Anatolii Conſtantinopolitani, de quo ſuperius jam ſermonem habui, utramque hanc cauſſam complexus eſt in hac epiſtola Sanctiſſimus Pontifex. Hinc inter cetera ita ſcribit: *De his vero, quæ in ſæpe dicto Concilio* (nimirum Chalcedonenſi) *illicita contra venerabiles Nicænos canones præſumtione tentata ſunt* (ſcilicet ab Anatolio) *ad Fratrem, & Coepiſcopum noſtrum Antiochenæ ſedis Præſulem ſcripſimus; adjicientes & illud, quod nobis propter improbitatem Monachorum quorundam regionis veſtræ verbo mandaſtis per Vicarios noſtros; & hoc ſpecialiter ſtatuentes, ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, ſeu Monachus, ſive ille ſit Laicus, qui cujuslibet ſcientiæ nomine glorietur*. Hæc retulit Gratianus in can. 19. cau. 16. qu. 1. Porro quod hic ſcribit Leo de Monachis a prædicationis officio arcendis, non ſolum ad Theodoretum ſcripſit, ſed ad Epiſcopum etiam Antiochenæ Eccleſiæ ſcripſiſſe ſe tradidit, ut eadem diſciplina in oriente paſſim reciperetur. Revera in epiſtola Leonis ad Maximum Antiochenum Epiſcopum data eodem anno 4. Idus Junii, eadem fere verba leguntur, ibi: *Illud quoque dilectionem tuam convenit præcavere, ut præter eos, qui ſunt Domini Sacerdotes, nullus ſibi docendi, & prædicandi jus audeat vindicare, ſive ille Monachus, ſive ſit laicus, qui alicujus ſcientiæ nomine glorietur*. Porro quod hoc loco de Monachis decernitur, ne divinum verbum populo prædicent, id erat Leonis ætate maxime opportunum, quatenus Eutyches Monachorum Archimandrita, cum

Can. 19. cau. 16. qu. 1.

per-

Digitized by Google

perperam de Chriſti natura ſenſiſſet, Monachos ſuos, alioſque quamplurimos præſertim inſtituti conſortes in ſuam ſententiam facile traxerat; quamobrem quis non agnoſcat, quanto in periculo res erat tunc conſtituta, divinæ fidei prædicationem Monachis hujuſmodi committere?

De Epiſtola ad Leonem Auguſtum.

Vita functo Marciano Imperatore circa annum 457. ſuffectus fuit in ejus locum Leo Auguſtus digniſſimus ſane vir fidei Catholicæ Patronus, ac propugnator. Ad ipſum ſcripſit ſæpe Leo Pontifex; poſtquam enim de ſuſcepto imperio gratulatus eſt, nihil antiquius habuit, quam ſtabilitam in Chalcedonenſi Concilio fidem ipſi commendare, quemadmodum commendavit per epiſtolam, quæ incipit *Literas clementiæ tuæ* numero 125. in editione Queſnellii, & 75. in aliis editionibus. Ibi inter cetera enarrantur, quæ perpetravit Dioſcorus Alexandrinus flagitia, quemadmodum ille Alexandrinam Eccleſiam ſuſdeque turbaverit, atque exemplis peſſimis depravaverit.

Can. 69. cau. 1. qu. 1. Huc referendus eſt canon 69. cau. 1. qu. 1. Ait enim Leo Papa: *Perſpicuum eſt, quibus pietas veſtra ſuccurrere, & quibus debeat obviare, ne Alexandrina Eccleſia, quæ ſemper fuit domus orationis, ſpelunca ſit nunc latronum. Manifeſtum quippè eſt per crudeliſſimam, inſaniſſimamque ſævitiam, omne illic cæleſtium Sacramentorum fuiſſe lumen extinctum. Intercepta eſt Sacrificii oblatio, defecit chriſmatis ſanctificatio, & parricidalibus manibus impiorum omnia ſe ſubtraxere myſteria.* Spectant hæc ad Dioſcori impietatem; qui cum Alexandrinam Eccleſiam teneret, turbas idemtidem concitavit, ita ut plures Alexandrini a catholico ſe regi Epiſcopo detrectaverint, & Sanctum Proterium Dioſcori ſucceſſorem interficere non dubitarint impio auſu, imo & in ejus cadaver flammis ſævire, ut Timotheum quemdam Ælurum Eutychianæ ſectæ aſſeclam ipſi ordinarent; quemadmodum referunt Evagrius lib. 2. cap. 8., & Nicephorus lib. 15. cap. 16. Hinc autem adparet, qua de cauſſa dixerit Leo, in Eccleſia Alexandrina omne Sacramentorum lumen extinctum fuiſſe, interceptam Sacrificii oblationem, defectam chriſmatis ſanctificationem, quia ſcilicet Timotheus Ælurus contra regulas canonum ab impiis ordinatus, imo & ab iis, qui ordinandi Alexandrinum Epiſcopum auctoritate carebant, conſecratus, ſacra myſteria celebrare non poterat.

De Epiſtola ad Leonem Epiſcopum Ravennatem.

Can. 112. de conſ. diſt. 4. Gratianus in can. 112. de conſ. diſt. 4. refert fragmentum epiſtolæ Leonis Papæ ad Leonem Epiſcopum Ravennatem. Alii non Leonem, ſed Neonam vocant, alii Neoniam. Hic ſucceſſit in Ravennatenſi Epiſcopatu Petro Chriſologo anno Domini 450., ac, ſi fides eſt Vghello in Italia ſacra, tertio Pontificatus ſui anno deceſſit. Si hæc vera ſunt, hæc epiſtola non alio tempore ſcripta dici poteſt, quam poſt annum 449., & ante annum 454. Nota conſularis hæc adjecta eſt: *Data nono Kalendas Novembris conſulatu Marciani Auguſti*; qui conſulatus incidit in annum 451. Verum non carent iſta dubitatione apud omnes. Etenim qui Petrum Chriſologum anno 450. obiiſſe teſtantur, non aliud facti argumentum adfe-

adferunt, quam hujus epiſtolæ auctoritatem; proptereaque ſi inſcriptionis illius fides falſitatis vitio laborat, non eſt cur Leonis, ſeu Neonæ Epiſcopatus referatur ad annum 450. uſque ad annum 453. Sunt qui rectius putant, notam conſularem ita emendandam eſſe: *Data &c. Conſulatu Majorani*, qui conſulatus incidit in annum 458., neque enim difficile fuit aut amanuenſibus, aut typographis pro Majorano edere Marcianum ob maximam nominis, & literarum ſimilitudinem. Emendationem ſuadent apertiſſimæ rationes. In primis anno 451. plures ſunt epiſtolæ Leonis Magni. Extat ad Marcianum Auguſtum, quæ incipit *Literas*; extat alia ad Pulcheriam Auguſtam, quæ incipit *Quod ſemper*, alia ad Anatolium, quæ incipit *Gaudemus*, alia ad Julianum, quæ incipit *Literas*, alia ad Paſchaſinum, quæ incipit *Quamvis*, aliæque nonnullæ. Nulla autem ex ipſis notam exhibet conſularem Marciani Auguſti, ſed potius hanc: *Adelphio Viro clariſſimo conſule*: Notabat enim Leo in Occidente ſcribens non Orientalem conſulem, ſed Occidentalem. Quænam ergo eſſe ratio potuit Leoni in epiſtola ad Ravennatem Epiſcopum ſtylum immutandi, & inſcribendi notam conſularem, quæ potius græcos reſpiceret, quam latinos? Quod magis ex eo confirmatur, quia in memoratis epiſtolis ad græcos ſcribebat, in hac vero epiſtola ad Epiſcopum Ravennatem alloquebatur Epiſcopum Occidentalem, quocum commodior erat Occidentalis conſulis adnotatio. Si autem præcipuum epiſtolæ ejuſdem ſcopum conſideremus, magis, ac magis exinde liquebit, eam nullatenus pertinere poſſe ad annum 451. Quæritur ibidem de illis, qui cum parvuli in captivitatem deducti eſſent, deinde poſtliminio reverſi in civitatem reſtituti ſunt, de ſuſcepto baptiſmate prorſus incerti. Porro anno 451. Attila adhuc in Galliis verſabatur, & licet jam nomine ſuo Italiæ univerſæ terrorem incuteret, nondum tamen in Romanos, aut Ravennates irruperat. Ingreſſus Italiam tantummodo eſt anno 452., quo tempore, uti ſcribit Paullus Diaconus, Aquilejam, Ticinum, & Mediolanum invaſit, pluresque in captivitatem abſtraxit. Facilius itaque eſt, eam de captivis redeuntibus quæſtionem pertinere non potuiſſe ad annum 451., ſed potius ad annum 458. ſub Majorani conſulatu. Qualecumque autem tempus, quo ſcripta epiſtola fuerit, demonſtretur, ego non dubito, quin Leoni Papæ rectiſſime tribuatur, quippe in ea comtus ejuſdem Pontificis ſtylus perſpicue elucet. Difficultatem faceſſere poſſet unus Dionyſii codex, in quo eadem epiſtola non recenſetur. Verum ego animadverto, Dionyſium non ſynodieas, ſed tantum decretales epiſtolas in ſuo codice recenſuiſſe. Porro ſynodicæ epiſtolæ illæ dicebantur, quibus Pontifices celebrato Concilio Nationali, aut Provinciali de canonibus ibidem editis ceteros Epiſcopos abſentes certiores reddebant. Has non conſtat relatas fuiſſe in codicem Dionyſii Exigui, uti quamplurimis demonſtrari poſſet exemplis. At epiſtola iſthæc ad Ravennatem Epiſcopum ſynodica erat, quemadmodum priora epiſtolæ verba demonſtrant, ibi: *Frequenter quidem in diverſarum ambiguo quæſtionum titubantia Fratrum corda, Spiritu Dei inſtruente, ſolidavimus, reſponſionis formam vel ex Sanctarum Scripturarum diſciplinis, vel ex Patrum regulis colligentes, ſed nuper in Synodo novum, & inauditum antea genus conſultationis exortum eſt; nam quorundam Fratrum ſuggeſtione comperimus, aliquos captivorum ad ſedes ſuas libere redeuntes, qui ſcilicet in captivitatem illa ætate devenerint, quæ nullius rei ferme* (legunt alii: *firmam*) *poterat habere notitiam, remedium quidem implorare baptiſmatis, ſed utrum ejuſdem myſterium baptiſmatis, ac Sacramenta* (legunt alii: *ejuſdem myſterii ante Sacramenta*)

perce-

perceperint, infantiæ inſcientia non poſſe reminiſci; & ideo ſub hoc latentis recordationis incerto animas ſuas in diſcrimen adduci, dum ſub ſpecie cautionis negatur his gratia, quæ ideo non impenditur, quia putatur impenſa &c. Poſt pauca ſequuntur verba dicti canonis 112., in quo qualis ſit §. primi varietas jamdiu obſervaverunt Romani Correctores. Unum adjiciam, nimirum in nonnullis Gratiani codicibus legi prope finem canonis: *ignorantiam naſcentis*, quum tamen omnes integerrimi epiſtolæ codices potius exhibeant: *ignorantiam neſcientis*. Sententia hujus canonis omnino etiam conſonat cum alia Leonis epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem juxta ea, quæ ſuperius obſervabam ad canonem 113. de conſ. diſt. 4.

De Epiſtola ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ.

Non pepercit Leoni Magno Iſidorus Mercator, ſed in ſuo Codice unam ejuſdem Pontificis nomine epiſtolam elucubravit, cum hac inſcriptione: *Leo Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ Sedis Epiſcopus univerſis Germaniarum, atque Galliarum regionum Epiſcopis ſalutem*. Verba illa *atque Galliarum* in aliquibus Codicibus deſiderantur. Nulla ipſi nota conſularis adjecta eſt, imo ita concluditur, ut mutilum quoddam fragmentum, non integra epiſtola videatur. Eſt in vulgatis editionibus numero 88. Queſnellius eam rejecit in ſecundam partem diſſertat. 11. Nemo ferme eſt hodie, qui eandem a Leone non abjudicet, in primis, quod apud veteres nullibi recenſeatur, & primum adparuerit ex Codice Iſidori Mercatoris; Deinde quod ſtylus Leonis eſſe non poteſt, qui potius barbaris loquendi formulis incomtus abundat. Præterea ipſamet epiſtolæ inſcriptio, qualis nuper propoſita eſt, non erat in uſu apud Leonem, qui potius ſe modo *Romæ*, modo *Romanæ Urbis*, modo *Catholicæ Eccleſiæ Urbis Romæ* Epiſcopum nominabat. Inſuper ſi ſequamur vulgatos Codices, in quibus ad Epiſcopos Galliæ æque, ac Germaniæ ſcripta fertur epiſtola, gravis erit conjectura, qua poſteriori auctori tribuenda eadem ſit, qui nimirum vixerit ea ætate, qua Franci occidentale Imperium tenuerunt. Item in hac ipſa epiſtola laudatur canon Concilii Neocæſarienſis non ex antiqua verſione, ſed ex interpretatione Dionyſii Exigui Collectoris Leone recentioris. Quod ſi cum hac ipſa epiſtola conferatur canon 7. Concilii Hiſpalenſis 2. anni 619., liquido conſtabit, ipſam ex eodem canone fuiſſe decerptam, cum utrobique eædem omnino ſententiæ, eædemque etiam loquendi formulæ deprehendantur. Demum ipſamet cauſſa, quam tractandam ſuſcipit auctor epiſtolæ, ea eſt, quæ tractanda fuit ſæculo 8. aut 9., quo tempore plures de Chorepiſcopis, eorundemque officio emerſerunt diſputationes, præſertim apud Gallos, qua etiam ætate, etſi plures de Chorepiſcopis ſcripſerint, inter quos Rhabanus Maurus, nemo tamen ex ipſis hanc Leonis epiſtolam laudavit, quæ ſane fuiſſet cauſſæ, quam tractabant, accommodata. Jam igitur
Can. 4. diſt. 68. conſtat quid ſentiendum ſit de canone 4. diſt. 68., cujus verba ita legenda ſunt: *Quamvis cum Epiſcopis plurima illis* (ideſt Chorepiſcopis, & Presbyteris, de quibus ſuperius ſermo fuerat inſtitutus) *miniſteriorum communis ſit diſpenſatio; quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novæ etiam Eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita noverint, ſicut Presbyterorum, & Diaconorum, aut virginum conſecratio, ſicut conſtitutio altaris, ac benedictio, vel unctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec Eccleſias, vel altaria conſecrare licet, nec per impoſitiones manuum fidelibus baptizandis, vel con-*

verſis

verſis ex hæreſi Paracletum Spiritum S. tradere, nec Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontes ſignare, nec publice quidem in miſſa pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epiſtolas mittere. Hæc omnia illicita ſunt Chorepiſcopis, qui ad exemplum, & formam ſeptuaginta diſcipulorum eſſe noſcuntur, vel Presbyteris, qui eandem geſtant formam; quoniam quamquam conſecrationem habeant, Pontificatus tamen apicem non habent. Quoniam vero ſuperius ajebam, epiſtolam hanc excerptam fuiſſe ex canone 7. Concilii Hiſpalenſis 2., opportunum erit hoc loco ejuſdem canonis 7. verba deſcribere, ut Gratianeus canon germanis potius, ſuiſque auctoribus tribuatur. Hiſpalenſes Patres ita decreverunt: *Quamvis cum Epiſcopis plurima illis* (id eſt Presbyteris, de quibus, non autem de Chorepiſcopis, Hiſpalenſes Epiſcopi agebant) *miniſteriorum communis ſit diſpenſatio, quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novellis, & Eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita noverint,* (in aliquot Concilii editionibus deſiderantur illa verba: *Quædam tamen auctoritate veteris legis*) *ſicut Presbyterorum, & Diaconorum, ac virginum conſecratio, ſicut altaris conſtitutio, benedictio, vel unctio. Siquidem nec licere eis Eccleſiam, vel altaria conſecrare, nec per impoſitionem manus fidelibus baptizatis, vel converſis ex hæreſi Paracletum Spiritum tradere, Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontem ſignare, ſed nec publice quidem in miſſa quemquam pœnitentium reconciliare, nec formatas cuilibet epiſtolas mittere; Hæc enim omnia illicita eſſe Presbyteris, quia Pontificatus apicem non habent, atque ſolis deberi Epiſcopis, auctoritate canonum præcipitur.* De Chorepiſcoporum juribus, & poteſtate nihil hoc loco adjicio, cum fuſius hanc rem perſequutus fuerim ſuperius ad canonem 5. diſt. 68. pag. 210. & ſequ.

De Epiſtola ad Galerium Epiſcopum Tripolitanum.

In veteribus Gratiani Codicibus aut irrepſiſſe mendum in inſcriptionibus canonum 13., & 14. cau. 33. qu. 2., aut Gratianum ipſum erraviſſe perſpicue conſtat. *Can. 13. cau. 33. qu. 2.* Etenim canon 14. tribuebatur Leoni Quarto, quem eſſe Leonis I. in epiſtola ad Ruſticum jam adnotaverunt, qui codicem Gratiani emendarunt; & canon 13. tribuebatur, quemadmodum etiamnum tribuitur Leoni I. ad Galerium Epiſcopum Tripolitanum ſcribenti, quem Pithœus putat potius inſcribendum Leoni IV., quaſi illorum duorum canonum inſcriptiones invicem mutaverint locum. De canone 14. nihil amplius loquor, quem ſuperius ad epiſtolam Leonis ad Ruſticum commode obſervabam. Quod vero attinet ad canonem 13., illud primum fidenter aſſeruero, non poſſe ullo modo tribui Leoni Magno, quemadmodum perſpicuis argumentis facile demonſtratur. In primis enim ſilentium veterum non tantum de epiſtola ipſa, verum etiam de epiſtolæ ſententia, quæ ſane laudanda fuiſſet a pluribus, nonnihil probat, præſertim cum adhuc ignorandum ſit, quis fuerit Galerius ille Tripolitanus Antiſtes, quem dici poſſit in *finibus Chriſtianorum* Epiſcopatum geſſiſſe, quemadmodum ait auctor canonis. Non enim Leonis Magni temporibus in finibus Chriſtianorum ſita dici poterat aut Tripolis in Helleſponto, aut Tripolis in Phœnicia, aut demum Tripolis in Africa. Præterea in eo fragmento nemo agnoſcet Leonis Magni ſtylum, quem ſane in comperto ſemper habet quicumque vel leviter ejuſdem Leonis opera attigerit. Quod vero magis eſt, ad ipſam canonis ſententiam pertinet. Siquidem ibidem narratur, plurimos a pœnitentia agenda recedere, aut abſtinere, quod arbitrentur

Digitized by Google

trentur pœnitentibus uti conjugio non licere. Hos errare, inquit auctor canonis, & de veritatis calle diſcedere, addita ratione, quia pœnitentia conjugia non diſſolvuntur. At vero, licet verum ſit per pœnitentiam conjugia non diſſolvi, ipſe tamen Leo Magnus alibi conſtituit apertiſſime, non licere pœnitentibus conjugio uti. Scribit ipſe in epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem in can. 14. cau. 33. qu. 2., adoleſcentibus ex venia, majoriſque criminis evitandi gratia, dum in pœnitentium gradibus conſiſtunt, vix uſum conjugum concedi, in quo non regula conſtitui dicitur, ſed quid. ſit tolerabilius æſtimatur. Quomodo igitur aliud ad Ruſticum, aliud ad Galerium ſcribebat Leo? Quomodo inſuper ita ad Galerium ſcribere poterat, ut tacite fateretur *ſe erraviſſe*, & *de veritatis calle diſceſſiſſe*? Non ita de ſententia Leonis ad Ruſticum judicarunt Toletani Patres, qui eandem potius laudaverunt, ac ſequuti ſunt in can. 19. cau. 33. qu. 2. Quod ſi verum eſt, non poſſum ego eo adduci, ut aut Leoni IV., uti ſcribit Pithæus, aut alii Pontifici Maximo hanc ſententiam adſcribam; Neque enim veroſimile eſſe poteſt, ullum ex Pontificibus Maximis eos damnaviſſe, tamquam errantes, & diſcedentes de veritatis calle, qui antiquiſſimam, perpetuamque Eccleſiæ diſciplinam cuſtodiendam ſedulo arbitrarentur. Porro apud veteres idem erat in pœnitentium gradibus conſiſtere, ac quandam monaſticæ vitæ ſpeciem ſuſcipere, uti recte animadvertit Albaſpineus ad canonem 8. Concilii Barcinonenſis circa annum 540. celebrati. Hinc defuncto viro mulier pœnitens alii nubere minime poterat, nec maritus pœnitens aliam ducere poſt mortem uxoris, uti definivit Concilium Arelatenſe II. can. 21. temporibus Leonis Magni celebratum, quod ipſum adhuc vigebat recentioribus ſæculis, cum adpareat relatum in libros Capitularium Francorum lib. 7. cap. 317. Baluzianæ editionis, in canones Iſaac Lingonenſis tit. 1. cap. 38. Hinc juvenibus, de quibus gravis oriebatur ſuſpipio, ne vehementius conjuges adamarent, difficilius pœnitentia concedebatur, quemadmodum docet Concilium Agathenſe anni 506. can. 15. ibi: *Juvenibus etiam pœnitentia non facile committenda eſt, propter ætatis fragilitatem*; Quam diſciplinam in canonum collectionibus ſervatam fuiſſe teſtatur Petitus in ſuo Pœnitentiali Theodori pag. 255. editionis Pariſienſis, cui addi poſſunt Capitularia Francorum lib. 7. cap. 310., & Collectio Iſaac Lingonenſis tit. 1. cap. 37. Vix igitur ex diſpenſatione, aut peracta pœnitentia novum conjugium appetere, aut conjugio pœnitentibus uti adoleſcentioribus indulgebatur, ut ait Leo Magnus ſuperius laudatus, Hincmarus Rhemenſis in epiſt. ad Rodulfum Bituricenſem, & Frotarium Burdigalenſem, & Rhabanus in epiſt. ad Heribaldum c. 17. Quid plura? Temporibus ipſis Leonis IV. illa vigebat in Eccleſiis diſciplina, ut nuptiæ, dum quis in pœnitentiæ gradibus conſiſteret, prohiberentur. Clara eſt ſententia Concilii, quod recentiores Collectores Regiaticinum vocant, anno 850. can. 9., item clara ſententia Concilii Romani anni 853. ab eodem Leone IV. celebrati canone 29. juxta Breviarium Luitprandi, aut alterius cujuſquam auctoris. In conſpectu hujus antiquiſſimæ diſciplinæ ad tempora uſque Leonis IV., & ulteriora productæ, quis memoratum a Gratiano fragmentum aut Leoni I., aut Leoni IV. tribuere fidenter poterit, niſi ita velit de Sanctiſſimis Pontificibus ſentire, ut perpetuam, ac conſtantem Eccleſiarum diſciplinam in errore verſari, & *de veritatis calle diſcedere*, profeſſi aliquando fuerint? Incertus potius auctor liberioris vitæ cupidus inter pœnitentes hunc canonem effinxit, unde vetus diſciplina antiquaretur; neque enim puto auctorem ipſum Gratiano eſſe multo antiquiorem, vel quod nullus, quod ſciverim, Gratiano vetuſtior Collector mentionem

Digitized by Google

tionem ejuſdem canonis fecerit, vel quod demum circa tempora Gratiani aboleri cœperit vetuſta diſciplinæ pœnitentium auſteritas, inflexa paullatim in liberalem humanitatem.

De ceteris Canonibus Leoni Magno adſcriptis.

Huc ſane referendus non fuiſſet canon 1. diſt. 72., ſi apud Gratianum ſaltem in recentioribus Codicibus adnotaretur, Leoni potius IV. adſcribendum fore. At vero canonis inſcriptio ita exhibet; *Unde Leo Papa ait*; quæque ſequuntur, Leoni I. tributa aliquibus videantur. Itaque potius Leoni IV. adjudicandus erit canon ille, ſive Concilio Romano ſub Eugenio II. celebrato anno 826., cujus Concilii acta cum Leo IV. confirmaverit, imo & adjectis canonibus exornaverit, facile Leoni eidem IV. tribui a Collectoribus potuerunt. Videantur ad hanc rem, quæ ſcripſi in 1. parte cap. 52. Juvat canonem Concilii in medium proferre ad ſupplendum, atque emendandum Gratiani fragmentum. Eſt canon 18. Concilii: *Epiſcopus ſubjecto ſibi Sacerdoti, vel alii Clerico, niſi ab alio poſtulatus, dimiſſorias non faciat, ne ovis quaſi perdita, aut errans inveniatur, ſed per conſenſum unius in alterius inveniatur ovili. Et ne falſæ ut veræ credantur, & veræ ut falſæ ſuſpicentur, univerſalis Pontificis, aut Imperialis, vel Metropolitani bulla eos roborari oportet*. Ita habetur in editione Lucæ Holſtenii, cui propemodum conſonat Breviarium ejuſdem Synodi ſub nomine Luitprandi ibi: *Octavodecimo, ut Epiſcopus ſibi ſubjecto Sacerdoti, vel alio Clerico, niſi ab alio poſtulatus, dimiſſorias non faciat; & ne falſæ ut veræ credantur, & veræ ut falſæ ſuſpicentur, univerſalis Pontificis, vel Imperiali, vel Metropolitani bulla eas roborari oportet*. Jure propterea emendabimus verba illa Gratiani *niſi ab ipſo poſtulatus*, utpote quæ non ſolum ceteris codicibus minime conſonant; ſed etiam ſententiam ipſam canonis ineptam propemodum exhibent, ut legenti ſtatim liquet. Volebant Eugenius II., & Leo IV. vagandi licentiam Clericis adimere, ſtatuendo ne quiſpiam ex illis a propria Eccleſia abſcederet. Cum vero aliter ſuadere aliquando potuiſſet certarum Eccleſiarum utilitas, nimirum ut Clericus unius Eccleſiæ ad aliam Eccleſiam transferretur, duo neceſſario concurrere ſtatuerunt prudentiſſimi Pontifices, primum dimiſſorias literas ab Epiſcopo, ad quem digreditur Clericus, petendas eſſe, alterum eaſdem literas ab Epiſcopo, a quo abſceditur, concedendas. Eam emendationem Gratianei canonis jam ſuaſerat Antonius Auguſtinus in lib. 2. dial. 1. in fine, adferens Cæſarauguſtanum librum, in quo etiam legebatur: *Niſi ab alio poſtulatus*. Addit ibidem Antonius Auguſtinus nomine Bullæ Metropolitani ſignificari ſigillum. *Can. 1. diſt. 72.*

Fruſtra hodie quæreres, quibus ex fontibus hauriendus ſit canon 16. cau. 3. qu. 9., ſi certum autographum monumentum deſiderares. Apud Gratianum non indicatur an Leonis I. ſit, an potius recentiori ejuſdem nominis Pontifici tribui debeat. Conjecturis in re dubia, & prorſus obſcura dandus eſt locus. Arbitror ipſe, adſcribendum eſſe Leoni III., cujus opinionis rationem ex eo repeto, quod certum ſit, Leonem III. de eadem teſtium diſcuſſione, illorumque fide inveſtiganda pertractaviſſe, licet tamen hujuſmodi opuſcula deſiderentur. Erat Leonis III. tempore, ſive ſub finem octavi, & initio 9. ſæculi fallacium teſtium quotidianus fere uſus, cui occaſionem præbebat privata illa pugna, qua, cum duo in teſtimonio ferendo diſſo- *Can. 16. cau. 3. qu. 9.*

diſſonarent, arreptis armis de veritate diſceptabant, ut ille verum adfirmaſſe cenſeretur, qui in certamine adverſarium viciſſet; hinc enim nemo non videt, non veritatem, ſed vim in judiciis prævaluiſſe. Id prope erat, ut etiam induceretur in Clericorum cauſſis, niſi Sacrorum Antiſtitum vigilantia id malum a Clero avertiſſet. Carolus Magnus, ſagax optimæ prudentiæ cuſtos, Leonem Pontificem Maximum de hac re conſuluit, ut quid commodius Pontifici viſum fuiſſet, & aptius, in fori diſciplina cuſtodiendum juberetur. Id conſtat ex Capitulis ſelectis Caroli Magni editis a Sirmondo tit. 3. Reſcripſit Leo, quid magis adpoſitum ea in re videbatur; at reſcriptum hoc integrum hodie non habemus. Veroſimile autem eſt, plurima ibidem tradita fuiſſe de teſtium fide inveſtiganda, de eorundem teſtimonio conferendo, de ratione temporis, de quo teſtimonium tulerint, aliaque his ſimilia, ex quibus deduceretur, recedi facile poſſe a dubietate certaminum ſingularium eliciendæ veritatis cauſſa, alia propoſita judiciorum methodo, qua fieret ex prudentia judicis, ut clarius, ac ſimplicius, quid fuiſſet actum inter litigantes, conſtaret. Quod ſi admodum, ut reor, probabile eſt, quis ſtatim non videat Leonis III. reſcriptum, ſive reſcripti partem in memorato canone 16.?

Can. 4. cau. 16. qu. 2. Pithœus ad canonem 4. cau. 16. qu. 2., ubi laudatum agnovit nomen Leonis Papæ, ſtatim Leonem IV. ſubaudiendum voluit, adjiciens temporis notam ita: *Forte anno 855. Romæ*. Mihi recedendum non eſt ab eadem opinione, immo quæ non tradidit ſuæ opinionis argumenta Pithœus, ipſe prodam, unaque cauſſas adjiciam, cur Leoni IV. eadem ſententia facile tribuatur. Sæculo Eccleſiæ 9., 10., & 11. cum plures Eccleſiæ ædificarentur, quæ in fundatorum quaſi dominio eſſe cenſebantur, cœperunt nonnulli Parochiales Eccleſias decimis fraudare, ac potius decimas novis illis Eccleſiis concedere, uti legitur in Concilio Ticinenſi anni 855. Id ſtatim diſplicuit Sacris Antiſtitibus, qui formulam generalem conceperant, qua omnes publice admonebant, ne quiſpiam decimas aliquibus Eccleſiis jamdiu quæſitas in alias Eccleſias transferret. Vocabantur iſtæ admonitiones Synodales, quæ videlicet, dum Synodi celebrabantur annuæ, præſentibus Clericis agitabantur. Regino in lib. 1. de Eccleſiaſt. diſcipl. in inquiſitione Epiſcopi inducit inter cetera num. 48. Epiſcopum a Presbyteris inquirentem: *Si decimam ad alterum pertinentem recipit*. Extat in appendice ejuſdem Reginonis editionis Pariſienſis anni 1671. Synodalis admonitio antiqua ex duobus MSS. Codicibus excerpta pag. 602., in qua Diaconus monet Presbyteros his verbis: *Nullus decimam ad alium pertinentem recipiat*. Idipſum fere legitur in alia admonitione Synodali ibidem edita pag. 607. ex Pontificali Romano Auguſtini Patricii de Picolominibus Epiſcopi Pientini, ibi: *Nullus decimam alterius recipiat*. Eadem verba habentur in alia admonitione Synodali ex Pontificali Romano ibidem edita pag. 611. Idipſum dicitur in alia admonitione Synodali præfixa operibus Burchardi Wormacienſis, ut alias numero plurimas omittam, in qua num. 45. ita legitur: *Nullus decimam ad alium pertinentem recipiat*. Quis non agnoſcit in his verbis canonem 4. cau. 16. qu. 2.? Perſpicua ſane res eſt, niſi difficultatem adhuc faceret Leonis Papæ nomen canoni inſcriptum. Sed conferamus Leonis IV. ſanctionem, qualis memoratur in Breviario Synodi Romanæ ab eodem Leone celebratæ apud ſcriptorem, cui nomen Luitprandi tribuitur; Ibidem enim hæc leguntur de Leone IV. *Item in eadem Synodo monuit, & Apoſtolica auctoritate præcepit, ut unuſquiſque Epiſcopus per Diœceſes, & Parochias ſuas per ſe, & per Sacerdotes ſuos ſubjectum ſibi populum moneat, ut primitias, & decimas incunctanter*

ſtanter perſolvant. Itaque admonitio illa Synodalis, cujus vi nemo fraudaret Parochiales Eccleſias decimis, Leonem IV. habuit inſtitutorem: Quid propterea mirum, ſi caput illud admonitionis, ubi de decimis agitur, Leoni eidem Pontifici tributum eſt, cujus auctoritate editum fuerat? Addere poſſem, eadem propemodùm verba legi in lib. 1. Capitularium Francorum cap. 148. lib. 5. cap. 50., & 115. Ubi enim ex Leonis IV. mandato Epiſcopi conſueverunt hanc admonitionis formulam adhibere, paſſim apud collectores Eccleſiaſticarum legum idipſum recenſeri cœpit, quaſi conſtitutio generalis.

Romani Correctores jam animadverterunt, canonem 4. cau. 30. qu. 5. nomine Can. 4.
Leonis Papæ relatum pertinere ad canonem 8. Concilii Troslejani anni 909., & cau. 30.
ad lib. 7. Capitularium Francorum, quemadmodum adparet ex cap. 179. Baluzianæ qu. 5.
editionis. Notarunt præterea, in memoratis locis tributum [illegible], ſed Auguſtino. Verba Concilii, quibus etiam Capitularia conſonant, hæc ſunt: *Scribit namque de legitimo matrimonio B. Auguſtinus ita: Talis eſſe debet, quæ uxor habenda eſt, ut ſecundum legem ſit caſta in virginitate, & dotata legitime, & a parentibus tradita ſponſo, & a paranymphis accipienda, & ita ſecundum Legem, & Evangelium publicis nuptiis honeſtata, in conjugio licite ſumenda, & omnibus diebus vitæ ſuæ, niſi ex conſenſu, & cauſſa vacandi Deo, nunquam propter hominem ſeparanda. Et ſi fornicata fuerit, & vir ejus voluerit, dimittenda; ſed illa vivente, altera non ducenda, quia adulteri regnum Dei non poſſidebunt, & pænitentia illi accipienda. Nolite vos viri habere uxores, quarum priores mariti vivunt, adulterina enim ſunt iſta conjugia*. Hinc emendare oportebit canonem Gratianeum, cui ſi non Concilii Troslejani, aut Capitularium Francorum nomen adſcriptum primo fuit, cauſſam dedit Burchardus, qui cum a recenſendis Capitularibus abſtinendum ſibi propoſuiſſet, ut alibi pluries animadvertebam, Leonis nomen adjecit; niſi forte quiſpiam Burchardum adhuc excuſatum velit, quod forte deceptus fuerit ex aliqua marginali adjectione, qua ſignificaretur, idipſum confirmari a Leone Magno, ſcribente, aut vivente marito uxorem alteri quacumque de cauſſa conjungi non poſſe, ut in can. 1. cau. 34. qu. 1., aut legitimis modis uxorem eſſe ducendam, ut in can. 12. cau. 32. qu. 2., eadem fere ratione, qua in Capitularibus, & in Concilio Troslejano eadem verba videntur B. Auguſtino tributa, non quod legantur in ejuſdem operibus, ſed quod nonnullæ ſententiæ his ſimiles apud Sanctum eundem Antiſtitem habeantur. Non eſt etiam inveroſimile, ideo in Capitularibus, & Troslejano Concilio eam ſententiam Auguſtino tribui, quia ſimilia leguntur in Concilio Carthaginenſi, quod quartum dicitur, & cui inter ceteros Africanos Epiſcopos Auguſtinus idem interfuit. Id ſtatim liquebit, ſi cum deſcripto canone conferas canonem 13. illius Concilii, qui habetur apud Gratianum in can. 5. cau. 30. qu. 5.

Canon 1. cau. 31. qu. 1. non quidem ad Leonem pertinet, ſed potius ad Con- Can. 1.
cilium Triburienſe anni 895., in quo ita legitur canone 51. *Illud vero communi de-* cau. 31.
creto ſecundum canonum inſtituta definimus, & præjudicamus, ut ſiquis cum uxore alte- qu. 1.
rius, vivente eo, fornicatus fuerit, moriente marito, Synodali judicio aditus ei claudatur illicitus, nec ulterius ei conjungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim, nec Chriſtianæ Religioni oportet, ut ullus ducat in conjugium, quam prius polluit per adulterium. Poſtrema tantum hæc verba retulit Gratianus, quæ ipſe, aut qui ipſi auctor extitit, ideo forte Leoni Papæ adjudicavit, quod in antecedentibus canonibus Leonem ipſum laudatum animadverterit: Sic memoratur in cap. 12., 29., & 38.

Digitized by Google

& 38. ejuſdem Concilii; Quamobrem imperitus quiſpiam canonum Collector non dubitavit, quominus ſequentes Concilii Triburienſis canones eidem Leoni tribueret.

C.101. de conſ. diſt. 4. Demum canon 101. de conſ. diſt. 4. nullo modo eſſe poteſt Leonis I., cujus ætate nulla eſſe poterat occaſio, qua definiretur, non plures ad ſuſcipiendum de baptiſmate infantem accedere, quam unum, ſive virum, ſive mulierem. Etenim quouſque immerſionis diſciplina in baptiſmate in uſu fuit, opportunius erat, plures ad ſuſcipiendum de ſacro fonte emergentem infantem accedere; Atque ii ut plurimum parentes erant, ut indicat S. Auguſtinus in Epiſt. 98. ad Bonifacium, & diſerte probat Joſephus Vicecomes de antiquis baptiſmi ritibus lib. 1. cap. 33. Pauciores numero eſſe cœperunt ſuſceptores, poſtquam [illegible] frequens per immerſionem baptiſmus adminiſtrabatur, præcipue vero poſtquam cognationis ſpiritualis jura conſtituta ſacris canonibus fuerunt, quod primum ſæculo 8., aut 9. productum videtur in can. 55. Concilii Moguntini anni 813. Ivo, & Burchardus indicant clarius, quem ad auctorem memoratum fragmentum ſit referendum. Illud exhibent Ivo in parte 1. cap. 219., & Burchardus in lib. 4. cap. 25., adjecta hac inſcriptione: *Ex Decretis Leonis Papæ apud S. Medardum*. Si vera ſunt hæc, agnoſcemus auctorem canonis Leonem IV., cujus ætate, nimirum anno 853., celebratum fertur Concilium Sueſſionenſe in Monaſterio S. Medardi. Et quidem veroſimilis eſt Burchardi inſcriptio; Etenim opportuna tunc temporis erat eſt ſanctio, dum nuper cognationis ſpiritualis jura producta fuerant ad matrimonia impedienda. Sed an Leonis Papæ nomen recte adjectum fuerit, nolim definire; Etiamſi enim nonnulli, inter quos Hincmarus Rhemenſis Præſes ejuſdem Synodi, curaſſent, ut a Leone IV. hoc ipſum Concilium confirmaretur, quo caſu facile capitula Concilii Leoni tribuerentur; tamen de obtenta confirmatione non conſtat, imo liquet Concilium illud Nicolao I. improbatum in parte fuiſſe. Quidquid vero ſit de hac re, arbitror Burchardum Leonis Papæ nomen adjeciſſe non ea de cauſſa, quod cenſuerit vere Leoni IV. canones Concilii Sueſſionenſis tribui poſſe, ſed ut Capitularia, & Concilia Francorum alio nomine exhiberet, præſertim Romani alicujus Pontificis, quemadmodum in pluribus aliis capitulis referendis facere non dubitavit. At vero, quod difficultatem maximam facit, verba ejuſdem canonis a Burchardo primum, deinde ab Ivone, & Gratiano relati in actis ejuſdem Sueſſionenſis Concilii deſiderantur; Immo nihil ibidem deprehenditur, quod cum eadem ſententia convenire quoquo modo poſſit. Nihilominus tamen, cum videam Burchardum non longe remotum eſſe a temporibus Synodi Sueſſionenſis, eoque tempore ſcripſiſſe, quo integra adhuc illius Concilii acta eſſe poterant, utpote quæ ſub Nicolao I. Pontifice diſcuſſa abunde fuerunt, ac propterea occaſionem pluribus datam eadem deſcribendi, legendique, ut initio ſæculi 11. poſſent facile ad eruditorum manus devenire; ego hac in re Burchardi fidem ſequar; & quamquam in recentioribus Concilii ejuſdem exemplaribus non habeantur, illud tribuam eorundem exemplarium maximæ confuſioni, & indigeſtis, depravatiſque codicibus, quales ſe reperiſſe Sirmondus in editione hujus Concilii teſtatur. Interea facile erit ſimilem ſententiam exhibere, qualis habetur in Pœnitentiali Theodori Cantuarienſis edito a Petito; Nimirum in cap. 4. ita legitur: *In Cathecumenæ, & baptiſmate, & confirmatione unus poteſt eſſe Pater, ſi neceſſe ſit, non eſt tamen conſuetudo. Per ſingula ſinguli ſuſcipiunt.*

CAPUT

CAPUT XLIII.

De Hilaro.

Ex monumentis Hilari hæc Gratianus laudavit.

Ex epiſt. ad Aſcanium, & Epiſcopos reliquos Provinciæ Tarraconenſis.	*Can.* 13. *cau.* 1. *qu.* 7. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 30. *cau.* 7. *qu.* 1. *conferendus cum can.* 5. *cau.* 8. *qu.* 1.
Ex Concilio Romano.	*Can.* 9. *diſt.* 34. *ex integris Concilii exemplaribus ſupplendus.* *Can.* 3. *diſt.* 55. *ex integris Concilii exemplaribus ſupplendus.* *Can.* 5. *cau.* 8. *qu.* 1. *conferendus cum can.* 30. *cau.* 7. *qu.* 1. *Can.* 4. *cau.* 25. *qu.* 1. *referendus ad cauſſam Auxanii Aquenſis.* *Can.* 3. *cau.* 35. *qu.* 9. *conſonat cum canone* 4. *Concilii.*

LEoni Magno ſucceſſit in Romana Sede Hilarus, quem alii Hilarium vocant, natione Sardus. Is Romanæ primum Eccleſiæ Archidiaconus conſtitutus, deinde legatione Sedis Apoſtolicæ functus apud Orientales inter Dioſcori contentiones, & ſchiſmata, tandem circa annum 461. Summum Pontificatum adeptus eſt, quo ſtatim ſuſcepto nihil antiquius habuit, quam ut emergentes nonnullorum abuſus præſertim in Eccleſiis Galliarum, & Hiſpaniarum evelleret, ac germanam diſciplinam canonum a Prædeceſſoribus acceptam reſtitueret, vel confirmaret. Hujus rei argumentum nobis exhibet Gratianus tum in epiſtola Hilari, quam memorat, ad Aſcanium, & reliquos Tarraconenſis Provinciæ Epiſcopos, tum in Concilio Romano, cujus plures canones & ipſe recenſet.

De Epiſtola ad Aſcanium, alioſque Provinciæ Tarraconenſis Epiſcopos.

In Hiſpania Silvanus quidam Calaguritanorum Epiſcopus in extrema Tarraconenſis Provinciæ parte conſtitutus nullis poſtulantibus populis ſponte Epiſcopum ordinaverat, quin & nulli peculiariter Eccleſiæ addixerat. A Comprovincialibus increpatus, imo verius admonitus, tantum abfuit, ut veniam peteret de temere admiſſo, quin potius pervicacior factus, novo auſu diſciplinam canonum violarit; Nam alienum Presbyterum aſſumſit invitum, & hunc Epiſcopum propria auctoritate ordinavit. Hac pervicacia graviter commotus Aſcanius Tarraconenſis Provinciæ Metropolita una cum ſuffraganeis ad Hilarum Pontificem Maximum ſcripſit, conſilium petens, qua ratione ſeu cum Epiſcopis ita ordinatis, ſeu cum Silvano ordina-

ordinatore agendum eſſet. Interea vero non defuerunt, qui factum Silvani excuſarent penes Hilarum per epiſtolas, ea ratione, quod Silvanus in Civitate admodum a Metropoli diſſita verſaretur, & Eccleſiaſtica utilitas non pateretur, differri diutius aliquot in illis regionibus Epiſcoporum deſignationem, atque ordinationem. Prudentiſſime reſcripſit Hilarus, adfirmans in primis factum Silvani prorſus improbandum fore; deinde monens, ut pro temporum & locorum adjunctis quidpiam in-
Can.13. dulgeretur, nec quod factum eſſet, reſcinderetur. Huc pertinet can. 13. cau. 1.
cau. 1. qu. 7., cujus verba ita ex integris epiſtolæ exemplaribus erunt ſupplenda, atque
qu. 7. emendanda. *Reprehenſione juſtiſſima eorum pariter juſta allegatio* (ideſt illorum, qui Silvanum excuſabant) *non carebat, quia præter conſcientiam Metropolitani Fratris, & Coepiſcopi noſtri Aſcanii nonnullis Civitatibus ordinatos claruit Sacerdotes; unde quoniam quidquid ab alterutra parte eſt indicatum, omni videmus perverſitate confuſum, temporum neceſſitate perſpecta hac ratione decernimus ad veniam pertinere, quod geſtum eſt, ut nihil deinceps contra præcepta B. Apoſtoli, nihil contra Nicænorum canonum conſtitutum tentetur. Hoc autem primum juxta eorundem Patrum regulas volumus cuſtodiri, ut nullus præter notitiam, atque conſenſum Fratris Aſcanii Metropolitani aliquatenus conſecretur Antiſtes &c.*

Can.30. Aliter definivit Hilarus in cauſſa Nundinarii Epiſcopi Barcinonenſis, de qua etiam
cau. 7. ab eodem Aſcanio, & ſuffraganeis Epiſcopis fuerat interrogatus. Cum enim Nun-
qu. 1. dinarius, accedente ceteroqui Cleri ſui, populique conſenſu, ſucceſſorem ſibi adhuc vivens deſignaſſet Ireneum quendam, pati debuit ex ſententia Pontificis Maximi hæc acta reſcindi, ne res iſthæc in exemplum ab aliis Epiſcopis facile traheretur. Verba ipſa Hilari, & quidem integra, habentur in can. 30. cau. 7. qu. 1., cujus poſtremis verbis adjiciam optimam illam Papæ ſententiam, quæ ſtatim in epiſtola ſequitur, ibi: *Nec Epiſcopalis honor hereditarium jus putetur, quod nobis ſola Dei noſtri benignitate confertur.* Conferantur hæc cum can. 5. cau. 8. qu. 1.

De Concilio Romano.

Anno 465. 15. Kalendas Decembris in annua ſuæ conſecrationis celebritate Romæ Synodum Epiſcopalem habuit Hilarus diſciplinæ Eccleſiaſticæ firmandæ cauſſa. Ibidem interfuerunt Epiſcopi numero complures, inter quos Maximus Taurinenſis primo poſt Hilarum loco recenſetur. Superius memoratæ Tarraconenſium Epiſcoporum cauſſæ propoſitæ in celebri conventu fuerunt, de quibus ſuam ſententiam ipſe Pontifex publice explanavit. Quinque canonibus confecta eſt res univerſa,
Can. 4. quos omnes Gratianus commemoravit. Canon Concilii primus refertur in can. 4.
cau. 25. cau. 25. qu. 5., cui definitioni occaſionem hanc datam fuiſſe arbitror. Auxanius
qu. 1. Aquenſis in Gallia Epiſcopus, & ſecundæ Narbonenſis Metropolita in Provinciam Alpium maritimam ab Hilaro per obreptitias literas jus Metropoliticum impetraverat. Id ægre ſenſit Ingenuus Ebredunenſis Epiſcopus, qui Metropolitani Provinciæ Alpium maritimarum honore fruebatur, de eadem propterea re apud Pontificem Maximum graviſſime conqueſtus. Cauſſæ cognitionem demandavit Pontifex Maximus Leontio, Verano, & Victuro Epiſcopis Gallicanis, præcipiens, ut ſi forte quidpiam per obreptionem in reſcripto contigiſſet, ſtatim Metropoliticus honor Auxanio conceſſus revocaretur. In his rerum adjunctis ſtatuit Hilarus, decreta

Sedis

Sedis Apoſtolicæ a nemine negligi, aut temerari debere, eos autem eſſe damnandos, qui per obreptionem ſtuduerint, ut a veteribus regulis recedatur. Verba Hilari eadem ſunt, quæ apud Gratianum, ubi ſane ſpernendæ non ſunt Romanorum Correctorum adnotationes. Addam, heic nonnulla ſimilia legi in epiſtola 4. ejuſdem Hilari ad Leontium, Veranum, & Victurum, ut ajebam, delegatos, ibi: *Ita veſtræ charitati cognitionem adnexæ querimoniæ delegamus, ut nihil adverſum venerandos canones, nihil contra ſanctæ memoriæ Deceſſoris mei judicium valeat, quidquid obreptum nobis eſſe conſtiterit. Nolumus namque Eccleſiarum privilegia, quæ ſemper ſunt ſervanda, confundi; quia per hoc non minus in ſanctarum traditionum delinquitur ſanctiones, quam in injuria ipſius Domini proſilitur*. Ex his ſane verbis colligebam, & ad eandem cauſſam pertinere memoratum canonem 1. Concilii Romani.

Canon 2. ejuſdem Concilii his verbis exprimitur: *Cavendum ergo in primis eſt, ne ad ſacratos gradus, ſicut geſtis prioribus ante præſcriptum eſt, quiſquam, qui uxorem non virginem duxit, adſpiret. Repellendus eſt etiam quiſque, qui in ſecundæ uxoris nuptias contra Apoſtolica præcepta convenit*. Hic eſt canon 9. diſt. 34., in quo tamen nonnulla Gratianus omiſit. Can. 9. diſt. 34.

Sequitur poſt hæc canon 3. his verbis: *Inſcii quoque literarum, nec non & aliqua membrorum damna perpeſſi, & hi, qui ex pœnitentibus ſunt, ad ſacros ordines adſpirare non audeant. Quiſquis talium conſecrator extiterit, factum ſuum diſſolvet*. Hæc habentur, quamquam paulliſper immutata, in canone 3. diſt. 55. Can. 3. diſt. 55.

Progreditur Hilarus in can. 4., & ait: *Sed & quod quis commiſit illicite, aut a deceſſoribus ſuis invenit admiſſum &c.* Quæ ſequuntur, habentur integra apud Gratianum in can. 3. cau. 35. qu. 9., ex quibus liquet, Hilarum fuiſſe conſtantiſſimum Eccleſiaſticæ diſciplinæ cuſtodem, a qua ne uſpiam recederetur, apud Epiſcopos vigilabat, curamque omnem impendebat. Et quidem ſtatim univerſi Epiſcopi una cum Presbyteris Pontifici adclamaverunt, ſingula confirmantes, nec non tenenda, ſervandaque docentes. C. 3. cau. 35. qu. 9.

Nondum tamen in his Concilium abſolverat Pontifex, cujus propoſitum illud etiam erat, ut ea in Synodo diſcuterentur, quæ ſibi ab Aſcanio, ceteriſque Tarraconenſis Provinciæ Epiſcopis ſignificata fuerant in cauſſa Nundinarii Barcinonenſis, de qua ſuperius ſermonem habui ad canonem 30. cau. 7. qu. 1. Acta Concilii ita exhibent: *Et facto ſilentio, Hilarus Epiſcopus dixit: Præterea, Fratres, nova & inaudita (ſicut ad nos miſſis de Hiſpaniis epiſtolis ſub certa relatione pervenit) in quibuſdam locis perverſitatum ſemina ſubinde naſcuntur. Denique nonnulli Epiſcopatum, qui nonniſi meritis præcedentibus datur, non divinum munus, ſed hæreditarium putant eſſe compendium; & credunt, ſicut res caducas, atque mortales, ita Sacerdotium, velut legali* (legunt aliqui *legatorio*) *aut teſtamentario jure poſſe dimitti. Nam plerique Sacerdotes in mortis confinio conſtituti, in locum ſuum feruntur alios deſignatis nominibus ſubrogare, ut ſcilicet non legitima expectetur electio, ſed defuncti gratificatio pro populi habeatur aſſenſu. Quod quam grave ſit, æſtimate. Atque ideo, ſi placet, etiam hanc licentiam generaliter de Eccleſiis auferamus, ne, quod turpe dictu eſt, homini quiſquam putet deberi, quod Dei eſt. Ut autem, quod ad nos perlatum eſt, ad veſtram etiam poſſit pervenire notitiam, Hiſpanorum Fratrum, & Coepiſcoporum noſtrorum ſcripta legantur. Paullus notarius recitavit: . . . . Et cum legeret, ab univerſis Epiſcopis, & Presbyteris acclamatum eſt: Exaudi Chriſte: Hilaro vita: Dictum eſt decies. Hæc præſumtio nunquam fiat: Dictum eſt ſexies. Quæ Dei ſunt, ab homine dari non poſſunt;* Can. 5. cau. 8. qu. 1.

dictum eſt ſexies. Ex his facile ſuppleri poterit canon 5. cau. 8. qu. 1., licet jam Romani Correctores nonnulla Gratianeæ editioni adjecerint; quem etiam juvabit conferre cum memorato can. 30. cau. 7. qu. 1., meiſque in eundem animadverſionibus.

CAPUT XLIV.

De Simplicio.

Simplicio Papæ ſequentia capita tribuuntur.

Ex epiſt. ad Johannem Epiſcopum Ravennatem.	*Can.* 7. *diſt.* 74. *conſonat cum Simplicii epiſtola.* *Can.* 63. *cau.* 11. *qu.* 3. *perperam relatus nomine Gregorii.* *Can.* 23. *cau.* 25. *qu.* 2. *referendus ad can.* 7. *diſt.* 74.
Ex epiſt. ad Severum, Equitium, & Florentium Epiſcopos.	*Can.* 13. *diſt.* 23. *referendus potius ad Concilium Hiſpalenſe II.* *Can.* 28. *cau.* 12. *qu.* 2. *ex integra epiſtola ſupplendus.*

IMprobitas temporum labente quinto Eccleſiæ ſæculo, quo Ariani Principes in Occidente, Eutychiani in Oriente dominabantur, ipſi etiam Eccleſiarum Antiſtites deplorandis ſchiſmatibus Diœceſes diſcindebant, ſtrenuum, prudentiſſimumque Pontificem exigere videbantur poſt Hilari obitum eligendum. Is ſane fuit Simplicius, qui Pontificatum tenuit ab anno 467. uſque ad annum 483., cujus doctrinam, æquanimitatem, virtutemque pauca illa, quæ hodie ſuperſunt, ipſius acta demonſtrant. Apud Gratianum duarum tantum epiſtolarum mentio habetur. Prior ſcripta eſt ad Johannem Epiſcopum Ravennatem, quæ in editionibus Conciliorum eſt numero 2., Poſterior ad Florentium, Equitium, & Severum Epiſcopum in eiſdem editionibus numero 3.

De Epiſtola ad Johannem Epiſcopum Ravennatem.

Conſueverant quinti ſæculi Pontifices Maximi in variis Chriſtiani orbis Provinciis habere Vicarios, quorum opera Eccleſiarum omnium utilitati commodius, cautiuſque proſpicerent; Imo in dies augebatur horum Vicariorum numerus, prout novæ cauſſæ locorum emergebant. Hinc Simplicius Hiſpalenſi Epiſcopo vices ſuas commiſit in omnibus Hiſpaniarum Eccleſiis, & Acacio Conſtantinopolitano in Eccleſiis Orientis. Ex his Vicariis, quos Summorum Pontificum vigilantia diverſis in Provinciis conſtituerat, erat Johannes Ravennatenſis Epiſcopus, qui tamen muneri ſibi demandato non ſatisfecerat, quemadmodum Simplicius idem optabat.

Digitized by Google

tabat. Quid Johannes perpetraverit, ex epiſtola Simplicii ad Johannem facile colligi poteſt. Vacante Mutinenſi Eccleſia Johannes Ravennas, ad quem vice Apoſtolica fungentem novi Epiſcopi conſtitutio pertinebat, Epiſcopum ordinavit Gregorium quendam invitum, & reluctantem, vi attractum, atque vexatum, non quidem ut utilitati Mutinenſis Eccleſiæ conſuleret, ſed odio Gregorii, atque invidia, ut ſcilicet ab alia, cui adſcriptus erat, Eccleſia expelleretur. Improbat hoc factum Simplicius, minitatus Johanni, futurum, ut illi interdicat ordinatione Epiſcoporum, interea vero translationem Gregorii ex œconomia ratam habet, ita tamen, ut ſiquid negotii inter Gregorium, & Johannem emergat, illud Pontifici Maximo diſcutiendum, dirimendumque reſervatum intelligatur. Sic interpretatus jam videor canonem 7. diſt. 74., cujus verba cum epiſtola ipſa penitus conſonant. Illud adjiciam, huc referendum eſſe canonem 63. cau. 11. qu. 3., quem Gratianus melius, quam Gregorii, Simplicii nomine laudaviſſet; referendum præterea eſſe canonem 23. cau. 25. qu. 2., cujus verba eadem omnino ſunt cum iis, quæ leguntur in dicto can. 7. in fine.

Can. 7. diſt. 74. Can. 63. cau. 11. qu. 3. & can. 23. cau. 25. qu. 2.

De Epiſtola ad Severum, Equitium, & Florentium Epiſcopos.

Epiſtolam Simplicii ad Severum, Equitium, & Florentium Epiſcopos jam ante Gratianum paucis perſtrinxerat Regino in lib. 1. de Eccleſ. diſcipl. cap. 34., omiſſis enim, quæ ſingularia erant, & ad cauſſam Gaudentii Sacerdotis ſpectabant, generalem tantummodo regulam exinde educere contentus ita ſcripſit: *De reditibus Eccleſiæ, vel oblatione fidelium ſola Epiſcopo ex his una portio remittatur, duæ Eccleſiaſticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ: Ultima Clericis pro ſingulorum meritis dividatur.* Reginonem ſequutus eſt Gratianus in can. 28. cau. 12. qu. 2., quem integram hic deſcribendo epiſtolam ſupplere juvabit, ut commoda interpretatio poſſit haberi. Scribit Simplicius: *Relatio nos veſtræ dilectionis inſtruxit, & geſtorum ſeries plenius intimavit, Gaudentium Aufinienſis Eccleſiæ Sacerdotem, contra ſtatuta canonum, ac noſtra præcepta ordinationes illicitas perpetraſſe, quarum illi totam penitus auferri præcipimus poteſtatem. Scripſimus enim ad Severum Fratrem, & Coepiſcopum noſtrum, ut, ſi neceſſe fuerit, ipſe in ſupradicta Eccleſia, conſideratis Patrum regulis, hoc fungatur officio, quo ille abuſus eſſe convictus eſt, ita ut hi, qui illicite ab eodem ſunt provecti, ab Eccleſiaſticis miniſteriis ſint remoti. Simul etiam de reditibus Eccleſiæ, vel oblatione fidelium, quid deceat neſcienti, nihil licere permittat, ſed ſola ei ex his quarta portio remittatur. Duæ Eccleſiaſticis fabricis, & erogationi peregrinorum & pauperum profuturæ ab Onagro Presbytero ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur: Ultima inter ſe Clericis pro ſingulorum meritis dividatur. At vero miniſteria Eccleſiæ, quæ alienata comperimus, reparare Præſumtor prædicti Fratris compellatur inſtantia, cui etiam hoc ſpecialiter præcipimus imminere, ut tres illas portiones, quas per triennium dicitur ſibi tantummodo vindicaſſe, reſtituat.* Erat antiquis Eccleſiæ temporibus diſciplina, juxta quam Epiſcoporum ſollicitudine univerſi Eccleſiarum reditus diſpenſabantur in Clericos, Eccleſiarum reparationem, pauperum, & peregrinorum neceſſitatem, aliosque his ſimiles uſus. Porro cum Gau-

Can. 28. cau. 12. qu. 2.

dentius Auſinienſis hac poteſtate abuteretur, auctoritate Pontificis Maximi eadem privatus eſt, conceſſa illi tantummodo ea redituum parte, qua uti ipſe potuiſſet. De his portionibus, in quas redditus Eccleſiaſtici diſtribui olim ſolebant, pluries alibi ſermonem inſtitui, præſertim ad interpretationem canonis 10. cau. 10. qu. 1. parte 1. cap. 24.

Can. 13. diſt. 23. De canone 13. diſt. 23. nihil adjiciendum videretur, poſtquam Romani Correctores adnotaverunt, & eundem in manuſcriptis omnibus exemplaribus deſiderari, & fălſo adſcriptum eſſe Simplicio Papæ in epiſtola ad Severum, & Florentinum Epiſcopos; unaque indicarunt errati cauſſam ex codicibus Burchardi, & Ivonis imperitia auctoris Palearum profluxiſſe. Revera habetur idem caput tum apud Burchardum lib. 1. cap. 111. (incipit: *Ad cognitionem*, tribuiturque Concilio Bracarenſi), tum apud Ivonem parte 5. cap. 213. tributum Concilio Carthaginenſi, atque incipit *Ad cognitionem*, & parte 6. cap. 102. tributum Concilio Spalenſi II., atque incipit: *Quinto judicio ad agnitionem &c.* Gratianus idipſum deſcripſerat in can. 14. diſt. 23. nomine Concilii Toletani, ſed non ſatis recte, quemadmodum oſtendi in prima parte cap. 17. pag. 256., ubi & integrum canonem exhibui, obſervavique, ad Concilium Hiſpalenſe II. pertinere. Auctor Palearum ubi incidit in canonem illum 14. Gratianeum, credititque alium eſſe a canone, quem laudaverant memoratis in locis Burchardus, & Ivo, voluit canonem Ivonis, & Burchardi veluti ſimilem adjicere; cumque non advertiſſet ſatis inſcriptiones Burchardi, aut Ivonis, canonis auctorem nominavit, non qui erat adſcriptus in dicto cap. 111. apud Burchardum, aut in dicto cap. 213. apud Ivonem, ſed qui erat adſcriptus in capitibus præcedentibus, tum apud Burchardum, cum apud Ivonem. Ivo autem, & Burchardus in cap. proxime præcedenti laudaverant epiſtolam Simplicii Papæ ad Equitium, Florentium, & Severum, incipientes ab illis verbis epiſtolæ, quæ nuper ego deſcripſi: *Relatio nos veſtræ dilectionis &c.* Itaque perſpicua res eſt, canonem 13. diſt. 23. ſpectare potius ad Concilium Hiſpalenſe II., ſive eundem eſſe cum canone 14. ejuſdem diſtinctionis; Quod magis, magiſque quiſpiam intellexerit, quum huc referet integrum Hiſpalenſem canonem, quem edidi in memorata parte 1. cap. 17.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XLV.

De Felice III.

Felici III. tribuuntur ſequentia capita.

Ex epiſt. ad Univerſos E-piſcopos.	*Can.* 10. *cau.* 1. *qu.* 7. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 118. *de conſ. diſt.* 4. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
Adjiciuntur	*Can.* 3. *diſt.* 10. *depromtus ex epiſtola ad Zenonem Auguſtum.* *Can.* 4. *diſt.* 10. *pertinet potius ad Capitula Agilramni.* *Can.* 3. *cau.* 24. *qu.* 1. *pertinet potius ad Gelaſium Papam.*

UBi primum Felix III. anno 483. Pontificatum Maximum adeptus eſt, debuit Chriſtianam Fidem ab hæreticorum conatibus, præſertim apud Orientales, vindicare, in Occidentali autem Eccleſia ſacram diſciplinam tueri, atque, ubi cuſtodita non eſſet, reſtituere, quod conſtantiſſime, egregieque perfecit uſque ad annum 492., quo demum obiit.

De epiſtola ad univerſos Epiſcopos.

Anno circiter 487., cum Romæ adeſſent aliquot Africani Epiſcopi, Felix Provinciale Concilium ex pluribus Italiæ Antiſtitibus convocaverat, ad quod memorati Africani Epiſcopi etiam convenerunt. Ibidem præ ceteris opportunum viſum fuit conſtituere, ac renovare plura diſciplinæ Eccleſiaſticæ capita, quæ apud Afros in deſuetudinem abiiſſe ex oſcitantia Sacerdotum, aut etiam protervia compertum fuerat. Id in Synodo profeſſus eſt Felix, cumque jampridem ipſe epiſtolam encyclicam elucubraſſet ad eam rem, epiſtolam eandem legi in Concilio juſſit, ut noſſent Epiſcopi, qualis eſſet Papæ ſententia, imo & ſententiam ſuo ſuffragio confirmarent. Lecta itaque fuit in Concilio epiſtola, probata ab omnibus, & miſſa. ſequenti anno 488. ad Epiſcopos omnes. Hinc facile conſtat, ea, quæ ex iſta epiſtola laudantur apud Gratianum, non tam ſententiam Felicis exhibere, quam Epiſcoporum omnium, qui una cum Felice ad Concilium Provinciale convenerant. Ibidem vero, poſtquam de rebaptizatis, & lapſis apud Donatiſtas (quæ erat præcipua res apud Africanos diſcutienda) nonnulla conſtituta ſunt, ita proſequitur Felix: *Ut ergo ab Eccleſiæ ſummitatibus inchoemus, eos, quos Epiſcopos, Presbyteros, vel Diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan, ſeu coactos lavacri illius unici, ſalutariſque claruerit feciſſe jacturam, & Chriſtum, quem non ſolum dono regenerationis, verum etiam gratia percepti honoris induerant, exuiſſe, cum conſtet neminem ad ſecundam tinctionem venire potuiſſe, niſi ſe palam Chriſtianum negaverit, & profeſſus fuerit ſe eſſe paganum. Quod cum generaliter ſit in omnibus execrandum, multo magis in Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus auditu ſaltem, dictuque probatur horrendum. Sed quia idem Dominus, atque*

Can. 118 *de conſ. diſt.* 4.

atque Salvator clementiſſimus eſt, & neminem vult perire, uſque ad exitus ſui diem, in pœnitentia, ſi reſipiſcunt, jacere conveniet: nec orationi non modo Fidelium, ſed ne Catechumenorum omnimodis intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt. Quam rem diligentius explorare, vel facere probatiſſimi Sacerdotis cura debebit. De Clericis autem, & Monachis, aut Puellis Dei, aut ſæcularibus ſervari præcipimus hunc tenorem, quem Nicæna Synodus circa eos, qui lapſi ſunt, vel fuerint, ſervandum eſſe conſtituit; ut ſcilicet qui nulla neceſſitate, nullius rei timore, aut periculo, ſe, ut rebaptizentur, hæreticis impie dediderunt, ſi tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes ſint, ſeptem autem annis ſubjaceant inter pœnitentes manibus Sacerdotum, duobus autem annis oblationes modis omnibus non ſinantur offerre, ſed tantummodo ſæcularibus (legunt alii: *popularibus*) *in oratione ſocientur. Nec confundatur Deo colla ſubmittere, qui non eum timuit abnegare. Quod ſi, utpote mortales, intra metas præſcripti temporis cœperit vitæ finis urgere, ſubveniendum eſt imploranti, & ſeu ab Epiſcopo, qui pœnitentiam dederit, ſeu ab alio, qui tamen datam eſſe probaverit, aut ſimiliter a Presbytero, viaticum abeunti de ſæculo non negetur. Pueris autem, quibus, quod adhuc impuberes, a pubertate vocabulum eſt, ſeu Clericis, ſive laicis, aut etiam ſimilibus puellis, quibus ignorantia ſuffragatur ætatis, aliquandiu ſub manus impoſitione detentis, reddenda communio eſt; nec eorum expectanda pœnitentia, quos excipit a coercitione cenſura.* Ex his ſupplendus, emendanduſque erit canon 118. de conſ. diſt. 4., cujus ſententia commodius explicabitur, quoties hujus ſanctionis occaſio animadvertatur. Poſt obitum Hunerici Gundabundus Rex Vandalorum pacem Eccleſiæ reddiderat, quemadmodum Iſidorus teſtatur, Catholicoſque olim in exilium pulſos reſtituerat. Illi, qui apud Donatiſtas hæreticos defecerant, novo ſe ablui baptiſmate conſenſerunt, ſive laici, ſive Clerici, ſive etiam Epiſcopi, de quibus omnibus ad Eccleſiam, & fidem revertentibus qualis diſciplina adhibenda eſſet, declarandum erat. Pro qualitate admiſſi, ac dignitate peccantium pœnitentiam Felix præſtituit Nicæni Concilii regulis conſentaneam.

Can. 10. cau. 1. qu. 7. Poſt nonnulla ſequuntur in epiſtola verba canonis 10. cau. 1. qu. 7. ita legenda: *Illo per omnia cuſtodito, ne ex eis unquam, qui in qualibet ætate alibi, quam in Eccleſia Catholica aut baptizati, aut rebaptizati ſunt, ad Eccleſiaſticam militiam prorſus non permittantur accedere. Quibus ſatis eſſe debeat, quod in Catholicorum numero ſunt recepti: Quoniam de ſuo ordine, & communione videbitur ferre judicium, quiſquis hoc violaverit inſtitutum, vel qui non removerit eum, quem ex eis ad miniſterium Clericale obrepſiſſe cognoverit.*

De ceteris capitibus Felicis III.

Can. 3. diſt. 10. Quod apud Gratianum refertur nomine Felicis Papæ in can. 3. diſt. 10., atque in notis Gratiano adjectis ex Veronenſi Codice dicitur ad Felicem III. pertinere, revera Felici III. tribuendum eſt in Epiſtola ad Zenonem Auguſtum, quæ incipit *Quoniam pietas tua*, data die 1. Auguſti ſub Conſulatu Venantii, ſive anno 484. Damnaverat Felix Petrum Fullonem, quod per additamentum ſacro, ut vocant, triſagio factum viſus fuiſſet hæreticorum errores renovare voluiſſe. Acacium quoque Conſtantinopolitanum Epiſcopum acriter objurgaverat, quod hæreticis obſecundaret, imo Imperatorem ipſum, ut faveret hæreticis, captaret. Ut Eccleſiaſticæ

rei

rei provide conſuleret Pontifex, ad Zenonem Imperatorem ipſemet ſcripſit, monens illum, ut Catholicam unitatem ſedulo teneret, ac ſeſe ab hæreticorum inſidiis ſubtraheret, ſinens, ut in fidei cauſſis per viros Eccleſiaſticos omnia dirimerentur juxta cœleſtia ſcripturarum, ac dogmatum traditorum oracula. Huc referendus erit memoratus canon 3. diſt. 10., cujus verba habentur in fine ejuſdem epiſtolæ ita legenda: *Certum eſt enim hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, ut cum de cauſſis Dei agitur, & juxta ipſius conſtitutum, Regiam voluntatem Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre, & Sacroſancta per eorum Præſules diſcere potius, quam docere: Eccleſiæ formam ſequi, non huic humanitus ſequenda jura præfigere: Neque ejus ſanctionibus velle dominari, cui Deus voluit clementiam tuam piæ devotionis colla ſubmittere; ne, dum menſura cœleſtis diſpoſitionis exceditur, eatur in contumeliam diſponentis.*

Adjeci hoc in loco canonem 4. diſt. 10., non quod revera ſit Felicis III., ſed quod apud Gratianum ita referatur, quaſi auctorem eundem habeat, quem canon præcedens, ac propterea eundem Felicem. Ceterum ad Felicem III. non aliter pertinere poteſt, niſi forte huc referatur, quod idem Pontifex ait in tractatu adverſus Acacium, qui editus eſt una cum adnotationibus Scipionis Maffeji in Labbeana Veneta collectione anni 1728., tom. 5. pag. 185. & ſequ., ibidem enim nihil preſſius urgetur, quam nihil conſtitui poſſe adverſus canonum ſacrorum, Sediſque Apoſtolicæ decreta, ubi de fidei regulis ſtabiliendis agitur. Porro verba ipſa Gratianei canonis leguntur apud Ivonem parte 5. cap. 38. nomine Hadriani Papæ in epiſt. ad Ingelramnum, item parte 16. cap. 10. nomine Concilii Triburienſis. Eadem nomine Concilii Triburienſis deſcripſit Burchardus in lib. 15. cap. 9.; At Burchardus, ut reor, eadem legerat inter Capitularia Francorum, quemadmodum etiam hodie leguntur in lib. 7. cap. 346. editionis Baluzianæ, ac pro Capitularibus nomen Concilii Triburienſis ſuppoſuit juxta morem ſuum, de quo alibi pluries ſermo mihi occurrit. Quicumque vero auctor, aut Collector hujus fragmenti memoretur, non eſt dubitandum, quin primum ex collectione Agilramni Hadriano Papæ exhibita, fuerit illud derivatum. Qua in re exoptandum foret, ut Agilramnus meliores fontes adiverit, quam quos præ oculis habuit, videlicet epiſtolas Pſeudo-Iſidori, in quibus eadem fere ſententia ſæpiſſime legitur. *Can. 4. diſt. 10.*

Superesset adhuc, ut nonnulla adnotarem de canone 3. cau. 24. qu. 1., qui apud Gratianum Felici Papæ adſcribitur, cujus nomine nonniſi Felix III. intelligi poſſet, utpote cui res ipſa, de qua agitur, plurimum congruit. Verum commodius de eo canone inferius mihi agendum erit in ſequenti capite, cum idem fragmentum habeatur in Commonitorio Gelaſii ad Fauſtum. Si Gratianum excuſare velimus, animadvertendum erit, fuiſſe in vetuſtis codicibus permixtas Felicis III., & Gelaſii Pontificum epiſtolas, eas præſertim, quæ Acacii cauſſam reſpiciunt, quod facile evenire vel ex eo potuit, quod Gelaſius Felici immediate ſucceſſerit; vel quod laudatum Commonitorium ad Fauſtum non Gelaſio, ſed Felici III. adſcriptum fuerit a nonnullis. *Can. 3. cau. 24. qu. 1.*

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XLVI.

De Gelaſio.

Numero plurima ſunt, quæ Gelaſii nomine in decretum Gratiani relata fuerunt.

Ex Concilio Romano.	*Can.* 3. *diſt.* 15. *in diverſis codicibus varius.* *Can.* 3. *diſt.* 21. *convenit Gelaſii temporibus.*
Ex Commonitorio ad Fauſtum.	*Can.* 5. *diſt.* 22. *jungendus cum can.* 3. *diſt.* 22. & *can.* 46. *cau.* 11. *qu.* 1. *Can.* 16. *cau.* 9. *qu.* 3. *conſonat cum integris Commonitorii exemplaribus.* *Can.* 1. *cau.* 24. *qu.* 1. *emendandus ex integris Commonitorii exemplaribus.* *Can.* 3. *cau.* 24. *qu.* 1. *falſo tributus Felici III.* *Can.* 2. *cau.* 24. *qu.* 2. *conſonat cum integris Commonitorii exemplaribus.* *Can.* 36. §. *ult. cau.* 24. *qu.* 3. *ex integris Commonitorii exemplaribus emendandus.*
Ex epiſt. ad Epiſcopos per Siciliam, Brutios, & Lucaniam conſtitutos.	*Can.* 5. *diſt.* 33. *paullo varius in diverſis exemplaribus.* *Can.* 1. *diſt.* 36. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 59. *diſt.* 50. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 12. *diſt.* 54. *jam a Romanis Correctoribus emendatus.* *Can.* 1. *diſt.* 55. *emendandus, jungenduſque cum can.* 8. & 9. *diſt.* 77. *Can.* 7. *diſt.* 75. *paullo varius in diverſis exemplaribus.* *Can.* 8. *diſt.* 77. *jungendus cum can. ſequente,* & *can.* 1. *diſt.* 55. *Can.* 9. *diſt.* 77. *jungendus cum can. præcedente,* & *can.* 1. *diſt.* 55. *Can.* 2. *diſt.* 88. *ex integris epiſtolæ exemplaribus emendandus.* *Can.* 2. *diſt.* 95. *omnino conſonat cum vulgatis epiſtolæ exemplaribus.* *Can.* 6. *cau.* 1. *qu.* 1. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.* *Can.* 99. *cau.* 1. *qu.* 1. *ex integris exemplaribus emendandus.* *Can.* 6. *cau.* 1. *qu.* 7. *ex integra epiſtola ſupplendus.* *Can.* 12. *cau.* 1. *qu.* 7. *referendus ad canonem* 1. *diſt.* 36. *Can.* 23. *cau.* 1. *qu.* 7. *jungendus cum can.* 6. *verſ. cum enim de conſ. diſt.* 1. *Can.* 47. *cau.* 2. *qu.* 7. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.*

Can.

Digitized by Google

Ex eadem	*Can.* 27. *cau.* 12. *qu.* 2. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.*
	Can. 1. *cau.* 14. *qu.* 4. *referendus ad canonem* 2. *diſt.* 88.
	Can. 11. *cau.* 20. *qu.* 1. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.*
	Can. 14. *cau.* 27. *qu.* 1. *apud Gratianum ex Concilio Triburienſi laudatus.*
	Can. 42. *cau.* 27. *qu.* 1. *ex integris epiſtolæ exemplaribus emendandus.*
	Can. 4. *de conſ. diſt.* 1. } *ſimul jungendi, atque juxta adjuncta Gelaſiani temporis explicandi.*
	Can. 6. *de conſ. diſt.* 1. }
	Can. 18. *de conſ. diſt.* 4. *conſonat cum integris epiſtolæ exemplaribus.*
Ex epiſt. ad Epiſcopos per Siciliam.	*Can.* 1. *cau.* 13. *qu.* 2. } *apocryphi, & ſimul jungendi.*
	Can. 2. *cau.* 16. *qu.* 3. }
	Can. 3. *cau.* 27. *qu.* 1. *potius Symmacho Papæ adſcribendus.*
Ex epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ.	*Can.* 6. *diſt.* 64. *ab Anſelmo Lucenſi primum adſcriptus Gelaſio.*
	Can. 15. *diſt.* 96. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 17. *cau.* 9. *qu.* 3. } *ſimul jungendi, & ex integra epiſtola ſupplendi.*
	Can. 18. *cau.* 9. *qu.* 3. }
	Can. 9. *cau.* 16. *qu.* 3. *tribuendus potius Felici III.*
	Can. 2. *cau.* 24. *qu.* 1. *ex integra epiſtolâ ſupplendus.*
	Can. 4. *cau.* 24. *qu.* 2. *pertinet ad epiſtolam num.* 11. *juxta recentiorum Collectiones.*
	Can. 36. *cau.* 24. *qu.* 3. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
	Can. 1. *cau.* 25. *qu.* 1. *Gratiani propoſito non accommodatus.*
Ex epiſt. ad Epiſcopos Orientis.	*Can.* 12. *diſt.* 96. *ad integram Gelaſii epiſtolam exigendus.*
	Can. 46. *cau.* 11. *qu.* 3. *potius Felici III. tribuendus.*
Ex epiſt. ad Anaſtaſium Imperatorem.	*Can.* 10. *diſt.* 96. *a Gratiano nonnullis detractis, nonnullis adjectis depravatus.*
Ex epiſt. ad Anaſtaſium Epiſcopum.	*Can.* 2. *diſt.* 87. *non diſſonat ab aliis Gelaſii ſententiis.*
Ex epiſt. ad Bonifacium Epiſcopum.	*Can.* 32. *cau.* 17. *qu.* 4. *non diſſonat a Gelaſii temporibus.*

Digitized by Google

Ex epiſtola ad Clerum Brunduſii, & Tarentinum.	*Can.* 26. *cau.* 12. *qu.* 2. } *pertinent ad librum Diurnum Pontificium,* *Can.* 17. *de conſ. diſt.* 4. } *ſed conſonant cum Gelaſii ſententiis.*
Ex epiſt. ad Cœleſtinum Epiſcopum.	*Can.* 3. *diſt.* 24. *convenit Gelaſii temporibus.*
Ex epiſt. ad Creſconium, & Joannem Meſſaliæ Epiſcopos.	*Can.* 19. *cau.* 25. *qu.* 2. *Gelaſii ſententiis potius adverſatur.*
Ex epiſt. ad Ezechiam Comitem.	*Can.* 12. *cau.* 11. *qu.* 1. *apocryphus, & jungendus cum can.* 13. *cau.* 11. *q.* 1.
Ex epiſt. ad Criſpinum, & Sabinum Epiſcopos.	*Can.* 13. *cau.* 11. *qu.* 1. *apocryphus, & jungendus cum can.* 12. *cau.* 11. *qu.* 1.
Ex epiſt. ad Elpidium Epiſcopum.	*Can.* 92. *cau.* 1. *qu.* 1. *jungendus cum can.* 26. *cau.* 23. *qu.* 8. *Can.* 26. *cau.* 23. *qu.* 8. *a temporibus Gelaſii non alienus.*
Ex epiſt. ad Epiphanium Epiſcopum.	*Can.* 11. *cau.* 17. *qu.* 4. *non diſſonat a Gelaſii temporibus.*
Ex epiſtola ad Fabianum.	*Can.* 5. *cau.* 10. *qu.* 3. *auctori ſæculi undecimi tribuendus.*
Ex epiſt. ad Gerontium, & alios Epiſcopos.	*Can.* 11. *diſt.* 63. *dubiæ admodum auctoritatis.* *Can.* 1. *diſt.* 87. } *ſimul jungendi, & conſonant cum aliis Gelaſii* *Can.* 3. *diſt.* 87. } *ſententiis.* *Can.* 29. *cau.* 23. *qu.* 4. *conſonat cum principiis juris Romani.* *Can.* 24. *de pœn. diſt.* 4. *referendus ad can.* 29. *cau.* 23. *qu.* 4.
Ex epiſt. ad Herculentium, Stephanum, & Juſtum.	*Can.* 10. *diſt.* 54. *conſonat cum aliis Gelaſii fragmentis.*

Ex epiſt. ad Honorium Epiſcopum.	*Can.* 5. *cau.* 13. *qu.* 2. *Gelaſii temporibus congruit.*
Ex epiſt. ad Johannem Epiſcopum Soranum.	*Can.* 7. *de conſ. diſt.* 1. *incertæ auctoritatis.*
Ex epiſt. ad Johannem Epiſcopum Viennenſem.	*Can.* 33. *cau.* 17. *qu.* 4. *incertæ auctoritatis.*
Ex epiſt. ad Juſtinum Archidiaconum, & Fauſtinum Defenſorem.	*Can.* 23. *cau.* 12. *qu.* 2. *referendus ad canonem* 25. *cau.* 12. *qu.* 2. *Can.* 25. *cau.* 12. *qu.* 2. *Gelaſii ſententiis conſonus.*
Ex epiſt. ad Martinum, & Juſtum Epiſcopos.	*Can.* 9. *diſt.* 54. *conſonat cum aliis Gelaſii monumentis.* *Can.* 7. *cau.* 16. *qu.* 3. *paullo varius in diverſis Codicibus.*
Ex epiſt. ad Majoricum, Serenum, & Johannem.	*Can.* 24. *cau.* 12. *qu.* 2. *ex aliis codicibus ſupplendus.* *Can.* 25. *cau.* 25. *qu.* 2. *ex aliis codicibus emendandus.* *Can.* 12. *de conſ. diſt.* 2. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
Ex epiſt. ad Maximum, & Euſebium Epiſcopos.	*Can.* 5. *cau.* 16. *qu.* 4. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
Ex epiſt. ad Palladium Epiſcopum.	*Can.* 12. *diſt.* 55. *paullo varius in codicibus Ivonis.*
Ex epiſt. ad QuingeſiumEpiſcopum.	*Can.* 50. *cau.* 11. *qu.* 1. *incertæ admodum auctoritatis.*

Ex epiſt. ad Rufinum, & Aprilem.	*Can.* 11. *diſt.* 10. *referendus eſt ad can.* 11. *diſt.* 54. *Can.* 11. *diſt.* 54. *conſonat cum aliis Gelaſii monumentis.* *Can.* 13. *diſt.* 55. *nec Gelaſio, nec Pelagio, cui tamen apud aliquos adſcribitur, tribuendus.*
Ex epiſt. ad Ruſticum, & Fortunatum.	*Can.* 2. *cau.* 7. *qu.* 2. *apocryphus, & paullo varius in diverſis exemplaribus.* *Can.* 5. *diſt.* 87. *non diſſonat a Gelaſii temporibus.*
Ex epiſt. ad Senecionem Epiſcopum.	*Can.* 26. *cau.* 16. *qu.* 7. } *Can.* 27. *cau.* 16. *qu.* 7. } *Gelaſio falſo tributi.*
Ex epiſt. ad Siracuſanum, Conſtantinum, & Laurentium Epiſcopos.	*Can.* 34. *cau.* 17. *qu.* 4. *Gelaſio falſo tributus.*
Ex epiſt. ad Victorem, Conſtantinum, Martyrium, Feliciſſimum, & Timotheum Epiſcopos.	*Can.* 10. *cau.* 17. *qu.* 4. *incertæ admodum auctoritatis.*
Ex epiſt. ad Victorem Epiſcopum.	*Can.* 9. *diſt.* 74. *non diſſonat a Gelaſii temporibus.*
Ex epiſt. ad Theodoricum Regem.	*Can.* 12. *diſt.* 10. *congruit Gelaſio Papæ.*
Adjiciuntur	*Can.* 48. *diſt.* 50. *potius editus ſeptimo, aut recentiore ſæculo.* *Can.* 1. *cau.* 2. *qu.* 3. *jam a Romanis Correctoribus ad Caji epiſtolam exactus.* *Can.* 48. *cau.* 2. *qu.* 7. *referendus ad Collectionem Deusdedit.* *Can.* 13. *cau.* 3. *qu.* 5. *potius ad epiſtolas pertinet Pelagio II. tributas.* *Can.* 37. *cau.* 11. *qu.* 3. } *Can.* 38. *cau.* 11. *qu.* 3. } *ſimul jungendi, & Gelaſii ſententiis in parte conformes.* *Can.* 15. *cau.* 16. *qu.* 1. *incertæ auctoritatis.* *Can.* 28. *cau.* 16. *qu.* 1. *Gelaſio falſo tributus.*

Can.

Can. 1. *cau.* 16. *qu.* 3. } *potius ſunt Conciliorum Chalcedonenſis,*
Can. 8. *cau.* 16. *qu.* 3. } *& Conſtantinopolitani IV.*
Can. 8. *cau.* 16. *qu.* 6. *potius referendus ad Concilium III. Aurelianenſe.*
Can. 5. *cau.* 22. *qu.* 2. *Incertæ auctoritatis.*
Can. 4. *cau.* 22. *qu.* 5. *ad libros Pœnitentiales potius referendus.*
Can. 49. *cau.* 27. *qu.* 2. *incertæ auctoritatis.*
Can. 2. *cau.* 36. *qu.* 1. *idem eſt cum can.* 49. *cau.* 27. *qu.* 2.
Can. 5. *de conſ. diſt.* 1. *falſo tributus Gelaſio.*

INter viros & doctrina, & morum integritate inſignes, qui ſæculo 5. apud Afros floruerunt, adverſus hæreſes invictos fidei propugnatores, adverſus ſchiſmata pacis amatores optimos, & in tuenda Eccleſiaſtica diſciplina canonum vindices ſolertiſſimos, eſt ſane recenſendus Gelaſius Magnus, dignus qui ab illa Eccleſia ad regendos univerſos Chriſti fideles in Romano Pontificatu advocaretur, quemadmodum advocatus eſt anno 492., quo Felix III. obiit. Pauci quidem numero, nempe quatuor, anni fuerunt, quibus regere Eccleſiam potuit, vita functus anno 496., verum vel exiguo temporis ſpatio graviſſima exhibuit, eademque plurima ſapientiæ, doctrinæque ſua argumenta. Dionyſius Exiguus, qui paullo poſt Gelaſii obitum Romæ ſcripſit, ita de eo teſtatus eſt in epiſtola ad Julianum Presbyterum præfixa 2. parti ſuæ Collectionis. *Quantique ſit apud Deum meriti beatus Papa Gelaſius, & nos qui eum præſentia corporali non vidimus, per vos alumnos ejus facilius æſtimamus. Cujus eruditione formati gradum Presbyteri ſancta converſatione decoratis, ut in veſtrorum morum perſpicuo munere ejus videatur quodammodo actio prælucere. Quem ſicuti veſtra relatione comperimus, in tantum bonæ voluntatis extitiſſe gratulamur, ut annuente Domino, principatum in Eccleſia pro multorum ſalute ſuſcipiens, eum ſerviendo, potius quam dominando, ſuſtolleret, vitæque caſtimoniam doctrinæ meritis ampliaret. Denique omne opus ejus aut oratio fuiſſe memoratur, aut lectio. Interdum quoque ſcribendi curam ſumebat, prout cauſa vel ratio popoſciſſet, ſervorumque Dei maximi conſortio, atque ſocietate gaudebat. Quorum ſpiritali collatione tanto divini amoris ſtudio, tanta verbi Dei meditatione fovebatur, ut huic etiam illud quod Pſalmiſta cecinit, aptaretur: Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum, ut mitiges eum a diebus malis. Hujus enim ſæculi malos dies ita Domino mitigante, atque gubernante tranſegit, ut univerſas tentationes mira prudentia & longanimitate ſufferret, delicias jejuniis ſperneret, ſuperbiam humilitate calcaret, tanta miſericordia animi alacritate clareſceret, ut omnes fere pauperes ſatiari inops ipſe mereretur. Profecto beatus hac inopia, per quam divinis ſemper laudibus inhærebat, ſicut Propheta dicit ad Dominum, Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Fuit enim vir ingenio luculentus, vita præcipuus, auctoritate reverendus. Et ideo tot virtutum ornatus inſignibus, ad tam celſum officium non acceſſit indignus, honorem ſummæ dignitatis grave nimis onus exiſtimans, parvamque negligentiam Pontificis ingens animarum diſcrimen eſſe contendens. Idcirco nullo ſe deſidioſo otio tradidit, nec luxurioſo convivio, effuſoque ſervivit. Ex quibus rebus & animarum morbi naſcantur & corporum. Hic itaque paſtor ſummi atque boni paſtoris imitator exiſtens egregius præſul Sedis Apoſtolicæ fuit, qui divina præcepta fecit & docuit: Unde eum magnum inter Sanctos eſſe confidimus, juxta promiſſionem Chriſti Domini dicentis, Qui fecerit & docuerit, maximus vocabitur in regno cælorum.* Quamquam vero lugendum

dum illud eſt, non omnia ejuſdem Gelaſii monumenta perpetuo cuſtodita fuiſſe, ſed maximam partem periiſſe, ita, ut in fragmentis quibuſdam vix eadem hodie dignoſcamus. Et quidem mihi in illis inveſtigandis præ ceteris laborandum fuit, vix autem de pluribus potui nonnulla congerere, in quibus adhuc, ut majus mihi lumen affulgeret, exoptavi. Quid tamen agendum mihi erat in rebus antiquiſſimis, iiſdemque, ut auguror, deperditis? Conjecturis ſi aliquando indulſero, ut ex illis veritatem in obſcuro latitantem inquirerem, veniam mihi daturos arbitror eos, qui in rebus hujuſmodi aliquandiu verſati ſunt, forte etiam induſtriam non omnino improbaturos. Non erit abs re initio pauca deſcribere, quæ tradidit Caſſiodorus in cap. 8. libri Divinarum Lectionum, de adnotationibus in epiſtolas Sancti Pauli, ibi: *In cunctorum manibus ita celebres habebantur, ut eas a S. Gelaſio Papa Urbis Romæ doctiſſimi viri ſtudio dicerent fuiſſe conſcriptas. Quod ſolent facere, qui res vitioſas cupiunt glorioſi nominis auctoritate defendere; ſed nobis ex præcedentibus lectionibus diligenti retractatione patuerunt ſubtiliſſimas quidem eſſe, ac breviſſimas dictiones, ſed Pelagiani erroris venena illic eſſe ſeminata.* Duo hinc deducuntur. Primum maximo in honore apud veteres fuiſſe Gelaſii Pontificis monumenta; Deinde, nonnulla falſo fuiſſe eidem Pontifici adſcripta, in quibus propterea inveſtigandis non inanis ſit ſtudioſorum virorum ſolertia.

De Canonibus Concilii Romani.

Can. 2. diſt. 15. & Can. 3. diſt. 21.

Extat in editionibus Conciliorum Romana Synodus, quæ vulgo dicitur a Gelaſio celebrata anno 494. Aſterio, atque Præſidio Conſulibus, convenientibus in eam Epiſcopis numero 70., quorum omnium ſuffragio authentici libri Eccleſiaſticis rebus utiles ab apocryphis diſcreti fuerunt. Ibidem contextus primum eſt Divinæ Scripturæ Catalogus, deinde poſt explicatam præcipuarum Epiſcopalium ſedium prærogativam canones Conciliorum germani, germana etiam Sanctorum Patrum volumina enumerata fuerunt. Gratianus duo exinde fragmenta depromſit: Videlicet canonem 2. diſt. 15., & can. 3. diſt. 21. quorum ſententia ex ordine ita erit collocanda. Supponendus in primis eſt Divinæ Scripturæ, ſeu Sacrorum voluminum tam veteris, quam novi teſtamenti catalogus: Deinde hæc leguntur: *Poſt has omnes Propheticas, Evangelicas, atque Apoſtolicas ſcripturas, quibus Eccleſia Catholica per gratiam Dei fundata eſt, illud etiam intimandum putamus, quod quamvis univerſæ per orbem Catholicæ Eccleſiæ unus thalamus Chriſti ſit, ſancta tamen &c.* Hic ſequuntur ea, quæ Gratianus deſcripſit in dicto can. 3. diſt. 21. eiſdem verbis, poſt quæ ſecunda Eccleſiæ Sedes dicitur Alexandrina B. Petri nomine a Marco ejus diſcipulo conſecrata; tertia vero Antiochena, utpote quæ Beati etiam Petri nomine, & Epiſcopatu venerabilis habeatur. Erat iſta definitio Gelaſii temporibus congrua, nimirum ut contineretur quodammodo Conſtantinopolitani Antiſtitis ambitus, qui non modo ſupra ceteros Orientales Epiſcopos, verum etiam ſupra ipſum Romanum Pontificem evehi totis viribus contendebat. Optimum autem, & graviſſimi momenti argumentum illud erat, quod a dignitate Petri Apoſtolorum Principis deducebatur, cujus Principatum cum in ſucceſſorem Eccleſiæ ab ipſo demum conſecratæ tranſire ipſamet perpetua Eccleſiæ univerſæ conſtitutio exigeret, nullo jure indulgere quiſpiam poterat Conſtantinopolitani Epiſcopi voluntati, qui Petri ſucceſſorem ſe vocare nulla ratione valebat.

Subſe-

Digitized by Google

Subſequitur Gelaſius, ſive Romani ejuſdem Concilii Patres: *Et quamvis aliud fundamentum nullus poſſit ponere, præter id, quod poſitum eſt, qui eſt Chriſtus Jeſus, tamen ad ædificationem noſtram, eadem Sancta Romana Eccleſia poſt illas veteris, vel novi teſtamenti, quas regulariter ſuſcepimus, etiam has ſuſcipi non prohibet ſcripturas: ideſt Sanctam Synodum Nicænam &c.* Quæ ſequuntur, exhibet Gratianus in dicto canone 3. diſt. 15., ubi tamen obſervandum eſt, verba illa, *Jam nunc ſubjiciendum eſt de opuſculis Sanctorum Patrum, quæ in Eccleſia Catholica recipiuntur*, in ipſis Concilii exemplaribus deſiderari; ſed potius poſt verba illa *decernimus, & mandamus*, ſtatim adjicitur: *Item opuſcula B. Cypriani Martyris, & Carthaginenſis Epiſcopi in omnibus recipienda. Item opuſcula &c.* Gratianus, Ivo, & Burchardus omiſerunt illa verba: *in omnibus recipienda*; forte quod credidiſſent, per illa etiam probari, quod Cyprianus adverſus Stephanum de rebaptizandis hæreticis diſputaverat. Non eſt tamen inveroſimile, Gelaſium hunc honorem voluiſſe deferre Cypriano comprovinciali ſuo, ut ea ratione ſanctiſſimo viro bonum nomen apud nonnullos, præſertim Romanos, pauliſper obſcurum conciliaret. Neque enim ſine cauſſa *martyrem* eum adpellavit, ut ſignificaret, germanam Eccleſiæ doctrinam fuſo pro ipſa Eccleſia ſanguine confirmaſſe, imitatus hac in rè comprovincialem etiam ſuum Auguſtinum Hipponenſem, qui pluribus Cyprianum jamdudum ab invidorum injuriis vindicaverat. Quæ apud Gratianum ſequuntur uſque ad verſ. *Ceterum qui libri* leguntur eadem in Concilii Romani exemplaribus, in quibus tamen levis, & nulla obſervatione digna ſententiarum tranſpoſitio animadvertitur. Videatur Covaruvias variar. reſolut. lib. 4. cap. 14. & ſequ., ubi canon hic integer expurgatur. At verſiculus *Ceterum qui libri* in Concilio deſideratur, ac potius pertinet ad librum Romani Ordinis, quod jam Romani Correctores adnotaverunt. Antonius Auguſtinus in lib. 1. dial. 20. de emendatione Gratiani hæc inſuper adnotat: *Poſtrema pars, cujus initium:* Ceterum qui libri, *licet ſuperioribus conjungant Burchardus, Ivo, & Gratianus, non eſt in Conciliis, & pars eſſe videtur alicujus libri de divinis officiis. A. Recte dictum eſt. Namque Amilarii librum habeo, in quo hæc ſunt, & alia quædam nomine fragmentorum Caroli Magni edita. Ea vero verba,* Ceterum qui, *uſque ad illa,* in ſeptuageſima, *non invenies apud Burchardum, & Ivonem, neque in veteribus Gratiani libris.* Obſervaverunt præterea Romani Correctores, in vetuſtis Gratiani codicibus multa alia deſiderari; omnia videlicet a §. *Item geſta Sanctorum Martyrum* uſque in finem, quod & animadvertit Baluzius in notis ad Gratianum, duorum veterum Gratiani exemplarium auctoritate fretus, quamvis in aliis exemplaribus extaſſe adfirmet. In editione Romana Anaſtaſii Bibliothecarii tom. 4. in prolegomenis pag. lxi. tria habentur exemplaria Gelaſiani decreti, primum ex codice antiquiſſimo Florentino a Luca Holſtenio, & Emmanuele a Schelestrate maxime commendato; Alterum ex codice Furenſi ſub nomine Hormiſdæ; poſtremum ex codice Palatino Bibliothecæ Vaticanæ; in quibus ſane non modica eſt ſcripturæ varietas. Præterquamquod enim, qui recenſentur libri, diverſo ſint ordine diſpoſiti, aliqui etiam referantur in uno, qui in alio deſiderantur, animadvertitur, in tertio deeſſe decreti initium, quo continetur Sacrorum librorum Catalogus; Ejus autem priora verba hæc ſunt. *Poſt Propheticas, & Evangelicas &c.* Item animadvertitur in primo exemplari, ſive Florentino ea omitti, quæ pertinent ad Synodum Conſtantinopolitanam, cujus nulla omnino fit mentio, ſed ſtatim poſt illa verba: *Mediante Maximo Conſtantino Auguſto*, hæc ſequuntur: *Sanctam*

Synodum

Digitized by Google

Synodum Ephesiam, in qua Neſtorius &c. Hæc ipſa de Synodo Conſtantinopolitana in tertio exemplari deſiderantur. Demum tum in primo, tum in tertio exemplari non leguntur verba illa, *ſed ſi qua ſunt Concilia a Sanctis Patribus hactenus instituta poſt iſtorum quatuor auctoritatem & cuſtodienda, & recipienda decrevimus*. Aliud etiam exemplar edidit Manſius in ſuo ſupplemento Labbeano ab aliis codicibus nonnihil diverſum, quæ omnia facile unuſquiſque conſpicere poterit. Singulos ibidem deſcriptos libros recenſere, ac rationes adferre, quibus motus Gelaſius fuerit, ut illorum alios reciperet, alios improbaret, magis diuturnum laborem, & ſingulare opus exigeret, quam meum propoſitum patiatur; Ideo abſtinendum duxi, præſertim quod non defuerunt viri eruditi, qui hanc provinciam adgreſſi ſunt, & non ſine laude perfecerunt. Unum dumtaxat breviter attingam magis obvium legentium oculis, quodque difficile viſum eſt pluribus: nimirum in priore parte decreti, in qua ſcripta authentica recipiuntur, referuntur opera Euſebii Cæſarienſis, idelt *Chronicon, & libri hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, dein mutata ſententia in poſteriore parte, in qua rejiciuntur apocryphi libri, ita decernitur: *Hiſtoria Euſebii Pamphili apocrypha.* B. Rhenanus in epiſt. ad Stanislaum Turzum Epiſcopum Olomutzenſem, quæ præfixa eſt editioni latinæ Euſebii, aliorumque hiſtoricorum Baſileenſi anni 1523. ait: *Quod eadem diſt. 15. paullo poſt legitur, hiſtoriam Euſebii Pamphili apocrypham eſſe, ab aliquo aſino adjectum eſt, niſi velimus dicere Gelaſium ſibi contrarium, ut qui in eodem decreto improbet librum, ante a ſe probatum.* Carolus Molinæus Rhenanum reprehendit, quod ea verba, quæ ab imperito adjecta fuiſſe Rhenanus ajebat, in omnibus omnino codicibus reperiantur, concluditque eam hiſtoriam, quam Gelaſius apocrypham declaravit, aliam eſſe ab hiſtoria Euſebii Cæſarienſis, ſive ab altero Euſebio conſcriptam. Hanc vero Molinæi opinionem de altero Euſebio Contius probare non potuit in ſcholio ad hunc locum; neque probare potuit Baluzius in notis ad Gratianum, qui hiſce omnibus in medium adductis concludit cum Cotelerio, animadvertens in primis, a Gelaſio apocrypha non ſumi dumtaxat pro pſeudoepigraphis, verum pro omnibus, quæ quia notam aliquam mereri videntur, ſive ſuppoſitionis, ſive erroris, ſive impietatis, ignorari potius debent, nec in Eccleſiaſtica notitia verſari, ſicut libri Patrum, quos inoffenſo pede decurrere quiſque poteſt; hinc inter apocrypha ibidem recenſeri ſcripta Tertulliani, Arnobii, aliaque quamvis indubia; deinde obſervans hac ſignificatione eandem hiſtoriam Euſebii modo receptam fuiſſe, modo improbatam, receptam ſcilicet in ea parte, quæ plura Eccleſiæ utilia continebat, improbatam in altera, in qua in laudes Origenis idem Euſebius excurrit. Nemo eſt, qui hanc interpretationem facile recipere nequeat, utpote quæ codicibus omnibus nullam vim facit, imo contonat eiſdem Gelaſii verbis, qui ubi Origenis hiſtoriam inter utiles libros recenſet, non eandem probat omnino, & undique recipiendam declarat, ſed ita ſuam explicat ſententiam. *Item Chronicon Euſebii Cæſarienſis, atque ejuſdem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libros, quamvis in primo narrationis ſuæ libro tepuerit, & poſtea in laudibus, atque excuſatione Origenis ſchiſmatici unum conſcripſerit librum; propter rerum tamen notitiam ſingularem, quæ ad inſtructionem pertinent, uſquequaque non dicimus renuendos.* Neque vero tantum in Euſebii operibus ita Gelaſius ſententiam temperavit ſuam, ſed etiam in aliorum ſcriptorum monumentis, ut reciperet in parte, in altera parte rejiceret, uti exemplum extat in ipſis Origenis operibus, ex quibus legenda voluit, quæ Hieronymus non repudiaverat, cetera cum auctore ſuo damnavit.

Qua-

Qualitercunque vero ſua exercuerint ingenia Viri eruditiſſimi in reſtituendo Gratiani canone juxta optimos codices, nondum tamen in eo omnes convenire potuerunt, ut certo auctorem canonis deſignarent: Etſi enim vulgati codices Gelaſio tribuant, non deſunt tamen, qui & canonem, & Concilium referant ad Damaſum Gelaſii deceſſorem, alii etiam ad Hormiſdam Gelaſii ſucceſſorem. Adferuntur a patronis diverſarum hujuſmodi opinionum ſingulares codices antiquiſſimi, ita ut, qui omnia invicem conciliare maluerunt, aſſeruerint tribus illis Pontificibus adſcribi illa commode poſſe; Damaſo, quatenus opus cœperit; Gelaſio, quatenus compleverit; Hormiſdæ demum, quatenus confirmaverit. Ego ſane non video, quare a Gelaſio ſit idem canon abjudicandus, tum quia codices numero plurimi Gelaſio tribuunt, tum quia Pontifices Maximi Nicolaus, & Gregorius VII. Gelaſii nomine laudaverunt. Antonius Pagius ad annum 494. num. 2., & ſeq. probare conatur, tempore Hormiſdæ Pontificis hunc canonem jam editum fuiſſe, ut propterea non ab Hormiſda repeti primum poſſit, idque ex epiſt. 70. Hormiſdæ ad Poſſeſſorem docentis jam præfixos veneranda Patrum ſententia libros veteres Eccleſiaſticos, quos fidelis poſteritas ſequeretur, quoſque abominaretur; deinde ſubdit, non referendum eſſe canonem ad Pontificem Damaſum perſpicua ratione, quia ſcilicet plures ibidem libri recenſentur, quorum auctores Damaſo ſunt poſteriores. Sic Gregorius Nazianzenus, Johannes Chriſoſtomus, Theophilus Alexandrinus, aliique, quorum ſcripta, tamquam beatorum virorum, ibidem memorantur, poſt Damaſum vita functi ſunt, & Synodus Chalcedonenſis, quæ ibidem confirmatur, longe poſt Damaſum celebrata eſt. Sed præter hæc ad demonſtrandum eundem canonem vere Gelaſio tribui, illud graviſſimum argumentum videtur, quod depromitur ex ipſamet canonis materie, quæ Gelaſii ejuſdem temporibus apprime convenit. Ut enim jam ſuperius attigi ad canonem 3. diſt. 21., quid convenientius eſſe poterat apud Gelaſium, quam jura primæ ſedis Eccleſiæ univerſæ definire adverſus ambitum Antiſtitum Conſtantinopolitanorum, qui tunc temporis curante primum Anatolio, dein urgente Acacio, eo exceſſerat, ut illi cum Romano ipſo Antiſtite de ſummo Primatu contendere auderent. Item formula, qua declarantur opuſcula B. Cypriani *in omnibus recipienda*, conjecturam optimam præbet, qua aſſeramus, Pontificem eadem formula uſum in Africa educatum fuiſſe, ubi ſub Auguſtini diſciplina, Cypriani laudes adverſus invidos ejus gloriæ reſonabant; qualis eſſe potuit Gelaſius, non Damaſus, aut Hormiſdas. Formula etiam, qua recipienda mandatur epiſtola Leonis Papæ ad Flavianum, anathema illi infligendo, qui ejus *textum uſque ad unum jota diſputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit*, magis illi Pontifici convenit, qui Leoni ipſi proximus extiterit ſucceſſor, cujus nimirum tempore Eutychianorum ſecta adhuc vigeret, quemadmodum vigere vividius potuit temporibus Gelaſii, quam temporibus Hormiſdæ (De Damaſo heic verba non facio, cum ipſe Leonis tempora anteceſſerit): Quæ obſervationes, etſi forte ſingulæ rem perſpicuam minime reddant, junctæ tamen rem in tuto quodammodo collocant, cum res ipſa codicum auctoritate, & virorum graviſſimorum ſuffragio ſuſtineatur.

De Commonitorio ad Fauſtum.

Cum Theodoricus Gothorum Rex (ita ſcribit Severinus Binius) integra Italia potitus eſſet, bello diuturno fatigatus duos miſit Legatos ad Anaſtaſium Imperatorem Conſtantinopoli degentem, Fauſtum, & Irenæum, per quos pace una cum Italico Regno libere uti ſibi concederetur. Hac occaſione oblata Gelaſius Papa cum Fauſto Theodorici Legato congreſſus, eidem mandavit, ut Acacii jam ab Apoſtolica ſede damnati nomen ab Eccleſiaſticis dypticis deleretur apud Græcos in urbe Conſtantinopolitana, præſertim vero id curaret apud Euphemium Acacii, non tam in ſede, quam in ſchiſmate, atque ambitu ſucceſſorem. Sane Euphemius tantum aberat, ut Acacii nomen deteſtaretur, quin potius Gelaſio infenſus adverſus eum Anaſtaſii Imperatoris animum concitabat, inter cetera illud obteſtans, Gelaſium ab Imperatoris juribus alienum eſſe, Romanæque Urbis Senatum ad proclamandum in libertatem ſuaſionibus crebris impellere. Hanc univerſam cauſſam commendavit Gelaſius Fauſto Conſtantinopolim proficiſcenti, cui tamen cum res non ſatis feliciter ceſſiſſet, Commonitorium per literas dedit anno 493., ut ſcribit Baronius ad eundem annum num. 3., & ſeq. Refertur id inter epiſtolas Gelaſii numero 4. ſub hoc titulo: *Commonitorium ad Fauſtum magiſtrum fungentem Legationis officio Conſtantinopoli*. Commonitorii hujus propoſitum eo pertinet, ut concludatur, Acacium jure fuiſſe damnatum, & poſt mortem abſolvi nullatenus poſſe, utpote qui in Eccleſiæ pace non obierit.

Ita adfirmant illi, qui de hujus Commonitorii veritate non dubitant. Verum non deſunt, qui illud ipſum apocryphum eſſe contendunt, ea ducti ratione, quod Fauſtus nunquam fuerit legatione functus temporibus Gelaſii, ſed potius Anaſtaſii, qui Gelaſio ſucceſſit: Sic ſcripſit Harduinus. Si hæc vera eſſent, actum foret de controverſia; verum ſatis obſcura res eſt in hac parte, nec facile oſtendi poteſt, quibus potiſſimum temporibus Fauſtus legationem obierit. Ego ſane non video, quænam alia argumenta ſuppetere poſſint iis, qui Commonitorii auctorem Gelaſium fuiſſe negant, quum alias & ſtylus, & ſententiæ ibidem deſcriptæ Gelaſio maxime conveniant. Dixeris forte, ibidem legi Epiſcopum Conſtantinopolitanæ Civitatis nullum nomen habere inter canones, quando tamen Conſtantinopolitana Eccleſia viſa eſt priorem locum obtinuiſſe per Concilium Conſtantinopolitanum I. can. 3. diſt. 22., & Concilium Chalcedonenſe can. 9. Verum jam alibi accommode eoſdem canones interpretatus ſum, præſertim vero tradidi, quænam habenda ſit canonum vulgo Chalcedonenſium auctoritas, ut propterea hi omnes canones parum, aut nihil prodeſſe valeant ad aliquid adverſus memoratum Commonitorium demonſtrandum. Itaque, quouſque validioribus rationibus non demonſtretur, Commonitorium hoc falſo tributum eſſe Gelaſio, ego non dubitavero, quin commode Gelaſio eidem adſcribatur.

Can. 2. cau. 24. qu. 2. Ex hoc Commonitorio aliqua recenſentur fragmenta apud Gratianum, quæ ut commodius expendam, ſingula juxta Commonitorii ordinem perſequar. Initio Gelaſius de Græcis conqueritur, quod Romanam ſedem odio habeant, ac Romano Pontifici apud Imperium graviſſimis calumniis detrahant; aſſerentes inter cetera, Romanos Antiſtites nihil antiquius habere, quum ut Græcos ipſos damnent Eccleſia-

Digitized by Google

cleſiaſticis judiciis, ipſi etiam Imperatori non parcant, tum apud Romanum Senatum, tum apud fideles omnes, proponentes eum tamquam fidei hoſtem, atque hæreſeos propugnatorem. Falſo hæc omnia ſparſa fuiſſe adfirmat Gelaſius, qui & honorificis literis Imperatorem ſalutaſſe ſe ſcribit. Imo & Græcis in hæreſim, aut ſchiſma abeuntibus paratam eſſe veniam profitetur, dummodo tamen ad unitatem reverti cupiant; quod ſi a ſchiſmate non recedant, fruſtra aſſerit veniam concedi poſſe. Huc pertinet canon 2. cau. 24. qu. 2., cujus verba omnino conſonant cum integris Commonitorii exemplaribus. Non eſt omittendum, in poſtremis verbis ibidem a Gratiano deſcriptis Gelaſium tacite de cauſſa Acacii loquutum fuiſſe, quem veluti defunctum non in pace Eccleſiæ abſolvi amplius non poſſe, conſtantiſſime pronunciabat.

Et ſane poſt pauca ſtatim expreſſe loquitur de Acacio, & ejus legitima damnatione. Felix III. in Concilio Romano damnaverat Acacium velut hæreticum, ac turbatorem Eccleſiæ. Mortuo Acacio Euphemius ſucceſſor damnationem Acacii irritam aſſerebat, quod a ſolo Romano Antiſtite, aut a ſola Romana Eccleſia damnatus eſſet, quaſi diceret, alias non eſſe damnandum, niſi in Synodo generali Orientalium Epiſcoporum. En animum Epiſcoporum Conſtantinopoleos urbis, qui abs juriſdictione Romanorum Antiſtitum exemtos eſſe ſe arbitrabantur. Quid vero reſpondit Gelaſius? Prudentiſſimus ipſe a diſceptatione Primatus temperavit, atque illud unum oppoſuit, Acacium jam fuiſſe in generali Synodo Chalcedonenſi damnatum, utpote qui in hæreſi eadem conſtitiſſet, quam anathemate proſcripſerat Chalcedonenſe Concilium. En verba Gelaſii: *Euphemium vero miror, ſi ignorantiam ſuam ipſe non perſpicit, qui dicit, Acacium ab uno non potuiſſe damnari. Itane non perſpicit, ſecundum formam Synodi Chalcedonenſis Acacium fuiſſe damnatum, nec novit eam, aut ſe noſſe diſſimulat, in qua utique per numeroſam ſententiam Sacerdotum erroris hujus auctores conſtat fuiſſe damnatos, ſicut in unaquaque hæreſi a principio Chriſtianæ Religionis, & factum fuiſſe, & fieri, manifeſta rerum ratione monſtratur, Deceſſoremque meum executorem fuiſſe veteris conſtituti, non novæ Conſtitutionis auctorem? Quod non ſolum Præſuli Apoſtolico facere licet, ſed cuicumque Pontifici, ut quoslibet, & quemlibet locum ſecundum regulam hæreſeos ipſius ante damnatæ, a catholica communione diſcernant. Acacius quippe non fuit novi, vel proprii inventor erroris, ut in eum nova ſcita prodirent, ſed alieno facinori ſua communione ſe miſcuit. Itaque neceſſe eſt, ut in illam incideret juſta lance ſententiam, quam cum ſuis ſucceſſoribus per convenientiam ſynodalem ſuſceperat auctor erroris.* Sic emendandus eſt canon 1. cau 24. qu. 1., qui ſane ad hanc Gelaſii ſententiam pertinet; atque huc referendus merito erit canon 3. cau. 24. qu. 1., quem capite præcedenti adferebam falſo tributum eſſe Felici III. Sane iſte canon 3. omnino conſonat cum memoratis Commonitorii verbis; & ideo forte Felici III. tributus eſt, vel quod non defuerint, qui Commonitorium illud Felici III. tribuerint, vel quod ibidem ageretur de ſententia Felicis III. adverſus Acacium.

Can. 2. & 3. cau. 24. qu. 1.

Amplius proſequitur Gelaſius, & propoſitis Græcorum objectis reſpondet his verbis: *Nobis opponunt canones, dum neſciunt, quid loquantur. Contra quos hoc ipſo venire ſe produnt, quod Primæ Sedi ſana, rectaque ſuadenti parere fugiunt. Ipſi ſunt canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad hujus Sedis examen voluere deferri. Ab ipſa vero nuſquam prorſus appellari debere ſanxerunt, ac per hoc illam de tota Eccleſia judicare, ipſam ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio*

Can. 16. cau. 9. qu. 3.

Digitized by Google

judicari, ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolvi, cujus potius decreta ſequenda mandarunt. Hæc retulit Gratianus in can. 16. cau. 9. qu. 3.

Can. 5. dist. 22. Ad eandem rem varia adducuntur exempla Epiſcoporum Sedis Apoſtolicæ auctoritate damnatorum, & quidem aliquando mandata Apoſtolica exequente ipſomet Acacio, de quo potiſſimum diſceptabatur. Quod vèro urgere plurimum poterat Euphemium Acacii defenſorem, illud erat, quod Epiſcopi ipſi plures Orientales, Coepiſcopos ſuos viros optimos aliquando ſine Synodo generali dejicere, ac damnare non dubitaverant. Hinc concludit Gelaſius poſt tot propoſita exempla: *Qua traditione majorum Apoſtolicam Sedem in judicium vocant? An ſecundæ Sedis Antiſtites, & tertiæ, ceterique bene ſibi conſcii Sacerdotes depelli debuerunt, & qui Religionis extitit inimicus* (nimirum Acacius) *depelli non debuit? Viderint ergo, ſi alios habent canones, quibus ſuas ineptias exequantur. Ceterum iſti, qui ſacri, qui Eccleſiaſtici, qui legitimi celebrantur, Sedem Apoſtolicam ad judicium vocare non poſſunt: Et Conſtantinopolitanæ Civitatis Epiſcopus, quæ utique per canones inter ſedes nullum nomen accepit, in communionem recidens perſidorum, non debuit ſubmoveri?* Habentur hæc in can. 5. diſt. 22., in quo ſane notatu dignum eſt, quod dicitur, Conſtantinopolitanam Civitatem inter ſedes Eccleſiaſticas nullum adhuc nomen tunc temporis obtinuiſſe, quod ſane magis, magiſque explicat, confirmatque, quod ſcribebam ad canonem 3. diſt. 22., & ad canones Concilii Chalcedonenſis, potiſſimum can. 46. cau. 11. qu. 1.

Can. 36. §. ult. cau. 24. qu. 3. Poſtquam vero Gelaſius de poteſtate Apoſtolicæ Sedis loquutus eſt, ita ſubſequitur: *Sed religioſi viri, atque perfecti* (ſic Græcos ironice nominat) *ſecundum canones conceſſam Sedi Apoſtolicæ poteſtatem nimirum conantur eripere, & ſibimet eam contra canones uſurpare contendunt. O canonum magiſtros, atque cuſtodes! Nobis nullum fas eſt inire certamen cum hominibus communionis alienæ, divina Scriptura prædicante, hominem hæreticum poſt primam, & ſecundam correptionem devita &c.* Gratianus in §. ult. canonis 36. cau. 24. qu. 3. pauca ex iſtis deſcripſit, ſed depravata, quæ propterea ex iis, quæ hic oculis ſubjeci, emendare poterit unuſquiſque; quod enim Gelaſius de Græcis illudendo ſcripſerat, Gratianus ita retulit, ut Gelaſio ipſi, & Romanis Pontificibus tribueretur.

De Epiſtola ad Epiſcopos per Siciliam, Brutios, & Lucaniam conſtitutos.

Collector antiquiſſimus Dionyſius Exiguus, & Gelaſio ipſi fere contemporaneus recenſuit epiſtolam Gelaſii, cui hæc inſcriptio ineſt: *Dilectiſſimis Fratribus univerſis Epiſcopis per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam conſtitutis Gelaſius*. Hinc nullus uſquam de ejus fide, atque auctoritate dubitavit. Diſtributa eſt eadem epiſtola in 28. capita, & quidem iis potiſſimum data, qui Romanæ ſedi jure etiam metropolitico ſuberant; ut enim patet ex ſubſcriptionibus Epiſcoporum in Conciliis Romanis quinti, & ſexti ſæculi Provincialibus, Epiſcopi Siciliæ, Brutiorum, &

Can. 6. cau. 1. qu. 7. Lucaniæ habebantur tamquam Romani Antiſtitis ſuffraganei. Quod ſi de cauſſa quæratur, cur hujuſmodi decretalis epiſtola ſcripta fuerit, eam facile percipimus ex epiſtolæ ipſius exordio, cujus fragmentum Gratianus retulit in can. 6. cau. 1. qu. 7.,

ita

Digitized by Google

ita ex integris exemplaribus ſupplendum: *Neceſſaria rerum diſpenſatione conſtringimur, & Apoſtolicæ Sedis moderamine convenimur, ſic canonum paternorum decreta librare, & retro Præſulum, deceſſorumque noſtrorum præcepta metiri, ut quæ præſentium neceſſitas temporum reſtaurandis Eccleſiis relaxanda depoſcit, adhibita conſideratione diligenti, quantum poteſt fieri, temperemus, quo nec in totum formam veterum videamur excedere regularum, & reparandis militiæ clericalis officiis, quæ per diverſas Italiæ partes ita belli, famiſque conſumſit incurſio, ut in multis Eccleſiis, ſicut fratris, & Coepiſcopi noſtri Johannis Ravennatis Eccleſiæ Sacerdotis frequenti relatione comperimus, uſquequaque deficiente ſervitio miniſtrorum,* (in aliis codicibus legitur *miniſteriorum*) *niſi remittendo pauliſper Eccleſiaſticis promotionibus antiquitus intervalla præfixa remaneant, ſine quibus adminiſtrari nequeant, Sacris Ordinibus Eccleſiæ funditus deſtitutæ; atque in pluribus locis per inopiam competentis auxilii ſalutare ſubſidium redimendarum deſit animarum, noſque magno reatu, ſi tanto coarctante periculo, non aliquatenus videamur innecti.* Ex his ſane liquet, illud fuiſſe Gelaſii in hac epiſtola ſcribenda conſilium, ut rebus Eccleſiaſticis belli, famiſque tempore plurimum conturbatis, alicubi etiam pene labentibus proſpiceret, iiſque reſtituendis in priſtinum decus invigilaret. Quod ſane tum in Italia decebat Pontificem Maximum, cujus exemplum, auctoritatemque ceteri Italiæ Epiſcopi facile ſequerentur.

Quæ poſt hæc initio tradit Gelaſius de miniſtrorum Eccleſiaſticorum electione, *Can. 1.*
atque ordinatione, Gratianus triplici in capite comprehendit, ubi tamen eundem *diſt. 55.*
ſequutus ſemper eſt ordinem verborum, ac ſententiarum. Ii ſunt canon 1. diſt. 55., *Can. 8.*
canon 8., & 9. diſt. 77. Ipſa Gelaſii verba, prout jacent in integris Epiſtolæ *& 9. diſt. 77.*
exemplaribus, hæc ſunt: *Priſcis igitur pro ſui reverentia* (habentur in d. can. 1. diſt. 55.) *manentibus conſtitutis, quæ ubi nulla vel rerum, vel temporum perurget anguſtia, regulariter convenit cuſtodire, eatenus Eccleſiis, quæ vel cunctis ſunt privatæ miniſtris, vel ſufficientibus uſque adeo diſpoliatæ ſervitiis, ut plebibus ad ſe pertinentibus divina munera ſupplere non valeant, tam intuendi, quam promovendi Clericalis obſequii ſic ſpatia diſpenſanda concedimus. Ut ſiquis etiam de religioſo propoſito*, (repetuntur hæc in dicto can. 8. diſt. 77.) *& diſciplinis monaſterialibus eruditus ad clericale munus accedat, in primis ejus vita præteritis acta temporibus inquiratur, ſi nullo gravi facinore probatur infectus, ſi ſecundam non habuit fortaſſis uxorem, nec a marito relictam ſortitus oſtenditur: Si pœnitentiam publicam fortaſſis non geſſit, nec ulla corporis parte vitiatus adparet, ſi ſervili, aut originariæ non eſt conditioni obnoxius, ſi curiæ jam probatur nexibus abſolutus, ſi adſequutus eſt literas, ſine quibus vix fortaſſis oſtiarii poſſit implere miniſterium: ut ſi his omnibus, quæ ſunt prædicta, fulcitur, continuo lector, vel notarius, aut certe defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat Acolytus, maxime ſi huic ætas etiam ſuffragatur; ſexto menſe Subdiaconi nomen accipiat: ac ſi modeſtæ converſationis, honeſtæque voluntatis exiſtit, nono menſe Diaconus, completoque anno ſit Presbyter, cui tamen quod annorum interſtitia fuerant collatura, ſancti propoſiti ſponte ſuſcepta doceatur præſtitiſſe devotio. Si vero de laicis* (hæc leguntur in dicto can. 77. una cum præcedentibus a verſ. *Ut ſi omnibus, quæ ſunt prædicta*, ubi tamen Gratianus perperam de Monachi ad ordines Eccleſiaſticos promovendi juribus aliqua interſeruit) *quiſpiam Eccleſiaſticis eſt aggregandus officiis, tanto ſollicitius in ſingulis, quæ ſuperius comprehenſa ſunt, hujuſmodi decet examinari perſonam, quantum inter mundanam, religioſamque vitam conſtat eſſe diſcriminis: quia utique convenientia Eccleſiæ miniſteria reparanda ſunt, non inconvenientibus meritis* inge-

Digitized by Google

ingerenda: tantoque magis quod ſacris aptum poſſit eſſe ſervitiis, in eorum quærendum eſt inſtitutis, quantum de tempore, quo fuerant hæc aſſequenda, decerpitur: ut morum habere doceatur hoc probitas, quod prolixior conſuetudo non contulit, ne per occaſionem ſupplendæ penuriæ Clericalis, vitia potius divinis cultibus intuliſſe judicemur, non legitimæ familiæ computemur procuraſſe compendia: quorum promotionibus ſuper anni metas, ſex menſes nihilominus ſubrogamus, quoniam, ſicut dictum eſt, diſtare convenit inter perſonam divino cultui deditam, & de laicorum converſatione venientem: quæ tamen eatenus indulgenda credidimus, ut illis Eccleſiis, quibus infeſtatione bellorum vel nulla penitus, vel exigua remanſerunt, miniſteria renoventur; quatenus his Deo propitio reſtitutis, in Eccleſiaſticis gradibus ſubrogandis canonum paternorum vetus forma ſervetur; nec contra eos ulla ratione prævaleat, quod pro accidentis defectus remedio providetur, non adverſus ſcita majorum nova lege proponitur, ceteris Eccleſiis ab hac occaſione ceſſantibus, quas non ſimili clade vaſtatas, priſtinam faciendis ordinationibus convenit tenere ſententiam. His integram propoſui Gelaſii ſententiam, ad quam memorati Gratiani canones exigerentur. Sunt enim apud eum Collectorem nonnihil corrupti, atque ex eis, prout jacent, non ſatis Pontificis voluntas percipitur, quæ in eo tota conſiſtebat, ut generaliter præceptum Paulli Apoſtoli renovaretur de manibus cito non imponendis in ordinationibus ſacris, deinde ut quidpiam ex ſacrorum canonum rigida diſciplina ex temporis illius, & aliquot locorum adjunctis diſpenſaretur, quin tamen abrogati generaliter canones ipſi cenſerentur.

Can. 59. diſt. 50. Hinc ne forte quiſpiam ex Epiſcopis ex illa diſpenſatione argumentum ſumeret, ut in ordinandis Clericis nullum delectum haberet, ſtatim monet Gelaſius: *Nec fas eſſe confidat quiſque Pontificum bigamos, aut conjugia ſortientes ab aliis derelicta, ſive quoslibet pœnitentium, vel ſine literis, vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ, publicarumque rerum nexibus implicatos, aut paſſim nulla temporis congruentis expectatione diſcuſſos divinis ſervituros applicare myſteriis, neque pro ſuo libitu jura ſtudeant aliena pervadere abſque Sedis Apoſtolicæ juſta diſpoſitione mandante.* Hic eſt canon 59. diſt. 50. apud Gratianum.

Can. 6. de conſ. diſt. 1., & can. 4. ibid. In capite 4. Gelaſianæ hujus epiſtolæ leguntur priora verba canonis 6. de conſ. diſt. 1. ibi: *Baſilicas noviter inſtitutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant, nec ambiant Epiſcopi ſibimet vindicare Clericos poteſtatis alienæ.* Quæ in eodem canone ſubſequuntur, inferius expendam, cum habeantur in cap. 9. ejuſdem epiſtolæ. Huc potius referam, quæ habentur in cap. 25., referunturque apud Gratianum in can. 4. de conſecr. diſt. 1. ita legenda: *De locorum conſecratione ſanctorum, quamvis ſuperius ſtrictim fuerit comprehenſum, nobis quoque patefactum eſt, quod abſque præcepto Sedis Apoſtolicæ nonnulli factas Eccleſias, vel oratoria ſacrare præſumant: Hoc ſumus tamen indicio deteſtabiliore permoti, quod in quocumque nomine defunctorum, & (quantum dicitur) nec omnino fidelium, conſtructiones ædificatas ſacris proceſſionibus audacter inſtituere memorantur: quæ quoniam tam acerba, tam dura ſunt, ſi revera Chriſtianitatis affectus in illis regionibus certus, & fixus eſt, & diſtrictius iſta quærantur, & a quibus fuerint geſta, prodantur: Quoniam ſicut latentibus in hac atrocitate nominibus non extat, in quem ſententia debita proferatur, ita cum manifeſtis fuerit documentis expoſitus, quem* (legunt alii, & melius *quam*) *tanti ſceleris poſcit immanitas, non effugiet ullatenus ultionem.* Illi canones cum ſimilibus, quales ſunt canon 5. & 7. de conſ. diſt. 1. nonnullorum torſerunt Interpretum ingenia, non ſatis percipientium, qua ratione voluerit Gelaſius, Eccleſias ſine ſua auctoritate ſacrari

nullo

nullo modo poſſe, quando tamen veteres canones, & perpetua Eccleſiarum omnium diſciplina hanc facultatem Epiſcopis ſingulis liberam aſſeruerit. Qui ſacros canones juxta rectas interpretationis regulas explicarunt, aſſeruere in epiſtola Gelaſii ſermonem tantum eſſe de ſuburbicariis Eccleſiis, videlicet de Epiſcopis, qui Romano Antiſtiti ſubſunt etiam ut Metropolitæ. Ita ſcripſit Fleury in hiſtoria Eccleſiaſtica lib. 30. num. 34. Non repugnat hæc interpretatio generalibus ſacrarum conſtitutionum, & quidem antiquiſſimis, regulis, quæ ſuadebant, non tantum conſecrationes Eccleſiarum, ſed etiam cetera gravia Diœceſis negotia non poſſe ab Epiſcopis ſine Metropolitani conſilio adminiſtrari. Conſonat etiam propoſito Gelaſii, qui ad eos Epiſcopos ſcribebat, nimirum Lucaniæ, Siciliæ, & Brutiorum, qui ſingulari etiam jure Romano Antiſtiti ſubdebantur. Verum & aliam non minus commodam affingi poſſe interpretationem agnoſco. Non ſum in præſentia ſollicitus de canonibus 5. & 7. de conſ. diſt. 1., utpote qui ad hanc Gelaſii epiſtolam minime pertinent. Agam de illis inferius. Tantum conſiſto in canonibus 4. & 6. principio, eadem diſt. 1. de conſ. Ibi video agi de Epiſcopis in aliena Diœceſi inſtitutas Baſilicas dedicare volentibus. Nam, ut exordiar a canone 6., quid aliud ſonant ea verba, *nec ambiant Epiſcopi ſibimet vendicare Clericos alienæ poteſtatis*? Quod eo etiam clarius intelligetur, ſi verba expendantur, quæ immediate præcedunt: *Neque pro ſuo lubitu jura ſtudeant aliena pervadere abſque Sedis Apoſtolicæ juſſa diſpoſitione mandante. Baſilicas noviter inſtitutas &c.* In canone autem 4. Gelaſius ipſe ſeſe refert ad ea, quæ jam ſuperius definiverat, ibi: *Quamvis ſuperius ſtrictim fuerit comprehenſum*. At ſuperius loquutus fuerat de Eccleſiis in aliena Diœceſi conſtitutis, uti nuper demonſtrabam. Igitur utrobique nihil aliud voluit Gelaſius, quam in Eccleſiis dedicandis unumquemque Epiſcopum tranſilire non poſſe ſuæ Diœceſeos fines, quemadmodum nec in Clericis vindicandis, niſi Pontificis Maximi auctoritas acceſſerit. Difficultatem forte ingerere videntur verba illa: *Non petitis de more præceptionibus*, quaſi tunc mos fuiſſet Epiſcopis in conſecrationibus Eccleſiarum præceptiones Pontificias expectare; aut mos fuiſſet Pontifici facultatem concedere Epiſcopis ſuffraganeis conſecrandi Eccleſias in aliena Diœceſi. Verum & id perſpicuum fieri poteſt, quoties adjuncta Gelaſiani temporis expendantur. Memorat in hac ipſa epiſtola Gelaſius, plures tum fuiſſe bellorum calamitates, ſive bellorum cauſſa plura parta fuiſſe Eccleſiis incommoda. Hinc facile eſt agnoſcere turbatos fuiſſe Diœceſeon Eccleſiaſticarum fines; cum enim a Barbaris occuparentur Civitates, ſeu pars Diœceſeos, quin tamen pagi, aut ſuburbana loca in eorum poteſtatem redigerentur, quid veroſimilius effingi poteſt, quam propinquiores Epiſcopos, petitis a Pontifice Maximo præceptionibus, eorundem locorum adminiſtrationem Eccleſiaſticam interea ſuſcepiſſe, atque ibidem, ut & Clericos ſuæ ſubdidiſſent poteſtati, ita & Eccleſiarum ſeu templorum dedicationes celebraſſe? Quid plura? Ipſemet Gregorius Magnus ita interpretatus fuiſſe videtur hæc Gelaſii Papæ decreta in can. 3. cau. 16. qu. 5. Non eſſet præterea contemnenda alia interpretatio, nimirum ſi quiſpiam diceret, ſingularia quædam ibidem conſtituiſſe Gelaſium ex adjunctis illius ætatis peculiaribus in exemplum minime trahenda, aut ad diuturnius tempus non extendenda. Erat tum, ut ipſemet Gelaſius teſtatur principio epiſtolæ, Italia fame laborans ita, ut vix inveniretur, qua ratione Clericorum neceſſitatibus ſatisfieret, imo nec invenirentur Clerici, qui Eccleſiis deſtitutis addici vellent. Quid mirum, ſi Gelaſius extra ordinem novas dedicari Eccleſias interdi-

Digitized by Google

terdixerit non petitis primum Apoſtolicæ Sedis præceptionibus? Præterea in dedicationibus Eccleſiarum Epiſcopi quidam ſua abuſi graviſſime fuerant juriſdictione, dum templa ipſa quorumcumque ſine delectu defunctorum nomine dedicabant, quando tamen plures ex eiſdem defunctis aut Chriſtianæ Religioni nunquam nomen dederant, aut ab ea receſſerant, aut etiam in ea manentes, turpiſſima vita functi fuerant, ut perſpicue indicant ipſa Gelaſii verba ſuperius deſcripta. Quid opportunius Gelaſio videri poterat, quam ut Epiſcopis hujuſmodi non alias dedicationes Eccleſiarum novarum celebrandas indulgeret, quam ſi primum ipſe de cauſſa cognoviſſet? Unum adhuc ſupereſt hac in re obſervandum, quod ſpectat adnotationem Correctorum Romanorum adjectam canoni 5. de conſ. diſt. 1. verbo, *antiquis canonibus*. Ajunt illi: *Socrates in Eccleſiaſtica Hiſtoria lib. 2. cap. 8. & 17. refert, tamquam antiquiſſimum canonem, ſine Romani Epiſcopi auctoritate nullam Eccleſiam poſſe dedicari*. Venia ipſorum dixerim, non eſt hæc Socratis ſententia. Refert Socrates memoratis in locis, Euſebium Arianum Epiſcopum medio quarto ſæculo convocaſſe in Antiochenam Civitatem complures Epiſcopos ad novam Eccleſiam dedicandam, eoque prætextu Synodum celebraſſe, qua nonnihil Nicœnæ fidei derogaretur. Quibus enarratis ſcribit Socrates in cap. 8. *Sed neque Julius interfuit Romanæ Urbis Epiſcopus, nec quemquam eo miſit, qui locum ſuum impleret, cum tamen Eccleſiaſtica regula vetet, ne abſque conſenſu Romani Pontificis quidpiam in Eccleſia decernatur*. Item in dicto cap. 17. refertur, Julium Pontificem conqueſtum fuiſſe de Euſebii auſu, adjecta hac ratione: *Cum Eccleſiaſtica regula interdictum ſit, ne præter ſententiam Romani Pontificis quidquam ab Eccleſiis decernatur*. Itaque Socrates non aliud teſtatur, quam Euſebii, & Julii Papæ temporibus nihil potuiſſe adverſus Nicœnam Synodum, aut ad ejuſdem Nicœnæ Synodi explicationem ſine Romani Pontificis auctoritate decerni, quod ideo conſtitutum fuerat, ne liceret Arianis quibuſdam novis conceptis formulis Nicœnas Sanctiones eludere. At vero de Eccleſiis conſecrandis ne verbum quidem legitur apud Socratem, apud quem tantummodo habetur, dedicationem Eccleſiæ Euſebianæ Pſeudoſynodo occaſionem præbuiſſe.

Can. 99. cau. 1. qu. 1. In capite 5. ejuſdem epiſtolæ legitur eiſdem fere verbis canon 99. cau. 1. qu. 1., quem ſi exigere ad optimos codices velis, pro illis Gratiani verbis: *Prorſus excipere moliantur, quæ &c.*, legas oportet: *Prorſus exigere moliantur, quo &c.*

Can. 2. diſt. 95. Poſtquam Gelaſius in præcedentibus capitibus de Epiſcopis egit, ad inſtituendos Presbyteros progreditur in cap. 6. his verbis: *Nec minus etiam Presbyteros ultra modum ſuum tendere probibemus, &c.*, quæ habentur in can. 2. diſt. 95. eiſdem omnino verbis.

Can. 6. verſ. cũ enim de conſ. d. 1. & can. 23. cau. 1. qu. 7. In cap. 7. ad Diaconos ordinate pergit Gelaſius, quorum quale ſit officium oſtendit etiam in capitibus 8. & 9. Inter hæc leguntur verba canonis 6. de conſ. diſt. 1. verſ. *cum enim* uſque in finem; ubi dicitur, neminem a ſtatutis regulis deflectere poſſe, ſive quæ pro Epiſcopis, ſive quæ pro Presbyteris, ſive quæ pro Diaconis propoſitæ fuerunt. Hæc ſane neſcio qua ratione ibidem Gratianus aſſuerit capiti præcedenti de dedicandis Baſilicis. Potius cum dicto verſ. *cum enim* jungere juvabit canonem 23. cau. 1. qu. 7., legitur enim in eodem Gelaſianæ epiſtolæ capite, & quidem in ea parte, in qua generaliter decernitur, Sacrorum canonum diſciplinam, quoad fieri poteſt, perpetuo eſſe cuſtodiendam.

Can. 18. de conſ. diſt. 4. De canone 18. de conſ. diſt. 4. nihil eſt, quod ſpecialiter animadvertatur. Habetur ille eiſdem omnino verbis in cap. 10. epiſtolæ Gelaſii; quemadmodum etiam

in

Digitized by Google

in capite ſequenti, ſive 11. legitur canon 7. diſt. 75., in quo tamen obſervandum eſt, pro illis verbis Gratiani: *Sed & etiam Quadrageſimalis initii, ac medianæ hebdomadæ, & Sabbati jejunio &c.* ita legi in codice Dionyſii Exigui, aliiſque exemplaribus: *Sed etiam Quadrageſimalis initii, ac mediana Quadrageſimæ die Sabbati jejunio &c.* Can. 7. diſt. 75.

Quemadmodum in præcedenti capite de temporibus conferendi baptiſmatis conſtitutum eſt, ita in ſequenti capite 12. tempora definita ſunt, quibus virgines Deo devotæ velamen acciperent his verbis: *Devotis quoque Deo virginibus, niſi aut in Epiphaniarum die, aut in Albis Paſchalibus, aut in Apoſtolorum Natalitiis ſacrum minime velamen imponant, niſi forſitan, ſicut de baptiſmate dictum eſt, gravi languore correptis, ne ſine hoc munere de hoc ſæculo exeant, implorantibus non negetur.* Et in capite 13. *Viduas autem velare Pontificum nullus attentet, quod nec auctoritas divina delegat, nec canonum forma præſtituit &c.* Habentur hæc in can. 11. cau. 20. qu. 1. Can. 11. cau. 20. qu. 1.

In capite 14. ejuſdem epiſtolæ legitur eiſdem verbis canon 12. diſt. 54., cujus tamen poſtremus verſiculus, qui incipit: *Nihil perire credimus*, apud Gelaſium, aut omnes collectores minime invenitur, uti recte animadverterunt Romani Correctores. Forte autem ad marginem primum adjectus fuit, quaſi breviata canonis ſententia, a quopiam ſtudioſo, & deinde oſcitantia librariorum in canonem ipſum translatus. Can. 12. diſt. 54.

Verba capitis 15. ejuſdem epiſtolæ hæc ſunt: *Conſequens fuit, ut illa quoque, quæ de Piceni partibus nuper ad nos miſſa relatio nunciavit, non prætereunda putaremus, ideſt plurimos Clericorum negotiationibus inhoneſtis, & lucris turpibus imminere, nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem, qua ipſe Dominus negotiatores e templo verberatos flagellis aſſeritur expuliſſe, nec Apoſtoli verba recolentes, quibus ait: nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus: Pſalmiſtam quoque David ſurda diſſimulantes aure cantantem: Quoniam non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini. Proinde hujuſmodi aut ab indignis poſthac quæſtibus noverint abſtinendum, aut ab omni cujuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate ceſſandum, aut in quocumque gradu ſint poſiti, mox a Clericalibus officiis abſtinere cogantur, quoniam domus Dei domus orationis & eſſe debet, & dici, ne officina negotiationis, & ſpelunca potius ſit latronum.* Ita emendare juvabit canonem 2. diſt. 88., & canonem 1. cau. 14. qu. 4., quem Romani Correctores ideo non exegerunt ad fidem integrorum codicum, quod Gloſſographorum adnotationes fruſtrari noluerint. Can. 2. diſt. 88. & Can. 1. cau. 14. q. 4.

Canon 1. diſt. 36. refertur quidem ad caput 16., & 17. ejuſdem epiſtolæ, cujus tamen verba a Gratiano corrupta ita erunt reſtituenda: *Illiteratos quoque, & nonnulla parte corporis imminutos ſine ullo reſpectu ad Eccleſiaſticum didicimus venire ſervitium. Quod ſimul antiqua traditio, & Apoſtolicæ Sedis vetus forma non recipit; quia nec literis carens ſacris eſſe poteſt aptus officiis, & vitioſum nihil prorſus Deo offerri legalia præcepta ſanxerunt. Itaque de cetero modis omnibus hæc vitentur, nec quiſquam talis ſuſcipiatur in Clerum. Siqui vero vel temeritate propria, vel incuria præſidentium tales ante ſuſcepti ſunt, in his, quibus conſtituti ſunt, locis eatenus perſeverent, ut nihil unquam promotionis accipiant: ſatiſque habeant, hoc ipſum ſibi pro nimia miſeratione permiſſum. De his autem, qui ſeipſos abſcindunt, paterni canones evidenter ſequenda poſuerunt, quorum tenorem ſufficiat indidiſſe. Dicunt enim, talia perpetrantes, mox ut agniti fuerint, a munere Clericali debere ſecludi. Quod modis omnibus cuſtodire nos convenit, quia fas eſſe nulli ſuppeditat, quidquam præter illa,* Can. 1. diſt. 36. & can. 12. cau. 1. qu. 7.

quæ memorabilis decrevit forma, cenſere. Nomine paternorum canonum intelligendi ſunt canones Concilii Nicæni, inter quos num. 1. ſententia fertur in eos, qui ſemetipſos abſciderint. Ad hunc eundem canonem referendus etiam eſt canon 12. cau. 1. qu. 7., cujus verba ad ea, quæ nuper deſcripſi, ſunt exigenda.

Can. 5. diſt. 33. Canon 5. diſt. 33. legitur in cap. 19. ejuſdem epiſtolæ ibi: *Uſque adeo ſane comperimus, illicita quæque prorumpere, ut dæmoniacis,* (legit Gratianus *dæmonibus,* alii *dæmone, aliiſque*), *ſimilibuſque paſſionibus irretitis miniſteria ſacroſancta tractare tribuatur. Quibus ſi hoc opere poſitis aliquid propriæ neceſſitatis occurrat, quis de ſua fidelium* (legunt alii: *de ſua, & fidelium*: Gratianus, *quis fidelium de ſua*) *ſalute confidet, ubi miniſtros ipſos curationis humanæ tanta perſpexerit calamitate vexari? Atque ideo neceſſario removendi ſunt, ne quibuslibet, pro quibus Chriſtus eſt mortuus, ſcandalum generetur infirmis. Poſtremo, ſi corpore ſauciatum fortaſſis, aut debilem nequaquam ſancta contingere lex divina permittit, quanto magis doni cœleſtis diſpenſatores eſſe non convenit, quod eſt deterius, mente perculſos?*

Can. 14. cau. 27. qu. 1. Verba canonis 14. cau. 27. qu. 1. non ſolum apud Ivonem, ſed etiam apud Burchardum referuntur nomine Gelaſii Papæ. Gratianus retulit nomine Concilii Triburienſis, non quod revera habeantur Patres Triburienſes ejuſdem canonis germani auctores, ſed quod in Triburienſi Concilio ex Gelaſii epiſtolis hæc ſententia deprompta fuerit. Id jam attigi in priore parte cap. 59. pag. 517. Addam hoc in loco ita legi in cap. 20. Gelaſianæ epiſtolæ: *Virginibus autem ſacris temere ſe quoſdam ſociare cognovimus, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta fœdera, ſacrilegaque miſcere. Quos protinus æquum eſt a ſacra communione detrudi; & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam omnino non recipi, ſed tamen viaticum de ſæculo tranſeuntibus, ſi tamen pœnituerint, non negetur.* Melius igitur, quam Triburienſi Concilio, hunc canonem Gelaſio tribuemus, ubi viatici nomine intelligemus non ſacram Euchariſtiam, quemadmodum noſtra ætate deſignari ſolet, ſed Pœnitentiæ Sacramentum, quemadmodum apud veteres Patres adpellari ſolebat.

Can. 42. cau. 27. qu. 1. In capite 21. ejuſdem epiſtolæ legimus canonem 42. cau. 27. qu. 1., quamquam poſteriora Gratiani verba paullo aliter in integra epiſtola deſcribantur, ibi: *ne ſexus inſtabilis non tam deterreri, quam admoneri videatur.* Quando vero Gelaſius ait, ſe de viduis benedictione non velandis loquutum fuiſſe ſuperius, id exigemus ad ea, quæ habentur in can. 11. cau. 20. qu. 1. junctis illis, quæ ad eundem canonem adjeci ſuperius ex integra Gelaſii ipſius epiſtola.

Can. 6. cau. 1. qu. 1. Can. 6. cau. 1. qu. 1. eiſdem omnino verbis legitur in fine capitis 24. epiſtolæ Gelaſii.

Can. 27. cau. 12. qu. 2. In cap. penultimo epiſtolæ legimus eiſdem omnino verbis canonem 27. cau. 12. qu. 2., in quo ſane illud obſervandum eſt, quadripartitam illam Eccleſiaſticorum redituum diſtributionem non adeo rigide eſſe intelligendam, ut ad proportionem quandam, ut vocant, geometricam, non ad arithmeticam rationem exigatur. Quis enim facile ſibi perſuadere poſſit, tantum Epiſcopo ſoli illis temporibus fuiſſe conceſſum, quantum univerſis Clericis numero quamplurimis in Eccleſia eadem, non minori aliquando ſedulitate ſingulis miniſtrantibus? Niſi forte quiſpiam tales Epiſcopos tum effingere maluerit, quales pingebat auctor canonis 23. diſt. 93. ibi: *Singuli quique per potentiam Epiſcopalis nominis, quam ſibi ipſi illicite abſque Eccleſia vindicarunt, totum, quod Levitarum eſt, in ſuos uſus redigunt &c.* Quis præterea credet, tot tantaque fuiſſe annua in fabricis reſtaurandis impendia, quot neceſſaria erant

Digitized by Google

erant, & quanta ad alimoniam Clericorum? Id ut a quocumque tempore alienum eſſe videtur, ita minus congruit Gelaſii ejuſdem temporibus, quibus ipſe teſtatur Eccleſias devaſtatas fuiſſe belli, famiſque urgentis calamitatibus, conquerïturque vix agnoſci reditus Eccleſiaſticos, quibus Clerici ſuſtentarentur.

Poſtremum epiſtolæ caput, ſive decretalis ſanctio legitur integra in can. 47. cau. 2. qu. 7., poſt cujus verba nota conſularis deſignat epiſtolam ſcriptam eſſe anno 494. ibi: *Data 5. Idus Martii Aſterio, & Præſidio Viris Clariſſimis Conſulibus*. Can. 47. cau. 2. qu. 7.

De Epiſtola ad Epiſcopos per Siciliam.

In Labbeana Collectione poſt expoſitam nuper epiſtolam alia ſubjicitur perbrevis ad Epiſcopos Siciliæ, data ſub Conſulatu eorundem Aſterii, & Præſidii Idibus Maii. Hanc integram retulit Gratianus in can. 2. cau. 16. qu. 3., & can. 1. cau. 13. qu. 2. His verbis integra concipitur: *Præſulum auctoritas noſtrorum emanavit, ut facultates Eccleſiæ Epiſcopi ad regendum habeant poteſtatem, ita tamen, ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, necnon Clericorum ſtipendia diſtribuere debeant. Hoc eis etiam ſtatuimus dari, quod hactenus decretum eſt. Reliquum ſibi Epiſcopi vindicent, ut, ſicut ante diximus, peregrinorum, atque captivorum largitores eſſe poſſint. Illud etiam adnecti placuit, ut ſi, quod abſit, facultates Eccleſiæ, necnon & Diœceſes, quæ ab aliquibus poſſidentur Epiſcopis, jure ſibi vindicent, quod tricennalis lex concluſit, quia & filiorum noſtrorum Principum ita emanavit auctoritas, ut ultra triginta annos nulli liceat pro eo adpellare, quod legum tempus excluſit. Data Idibus Maii &c.* Ego ſane in ſuſpicionem adducor falſitatis hujus monumenti, quod fragmenti potius, quàm epiſtolæ nomine quiſque donaret. Neque enim in primis a Dionyſio Exiguo, apud quem præcedens epiſtola relata eſt, memoratur. Deinde quomodo verum eſſe poteſt, Gelaſio, qui ad Siciliæ Epiſcopos ſcripſerat 5. Idus Martii prolixam epiſtolam ad diſciplinam Eccleſiaſticam pertinentem, Idibus Maii ejuſdem anni novam epiſtolam ſcribendi porrectam fuiſſe occaſionem, aut cauſſam? Imo ſi primum poſterioris hujus epiſtolæ caput velimus conferre cum capite penultimo epiſtolæ præcedentis, ſeu cum can. 27. cau. 12. qu. 2., invenimus ſtatim Gelaſium ſibimetipſi contradicentem, cum enim in epiſtola priore dixiſſet, redituum Eccleſiaſticorum quadruplicem fieri debere diſtributionem, ut una portio Epiſcopis cedat, altera Clericis, tertia pauperibus, & fabricis poſtrema; in poſteriore mutata ſententia decernit, omnia bona in manu Epiſcopi eſſe, ſingulaque ex ejus adminiſtratione pendere. Scio quidem, hanc diſciplinæ diverſitatem variis in locis, variiſque temporibus obtinuiſſe, ſed quomodo intra duorum menſium ſpatium mutata fuerit apud Gelaſium, difficilius intelligo. Quod ſi ſtylum hujus poſterioris epiſtolæ perpendas, agnoſces illum ſatis barbarum, & Gelaſiano minime conformem, agnoſces informem texturam, atque epiſtolaribus formulis deſtitutam. Quod demum de tricennali lege præſcriptionum dicitur, facile redarguit mendacii epiſtolæ ejuſdem auctorem: Traditur ibi tricennalem legem Imperatorum auctoritate omnem excluſiſſe appellationem. Id vero nonne apertiſſime impingit in legem 4. cod. de præſcript. 30., vel 40. annorum? Eſt hæc lex 4. Anaſtaſii Imperatoris, lata Olibio Conſule, cujus Conſulatus anteceſſit tribus annis conſulatum

Can. 2. cau. 16. qu. 3. & Can. 1. cau. 13. qu. 2.

Aſterii, & Præſidii juxta Chronicon Caſſiodori; ac propterea eadem lex 4. tribus annis ante epiſtolam hanc Gelaſii lata dicenda eſſet. At vero in ipſa lege 4. cavetur, ut in rebus antea editis legibus minime comprehenſis, locum habeat non tricennalis, ſed quadragenaria præſcriptio. In conſpectu itaque novæ hujus Conſtitutionis falſo dixiſſet Gelaſius, rebus Eccleſiaſticis accommodari ex Conſtitutione Imperiali præſcriptionem triginta annorum, quando de rebus Eccleſiaſticis præſcribendis nihil olim cautum fuerat. Quamobrem jure arbitror concludendum, epiſtolam hanc apocrypham eſſe, nec ſatis tutum veteris Eccleſiaſticæ diſciplinæ argumentum.

Can. 3. cau. 27. qu. 1. Tribuitur etiam Gelaſio Papæ in epiſtola ad Siciliæ Epiſcopos canon 3. cau. 27. qu. 1., falſo tamen, nam tribuendus eſt potius Symmacho Papæ in epiſtola ad Cæſarium. Revera in eadem cap. 5. ipſa memorati canonis verba integra leguntur. Gratianus deceptus eſt ab Ivone, qui in parte 7. cap. 64. hoc fragmentum nomine Gelaſii ad Siculos laudavit; Ivo autem eadem ratione deceptus eſt ex Burchardo lib. 8. cap. 46. Errati hujus, cujuſcumque tandem ſit Collectoris, duplex eſſe potuit cauſſa. Prima, quod Collector illum canonem deſumſerit ex codice, in quo una cum epiſtolis Symmachi recenſerentur epiſtolæ Gelaſii, quod facile evenire potuit, cum Symmachus poſt Anaſtaſium Gelaſio ſucceſſerit; At Collectori potuit videri epiſtola Symmachi quaſi epiſtola Gelaſii. Altera cauſſa eſſe potuerunt notæ marginales: Etenim ſtudioſi canonum conſueverunt ad margines adjicere non ſolum auctorum nomina, verum etiam illa monumenta indicare, in quibus ſimilia quædam continerentur. Porro in memorato canone 3. potuit in codicibus duplex eſſe nota marginalis, una indicans Symmachum in epiſtola ad Cæſarium velut canonis auctorem, altera indicans Gelaſium in epiſtola ad Siculos, tamquam eum, qui ſimilia forme tradiderit, uti vidimus ad can. 14. & 42. cau. 27. qu. 1. At Amanuenſes, qui de codice in codicem fragmentum tranſpoſuerunt, facile notas marginales confundebant; Hinc potuerunt aliquando pro Symmacho Gelaſium auctorem canonis facere. Hujus confuſionis perſpicuum argumentum eſt apud Ivonem, qui poſtquam eundem canonem nomine Gelaſii in epiſtola ad Siculos retulit in cap. 64. partis 7., deinde in cap. 144. illum ipſum adſcripſit Gelaſio Papæ in epiſtola ad Cæſarium. Non eſt, cur hoc loco aliqua ſubjiciam de epiſtola Symmachi ad Cæſarium, etenim de illa inferius ſermo erit inſtituendus in cap. 48.

De Epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.

Fuit olim Dardania, quemadmodum etiam Dacia, & Illyricum, Primati Theſſalonicenſi ſubjecta, licet recentiore ætate adſignatæ eædem Provinciæ fuerint Primatui Achridenſi. Nihilotamen ſecius earum Eccleſiarum ſollicitudinem ſingulari etiam jure ſibi vindicarunt Epiſcopi Romani, ea potiſſimum ratione, quod illæ vulgo haberentur, tanquam primo inſtitutæ a Paullo Apoſtolo, præſertim cum olim Illyricum occidentalibus Provinciis accenſeretur, teſte Socrate lib. 2. cap. 16. & Sozomeno lib. 3. cap. 9. Ante tempora Gelaſii Papæ Sirmium erat Urbs principalis Illyrici, quemadmodum deducitur ex Synodo Aquilejenſi anni 383., quam Urbem Urbium matrem vocavit Ammianus Marcellinus lib. 20. & 26., erat enim illa

illa Sedes Civilis Præfecturæ Illyricianæ, ac propterea juxta veterum morem majori prærogativa & in juribus Epiſcopalibus donabatur. At cum Attilæ ætate Illyricum armis quaſſatum eſſet, ac penitus devaſtatum, Apennius Præfectus prætorio ſeſe in Theſſalonicam Civitatem recepit, ibique Præfecturam exercens, in cauſſa fuit, cur Epiſcopus quoque Theſſalonicenſis jura ſibi Sirmienſis Eccleſiæ adſereret, & tamquam Illyirici Primatem ſe haberi vellet. Id totum conſtat ex Novella 11. Juſtiniani Imperatoris. Gelaſii vero tempore Epiſcopi Daciæ, Dardaniæ, aliique in Illyrico conſiſtentes turbatis Imperii regionibus facile ſeſe ad Romanum Pontificem contulerunt neglecto Epiſcopo Theſſalonicenſi, vel quod ægre paterentur, ſe novo more ſubjici Theſſalonicenſi Epiſcopo, vel quod ad Theſſalonicam pergere commode non poſſent, dum illa eſſet Imperatorum præſidio munita, e contrario Dardania, Dacia, & Illyricum Attilano exercitu detineretur. Hinc illud evenit, ut Romani Pontifices, atque inter eos Gelaſius, ſingularem curam ſuſciperent horum Epiſcoporum in Illyrico conſtitutorum: Quamobrem ad Bonifacium II., qui vivebat anno 530., ſcribebat Theodoſius Echinienſis Epiſcopus Theſſaliæ Provinciæ: *Nam conſtat venerandos Sedis veſtræ Pontifices, quamvis in toto mundo Sedes Apoſtolica Eccleſiarum ſibi jure vindicet principatum, & ſolam Eccleſiaſticis cauſſis undique appellare neceſſe ſit, ſpecialiter tamen gubernationi ſuæ Illyrici Eccleſias vindicaſſe*. Res, ut arbitror, ita conſtitit, quouſque per Juſtinianum Imperatorem Illyricianæ Eccleſiæ ſubjectæ fuerunt novæ Urbi Juſtinianeæ juxta Novellam ejuſdem Imperatoris 11. Ceterum ante Juſtinianum ſingulari jure ſuberant Eccleſiæ Romanæ, atque eo lubentius illarum Civitatum Epiſcopi ſeſe in Romani Pontificis ſingularem tutelam contulerunt, quo vehementius Theſſalonicenſis Epiſcopus in eos juriſdictionem ſuam extendere meditabatur, poſtquam Primatus Illyrici de Sirmio in Theſſalonicam tranſlatus fuiſſe videbatur.

Paullo difertius hæc ſum proſequutus, ut demonſtrarem, Gelaſium Papam juſtas cauſſas habere potuiſſe, quibus ad Dardaniæ, Daciæ, aut Illyrici Epiſcopos ſcriberet: Neque vero deſunt epiſtolæ hujuſmodi apud Collectores. Epiſtola numero 3. in Collectione Labbeana poſtremæ Venetæ editionis ad univerſos Epiſcopos Dardaniæ directa eſt, incipit autem, *Ubi primum reſpicere &c.* Severinus Binius in adnotationibus monet, aliam excidiſſe epiſtolam ad eoſdem Epiſcopos ſcriptam. Alia eſt numero 11. ſcripta ad Epiſcopos *per Dardaniam, ſive per Illyricum* conſtitutos, addunt alii *& Daciam*. Alia item numero 13. ad Dardanos etiam Epiſcopos miſſa. Hæ duæ poſteriores epiſtolæ diverſo quidem tempore datæ ſunt, quæ enim eſt numero 11. data eſt nonis Auguſti ſub Conſulatu Aſterii, & Præſidii, ſive anno 494. Incipit *audientes*: Quæ numero 13. eſt, data fertur Kalendis Februarii ſequentis anni 495. ſub Conſulatu Valentis. Incipit *Valde mirati ſumus*. Utraque tamen ſpectat Acacii cauſſam. Gratianus de prioribus Gelaſii epiſtolis ad Dardanos nullam mentionem fecit, tantum de duabus poſterioribus 11. & 13.

Ex 11. epiſtola decerptus eſt canon 4. cau. 24. qu. 2., cujus verba omnino conſonant cum vulgatis epiſtolæ codicibus, atque eo collineant, ut oſtendatur, neminem ex Epiſcopis debere in communionem Eccleſiaſticam recipere nomen Acacii, utpote qui in pace Eccleſiæ non obierat, ſed damnatus velut hæreticus, imo etiam hæreticorum patronus. *Can. 4. cau. 24. qu. 2.*

In epiſtola 13. fuſius perſequitur Gelaſius cauſſam Acacii, de qua jam ſuperius ſermonem habui, ubi de Commonitorio ad Fauſtum. Et quidem initio ait, ſe mirari *Can. 2. cau. 24. qu. 1.*

Digitized by Google

rari viros Catholicos adhuc dubitare, an Acacio communicandum eſſet, quia nondum ſpeciali Concilio fuiſſet damnatus. Aſſerit hinc, quoties in Conciliis quædam generaliter jam ſunt conſtituta, retractari amplius novis Conciliis non poſſe, & quamquam novæ hæreticorum hominum cauſſæ emergant, has debere ſine novo Concilio juxta veterum Conciliorum ſanctiones ab Eccleſiaſticis Pontificibus definiri; Quamobrem Concilium Chalcedonenſe jam ſatis de Eutychianorum hæreſi egiſſe, & quando illam anathemate damnavit, non ſolum illius temporis, ſed & poſteriores hæreticos anathemate perculiſſe; propterea Acacium proprio facto, quod Eutychianis adhæreret, ſine nova diſcuſſione fuiſſe damnatum. Huc pertinent verba canonis 2. cau. 24. qu. 1. ibi: *Quæ majores noſtri divina inſpiratione cernentes, neceſſarie præcaverunt, ut quæ contra* (in aliquibus codicibus legitur, *ut contra*) *unamquamque hæreſim coacta ſemel Synodus pro fide, communione, & veritate Catholica, atque Apoſtolica promulgaſſet, non ſinerent poſt hæc novis retractationibus mutilari, ne pravis occaſio præbertur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi, ſed auctore cujuslibet inſaniæ, ac pariter errore damnato, ſufficere judicarunt, ut quiſquis aliquando hujus erroris communicator exiſteret, principali ſententia damnationis ejus eſſet obſtrictus, quoniam manifeſte quilibet vel profeſſione ſua, vel communione poſſet agnoſci. Et ut priora taceamus, quæ diligentius inquiſitor facile poterit veſtigare, Sabellium damnavit Synodus, nec, ut Sectatores ejus poſtea damnarentur, neceſſe fuit ſingulas viritim Synodos celebrari, ſed pro tenore conſtitutionis antiquæ cunctos, qui vel pravitatis illius, vel communionis extitere participes, univerſalis Eccleſia duxit eſſe refutandos. Sic propter blaſphæmias Arii forma fidei, communioniſque catholicæ Niceno prolata conventu, Arianos omnes, vel quiſquis in hanc peſtem ſive conſenſu, ſive communione deciderit, ſine retractatione concluſit. Sic Eunomium, Macedonium, Neſtorium Synodus ſemel geſta condemnans, ulterius ad nova Concilia venire non ſivit &c.* Ita ſupplendus erit memoratus canon Gratianeus.

Poſt nonnulla ad eandem rem demonſtrandam allata ſubſequitur Gelaſius, con-
Can. 1. cau. 25. qu. 1. cludens: *Quibus convenienter, ut dictum eſt, ex paterna traditione perpenſis, confidimus, quod nullus jam veraciter Chriſtianus ignoret, uniuſcujuſque Synodi conſtitutum, quod univerſalis Eccleſiæ probavit aſſenſus, non aliquam magis exequi Sedem præ ceteris oportere, quam primam, quæ & unamquamque Synodum ſua auctoritate confirmat, & continuata moderatione cuſtodit, pro ſuo ſcilicet Principatu, quem B. Petrus Apoſtolus Domini voce perceptum, Eccleſia nihilominus ſubſequente, & tenuit ſemper, & retinet.* Hæc referuntur apud Gratianum in can. 1. cau. 25. qu. 1., quæ propterea ad ipſam epiſtolam exacta, uti decet, ſtatim videntur Gratiani propoſito minime accommodari: Etenim Gratianus ex illis adnititur probare, neminem magis, quam Apoſtolicum, decreta ſanctorum canonum ſervare oportere: At vero verba Gelaſii alio pertinent. Poſtquam ipſe adſeruit, Acacium jam ſententia Chalcedonenſis Concilii generaliter cum omnibus ejuſdem hæreſeos conſortibus fuiſſe damnatum, illud adjecit, eandem damnationem executioni demandandam fuiſſe ſententia Romani Epiſcopi, ad quem potiſſimum pertinet ex ſuprema in Eccleſiam auctoritate generales Conciliorum ſanctiones emergentibus ſingulorum cauſſis accommodare. Et quidem id opportunum erat demonſtrare adverſus Acacii Patronos, qui Felicis III. Papæ ſententiam ad Acacii damnationem prolatam improbabant, adfirmantes non Papæ ſententia, ſed novo Concilio Acacii cauſſam confici debuiſſe.

Non

Non heic conſtitit Gelaſius, ſed demonſtravit, quibus modis ſeſe erga Acacium exhibuerint Pontifices Maximi, ut eum, antequam damnarent, ad unitatem Catholicam invitarent, itidemque demonſtravit ad ſe pertinuiſſe de Acacio ſententiam ferre, præſertim quod Orientales primarum ſedium Epiſcopi Eutychianis favere viderentur. Inter cetera ita ſubdidit: *Non reticemus autem, quod cuncta per mundum novit Eccleſia, quoniam quorumlibet ſententiis ligata Pontificum Sedes B. Petri Apoſtoli jus habeat reſolvendi, utpote quod de omni Eccleſia fas habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio, ſiquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerint, ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus. Quapropter cum ſatis conſtet, Acacium nullum habuiſſe Pontificium, ſententia Sedis Apoſtolicæ damnatum, ſine ulla ejus notione ſolvendi, dicant certe qua Synodo hoc ille præſumſerit, quod nec ſic quidem abſque Apoſtolica Sede fas haberet efficere? Cujus Sedis Epiſcopus? Cujus Metropolitanæ Civitatis Antiſtes? nonne Paræciæ Heraclienſis Eccleſiæ? Si illi certe licuit ſine Synodo ſententiam Apoſtolicæ Sedis abrumpere, nulla ejus conſultatione quæſita, itane vero non licuit Primæ Sedi Chalcedonenſis Synodi conſtituta, ſicut decuit, exequenti, hujuſmodi prævaricatorem ſua auctoritate detrudere? Sed nec illa præterimus, quod Apoſtolica Sedes frequenter, ut dictum eſt, more majorum, etiam ſine ulla Synodo præcedente, & abſolvendi, quod Synodus inique damnaverat, & damnandi nulla exiſtente Synodo, quos oportuit, habuerit facultatem &c.* His ſupplere juvabit canones 17. & 18. cau. 9. qu. 3., quæ fragmenta neſcio qua de cauſſa ita diſtinxerit Gratianus, cum in utroque eadem ſententia contineatur; niſi forte quod Gratianus crediderit, eadem a Gelaſio tradi diverſis in monumentis, ideſt & in epiſtola ad Epiſcopos per Dardaniam conſtitutos, quemadmodum habet in inſcriptione canonis 18., & in Encyclica ad omnes Epiſcopos, quemadmodum habet in inſcriptione capitis 17. Verum hac in re decipi facile potuit ex codicum diverſitate, ex quibus fragmenta ſua derivabat. Unum hoc loco adjiciam, nimirum poſtrema illa verba *& hoc nimirum &c.* in can. 17., non haberi in hac parte epiſtolæ Gelaſii, ſed deſcripta eſſe ex præcedentibus, ex iis videlicet, quæ ſuperius exhibui ad canonem 1. cau. 25. qu. 1.

Can. 17. & 18. cau. 9. qu. 3.

Cum vero potiſſimum inſiſterent Græci Acacii Patroni, neceſſitatem allegantes convocandæ Synodi Acacii damnandi cauſſa, Gelaſius inter cetera oppoſuit, non potuiſſe Synodum convocari apud Græcos, in qua Concilii Chalcedonenſis decreta executioni commode demandarentur, quod Epiſcopi Orientales non ſatis adhærerent Concilii Chalcedonenſis doctrinæ. Ait ille: *Cum quibus ergo erat Synodus ineunda? Catholici Pontifices fuerant undique jam depulſi, ſolique remanſerant ſocii perfidorum, cum quibus jam nec licebat habere conventum, quia moris Eccleſiaſtici omnino non eſſet, cum his, qui pollutam communionem tenerent, permixtamque cum perfidis, ullum miſcere Concilium*; (Hæc verba, *quia moris &c.* in aliquibus codicibus deſiderantur) *Propheta quoque dicente, non ſedi in Concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: Odivi congregationem malignorum, & cum impiis non ſedebo.* (Rurſum verba hæc, *Odivi &c.* deſiderantur in aliquot codicibus) *Recte igitur per Chalcedonenſis Synodi formam hujuſmodi prævaricatio repulſa eſt, potius quam ad Concilium, quod nec opus erat poſt primam Synodum, nec cum talibus habere* (legunt alii *haberi*) *licebat, adducta eſt &c.* Sic ſupplendus erit canon 36. cau. 24. qu. 3. Quæ ſequuntur in §. *Canonum magiſtris* jam ſuperius integra exhibui, ubi de Commonitorio Gelaſii ad Fauſtum.

Can. 36. cau. 24. qu. 3.

Acacii

Digitized by Google

Acacii defenſores aliam cauſſam adferebant, ex qua a Romanis Antiſtitibus ille
Can. 15. diſt. 96. damnari non potuiſſet. Adſerebant, poſt translatam in urbem Conſtantinopolitanam Imperii ſedem, & Imperialem dignitatem, Epiſcopatum ejuſdem urbis nemini ſubjectum fuiſſe, ſed veluti primum in Eccleſia habendum eſſe, cujus Antiſtitem nemo alius condemnaret. Ad hæc ait Gelaſius: *Riſimus autem, quod prærogativam volunt Acacio comparari, quia Epiſcopus fuerit Regiæ Civitatis. Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, Sirmium, apud Treviros multis temporibus non conſtitit Imperator? Numquidnam harum urbium Sacerdotes, ultra menſuram ſibimet antiquitus deputatam, quidpiam ſuis dignitatibus uſurparunt?* Et poſt pauca leguntur ea, quæ Gratianus retulit in principio canonis 15. diſt. 96. ibi: *Sicut enim quamvis parva Civitas prærogativam præſentis regni non minuit, ſic Imperialis præſentia menſuram diſpenſationis religioſæ non mutat.* Quæ ſequuntur in §. *Semper eſt effectum,* uſque in finem, multo poſtea in epiſtola ipſa leguntur. Multa enim a Gelaſio objecta fuerunt adverſus Acacium, inter cetera quod Acacius nonnulla pertentaſſet in cauſſis Epiſcopi Alexandrini, & Antiocheni. Excuſabant factum Acaciani, ajentes non Acacium, ſed Principem potius præcepiſſe, quæ geſta fuerant. Urgebat Gelaſius his verbis: *Sed Principi chriſtiano decuerat ſuggerere Sacerdotem, maxime cujus familiaritate, & favore fruebatur, ſalvam fore de ejuſdem injuria contumeliaque vindictam tantum, ut Eccleſiæ ſineret chriſtianus Princeps regulam cuſtodiri, quia & nova in utroque Pontifice cauſſa eſſet exorta, & novam diſcuſſionem conſequenter inquireret, & ſicut ſemper eſſet effectum, ac divinæ pariter leges, humanæque cenſerent,* (hæc verba *ac divinæ &c.* in aliquot exemplaribus deſiderantur) *ut Sacerdotali Concilio de Sacerdotibus* (legunt alii: *de Sacerdotalibus*) *judicia provenirent; non a ſæculari viderentur qualeſcumque Pontifices, etſi errore humanitus accedente; non tamen religionem ullatenus excedentes, poteſtate percelli: An adhuc juſta ratione Principi ſuggerenda non erant? Regiæ Civitatis honore ſublimis, ſi factus erat illa Regiâ Civitate ſublimior, tanto magis in his ſuggerendis debuit eſſe conſtantior &c.*

Can. 6. Refertur ex epiſtola Gelaſii ad Epiſcopos Dardaniæ canon 6. diſt. 64. Verum
diſt. 64. in nulla ejuſdem Pontificis ad Dardanos Epiſcopos ſcripta epiſtola legitur. Non ignoramus tamen, quibus ex fontibus hoc fragmentum Gratianus exhauſerit. Accepit ſcilicet ex Anſelmo Lucenſi recentiore Collectore, qui in lib. 6. ſuæ Collectionis cap. 39. hæc ex epiſtola Gelaſii ad Natalem Epiſcopum refert. *Quia per ambitiones illicitas non pudet quoſdam Eccleſiarum jura turbare, ac privilegia, quæ Metropolitanis, vel Provincialibus Epiſcopis decrevit antiquitas, temeraria præſumtione pervadere, propter quod etiam communionis Apoſtolicæ deſiderant tenere diſcidium, quo ſcilicet ab ejus auctoritate diviſi velut impune proprias uſurpationes exerceant, non reſpicientes, quod æterno Judici rationem tam de Catholicæ ſinceritatis injuria, quam de traditionum præjudicio paternarum non ſine perpetuæ ſint damnationis interitu reddituri. Si in hac obſtinatione permanſerint, Charitatem tuam duximus inſtruendam, nos pariter ad Metropolitanos veſtræ Provinciæ, ſive cujuſquam contiguæ, quæ catholicam ſervant unitatem, magnopere delegaſſe, ut obeuntes Epiſcopos in eadem regione Metropolitanus ſuus debeat ordinare; eundemque ipſum Metropolitanum, ſi humana morte tranſierit, nonniſi comprovinciales Epiſcopi juxta formam veterem ſtudeant ordinare, quatenus quæ veneranda decrevit antiquitas, nullus ſibimet contra fas uſurpare contendat.* Integra hæc verba deſcribere volui, quod Gratianus in fine eadem paulliſper immutaverit de more ſuo. Verum quam fidem præſtabimus Anſelmo Lucenſi, qui

primus,

Digitized by Google

primus, & ſolus ex Collectoribus ante Gratianum Gelaſianum iſtud fragmentum edidit? Ipſemet Anſelmus ex iis ſe eſſe profeſſus fuit, qui capita veterum Auctorum, non qualia in integris codicibus exhibentur, ſed per compendium in aliam rationem digeſta deſcripſerunt, quamobrem Collectionem ſuam *compendioſam* appellavit. Deinde cum idem hoc caput affabre efformatum videatur, ut temporibus ejuſdem Anſelmi inſerviret, quibus nimirum de ordinatione, & electione Epiſcoporum acerrimæ erant controverſiæ, non poteſt non ſuboriri graviſſima ſuſpicio, cum in controverſiis iiſdem Anſelmus ipſe maximam partem habuerit, earumque de cauſſa nonnulla perpeſſus fuerit. Sane Gelaſii temporibus nulla eſſe cauſſa poterat, cur adeo alacriter in tuenda Metropolitanorum juriſdictione in ordinandis Epiſcopis Pontifex idem inſiſteret; præſertim in Oriente, ubi Epiſcopi majore fulgentes dignitate Acacianis favebant, reſque erat plena periculi, vividius, ac conſtantius majorum Epiſcoporum juriſdictionem, licet canonibus conſonam, vindicare. Adeſt quidem apud Collectores germana epiſtola Gelaſii ad Natalem, quam exhibet Labbeana Collectio recentioris Venetæ editionis tom. 5. pag. 206., ſed Natalis ille non Epiſcopus eſt, ſed Monachus, & Abbas; deinde, etſi ibidem multa Gelaſius ſcribat de ſollicitudine Eccleſiarum & Epiſcoporum habenda, ut evitetur communio cum pravis hominibus, quales erant Acaciani, tamen nihil habetur, quod cum memorato Anſelmi Lucenſis fragmento commune videatur. Memorat quidem illic Gelaſius, ſe ſimilia jam ſcripſiſſe ad Epiſcopos Dardaniæ. At quid aliud hinc deduci poteſt, quam nova conjectura, ex qua ſuſpicemur, Anſelmum Lucenſem eam ad Felicem Abbatem epiſtolam aliter digeſſiſſe, ex errore ſcripſiſſe Felicem Epiſcopum, imo etiam adjeciſſe ad marginem, ſimilia ſcripta fuiſſe ad Epiſcopos Dardaniæ, unde Gratianus, aut quiſquis auctor Gratiano fuerit, tribuerit idem caput Gelaſio ad Dardanos reſcribenti?

Epiſtolam quoque Gelaſii ad Dardanos ſcriptam laudat inſcriptio canonis 9. cau. 16. qu. 3., falſo tamen: Nicolaus I. in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ eadem verba refert nomine Gelaſii in epiſtola ad Orientales. Adeſt inter epiſtolas Felicis III. Papæ quidam tractatus adverſus Acacium, qui exhibetur in memorata Labbeana editione tom. 5. pag. 185., & principio ſuo carens ex defectu MSS. Codicum, ex quibus excerptus eſt. Priora, quæ ibidem deſcribuntur verba, eadem ſunt cum fragmento Gratiani ita concepta: *Poſt quingentos annos conſtituta Chriſti eos velle ſubvertere*, (de Acacianis, ut reor, loquitur) *cum triginta annorum lex hominum non poſſit abrumpi*. Sane facile fuit hæc Gelaſio tribuere Felicis ſucceſſori; cum enim adverſus Acacium, & Acacianos plurima ſcripta fuerint a Felice æque, atque a Gelaſio, epiſtolæ horum Pontificum facile confundi in codicibus potuerunt. Addi etiam poteſt, eam ſententiam tribui quoquo modo Gelaſio potuiſſe, quia ſimilia quædam Gelaſii nomine referuntur in epiſtola ejus ad Siculos, quemadmodum obſervabam ad canonem 2. cau. 16. qu. 3.

Can. 9. cau. 16. qu. 3.

De Epiſtola ad Epiſcopos Orientis.

Inter Gelaſianas in Collectionibus recentioribus habetur numero 15. epiſtola ad Epiſcopos Orientis, ſed non integra ad nos uſque pervenit, cum illius initium deſideretur. In ea idipſum fere continetur, quod in aliis in cauſſa Acacii ſcriptis palam

Digitized by Google

lam ſit, convenit cum illis ſtylus, & ſententiarum ſingularum ratio, ut proinde omnium ſtatim adpareat eſſe eundem auctorem. Nec mirum, ſi pluries eadem ſcripſiſſe Gelaſium conſtet; etenim maxima ipſe angebatur ſollicitudine in cauſſa Acacianorum, quam apud omnes fere Epiſcopos inſequi tunc decebat; ne forte Acacii Patroni facile Epiſcoporum, præſertim Orientalium, animis illuderent.

Can.12. diſt.96. Unum eſt Gratiani fragmentum ex hac epiſtola, videlicet canon 12. diſt. 96., cujus ſententia ut perſpicua reddatur, ſupponere oportet Gelaſium apud Orientales Epiſcopos conqueſtum, quod, Acacio penes Imperatorem curante, Epiſcopi omnes Catholici, etiam Metropolitæ, qui Acacianæ hæreſi minime adhærebant, a propriis ſedibus expulſi fuiſſent innoxii, inauditi, indiſcuſſi, nedum inconvicti, atque in locum viventium expulſorum totidem hæretici Epiſcopi ordinati. Id patet ex ipſiuſmet epiſtolæ verbis. Sed præterea Gelaſius Epiſcopos Orientales objurgat, quod non ſtatim Eccleſiaſticæ utilitati conſuluiſſent, ejectorumque fratrum cauſſam non ſuſcepiſſent, ibi: *Cur compaſſi non eſtis tantis Fratribus veſtris? Cur non adiſtis Imperatorem? Cur non Eccleſiæ cauſſam, & Sacerdotii miſerabilem decolorationem continuatis vocibus defleviſtis? Allegantes nunquam de Pontificibus, niſi Eccleſiam judicaſſe &c.* Subſequuntur hic verba Gratiani.

Can.46. cau. 11. qu. 3. Ex epiſtola Gelaſii ad Orientales refertur canon 46. cau. 11. qu. 3., verum in ea epiſtola, quam in præſentia expendebam, minime legitur. Imo quæ ibidem Gratianus addit *de damnatione Dioſcori* extra rem omnino ſunt, quum Dioſcorus jam ſententia Concilii Chalcedonenſis damnatus fuiſſet; propterea melius legendum de damnatione Acacii, quemadmodum Ivo ſcripſit in cap. 8. partis 14. ſui Decreti. Jamdiu Romani Correctores obſervaverunt, ſententiam hujus canonis legi in tomo Gelaſii de anathematis vinculo, quem tomum tanquam informem, & ſine ullo ordine compoſitum, initio quidem abruptum, in reliquo variis, minimeque invicem connexis ſententiis compaginatum jure optimo Scipio Maffejus ait, *nihil ferme aliud eſſe, quam centonem ex diverſis fragmentis librariorum vitio contextum*. Sane ego, cum ibidem plurima agnoſcam eo pertinentia, ut Acacius tum demum ſit abſolvendus, quum ab errore ſuo reſipiſcat, noverimque Acacium jam obiiſſe Gelaſii temporibus, fruſtra propterea ea Gelaſio tribuerem, quibus Acacius ad pœnitentiam invitetur. Siquis deſiderat verba, quibuſcum a Romanis Correctoribus conſonare dicitur Gratiani fragmentum, hæc ſunt: *Cui erranti pœna præfigitur, quamdiu manet errans, eadem pœna conſtringitur, quia errans eſſe non poteſt ſine pœna errati. Hæc eadem pœna perpetua eſt, nunquamque ſolvenda, quamdiu errans eſſe perſtiterit. Qui ſi errans eſſe deſtiterit, pœna, quæ erranti eſt præfixa perpetua, non erranti, ideſt alteri effecto, quam cui præfixa eſt, non ſolum non poteſt eſſe perpetua, ſed nec jam pœna &c.* Hæc porro etſi quidpiam commune habeant cum canone Gratiani, nondum tamen ipſum canonem exhibent, quem video potius pertinere ad Felicem III. Gelaſii Prædeceſſorem. Felix III. in tractatu hodie edito non ſatis integro adverſus Acacii ſectatores inter cetera hæc ſcribit: *Si nullam meam putat eſſe ſententiam* (ideſt eam, qua Felix Acacium damnaverat) *contemnat illam: Quid tantopere poſcit abſolvi? Si poſcit abſolvi, & eſſe alicujus utique momenti non dubitat, & juſtæ damnationis eſſe confirmat, qua ſe teneri non declinat obſtrictum. Itaque fateatur errorem, cui eſt illata ſententia, deponat errorem, & vacua ſententia eſt. Si injuſta eſt, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum, & Eccleſiam ejus neminem poteſt iniqua gravare ſententia. Ita ergo ea ſe abſolvi non deſideret, qua ſe nulla-*

Digitized by Google

nullatenus perſpicit obligatum. Sunt hæc ipſamet Gratiani verba, quæ ego ad ſuum autographum exigenda curavi: neque enim negotium faceſſit, quod Gratianus non Felicis, ſed Gelaſii nomen inſcripſit; nam ex iis, quæ jam ſuperius attigimus, conſtat, apud veteres reſcripta tum Felicis III., tum Gelaſii adverſus Acacium, & Acacianos fuiſſe adeo permixta, atque confuſa, ut eadem promiſcue alterutri tribuerentur.

De Epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem.

Elegantiſſima eſt, quæ profertur Gelaſii epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem, cujus ſcribendæ occaſio hæc fuit. Celebrato jam Chalcedonenſi Concilio, atque in eo damnata hæreſi Eutychianorum, Anaſtaſius Auguſtus vulgo credebatur Eutychianis ipſis favere, ſpreta Generalis Concilii ſententia, erant enim aſſidue adſtantes Imperatoris lateri viri hæretici maxime ſubdoli, & ad decipiendum ita dixerim nati. Id Gelaſius ægre admodum ſenſit, plurimum extimeſcens, ne catholicæ fidei cauſſa deterior fieret, hæreticis ipſis Anaſtaſii patrocinium publice oſtentantibus. Imo hæretici ut de Auguſto benemererentur, ejuſque animum a Pontifice Romano abſtraherent, aſſerere non dubitaverant, Gelaſium ſollicitum apud Romanos eſſe, ut a Conſtantinopolitano Imperio recederent, minuerentque Imperatoris auctoritatem. En jacta inter Anaſtaſium, Gelaſiumque dolendi diſcidii ſemina, quæ in cauſſa fuerunt, cur Imperator Legatis in Occidentales Provincias miſſis prohibuerit, ne Gelaſium ſuo nomine ſalutarent, quandoquidem alias mutua hæc ſalutationum officia in uſu erant; Gelaſius quoque Legatos in Orientalem Eccleſiam mittens epiſtolis eoſdem non commendaverit Imperatori. Hinc Imperator, urgentibus Eutychianis, qui nullum non movebant lapidem, ut infenſum Gelaſio Anaſtaſium redderent, graviſſime de Gelaſio conqueſtus eſt, quod cum ad Gelaſii ejuſdem notitiam perveniſſet, ſtatim Pontificis animum adeo commovit, ut celeri manu epiſtolam ſcriberet, qua inter cetera prudenti ſimul, eruditoque ſermone illum ab Eutychiana hæreſi, atque ab Eutychianorum conſortio, quoad fieri poſſet, averteret. Initio vero ſuum erga illum amorem profitetur, quem his verbis potiſſimum exprimit: *Glorioſe Fili, te, ſicut Romanus natus, Romanum Principem amo, colo, ſuſcipio*. Dein ſeſe ex officio obſtrictum ſubdit, ut ipſum ab hæreſi avertat, unaque exorat, *ne intimatam ſuis ſenſibus veritatem arbitretur injuriam*. *Duo quippe* (ſcribit Gelaſius; quæ verba retulit Gratianus in can. 10. diſt. 96.) *ſunt, Imperator Auguſte, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas ſacra Pontificum, & Regalis poteſtas. In quibus tanto gravius eſt pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipſis Regibus Domino in divino reddituri ſunt examine rationem. Noſti etenim, Fili Clementiſſime, quod licet* ((hæc omiſit Gratianus) *præſideas humano generi dignitate, rerum tamen Præſulibus divinarum devotus colla ſubmittis, atque ab eis cauſſas tuæ ſalutis expetis, inque ſumendis cœleſtibus Sacramentis, eiſque, ut competit, diſponendis, ſubdi te debere cognoſcis religionis ordine potius, quam præeſſe. Noſti itaque inter hæc* (rurſum hic proſequitur Gratianus) *ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Si enim, quantum ad ordinem pertinet publicæ diſciplinæ, cognoſcentes Imperium tibi ſuperna diſpoſitione collatum, legibus tuis ipſi quoque parent Religionis Antiſtites, ne vel in rebus mundanis excluſæ videantur*

Can. 10. diſt. 96.

tur obviare ſententiæ, quo, rogo, te decet affectu eis obedire, qui pro erogandis venerabilibus ſunt attributi myſteriis? &c. Sic integram deſcribere volui Gelaſii ſententiam, cui ſicut quædam detraxit utilia Gratianus, ita nonnulla adjecit in verſ. *talibus*, uſque in finem ab hiſtorica veritate longe remota, quorum etiam ne verbum quidem apud Gelaſium reperitur, imo ſi ea Gelaſius ſcripſiſſet, eo vel magis Anaſtaſiii animum exaſperaſſet, quod ſane in ea epiſtola non ſibi Gelaſius propoſuerat. Sane, quæ in eo verſiculo deſcribuntur, multo recentiorem, & imperitum auctorem habere ex eo facile colligitur, quod tribuat falſo librum Paſtoralem S. Ambroſio, quemadmodum ſuo loco demonſtrandum erit. Quod ſi inſpiciamus fontem, ex quo hæc omnia Gratianus exhauſit, videlicet caput ultimum partis 5. Ivonis Carnotenſis, plura agnoſcemus ibidem congeſta, Gelaſianis temporibus poſteriora: Nimirum ibi mentio fit & de Pipino Rege, & de Carolo Imperatore, & de Vigilio Papa, ac de Theodora Juſtiniani Imperatoris uxore. Melius forte hæc adſcriberentur Gregorio VII. Pontifici in Regeſto, in quo eadem fere tradi videntur; ſed de eo opportunior alibi erit occaſio diſſerendi. Interea adnotare ſufficiet, quod aſſeritur de Arcadio, tamquam purum, putumque mendacium a viris eruditis judicari, ex quibus inter ceteros Natalis Alexander in hiſtor. Eccleſ. cap. 2. art. 1., tradens, epiſtolas Innocentii ad Arcadium, & Arcadii ad Innocentium, quibus qui factum illud probant, innituntur, confictas fuiſſe a Georgio quodam ſolitario, idque evidentiſſimo argumento demonſtrat. Quod de Sancto Ambroſio ſubditur apud Gratianum, ſuo etiam in loco diſcutietur.

De Epiſtola ad Anaſtaſium Epiſcopum.

Can. 2. diſt. 87. Exhibetur apud Gratianum, non vero apud Collectores Gratiano antiquiores, reſcriptum Gelaſii ad Anaſtaſium Epiſcopum in inſcriptione canonis 2. diſt. 87., in quo Pontifex Anaſtaſio commendat Clericos Maximum, & Januarium pupillos, parentum, aut propinquorum auxilio deſtitutos. Non eſt cur diutius immorer in inveſtiganda hujus reſcripti fide, atque auctoritate. Stylus a Gelaſiano non diſſonat, imo & ſententia reſcripti generalibus Gelaſii ſententiis conformis eſt. Quid enim aliud dicitur in dicto canone 2., quam Pontifices pupillorum præſertim tuitionem gerere debere? At vero ſimilia leguntur in epiſtola Gelaſii ad Epiſcopos Siciliæ ibi: *Facultates Eccleſiæ Epiſcopi ad regendum habeant poteſtatem, ita tamen, ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, necnon Clericorum ſtipendia diſtribuere debeant.* Eadem diſciplina recepta eſt, ac probata in Concilio Aurelianenſi I. anni 511. can. 18., ſeu can. 1. diſt. 82., & Gregorio Magno paſſim in ſuis epiſtolis. Quamquam vero hæc probent, iſtam Gelaſio convenire ſententiam, nondum tamen ſatis agnitum videtur, quis Anaſtaſius ille Epiſcopus fuerit, ad quem Gelaſius ſcribebat, & cui Maximum, ac Januarium commendabat. Arbitror ego, lumen adferri poſſe huic canoni ex illis, quæ tradidit Baluzius in tomo 5. Miſcellaneorum pag. 459., ubi refertur quoddam Gelaſii decretum ita inſcriptum: *Dulcio defenſori*: Eſtque hujuſmodi: *Ecce, ſicut magnitudinis veſtræ deſiderium poſtulavit, ſine mora aliqua, & ſine ullo diſpendio, ita ut nec ipſas dare Eccleſiaſticis officiis conſuetudines ſineremus, Anaſtaſium Diaconem Lucerinæ Civitati ordinavimus Sacerdotem. Propterea nunc magnificentia veſtra ejuſdem Epiſcopi, vel Eccleſiæ Lucerinæ utilitatibus in uni-*

univerſis, quæ ſunt neceſſaria, libenter impendat, & competentia vigilantiæ ſuæ tribuat Chriſtiana devotione ſolatia. Ex his facile erit conjicere, in canone 2. memorato contineri reſcriptum ad Anaſtaſium Lucerinæ Eccleſiæ, in Beneventana Neapolitanorum Provincia Epiſcopum, & quidem tunc Romano Antiſtiti etiam tamquam Metropolitæ ſubjectum; eidem inſuper Lucerino Antiſtiti commendatos fuiſſe pupillos Maximum, & Januarium, quæ conjectura ex eo vel maxime adjuvatur, quod in Baluziano fragmento legamus, illud potiſſimum a Romano Pontifice mandatum fuiſſe Defenſori, ut Anaſtaſio Eccleſiaſticis uſibus neceſſaria ſolatia competenti vigilantia ſuppeditarentur.

Ex Epiſtola ad Bonifacium Epiſcopum.

Nomine Gelaſii Papæ ad Bonifacium Epiſcopum ſcribentis laudatur canon 32. cau. 17. qu. 4., cujus tamen verba duobus in locis ab Ivone Carnotenſi deſcripta diverſis auctoribus tribuuntur. In parte 3. cap. 115. exhibetur quaſi reſcriptum Gelaſii; at in parte 16. cap. 68. quaſi reſcriptum Gregorii, utrobique ad Bonifacium Epiſcopum. Sane in codicibus Ivonis primum irrepſit mendum; etenim in dicto cap. 115. partis 3. Gregorii potius, quam Gelaſii nomen edendum erat, atque editum ab Ivone ſupponitur, quemadmodum deducitur ex inſcriptione capitis ſequentis 116. ibi: *Idem Petro Subdiacono Campaniæ*. Quis vero eo nomine denotatur, quam auctor capitis præcedentis? Cum igitur capitis 116. auctor Gregorius ſit, etiam capitis 115. auctor Gregorius eſſe debuit. Itaque ſi in codice Gratiani agnoſcendum erratum eſt ex corruptis Ivonis codicibus profectum, ad Ivonis codicem confugere juvabit; atque Gregorio tribuendum foret fragmentum illud, utpote duobus in locis Gregorio ab Ivone tributum, ſi Ivonis auctoritas plurimum valeret ad fidem monumentis Eccleſiaſticis præſtandam. At vero inter epiſtolas Gregorii reſcriptum illud minime legimus, nec antiquior Ivone Collector mentionem ullibi reſcripti ejuſdem fecit. Ceterum quicumque auctor canonis eſſe dicatur, veroſimile eſt, illum circa tempora Gelaſii editum fuiſſe, ac propterea ante tempora Gregorii Magni; ſiquidem diſciplina, quæ ex hoc reſcripto invecta ſupponitur, in uſu eſſe cœpit tempore Concilii Aurelianenſis I. anni 511., in quo canone 5. legitur, quid de ſervis agendum ſit, quoties ad Eccleſiam pro qualibet culpa confugerint, quemadmodum exhibetur in can. 36. verſ. *ſervus* cau. 17. qu. 4. Hanc ad rem non erit incongruum animadvertere originem, & incrementum hujus diſciplinæ. Mos olim vigebat apud ſervos, ut quoties indignationem Domini metuerent, confugerent ad Eccleſias, ex interceſſione Epiſcoporum ſperantes futurum, ut Domini ad pietatem, ac clementiam concitarentur. Verum cum pluries contingeret, fieri id vel ex injuſta confugientium protervia, vel ex Clericorum immoderata cuſtodia, qui debitores in Eccleſiis latitantes in præjudicium creditorum clanculum fovebant, Arcadius Imperator conſtituit, ſervos omnes, ancillaſque, item debitores in fraudem creditorum ad Eccleſias confugientes exhibendos eſſe ſtatim, ac poſtulanti tradendos l. 3. cod. Theodoſ. de his, qui ad Eccleſ. confug. Facit ad hanc ipſam rem Sozomenus lib. 8. hiſtor. cap. 7., & Socrates lib. 6. cap. 5. Non viguit diu conſtitutio Arcadii, nam Theodoſius junior, aliique Imperatores decreverunt, prodeſſe poſſe ſervis ad Eccleſias confugientibus Cleri-

Can. 32. cau. 17. qu. 4.

Digitized by Google

Clericorum interceſſiones. Tum vero Epiſcopi illud curare canonibus cœperunt, ut & confugientibus auxilia non denegarent, & alias abuſibus illinc gliſcentibus obviam irent, nec paſſim, & ſine diſcrimine, Dominorum juribus detraherent. Conſtituerunt eam ob cauſſam, ut Domini ſervos ab Eccleſia extrahi poſtulantes jurarent, ſe capitalem pœnam de ſervis ſuis non eſſe ſumturos, quo jurejurando, veluti cautione quadam, præſtito a Clericis ſervos ſuos reciperent. Hujuſmodi eſt canon Concilii Aurelianenſis nuper commemoratus ad annum 511., quem expendentes Epaonenſes Patres in Concilio anni 517. in can. 39. voluerunt, ut, ſi quando ſervi ad Eccleſiam confugiſſent, Dominis jurantibus reſtituerentur, ita tamen, ut liceret Dominis ſervos eoſdem cuicumque operi addicere, aut capillis denudare, quaſi in opprobrium, ac pœnam fugæ. His addi poteſt lex 6. cod. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt, quæ omnia ſi apprime conſiderentur, facile demonſtrabunt, auctorem Gratianei canonis 32. veroſimilius vixiſſe circa tempora aut Concilii Aurelianenſis, aut etiam Gelaſii, quicumque tandem ille eſſe videatur.

De Epiſtola ad Clerum Brunduſii, & Tarentinum.

Can.26. cau. 12. qu.2. & Can.17. de conſ. diſt. 4. Ex Collectione Anſelmi Lucenſis lib. 6. cap. 46. Gratianus laudavit duos canones nomine Gelaſii, videlicet canonem 26. cau. 12. qu. 2. & can. 17. de conſ. diſt. 4., priorem ex epiſtola ad Clerum, & ordinem, & plebem Brunduſii, poſteriorem ex epiſtola ad Clerum, & plebem Tarentinam. Uterque canon uno contextu apud Anſelmum legitur, & quaſi ex eadem Gelaſii epiſtola his verbis: *Gelaſius Clero, Ordini, & plebi Brendeſi: Conceſſo vobis, quem petiſtis, Antiſtite* (conſonant hæc cum dicto canone 26.) *Fratre jam, & Coepiſcopo meo Juliano, neceſſarium fuit, eodem ad Eccleſiam ſuam mox remiſſo, ad vos noſtra ſcripta pariter deſtinare, quibus agnoſceretis, eidem fuiſſe præceptum, ne unquam ordinationes præſumat illicitas. Ne bigamum, & qui virginem non eſt ſortitus uxorem, atque illiteratum, vel obnoxium, in aliqua parte corporis debilem, notatumque modis omnibus ad Sacros Ordines permittat accedere. Quod etiam de peregrinis, atque incognitis, vel expetentibus cavere debebit, quia hujuſmodi a venerabilibus prohibentur officiis, ac nihil ex miniſteriis, atque ornatu, poſtremo de quacumque re, quam conſtat ad Eccleſiam pertinere, audeat in alterum qualibet ratione transferre. Reditus, & oblationes fidelium in quatuor partes dividat, quarum ſibi unam ipſe retineat, alteram Clericis pro officiorum ſuorum ſedulitate diſtribuat, fabricis tertiam, quarum rationem divino eſt redditurus examini. Sacris quoque Ordinibus applicandos hac obſervatione promoveat, ut jejunio quarti, ſeptimi, & decimi menſis veſpere ſabbati Presbyteros, atque Diaconos ordinandos eſſe cognoſcat. Venerabilis etiam* (conſonant hæc cum dicto can. 17.) *baptiſmi Sacramentum, niſi in feſtivitate Paſchali, & Pentecoſtes, tradere non præſumat, exceptis ægritudine laborantibus.* Ita Anſelmus Lucenſis: An vero hæc recte tribuantur Gelaſio, ipſe dubitaverim, ac potius dixerim, referenda eſſe ad auctorem libri Diurni Romanorum Pontificum, apud quem eadem fere leguntur, ibi: *Papa ille, Clero, Ordini, & plebi conſiſtentibus Civitate illa: Dilectiſſimis Filiis in Domino ſalutem. Probabilibus deſideriis nihil attulimus tarditatis. Fratrem jam Coepiſcopum noſtrum illum vobis ordina-*

Digitized by Google

dinavimus Sacerdotem, cui dedimus in mandatis, ne unquam ordinationes præſumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem non eſt ſortitus uxorem, neque illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut expœnitentem, vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxium, notatumque ad Sacros Ordines permittat accedere. Sed ſi quos hujuſmodi forte repererit, non audeat promovere. Afros paſſim ad Eccleſiaſticos ordines prætendentes nulla ratione ſuſcipiat, quia aliqui eorum Manichæi, aliqui rebaptizati ſæpius ſunt probati. Miniſteria, atque ornatum Eccleſiæ, vel quidquid illud eſt in patrimonio ejuſdem non minuere ſtudeat, ſed augere. De reditu vero Eccleſiæ, vel oblatione fidelium quatuor faciat portiones, quarum unam ſibi ipſi retineat, alteram Clericis pro officiorum ſuorum ſedulitate diſtribuat, tertiam pauperibus, & peregrinis, quartam Eccleſiaſticis fabricis noverit reſervandam, de quibus divino erit redditurus judicio rationem. Ordinationes vero Presbyterorum, ſeu Diaconorum, nonniſi quarti, ſeptimi, & decimi menſium jejuniis, ſed & ingreſſu quadrageſimalis, atque medio veſpere Sabbati noverit celebrandas. Sacroſancti autem baptiſmi Sacramentum nonniſi in Paſchali feſtivitate, & Pentecoſte meminerit eſſe præbendum, exceptis his, qui mortis urgentur periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remediis ſubveniri. Huic ergo Sedis noſtræ præcepta ſervanti devotis animis obſequi vos oportet, ut irreprehenſibile, placidumque fiat corpus Eccleſiæ per Chriſtum Dominum noſtrum, qui vivit, & regnat cum Deo Patre omnipotente, & Spiritu S. per omnia ſæcula ſæculorum. Amen. Deus vos incolumes cuſtodiat dilectiſſimi Filii. Ex his plane deducitur, hanc eſſe jamdiu conſtitutam generalem formulam, qua ſeſe explicare ſolebant Pontifices Maximi, dum Epiſcopos poſtulantibus populis conſecrabant, atque in plebes mittebant. Ex his præterea liquet, nihil aliud, quam ipſam hanc formulam in memoratos Gratiani canones eſſe relatam. Quod ſi Anſelmus Lucenſis Gelaſii nomen adjecit ſcribentis ad Clerum, ordinem, & populum Brendeſii, ſeu Brunduſii, ex quo Gratianus erravit, id tribuendum eſt Anſelmo ipſi, qui eandem formulam nominibus ſpecialiter accommodare voluerit arbitrio ſuo diſpoſitis, vel qui crediderit, eam formulam ex decretis potiſſimum Gelaſii Papæ fuiſſe primum elucubratam. Revera bigamos, illiteratos, corpore vitiatos, pœnitentiæ ſemel addictos, curiæ, aliique conditioni obnoxios ordinibus ſacris non eſſe initiandos ipſe Gelaſius decrevit in can. 59. diſt. 50., reditum Eccleſiæ in quatuor partes diſtribuendum, in can. 18. de conſ. diſt. 4., ordinandos Clericos quarti, ſeptimi, & decimi menſis, item quadrageſimalis jejunii tempore, in can. ult. diſt. 75., demum baptiſma tantum in Paſchatis, & Pentecoſte ſolemnitatibus regulariter eſſe adminiſtrandum, in can. 18. de conſ. diſt. 4. Quid mirum igitur eſſe cuiquam poterit, ſi ea formula ex Gelaſii conſtitutionibus maxima in parte compoſita Gelaſio tributa fuerit apud aliquos Collectores? Præterea & ipſum *Brendeſii*, ſive *Brunduſii* nomen ex errore adjici potuit; cum enim memorata Gelaſii decreta decerpta ſint ex epiſtola Gelaſii ad Epiſcopos Brutios, facile evenire potuit, ut Collector pro voce *Brutii* legerit *Brunduſii*, vel *Brendeſii*. Poſſent etiam iidem canones æque adſcribi Gregorio II. Eſt enim quoddam ejuſdem Pontificis Capitulare datum Martiniano Epiſcopo, Georgio Presbytero, & Dorotheo Diacono in remotas Provincias proficiſcentibus, ubi inter cetera cap. 5. hæc leguntur; quæ ſane eadem propemodum ſunt cum memoratis Gratiani fragmentis. *Ut ordinatis Epiſcopis unicuique illorum hoc detis ex figura noſtræ ordinationis in mandatis, ne unquam ordinationes præſumat illicitas*; & paullo infra: *De reditu vero Eccleſiæ, vel oblationibus fidelium quatuor faciat portiones, quarum unam ſibi reti-*

Digitized by Google

retineat, alteram Clericis pro ſuorum officiorum ſedulitate diſtribuat, tertiam pauperibus, & peregrinis, quartam Eccleſiaſticis fabricis noverit reſervandam, de quibus divino erit redditurus judicio rationem. Item paullo inferius: *Sacroſancti autem baptiſmi Sacramentum, nonniſi in Paſchali feſtivitate, & Pentecoſte noverit eſſe præbendum, exceptis iis, quibus mortis urgente periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remediis ſubvenire.* Quod vero Gregorius II. ſcripſit, plurimi etiam alii Pontifices forte ſcripſerunt, ſi hæc, ut ajebam, tamquam formula generalis in libro Diurno continebatur.

De Epiſtola ad Cœleſtinum Epiſcopum.

Can. 3. Lucas Holſtenius edidit aliquot fragmenta epiſtolarum Gelaſii ex Collectione
diſt. 24. Deusdedit Cardinalis. Inter hæc legimus: *Gelaſius Cæleſtino Epiſcopo inter cetera. In Eccleſia B. Martyris Eleutherii, quæ in Hiſtonienſium Civitatis Parochia probatur eſſe conſtructa, Julianum Diaconum, ſi nil in eo eſt, quod contra canonum veniat inſtituta, Presbyteri honore decorabis, ſciturus eum Viſitatoris te nomine, non Cardinalis creaſſe Pontificis.* Conſonat iſtud fragmentum cum Gratianeo canone 3. diſt. 24., ubi tamen Gratianus ipſe plura deſcribit. Ego non dubito, quin revera hoc reſcriptum ſit Gelaſio tribuendum. Licet enim in Collectionibus epiſtolarum Gelaſii deſideretur, parum refert: nimirum Collectores contenti fuerunt referre epiſtolas decretales generaliter in Eccleſiarum utilitatem editas; de peculiaribus, & privatas cauſſas ſpectantibus reſcriptis parum, aut nihil ſolliciti fuerunt. Vix de nonnullorum Pontificum geſtis hanc curam quiſpiam exhibuit, ut omnia colligeret ob eximiam, quam in auctorem profitebatur, reverentiam, ut contigit in epiſtolis Gregorii Magni, quæ in plures libros, quaſi in ſingularem codicem, ac collectionem, per ordinem temporum diſtributæ fuerunt. Ceterum in Gelaſianis, aliorumque Pontificum reſcriptis non ita res ſeſe habuit, ſed nonnulla ipſorum aut integra, aut in parte perierunt, aut hinc illinc per fragmenta, centoneſque derivare vix poſſumus. Sane in memorato canone 3. nihil eſt, quod Gelaſio convenire non poſſit. Congruit ſtylus optime cum ceteris Gelaſii opuſculis comparandus: convenit etiam integra reſcripti ſententia. Vacaverat Stromenſis Eccleſia, ſeu, ut alii legunt, Storienſis: & antequam novus ordinaretur Epiſcopus, obierat Presbyter addictus Eccleſiæ S. Eleutherii Martyris in Diœceſi Stromenſi conſtitutæ. Hæc S. Eleutherii Eccleſia, utpote non inſueto concurſu populi frequentata, non poterat diutius deſtituta Presbytero manere, nec æquum erat, ut expectaretur Stromenſis Epiſcopi conſecratio. Gelaſius mandavit Cœleſtino Epiſcopo, forte illi Eccleſiæ proximo, ut ipſe Presbyterum ordinaret, ad eum gradum promovendo Diaconum ejuſdem Eccleſiæ Julianum, & vice Juliani Feliciſſimum quemdam ſubſtitueret, dummodo nihil contra canonum diſciplinam admitteretur, ſubjiciens id eſſe a Cœleſtino peragendum, quaſi a Viſitatore, non quaſi ab Epiſcopo Cardinali. Hæc omnia ſi conſideres, ea invenies Gelaſii temporibus conſentanea. Siquidem apud veteres in uſu erat, ut Eccleſiis vacantibus darentur Viſitatores, qui velut Epiſcopi ea negotia gererent, quæ gerenda neceſſario eſſent, & differri nullatenus poſſent. Ii apud Afros *Interventores*, aut *Interceſſores* vocabantur Concilio Carthaginenſi vulgo 5. can. 8., ſeu in codice canonum Eccleſiæ Africanæ can. 74. In aliis autem Provinciis Occidentalibus

libus vocabantur *Viſitatores*. Et quidem jam a temporibus Gelaſii Viſitatorum diſciplina invaluerat; nam illorum mentionem, quaſi jam antea conſtitutorum, facit Symmachus Gelaſii ſucceſſor in epiſt. ad Cæſarium Arelatenſem cap. 5. Non memoro Gregorium Magnum, qui in ſuis epiſtolis Viſitatores paſſim vacantibus Eccleſiis adſignat lib. 1. epiſt. 51. 55., & 76.; lib. 2. epiſt. 19. & 20.; lib. 4. epiſt. 13., ut ceteras omittam. Non memoro etiam Concilium apud Cariſiacum anni 877., ubi generaliter præcipitur, ut Viſitatores Eccleſiis vacantibus dentur can. 8., ex his enim liquido demonſtrari poſſet, Viſitatorum conſtituendorum diſciplinam a quinto Eccleſiæ ſæculo uſque ad nonum viguiſſe, qua fieret, ut Eccleſiarum vacantium neceſſitatibus per alios Epiſcopos, Romani ut plurimum Antiſtitis auctoritate, conſuleretur. Hinc diſtinguebatur Epiſcopus *Viſitator* ab Epiſcopo *Cardinali*; Cardinalem enim Epiſcopum appellabant eum, qui certæ Eccleſiæ adſcribebatur in vim ſuæ ordinationis, quemadmodum etiam Presbyterum, aut Diaconum Cardinalem Gregorius Magnus aliquando nominavit. Itaque Gelaſius jure optimo Cœleſtino commiſit, ut ordinationes Clericorum in certa Eccleſia celebraret, ita tamen ut id perageret jure Viſitatoris, non vero jure Epiſcopi Cardinalis, ſive, ut hodie loquerentur Pragmatici, jure ordinario.

De Epiſtola ad Creſconium, & Johannem Meſſaliæ Epiſcopos.

Canon 19. cau. 25. qu. 2., quem Gratianus, aut quicumque Gratiano auctor extitit, Gelaſio tribuit in epiſt. ad Creſconium, & Johannem Meſſaliæ Epiſcopos his verbis: *Deceſſorum ſtatuta, ſicut legitima, & juſta ſucceſſorem cuſtodire convenit, ita debet etiam male facta corrigere*, perperam eidem Pontifici adſcriptus eſt, aut ſaltem a Collectoribus in aliam prorſus ſententiam, & a Gelaſiana diverſam detortus. Revera cum hodie integram hujuſmodi epiſtolam non habeamus, operæ prætium erit animadvertere, utrum illud fragmentum conſonet, an potius adverſetur ceteris Gelaſii monumentis. Ego ſane agnoſco potius adverſari; nam ſiquis unquam Deceſſorum ſuorum memoriam veneratus eſt, veterumque Patrum prudentiam cuſtodire ſemper ſtuduit, atque imitari, is fuit Gelaſius. Hujus rei argumentum perſpicuum ſuppeditat una Gelaſii epiſtola ad Honorium Epiſcopum, quem Pontifex monet, ne Pelagianorum hæreſim latius vagari ſinat. Inter cetera ibidem hæc leguntur: *Numquidnam licet nobis a venerandis Patribus damnata diſſolvere, & ab illis exciſa nefaria dogmata retractare? Quid eſt ergo, quod magnopere præcavemus, ne cujuslibet hæreſis ſemel dejecta pernicies ad examen denuo venire contendat? Si quæ antiquitus a noſtris majoribus cognita, diſcuſſa, refutata ſunt, reſtauranda nitamur; nonne ipſi nos, quod abſit, & quod nunquam catholica patietur Eccleſia, adverſariis veritatis univerſis contra nos reſurgendi proponimus exemplum? Ubi eſt, quod ſcriptum eſt: Terminos Patrum tuorum non tranſgredieris: &: interroga Patres tuos, & annuntiabunt tibi, & ſeniores tuos, & dicent tibi? Quid ergo tendimus ultra definita majorum, aut cur nobis non ſufficit? .... Numquid aut ſapientiores illis ſumus, aut poterimus firma ſtabilitate conſtare, ſi ea, quæ ab illis conſtituta ſunt, ſubruamus? &c.* Conſtat itaque Gelaſii eam fuiſſe ſententiam, ut nuſpiam voluerit, ſtatuta

Can. 19. cau. 25. qu. 2.

Digitized by Google

majorum in novam diſcuſſionem venire, quod ſane convenire non poteſt cum ſententia canonis 19. cau. 25. qu. 2., in quo cum cuſtodienda proponantur Deceſſorum ſtatuta legitima, ac juſta, corrigenda vero malefacta, remanet amplus arbitrariæ diſcuſſioni locus, qua juſta a male factis diſcriminari quis poſſit. Auctor illius canonis, ut arbitror, quum illum Gelaſio tribuit, forte abuſus eſt verbis ejuſdem Papæ, quæ habentur in cap. 1. epiſtolæ ad Epiſcopos Lucaniæ, ſive in can. 6. cau. 1. qu. 7., in quo decretum legimus, aliquando a veterum ſtatutis recedendum fore, non quod male facta deprehendantur, ſed diſpenſatione ſic exigente, ubi nimirum certis in caſibus aliud exigere videtur vel neceſſitas, vel utilitas Eccleſiarum. Qui primus hoc fragmentum edidiſſe videtur, is eſt Anſelmus Lucenſis in lib. 2. contra Vvibertum.

De Epiſtola ad Ezechiam Comitem, item de Epiſtola ad Criſpinum, & Sabinum Epiſcopos.

Can. 12. & 13. cau. 11. qu. 1. Simul jungendos arbitror canones 12. & 13. cau. 11. qu. 1. Gelaſii nomine a Gratiano deſcriptos, licet ille ex epiſtola ad Ezechiam comitem, iſte ex epiſtola ad Criſpinum, & Sabinum Epiſcopos depromtus fuiſſe dicatur; etenim in utroque fragmento eadem cauſſa pertractatur, & ex unius interpretatione, ac diſcuſſione alterum quoque diſcuſſum, atque explanatum intelligitur; imo & ex utriuſque collatione eorundem fides, & auctoritas inveſtigatur. Ego quidem ſcio de Sabino Epiſcopo mentionem fieri, quaſi ad eum Gelaſius ſcripſerit, apud Cardinalem Deuſdedit in collectione, quemadmodum Lucas Holſtenius teſtatur hoc referens fragmentum: *Idem Gelaſius Sabino Epiſcopo: Quartum Defenſorem Diaconum ſibimet conſecrari populus Grumentinæ Civitatis expoſcit. Hunc ergo ſi nil eſt, quod ejus perſonæ poſſit opponi, Diaconii provectione decorabis, ut noverit tamen dilectio tua, hoc ſe delegantibus Nobis exequi Viſitatoris officio, non poteſtate proprii Sacerdotis.* Si ex hoc fragmento aliquid certi deduci poteſt, adparet Sabinum Epiſcopum non Grumentinam Eccleſiam rexiſſe, ſed prope Grumentinam Eccleſiam geſſiſſe Epiſcopatum, ac vacante eadem Eccleſia Grumentina datum fuiſſe Pontificia auctoritate Viſitatorem, juxta ea, quæ ſuperius adnotabam ad canonem 3. diſt. 24. Dicere igitur quiſpiam poſſet ad interpretationem canonis 12. & 13. cau. 11. qu. 1., eundem eſſe Felicem Epiſcopum, cui, tanquam Viſitatori vacantis Eccleſiæ Grumentinæ, mandata fuerit diſcuſſio propoſitæ cauſſæ Clericorum Sylveſtri, & Fauſtiniani, juncto tamen Criſpino Epiſcopo, ut commodius per duos judices, arbitroſve controverſia finiretur. Verum multa me movent, ne hoſce canones Gelaſio tribuendos putem. Paucis in primis canonum ſententiam referam, deinde prodam falſitatis illorum non ſane contemnenda argumenta.

Propoſuiſſe feruntur Sylveſter, & Fauſtinianus Eccleſiæ Grumentinæ Clerici, poſt Clericatum jamdiu ſuſceptum, ſe opprimi a quadam Theodora, ſive a manumiſſoris ſui hæredibus, ut ſervi eſſe pronunciarentur, & ab Eccleſiaſticis muneribus avocarentur: Gelaſius in hac cauſſa Ezechiæ Comiti eoſdem Clericos commendavit, ne vis in illos ab adverſariis inferretur; Criſpino autem, & Sabino Epiſcopis mandatur, ut hæredes manumiſſoris contra factum defuncti venientes

tam-

tamquam indignos hæreditate defuncti ſpoliandos declarent; Archidiaconum demum Eccleſiæ Grumentinæ excidiſſe abs juriſdictione ſua, quod eoſdem Clericos etiam vexaſſet, cauſſæque cognitionem totam ex ipſorum delegatorum poteſtate pendere. In duobus hiſce fragmentis ſibimet in referenda facti ſerie contradicit Gelaſius: Nam in canone 12. Sylveſter, ac Fauſtinianus *ingenui* primum dicuntur, quod ſane nomen nonniſi de illis intelligebatur, Gelaſii temporibus, qui liberi nati fuiſſent, etiamſi aliquandiu in ſervitute poſtea manſiſſent, ac poſtremo manumiſſi eſſent, §. 1. inſtit. de ingenuis; at in eodem canone, & in canone ſequenti dicuntur *abſoluti priſtinæ conditionis nexibus*, & accepiſſe *libertatem ſibi Domini ſui benignitate conceſſam*, quandoquidem jam *a cunabulis* Clericos factos fuiſſe dicatur, quod ſane facile intelligi nequit, niſi proponamur in ſervitute nati, ac propterea non ingenui, ſed libertini, quæ ſane nomina Gelaſii tempore maxime diſtinguebantur, arg. l. 1. ff. ſi ingenuus eſſe dicetur. Præterea quæ ibidem dicuntur de juriſdictione Archidiaconi in utroque canone in dirimendis hujuſmodi controverſiis, ætati Gelaſii convenire haudquaquam poſſunt, ſed tantummodo poſterioribus ſæculis, quibus hujus juriſdictionis Archidiaconalis plurima exiſtunt monumenta, cujuſmodi ſub finem quinti, aut initium ſexti ſæculi deſiderantur. Quod ut perſpicue intelligatur, obſervandum eſt, quum olim introduci cœpit manumiſſio in Sacroſanctis Eccleſiis, Clericos, qui manumiſſionis præcipui teſtes fuerant, Epiſcopos præſertim, ac majores Eccleſiæ viros patrocinium quoddam libertis præſtitiſſe, officiiſque ſuis curaſſe, ne amplius in priſtinam ſervitutem redigerentur. Cauſſa vero agebatur *apud acta municipum* etiam poſt medium quintum ſæculum, uti deducitur ex canone 34. Concilii Arelatenſis II. anni 452. Primum audiri Eccleſiam debere in cauſſis hujus generis, voluerunt Agathenſes Patres conſentiente etiam Alarico Rege in can. 29. edito anno 506., quem refert Gratianus in can. 7. diſt. 87. Hinc ſuborta occaſio fuit viris Eccleſiaſticis acta manumiſſionum deſcribendi in Chartulariis Eccleſiarum per Notarios Eccleſiaſticos. Et quemadmodum Notariis Archidiaconus præerat, paullatim factum eſt, ut Archidiaconi quandam harum cauſſarum notionem obtinuerint, non quidem ut ipſi jam juriſdictionem nacti eſſent, ſed tanquam manumiſſorum procuratores, aut defenſores coram judice competenti. Sane vel ſexto Eccleſiæ ſæculo nullam fuiſſe adhuc juriſdictionem Eccleſiaſticam Archidiaconis quæſitam, demonſtrat canon 4. Concilii Tarraconenſis anni 516., ſeu canon 1. cau. 15. qu. 4., ubi memorantur Eccleſiaſtici viri juriſdictione Eccleſiaſtica fungentes, quin tamen de Archidiaconis ſermo ullus inſtituatur. Ubi vero recentiore tempore Epiſcopalis juriſdictio partim ex Juſtiniani Imperatoris Conſtitutionibus, partim ex conſuetudinibus patere latius cœpit, ac multitudo cauſſarum dirimendarum exegit, ut Archidiaconi in dirimendis controverſiis vices Epiſcoporum gererent, Archidiaconi non tamquam teſtes, & defenſores manumiſſionis aliorum judiciis acceſſerunt, ſed ſibi hanc judicandi poteſtatem vindicarunt, ſuffragio etiam legum publicarum. Nam in lege Ripuariorum, quæ prope medium ſexti ſæculi edita fertur, cap. 58. hæc ſtatuta ſunt: *Jubemus, ut qualiſcumque Francus, Ripuarius, ſeu Tabularius ſervum ſuum pro animæ ſuæ remedio, ſeu pro pretio ſecundum legem Romanam libertare voluerit, ut in Eccleſia coram Presbyteris, Diaconibus, ſeu cuncto Clero in manu Epiſcopi ſervum cum tabulis tradat, & Epiſcopus Archidiaconum jubeat, ut ei tabulas ſecundum legem Romanam, qua Eccleſia vivit, ſcribere faciat: & tam ipſe, quam & omnis procreatio ejus liberi per-*

permaneant, & ſub tuitione Eccleſiæ conſiſtant. . . . Et non aliubi, niſi ad Eccleſiam, ubi relaxati ſunt, mallum teneant. En primum lege publica conceſſum, ut ſervorum apud Eccleſias manumiſſorum cauſſæ ad Epiſcopum, ſive ad Archidiaconum Epiſcopi nomine pertinerent. Res paullatim crevit adeo, ut paſſim reciperetur eadem diſciplina, atque in Conciliis confirmaretur. Quæ omnia cum ita ſint, quis dixerit ſententiam memoratorum capitum Gratianeorum Gelaſio tribui poſſe, cum aliquanto recentiorem exhibeant diſciplinam? Illud demum animadvertitur, non convenire Gelaſio Papæ ea, quæ in favorem ibidem dicuntur Clericorum, qui a ſervitutis conditione ad Eccleſiaſticum gradum promoti fuerant: Haſce etenim ordinationes etiam conſentientibus Dominis factas ad cuſtodiendam Clericalis Ordinis dignitatem Gelaſius idem improbavit in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ, can. 12. diſt. 54. Nihil adjicio de foro cœleſtis militis, quod ibidem memoratur, fortaſſis enim temporibus Gelaſii nondum obtinuerat ejuſmodi diſciplina, præſertim in conſpectu poſtremorum verborum, ibi: *Eccleſiæ jura, quæ vetuſti Principes aſſidua ſanctione firmaverunt*, quæ verba melius, quam Gelaſio vetuſto Pontifici, alteri auctori ſæculi 8. aut 9. convenirent.

De Epiſtola ad Elpidium Epiſcopum.

Elpidium quendam Volaterranum Epiſcopum Gelaſii Papæ temporibus vixiſſe indubitatum eſt, nam ſubſcripſit anno 501. & 502. Conciliis Romano 3. & 4. ſub Symmacho; Erat enim tum univerſa Tuſcia, in qua Volaterranus Epiſcopus conſtitutus erat, Romano Pontifici immediate ſubjecta. Degebat etiamtum Rex Theodoricus in Urbe Ravenna, & toti ferme Italiæ dominabatur. Hujus rei argumentum ſuppeditat auctor Pontificalis in Symmacho Gelaſii ſucceſſore, enarrans, contendentibus de Summo Pontificatu Symmacho eodem, ac Laurentio, rem eo redactam fuiſſe ad evitanda certamina, ut ad Theodoricum Regem deferretur diri-
Can.26. menda. Hæc ſi vera ſunt, uti veriſſima, non dubitaverim, quin canon 26. cau. 23.
cau.23. qu. 8. jure optimo ſit Gelaſio adſcriptus, & quidem in epiſtola ad Elpidium.
qu.8. Quamquam enim hæc epiſtola perierit, quemadmodum aliæ plurimæ, quæ privatorum quorundam cauſſas ſpectabant, ea tamen, quæ ibidem exhibentur, a Gelaſii temporibus, & a Gelaſio ipſo minime diſſonant. Quid enim aliud ibi Gelaſius ſcribit, quam Elpidium jure etiam Metropoleos ſibi ſubjectum non debuiſſe ſponte ad commeatum novi Principis proficiſci, Romano Pontifice inconſulto? Hæc ſane conformia erant Concilio Antiocheno, cujus canonibus præſtitutum erat, ut nemo ex Epiſcopis ſponte ad Principes accederet, non obtenta a Metropolitano facultate; can. 27. cau. 23. qu. 8. Et quidem harum canonicarum definitionum cauſſa optima erat, ac providentiſſima: Etenim apud veteres moleſtiam ingeſſerunt Principibus Epiſcopi nonnulli, præſertim apud Græcos; atque ut de ceteris ſileam, quid ipſa ætate Gelaſii apud Anaſtaſium Imperatorem non moliti ſunt Acaciani Epiſcopi, ſeu Acacii Epiſcopi defenſores? Eccleſiæ autem intererat, ut Imperatores recens ad fidem Chriſtianam converſi, quoad fieri poterat, ad unitatem fidei, & Eccleſiæ cuſtodiendam allicerentur, non Epiſcoporum exemplo graviſſimo propoſito, quoquomodo amoverentur. Erant præterea ſingularia tempore Gelaſii adjuncta reſpectu Theodorici Regis: Ipſe erat Arianorum Patronus, recens Italia potitus in-

diſcíſ-

Digitized by Google

diſciſſionem Imperii Romani; quamobrem non ſatis opportunum viſum Gelaſio fuit, ut Elpidius ſtatim, ac ſponte ad novi Principis comitatum accederet. Integram quidem ad uberiorem canonis interpretationem non habemus Gelaſii epiſtolam: Verum Romani Correctores aliqua jam ex Prolycarpi collectione adjecerunt.

Ex eadem epiſtola depromtus videtur canon 92. cau. 1. qu. 1., quod non ſolum probat Gratianus in ſua inſcriptione, ſed & Ivo duobus in locis, videlicet in cap. 90. parte 2., & cap. 110. parte 6. Hinc vero magis, magiſque auguror, Gelaſium, quoad fieri poſſet, avertere voluiſſe animum Elpidii, ut a communione hæreticorum, aut ſaltem eorum, qui de hæreſi ſuſpecti videbantur, recederet, propterea ſine cauſſa non proficiſceretur Ravennam, qua in Urbe Ariani numero plurimi Theodorici Regis lateri adſtabant animo, ac religione concordes, ſi tamen eorum religio hoc nomine digna erat. Eadem ferme ratione ſcribebat Gelaſius ad Euphemium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, dum eum monebat, ut ab Eutychianis omnino recederet, inquiens: *Rejectis contagiis perfidorum, integra fide, ſincera ſui communione potiatur communio Catholica, atque Apoſtolica, ne hæreticorum tabe depulſa, intemeratam ſuæ fidei confeſſionem nitatur adſtruere &c.* Idipſum ad Epiſcopos Dardaniæ in epiſtola quæ incipit: *Ubi primum*, in qua eos monuit, ne contagione Eutychianorum ſinceritatem Catholicam inficere niterentur. Idipſum in epiſtola ad omnes Epiſcopos per Picenum prope finem; idipſum in epiſt. ad Anaſtaſium Imperatorem, quæ incipit *Famuli veſtræ*; idipſum demum in epiſt. ad Epiſcopos per Dardaniam, & Illyricum, quæ incipit *Audientes* in illis potiſſimum verbis: *Abſint ergo a fidelibus Chriſti viperæ capitis dira commercia, & procul a cæleſtibus paſcuis mortifera venena pellantur, ut ſalutaris alimonia panis illius, qui de cælo deſcendit, fideles hanc ſumentes ad vitam perducat æternam*.

Can. 92. cau. 1. qu. 1.

De Epiſtola ad Epiphanium Epiſcopum.

Fuit Epiphanius Ticinenſis Epiſcopus Gelaſio Pontifici admodum dilectus; Hic ad gentis ſuæ captivos redimendos in Gallias profectus eſt anno circiter 494., quem Gelaſius idem per epiſtolam Ruſtico Arelatenſi Epiſcopo commendavit, quemadmodum eruitur ex epiſtola edita in tom. 5. Spicilegii Dacheriani. Tribuitur Gelaſio epiſtola ad Epiphanium, ex qua decerptus dicitur canon 11. cau. 17. qu. 4., quemadmodum etiam tribuitur eiſdem verbis apud Ivonem in parte 3. cap. 119. Etſi hæc integra non pervenerit ad noſtram uſque ætatem, tamen genuina eſſe videtur, utpote quæ illorum temporum adjunctis apprime conveniat. Certum eſt enim ex his, quæ nuper dixeram, Gelaſium ſcripſiſſe ad Epiphanium in Galliis degentem; immo & mentem ſuam apud Gallicanos Epiſcopos, præſertim apud Ruſticum Arelatenſem, aperuiſſe. Erat tunc temporis abuſus in Gallia, quo Eccleſiarum bona diripiebantur, quemadmodum liquet ex epiſtola Cæſarii Arelatenſis ad Symmachum, & reſcripto Symmachi ad Cæſarium circa annum 502. Quid convenientius erat, quam ab Epiphanio redditum fuiſſe certiorem Gelaſium de ea re, ac Gelaſium reſcripſiſſe, ſe Epiſcopos jam monuiſſe, ut bonorum Eccleſiaſticorum detentores injuſtos, ſive, ut dicitur, violatores Eccleſiarum, ab ingreſſu Eccleſiæ arcerent?

Can. 11. cau. 17. qu. 4.

De

De Epiſtola ad Fabianum Epiſcopum.

Can. 5. cau. 10. qu. 3. Non omnes Gratiani codices eandem exhibent inſcriptionem canonis 5. cau. 10. qu. 3., vulgati enim tribuunt Gelaſio ad Fabianum Epiſcopum ſcribenti; aliqui vero tribuunt quidem Gelaſio, ſed ſcribenti ad Sabinum Epiſcopum. Nominum ſimilitudo Amanuenſibus, aut Typographis occaſionem errandi præbere potuit. Ceterum ego, ſi eum canonem, velut genuinum Gelaſii monumentum, reciperem, legendum potius exiſtimarem Sabinum, quam Fabianum; ſiquidem in dypticis Epiſcopalibus Gelaſiani temporis ignotum prorſus eſt Fabiani Epiſcopi nomen; Sabinum vero Epiſcopum Canuſinum interfuiſſe ſcimus in Concilio Romano circa annum 531., & in Conſtantinopolitano anni 536., cumque ibidem primo loco idem Sabinus recenſeatur, veroſimile eſt ſeniorem ceteris extitiſſe, qui propterea jam Epiſcopus eſſe potuerit anno circiter 495. quo vivebat Gelaſius. (Erat olim Canuſina Eccleſia in Barenſi provincia, nunc Barenſi Archiepiſcopatui juncta). Verum fragmentum illud Gratiani arbitror depromtum eſſe ex corruptis, falſatiſque alicujus Monaſterii, in quo Gratianus ipſe degebat, codicibus, effictumque eſſe ſæculo circiter undecimo, vel ipſamet ætate Gratiani. Hujus rei ſuſpicio non tantum ex eo naſcitur, quod nemo ex Collectoribus Gratiano vetuſtioribus hujus fragmenti mentionem fecerit, ſed ex eo etiam, quod illud monumentum Monacho cuidam, & Monachorum ſæculi undecimi voluntati maxime convenit, minus autem convenire Gelaſio poteſt. Quod a Monachis ſæculo undecimo confictum videtur, ſpectat illa verba fragmenti, quibus dicitur, unumquemque baptizari poſſe *aut in vicina ſibi Eccleſia, aut in electa pro ſuæ mentis arbitrio*. Hæc erat Monachorum ſollicitudo ea ætate, ut officia Eccleſiaſtica ſibi, quoad fieri poſſet, contradicentibus licet Clericis, vindicarent, uti liquet ex innumeris propemodum monumentis illius ſæculi, quorum aliqua retulit Gratianus in cauſſa 16. qu. 1. Hinc palam profitebantur, in poteſtate cujuſpiam eſſe, ſicut ſepulturam eligere, ita Sacramenta ubicumque ſuſcipere, etiam extra Parochialem Eccleſiam, in cujus ambitu quiſque degeret, contra quam ſacrorum canonum definitiones exigerent. Quod ſane in memorato canone adeo perſpicue adparet, ut non aliam, niſi Monachi cujuſpiam manum, agnoſcere quiſpiam poſſit, Monachi inquam, neque enim, ut alias demonſtravi, ab hiſce fragmentis illius conditionis homines erant tunc temporis alieni. Non conſonat autem temporibus Gelaſii, quod dicitur de Eccleſia vicina, aut pro arbitrio eligenda, in qua quiſpiam baptizetur; etenim olim vix in unaquaque civitate una baptiſmalis Eccleſia conſtructa erat, licet forte plures eſſent Parochiales, ut proinde non fieret locus quæſtioni, an quis proximiorem, an remotiorem Eccleſiam eligeret, an aliam quamcumque pro arbitrio in baptiſmate ſuſcipiendo. Videantur adnotationes Baluzii ad Capitularia Francorum tom. 2. pag. 1063. verbo *Eccleſiæ baptiſmales*. Jungatur etiam canon 59. Synodi Quiniſextæ, nec non canon 48. Concilii Meldenſis anni 845., ut æque conſtet in Occidentali, atque Orientali Eccleſia poſt conſtitutas Parochias, conſtitutas fuiſſe baptiſmales Eccleſias, in quibus, & non alibi pro arbitrio, regenerationis ſacræ myſterium celebraretur. Præterea non convenit Gelaſii temporibus, quod dicitur initio canonis, apud Fabianum, ſive apud Sabinum conſtitutionem editam fuiſſe,

Digitized by Google

ſe, qua certus baptizandorum numerus præfiniretur, ultra quem non liceret Epiſcopo alios ad baptiſmum admittere. Quis talia unquam audivit in tota Eccleſiaſtica antiquitate, nimirum deſipuiſſe Epiſcopum illum, ut *conſtitutione* lata id caveret, & adeo perperam de baptiſmo ſentiret, ut non eſſe omnibus neceſſarium arbitraretur, ſed veluti merum ritum in aliquorum tantummodo perſona complendum? De Cathedratico nihil adjicio; etenim, an jam temporibus Gelaſii Epiſcopis lueretur, dubitare jure, & merito quiſpiam poſſet; nondum enim tum diſtributa, diviſaque prorſus erant Cathedralium Eccleſiarum, & Epiſcoporum jura ab juribus Eccleſiarum, & Clericorum inferiorum, ad quos oblationes de manu laicorum devenirent. Dixerim tantummodo, Gelaſium nullo modo potuiſſe, ut in canone dicitur, adſerere, Cathedraticum exigendum eſſe, *non amplius, quam vetuſti moris eſſe conſtiterit*. Quis ſane in Eccleſiaſtica diſciplina pauliſper verſatus Gelaſii tempore agnoverit rationem, qua determinarentur jura Cathedratici juxta morem vetuſtum? Profecto Cathedratici luendi conſuetudo ſaltem ad quartum Eccleſiæ ſæculum eſſet referenda.

De epiſtola ad Gerontium, & alios Epiſcopos.

Inter fragmenta Gelaſio tributa apud Gratianum pluries fit mentio Gerontii cujuſdam Epiſcopi, qui in aliquibus codicibus Leontius perperam, & corrupto nomine appellatur. Si pro germanis habenda ſunt illa monumenta, ego in Gerontio facile agnoverim Epiſcopum illum Fidenatem in Latio conſtitutum, quem ſcimus interfuiſſe Romanis Conciliis 3. & 4. ſub Symmacho anno 501. & 502., quum nemo alius proponi poſſit Epiſcopus, cui epiſtolæ Gelaſianæ accomodari facile queant. Illi modo jungitur nomen Petri, modo Johannis, modo Philippi, modo Germani Epiſcoporum. Petrus ſane fuit Gelaſii tempore etiam in Latio Laurenſis Epiſcopus, quem anno 487. ſcimus interfuiſſe in Concilio Romano ſub Felice III. Gelaſii deceſſore, ad quem Gelaſii epiſtola referri poſſet, niſi forte quiſpiam arbitraretur referendam ad Petrum Epiſcopum Ravennatem, qui ſub Symmacho Papa interfuit Conciliis Romanis anni 501. 502. 503. & 584. Johannes, ad quem etiam Gelaſii epiſtola ſcripta fertur, vel eſt Ariminenſis, qui interfuit aliquot Romanis Conciliis ſub Symmacho, vel Thuritanus, qui adfuit in Romano Concilio anni 501., vel Spoletanus, qui in eiſdem Romanis Conciliis Symmachi interfuit; vel demum Vibonenſis Epiſcopus, cujus nomen adparet in ſubſcriptionibus Concilii Romani ſub Symmacho anni 499. Philippus alius eſſe nequit, niſi Epiſcopus Numanates ex Piceno, cujus fit mentio in Concilio Romano 3. Felicis III. anni 487. Demum Germanus fuit Epiſcopus ille Piſaurenſis, quem memorant acta Concilii Romani anni 499. ſub Symmacho celebrati. Ita quodammodo ſub incerto de his Epiſcopis differui, quod non ſatis aperte conſtet, quos Gelaſianæ epiſtolæ, ſeu fragmenta epiſtolarum ſpectent, præſertim etiam quod non adeo certi eſſe poſſumus de eorundem fragmentorum fide, atque integritate, quæ vel ex uno Gratiano, aut ex aliis non prorſus, & undequaque probatis Collectoribus pendet. Ut vero exordiar a canone 11. diſt. 63., is hanc habet inſcriptionem: *Gelaſius Papa Philippo, & Geruntino Epiſcopis*. In aliquibus codicibus pro *Geruntino* legitur *Gerontio*, in aliis *Geremino*. Epiſtolæ argumentum eſt de plebe *Can. 11. diſt. 63.*

Dio-

Diotrenſi, quæ lugebat, ſe ſuo Rectore, ſive Epiſcopo deſtitui; ceterum jam unus electus fuerat *a paucis*, *& tenuioribus*, jam Epiſcoporum Philippi, & Gerontii ſuffragio probatus. Hinc Gelaſius monet Epiſcopos eoſdem Philippum, & Gerontium, ut curent Epiſcopum conſecrari, & quidem eum, qui electus fuiſſet communi omnium ſuffragio, ſine ulla contradictione, non prout cuicumque libuiſſet. Ego de hujus fragmenti auctoritate plurimum dubito, animadvertens in primis, Anſelmum Lucenſem primum fuiſſe inter Collectores, qui illud in codicem ſuum referret. Quis autem ignorat eidem Collectori parum fidendum eſſe in illis, quæ ipſius propoſito conveniebant, in quibus recenſendis non ſolum nullum habuit delectum, ſed & nonnulla ingenio ſuo elucubravit, aut jam elucubrata diverſo ordine, atque ſtructura compoſuit? Quoniam vero præcipuum ipſius propoſitum in electionibus ſacrorum Antiſtitum verſabatur, facile agnoſcitur quemadmodum idem canon 11. Anſelmo congrueret. Præterea obſcurum eſt nomen plebis Diotrenſis, cujus Epiſcopum eligendum eſſe ibidem dicitur, nec facile quiſpiam divinare poterit, ad quem Epiſcopatum canon ipſe pertineat, qua in re induſtria illius eo maxime dignoſcitur, qui Gelaſii fragmentum primus deſcripſit, quo ſub ignotis nominibus facilius illuderet. His accedit, Eccleſiæ illi vacanti non unum datum fuiſſe Viſitatorem Epiſcopum, ſed duos effingi deſignatos, Philippum, & Gerontium, & quidem illum ex Piceno, iſtum ex Latio; quum tamen unus tantummodo Eccleſiæ vacanti Viſitator dari ſoleret Epiſcopus, & quidem ut plurimum ex proximioribus. Hinc etiam in diro ſchiſmate, quod concitatum eſt Romæ occaſione electionis Symmachi Pontificis, nonniſi unum datum eſſe Romanæ Eccleſiæ Viſitatorem novimus, ad cujus curam ſpectaret contentiones omnes pacare. Quis itaque dixerit duobus Viſitatoribus indiguiſſe Eccleſiam Diotrenſem, cui ut conſuleretur e duabus aliis Eccleſiis eſſent Antiſtites avocandi? Inſuper diſciplina, quæ ibidem dicitur Gelaſii tempore viguiſſe, juxta quam ad electionem novi Epiſcopi confluere deberent omnes Diœceſani ex quibuſcumque Parochiis cum univerſa turba, & quidem ſæpius, non congruit vetuſtis moribus Epiſcopalium electionum, quæ a ſolo Clero, & populo civitatis celebrabantur. Quod ſi nomine *omnium Parochiarum* quis intelligeret eas, quæ eſſent in Civitate conſtitutæ, novum ſuppeditaretur argumentum, quo recentius epiſtola eadem efformata videretur; ſiquidem Gelaſii ætate nondum receptum erat, ut in una civitate plures Parochiæ conſtituerentur. Unum hic addo, quod ſpectat canonis ejuſdem verba: nimirum in poſtrema parte, ubi legitur: *a conſtitutis poſſit revocare præſcriptis*, in vetuſtioribus Gratiani codicibus legitur: *a conſtitutis poſſit revocare reſcriptis*.

Potius videntur Gelaſio convenire canones 1. & 3. diſt. 87., quos ex uno, eodemque monumento depromtos olim fuiſſe non dubito, cum idem ſit in utroque argumentum. Quamquam enim canon 1. videatur ex nonnullis Gratiani codicibus epiſtolam continere ad Gerontium, & Petrum; canon vero 2. epiſtolam ad Leontium & Petrum; tamen facile eſt ſuſpicari, inſcriptiones hujuſmodi vitio librariorum fuiſſe corruptas; neque enim in omnibus codicibus eædem prorſus ſunt; ſed alicubi nomen Leontii, alicubi nomen Gerontii legitur. Quemadmodum autem ſuperius animadverti, Gelaſii tempore fuiſſe & Gerontium & Petrum in Latio Epiſcopos, illum Fidenatem, hunc Laurenſem, admodum veroſimile eſt, Sanctum Pontificem orphanorum, & viduarum in Latio conſiſtentium cauſſas utrique Epiſcopo eadem epiſtola commendaſſe. Stylus a Gelaſiano non diſſonat; ſententia etiam plu-

Can. 1. & 3. diſt. 87.

plurimum congruit cum aliis Gelaſii capitibus, quorum aliqua videre ſuperius quiſpiam poterit ad canonem 2. diſt. 87. Immo quod ibidem Gelaſius ſcribit, conſonat etiam cum aliis veterum Patrum, & Maximorum Pontificum monumentis. Ex veteribus Patribus, ut ceteros omittam numero plurimos, laudari poſſent Carthaginenſes Antiſtites in can. 101. Concilii Carthaginenſis vulgo 4., & ex Pontificibus Maximis laudari poſſet Leo IV. in homilia de cura paſtorali ita ſcribens: *Curam pauperum, peregrinorum, & orphanorum habete*. Non opus eſt pluribus in re tritiſſima, ac pervagata.

In canone 24. de pœn. diſt. 4. nihil eſt, quod ſpeciali indigeat animadverſione, cum ille referendus ſit ad canonem 29. cau. 23. qu. 4., in quo integra ſententia exhibetur. Sed & in canone 29. nihil eſt, quod a Gelaſio Pontifice alienum videatur. Etſi enim ad plures Epiſcopos Gerontium, Johannem, Germanum, & Petrum ſcripta Epiſtola ſit, id tamen ex eo forte profluxit, quod cauſſa Stephani ibidem memorata plures diverſarum civitatum homines ſpectaverit. Agitur ibi de Stephano quodam, qui injuriam in alios intulerat, alias autem dicebatur injuriam eandem remiſſam fuiſſe. Scribit Gelaſius, injuriæ judicium *redivivo dolore* (ita legendum arbitror, non ut in aliquibus Gratiani codicibus *recidivo dolore*) iterari non debere. Plane ſunt hæc Romani juris principia, ex quibus receptum eſt, per pœnitentiam recoli non poſſe injuriam ſemel remiſſam l. 11. §. 1. ff. de injuriis, l. 17. §. 1. ff. de pactis. Addidit Gelaſius divinum exemplum, quo dimiſſa ſemel peccata redire Deus clementiſſime non patitur. *Can. 29. cau. 23. qu. 4. & Can. 24. de pœn. diſt. 4.*

De Epiſtola ad Herculentium, Stephanum, & Juſtum Epiſcopos.

Non dubito, quin epiſtola relata apud Gratianum in can. 10. diſt. 54. vere Gelaſii ſit, cum illa maxime conveniat aliis ejuſdem Pontificis ſententiis, eique nonnulla rerum, quæ ibidem memorantur, adjuncta ſuffragari quodammodo videantur. Reſtituenda in primis erit Gratiani ſcriptura, exigendaque ad codicem Ivonis, utpote antiquiorem. Habet Ivo in parte 6. cap. 354. *Gelaſius Herculentio, Stephano, & Juſto Epiſcopis. Nuper etenim actores illuſtris fœminæ* (quæ priora leguntur verba apud Gratianum, omiſit Ivo; erant enim illa adinſtar præfationis in epiſtola) *Placidiæ petitorii oblatione conqueſti ſunt, Sabinum Marcellianenſis, ſive Cuſilinatis urbis Antiſtitem Antiochum ſervum juris patronæ ſuæ, abſentis Dominæ occaſione captata, ad presbyterii honorem uſque perductum, ejuſque fratrem Leontium Clericalis officii privilegio decoraſſe. Et ideo, Fratres chariſſimi, inter ſupradictos actores, & eos, qui conditionis extremæ repetuntur, objectam cognitionem vobis noſtra auctoritate deputamus, ut omni veritate diſcuſſa, ſi revera objectam ſibi maculam juſtitiæ refragationis non potuerit ratione diluere, Leontium Clericum, quem gradus præfinitus legibus non defendit, ad ſequendam cognitionis* (melius hic forte legit Gratianus *conditionis*) *ſuæ neceſſitatem modis omnibus redhibete. Antiochum vero, quia per Sacerdotium non jam poteſt retolli, ſi in ſuam Eccleſiam in hoc, in quo eſt, honore deſiderat collocare, non velut redditum ſibi, ſed habeat pro miniſteriorum celebratione ſuſceptum*. Siquis mature epiſtolam iſtam perpendet, eandem referet directam ad Africanos Epi- *Can. 10. diſt. 54.*

ſcopos. Erat tunc Africana Eccleſia diris vexationibus concuſſa, Epiſcopatus turbati, nonnulli etiam everſi; quique ibidem erant conſtituti Epiſcopi, nullis ſervatis legibus pro arbitrio res Eccleſiaſticas moderabantur. Sabinus quidam Marcellianenſis Epiſcopus in Provincia Africæ Proconſulari (forte etiam regebat Eccleſiam Culſitanam in eadem Provincia vacantem, quamobrem & Marcellianenſis, & Culſitanus Epiſcopus appellari a Gelaſio potuit, ſive Cuſilinates, ut habet Ivo, aut Cluſitanus, ut legit Gratianus) ſacris ordinibus inſigniverat homines ſervili conditioni ſubjectos in fraudem Placidiæ illorum dominæ. Vigebat apud Africanos vetus conſuetudo, ut in cauſſis Eccleſiaſticis Judices in Provinciis deſignarentur a Primatibus, cujus diſciplinæ veſtigia ſuperſunt in cap. 3. de foro compet. apud Gregorium IX. At vero rebus Africæ, ut ajebam, turbatis Placidiæ Actores apud Pontificem Maximum querelam proponentes, Judices poſtularunt. Annuit Gelaſius, Judiceſque delegavit tres Africæ Epiſcopos, Herculentium ignoti, quoad ſciam, nominis virum; item Juſtum, quem arbitror fuiſſe Epiſcopum Acuſidenſem in Mauritania Sitifenſi; hic enim anno 484. cum aliis numero plurimis fidei ſuæ rationem reddidit in Urbe Carthaginenſi Rege poſtulante. His junxit Gelaſius Stephanum, quem puto Sinitenſem fuiſſe in Numidia Epiſcopum, quemque eodem tempore vixiſſe conſtat. Eam mandati formam illis ſequendam propoſuit Pontifex Maximus, ut illi, qui nondum erant ſacris ſuſceptis ordinibus Deo dicati, in priſtinam reſtituerentur ſervitutem; ii vero, qui Presbyteratus dignitate ſacrati eſſent, in gradu ſuo conſiſterent, id vix dominæ concedendo, ut ſiquam ſui juris Eccleſiam haberet, in ea Sacerdotem illum conſtitui poſtularet. Sic in ſimilibus cauſſis aliis reſcripſit Gelaſius, ut in can. 9. 11. & 12. diſt. 54., in quibus conqueritur, paſſim Epiſcoporum placito hujuſmodi homines ſervili conditioni obnoxios ordinari. Videantur ea, quæ diximus, aut inferius obſervabimus ad memoratos canones, ut enim eandem propemodum ſententiam, licet in pluribus propoſitis ſpeciebus, exhibent, ita demonſtrant ſine ulla difficultate Gelaſio adſcribi facile poſſe.

De epiſtola ad Honorium Epiſcopum.

Can. 5. cau. 13. qu. 2. Canonem 5. cau. 13. qu. 2. Gelaſio Papæ ad Honorium Epiſcopum ſcribenti tributum retulit Gratianus, ut exinde oſtenderet, ſervos teſtamenti condendi facultate deſtitui. Sententia ſane Romani juris principiis apprime conformis, quæque ea demonſtratione non indigebat, quæ penderet ex canone, cujus vix inter veteres Collectores veſtigium eſt apud Ivonem in cap. 111. partis 16., qualis eſt quintus memoratus Gratianeus. Quæ ibidem laudatur Gelaſii epiſtola, deperiit; ut enim continebat ſingulare mandatum pertinens ad rem privatam, certaque Eccleſiæ prædia, facile excidere potuit, quemadmodum tot alia ſimilia monumenta exciderunt Pontificum veterum, ſi forte illos excipias, quorum epiſtolæ in libellos ſingulari ſolertia diſtributæ, ac collectæ fuerunt, quemadmodum contigit in epiſtolis Magni Gregorii. Ceterum non video, cur Ivoni, & Gratiano hac in parte morem gerere quiſpiam non poſſit; quidquid enim in eo capite continetur, minime diſſonat, aut a Gelaſii temporibus, aut a Gelaſii ejuſdem doctrina. Agitur de Ampliato quodam ſervo Eccleſiæ, qui Eccleſiaſtica quædam prædia conduxerat, eamque ob rem pluribus capitibus, nimirum & cauſſa rationum reddendarum, &

cauſſa

Digitized by Google

cauſſa conditionis ſuæ Eccleſiæ erat obnoxius. Is nihilominus teſtamentum condiderat, deque rebus, quas poſſidebat, ex arbitrio, ac libere diſpoſuerat. Id intelligens Gelaſius Honoratum Epiſcopum monuit, (forte hic Honoratus fuit Dalmatiæ Epiſcopus, cujus nomen exhibent duæ Gelaſii epiſtolæ 5., & 6.) ne ea occaſione juribus, ac bonis Eccleſiæ fraus fieret, mandavitque, ut Sedis Apoſtolicæ auctoritate non ſineret, poſt mortem teſtatoris illius bona Eccleſiaſtica in alios transferri, ſed potius penes defuncti filios, quibus etiam commiſſum erat Eccleſiaſticum patrimonium, remanere curaret. Sollicitudo ſingularis, quam de certis illis bonis Gelaſius habuit, indicat ea bona pertinuiſſe ad Romanam Eccleſiam; neque enim ignoratur, Romanam Eccleſiam in pluribus Diœceſibus, ac Provinciis prædia poſſediſſe, quorum cauſſa non multo poſtea, temporibus nimirum Pelagii II., aut Gregorii Magni, Defenſores numero plurimi in diverſis regionibus conſtituti fuerunt. Ampliatus autem conductor, de quo illic agitur, ut reor, fuit colonus Eccleſiæ juxta mores quinti Eccleſiæ ſæculi, & ſequentium, quibus ſervi Eccleſiarum prædiis ruſticis Eccleſiaſticis excolendis addicebantur, eadem obligatione & in ſervorum filios, quos ſervos originarios appellabant, perpetuo tranſeunte. De his ſermo eſt apud Leonem Magnum in canone 21. diſt. 54., apud ipſummet Gelaſium in epiſtola ad Epiſcopos per Lucaniam, ſeu in can. 12. diſt. 54., apud Gregorium Magnum in epiſt. 42. lib. 1. Et quidem Gelaſii tempore hujuſmodi ſervi coloni teſtamentum condere nullatenus poterant juxta generales juris regulas, ſed quidquid adquirebant, quaſi peculium Eccleſiaſticum habebatur, quæ diſciplina viguit uſque ad tempora Gregorii Magni. Sed ſub Gregorio Magno, cum mitius etiam juxta jus civile Romanorum haberi cœpiſſet ſervilis conditionis jugum, non quidem colonis illis teſtandi facultas conceſſa eſt, ſed indultum, ut bona illorum decedentium filii, vel parentes tenerent, quæ recens conſuetudo benignitatem, pietatemque virorum Eccleſiaſticorum quammaxime decebat, dummodo tamen Eccleſiaſtica prædia in Eccleſiæ ſemper jure conſiſterent. Ita ſcribit Gregorius epiſt. 42. lib. 1. ad Petrum Siciliæ Subdiaconum: *Cognovimus etiam, quod nonnullis conductoribus morientibus parentes ſui non permittuntur ſuccedere, ſed res eorum ad uſus Eccleſiæ pertrahuntur; de qua re definimus, ut parentes morientium, qui in poſſeſſione Eccleſiæ degunt, hæredes eis ſuccedere debeant, nec aliquid eis de ſubſtantia morientium ſubtrahatur. Si vero filios parvulos aliquis reliquerit, quouſque ad ætatem talem perveniant, ut ſubſtantiam ſuam regere valeant, perſonæ eligantur cautæ, quibus parentum eorum res tradi debeant ad cuſtodiendum &c.* Itaque paullo rigidior erat diſciplina, quæ in hac re tempore Gelaſii vigebat, aliquantiſper inflexa recentiore ætate, ſeu tempore Gregorii; ex cujus definitione præſidium etiam capere poſſumus, ut epiſtolam illam Gelaſio tributam apud Gratianum, & Ivonem, vere eſſe Gelaſii validius judicemus.

De epiſtola ad Johannem Epiſcopum Soranum.

Cum non alium noverim Anſelmo Lucenſi antiquiorem Collectorem, qui palam ediderit Gelaſii nomine canonem 7. de conſ. diſt. 1., jure ac merito de ejuſdem auctoritate dubitavero, præſertim, quod dubitationem augeant non contemnendæ conjecturæ. Dicitur ibi Megetia quædam ſpectabilis fœmina a Gelaſio po- *Can. 7. de conſ. diſt. 1.*

ſtu-

ſtulaſſe, ut templum, quod ipſa in Sorana Diœceſi in prædiis ſuorum ſepulturæ deſtinatis conſtruxerat, dedicaret. Erat Sorana Eccleſia, uti & recentioribus temporibus, Romano Pontifici velut Metropolitæ ſubjecta in Campania Felice. Gelaſius reſcripſit, ſe id benigne indulgere, quin tamen jam editis præceptionibus derogaretur, mandans Johanni Sorano Epiſcopo, ut in iis locis divina celebrentur officia, non publica frequentatione, aut proceſſione, ſed defunctorum tantum ſubſidio, quorum cadavera jacere ibidem dicebantur. Veroſimilia quædam in hoc fragmento quidem adparent, quatenus jam tum oratoria celebrari extra Urbes conſueviſſe certum eſt, quemadmodum deducitur ex can. 33. Concilii Aurelianenſis 4. anni 541., item Gelaſii tempore Provinciali decreto in Romana Diœceſi ſtatutum fuerat, ne quiſpiam ſine Sedis Apoſtolicæ facultate Eccleſiam dedicaret, quemadmodum facile colligitur ex canonibus 4. & 6. de conſ. diſt. 1., quibus & addi forte poſſet canon 5. Præterea quinto, & ſexto Eccleſiæ ſæculo publicas in Eccleſiis pro defunctis orationes celebratas fuiſſe liquido conſtat ex Concilio Bracarenſi 3. anni 572. can. ult., ex quibus conjicere forte quiſpiam poſſet, ea, quæ in dicto canone 7. continentur, & Gelaſio, & Gelaſii temporibus convenire. Verum aliqua ſunt, quæ negotium faceſſunt, & quidem non leve. Etenim in primis non conſonat cum diſciplina quinti, aut ſexti ſæculi, quod ibi dicitur, ideo conſtructum eſſe templum in prædiis, quod ibidem cadavera tumularentur; ſiquidem tunc alius ſepulturis, alius Eccleſiis conſtruendis locus erat, quemadmodum alias memini me demonſtraviſſe; demonſtratque perſpicue canon 9. Theodulphi Aurelianenſis Epiſcopi in Capitulari ad Diœceſeos ſuæ rectum regimen edito, quo invecta conſuetudo de tumulandis in Eccleſia cadaveribus octavo etiam Eccleſiæ ſæculo improbata animadvertitur. Illam autem eo preſſius improbaſſet Gelaſius Papa, quo deterius erat ſui temporis nonnullorum exemplum. Videlicet plurimi Eccleſias novas conſtruxerant, & improborum hominum nominibus dedicandas curaverant, illorum nimirum, quorum cadavera veluti ſanctorum ibidem condita demonſtrabantur, quemadmodum ſuperius oſtendi ad canones 4. & 6. de conſ. diſt. 1. Quod cum deteſtatus Gelaſius fuiſſet in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ, Brutiorum, & Siciliæ cap. 25., quis facile ſibi perſuadebit, inducendo eidem abuſui novam occaſionem dediſſe reſcripto ſuo ad Johannem Soranum, Megetiæ petitionibus indulgendo? Præterea num Soranam Eccleſiam Gelaſii tempore regeret Johannes Epiſcopus, incertum penitus eſt; neque enim monumenta Eccleſiaſtica illius temporis de eodem faciunt mentionem. Potius mentio fit Sebaſtiani Sorani Epiſcopi in Concilio Romano anni 501., quinto ſcilicet anno a morte Gelaſii; At Johannis Sorani nomen adparet in libris epiſtolarum Gregorii VII. ad calcem libri 1., quem fortaſſe ſcribere voluit, aut Anſelmus Lucenſis, aut alius quilibet Anſelmi contemporaneus, dum fragmentum illud Gelaſio adſcriberet. Hinc vero conjectura deducitur, ex qua Anſelmum, aut quemvis alium capitis illius auctorem agnoſcamus, de cujus fide parum integra eruditi viri ſæpe, ac ſæpius conqueſti ſunt. Neque vero de Anſelmo temere judicamus, quem ſcimus plura confinxiſſe, ubi propoſito erat inſerviendum. Porro in contentionibus Eccleſiarum ipſe promovendæ alicujus partis ſtudioſiſſimus fuit, nec pepercit diuturnis inveſtigationibus monumentorum ſine delectu exhauſtorum, dummodo adverſariorum partem conficeret. Sæculo undecimo, quo florebat Anſelmus, Epiſcopi Gallicani ægre tulerunt, in Diœceſi Turonenſi conſecratam fuiſſe Eccleſiam auctoritate Johannis Pontificis Maximi

ximi a Petro Cardinali, ita obtinente poſt ſubreptitias, aut obreptitias preces Fulcone comite, qui ab Epiſcopo Turonenſi obtinere id ipſum non potuerat. Hinc autem ſimultates, atque contentiones exortas ſcribit Glabrus Rodulphus lib. 2. cap. 4. Hiſtor. Eccleſ. Quamobrem Anſelmus Lucenſis a rebus iſtiuſmodi, ac diſputationibus fovendis minime alienus tale fragmentum Gelaſio adſcripſit, quod plurimum inſerviret quæſtioni propoſitæ adverſus Gallicanos Antiſtites dirimendæ. Quæ omnia ita obſervata velim, non quod certo ex illis deducendum exiſtimem, dictum canonem falſo per Anſelmum adſcriptum fuiſſe Gelaſio, ſed quod non levis falſi monumenti ſuſpicio ſuboriri videatur.

De Epiſtola ad Johannem Epiſcopum Viennenſem.

In codicibus Gratiani ſive vetuſtis, ſive recentioribus canon 33. cau. 17. qu. 4. *Can. 33. cau. 17. qu. 4.* Gelaſio tribuitur ſcribenti ad Johannem Epiſcopum Viennenſem. At vero apud Ivonem in parte 16. cap. 77. tribuitur Gelaſio ſcribenti ad Johannem Epiſcopum Vivavenſem, ſive, quod idem eſt, Saltzburgenſem. Ex hac autem inſcriptione, ſive Gratianum, ſive Ivonem ſequamur, deducitur non eſſe germanum hujuſmodi canonem. Neque enim temporibus Gelaſii ullus fuit ejus nomine Antiſtes in Eccleſia Viennenſi; aut in urbe Vivavenſi, ſive Saltzburgo inſtituta erat Epiſcopalis ſedes, quod & Baluzius notavit in notis ad Gratianum. Sed & incertam reddit capitis ejuſdem auctoritatem, quæ ibidem Gelaſii nomine ſententia refertur. Etſi enim ſubobſcura videatur epiſtolæ ſpecies, hæc tamen, quoad commodius fieri poteſt, elicitur. Felix quidam ſervus Orthaſii vexationem domini fugiens ſeſe receperat in Eccleſiam, quæ ibidem appellatur *Baſilica Barbarorum*. Præceperat Gelaſius, ut ſervus idem ab Eccleſia egrederetur, adjecta conditione, ut nihil aſperum, aut durum pateretur, ſi juſtam fugæ ſuæ cauſſam fuiſſe oſtendiſſet, ſecus vero apud dominum legitimas pœnas lueret. Cauſſa apud Romanum Antiſtitem diſcuſſa fertur, in qua Orthaſius vicit, & Felix cuſtodiæ mancipatus arbitrio domini erat prorſus obnoxius, eamque ob rem Romam etiam ſe contulerunt ſervi in cuſtodia detenti uxor, & filiæ, ſubſidium fortaſſe parenti ſuo, quoad fieri poterat, præſtituræ. Integra hæc facti ſeries, quæ magis magiſque percipitur, ubi pro verbo *præcipimus* legatur *præcepimus*, quemadmodum habetur in codicibus Ivonis, aberrat a ſimilitudine veri. Nemo enim facile ſibi perſuadere poterit, eam cauſſam, qualis refertur, adeo gravem fuiſſe, ut ad judicium Pontificis Maximi deferretur a remotiſſimis uſque Civitatibus, qualis erat aut Viennenſis, aut Saltzburgenſis; ut non ſolum ſervus ipſe, ejuſque uxor, & filiæ (ſi tamen, quam duxerat ſervus, uxor appellari Gelaſii tempore poterat), ſed etiam Orthaſius dominus Romam ea de cauſſa perrexiſſet. Sane in hac, aut ſimili ſpecie tunc obſervandum erat, quod declinante quarto ſæculo ſtatuerat Leo Imperator in l. 6. §. 5. cod. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt. Qui illorum temporum diſciplinam de ſervis ad Eccleſias confugientibus cuſtoditam ſcire deſiderat, præter conſtitutiones Imperatorum ſub eodem titulo poſitas, obſervare poterit canonem 3. Concilii Aurelianenſis 5. anni 549.

De

De epiſtola ad Juſtinum Archidiaconum, & Fauſtinum Defenſorem.

Can. 23. & 25. cau. 12. qu. 2. Non eadem eſt auctoritas canonis 23., ac ſit canonis 25. cau. 12. qu. 2., licet uterque Gelaſio tribuatur in epiſtola ad Juſtinum Archidiaconum, & Fauſtinum Defenſorem. In canone 25. illud ipſum fragmentum eſt, quod retulit Ivo plenius in cap. 151. parte 3. Et quidem ex eo corruptam Gratiani inſcriptionem jure optimo emendaverunt Correctores Romani, quemadmodum ipſi in ſua adnotatione aperte demonſtrant. Adjiciam ego non pauca ex ipſo Ivone, quæ apud Gratianum deſiderantur. In prioribus verbis legit Ivo: *Volatoranæ*, (vel, ut alii codices exhibent, *Vulteranæ*) *Eccleſiæ actus, vel patrimonium, quod hactenus comperimus deſtitutum, vel poſt damnationem Eucharisti, quo fuerat &c.* Item apud Ivonem pro nomine Epiſcopi *Eumancii* legitur nomen *Eumatii*; ac demum poſt verba illa poſtrema Gratiani: *patiamini generari*, hæc ſubſequuntur apud Ivonem: *Siquod vero in Eccleſiæ veſtræ damnum, aut in his, quæ ſunt præceptionis noſtræ prohibita, Pontificem veſtrum videritis admittere, mox noſtris auribus relatione ſignate, ut quid fieri debeat, cenſeamus. Decimas juſto ordine non tantum nobis, ſed majoribus viſum eſt, plebibuſque tantum, ubi Sacroſancta dantur baptiſmata, deberi.* An poſteriora hæc verba a verſ. *decimas* &c. ad epiſtolam Gelaſii pertineant, ego dubitaverim, cum ea quæſtio, num decimæ baptiſmali tantum Eccleſiæ deberentur, poſterioribus ſæculis ſuborta fuerit, quemadmodum facile demonſtrari poſſet ex Capitulari Karoli, quod retulit Regino in lib. 1. de Eccleſ. diſcipl. cap. 52., ex Capitulari Ticinenſi Ludovici Imperatoris anni circiter 855. cap. 12., ex Leone IV. apud Gratianum in cau. 13. qu. 1. parte 2. verſ. *de decimis*, & can. 45. cau. 16. qu. 1., ubi eadem omnino verba leguntur, ac ea, quæ nuper ex Ivone deſcripſi ſub nomine Leonis IV. Porro in iis verbis deceptus forte fuit Ivo ex quodam exemplari, in quo plures conſtitutiones, vel epiſtolæ Pontificiæ, aut illarum fragmentum quodpiam ſine ordine, ac diligentia adjecta fuerint. Ceterum, quæ in prioribus ejuſdem capitis verbis ab initio uſque ad illa, *ut quid fieri debeat, cenſeamus*, plurimum conveniunt Gelaſio, ejuſque temporibus. Agitur ibidem, nil ego dubito, de Eccleſia Volaterrana in Etruria conſtituta, recens etiam Pontifici Maximo immediate ſubjecta. Ejus urbis Epiſcopus promovendis Eccleſiæ ſuæ utilitatibus parum ſollicitus fuerat; ille enim erat Elpidius, de quo ſuperius egi ad canonem 92. cau. 1. qu. 1., & can. 26. cau. 23. qu. 8., qui aliquandiu ab Eccleſia ſua abfuit ignorante primum, deinde reluctante Gelaſio, quemadmodum ex iis, quæ ibidem tradidi, perſpicue liquet. Quid opportunius Gelaſio videri potuit, quam res Volaterranæ Eccleſiæ, cujus ſpecialem etiam curam Metropolitico jure gerebat, commendare Archidiacono, ac Defenſori? Jam tum conſtituti Archidiaconi fuerant, qui Epiſcopos præ ceteris in adminiſtratione Eccleſiaſticorum redituum juvabant. Uſus præterea invalere cœperat Defenſorum, illorum ſaltem, quos ab Imperatoribus, aliiſve ſupremam poteſtatem habentibus Epiſcopi poſtulabant, tuendorum Eccleſiæ bonorum cauſſa, juxta canonem Concilii Carthaginenſis relatum in can. 10. cau. 23. qu. 3., quorum paucis annis poſt Gelaſii obitum meminit Synodus Romana

mana 4. ſub Symmacho cap. 7. Itaque & Fauſtino Defenſori, & Juſtino Archidiacono commendata ſunt jura Volaterranæ Eccleſiæ, quorum plura jam ab Epiſcopis erant alienata. Et idipſum conſonat Gelaſianis temporibus; etenim ex Concilio memorato Romano ſub Symmacho, aliiſque initio ſexti ſæculi celebratis, facile adparet, quanta fuerit Epiſcoporum oſcitantia, aut facilitas in alienandis bonis Eccleſiarum ſuarum. Difficultatem forte movere poterunt verba illa: *Quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento*, quaſi Gelaſius ſupponat Synodum celebratam jam tum fuiſſe, qua prohibita eſſet bonorum Eccleſiaſticorum alienatio, quæ conſtitutio non ad aliam Synodum referri poſſe videtur, niſi ad Synodum Romanam ſub Symmacho Gelaſio recentiorem. Verum quis prohibet ea verba referre ad Synodum Romanam ſub Gelaſio, vel priorem, vel poſteriorem, quarum acta integra ad nos uſque non pervenerunt? Dicere etiam quiſpiam poterit, nomine Synodi ibidem non intelligi eam, quæ generatim caverit, ne bona Eccleſiaſtica alienarentur, ſed intelligi conventum Clericorum Volaterranorum, qui Epiſcopo ſuo alienanti non conſenſerant. Etenim ea ætate, quotieſcumque negotium Eccleſiaſticum peragendum erat, Epiſcopus Cleri conſilium convocata Synodo expetebat. Euchariſtus autem, Eumatius, & Opilio, qui in dicto canone alienaviſſe bona Eccleſiaſtica dicuntur, contra Cleri ſui ſententiam, quod idem eſt, ac contra Synodum, ad alienationem proceſſerant. Hanc interpretationem probant verba illa Gelaſii ſubſequentia: *Sit emtoribus ad eum recurſus, qui præſumſit aliquid de Eccleſiæ rebus illicita venditione diſtrahere &c.*, quæ ſane verba non totius Cleri conſenſu factam indicant diſtractionem, ſed unius Epiſcopi. Demum in dicto canone 25. concluditur, in quatuor portiones Eccleſiaſticos proventus diſtribuendos eſſe; qua in ſententia nemo non videt ipſaſmet Gelaſii ſanctiones, quales habentur in epiſtola ad Epiſcopos per Lucaniam in can. 27. cau. 12. qu. 2., quem jam ſuperius expendebam.

Hæc vero ipſa, quæ animadverti ad canonem 25. cau. 12. qu. 2., aperte demonſtrant, non eandem eſſe auctoritatem canonis 23. eadem cauſſa, & quæſtione. Eandem ipſe habet inſcriptionem, nimirum Gelaſii ad Juſtinum Archidiaconum, & Fauſtinum Defenſorem ſcribentis; ac ſi ipſum cum canone 25. conferas, nihil aliud adparebit, quam auctorem canonis 23. ſtuduiſſe Gelaſii ſententias imitari, quales habentur in canone 25. Sane veroſimile non eſt, Gelaſium ipſum ad eoſdem ſcribentem eadem bis ediḋiſſe, quaſi fingeret Juſtinum, & Fauſtinum ſuorum præceptorum immemores. Itaque arbitror eum, qui primus edidit eundem canonem 23., voluiſſe paullo aliter deſcribere, quæ Gelaſii erant juxta canonem 25., in deſcribendo vero aliqua forte per imperitiam immutaſſe, niſi forte immutaviſſe dicatur, ut propoſito ſuo ſerviret. Revera initio canonis dicitur, Epiſcopi loco alium eſſe eligendum, qui nomine Epiſcopi univerſa Eccleſiaſtica bona diſponat, deinde ſubjicitur, omnia ad Epiſcopum eſſe referenda. Non conſonant hæc invicem; nam ſi omnia ad Epiſcopum referenda erant, fruſtra alius erat deſignandus, qui & loco, & nomine Epiſcopi cuncta diſponeret. Qui primum eundem canonem edidit, videtur eſſe Anſelmus Lucenſis, quem deinde alii canonum Collectores ſequuti ſunt. Caniſius in collectaneis Anſelmi ejuſdem paullo aliter fragmentum retulit, atque habeatur apud Gratianum. In inſcriptione ita exhibuit: *Idem* (nimirum Gelaſius) *Juſtino Archidiacono, & Fauſto*. Verba vero canonis, quæ a Gratiano aliquantulum diſcrepant, ſunt ſequentia: *Vobis, & famæ veſtræ conſultum duximus*

ximus . . . ut de medio ſequeſtretur, & quartæ portiones, vel fidelium oblationes de hac fiant medis omnibus penſione . . . aliam Clericus pro ſuo judicio, & electione diſpertiat, tertiam pauperibus ſub omnium conſcientia faciat erogari; Fabricis vero, quod competit, ad ordinationem Pontificis erogatione veſtra decernimus eſſe penſandum. Siquid forte ſub annua remanebit expenſa, electo idoneo ab utraque parte cuſtode condatur in thecis, ut ſi major emerſerit fabrica, ſint ſubſidio, quæ diverſi temporis diligentia potuerint cuſtodiri &c.

De epiſtolis ad Martinum, & ad Juſtum Epiſcopos.

Can. 9. diſt. 54. Ad Martinum, & Juſtum Epiſcopos ſcripta apud Gratianum fertur epiſtola, quæ continetur in can. 9. diſt. 54. Emendanda ſane inſcriptio eſt ex codice Ivonis, utpote antiquiore, in quo ita legimus in inſcriptione capitis 353. parte 6. *Gelaſius Martyrio, & Juſto Epiſcopis*. Non erant iſti Epiſcopi a Romana Civitate admodum diſſiti; nam in primis Martyrius præerat Eccleſiæ Tarracinenſi in Campania, de quo fidem faciunt monumenta tum Concilii Romani anni 499., tum alterius Concilii Romani anni 502. Deinde Juſtus non ille eſt Acufidenſis in Mauritania Sitifenſi Epiſcopus, ad quem ſcriptam fuiſſe aliam Gelaſii epiſtolam ſuperius adſerebam ad can. 10. diſt. 54., ſed potius Epiſcopus Acherontinus in antiqua Lucania, quæ recens ad Provinciam pertinet Regni Neapolitani. De hoc Juſto mentio eſt in Concilio Romano anni 499. Neque vero quiſpiam utrumque confundat, ſive quem ſpectat d. can. 9., ſive quem ſpectat d. can. 10. diſt. 54. ex eo, quod utroq; in loco eadem materies tractetur, de ſervis non ordinandis; etenim præter ea, quæ ſuo loco animadvertebam ad canonem 10., demonſtrans, Juſtum, de quo ibidem agebatur, Africanum Epiſcopum fuiſſe, plurimum movere debet diverſa ratio, qua Gelaſius de eadem re in utraque epiſtola ſcribit. In canone 10. conqueritur Gelaſius de Epiſcopis, quod *antiquas regulas, nec decreta noviter directa cogitarent*, quibus nimirum cavebatur, ne ſervilis conditionis homines ipſorum domino ignorante ad ſacros ordines promoverentur. In canone 9. conqueritur de Epiſcopis, quod non ſolum antiquas regulas parvipenderent in ordinatione ſervorum, ſed præterea non obſervarent, *quod novella ſynodali explanatione comprehenſum erat*. Hæc ſynodalis explanatio opponenda jure optimo erat Epiſcopis Tarracinenſi, & Acherontino, utpote qui Romanæ Synodi Provincialis conſtitutionibus veluti ſuffraganei ſuo etiam ſuffragio adſtringebantur; non erat opponenda Epiſcopis Africanis, ad quos eadem non pertinebat. Itaque Gelaſius apud Epiſcopos Romanæ Provinciæ in memorato canone 9. commendat veterem diſciplinam, juxta quam ſervi invitis, aut ignorantibus dominis non ordinarentur, imo memoriam renovat *novellæ ſynodalis explanationis*, quam ipſe ad eoſdem Epiſcopos miſerat ad eandem rem. Illa eſt epiſtola Gelaſii ad Epiſcopos Lucaniæ, Brutiorum, ac Siciliæ, præſertim vero in capite 14., quod Gratianus retulit in can. 12. diſt. 54. Quæ omnia cum invicem conſonent, & Gelaſio omni ex parte convenire videantur, nihil eſt, in quo Gratiani fragmentum rejiciamus, præſertim etiam, ſi conferatur cum canone 10. & 11. eadem diſtinctione 54.

Ad

Ad eundem Juſtum Acherontinum Epiſcopum directum arbitror reſcriptum, quod legimus in can. 7. cau. 16. qu. 3., cujus integrum monumentum deperiit quidem, quamobrem nemo facile poterit integram Gelaſii ſententiam exhibere, qualis ex propoſita ſpecie erueretur; Attamen non dubito, quin recte Gelaſio tribuatur, cum nihil ibidem contineatur a Gelaſianis temporibus, aut a Gelaſio ipſo alienum; cum præterea Ivo Carnotenſis duplici in loco illud ipſum fragmentum deſcripſerit, videlicet in cap. 135. part. 3., & in cap. 105. part. 6. Illud autem in ipſo Ivonis codice eſt animadvertendum, non eadem omnino utrobique verba deſcribi; nam ubi Gratianus legit: *Siqua pars confidit*, Ivo habet in dicto cap. 135. *Siqua pars diffidet*, & in dicto cap. 105. *Siqua pars fidit*. Præterea ubi Gratianus legit: *Poſſediſſe probatur*, Ivo in eodem cap. 135. habet: *Poſſediſſe perhibetur*, & in cap. 105. *Poſſediſſe probabitur*. In codice autem vetere MS. Panormiæ, qui adſervatur in Bibliotheca Regii Athenæi, pro adverbio illo *fideliter*, recentiore manu emendatum eſt ita, ut legatur *firmiter*; item pro illis Gratiani verbis: *Siqua pars confidit, præbeat Sacramentum*, ita legitur ſcriptum: *Siqua pars fidei præbeat Sacramentum*. Can. 7. cau. 16. qu. 3.

De Epiſtolis ad Majoricum, Serenum, & Johannem Epiſcopos.

Edidit Lucas Holſtenius ex Collectione Deuſdedit nonnullas Gelaſii Papæ epiſtolas, inter quas hæc habetur: *Gelaſius Majorico, Sereno, & Johanni Epiſcopis. Qui & humanis legibus incivili temeritate calcatis, & reverentia religionis abjecta vel Eccleſiaſtica privilegia calcare contendunt, vel ubilibet in pauperum proſilire diſpendium; nec hujuſmodi ſaltem commoniti, convictique nequitiam ſopire conſentiunt, atque illata ſacris rebus detrimenta ſarcire, merito divini muneris ſunt participatione privandi; ut hujus perceptione careant, quod ſacrilegis auſibus habuere deſpectui. Quapropter Dionyſii, qui ſicut veſtræ textus relationis oſtendit, non ſolum Vibonenſis Eccleſiæ jura turbare, ſed etiam repenſare, quod nequiter admiſerant, reſpuerunt, ſacræ communionis arceantur acceſſu, donec quæ honori divino competunt, diſcant devota mente deferre. Contra quos etiam quidquid publicis legibus agi poterit, minime negligatur. Ut qui utrumque temſerunt, utriſque cohibiti, tam ſibi, quam ceteris præbeant, quod neceſſaria diſciplina poſcit exemplum. Cæleſtinus vero Presbyter Fratris, & Coepiſcopi noſtri Sereni, qui contra Pontificale judicium, contraque Apoſtolicæ Sedis mandata prorumpens ſupradictis communionem ſacram miniſtrare præſumſit, cum non potuerit ignorare ſententiam proprii Sacerdotis, ab officio protinus Eccleſiaſtico pellatur, ut nullus Eccleſiæ miniſtrorum contra Pontificalia inſtituta venire contendat*. Ex hoc monumento depromtus eſt canon 24. cau. 12. qu. 2., ubi tamen nonnulla omiſſa ſunt, quæ ſane ſi ex nuper deſcriptis ſuppleantur, integram propemodum Gelaſii ſententiam palam facient. Etiam Ivo Carnotenſis ſive in cap. 150. part. 3., ſive in cap. 185. part. 4. hujus epiſtolæ meminit; ſed priora tantum retulit verba, ab illis *Qui & humanis*, uſque ad illa *habuere deſpectui*. Quum vero & Ivo, & Deuſdedit in prioribus verbis omnino conſonent, jure ex iiſdem Gratianum emendabimus; ut non ſit legendum: *Qui & divinis, & humanis legibus &c.*, ſed potius, *qui & humanis legibus &c.* Porro in- Can. 24. cau. 12. qu. 2.

 tegrum

tegrum ſuperius exhibitum monumentum partim demonſtrat, partim conjecturam præbet, ut dignoſcamus, quinam fuerint Epiſcopi, ad quos Gelaſius ſcripſerit. Agitur ibidem de Eccleſia Vibonenſi, cujus inter ceteras jura a Dionyſiis quibuſdam turbata dicuntur. Facile igitur colligo Johannem, ad quem Gelaſius ſcribit, Vibonenſem Epiſcopum fuiſſe, quod eo luculentius demonſtratur, quo apertius liquet, Johannem Vibonenſem ſubſcripſiſſe Romano Concilio anni 499., tribus circiter annis poſt obitum Gelaſii. Huic addo Serenum Nolanum, qui & eidem Synodo Romanæ ſubſcripſit, nec longe diſſitus erat ab Epiſcopatu Vibonenſi, proindeque communem propemodum cauſſam cum Johanne Vibonenſi habere poterat. De Majorico altum eſt in Eccleſiaſticis monumentis ſilentium, niſi quiſpiam codices forte emendare maluerit, & pro Majorico Mercurium ſubſtituat Sutrinum Epiſcopum, qui & in eodem Romano Concilio anni 499. cum aliis interfuit. Quod ſi ſubobſcurum Gratiani canonem ita ad ampliores codices exactum in meliori lumine collocare quiſpiam modo velit, facile ibidem agnoſcet agi de iis, qui Eccleſiam Vibonenſem turbabant, ejus jura diminuentes, eoſdemque Eccleſiæ communione Pontificia auctoritate privari, imo etiam jure privatos extitiſſe; Preſbyteros vero, qui cum illis Sacra Myſteria celebrare ſpreta Epiſcopali ſententia voluerant, ab Eccleſiaſtico officio dejiciendos. Non diſſonant hæc a Gelaſii temporibus; etenim circa finem quinti ſæculi fuiſſe turbatores Eccleſiarum, rerumque Eccleſiaſticarum, præſertim in Romana Provincia, demonſtrant perſpicue Romana ipſa Concilia ſub Symmacho Pontifice celebrata in ipſomet initio ſexti ſæculi, demonſtrat etiam Gelaſius ipſe, qui paſſim in epiſtolis ſuis Eccleſiarum ſui temporis inopiam deplorat, atque conqueritur. Item alias Gelaſius removendos voluit ab officio Eccleſiaſtico Sacerdotes, quoties in re gravi ſuis Antiſtitibus, præceptiſve Apoſtolicis non obtemperaverint, arg. can. 99. cau. 1. qu. 1.

Can. 25. cau. 25. qu. 2. & Can. 12. de conſ. diſt. 2. Etiam ad Johannem Vibonenſem Epiſcopum, nec non ad Majoricum pertinent duo Gratiani fragmenta, nimirum canon 25. cau. 25. qu. 2., nec non canon 12. de conſ. diſt. 2., utpote quos apud aliquos ex Collectoribus ſimul junctos repererunt Correctores Romani, non tamen apud Ivonem, quidquid ipſi fateantur; Etenim qui eſt canon 25. apud Gratianum, is eſt apud Ivonem 18. parte 10., qui vere eſt apud Gratianum canon 12., is eſt apud Ivonem canon 89. part. 2., licet utrobique ſub inſcriptione: *Gelaſius Majorico, & Johanni Epiſcopis*. Ibidem autem conſtat, Gelaſium conqueſtum fuiſſe apud illos Epiſcopos de pluribus violatæ canonum prudentiæ capitibus. In primis perſpicua eſſe videtur cauſſa canonis 25. cau. 25. qu. 2., in quo tamen deſcribendo non omnes omnino conſonant codices. Nam apud Ivonem hæc occurrunt a Gratianeis exemplaribus diverſa: *Ita nos quidem latinorum cædes geminata Pontificum horrendi ſceleris atrocitate confudit, ut diu conſtitutio noſtræ deliberationis hæſitaret, dum & ingerere quemquam parricidalibus exemplis dubitaremus Antiſtitem. Quapropter jam velut uſum . . . . ut parœciæ vices ab extrinſecus poſitis Sacerdotibus gubernentur, quia* (legunt alii *qui*) *ibidem commanentes ferro didicerunt necare Paſtores, inauditoque facinore, quod etiam nullis Provinciis nuſquam prorſus acciderit. . . . . quæ Præſules miniſtrando ſibi fidem Chriſtianam, ſine perſecutore proſternat. Curandum . . . eoque modo vel illa, dum in quos ſæviat, non habebit, ab hujuſmodi temeritate deſiſtat, vel aliis imitantibus dira contagia non præbeat. Egeat . . . aliunde depenſis . . . crudeliter macularat . . . ſive ſcilicet inſtinctu domeſtico, ſeu furiis incitata nefas hoc committit exterius.* Ita concluditur Ivonis caput,

put, apud quem deſiderantur ea, quæ apud Gratianum ſequuntur in verſ. *Præbeat*. Non videtur contemnenda Ivonis lectio, tanquam codicis antiquioris, excepta voce *Latinorum*, quæ habetur in principio, pro qua ſane legendum eſt, non *Syllanorum*, quemadmodum habebant aliquot codices Gratianei, ſed *Scillacinorum*, ut habet codex Anſelmi Lucenſis, ſeu *Scyllacenorum*, ſeu etiam *Squillatinorum*, ut habent emendatiora Gratiani exemplaria. Erat Scyllacium, ſive Squillacium Urbs Epiſcopalis in Calabria ulteriore, ac propterea in eadem Provincia, in qua erat Johannes Vibonenſis Epiſcopus. Ibidem, uti perſpicue ex Gelaſii epiſtola liquet, duo jam fuerant odio civium Epiſcopi interfecti, eamque ob rem Gelaſius vacanti Eccleſiæ non illico conſuluit, ſed illius regimen duobus in vicinia conſtitutis Epiſcopis Majorico, & Johanni commiſit, ne forte, ſi alium ſucceſſorem ocius deſignaſſet, ſimili ille fato ſubjaceret. Illud ſane animadvertendum eſt, deduci perperam ex hac epiſtola, Eccleſiam Epiſcopali dignitate privari, in qua populus aut Epiſcopum aliquando interfecit, aut Epiſcopos interficere conſuevit; quemadmodum oſtendere voluit Gratianus; etenim ſi Ivonis codicem potius, quam Gratianeum ſequamur, conſtabit potius, Gelaſium ad tempus quidem Scyllacenos Epiſcopo ſuo deſtitui voluiſſe, non vero in perpetuum Scyllacenam Eccleſiam Epiſcopatu privari. Et quidem lectionem Ivonis confirmat rei exitus; ſcimus enim, non multo poſt Gelaſii obitum Scyllacenos Epiſcopos & interfuiſſe, & ſubſcripſiſſe Eccleſiaſticis monumentis. Sic Zacchæus Scyllacenus Epiſcopus anno 553. ſubſcripſit Conſtituto Vigilii Papæ; & Auguſtinus Scyllacenus Epiſcopus ſubſcripſit Concilio Romano anni 649., ut alios poſteriores omittam.

Apud eoſdem Epiſcopos conqueſtus præterea fuit Gelaſius, quod nonnulli in eadem Provincia exiſterent, qui dum ad Sacram Euchariſtiam accederent, de ſacro quidem Pane participabant, at vero a Vino, ſeu Chriſti Sanguine ſub vini ſpecie exhibito abſtinebant. Gelaſii verba habemus in can. 12. de conſ. diſt. 2., referuntur præterea apud Ivonem in cap. 82. partis 2. his verbis: *Gelaſius Majorico, & Johanni Epiſcopis: Comperimus autem, quod quidam in eadem regione ſumta tantum Corporis Sacri portione a Calice Sacri cruoris abſtineant. &c.* Eadem laudavit Auctor Micrologi in cap. 19., ubi improbatur illorum conſuetudo, qui ſacratum Panem non ſeorſim a ſacrato Vino ſumebant, ſed Panem Vino intinctum, eamque ad rem adfertur Gelaſii Papæ decretum his verbis: *Unde & Gelaſius Papa in ordine quinquageſimusprimus ſcribens quibuſdam Epiſcopis, excommunicari illos præcepit, quicumque ſumto Corpore Dominico a Calicis participatione ſe abſtinerent, nam & ipſe in eodem decreto aſſerit: Hujuſmodi Sacramentorum diviſio ſine grandi ſacrilegio provenire non poterit*. Illam ipſam Gelaſii epiſtolam commemoravit Algerus in lib. 2. de Sacramento Corporis, & Sanguinis Domini in fine capitis 8. ibi: *Item Gelaſius Majorico, & Johanni Epiſcopis: Comperimus, quod quidam ſumta tantum Corporis Sacri portione a Calice Sacri Cruoris abſtineant, qui procul dubio aut integra Sacramenta accipiant, aut ab integris arceantur, quia diviſio unius ejuſdemque myſterii ſine grandi ſacrilegio non poteſt provenire*. Non deſunt alii ejuſdem ſæculi ſcriptores, qui ejuſdem monumenti mentionem faciant. Verum, etſi temere his omnibus Collectoribus denegari fides videretur, ſi forte in diſcrimen adduceretur capitis ejuſdem auctoritas, non defuerunt tamen, quibus idem caput negotium faceſſere potuit, quaſi Gelaſius decreverit, communionem ſub utraque ſpecie omnibus indiſcriminatim fidelibus fuiſſe præceptam, nec alterutram ſpeciem ſine grandi ſacri-

legio omitti poſſe. Jamdiu mentem Sancti Pontificis expoſuerunt, & quidem optime, viri eruditi, non quidem illi, qui aſſeruerunt, agi apud Gelaſium de Sacerdotibus Sacra Myſteria celebrantibus, quos propterea reprehendit Baronius ad annum 496. num. 20. 21. & ſequ., ſed illi, qui animadverterunt Gelaſii ætate extitiſſe Manichæos, qui inani ſuperſtitione ducti a vino abſtinebant, proindeque dum ſe Catholicos publice fingerent, ad Sacram Synaxim accedentes de Panis quidem, non de Vini Sacramento participabant. Hos damnandos Gelaſius judicavit; atque eam ad rem pertinere videntur verba illa: *Quoniam neſcio qua ſuperſtitione videntur obſtringi*: Hæc interpretatio ſententiam Gelaſii ſententiæ Leonis Magni conſentaneam facit. Nimirum Leo Magnus id apertius expreſſit in ſermone 41., ſive 4. de Quadrageſima ita loquens de Manichæis: *Cumque ad tegendum infidelitatem ſuam noſtris audeant intereſſe myſteriis, ita in Sacramentorum Communione ſe temperant, ut interdum, ne penitus latere non poſſint, ore indigno Chriſti Corpus accipiant, Sanguinem autem redemtionis noſtræ haurire omnino declinent. Quod ideo veſtræ notum facimus Sanctitati, ut vobis hujuſcemodi homines & his manifeſtentur indiciis, & quorum deprehenſa fuerit ſacrilega ſimulatio, a Sanctorum ſocietate Sacerdotali auctoritate pellantur*. Quod itaque Romæ contigerat ſub Sancto Leone, in Calabria ulteriore contigit temporibus Gelaſii; Manichæi enim undequaque jactati modo in unam, modo in alteram Provinciam ſeſe recipiebant, quemadmodum univerſi propemodum Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores tradiderunt. Unum adhuc me moratur in hac interpretatione, ceteroquin pervagata, ac fere communi, quod deſumitur ex laudato capite 19. Micrologi; Auctor enim ejuſdem libri Gelaſii decreto uſus eſt, ut demonſtraret ſacrum Vinum ſeorſim a ſacro Pane ſumendum a Chriſtianis eſſe, non panem intinctum vino. Vel ergo Gelaſius de Manichæis non loquebatur, qui non tantum a vino abſtinebant, ſed nec panem vino intinctum ſuſcipiebant; vel auctor Micrologi Gelaſii mentem non agnovit. Verum, licet parum ſolliciti eſſe debeamus de auctore Micrologi, utpote ſatis obſcuro, tamen dixerimus, illum uſum fuiſſe non integra Gelaſii ſententia, quaſi hæc ad rem ejuſdem eſſet prorſus accommodata, ſed potius generali Gelaſii ratione, ſcribentis, *Diviſionem unius, ejuſdemque myſterii non poſſe ſine grandi ſacrilegio provenire*.

De Epiſtola ad Maximum, & Euſebium Epiſcopos.

Can. 5. cau. 16. qu. 4. Canon 5. cau. 16. qu. 4. apud Collectores omnes eandem omnino inſcriptionem habet, & ubique tribuitur Gelaſio ad Maximum, & Euſebium Epiſcopos ſcribenti. Verba tamen Gelaſianæ epiſtolæ non eadem ubique deſcribuntur. Tria potiſſimum exemplaria, præter Gratianeum, proferam. Primum Ivonis in cap. 97. part. 3., alterum Anſelmi Lucenſis in Collectaneis editis a Caniſio, poſtremum Baluzii in Miſcellaneis, ex quibus etiam exhibuit Manſius in ſupplemento Labbeano. Cum his autem omnibus Gratianeum codicem conferam hoc modo: *Licet in regulis* (omittitur in tribus illis codicibus particula *in*) *contineatur antiquis, Parochias unicuique Eccleſiæ priſtina diſpoſitione deputatas nulla poſſe ratione convelli, ne per conſuetudinem peſſimam exempli mali temeritate creſcente, univerſalis* (tres illi codices habent:

habent: *Ubique univerſalis*) *confuſio naſceretur*, *tamen etiam decretis noſtris* (Anſelmus, & Baluzius ſcribunt: *Jam in decretis noſtris*) *ante non multum temporis deſtinatis*, *omnia juſſimus*, *quæ taliter fuerunt invaſa*, *reſtitui*. *Sed quia temeritas pervadentium legem ſibi putat poſſe generari*, *ſi ſceleri ſuo pertinaciam retentionis adjungat*, *ea*, *quæ inter Fratrem*, *& Coepiſcopum noſtrum Conſtantium Anuſcanæ* (tres illi codices exhibent *Camiſcanæ*, alii Gratiani codices habent *Canuſcanæ*, aut *Tamuſcanæ*) *Eccleſiæ Sacerdotem*, *& inter nuncios directos* (verba illa *inter nuncios* in tribus illis codicibus deſiderantur) *ab Anconitano Pontifice decrevimus*, *per vos impleri cupimus*, *tunc formam in ceteris cognitionibus*, *quæ ſit ſequenda*, *perſcripſimus*. *Nulla igitur præſumtione ſtatum Parochiarum*, *qui perpetuæ ætatis firmitate duravit*, *patimur immutari*, *quia nec negligentia Pontificis*, *nec temporalis objectio* (legit Anſelmus, & Baluzius *abjectio*) *quia per incuriam forte generatur*, *neque ignavia faciente conſenſus adhibitus* (Ivo omiſit vocem *adhibitus*) *nec ſubrepente ſupplicatione* (legit Baluzius, & Ivo: *Nec ſubripiente ſupplicatione*) *præceptio divellere poteſt ſemel Diœceſim conſtitutam*, *ex qua ſemper ad regenerationem*, *atque conſignationem plebs devota convenit*. (Baluzius, & Anſelmus legunt: *Plebs devota conſiſtit*.) *Territorium etiam* (poſtrema hæc verba uſque in finem in omnibus codicibus uno excepto Gratiani codice deſiderantur) *non facere Diœceſim olim noſcitur ordinatum*. Ita ad varios codices exactum Gratiani fragmentum clarius Gelaſii ſententiam exhibebit. In primis illud animadverto, nomine Parochiæ ibi non intelligi eam, qualis hodie Parochia dicitur, ſive fidelium cœtum ſub uno Parocho Sacramenta adminiſtrante, ſed potius intelligi Diœceſim, ſive fidelium cœtum ſub uno Epiſcopo in diverſas Parochias, ut recentiore utar phraſi, diſtributum. Sane Parochiæ vocabulum hac in ſignificatione acceptum fuiſſe a Gelaſio, manifeſte demonſtrat canon 25. cau. 25. qu. 2., ea autem in ſignificatione accipiendum eſſe in eodem canone 5., facile probatur ex eo, quod ad antiquas regulas Gelaſius ſeſe referat, quales ſane ſunt, quæ in Antiocheno Concilio conſtitutæ fuerant can. 9. ibi: *Unuſquiſque Epiſcopus habeat ſuæ Parochiæ poteſtatem*, quibus ſane verbis Parochiæ nomen idem ſignificat, quod nomen Diœceſeos. Deinde animadvertitur, contentionem propoſitam ibidem fuiſſe dirimendam inter Epiſcopum Anconitanum, nec non inter Epiſcopum Anuſcanum, ſeu Camiſcanum, ſeu Canuſcanum, ſeu Tamuſcanum de finibus, & uſurpatione Diœceſeos. Depravati ſane codices omnes hac in parte videntur, cum non facile inveniri poſſit Anuſcana, aut ſimilis nominis Eccleſia Anconitanæ finitima, ut propterea inter utramque ſuboriri de finibus controverſia potuerit. Forte pro *Anuſcana* Eccleſia *Aſculanam* legendam putarem, cui Conſtantinus Epiſcopus præerat. Ut vero inter Conſtantinum, & Anconitanum Epiſcopum controverſia finiretur, Gelaſius cauſſam dirimendam commendavit Euſebio, & Maximo. Euſebius erat Fanenſis Epiſcopus in Anconitana etiam vicinia conſtitutus, atque ejus mentionem faciunt acta Concilii Romani ſub Symmacho anni 502., item acta alterius Romani Concilii anni 503. Quis autem fuerit Maximus Epiſcopus, certo definire non auſim; forte tamen eſſe potuit Maximus Bleranus in Etruria Epiſcopus, qui interfuit Concilio Romano Felicis III. anni 487., item Concilio ſub Symmacho anni 501., niſi quiſpiam vellet pro *Maximo* legendum eſſe *Maximiano*, cujus ſane nomine veniret Maximianus Peruſinus in Umbria Epiſcopus, qui etiam interfuit memorato Concilio Romano anni 501. Hæc vero nonnullis leviora videbuntur, cum ſit adhuc inveſtiganda in hoc fragmento præcipua Gelaſii ſententia. Interpretes

univerſi,

Digitized by Google

univerſi, etiam cultiores, ex eo canone deducendum putaverunt, Parochiarum limites præſcribi non poſſe, ubi certo pridem definiti fuerint, quo etiam pertinet ſententia cap. 4. de Parochiis. Id mihi perſpicuum eſſe videtur, imo etiam ipſis præcipuis præſcriptionum regulis non adverſatur. Certum eſt, jura præſcriptionum, ſive uſucapionum a Romanorum vetuſtiſſimis legibus ortum habuiſſe; a Romano autem foro facile ad res Eccleſiaſticas fuiſſe traducta, præſertim cum uſucapiendi poteſtas bono publico inſerviret, ne rerum dominia, vel jura manerent in incerto, perpetuiſque contentionibus, ac jurgiis litigantium ſubjacerent. Itaque uſucapionis, ac præſcriptionis qualitates eædem fuerunt in Eccleſiaſticis rebus, ac fuerint in civilibus; cum præſcriptio a rebus civilibus ad Eccleſiaſticas traducta cum ſuis qualitatibus derivata fuerit. At vero in civilibus negotiis ita obtinuerat præſcriptio, atque uſucapio, ut in terminis, ſive finibus prædiorum locum nullatenus haberet, quatenus finium ac terminorum deſignatio jure publico facta fuerat, & ad privatorum jura minime pertinebat. Huc referenda eſt lex 5. cod. finium regundorum, ita concepta: *Quinque pedum præſcriptione ſubmota, finalis jurgii, vel locorum libera peragatur intentio*, quæ verba licet viris juriſperitiſſimis difficultatibus obvoluta viſa fuerint graviſſimis, tamen hac arbitror interpretatione explicanda. Jamdiu veteribus Romanorum legibus cautum erat, ne ſpatia, quæ inter confines agros intercedebant, uſucaperentur. Erant illa juris publici, & ideo definita, ut finitimorum jurgiis nulla tribueretur occaſio, propatereaque ſingularis erat ratio, ne eadem præſcriberentur, aut uſucaperentur, quod in ea ſpecie præſcriptio, atque uſucapio non ad quietem publicam, & tranquillitatem hominum ordinata fuiſſet, quemadmodum ordinabatur in ceteris cauſſis. Porro iiſdem Romanorum legibus cautum etiam fuerat, ut viæ limitares ad quinque pedes extenderentur, non vero minore ſpatio concluderentur. Hinc oriri diſputatio potuit de viis, quæ latiores extitiſſent, & ultra quinque pedes, nimirum num iſtæ, in ea ſaltem parte, quæ latius extendebatur, uſucapi poſſent. Ut enim major illa extentio juris privati eſſe videbatur, ita & legitimam uſucapionem admittere, quæ privatorum jura ſine exceptione ſpectabat. Diſputationi obviam iverunt, aut etiam finem impoſuerunt Imperatores in dicta lege 5., decernentes, finalis jurgii, vel locorum liberam peragi intentionem poſſe, ſubmota quinque pedum præſcriptione, id eſt, ſpatium quinque pedum nulli uſucapioni veluti publicum ſubjacere, at vero ſpatium, quod quinque pedes excederet, quodque Imperatores appellant *locum*, & *finale jurgium* (loci nomen eadem ſignificatione ſumitur in l. 60. de verbor. ſignif.) uſucapi recte poſſe. Igitur cum limites publico jure conſtituti nullatenus privatorum arbitrio, ſeu conniventia, aut tacita voluntate mutari poſſent uſu, nemini mirum videbitur, ſi eadem regula in rebus Eccleſiaſticis uſucapiendis recepta fuerit, ut omnia propemodum Eccleſiarum jura præſcriptioni obnoxia ſint; limites vero Parochiarum, ſive Diœceſeon, ſive Provinciarum a præſcriptione immunes habeantur, quoties certo conſtet eos aliquando definitos fuiſſe.

De Epiſtola ad Palladium Epiſcopum.

Can. 12. diſt. 55. Integra Gelaſii epiſtola ad Palladium Epiſcopum, qualis referri videtur in canone 12. diſt. 55., ad nos uſque non pervenit, niſi ſubſidio Collectorum recentiorum

rum, Ivonis, Anſelmi, aliorumque ejuſdem ſæculi Scriptorum. Erat illud ſingulare reſcriptum ad Stephani cujuſdam cauſſam pertinens, ac propterea non magna ſolertia apud veteres cuſtoditum. Nihil ſane in eo eſt, quod a Gelaſio abjudicari poſſit. Illud animadvertero, Palladium, de quo ibidem agitur, Epiſcopum eum fuiſſe, qui ſubſcripſit Concilio Romano ſub Symmacho anno 499., & Sulmontinæ Eccleſiæ in Aprutio citeriore præfuiſſe. Ei commiſſa fuit Stephani Presbyteri cauſſa, qui barbarorum e Tuſcia prodeuntium, & diverſa loca devaſtantium impetum effugiens ita debilitatus fuerat, ut Eccleſiaſticis miniſteriis per biennium vacare non potuiſſet. Præterea obſervatur, nonnulla in codice Ivonis parte 6. cap. 107. paullo aliter legi; nam ubi Gratianus habet: *ita & ſiquis in eo fuerit conſtitutus, ac tunc fuerit fauciatus*, ſcripſit Ivo: *Ita & ſiquis in eo actu fuerit conſtitutus, ac fuerit fauciatus*. Item pro verbo *ſuſcepiſſet*, legit Ivo, *ſuſcepit*, pro vocibus illis *interiores partes*, legit Ivo, *inferiores partes*, item pro illis *in invaletudinem*, Ivo omiſſa particula *in* legit *invaletudinem*. Imo & ipſi Ivonis codices non omnes invicem conſonant, nam ubi aliqua exemplaria una cum Gratiani codicibus exhibent, *nuper propter Provinciæ vaſtitatem, quam Thuſciæ præ omnibus Barbarorum &c.*, exhibent alia exemplaria: *nuper propter Provinciæ vaſtitatem Thuſciæ, quam præ omnibus Provinciis Barbarorum &c.* Demum & codicum varietas animadvertitur, ſi cum Gratianeo codice conferatur codex Panormiæ. In eo, quem præ manibus habui, in Regio Athenæo adſervato pro illis verbis: *oblato, quod habetur in ſubditis*, legi: *ablato, quod habebatur in ſubditis*; item pro illis verbis, *præ omnibus barbarorum feritas &c.* legi: *præ omnibus barbarorum diverſa ſectantium ambiguitas invexit animorum, cum imminentes &c.* Ibidem etiam omittitur particula *vix* in illis Gratiani verbis, *quæ vix adhibita*, omittitur etiam particula *in* in illis Gratiani verbis: *in invaletudinem*.

De Epiſtola ad Quingeſium Epiſcopum.

Diſſimilem in diverſis codicibus Gratiani eſſe inſcriptionem canonis 50. cau. 11. qu. 1., recte animadverterunt Correctores Romani. Vulgati Gratiani codices ita exhibent: *Gelaſius Papa Quingeſio Epiſcopo*. Vidi ego veteres MSS. Codices, in quibus legitur *Quinquageſimo Epiſcopo*. Alii etiam habent *L. Epiſcopo*. Alii demum *Lucio*. Nemo non videt nomen *Quinquageſimi*, aut exinde corruptum nomen *Quingeſii*, ex craſſa Amanuenſis imperitia profectum eſſe, qui ſcilicet literam *L.* pro numero quinquageſimo intelligens, cum alias Lucium ſignificaret, non Lucium, ſed Quinquageſimum Epiſcopum nominavit. Verum ego progredior ulterius, & reor, hunc canonem falſo adſcriptum eſſe Gelaſio, aut ſaltem tantam vim illi non ineſſe, ut certo Gelaſio tribui poſſit. Quis primus illud fragmentum ediderit aut Gelaſii, & cujuſpiam alterius nomine, ignotum eſt. Sane apud neminem ex Collectoribus Gratiano antiquioribus legitur; imo non deſunt etiam Gratiani codices, in quibus illud ipſum fragmentum deſideratur. Inter ceteros unus extat vetuſtiſſimus MSS. Codex membranaceus in Bibliotheca Regii Athenæi, in quo poſt canonem *In Clericorum*, qui eſt 49. cau. 11. qu. 1., ſtatim ad verba quæſtionis ſecundæ, *Quod vero culpa illa &c.* gradus fit; eamque ob rem non ſolum omiſſus eſt canon *quia res* 50. Gelaſio in aliis codicibus tributus, verum etiam omiſſa ſunt verba illa Gratiani poſt canonem 49. *Res vero in litigio poſita*

Can. 50. cau. 11. qu. 1.

Digitized by Google

ſita ante legitimum cognitionis eventum in nullam debet omnino transferri perſonam. Quamquam vero id tribuere quiſpiam poſſet incuriæ Amanuenſis, tamen hanc rem, quæ dubietate non caret, magis, ac magis in incerto collocat Gratiani propoſitum: Nimirum Gratianus in quæſt. 1. nihil diſputandum propoſuerat de translatione rei litigioſæ in aliquem, ſed tantum de competenti foro Clericorum agendum ſuſceperat. Quamobrem inveroſimile omnino non eſt, verba tum Gratiani, tum Gelaſio tributa in dicto can. 50., utpote ad Gratiani quæſtionem non pertinentia, recentiore manu adjecta fuiſſe. At ſi ipſam canonis ſententiam ſcrutemur, magis magiſque conſtabit, illam a germana juriſprudentia abhorrere, proindeque non facile Gelaſio Viro Juriſconſultiſſimo tribuendam. Aſſeritur ibidem, rem in litigio poſitam a nemine interea poſſidendam, neminem ſinendum exigere penſiones, præjudicia demum omnia ſubmovenda eſſe. Verum quo pertinent ſaluberrima poſſeſſionum interdicta, quorum vi publicæ tranquillitatis cauſſa interea poſſeſſor rei litigioſæ in ſua poſſeſſione defenditur? Quis præjudicia, ſive præjudiciales actiones Gelaſio diſplicuiſſe adſeveret, quando hæ ex publica utilitate perpetuo petitorium judicium præcedere conſueverunt, ubi præſertim petitorium judicium facile, & quantocius expediri non poſſit? Sequeſtrationi perraro fit locus, tum demum ſcilicet, quum de poſſeſſoris dolo ac fraude ſuſpicio ſuboriatur, quod in judiciis præſertim Eccleſiaſticis rarius fieri, ipſamet Pragmaticorum documenta demonſtrant, quemadmodum apud Fabrum in codice lib. 4. tit. 3. defin. 3. num. 8.

De Epiſtolis ad Rufinum, & Aprilem.

Can. 11. diſt. 10. & Can. 11. diſt. 54. Si præcipuam ſententiam canonis 11. diſt. 54. ſpectaveris, qua nimirum ſtatuitur, ſervos ſine Dominorum voluntate ſacris ordinibus non eſſe initiandos, non dubium erit, quin Gelaſio Pontifici illam jure optimo tribuere poſſis. Conſonat cum ea canon 12. diſt. 54., erutus ex epiſtola Gelaſii ad Epiſcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam conſtitutos; conſonant alia, & quidem plura hujuſmodi monumenta, inter cetera canon 9. & 10. diſt. 54., ex quibus facile conſtabit, in dicto canone 11. diſt. 54. nihil penitus contineri, quod Gelaſii doctrinæ adverſetur. Sed præterea nonnulla in eodem canone animadverto, quæ Gelaſianis temporibus apprime conveniunt. Scripta fertur ea epiſtola ad Rufinum, & Aprilem. Porro Rufinus erat Gelaſii tempore Canuſinus Epiſcopus in Provincia Barenſi in Regno Neapolitano, cujus mentio fit in Concilio Romano anni 499., Aprilis autem erat Epiſcopus Lateranenſis in citeriore Principatu Regni Neapolitani, qui interfuit Concilio Romano anni 501., item Concilio Romano anni 502., demum Concilio Romano anni 504., quibus ſane congruum fuit, ut Gelaſius cauſſam committeret cognoſcendam de ſervis in Nucerina Civitate ordinatis, cum Nucerina Urbs ſive Lateranenſi, ſive Canuſinæ, quibus præerant Rufinus, & Aprilis, eſſet finitima. Hinc vero facile noverit unuſquiſque, veroſimili admodum ratione emendanda eſſe Gratiani, aliorumque Collectorum exemplaria in illis verbis: *A Lucerino Pontifice*, pro quibus hæc erunt commodius ſubſtituenda: *A Nucerino Pontifice*. Eam ad rem epiſtolæ auctor ad *Patrum regulas* ſeſe refert. Jure optimo poterat id Gelaſius adſerere; etenim ſervos ſacris ordinibus non eſſe initiandos, jamdudum ſacris Canonibus conſtitutum fuerat. Hujus rei argumento eſſe poſſunt

poſſunt decreta Leonis Magni in epiſtola ad Epiſcopos per Campaniam &c. conſtitutos, cujus fragmenta ſunt in can. 1. & 21. diſt. 54., item canon 3. Concilii Gangrenſis, necnon canon 4. Concilii Chalcedonenſis. Præterea auctor epiſtolæ ſeſe refert ad *admonitiones modernas*. Antonius Auguſtinus in Dialogo 19. lib. 1. de emendatione Gratiani aſſerit apud Gratianum ita potius legendum eſſe: *Quis autem leges Principum, aut Patrum regulas, aut admonitiones paternas dicat &c.*, atque hanc lectionem probatam vult Baluzius ex quodam Romano libro in adnotationibus ad Antonium Auguſtinum. Si quiſpiam ſequi malit Antonium Auguſtinum, nomine *paternarum admonitionum* facile intelliget nuper laudatam epiſtolam Leonis Magni, aut canones Gangrenſes, vel etiam canones Chalcedonenſes. At vero ſi quiſpiam Gratiani potius, & Ivonis codicem vulgatum ſequatur, legendumque arbitretur: *Admonitiones modernas*, id referre facile poterit ad ipſam Gelaſii epiſtolam ſcriptam ad plures Italiæ Epiſcopos, cujus fragmentum recenſetur in dicto canone 12. diſt. 54. Hæc omnia, ut ajebam, adeo Gelaſio Papæ conveniunt, ut nihil ſit, in quo non ipſemet Gelaſius agnoſci poſſit. Unum tamen ſupereſt, quod inveſtigandum eſt, num Gelaſio conveniat, atque ea verba ſpectat: *Quis aut* (ſive, ſi legendum eſt cum Antonio Auguſtino, *quis autem*) *leges Principum &c.* Quænam erant Gelaſii tempore leges Principum, quibus cautum jam fuerat, ne ſervi dominis non conſentientibus ad ſacros Ordines promoverentur? Sunt qui huc referunt Conſtitutionem Juſtiniani Imperatoris in Novella 123. cap. 17. Potuiſſent eo etiam referre Capitularia Caroli Magni pluribus quidem in locis. Verum & Carolus Magnus, & Juſtinianus Imperatores multo recentiores Gelaſio ſunt, quorum propterea juriſprudentiam Gelaſius laudare non potuit. Arbitror ego, Gelaſium voluiſſe illic commemorare Conſtitutionem Leonis, & Anthemii, quam legimus in l. 37. cod. de Epiſcopis & Clericis. De canone 11. diſt. 10. nihil amplius adjicio, cum referendus ſit ad dictum canonem 11. diſt. 54., tamquam fragmentum ex illo decerptum.

Ex epiſtola etiam Gelaſii ad Rufinum Epiſcopum retulit Gratianus canonem 13. diſt. 55. Verum in primis animadverto, in codice Ivonis antiquiore in parte 6. cap. 111. tribui potius Pelagio Papæ ad Rufinum Epiſcopum ſcribenti. Manſius in Labbæano ſupplemento eundem canonem referens, ſub nomine Pelagii deſcripſit, adnotans in aliis codicibus haberi ſub nomine Gelaſii. Frequenter id contigit, præſertim in vetuſtis codicibus MSS., ut hæc nomina Gelaſii, & Pelagii promiſcue deſcriberentur, adeo ut viderim ego Panormiæ codicem, in quo, ubi refertur canon 26. lib. 4., qui idem eſt cum Gratianeo can. 2. cau. 6. qu. 3., ita legitur: *In decretis Pelagii: Gelaſius Papa Romanus Epiſcopis omnibus. Scitote &c.* Sane, ſi ex canonis ejuſdem ſententia licet augurari, quiſnam fuerit ipſius canonis auctor, facile conjicietur, Gelaſio perperam fuiſſe tributum. Imo & ſi, quod ſentio, libere aperiam, arbitror falſo etiam tribui ſive Gelaſio, ſive Pelagio, quicumque ipſe ſit, primus nimirum ejus nominis, vel ſecundus. Proponitur ibidem ſpecies de Presbytero, qui iracundia correptus in Diaconum quendam irruit, eundemque non ſolum fuſte percuſſit, ſed & oculo eruto afflixit. Auctor Epiſtolæ Rufinum Epiſcopum monet, ut Presbyterum a gradu ſuo dejectum pœnitentiæ cauſſa in Monaſterium releget, laica tantummodo communione conceſſa; caveat autem, ne Diaconum oculo carentem ad Sacerdotalem ordinem promoveat, id ſuadentibus generalibus ſacrorum canonum regulis, quæ prohibent, ne quis, qui *Can. 13. diſt. 55.*

oculo careat, etiam quocunque fato, ad ſacra miniſteria accedat. Si nihil aliud in hoc fragmento haberetur, quam Presbyterum, qui a gradu ſuo dejicitur, laica communione donandum eſſe, id ſane non diſſonaret a veterum diſciplina; etenim dejectis Clericis laicam communionem conceſſam fuiſſe ſcimus ex epiſtola Siricii ad Himerium Tarraconenſem, ſive can. 5. diſt. 84., item ex Baſilio in epiſt. ad Amphilochium can. 32. At vero cum dicatur, Presbyterum a gradu ſuo dejectum in Monaſterium pœnitentiæ cauſſa detrudendum fore, non poſſum ſane hanc ſententiam Gelaſio tribuere, niſi fingam Monaſteria jam plurima tunc temporis ædificata fuiſſe, eademque Clericis pœnitentibus patuiſſe, quod ſane probare difficillimum eſſet; neque enim conſtat, hanc diſciplinam vetuſtiorem eſſe Concilio Agathenſi anni 506., ſi tamen canon 50. inter canones ejuſdem Concilii vere Agathenſis Concilii eſt, quem Eruditi Viri ad Concilia referunt poſterioris ætatis. Melius diceret, qui originem ejus diſciplinæ repeteret ex canone 22. Concilii Epaonenſis anni 517., ubi in Monaſterium detrudendos eſſe Clericos decernitur, qui crimen capitale admiſiſſent; cui deinde canoni morem geſſerunt Patres Concilii Aurelianenſis III. anni 538. can. 7., Patres Concilii Toletani IV. anni 633. can. 29., & Concilii Toletani VIII. anni 653. can. 3., quibus addi poſſet can. 8. diſt. 81. Imo obſervanda occurrit hac in re vetus ipſa diſciplina, quam exhibet Vir Eruditiſſimus Petrus de Marca in interpretatione canonis *Clericus* cau. 3. qu. 4. Tradit ipſe, non eandem Clericis reis inflictam perpetuo pœnam fuiſſe media Eccleſiæ ætate, ſed modo laicam communionem tantum conceſſam poſt dejectionem a gradu, modo illos in Monaſteria fuiſſe detruſos, quod pœnarum diſcrimen ipſa criminum, ſeu delictorum diverſitas efficiebat. Nam ſi crimen a Clerico admiſſum ex gravioribus fuiſſet, vel Eccleſiaſticum, vel publicum & civile, Clericus in laicam communionem dejiciebatur; at Monaſterio addicebatur tum demum, ſi Clericus in Eccleſiaſtico miniſterio obeundo deliquiſſet. Quæ ſi vera ſunt, non video, qua ratione utraque pœna in dicto canone 13. jungatur; imo & Monaſterio pœnitentiæ cauſſa addicatur Clericus, qui publici criminis reus agnoſcitur. Difficultatem etiam graviorem patitur altera canonis pars, in qua dicitur, oculo carentem ex generali canonum ſacrorum diſciplina a Sacerdotali honore arcendum eſſe. Id non tam a Gelaſii, quam etiam a Pelagii ſive I., ſive II. temporibus alienum eſt. Qui enim in primis canones illi demonſtrari poterunt, in quibus ea diſciplina tradatur? Imo in contrarium urgent quinti, aut ſexti Eccleſiæ ſæculi monumenta, quibus nimirum vixit & Pelagius uterque, & Gelaſius. Profero in medium canonem 76., apud alios 77. ex vulgo Apoſtolicis; etſi enim facile Apoſtolis ipſis non tribuatur, quinto tamen, vel ſexto Eccleſiæ ſæculo pro generali, germanaque diſciplina Eccleſiæ habebatur. Ita ibidem legimus: *Siqui vel oculo orbatus, vel femore olæſus, Epiſcopatu autem dignus ſit, fiat. Non enim Corporis damnum eum polluit, ſed animæ inquinatio*; & in can. ſequenti: *Qui autem eſt ſurdus, & cæcus, ne ſit Epiſcopus, non ut pollutus, ſed ne Eccleſiaſtica impediantur*. Hinc Balſamon ad interrogationem 23. Marci Alexandrini his canonibus uſus eſt, ut oſtenderet mancos, aut monoculos poſſe ad Sacerdotium promoveri, dummodo corporis vitium tale non proponatur, quod ſacrum officium a Sacerdote obeundum impediat. Conſulatur Vvaneſpen, qui nonnulla adfert ad hanc rem veteris Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ monumenta in parte 2. Jur. Eccleſ. univerſi tit. 10. cap. 5., oſtendens, tum demum corpore vitiatos apud veteres ab ordinibus ſacris fuiſſe remotos,

quando

quando aut vitium ipſi ſibimet intulerint, aut tale vitium fuerit, quod officio ſacro fungi non ſineret ordinatos. Quamobrem fruſtra apud Gratianum aut Gelaſius, aut Pelagius inducitur, tradens canonum eam fuiſſe quinto, aut ſexto ſæculo diſciplinam generalem, ut qui oculo careret, a ſacro ordine ſuſcipiendo arceretur, quum nec de hujuſmodi canonibus conſtet, alias autem longe diverſa in parte adpareat Virorum Eccleſiaſticorum conſuetudo, atque doctrina. Forte igitur quiſpiam in eo fragmento elucubrando abuti voluit canone 11. Concilii Ilerdenſis ita expreſſo: *Siqui Clerici in mutuam cædem proruperint, prout dignitas officiorum in tali exceſſu contumeliam pertulerit, a Pontifice diſtrictius vindicetur.* Forte quiſpiam latius expendere malens pœnitentiam Clericis percuſſoribus indicendam, ea deſcripſit, quæ in dicto canone 13. legimus, eademque Pelagio tribuit, quod crederet Ilerdenſe Concilium Pelagii Pontificis temporibus celebratum fuiſſe, ſive anno 546. quemadmodum nonnulli Viri Eruditi tradiderunt. Aut forte quiſpiam abuti voluit fragmento epiſtolæ Gelaſii ad Epiſcopos Lucaniæ, quaſe habetur in can. 1. diſt. 36., quem tamen intelligendum eſſe de iis, qui propria voluntate ſemetipſos abſciderint, facile demonſtrat mentio ibidem facta *antiquæ traditionis*, quæ ſane ad canones Nicæni I. Concilii eſt referenda, quemadmodum ſuperius animadvertebam.

De epiſtolis ad Ruſticum, & Fortunatum.

Quandam Gelaſii epiſtolam ad Ruſticum Lugdunenſem Epiſcopum edidit Dacherius in tom. 3. ſui Spicilegii pag. mihi 304. Quæ tamen ibidem legimus non diſciplinam Eccleſiaſticam reſpiciunt, ſed potius cauſſam Acacii, de qua jam ſuperius ſermo fuit inſtituendus. Quamobrem ad illam epiſtolam fruſtra referret quiſpiam canonem 2. cau. 7. qu. 2., qui tributus eſt Gelaſio ad Ruſticum, & Fortunatum ſcribenti, cum ibidem non de Acacii cauſſa, aut alias ſtabilienda fide tractetur, ſed potius de Eccleſiaſtica diſciplina in ſingulari cauſſa Foropopilienſis Epiſcopi, gravi morbo identidem correpti. Erat Foropopilienſis (ita legendum arbitror, non Foropopulenſis, uti habent Gratiani Codices) Epiſcopus olim in Romana Provincia, & Maximo Pontifici etiam tamquam Metropolitæ ſuberat. Cum itaque eo morbo correptus diceretur, quo vel in ipſis ſacris officiis adfectus miniſteria ſacra turbaret potius, quam conficeret, fertur Gelaſius Foropopilienſis Eccleſiæ viſitationem commiſiſſe Ruſtico, & Fortunato Epiſcopis, illis commendans, ut de rei veritate cognoſcerent. Ruſticus ille, qui ibidem memoratur, *Epiſcopus* eſſe non poteſt Buxentinus, conſtitutus in Principatu citeriore *Regni Neapolitani* ſub Salerno, cujus mentio fit in Concilio Romano anni 501., hic enim cum eſſet ab Urbe Foropopilienſi diſſitus, non ſatis commode viſitationem illius Eccleſiæ obire poterat. Potius dicendus eſſet Cœlius Ruſticus *Epiſcopus Minturnenſis* in Latio, qui primus poſt Symmachum Papam *ſubſcripſit Romano Concilio* anni 499.; eademque ratione Fortunatus, qui ibidem memoratur, dicendus eſſet Epiſcopus Fulginas, qui ſubſcripſit Concilio Romano anni 499., deinde alteri Romano Concilio anni 501. Verum parum *ego Gratiano indulgere ſoleo, in illis* capitibus, quæ apud antiquiores Collectores [illegible] Exemplares deſiderantur, quæ præſertim nonnulla continent a veri [illegible] aliena. Sane memoratus canon 2. primum apud Gratian. [illegible] noſtros Collectioni-

ctionibus ex illis, quæ ad nos uſque pervenerunt. Deinde proponuntur conqueſti fuiſſe de Præſule *ſuo* non ſolum Foropopilienſis Eccleſiæ Clerici, ac Laici, ſed etiam Sabinus Epiſcopus, & Pelagius. Neſcio qua ratione Sabinus Epiſcopus, & Pelagius potuerint *ſuum* Præſulem adpellare Epiſcopum Foropopilienſem, qui nullos ſuæ juriſdictioni obnoxios habebat Antiſtites. Præterea Gelaſius fingitur de ea cauſſa ad duos Epiſcopos ſcripſiſſe, Ruſticum, & Fortunatum; at in poſtremis epiſtolæ verbis, ubi probandum demandatur, an revera Foropopilienſis Epiſcopus morbo graviſſimo corriperetur, Gelaſius ad unum Ruſticum ſermonem dirigit, quaſi de Fortunati ſollicitudine dubitaret, quem tamen ad cauſſæ cognitionem cum Ruſtico peragendam æque ſelegerat. His accedit, viſitationem alienarum Eccleſiarum tunc temporis non conſueviſſe Epiſcopis demandari, niſi quoties aut illarum Epiſcopi obiiſſent, novuſque eligendus foret Antiſtes, aut Epiſcopi earundem gravi crimine admiſſo ab Eccleſia ſua erant deturbandi. At vero ubi Foropopilienſis Epiſcopus gravi corporis morbo aliquando detineretur, non juſta videbatur occaſio, viſitationem illius Eccleſiæ Epiſcopis aliis demandandi. Num enim cauſſa infirmitatis hujuſmodi, quaſi publico judicio, damnandus erat Epiſcopus, ut ab Eccleſia ſua quodammodo pelleretur? Non hæc erat juris Eccleſiaſtici doctrina, quemadmodum nuper ſuperius oſtendebam ad canonem 13. diſt. 55. Illud demum mihi negotium faceſſit, quod in fine ejuſdem canonis 2. animadverto, nimirum ita Foropopilienſem Epiſcopum Ruſtici Epiſcopi cuſtodiæ mancipari, *ut carnibus indifferenter uti compelleretur*; quaſi Epiſcopi infirmitas probanda eſſet, eo præcepto vitæ tenore, quo facilius in infirmitatem, quam forte cibi parcitate, aut qualitate evaderet, collapſus demonſtraretur. Hæ porro graviſſimæ conjecturæ plurimum me movent, ut concludam, hanc epiſtolam perperam fuiſſe Gelaſio tributam. Ego ſane reor, auctorem hujus canonis præ oculis habuiſſe epiſtolas Iſidori Mercatoris, atque inter ceteras epiſtolam Pii Papæ, ad quam pertinet Gratianeus canon 3. diſt. 33. Nonnihil adhuc ſupereſt obſervandum ad emendationem canonis, quemadmodum monuit Baluzius in notis ad Gratianum, cujus verba hoc in loco integra referam. Ait ille ad illa verba canonis *triginta diebus*. *In codice Sangermanenſi legitur*, ut eum lxxx. diebus; *in regio*, ut eum vl lxxx. diebus. *Sed duo puncta ſuppoſita ſunt literis* vl, *quæ oſtendunt illas eſſe ſuperfluas*. *In antiquiore Victorino*, ut eum l. xxx. diebus, *quo loco litera* l *diviſa eſt per lineolam ſuperius, ut ſignificet* vel. *Verum mendum heic eſt*. *Codex Colbertinus*, ut eum xxx. diebus. *Recentior Victorinus*: ut eum l triginta diebus; *quo etiam loco litera* l *ſignificat* vel. *Prima editio Moguntina*: ut eum xxx. diebus. *Veneta*: ut eum vel xxx. diebus, *quo etiam modo legunt Demochares*, & *Contius*. *At Correctores Romani expunxerunt particulam* vel, *ut ſimpliciter legerent* triginta. *Fortaſſis nonnullorum veterum ſcriptorum auctoritas*, & *veſtigia ſinceræ lectionis in aliis oſtendunt legendum eſſe* octuaginta.

Can. 5. *diſt.* 87. Quis fuerit Fortunatus Epiſcopus, ad quem directa eſt epiſtola, cujus fragmentum habemus in can. 5. diſt. 87., incertum prorſus habeo; fuit enim temporibus Gelaſii ſive Fortunatus Fulginas ſuperius memoratus, ſive Fortunatus Anagninus, ſive Fortunatus Sueſſanus, qui omnes interfuerunt Concilio Romano anni 499., omnes etiam Romano Pontifici tunc immediate, velut Metropolitæ, ſubjecti, ad quos propterea indiſcriminatim eadem epiſtola referri commodiſſime poſſet. Nihil eſt in eo fragmento, quod aut a Gelaſio, aut a Gelaſianis temporibus alienum videatur.

deatur. Imo quod ibidem conjicitur de negligentia Diaconi in bonis illorum, qui ejus curæ commendati fuerant, facile de Gelaſianis temporibus intelligitur, quibus Miniſtri Eccleſiæ ad alienationes rerum ſibi commendatarum libentiſſime deveniebant, quemadmodum docent Romana Concilia ſub Symmacho Pontifice celebrata initio ſexti ſæculi. Alias vero ſcimus, Gelaſium Papam pia animi adſectione ductum fuiſſe, ut illorum perſonis, qui alieno auxilio indigerent, provida quaque ratione opitularetur, quemadmodum inter cetera docent monumenta illa, quæ retulit Gratianus numero plura in diſt. 87., docerent alia etiam, ſi ad nos uſque monumenta Gelaſii integra perveniſſent, quæ privatorum cauſſas reſpiciunt. Pervenit autem memoratus canon 5. non tantum opera Gratiani, ſed etiam opera Ivonis in cap. 109. parte 6., ex quo Romani Correctores Gratianeum codicem aliquantiſper emendandum voluerunt.

De Epiſtola ad Senecionem Epiſcopum.

Apud Interpretes ſacrorum canonum vulgatiſſimi ſunt canones 26. & 27. cau. 16. qu. 7., etenim nonnulli crediderunt, hinc originem ſumſiſſe jura, præſertim honorifica, Fundatorum, ſeu Patronorum. Nonnullos e converſo paulliſper torſiſſe viſum eſt jus, quod ibi dicitur proceſſionis, quod & Fundatori conceſſum eſſe dicitur, alias vero Fidelibus omnibus eſſe commune. Nihil eſt, quod hoc in loco ad canonis interpretationem adjiciam poſt egregiam, eruditiſſimamque canonis expoſitionem editam a Franciſco Florente tom. 2. operum Juridicorum pag. mihi 83. & ſequentibus. Tantum adnotavero, proceſſionis nomen pro publico conventu uſurpatum fuiſſe in aliis Gelaſio tributis capitibus, nimirum in can. 3. diſt. 24., in canone 5. & 7. de conſ. diſt. 1., eamque ob rem conſecrata Eccleſia dari Fundatoribus jus proceſſionis Chriſtianis omnibus commune, nihil aliud eſſe potuiſſe apud Gelaſium, quam conceſſam fundatoribus facultatem, ut ipſi conventum in Eccleſia ædificata fidelium celebrare poſſint; quidquid alii ad hanc rem tradiderint, qui proceſſionis jura ſingularia ex errore invexerunt. Potius mihi elaborandum erit, inveſtigandumque in canonum eorundem vim, atque auctoritatem exhibendam, ſi tamen exhiberi quoquo modo poſſit. Nimirum plurimum vereor, ne uterque canon commentitius ſit, poſterioribus demum ſæculis editus, atque ut venerabilior videretur, Gelaſio Sanctiſſimo æque, atque eruditiſſimo Pontifici tributus. Nondum Gelaſii temporibus invaluerat, ut laici Eccleſias, quas ipſi ædificaverant, in ſuum quodammodo privatum jus omnino converterent, partim, ut Parochorum vigilantiam eluderent, quod octavo ſæculo factum fuiſſe lugebat Agobardus Lugdunenſis in libro de privilegio, & jure Sacerdotii cap. 11., partim ut reditus Eccleſiaſticos a ſe, vel majoribus ſuis dimiſſos quoquo modo recuperarent, quemadmodum ſæculorum octavi, noni, & ſequentium innumera propemodum monumenta demonſtrant. Quamobrem fruſtra Gelaſius caviſſet, ut ædificatoribus Eccleſiarum nihil aliud juris concederetur, quam jus proceſſionis, quod Chriſtianis omnibus dicitur eſſe commune. E contrario quum abuſus juriſpatronatus irrepere cœpit poſt ſeptimum Eccleſiæ ſæculum, nihil adverſus illum accommodatius videri poterat, quam canones edere, quibus Patronorum jura cohiberi viderentur. At vero ex iis, qui adverſus abuſum illum ſcripſerunt, non defuerunt, qui ſine delectu falſa ger-

Can.26. & 27. cau. 16. qu.7.

germanis monumentis jungerent monumenta, imo etiam falſa componerent ſub nomine virorum graviſſimorum, dummodo propoſito ſuo ſervirent. Hujuſmodi fuiſſe videtur Anſelmus Lucenſis, qui in Collectione ſua indiſcriminatim uſus eſt illis capitibus, quæ rei ſuæ aptiora dignoſcebat, quemcumque tandem auctorem haberent. Cum autem primus ipſe fuerit, qui duos canones illos ediderit, qui ſunt 26. & 27. cau. 16. qu. 7. apud Gratianum, hinc non levis deſumitur conjectura, ex qua iidem vere Gelaſio tribui non facile debeant ex unius Anſelmi teſtimonio. Quis non agnoſcat nimiam ibi Gelaſii ſollicitudinem aut in cavendo, ne quidpiam præter proceſſionis aditum ſibi vindicent fundatores, aut in cavendo, ut Fundatores donationem ſolemnem conficiant, quod poſterioribus ſæculis caveri ſollicitius cœpit, Concilio Wormacienſi anni 868. can. 3., & eiſdem fere temporibus apud Jonam Aurelianenſem in epiſtola, quam edidit Baluzius poſt notas ad Reginonem pag. 622., nec non apud Hincmarum in capitulis tit. 4. §. ultimo. His accedit duos illos canones ita deſcriptos eſſe, ut, licet ad diverſorum cauſſas pertineant, invicem tamen ita conſonent, ut unus quaſi exemplar alterius videatur; at Gelaſii tempore nondum vigebant illæ Curialium formulæ, quæ in ſimilibus cauſſis promiſcue deſcriberentur. Præterea Gelaſius in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ graviſſime conqueſtus eſt, quod Eccleſiæ inſtitutæ, atque jamdiu dedicatæ miniſtris propemodum deſtitutæ eſſent, eamque cauſſam opportuno remedio indigerent. Quis itaque credat in his temporum adjunctis, Gelaſium facile conceſſiſſe, ut novæ dedicarentur Eccleſiæ? Id enim potius in deſtitutionem lugendam aliarum Eccleſiarum facile vergebat adverſus ejuſdem Gelaſii voluntatem. Atque hæc animadverſio eo gravior reddetur, quo ſimplicius conferatur cum alio Gelaſii monumento, quod habemus in can. 7. diſt. 1. de conſ. Ibi enim Sanctus idem Pontifex adeo caute Megetiæ ſpectabili fœminæ oratorii dedicationem conceſſit, ut tantum ibidem defunctorum nomine celebrarentur divina officia, publica tamen frequentatione, & proceſſione ceſſante. Digna illa erat Gelaſii ſollicitudo, qui deſtitutis Parochiis conſulendum potiſſimum propoſuerat, non fidelium animos ad oratoria privatorum divertere. Imo Gelaſius in eadem epiſtola profitetur, ſe id indulſiſſe, humanitatis intuitu, atque ut Matronæ, quam *ſpectabilem* vocat, quoad fieri per tempora poſſet, morem gereret. Non igitur video, qua ratione ampliorem dederit facultatem, publicæ nimirum proceſſionis, Julio, aut Frigentio, quin tamen exprimeret ſingularia illorum merita, & quaſi hæc dedicandorum oratoriorum conceſſio tuno vulgaris eſſet, & ſine diſcrimine obtineretur. Hæc omnia ſi invicem jungantur, argumento erunt non contemnendo, quo memoratis canonibus parum, aut nihil fidere quiſpiam poſſit.

De Epiſtola ad Syracuſanum, Conſtantinum, & Laurentium Epiſcopos.

Can. 34. cau. 17. qu. 4. Antequam de canone 34. cau. 17. qu. 4., qui Gelaſio ad Syracuſanum, Conſtantinum, & Laurentium Epiſcopos ſcribenti tribuitur, verba faciam, paucis tradenda eſt, quæ apud veteres viguerit diſciplina de Judæis Chriſtiana mancipia poſſidentibus, aut etiam circumcidentibus; id enim ad vim, auctoritatemque dicti

cano-

canonis 34. expendendam plurimum facit. Vetuſtiſſimis Romanorum legibus vetitum erat, indićta deportationis pœna, nequis Judaico ritu ſe, ſervoſve ſuos circumcidi pateretur, imo & circumcidens pœna capitis pleđebatur, uti tradit Paullus in lib. 5. ſententiarum tit. 22. §. 3. Tantum id Judæis permiſſum erat, ut impune ritum ſequerentur ſuum ipſi, dummodo alios non circumciderent, alienæ ſcilicet nationis homines, ne ſervos quidem ſuo dominio obnoxios, indićta pœna capitis in reos, vel deportationis, ut rurſus tradit Paullus in loco memorato §. ult., & Modeſtinus in l. 11. ff. ad legem Cornel. de Sicariis, ubi dicitur, D. Pium ita pridem conſtituiſſe. Conſtantinus Imperator illud præterea addidit, ut ſi Judæus mancipium Chriſtianum, vel cujuslibet alterius ſećtæ ſibi obnoxium circumcidiſſet, circumciſus ipſe ſtatim libertatem conſequeretur, l. 1. cod. Theodoſ. ne Chriſtianum mancipium. Heic vero non conſtitit idem Imperator, qui cum probe dignoſceret, grave Chriſtianis fuiſſe fidei periculum, ſi in ſervitutem Judæorum abduci aliquando poſſent, vetuit inſuper, ne Judæi compararent alterius ſećtæ, vel nationis mancipia, pœna indićta amiſſionis mancipii, & ſi mancipium Chriſtianum fuiſſet, non ſolum mancipium ſtatim auferendum voluit, ſed etiam emtoris bona publicari, l. 2. cod. Theodoſ. eodem titulo. (non deſunt qui poſteriorem hanc legem tribuant Conſtantio Imperatori, & ſucceſſori Conſtantini). Atque hæ Principum Conſtitutiones futuras tantummodo Chriſtianorum mancipiorum adquiſitiones prohibebant, ad mancipia jam Judæis adquiſita non pertinebant. Hanc ob rem Valentinianus, & Theodoſius in l. 5. cod. Theodoſ. de contrah. emtione, poſtquam confirmaverunt aliorum Imperatorum ſanćtiones de ſervis Chriſtianis minime comparandis, voluerunt, ut ſiqui ex Chriſtianis ſervitute Judæorum adhuc premerentur, ſoluto per Chriſtianos competenti pretio, ab indigna ſervitute redimerentur. Verum non multos poſt annos mitius cum Judæis ađum eſt in Imperio Occidentali ſub Honorio anno circiter 415., etenim Honorius Imperator plura quidem adverſus Hæreticos conſtituit tamquam veræ Chriſti dođrinæ patronus; attamen erga Judæos clemens, ac benignus viſus eſt, quemadmodum demonſtrant leges 17. 20. 23. & 24. cod. Theodoſ. de Judæis, lex ult. eodem codice de Feriis, & lex 8. eodem codice de executoribus. Hinc ipſe facultatem fecit Judæis, ut Chriſtiana mancipia rurſus habere in ſua poteſtate valerent, ea dumtaxat adjećta conditione, ut propriam religionem ſervos cuſtodire permitterent, l. 3. cod. Theodoſ. ne Chriſtianum mancipium, edita anno 415. Non ita Theodoſius Imperator in Oriente, qui eodem anno 415. lege ſua Conſtantianam legem confirmaverat, ſive in ea parte, qua cautum erat, ne Judæi ſervos ſuos Chriſtianos, aut alios quoſcumque Judaica nota afficerent, ſive in ea parte, qua conſtitutum erat, ne mancipia Chriſtiana apud Judæos retinerentur l. 22. cod. Theodoſ. de Judæis. Idipſum idem Imperator probavit anno 417. Cum enim agnoviſſet, ex memorata Honorii lege palmam quodammodo tuliſſe ſibi viſos eſſe Judæos, quemadmodum circa eadem tempora querebatur Rutilius Numatianus lib. 1. itinerarii de Judæis ſcribens, *Vićtoreſque ſuos natio vićta premit*, ſtatim Theodoſius generali lege ſanxit, ne Judæi ſervos Chriſtianos comparare auderent, nec largitatis titulo conſequi, ita tamen legem ſuam moderatus eſt, ne videretur Honorii conſtitutionem nuper latam penitus contemſiſſe, aut reprobaſſe, volens in primis, ut quæ mancipia jam antea comparata fuiſſent, ab anno ſcilicet 415. uſque ad annum 417., libere a Judæis poſſiderentur, imo & in poſterum adquiri alia poſſent

uni-

univerſali tantum titulo hæreditatis, vel fideicommiſſi, quibus tamen in caſibus nullo modo Judæi ſervos illos in ſuam ſuperſtitionem adducerent, imo nec volentes quidem reciperent. Hæc eadem lex relata eſt in codicem Juſtinianeum ſub titulo, ne Chriſtianum mancipium; ſed hoc ipſum monumentum non laudo, cum perperam depravatum fuerit a Triboniano, tutiuſque ſit ad codicem Theodoſianum in hac parte confugere. Quum vero obiiſſet Honorius in Occidente Imperator anno 423., & Theodoſius in Occidentem etiam Imperium ſuum extenderit, liberius, & latius extendendas renovavit veteres Leges de Chriſtianis mancipiis ab Judæis minime comparandis his verbis, quæ habentur in l. ult. cod. Theodoſ. ne Chriſtianum mancipium: *Chriſtiana mancipia Judæorum nemo audeat comparare. Nefas enim æſtimamus, religioſiſſimos famulos impiiſſimorum emtorum inquinari dominio. Quod ſiquis hoc fecerit, ſtatutæ pœnæ abſque omni erit dilatione obnoxius.* Porro ſtatuta pœna erat, ut ſervus ipſe id palam faciens libertate donaretur, aliquando etiam bona emtoris publicarentur, ſi inſuper Judæus Judaica quadam nota ſervum affecerit, capitali pœna plecteretur; quod demum confirmaverunt Theodoſius & Valentinianus in novellis Conſtitutionibus tit. 3. His ita præhabitis nemo amplius dubitaverit in definienda diſciplina juris, quæ in hac parte mancipiorum Chriſtianorum ab Judæis minime poſſidendorum, præſertim titulo ſingulari emtionis, Gelaſii Pontificis temporibus vigere poterat. Hinc vero palam fit canonem 34. cau. 17. qu. 4. Gelaſii temporibus nullatenus convenire; Floruit enim Gelaſius anno circiter ſeptuageſimo poſt leges Theodoſii Junioris, quibus graviſſimæ inflictæ erant pœnæ adverſus Judæos Chriſtiana mancipia comparantes. Quomodo itaque ea ſpecies Gelaſio proponi poterat de Juda Judæo, qui *ante paucos annos* Chriſtianum mancipium comparaverat? Forte dices, Judæum illum publicas leges fuiſſe transgreſſum? At vero ipſa facti ſeries in eodem canone exhibita hanc interpretationem non patitur; etenim Judas ipſe exhibetur poſtulaſſe mancipium ſibi reſtitui, *aſſerens ſe ante paucos annos comparaſſe*. Nemo facile ſponte ſua aſſerit id, in quo graviſſime adverſus leges deliquit, quodque profeſſus capitalem pœnam ſecurus expectet. Ut igitur veroſimilis ſpecies proponeretur, oporteret, ut temporibus Gelaſii adhuc viguiſſe demonſtraretur memorata lex Honorii Imperatoris, quam tamen tantum viguiſſe oſtendi ab anno 415. uſque ad annum 417. Num forte referes adquiſitionem ſervi Chiſtiani abs Judæo factam ad adquiſitionem hæreditariam, vel fideicommiſſariam Gelaſii ætate forte adhuc permiſſam, uti deducitur ex Conſtitutionibus ſupra laudatis? Verum verba illa: *ſe aſſerit comparaſſe* ab hac rurſus interpretatione aliena eſſe videntur, cum *comparandi* verbum ad ſingulares adquiſitionum modos pertineat juxta phraſim eorundem Imperatorum in eiſdem ſuperius memoratis legibus, præſertim in dicta lege Theodoſii, quæ eſt ultima in cod. Theodoſiano ſub titulo ne Chriſtianum mancipium. Si hæc, ut arbitror, vera ſunt, fruſtra laborandum eſſet in inveſtigando, quis ſit Syracuſanus ille Epiſcopus, ad quem Gelaſius fingitur reſcripſiſſe. Ivo Carnotenſis in parte 13. Decreti cap. 113. illum non Syracuſanum, ſed Syracuſium nominat. De aliis Epiſcopis Conſtantino, & Laurentio facile notitiam haberemus; etenim Gelaſii tempore erat Conſtantinus Epiſcopus Venafranus, qui ſubſcripſit Concilio Romano anni 499., & ad ipſum non inveroſimile eſt directam epiſtolam, in qua ageretur de ſervo, qui ad Eccleſiam Venafranam confugerat. Erat præterea Laurentius Epiſcopus Bovianenſis prope Venafranam Eccleſiam conſtitutus, qui interfuit Concilio Romano anni 401.

Unum

Unum adhuc adjicio; nimirum apud Ivonem pro illis Gratiani verbis, *quapropter veſtra diligenter inter utrumque ſollicita cura rerum &c.* ita legitur: *quapropter diligenter veſtra inter utrumque ſollicitudo rerum &c.*

De epiſtola ad Victorem, Conſtantinum, Martyrium, Feliciſſimum, & Timotheum Epiſcopos.

Ubi perpendendus occurrit canon 10. cau. 17. qu. 4. laudatus ex epiſtola Gelaſii ad Victorem, Conſtantinum, Martyrium, Feliciſſimum, & Timotheum Epiſcopos, re mature penſata adhuc fateor, me hærere in incerto, cum æqua ſint in utramque partem, nec contemnenda argumenta, quibus modo moveri me ſentio, ut canonem illum inter germana Gelaſii monumenta recenſeam, modo ut a Gelaſio prorſus abjudicem. Quamobrem liceat mihi eadem tantummodo exponere, eorum, qui ſanius ſapiunt, judicium libentiſſime expectaturo. Illud quidem pro certo eſt, eundem canonem a nonnullis Collectoribus Gratiano antiquioribus memorari, inter ceteros apud Ivonem in parte 3. cap. 120., ubi tamen pro illis verbis Gratiani: *Sacra communione indicavit . . . qui admittere . . . qui injuriam ſanctorum locorum proſiluiſſe probabuntur &c.* ita legitur: *Sacra communione judicavit . . . ubi admittere . . . qui in injuriam ſanctorum locorum proſiluiſſe probantur &c.* Can. 10. cau. 17. qu. 4.

Itaque in primis multa in eo canone dignoſcuntur & Gelaſio ipſi, & Gelaſii temporibus convenientia. Nimirum Epiphanius Beneventanus Epiſcopus, de quo ibidem mentio fit, Gelaſio contemporaneus fuit, ſubſcripſitque Romano Concilio anni 499. Item cum proponatur, municipes quoſdam Beneventanæ Civitatis inſecutos fuiſſe Curialem ſuum eo uſque, ut ille ne in templo quidem ſecurus extiterit, id ſane illa tempora deſignat, quibus Curiales odio apud municipes habebantur. At vero id congruit Gelaſii temporibus, quibus non ignoramus, Curiales, cauſſa nimis importunæ exactionis, civium ſibi obnoxiorum odia in ſe convertiſſe. Hujus rei teſtis eſt Salvianus, qui labente quinto ſæculo ita ſcribebat in lib. 5. de gubernatione Dei. *Quæ enim ſunt non modo urbes, ſed etiam municipia, atque vici, ubi non quot Curiales fuerint, tot tyranni ſunt? . . . Quis ergo, ut dixi, locus eſt, ubi non a Principalibus Civitatum, viduarum, & pupillorum viſcera devorentur, & cum his fere omnium ſanctorum? . . . Nemo itaque horum tutus eſt, nec ulli admodum præter ſummos a vaſtatione latrocinii populantis immunes.* His accedit, propoſitæ cauſſæ diſcuſſionem, diremtionemque mandatam exhiberi a Gelaſio Epiſcopis in Beneventana vicinia conſtitutis, qualis erat Conſtantinus, quem tunc temporis Capuanum Epiſcopum fuiſſe ſcimus, cum interfuerit Concilio Romano anni 487., ſubſcripſeritque alteri Concilio Romano anni 499., qualis præterea erat Martyrius Epiſcopus Terracinenſis, qui interfuit Romanis Conciliis anni 495., & 499., qualis inſuper fuit Feliciſſimus Epiſcopus Sabinenſis, qui etiam interfuit in Concilio Romano anni 487., qualis demum fuit Timotheus Epiſcopus Abellinas, qui ſubſcripſit Concilio Romano anni 499. De Victore verba non facio, quum de eo non facile conſtet. Hæ ſane conjecturæ ſi invicem jungantur, quadam ſimilitudine veri memoratum Gratiani canonem exornabunt.

At enim vero nonnullæ aliæ in contrarium conjecturæ non contemnendæ trahere nonnullos videbuntur. Vvaneſpen in ſua diſſertatione canonica de aſylo templo-

rum cap. 3. ex eo, quod hæc epiſtola inter vulgatas Gelaſianas deſideretur apud Collectores etiam diligentiſſimos, deduxit *non exiguum argumentum*, ut ipſe ait, *hanc epiſtolam huic Pontifici recentiore manu ſuppoſitam*. Id ſane leviſſimum eſt, quum pateat, Gelaſiana monumenta ad privatorum potiſſimum cauſſas pertinentia maxima in parte periiſſe. Potior conjectura eſt, quæ deducitur ex eo, quod Gelaſius exhibeatur, in duorum hominum cauſſa ſingulari tot fere integræ Provinciæ Epiſcopos deſignaſſe, ad quorum ſollicitudinem pertineret, inquirere de veritate rei geſtæ, & in reos anathematis ſententiam pronunciare. Imo, quod amplius eſſe videtur, Gelaſius cauſſæ cognitorem non deſignavit Epiphanium Epiſcopum Beneventanum, in cujus Eccleſia facinus admiſſum fuerat, ſed extraneos Epiſcopos tantum; Præterea pœna, quæ ibidem adverſus reos infligitur, aſperrimis concipitur formulis, illis præſertim verbis: *Nec enim jure ad ſupplicandum debet admitti, qui admittere ſacrilegium non dubitavit*, quaſi Gelaſius vir ceteroqui piiſſimus, ac prudentiſſimus reorum preces ſpreverit, & irremiſſibili anathemate damnaverit. Aſperior etiam præter morem eſt integra epiſtola, ut Gelaſianum ſtylum exhibere non facile poſſit. Animadvertere etiam juvabit, in eadem materie recentioribus ſæculis nonnulla fuiſſe veteribus Sanctiſſimis Antiſtitibus falſo tributa, inter cetera falſo adſcriptam fuiſſe Auguſtino epiſtolam ad Bonifacium Comitem, ex qua depromtus eſt canon 8. cau. 17. qu. 4., accurati Auguſtinianorum operum Reviſores teſtati ſunt. At cum hoc ipſum fragmentum apud Ivonem fere junctum habeatur cum eadem Gelaſii epiſtola in eadem parte 3. Decreti cap. 120., & 122., videtur Ivo codicibus depravatis uſus fuiſſe in illis omnibus deſcribendis, in quibus ſcilicet ſpuria germanis commixta deprehenderentur, & quidem eadem manu compoſita, atque eodem etiam auctore ſub diverſorum nomine ex induſtria elaborata. Demum ſuſpicio falſitatis eo gravior redditur, quod auctor epiſtolæ videatur ignoraſſe aliquot Chriſtianorum Imperatorum leges in eadem propoſita ſpecie Curialium ad Eccleſiam confugientium l. 3. cum ſimilibus cod. Theodoſ. de his, qui ad Eccleſiam confugiunt, cum qua conferri jure poſſent, quæ in toto eodem titulo tradit Gothofredus elegantiſſime; at vero Gelaſium conſtitutiones ſacras, quæ ſuo potiſſimum tempore vigebant, ubique paſſim promulgatas, ac receptas ignoraſſe nemo uſpiam dixerit. Potius itaque videretur, memoratam epiſtolam recentiori auctori tribuendam fore; neque enim ignoro, recentiore ætate eandem, quæ ibidem generaliter traditur, diſciplinam receptam fuiſſe.

De Epiſtola ad Victorem Epiſcopum.

Can. 9. diſt. 74. Quod nomine Gelaſii ad Victorem Epiſcopum ſcribentis refertur in can. 9. diſt. 74. jam eodem nomine deſcripſerat Ivo Carnotenſis in parte 6. cap. 106. uſque ad illa verba, *in Preſbyteratum ſtudeas promovere*; quæ vero apud Gratianum ſequuntur, illic deſiderantur. Ivonem itaque ſecuti ſunt recentiores Collectores, quorum aliqui, ut monent Correctores Romani, adjecerunt, epiſtolam ſcriptam eſſe ad Victorem Alexandrinum. Quis fuerit Victor Alexandrinus, non ſatis conſtat ex monumentis Eccleſiaſticis. Ego potius ſuſpicarer, eum fuiſſe Victorem Epiſcopum Lunenſem, quem ſcimus interfuiſſe Romanis Conciliis anni 501. 502. 503. & 504. Quæ in eo capite habentur, minime diſſonant a Gelaſii temporibus; etenim qualis tunc fuerit Diaconorum ambitus, qui Preſbyteratus ordinem negligebant, facile

facile conſtat ex epiſtola ejuſdem Gelaſii ad Epiſcopos Lucaniæ cap. 7. & 8. Item Eccleſias Sacerdotali officio tunc deſtitutas fuiſſe, idem Gelaſius conqueſtus eſt initio ejuſdem epiſtolæ ad Epiſcopos Lucaniæ, aliarumque Provinciarum.

De epiſtola ad Theodoricum Regem.

Antonius Auguſtinus in dialogo 19. lib. 1. de emend. Gratiani canonem 12. diſt. 10. inter incerta, ſive incertæ fidei, atque auctoritatis capita refert. Ego vero nil dubito, quin jure Gelaſio Papæ tributus fuerit, & quidem ad Theodoricum Regem ſcribenti, non ſolum ex eo, quod Ivo Carnotenſis in parte 4. cap. 180. eodem nomine monumentum retulerit, verum etiam, & potiſſimum, quod temporibus Gelaſii Theodoricus Rex Italia fere univerſa potitus fuerit, maximeque decuerit Romanum Antiſtitem, novi Principis animum per epiſtolam ad Romanæ Eccleſiæ benevolentiam excitare, ea præſertim ætate, qua Imperialibus privilegiis Romana eadem Eccleſia jamdiu decorata fuerat, ac diſtincta, quibus ſervandis, cuſtodiendiſve plurimum valere poterat Theodorici auctoritas; ut omittam etiam alias cauſſas, ac præ ceteris cauſſam fidei, quæ ab Arianis ſub eodem Principe turbabatur. Sane in memorato Gratiani fragmento Gelaſius exhibetur apud Theodoricum Regem poſtulare, ut privilegia jamdiu Romanæ Eccleſiæ conceſſa ſervaret. Quid congruentius eſſe poterat, dum Theodoricus ipſe Italiam regendam ſuſciperet, & ſupremam loco Imperatorum poteſtatem explicaret? Imo quoties hanc epiſtolam Gelaſio tribuemus, exinde illud honorificentiſſimum Gelaſio eidem accedet, quod nimirum plurimum apud Theodoricum valuerit; Nam ſcimus Theodoricum Regem, etſi Arianorum potius hæreſi faventem, Romanam tamen Eccleſiam benevolo animo excoluiſſe, quemadmodum teſtatur Iſidorus Hiſpalenſis in Chronico Gothorum æra 554., ac deduci etiam poteſt ex præcepto ejuſdem Theodorici ad Senatum Urbis Romæ directo edito apud Lucam Holſtenium. Quemadmodum igitur, quod favore Mediolanenſis Eccleſiæ idem Theodoricus ſtatuit, tribuendum jure optimo eſt petitionibus Euſtorgii Mediolanenſis Epiſcopi, uti colligitur perſpicue ex epiſtola Theodorici ad Adilam Comitem apud Caſſiodorum lib. 2. variar. epiſt. 29., jure merito conjicere poſſumus Theodoricum eundem Romanæ Eccleſiæ benevolentiam exhibuiſſe ex petitione Gelaſii Antiſtitis prudentiſſimi Romanæ ipſius Eccleſiæ.

Can. 12. diſt. 10.

De Ceteris Canonibus Gelaſio tributis.

Quæ huc uſque deſcripta ſunt nomine Gelaſii monumenta, ex certis ejuſdem epiſtolis, aut aliis actibus excerpta indicantur. Alia adhuc ſuperſunt apud Gratianum, quæ ita Gelaſio tribuuntur, ut ignores, quo illa exigi merito poſſint. Inprimis ex iis eſt canon 48. diſt. 50. in cujus inſcriptione minime conſonant codices Gratianei: etenim in aliis Gelaſio, in aliis, & quidem vetuſtiſſimis, Pelagio tribuitur. Verum non opus eſt argumentis, ut quis facile percipiat, neque ad Gelaſium, neque ad Pelagium, ſive ille primus ſit, ſive ſecundus, illum referri poſſe. Stylus ipſe capitis ab illorum Pontificum monumentis prorſus alienus eſt, & per-

Can. 48. diſt. 50.

perſpicue dignoſcitur ex formulis, ſæculo ſeptimo, aut etiam poſterioribus, fuiſſe elucubratum canonem, cum apprime conveniant cum ſtylo Legum Longobardarum, aut Legum Bajuvariorum ſeptimo Eccleſiæ ſæculo editarum; quod illico videt quicumque vel in earundem legum lectione aliquantiſper verſatus fuerit. Nonnihil cum eodem canone videtur commune habere conſtitutio quædam Regis Rotharis in lib. 1. legum Longobardarum tit. 26. num. 6. ibi: *Si mulier libera ſulfreal ſuper furtum comprehenſa fuerit, furtum, quod fecerit, ſibi novum reddat; nam alia culpa non requiratur pro eo, quod injuriam paſſa eſt, & vitio ſuo reputet, quia operam indecentem facere tentavit*. Unum adhuc juvabit animadvertere, quod ex codicum Gratianeorum varietate dependet; nimirum ubi in recentioribus aliquot Gratiani editionibus legitur, *ſi caballos alienos tulerit*, in antiquioribus editionibus ita legitur: *ſi caballos alienos furatos tulerit*.

Can. 1. cau. 2. qu. 3. In vetuſtis Gratiani codicibus etiam tribuebatur Gelaſio canon 1. cau. 2. qu. 3., ſed jam Correctores Romani pro Gelaſii nomine ſubſtituerunt nomen Caji Pontificis, quatenus idem fragmentum legitur in epiſtola Cajo a Mercatore tributa. At vero jam ſuperius cap. 26. de hoc fragmento actum eſt, ſimulque traditum, Iſidorum Mercatorem uſum fuiſſe in eo componendo legibus codicis Theodoſiani.

Can. 48. cau. 2. qu. 7. Nomine etiam Gelaſii Papæ laudatur canon 48. cau. 2. qu. 7., in quo Romani Correctores tantum ſolliciti fuerunt, ut illum ad vetuſta Gratiani exemplaria exigerent, & quid apud alios Collectores deſideraretur, adnotarent. Illud adhuc obſervandum arbitror, hunc eundem canonem apud Ivonem in parte 5. Decreti cap. 151. junctum legi cum verbis canonis 25. cau. 12. qu. 2., itaut poſt illa verba canonis 25. *in detrimentis alicujus rei patiamini generari*, hæc ſtatim ſequantur: *Siquod vero in Eccleſiæ veſtræ damnum, aut in his, quæ ſunt præceptionis noſtræ prohibita, Pontificem veſtrum videritis admittere, mox noſtris auribus relatione ſignate, ut quid fieri debeat, cenſeamus*. Jam ſuperius hæc ipſe verba retuli ad canonem 25. nuper memoratum, tradidique Gelaſio jure congruere poſſe, una tamen animadverti in eodem capite deſcribendo Ivonem præ oculis habuiſſe corruptos codices, in quibus varia fragmenta ex diverſa decerpta locis ſimul adſuta continerentur. Hinc hoc in loco illud adjicere non dubitaverim, Ivonem variis forte ex laciniis hoc ipſum caput contexuiſſe, imo & ex variis Gelaſii fragmentis unum monumentum conſarcinaſſe. Habetur epiſtola Gelaſii ad Juſtinum Archidiaconum, & Fauſtinum Defenſorem, ex qua Ivo excerpſerat caput 151., & Gratianus dictum canonem 25., inter miſcellanea Baluzii tom. 5. ex Vetuſto MS. eruta; in ea tamen leguntur quidem verba canonis 25. cau. 12. qu. 2., non vero verba canonis 48. cau. 2. qu. 7., quemadmodum leguntur apud Ivonem in cap. 151. part. 5. Alias vero verba canonis ejuſdem 48. video in Collectione Deuſdedit Collectione Ivonis paullo antiquiore lib. 3. cap. 99. depromta referri ex epiſtola Gelaſii ad Reſpectum, & Leoninum Epiſcopos, hiſce verbis concepta: *Johannes Archidiaconus Falerionenſis Urbis everſionem Eccleſiæ ab eo, qui Præſulis nomine cenſetur effectum grandi nobis ſupplicatione conqueſtus eſt, itaut ſe videlicet de loci ſui adminiſtratione dejecto iter ſibi liberum ad depopulandas facultates aperiret Eccleſiæ. Nam miniſteriis, & ornatu pro ſua voluntate diſtracto prædium etiam paternum, quod in alimoniam Clericorum decerptor ejus reliquerat, velut proprium ſuis utilitatibus vindicavit, obviantemque ſupradictum Archidiaconum, ceteroſque complures, qui pariter reclamabant, ab ordinibus ſuis credidit excludendos; & ideo, Fratres chariſſimi, divinitatis intuitu Eccleſiæ cauſſam ſum-*

ſumma attentione trutinantes omni veritate diſcuſſa de compertis cita noſtris auribus relatione ſignate, ut perſpecta inſtructione diligentiæ veſtræ, quid fieri debeat, cenſeamus. Video quidem, hoc ſuo fragmento antiquitati univerſæ fortaſſe ignoto Deuſdedit voluiſſe inſtituto ſuo ſervire; verum fortaſſis etiam video, hæc eadem poſteriora verba apud Ivonem transferri in aliam epiſtolam potuiſſe, ſive alteri Gelaſianæ epiſtolæ adſui, ſicut & alia, quæ Gelaſii non ſunt, in fine Ivoniani capitis juncta fuerunt, quemadmodum ſuperius demonſtrabam ad dictum canonem 25. cau. 12. qu. 2. Quamobrem jure concludere potero, auctoritatem canonis 48. cau. 2. qu. 7. ex Deuſdedit fide omnino pendere, ex quo Ivo videtur in ſuum codicem monumentum traduxiſſe, ad calcem alterius epiſtolæ Gelaſianæ, & ex utroque Gratianus reticito nomine epiſtolæ, cujus fragmentum deſcribebat, ideo, quod non una eademque epiſtola laudaretur apud Deuſdedit, quæ apud Ivonem.

In vetuſtis Gratiani exemplaribus Gelaſio Pontifici etiam tribuebatur canon 13. cau. 3. qu. 5. Verum Romani Correctores jam retulerunt ad epiſtolam, quæ Pelagio II. Pontifici adſcripta eſt. Nominis ſimilitudo errandi occaſionem dedit. De ipſo autem canone commodius inferius agendum erit in cap. 58. *Can. 13. cau. 3. qu. 5.*

Canonem 37. & 38. cau. 11. qu. 3. jam nomine Gelaſii Papæ in decretis cap. 2. & 3., ſive, ut aliæ editiones exhibent, 13. retulerunt Burchardus lib. 11. cap. 47. & 48., & Ivo parte 14. cap. 111. & 112. Et quidem canon 37. conſonat cum aliorum Collectorum editionibus, dummodo in poſtremis verbis ita legamus cum Ivone, *quibus vivis non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus*, aut cum Burchardo, *mortuis non communicare poſſumus*. Hæc ſane lectio erit Gratianeæ anteferenda, cum videatur magis conſonare cum ſententia Leonis Magni, ad quam refertur, juxta canonem 1. cau. 24. qu. 2. At canon 38. Gratianeus ita ſuppleri poterit ex codicibus Ivonis, & Burchardi, quos ſequendos voluit auctor Palearum: *Hi ſane, qui ante audientiam communicare tentaverint, donec per pœnitentiam reatum ſuum defleant, ad communionem nullo modo reducantur* (ita legitur apud Burchardum; apud Ivonem vero habetur *perducantur*) *excepto mortis interitu urgente. Qui vero excommunicato ſcienter communicaverit, & amodo ſaltem in domo* (ita Burchardus: legit Ivo: *& animo ſaltem in domo*) *ſimul oraverit, atque latebras defenſionis, ne cominus* (aliqui Ivonis codices exhibent: *ne quominus*) *ad ſatisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excommunicatore pœnitentiam ſuſcipiat, Corporis, & Sanguinis Domini communione privatum ſe eſſe cognoſcat, & delictum ſecundum canones pœniteat*. Non dubito, quin hæc fuerint a recentioribus Collectoribus compoſita, ætate nimirum Burchardi, qua communione Eccleſiaſtica plurimi ob res Eccleſiaſticas vi poſſeſſas dejecti fuerant, iidemque eandem Eccleſiæ cenſuram contemnebant; Ideo vero tributa fuerunt Gelaſio, quia nonnulla his ſimilia apud Gelaſium legantur adverſus Acacium, & Acacii Defenſores. Revera Gelaſius in epiſtola ad Euphemium, ſive, ut alii vocant, Euphemium, docet non alia de cauſſa Acacium jam fuiſſe damnatum, quia Chalcedonenſis Synodus anathemate percellendo Eutychianos hæreticos, tacite & Acacium prædamnavit, utpote, qui cum Eutychianis poſtea communicavit. Idipſum tradit in epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ, in epiſtola ad Natalem Abbatem, & in commonitorio ad Fauſtum ſcribit: *Deceſſores mei, Sacerdotes, qui prævaricatoribus ſe communicaſſe propria voce confeſſi ſunt, a communione Apoſtolica ſubmoverunt*. Et paullo infra de iis, qui in errore perſiſtentes obierint: *Mortuos ſuſcitaſſe legimus Chriſtum, in errore mortuos abſolviſſe non legimus*, *Can. 37. & 38. cau. 11. qu. 3.*

mus. Præ ceteris idipſum legimus in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ, & Illyrici, ubi duo potiſſimum traduntur; in primis neminem cum hæreticis quacumque ratione communicare debere, deinde eum, qui in anathemate pervicax obierit, non eſſe ullatenus abſolvendum; quæ ſane omnia plurimum conſonant cum memoratis Gratiani canonibus. At vero unum eſt, quod Gelaſianæ ſententiæ adjectum videtur in eiſdem canonibus; nimirum excommunicatum intra annum coram ſuo excommunicatore cauſſam ſuam peragere debere, ſecus ſibi videri *aditum audientiæ clauſiſſe*. Non conſonat id cum Gelaſii epiſtolis. Etenim pluries Sanctus idem Pontifex proteſtatus eſt, ſe, alioſque Pontifices Maximos paratos extitiſſe, ut Acacium, & ei communicantes, ſi ad unitatem catholicam reverterentur, audirent; nec annalem, aut alium etiam ampliorem terminum præſtituerunt. Hæc temporis præſtitutio potius ſæculis recentioribus fieri cœpit, cum graviſſimus eſſet, & inferendus pœnarum Eccleſiaſticarum contemtus. Atque iſti diſciplinæ occaſionem quodammodo præbere potuerunt vetuſti canones, quibus Epiſcopi ad Concilium Provinciale non accedentes ſine cauſſa, excommunicati dicebantur uſque ad Synodum ſequentem, in qua ſe purgare de admiſſa negligentia deberent; cum vero aliquando Provinciales Synodi annuo tempore renovarentur, hinc potuit uſque ad annum protendi excommunicationis purgatio, quo elapſo gravior excommunicati pœna redderetur. Verumtamen hæc veterum canonum ſententia referenda erit ad varias excommunicationis ſpecies, de quibus paſſim Interpretes excultiores verba faciunt, ut qui per annum a leviore excommunicatione ſolvendum ſe non curaverit, communione Eccleſiaſtica penitus careret, non vero ita repelleretur, ut audiri, ac recipi pœnitens non amplius poſſet, quod ex Gratianeo canone 37. deduci videtur. Itaque concludere jure potero, memoratos canones cum Gelaſii ſententiis in parte congruere, in parte autem ſanius eſt intelligendos, ut cum germana canonum diſciplina conveniant.

Can. 15. cau. 16. qu. 1. Parum, aut nihil eſt, quod animadvertamus ad canonem 15. cau. 16. qu. 1., qui in emendatioribus Gratiani codicibus his verbis concipitur. *Conſideratio Eccleſiaſticæ utilitatis hoc poſtulat, ex juſta diſpoſitione teſtatoris ſervandum arbitrium eſſe*. Romani Correctores cum Gelaſii epiſtolam indicare non poſſent, ad quam idem fragmentum exigerent, adnotaverunt ſimilia quædam reperiri apud Gregorium in can. 4. cau. 13. qu. 2. junctis ad eundem canonem ipſorum Correctorum notis. Potuiſſent etiam commodius ſubjicere oculis canonem præcedentem, ſive canonem 14. cau. 16. qu. 2., in quo eadem ſententia ſub Gregorii nomine legitur. Eſſent alia monumenta Eccleſiaſtica numero plurima, quæ ad eandem rem explicandam laudari potuiſſent. Num vero hæc valerent ad propoſitum Gratiani confirmandum, qui ex veterum Patrum dictis inferebat, poſſe unumquemque ſibi in Monaſticis locis ſepulturam eligere, maxime dubitaverim, cum temporibus aut Gelaſii, aut Gregorii nondum diſputationum iſtarum ſuborta eſſet occaſio. Imo ex hoc ſuſpicio ſubeſſe poteſt, Gratianum utpote Monachum in illis canonibus ad ad eam rem pertinentibus uſum fuiſſe Monaſterii ſui codicibus, qui ſane in ea materie corruptiſſimi eſſe poterant, ex apocryphis, & incertæ auctoritatis ut plurimum capitibus compoſiti, quemadmodum Monaſteriorum codices ſæculo undecimo fuiſſe depravatos univerſi Viri eruditi jamdiu agnoverunt. Hinc vero nemo non videt, hujuſmodi fragmentum Gelaſii incertum prorſus eſſe, nec tuto poſſe tamquam firmum Eccleſiaſticæ diſciplinæ argumentum produci.

Eadem

Eadem eſſe debet ſententia de canone 28. cau. 16. qu. 1., quem ſane ignorarim, an Gelaſio, an Pelagio Papæ inſcripſerit Gratianus, cum frequentiſſime occurrat in nominibus hiſce erratum fuiſſe. Suboritur mihi ſuſpicio ex epiſtola Pelagio I. tributa apud Baluzium in tomo 5. Miſcellaneorum pag. 465., quæ ſcripta fertur ad Marcellum Epiſcopum Senonienſem. In ea poſtquam deſcripta ſunt verba canonis 20. diſt. 24., poſt pauca ita ſequitur: *Pari etiam auctoritate mandamus, ut de Monaſteriis probatæ vitæ Monachos debeas ad ſacratos ordines promovendos eligere, eo dumtaxat moderamine cuſtodito, ut neque monaſteria ab optimis Perſonis ex toto vacuata reddantur, neque Eccleſiæ remaneant ſine Sacerdotibus deſtitutæ*. Verum ſive Pelagio, ſive Gelaſio hæc inſcripta ferantur, nullum dubium eſſe poteſt, quin ea undecimo, aut duodecimo ſæculo a Monachis conficta fuerint, nomine vetuſtiſſimorum Pontificum. Licet enim vel a prima Monachorum inſtitutione contigerit ſive in Occidentali, ſive in Orientali Eccleſia, ut ſæpe, ac ſæpius, qui inter Monachos eſſent optimi, Eccleſiaſticis ordinibus decorarentur, atque a Monaſteriis ad Eccleſias advocarentur, tamen ſæculo 11., aut 12. exortæ fuerunt inter Monachos, ac Clericos graviſſimæ concertationes, (quemadmodum univerſa propemodum illius temporis Concilia teſtantur), ex quibus Clerici a ſacris officiis Monachos excludendos penitus eſſe dicebant, e contrario Monachi nil antiquius habebant, quam ut Sacramenta miniſtrare ſive in Monaſteriis, ſive extra Monaſteria poſſent. In hac diutiſſima, atque acerima contentione mirum eſt, quot monumenta Monachi effinxerint etiam adverſus Epiſcopos, quorum auctoritatem eludere ſatagebant; quod & alias demonſtravi, & apud eruditos hujus rei Scriptores vulgatiſſimum eſt. Quæ cum ita ſint, aſſeri haud temere poterit, memoratum canonem falſo tributum fuiſſe Gelaſio induſtria Monachorum, præſertim quod ſciamus, apud neminem ex Collectoribus Gratiano vetuſtioribus recenſeri, ſed ab uno Gratiano editum fuiſſe, qui & Monachus erat, & corruptis Monaſteriorum Bibliothecis utebatur. Quod ſi quis adhuc ad monumenta Gelaſii eundem canonem exigendum adamaret, poſſet ejus oculis ſubjici caput 2. Gelaſianæ epiſtolæ ad Epiſcopos Lucaniæ, ſeu canon 8. diſt. 77., in quo Sanctus Pontifex tradebat, quibuſnam animi dotibus ornatus eſſe debuerat, qui ad Clerum promovendus erat, ſive is ex Laicis, ſive ex Monaſteriis advocandus proponeretur, quod forte occaſionem Monachis dare potuit, ut quod ipſi de Monachorum ordinationibus ſcribebant, Gelaſio tribuerent. Ceterum Gelaſius nuſquam conſtituit, ut Abbate Monaſterii petente Monachum ad Clerum admitti, Epiſcopus aſſentiri deberet, cum conſtet paullo poſt Gelaſii ætatem Conciliorum ſuffragio probatum, ut tum demum Epiſcopi Monachos ad Clerum vocarent, quoties neceſſitas Eccleſiarum id poſtularet, & quidem ex Abbatum conſenſione, quemadmodum deducitur ex Concilio Agathenſi anni 506. can. 27., & Concilio Ilerdenſi anni 524. can. 3., quibus jungi poteſt epiſtola Gregorii Magni 27. ad Candidum Epiſcopum lib. 5. *Can. 28. cau. 16. qu. 1.*

Quod contigit in canone 1. cau. 16. qu. 3., ut Gelaſio tribueretur, quod legitur in Concilio Chalcedonenſi, quemadmodum ſuo in loco demonſtratum eſt; idipſum fere evenit in inſcriptione canonis 8. eadem cauſſa, & quæſtione; etenim is canon Gelaſio tribuitur, ſed vel ipſa canonis verba, illa præſertim, quæ ita concipiuntur, *Placuit huic ſanctæ, magnæ Synodo &c.*, declarant falſo Gelaſio tributum eſſe, unaque agnoſcuntur ad Concilium generale VIII., ſive Conſtantinopolitanum IV. ſub Hadriano II. celebratum pertinere, quemadmodum liquet ex collatione *Can. 1. & 8. cau. 16. qu. 3.*

latione canonis 18. ejuſdem Synodi, cujus verba penitus conſonant cum canone Gratianeo. Sane quod Gelaſii nomen iſtis canonibus inſcriberetur, ex eo profe-ctum arbitror, quia apud aliquos traditum eſt, Gelaſium Pontificem fuiſſe tricenariæ præſcriptionis auctorem, quemadmodum ſuperius retuli ad alios canones Gelaſii nomine inſcriptos. Quomodocumque vero invehi potuerit in rebus Eccleſiaſticis tricenaria præſcriptio, quod alias abunde proſecutus ſum, certum eſt inter conſtituta Gelaſii nonnihil ſimile reperiri, inter ea nimirum, quæ potius Felici III. tribuenda videntur, ſed quoniam ſunt ſcripta adverſus Acacium, contra quem etiam ſcripſit Gelaſius, ideo a nonnullis Gelaſio adjudicata fuerunt. Itaque Felix III. adverſus Acacianos ſcribens ajebat, Chriſti conſtituta non potuiſſe everti ab hæreticis, hiſce verbis abruptis, quæ habentur in tom. 5. Labbeanæ editionis Venetæ pag. 185. *Poſt quingentos annos conſtituta Chriſti eos velle ſubvertere, cum triginta annorum lex hominum non poſſit abrumpi*. Hinc nil mirum eſſe poteſt, ſi ſententia dicti canonis 8. apud Gratianum Gelaſio quoquo modo tribui potuerit. Videantur, quæ ſuperius exhibentur ad canonem 9. cau. 16. qu. 3.

Can. 8. cau. 16. qu. 6. Canonem 8. cau. 16. qu. 6. falſo tributum eſſe Gelaſio, facile demonſtratur; ibidem enim fit mentio munificentiarum, quas Epiſcopi Clericis, aut aliis benemeritis hominibus conceſſerant, quæque a ſucceſſoribus Epiſcopis minime revocandæ dicuntur. At vero temporibus Gelaſii, ſive ſub finem quinti ſæculi, nondum uſus invaluerat, ut Epiſcopi Clericis Eccleſiaſtica bona uſus cauſſa concederent, ſed adhuc per Oeconomos ſingula Eccleſiæ bona adminiſtrabantur tributis in ſingulos Clericos reddituum, ſeu obventionum portionibus. Origo illius conceſſionis, ac ſingularis munificentiæ a Viris eruditiſſimis repetitur primum ex Concilio Agathenſi anni 506., in cujus canone 7. ita legimus: *Minuſculas vero res, aut Eccleſiæ minus utiles peregrinis, vel Clericis, ſalvo jure Eccleſiæ, in uſu præſtari permittimus*; idipſum propemodum eruitur ex canone 22. ejuſdem Concilii, ſeu can. 32. cau. 12. qu. 2. Quæ ſane verba quoties adamuſſim perpendantur, nemo percipiet, quomodo jam ſua ætate Gelaſius dicere potuiſſet aliquando erga Clericos ſuos, aut ſibi ſervientes *munificentias* Epiſcopos exhibuiſſe. Id potius dici potuit recentiore tempore, quo ſacri Antiſtites non amplius res minuſculas, vel Eccleſiæ minus utiles Clericis, aliiſque benemeritis concedere conſueverunt. Hinc jure arbitrabor, auctorem canonis 8. cau. 16. qu. 6. ſub nomine Gelaſii voluiſſe referre ſententiam poſteriorum Conciliorum. Revera in Concilio Aurelianenſi III. anni 538. can. 17. eadem propemodum ſententia legitur, his verbis expreſſa. *De munificentiis vero Sacerdotum id obſervandum, ut ſiquid præſenti tempore* (notatu digna ſunt poſtrema hæc verba, quibus recens inducta diſciplina ſignificatur) *a Clericis de decedentium munificentiis habetur, vel poſſidetur, deinceps a ſucceſſoribus nullatenus auferatur, ita ut qui deceſſorum largitatibus gaudent, officia Eccleſiæ, obedientiam, & affectum Sacerdotibus præbeant. De quibus tamen munificentiis, quæ præſenti tempore ab his, ſicut dictum eſt, poſſidentur, ſi pro opportunitate Epiſcopo placuerit, quod voluerit commutare, ſine accipientis diſpendio, in locis aliis commutetur. De munificentiis vero præſentibus, quas unuſquiſque Clericis pro ſua gratia eorum obſequiis æſtimat conferendas, ſicut in arbitrio dantis eſt, ut tribuere, quibus voluerit, debeat, ita ſi inobedientia, vel contumacia in aliquo accipientis extiterit, culpa agnita, in arbitrio ſit præſidentis, utrum, vel qualiter debeat revocari*. Huc itaque referri jure poterit memoratus Gratiani canon, quem in aliam ab authographo formam redigere potuit Anſelmus

Lu-

Digitized by Google

Lucenſis, retenta ſententia, quod non ſemel hic Collector feciſſe probatur.

Canon 5. cau. 22. qu. 2. apud unum Gratianum legitur, fruſtraque ſive apud veteres Collectores canonum, ſive apud eos, qui Gelaſii monumenta congeſſerunt, inveſtigares. Si ex authenticis ſcripturis erui quoquo modo poſſet, Paullum Apoſtolum promiſiſſe ſe ad Hiſpanos iturum, ego pro certo haberem, fragmentum iſtud nullo jure a Gelaſio abjudicandum eſſe, aut ab aliquo Pontifice Maximo, qui prope Gelaſii tempora vixerit. Vel enim Gelaſium, vel Pelagium hujus nominis II. ipſe laudarem; præſertim cum noverim apud Collectores, Pelagii, & Gelaſii monumenta promiſcue laudari conſueviſſe, nominum ſimilitudine errandi occaſionem præbente. Et quidem ſi fragmentum iſtud Gelaſio tribueremus, a cujus ſtylo minime diſſonare videtur, facile conjicerem, ibidem agnoſci opus quoddam Gelaſii adverſus Priſcillianiſtas editum, quod ad nos uſque minime pervenerit. Porro quinto Eccleſiæ ſæculo Priſcillianiſtæ nihil ſollicitius in vulgus ſpargebant, quam mendaciorum formulas; has enim paſſim ajebant in ſacris Literis qua veteris, qua novi teſtamenti probari. Adverſus ipſos quemadmodum paullo antea ſcripſerat Sanctus Auguſtinus, ita ſcribere facile potuit Gelaſius, explicando nonnulla ſacrarum literarum teſtimonia, quæ a Priſcillianiſtis in medium producebantur. Sanctus Auguſtinus inter cetera in Sermone 133. de verbis Evangelii Johannis cap. 7. interpretatur, qua ratione, & ſine ulla mendacii ſpecie Chriſtus Dominus dixerit, ſe ad templum feſtivitatis cauſſa non aſcenſurum, cum tamen illum revera aſcendiſſe deprehendatur. Eadem ratione Gelaſius explicare potuit nonnulla Apoſtolorum geſta, quæ mendacii ſpeciem apud Priſcillianiſtas habebant, ſed revera ſunt a mendacio aliena. Huc pertinebat proteſtatio Petri Apoſtoli detrectantis pedum lotionem a Chriſto faciendam, deinde vero eidem lotioni ſeſe libentiſſime ſubjicientis; quemadmodum habetur in cap. 13. Evangelii Johannis. Huc quoque pertinebat nonnullorum traditio, aſſerentium Paullum Apoſtolum promiſiſſe, ſe ad Hiſpanos iturum, atque a data hujuſmodi fide receſſiſſe. Quæ cum optima ratione in eodem canone Gratianeo, licet paucis, explicata videantur, ego ſane non auderem eadem a Gelaſio Viro ſapientiſſimo abjudicare, præſertim cum de ea re diſſerendi Sanctiſſimo Pontifici occaſio optima fuerit, nimirum cuſtodiendæ optimæ morum regulæ adverſus Priſcillianiſtas, & mendacii improbandi. At vero ſiquis potius amaret, hæc Pelagio II. Pontifici tradere, parem eidem Pontifici ita ſcribendi oblatam occaſionem agnoſcerem. Nemo ignorat, quam gravis adhuc vigeret temporibus Pelagii II. controverſia in cauſſa trium Capitulorum, quæ reprobata nuper fuerat in Concilio Conſtantinopolitano II., alias autem probata a pluribus ferebatur in Concilio Chalcedonenſi. In eadem cauſſa plures, & magni nominis Antiſtites a Sede Apoſtolica defecerant, præ ceteris allegantes, Vigilium Pontificem, qui in cauſſa trium Capitulorum nonnulla peregerat, modo illa probaſſe, modo damnaſſe; ac propterea illius auctoritati, quemadmodum, & Synodo ſub ipſo celebratæ parum eſſe fidendum. Hos viros ſchiſmatis auctores, vel patronos Pelagius II. totis viribus exagitavit, atque confecit, oſtendendo ex ipſis ſacrarum literarum exemplis poſſe aliquando juſtis de cauſſis ſine ulla mendacii ſpecie a priore ſententia recedi. Videatur ad hanc rem epiſtola Pelagii II. ad Eliam Aquilejenſem, alioſque Iſtriæ Epiſcopos ſchiſmaticos, qui damnationi trium Capitulorum nondum conſenſerant. Sane exempla, quæ in memorato can. 5. cau. 22. qu. 2. referuntur, a Pelagii ejuſdem propoſito aliena non videntur, eamque ob

Can. 5. cau. 22. qu. 2.

rem Pelagio fortaſſis tribui jure ab aliquo poſſent. Fateor, hac in parte deſtituimur monumentis, quibus rem iſtam paullo liberius conficiamus. At vero in re obſcuriſſima ſatis mihi eſt qualequale lumen adtuliſſe.

Can. 4. cau. 22. qu. 5. Canonem 4. cau. 22. qu. 5. nemo ambiget, quin potius ad librum aliquem pœnitentialem referat potius, quam ad Gelaſium, aut quemvis alium Pontificem Maximum. Notant Romani Correctores apud Polycarpum hunc canonem tribui Pio, apud alios collectores tribui Pelagio. Hinc ſane ex nominis ſimilitudine, uti in aliis plurimis contigit, factum eſt, ut pro Pelagio Gelaſius apud Gratianum ſcriberetur. Verum in antiquioribus collectionibus breviatis characteribus arbitror inſcriptionem capitis ita exhibitam fuiſſe *ex P.* aut, *ex PL.* quæ nota ſignificaret Pœnitentialem librum; attamen Amanuenſes aut ignaros, aut incautos ſcripſiſſe *ex Pio*, aut *ex Pelagio*, alios deinde *ex Gelaſio*. Ceterum vulgatiſſimi ſunt pœnitentialium libri, in quibus eadem traduntur. In pœnitentiali, quem deſcripſit Regino in lib. 1. de Eccleſiaſticis diſciplinis cap. 300. ita legitur: *Si ſciens pejeraſti, & alios in perjurium induxiſti, ſeptem annos pœnitere debes*; & rurſus idem Regino in lib. 2. cap. 324. ita ſcripſit: *Ex Pœnitentiali: Quicumque ſciens pejeraverit, ſeptem annos pœniteat, & poſt hæc communionem accipiat.* Idipſum legitur in Pœnitentiali Halitgarii lib. 4. cap. 28., in epiſtola Rhabani ad Heribaldum cap. 18., imo & eadem verba, quæ apud Gratianum in dicto canone 4. laudantur, deſcripta legimus in Pœnitentiali Romano edito ab Antonio Auguſtino tit. 2. cap. 5. Quod autem ſubditur tam apud Gratianum, quam apud auctorem Pœnitentialis Antonii Auguſtini de iis, qui perjuris conſentiunt, æquali pœna plectendis, videtur deſumtum ex Concilio Turonenſi III. anni 813. can. 34. ibi: *Et hoc notandum, quod non ſolum illi, qui pejerant, ſed etiam qui perjuris conſentiunt, ſimili plectendi ſunt damnatione.*

Can. 49. cau. 27. qu. 2. & can. 2. cau. 36. qu. 1. Quæ verba ſub Gelaſii nomine retulit Gratianus in can. 49. cau. 27. qu. 2., eadem omnino deſcripſit in can. 2. cau. 36. qu. 1. An vero jure optimo tributa Gelaſio fuerint, merito dubitaverim, non ſolum quod inter Gelaſii monumenta apud Collectores eorundem minime reperiantur, ſed potiſſimum quod ſententia illius fragmenti non ſatis convenire videatur Gelaſii temporibus. Revera quænam deſignari poteſt nomine *Legis Præteritorum Principum*, quæ raptum ibi dixerit eſſe commiſſum, ubi puella videatur abducta? Qui notas Gratiani codicibus adjecerunt, canones illos referendos voluerunt ad legem 1. cod. Theodoſ. de raptu virginum, vel viduarum, quæ eſt Conſtantini Imperatoris. Verum nihil tale ex eadem lege deduci poteſt. Voluit quidem Imperator, gravi pœna puniendos eſſe puellarum raptores, ſed quonam in loco crimen raptus videretur admiſſum fuiſſe, minime definierunt. Forte melius deſignari potuiſſet lex 1. cod. Theodoſ. de accuſationibus, & inſcriptionibus, qua definitum ab Imperatore Conſtantino dignoſcimus, raptorem virginis intra Provinciam, in qua facinus admiſerit, eſſe publicis legibus ſubigendum. Forte, inquam, melius deſignari potuiſſet: at nondum heic Gelaſii ſententia deprehenderetur. In memoratis Gratiani canonibus legitur, raptum ibidem admiſſum dici ex Principum legibus, *ubi puella abducta eſt*, nimirum licet fortaſſis in aliam Provinciam abducta fuerit, in qua videatur ſcelus omnino perfectum. Sed in Conſtitutione Conſtantini Imperatoris non iſtud erat propoſitum. Tantum volebat Imperator, raptum, ſicut & cetera flagitia, in Provincia illa puniri, in qua admiſſa fuerant, atque an raptus in Provincia illa admiſſus diceretur,

tur, e qua puella fuiſſet abducta, an in illa, ad quam perducta fuiſſet, indefinitum reliquit. Præterea temporibus Gelaſii Legum nomen non facile accommodabatur Conſtitutionibus, reſcriptiſve Imperatorum, quæ ſuum ſingulare propriumque nomen habebant, & vulgo a Legibus diſtingui ſolebant. Hinc inveroſimile eſt, Gelaſium Imperatorum ſanctiones, aut edicta *Legem* appellaviſſe. Potius ego video, ea verba canonum Gratianeorum Gelaſio tributa facile referri poſſe ad Leges Regis Rotharis, quæ habentur in lib. 1. Legum Longobardarum, tit. 31. num. 8. & 9. ibi: *Siquis rapuerit aldiam alienam, & in curte alterius duxerit, & ſecutus fuerit Dominus, & parentes ejus, & ille, cujus curtis fuerit, anteſteterit, & non permiſiſſet vindicare, aut foras extrahere, componat ſolidos* xl., *medium Regi, & medium, cujus aldia fuerit. Siquis ancillam alienam rapuerit, & in curte aliena duxerit, & ſecutus fuerit Dominus, aut parentes ejus, & ille, cujus curtis fuerit, anteſteterit, componat ſolidos* xx. *qui anteſteterit, medium Regi, & medium, cujus ancilla fuerit*. Hæ ſane Leges eſſe potuerunt Principum, qui conſtituerunt, in raptu non conſiderandum eſſe locum, in quem rapta puella deducta fuerit, ſed potius locum, a quo deducta fuiſſet. Porro Gelaſius Papa, qui ſub finem quinti Eccleſiaſtici ſæculi obiit, memorare non potuit, aut explicare Leges Rotharis Regis, qui ſeptimo Eccleſiæ ſæculo floruit; quamobrem jure optimo videntur laudata Gratiani fragmenta tribuenda eſſe auctori Gelaſio longe recentiori, qui nimirum Rotharis Regis leges fuerit interpretatus.

Demum Gelaſio Papæ tribuuntur verba canonis 5. de conſ. diſt. 1. primum apud Anſelmum Lucenſem, deinde ex ejus codice apud recentiores Collectores. Inter cetera ibidem adſeritur, *Eccleſiam noviter conditam ſine Summi Pontificis auctoritate non poſſe dedicari*, idque conſonum eſſe *antiquis canonibus*. In vulgatis animadverſionibus Gratianeo codici adjectis ad illa verba *antiquis canonibus*, ita legitur: *Socrates in Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 2. cap. 8. & 17. refert tamquam antiquiſſimum canonem, ſine Romani Epiſcopi auctoritate nullam Eccleſiam poſſe dedicari*. Qui ita ſcripſerunt, forte aliis codicibus uſi ſunt, quam iis, qui nomine Socratis editi ſunt; nam in vulgata Socratis hiſtoria nihil tale uſpiam legitur. Sententia capitis 8. lib. 2. apud Socratem hæc eſt. Euſebius Nicomedienſis Arianorum Anteſignanus curaverat, ut Epiſcoporum Concilium Antiochiæ celebraretur, ea potiſſimum mente, ut Nicæna fides convenientium Epiſcoporum ſuffragio ſe ſuadente, aut etiam quoquomodo impellente, everteretur. Et quidem vir ſubdolus conſilium hoc ſuum non aperuit palam, ſed tantum Antiſtites invitavit cauſſa dedicandæ novæ Eccleſiæ, quam Conſtantinus Imperator ædificare cœperat, Conſtantius Conſtantini filius perfecerat, ratus ea occaſione ſe fieri voti compotem poſſe. Convenerunt illuc Epiſcopi ex diverſis Provinciis nonaginta ac Synodum celebrarunt. Maximus Hieroſolymitanus, alias Euſebii arte deceptus, intereſſe noluit. Julius Romanus Antiſtes, neque per ſe, neque per legatos interfuit, *cum tamen* (hæc ſunt Socratis verba) *Eccleſiaſtica regula vetet, ne abſque conſenſu Romani Pontificis quidquam in Eccleſia decernatur*. Sententia capitis 17. eodem libro apud Socratem hæc eſt. Conqueſtus fuit Julius adverſus Arianos Epiſcopos, qui curante Euſebio Nicomedienſi Antiochiam convenerant Synodum celebraturi, ex eo quod ad Romanum Antiſtitem acrem, & Epiſcopis prorſus indignam epiſtolam ſcripſiſſent, item ex eo quod regulam fidei corrumpere voluiſſent, inter cetera vero, *quod* (ſunt rurſus verba Socratis) *contra canones ipſum ad Synodum non vocaſſent, eum Eccleſia-*

Can. 5. de conſ. diſt. 1.

ſtica regula interdictum ſit, ne præter ſententiam Romani Pontificis quidquam ab Eccleſiis decernatur. Nihil plane aliud apud Socratem exhibetur, quod ad rem Gratiani canonis quoquo modo poſſit accedere. At vero in his, quæ nuper explicavi, quid continetur, ex quo deducatur, *ſine Romani Epiſcopi auctoritate nullam Eccleſiam poſſe dedicari*? Imo potius contrarium deduci videtur. Si enim Euſebius Synodum clanculum celebraturus eo prætextu uſus eſt, ut Epiſcopos ad dedicationem Eccleſiæ convocaret, quid amabo clarius, quam tunc temporis pervagatum fuiſſe, liberam extitiſſe penes Epiſcopos templorum dedicationem? Julius, ait Socrates, conqueſtus eſt de celebrato Concilio irrequiſito Romano Antiſtite in cauſſa graviſſima, quæ Nicænam fidem ſpectaret, non de dedicata Eccleſia. Quod ſi eo amplius progredi licet, quo progreſſi ſunt viri eruditiſſimi, agnoſcemus Socratem in ea re nonnihil defeciſſe; etenim in epiſtola Julii ad Epiſcopos Antiocheni Concilii, quæ habetur integra apud Athanaſium in defenſione 2. adverſus Arianos, ne legitur quidem eum fuiſſe conqueſtum, quod Orientales Romano Antiſtite irrequiſito Concilium congregaſſent. Refero verba Valeſii in adnotationibus ad Socratem dicto cap. 17. ita ſcribentis: *Quod vero addit Socrates, Julium in ſuis literis conqueſtum eſſe, quod ipſum non invitaſſent ad Synodum, regulam enim eſſe Eccleſiaſticam, ut abſque conſenſu Epiſcopi Romani nihil in Eccleſia decerni poſſit, id in epiſtola illa nuſpiam legitur. Queritur quidem, nec immerito, Julius, quod Orientales accepta ipſius epiſtola, qua ad Synodum Romanam vocabantur, parviducentes hanc ipſius citationem Gregorium Athanaſii loco ordinaverant, ſed de illa Eccleſiaſtica regula nihil dicit. Sozomenus tamen idem habet, quod Socrates*. Hæc ita digeſta facile demonſtrant, non potuiſſe Gelaſium ea ſcribere, quæ in dicto canone 5. legimus, niſi ipſum in ſcribendo parum accuratum, uti Sozomenum, & Socratem, quiſquam dicere vellet, contra quam de viro ſanctiſſimo atque eruditiſſimo egregii viri perpetuo teſtati ſunt. Sed præterea, ſi conferatur idem canon cum cap. 25. epiſtolæ Gelaſii ad Epiſcopos Lucaniæ, facile conſtabit, in germanis Gelaſii monumentis legi quidem, in dedicationibus Eccleſiarum Epiſcopos Romano Antiſtiti immediate ſubjectos debuiſſe præceptiones Apoſtolicas petere, nullibi tamen id refertur ad veteres canones, ſed ad adjuncta illius ætatis Gelaſiana Conſtitutio exigenda eſt, quemadmodum ſuperius ad eandem epiſtolam animadvertebam. Adde in eodem canone 5. Romanum Antiſtitem appellari *Summum Pontificem*, quæ appellatio recentior quinto ſæculo eſſe videtur. Item ibidem adſeritur bis conſecratam fuiſſe eandem Baſilicam, quod tamen adverſus vetuſtiſſimam Eccleſiæ praxim admitteretur; quum conſecratio Eccleſiarum baptiſmati fidelium æquiparata fuerit; utrumque autem bis celebrari non potuerit. Illud ſane facile concludetur, eum canonem illi auctori tribuendum eſſe, qui quoquomodo imitari ſtuduerit Gelaſii ſententias, quæ habentur in can. 4. & 6. de conſ. diſt. 1., licet illas aliquantiſper depravaverit, & in parte a Gelaſii propoſito alienas reddiderit; eaque de cauſſa, quod nimirum Gelaſii ſententiis convenire plurimum arbitraretur, Gelaſio eidem adſcripſerit.

CAPUT

CAPUT XLVII.

De Anaſtaſio II.

Ad Anaſtaſium II. Pontificem duo canones apud Gratianum pertinere videntur.

Ex ejuſdem Pontificis geſtis.	*Can. 9. diſt. 19. falſitatis redarguitur apud Librum Pontificalem.*
Ex epiſt. ad ad Anaſtaſium Auguſtum.	*Can. 8. diſt. 19. perperam a Gratiano notatus.*

EX his, quæ ſuperius & de Felice III., & de Gelaſio Pontificibus enarrata ſunt, liquet, circa finem ſæculi Eccleſiæ quinti maxime turbatam fuiſſe Orientalem Eccleſiam ex cauſſa Acacianorum, quibus Imperator Anaſtaſius favere videbatur. In his temporum, ac locorum adjunctis mortuo Gelaſio Anaſtaſius II. Pontificatum maximum geſſit per annos fere duos, ab anno ſcilicet 496. menſe Novembri, uſque vel annum 498. ejuſdem menſis. Erat quidem ille vir & doctrina, & moribus integerrimus: at non fuit conſtans apud poſteros ejuſdem nominis fama: non enim defuerunt, qui ſcriberent, illum Acacianis communicaſſe, imo & Acacium in ſedem ſuam voluiſſe reſtituere, quod ideo exequi non potuerit, quia divino Judicio percuſſus interiit. Lugubrem hanc hiſtoriam narrat Gratianus in can. 9. diſt. 19., & quidem eadem ipſa refertur in libro Pontificali, cujus hæc ſunt verba: *Can. 9. diſt. 19.* *Anaſtaſius natione Romanus ex Patre Petro de Regione quinta caput Tauri, ſedit anno uno, menſibus undecim, diebus 24. Hic fuit temporibus Theodorici Regis. Hic fecit confeſſionem B. Laurentii martyris ex argento penſante libras 80. Eodem tempore multi Clerici, & Presbyteri ſe a communione ipſius exemerunt*, (legunt alii *eruerunt*), *eo quod communicaſſet ſine conſilio Epiſcoporum, vel Presbyterorum, vel Cleri cunctæ Eccleſiæ Catholicæ Diacono Theſſalonicenſi nomine Photino, qui communis erat Acacio, & quia occulte voluit revocare Acacium, & non potuit. Qui nutu divino percuſſus eſt &c.* Iſthæc eadem ſunt, quæ Gratianus deſcripſit, quæque jam Romani Correctores tamquam apocrypha rejecerunt ex luculentiſſima ratione, nimirum quia Acacius jam pridem objerat, & quidem etiam ante Gelaſium Anaſtaſii Prædeceſſorem. Anaſtaſius Bibliothecarius, qui libri Pontificalis auctor eſſe dicitur, ex libris Græcorum, præſertim Photianis, deceptus eſt. Ut enim erat Photio amiciſſimus, inito arctiſſimo fœdere in Urbe Conſtantinopolitana, quum legationis munere fungeretur apud Baſilium Imperatorem mandante Ludovico Auguſto, quemadmodum mutuæ Anaſtaſii & Photii epiſtolæ teſtantur, nihil antiquius habuit Anaſtaſius in deſcribendis Romanorum Antiſtitum geſtis, quam Græcorum monumentis uti, illis præſertim, quæ a Photio excipere potuiſſet. At vero quis ignorat, Photium Codices Eccleſiaſticos depravaſſe producendi ſui ſchiſmatis, ſuæque contentionis gratia, in odium præſertim Pontificum Romanorum, quorum primatum, auctoritatemque deteſtabatur? Porro vero-

Digitized by Google

veroſimile eſt, Photium ea de Anaſtaſio II. Pontifice tradidiſſe, ut palam faceret Romanos Epiſcopos non omnes ſemper in una eademque ſententia conſtitiſſe, ſed quod a deceſſoribus ſtatutum erat, a ſucceſſoribus fuiſſe emendatum; eſſe item nonnullos ex Romanis Antiſtitibus, qui malo conſilio Eccleſiam adminiſtrarunt, Deoque ultore pœnas luerunt improbæ adminiſtrationis. Hæc ſine diſcrimine Anaſtaſius Bibliothecarius excepit, & in Pontificali deſcripſit, quod etiam alii recipere non dubitaverunt ex veroſimilibus conjecturis. Miſerat Leo magnus epiſtolam ad Theſſalonicenſes, quam Græci interpretes non multo poſtea corruperunt. Id ubi ſcivit Anaſtaſius II. a Photino Theſſalonicenſi Diacono Leonis epiſtolam petiit, ut ex prototypo, qui in Romana Eccleſia ſervabatur, emendaretur. En occaſionem ſubortam, qua poſſet a ſchiſmaticis effingi, Anaſtaſium II. communicaſſe cum Photino Acaciano, & cum illo de reſtituendo Acacio tractaſſe. Additum eſt, Anaſtaſium ea de cauſſa fuiſſe percuſſum. Ex alia conjectura hoc erratum facile irrepſit. Beda, Cedrenus, ac Zonaras, item Paullus Diaconus ſcripſerunt, Anaſtaſium Imperatorem, qui alias Acacianis favebat, fulmine ictum fuiſſe. Quid veroſimilius apud calumniatores eſſe potuit, ſeditioſoſque viros, quam Anaſtaſio Pontifici adtribuere, quod ab hiſtoricis de Anaſtaſio Auguſto ſcriptum fuerat? Confecta res videretur, niſi unum adhuc adnotandum eſſet ex codice Ivonis Carnotenſis, qui poſtrema ejuſdem canonis verba ita refert: *Et quia occulte voluit revocare Acacium, & non potuit, quia divino nutu percuſſus eſt Acacius*, parte 14. decreti cap. 40. Ita etiam legi in libro Cæſarauguſtano notavit Antonius Auguſtinus in dial. 6. lib. 1. de emendatione Gratiani, ubi tamen probare omnino non poſſum, quod ipſe ait, Gratianum codices in ea parte corrupiſſe; etenim liber Pontificalis, ex quo & Ivo, & Gratianus fragmentum deſumſerunt, Gratiano ipſi, non Ivoni conſonat; Forte potius Ivo, & auctor libri Cæſarauguſtani verba illa, *quia divino nutu percuſſus eſt*, ad Acacium expreſſo ejus nomine referenda maluerunt, quia eadem de Anaſtaſio Pontifice intelligi non poſſe crediderint.

Can. 8. *diſt.* 19. Ad hæc in meliore lumine collocanda plurimum facere poteſt ejuſdem Anaſtaſii Papæ epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem, data in exordio Pontificatus ipſius, in qua ubi plura in laudem Imperatoris prolata ſunt, progreditur Pontifex ad cauſſam Acacii, quem jam vita functum eſſe dicit, juſteque a Felice Papa damnatum. Rogat autem inter cetera, ut Acacii nomen reticeatur ab omnibus, ſive, quod idem eſt, a ſacris dyptichis deleatur; ac ne durum id videatur illis numero plurimis, qui ab Acacio aut baptizati, aut ordinati fuerant, docet & baptiſmum, & ordinationem ab Acacio ſuſceptam valuiſſe, non quod Dei gratia penes eos extitiſſet, qui Acacio in ſchiſmate communicaſſent, ſed quod nec baptiſmus, nec ordo ſemel collatus iterum eſſet conferendus. Huc pertinet canon 8. diſt. 19. cujus verba conſonant cum ipſamet Anaſtaſii epiſtola, dummodo ubi legit Gratianus: *Adeo autem non quæritur &c.* legamus: *A Deo autem non quæritur &c.* Item ubi legit Gratianus: *quod quidem generaliter verum eſt, niſi aliquorum in tantum ſe extenderet curioſa ſuſpicio, ut &c.* legamus: *quod cum ita ſit, aliquorum in tantum ſe extendit curioſa ſuſpicio, ut &c.* Hæc ita concepta non video, cur a Gratiano improbata fuerint, quaſi præcedentium Patrum decretis, evangelicisque præceptis contraria, quemadmodum & Romani Correctores obſervaverunt ante eumdem canonem 8. Illud certum eſt, eam Anaſtaſii œconomiam ab Juſtino Imperatore laudibus exornatam fuiſſe, ita ſcribente ad Hormiſdam Pontificem. *Anaſtaſius religio-*

ligioſiſſimæ memoriæ, veſtræ culmen Eccleſiæ, palam aperteque conſtituit, cum hoc idem negotium ſcriberet deceſſori noſtro, ſatis eſſe pacem affectantibus, ſi nomen tantum reticeatur Acacii. Ergo priora veſtræ ſedis conſtituta ſequitur, qui non omnes memorias mortuorum judicat contemnendas.

CAPUT XLVIII.

De Symmacho.

Quæ Symmacho Papæ adſcribuntur, alia depromta ſunt ex Conciliis in ejuſdem cauſſa celebratis, alia ex ipſius epiſtolis.

Ex Concilio Romano I.	*Can. 2. diſt. 79.* } *ſimul jungendi, atque ex integris Concilii Capitibus emendandi.* *Can. 10. diſt. 79.*
Ex Concilio Romano IV. & Libello Ennodii.	*Can. 1. diſt. 96. ex integra Synodo ſupplendus.* *Can. 20. cau. 12. qu. 2. ex integra Synodo ſupplendus.* *Can. 23. cau. 16. qu. 7. referendus ad can. 1. diſt. 96.* *Can. 24. cau. 16. qu. 7. referendus ad can. 1. diſt. 96.* *Can. 1. cau. 17. qu. 4. referendus ad can. 20. cau. 12. qu. 2.* *Can. 6. diſt. 17. eſt in libello Ennodii in ſequenti Synodo confirmato.* *Can. 1. diſt. 40. eſt in libello Ennodii.* *Can. 1. cau. 8. qu. 4. eſt in libello Ennodii.* *Can. 14. cau. 9. qu. 3. eſt in libello Ennodii.*
Ex Concilio Romano V.	*Can. 3. cau. 3. qu. 5. cum ipſis Concilii actibus conſonat.*
Ex Concilio Romano VI.	*Can. 2. diſt. 10. cum ſequentibus jungendus.* *Can. 21. cau. 12. qu. 2. jungendus cum can. 57. cau. 16. qu. 1.* *Can. 57. cau. 16. qu. 1. jungendus cum can. 21. cau. 12. qu. 2.* *Can. 58. cau. 16. qu. 1. referendus ad canonem præcedentem.*
Ex ep. ad Laurentium Mediolanenſem.	*Can. 45. cau. 1. qu. 1. recte conſonat cum epiſtolæ exemplaribus.*
Ex ep. ad Cæſarium Epiſc.	*Can. 118. cau. 1. qu. 1.* } *ſimul jungendi, & ex integris epiſtolæ exemplaribus ſupplendi.* *Can. 1. cau. 1. qu. 6.* *Can. 61. cau. 16. qu. 1. ex aliis ejuſdem temporis monumentis interpretandus.* *Can. 3. cau. 27. qu. 1. falſo tributus Gelaſio.* *Can. 2. cau. 36. qu. 2. ex integra epiſtola emendandus.*
Adjiciuntur	*Can. 2. diſt. 81. referendus aut ad libellum Ennodii, aut ad epiſtolam Symmachi ad Laurentium.* *Can. 8. cau. 30. qu. 1. pertinet ad Pœnitentialem Romanum Antonii Auguſtini.*

Quæ

Quæ contentiones eſſe cœperunt acres inter Orientalem Eccleſiam, ac Romanam ex cauſſa Acacii, & Acacianorum, ſive Eutychianorum temporibus Felicis III., Gelaſii, & Anaſtaſii II., eo graviores factæ ſunt poſt ejuſdem Anaſtaſii obitum. Dum enim Clerus, populuſque Romanus de novo Antiſtite eligendo deliberabant, qui Acacianis favebant nihil ſolertius, vividiuſque exoptabant, quam ut talis ordinaretur, qui non deceſſorum geſta imitaretur, ſed potius revocaret. Laurentius quidam Romanæ Eccleſiæ Presbyter Acacianorum Patronis, ſpecialiter vero Feſto Senatori ſpoponderat, ſe illis morem geſturum, ſi ad Summum ipſe Pontificatum eveheretur. En originem ſchiſmatis, quod, Laurentianum apud Scriptores Eccleſiaſticos adpellatur. Qui Acacianorum cauſſam tuebantur Laurentium, qui illos, illorumque hæreſim deteſtabantur, Symmachum integerrimæ doctrinæ, ac fidei virum elegerunt. Hinc eo res redacta eſt ob animorum æſtum, ut ad arma, & cædes deveniretur, donec curante Theodorico Rege, qui plurimum de infauſto, & adverſus Romanam Urbem eventu expaveſcebat, remoto Laurentio Symmachus tamquam germanus Romanæ Eccleſiæ Antiſtes agnitus eſt. Verum non potuerunt pacari ſtatim Acacianorum animi ad turbandam Romanam Eccleſiam proni, præſertim ubi Laurentius cum ſuis vires addebat; quamobrem Symmachi Pontificatus ab anno 498. uſque ad annum 514. variis viciſſitudinibus obnoxius fuit, quemadmodum ex ſequentibus animadverſionibus abunde liquebit.

De Concilio Romano I.

Statim ac Symmachus ſibi viſus eſt tuto Romanam Eccleſiam regere, nemine contradicente, imo & Laurentio ejecto, Synodum plurium Epiſcoporum Romæ celebrandam indixit, ut electionibus Maximorum Pontificum in poſterum celebrandis conſuleretur, ne iterum illarum occaſione frequens emergerent ſeditiones, ac ſchiſmata. Celebratum Concilium eſt initio anni 499. convenientibus Epiſcopis 72., & unanimi conſenſione certæ præſtitutæ ſunt regulæ, quibus etiam ſubſcripſere præter Diaconos aliquot Presbyteri numero 67., inter quos primo loco *Cælius Laurentius Archipresbyter tituli S. Praxedis*, quem eundem eſſe ajunt ac Laurentium adverſus Symmachum in Pontificem ordinatum. Auctor libri Pontificalis ſcribit, eundem Laurentium in hoc ipſo Concilio bono pacis, & *intuitu miſericordiæ* Epiſcopatu Nucerino inſignitum fuiſſe: Verum non omnes hiſtorici idipſum probant. Id ſane in actis Concilii minime legitur; ſed tantummodo capita 5. ad electionem Romanorum Antiſtitum pertinentia. Major eorum pars apud

Can. 2. & 10. diſt. 79. Gratianum refertur in can. 2. & 10. diſt. 79., qui ita erunt jungendi, atque emendandi. *Propter frequentes ambitus quorundam, & Eccleſiæ nuditatem, vel populi colliſionem, quæ moleſta, & iniqua incompetenter Epiſcopatum deſiderantium generavit aviditas, ut extinguatur futuris præſumtio tam pernicioſa temporibus, conſtituit Sancta Synodus, ut ſi Presbyter, aut Diaconus, aut Clericus Papa incolumi, & eo inconſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pitacia promittere* (legunt alii: *pittacia committere*. Pittacii, ſeu pitacii, ſive etiam pictacii nomen libercuIum quendam ſive ſcripturam ſignificat. Sic Zaccharias Papa in epiſtola ad Theodorum Ticinenſem Pittacium ſibi oblatum eſſe, ſive epiſtolam profitetur,) *aut ſacramentum præbere tentaverit, aut aliquod certe ſuffragium polliceri, vel de hac cauſ-*

ſa

ſa privatis conventiculis factis deliberare, atque decernere, loci ſui dignitate, atque communione privetur. Univerſa Synodus ſurgens, privetur, acclamavit: Exaudi Chriſte: Symmacho vita. Dictum eſt decies. Hic pax cum Symmacho. Dictum eſt quinquies. Cujus ſedem, & annos. Dictum eſt octies. Pari ſeveritate feriendo eum, qui hoc vivo, ſicut dictum eſt, Pontifice, quolibet modo fuerit ambiiſſe convictus, aut certe tentaſſe, omnibus pariter hujus culpæ reis anathematis pœna plectendis. Symmachus Epiſcopus dixit: Ergo Univerſitati placet, & ab omnibus recognoſcitur, vel probatur iſta ſententia? Univerſa Synodus dixit: Placet, & quod omnibus placet, fiat. Hæc leguntur in capite 3. Synodi, nec non in dicto canone 2. principio apud Gratianum. Sequitur caput 4. Concilii, quod legimus in can. 10. diſt. 79. *Si, quod abſit, tranſitus Papæ inopinatus evenerit, ut de ſui electione ſucceſſoris, ut ſupra placuit, non poſſit ante decernere, ſi quidem in unum totius inclinaverit Eccleſiaſtici Ordinis electio, conſecretur electus Epiſcopus. Si autem, ut fieri ſolet, ſtudia cœperint eſſe diverſa eorum, de quibus certamen emerſerit, vincat ſententia plurimorum: Sic tamen, ut Sacerdotio careat, qui captus promiſſione non recto judicio de electione decreverit. Synodus dixit: Placet. Dictum eſt decies.* Sequitur hinc caput 5., cujus fragmentum habetur in dicto canone 2. ejuſdem diſtinctionis ibi: *Propter occultas autem fraudes, & conjurationum ſecretas inſidias, quas hujus ſententia diſtrictionis conſequitur, ſiquis ad Eccleſiaſticam pertulerit notitiam conſilia eorum, qui contra hanc Synodum de Pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione convicerit, particeps actionis hujuſmodi non ſolum purgatus ab omni culpa ſit, ſed etiam remuneratione, quæ non indigna ſit, ſublevetur. Univerſa Synodus ſurgens acclamavit: Placent omnia &c.* Unum adhuc obſervandum eſt in prioribus verbis Gratianei canonis 2., quod jam obſervarunt Collectores Conciliorum, videlicet ea verba: *Ut ſiquis Papa ſuperſtite pro Romano Pontificatu cuique quolibet modo favorem præſtare convincitur, loci ſui ordine privetur*, in pluribus codicibus deſiderari; Quamobrem probabilis eſt conjectura, ut illis contineatur integra ſequentis canonis ſententia quaſi per compendium de more aliquorum Collectorum præmiſſa.

De Concilio Romano IV., & Ennodii Libello.

Pax reddita Urbi Eccleſiæque Romanæ non diu vigere potuit, eam turbantibus Laurentiani ſchiſmatis auctoribus; ut enim Symmachus nunquam adduci potuit, ut Acacianis faveret, qui erat præcipuus Laurentianorum ſcopus, ita eorundem Laurentianorum improbitate tanquam publicorum criminum reus accuſatus eſt per calumniam, ut a Summo Pontificatu decidiſſe declararetur, ad quem juſte aſcendiſſe, dudum fuerat pronunciatum. Hinc nova contentionum occaſio, quæ eo pervenerunt, ut adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum Symmacho interdictum fuerit, datuſque Romanæ Eccleſiæ Viſitator, qui vice Pontificis omnia gereret, inter ceteros auctoritatem præſtante Theodorico Rege, cujus, ut ipſemet in ſuis epiſtolis profitetur, maximi intererat, ne Romana Civitas contentionibus quateretur in ſui regni perniciem. In hac cauſſa dicitur celebratum Concilium Romæ 115. Epiſcoporum anno 500., quo & abſolutus eſt Symmachus, & damnatus Petrus Altinenſis Epiſcopus, quem Viſitatorem conſtituerant. Præterea celebratum aliud Concilium Romæ anno 501., quo eadem definita fuerunt. Sed celebrior Synodus

eſt Romana 4., quam & Palmarem adpellant, quod celebrata eſſet in Baſilica Sancti Petri, cujus porticus adpellabatur *ad Palmaria*, quemadmodum tradit Anaſtaſius in Honorio Papa. Poſteriorum iſtarum Synodorum acta nonnulli confundunt codices, nec ſatis acta unius ab actis alterius ſecerni facile poſſunt. Illud unum præcipuum eſt, Symmachi Papæ cauſſam bonam viſam fuiſſe, Pontificios honores illi decretos; itidem conſultum eſſe Eccleſiaſticis utilitatibus, decernendo ne a ſacris adminiſtris bona Eccleſiarum alienarentur. Duæ itaque potiſſimæ fuerunt ejus Concilii cauſſæ, quarum prior ad Symmachi perſonam, altera ad bona Eccleſiarum, ac præſertim Romanæ Eccleſiæ regimen referebatur. Quod ad primam pertinet, licet res bene ceſſerit Symmacho, tamen non deſtiterunt Symmachi accuſatores, ſicut & in Symmachum, ita in eandem Synodum invehi, illamque deteſtari, libello etiam publice edito ſub hoc themate: *Adverſus Synodum abſolutionis incongruæ*. E contrario fuerunt, qui Synodum ipſam, Symmachique cauſſam defenderent, inter quos Ennodius Ticinenſis Epiſcopus edito libello apologetico. Quoniam vero, ut nuper ajebam, acta Synodi poſteriore ætate valde confuſa fuerunt, nil mirum eſt, ſi aliquando apud Collectores canonum verba Ennodii uſurpata fuerint pro ſententiis Synodi; id enim vel ex eo facile fieri potuit, quod libellus Ennodii ipſimet Synodo ſubjectus edi conſueverit. Altera cauſſa pendebat ex legibus paullo antea latis anno circiter 483. ab Odoacre Rege Herulorum, & Italiæ. Hic Princeps, licet Arianorum Patronus, ſuaſu, ac monitu, ut ipſe ajebat, Simplicii Papæ dudum vita functi, duo conſtituerat; in primis ut nemo rite electus in Romanum Antiſtitem cenſeretur, niſi conſilium ſuffragiumque Regis Italiæ interceſſiſſet; deinde ut bona quidem Eccleſiarum minime neceſſaria diſtraherentur, prædia vero, quæ neceſſitati Eccleſiarum ſerviebant, perpetuo manerent in Eccleſiæ poteſtate. Huc igitur pertinet integra Synodus hodie in octo capita diſtributa in editionibus Conciliorum.

Can. 1. diſt. 96. Can. 23. & 24. cau. 16. qu. 7. In cap. 1. legimus canonem 1. diſt. 96., in quo ſequentia legenda erunt, atque ſupplenda: *Bene quidem fraternitas veſtra ... fecit. reſpuere, quos propterea ſchiſma feciſſe apud vos conſtitit, quibus miſericordiam tamen, quam Deus mandat univerſis impendi, ſicut oportuit, non negaſtis; ſi duritia cordis eorum non ſibi adquirat pœnam, dum contemnit oblata remedia, quorum exceſſus enarrare ... ne vero ego inde diſputem, ſed ut poſſit veſtrum judicare concilium ... Hormiſda Diaconus recitavit*: *Cum in unum apud B. Petrum Apoſtolum reſediſſent ſublimis, & eminentiſſimus Vir ... Quamquam ſtudii veſtri, ac religionis interſit ... Viri Papæ noſtri Simplicii, quam ante oculos ... celebretur electio. Et cum legeret, Creſconius Epiſcopus ... quocumque titulo, atque commento alienentur ... Hormiſda Diaconus legit: Quam etiam pœnam placuit accipientis hæredes, prohæredeſque reſpicere. In qua re ... convenerat, in alienitatem transferantur ... aliquam poteſtatem, cui obſequendi* (legunt alii: *cui ſubſequendi*) *manet neceſſitas ... evidentiſſimis documentis conſtat invalida ... non exiſtente Præſule, qui prærogativa Beati meritis Apoſtoli Petri per univerſum orbem ... Sancta Synodus dixit: Liquet ſecundum proſecutionem ... nullius eſſe momenti, quam, etiamſi aliqua poſſet ſubſiſtere ratione, modis omnibus &c.* Sic ad ſuam integritatem reſtitutus eſt Gratianeus canon, ad quem alia fragmenta reduci debent, videlicet canon 23. & 24. cau. 16. qu. 7., ex quibus adparet, ibi revocatam fuiſſe legem ab Ariano Principe antea latam, hortatu, ut ille ajebat, Simplicii Papæ, de prohibenda alienatione rerum Eccleſiaſticarum etiam auctoritate Pontificis Maximi, item de ejuſdem Pontificis Maximi electione.

Quam-

Quamquam vero Symmachum ab eadem dudum lata lege Synodus ſolverit, ipſe tamen Symmachus ne videretur ea in parte liberam nimis, & effrænem ſibi vindicare in rebus Romanæ Eccleſiæ poteſtatem, prudentiſſime novam legem, & priori ferme ſimilem, & Synodi & ſua etiam auctoritate firmandam edi ſuaſit, quam ajebat Eccleſiæ maxime utilem futuram. Hinc ait: *His ergo perpenſis, manſuro cum Dei noſtri conſideratione decreto, ſancimus, ut nulli Apoſtolicæ Sedis Præſuli a præſenti die (donec diſponente Domino Catholicæ fidei manſerit doctrina ſalutaris) liceat prædium ruſticum, quantæcumque fuerit vel magnitudinis, vel exiguitatis, ſub perpetua alienatione, vel commutatione ad cujuslibet jura transferre. Nec cujuſquam excuſentur neceſſitatis obtentu, quippe cum non ſit perſonale, quod loquimur: nec aliquis Clericorum, vel Laicorum ſub hac occaſione accepta tueatur. Sed nec in uſufructuario jure aliquibus dare liceat, nec data retinere, præter Clericos, & captivos, atque peregrinos, ne malæ tractationis miniſtretur occaſio, cum liberalitati illi alia itinera reſerventur. Sane tantum domus in quibuslibet urbibus conſtitutæ, quarum ſtatum neceſſe eſt expenſa non modica ſuſtentari, acceptis, ſi offerri contigerit, ſub juſta æſtimatione reditibus, & divini timore judicii, commutentur.* (legunt alii: *commodentur.*) *Pari etiam Eccleſiarum per omnes Romanæ Civitatis titulos, qui ſunt Presbyteri, vel quicumque fuerint, adſtringi volumus lege cuſtodes: quia nefas dictu eſt, obligatione, qua ſe per charitatem Chriſti connectit Summus Pontifex, ea hominem ſecundi in Eccleſia ordinis non teneri. Quicumque tamen* (hæc habentur in can. 1. cau. 17. qu. 4. plurimum tamen immutata, atque corrupta) *obligatus Dei, & decreti hujus immemor, cujus Romanæ Civitatis Sacerdotes volumus religioſis nexibus devinciri, in conſtitutum præſens committens, quidquam de jure titulorum, vel Eccleſiæ ſuperius præfatæ quolibet modo, præter aurum, argentum, vel gemmas, veſtes quoque, ſi ſunt, vel ſi acceſſerint aliqua mobilia, ad ornamenta divina minime pertinentia, perpetuo jure, exceptis dumtaxat ſub præfata conditione domibus, alienare tentaverit, donator, alienator, ac venditor honoris ſui amiſſione mulctetur. Præterea qui petierit, aut acceperit, vel qui Presbyterorum, aut Diaconorum, ſeu Defenſorum danti ſubſcripſerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur. Sitque accipienti, vel ſubſcribenti de perſonis ſuperius comprehenſis, id eſt, quas anathemate feriri cenſuimus (inſtituta pœna contubernalium ſervata) quam præmiſimus in alienatore vindicta: Niſi forte & alienator ſibi dum repetit, & qui acceperit celeri reſtitutione, proſpexerit. Quod ſi minore animæ ſuæ cura quiſquam remedium oblatum forte neglexerit, ſupra ea pœnarum genera, quæ ſuperius tenentur adſcripta contra fas ſiquod conceptum fuerit documentum, univerſis viribus, quamvis ab initio nullas habuerit, effætetur. Sed etiam liceat quibuſcumque Eccleſiaſticis Perſonis vocem contradictionis afferre, & Eccleſiaſtica auctoritate fulciri, itaut cum fructibus poſſit alienata repoſcere; nec aliquo ſe ante tribunal Chriſti obſtaculo muniat, qui a religioſis animabus ad ſubſtantiam pauperum derelicta contra fas ſine aliqua pietatis conſideratione diſpergit. Hujus autem conſtitutionis legem in Apoſtolica tantum volumus Sede ſervari, in univerſis Eccleſiis per Provincias ſecundum animarum conſiderationem, quem propoſito religionis convenire Rectores earum viderint, more ſervato.* His non ſolum ad optimos codices exactus eſt memoratus canon 1. cau. 17. qu. 4., quem perperam Gratianus de omnibus generaliter Eccleſiis, & Epiſcopis editum voluit, verum etiam canon 20. cau. 12. qu. 2., quem paucis Gratianus expreſſit, imo & ab ipſo authographo diſſonum reddidit, præſertim in poſtremis verbis; Ubi enim Romana Synodus, imo & Symmachus ipſe decretum

Can. 20. cau. 12. qu. 2.

Can. 1. cau. 17. qu. 4.

illud voluerunt ad ſolam Romanam Eccleſiam pertinere, aliarum autem Eccleſiarum regimen liberum ſuis Antiſtitibus reliquerunt, Gratianus voluit Eccleſias univerſas eodem canone comprehendi. Præterea ex his ita deſcriptis adparet etiam, qua ratione interpretari debeamus ea Gratianei canonis verba *pro aliqua neceſſitate*, cujus neceſſitatis nomine non Eccleſiarum ipſarum neceſſitas intelligitur, ſed potius privatorum, quorum favore alienatio fieret, quemadmodum exigunt illa Concilii verba: *Nec cujuſquam excuſentur neceſſitatis obtentu, quippe cum non ſit perſonale, quod loquimur.* Demum obſervatione dignum eſt, eam legem ſibimetipſi Symmachum Pontificem dixiſſe, liberaque illi ſe ſubjeciſſe voluntate, uti demonſtrant ea verba: *Sancta Synodus dixit . . . in veſtra eſt poteſtate ſequenda diſponere*, item illa: *nefas dictu eſt, obligatione, qua ſe per charitatem Chriſti connectit Summus Pontifex &c.* Quamobrem quod in poſtrema canonis parte legitur de anathemate, & revocatione rerum alienatarum, veroſimilius eſt non ad factum Romani Pontificis pertinere, ſed potius ad factum eorum, qui Romanæ Eccleſiæ titulis præerant, qui arctius eodem decreto adſtringebantur.

Can. 1. diſt. 40. Quæ huc uſque explicata ſunt ad ipſam Synodum pertinent: Sunt & alia apud Gratianum, quæ potius leguntur in libello apologetico, quem pro eadem Synodo Romana 4. ſcripſit Ennodius Ticinenſis Epiſcopus, uti jam ſuperius animadverti. Ennodius in principio inimicos Symmachi tamquam ſchiſmaticos non eſſe audiendos ſcribit; nihilominus tamen profitetur, ſe velle eorundem objectionibus ſatisfacere. Cum vero paſſim objiceretur, Symmachum eſſe graviſſimis criminibus irretitum, reſpondit Ennodius nunquam id probari in judicio potuiſſe, alias vero præſumendum non fore Pontificem Maximum talem eſſe, qualem paſſim Symmachum ejus hoſtes effingebant. Huc pertinet canon 1. diſt. 40., qui ſane non Symmachi eſt, ſed Ennodii, uti recte animadverterunt Romani Correctores, repetentis non tantum auctoritatem, ſed etiam morum integritatem in Romano Pontifice ex ſucceſſione S. Petri Principis Apoſtolorum.

Can. 1. cau. 8. qu. 4. Alia inimicorum Symmachi objectio erat, quod Symmachus in propria cauſſa Synodum ipſe Romæ convocaſſet. Ennodius inquit, Synodi Romanæ convocationem ad Pontificis Romani auctoritatem pertinuiſſe, his verbis: *Nonne directa verba ſunt canonum: quicumque Clericorum ab Epiſcopo ſuo, ante ſententiæ tempus, pro dubia ſuſpicione diſceſſerit, manifeſtam in eum remanere cenſuram? Ad hujus rei miniſterium devotum Deo oportuit agmen occurrere, ut perditi, & profligati gregis ulceribus medicorum exercitus ſubveniret; quia quoties morborum violentia celeri greſſu ad animæ ſecreta feſtinat, obvias manus adferre non poteſt ſalutare conſilium, niſi ex collatione multorum. Nam & hoc a Rege noſtra popoſcit allegatio, ut abſciſſis Clericorum præjudiciis de accuſatorum Papæ merito per humanum os ſupernum judicaret Imperium. Videamus tamen, ſi placet & illas didaſcalici* (ſic ironice accuſatorum libellum appellabat Ennodius, quaſi libellum accuratum, & ad docendum aptiſſimum) *libelli veſtri relegamus argutias: habentibus etiam nobis ante oculos Patrum ſanctiones, quibus exceſſuum veſtrorum ſentina ponderetur. Lex Eccleſiaſtica Pontificem ab illis accuſatum, priuſquam ſub lucem objecta conſtiterint, exigit non relinqui. Vos vero divini, ut puto, juris memores, qui levia errata deſpicitis, qui peccati nobilitate gaudetis &c.* Ex hiſce verbis ſupplendus erit canon 1. cau. 8. qu. 4.

Urge-

Urgebant adverſarii Symmachi, aſſerentes etiam ſine Symmacho potuiſſe Con- *Can. 6.*
cilium Romæ convenire, adjecta hac ratione: *Ergo Concilia Sacerdotum Eccleſia-* *diſt. 17.*
ſticis legibus quotannis decreta per Provincias, quia præſentiam Papæ non habent, va-
letudinem perdiderunt? Reſpondit Ennodius: *Legite, inſaniſſimi, aliquando in illis præ-*
ter Apoſtolici apicis ſanctionem aliquid conſtitutum, & non de majoribus negotiis ad col-
lationem ſiquid occurrit, præfatæ Sedis arbitrio fuiſſe ſervatum. Sic enim habes: ſiquis
Epiſcoporum judicio Provinciali depoſitus fuerit, Romanum Papam, ſi placet, rurſus ad-
pellet &c. Hæc referenda ſunt ad Concilium Sardicenſe can. 3. At vero quis ſta-
tim non videt ex iſtis emendandum Gratiani canonem 6. diſt. 17., qui non ſo-
lum falſo adſcriptus eſt Symmacho, verum etiam in aliam omnino ſententiam
detortus?

In eo iterum ſuffugium quærebant inimici Symmachi, quod Symmachus jam *Can. 14.*
ſua auctoritate propemodum ſuſpenſus eſſet, dato jam Sedi Apoſtolicæ Viſitatore *cau. 9.*
Theodorici Regis auctoritate. Reſpondit Ennodius, irritam eſſe Viſitatoris hujuſce *qu. 3.*
conſtitutionem, inquiens: *Aliorum forte hominum cauſſas Deus voluerit per homi-*
nes terminare: Sedis iſtius Præſulem ſuo, ſine quæſtione, reſervavit arbitrio., &c., quæ
integra habentur in can. 14. cau. 9. qu. 3.

De Concilio Romano V.

Synodus Romana v. ſub Symmacho celebrata vulgo dicitur a ducentis octode-
cim Epiſcopis: Verum cum Epiſcoporum plurium ſubſcriptiones ibidem legantur, *Can. 3.*
qui interfuerunt Chalcedonenſi Concilio ante annos 50. & amplius, illud omnino *cau. 3.*
inveroſimile videtur. Ejus celebrandæ occaſio hæc fuit. Prodierat, ut diximus, *qu. 5.*
Schiſmaticorum opera libellus adverſus Synodum Romanam IV., ejuſdemque con-
ſtituta in cauſſa Symmachi. Id cum novas concitaret turbas, ac ſeditiones, uti-
liſſima viſa eſt nova Synodus, celebrata, ut vulgo creditur, anno 503., vel, ut
Pagio placet, anno 504. In ea primum confirmata ſunt, quæ in præcedenti Con-
cilio decreta fuerant, deinde probatus eſt Ennodii libellus adverſus inimicos Sym-
machi, & in apologiam Synodi IV. elucubratus. Hinc jure optimo concludemus
ea, quæ ex libello Ennodii Gratianus retulit, quæque nuper commemorabam,
habenda eſſe, ac ſi in hoc quinto Concilio edita fuerint. In hac Synodo legimus
verba Gratiani in can. 3. cau. 3. qu. 5., in quo adparet, quam graves pœnæ in-
flictæ fuerint adverſus eos, qui Synodi hujus decretis minime paruiſſent. Nimi-
rum agebatur de auferendo diſſidio, quod adhuc fovebant Laurentiani ſchiſmatis
auctores, qui præcedenti Concilio non ſolum non obtemperabant, verum etiam
conviciis laceſſebant, & tamquam improborum hominum conventiculum palam
libellis editis vociferabantur. Conſonant his poſtrema Concilii verba, ibi: *"Uni-*
verſa Synodus dixit: Quiſquis Clericorum, aut Monachorum, aut Laicorum tam ma-
joris Ordinis, quam etiam inferioris, poſt hanc formam a nobis prolatam, his decretis
contraire præſumſerit, ſtatuis canonicis velut ſchiſmaticus percellatur. In illis Gratiani
verbis: *Et exilio, ſuis omnibus ſublatis, perpetuo tradantur*, ſuſpicor forte legen-
dum eſſe: *Et exitio, ſuis omnibus &c.* Etenim ſimilis formula habetur in Synodo
Romana VI., ubi de rerum Eccleſiaſticarum injuſtis detentoribus dicitur: *Ne illi*
in ruinam incidant, & perpetuo damnentur exitio.

De

Digitized by Google

De Concilio Romano VI.

Anno circiter 504. rurſum convenerunt Epiſcopi numero plurimi, quorum tamen nomina incerta ſunt ob codicum varietatem. Synodi convocandæ cauſſa fuit Eccleſiarum utilitas, quarum bona undequaque devaſtabantur, prædiaque ab injuſtis poſſeſſoribus detinebantur. Salubria Epiſcoporum convenientium decreta probavit etiam Rex Theodoricus, quacumque tandem voluntate Eccleſiæ Romanæ, Catholicæque utilitates proſequeretur. Apud Caſſiodorum in lib. 2. variar. epiſt.
Can. 21. cau. 12. qu. 2. 29. & lib. 4. epiſt. 17. hujus rei egregia habemus monumenta. Itaque initio Concilii ex ſententia Symmachi Papæ ſtatuitur, eos eſſe ab Eccleſiæ liminibus arcendos Epiſcopi auctoritate, qui abſque ejuſdem Epiſcopi juſſu Eccleſiaſtica bona poſſideant, adjecta ratione: *Indigne enim ad Altare Dei properare promittitur* (legunt alii *permittitur*) *qui res Eccleſiaſticas audet invadere, aut injuſte, ideſt ſine licentia Epiſcopi, poſſidere, aut iniqua, vel injuſta defenſione in eis perdurat*. Ita legendus initio erit canon 21. cau. 12. qu. 2., cujus verba ex ſequentibus ita ſupplenda erunt, atque emendanda: Pergit enim Symmachus, inquiens: *Necatores etiam pauperum judicandi ſunt præfixo tenore, & ſi non emendaverint vitium, extirpandi. Debet tamen eſſe proviſio, ut vindictam admonitio manifeſta præcedat, & res uſurpatas injuſte qui abſtulit, aut injuſte ablatas retinet, æquitate patrocinante legibus reſtituat. Quod ſi neglexerit, & neceſſitas compulerit, demum prædonem Sacerdotalis diſtrictio maturata percellat. Neque quiſquam per internas res Deum defenſare nitatur, quia Dei potentia cunctorum regnorum terminos ſingulari damnatione concludit.* (in aliis codicibus ita legitur: *Neque enim quiſquam per imperia terrena res Domini interna defenſare nitatur, quia Dei potentia cunctorum regnorum terminos ſingulari dominatione concludit.*) *Quod ſi præſumſerit, & ipſius offenſam, & prædictæ damnationis periculum ſuſtinebit. Competitoribus etiam hujuſmodi fræna diſtrictionis imponimus, qui facultates Eccleſiæ ſub ſpecie largitatis Regiæ, vel cujuſcumque poteſtatis improba ſubreptione pervaſerint. Sera namque his rebus pœnitudine commovemur, cum jam tranſactis temporibus contra hujuſmodi perſonas canonum ſuffulti præſidio, ſe Sacerdotes Domini erigere debuiſſent, ut non manſuetudo indulgentiæ ad ſimilia perpetranda improborum audaciam adhuc quotidie provocaret. Nunc tarde, injuriarum mole depreſſi, damnis quoque Dominicis compellentibus, excitamur. Quod ſi is, qui res Dei competit, in aliis, quam ubi res agitur, maxime ſolet territoriis commorari, Sacerdotem loci ipſius, ubi habitat, hujuſmodi pravitate contemtus neglecta perſonæ Epiſcopus literis inſtructum reddat.* (legunt alii: *Ubi habitat Epiſcopus hujuſmodi pravitate contemtus neglectæ perſonæ literis reddat inſtructum.*) *Tunc Antiſtes ipſius fratris anxietate comperta aut pervaſorem rerum Dominicarum admonitione corrigat, aut prætaxata canonica diſtrictione condemnet. Unde & in canonibus &c.* Quæ ſequuntur hoc in loco, habentur in can. 57. cau. 16. qu. 1. uſque
Can. 57. cau. 16. qu. 1. ad verba illa *transferri, vel converti*, ex quibus emendandus erit verſiculus *Valde iniquum* uſque ad verba: *vel converti permittatur* in dicto canone 21. cau. 12. qu. 2. Hinc ſtatim ſequuntur in Concilio, quæ in eodem can. 21. Gratianus deſcripſit in verſ. *Propterea* uſque in finem; ubi tamen pro illis verbis *& inſtitutæ pœnæ contubernium*, aliqui codices habent *& in ſtatuta pœna contubernium*. Poſt hæc ſequuntur in actis Synodi acclamationes Patrum, quibus ſe Symmachi ſententiis conſentire

ſentire profitebantur. Rurſum autem Symmachus poſt pauca ita proſequutus eſt: *Similiter & hoc ad omnium Eccleſiarum notitiam, &c.*, quæ legimus eiſdem omnino verbis in can. 58. cau. 16. qu. 1. & ſtatim: *Generaliter vero, &c.*, quæ habentur in dicto canone 57. a verſ. *Generaliter*, uſque ad verba, *ut præceptum eſt judicemur*. Sequentia Symmachi verba hæc ſunt. *Sanandum eſt ergo hoc celerius, ne longius execrandus animis morbus inſerpat, ut, ſi medicus cum viderit hujus terreni corporis aliquem eſſe languorem, magnum ſuæ artis æſtimat documentum, ſi cito quis illius interventu deſperatus evadat, vel cum poſtea vulnus adſpexerit, adhibet fomenta, vel cetera, quibus illud poſſet, quod natum fuerat vulnus, obduci: ac, ſi id manens ſanari non potuit, ne corpus reliquum ſua tabe corrumpat, ferro amputat, quod nocebat, quo reliquum integrum ſervet, & intactum. Præcidendum id ergo eſt, quod velut puro, ſanoque nimium corpori vulnus obrepſit, ne cum tardius abſtergitur in ipſis pene viſceribus hujus mali non exhaurienda poſt ſentina conſidat. Ferro enim abſcindenda ſunt vulnera, &c.*, quæ leguntur in dicto canone 57. a verſ. *Ferro* uſque in finem. Can. 58. cau. 16. qu. 1.

Sic plures corrupti apud Gratianum canones reſtituti ſunt, & ad codices integros exacti. Unum adhuc ſupereſt obſervandum de canone 2. diſt. 10. Is legitur poſt pauca, ubi nimirum Symmachus auditis Epiſcoporum acclamationibus, novis repetitiſque ad eandem rem ſententiis, & formulis ſancire firmius viſus eſt, ne in bonis ſuis Eccleſiæ detrimentum paterentur. Can. 2. diſt. 10.

De epiſtola ad Laurentium Mediolanenſem.

In Conciliis fere omnibus ſub Symmacho celebratis, illis præſertim, quæ ad Symmachi ejuſdem cauſſam pertinuerunt, non interfuit tantum, ſed etiam maximam auctoritatem explicavit Laurentius Mediolanenſis Epiſcopus, qui, ubi Symmachus non ſubſcripſit, primo ipſe ſubſcripſit loco, aut ubi ſubſcripſit Symmachus, a Symmacho primus. Quamobrem nemo non videt, ubi Symmacho cauſſa bene ceſſit, plurimum idipſum tributum fuiſſe prudentiæ Laurentii, cujus potiſſimum auctoritate, ac moderatione quotquot adverſus Romanum Pontificem oppoſita fuerant, irrita ceciderunt. Id occaſionem dedit Symmacho, epiſtolam in grati animi teſtimonium, ac monumentum perenne ad Laurentium ſcribendi, in qua ejus laudes perſtricto quidem, ſed prægnanti ſtylo perſequitur; quod demonſtrant poſtrema epiſtolæ verba: *Hæc beatitudini tuæ quaſi ſtrictim pro linguæ meæ commendatione dedicavi: Si precibus tuis vitæ ſucceſſus adriſerit, geſtorum tuorum plena me relatione conſecrabo, ut quæ univerſis nota ſunt, manſuris in poſterum literis, quatenus gaudeat ætas ſecutura ſerventur.* Ad eandem epiſtolam referendus eſt canon 45. cau. 1. qu. 1., ubi enim Symmachus laudat in Laurentio & morum integritatem, & doctrinam eximiam, & plane officio parem, ait: *Viliſſimis comparandus eſt, niſi præcellat ſcientia, & ſanctitate, qui eſt honore præſtantior.* Can. 45. cau. 1. qu. 1.

De Epiſtola ad Cæſarium Epiſcopum Arelatenſem.

Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus initio 6. ſæculi cum agnoſceret nonnullos abuſus in varias Galliarum Provincias irrepere, certas regulas poſtulavit a Symmacho Ponti-

Digitized by Google

Pontifice Maximo, quas & ipſe cuſtodiret, aliiſque cuſtodiendas proponeret. Nimirum tunc Epiſcopi ægro animo intuebantur bona Eccleſiarum alienari, eos in Antiſtites ordinari, qui muneri ſubeundo non erant pares, feminas Deo ſacratas conjugibus jungi, & his ſimilia. Sex capitibus propoſitis reſcripſit Symmachus, quorum in primo legitur canon 61. cau. 16. qu. 1., ita emendandus: *Poſſeſſiones igi-*
Can.61. cau.16. qu.1. *tur, quas unuſquiſque Eccleſiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis, atque contractibus, vel ſub quocumque argumento non patimur: niſi forſitan aut Clericis honorum meritis, aut Monaſteriis religionis intuitu, aut certe peregrinis neceſſitas largiri ſuaſerit, ſic tamen ut hæc ipſa non perpetuo, ſed temporaliter, donec vixerint, perfruantur.* Sententia generalis hujuſce canonis, qua prohibetur, ne bona Eccleſiarum alienentur, conſonat cum ſententia Concilii Romani VI. ſub Symmacho eodem, quemadmodum adparet ex can. 21. cau. 12. qu. 2. Tres ibidem proponuntur exceptiones. Prior eſt, ſi Epiſcopus bona Eccleſiarum Clericis honorum meritis largienda exiſtimaverit. Hinc nonnulli repetunt beneficiorum originem, qualia recentiore ætate obtinuerunt. Etenim vetuſtiſſimis temporibus bona omnia Eccleſiarum in manu, & poteſtate Epiſcopi erant, ita ut Clerici ab Epiſcopis, vel ab alio Epiſcopi nomine, quod ſibi neceſſarium erat, annuis, menſtruis, aut etiam diurnis portionibus acciperent. Poſtea vero primum factum, ut Presbyteris ruralibus, quos Parochos adpellabant, bonorum adminiſtrationem concederent, eorundemque exemplo Presbyteris illis, qui in Civitatibus titulos, ſive Eccleſias tegere dicebantur. Id etiam totum conſtat ex Concilio Agathenſi, cui præfuit idem Cæſarius anno 506., præſertim vero can. 32., & 33. cau. 12. qu. 2. Altera exceptio eſt, ſi Monaſteriis aliquid donetur intuitu religionis. Id ſane non habetur in Synodo Romana IV. ſub Symmacho; ibi enim cap. 4. legimus: *Sed nec in uſufructuario jure aliquibus dare liceat, nec data retinere, præter Clericos, & captivos, atque peregrinos; ne malæ tractationis miniſtretur occaſio &c.* Item nec habetur in Concilio Agathenſi ſub Cæſario celebrato, nam in can. 7. hæc legimus: *Minuſculas vero res, aut Eccleſiæ minus utiles, peregrinis, vel Clericis, ſalvo jure Eccleſiæ, in uſum præſtari permittimus.* Quamobrem facile ſuſpicor, eam adjectam fuiſſe poſteriore ætate, præſertim cum noverim recentioribus demum temporibus nonnulla Eccleſiarum bona Monaſteriis addici. Tertia exceptio ſpectat peregrinos, quam memorata tum Symmachi, tum Concilii Agathenſis loca confirmant.

Can. 2. cau. 36. qu. 2. & Can. 3. cau. 27. qu. 1. In 2. & 3. epiſtolæ capite modum expendit Symmachus, quo quiſpiam ad Superiores Eccleſiaſticos gradus promoveatur. At in tertio ſermonem habet de raptoribus viduarum, aut virginum Deo ſacratarum. Verba Symmachi habentur in can. 2. cau. 36. qu. 2., ibi: *Raptores igitur viduarum, vel virginum pro immanitate tanti facinoris deteſtamur, illos vehementius perſequendo, qui Deo ſacratas virgines, vel volentes, vel invitas matrimonio ſuo ſociare tentaverint, quas pro tam nefandi criminis atrocitate a communione ſuſpendi præcipimus.* Cum hoc capite jungendum etiam erit caput 5. ejuſdem epiſtolæ, quod retulit Gratianus ſub Gelaſii nomine in can. 3. cau. 27. qu. 1.

Can.118. cau. 1. qu.1. & Can. 1. cau. 1. qu.6. Jungendi ſimul ſunt canon 118. cau. 1. qu. 1., & canon 1. cau. 1. qu. 6., uterque enim ex eodem capite ultimo epiſtolæ Symmachi depromtus eſt, ibi: *Nullus itaque per ambitum ad Epiſcopatus honorem permittatur accedere. Nam cum hic exceſſus in laica converſatione culpetur, quis dubitat, quod religionis, & Deo ſervientibus inurat opprobrium? Siquis Epiſcopatum deſiderat, data pecunia potentes perſonas*

minime

minime ſuffragatrices adhibeat: Nec ad decretum ſibi faciendum Clericos, vel Cives ſubſcribere, adhibito cujuslibet generis timore, compellat, vel præmiis aliquibus hortetur. Decretum ſine Viſitatoris præſentia (Viſitatorem eum fuiſſe, qui vacanti Eccleſiæ dabatur, ut ejuſdem neceſſitatibus conſuleret, jam ſuperius animadverti) *nemo conficiat, cujus teſtimonio Clericorum, aut Civium poſſit unanimitas declarari.*

De Ceteris Capitibus Symmacho tributis.

Duplici de cauſſa potuit Gratianus Symmacho Papæ adſcribere canonem 2. diſt. 81. *Can. 2.*
Et primo quidem, quia in libello Ennodii apologetico pro IV. Romana Synodo *diſt. 81.*
habeatur; etenim Ennodius inter cetera Symmachi inimicos inſequitur, ajendo prope finem, neminem debere accuſatoris, aut monitoris officio fungi, niſi qui criminis expers habeatur, ibi: *Nemo recte monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui actibus ſuis errata condemnat, & amorem innocentiæ converſatione demonſtrat.* Hæc ſane eadem ſunt cum canone 2. diſt. 81. Altera cauſſa eſſe potuit, quod ſimilia quædam legamus in epiſtola Symmachi ad Laurentium Mediolanenſem; ubi enim Laurentium ipſum laudat, quod virtutibus Epiſcopalibus egregie ornatus eſſet, inquit: *Manet te ſingularis ſapientia, quæ licet generaliter optanda eſt, tamen exiſtit in magiſtro neceſſaria: Fruſtra monitoris perſonam ſuſcipit, qui impacti non prævalet æſtimare pondus officii . . . Tu his eruditus, & formatus cæli beneficiis, plus agendo populum inſtitues, quam docendo. Illa monita diſcipulorum conſcientiam erudiunt, quæ probantur exemplo. Sine pudore invitat ad innocentiam, qui illam fuerit ipſe ſectatus.* Nihil hic adjicio aut de libello Ennodii, aut de epiſtola Symmachi ad Laurentium; cum de utropue ſuperius egerim.

Canonem 8. cau. 30. qu. 1. falſo eſſe Symmacho adſcriptum, facile ea demon- *Can. 8.*
ſtrant, quæ jam ſuperius tradidi ad canonem 9. & 10. eadem cauſſa, & quæſtio- *cau. 30.*
ne; etenim & Symmacho, & Sylveſtro ibidem memorato recentior eſt diſcipli- *qu. 1.*
na, quæ in eiſdem canonibus exhibetur. Mendum profluxit ex auctoribus Pœnitentialium, a quibus hoc fragmentum repetendum eſt. Illi enim recentiores, ut diſciplinæ a ſe inductæ majorem adderent auctoritatem, ſolebant adjicere capitibus ſuis nomina vetuſtiſſimorum Pontificum. Ita evenit in dicto canone 8. Habetur in Pœnitentiali, quem Romanum appellavit, ediditque Antonius Auguſtinus, & quidem nomine Symmachi Papæ eiſdem omnino verbis in tit. 8. cap. 3.

Digitized by Google

CAPUT XLIX.

De Hormiſda.

Hormiſdæ Pontifici ſequentia capita adſcribuntur.

Ex epiſt. ad Johannem E-piſcopum.	*Can.* 6. *cau.* 25. *qu.* 2. *paullo varius in aliquot exemplaribus.*
Ex epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ.	*Can.* 2. *diſt.* 61. } *Can.* 3. *diſt.* 61. } *ſimul jungendi, & ex integra epiſtola ſupplendi.* *Can.* 9. *cau.* 25. *qu.* 1. *conſonat cum pluribus Hormiſdæ monumentis.*
Ex epiſt. ad Euſebium E-piſcopum.	*Can.* 2. *cau.* 31. *qu.* 2. *Hormiſdæ falſo tributus.*
Adjiciuntur.	*Can.* 29. *diſt.* 50. } *Can.* 58. *diſt.* 50. } *ſimul jungendi, apocryphi quidem, ſed ab Hormiſdæ ſententiis non alieni.* *Can.* 2. *cau.* 30. *qu.* 5. *pertinet potius ad Capitularia Francorum.* *Can.* 25. *de conſ. diſt.* 1. *pertinet potius ad Capitularia Francorum.*

SUb Hormiſda Pontifice ab anno videlicet 514. uſque ad annum 523. res Eccleſiæ Orientalis in bonam frugem converti viſæ ſunt, partim ſtudio optimi Pontificis, cujus ſollicitudine Legati ſelecti in eas Provincias miſſi ſunt adverſus Eutychianos, atque Acacianos, partim auctoritate Juſtini Imperatoris, Viri Catholicæ fidei Patroni, & unitatis amatoris, qui mortuo Anaſtaſio in Imperio Conſtantinopolitano ſucceſſit. Damnatæ igitur Eutychianorum reliquiæ, confirmataque Concilia Oecumenica Eccleſiaſtica fuerunt pulſis hæreticis. In Italia regnum tenebat Theodoricus, qui etſi Arianorum hæreſi favere videretur, res tamen Eccleſiaſticas ipſum etiam Pontificem Hormiſdam benevola voluntate proſequutus eſt. In Galliis Clodoveus Rex docente Rhemigio Rhemenſi Catholicam fidem, pietatemque in Deum fovebat: Item in Africa ſub finem Pontificatus Hormiſdæ reſtituti ſunt ad ſuas ſedes Catholici Antiſtites antea ab hæreticis in exilium pulſi, Eccleſiæ apertæ, & religionis officia reſtaurata. Quæ omnia, ut videtur, voluntatem optimam Hormiſdæ explere ſatis potuerunt.

Digitized by Google

De Epiſtola ad Johannem Epiſcopum.

Poſtquam Theodoricus Rex Italiæ anno circiter 510. Hiſpaniarum quoque regnum ſuſcepit, Hiſpaniarum Eccleſiæ cœperunt magis ac magis cum Eccleſiis Italiæ, ac potiſſimum Romana conjungi. Hinc anno circiter 516. Johannes Tarraconenſis Epiſcopus literas ad Hormiſdam Pontificem ſcripſit, quibus ſignificabat, plures in Hiſpaniis irrepſiſſe abuſus, qui emendari omnino debebant, proptereaque ſe a Romana Eccleſia poſtulare generales regulas, ad quas mores ſuæ, ac finitimarum Eccleſiarum formarentur. Id æquo, lubentique animo excepit Hormiſdas, qui ejuſdem, laudans ſollicitudinem, curam ita probavit, ut non ſolum quid agendum eſſet, quive canones ſequendi forent, ipſe proponeret, ſed etiam illum tamquam Sedis Apoſtolicæ Vicarium in Hiſpania conſtitueret. Id totum liquet ex epiſtola ejuſdem Hormiſdæ ad ipſum directa, quæ incipit *Fecit dilectio tua*, ad quam referendus erit canon 6. cau. 25. qu. 2., in quo ubi legitur in nonnullis codicibus *pendantur*, legendum erit juxta optima epiſtolæ exemplaria: *pandantur*. Sane ex eo liquet, qua ratione idem Johannes mandatum Pontificis Maximi ſuſceperit, & quomodo commiſſa fuerit ipſi ſacrorum canonum exequutio. Eadem epiſtola ita ſignatur: *Data quarto nonas Aprilis Agapito V. C. Conſule*; qui annus incidit in 517. juxta emendationem Severini Binii, aut ſignatur ſecundo Conſulatu Agapiti, qui incidit in annum 521. Verum aut in hanc, aut in alias notarum conſularium ſubſcriptiones aliquod mendum irrepſit: Etenim in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ data anno 517., ſeu Conſulatu Agapiti, jam mentio fit epiſtolarum Johannis Tarraconenſis; & in Concilio Tarraconenſi anni 516., necnon in Concilio Gerundenſi anni 517. Johannes idem Tarraconenſis jam viſus eſt Vicarii Apoſtolicæ Sedis munere functus fuiſſe, dum Conciliis eiſdem præfuit, ac primus ſubſcripſit. *Can. 6. cau. 25. qu. 2.*

De Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ.

Argumentum epiſtolæ, quam ſub Conſulatu Agapeti, ſeu anno 517., ut ſuperius attigi, ſcripſit Hormiſdas ad univerſos Hiſpaniæ Epiſcopos, pendet ex epiſtola nuper explicata ipſius Hormiſdæ ad Johannem Tarraconenſem. Ut enim abs Johanne acceperat Pontifex Maximus, diſciplinam Eccleſiaſticam lapſam propemodum fuiſſe in Hiſpaniis, ita curavit per epiſtolam illarum Provinciarum Antiſtites admonere, ut quæ moribus pravis interierant optima, reſtituerentur juxta ſacrorum canonum ſanctiones; præcipue vero ut rite ordinarentur Epiſcopi, & annua Antiſtitum Concilia frequentarentur. Huc pertinent canon 2. & 3. diſt. 61. ita legendi ex integris epiſtolæ exemplaribus: *Ut in Sacerdotibus ordinandis, quæ ſunt a Patribus præſcripta, & definita cogitetis, quia ſicut eſt caput Eccleſiæ Chriſtus, Chriſti autem Vicarii Sacerdotes, ſic & in eligendis his curam oportet eſſe perſpicuam. Irreprehenſibiles enim eſſe convenit, quos præeſſe neceſſe eſt corrigendis: nec quidquid illi deeſſe perſonæ, penes quam eſt religionis ſumma, & ſubſtantia diſciplinæ. Æſtimet quis pretium Dominici gregis, ut ſciat, quod meritum conſtituendi deceat eſſe Paſtoris. Hæc* *Can. 2. & 3. diſt. 61.*

ita fiet, ſi non Sacerdotii gradus ſaltu quodam paſſim laicis transferantur. Longa debet vitam ſuam probatione monſtrare, cui gubernacula committuntur Eccleſiæ. Non negamus eſſe in laicis Deo placitos mores, ſed milites ſuos probatos ſibi quærunt inſtituta fidelia. Diſcere prius quiſque debet, antequam doceat; & exemplum religioſæ converſationis de ſe potius aliis præſtare, quam ſumere. Emendatiorem eſſe convenit populo, quem neceſſe eſt orare pro populo. Longa obſervatione religioſus cultus tradatur, ut luceat, & Clericalibus obſequiis erudiendus inſerviat, ut ad venerandi gradûs ſumma perductus, qui ſit fructus humilitatis, oſtendat. Nec leve, nec vacuum fuit, quod nec apud veteres quidem, niſi Levitici generis viri, ad ſancta admittebantur altaria, ne peſſime, meritis contemptis, aut pretio, aut præſumtione ad ſacros cultus impar accederet. Tunc migrabant per illam prærogativam familiarum ad inſtituta cultorum, nunc eſt doctrina pro genere quod illis fuit naſci, hoc nobis imbui. Illos tabernaculo dabat natura, nos altaribus parturit diſciplina. Nec tantum de laicis conſecrari inhibemus, ſed nec de pœnitentibus quidem quiſquam ad bujuſmodi gradum profanus temerator adſpirct. Satis illi poſtulanti ſit venia. Qua conſcientia abſolvat reum, qui ſe peccata ſua populo ſcit teſte confeſſum? Quis enim, quem paullo ante vidit jacentem, veneretur Antiſtitem? Præferens miſerandi criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem.

Can. 9. cau. 25. qu. 1. Ex eadem epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ laudatur apud Gratianum canon 9. cau. 25. qu. 1., verum non ſatis recte. Fateor quidem, initio ejuſdem epiſtolæ nonnulla haberi ſimilia in illis verbis: *Nec unquam ab illa via, quæ Chriſtus eſt, devio tramite declinemus, ne ab eo juſte, quem nos impie relinquimus, deſeramur. Quod, cum ſuperni favoris auxilio, ea nobis poteſt ratione contingere, ſi Apoſtolica dogmata, ſi Patrum mandata ſervemus.* Verum eadem Gratiani verba potius legimus in regula fidei, ſeu libello, quem Hormiſdas per Pulionem Eccleſiæ Romanæ Subdiaconum miſit ad Johannem Epiſcopum Nicopolitanum anno 516., cuique idem Johannes ſubſcripſit. Ejus hæc ſunt priora verba: *Prima ſalus eſt, regulam rectæ fidei cuſtodire, & a conſtitutis Patrum nullatenus deviare.* Eadem omnino habentur in ſimili libello, ſeu regula fidei, quam profeſſus eſt poſtulante Hormiſda Johannes alter Epiſcopus Conſtantinopolitanus. Quum vero eundem libellum Hormiſdas miſerit ad Epiſcopos Hiſpaniæ in epiſtola, quæ incipit *Inter ea*, quæque in recentioribus Collectionibus eſt 51., jure dixerimus, inſcriptionem apud Gratianum germanam eſſe. Porro in hac epiſtola Hormiſdas ſuadet Hiſpaniæ Epiſcopis, ne quemquam ex Orientalibus recipiant, niſi fidem profeſſi fuerint juxta formulam in eodem libello deſcriptam.

De Epiſtola ad Euſebium Epiſcopum.

Can. 2. cau. 31. qu. 2. Quicumque canonem 2. cau. 31. qu. 2. accurate perpenderit, facile animadvertet, ſive ex ſtylo, ſive ex ſententia decreti illum falſo tributum eſſe Hormiſdæ, & quidem in epiſtola ad Euſebium Epiſcopum. Non eſt id tribuendum Gratiano, ſed potius Palearum auctori, qui canonem eundem Gratiani decreto inſeruit ex prima Collectione Decretalium excerptum, in qua eadem verba leguntur cap. 2. de deſponſat. impuberum nomine Hormiſdæ ad Euſebium Epiſcopum ſcribentis. Adnotavit Antonius Auguſtinus in notis ad eandem Collectionem, in nonnullis codicibus legi non nomen Hormiſdæ, ſed potius nomen Honorii III. Utrum

vero

Digitized by Google

vero Honorio III. ſit tribuendum, plurimum ipſe dubitaverim, cum auctor primæ Decretalium Collectionis non videatur ejuſdem Pontificis tempora attigiſſe. Potius crederem, canonem ipſum tribuendum fore Honorio II., vel quod in Decretalibus Gregorii IX. ſub nomine Honorii referatur (ubi notandum eſt non haberi poſtrema illa verba, quæ leguntur in Gratiani codice; *Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei &c.*) vel quod ſub Honorii II. temporibus ea diſciplina recipi viſa eſt, qua fieret, ut Parentes impuberes filios poſſent conjugio alligare, quod ab ipſis diſſolvi non poſſet, etiam quum puberes facti filii fuiſſent. Id ſane Parentes contra generales juris utriuſque regulas ſe facere poſſe crediderunt, quod uſus invaluiſſet, ſua voluntate invitos filios poſſe ſe Monaſteriis addicere impuberes. Verum non diu id obtinuit, ſed paſſim receptum eſt, ut, quemadmodum Parentes nequeunt amplius invitos filios Monaſticæ vitæ tradere, ita quoque nequeant conjugio ſociare. Videatur ad hanc rem Franciſcus Florens in Commentario hujus cauſſæ, & quæſtionis; item Vvaneſpen in Brevi Commentario in Gratianum, ubi non ſine ratione etiam eo progreditur, ut hunc canonem prorſus apocryphum dicendum velit. Et quidem mihi magis opinio iſta probatur, cum certa hujuſmodi diſciplina nuſquam obtinuerit, ut filiæ in quacumque ætate conſtitutæ poſſent ex ſola Parentum voluntate nuptiis adſtringi, etiam invitæ, & repugnantes; inveroſimile autem ſit, aut Pontificem Maximum in hac ſpecie ita decreviſſe: *Hæc omnibus orthodoxæ fidei ſancimus, & vobis tenenda mandamus*, quemadmodum legitur in 1. Collectione Decretalium, aut ſi ita decrevit, certam hanc diſciplinam receptam aliquandiu non fuiſſe. Scio quidem, Gloſſographos aliquot ita canonem fuiſſe interpretatos, quaſi honeſtum filiis haberetur ſequi paternam voluntatem, non neceſſarium. At vero hæc interpretatio illis canonis verbis omnino repugnat: *Omnino obſervare, & adimplere debet.*

De Ceteris Canonibus Hormiſdæ adſcriptis.

Certo certius eſt, canones 29. & 58. diſt. 50. falſo adſcriptos fuiſſe Hormiſdæ Pontifici, quod vel illud unum evidentiſſime demonſtrat, nimirum quum memoretur ibidem Johannes Pontifex Maximus, qui Hormiſdæ ipſi ſucceſſit. Ex toto autem eorundem, qui ſane ſimul jungendi ſunt, canonum contextu liquet, illorum auctorem non alium fuiſſe, quam ignoti nominis Collectorem, qui variis productis Patrum veterum fragmentis oſtendere voluerit eos, qui in graviſſimum adulterii crimen prolapſi fuerint, non poſſe ad priſtinum Eccleſiaſticum gradum, ne poſt pœnitentiam quidem, revocari. Sane eos canones ipſe reperio inter canones ſelectos ex antiqua Collectione Codicis Herovalliani, quam edidit pag. 97. Jacobus Petit in tomo 1. Pœnitentialis Theodori Cantuarienſis; inter cetera autem pag. 143. hæc leguntur: *Epiſtola Hormiſdæ Papæ per univerſas Provincias.* (hanc inſcriptionem ipſemet Petit in ſuis adnotationibus animadvertit poſteriore manu exaratam eſſe) *Siquis Diaconus, vel Presbyter* (hic eſt Gratianeus canon 29.) *poſt acceptam benedictionem Leviticam cum uxore ſua incontinens invenitur, ab officio abjiciatur. Ecce manifeſtiſſime conſtat, quod ſecundum titulos antiquorum Patrum a S. Johanne Papa tranſmiſſos* (Gratianus loco iſtorum verborum habet: *Patrum Sancto Spiritu ſuggerente conſcriptos*) *&* 318. *Epiſcoporum ſententias Canones*

Can. 29. & 58. diſt. 50.

Galli-

Digitized by Google

Gallicani continere videntur, quod Clerici in adulterium deprehenſi, & aut ipſi confeſſi, aut ab aliis revicti ad honorem redire non poſſunt. Et quia fortaſſe non deſunt, quibus pro nimia pietate ſuprascripta Sanctorum Patrum ſeveritas minime placeat, ſciant ſe, & 318. Epiſcoporum, & qui reliquos canones conſtituerunt, vel ſtatuerunt, ſententias reprehendere, vel damnare. Sed fortaſſe major eſt in illis pietas, quam in ſupradictis 318. Epiſcopis? Major in illis miſericordia, quam in S. Johanne Papa? Major charitas, quam in reliquis Sanctis Sacerdotibus, qui hæc exempla, vel remedia Eccleſiarum ſuis definitionibus deliberaverunt? Et ideo aut prona voluntate præceptis illorum conſentiant, aut omnibus illis contrarios ſe, & inimicos eſſe cognoſcant. Quæ eſt juſtitiæ inimica benignitas, palpare criminoſos, & vulnera eorum uſque in diem judicii incurata ſervare? Quod ſi eos duriſſimam pœnitentiam per plures annos agere videremus, ſic & idipſum, & ſaluti eorum conſulere, ut & canonum deberemus ſtatuta ſervare. Cum vero in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec inſtantia orandi, vel plangendi adpareat, nec B. David imitentur, qui dixit: Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo: & illud: Cinerem ſicut panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam; nec eos jejuniis, vel lectionibus vacare videamus; poſſumus agnoſcere, ſi ad honorem priſtinum redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto tepore, & inimica animæ ſecuritate permanerent, credentes, quod ſic eis non alia digne pœnitentia dimiſerit Deus, quomodo & Sacerdotes indulſiſſe videntur. Vere dico, quia illi ipſi, quibus cum periculoſa, & falſa miſericordia indulgere videmur, cum ante tribunal Chriſti pro tantis peccatis damnandi advenerint contra nos ipſos cauſſas dicturi ſunt, dicentes: quod dum aſperitatem linguæ eorum expavimus, aut falſa blandimenta, & periculoſas adulationes libenter accepimus, nos eos, dum illis inutiliter indulgeremus, in peccatis permanere, aut ipſa peccata etiam augere permiſerimus, non recordantes illud, quod in veteri Teſtamento ſcriptum eſt, quia uno peccante contra omnes ira Dei deſæviet. O pietas! O miſericordia! (Hæc omittuntur apud Gratianum) uni parcere, & omnes exemplo malo in diſcrimen adducere. Non ita ſuadet S. Cyprianus dicens: Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat, nec premit delicta, ſed fovet: & iterum: Imperitus eſt medicus, qui ante dejectam putredinem ſuperducit vulneri cicatricem, & ideo diligenter perpendite, ſi aut poteſt, aut debet fieri, ut tantorum, ac talium, quos ſupra memoravimus, Sacerdotum canones contemnentes, aliter, quam illi ſtatuerunt, obſecrare, vel agere præſumamus; præcipue cum, ſi illorum 318. Epiſcoporum, qui per omnes Eccleſias Concilia fieri ſtatuerunt, tam ſancta decreta neglexerimus, non ſolum illos deſpiciemus, ſed & Africanos, & omnes reliquos, qui ipſis ordinantibus per totum mundum pro Eccleſiaſtica diſciplina aliquid ſtatuerunt, cum peccato animæ noſtræ contemnemus. Ego me in hoc periculo mittere omnino non audeo, quia nec talia ſunt merita mea, ut aliorum peccata in me excipere præſumam, nec tantam eloquentiam habeo, ut ante tribunal Chriſti contra tantos, ac tales ſanctos Sacerdotes, qui canones ſtatuerunt, cauſas dicere poſſim. Videat unuſquiſque, qui aliter ſentire, vel obſervare diſponit, qualiter poſſit in die judicii reddere rationem. Ego, in quantum vires dignatur dare Deus, volo eorum præceptionibus obedire, quia cum illis non rixas, ſed pacem, & qualemcumque partem habere deſidero. Et hoc diligenter attendendum eſt, ut illi Clerici, qui ad uxores proprias redeunt, ad integrum ab officio ſuſpendantur, & ſic etiam digami, & internuptarum mariti, qui utique rem licitam faciunt, Clerici tamen ordinari non poſſunt, & ſi ordinati fuerint, dejiciantur; de quibus etiam Sanctus Fauſtus in epiſtola ſua dixit:

Per-

Perdit gratiam conſecrati, qui adhuc officium vult excitare mariti. Cum hæc a tantis, ac talibus viris ſtatuta ſint, qua conſcientia quiſquam dicere poterit, quod ille, qui adulterium commiſerit, iterum ad honorem redire poſſit? Quod ſi aliquis dicat: Ergo negas miſericordiam Dei, qui dixit: Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat; & illud: Numquid qui cadit, non adjiciet, ut reſurgat? Et peccator in quacumque die converſus fuerit, omnes iniquitates ejus oblivioni tradentur. Ad hanc objectionem libera voce reſpondere & poſſumus, & debemus: Abſit a nobis, ut de iſtis ſententiis videamur vel leviter dubitare. Definitiſſime enim credimus, quod is, qui uſque ad finem vitæ ſuæ pœnitentiam digne egerit, non ſolum indulgentiam accipiet, ſed etiam ad vitam æternam perveniet. Propter regulam tamen Eccleſiaſticam, & propter antiquorum Patrum ſtatuta, quæ abſit a nobis ut aut reprehendere, aut diſcutere audeamus, cum credamus ad vitam æternam poſt peractam pœnitentiam venire, ad honorem Clericatus ſecundum tantorum Patrum præcepta novimus non debere reverti; In tantum, ut in canonibus ſcriptum ſit: Ne ullus unquam Clericus pœnitens ordinetur. Et ſi ille, qui ultro petit pœnitentiam (hæc retulit Gratianus in memorato canone 58.) *quamvis eam perfecte agat, non poteſt Epiſcopus, aut Presbyter ordinari, ita ut etiamſi per ignorantiam ordinatus fuerit, dejiciatur; ille qui invitus ad pœnitentiam agendam in Monaſterium mittitur, (& utique quid aliud, quam pœnitens dicendus eſt?) qua conſcientia ad Sacerdotium redire permittitur? Nemo mihi alia quælibet contra auctoritatem Sedis Apoſtolicæ, vel contra 318. Epiſcoporum præcepta, vel reliquorum canonum ſtatuta objiciat: Quia quidquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritum S. loquutum eſſe credimus, dictum fuerit, recipere non ſolum temerarium, ſed etiam periculoſum eſſe non dubito; valde enim metuo, & contremiſco illam damnationem, quam Heli Sacerdos propter ſtultam indulgentiam accipere meruit, qui pro eo, quod filios ſuos negligenter caſtigavit, & eos nec cædere, nec excommunicare voluit, ipſi filii uno die occiſi ſunt, & 30. millia de populo interfecti ſunt, & Arca Teſtamenti capta eſt, & ipſe retro cadens fractis cervicibus mortuus eſt, & nomen ipſius de libro vitæ deletum eſt, & contra Phinees, qui pro eo, quod zelo Dei commotus duos adulteros interfecit, totum populum Dei ira liberavit. Nec hoc ideo dico, ut ſicut ille fecit, etiam nunc per mortem corporis Sacerdotes Domini debeant vindicare, ſed quia melius eſt, ut unuſquiſque parvo tempore in hoc mundo confuſionem ſuſtineat, quam poſtea ad ſupplicia æterna perveniat, & multum ei utilius eſt propter aliorum exemplum, quamdiu vivit, remotus ab honore pœnitentiam agat, & remedium ſibi in die neceſſitatis adquirat. Quicumque parvitati meæ in hac cauſſa voluerit eſſe oneroſus, aliud reſponſum ei non dare delibero, niſi quod ſupradicti canones continere videntur.* Integrum deſcripſi ejuſdem collectionis fragmentum, ut exinde conſtaret non ſolum, qualis eſſet auctoris integra ſententia, ad quam Gratianei canones exigantur, verum etiam quibus de cauſſis jure ſit idem fragmentum ab Hormiſda abjudicandum. Ceterum diſſimulare nemo poteſt, ſententias ibidem traditas vetuſtis ſacris canonibus omnino conſonare, inter ceteros canoni 23. Concilii Arauſicani I., can. 4. Concilii Aurelianenſis V., canoni 68. Concilii Carthaginenſis vulgo IV., can. 3. Concilii Epaonenſis, & can. 43. Concilii Agathenſis. Addere his omnibus poſſem conſonare Hormiſdæ Pontificis ſententiam in ea parte, in qua dicitur, neminem ex Pœnitentibus poſſe ad ſacros Ordines evehi, quemadmodum idem Pontifex ſcribit in epiſtola ad Hiſpaniæ Epiſcopos ſuperius memorata, cujus etiam verba huc ſpectantia ſuperius retuli ad canones 2., & 3. diſt. 61. Ex hoc autem ipſo

pro-

profectum forte fuit, ut ii canones Gratianei apud Collectores antiquiores nomine Hormiſdæ deſcripti fuerint.

Can. 2. cau. 30. qu. 5. Sed præterea falſo tributus eſt Hormiſdæ Papæ canon 2. cau. 30. qu. 5. non quidem primum a Gratiano, ſed a Burchardo in cap. 3. lib. 9., quem etiam ſequutus eſt Ivo Carnotenſis. Hinc vero patet, eundem canonem non potuiſſe in ſecunda Collectione Decretalium titulo de clandeſtina deſponſatione adſcribi Alexandro III. tamquam primo ejuſdem auctori, cum Alexander III. non tam poſt Gratianum, quam poſt Ivonem, ac Burchardum vixerit. Errati auctor fuit Burchardus, qui, ut alias ſæpe tradidi, quoties ſententias Francorum Capitularium referre voluit, alium omnino a germano auctorem inſcripſit. Legerat ipſe aut in Capitulari Vernenſi ſub Pippino Rege anni 755. cap. 15. *Ut omnes homines laici publicas nuptias faciant, tam nobiles, quam ignobiles*; aut in Capitulis Herardi Turonenſis cap. 130. *Ut nullus occulte nuptias faciat*; aut in lib. 6. Capitularium cap. 133. *Nec ſine publicis nuptiis quiſquam nubere præſumat*; aut demum in lib. 7. cap. 179. cui conſonat Concilium Troslejanum cap. 8., & Iſaac Lingonenſis in tit. 5. cap. 6. *Sancitum eſt, ut publicæ nuptiæ ab his, qui nubere cupiunt, fiant... Sed prius conveniendus eſt Sacerdos, in cujus Parochia nuptiæ fieri debent in Eccleſia coram populo &c.* Omnes iſtiuſmodi ſententias paucis perſtrinxit, eiſdem etiam retentis verbis, atque de more ſuo uni ex veteribus Pontificibus pro lubito adtribuit.

Can. 25. de conſ. diſt. 1. Burchardo etiam ex eadem ratione imputandum eſt, ſi canon 25. de conſ. diſt. 1. apud Gratianum tribuatur Hormiſdæ. Huic Pontifici ante Gratianum tribuit Ivo, ſed Ivoni errandi occaſionem Burchardus ipſe præbuit. Porro non ſolum Burchardus reticere voluit, auctores Capitularium Francorum eſſe auctores ejuſdem canonis, verum etiam canonem ipſum corrupit, & ex duobus omnino disjunctis Capitularium fragmentis compoſuit. Revera, omiſſis iis, quæ Romani Correctores obſervaverunt, conferendo codicem Gratiani cum codice Ivonis, & Burchardi, ita ſtatutum legitur, ut nullus Presbyter aliud erigere poſſit Altare in Eccleſia, quam quod ab Epiſcopo loci conſecratum fuerit. Deinde pœna adjicitur adverſus Presbyterum ita facientem, ut ſi Clericus eſt degradetur, ſi vero laicus, anathematizetur. Non video quomodo hæc invicem conſonent, aut quomodo Presbyteri in duplicem ordinem diſtribuantur, quorum alii laici anathemate percellendi, alii Clerici, & a gradu dejiciendi, quoties ſtatutum minime cuſtodiant. Referenda igitur res erit ad integros Capitularium codices, & unaquæque ſententia ad ſua capita exigenda. In lib. 6. Capitularium cap. 202. ita legitur: *Ut nullus Presbyter in Eccleſia conſecrata aliud altare erigat, niſi quod ab Epiſcopo ſanctificatum eſt, ut ſit diſcretio inter ſacratum, & non ſacratum.* Sic explicit integrum Capitularium caput; deinde vero poſt multa ad Eccleſiaſticam ſtabiliendam diſciplinam pertinentia a laicis, ac Clericis cuſtodienda in cap. 303. ita ſubjicitur: *Siquis ſtatuta ſupergreſſus corruperit, vel pro nihilo habenda putaverit, ſi laicus eſt, communione, ſi Clericus, honore privetur.* Hæc poſteriora cum prioribus conjungere Burchardus non dubitavit.

CAPUT

CAPUT L.

De Johanne.

Johannis I. nomen præſeferunt ſequentia capita apud Gratianum.

Ex epiſt. ad Epiſcopos Italiæ.	*Can. 21. de conſ. diſt. 1. ab Iſidoro Mercatore confictus.*	
Ex epiſt. ad Zacchariam Archiepiſcopum.	*Can. 1. cau. 2. qu. 2.* *Can. 3. cau. 3. qu. 1.* *Can. 1. cau. 3. qu. 2.* *Can. 7. cau. 12. qu. 2.*	*apocryphi, & aliis Mercatoris ſententiis conformes.*
Ex ep. ad Salomonem Regem Brittonum.	*Can. 10. cau. 3. qu. 6. eſt potius Nicolai I.*	
Ex epiſt. ad Iſaac Epiſcopũ Syracuſanum.	*Can. 1. cau. 16. qu. 2. Johanni falſo tributus.*	

QUum in Oriente Imperator Juſtinus res Eccleſiæ cum ſummo bonorum profectu foveret, in Italia vero Theodoricus Rex eandem rationem inire videretur, Johannes poſt Hormiſdæ obitum anno 523. Maximus Pontifex inauguratus eo curam ſuam totam, ſollicitudinemque convertit, ut Arianorum conventicula dirimeret, illorum Eccleſias in Eccleſias Catholicorum dedicando. Quod tamen ubi ſcivit Rex Theodoricus animo Arianus, ægre admodum tulit ita, ut Pontificem Maximum injuriis acerbiſſimis laceſſitum Ravennæ carcere detinuerit uſque ad necem, quæ adcidit anno 526. Hæc facile demonſtrantur ex Gregorio Turonenſi Scriptore fere contemporaneo in cap. 40. libri de gloria Martyrum. Cetera, quæ auctor libri Pontificalis de eo Pontifice memorat, lubentiſſime prætermitto; ſunt enim admodum dubia, imo etiam contradictionibus implicata. Quod ad rem meam attinet, illud animadvertere juvabit, ſingula fere, quæ Johanni per Gratianum adſcripta ſunt, tamquam ſuppoſititia recenſeri.

De epiſtola ad Epiſcopos Italiæ.

Iſidorus Mercator cum plures epiſtolas vetuſtiſſimis Pontificibus adſcripſiſſet, iis etiam aliquod adſcribere voluit, qui ſuis temporibus eſſent proximiores. Inter has eſt epiſtola Johannis dicta numero 2. ad Epiſcopos Italiæ, cujus Data Conſula-

Digitized by Google

ris hæc eſt: *Data* 3. *Idus Junii Maximo, & Olybrio Viris Clariſ. Coſſ.* Exinde autem ejus epiſtolæ falſitas adparet, cum vel ipſo teſte Baronio ad annum 526. §. 3., qui ceteroquin eandem epiſtolam velut germanam recepit, Maximus, & Olybrius diverſis temporibus gesſerint conſulatum, itemMaximus fuerit conſul anno 523., nec propterea potuerit Johannes ſcribere eodem anno 3. Idus Junii, qui menſe tantum Auguſto Pontificatum ſuſcepit; Olybrius autem Conſul fuerit anno 526., quo obiit Johannes menſe Majo, nec propterea fingendus erat ſcripſiſſe menſe Junio. Præterea integra fere hæc epiſtola de more Mercatoris confecta eſt ex variis Patrum laciniis, Leonis Magni epiſt. 70., & Paulli Apoſtoli ad Cor. iis demtis, ex quibus auctor Pontificalis, aliique Scriptores errandi, fabulaſque in vulgus ſpargendi occaſionem ſumſerunt. Non poſſum ab illis recenſendis abſtinere, utpote quæ a Gratiano relata ſunt in can. 21. de conſ. diſt. 1. Hortatur in epiſtola Johannes Italiæ Epiſcopos, ut adverſus Arianos *armentur gladio Spiritus Sancti*, eorumque perfidiam opprimere valeant, *ut nec radix ejus in poſtremum inveniatur*. Statimque hæc ſubjicit, quæ ad Gratiani fragmentum pertinent: *Eccleſias vero Arianorum, ubicumque inveneritis, Catholicas eas divinis precibus, & operibus abſque ulla mora conſecrate; quia & nos quando fuimus Conſtantinopoli, tam pro Religione Catholica, quam & pro Regis Theodorici cauſſa negotii, ſuadente atque hortante, Arianoſque extirpante piiſſimo, atque chriſtianiſſimo Juſtino Orthodoxo Imperatore, quaſcumque illis in partibus eorum Eccleſias reperire potuimus, Catholicas eas, Domino opem ferente, conſecravimus. Et quamquam prædictus Theodoricus Rex, eorum peſte tactus intrinſecus, & obvolutus extrinſecus, nos, & omnem regionem noſtram perdere & gladio, & igne minetur, nolite tamen propterea deficere, ſed viriliter in agro dominico elaborare ſtudete &c.* Hiſtoricam quandam narrationem continet hæc epiſtola, quam auctor libri Pontificalis latius proſequutus eſt. Exinde enim fertur Johannem ſtatim electum, fuiſſe accitum Ravennam a Rege Theodorico, ut ejus legatione fungeretur apud Juſtinum Imperatorem in Urbe Conſtantinopolitana, ea de cauſſa quod Juſtinus in Oriente acerrime inſequeretur Arianos, Arianorumque deleret Eccleſias, quibus Theodoricus patrocinium impendere ſe profitebatur, minitatus ſe ſimilia in Italia perpetraturum, ſi ab incepto non deſtitiſſet Juſtinus. Fertur hinc eam legationem ſuſcepiſſe Pontificem Maximum, eundemque quod petitum fuerat ab Imperatore obtinuiſſe. Iſidorus Mercator in verbis ſupra deſcriptis fingit, Johannem in Oriente dedicaſſe Catholico ritu quaſcumque reperit Arianorum Eccleſias; deinde redeuntem in Italiam aliis Epiſcopis, ut ſimiliter dedicarent, auctorem fuiſſe. Non video ſane, quomodo hæc conſtare invicem poſſint. Probrum in primis eſſe videtur Pontifici Maximo, functum ideo fuiſſe Legatione Theodorici ad Juſtinum, ut Juſtinum induceret ad favendum Arianæ perfidiæ: quod ſi dicatur, id agi a Pontifice prudentiſſime potuiſſe, ne Italiam perderet, quemadmodum minitabatur Theodoricus, cur, inquam, Iſidorus Mercator inducit Johannem excitantem Epiſcopos ceteros ad evertendas Eccleſias Arianorum? Cur idem Pontifex in Occidente fit quodammodo Arianorum patronus, quos in Italia totis viribus inſequendos clamat? Deinde ſi Johannes ita functus eſt Legatione Theodorici, ut quod petierat, abs Juſtino impetraſſet, cauſſa producatur in medium, cur redux in Italiam honorifice potius non exceptus fuerit a Theodorico, & cur afflictus fuerit cruciatibus plane graviſſimis? Qui de hujus epiſtolæ auctoritate bene opinantur, inter quos Cardinalis Baronius, innituntur teſtimonio Gregorii Turonenſis ſuperius memo-

Can. 21. de conſ. diſt. 1.

morato; ſed, tanti Viri venia dixerim, Gregorius Turonenſis nihil de epiſtola loquitur, neque hæc omnia, quæ in epiſtola continentur, probat: tantum aſſerit Johannem dedicaſſe in Italia Eccleſias Arianorum, hinc autem ſubortam occaſionem diſſidii inter eumdem, ac Regem Theodoricum. Hæc vero potius epiſtolæ illius auctoritatem infirmant; ſi enim verum eſt, quod ait Gregorius, Johannem dedicaſſe in Italia Eccleſias Arianorum, quomodo verum eſſe poteſt ideo Conſtantinopolim perrexiſſe, ut, ne Arianorum Eccleſiæ dedicarentur, operam ſuam impenderet? Siquis in hac dedicandarum Eccleſiarum ab Hæreticis quodammodo evictarum materie aliqua addiſcere voluerit ex authenticis illis temporis monumentis, adeat Concilium Epaonenſe anni 517., in quo canone 33. conſtitutum legitur, ne Baſilicæ Hæreticorum uſpiam purgentur, nec ſacris uſibus applicentur; niſi agatur de Baſilicis, quas Hæretici a Chriſtianis olim abſtulerint, quæve recens, quaſi reverſæ poſtliminio, a Catholicis fuerint revocatæ.

De Epiſtola ad Zachariam Archiepiſcopum.

Potiore ſane ratione inter figmenta Iſidori Mercatoris recenſenda erit epiſtola, cui titulus: *Johannes Urbis Romæ Epiſcopus Zachariæ Archiepiſcopo ſalutem*. Præterquamquod enim eandem habet adjectam Conſularem notam, quam præcedens epiſtola, ibi: *Data 15. Kal. Novembris Maximo, & Olybrio Viris Clariſs. Coſſ.*, nihil aliud continet, quam paucis perſtricta illa omnia, quæ idem Pſeudo-Iſidorus paſſim in ceteris ſuis epiſtolis tradiderat; nimirum de Epiſcopis non accuſandis, de ejectis ante ſententiam reſtituendis, & ſimilibus. Plura etiam ibidem deſcribuntur ex Innocentii epiſtolis, aliiſque Zoſimi, Proſperi, Symmachi, & Ennodii monumentis.

Si canonem 1. cau. 3. qu. 2. obſervemus, agnoſcere poterimus cum epiſtola Euſebio adſcripta conſonare, præſertim ſi illum conferamus cum can. 6. eadem cau. 3. qu. 2., quamquam in epiſtola Johannis non eadem legantur, quæ apud Gratianum, ibi: *Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, & Eccleſias, quæ ſibi ſublatæ ſunt, cum omni privilegio ſuis reſtitui, & poſtmodum non ſub anguſti temporis ſpatio, ſed tantum temporis ſpatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulſi eſſe videntur, antequam ad Synodum convocentur, & ab omnibus quiſque ſuæ Provinciæ Epiſcopis audiantur*. Can. 1. cau. 3. qu. 2.

Poſt pauca in eadem epiſtola ſubſequuntur verba canonis 1. cau. 2. qu. 2., cujus verba Romani Correctores ad integra exemplaria jam exegerunt. Similia autem etiam leguntur in epiſtola 2. Euſebio Pontifici tributa. Can. 1. cau. 2. qu. 2.

Item poſt aliqua referuntur verba canonis 3. cau. 3. qu. 1. quæ etiam ex Euſebii epiſtola depromta fuiſſe ipſemet Gratianus teſtatur in canone 4. eadem cauſſa, & quæſtione. Romani Correctores eidem canoni nonnulla adjecerunt, atque ad integros epiſtolæ codices exegerunt. Can. 3. cau. 3. qu. 1.

Demum in eadem epiſtola legitur canon 7. cau. 12. qu. 2., cujus ſententia refertur apud Euſebium in canone 10. ejuſdem cauſſæ & quæſtionis, atque in horum interpretatione animadvertenda eſt Mercatoris imperitia, aſſerentis juxta leges ſæculi pœnam furti undecuplum fuiſſe, quando tamen certiſſimum erat ætate Johannis ex legibus Romanis, quæ in uſu maxime erant, dupli vel quadrupli pœnam pro Can. 7. cau. 12. qu. 2.

 furti

furti qualitate fuiſſe indictam, quamquam deinde recentiorum Principum placitis fuerit in aliquibus Provinciis exaſperata.

De Epiſtola ad Salomonem Regem Brittonum.

Can. 10. cau. 3. qu. 6. Nemo dubitare poteſt, epiſtolam ad Salomonem Regem Brittonum ſcriptam, ex qua depromtus eſt canon 10. cau. 3. qu. 6., non pertinere ad Johannem I., quod apertiſſimum facit mentio ibidem facta Caroli Imperatoris, mentio ejuſdem Salomonis, qui tempore Caroli Calvi vixit, mentio demum controverſiæ, quæ fuit inter Epiſcopos Brittaniæ, & inter Archiepiſcopum Turonenſem; quæ graviſſima extitit Caroli Calvi temporibus. Si Johannis nomen, prout habent Gratiani codices recentiores, retinere deberemus, fragmentum illud potius Johanni VIII. tribuendum foret. Sed vereor, quin verius adſcribendum ſit Nicolao I., cui non ſolum vulgatæ collectiones epiſtolarum Pontificiarum integram epiſtolam adſcribunt, verum etiam antiqui Gratiani codices ante Romanam correctionem editi Nicolai nomen inſcriptum præſeferunt. Imperatori Carolo Magno ſubjecti Brittones, uti perſpicue demonſtrat canon 37. cau. 11. qu. 1., petierant, ut ſibi Rex conſtitueretur Imperatori ipſi ſubjectus; quod obtinuerunt, neceſſitate quadam ita exigente, ut profeſſus eſt Carolus Calvus in Capitulari anni 877. apud Cariſiacum cap. 23., hac tamen adjecta conditione, ut ex certa tantum familia progeniti Regio nomine ac dignitate potirentur. Inter hos Reges poſtremus fuit Salomon, qui obiit anno 874., quamobrem per Carolum Calvum nuper laudato capite libere idem regnum avocatum eſt, his verbis: *Qualiter regnum, quod neceſſitate Brittonibus quondam juramento confirmatum fuerat, quia de illis, quibus firmatum eſt, nullus ſuperſtes eſt, a fidelibus noſtris recipiatur*. Non deſunt, qui putent, Salomonem primum fuiſſe, & unicum Brittonum Regem, obtenta dignitate a Carolo Calvo bellis Brittannicis fatigato. Hæc tamen res eo clarior evadet, quo ſolertius cauſſam inquiram, quam in epiſtola ad Salomonem Nicolaus tractabat. Graphice eam deſcribere videtur auctor opuſculi, quod Sirmondus edidit in Analectis poſt adnotationes ad Capitularia Francorum num. 5. Refert ille, Numenojum Salomonis prædeceſſorem plures Urbes invaſiſſe, illiſque potitum fuiſſe, ex quo nihil ardentius optavit, quam ut Regio titulo decoraretur. Id ſibi commodius ceſſurum ratus eſt, ſi Epiſcopos in ſua ditione conſiſtentes expelleret, alioſque ambitus ſui conſcios ſubrogaret. Et quidem hoc conſilium facile exequutus eſt; etenim evocatis in unum Epiſcopis ac Proceribus, palam conqueri cœpit de Epiſcopis, quod variis & graviſſimis criminibus irretiti eſſent, teſtibus etiam productis, quos ad id paratos inſtruxerat, una etiam minitans, ut ſi forte Epiſcopi inficias iviſſent, eoſdem capite damnaret. Nemo non videt hinc, quo terrore Epiſcopi concuſſi fuerint, qui metu ſupplicii ſtatim confeſſi ſunt ſe feciſſe, de quibus ne cogitaverant quidem. Diſſoluto Concilio optimam ſe cauſſam habere exiſtimans Numenojus, alios in locum illorum elegit Epiſcopos, illi vero ad Carolum Francorum Regem ſeſe contulerunt, ut quid geſtum a Numenojo eſſet, renunciarent, ac de injuria conquererentur. Interea vero Numenojus cogitans Epiſcopos, quos elegerat, ab Archiepiſcopo Turonenſi, cui tanquam Metropolitano Brittones ſuberant, non eſſe benedictionem, ſeu conſecrationem conſecuturos, in ſua ipſe ditione

tione Archiepiſcopum creavit, alioſque Epiſcopos, ut ipſe, ipſiuſque conſortes omnia libere moderarentur. Turonenſis Archiepiſcopus ægre ſenſit, ea ratione jura ſua diminui, quæ ſane tempore Numenoji facile recuperare non potuit; proindeque tempore ſucceſſoris Salomonis poſtulavit, ut ſua ſibi juriſdictio reſtitueretur. Et quidem ſub Carolo Calvo hæc tractata fuerunt, videlicet ut & Brittonum Epiſcopi Turonenſi Metropolitæ ſubjicerentur, ut antea; & Salomon Regi Carolo fidem ſuam obſtringeret, ac ſervaret. Quod conſtat etiam ex Synodo Tullenſi apud Saponarias anni 859. cap. 8. ibi: *Ad Epiſcopos ſiquidem Brittonum, qui ſe contra auctoritatem a Metropoli ſua moliuntur diſcindere, Synodus literas ſecundum auctoritatem ſacram direxit, quatenus ad ſuam Metropolim redeant, eique debito jure ſe ſubdant, nec a canonica, & Epiſcopali communione ſe ſegregent. Excommunicatis etiam, ſicut ſacræ decernunt regulæ, nequaquam communicent, & Salomonem commoneant, ut promiſſam fidem glorioſo Regi Karolo obſervet, & ipſe, & Brittones communicantes ipſi ſe ſacra communione non privent.* Ex his plana erit interpretatio memorati canonis 10. cau. 3. qu. 6., integræque epiſtolæ Nicolai I. Pontificis, ex qua liquet, jam inter Carolum, & Salomonem initam fuiſſe pacem; unum illud ſupererat, ut cauſſa ejectorum, ſuffectorumque Epiſcoporum dirimeretur. Siquis integram legere epiſtolam deſideret, eam inveniet in recentioribus Conciliorum, & Pontificiarum Epiſtolarum Collectionibus in appendice epiſtolarum Nicolai I. epiſt. 22. junctis obſervationibus Jacobi Sirmondi, & Harduini. Quod vero nomen Johannis Papæ adſcriptum fuerit in aliquot Codicibus, id factum arbitror ex marginali quadam adnotatione, qua animadvertendum quiſpiam ſtudioſus voluerit, de eadem cauſſa aliam eſſe Johannis VIII. Epiſtolam ad Epiſcopos Brittaniæ ſcriptam, quæ in recentioribus codicibus eſt 124.

De epiſtola ad Iſaac Epiſcopum Syracuſanum.

Non opus eſt pluribus ad demonſtrandum, canonem 1. cau. 16. qu. 2. Johanni I. Pontifici nulla ratione convenire poſſe, cum ſufficiat vel ejuſdem verba ſpectare, ut ſtatim appareat fuiſſe ſuppoſitum. Imo ego arbitror, nec Johanni VIII., quod aliqui cenſuerunt, adſcribi recte poſſe, ſed ab otioſis hominibus circa ſeculum XI., aut XII. confictum fuiſſe. Paucis idipſum tradit Waneſpen in Brevi commentario in Gratianum ita ſcribens ad hunc canonem: *Non indicatur, cujus Johannis ſit, neque alibi hæc epiſtola reperitur, eamque fictitiam eſſe, ipſe contextus admodum veroſimile facit*. Agitur ibi de Eccleſiis, quæ Epiſcopali auctoritate Monachis, ſeu Monaſteriis conceſſæ fuerunt, decerniturque liberum eſſe Monachis ibidem Sacerdotes conſtituere, ſive *inveſtitores ſuarum Eccleſiarum fieri*, ſive, quod idem ſignificat, *inveſtituram concedere*, & quidem irrequiſitis Epiſcopis. Quis non agnoſcat in hac re ſæculi 11. & 12. contentiones, pugnantibus Monachis adverſus Epiſcopos, & in libertatem proclamantibus? Revera vel temporibus Johannis X. anno 922. ea diſciplina obtinebat, ut licet Monachis capellæ conceſſæ dudum fuiſſent, adhuc tamen illæ ab Epiſcoporum inſtitutione penderent; quemadmodum manifeſte comprobat Concilium Confluentinum ejuſdem anni celebratum præſentibus Carolo Franciæ, & Henrico Germaniæ Regibus in can. 6., cujus hæc ſunt verba: *Hoc quoque ſtatutum eſt, quatenus Eccleſiæ quorumcumque Monachorum in ſingulis Parochiis* Can. 1. cau. 16. qu. 2.

ſitæ,

ſitæ , Epiſcoporum , ut decet , divinitus ſubdantur regimini , eiſque debita obſequia in exercendis Eccleſiaſticæ curæ negotiis ſollicite exhibeant . Ipſi procul dubio Monachi Epiſcopis ſuis in omnibus obediant . Primum ſingulari privilegio conceſſum adparet Monaſterio Cluniacenſi ab Agapito II. Pontifice circa annum 946. , ut capellæ in Monaſterii ejuſdem poteſtatem redactæ manerent perpetuo in poteſtate Monachorum , & ſiquæ aliæ auctoritate Epiſcopi erigerentur , nullum damnum Monaſterio circa decimas ingererent , quemadmodum legimus in epiſtola ejuſdem Agapiti ad Aymardum Abbatem . Paullatim uberiora etiam privilegia concedi cœperunt Monaſteriis a Pontificibus Maximis non quidem generaliter , ſed pro petitionibus nonnullorum , præſertim Fundatorum , uti liquet ex epiſtola Leonis IX. ad Fulconem Corbejenſem Abbatem circa annum 1050. aliiſque id genus bene multis . Ceterum ſub finem etiam 11. ſæculi liquet , non licuiſſe Monachis hujuſmodi jura Epiſcoporum propria non obtenta ab Epiſcopis facultate ſibi vindicare , uti demonſtrari poſſet ex can. 9. cau. 16. qu. 1. Quid plura ? De hac inſtitutionum Eccleſiaſticarum materie diſputatum etiam fuit temporibus Gratiano recentioribus , hinc Abbatibus privilegia ſua allegantibus , illinc Epiſcopis ægre ferentibus ſua jura diminui , quemadmodum liquet ex pluribus capitibus in Collectionem Gregorii IX. relatis , inter cetera cap. 15. & 18. de præſcriptionibus , & cap. 6. de Religioſis domibus ; quæ ſane diſputationes facile dirimi potuiſſent , ſi germanus fuiſſet habitus memoratus canon Johanni Papæ tributus . Hinc jure merito canon idem tanquam apocryphus judicandus erit , Monachorum quorumdam opera editus , qui conarentur Epiſcoporum auctoritatem in Clericis deſignandis in capellis ſibi ſubjectis eludere ; potiore autem jure reprobanda erit induſtria illius , qui in Labbeana Collectione Veneta recentiore hanc ipſam epiſtolam retulit inter epiſtolas Johannis IV. circa annum 640. , cui ſane tempori nulla ratione congruere poteſt . Potius laudandus eſſet Pithœus , qui in ſua editione Gratiani canonem forte tribuendum voluit Johanni VIII. , non quod revera eſſet Johannis VIII. , ſed quod ex epiſtolis Johannis VIII. videtur depromta canonis ejuſdem præfatio , quemadmodum liquet conferenti ipſius canonis præfationem cum præfatione epiſtolæ 65. 169. 183. , 286. & aliarum Johannis VIII. in eadem Labbeana editione .

CAPUT

CAPUT LI.

De Felice IV.

Unicam retulit Gratianus Felicis IV. nomine epiſtolam, ex qua depromta ſunt ſequentia capita.

Can. 1. *de conſ. diſt.* 1. *Can.* 2. *de conſ. diſt.* 1. *Can.* 11. *de conſ. diſt.* 1. *Can.* 16. *de conſ. diſt.* 1.	Apocryphi omnes, & ad integram epiſtolam exigendi.

FElici IV., qui ſedit in Maximo Pontificatu ab anno 526. menſe Julio uſque ad annum 530. menſe Octobri, Iſidorus Mercator duas epiſtolas tribuit, priorem ad omnes Epiſcopos per diverſas Provincias conſtitutos, alteram ad Sabinam. De poſteriore ſermonem non habeo; ex ea enim nihil eſt apud Gratianum. Prima vero perſpicuo argumento apocrypha demonſtratur; plura enim ex Leone Magno, & Gregorio Magno depromta fuerunt, præſertim ex lib. 4. Gregorii epiſt. 36., item ex epiſtolis Innocentii, & Siricii, & paſſim recentiorum monumenta una cum vetuſtiorum ſententiis congeſta. Inter cetera hæc ſcribit: *Sanctitatis veſtræ ſcripta, quæ ad Sedem Apoſtolicam miſiſtis ſuper quibuſdam conſultis, quaſi ad caput, ut inde acciperetis reſponſa, unde omnis Eccleſia totius religionis ſumſit exordium, gratanter accepi, & vobis reſpondere curavi*. Quis non videat hic oſcitantiam Mercatoris, qui fingit Felicem uno eodemque tempore eſſe ab omnibus univerſarum Provinciarum Epiſcopis interrogatum incredibili quodam caſu, ita ut una epiſtola poſſet omnibus ſatisfacere. Imo, quod mirum eſt, cum in tota epiſtola nil aliud reſcriptum appareat, quam de Eccleſiarum dedicationibus, de eadem re ab univerſis Epiſcopi fingitur Pontifex interrogatus fuiſſe. Hinc vero liquet abunde, quæ ſit auctoritas canonum Gratiani ex hac epiſtola depromtorum. Iſti ſunt canones 1. 2. 11. & 16., quibus addi poteſt canon 17. de conſ. diſt. 1., qui omnes, uti a Gratiano non ſatis ordinate digeſti ſunt, nec ſatis juxta fidem integrorum exemplarium, ita erunt potius deſcribendi. *De Eccleſiarum enim conſecratione* (hic eſt canon 1. apud Gratianum) *& de Miſſarum celebrationibus non alicubi, quam in ſacratis Domino locis abſque magna neceſſitate fieri debere liquet omnibus, quibus ſunt nota novi, ac veteris Teſtamenti præcepta. Tabernaculum vero Moſem* (hic eſt canon 2.) *Domino præcipiente feciſſe & ſacraſſe cum Menſa, & Altari ejus, & ceteris vaſis utenſilibus .... divinis præceptis, ac precibus ea ſacraſſe .... & templum Domini ædificare voluit, ſed ... Salomonque filius ejus ... in libro Regum inter cetera legitur ita: ædificans, inquit Salomon Domino &c.* Hæc omittuntur a Gratiano, cum pluribus, quæ ſequuntur ex cap. 8. libri 3. Regum excerpta. Poſt quæ ita ſequitur Pſeudo-Felix, & cum eo Gratianus in memorato canone 2. *Fecit ergo Salomon in tempore illo .... & pigritia agatur. Satius ergo* (hæc omiſit Gratianus in eodem canone 2., ſed alia methodo deſcripta retulit in canonem 11.) *eſt, Miſſam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet, niſi,*

Can. 1. 2. 11. & 16. *de conſ. diſt.* 1.

ut

ut ſæpe dictum eſt, pro ſumma contingat neceſſitate, quoniam neceſſitas non habet legem; unde ſcriptum eſt: Vide ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris, ſed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus; & in Exodo legitur: Vos vidiſtis, quia de cœlo loquutus ſum vobis: non facietis Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis: Altare de terra facietis mihi, & offeretis ſuper illud holocauſta, & pacifica veſtra, oves veſtras, & boves in omni loco, in quo fuerit memoria nominis mei: Et ſicut non alii, quam ſacrati Domino Sacerdotes debent Miſſas cantare, nec ſacrificia ſuper Altare offerre, ſic nec in aliis, quam in præfatis Domino ſacratis locis Miſſas cantare, aut ſacrificia offerre licebit. Si autem, ut legitur in Concilio Laodicenſi (hæc rurſus habentur apud Gratianum in memorato canone 2. verſ. *ſi autem*) *cap. 26. quod hi, qui . . . . ad eos gradus ſunt ſacrati . . . . offerri licet. Quod autem. . . . . Epiſcopis, & Presbyteris. Solemnitates vero dedicationum* (hæc habentur in can. 16.) *Eccleſiarum, & Sacerdotum . . . . celebrandæ ipſo Domino exempla dante, qui ad feſtum dedicationis Templi omnibus id faciendo dans formam, cum reliquis populis eandem feſtivitatem celebraturus venit, ſicut ſcriptum eſt: Facta ſunt Encænia in Hieroſolymis, & hyems erat, & ambulabat Jeſus in Templo, in porticu Salomonis. Quod autem octo dierum ſint Encænia celebranda, in libro Regum, peracta dedicatione Templi reperies. De Eccleſiarum vero conſecratione quoties dubitatur, & nec certa ſcriptura . . . . ne talis trepidatio faciat deteriorationem, quoniam . . . . neſcitur factum.* Poſtrema hæc verba, quæ omiſſa maxima in parte fuerunt in dicto canone 16., a Gratiano relata inde ſunt in canonem 17., ſed nomine Gregorii Papæ. Unum adnotandum ſupereſt, quod attinet ad dedicationes Sacerdotum, & Epiſcoporum, ut ait Gratianus in can. 16., per ſingulos annos ſolemniter celebrandas; ex eo enim argumentum depromitur ad demonſtrandum, in hiſce capitibus eam contineri diſciplinam, quæ ſacris canonibus generatim non conſonat; nullibi enim conſtat annuatim conſueviſſe in Eccleſia, ſicut Eccleſiarum, ita & Sacerdotum, aut Epiſcoporum conſecrationes ſolemniter celebrari.

CAPUT LII.

De Bonifacio II.

Unicum Bonifacii II. nomine habemus fragmentum in codice Gratiani ex ejus epiſtola ad Eulalium.

I *Can. 7. diſt. 89. ab Iſidoro Mercatore confictus.*

VIta functo Felice, diro quidem, ſed brevi ſchiſmate diſciſſa fuit Romana Eccleſia, aliis Bonifacium, aliis Dioſcorum eligentibus anno Domini 530., ſed Dioſcoro poſt exiguum tempus obeunte ſine controverſia rexit Eccleſiam Bonifacius brevi etiam tempore per biennium ſcilicet, aut per annum tantummodo, ut alii volunt. Quod apud Gratianum illius nomine refertur fragmentum in can. 7.
Can. 7. diſt. 89. diſt. 89., ejuſdem revera non eſt, ſed potius Iſidori Mercatoris, qui huic Pontifici adfinxit epiſtolam ad Eulalium, ut dicitur, Epiſcopum Alexandrinum. Sane

verba

verba memorati canonis eadem ſunt cum verbis epiſtolæ, dummodo adnotationes adjiciantur Romanorum Correctorum. Habentur præterea apud Leonem Magnum epiſt. 24., apud Pſeudo-Zephirinum epiſt. 2., Pſeudo-Dionyſium epiſt. 2., Pſeudo-Liberium epiſt. 13., & Gregorium Magnum lib. 4. epiſt. 52., ut proinde non ſint omnino rejicienda, ſed potius, ſi Leonis, & Gregorii epiſtolas adtendamus, tanquam optima diſciplinæ ſacræ monumenta haberi debeant. Ceterum ea ad Eulalium epiſtola hiſce rationibus paſſim a Bonifacio abjudicatur. Fingitur ab auctore, Carthaginenſem Eccleſiam jam a tempore Aurelii Epiſcopi a Romana defeciſſe, ac tum demum reconciliatam tempore Bonifacii rogante Eulalio Epiſcopo Carthaginenſi: Fingitur præterea, de hac unitate Eccleſiarum certiorem redditum per epiſtolam Pontificis Maximi Eulalium Epiſcopum Alexandrinum. Hæc ſane a veritate aliena videntur, vel quod tunc temporis nullus fuerit Eulalius Eccleſiæ Alexandrinæ Epiſcopus, quam tenebat ex hæreticis Timotheus, & ex Orthodoxis Alterius; vel quia, ſi verum eſſet a temporibus Aurelii Carthaginenſem Eccleſiam fuiſſe a Romana ſejunctam, habendi eſſent velut in ſchiſmate, ac defectione mortui viri ſanctiſſimi Fulgentius, atque Auguſtinus, & tot alii Martyres illius temporis, quemadmodum obſervavit Baronius in notis Martyrologii ad diem 16. Octobris; vel etiam, quod nullus tunc fuerit in Carthaginenſi Eccleſia Catholicus Antiſtes, qui conjungi cum Romana Eccleſia a Bonifacio poſtularet ſub Gilimere Ariano Rege; vel demum, quod in hac ipſa epiſtola mentio fiat Juſtini Imperatoris, quaſi Orientale tum teneret Imperium, quod tamen gerebat Juſtinianus Juſtini ſucceſſor.

CAPUT LIII.

De Silverio.

Omiſſo Johanne II., & Agapeto, utpote quos præteriit Gratianus, gradum facio ad Silverium, cui duo, vel tria fragmenta adſcribuntur.

Ex epiſtola ad Vigilium Epiſcopum.	*Can.* 30. §. *ult. cau.* 23. *qu.* 4. *jungendus cum can.* 22. *cau.* 25. *qu.* 2.
	Can. 22. *cau.* 25. *qu.* 2. *apocryphus, & a Gratiani propoſito alienus.*
Ex epiſtola ad Amatorem Epiſcopum.	*Can.* 30. *cau.* 23. *qu.* 3. *apocryphus.*

Electus Silverius in Romanum Antiſtitem anno 536. menſe Junio, per annum tantummodo pacifice tenuit Maximum Pontificatum, poſtea vero curante Theodora Auguſta in exilium pulſus fuit, ſuffecto in ipſius locum Vigilio, ac demum exul objit anno 540. Duas epiſtolas huic Pontifici tribuit Iſidorus Mercator, quarum prior ad Vigilium, altera ad Amatorem Epiſcopum directa fertur.

De epiſtola ad Vigilium Epiſcopum.

Can. 30. §. ult. cau. 23. qu. 4. & Can. 22. cau. 25. qu. 2.

Quem hac epiſtola alloqui fingitur Silverius, Vigilius eſt in ejus locum in Romana Sede ſuffectus. Eum Silverius anathemate percellens inducitur, quemadmodum patet ex §. *habeto* canonis 30. cau. 23. qu. 4., poſt cujus §. verba, hæc ſtatim ſubjiciuntur in epiſtola: *Sic enim decet fidem Sanctorum Patrum in Eccleſia ſervari Catholica, ut quod habuit amittat, qui improbabili temeritate, quod non accepit, aſſumſerit*; quæ Gratianus retulit in can. 22. cau. 25. qu. 2., quamquam Collectoris propoſito parum eſſent accommodata. Etenim Gratianus demonſtraturus erat, privilegium omnino amittendum eſſe ab eo, qui permiſſa abuteretur poteſtate. At quæ de Vigilio illic dicuntur, ad nullum privilegium, quo ille abuſus eſſet, pertinere poſſunt, ſed ad munus Summi Pontificis, quod ille ſemoto Silverio per vim aſſumſerat. Apocrypham vero hanc epiſtolam evincunt præter falſam conſularem notam ibi: *Data 8. Kal. Julii Principe Baſilio*, ſubſcriptiones quatuor Epiſcoporum poſt Silverium, nimirum Terracinenſis, Fundani, Firmani, & Minturnenſis, omnium ex Campania. Plane inveroſimile prorſus eſt, quatuor Campaniæ Epiſcopos ſubſcripſiſſe poſt Vigilium non in Campania, ſed in extremis Aſiæ partibus relegatum. Inveroſimilis item Baſilii Principis deſignatio, ſiquidem Baſilii Principis nomen eo tempore prorſus ignotum eſt, præſertim in Conſularibus faſtis. Sunt, fateor, qui loco Baſilii Beliſſarium ſubſtituunt; ſed neque id convenire poteſt, ſiquidem, Baronio teſte, nullus Silverii tempore fuit Belizarii Conſulatus, qui incidit potius in annum 535., ac propterea uno anno, antequam Silverius Sedem Pontificiam conſcendiſſet.

De epiſtola ad Amatorem Epiſcopum.

Vulgo arbitrantur, Amatorem, ad quem Silverius reſcripſiſſe dicitur, fuiſſe Epiſcopum Auguſtodunenſem, qui eo tempore egregia ſanctitatis fama claruit. Hunc finxit Mercator ſcripſiſſe ad exulem Silverium ſolatoriam epiſtolam, ſubſidiumque præbuiſſe triginta librarum argenti, ac rogaviſſe, ut ſibi de vitæ ratione, quam Silverius agebat, renunciaretur. Finxit præterea Mercator, Silverium reſcripſiſſe commendando Epiſcopi charitatem, qua *plenum* Amatorem aſſeruit. Ubi vero iſta ſcribuntur, uſurpantur verba Gregorii Magni lib. 4. epiſt. 50. Deinde aſſerit auctor epiſtolæ, ſe innumera mala in exilio perpeti, cauſſamque edocet, modumque, quibus pulſus fuit his verbis: *Ante omnia vero Patricia infeſta mihi erat, eo quod non reſtituebam Anthimum dudum Patriarcham Conſtantinopolitanum, quem ſanctæ memoriæ Agapetus prædeceſſor meus ſuis meritis damnavit. Urgente quoque ejus juſſione exierunt quidam falſi teſtes, dicentes adverſum me crimina, quorum nunquam particeps fui, ſed dum multi in eadem accuſatione perſiſterent, timuit Beliſſarius Patricius noſter, & mandavit me ad ſe venire pacifice pro quibuſdam Eccleſiaſticis diſpoſitionibus in palatium Principis &c.* Quæ ſequuntur retulit Gratianus in can. 30. cau. 23. qu. 4. Plura tamen hic inveroſimilia, aut improprie dicta: Theodora enim non *Patricia*, ſed *Auguſta* honoris cauſſa appellabatur; Item concipi facile nequit,

Can. 30. cau. 23. qu. 4.

quo-

quomodo in exilio Silverius Concilium celebraverit Epiſcoporum, quum ipſe in arctiſſima detineretur cuſtodia, ita ut ipſe ſcripſiſſe fingatur, ſe *pane tribulationis, & aqua anguſtiæ ſuſtentari*. Nec etiam facile percipitur, quomodo potuerit illam argenti ſummam ab Amatore recipere, quin impedimento eſſent cuſtodes, quorum curæ mandatum erat, ut inedia Pontifex conſumeretur, uti ſcribit Liberatus Diaconus. Præterea Mercatoris manum facile produnt ea, quæ ibidem ſubjiciuntur de accuſationibus Epiſcoporum, quæque etiam leguntur in epiſtolis Euſebio, & Fabiano tributis. Demum falſitas Conſularis notæ apocrypham eſſe docet epiſtolam ibi: *Data 9. Kal. Decembris Juſtiniano V., & Beliſſario viris clariſſ. Coſſ.* Nullus in tota Conſulum epocha quintus Juſtiniani Conſulatus, & Beliſſarius ſolum Magiſtratum geſſit anno 535., anno nimirum, antequam Silverius Pontifex eligeretur, ſi Baronio fides ad annum 539. §. 6., ubi hanc ipſam epiſtolam ex mendaci Conſulum nota, aliiſque argumentis indignam putat, quæ Silverii nomine cenſeatur. Gratianus in deſcriptione dicti canonis 30. nomina immutaverat; ſiquidem & Sylveſtro canonem adſcripſerat, & in prioribus verbis pro Beliſſario Guiliſarium ſcripſerat. Hodie ex Romana Correctione Silverii nomen adpoſitum eſt, retento tamen nomine Guiliſarii, quia, ut ajunt Correctores, vox *Guiliſarius eſt initium capitis*.

CAPUT LIV.

De Vigilio.

Vigilio tribuuntur ſequentes duo canones.

Ex epiſtola ad Eutherium. { *Can. 12. cau. 2. qu. 6. dubiæ auctoritatis.*
Can. 24. de conſ. diſt. 1. paullo varius in diverſis exemplaribus.

TEmpora, quibus Vigilius Romanam tenuit Sedem, ita recenſenda ſunt, ut poſteriora omnino a prioribus ſecernantur. Etenim Vigilius ab anno 536. uſque ad annum 540. præter regulam ſuffectus fuit in locum Silverii adhuc viventis, atque ideo ejecti, quod Theodoræ Auguſtæ voluntati in certis Eccleſiaſticæ fidei cauſſis morem gerere detrectaſſet; ab anno vero 540. quo Silverius obiit, uſque ad annum 555. Eccleſiæ præfuit legitimo Romani Cleri, populique conſenſu. Sane quocumque tempore maxime exagitatus eſt propter fidei cauſſas, urgente præ ceteris Theodora, quam ab initio ſui Patronam habuerat; inter alias cauſſa trium Capitulorum, & Concilii Conſtantinopolitani II. generalis eundem graviſſime defatigavit. Mihi, ne a propoſito aberrem, una eſt expendenda epiſtola, quæ incipit *Directas ad nos*, dataque dicitur *Kalendis Martii Voluſiano, & Johanne viris clariſſimis Coſſ.*, ſcriptaque ad Eutherium Epiſcopum, quem alii Eutherum, alii Eleutherium, alii Eucherium nominant. In primis non multum auctoritatis illi epiſtolæ ineſt, cum eo tempore edita proponatur, quo Vigilius non jure Romanæ Eccleſiæ præerat, anno nimirum 538. Deinde obſervavit jam Baluzius, falſo epiſtolam inſcribi ad Eutherium, ſed inſcribi debere ad Profuturum Bracarenſem, idque non ſolum

bavit ex codice vetuſtiſſimo Eccleſiæ Lugdunenſis, & tribus aliis vetuſtiſſimis Colbertinis, verum etiam ex eo, quod in actis Concilii 1. Bracarenſis mentio facta fuerit de epiſtola Vigilii ad Profuturum, quæ aliter, quam in hoc monumento, demonſtrari non poteſt. Continet hæc epiſtola in vulgatis editionibus capita ſeptem; ſed in codice antiquiſſimo Colbertino, quem memoratus Baluzius laudavit, caput 6. & 7. deſiderantur, at ſub finem capitis quinti hæc verba leguntur: *Deus te incolumem cuſtodiat, Frater chariſſime. Data Romæ 3. Kal. Jul. Flavio Johanne viro clariſſimo conſule.* Cardinalis de Aguirre in tom. 2. Conciliorum Hiſpaniæ pag.278. codicem Colbertinum ait non eſſe anteferendum aliis codicibus univerſis, præſertim Hiſpanicis, quos Loaiſa vidit & contulit, in quibus poſtrema illa capita continentur, addita etiam ratione, quia codex Colbertinus ſcriptus eſſe potuerit in Gallia, quo tempore, inclinante ſcilicet ſæculo 9., caput ultimum illius epiſtolæ adverſabatur Epiſcopis Gallicanis de appellatione ad Romanam Sedem introducenda diſputantibus. Ego ſane in hac re a Baluzio potius recedendum arbitrarer, niſi agnoſcerem poſtrema illa epiſtolæ capita præcedentibus non eſſe connexa, imo in iis auctorem rurſum ea tractanda ſuſcipere, de quibus egerat aut in præfatione, aut in cap. 3. Siquidem in præfatione de Sedis Apoſtolicæ dignitate, & fide agitur, de qua rurſus in cap. ultimo; in capite autem 3. agitur de forma Sacramenti baptiſmatis, de qua iterum agitur in capite penultimo, ſive 6., poſtquam in cap. 4. & 5. actum fuerit de fabricis Eccleſiarum, & de Paſchali obſervatione. Illud etiam me admodum tenet, quod ſub finem 5. capitis auctor epiſtolæ ita concludit, ut integram epiſtolam, perfectamque concludere videatur, his verbis: *His igitur fraternitatis tuæ inquiſitioni reſponſis, Deum noſtrum quantum poſſumus exoramus, ut &c.*

Can. 12. cau. 2. qu. 6. & Can. 24. de conſ. diſt. 1.

His generaliter traditis, facilius expenduntur Gratianei canones, præſertim vero canon 12. cau. 2. qu. 6., hic enim pertinet ad caput ultimum epiſtolæ, quod ſcilicet in memorato codice deſiderari Baluzius adſerit. Canon autem 24. de conſ. diſt. 1. legitur in cap. 3. his verbis: *De fabrica vero cujuslibet Eccleſiæ, ſi diruta fuerit, inſtauranda, & ſi in eo loco conſecrationis ſolemnitas debeat iterari, in quo ſanctuaria non fuerint, nihil judicamus officere.* (ita habent vulgati codices: Baluzius legit ex codice Colbertino *efficere*) *ſi per eam minime aqua benedicta jactetur, quia conſecrationem cujuslibet Eccleſiæ, in qua Spiritus Sancti ara non ponitur* (legit Baluzius ex eodem codice: *in qua Sanctuaria non ponuntur*) *celebritatem tantum ſcimus eſſe Miſſarum. Et ideo, ſiqua Sanctorum Baſilica a fundamentis etiam fuerit innovata, ſine aliqua dubitatione, cum in ea Miſſarum fuerit celebrata ſolemnitas, totius ſanctificatio conſecrationis implebitur. Si vero ſanctuaria, quæ habebat, ablata ſunt, rurſus eorum repoſitione, & Miſſarum ſolemnitate, reverentiam ſanctificationis accipiet.*

CAPUT

CAPUT LV.

De Pelagio.

Quæ Pelagio tribuuntur apud Gratianum, aut alios Collectores ita obſcura ſunt, ut plerumque ignoretur, num Pelagio I., num II. ejus nominis ſint tribuenda. Videntur ſequentia laudari ex Pelagio I.

Ex epiſt. ad Narſetem.	*Can.* 4. *diſt.* 17. *jungendus cum can.* 20. *cau.* 11. *qu.* 1. *Can.* 42. *cau.* 23. *qu.* 5. *conſonat cnm aliis Pelagii monumentis.* *Can.* 43. *cau.* 23. *qu.* 5. *paullo varius in diverſis exemplaribus.* *Can.* 44. *cau.* 23. *qu.* 5. *conſonat cum aliis Pelagii monumentis.*
Ex epiſt. ad Childebertum Regem.	*Can.* 10. *cau.* 25. *qu.* 1. *ex integra epiſtola ſupplendus.*
Ex epiſt. ad Viatorem, & Pancratium.	*Can.* 34. *cau.* 24. *qu.* 1. *paullo varius in diverſis exemplaribus.*
Ex epiſt. ad Benegeſtum Defenſorem.	*Can.* 15. *cau.* 11. *qu.* 1. *referendus potius ad Pelagium II.*
Ex epiſt. ad Sergium Cancellarium.	*Can.* 16. *cau.* 11. *qu.* 1. *referendus potius ad Pelagium II.*
Ex epiſt. ad Johannem Patritium.	*Can.* 45. *cau.* 23. *qu.* 2. *potius referendus ad epiſtolam ad Narſetem.* *Can.* 33. *cau.* 24. *qu.* 1. *ex aliis exemplaribus ſupplendus.*
Ex epiſt. ad Laurentium Epiſcopum Centumcellenſem.	*Can.* 15. *diſt.* 63. *ſupplendus ex aliis exemplaribus.*

Ex

Digitized by Google

Ex epiſt. ad Mellitum, ſeu Melleum Subdiaconum.	*Can.* 4. *cau.* 18. *qu.* 2. *Can.* 5. *cau.* 32. *qu.* 1.	*Apocryphi, & a temporibus Pelagii alieni.*
Ex epiſt. ad Anglium Epiſcopum.	*Can.* 13. *cau.* 24. *qu.* 3.	*cum aliis Pelagii epiſtolis conſonat.*
Ex ep. ad Armentariũ Magiſtrũ militũ.	*Can.* 21. *cau.* 25. *qu.* 2.	*incertæ admodum auctoritatis.*
Ex ep. ad Sindulam Magiſtrũ militum.	*Can.* 19. *cau.* 3. *qu.* 9.	*explicandus ex aliis Pelagii fragmentis.*
Ex epiſt. ad Decoratum Patritium.	*Can.* 20. *cau.* 3. *qu.* 9.	*commendatitiam epiſtolam continet.*
Ex epiſt. ad Bonũ Epiſcopũ Savinatem.	*Can.* 31. *cau.* 16. *qu.* 1.	*dubiæ auctoritatis.*
Ex epiſt. ad Clerum Nardienſem.	*Can.* 18. *cau.* 7. *qu.* 1.	*poſterioribus temporibus magis congruit.*
Ex epiſt. ad Johannem Comitem.	*Can.* 16. *cau.* 25. *qu.* 2.	*congruit cum ſententiis Codicis Juſtinianei.*
Ex ep. ad Gaudentiũ Epiſc.	*Can.* 30. *de conſ. diſt.* 4. *Can.* 82. *de conſ. diſt.* 4.	*ſimul jungendi, nec non ex Ivonis exemplaribus emendandi.*
Ex epiſt. ad Hoſtilium Epiſcopum.	*Can.* 2. *cau.* 12. *qu.* 2.	*non diſſonat a Pelagii temporibus.*
Ex ep. ad Julianum Epiſc. Grumentinum.	*Can.* 14. *diſt.* 63.	*jungendus cum can.* 12. *diſt.* 76.

Ex

Ex ep. ad Petrũ Epiſcopum Potentinum.	*Can.* 12. *diſt.* 76. *jungendus cum can.* 14. *diſt.* 63.
Ex epiſt. ad Marcellum Epiſcopum.	*Can.* 20. *diſt.* 34. *non conſonat Pelagii temporibus.*
Ex epiſt. ad Petrum Presbyterum.	*Can.* 9. *cau.* 13. *qu.* 2. *jungendus cum can.* 44. *cau.* 23. *qu.* 5.
Ex epiſt. ad Cethegum Patricium.	*Can.* 13. *diſt.* 28. *incertæ auctoritatis.*
Ex epiſt. ad Conſtantinum Defenſorem.	*Can.* 11. *diſt.* 81. *incertæ auctoritatis.*
Ex epiſt. ad Opilionem Defenſorem.	*Can.* 9. *cau.* 18. *qu.* 2. *recentioribus temporibus magis congruit.*
Ex epiſt. ad Potentium Defenſorem.	*Can.* 1. *cau.* 32. *qu.* 3. *falſo tributus Pelagio.*
Ex epiſt. ad Paulinum Solitarium.	*Can.* 18. *cau.* 16. *qu.* 1. *incertæ auctoritatis.*
Adjiciuntur	*Can.* 1. *diſt.* 91. *jungendus cum can.* 30. *cau.* 18. *qu.* 2. *Can.* 1. *diſt.* 100. *falſo tributus Pelagio.* *Can.* 30. *cau.* 18. *qu.* 2. *jungendus cum can.* 1. *diſt.* 91.

POſt obitum Vigilii Papæ nemini profecto cautius Eccleſiæ univerſæ cura committi potuit, quam Pelagio, quem & rerum agendarum diuturnus uſus, & probata in publicis muneribus fides Romanis plurimum commendaverant. Jamdiu ille in Romana Eccleſia Diaconi miniſterio cum laude functus fuerat, triumque Maximorum Pontificum, Agapeti, Silverii, ac Vigilii Apocryſarius electus Imperatoris gratiam in Urbe Conſtantinopoleos ſibi conciliaverat; deinde Romam reverſus legationem obierat ad Totilam Gothorum Regem tunc inſtantem Urbi cum ingenti inſtructo exercitu, quem etſi eo adducere non potuiſſet, ut ab armorum ſtrepitu contineret, poſt occupatam tamen Urbem plurimis civibus apud Regem Victorem præſidio fuerat, rurſumque miſſus Conſtantinopolim, ut pacem ibidem

ibidem inter Græcos, Romanoſque ſanciendam curaret. Tanta hujus Viri præſtantiſſimi in Patriam merita facile viam ipſi pararunt ad Pontificiam Sedem, quam obtinuit anno 555., vel, ut aliis placet, anno 556., tenuitque uſque ad annum 559., vel, ut aliis placet, ad annum uſque 566. Variæ fuerunt ejuſdem Pontificis epiſtolæ, varia reſcripta, paſſim apud Collectores ſacrorum canonum memorata, licet omnia ex omni parte non ad nos integra pervenerint. Curabo, quoad fieri per me poterit, ut ea, quæ apud Gratianum legimus, accurate inveſtigentur, atque ad ſui auctoris mentem, ac tempora exigantur.

De Epiſtolis ad Narſetem.

Narſes, quem alii Narſetem, alii Narſen adpellant, Ducis exercituum munere in Italia fungebatur Pelagii tempore, Vir Patricius, virtute potens, ejuſque conditionis, ut Pontificem Maximum juvare plurimum poſſet, fuit arctiſſima neceſſitudine cum Pelagio junctus, quemadmodum inter plures teſtatur auctor Pontificalis, ita ut graviora negotia Pelagius cum Narſetis conſilio ſuſciperet, atque exequeretur. Ducis auctoritate uſus eſt Pontifex ad compeſcendos Antiſtites ſchiſmaticos, qui in cauſſa trium Capitulorum non ſolum Vigilii Prædeceſſoris, ſed etiam Concilii II. Conſtantinopolitani generalis doctrinam ſuſcipere detrectaverunt, quique ob eam cauſſam & a Pelagio ipſo concitato ſchiſmate deficere, & Narſetem Eccleſiæ ſuæ communione privare non dubitarunt. In recentioribus Labbei editionibus quatuor numero 2. 3. 4. & 5. recenſentur Pelagii ad Narſetem epiſtolæ ejuſdem propemodum argumenti; in omnibus enim illud curandum vult Pontifex, ut ſchiſmatici Epiſcopi coerceantur. Ad priorem epiſtolam pertinet canon 44. cau. 23. qu. 5., in cauſſa duorum ſchiſmaticorum Antiſtitum, qui poſtquam a Romanæ Eccleſiæ fide defecerant, rerum Eccleſiaſticarum nullam gerebant curam, ſed potius illas perdebant. Hos ſcripſit Pelagius Narſetis ipſius poteſtate compeſcendos eſſe. Similia quædam ejuſdem Pelagii nomine habentur in monumento, quod evulgavit Holſtenius, nomine epiſtolæ ad Anilanum Comitem, ubi Pelagius aſſerit ſe Petrum Apoſtolicæ Sedis Presbyterum una cum Projecto Sedis ejuſdem Notario direxiſſe, ut ſuperborum quorundam ſpiritus comprimerentur, quamobrem ipſius Anilani auxilium implorat in omnibus, quæ *ad unitatem Eccleſiaſticam pertinent, vel ad exceſſuum correptionem*. Antonius Auguſtinus in memorato canone 44. aſſerit dialogo 2. lib. 1. de emend. Grat. eum, qui dicitur *Thracius*, in collectione Anſelmi appellari *Arſacium*, in aliquibus codicibus *Tertium*; item hanc epiſtolam in aliquibus codicibus non Pelagio, ſed Gelaſio fuiſſe tributam.

Can. 44. *cau.* 23. *qu.* 5.

In ſecunda epiſtola leguntur primo verba canonis 42., & ſtatim poſt ipſa, verba canonis 43. cau. 23. qu. 5. eiſdem omnino formulis, dummodo tamen obſervemus, ubi Gratianus legit in can. 43. *Quomodo ſemper factum eſt*, integra epiſtolæ exemplaria habere: *Quomodo factum eſt*, omiſſa particula *ſemper*. Illud præterea animadvertendum eſt, verba canonis 42. eadem fere repeti in epiſtola ad Valerianum Patricium edita inter monumenta Holſtenii, ab illis ſcilicet: *Nec in hac parte vos hominum vaniloquia re ardent'*, uſque ad illa *providentia culminis veſtri deducti ſunt*. Utrobique autem ea adparet Pelagii ſollicitudo, ut compeſcerentur ſchiſ-

Can. 42. & 43. *cau.* 23. *qu.* 5.

ſchiſmaticorum Epiſcoporum conatus. In poſtrema epiſtola ex quatuor memoratis leguntur canon 4. diſt. 17. & canon 20. cau. 11. qu. 1., qui apud Gratianum nomine Gregorii Magni laudantur, hoc ordine deſcribendi: *Iſtud eſt quod a vobis popoſcimus, &c.*, quemadmodum in canone 20., & deinde ſtatim: *Nec licuit alicui aliquando, &c.*, quemadmodum in can. 4. Ivo Carnotenſis in parte 4. cap. 239. jam verba canonis 4. diſt. 17. retulerat nomine Pelagii in epiſtola ad Valerianum Patricium, qualem revera haberi apud Holſtenium nuper tradidi, in cujus initio ea ipſa verba leguntur. Gregorii nomen forte ex eo adjectum eſt, vel quod in epiſtolis Gregorii Magni plura non abſimilia habeantur in cauſſa trium Capitulorum, & ſchiſmaticorum Antiſtitum; vel quod epiſtola Pelagii I. haberetur inter epiſtolas Pelagii, crederetur que ad Pelagium II. pertinere, cujus epiſtolis ſcribendis tamquam Notarius addictus aliquando fuit Gregorius Magnus, uti tradit Paullus Diaconus lib. 3. de geſtis Longobardorum cap. 10. Quod ſi quiſquam propius ad iſtorum capitum interpretationem accedere voluerit, hæc ipſi erunt neceſſario animadvertenda. Inter Epiſcopos, qui concitato ſchiſmate in cauſſa trium Capitulorum ab unitate Eccleſiæ Romanæ defecerant, fuit Paullinus Aquilejenſis (non ſane is, qui ſanctitate ac doctrina conſpicuus vixit ſub finem 8. ſæculi, ſed qui Macedonio ſucceſſit anno circiter 550.) Is in Concilio Conſtantinopolitano II. generali præſens adfuerat, atque pro defendenda trium Capitulorum cauſſa acerrime dimicaverat, ita ut etiam poſt abſolutam Synodum, damnataque Capitula in ſuo errore perſtiterit, imo & alios in eundem errorem pertraxerit. Pertraxerat inter ceteros Mediolanenſem Epiſcopum, quem tamquam conſortem ſui ſchiſmatis ipſe ordinaverat. Eum potiſſimum movebat vulgaris illa ratio, qua trium Capitulorum defenſores utebantur: Nimirum putabant, tria Capitula jam probata, ac recepta fuiſſe in Concilio Chalcedonenſi, ac propterea ſine injuria Concilii Chalcedonenſis non potuiſſe aliquando damnari. Pelagius Papa, qui totis viribus conabatur, ut ſchiſmatici compeſcerentur, monitis primum uſus eſt, deinde canonicis pœnis, dejectione videlicet ab Epiſcopali gradu. Quod cum parum prodeſſet, (tanta erat ſchiſmaticorum Antiſtitum pervicacia), Narſetem Præfectum Imperatoris Juſtiniani mandato res Italicas adminiſtrantem rogavit, ut ipſe poteſtate ſua illos compeſceret, imo compeſcendos ad Imperatorem mitteret; Noverat enim, quanta cura id perfeciſſet Juſtinianus, qui in damnatione trium Capitulorum plurimum in ipſomet Concilio Conſtantinopolitano laboraverat. Jam vero facile conſtat ex his, qua ratione Mediolanenſis Antiſtes contra canonicam conſuetudinem, & contra morem antiquum ordinatus fuiſſe dicatur; nimirum quia a viro ſchiſmatico Aquilejenſi Antiſtite, & extra Aquilejenſem Provinciam, cui Veneti tantum, & Iſtrii Epiſcopi ſuberant, fuerat conſecratus. Item conſtat, qualis eſſet de univerſali Synodo dubitatio, cujus dirimendæ cauſſa ad Sedem Apoſtolicam deveniendum foret: Nimirum dubitatio de Synodis Chalcedonenſi, & Conſtantinopolitana II., quæ invicem in trium Capitulorum cauſſa adverſari videbantur; quamque dubitationem ſi unuſquiſque Epiſcopus dirimendam proprio arbitrio voluiſſet, facile ſchiſmata deteriora fiebant, & Eccleſiæ unitas jam diſciſſa majus in dies detrimentum patiebatur. Hæc ſi præ oculis habeantur, facile quiſpiam deducet, canonem 4. diſt. 17. parum Gratiani propoſito eſſe accommodatum.

Can. 4. diſt. 17. & can. 20. cau. 11. qu. 1.

Digitized by Google

De Epiſtola ad Childebertum Regem.

Can. 10. cau. 25. qu. 1. Quum variæ hæreſes Occidentalem Eccleſiam ſexto ſæculo turbarent, Childebertus Rex Galliarum Religioſiſſimus a Pelagio poſtulaverat, ut certam ſibi proponeret fidei formulam, quam ipſe cum ſuis ſine dubitatione ſequeretur, præſertim vero ut illam proderet, quæ jamdiu a Leone Magno conſcripta fuerat. Id ſtatim præſtitit Pontifex, mittens ad Regem accurate formatam fidei profeſſionem, adjecta epiſtola, ex qua depromtus eſt canon 10. cau. 25. qu. 1., cum hac epigraphe; *Profitetur Pelagius Papa tomum ſui Deceſſoris per omnia ſervare*, quæ verba referuntur ad profeſſionem fidei a Leone Magno compoſitam, quam ut Childebertus ſibi proponi poſtulabat, ita ſe perpetuo cuſtoditurum Pelagius profitebatur, initio epiſtolæ ita ſcribens: *Humani generis Salvator, ac Dominus diſcipulos ſuos docens, ait: Non eſt voluntas Patris veſtri, qui in cœlis eſt, ut unus ſaltem pereat de puſillis, de quibus nec ſcandalizari quemquam ſine magni aſſerit comparatione ſupplicii. Cum igitur etiam de puſillis iſta forma præcepti ſit, quanto nobis ſtudio, ac labore ſatagendum eſt, ut pro auferendo ſuſpicionis ſcandalo obſequium confeſſionis noſtræ Regibus miniſtremus, quibus nos etiam ſubditos eſſe ſanctæ Scripturæ præcipiunt?* &c., quæ habentur apud Gratianum, ubi pro verbo *ſignificavimus* legendum ſuadent alii codices: *ſignavimus*.

De Epiſtola ad Viatorem, & Pancratium.

Can. 34. cau. 24. qu. 1. Epiſtolam Pelagii ad Viatorem, & Pancratium Viros illuſtres non quidem integram (illa enim deperiit) ſed maxima in parte edidit Holſtenius, ea præſertim omnia, quæ Gratianus retulit in can. 34. cau. 24. qu. 1., his verbis adjectis in principio: *A ſchiſmaticorum Sacrificiis, potius autem ſacrilegiis, abſtinere debetis. Schiſma ſiquidem ipſum, quod græcum nomen eſt,* &c. & in fine: *Simul enim cum ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit Eccleſia. Unum Hieruſalem templum eſt; idolis neceſſe eſt ut immolet, qui ſemetipſum diviſerit.* Adparet etiam in editione Holſtenii ſcripturæ diverſitas in monumento Auguſtini, quemadmodum adnotaverunt jam Romani Correctores. Argumentum autem epiſtolæ Pelagio prorſus convenit: Quum enim tunc temporis ſchiſma diriſſimum vigeret in cauſſa trium Capitulorum, & Concilii V. Generalis, Pontifex Maximus pro viribus unumquemque monebat, Viros præſertim illuſtres, quorum exempla populus facile ſequebatur, ne cum hominibus ſchiſmaticis communicarent.

De Epiſtolis ad Benegeſtum Defenſorem, & ad Sergium Cancellarium.

Can. 15. & 16. cau. 11. qu. 1. Canones 15., & 16. cau. 11. qu. 1. potius referendi eſſent ad Pelagium II., quemadmodum referuntur apud Labbeum in fragmentis adjectis epiſtolis ejuſdem Papæ,

Digitized by Google

Papæ, & apud Manſium in Labbeano ſupplemento. Sane idem, & unus utriuſque auctor eſſe videtur, cum Gratianus, poſtquam in canone 15. adpoſuerit nomen Pelagii ad Benegeſtum Defenſorem ſcribentis, ſubdiderit in canone ſequenti: *Idem Sergio Cancellario*. Lucas Holſtenius canonem 15. inter epiſtolas Pelagii I. deſcripſit, non quidem ut integram exhiberet epiſtolam, ſed ejus fragmentum his verbis: *Propter quod experientiæ tuæ præſenti auctoritate mandamus, ut quibus in cauſſis quælibet Eccleſiaſtici officii perſona loco petitoris exiſtit quemdam laicum pulſatura, apud Provinciæ Judicem ſuas proponere non deſinat actiones. In his vero negotiis, in quibus Eccleſiaſtici officii perſona pulſatur, totius ſubmoto pulſationis obſtaculo ad Epiſcopi, vel Epiſcoporum in loco, ubi quæſtio vertitur, conſtitutorum occurrat indifferenter examen, nullis cauſſæ dictionem fruſtrationibus declinando: quatenus omne negotii meritum de ſola veritate ſua, ſoliſque legibus diſceptatum, Cleri proveniente ſententia, terminetur. Annitente quoque executione tua, ut quæ ſtatuì contigerint, effectui mancipentur, nulla ad nos de cujuſquam Eccleſiaſtici pulſati contumacia deinceps querimonia reditura, per quam non ſolum contumaces exceſſus, verum tua quoque negligentia ſit plectenda*. Canonem 16., qui eſt ex epiſtola ad Sergium Cancellarium, licet ad ſuum hodie authographum exigi nequeat, cum tamen eandem omnino ſententiam contineat, ex qua judiciorum inter Clericos, & Laicos, actores reoſque forma traditur, non dubium eſt, ad eundem auctorem pertinere. Ego veroſimilius putaverim, tribuenda eſſe hæc fragmenta Pelagio potius II., qui vixit anno 577., huic enim tempori facilius accommodatur, quæ ibidem traditur, diſciplina. Prodierant tunc jam, vulgatæque fuerant Novellæ Juſtiniani Imperatoris, quibus cautum, (Novella nimirum 83. principio), Clericos debere in civilibus actionibus coram Viris Eccleſiaſticis conveniri, quo ſane pertinent poſtrema illa verba canonis 16. *Clericis vero pulſatis in Epiſcopali judicio forum competere Principalium quoque ſanctionum deſignat auctoritas*: An vero jam temporibus Pelagii I., ſive anno circiter 555. ſatis eſſent vulgatæ Juſtiniani leges, definire non auſim. Præterea illa Defenſorum Eccleſiaſticorum delegatio, quæ in Benegeſto contingit, videtur attingere tempora Pelagii II., & Gregorii Magni, ſive annum circiter 580., & ſequentia, quibus Defenſorum Eccleſiaſticorum uſus in cauſſis Clericorum dirimendis invaluit. Fuerant jam, fateor, antea Defenſores conſtituti non ſolum in civili regimine, ut patet inter cetera ex toto titulo codicis de Defenſoribus Civitatum, verum etiam in Eccleſiaſticis adminiſtrationibus, quemadmodum conſtat ex Concilio Carthaginenſi vulgo V. in can. 10. cau. 23. qu. 3., ſed iſti ab Imperatoribus petebantur, ut adverſus impetum turbatorum farta tectaque bona Eccleſiaſtica ſervarent, non ut cauſſas Clericorum dirimerent. Quum vero Juſtiniani Imperatoris conſtitutio uſu recepta paſſim fuit, hoc etiam cauſſarum dirimendarum munus Eccleſiarum Defenſoribus, qui tum viri Eccleſiaſtici erant, demandatum eſt, ut paſſim ex epiſtolis Gregorii Magni deducitur.

De Epiſtola ad Johannem Patritium.

Edidit Lucas Holſtenius partem epiſtolæ Pelagii I. ad Johannem Patricium Caburtarium, ad quam referendus eſt canon 33. cau. 24. qu. 1., & quidem nonnulla ex Holſtenio erunt adjicienda, quæ Gratianus omiſit: etenim poſt verba Can. 33. cau. 24. qu. 1.

illa *ordinaretur Eccleſia*, ita legendum erit: *Noli catholicam ſemper mentem aliqua ſchiſmaticorum communione polluere. Unum Chriſti Corpus, unam conſtat eſſe Eccleſiam. Diviſum ab unitate altare veritatem Chriſti Corporis non poteſt congregare: Toleranda ſunt in compage corporis poſitorum etiam illa nonnunquam vitia, quæ pro unitate interdum parcentes reſecare non poſſumus. Quia & Evangelicum Agricolam, minus adferentem fructum palmitem, ſi tamen in vite maneant, purgare poſſe noſter Salvator edocuit: abſciſſum autem a vite palmitem, niſi igni ad comburendum, aptum eſſe non poſſe, ejuſdem cæleſtis Magiſtri veritate didicimus. Noli ergo eorum, qui igni apti ſunt, non conſecrationi, ſed execrationibus conſentire. Nec exiſtimes illos, vel dici Eccleſiam poſſe; etenim, cum, ſicut diximus, Eccleſia una ſit &c.* Non ſunt hæc a Pelagio I. abjudicanda, utpote quæ & cum aliis ipſius capitibus conſonent, epiſtolis præſertim ad Narſetem miſſis, & ejus temporibus omnino conveniant, quibus, ut ſuperius dictum eſt, Aquilejenſis Epiſcopus ſchiſmate a Romana Eccleſia defecerat in cauſſa trium Capitulorum, & Mediolanenſem Epiſcopum ſui diſſidii conſortem contra canones, & conſuetudinem Eccleſiaſticam ordinaverat.

Can. 45. cau. 23. qu. 5. At vero canon 45. cau. 23. qu. 5., quamquam Pelagio I. jure tribuatur, melius referendus erit ad Epiſtolam ejuſdem Pontificis ad Narſetem Patricium, quæ ex quatuor ad ipſum directis, ut ſuo loco dictum eſt, habetur numero tertia. Gratianus canonem tribuit Pelagio in epiſtola ad Johannem Patricium. Melius junxiſſet canonibus præcedentibus, quos recte, ut jam adnotavimus, ex epiſtola ad Narſetem laudaverat. Verba ſane Gratiani cum ipſa epiſtola conſonant, idemque exhibent cum ceteris epiſtolis ad Narſetem ſcriptis argumentum, nimirum de ſchiſmaticis coercendis, ac præſertim Paulino Aquilejenſi ſchiſmaticorum tunc facile Principe. Verum hac in re animum ſubit non contemnenda obſervatio, quæ proficiſcitur ex varietate inſcriptionis memorati canonis 45., quem Gratianus ex epiſtola ad Johannem Patritium, Collectores alii, inter quos Anſelmus lib. 2. cap. 47. ex epiſtola ad Narſetem Patricium ſe depromſiſſe teſtati ſunt. Etenim, ut verum fatear, cum inciderim in varias hujuſmodi epiſtolas Pelagii I., ut plurimum apud Anſelmum in collectione exhibitas, ſingulas ejuſdem argumenti, ſubiit animum ſuſpicio, cogitanti, forte Anſelmum eſſe earundem auctorem, per quas propoſito ſuo ſerviret. Verum hæc inſcriptionis diverſitas apud Anſelmum, & apud Gratianum alio me diſtrahit. Si enim primum in Anſelmi codice hæ epiſtolæ adparuiſſent, Gratianus nonniſi ex codice Anſelmi depromere potuiſſet, præſertim cum ab ætate Anſelmi ad ætatem Gratiani vix quinquaginta circiter anni effluxerint. At ſi Gratianus ex Anſelmi codice epiſtolas quaſi ex fonte ſuo exhauſiſſet, & inſcriptionem capitum, qualis erat in codice Anſelmi, non aliam in ſuum codicem tranſtuliſſet. Quod cum ita contigerit, ſubeſt non levis conjectura, ut credamus præter Anſelmi codicem alios fuiſſe, in quibus hæc Pelagii I. monumenta continerentur.

De

De Epiſtola ad Laurentium Epiſcopum Centumcellenſem.

Edidit etiam Lucas Holſtenius epiſtolam Pelagli ad Laurentium Centumcellenſem Epiſcopum, quam fere integram exhibet Gratianus in can. 15. diſt. 63. Pauca, quæ apud Holſtenium ſubjiciuntur poſt illa verba *non differas promovere*, heic deſcribam. Proſequitur Pelagius: *Caveat ſibi Presbyter ille nunquam ſe ſine noſtri, & tui nominis recitatione ſacra myſteria celebrare*. Hujus epiſtolæ argumentum perſpicuum eſt, necnon generali canonum diſciplinæ conſonat, qua opportunum ſemper creditum eſt, militiæ adſtrictos ad gradus Eccleſiaſticos non promoveri, niſi forte ab ea legitimis modis ſoluti fuiſſent. Hinc milites, qui apud Pelagium ordinari ſe poſtulabant in Diœceſi Centumcellenſi, exhibuerunt ſui Principis, ut ibi dicitur, Sacram, qua demonſtrarent ſe militia prorſus ſolutos eſſe; quamobrem Pelagius, ut ordinarentur, Centumcellenſi Epiſcopo ſuffraganeo ſuo mandavit. *Can. 15. diſt. 63.*

De Epiſtola ad Mellitum, ſeu Melleum Subdiaconum.

Nec Pelagii I., nec Pelagii II. eſſe poteſt epiſtola ad Mellitum, qui aliis in locis Melleus vocatur; quod magis, magiſque demonſtrabitur, quoties duo Gratiani fragmenta jungantur, nimirum canon 4. cau. 18. qu. 2., & canon 5. cau. 32. qu. 1. (neque enim dubito utriuſque fragmenti unum, eundemque auctorem eſſe, licet primum Pelagio Papæ tribuatur ad Mellitum Subdiaconum, alterum Pelagio ad Melleum Subdiaconum ſcribenti; nam apud Ivonem, ubi refertur idem canon 4. cau. 18. qu. 2., tribuitur Pelagio Papæ ad Melleum, qui a Gratiano tribuitur Pelagio Papæ ad Mellitum). Pelagio I. non poteſt in primis adſcribi illa epiſtola, cum in ea agatur de Abbatibus ordinandis prævia Monachorum electione, & eadem pene formula, quæ præſtituitur in regula S. Benedicti, quæ nonniſi ætate Gregorii Magni, ſeu ſub finem ſexti ſæculi recepta, ac probata fertur; imo quod ſubditur de Domino poſſeſſionis in dicto can. 4., non eſt conſonum Benedicti regulæ, ex qua non conſtat Dominum poſſeſſionis, aut alium quempiam admiſſum fuiſſe in electione Abbatis. Porro inveroſimile eſt, quo primum tempore prodiit regula Benedicti Monachorum fere omnium Occidentalium Patris, qui ſæculo Eccleſiæ ſexto eximiam ſibi peperit inſtaurandæ Monaſticæ vitæ famam, eique conjunctam venerationem, regulam ipſam ſtatim pro neglecta habitam fuiſſe, Monachorumque ſuffragiis, quæ una in Abbatis electione Benedictus voluerat, voluntatem Domini poſſeſſionis acceſſiſſe. Præterea pœna illa decalvationis in adulteros infligenda, qualis innuitur in dicto canone 5., ſupponit jam in uſu fuiſſe apud Romanos non leges Juſtinianeas, quæ Pelagii tempore promulgatæ receptæque erant, ſed Leges Vviſigothorum, quarum in lib. 12. tit. 3. cap. 8. ſtatutum eſt, ut qui inceſta conjugia, & contra leges inierint, decalventur, atque exilio pellantur. Quid aliud porro innuit auctor dicti canonis 5. in cauſſa Benedicti ibidem memorati, quem, quod adulterium *Can. 4. cau. 18. qu. 2. & Can. 5. cau. 32. qu. 1.*

rium perpetraſſet, voluit decalvari primum, deinde exilio pelli in patrimonium Provinciæ Apuliæ. Mitto hic aliam conjecturam falſitatis; non enim certum eſſe crediderim, Apuliæ Provinciam tunc jam obnoxiam fuiſſe temporali Romani Antiſtitis juriſdictioni, in quam reos ipſe Pontifex pelleret, & quidem ea ratione, quam memoratum Gratiani fragmentum exhibet. Hæc autem argumenta aperte etiam demonſtrant, eoſdem canones ne tribui quidem poſſe Pelagio II., qui non longe a Pelagio I. vixit, ſcilicet deſinente propemodum ſæculo ſexto.

Juvat tamen aliqua hic adjicere, quibus & quod nuper dictum eſt, meliori in lumine collocetur, & commodior obtineatur præſertim dicti canonis 4. interpretatio. In regula Sancti Benedicti cap. 64. hæc habetur Abbatis eligendi norma: *In Abbatis ordinatione illa ſemper conſideretur ratio, ut hic conſtituatur, quem ſibi omnis concors congregatio ſecundum timorem Dei, ſive etiam pars, quamvis parva, congregationis ſaniori conſilio elegerit. Vitæ autem merito, & ſapientiæ doctrina eligatur, qui ordinandus eſt, etiamſi ultimus fuerit in ordine congregationis.* Hæc diſciplina medio ſexto ſæculo a Monachorum Parentibus inſtituta, prope finem ejuſdem ſæculi, & moribus diuturnis recepta, & Pontificum Maximorum ſanctionibus confirmata ſine ulla controverſia multo tempore perſeveravit, præſertim quouſque a Monaſteriis abfuerunt ambitus, contentiones, & dominandi libido. Hinc in Eccleſiaſticis monumentis ſexti, ſeptimique ſæculi nihil omnino occurrit, ex quo adpareat de ea re diſputatum aliquando fuiſſe. At vero ſub finem ſæculi octavi, nec non ſequentibus temporibus, ubi Monachorum virtus minui cœpit, ubi etiam locupletiora facta fuere Monaſteria, cœperunt Abbatum munera, ac dignitates præſtantiores videri, ad quas non tam ipſi Monachi, ut præficerentur, quam alii etiam laici, ut quoſcumque cuperent, ipſi præficerent, adſpirare. Inter iſtos potiſſima viſa eſt illorum cauſſa, qui aut Monaſteria conſtruxerant, aut conſtructa bonis auxerant, aut in ſuam clientelam ſuſceperant, aut in territorio, ubi ſita Monaſteria fuerant, juriſdictionem explicabant, quæcumque tandem eſſet illorum juriſdictio; imo & non defuerunt ex iſtis, qui, quamvis laici, Abbatum dignitatem ſibi vindicarent honore tenus, ac jure, non munere, atque officio. Non opus probationibus in hac re iis omnibus tritiſſima, qui vel primum attigerint Eccleſiaſtica illorum ſæculorum monumenta. Hinc vero nihil antiquius habere cœperunt Monachi, quam curare totis viribus, ut priſtina diſciplina reſtitueretur, præſertim vero libera in Abbatum electionibus Monachorum ſuffragia eſſent. Ac quoniam res erat cum laicis potentioribus agenda, potiſſimum, veluti privilegio quodam contra receptas conſuetudines, id obtinere curarunt ex Principum decretis, modo in uno, modo in altero Monaſterio, ut ſic paullatim vetus diſciplina reviviſceret, quemadmodum paullatim etiam ceciderat. Id abunde probant plura monumenta, edita a Baluzio in appendice actorum veterum adjecta Francorum Capitularibus numero 15. & ſequentibus; in qua habetur privilegium Pippini pro Monaſterio Funcellenſi, Ludovici Pii pro Monaſterio Balneolenſi, item Pippini Regis Aquitanorum pro Monaſteriis Carcaſſonenſis Diœceſis, Karoli Calvi pro Monaſterio S. Gratæ, pro Monaſterio S. Petri, pro Monaſterio Arulenſi, aliaque numero plurima his ſimilia, quod adeo in uſum excrevit, ut publica haberetur, conſuetaque formula horum privilegiorum a Principibus concedendorum, quam propterea edidit Marculſus in in libro 1. Formularum num. 1. Hiſce privilegiis paſſim freti Monachi in libertatem veterem proclamare cœperunt, quam aut in Conciliis Nationalibus, aut Summorum

Digitized by Google

morum Pontificum decretis confirmari curarunt. Laudabilis ſane eſſet vetuſtæ diſciplinæ zelus, ſi nonnulli ex Monachis fervidiores facti inter medias contentiones perfidiæ non levis argumenta non præbuiſſent. Nimirum non defuerunt, qui privilegia, diplomata, decreta, reſcripta qua Principum, qua Pontificum Maximorum effingerent, propriaque manu elucubrarent, quibus ut majorem vim, auctoritatemque præberent, vetuſtiſſimorum Pontificum, eorum præſertim, qui Monaſtici ſtatus fundamentis jaciendis operam præſtare potuerunt, ſexto videlicet ſæculo, nomina inſcripſerunt. Hinc plura confinxerunt nomine Gregorii Magni, aliquot etiam nomine Pelagii, ſive primus fuerit, ſive ſecundus; uterque enim eodem ſæculo Pontificatum tenuit, potuitque naſcentes quodammodo Monachos adjuvare, ac promovere. Hæc Monachorum quorundam falſa monumenta non ſolum detexit poſterioribus ſæculis Innocentius III. in cap. 6. de fide inſtrument., verum etiam auctor epiſtolæ 68. inter epiſtolas Petri Bleſenſis tom. 24. Bibliothecæ Patrum, quæ eſt epiſtola Archiepiſcopi Cantuarienſis ad Alexandrum III., ubi ita ſermo inſtituitur de Abbate cujuſdam Monaſterii: *Nec illius admittatis privilegia, donec manifeſte liqueat ex collatione ſcripturæ, & Bullarum, quo tempore, & a quibus Patribus ſint indulta. Falſariorum enim præſtigioſa malitia ita in Epiſcoporum contumeliam ſe armavit, ut falſitas in omnium fere Monaſteriorum exemtione prævaleat.* His addi poſſet epiſt. 24. lib. 7., epiſt. 31. lib. 9. & epiſt. 33. lib. 1. apud Gregorium VII., nec non epiſt. 19. inter epiſtolas Alexandri II. Quæ cum ita ſint, ego facile ſuſpicor, memoratum canonem 4. cau. 18. qu. 1. a Monachis ipſis fuiſſe confictum, qua ætate Epiſcoporum juriſdictionem eludere potiſſimum voluerunt, & ſine Epiſcopis Abbates præficere, unum vix admittentes Dominum poſſeſſionis, cujus forte auctoritate magis ac magis Epiſcopum excluderent, aut alios quoſcumque laicos. Pelagii nomen adpoſuerunt, ut facilius antiqui Pontificis nomine illuderent; item nomen Melliti adjecerunt, forte quod id nomen apud Monachos familiare eſſet, in memoriam Melliti cujuſdam Londinenſis Epiſcopi, qui vixit anno 610., & in cauſſis Monachorum pertractandis Romam ivit tempore Bonifacii IV. de quo meminit Beda in lib. 2. hiſtoriæ Anglorum cap. 4., quemque iidem Monachi falſarii conficto a ſe privilegio Gregorii Magni favore Monaſterii S. Medardi ſubſcripſiſſe voluerunt.

De Epiſtola ad Anglium Epiſcopum.

Quis fuerit Anglius Epiſcopus, ad quem ſcripſerit Pelagius Papa, prorſus ignotum eſt, præſertim cum integra epiſtola perierit, ſolumque ſuperſit fragmentum in can. 13. cau. 24. qu. 3. ita conceptum. *Apoſtolicæ auctoritatis exemplo didicimus errantium, & in errorem mittentium ſpiritus tradendos eſſe Satanæ, ut blaſphemare dediſcant.* Non eſt, cur diutius in hac re ſit elaborandum, cum hæc ſententia ſexcentis Eccleſiaſtici juris capitibus conſonet, imo & ex ipſiſmet Paulli Apoſtoli documentis proficiſcatur. Proferam in medium caput 8. Concilii Metenſis anni 859., ubi ſimilis propemodum ſententia legitur his verbis: *Plerumque dediſcit errare, cui nemo conſentit; & iterum S. Paullus cum talibus hominibus nec cibum ſumere permittit.* Quod ſi quiſpiam ad Pelagii Papæ epiſtolas fragmentum illud exigere voluerit, ſimilem ſententiam reperiet apud Pelagium I. in epiſt. 7. ad univerſum Populum Dei

Can. 13. cau. 24. qu. 3.

Digitized by Google

Dei de Fide Catholica, & in epiſtola ad Johannem Patricium, ex qua depromtum eſſe diximus canonem 33. cau. 24. qu. 1. Similem etiam ſententiam reperiet apud Pelagium II. in epiſt. 5. ad Eliam, & Epiſcopos Italiæ, & in epiſt. 8. ad Johannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum.

De Epiſtola ad Armentarium Magiſtrum Militum.

Can. 21. cau. 25. qu. 2. Qui primus canonem 21. cau. 25. qu. 2. edidit, is eſt Anſelmus Lucenſis, & quidem nomine Pelagii Papæ ad Armentarium Magiſtrum militum. Num vero ſicut in aliis pluribus, ita & in hac re integra ſit Anſelmi fides, maxime dubitaverim: video enim & ejuſdem fragmenti quodcumque veſtigium apud vetuſtiores periiſſe, alias autem canonem illum plurimum conducere potuiſſe propoſito Anſelmi, quamobrem non inanis omnino ſuſcipio videatur, eundem fuiſſe ab Anſelmo ipſo confictum, præſertim quod aliis in capitibus Collector idem parem de ſe ſuſpicionem dederit. Nimirum notum eſt omnibus, tempore Anſelmi jura Eccleſiarum auctoritate etiam Epiſcoporum diminuta fuiſſe, quibuſcumque tandem titulis adquiſita olim eſſent: Anſelmus ut eadem reſtituere conaretur, non dubitavit & vetera monumenta confingere, quibus Epiſcopis facultatem ademtam demonſtraret diſponendi pro arbitrio de rebus Eccleſiarum. Sic interpretor eundem canonem juxta mentem Anſelmi, ubi dicitur Pontificibus liberam non eſſe facultatem diſcedendi ab juribus Eccleſiæ, ubi præſertim ipſa documentorum intercedentium fuerint auctoritate firmata, ſpreta interpretatione Gratiani in ea parte, qua ſubdit id definitum eſſe de juribus Monaſteriorum, quæ interpretatio ceteroqui venia digniſſima eſt in Gratiano ipſo, utpote Monacho, ac Monaſteriorum ſuorum producendis juribus intento. At vero Anſelmus commodius, quam Pelagio, eam ſententiam Symmacho tribuiſſet in Synodo Romana VI. jura Eccleſiarum incolumia eſſe debere conſtituenti arg. can. 57. cau. 16. qu. 1. Niſi dicere velimus Anſelmum abuti voluiſſe variis Pelagii aut I., aut II. monumentis, in quibus Eccleſiarum dogmata eadem ſemper apud Pontifices cuſtodiri debere traditur, illa præſertim quæ in generalibus Conciliis definita ſunt. Sic docet Pelagius I. in epiſtola ad Epiſcopos Tuſciæ, & in epiſt. ad Childebertum Regem, ex qua depromtus eſt canon 10. cau. 25. qu. 1. Idipſum Pelagius II. in epiſt. ad Clerum Catinenſem juxta ea, quæ habentur in fine canonis 1. cau. 8. qu. 3., aut in epiſtola ad Johannem Conſtantinopolitanum, in qua illud alacriter contendit, ut Conſtantinopolitanus Epiſcopus Johannes primas non ambiat in Eccleſia ſedes, quod ejus deceſſores Epiſcopi literis profeſſi fuerint, ſe Romanæ Eccleſiæ ſubjacere.

De Epiſtola ad Sindulam Magiſtrum Militum.

Can. 19. cau. 3. qu. 9. Fruſtra hodie quiſpiam, ut arbitror, quæreret epiſtolam Pelagii, ſive primus ille, ſive ſecundus ſit, ad Sindulam Magiſtrum Militum, ex qua depromtus eſt canon 19. cau. 3. qu. 9. Romani Correctores recte animadverterunt, ex epiſtola Pelagii ad eundem Sindulam laudari caput 67. partis 8. apud Ivonem Carnotenſem, cujus verba hæc ſunt. *Hortamur, ut nihil ulterius Montanianus, qui ſe contra omnem*

omnem veritatem, & contra leges, dum ſit ex ancilla genitus, legitimum filium tentat adſtruere, ſenſibus veſtris qualibet forte ſubripiat, quia Montanianum illum, de cujus ſubſtantia agitur, conſtat ſine propriis liberis deceſſiſſe, & germani fratris filios, qui ei legitima ratione ſuccedunt, ſuperſtites dimiſiſſe, ac propterea iſtum Montanianum, de cujus ſubſtantia agitur, nullam habere in illius defunlis ſucceſſione perſonam. Nam etſi Principalia Sacra promeruit, hoc illis legitimis ſucceſſoribus præjudicare nil poterit, quia ipſe Clementiſſimus Imperator generales leges protulit, quibus jubet nulli, qui in precibus ſuis deprehenditur eſſe mentitus, ea ſacra prodeſſe, quæ meruit. Qui cum eſſet naturalis, ſe contra veritatem dicit eſſe legitimum, quod nulla ratione monſtrari lege potuit. Nonnihil juvat hoc Ivonis fragmentum integrum protuliſſe; etenim in primis facile ex eo conſtat, non Pelagium II., ſed I. illum eſſe, qui ad Sindulam Magiſtrum Militum ſcribebat, quod ex ſolo Gratiani fragmento ſatis non liquet. Revera cum apud Ivonem mentio fiat viventis Imperatoris, qui generales leges protulit, quibus jubebat, ne quiſpiam obreptitio reſcripto uti poſſet, certum eſt ibidem intelligi Juſtinianum, qui tempore Pelagii I. vivebat. arg. tituli codicis, de precibus Imperatori offerendis, & tituli, ſi contra jus vel utilitatem publicam. Deinde conſtat Pelagium in his, & ſimilibus cauſſis auxilium impendiſſe hortationibus ſuis apud publicos Magiſtratus, ut patet ex verbo illo apud Ivonem *Hortamur &c.* Quod ſi hinc ad Gratiani fragmentum gradum faciamus, eo clarius adparebit, Pelagium I. legum Juſtinianearum normam fuiſſe ſequutum, dum ait chartas non eſſe recipiendas, quæ abſente adverſario datæ fuerant arg. l. penult. & ult. cod. de fide inſtrum. Poſſet præterea Gratianeus canon referri ad eandem cauſſam, quæ pertractari videtur in capite Ivonis, dummodo nomine Lucidii is deſignatus intelligatur, qui vel Montaniani ex ancilla geniti procurator exiſteret, vel unus ex iis eſſet, qui adverſus eundem Montanianum de hereditate contenderet. Unum addo: nimirum emendationem commode faciendam eſſe in canone Gratiani; ubi enim legit Gratianus: *Talia Reges non recipiunt*, accommodatius opinor legi: *Talia leges non recipiunt*; vel quod Pelagius leges Juſtinianeas ibi ſpectabat, vel quod ſimili formula in memorato Ivonis fragmento uſus fuiſſe videtur.

De Epiſtola ad Decoratum Patritium.

Quod officium oppreſſis inter forenſes contentiones viris apud Sindulam Magiſtrum militum præſtitit Pelagius I., uti adparet ex canone 19. cau. 3. qu. 9. idipſum omnino exhibuit in epiſtola ad Decoratum Patritium, quem iiſdem fere verbis alloquitur in canone 20. ejuſdem cauſſæ, & quæſtionis, ibi *Hortamur, &c.* qua formula eadem uſus eſt apud laudatum Sindulam, quemadmodum liquet ex capite Ivonis ſuperius deſcripto. Cujus cauſſam ſpectaret ibi Pelagius, non ſatis conſtat, cum epiſtola iſthæc perierit, & vix illius fragmentum apud Gratianum ſuperſit. Erant iſtæ epiſtolæ omnino privatæ, quibus Pontifex Maximus privatorum cauſſas ita Magiſtratibus commendabat, ut omnia juxta leges, & æquitatem legum ipſarum magiſtram definirentur: At vero qui ſacrorum ſcriniorum curam habuerunt in monumentorum ingenti multitudine harum commendatitiarum epiſtolarum perire memoriam facile paſſi ſunt, in alia majoris momenti monumenta incumbentes. *Can. 20. cau. 3. qu. 9.*

De Epiſtola ad Bonum Epiſcopum Savinatem.

Can. 31. cau. 16. qu. 1. Si genuinum eſſet Pelagii monumentum, quod refertur veluti ex ipſius epiſtola ad Bonum Epiſcopum Savinatem in can. 31. cau. 16. qu. 1., ego non dubitarem, quin potius ſcribendum eſſet *Gavinatem*, pro voce illa *Savinatem*, quo nomine deſignaretur Gavienſis, ſeu Gabinenſis olim in Latio Eccleſiæ Epiſcopus, quemadmodum aliquot eruditi legendum putarunt. Verum res valde dubia eſt, cum nullibi liqueat inter Eccleſiaſtica ſexti ſæculi monumenta, quis fuerit Bonus ille Savinas, ſeu Gavinas, ad quem ſcripta Pelagii epiſtola dici poſſit. Imo ipſimet Gratianei codices una cum codicibus aliorum Collectorum tenebras monumento offundunt; modo enim canon ille Gelaſio, modo Pelagio Pontifici adſcribitur, etiam in eiſdem codicibus, in quibus in inſcriptione capitis legitur Pelagii nomen, at in argumento inſcribitur nomen Gelaſii. In collectionibus monumentorum ſive ad Pelagium, ſive ad Gelaſium pertinentibus hæc epiſtola deſideratur. Eam retulit ex Gratiano Manſius in ſupplemento Labbeano ſub Pelagio I., ubi tamen profeſſus eſt, ſeſe vadem non exhibere, illum, alioſque canones ad Pelagium I. pertinere; interea vero adnotavit in ſuo vetuſto codice Gratianeo legi *Presbyteri*, ubi alii codices habent *Presbyterii*; quæ ſane adnotatio reſpondet nonnullis codicibus editis, quorum plures habeo antiquos, in quibus etiam lego *Presbyteri*. Siquis capitis hujus ſententiam conſideraverit, facile agnoſcet, illud poſterioribus ſæculis maxime convenire, quo nimirum tempore acres fuerunt inter Clericos, & Monachos controverſiæ, num Monachi ad regendas Eccleſias advocari poſſent, atque Eccleſiaſticis muneribus fungi. Tum vero nemo non ignorat vel mediocriter in hujuſmodi rebus verſatus, quot figmenta e Monaſteriis prolata in medium fuerint, quorum plurima Gregorio Magno tributa fuiſſe ſcimus; eamque ob rem quis fidejuſſor erit, inter illa hoc etiam monumentum facile recenſeri non debere, præſertim cum apud antiquiores Collectores non habeatur? Primum illud retulit in ſuam Collectionem Anſelmus, cujus tamen auctoritas in ea re, de qua ibidem agitur, tanti eſſe non poteſt, ut pro firmo veri præſidio habeatur. His accedit, Pelagii I. tempore (eo minus Gelaſii) Monachos non conſueviſſe, imo non facile potuiſſe in Italia ad Eccleſias regendas vocari, cum vix remotiſſimis, abditiſque in locis Anachoritarum caſellæ laterent, at Monaſteria vix erigi cœperint. Præterea virum illum Magnificum Theodorum *Filium & Conſiliarium* ſuum adpellat Pontifex Maximus, quæ verba de laico & nobili viro intelligi tantum poſſunt, ſimulque haud queunt aut Pelagio, aut Gelaſio facile accommodari; cum Pontifices illius ætatis nuſquam laicis tamquam conſiliariis uſi fuerint, ne in regendis Eccleſiis Clericorum ſuorum officia negligere viderentur, contra quam vigeret generalis canonum diſciplina. Demum admonitio illa Pontificis, qua mandabat Bono Epiſcopo, ut Monachum Ordine Diaconatus initiaret, ſibi reſervans Presbyteratus conceſſionem, nec illi quidem tempori congruit; nec enim moris erat Romanorum Antiſtitum ſibi reſervare Sacerdotum conſecrationes in Diœceſibus inferiorum Epiſcoporum, etſi iſti etiam tamquam ſuffraganei Romano Pontifici ſubderentur.

De

De Epiſtola ad Clerum Narnienſem.

Inſcriptio canonis 18. cau. 7. qu. 1. non in omnibus Gratiani codicibus eadem exhibetur: etenim vulgata exemplaria ita habent: *Pelagius Papa Clero Narnienſi*, alia *Clero Navarienſi*: alia etiam: *Clero Narinenſi*: Non eſt ſane ſingularis ratio, qua a vulgatis codicibus recedendum ſit. Manſius in ſupplemento Labbeano hoc fragmentum tribuit Pelagio II. hac adjecta ratione, *quod ſub priori Pelagio Narnienſibus præerat Juvenalis II., ut ex tabulis Ughelii diximus*. At vero, etiamſi hæc ratio perſpicue demonſtret, canonem illum Pelagio I. tribui nequaquam poſſe, vereor tamen, ne Pelagio II. haud facile tribuat, cum eam ob rem demonſtrandum adhuc eſſet, Johannem Epiſcopum fuiſſe Eccleſiæ Narnienſis temporibus Pelagii Junioris. Johannis Narnienſis in Umbria Epiſcopi mentio potius fit in Concilio Romano anni 963. quo potius tempore confectam arbitror ſub Pelagii nomine epiſtolam illam, de qua in præſentia ſermo eſt. Et quidem mea hæc de canonis auctoritate opinio non levibus innititur conjecturis, ſive quod apud Collectores Gratiano antiquiores ille canon deſideretur; ſive quod ſupponatur, viros non idoneos rebus Eccleſiaſticis adminiſtrandis eligi conſueviſſe in Antiſtites, quod depravatis decimi Eccleſiæ ſæculi moribus plurimum convenit; ſive quod cura gerendi Eccleſiæ patrimonii in eo canone Epiſcoporum propria dicatur; id autem non congruat temporibus Pelagii I. aut II., quibus Eccleſiaſtici patrimonii ſollicitudo non penes Epiſcopos, ſed penes Subdiaconos erat; Quamobrem fruſtra Johannes Epiſcopus Narnienſis poſtulaſſet, ſe ab eadem cura eximi, aut in ſui locum Conſtitutum Presbyterum ſuffici. Demum quoties obſerventur controverſiæ illæ acerrimæ, quæ nono Eccleſiæ ſæculo exarſerunt de Chorepiſcoporum Civitatenſium officio, juxta ea, quæ ſuperius tradidi in hac parte 2. cap. 34. de epiſtola 5. de Chorepiſcopis, ſub nomine Damaſi, ſtatim animadvertetur, ſæculo Eccleſiæ 9. & 10. fuiſſe nonnullorum Epiſcoporum morem, quo Antiſtites ipſi aut rebus Eccleſiaſticis impares, aut in eiſdem negligentes Vicarios quoſdam Sacerdotes ſub nomine Chorepiſcoporum ſibi conſtituebant. At vero Conſtitutus ille, de quo in memorato Gratiani canone ſermo fit, Sacerdotii dignitate decoratus, quem in ſui vicem Narnienſis Eccleſiæ negotia adminiſtrare poſtulavit Johannes Epiſcopus, quonam alio munere fungi dici poterat, quam Chorepiſcopi Civitatenſis? Quæ cum ita ſint, ego facile arbitrabor, canonem eundem temporibus Pelagio aut I., aut II. recentioribus melius convenire.

Can. 18. cau. 7. qu. 1.

De Epiſtola ad Johannem Comitem.

Etſi de canone 16. cau. 25. qu. 2. non alibi apud Collectores canonum mentio fiat, quam apud Gratianum, & Ivonem, non dubito tamen, quin idem canon jure optimo Pelagio I. tribuatur. Quiſquis enim fuerit Johannes ille, ad quem ſcripta epiſtola fertur; qualiſcumque etiam fuerit cauſſa, quam Pelagius ſcribendo ſpectaverit, ipſius tamen reſcripti tenor Pelagio eidem plurimum congruit. Agebatur de eo, qui Sacras, ideſt Imperatorias Juſſiones ſe præ manibus habere dicebat,

Can. 16. cau. 25. qu. 2.

cebat. Quis per hæc melius exhibetur, quam Juſtinianus Imperator Pelagio I. contemporaneus, de cujus ſollicitudine etiam in rebus ipſis Eccleſiaſticis maxima nemo eſt qui ambigat? Reſpondet Pontifex Maximus Sacris Juſſionibus morem gerendum eſſe, *quæ cum juris, & legum ratione concordant*, non autem illis, *quæ ſubreptione, vel falſis precibus impetrantur*; & quidem hæc juxta id, *quod ipſe Clementiſſimus Princeps generalibus legibus conſtituerat*. Porro id manifeſte indigitat eundem Imperatorem Juſtinianum, qui generalibus legibus Pelagii ejuſdem temporibus nuperrime caverat, ne reſcripta falſis precibus impetrata vim ullam haberent, quemadmodum perſpicue colligitur ex toto titulo codicis Juſtinianei ſi contra jus, vel utilitatem publicam, vel per mendacium fuerit aliquid poſtulatum, vel impetratum.

De Epiſtola ad Gaudentium Epiſcopum.

Can. 30. & 82. de conſ. diſt. 4.

Recte monuerunt Romani Correctores, ad unam eandemque Epiſtolam pertinere, proindeque jungendos eſſe canones 30. & 82. de conſ. diſt. 4. Revera conjuncti habentur apud Ivonem in parte 1. cap. 161., quod hoc in loco deſcribam, ut exinde Gratianeus codex nonnihil depravatus emendetur. *Pelagius Papa Gaudentio Epiſcopo. De hæreticis*, *ex quibus* (ex prioribus hiſce verbis emendandus erit memoratus canon 82.) *per Paulinum Filium tuum Virum clariſſimum nos conſulendos eſſe duxiſti; ut ſi quidam ex iis reverti volunt ad catholicam Fidem, utrum baptizandi ſint, an tantummodo reconciliandi, hæc tuam volumus fraternitatem cuſtodire quæ circa Sirmiæ, & Simgidunæ, aliaque vicina loca (ubi iſtius hæreſis homines multi ſunt), novimus cuſtodiri, ut quia in nomine ſolummodo Chriſti una etiam merſione ſe adſerunt baptizari. Evangelium vero præceptum (ipſo Deo Domino, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto tradente) nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam merſione baptiſma unicuique tribuere, dicente Domino noſtro diſcipulis ſuis: Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Si revera* (en memoratum canonem 30.) *hi de præfatis hæreticis, qui in locis dilectioni tuæ deſtinatis vicinis commorari dicuntur, ſolummodo ſe in nomine Domini baptizatos fuiſſe forſitan confitentur, ſine cujuſdam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes, Sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin vero apud dilectionem tuam eorum, qui converti volunt, manifeſta confeſſione claruerit, quod in Trinitatis nomine fuerint baptizati, ſola conciliationis gratia impenſa, catholicæ reconciliare fidei maturabis, ut tali diſpoſitione ſervata, nihil aliter, quam quod evangelica jubet auctoritas, temeritatis cujuſdam ſpiritu videatur effectum*. Sic ad meliores, vetuſtioreſque codices reſtituti ſunt Gratiani canones, quos ego ſuſpicor potius ad Pelagium II., quam ad Pelagium I. pertinere. Si enim Pelagio II. tribuantur, facile conjicere licebit, epiſtolam illam ſcriptam fuiſſe ad Gaudentium Nolanum Epiſcopum, cujus in adminiſtrandis Eccleſiis ſollicitudinem ſicut probavit Pelagii II. ſucceſſor Gregorius Magnus in lib. 4. Regeſti epiſt. 13. & 26., ita probare etiam potuit idem Pelagius, ubi ad Nolanam Eccleſiam e Sirmio, & Simgiduno trans Adriaticum conſtitutis Provinciis confluerent nonnulli ab hæreticis baptizati. Nemo ignorat, quantum turbatæ ob hæreſes, præſertim Eutychianorum, tunc temporis fuiſſent illæ Provinciæ, in quibus aut variæ formulæ fidei ab hæreticis ſolebant edi, aut callide nonnulla produci pri-

Digitized by Google

primo obtutu Catholicæ fidei conſona, at revera ad hæreticorum ſententias quaſi per gradus conducentia. Hinc cum Eutychiani unicam in Chriſti naturam eſſe dicerent, a recepto Eccleſiæ uſu in Sacramento baptiſmatis conferendo recedere aliquando voluerunt, a trina merſione abſtinentes, quemadmodum etiam ab invocatione expreſſa Sanctiſſimæ Trinitatis, contenti Chriſti nomen pronunciare, quaſi ſub Chriſti nomine ipſam Dei naturam ſignificarent ſine humanæ naturæ conſortio, quod conferendo baptiſmati opportunum ducebant. Obviam ivit Pelagius novæ huic diſciplinæ, quæ etſi ſuapte natura nihil improbum contineret, non tamen temporum illorum adjunctis opportuna videri poterat. Sane ſi de trina immerſione ſermo fiat, nemo ignorat, eam non neceſſariam judicari, ac valere poſſe baptiſmum una tantum immerſione conſecratum. At ſi de ſola Chriſti Domini invocatione quæratur, adhuc inter Catholicos controverſia hodie viget in hac re, præſertim poſtquam Nicolaus I. in can. 24. de conſecr. diſt. 4. ſenſiſſe dignoſcitur, ſufficere Chriſti Domini invocationem, non invocato expreſſe nomine Patris, Filii, ac Sancti Spiritus. Itaque Pelagius id omne improbandum eſſe a Gaudentio propoſuit, quo Eutychianorum hæreſis ſoveri, diſſimularique quoquo modo poſſet, voluitque eos eſſe rebaptizandos, qui aut unica tantum merſione, aut uno invocato nomine Chriſti baptizati fuiſſent. Nec forte dicas, eam non eſſe generalis Eccleſiæ mentem perpetuam, conſtantemque, ut trina merſio neceſſaria in baptiſmate ſit; aut decreto Pelagii adverſari memoratum Nicolai I. reſcriptum in ea parte, quæ ſpectat ſolius Chriſti Domini invocationem; ut enim abſtineam in præſentia ab interpretatione reſcripti Nicolai, in quod paſſim Viri Eruditi commentaria ediderunt, illud unum dixero, maximum eſſe diſcrimen inter eos, qui ſacras baptiſmatis formulas adverſus receptum in Eccleſia ritum corrumpunt, depravantque, ut hæreſim inducant, illoſque, qui idipſum peragunt ex ignorantia, non integram forte formulam proferentes, ſed quid ipſi proferre voluerint ſatis explicantes. Illi Sacramentum non confecerunt, iſti e contrario miniſtrarunt; illorum, non iſtorum baptiſma iterandum erit: atque hanc diſtinctionem tradidiſſe viſus eſt Summus Pontifex in can. 86. de conſ. diſt. 4. Quæ ſi vera ſunt, jure Pelagius improbare potuit hæreticorum baptiſma, & iterandum a venientibus ad Eccleſiam adſerere, ubi ab hæreticis collatum fuiſſet ideo formulas tam merſionis, quam invocationis Divini nominis corrumpentibus, ut hæreſim introducerent; quamquam non illud ipſum probaverint recentiores Pontifices, ubi eadem in baptiſmo miniſtrando ratio, ac finis non adeſſet. Atque ita viſus ſum conciliaviſſe duo monumenta Pontificum Maximorum Pelagii, & Nicolai, in quibus manifeſtam antinomiam univerſi propemodum agnoverunt Scriptores, aliamque propterea viam in utroque interpretando iniverunt, qualiſcumque tandem hæc ſit habenda.

De Epiſtola ad Hoſtilium Epiſcopum.

Quod ſub nomine Pelagii ad Hoſtilium Epiſcopum ſcribentis legitur in can. 2. cau. 12. qu. 2. ſolius Gratiani teſtimonio innititur; cum neque in generalibus Pontificiorum monumentorum codicibus, neque in vetuſtioribus canonum Collectionibus habeatur: immo nec ſatis conſtare poteſt, quis fuerit Hoſtilius ille Epiſcopus, *Can. 2. cau. 12. qu. 2.*

ad

Digitized by Google

ad quem epiſtola ſcripta fertur, aut in qua Provincia degeret. Siquis Gratiano fidendum eſſe malit in hac re, ego improbare non auſim, cum nihil ibidem contineatur, quod a Pelagio I. alienum videri quoquo modo poſſit: imo agnoſco ſæculo Eccleſiæ 6. Clericos facile adductos fuiſſe, ut res Eccleſiaſticas, Deoque dicatas adverſus ſtatuta Sanctorum Patrum diſtraherent, quod occaſionem dedit Conciliis illius ætatis magis magiſque alienationes hujuſmodi prohibendi; quamobrem potuit Hoſtilius, aut quiſquis alius Epiſcopus, ut major Diœceſanis ſtatutis vis ineſſet, atque auctoritas, confirmationem ſtatutorum eorundem alienationes interdicentium a Pelagio ipſo Pontifice poſtulare.

De Epiſtola ad Julianum Epiſcopum Grumentinum. Item alia Epiſtola ad Petrum Epiſcopum Potentinum.

Can. 14. diſt. 63. & Can. 12. diſt. 76. Jungendas arbitror duas epiſtolas, quarum una ad Julianum Epiſcopum Grumentinum, altera ad Petrum Epiſcopum Potentinum ſcripta fertur, quia una eademque cauſſa in utraque tractatur, quemadmodum liquet ex collatione canonis 14. diſt. 63. cum canone 12. diſt. 76. Non omnes Gratiani codices invicem conſonant; etenim in inſcriptione canonis 14. diſt. 63. Epiſcopum Grumentinum alii nominant *Julianum*, alii *Tullianum*, quemadmodum ex ſuo Codice MS. obſervavit Manſius, & antea obſervaverat Pithæus; deinde in nonnullis codicibus poſt illa verba, *qui illic conveniunt poſtulari*, ſtatim ſequitur: *Hoc itaque dicimus, &c.* quemadmodum animadvertit Manſius, & ego ex collatione plurium codicum novi; in aliis, & quidem vulgatis recentioribus legitur: *Qui illic conveniunt poſtulari. Et infra: ſed nunc hoc dicimus, &c.* Item in inſcriptione canonis 12. diſt. 76. Petrus alicubi dicitur Epiſcopus *Potentinus*, alicubi *Pontinus*. Verba canonis 14. diſt. 63. habentur apud Ivonem in parte 6. cap. 112., in quo cum multa habeantur, quæ deſiderantur apud Gratianum, integrum propterea canonem, qualis apud Ivonem eſt, hoc in loco recenſebo. Scribit Ivo: *Pelagius Juliano Epiſcopo Grumentino. Literas charitatis tuæ ſuſcepimus, quibus ſignificas Latinum Diaconum tuum ad Epiſcopatum Eccleſiæ Marcellianenſis a Clero, & ab omnibus illic convenientibus poſtulari, de quo jam ante hoc tempus, retinemus nobis a Viſitatore, & quibuſdam loci habitatoribus fuiſſe relatum. Sed nos credentes, quia jam dimiſſoriam ipſius a tua charitate perceperint, ſcripſimus eum venire debere. Verum quia nunc conſulis, utrum nobis de perſona ejus placeat, & a te debeat relaxari, ad nos nihil attinet, niſi ut qui Sacerdotem neceſſarium habent, concorditer perſonam eligant, cui canones obviare non poſſint. Sed & nunc hoc dicimus, ut ſi eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis eſſe cognoſce; &, ſi poteſt, ante diem ſanctum feſtinet occurrere, ut vel Sabbato ipſo noctis magnæ poſt baptiſmum, cum Dei gratia valeas ordinari. Alioquin neceſſe eſt eos uſque ad quarti menſis jejunia ſuſtinere.* Hæc Ivonis traditio magis in aperto collocat cauſſam, de qua in memoratis Gratiani fragmentis agitur. Nimirum proponitur, Marcellianenſem Eccleſiam, quæ & Eccleſiæ Culuſitanæ (hanc Cluſitanam vocat Gratianus in memorato canone 12.) aliquandiu unita fuiſſe videtur, argumento canonis

nonis 10. diſt. 54., vacaviſſe, eamque ob rem Viſitatorem vacanti Eccleſiæ præſtitutum fuiſſe, cujus officio Clerus, & cives univerſi ad Antiſtitis electionem convenerant. Latinus Grumentinæ Eccleſiæ Diaconus electus fuiſſe dicitur, idemque a Pelagio Pontifice Romam conſecrationis cauſſa advocatur; imo eam ob cauſſam exhibetur Pelagius ſcribens ad Tulianum, ſeu Julianum Epiſcopum Grumentinum, profitens ſibi rem gratam fieri, quoties Latinus idem Epiſcopatus Marcellianenſis cauſſa ab Eccleſia Grumentina honeſte mitteretur, ut in can. 14. diſt. 63., item exhibetur ſcribens ad Petrum Epiſcopum Potentinum, cui mandat, ut electum Epiſcopum quantocius Romam mittat, quo *in magno Sabbato poſt horam baptiſmatis ordinaretur*, quod ſi ante memoratum diem non acceſſiſſet, *cogeretur uſque ad quarti menſis jejunia ſuſtinere*; quemadmodum legimus in memorato can. 12. diſt. 76. Hæc omnia ſi adamuſſim conſiderentur facile in ſuſpicionem inducent, fore ut canones illi a Pelagio Pontifice abjudicentur. Inprimis non video, quomodo contingere potuerit, Potentinum Epiſcopum ſollicitudinem habuiſſe Marcellianenſis Eccleſiæ, cum ille in Apulia conſtitutus eſſet, at Marcellianenſis Eccleſia ad Africanas Provincias pertineret. His accedit, in Africa non conſueviſſe vacantibus Eccleſiis Viſitatores dari, quemadmodum in laudatis fragmentis dicitur, ſed Interventores, aut Interceſſores. Præterea quicumque eoſdem canones velut germanos reciperet, docere deberet, ubinam ſita in Africa eſſet Grumentina Eccleſia, cui Tulianus, ſeu Julianus præeſſet, & ex qua Latinus Diaconus ad regendam Marcellianenſem Eccleſiam fuerit advocatus. Scio quidem, nonnullis placuiſſe Grumentinam Eccleſiam in Lucania fingere: At vero non video, qua ratione Africani Marcellianenſis Eccleſiæ Clerici, & populus potuerint in Diaconum Grumentinæ in Lucania Eccleſiæ conſentire. Animadvertendum etiam eſt, Africanam Eccleſiam Pelagii Papæ temporibus fuiſſe impiorum hominum auſu undecumque concuſſam, in qua propterea non facile erat Epiſcoporum electiones unanimi Clericorum, & totius populi conventu, ac conſenſione celebrari, quemadmodum in memoratis canonibus celebratas fuiſſe fingitur. Urget etiam aliud argumentum, ex eo deductum, quod mandetur electo Epiſcopo, ut quamcitiſſime Romam accedat conſecrandus Paſchalis baptiſmatis tempore; neque enim arbitror Africanæ Eccleſiæ veteris diſciplinæ congruere, ut electi Antiſtites Romæ ordinarentur, quemadmodum ex antiquis monumentis facile colligit unuſquiſque. Poſt hæc ſupervacaneum videtur inquirere, num Pelagius voluerit in electi Epiſcopi conſecratione ita ſe gerere, ut aut illum in Sabbato Paſchali ordinaret, aut in longius tempus, videlicet in quarti menſis Jejunia differret, etenim hæc animadverſio non levis eſſet momenti, quum non facile conſtet, an in ordine Epiſcopali conferendo, ſicut in ceteris ordinibus, certa per annum tempora conſtituta eſſent, imo eas ordinationes diu differri non potuiſſe, certo ſcimus arg. canonis 2. diſt. 75. cum ſimilibus; quod eo vel magis reſpectu Africanæ Eccleſiæ obſervandum erat, quo Africana eadem Eccleſia Epiſcoporum ſubſidio celerius indigebat. Hæc porro omnia ſatis demonſtrare videntur, memoratos Gratiani canones Pelagio Pontifici nullatenus tribui poſſe.

De

De Epiſtola ad Marcellum Epiſcopum.

Can. 20. diſt. 34. Verba canonis 20. diſt. 34. eadem retulit Ivo parte 6. cap. 113. ſub nomine Pelagii ad Marcellum Epiſcopum Atonienſem ſcribentis; ubi tamen pro voce illa Gratianea *iterum*, legitur *interim*. Baluzius in tom. 5. Miſcellaneorum pag. 465. ex aliis codicibus canonem & emendavit, & ſupplevit his verbis: *Pelagius I. Marcello Epiſcopo Senonienſi. Charitati tuæ, quæ obſervare debet, ſignificare curavimus, ideſt, ut Valentino Clerico, cui mulier cum alio ante velata, non tamen ei nupta, ſed virgo permanens, poſt mortem ejus, cum quo velata erat, ſponſo, conjugali eſt copula ſociata, quia interim velamen acceperit, nullum in promovendo generetur obſtaculum, quia nihil eſt, quantum ad hunc articulum pertinet, quod ei de canonicis obviet conſtitutis.* Et poſt pauca: *Pari etiam auctoritate mandamus, ut de monaſteriis probatæ vitæ Monachos debeas ad ſacratos ordines promovendos eligere, eo dumtaxat moderamine cuſtodito, ut neque monaſteria ab optimis perſonis ex toto vacuata reddantur, neque Eccleſiæ remaneant ſine Sacerdotibus deſtitutæ.* Poſteriora hæc verba, quæ apud Gratianum minime referuntur, ſed conſonant cum iis, quæ legimus ſub Gelaſii nomine in can. 28. cau. 16. qu. 1., facile indicant integrum hunc canonem Pelagio I. tribui neutiquam poſſe juxta ea, quæ ſuperius tradidi ad eundem canonem 28., nimirum, quæ ibidem pertractantur nec Gelaſii, nec Pelagii I. temporibus ſatis convenire videntur. His accedit, ibidem mentionem fieri puellarum ante nuptias velatarum, quod indicat diſciplinam Pelagio I. longe vetuſtiorem; etenim ejuſdem Pontificis tempore velari jam cœperant virgines in ſignum conſecrationis, ac velum ipſum inter Deo dicatarum virginum inſignia recipi cœperat, cujus rei fidem faciunt plurima monumenta ſæculi 5., atque inter cetera epiſtola Gelaſii Papæ ad Epiſcopos per Lucaniam. Quamobrem veroſimile non eſt, adhuc Pelagii temporibus velari virgines conſueviſſe in ſponſalium ſignum, quemadmodum traditur in memorato canone 20., cujus poſtrema verba rurſus deſcripſit Gratianus poſt canonem 29. cau. 27. qu. 2. verſ. *item ſi ſponſa*. Veroſimile eſt auctorem illius canonis ideo hæc tribuiſſe Pelagio I., quia auctor Pontificalis in vita ejuſdem Pontificis Valentinum quendam memorat Notarium rebus Eccleſiaſticis ab illo præfectum.

De epiſtola ad Petrum Presbyterum.

Can. 9. cau. 3. qu. 2. Romani Correctores ad canonem 9. cau. 3. qu. 2. obſervaverunt, in vulgatis Gratiani codicibus Maximilianum, de quo ibidem mentio fit, Presbyterum adpellari, ſed in vetuſtis codicibus nomen Presbyteri deſiderari. Obſervavit etiam Manſius in ſuo vetuſto codice MS. non Maximilianum legi, ſed Maximianum, quemadmodum pro illis verbis, *facultas Eccleſiæ, quam &c.* legitur: *facultates Eccleſiæ, quas &c.* Subdiderunt præterea Romani Correctores, Gratianum intellexiſſe ſententiam canonis de Epiſcopo, non de Presbytero. Porro, ut canonis ejuſdem vis, auctoritas, ac tenor intelligatur, nihil arbitror commodius eſſe poſſe, quam ut idem jungatur cum canone 44. cau. 23. qu. 5. Siquidem ex eo facile conſtabit, quis

quis fuerit Maximilianus Epiſcopus, in cujus res Eccleſiaſticas omnino perdentis cauſſa miſſus fuit Petrus Romanæ Eccleſiæ Presbyter, ac Pelagii ejuſdem Legatus una cum Projecto Notario, qui viris eximiis commendati fuere, ut poteſtate ſua liberius, & efficacius uterentur.

De epiſtola ad Cethegum Patricium.

Can. 13. diſt. 28.

Lucas Holſtenius primus edidit epiſtolam, quæ a Pelagio I. ad Cethegum in Sicilia Patricium ſcripta fertur his verbis: *Quod de ordinando Eccleſiæ Catanenſis Epiſcopo ſalubris electione judicii fieri deſideraſtis, agnovimus; confeſtim ſequenti die eum juxta morem diſcutientes, tertio, quo venit, die Epiſcopum conſecrare curavimus. Simili quidem modo & de Syracuſanæ Urbis Antiſtite optaveramus in ipſo initio gloriæ veſtræ deſideriis obedire, niſi nos multiplex ratio ipſius non paucis temporibus ordinationem differre ſacerdotii coegiſſet; ob hoc, quod vel perſonæ qualitas, ſicut & vos melius noſtis, vel ſuperſtes uxor, aut filii, per quos Eccleſiaſtica ſolet periclitari ſubſtantia, noſtros animos diutius ab ejus ordinatione ſuſpenderent. Et quantum ad cautelam humanam pertinet, integro pene anno diſtulimus, opinantes, quod melius Syracuſanorum provenire electio potuiſſet. Sed quia in voluntatis ſuæ propoſito irrevocabiliter perſtiterunt, & nullus eſt alius in eadem repertus Eccleſia, niſi longioris adhuc temporis differretur ſpatiis, ne paullo amplius inſanirent, ſicut Filii noſtri Magnifici viri Prætoris teſtificatione didicimus, inter hujuſmodi ambiguitates illud conſultius judicavimus faciendum, ut congrua providentia cauſſam, propter quam principalis conſtitutio habentes filios, & uxores ad Epiſcopatus prohibet ordinem promovere, ſalva diſpoſitione* Concilii *muniremus. Qua de re ſummo ſtudio ab eodem, priuſquam a nobis eum contingeret ordinari, hujuſmodi exegimus cautionem, per quam & ſuam fateretur, quantula eſſet præſentis temporis habita rerum deſcriptione, ſubſtantiam, & nihil unquam per ſe, aut per filios, aut uxorem, ſive per quamlibet propinquam, aut domeſticam, vel extraneam forte perſonam de rebus uſurparet Eccleſiæ; & univerſa ſui Epiſcopatus quæſita tempore Eccleſiæ dominio ſociaret, nihil ultra id, quod modo deſcriptum eſt, filiis ſuis, vel hæredibus relicturus.* Hujus ejuſdem epiſtolæ meminiſſe videtur Ivo Carnotenſis in epiſt. 55. ad Hugonem Lugdunenſem Archiepiſcopum ita ſcribens: *Papa Pelagius quendam Syracuſanæ Urbis electum uxorem habentem, & filios, cum iſta occaſione ordinationem ejus multo tempore diſtuliſſet, poſtea interveniente Cethego Patricio, quia Eccleſia in voluntatis ſuæ propoſito irrevocabiliter perſtitit, accepta ab eo cautione, quæ competebat, ordinari permiſit.* Id retulit Gratianus in can. 13. diſt. 28. Ut verum fatear, anceps ego hæreo, utrum epiſtolam iſtam germanam eſſe Pelagii putem. Ut enim ipſa ex Collectione Anſelmi primum eruta videtur, admodum vereor, ne circa ſæculum XI. compoſita fuerit, ut ejuſdem temporis adjunctis indulgeretur. Me movent plurimum verba illa: *Salva diſpoſitione Concilii*, quandoquidem ſcimus temporibus Pelagii I. nullum fuiſſe Concilium celebratum, quod laudari potuiſſet ad eam rem pertinens, nimirum ad cauſſam Epiſcoporum, qui velut Patresfamilias & uxorem, & liberos in manu haberent; imo hoc perſpicue videtur ſpectare ſæculum X., aut XI., quibus hujuſmodi deſignari Epiſcopi ut plurimum conſueverunt, eamque ob rem Concilia plurima celebrata fuiſſe nemo ignorat. Quod præterea dicitur de *principali conſtitutione*, qua cavebatur, ne habentes filios,

& uxores ad Epiſcopatus promoverentur, id quidem referri commode poteſt ad Novellas Juſtiniani 6. cap. 1. §. 3. & 4., & 123. cap. 1., ſed an eædem leges jam Romæ, & in Sicilia receptæ fuerint, non auſim adſerere; aut ſi receptæ fuerunt, qua ratione ab illis Pelagius recedere potuit, non facile percipio. Porro video ex can. 12. Concilii Turonenſis II. anni 567. nondum receptum generaliter fuiſſe in Occidentali Eccleſia, ut illi, quibus uxores eſſent, ab Epiſcopatibus arcerentur. Jungi his poteſt canon 1. Concilii Lugdunenſis anni 581. Quæ ſane omnia quoties matura animi meditatione perpendantur, illud ſaltem evincent, ut memorati Gratianei canonis vis, & auctoritas in incerto propemodum pendeat.

De epiſtola ad Conſtantinum Defenſorem.

Can. 11. *diſt.* 81. Quod legimus in can. 11. diſt. 81., Romanum quendam Clericum adulterii cauſſa non tantummodo e gradu ſuo dejectum fuiſſe, ſed in monaſterium pœnitentiæ cauſſa relegatum, non videtur diſſonare a diſciplina ſexti ſæculi, quo vivebat Pelagius Pontifex. Etenim liquet id perſpicue ex can. 7. Concilii Aurelianenſis III. anni 538. ibi: *De adulteriis autem honoratorum Clericorum id obſervandum eſt, ut ſiquis adulteraſſe aut confeſſus fuerit, vel convictus, depoſitus ab officio, communione conceſſa, in monaſterio toto ſuæ vitæ tempore retrudatur.* Immo & in Concilio Narbonenſi ſub Pelagio II. Pontifice celebrato anno 589. pœna eadem regulariter ſtatuta videtur in omnes Clericos capitalium criminum reos, quemadmodum recte colligitur ex canone 6. At vero num canon idem 11. diſt. 81. jure Pelagio, vel I., vel II. Pontifici tribuatur, plurimum dubito, ex ea ratione, quod fingatur, in Urbe Romana Pelagii Papæ temporibus conſtituta monaſteria fuiſſe, quæ tamen ſcimus in receſſu ſylvarum potius conſueviſſe ædificari, & Monachos ſolitudini tunc temporis vacaviſſe ex omnibus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentis accipimus, ut propterea, ſiquando Monachi ad Urbes accedebant, Monachorum quodammodo nomen amittere vulgo cenſerentur, & quaſi a ſuis inſtitutionibus, ac regulari propoſito alieni. Quidquod enim cum primum Clerici monaſteriis addicti pœnitentiæ cauſſa deportari quodammodo dicebantur, niſi quod Clerici iidem & extra Eccleſias, & extra Urbes in ſolitudines dejicerentur? Nihil etiam adjicio ad hanc rem, eam Romani Clerici cauſſam ex iis non fuiſſe, quæ Defenſoris officium attingere viderentur; quamobrem fruſtra de ea re Pelagius Conſtantinum Defenſorem monuiſſet. Non præterea memoro, Eccleſiæ Thæanenſis Clericum in Apulia conſtitutum, ac delinquentem, Romæ, ſive in ampliſſima Urbe pœnitentiam delicti obire non debuiſſe, quamquam in monaſterio incluſum; etenim vel in Apulia monaſteria non deerant, vel non erat Clericus reus ad Urbem frequentatiſſimam advocari pœnitentiæ cauſſa, cum Clericos pœnitentiis publicis addici diſciplina Eccleſiaſtica interdiceret; ac ſiquando in monaſteria mitti potuerunt, ideo factum id fuit, quod monaſteria in receſſu ſita eſſent, eamque ob rem ibidem Clerici non indecore & Deo, & Eccleſiæ ſatisfacere valebant.

De

Digitized by Google

De epiſtola ad Opilionem Defenſorem.

Et Pelagio hujus nominis I., & Pelagio II. tribuit Manſius in ſuo ſupplemento Labbeano canonem 9. cau. 18. qu. 2., qui tamen utriuſque eſſe nullatenus poteſt. Gratianus non ſatis expreſſit, an I., an II. Pelagio ſit adſcribendus, niſi forte quiſpiam præferendum ceteris codicibus malit ejuſdem Manſii codicem, in quo, ipſo teſte, nomen Pelagii II. adſcriptum eſt. Sunt aliqui etiam codices, in quibus pro nomine *Opilionis* legunt nomen *Apollonii*; atque hac in re difficile eſſet divinare, qualis præferenda ſcriptura foret. Ego, ut verum fatear, in ancipiti hæreo, an hic canon alterutri Pelagio jure tribuendus ſit, an potius figmentis recentioris ætatis accenſendus. Huic dubitationi cauſſam præbent haud contemnendæ conjecturæ. Ut enim omittam, iſtud fragmentum vix apud Gratianum, & Anſelmum Lucenſem adparere, nemo ignorat, quot in monaſteriis figmenta ad res monaſticas pertinentia ſæculo XI. prodierint, ubi præſertim de Abbatum electionibus, & electorum poteſtate ageretur. Qui vero fictitias epiſtolas produxerunt, eas tribuerunt priſcis illis Pontificibus, quorum tempore monaſtica vita excultior videri cœpit, atque inſtaurari. Huc adferri poſſent numero non pauca apocrypha fragmenta, quæ Gregorio Magno adjudicata fuerunt, quo fieret, ut majorem vim apud omnes exererent. Forte igitur Pelagius II. Gregorii prædeceſſor, quo ſane tempore res Monachorum optimis inſtitutionibus illuſtrabantur, in medium prolatus eſt a Monachis ætatis longe recentioris, quaſi auctor monumentorum ad monaſteria pertinentium. At vero, qui eadem monumenta confinxerunt, vix ſe continere potuerunt intra res vetuſtis illis temporibus accommodatas. Sic in memorato canone 9. proponuntur Monachi eo uſque in ea fuiſſe poteſtate, ut Abbates ſuos pro arbitrio dejicerent, & in locum dejectorum alios conſtituerent; imo & eadem poteſtate abuſi fuerint, eamque ob rem neceſſaria fuerit conſtitutio, qua in officio continerentur. Porro hæc ſupponunt diſciplinæ monaſticæ gravem lapſum, contra quam legitima illius ſæculi argumenta demonſtrent; ſcimus enim ſexto ſæculo poſt S. Benedicti ſaluberrimas inſtitutiones Monachos eos fuiſſe, qui vitæ ſanctimonia, ac præſertim humilitate ad miraculum excellebant. Immo, cum tunc temporis Abbates Epiſcopis Diœceſanis omnino ſubeſſent, nec eligi, aut dejici unquam poſſent Epiſcopis non intervenientibus, nemo facile percipiet, qua ratione Pelagius conſtituere potuerit, ut Monachi Abbati ſuo humilius ſubeſſent, neo de eo ejiciendo facile meditarentur. At e converſo cum circa nonum, aut decimum Eccleſiæ ſæculum noverimus frequentes fuiſſe inter Monachos, & inter Abbates controverſias, quibus ſedandis & maxima fuit Pientiſſimorum Principum ſollicitudo, & anxia Pontificum omnium cura, quam illorum ſæculorum edita paſſim Eccleſiaſtica geſta demonſtrant, veroſimilius erit memorati canonis ſententiam recentiorum eorundem temporum auctori tribuere.

Can. 9. cau. 18. qu. 2.

De epiſtola ad Potentium Defenſorem.

Can. 1. cau. 32. qu. 3. Canon 1. cau. 32. qu. 3. apud viros eruditos parum tuto Pelagio Papæ tribuitur, quamquam & apud Gratianum, & apud Ivonem in parte 8. cap. 27. illi adſcriptus fuerit in epiſtola ad Potentium Defenſorem. Vvaneſpen in brevi commentario ad 2. partem Gratiani ita habet: *Hactenus reſponſum hoc inter epiſtolas, aut decreta Pelagio I., vel II. adſignata non reperi, ideoque nihil certi inde concludi poteſt &c.* Manſius in ſuo Labbeano ſupplemento illum recenſuit inter monumenta Pelagii I., at nihil aliud ſe recenſere ibidem profeſſus eſt, quam quod apud Gratianum ſub ejuſdem Pontificis nomine referebatur. Ego animadverto ulterius, apud Gratianum parum aptam ſpeciem propoſitam fuiſſe in dicta quæſtione 3., quæ ex Pelagii monumento dirimeretur. Quæſtio 3. his verbis exprimitur: *Cujus arbitrium aliqua ſequatur* (intellige in nuptiis celebrandis) *an liberi avi, an originarii patris*? Paullo antea Gratianus idem avum non liberum tantum adpellaverat, ſed & ingenuum. Verum quis non agnoſcit ibidem manifeſtam antinomiam? Si pater cujuſpiam originarius erat, avus neceſſario ſervituti obnoxius eſſe debuit, cum originarii alii non dicerentur, niſi qui ex patre ſervo originem traherent. Quæcumque vero ſit Gratiani ſententia, non ego facile adducor, ut memoratum canonem Pelagio jure tributum agnoſcam. Etenim inveroſimile eſt, Potentium Defenſorem de re tritiſſima dubitaſſe, & Pelagium Pontificem interrogaſſe, inveroſimile etiam eſt, Pelagium ipſum reſpondiſſe in ea re, quæ receptiſſima erat, & ſine ulla prorſus difficultate, quaſi novam ipſe conſtitutione, vel decreto controverſiam dirimeret, quemadmodum indicant poſtrema illa canonis verba, *decernimus attendi*. Revera etiamſi ageretur de patre, & avo liberis, quis vel in primis tantummodo juris elementis eruditus ignorat, in matrimonio filiæ in poteſtate avi adhuc cum patre exiſtentis ſolum conſenſum avi requiri, cum requiratur juxta Romanas leges conſenſus illius, qui patriam habet poteſtatem? Perſpicua eſt ad hanc rem & Pomponii, & Paulli ſententia in l. 3. ff. de ritu nuptiarum, cui addi poteſt lex 16. §. ult. eod. tit. ibi: *Neptis vero ſi nubat, voluntas, & auctoritas avi ſufficiet*; quamquàm aliter contingeret in nepote uxorem ducente, qui & avi & patris voluntatem, atque auctoritatem exquirere debebat, ea diſcriminis ratione, quod in nepte nubente tantum inſpicitur patria poteſtas, quæ in ſolo avo habetur; at in nepote uxorem ducente, præter patriam poteſtatem avi, inſpicitur jus ſuitatis, quod inter patrem, & liberos ex eo matrimonio naſcituros intercederet; regula autem juris exigit neminem alicui invito ſuum adnaſci poſſe. Igitur in propoſita Gratiani ſpecie non de nepote, ſed de nepte agebatur. Quæ dubitatio eſſe poterat, quin non requireretur, nec attendendus eſſet conſenſus & auctoritas patris, ubi jam habebatur conſenſus, & auctoritas avi? Quæ cum vera etiam fuiſſent, ſi actum eſſet de avo & patre liberis, ingenuiſve hominibus, eo potiore ratione obtinuiſſent ſine ulla difficultate in propoſita ſpecie, ubi pater ſervus erat, cujus propterea nulla erat poteſtas in filiam. Cum hæc Pelagii ſeu I., ſeu II. temporibus certiſſima eſſent, non video, qua ratione ejuſmodi conſtitutio Pelagio I. tributa fuerit, eamque ob rem vereor, ne quod ejus nomine fragmentum refertur, ignoto cuipiam auctori veroſimilius tribuatur, qui quemadmodum in aliis nonnullis, ita & in hac ſpecie ſub nomine vetuſtiſſimorum Pontificum illudere voluerit poſteritati.

Digitized by Google

De epiſtola ad Paulinum Solitarium.

Antequam de auctoritate canonis 18. cau. 16. qu. 1. nonnulla tradam, juvabit varietatem codicum animadvertere. Exhibebo quid vetuſti Gratiani codices haberent, unaque quid alii Collectores ſcripſerint adnotabo: ita Gratianus. *Pelagius Papa Paulino Solitario*. (ait Manſius in ſuo codice legi: *Paulino Sobantio*; quis tamen iſte Paulinus Sobantius eſſe potuerit, res valde in obſcuro latere videtur. Legunt alii *Paulino Salonitano*, alii etiam *Paulino Solatino*. Quocumque reſpicias ignota prorſus nomina.) *Probinum Samariæ* (Romani Correctores voluerunt legendum potius eſſe *Probinum Phariæ*, quod apud Anſelmum & Polycarpum ita habeatur, unaque indicaverunt Phariam eſſe Civitatem Dalmatiæ) *& Milianum, atque Probinianum* (animadvertit Manſius in ſupplemento Labbeano ita potius legi in codice ſuo Gratianeo: *Probinum Labariæ, & Julianum, atque Probianum*) *vel alios Pſeudo-Monachos Johanni Defenſori præcipimus, ut eos debeat detinere; quatenus, ſiquam deſiderant ſuæ contentionis rationem cognoſcere, ad nos, ut informentur, debeant exhiberi. Certe, ſi ſola obſtinatione ab Eccleſiaſtico corpore ſunt ſciſſi, in Reatina, ſicut petiſti, inſula, ut exulent, prædicto Defenſori duximus injungendum*. Franciſcus Florens in tractatu ad cauſſam 16. Gratiani de hoc canone loquens, ait, non ſatis conſtare de hujus canonis auctoritate, imo incertum eſſe, num potius Pelagio I., an Pelagio II. ſit tribuendus. Et quidem hujus dubitationis non levia ſuppetunt argumenta. Ut enim abſtineam a veterum Collectorum ſilentio memorando, plurimum facere poteſt, quod ex ipſomet canonis argumento eruitur: nimirum cauſſa illorum Monachorum, quos Pſeudo-Monachos Summus Pontifex vocat, ea non erat, in qua exilio in inſula deputando rei damnarentur, qui procul a monaſterio receſſerant, cum potius ad cœnobia ſua ſub arctiori cuſtodia juxta ſacrorum canonum diſciplinam remittendi fuiſſent. Nec forte dicas, ideo Pſeudo-Monachos illos in inſulam fuiſſe relegatos, quod a monaſteriis ob pertinaciam ejecti fuiſſent, quod indicare videntur verba illa: *Obſtinatione ab Eccleſiaſtico corpore ſunt ſciſſi*; ſiquidem idipſum recentiorem denotat auctorem poſt Pelagii I., aut II. tempora ſcribentem: videlicet nondum illa ætate obtinuerat, ut monaſteria, ſeu cænobia *Eccleſiaſticis corporibus* accenſerentur, ut proinde diceretur ejectus, aut ſciſſus ab Eccleſiaſtico corpore, qui a monaſterio ejectus, aut ſciſſus proponeretur. Corpora Eccleſiaſtica tum demum monaſteria dici potuerunt, cum primum Monachi paſſim ſacris ordinibus inſigniri cœperunt, ſuiſque in monaſteriis ſacra miniſteria obiverunt, quod ſane longe poſt ſextum Eccleſiæ ſæculum viguit. Can. 18. cau. 16. qu. 1.

De reliquis Capitibus Pelagio tributis.

Quamquam in codicibus Gratiani diverſis auctoribus tribuantur canon 1. diſt. 91., & canon 30. cau. 18. qu. 2, ille nimirum Pelagio, iſte ante Romanam Correctionem Gelaſio, tamen ſi emendatiores, vetuſtioreſque codices ſequi debeamus, Pelagii nomen utrique fragmento rectius inſcribendum fuit, quod Romani Correctores executi ſunt. In utroque fragmento agitur de Eleutherio Epiſcopo de- Can. 1. diſt. 91. & Can. 30. cau. 18. qu. 2.

qui-

quibuſdam Diœceſeos ſuæ abuſibus conquerente. Igitur vel utrumque fragmentum Pelagio, vel utrumque Gelaſio tribuendum erat. At vero Anſelmus Lucenſis utrumque caput una conjunxit, ac Pelagio potius adſcripſit. Quidni antiquiorem Collectorem ſequamur, & non potius agnoſcamus erratum in nonnullis codicibus Gratiani, qui ſane fragmenta eadem procul dubio ex Anſelmo derivavit? Hæc tamen tanti momenti eſſe nequeunt, ut arbitrer, utrumque fragmentum Pelagio vel I., vel II. recte tributum fuiſſe. Pertinent hæc ad recentiora tempora. Etſi enim in can. 1. diſt. 91. nihil reperiatur, quod ſexti ſæculi Pontificibus nequeat accommodari, tamen in canone 30. cau. 18. qu. 2. vel ipſe ſtylus, & ſermo parum politus, ceteriſque Pelagii vel I., vel II. monumentis prorſus inconveniens poſteriorem auctorem fuiſſe indicat. Sed præterea monaſtica diſciplina, quæ ibidem cuſtodienda mandatur, nimirum de Monachis Miſſas in monaſterio facientibus, de Eulogiis Epiſcopo a Monachis offerendis, ſexto ſæculo longe recentior fuiſſe videtur, ac potius congruit illis temporibus, quibus ſingularia privilegia poſt octavum ſæculum concedi, qua ab Epiſcopis Diœceſanis, qua a Pontificibus Maximis cœperunt. Demum idipſum oſtendunt conditiones, quæ ibidem memorantur, adjectæ tempore dedicationis monaſterii, juxta quas dicuntur privilegia quædam, aut jura conceſſa monaſterio fuiſſe. Aſt hæ fundationum conditiones poſt octavum ſæculum fieri demum conſueviſſe nemo ignorat, qui in monaſteriorum juribus diſcernendis vel mediocriter verſatus fuerit: Tunc enim fundatores incolumia voluerunt quædam jura monaſteriis, idque in fundationis limine expreſſerunt, quum Epiſcopi paullo aſperius Monachos exagitarunt, & monaſteriorum bona ac reditus in parte ſibi vindicare voluerunt, quod ſane vel Pelagii I., vel Pelagii II. temporibus nunquam obtinuerat.

Can. 1. diſt. 100. Siquod vero eſt a Pelagio ſeu I., ſeu II. abjudicandum monumentum, illud ſane eſt, quod habetur in canone 1. diſt. 100., quamquam enim ſive apud Ivonem, ſive apud Gratianum Pelagio tribuatur, tamen vel ipſa Collectorum varietas, vel materies, quæ ibidem pertractatur, recentioribus potius ſæculis accommodata ſatis indicat, Pelagium Pontificem non eſſe illius auctorem. Ajebam in primis, varios in inſcriptione canonis eſſe codices Collectorum. Revera apud Burchardum in lib. 1. cap. 25., item apud Anſelmum, atque apud auctorem Panormiæ idem monumentum tribuitur Damaſo Papæ. At vero ſint hæc obſervata, non quidem ut canonem tributum velim potius Damaſo, quam Pelagio, ſed ut interea conſtet, parum fidendum eſſe hujuſmodi Collectorum codicibus, ac præſertim in inſcriptionibus monumentorum. Ceterum graviſſima ſunt argumenta, ex quibus deducitur, eundem canonem nec Damaſo, nec Pelagio Pontificibus convenire. Statutum ibidem legimus, generaliter Metropolitas omnes Pallium poſtulare debere, antequam Archiepiſcopalem juriſdictionem exerceant. Hæc porro recentiorem indicant diſciplinam, cujus rei argumento graviſſimo eſſe poteſt epiſtola ultima lib. 10. ad Petrum Epiſcopum ſcripta apud Gregorium Magnum Pontificem & Damaſo, & utroque Pelagio recentiorem; ibi enim in ſignum privilegii ſingularis Petro Pallium conceſſum dicitur, quod aliis Epiſcopis etiam Metropolitico honore præditis non facile conferebatur. Eadem ſingularis privilegii cauſſa Gregorius Magnus Pallium miſit ad Andream Epiſcopum Nicomedienſem, uti liquet ex ejus epiſtola 7. lib. 5., item ad Auguſtinum Epiſcopum Anglorum, quemadmodum demonſtrat epiſtola 15. lib. 12., præterea ad Syagrium Epiſcopum Auguſtodunenſem, quod eruitur ex

epiſtola

Digitized by Google

epiſtola 113. lib. 7. Quidquod Vigilio Papæ Pelagii I. prædeceſſori in epiſtola ad Auxanium Arelatenſem Epiſcopum, non aliter eidem poſtulanti Pallii honorem concedendum eſſe placuit, quamquam Arelatenſis Epiſcopus privilegiis pluribus abundaret, quam Imperatoris conſenſus acceſſiſſet? Erat tunc Pallium non tam Eccleſiaſticum, quam decorum inſigne Principum, quod non paſſim Archiepiſcopis omnibus concedebatur. Conſuetudo petendi, obtinendique ab Archiepiſcopis Pallii viſa fuit introduci nono Eccleſiæ ſæculo, & recentioribus etiam temporibus ea impoſita Archiepiſcopis petendi Pallii neceſſitas fuit, ut niſi illud intra certum temporis ſpatium poſtulaſſent, juriſdictione Archiepiſcopali uti non poſſent. Hinc Gregorius VII. in lib. 9. Regeſti epiſt. 1. graviſſime objurgavit Vvillelmum Rorhomagenſem Epiſcopum, quod Pallium ab Apoſtolica Sede pro more adquirere poſtpoſuiſſet, inquiens: *Te ipſum namque non ignorare putamus, quam diſtricte Sanctorum Patrum cenſura in eos judicandum ſtatuerit, qui poſt conſecrationem ſuam per tres continuos menſes Pallium, quod ſui ſit officii, obtinere tepuerint. Proinde Apoſtolica tibi præcipimus auctoritate, ut quia Sanctorum Patrum ſtatuta parvipendiſti, nullum deinceps Epiſcopum, vel Sacerdotem ordinare, ſeu Eccleſias præſumas conſecrare, donec honoris tui ſupplementum, Pallii videlicet uſum, ab hac Sede impetraveris.* Hæc ſane omnia facile demonſtrant, laudatum Gratiani canonem non facile alicui ex Pontificibus ſexti Eccleſiæ ſæculi tribui poſſe. Cur vero ex conjecturis, utut graviſſimis, argumenta depromam, cum idipſum perſpicue conſtare poſſit ex collatione ejuſdem canonis cum monumentis Concilii Ravennatenſis anni 877., etenim in eo ita ſtatutum legimus canone 1. & 2. *Quiſquis Metropolitanus intra tres menſes conſecrationis ſuæ ad fidem ſuam exponendam, Palliumque ſuſcipiendum ab Apoſtolica Sede, nulla inevitabili neceſſitate imminente, non miſerit, commiſſa ſibi careat dignitate; ita ut tamdiu Epiſcopali illi Sedi cedat, omnique conſecrandi licentia careat, quamdiu in exponenda fide, & in expetendo Pallio priſcum morem contemſerit. Sit licentia Metropolitanis aliis poſt ſecundam, & tertiam commonitionem viduatis Eccleſiis cum conſilio Romani Pontificis ordinando Epiſcopum ſubvenire. Si vero conſecrandi Epiſcopi negligentia provenerit, ut ultra tres menſes Eccleſia viduata conſiſtat, communione privetur, quouſque aut loco cedat, aut ſe conſecrandum præbere non differat. Quod ſi ultra quinque menſes per ſuam negligentiam retinuerit viduatam Eccleſiam, neque ibi, neque alibi conſecrationis donum percipiat, immo Metropolitani ſui judicio cedat.* Hæc ſane cum memorato Gratiani canone collata, ex uno eodemque fonte derivare videntur, ut propterea quod Gratianus Pelagio tribuit, melius Ravennatenſi Concilio adſcriberetur, demta vix canonis illius brevi præfatione, quæ vel a Collectore adjecta eſt, vel, ſi forte in ipſo Concilio ſub Gratiani tempus habebatur, recentiore ætate deperiit ex oſcitantia Amanuenſium, qui in deſcribendis Conciliorum monumentis ſolos Conciliorum canones, præfationibus Conciliorum omiſſis, brevitatis ergo deſcribere conſueverunt.

CAPUT

CAPUT LVI.

De Johanne III.

Unum eſt Gratiani fragmentum Johanni III. tributum ex Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, & Germaniæ.

(*Can.* 1. *cau.* 8. *qu.* 1. *ab Iſidoro Mercatore confictus*.

EPiſtolam ad Epiſcopos Galliæ, & Germaniæ Johanni III., qui Romanam Sedem tenuit ab anno 559. uſque ad annum 572., adfinxit Iſidorus Mercator, cujus tamen artem, ut in ceteris, ita & in hoc monumento eruditi omnes agnoverunt. Integra epiſtola eo potiſſimum tendit, ut demonſtretur, Chorepiſcoporum officium improbandum eſſe, atque abrogandum, eamque ad rem laudatur epiſtola de Chorepiſcopis ſub nomine Damaſi, quæ falſa etiam ab omnibus habetur. Inter cetera traditur, Chorepiſcopos locum tenere ſeptuaginta Diſcipulorum Domini juxta Concilii Neocæſarienſis canones, quamobrem eos non debere ſibi vindicare officia Apoſtolorum, eorumque, qui in jura Apoſtolorum ſucceſſerunt, Epiſcoporum. Aptum ad rem demonſtrandam auctor credidit argumentum, ajendo Linum, & Cletum fuiſſe Petri Apoſtoli in Romana Eccleſia Chorepiſcopos, nihil tamen peregiſſe ex iis, quæ Petro in ſignum eximii ordinis erant reſervata; quam ſententiam retulit eiſdem verbis Gratianus in can. 1. cau. 8. qu. 1. Porro ex hac Chorepiſcoporum cauſſa jam falſitatis Iſidorum redarguit Baronius ad annum 572. §. 3., hæc enim pertinet ad recentiora tempora, quibus, ut alibi jam demonſtravi, de munere Chorepiſcoporum abrogando exortæ controverſiæ fuerunt. Præterea quod ibidem dicitur de electione Clementis a Petro facta, incidit in alia monumenta ejuſdem Mercatoris, videlicet in epiſtolas ipſi Clementi tributas, in quibus hæc fabella contexta eſt. Addit Baronius notæ Conſularis argumentum; etenim epiſtola proponitur *data* 14. *Kal. Auguſti Juſtino 6. & Narſete Viris Clariſſ. Coſſ.* Hic Conſulatus incidit in annum 572., ac propterea 14. Kal. Auguſti ſcribere epiſtolam non potuit, qui eodem anno obierat tertio Idus Julii. Dixerim ſane cum Binio in notis ad hanc epiſtolam, vehementer eſſe dolendum, quod deperditis omnibus germanis hujuſce Pontificis epiſtolis, ad nos unum hoc commentitium pervenerit monumentum.

CAPUT

CAPUT LVII.

De Benedicto.

Ex epiſtola Benedicti ad Gradenſem Patriarcham refertur apud Gratianum ſequens caput.

(*Can. 18. cau. 27. qu. 2. apocryphus*.

POſt Johannem III. ſucceſſit in Romano Pontificatu Benedictus anno 573., obiit autem anno 577. Hujus tempore maxima fuit Longobardorum tyrannis adverſus Eccleſiam; illorum enim cultus in Idola pronus odio eoſdem in Chriſtianos incenderat. In Collectionibus Eccleſiaſticorum monumentorum unica recenſetur Benedicti epiſtola ad David Epiſcopum; ſed hæc, ut ex mercibus Iſidori derivatur, ita ab omnibus rejicitur. Ex alia epiſtola quoddam fragmentum retulit auctor Palearum in can. 18. cau. 27. qu. 2. Verum & illud tamquam apocryphum ab eruditis viris recenſetur, & quidem manifeſtiſſimis argumentis. Teſtantur Romani Correctores, eundem canonem legi in prima Collectione Decretalium a Bernardo Papienſi edita, ex qua forte in Gratiani codicem transferri potuit. Eſt ibidem aliqua ſcripturæ varietas, nam pro illis verbis: *Lex divinæ conſtitutionis . . . cenſura Apoſtolici Magiſtratus . . . . de hujuſmodi &c.* habet Bernardus Papienſis: *Lex divinæ diſpoſitionis . . . cenſura Apoſtolici Magiſterii . . . de re hujuſmodi &c.* Verum non major eſt hac in re Bernardi Papienſis auctoritas, quam Gratiani, aut illius, qui Paleas Gratianeo codici adjecit; præſertim, quod Gregorius IX., qui *reſecatis ſuperfluis* voluit novam Collectionem Decretalium fieri, noluerit idem monumentum in ſuam Collectionem traduci. Antonius Auguſtinus in notis Collectionis ejuſdem I. Decretalium, ubi hoc fragmentum expendit, ad illa verba: *Reddimus vobis certiſſimum*, ait: *Parum mihi grata ſunt hæc verba, ut alia non pauca hujus reſcripti, cujus ſcriptor alia locutus lingua videtur, quam ceteri*. Sane ibidem Benedictus appellat ſe novo vocabulo *Apoſtolicæ Cathedræ ceſſorem*, dicit ſe *cenſura Apoſtolici Magiſtratus mandare*, item verba Dei Creatoris Adæ loquenti accommodat contra ſacrarum literarum teſtimonia, matrimonium inquit, niſi carnali copula invicem ſibi cohæreant conjuges, contra Patrum Eccleſiaſticorum doctrinam non ſubſiſtere. Demum ipſamet epiſtolæ inſcriptio falſam eſſe epiſtolam docet, ibi: *Benedictus Servus Servorum Dei Grandenſi Patriarchæ ſalutem*. Duo ibidem menda reperies. Primum in Pontificis appellatione; neque enim tum adhuc utebantur eo nomine, quo primum uſus dicitur Gregorius Magnus, ut Conſtantinopolitanis Epiſcopis ambitus nomina quærentibus, humilitatem opponeret, quemadmodum teſtatur Johannes Diaconus lib. 2. vitæ Gregorii cap. 1. Alterum mendum eſt in Gradenſi Patriarcha: nimirum tempore Benedicti nondum erat inſtitutus Gradenſis Patriarchatus. Primum enim Paulinus Aquilejenſis Patriarcha Gradum ſeceſſerat anno 565., ut Longobardorum vim evaderet, cui ibidem mortuo ſucceſſit Probinus, quemadmodum & Probino Elias retento ſemper nomine Patriarchæ Aquilejenſis. Cum vero no-

viſſet Elias ſe, ſuoſve ſucceſſores difficilius Aquilejam reverſuros, petiit, obtinuitque a Pelagio II. Pontifice Maximo anno 580., ut Patriarchatus Aquilejenſis Gradum transferretur, ipſeque non amplius Aquilejenſis, ſed Gradenſis Patriarcha diceretur. Quomodo itaque ad Patriarcham Gradenſem ſcribere potuit Benedictus, quando liquet Gradenſem Patriarchatum a ſucceſſore ejuſdem Benedicti Pelagio II. fuiſſe primo inſtitutum? Tot, tantaque rationum momenta, ſi canonem illum apocryphum eſſe non demonſtrant, neſcio prorſus, qua ratione germana a commentitiis diſcriminari quiſpiam poterit.

CAPUT LVIII.

De Pelagio II.

En capita Pelagio II. tributa apud Gratianum.

Ex epiſt. ad Benignum Archiepiſcopum.	*Can.* 35. *cau.* 7. *qu.* 1. *apocryphus*, & *ad integram epiſtolam exigendus*. *Can.* 36. *cau.* 7. *qu.* 1. *apocryphus*, & *ad integram epiſtolam exigendus*. *Can.* 82. *cau.* 11. *qu.* 3. *apocryphus*, & *jungendus cum can.* 36. *cau.* 7. *qu.* 1.
Ex epiſt. ad Epiſcopos Italiæ.	*Can.* 54. *cau.* 2. *qu.* 7. *apocryphus*, *atque emendandus*. *Can.* 2. *cau.* 3. *qu.* 2. } *Can.* 6. *cau.* 3. *qu.* 5. } *apocryphi*, & *conſonant cum aliis Mercatoris capitibus*.
Ex epiſt. ad Epiſcopos, qui convenerant ad illicitam vocationem Johannis Conſtantinopolitani.	*Can.* 5. *diſt.* 17. *apocryphus*, & *ex epiſtola ſupplendus*. *Can.* 4. *diſt.* 99. *apocryphus*, *ſed Gregorii ſententiis conformis*. *Can.* 13. *cau.* 3. *qu.* 5. *apocryphus*, & *Mercatoris ſententiis conſonans*. *Can.* 2. *cau.* 6. *qu.* 3. *apocryphus*, & *a temporibus Pelagii alienus*.
Ex ep. ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ.	*Can.* 71. *de conſ. diſt.* 1. *apocryphus*, & *a Pelagii temporibus alienus*.
Ex epiſt. ad Eucarpum Meſſanenſem, & alia ad Clerum Catinenſem.	*Can.* 17. *diſt.* 61. } *Can.* 1. *cau.* 8. *qu.* 3. } *dubiæ admodum auctoritatis*.

Ex

Ex epiſt. ad Florentinum Epiſcopum.	*Can.* 7. *diſt.* 34. *conſonat temporibus Pelagii II.*
Ex epiſt. ad Antoninam, & Deciam.	*Can.* 20. *cau.* 16. *qu.* 1. *apprime congruit temporibus Pelagii II.*
Ex epiſt. ad Creſconiũ Illuſtrem.	*Can.* 4. *cau.* 10. *qu.* 3. *Can.* 10. *cau.* 10. *qu.* 3. } *eandem omnino ſententiam exhibent.*

TEmpora, quibus Pelagius II. Pontificiam Sedem tenuit, ab anno ſcilicet 577. uſque ad annum 590., nec Eccleſiæ, nec Imperio Occidentali felicia eſſe potuerunt. Nimirum Occidentalem Eccleſiam turbabant adhuc diuturna ſchiſmata olim concitata in cauſſa trium Capitulorum poſt celebratum Concilium Conſtantinopolitanum II., Occidentale autem Imperium quaſſabant vi, armiſque Longobardorum exercitus. Quamobrem non tam doctrina adverſus ſchiſmaticos, quam animi moderatione in quibuſcumque cauſſis ſuſcipiendis Pelagio opus erat, quam plane oſtendunt germana, quæ ad nos uſque pervenerunt, illius monumenta. Germana, inquam, nam nonnulla ſunt, quæ eidem Pontifici ab Iſidoro Mercatore falſo adſcripta ſunt, quemadmodum ex ſequentibus animadverſionibus conſtabit.

De Epiſtola ad Benignum Archiepiſcopum.

Quicumque ex recentioribus aut novas Collectiones Pontificiarum epiſtolarum exornarunt, aut in Decretales ipſas incubuerunt, ſtatim agnoverunt epiſtolam ad Benignum Archiepiſcopum falſo tributam fuiſſe Pelagio, eandemque eſſe a Mercatore confictam. Ejus auctoris manum facile prodit ſtyli barbaries, quæ uti epiſtolam prorſus ſimilem reddit ceteris illius epiſtolis, ita ab epiſtolis genuinis Pelagii prorſus abſimilem facit; ſententiæ quoque parum aptæ, ut plurimum autem eædem cum ſententiis paſſim traditis in epiſtolis ceteris Mercatoris, præter nonnulla ſine delectu ſubrepta ex aliquot monumentis Leonis Magni, Cœleſtini, Zoſimi, Ennodii in apologia pro Symmacho, & aliorum, quod Mercatori admodum fuit familiare. Quoniam vero potiſſimus epiſtolæ ſcopus eo tendit, ut tradatur, Epiſcopos juſta de cauſſa poſſe de una in aliam Eccleſiam transferri, eo potiſſimum utitur argumento, quod Chriſtus ipſemet Dominus de uno in alium locum ſeceſſerit, quum illum Judæi inſequerentur; quod ſane Pelagio viro graviſſimo non convenire certum habeo.

Ad hanc epiſtolam pertinet canon 35. cau. 7. qu. 1. Proponitur Benignus a Pelagio quæſiiſſe, num liceret Epiſcopo de una in aliam Civitatem tranſire, quum vetuſtis canonibus id fieri prohiberetur. Reſpondet Epiſtolæ auctor: *Scias, frater dilectiſſime, aliud eſſe cauſſam neceſſitatis, & utilitatis; & aliud cauſſam præſumtionis, & propriæ voluntatis. Non ergo mutat ſedem, qui non mutat mentem, ideſt qui non cauſſa avaritiæ, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel ſuæ electionis migrat de* *Can.* 35. *cau.* 7. *qu.* 1.

Civitate ad Civitatem, ſed cauſſa neceſſitatis, aut utilitatis mutatur. Nam plurimorum utilitas unius utilitati, aut voluntati præferenda eſt. Aliud eſt enim mutare, aliud mutari, ſic aliud miniſtrare, aliud miniſtrari, unde Dominus in Evangelio loquitur dicens; non veni miniſtrari, ſed miniſtrare. Hinc Mercator expendit veteres canones, quibus vetitæ videntur Epiſooporum translationes, ac ſubdit: *Nam aliud eſt ſponte tranſire, & aliud eſt coacte, aut neceſſitate venire. Unde non iſti mutant Civitates, ſed mutantur, quia non ſponte, ſed coacte hoc agunt.* Hæc exinde confirmans exemplo Petri Apoſtoli, Alexandri Hieroſolymitani, Gregorii Nazianzeni, & Procli Conſtantinopolitani, ita concludit: *Non ergo bene intelligunt Eccleſiaſticas regulas, qui hoc negant cauſſa utilitatis, aut neceſſitatis fieri non poſſe, quoties communis utilitas, & neceſſitas perſuaſerit.* Plura ex iſtis jam tradiderat Mercator in epiſtola, quam Antero Papæ tribuerat.

Can. 36. cau. 7. qu. 1. & Can. 82. cau. 11. qu. 3.

Huc quoque referendi ſunt canon 36. cau. 7. qu. 1., & canon 82. cau. 11. qu. 3., ait enim Mercator, cauſſam legitimam translationis eſſe, ubi Epiſcopus *perſecutionem patiatur*, eaque in ſpecie non tantum Epiſcopis facultatem fieri, ſed & præceptum Domini imminere in cap. 10. Matthæi, cui omnino eſt obtemperandum. Hac occaſione exemplum tradit de iis, qui olim, dum a Saul vexabantur, confugiebant in Civitatem David, his verbis, quæ a Gratiano referuntur in principio dicti canonis 36. *Omnis enim, qui gemebat, & vexabatur a Saul, fugiebat, & veniebat ad David. Si ergo piiſſimus, atque juſtiſſimus David ſciret peccatum eſſe, perſecutionem fugientes, & tranſeuntes de loco ad locum, & de Civitate ad Civitatem, tales nequaquam reciperet, nec ſecum teneret, nec in aliis Civitatibus collocaret.* (Aliquid ſane valeret hoc argumentum, ſi aut factum David de Epiſcopis intelligi poſſet, aut Mercator de Epiſcopis ipſe ſermonem non inſtituiſſet.) *Qui enim perſequuntur Domini Epiſcopos, eoſque de Civitatibus ad Civitates tranſire compellunt, nec eos tantum perſequuntur, quantum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, cujus legatione funguntur. Nec ipſi in hoc peccant Epiſcopi, quoniam non ſponte, ſed coacte hoc agunt, ſed illi, a quibus perſequuntur: nec ipſis Epiſcopis hoc imputari poteſt, ſed illis, qui eos hoc agere cogunt. Sanctus enim Protomartyr Stephanus* (hæc omittuntur in canone 36., ſed pertinent ad dictum canonem 82.) *lapidabatur, ſed Jeſus ſuſcipiebat plagas. Ideoque unicuique prævidendum eſt, ne aliquem injuſte perſequatur, judicet, vel puniat, ne Jeſum perſequatur, judicet, & puniat. Qui autem negant* (hæc habentur in memorato canone 36.) *miſericordiam faciendam fugientibus, ac neceſſitatem patientibus, ipſum Chriſtum negant, qui eſt miſericordia, & veritas, & omnibus neceſſitatem patientibus ſubvenire jubet. Pauca ſunt, Frater, quæ aſſerui: ſed quanta ex his pendeant tua providentia poteris æſtimare. Quare hanc adnituntur malevoli irrumpere miſericordiam? Cur illudere variis intentionibus felicitatem? Excuſationem jam non habet furor iſte in credentibus, nec intereſt quibus itineribus ad mundi Principem currat, qui a benevolentia fratrum deſciſcit, aut neceſſitatem patientibus miſericordiam negat. Negat miſericordiam neceſſitatem patientibus, qui populis indigentibus Divinis myſteriis, & non habentibus proprium Epiſcopum, qui eos inſtruat, cauſſa utilitatis, atque neceſſitatis* (ſibi videtur hic contradicere Iſidorus, cum neceſſitatem majorem pati videantur populi, quos Epiſcopus immiſericors publicæ vexationis tempore deſerat,) *ex alia Civitate, licet minor ſit, in eam, quæ non habet Epiſcopum doctiorem, vel utiliorem meliori conſilio, non ſponte tranſeuntem, ſed majorum exhortatione mutare, aut Epiſcopum ejectum, & perſecutionem patientem cauſſa*

utili-

utilitatis, aut neceſſitatis inthronizari non permittit. Ex his facile quiſpiam intelliget memoratos Gratiani canones, præſertim vero agnoſcet canonem 82. non convenire ullatenus propoſito Gratiani, qui alias conſonat cum epiſtola 2. Marcellino Mercatoris figmento tributa; in ea quippe hæc leguntur: *Detractiones, & accuſationes, atque perſecutiones inter Chriſtianos oppido vitandæ ſunt, quia licet pauci ſimus in comparatione aliorum, ſi tamen unanimes fuerimus, facilius adverſariis reſiſtemus. Sanctus enim Protomartyr Stephanus lapidabatur, ſed Jeſus ſuſcipiebat plagas; ideo unicuique providendum eſt, ne aliquem juſte judicet, aut puniat, ne Jeſum judicet, aut puniat*.

De Epiſtola ad Epiſcopos Italiæ.

Eundem Iſidorum auctorem habet altera epiſtola ſub hac inſcriptione: *Dilectiſſimis, atque clariſſimis fratribus univerſis Epiſcopis, & cunctis ſpecialiter per Campaniæ, & Italiæ Provincias militantibus Domino Pelagius ſalutem*. In hoc ipſo titulo imperitia Mercatoris arguitur, quaſi in una Campania ille crediderit plures extitiſſe Provincias, quaſi etiam crediderit Provincias Campaniæ ad Provincias Italiæ non pertinere. In tota autem epiſtola præter aliquot ſententias ex libro ſententiarum Proſperi, aut ex Ennodio, aut ex Conciliis Romanis ſub Symmacho, & Martino I. celebratis, nihil aliud fere continetur, quam quod idem Mercator aliis præcedentibus Pontificibus adſcripſerat. Sic recitantur inter cetera fragmenta epiſtolæ 1., & 2. Zephirini, epiſtolæ 1. Marcelli, epiſtolæ 3. Fabiani, epiſtolæ 2. Felicis, epiſtolæ 2. Sixti II., epiſtolæ 2. Evariſti, epiſtolæ 2. Julii, epiſtolæ 2. Calliſti, epiſtolæ 1. Alexandri, epiſtolæ 2. Stephani, epiſtolæ 1. Melchiadis, ut omittam epiſtolas Euſebii, Caji, Damaſi, & Pontiani; ex quibus facile liquet, auctorem harum epiſtolarum in hac ipſa epiſtola merces ſuas, ita dixerim, profudiſſe.

Ex hac epiſtola non ſatis recte deſcriptus eſt canon 54. cau. 2. qu. 7., etenim in epiſtola nulla de Monachis fit mentio, quemadmodum in fragmento Gratiani. Agebatur apud Pſeudo-Pelagium de accuſationibus Epiſcoporum, ad quas non omnes paſſim admittendos eſſe decernebatur. Dicitur autem inter cetera: *Similiter & omnes, quos Divinæ leges mortuos appellant, ſubmovendos eſſe ab eadem accuſatione, & publicæ pœnitentiæ ſubmittendos judicamus*. Similia leguntur in epiſtola 2. Pſeudo-Stephani ibi: *Eorum autem accuſandi Sacerdotes, vel teſtificandi in eos vocem obſtruimus, quos humanis, vel divinis vocibus damnatos, vel mortuos eſſe agnoſcimus*. Idipſum in epiſtola Pſeudo-Melchiadis ibi: *Eorum os accuſandi Sacerdotes, vel teſtificandi in eos obſtruimus, quos non humanis, ſed divinis vocibus mortuos eſſe ſcimus*. Ex his adparet, Gratianum, aut quiſquis Gratiano auctor extitit, accommodaſſe Monachis, quod Mercator de iis dixerat, qui divinis vocibus mortui nuncupantur; (quos eorum nomine intellexit, aliis divinandum relinquo), item accommodaſſe generaliter negotiis omnibus ſive Eccleſiaſticis, ut dicitur, ſive ſæcularibus, quæ ſingulari jure de accuſationibus Epiſcoporum in epiſtola ipſa traduntur. Integra vero Mercatoris ſententia refertur apud Gratianum in can. 6. cau. 3. qu. 5., cujus verba etiam repetuntur in epiſtola 2. Calliſti, epiſtola 2. Evariſti, epiſtola 1. Sixti, epiſtola 2. Julii, & epiſtola 1. Felicis, quæ ſane omnia neminem

Can. 54. cau. 2. qu. 7. & Can. 6. cau. 3. qu. 5.

nem dubitare ſinunt, quin hujuſcemodi ſententias velut Pſeudo-Iſidori germanas agnoſcat.

Can. 2. cau. 3. qu. 2. Iterum dignoſcimus Mercatoris axiomata in canone 2. cau. 3. qu. 2. Non ſolum enim in hac Pelagii epiſtola ita legimus: *Neque dum Eccleſiæ alicujus Epiſcopi, aut poſſeſſiones, vel res ab æmulis ejus, vel a quibuſcumque aliis non ſua ſponte detinentur, aliquid illi debet, aut poteſt a quoquam ante redintegrationem omnium rerum ſuarum objici; ſed prius illi legibus redintegranda ſunt omnia, & poſtea tempore a Patribus præfinito ſunt negotia ventilanda*; verum etiam idipſum fere legimus in epiſtola 2. Zephirini, epiſtola 2. Fabiani, epiſtola 2. Stephani, epiſtola 2. Sixti, epiſtola 2. Felicis, epiſtola 2. Euſebii, epiſtola 2. Marcelli, & epiſtola 2. Julii, quarum ſingula capita cum memorato Gratiani canone convenientia hic referre nimis operoſum eſſet.

De Epiſtola ad Epiſcopos, qui convenerant ad illicitam vocationem Johannis Conſtantinopolitani.

Inter epiſtolas Pelagii numero 8. recenſetur epiſtola data Kal. Martii anno 587. indictione 5. cum hac inſcriptione: *Dilectiſſimis Fratribus univerſis Epiſcopis, qui illicita vocatione Johannis Conſtantinopolitani Epiſcopi ad Synodum Conſtantinopolim convenerunt, Pelagius*. Ejus argumentum hoc eſt. Johannes Conſtantinopolitanus Antiſtes cognomento Jejunator vix Eccleſiam Conſtantinopolitanam, anno nimirum 583., obtinuit, nihil vividius optavit, quam ut ſuorum aliquot Prædeceſſorum ambitum promoveret, ſeque non ſolum ſupra ceteros Græcos Epiſcopos, verum etiam ſupra ipſum Romanum Pontificem eveheret. Hinc ſe univerſalem Epiſcopum nominavit, ſuique juris eſſe adſeruit, ut totius Eccleſiæ Concilia indiceret, ac celebraret. Ægre id ſenſit Pelagius, agnoſcens in dies Eccleſiam Græcam magis ac magis in ſchiſmata pronam. Cumque intellexiſſet, Johannem jam univerſorum Epiſcoporum Concilium indixiſſe, eoſdemque Epiſcopos numero plurimos paruiſſe, ad Concilium conveniendo, penes illos vehementer conqueſtus eſt, quaſi ſchiſmatico viro non conſentirent tantum, ſed & cum eo ſchiſma magis ac magis commoverent. De hujus epiſtolæ fide, atque integritate jam diutius decertarunt viri ſtudioſi ſacrorum monumentorum, ſive ex Catholicis, ſive ex Hæreticis, quorum alii ex animi ſententia germanam, alii apocrypham crediderunt; alii vero vel germanam, vel apocrypham dixerunt, quod vel ſuis ſententiis propugnandis favere, vel adverſari rati ſunt. Hinc nonnulli ex Catholicis ardentiori fortaſſe zelo correpti, ubi viſum eſt ipſis epiſtolam hanc argumentum ad firmandam Romani Pontificis auctoritatem porrigere, ſine epiſtolæ examine illam ſtatim receperunt, eaque uſi ſunt. E contrario nonnulli ex hæreticis, quia & ipſi nonnulla adverſus Pontificis Primatum viſi ſibi ſunt poſſe argumenta depromere, ex invidia noſtrorum, parum ſolliciti facti de epiſtolæ veritate, in eam ſtatim tamquam firmiſſimum monumentum incubuerunt. Apage hæc inopportuna partium ſtudia, quæ hæreticorum perfidiam magis ac magis oſtendunt, Catholicorum vero quorundam nimis anxiam curam, qui dum optima habent, certiſſimaque ſuorum dogmatum argumenta, alia

alia undique exquirunt, & quomodocumque, quibus credunt illa magis, magiſque firmari. Ego ſane illis adhæreo, qui penſata, ut decet, atque ad rectum criterium exacta ipſa epiſtola, eandem velut ab Iſidoro Mercatore confictam prorſus rejiciunt, nec dignam putant, ex qua ad fidem, aut diſciplinam Eccleſiæ tradendam, firmandamque præſidium adferatur. Certa ab incertis ſeparanda ſunt. Certum in primis eſt, eo Johannis Conſtantinopolitani ambitum progreſſum fuiſſe, ut ſe univerſalem Epiſcopum nominarit, ut Concilium etiam univerſale Epiſcoporum indixerit, eidemque Epiſcopi numero plurimi ex Græcis obtemperaverint. Certum præterea eſt, Pelagium ad Johannem ipſum ſcripſiſſe, ne in ſuo ſchiſmate diutius verſaretur. Imo Gregorius Magnus Pelagii ſucceſſor in epiſt. 36. lib. 4. ad Eulogium Alexandrinum, & Anaſtaſium Antiochenum earum epiſtolarum Pelagii exemplaria mittere ſe profitetur. Non hæc ſunt, quæ in controverſiam deducuntur. Illud quæritur, num epiſtola, quæ apud Iſidorum Mercatorem legitur, & ex eo apud alios Collectores deſcripta numero 8., eadem ſit, quam Pelagius ipſe ſcripſerit. Quoniam vero in ea ſunt plurima apocryphi monumenti argumenta, hinc facile deducitur, in ea germanam Pelagii epiſtolam agnoſci neutiquam poſſe. Revera in eadem Gregorii Magni epiſtola nuper laudata, in qua Gregorius profitetur ſe exemplar mittere epiſtolæ Pelagii, plura inveniuntur verba, quæ eadem ſunt cum verbis epiſtolæ Mercatoris. Non eſt autem veroſimile, Gregorium in ſcripto ſuo voluiſſe repetere fuſa oratione, quæ eadem in exemplari epiſtolæ Pelagii, juncto ſui Prædeceſſoris nomine ſignificabat. Præterea ſtylus hujus epiſtolæ, de qua quæritur, omnino alienus eſt a ſtylo epiſtolarum Pelagii, ut liquet hanc eandem epiſtolam conferenti cum epiſtola 7. ad Eliam, & Epiſcopos Iſtriæ. Convenit autem potius cum ſtylo, repetitiſque ſententiis Iſidori Mercatoris; quatenus initium epiſtolæ depromtum eſt ex epiſtola 53. Leonis Magni, quod fuit Mercatori familiare; alia depromta in parte ex epiſtola 47. ejuſdem Leonis, ex epiſt. 36. lib. 4. apud Gregorium, ex epiſtola encyclica Martini I. adjecta Concilio Lateranenſi, quæ monumenta pluries Mercator idem ſtuduit in ſuas epiſtolas tranſducere, nedum imitari. Addi poſſet his, multa ibidem contineri, quæ in aliis epiſtolis veteribus Pontificibus a Mercatore tributis continentur, nimirum in epiſtola 4. Damaſi, epiſtola 1. Felicis II., epiſtola Ægiptiorum ad Felicem II., epiſtola 2. Julii, epiſtola 1. Anacleti, & epiſtola Sixti, ut alias omittam numero plurimas. Demum, quæ in epiſtola leguntur, adeo inordinatam ſententiarum, verborumque farraginem exhibent, ex ſcripturarum & Patrum teſtimoniis ſine methodo compoſitam, ut omnia non aliam, niſi Mercatoris, manum prodere videantur, quemadmodum legenti facile patet.

Initio epiſtolæ poſt recitata nonnulla verba Leonis Magni, auctor profitetur ad Sedem Apoſtolicam relatum eſſe, Johannem Conſtantinopolitanum ſe Epiſcopum univerſalem nominaſſe, eoque titulo generalium Conciliorum convocandorum poteſtatem ſibi vindicaſſe. Ad hanc rem ita fingitur Pelagius ſcripſiſſe. *Multis denuo Apoſtolicis, & canonicis, atque Eccleſiaſticis inſtruimur regulis, non debere abſque ſententia Romani Pontificis Concilia celebrari: quapropter, ut jam dictum eſt, veſtrum non Concilium, ſed veſtrum Conventiculum, vel Conciliabulum caſſatur, & quidquid in eo actum eſt, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps, ut nullius hortatu talia præſumatis, ſi Apoſtolicæ Sedis communione carere non vultis. &c.* Retulit hæc Gratianus in principio canonis 5. diſt. 17. & quidem Gregorius Magnus teſtatur (*Can. 5. princ. diſt. 17.*)

in

in epiſtola 36. lib. 4. revera a Pelagio reprobata fuiſſe acta Synodi Johannis Conſtantinopolitani; ſed ex eo ipſo probatur clarius hanc epiſtolam, de qua loquimur, Pelagii non eſſe; cum enim hæc epiſtola datam exhibeat anni 587. menſe Martio, & Gregorius ſcribens anno 595. afferat ante octo annos Synodum Conſtantinopolitanam fuiſſe celebratam, ideſt anno 588., ut oſtendit Pagius ad annum 588. num. 5. & ſeqqu., non poſſunt hæc & Concilii, & epiſtolæ tempora invicem conciliari, cum epiſtola Concilio recentior eſſe deberet, non epiſtola Concilium.

Can. 4. dist. 99. Proſequitur auctor epiſtolæ; & ait, Epiſcopos Conſtantinopolitanos veteres Johannis Prædeceſſores, imo & Johannem ipſum jamdiu ſcriptis obedientiam Romano Antiſtiti fuiſſe profeſſos, quæ ſcripta in Archivo Romanæ Eccleſiæ cuſtodiebantur, item in illis ſcriptis anathematizari eos, qui moliti quidpiam eſſent contra Romanam Sedem: proindeque Johannem ipſum propria jam ſententia, & profeſſione anathemate perſtrictum eſſe, dum ſe ſupra Romanam Sedem evehi cuperet. Num hæc vera omnia eſſe poſſint, præſertim in conſpectu Acaciani ſchiſmatis, item ambitus Anatolii, aliorumque Conſtantinopolitanorum Antiſtitum, quibus non tam in dignitate, quam in ambitu Johannes hæres & ſucceſſor extiterat, facile unuſquiſque judicabit. Ceterum quod dicitur, Johannem eſſe ſua ipſius profeſſione anathematizatum, videtur depromtum ex ſententiis Maximorum Pontificum Pelagii Prædeceſſorum in opuſculis contra Acacianos; ubi enim Acacium damnatum ajebant, quin opus eſſet Concilio, ajebant jam ſua ipſius profeſſione Acacium fuiſſe damnatum, quum ipſe Euthychianos omnes damnaverat. Ita in operibus Gelaſii, Felicis III. & aliorum. Hinc ſubjiciuntur hæc verba: *Univerſalitatis quoque nomen, quod ſibi illicite uſurpavit, nolite attendere, nec vocatione ejus ad Synodum abſque auctoritate Sedis Apoſtolicæ unquam venire, ſi Apoſtolicæ Sedis, & ceterorum Epiſcoporum communione vultis frui. Nullus Patriarcharum hoc tam profano vocabulo unquam utatur, quia ſi Summus Patriarcha univerſalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed abſit hoc, abſit a fidelis cujuſquam mente hoc ſibi vel velle quempiam arripere, unde honorem fratrum ſuorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter charitas veſtra neminem unquam ſuis in epiſtolis univerſalem nominet, ne ſibi debitum ſubtrahat, cum alteri honorem offert indebitum.* Ex his ſane emendandus erit Gratiani canon 4. diſt. 99., cujus ſententiam etiamſi Pelagio Papæ recte tribuere non poſſimus, non dubitandum tamen, quin conſonet cum ſententia Gregorii Magni ita ſcribentis in epiſt. 36. lib. 4. *Nullus Deceſſorum meorum hoc tam profano vocabulo* (videlicet Epiſcopi univerſalis) *uti conſuevit, quia videlicet ſi unus Patriarcha univerſalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed abſit hoc, abſit a Chriſtiani mente, id ſibi velle quempiam arripere, unde honorem fratrum ſuorum imminuere ex quantulacumque parte videatur..... Quapropter ſanctitas veſtra neminem unquam ſuis in epiſtolis univerſalem nominet, ne ſibi debitum detrahat, cum alteri honorem offert indebitum.* Non perſequor ulterius verba Gregorii Magni, quamquam plura adhuc apud ipſum ſint, quæ auctor epiſtolæ Pelagii ibidem ſcripſit de nomine Epiſcopi univerſalis.

Can. 2. cau. 6. qu. 3. Sed hæc ſatis viſa ſunt Mercatori, ut cauſſam Johannis Conſtantinopolitani perſequeretur. Non potuit tamen continere, quin alia adjiceret ad rem ſuam de judiciis Epiſcoporum, de quibus fingit Pelagium ipſum fuiſſe ab Epiſcopis Orientalibus interrogatum, ibi: *De cetero, Fratres, ſuper Provinciæ cauſſa, unde Sedem Apo-*

Apoſtolicam dudum conſulere voluiſtis, videtur nobis ſufficienter tractatum a Sanctis Prædeceſſoribus noſtris. Sed quia denuo noſtram mediocritatem de eadem re interrogare dignum duxiſtis, ſcitote, certam Provinciam eſſe, quæ habet decem, vel undecim Civitates, & unum Regem, &c., quæ habentur integra in canone 2. cau. 6. qu. 3., in quibus ſane nemo non agnoſcit imperitiam Iſidori, fingentis Epiſcopos, qui tamquam ſupremum Eccleſiæ Principem concitato ſchiſmate Conſtantinopolitanum Epiſcopum agnoverant, a Pelagio expetiiſſe, quid in judiciis Eccleſiaſticis, & qua ratione agendum; fingentis iterum jam hanc materiem a Pontificibus Pelagii deceſſoribus fuiſſe abunde diſcuſſam, quorum ſane nomine alii intelligi nequeunt, quam ii, quorum nomine multa Iſidorus idem confinxit; fingentis demum, in unaquaque Eccleſiaſtica Metropoli unum Regem tunc extitiſſe, quod ſane nonniſi poſterioribus temporibus congruere potuit, quibus Romanum Imperium in fruſtula quodammodo diviſum, ac diſtributum adparuit. Cetera non memoro aut de numero Suffraganeorum, aut de cauſſis Civitatum ab Epiſcopis dirimendis; ſingulas enim perſequi pudet nugas Iſidori. Tantum dicam, verba illa, quæ apud Gratianum leguntur: *Epiſcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac Civitatum,* deſiderari in codice MS. Panormiæ veteri, qui adſervatur in Bibliotheca Regii Athenæi, ubi ita legitur: *Ad quorum judicium omnes cauſſæ referantur &c.*

Poſt verba memorati canonis 2. cau. 6. qu. 3. in epiſtola ipſa ſtatim ſequuntur verba canonis 5. verſ. *Si vero* diſt. 17., ubi ſane auctor epiſtolæ ſeſe refert ad canonem 3. & 4. Concilii Sardicenſis, de quo egi ad canonem 7. cau. 6. qu. 4., neque enim alia Synodus Pelagio vetuſtior deſignari poteſt, in qua ſimilia quædam definita videantur. Quod tamen an opportunum eſſe potuerit Pelagio II., non ipſe crediderim, cum res eſſet apud Orientales Epiſcopos, qui tunc Concilium Sardicenſe nondum receperant. *Can. 5. verſ. ſi vero diſt. 17.*

Proſequitur tandem Mercator, & ait: *Ceterorum Sanctorum Patrum ſtatuta ſequentes; Synodali auctoritate omnes, qui adverſus Patres armantur, ut Patrum invaſores, & mactatores infames eſſe cenſemus; quoniam ea vulnera, quæ fomentis non ſanantur, ferro abſcindi, vel curari neceſſe eſt.* Et in fine epiſtolæ, poſtquam nonnulla tradidit de iis, qui fratribus inſidiantur, & falſis criminibus objectis nocent, concludit: *Horum igitur vitiorum auctores, vel patratores non ſunt in accuſatione Pontificum recipiendi, ſed penitus repellendi, quoniam jubent canonica decreta Patrum, ut accuſatio, vel teſtimonium eorum, qui odio quoslibet inſequuntur, vel qui inimici, aut ſuſpecti habentur, nullo modo recipiantur. Quorum ſtatuta & nos firmantes, eadem omnibus inviolabiliter futuris temporibus tenere cenſemus.* Hæc referuntur apud Gratianum in can. 13. cau. 3. qu. 5. ubi ſane nomine veterum Patrum alii intelligi nequeunt, quam ii, quibus Mercator adſcripſit epiſtolas, nimirum Alexander, Fabianus, Teleſphorus, Stephanus, Euſebius, in quorum confictis epiſtolis eadem etiam verba recitantur. *Can. 13. cau. 3. qu. 5.*

De Epiſtola ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ.

Ut dignoſcatur, canonem 71. de conſ. diſt. 1. falſo adſcribi Pelagio II., exhibebo integram ipſam epiſtolam, ex qua ille canon depromtus eſt. *Pelagius Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ Sedis Epiſcopus univerſis Germaniarum, ac Galliarum* *Can. 71. de conſ. diſt. 1.*

Digitized by Google

tum regionum Epiſcopis. Cum in Dei nomine Romana Eccleſia (priora hæc epiſtolæ verba de more Iſidori Mercatoris excerpta ſunt ex epiſtola 88. Leonis Magni) *Synodum Epiſcoporum, ſive ceterorum Conſacerdotum Dei fidelium congregatam babuiſſemus, & de Eccleſiaſticis ſtatutis, ut ſunt ab Apoſtolis, & Sanctis Patribus tradita, diligentius tractaremus, ſupervenere literæ veſtræ, & ut magnæ eſſent auctoritatis, etiam vivæ voces præceſſerunt, rogantes, ut ordinem Præfationum, quem Sancta Romana Eccleſia hactenus haberet, noſtris literis vobis remandaremus. Tunc de veſtra voluntate, & ſtudio tam bono multum gaviſi ſumus, & ſacrum Ordinem Romanum, Sacraque conſtituta noſtrorum Anteceſſorum ſolerter relegentes, invenimus has novem Præfationes in ſacro Catalogo tantummodo recipiendas, quas longa retro veritas in Romana Eccleſia hactenus ſervavit: Unam in Albis Paſchalibus, aliam de Aſcenſione Domini, tertiam de Pentecoſte, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, ſextam de Apoſtolis, ſeptimam de S. Trinitate, octavam de Cruce, nonam de Jejunio, & Quadrageſima tantummodo dicendam. Has Præfationes tenet, & cuſtodit S. Romana Eccleſia. Has tenendas vobis mandamus.* Quicumque integram hanc epiſtolam perpenderit, ſtatim eam a recentiore auctore confictam facile judicabit. In primis enim Pelagii II. temporibus non convenire dignoſcet conjunctionem illam Antiſtitum Germaniarum, & Galliarum, qui communem diſciplinam Eccleſiaſticam habere, & Eccleſiaſticis rebus in communi uti cœperunt temporibus Gregorii III., & Zachariæ Pontificum, ſive prope medium octavi ſæculi, quemadmodum multis monumentis demonſtrat Baluzius in notis ad Gratianum, & ad memoratum canonem 71., ibidemque ad ſuam rem laudat Cardinalem Bona lib. 2. Rerum Liturgicarum cap. 10. Præterea non eſt veroſimile, Germaniarum, & Galliarum Epiſcopos ideo in unum conveniſſe, ut de Præfationum ſacrarum numero, quæ res non adeo gravis videtur, Summum Pontificem interrogarent, præſertim cum Gallicana Eccleſia uſque ad Carolum Magnum ſuos habuerit, retinueritque ſingulares ritus a ritibus Eccleſiæ Romanæ diſtinctos. Inveroſimile etiam eſt, Pelagium ita inde profeſſum fuiſſe, ut de illorum Epiſcoporum *voluntate, & ſtudio tam bono multum gaviſus eſſet*, ut etiam ob eam cauſſam veterum conſtituta *ſolerter relegeret*, ceteroquin in re, quam quotidiana praxis obviam faciebat. Ex quibus Viri eruditi paſſim concludunt, memoratum canonem Gratianeum aut inter Mercatoris monumenta rejiciendum eſſe, aut recentiori alicui auctori tribuendum. Videſis adnotationes Antonii Pagii ad annum 590. n. 5.

De Epiſtola ad Eucarpum Meſſanenſem, & ad Clerum Catinenſem.

Can. 17. diſt. 61. & Can. 1. cau. 8. qu. 3. Duas epiſtolas Pelagio tributas, alteram ad Eucarpum Meſſanenſem, alteram ad Clerum Catinenſem, nectendas eſſe hoc in loco cenſui, quod idem ſit utriuſque argumentum. Vacaſſe proponitur Eccleſia Catinenſis, cui Pelagius de more illius ſæculi Viſitatorem dedit Eucarpum Meſſanenſem Epiſcopum, cujus interea auctoritate, atque prudentia uſque ad electionem Antiſtitis omnia adminiſtrarentur, imo & optimi Antiſtitis electio juxta canonum regulas fieret. Qua formula, quove mandato Eucarpus fuerit inſtitutus Catinenſis Eccleſiæ Viſitator, colligimus

gimus ex canone 17. diſt. 61., qua itidem ratione ſub Eucarpo Viſitatore Clerus Catinenſis debuerit ad Epiſcopi electionem progredi, facile eruimus ex canone 1. cau. 8. qu. 3. Nihil in eiſdem canonibus reperitur, quod a temporibus Pelagii II., aut ab ipſius Pelagii ſententiis poſſit eſſe alienum. In primis Siciliæ Epiſcopatus ſingulari etiam jure Romani Pontificis regimini ſubdebantur; Hinc Gregorius Magnus Pelagii ſucceſſor Petro Subdiacono ſuas vices commiſit, ut Siculis Epiſcopis frequenter etiam aut in Syracuſana, aut in Catanenſi urbe congregatis præeſſet, epiſt. 1. lib. 1. Præterea erant tunc inſtituti in Sicilia Prætores, quorum auctoritate civilia negotia adminiſtrabantur, uti conſtat ex epiſt. 2. lib. 1. Gregorii Magni; quamobrem Pelagius de Catanenſis Eccleſiæ ſtatu conſcius fieri potuit a Leone Prætore Romam reverſo, uti dicitur in can. 1. cau. 9. qu. 3. An vero pro certo habere quiſque debeat, has epiſtolas Pelagio jure tribui, adfirmare ipſe non auſim; imo nec adſerere potius Pelagio II., quam Pelagio I. eſſe adſcribendas; Ideo enim ad Pelagium II. ego referendas eſſe arbitratus ſum, quod in recentioribus Eccleſiaſticorum monumentorum Collectionibus canon 1. cau. 8. qu. 3. inter fragmenta Pelagii II. recenſeatur. Qui me in dubio propemodum hærentem facit, eſt Anſelmus Lucenſis, qui primus in libro 6. ſuæ Collectionis cap. 40., & 44. harum epiſtolarum mentionem fecit, quin tamen de illis ne veſtigium quidem extet apud vetuſtiores Collectores, imo nec mentio fiat in veteribus Eccleſiaſticis monumentis aut Eucarpi Meſſanenſis, aut Elpidii Catinenſis. (Niſi forte in quodam incertæ fidei monumento edito a Luca Holſtenio inter reſcripta Pelagii I., quod habetur in recentioribus Labbeanis Collectionibus poſt epiſtolas ejuſdem Pelagii. Quamobrem non video, quomodo Pelagio II. tribuatur in eiſdem Collectionibus epiſtola, qua de electione Elpidii Catanenſis agatur, conſictum autem fuerit jam Pelagium I. ad Elpidium Catanenſem ſcripſiſſe). Alias autem Anſelmi fides non ſatis apud omnes probata eſt, ubi propoſito ſuo ſerviebat, ideſt ubi agebatur de Epiſcoporum electionibus celebrandis. Addo, in dicto can. 17. diſt. 61. inter cetera, quæ ab Eucarpo Viſitatore cuſtodienda præſtituuntur in electione Epiſcopi, illud maxime commendari, ut is ad Epiſcopatum promoveatur, *qui nec uxorem habeat, aut filios*, quod mandatum aptius convenire poterat ſæculi XI. Pontificibus, qua nimirum ætate & vivebat Anſelmus, & Clerici ferme omnes continentiæ legibus minime obtemperabant. Non omittam tamen animadvertere, Baluzium in lib. 5. Miſcellan. pag. 467. ediſiſſe ampliore formula hoc ipſum, de quo agimus, fragmentum, ibi: *Pelagius Eucarpo Epiſcopo Meſſanenſi. Caritatem illam, qua dilectionem tuam ſemper amavimus, omnia ſuperare ſecundum Apoſtolum credimus, & nullum ſanctitati tuæ laborem pro Eccleſiaſtico ſtatu oneroſum exiſtere. Scit Fraternitas tua, quia pro peccatis noſtris omnes, quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Jeſu Chriſti. Hæc ideo prælibavimus, quia tibi rurſus Catinenſis Eccleſiæ Viſitationem injungimus, cujus Epiſcopum de hac luce tranſiſſe ſuſcepta Cleri relatione didicimus. Mox ergo dilectio tua ad ſupradictam Catinenſem Eccleſiam pergat, & hominem de Clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat, atque ſuadeat, & ſtatim eum ad urbem Romanam cum decreto, & teſtificatione relationis tuæ tranſmitte*. Ex his liquet, aliqua deſiderari in Baluzii codice, quæ apud Gratianum habentur, & e converſo.

Digitized by Google

De Epiſtola ad Florentinum Epiſcopum.

Can. 7. diſt. 34. Potius congruit Pelagio II. epiſtola ad Florentinum Epiſcopum, ex qua depromtus eſt canon 7. diſt. 34. Etſi enim qui prius eandem evulgaverit, eſſe videatur Anſelmus Lucenſis lib. 7. cap. 68., cum tamen epiſtolæ argumentum non illud fuerit, cujus gratia idem Collector nullum delectum habuerit, non adeo facile in ſuſpicionem venio, ut epiſtolam ab ipſo, aut ab alio ejuſdem ætatis arbitrer fuiſſe confictam. Agitur ibidem de diſpenſatione a recta ſacrorum canonum diſciplina, temporibus ita exigentibus facienda. Tempora autem in memorato canone 7. deſignata ſatis congruunt temporibus Pelagii II., quibus nimirum univerſa Italia armis defatigata grave excidium perpeſſa fuerat. Baluzius in lib. quinto ſuperius memorato ſub nomine Pelagii II. eandem epiſtolam retulit, & quidem adjectis iis, quæ apud Gratianum deſiderari liquet, ubi ſcilicet in codicibus Gratianeis habetur: *& infra*. En Baluzianum monumentum. *Fraternitatis tuæ relatione ſuſcepta ejus latorem ſecundas quidem nuptias expertum non fuiſſe didicimus, caſtitatem tamen cum priori non ſervaſſe conjugio deſignaſti. Et quamvis multa ſint, quæ in hujuſmodi caſibus obſervari canonicæ jubeat ſublimitatis auctoritas, tamen quia defectus noſtrorum temporum, quibus non ſolum merita, ſed corpora ipſa hominum defecerunt, diſtrictionis illius non patitur in omnibus manere cenſuram, & ætas iſtius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ ſuſpicionem auferre dignoſcitur, ut ad Diaconatum poſſit provehi, temporum, ut dictum eſt, condeſcendentes defectui, conceſſiſſe nos noveris, ita tamen, ut de moribus, & vita, vel actu ipſius tu in diem judicii ante tribunal illud terribile reddas communi Domino rationem, quia ſic præterita præ anguſtia temporis mitigamus, ut caute, atque ſollicite futuris exceſſibus obviemus. Propter quod jubemus Micinam ancillam, de qua ſe poſt uxoris tranſitum habere confeſſus eſt filios, neque cum ipſo manere liceat, & cuicumque Monaſterio continentiam profeſſura tua diſpoſitione tradatur, ut meliori ſorte, ad quod promovetur, officium ſub bonæ poſſit famæ merito miniſtrare, nec aliqua opinionis ejus maculandæ relinquatur occaſio.*

De epiſtola ad Antoninam, & Deciam.

Can. 20. cau. 16. qu. 1. Num epiſtola ad Antoninam Patriciam, & Deciam, ex qua Gratianus fragmentum exhibuit in canone 20. cau. 16. qu. 1., tribuenda potius ſit Pelagio II., quam I., incertum eſt ob incuriam veterum Collectorum Gratiani, necnon Ivonis in parte 7. cap. 23. minime indicantium, ad quem ex duobus Pontificibus pertineat. Controverſiam diremiſſe videntur recentiores epiſtolarum Pontificiarum Collectores, qui illam inter fragmenta Pelagii II. recenſuerunt. Sane, ſi quid eſt quod Pelagio II., ejuſque temporibus conveniat, illud eſt monumentum. Poſtquam enim Juſtinianus Eccleſiaſtici fori jura latius extendere viſus eſt in Novellis ſuis Conſtitutionibus, Pontifices Maximi Viros Eccleſiaſticos in Civitatibus, aut Provinciis deſignare cœperunt, quos Defenſores vocabant, quorum cura, ac ſollicitudo in dirimendis Eccleſiarum, & Clericorum controverſiis conſiſteret. Horum Defenſorum paſſim mentionem facit Gregorius Magnus Pelagii II. ſucceſſor. Temporibus

ribus etiam Pelagii II. Duce Benedicto Monachorum Occidentalium Parente, paſſim erigi Monaſteria cœperunt, in quibus viri optimi virtutibus imbuebantur, cum Eccleſiæ utilitate maxima; fiebat enim aliquando, ut illinc adſumerentur, qui Clerici fierent poſt diuturnam probationem, & Eccleſiis auctoritate Epiſcopi ordinati miniſtrarent. En in his temporum adjunctis veroſimile argumentum canonis 20. cau. 16. qu. 1. Cum Defenſor in certa Provincia, aut Civitate cauſſarum Eccleſiaſticarum dirimendarum cauſſa deſignandus eſſet, Antonina quædam Patricia, & Decia Pelagium Pontificem rogaverant, ut quendam Monachum probatæ vitæ, integriſque moribus ornatum illi muneri præficeret. Reſpondit Pelagius, id parum Monaſticæ conditioni, ac Monacho illi poſſe congruere, quatenus, qui in Monaſteriis degebant, fori contentionibus finiendis non ſatis apti videbantur, cum Monachorum vita a ratione vitæ Judicis ſit quam longe remota. Potius ſpondet Pontifex Maximus, ſe illum opportunius ad Clericorum officia promoturum. Hoc Pelagii monumentum meo judicio optimum eſt ad dignoſcendam diſciplinam Eccleſiaſticam ſexti ſæculi; ibidem enim & graphice deſcribitur, quale eſſet officium Defenſorum, traditur præterea, quid tum a Monachis ex vi propriæ inſtitutionis perageretur, quave ratione ad Eccleſiaſticos gradus promoverentur; imo etiam docemur, quæ eſſent tunc potiſſima Clericorum officia.

De Epiſtola ad Creſconium Illuſtrem.

Can. 4. & 10. cau. 10. qu. 3.

Sive apud Anſelmum Lucenſem, ſive apud Ivonem Carnotenſem, quorum fragmenta retulit Gratianus in can. 4. & 10. cau. 10. qu. 3., mentio fit epiſtolæ Pelagii ad Creſconium Illuſtrem, cujus nomine Pelagium I. intellexerunt recentiores monumentorum Eccleſiaſticorum Collectores. Quin Pelagio II. tribuenda ſit illa epiſtola, ego minime dubitaverim. Etenim ex epiſtola Gregorii Magni ad Epiſcopos Siciliæ 22. lib. 11. liquet, tunc temporis Epiſcopos Siciliæ Clericis ſuis graves fuiſſe exactione pecuniæ, immo & Gregorius Magnus fatetur, a Deceſſore ſuo (qui ſane eſt Pelagius II.) miſſum fuiſſe Diaconum in Siciliam, ut Epiſcopis mandaretur, ne ultra modum pecuniam a fidelibus extorquerent. Quid ſane dubium eſſe poteſt, Pelagium eundem apud Creſconium Illuſtrem, virum forte Magiſtratu fungentem, de eadem re conqueſtum fuiſſe, ac poſtulaſſe, ne Epiſcopi diutius poteſtate ſua abuti permitterentur, ſed tantum duos ſolidos Cathedratici nomine acciperent? Sane duorum ſolidorum Cathedratici nomine a Clericis luendorum diſciplina ſexto ſæculo vigebat, quemadmodum jam obſervavi ad canones Concilii Bracarenſis II. Verum num eadem Pelagii verba habeamus apud Gratianum adſerere nequeo, aut ſaltem quæ ſint, indicare. In canone 4. eadem eſt ſententia, quæ in canone 10., diverſis verborum formulis expreſſa. Verba canonis 4. ex Ivonis codice, verba canonis 10. ex Collectione Anſelmi derivata ſunt. Pelagium eadem diverſis formulis repetiiſſe in eadem epiſtola, dum ad Virum Illuſtrem ſcriberet, inveroſimile eſt. Aut ergo Ivo, aut Anſelmus verba ipſa Pelagii corruperunt. Quem potius ſequar, ignoro, cum utrumque non ſemper verba ipſa monumentorum ſacrorum retuliſſe noverim. Satis igitur ſit, illud conſtanter Pelagio adſcribere, in quo utrumque fragmentum conſonat, ideſt, ſive canon 4., ſive canon 10. memorati.

Digitized by Google

Quæ de Pontificibus Maximis ex propoſito tradenda erant, non uno commode comprehendi volumine potuerunt; quamobrem quæ multa adhuc ſuperſunt, in alio exhibebuntur.

NAPOLI

Prem. Legatoria Artistica
ACHILLE [illegible]IOPE
Via Grande Archivio, 3 - Napoli
Digitized by Google